

Др Бранка
Докнић

Милић
Ф. Петровић

Иван
Хофман

КУЛТУРНА ПОЛИТИКА ЈУГОСЛАВИЈЕ 1945-1952

ЗБОРНИК ДОКУМЕНАТА
књига 2

Београд 2009

АРХИВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

АРХИВ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Издавач

Архив Југославије
Београд

За издавача

Миладин Милошевић, в.д. директора

Редакција

проф. др Љубодраг Димић, мр Драгомир Бонцић,
др Бранка Докнић, Милић Ф. Петровић и Иван Хофман

Лектор

Бранка Косановић

Превод на енглески језик

Мирослав Старовлах

Компјутерска и графичка обрада

Костадин Гигић

Дизајн корица

Зорица Нетај

Фотографија на корици

Сцена са представе једног аматерског позоришта

AJ-ЗФ-117-785

Тираж

300

Штампа

Књига Комерц Д.О.О. Београд

ISBN 978-85-80099-29-3

ISBN 978-85-80099-30-9 (за издавачку целину)

КУЛТУРНА ПОЛИТИКА ЈУГОСЛАВИЈЕ 1945–1952

Зборник докумената

Књига 2

Приредили

др Бранка Докнић Милић Ф. Петровић Иван Хофман

Београд 2009

Објављивање књиге помогао је UNESCO

САДРЖАЈ

РЕГЕСТА ДОКУМЕНАТА	
Од броја 289 до броја 520.....	7
II КУЛТУРА АГИТПРОПА	
КУЛТУРА И УМЕТНОСТ	
Документа од броја 289 до броја 386	19
<i>КУЛТУРНЕ И ПРОСВЕТНЕ ВЕЗЕ СА ИНОСТРАНСТВОМ</i>	
Документа од броја 387 до броја 448	233
III ЛИБЕРАЛИЗАЦИЈА КУЛТУРНЕ ПОЛИТИКЕ 1949/50-1952	
Документа од броја 449 до броја 456	302
<i>ПРОСВЕТА ПОСЛЕ ТРЕЋЕГ ПЛЕНУМА ЦК КПЈ</i>	
Документа од броја 457 до броја 462	318
<i>УНИВЕРЗИТЕТ И НАУКА ПОСЛЕ ТРЕЋЕГ ПЛЕНУМА ЦК КПЈ</i>	
Документа од броја 463 до броја 471	337
<i>ПРОМЕНЕ У КУЛТУРИ И УМЕТНОСТИ</i>	
Документа од броја 472 до броја 500	368
<i>ОТВАРАЊЕ ПРЕМА СВЕТУ</i>	
Документа од броја 501 до броја 519	430
<i>ШЕСТИ КОНГРЕС КПЈ(СКЈ)</i>	
Документ број 520	498
ФАКСИМИЛИ	
Фотографије	501
Докумената	512
Меморандуми	520
Печати	523
Потписи	525
ЛИТЕРАТУРА	528
РЕЗИМЕ НА ЕНГЛЕСКОМ	530
РЕГИСТАР ЛИЧНИХ ИМЕНА	539
РЕГИСТАР ГЕОГРАФСКИХ ПОЈМОВА	551

РЕГЕСТА ДОКУМЕНАТА

БР. ДОК	МЕСТО И ДАТУМ	КО КОМЕ ШАЉЕ	САДРЖАЈ	БР. СТР.
---------	---------------	--------------	---------	----------

II. КУЛТУРА АГИТПРОПА

КУЛТУРА И УМЕТНОСТ

ОПШТЕ ДИРЕКТИВЕ

289	Београд 1945/46	Зденка Шегвић, Комисија за агитацију и пропаганду ЦК КПЈ	Реферат о раду ТАНЈУГ-а	19
290	Београд 29.10.1946	ЦК КПЈ, Комисија за агитацију и пропаганду – свим ЦК и ПК	Директива да се партијски и државни руковођиоци ангажују као спољни сарадници „Борбе“	27
291	Београд 1947	ЦК КПЈ, Комисија за агитацију и пропаганду – ЦК КП Македоније	Директивно писмо ЦК КПЈ о раду сектора агитације у Македонији и општим културним приликама у тој републици	28
292	Београд 1948	ЦК КПЈ, Комисија за агитацију и пропаганду – свим средствима информисања	Инструкција о чувању државних тајни у штампима, на радију и на филму	31
293	Београд 15.12.1948	ЦК КПЈ, Комисија за агитацију и пропаганду	Анализа музичких програма на радију, филмских журнала, филмских сценарија, издавачке делатности и др.	35

ПЛЕНАРНА СЕДНИЦА КОМИТЕТА ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ

294	Београд 3. и 4.7.1946	Комитет за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Записник са пленарне конференције Комитета за културу и уметност о питању организације Комитета и другим проблемима	40
-----	-----------------------	--	---	----

НАГРАДЕ

295	Београд 6.2.1947	Комитет за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Списак књижевника и уметника који су добили годишњу награду Комитета за културу и уметност	44
296	Београд 1949	Родољуб Чолаковић, министар за науку и културу, Београд	Списак заслужних уметника, културних и научних радника које је Министарство за науку и културу одабрало за годишњу награду Владе ФНРЈ	47

ОПШТИ ИЗВЕШТАЈИ

297	Зеница 25.7.1947	Дана Швабић, Главни штаб омладинских радних бригада на градњи Омладинске пруге Шамац – Сарајево, Зеница – Комитету за културу и уметност	Извештај о гостовањима уметничких ансамбала на Омладинској пруги током јула 1947.	53
298	Београд 16.4.1948	Др Вој. Ђурић, помоћник министра просвете Србије – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Извештај о културним дешавањима у Србији током првог тромесечја 1948. године	56
299	Сарајево 25.5.1948	Влајко Убавић, помоћник министра просвете БиХ – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Извештај о културно-масовном раду у Босни и Херцеговини	61
300	Цетиње 22.7.1949	Милутин Стојовић, помоћник министра просвете Црне Горе – Министарству за науку и културу Владе ФНРЈ	Извештај о културно-масовном раду у Црној Гори током 1948. године	63

ПЛАНОВИ И БУДУЋИ ЗАДАЦИ

301	Скопље 21.10.1949	Г. Секулоски, помоћник министра просвете Македоније – Министарству за науку и културу Владе ФНРЈ	Трогодишњи план културно-масовног рада у Македонији	64
302	Београд 1948	Комитет за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Организациона структура и задаци месних, средњих и обласних народних одбора у спровођењу културно-масовног рада	67
303	Цетиње 30.4.1949	Милутин Стојовић, помоћник министра просвете Црне Горе – Министарству за науку и културу Владе ФНРЈ	Трогодишњи план рада Министарства просвете Црне Горе на подручју културе и уметности	69

304	Београд 1948/49	Министарство за науку и културу Владе ФНРЈ, Београд	План рада за 1949. годину следећих организационих јединица Министарства: Одељења за културу и уметност, Одељења за културно-масовни рад, Одељења за уметничке школе и Сектора за ликовну уметност; план рада Пословнице за културно-уметничке приредбе и план изложби за 1949. годину	71
-----	--------------------	--	---	----

МУЗЕЈИ

305	Београд 21.1.1949	Љубодраг Ђурић, генерални секретар председника Владе ФНРЈ – Министарству за науку и културу Владе ФНРЈ	Списак чланова комисије која је задужена да евидентира и правилно распоређује уметничке предмете смештене у савезне установе	83
306	Загреб 25.4.1949	Проф. Браниш Војта, директор Школе примјене уметности у Загребу – Министарству за науку и културу Владе ФНРЈ	Извештај о стању уметничких заната у Македонији	84
307	Београд 17.9.1949	Зорица Симић-Миловановић, кустос Уметничког музеја НР Србије – директору Уметничког музеја НР Србије, Београд	Извештај о стању у коме се налази манастир Подмаине код Будве	89
308	Београд 5.10.1949	Новак Милошевић, начелник у Комитету за законодавство и изградњу народне власти Владе ФНРЈ – Министарству за науку и културу Владе ФНРЈ	Решење о оснивању Поморског музеја у Котору	90
309	Београд октобар 1949	Владо Мађарић, начелник Одељења за културу и уметност Министарства за науку и културу Владе ФНРЈ – Комитету за законодавство и изградњу народне власти Владе ФНРЈ	Примедбе на предлог Решења о оснивању Поморског музеја у Котору	91
310	Цетиње 7.2.1950	Блажо Савићевић, помоћник министра просвете Црне Горе – Министарству за науку и културу Владе ФНРЈ	Проблем евиденције музејских експоната	91
311	Београд 27.5.1950	Ерих Кош, начелник Одељења за културу и уметност Министарства за науку и културу Владе ФНРЈ	Списак важнијих објеката културно-историјског значаја које држе јединице Југословенске армије	93

КЊИЖЕВНОСТ И ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ

312	Београд 1945	ЦК КПЈ, Комисија за агитацију и пропаганду – Државном издавачком заводу Југославије, Београд	Директивно писмо намењено Државном издавачком заводу Југославије, Издавачком предузећу „Култура“ и другим државним издавачким предузећима	94
313	Београд 26.6.1945	Мартин Менцеј, помоћник министра просвете ДФЈ – свим републичким министарствима просвете	Упутство о организовању и вођењу надзора над петпарачком литературом	98
314	Београд 19.11.1946	Телеграфска агенција нове Југославије, Београд	Јосип Броз Тито о актуелним проблемима књижевности, пред књижевницима, учесницима Првог конгреса књижевника Југославије	100
315	Београд 20.1.1947	Владо Мађарић, секретар Комитета за културу и уметност при Влади ФНРЈ – републичким министарствима просвете	Позив републичким министарствима просвете да се укључе у рад на издавању југословенске библиографије	102
316	Београд 21.1.1947	Дара Цревар из Министарства просвете Србије – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Одговор поводом позива да се републике ФНРЈ укључе у рад на изради југословенске библиографије	102
317	Београд крај 1948/ почетак 1949	ЦК КПЈ, Комисија за агитацију и пропаганду	Извештај о остваривању плана издавачке делатности за 1948. и анализа планова за 1949.	103
318	Београд крај 1948/ почетак 1949	ЦК КПЈ, Комисија за агитацију и пропаганду	Директиве донете на основу анализе планова издавачке делатности	113
319	Бачки Петровац 14.3.1949	Штампарско издавачко предузеће „Култура“, Бачки Петровац – Министарству за науку и културу, Београд	Списак дечјих књига на словачком језику у издању „Културе“ из Бачког Петровца	114

ШТАМПА

320	Београд 12.6.1947	ЦК КПЈ, Комисија за агитацију и пропаганду – свим ЦК и ПК	Закључци Комисије агитпропа о листу „Политика“	115
-----	----------------------	---	--	-----

321	Београд јун 1947	ЦК КПЈ, Комисија за агитацију и пропаганду – свим ЦК и ПК	Извештај о штампи у Војводини	115
322	Београд август 1947	ЦК КПЈ, Комисија за агитацију и пропаганду – свим ЦК и ПК	Привредни проблеми о којима би требало писати у штампи	116
323	Београд 20.1.1948	ЦК КПЈ, Комисија за агитацију и пропаганду	Карактер и садржај културних рубрика у југословенским новинама и часописима	118
324	Београд 20.9.1948	ЦК КПЈ, Комисија за агитацију и пропаганду	Забелешка са састанка са уредницима „Борбе“ и „Политике“ о спољнополитичкој и привредној рубрици „Борбе“	121
325	Београд 13.5.1949	ЦК КПЈ, Комисија за агитацију и пропаганду	Закључци Комисије агитпропа о листовима националних мањина	123
326	Београд 18.5.1949	ЦК КПЈ, Комисија за агитацију и пропаганду	Закључци са састанка Комисије агитпропа о хумористичкој штампи; карикатура као уметничка форма; организација и садржај часописа „Јеж“	124
327	Београд 11.11.1949	Кабинет маршала Југославије Јосипа Броза Тита	Јосип Броз Тито објашњава циљеве и задатке штампе дописницима Танјуга	132

ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ

328	Београд 18.6.1945	Вуко Стојковић, начелник Општег одељења Министарства просвете ДФЈ – шефу административног одбора истог министарства, Београд	Изјава Ђорђа Дамјановића, службеника Министарства просвете, зато што није искористио рамове са слика краља Петра и краљице Марије ради урамљивања слика Ј. Б. Тита	136
329	Београд 15.1.1945	Удружење ликовних уметника Србије, Београд – Министарству просвете Србије	Извештај о раду УЛУС-а од ослобођења до краја 1946. године	137
330	Београд 24.1.1947	Чedomир Миндеровић, начелник Одељења за науку, уметност и културу Министарства просвете Србије – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Потражња за радовима сликара Почека који су се налазили у стану који је одузет министру краљевске Владе Момчилу Нинчићу	141
331	Загреб 1947	Министарство просвете Хрватске – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Списак изложби у Хрватској од краја рата до краја 1947. године	142
332	Београд децембар 1947	Ђорђе Андрејевић-Кун, секретар Савеза ликовних уметника Југославије	Реферат прочитан на Првом конгресу ликовних уметника Југославије; Резолуција „О могућностима, задацима и перспективама наше ликовне уметности“	144
333	Београд 8.1.1949	Владо Мађарић, начелник Одељења за културу и уметност Министарства за науку и културу Владе ФНРЈ – Председништву Владе ФНРЈ	Додељивање карата за снабдевање мајсторима ликовних уметности	150
334	Загреб 15.4.1949	Дубравка Рајзер, секретар Удружења ликовних уметника Хрватске – Министарству за науку и културу ФНРЈ	Стенограм дискусије у Уметничком павиљону у Загребу, у оквиру Прве савезне изложбе Савеза ликовних уметника Југославије – „Сондирање терена на Новом Београду“, Боже Илића	150
335	Београд 6.6.1949	Мило Милуновић, мајстор сликар – Министарству за науку и културу Владе ФНРЈ	Тражи да Министарство обезбеди ликовним академијама сликарске моделе, аутентичне припаднике народа и трудбеника	153
336	Београд 5.7.1949	Ђорђе Андрејевић-Кун, секретар Савеза ликовних уметника Југославије – Министарству за науку и културу Владе ФНРЈ	Извештаји о шестомесечном раду Удружења ликовних уметника Црне Горе и Удружења ликовних уметника Босне и Херцеговине	155
337	Београд 20.7.1949	Исти – Истом	Идеолошко-политичко и стручно уздизање чланова Савеза ликовних уметника Југославије	157
338	Београд 14.10.1949	Ђорђе Поповић, ликовни уметник – Министарству за науку и културу Владе ФНРЈ	Забрана трговања неуметничким и неукусним уметнинама и уметничким радовима народних непријатеља	160
339	Београд 8.12.1949	Александар Челебоновић из редакције часописа „Уметност“ – Министарству за науку и културу Владе ФНРЈ	Предлог да се смањи предвиђена продајна цена часописа „Уметност“	161
340	Београд без датума	Ђорђе Поповић, ликовни уметник	Реферат „Проблеми ликовних уметности и ликовних уметника код нас“	161

ПОЗОРИШТЕ

341	Београд 24.3.1945	Начелник Општег одељења Министарства просвете Србије – рачуноводству истог министарства	Субвенције пионирском позоришту при Централном одбору УСАОЈ-а	164
342	Београд 12.7.1945	Мита Димитријевић, бивши председник Удружења југословенских драмских уметника	Извештај о Удружењу југословенских драмских уметника	164
343	Београд 23.7.1945	Стево Десић, начелник Одељења за народно просвећивање Министарства просвете ДФЈ – републичким министарствима просвете	Распис у вези са сакупљањем популарних позоришних комада који би били играни пред ширим слојевима народа	166
344	Београд 6.8.1945	Вел. Урошевић, Одељење за народно просвећивање Министарства просвете Србије – Министарству просвете ДФЈ	Списак позоришних комада и рецитација сакупљених на основу расписа Министарства просвете ДФЈ	168
345	Београд 17.9.1945	Одељење за народно просвећивање Министарства просвете ДФЈ – Министарству просвете Македоније, Скопље	Списак позоришних комада намењених за приказивање у Македонији	168
346	Љубљана 8.10.1945	Богумил Герланц, начелник одељења у Министарству просвете Словеније – Министарству просвете ДФЈ	Извештај о раду луткарских позоришта у Словенији	168
347	Нови Сад 24.10.1945	Живан Милисавић, шеф културно-просветног одека Народне скупштине АП Војводине – Министарству просвете ДФЈ	Књиге Позоришне библиотеке за потребе дилетантских позоришта у Војводини	169
348	Љубљана 1.12.1945	Миран Петровић, шеф Одека за позориште Министарства просвете Словеније – Министарству просвете ФНРЈ	Потврда пријема позоришних комада који би требало да се изводе у Словенији	170
349	Београд 16. и 17.7.1946	Комитет за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Закључци са конференције позоришних стручњака одржане јула 1946; осврт на репертоар југословенских позоришта	170
350	Београд 27.12.1947	Велибор Глигорић, управник Југословенског драмског позоришта, Београд – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Извештај о раду Југословенског драмског позоришта током 1947. године	177
351	Београд 30.10.1948	Владо Мађарић, секретар Комитета за културу и уметност при Влади ФНРЈ – свим републичким министарствима просвете	Распис којим се траже подаци о најбољим аматерским позориштима у републикама и одговори из Словеније, Црне Горе, Србије, Македоније и Хрватске	179
352	Љубљана 30.11.1948	Зорка Першић, начелник Одељења за културу Министарства просвете Словеније – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Подаци о најбољим аматерским позориштима у Словенији	180
353	Цетиње 4.12.1948	Милутин Стојовић, помоћник министра просвете Црне Горе – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Подаци о најбољим аматерским позориштима у Црној Гори	181
354	Београд 16.12.1948	Митра Митровић, министар просвете Србије – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Подаци о најбољим аматерским позориштима у Србији	182
355	Скопље 17.12.1948	Г. Секуловски, начелник Одељења за културу Министарства просвете Македоније – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Подаци о најбољим аматерским позориштима у Македонији	183
356	Загреб 20.12.1948	Јосип Лукатела, помоћник министра просвете Хрватске – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Подаци о најбољим аматерским позориштима у Хрватској	184
357	Београд 1948	Ерих Кош, начелник у Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Реферат „Репертоар југословенских позоришта за сезону 1948/49“	185
358	Суботица 1947	Непознати аутор	Извештај о раду Мађарског народног позоришта у Суботици	192
359	Београд 15.9.1949	Иво Сарајчић, помоћник министра за науку и културу Владе ФНРЈ – свим министарствима просвете	Закључци конференције позоришних стручњака о: општој позоришној политици, репертоару, позоришним кадровима и школама, позоришној критици и штампи и проблемима опреме и материјалног обезбеђења позоришта	193
360	Београд 28.10.1949	Велибор Глигорић, управник Југословенског драмског позоришта, Београд – Министарству за науку и културу	Иницијатива да се оснује архив Југословенског драмског позоришта	196
361	Београд 8.11.1949	Влајко Убавић, помоћник министра просвете Босне и Херцеговине – Министарству за науку и културу	Резултати конкурса за драме једночинке	196
362	Суботица 24. и 25.4.1950	Непознати аутор	Извештај о раду хрватског позоришта у Суботици	197

363	Београд 1951	Министарство за науку и културу Владе ФНРЈ	Репертоар Југословенског драмског позоришта, Народног позоришта у Београду, Хрватског народног казалишта, Словенског народног гледалишта у Љубљани и Позоришта Босне и Херцеговине до краја 1950. године	200
364	Београд без датума	Непознати аутор	Елаборат о оснивању народних путујућих позоришта	201

МУЗИЧКА УМЕТНОСТ

365	Београд 6.4.1945	Потпредседник Централног хора свих министарстава, Београд – Министарству просвете ДФЈ	Обавештење да је хор одржао неколико концерата у корист рањеника	203
366	Загреб 15.12.1947	Јосип Лукатела, помоћник министра просвете Хрватске – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Нацрт програма музичког фестивала у Опатији	204
367	Београд 11.2.1948	Мил. Дивац, помоћник министра просвете Србије – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Попис композиција појединих српских композитора које су забрањене за јавно извођење	207
368	Београд 27.2.1948	ЦК КПЈ, Комисија за агитацију и пропаганду	Саветовање о проблемима музичког образовања у ФНРЈ	207
369	Загреб 24.4.1948	Натко Девчић, професор Државног конзерваторија, Загреб – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Реферат „О неким питањима сувремене музичке критике“	211
370	Београд 30.12.1948	ЦК КПЈ, Комисија за агитацију и пропаганду	Записник са састанка о проблемима Омладинског фестивала	213
371	Београд 9.2.1949	Родољуб Чолаковић, министар за науку и културу Владе ФНРЈ – свим министарствима просвете	Предлог мера у циљу што веће и квалитетније продукције масовних песама	215
372	Цетиње 1949	Маила Голоб, Одељење за уметничке школе Министарства просвете Црне Горе	Потреба Црне Горе за покретањем музичких курсева	215
373	Загреб 1950	Непознати аутор – Министарству за науку и културу Владе ФНРЈ	Методе рада и састав екипа које би требало да сакупљају музички фолклор на терену	216

РАДИО

374	Београд 1946	ЦК КПЈ, Комисија за агитацију и пропаганду	Недостаци емисија Радио Београда на страним језицима	217
375	Београд 1.3.1948	Исти	Записник са састанка са „друговима из Радиокомитета“	218
376	Београд 21.9.1948	Исти	Записник са састанка Комисије за агитацију и пропаганду по питању говорних емисија Радио Београда	220
377	Београд 1949/50	Министарство за науку и културу Владе ФНРЈ	Правилник о надокнадама репродуктивним уметницима за снимање и емитовање музичких дела на радио-станицама	222

КИНЕМАТОГРАФИЈА

378	Београд 14.4.1945	Проф. Богољуб Крејић, Краљевска амбасада у Лондону – Министарству просвете ДФЈ	Предлог да се у Југославију увезу совјетски филмови који приказују борбу Словена за слободу	223
379	Београд 12.9.1945	Мартин Менцеј, помоћник министра просвете ДФЈ – МИП ДФЈ	Захтев да југословенски представници у Лондону цензуришу британски филм о обнови Југославије	224
380	Београд 4.2.1946	Исти – свим републичким министарствима просвете	Распис о потреби цензурисања филмова у Цензорској комисији Филмског предузећа ФНРЈ	224
381	Београд новембар 1945	Стево Десић, начелник Одељења за народно просвећивање Министарства просвете ДФЈ – Дому Југословенске армије, Београд	Информација о оснивању лабораторије за израду уских филмова	225
382	Београд 13.2.1946	Стево Десић, начелник Одељења за народно просвећивање Министарства просвете ФНРЈ – Министарству индустрије ФНРЈ	Молба да се одреди стручно лице које ће дати научно тумачење и спикерски текст за наставни филм о ливници гвожђа	226
383	Београд 16.2.1946	Исти – Министарству просвете Хрватске, Загреб	Молба Министарству просвете Хрватске да пошаље два филма „Школе народног здравља“ из Загреба	227
384	Београд 30.10.1946	Милован Ђилас, секретар ЦК КПЈ – ЦК КП Хрватске и Словеније	Критика односа „Јадран филма“ из Загреба и „Триглав филма“ из Љубљане према Комитету за кинематографију Владе ФНРЈ	227

385	Београд 2.3.1948	ЦК КПЈ, Комисија за агитацију и пропаганду	Закључци са састанка са „друговима из Комитета з кинематографију“	228
386	Београд 16.12.1948	Јакша Петрић, помоћник председника Комитета за кинематографију Владе ФНРЈ – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Списак тема „из разних области нашег живота“, које би требало да буду обрађене у документарним и наставним филмовима	229

КУЛТУРНЕ И ПРОСВЕТНЕ ВЕЗЕ СА ИНОСТРАНСТВОМ

387	Лондон 2.4.1945	Драгутин Суботић, просветни инспектор – Министарству просвете ДФЈ	Извештај о субвенцијама које Конференција савезничких министара просвете даје земљама чланицама	233
388	Београд 29.6.1945	Владислав Рибникар, министар просвете ДФЈ – Законодавном савету Владе ДФЈ	Задаци аташеа за културу ДФЈ у иностранству	236
389	Пре августа 1945	Вацлав Палечек, председник Светског омладинског већа – Министарству просвете ДФЈ	Позив на Светску омладинску конференцију у Лондону	236
390	Лондон 9.7.1945	Саветник амбасадe ДФЈ у Лондону – Министарству просвете ДФЈ	Позив Конференције савезничких министара просвете млађим универзитетским наставницима који су „препатали услед окупације њихове земље“ да посете један од британских универзитета	237
391	Варшава 25.7.1945	Амбасадор ДФЈ у Варшави – Министарству просвете ДФЈ	Предлог да се у Југославију позову полски књижевници	238
392	Београд 26.1.1946	Помоћник министра иностраних послова ФНРЈ – Министарству просвете ФНРЈ	Позив на IX међународну конференцију о васпитању и настави у Женеви	239
393	Београд 18.2.1946	Владислав Рибникар, министар просвете ДФЈ – МИП ФНРЈ	Одговор министра просвете на позив за IX међународну конференцију о васпитању и настави у Женеви	239

ИНОСТРАНА ПОМОЋ ЗА ОБНОВУ ПРОСВЕТЕ И КУЛТУРЕ У ЈУГОСЛАВИЈИ

394	Београд 17.7.1945	Др Богдан Стојисављевић, начелник Одељења за културу Министарства просвете ДФЈ – Институту за међународну интелектуалну сарадњу	Министарство просвете ДФЈ тражи од Института за међународну интелектуалну сарадњу помоћ у књигама и штампарским машинама	239
395	Београд 3.8.1945	Завод за ванредне набавке Министарства трговине и снабдевања ДФЈ – Министарству просвете ДФЈ	Помоћ Унре за обнову просвете у ратом опустошеним земљама	240
396	Београд 9.10.1945	Др Богдан Стојисављевић, начелник Одељења за културу Министарства просвете ДФЈ – свим федералним јединицама	Обавештење Америчког друштва за обнову Југославије да је спремно да пружи помоћ у књигама и лабораторијској опреми	241
397	Београд 18.2.1946	Начелник Одељења за просвету Министарства просвете ФНРЈ – Министарству просвете Словеније и Хрватске	Поклон Европског студентског фонда колегама из ФНРЈ у потрошном школском материјалу	241

ИНОСТРАНА ПРОПАГАНДА

398	Београд 1946	ЦК КПЈ, Идеолошка комисија	Извештај о облицима и методама англоамеричке пропаганде у Југославији	242
399	Београд 30.10.1946	Исти	Извештај о иностраној пропагандној делатности на тлу Југославије	243
400	Београд без датума	Комитет за културу и уметност при Влади ФНРЈ	План рада Одељења за везе са иностранством за 1948. годину	245

ВЕЗЕ СА АЛБАНИЈОМ

401	Београд 18.12.1945	Оскар Јурањић, помоћник начелника Политичког одељења МИП ФНРЈ	Дужности професора српскохрватског језика на раду у Албанији	247
402	Београд 9.1.1946	Исти	Увођење српскохрватског и руског језика у албанске средње школе као обавезних предмета	248
403	Београд 26.1.1946	Велиша Гошовић, в. д. шефа I регионалног одсека МИП ФНРЈ – Министарству просвете ФНРЈ	Молба министра културе Албаније да једно од југословенских позоришта прими на стручно усавршавање три млада глумца из Централног позоришта у Тирани	249
404	Београд 29.1.1946	Мартин Менцеј, помоћник министра просвете ФНРЈ	Сагласност да се три млада глумца из Албаније приме у једно југословенско позориште ради стручног усавршавања	249
405	Београд 8.11.1946	Андра Атанасијевић, Комитет за културу и уметност при Влади ФНРЈ – ГНО Ријека	Извештај о гостовању албанског хора у Ријеци	249
406	Београд 14.11.1946	В. Круљ, в. д. шефа I регионалног одсека МИП ФНРЈ – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Потреба Албаније за школованим музичарима из ФНРЈ који би били ангажовани у Уметничком лицеју и Државном оркестру у Тирани	251

407	Београд 18.2.1947	Мехмед Селимовић, члан председништва Комитета за културу и уметност и Владо Мађарић, секретар Комитета	Предвиђени трошкови турнеје групе југословенских музичара по Албанији	252
408	Београд 1948	Комитет за школе и науку при Влади ФНРЈ	Предлог плана културно-просветне сарадње ФНРЈ са Албанијом	253
ВЕЗЕ СА АУСТРИЈОМ				
409	Беч 21.12.1946	Ф. Хочевар, политички представник ФНРЈ у Аустрији, Беч – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	План културне сарадње ФНРЈ са Аустријом	255
ВЕЗЕ СА БУГАРСКОМ				
410	Београд 21.9.1945	Заменик начелника Политичког одељења МИП ДФЈ – Министарству просвете ДФЈ	Факултативно учење српскохрватског језика у бугарским гимназијама	257
411	Београд 23.6.1945	Начелник Одељења за школство Министарства просвете ДФЈ – Министарству просвете Србије	Ректор Софијског универзитета моли да му се представник Београдског универзитета обрати како би са њим утврдио какву помоћ може да пружи Софијски универзитет колегама из Београда	257
412	Београд септембар 1948	Ерих Кош, помоћник председника Комитета за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Извештај о кршењу, с бугарске стране, плана културне сарадње између ФНРЈ и Бугарске, после објављивања Резолуције ИБ	258
ВЕЗЕ СА КАНАДОМ				
413	Монтреал 2.8.1945	В.д. начелника Одељења за културу Министарства просвете ДФЈ – МИП ДФЈ	Извештај дописника „Српског гласника“ из Торонта Леона Давича о томе шта је све урадио на зближавању „нове Југославије“ и Канаде	259
ВЕЗЕ СА МАЂАРСКОМ				
414	Београд 24.12.1945	Мартин Менцеј, помоћник министра просвете ФНРЈ – Министарству грађевина ФНРЈ	Извештај о материјалној штети учињеној задужбини Текелијанум за време рата	261
415	Београд 2.12.1945	Архитекта Светозар Раичевић – Министарству просвете ФНРЈ	Стање задужбина Текелијанум и Ангелијанум у Будимпешти	262
416	Београд 1.1.1946	Живојин М. Ђорђевић, помоћник министра грађевина ФНРЈ – Министарству просвете ФНРЈ	Обавештење да Министарство грађевина не поседује средства за оправку задужбина Текелијанум и Ангелијанум	263
417	Будимпешта 9.4.1948	Живко Боаров, аташе за штампу Посланства ФНРЈ у Будимпешти – МИП ФНРЈ	Извештај о годишњој скупштини мађарско-југословенског друштва	264
ВЕЗЕ СА ПОЉСКОМ				
418	Београд 5.9.1945	В. д. шефа Трећег одељења МИП ДФЈ – Министарству просвете ДФЈ	Размена књига између Пољске и Југославије	265
419	Београд 16.5.1947	Александар Вучо, председник Комитета за кинематографију ФНРЈ – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Предузеће „Пољски филм“ жели да ангажује једну младу југословенску глумицу за улогу учеснице покрета отпора у логору Аушвиц	265
420	Варшава 24.3.1948	Србислава Ковачевић, Одељење за пропаганду Амбасаде ФНРЈ у Варшави – МИП ФНРЈ	Извештај о боравку књижевника Ота Би-халы-Мерина и Иве Андрића у Пољској	266
421	Варшава 8.6.1948	Иста	Извештај о: изложби југословенске ликовне уметности XIX и XX века у Кракову, раду Друштва Пољска-Југославија, учешћу југословенских такмичара у бициклическој трци Варшава-Праг-Варшава и размени филмова између Пољске и Југославије	267
ВЕЗЕ СА РУМУНИЈОМ				
422	После 27.2.1947	Мирко Дорнер, виолончелиста – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Извештај о концертима одржаним у Букурешту и успут доживљеним непријатностима	271
ВЕЗЕ СА СССР				
423	Београд 15.6.1945	Владислав Рибникар, министар просвете ДФЈ – МУП Србије	Списак службеника Министарства просвете ДФЈ који се шаљу у СССР ради проучавања тамошњих просветних прилика	274
424	Београд 20.7.1945	Начелник Политичког одељења МИП – Министарству просвете ДФЈ	Обавештење да у Београд долази група филмских стваралаца која би требало да сними један филм на локацијама ФНРЈ	274

425	Београд 10.8.1945	Родољуб Чолаковић, председник Друштва за културну сарадњу ФНРЈ са СССР – Председништву Министарског савета ДФЈ	Активности које Друштво за културну сарадњу Југославије са СССР планира да изведе и молба да се те активности материјално потпомогну	275
426	Београд октобар /новембар 1945	Родољуб Чолаковић, председник Друштва за културну сарадњу Југославије са СССР – Председништву Министарског савета ДФЈ, Београд	Обавештење о отварању изложбе фотографија „Москва“	275
427	Београд 13.2.1946	Помоћник министра иностраних послова ДФЈ	Обавештење да је влада СССР расположена да пружи помоћ ФНРЈ у универзитетским наставницима и другим стручњацима	276
428	Београд 15.7.1946	Владо Мађарић, секретар Комитета за културу и уметност при Влади ФНРЈ – републичким министарствима просвете	Списак републичких друштава за културну сарадњу са СССР	276
429	Загреб 12.8.1946	Марјан Јурковић, секретар Друштва за културну сарадњу Хрватске са СССР – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Извештај о раду Друштва за културну сарадњу Хрватске са СССР за 1945/46. годину	278
430	Београд 19.11.1948	Др Федор Киселички, секретар Друштва за културну сарадњу Југославије са СССР – Дирекцији за информације ФНРЈ	Извештај о раду секретара Друштва за културну сарадњу Југославије са СССР за октобар 1948.	282

ВЕЗЕ СА ФРАНЦУСКОМ

431	Београд 30.3.1945	Владислав Рибникар, министар просвете ДФЈ – МИП ДФЈ	Мишљење да не би требало допустити да се у Француској школи у Београду запошљавају свештеници, јер су они били већином у редовима „наше издајничке реакције“	283
432	Београд 1.8.1945	Јоже Брилеј, начелник Политичког одељења МИП ДФЈ – Министарству просвете ДФЈ	Посета Jean-a Mousset-a, секретара Друштва Француска – Југославија	284
433	Скопље 21.8.1945	Директор Француске школе у Скопљу – Министарству просвете Македоније	Писмо поводом одлуке Владе Македоније да се ова установа укине	285
434	Скопље 6.9.1945	Н. Минчев, министар просвете Македоније – Министарству просвете ДФЈ	Образложење министра просвете Македоније зашто је укинута Француска школа у Скопљу	286
435	Београд септембар 1945	Вице Заниновић, начелник Одељења за школство Министарства просвете ДФЈ – Министарству просвете Македоније	Потврда одлуке Министарства просвете Македоније	287
436	Београд 28.3.1946	Секретар МИП ФНРЈ – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Предлог Марка Ристића, амбасадора ФНРЈ у Паризу, да се у Француску шаљу водећи југословенски ствараоци ради продубљивања културних веза две земље	287
437	Париз 15.10.1947	Сретен Марић, саветник Амбасаде ФНРЈ у Паризу – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Извештај о раду Друштва Француска – Југославија	288

ВЕЗЕ СА ЧЕХОСЛОВАЧКОМ

438	Београд 24.11.1945	Мартин Менцеј, помоћник министра просвете ДФЈ – МИП ДФЈ	Изложба југословенских књига у Прагу	290
439	Београд 3.9.1945	Посланство Чехословачке Републике у Београду – МИП ДФЈ	Обавештење да је чехословачка Влада спремна да обезбеди извесан број стипендија научницима и студентима из Југославије	291
440	Београд 2.11.1945	Др Антон Кржишник, министар социјалне политике ДФЈ	Одлука да се пошаље група од 100 ученика нарушеног здравља на опоравак у Чехословачку	291
441	Београд 28.11.1945	Др Богдан Стојисављевић, в. д. начелника Одељења за културу Министарства просвете ДФЈ – Министарству за информације	Обавештење да је чехословачки новинар превео неколико дела Иве Андрића, Бранислава Нушића и Боре Станковића	292
442	Београд 26.1.1946	Министарство социјалне политике ФНРЈ	Записник са седнице сазване поводом понуде Владе ЧСР да прими 3000 ученика ради изучавања заната	293
443	Београд 6.2.1946	Мартин Менцеј, помоћник министра просвете ДФЈ – свим републичким министарствима просвете	Списак предавања намењених ученицима које југословенска влада шаље на изучавање заната у Чехословачку	294
444	Праг 6.3.1946	Др Отон Беркопец, аташе за културу Амбасаде ФНРЈ у Прагу – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Извештај о учешћу фудбалских клубова Хајдук из Сплита и Динамо из Загреба на турниру у Прагу	295
445	Праг 9.11.1946	Исти	Коментар о извештају „Свободних новина“ о гостовању ансамбла Којоу у Чехословачкој	297

446	Београд 13.11.1946	Владислав Рибникар, председник Комитета за културу и уметност при Влади ФНРЈ – Амбасади ФНРЈ у Прагу	Неугодне сцене које су изазвали чланови Хора моравских учитеља приликом гостовања у Југославији	298
447	Праг 28.3.1947	Др Отон Беркопец, аташе за културу Амбасаде ФНРЈ у Прагу – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Извештај о наступима два Антонио Јанигро (виолончело) – Иво Мачек (клавир) на концертним подијумима у Чехословачкој	299
448	Праг 8.12.1948	Зденко Штамбук, саветник Амбасаде ФНРЈ у Прагу – Комитету за културу и уметност при Влади ФНРЈ	Објављивање песама југословенских аутора у чехословачкој штампи као вид антијугословенске пропаганде после Резолуције ИБ	301

III. ЛИБЕРАЛИЗАЦИЈА КУЛТУРНЕ ПОЛИТИКЕ 1949/50–1952

449	Београд 14.2.1949	ЦК КПЈ, Комисија за агитацију и пропаганду	Предлог да се реорганизује Одељење за агитацију и пропаганду; списак чланова Управе за агитацију и пропаганду	301
450	Београд 5.5.1950	Вељко Влаховић, Управа за агитацију и пропаганду ЦК КПЈ	Предлог тема за рад у кружоцима за идеолошко-васпитни рад у масовним организацијама	305
451	Београд 10.10.1950	Милован Ђилас, секретар ЦК КПЈ – свим ЦК	Директивно писмо Милована Ђиласа о растурању штампе	305
452	Београд 17.1.1951	ЦК КПЈ, Управа за агитацију и пропаганду	Инструкције агитпропа о томе како би штампа требало да извештава о раду Народног фронта	306
453	Београд 19.12.1951	Исти	Записник са састанка агитпропа о часопису НИН и др. питањима културе	307
454	Београд 25. и 26.12.1951	Исти	Питање дистрибуције страних часописа; Издавачко предузеће „Култура“; новинарски кадрови	310
455	Београд 1950	Богдан Осолник, Савет за науку и културу Владе ФНРЈ, Београд	Општи задаци Савета за науку и културу Владе ФНРЈ	312
456	Београд 1951	Исти	Формирање, структура и рад Савета за просвету, науку и културу народних република	315

ПРОСВЕТА ПОСЛЕ ТРЕЋЕГ ПЛЕНУМА ЦК КПЈ

457	Београд јун 1950	ЦК КПЈ, Управа за агитацију и пропаганду	Спровођење Резолуције Трећег пленума ЦК КПЈ о задацима у школству	318
458	Београд 1950	Министарство за науку и културу Владе ФНРЈ	Нека искуства из рада са предшколском децом	321
459	Београд 1951	ЦК КПЈ, Управа за агитацију и пропаганду	Извештај о просветним приликама на Косову и Метохији	324
460	Београд 10.3.1951	Мартин Менцеј, помоћник председника Савета за науку и културу Владе ФНРЈ – Централној управи војне индустрије, Београд	Оцена стања стручног школства и предлог новог система стручног школовања	327
461	Београд 27.2.1952	Савет за науку и културу Владе ФНРЈ	Закључци са седнице Савета за науку и културу по питању физичке културе	332
462	Београд 1.8.1952	ЦК КПЈ, Комисија за агитацију и пропаганду	Записник са састанка о проблемима економског образовања радника и о неким питањима економских кадрова	334

УНИВЕРЗИТЕТ И НАУКА ПОСЛЕ ТРЕЋЕГ ПЛЕНУМА ЦК КПЈ

463	Београд 1950	Исти	Извештај о научноистраживачком раду и научним институтима у ФНРЈ	336
464	Београд 1950	Непознати аутор	Нека питања наставе на универзитетима и високим школама после Трећег пленума ЦК КПЈ	339
465	Београд 17.2.1951	Савет за науку и културу Владе ФНРЈ, Београд	Материјални и кадровски услови и повећање броја студената на универзитету	345
466	Београд 15.3.1951	Драго Вучинић, Управа за агитацију и пропаганду ЦК КПЈ	Предлог измена програма наставе марксизма, како би се овај предмет изучавао у духу одлука Трећег пленума ЦК КПЈ	349
467	Београд 14.8.1951	Јова Богдановић, Комитет Техничке велике школе КП Србије – Савету за науку и културу Владе ФНРЈ	Извештај о наставним и кадровско-политичким питањима на Техничкој великој школи у Београду	350

468	Београд децембар 1951	ЦК КП Србије – Кабинету маршала Југославије Јосипа Броза Тита	Политичко стање на Правном и Економском факултету и Новинарско-дипломатској високој школи у Београду, након обиласка партијских организација ових високошколских установа	354
469	Београд 16.1.1952	ЦК КПЈ, Комисија за агитацију и пропаганду	Записник са састанка ЦК КПЈ након обиласка партијске организације на универзитетима	358
470	Београд 2.4.1952	Универзитетски одбор Савеза студената Југославије – Савету за науку и културу Владе ФНРЈ	Пресуда Дисциплинског суда I степена Грађевинског факултета Техничке велике школе у Београду о искључењу из наставе двојице студената	361
471	Београд 20.5.1952	Никола Рот, начелник Академског савета ФНРЈ – Савету за науку и културу Владе ФНРЈ	Писмо професора генетике са Пољопривредно-шумарског факултета у Сарајеву против кога су се побунили студенти јер не предаје биологију по Мичурину и Лисенку	365

ПРОМЕНЕ У КУЛТУРИ И УМЕТНОСТИ

ОПШТА ДОКУМЕНТА

472	Београд 1950	Боро Дреновац, ЦК КПЈ, Управа за агитацију и пропаганду	Извештај о начину пословања позоришта, радио-станица и кинематографских установа; ауторска права и ауторски хонорари	367
473	Београд 20.11.1951	Савет за науку и културу Владе ФНРЈ – председнику Министарског савета ФНРЈ, маршалу Ј. Б. Титу	Предлог мера којим би се поправио врло лош материјални положај уметника у Југославији	371
474	Београд 22.12.1951	ЦК КПЈ, Комисија за агитацију и пропаганду	Закључци са састанка „код друга Ђиласа“ у вези са: издавачком делатношћу и положајем књижевника, позориштем, кинематографијом, ликовним уметностима, музиком, радиодифузијом и графичком индустријом	372
475	Београд октобар 1952	Исти	Резултати културно-масовног рада на нивоу читаве ФНРЈ	374
476	Сплит 5.12.1952	Др Стипе Гуњача, директор Музеја хрватских старина у Сплиту – председнику Министарског савета ФНРЈ, маршалу Ј. Б. Титу	Израже значај Музеја хрватских старина за културу хрватског народа и моли помоћ за изградњу зграде ове установе	377

КЊИЖЕВНОСТ И ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ

477	Београд 28.2.1950	Виктор Репић, опуномоћени министар ФНРЈ у Аустрији – Министарству за науку и културу ФНРЈ, Београд	Штампање романа Иве Андрића „На Дрини ћуприја“ у Аустрији	379
478	Београд 25.10.1950	ЦК КПЈ, Управа за агитацију и пропаганду	Записник са саветовања о издавачкој делатности у ФНРЈ	379
479	Београд 22.12.1951	ЦК КПЈ, Управа за агитацију и пропаганду	Одломак расправе о књижевности у Југославији после Другог светског рата	382
480	Београд 12.5.1952	Милан Бартош, саветник МИП ФНРЈ – Кабинету председника Министарског савета ФНРЈ, Београд	Увоз теолошке литературе	385
481	Београд 1952	Милован Ђилас, секретар ЦК КПЈ	Реферат „Положај књижевника у нашем друштву и стање домаће савремене књиже“	386
482	Београд 1952	Савет за науку и културу Владе ФНРЈ – Кабинету председника Министарског савета ФНРЈ, Београд	Информација о стању издавачке делатности у Југославији	391

ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ

483	Београд 6. и 7.5.1950	Бранко Шотра, секретар Савеза ликовних уметника Југославије	Реферат Бранка Шотре прочитан на Другом конгресу Савеза ликовних уметника Југославије; Резолуција Конгреса	393
484	Београд 6. и 7.5.1950	Савез ликовних уметника Југославије	Резолуција II конгреса Савеза ликовних уметника Југославије	397
485	Београд 21.3.1951	Родољуб Чолаковић, председник Савета за науку и културу Владе ФНРЈ – републичким министарствима за науку и културу	Предлог мера за унапређење ликовних уметности	398

ПОЗОРИШТЕ

486	Београд 12.1.1950	Иво Сарајчић, помоћник министра за науку и културу – Министарству просвете Хрватске	Образложење зашто је значајно покретање позоришног фестивала у Дубровнику	399
-----	----------------------	---	---	-----

487	Загреб 18.3.1950	Младен Коритник, помоћник министра просвете Хрватске – Министарству за науку и културу Владе ФНРЈ	Предлог програма позоришног фестивала у Дубровнику	400
488	Београд 28.3.1950	Ерих Кош, начелник Одељења за културу и уметност Министарства за науку и културу ФНРЈ – Министарству просвете Хрватске	Мишљење Министарства за науку и културу о предложеном термину одржавања фестивала у Дубровнику	401
489	Скопље 24.2.1950	Абдуш Хусејн, директор Мањинског народног позоришта у Скопљу – Министарству за науку и културу Владе ФНРЈ	Мањинско (албанско-турско) народно позориште у Скопљу моли да му се пружи помоћ у костимима, реквизитима и књигама	402
490	Београд 17.3.1950	Миланка Турина, Одељење за културно-масовни рад Министарства за науку и културу – Мањинском народном позоришту у Скопљу	Одговор Министарства на молбу Мањинског народног позоришта у Скопљу	402
491	Београд 1951	ЦК КПЈ, Управа за агитацију и пропаганду	Расходи, приходи и посета југословенским позориштима „пре рата и данас“	403
492	Београд 1951	Родољуб Чолаковић, председник Савета за науку и културу Владе ФНРЈ – Кабинету председника Министарског савета ФНРЈ, маршалу Ј. Б. Титу	Проблем умањене посете позориштима у ФНРЈ	408

МУЗИЧКА УМЕТНОСТ

493	Београд 25.12.1950	ЦК КПЈ, Управа за агитацију и пропаганду	Белешка са састанка агитпропа у вези са музичким емисијама на радију и о Другом програму Радио Београда	413
494	Београд 14.2.1951	Кабинет председника Министарског савета ФНРЈ, маршала Јосипа Броза Тита, Београд	Забелешка са састанка Јосипа Броза Тита са представницима Савеза композитора Југославије; разматрања о масовној песми	413
495	Београд 1951	ЦК КПЈ, Управа за агитацију и пропаганду	Информације о одржаним концертима, приходима са концерата и о материјалном положају музичких уметника у Југославији	415

КИНЕМАТОГРАФИЈА

496	Београд 13.12.1950	Исти	Записник са састанка Комисије агитпропа о кинематографији	418
497	Београд 15.8.1951	Исти	Записник са састанка о кинематографији и раду филмских предузећа	418
498	Београд после 1.11.1951	Кабинет председника Министарског савета ФНРЈ, маршала Јосипа Броза Тита, Београд	Извештај о посећености биоскопских представа и општем стању кинематографије у ФНРЈ након повишења цене биоскопских улазница; закључци, проишли из података изнетих у извештају	420
499	Београд 10.12.1952	ЦК КПЈ, Управа за агитацију и пропаганду	Забелешка са састанка у Управи за агитацију и пропаганду по питању фузије филмских предузећа, финансија и увоза и извоза филмова	424

КУЛТУРА ЖИВЉЕЊА

500	Београд 20.10.1950	Архитекта Драгован Шепић – Савету за науку и културу Владе ФНРЈ	Елаборат „Запажања о културном изгледу наших градова“	424
-----	-----------------------	---	---	-----

ОТВАРАЊЕ ПРЕМА СВЕТУ

501	Београд 1949	ЦК КПЈ, Управа за агитацију и пропаганду	Неколико предлога о раду Одељења за спољну пропаганду	430
502	Београд 1949	Министарство за науку и културу Владе ФНРЈ	Циљеви и задаци културне пропаганде ФНРЈ у светлу „информбировске хајке против наше земље“	435
503	Београд 1950	Исти	План сарадње са Унеско	440
504	Београд 1950/51	Савет за науку и културу Владе ФНРЈ	Извештај о раду Одељења за научне и културне везе са иностранством у 1950. години	443
505	Београд 19.11.1951	Исти	Извештај о наступу југословенских уметника и уметничких ансамбала у иностранству током 1951. године	451
506	Београд 1951/52	Исти	Извештај о учешћу југословенских уметника на међународним изложбама током 1951. године	455
507	Београд 1952	Исти	Извештај о наступима југословенских уметника и уметничких ансамбала у иностранству током 1952. године	459

508	Београд 1952	Исти	План културне пропаганде ФНРЈ у иностранству за 1953. годину	462
509	Београд 16.2.1952	ЦК КПЈ, Управа за агитацију и пропаганду	Записник са састанка Комисије за агитацију и пропаганду по питању дописника из иностранства	464
510	Београд 1952	Исти	Информација о деловању пропаганде са Запада и њеном утицају на грађане ФНРЈ	465
511	Београд 1952	Одељење за научне и културне везе са иностранством Савета за науку и културу Владе ФНРЈ	Пропагандни рад Америчке читаонице, Британског савета и Француског културног центра и мере Владе ФНРЈ против њих	468
КУЛТУРА И УМЕТНОСТ У ФУНКЦИЈИ СПОЉНЕ ПОЛИТИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ				
512	Београд 31.10.1949	Родољуб Чолаковић, министар за науку и културу Владе ФНРЈ	Обавештење да је Влада ФНРЈ одлучила да организује изложбу средњовековне уметности народа Југославије	473
513	Београд 19.2.1949	Министарство за науку и културу Владе ФНРЈ	Организациона структура Одбора за организовање изложбе средњовековне уметности народа Југославије	474
514	Париз 1950	Савет за науку и културу Владе ФНРЈ	Елаборат „Изложба средњовековне уметности народа Југославије“	476
515	Београд 24.2.1950	Иво Сарајчић, помоћник министра за науку и културу ФНРЈ – Министарству трговине и снабдевања ФНРЈ	Опремање уметничког павиљона на Малом Калемегдану за изложбу слика Ежена Делакроа и Гистава Курбеа	490
516	Загреб 7.3.1950	Златко Матејић, помоћник министра просвете Хрватске – Министарству за науку и културу Владе ФНРЈ	Списак композиција југословенских аутора које су предложене за фестивал хорске музике у Лилу	491
517	Београд 26.6.1951	Ванда Новосел, начелник Одељења за научне и културне везе са иностранством Савета за науку и културу Владе ФНРЈ – Посланству ФНРЈ у Риму	Информација о изложби народне уметности југословенских народа	492
518	Стокхолм 30.7.1951	Отправник послова Посланства ФНРЈ у Стокхолму – Савету за науку и културу Владе ФНРЈ	Извештај о успеху изложбе југословенске народне уметности у Стокхолму	493
519	Загреб 22.12.1951	Иво Цурл, секретар Савеза културно-просветних друштава Хрватске – Савету за науку и културу Владе ФНРЈ	Извештај о конференцији Међународног савета за музички фолклор и Фестивалу плесова и песама народа Југославије у Опатији, септембра 1951.	494
ШЕСТИ КОНГРЕС КПЈ (СКЈ)				
520	Београд 4.11.1952	Кабинет председника Министарског савета ФНРЈ, маршала Јосипа Броза Тита, Београд	Забелешка о разговору Милована Ђиласа са страним и домаћим новинарима за време Шестог конгреса КПЈ (СКЈ)	498

II. КУЛТУРА АГИТПРОПА

КУЛТУРА И УМЕТНОСТ

ОПШТЕ ДИРЕКТИВЕ

289 ЗДЕНКА ШЕГВИЋ, КОМИСИЈА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ ЦК КП

(Београд, 1945/6)

REFERAT O RADU „TANJUG-A“

Agencija „TANJUG“, naša jedina novinska agencija,¹ u današnjim uslovima, po svojoj organizaciji, načinu rada, ne odgovara svom zadatku.

Na osnovu proučavanja rada „TANJUG-a“, na osnovu prikupljenog materijala o pojedinim službama „TANJUG-a, na osnovu mišljenja Agitpropa CK i PK u pojedinim republikama i mišljenja redakcija naše centralne štampe, konstatovali smo ove osnovne slabosti:

I POMANJKANJE POLITIČKOG KRITERIJUMA I NEPOSTOJANJE POLITIČKE KONTROLE PRI EMITOVANJU I REDAKTIRANJU VESTI.

II SPOROST U EMITOVANJU VESTI ZA ŠTAMOU U ZEMLJI I INOSTRANSTVU.²

III SLABA REDAKCIJA VESTI (sadržajna, jezična itd.).

IV SLABO RUKOVOĐENJE DOPISNIČKOM SLUŽBOM (dopisnici u inostranstvu i podružnice u zemlji).

I

Pomanjkanje političkog kriterijuma i nepostojanje političke kontrole pri emitovanju i redaktiranju vesti. (Kroz bilten)

Pomanjkanje političkog kriterijuma pri emitovanju vesti odrazilo se u dosadašnjem radu „TANJUG-a“ na dva načina: ranije se unosio u bilten veliki broj vesti iz imperijalističkih zemalja i davao se čitav niz vesti koje ne odgovaraju našoj spoljno-političkoj liniji. U poslednje vreme prešlo se u drugu krajnost. Donose se uglavnom vesti TASS-a, a vesti evropskih agencija se ne iskorišćavaju, iako bi se one, dobro redaktirane, mogle koristiti za našu štampu.

Polazeći od ovakvog stanovišta u oceni važnosti jedne vesti dešavaju se grube političke greške.

Ne vodi se računa i ne objavljuju se za štampu vesti koje govore o borbi demokratskih snaga protiv reakcije u susjednim zemljama. Jedan primer:

- vest o novoj provokaciji bugarskog opozicionog lista „Zemедelsko zname“, štampa se u crvenom biltenu.

Poklanja se mala pažnja zemljama koje su ranije bile fašističke (Italija i Nemačka) i jačanje demokratskih snaga u njima. Tako na primer:

- vest koja sadrži kritiku o radu trustova u Italiji, koju je dao Ured agitpropa CK Italije;

- vest o pozivu Vilhelma Pika da se nemački narod ujedini protiv reakcionarskih snaga koje deluju u Nemačkoj;

¹ На маргини текста руком је дописано: "И треба да буде".

² Руком је дописано: "Најважније: политичке вијести са Балкана и из Ср. Европе плус јако важне, добро и објективно редиговане домаће вијести"

- vest o tome da je vrednost marke u sovjetskoj zoni Nemačke ravna šilingu;
- vest koja govori o povoljnom utisku engleskih novinara Lajpzigu koji je pod sovjetskom zonom - štampaju se u crvenom biltenu.

„TANJUG“ kroz svoje vesti ne iznosi suprotnosti imperijalističkih zemalja, ne ukazuje na borbu kolonijalnih naroda i borbu radničke klase u tim zemljama. Nekoliko primera:

- vest o arapskim demonstracijama u Jerusalimu i nemirima u Palestini;
- o pozivu Sitki paše upućenom Velikoj Britaniji da ubrza evakuaciju britanskih trupa iz Egipta;
- vesti o štrajkovima u Americi i Trumanovom zakonu u vezi sa istima;
- vest koja govori o tome koliko su Amerikanci potrošili novaca za špijunažu; sve ove vesti objavljuju se samo u crvenom biltenu.

„TANJUG“ ne daje dovoljnu podršku naprednim snagama u borbi protiv fašističke Španije:

- vest o razvoju gerilskog pokreta u Španiji
- vest koja govori o tome da Franko ne priznaje nadležnost Organizacije Ujedinjenih naroda po pitanjima koja se tiču Španije – objavljuju se u crvenom biltenu.

Pomanjkanje političke kontrole odražava se naročito pri odabiranju vesti. U prvomajskom takmičenju postavljena je norma da mesečno radio stanica mora primiti 1,400.000 reči morzeom. Prosečno radio stanica prima mesečno 1,300.000 reči morzeom. Ova norma u prvomajskom takmičenju postavljena je bez ikakvog plana jer se svakodnevno pri normalnom primanju vesti 40% odbacuju kao neupotrebljive, jer su po mišljenju „TANJUG-a“ malo važne. Međutim često je slučaj da se odbacuju baš one vesti koje ilustruju napredak demokratskih snaga, ili iznose stavove Komunističke partije u pojedinim zemljama. Na primer:

- vest TASS-a o idejnom programu rumunskih demokratskih stranaka;
- vest ČTK-a o manifestacijama 20000 ljudi Sovjetskom savezu prilikom prikazivanja jednog sovjetskog filma;
- vest TASS-a o izjavi japanske Komunističke partije o novoj japanskoj vladi – nisu uopšte objavljene. Ja sam ih pronašla u odbačenom materijalu.

Ostatak vesti, tj. 60% od onih vesti koje se objavljuju – jedan deo se ne objavljuje istog dana, nego postepeno u toku idućih dana. Pri tome se ponovo dešava isti slučaj. Zbog slabe političke kontrole one vesti koje su važne jedino onda ako se odmah objave, gube na svojoj vrednosti i postaju neaktuelne. Tako na primer:

- vest o tome da je rumunski politički predstavnik u Britaniji podneo izveštaj Grozi i kralju izišla je pet dana kasnije od dana kada je vest primljena i to u crvenom biltenu. Sve vesti Albanske telegrafске agencije „TANJUG“ redovito objavljuje do dva dana kasnije.

Isti je slučaj sa TASS-ovim diktatom, koji je TANJUG dao dva dana kasnije.

Intervju Firlingera sa novinarima o spoljnoj politici izišao je dva dana kasnije i to u crvenom biltenu. (Kroz emisije za inostranstvo)

Pomanjkanje političkog kriterijuma a istovremeno pomanjkanje političke kontrole ogleda se na slučaju kad je u jednoj od emisija (na engleskom i francuskom) donešen članak Branka Draškovića iz „Borbe“ i to izvađeni baš oni citati koji govore o isključivoj pobedi komunista i žilavoj predizbornoj borbi stranaka NOP-a.

Nepostojanje političke kontrole pri odabiranju i redaktiranju vesti za emisiju, vidi se najbolje po tome što je u jednoj od emisija za inostranstvo Kardeljova izjava dopisnika lista „La voce libero“ tako prepričana da je potpuno iskrivila smisao

Kardeljevih reči.

(Kroz diktat za štampu)

Otsustvo političkog kriterijuma jasno se pokazuje naročito u onim slučajevima kad se u diktat daju samo telegrami a izostavljaju se neke važne vesti, kao na primer:

- o privredi i obnovi;

- TANJUG-ovo saopštenje o zaustavljanju italijanskih lađa u Kotoru;³

- citati iz članka Mike Petrovića o reparacijama.

Često puta se u diktatu prenose vesti iz nekih drugih zemalja za koje mi nemamo nekog naročitog interesa i koje će te zemlje same objaviti u inostranstvu ako su one za njih značajne i važne.

Obe ove službe ne odgovaraju svom zadatku. One ne pružaju najverniju sliku naše zemlje i ne služe dovoljno popularizaciji naše zemlje u inostranstvu, a niti pomažu da steknu pravu sliku stanja i događaja u našoj zemlji.

UZROCI

zašto nema pravilnog političkog kriterijuma i dovoljne političke kontrole pri emitovanju i redaktiranju vesti sastoje se u ovome:

1. celokupno rukovođenje službom, politička kontrola pri odabiranju vesti koje će se štampati ili odbaciti i ocena vesti, koje će se dati u crveni a koje u plavi bilten, ne potiče od direkcije „TANJUG-a“ ili od odgovornih urednika pojedinih službi nego od sporednih organa službe;

2. odabiranje vesti, koje će se prevoditi a koje bacati, vrše šefovi prevodilačke službe i to isključivo oni, bez ikakve kontrole direktora „TANJUG-a“ ili njegovog pomoćnika ili urednika pojedinih službi. Na tom poslu rade tri druga od kojih je samo jedan kandidat partije. Svi su ti ljudi slabog političkog kriterijuma da bi mogli pravilno oceniti važnost jedne vesti. Oni su ti koji odbacuju 40% od primljenih vesti;

3. raspoređivanje vesti u plavi crveni bilten vrše radaktori koji istovremeno rediguju vesti. Oni su takođe ljudi sa slabim političkim kriterijumom i zato se često dešava da veoma važne vesti koje bi trebalo objaviti ulaze u crveni bilten.

Urednici pojedinih grupa zemalja i glavni urednik spoljno-političke službe težište svoje kontrole bacaju na vesti iz plavog biltena i to posle nego li su one određene da uđu u plavi bilten, a posvećuju pažnju naročito tome kako su vesti redaktirane. Prema tome sve ono što su redaktori odredili da spada u crveni bilten, ukoliko i podleže kontroli, tiče se opet samo redakcijske strane, a nikako toga, da li je neka od tih vesti nepravilno smeštena u crveni bilten i da li bi mogla biti objavljena;

4. rukovodilac emisija za inostranstvo i diktata za štampu je apsolutni gospodar u svojoj službi. Ali i on je najvažniji deo posla, tj. odabiranje vesti za emisije za inostranstvo i za diktat za štampu prebacuje ne prevodioce koji u okviru te službe ne bi trebalo da rade ništa drugo nego da prevode vesti sa našega na engleski i francuski. On kao rukovodilac bi trebalo sam da odabira vesti⁴ jer je u suprotnom slučaju stavljen pred gotov čin i to od strane ljudi koji raspolazu sa slabim političkim kriterijumom i koji uopšte ne shvaćaju važnost i cilj ove službe. Direktor „TANJUG-a“ i njegov pomoćnik ne zaviruju uopšte u ovu službu jer specijalno u ovog rukovodioca imaju apsolutno poverenje i sasvim su sigurni da će on potpuno pravilno sastaviti i urediti ove emisije. Međutim, praksa je pokazala da ni sam rukovodilac često puta ne zna da oceni a i ne zna da potraži najbolje izvore odakle bi mogao dati najbolje i najsadržajnije vesti u emisijama;⁵

5. direktor „TANJUG-a“ isto tako pregledava vesti koje su već oštampane na stranicama plavog biltena, znači da on tek na kraju posla biva upoznat sa vestima koje su stigle i to vrlo jednostrano, pošto se radi o vestima za plavi bilten.

Ovim načinom rada glavni i odlučujući faktori, na kojima leži pravilno sprovođenje političke linije i pravilna ocena sadržine i smisla jedne vesti, jesu šefovi prevodilačke službe i redaktori - tj. ljudi sa najmanje političkog iskustva i sigurnosti u tako važnom poslu. Urednici pojedinih službi, glavni urednik spoljno-politič-

³ "Дато им као саопштење – деманти!"

⁴ "Треба да има помоћника".

⁵ "Боље мање [вести] а [да буду] боље [тј. квалитетније] (нпр. Блиски исток – сувише! И др. сувише! Унутарње вијести сувише! Без линије и става!").

ke službe, direktor „TANJUG-a“ i njegov pomoćnik su samo posmatrači već svršenih stvari koje se odvijaju bez njihovog uvida i bez njihove pomoći.

II

Sporost u emitovanju vesti za štampu u zemlji i inostranstvu

Sporost „TANJUG-a“ u emitovanju vesti potiče iz slabe organizacije posla i krajnje nemarnosti o odgovornosti na poslu. „TANJUG“ ne zakašnjava u objavljivanju vesti da bi se ona proverila ili da bi se dobila direktiva po njoj, već vest zakašnjava zbog sporosti u prevodenju, redigovanju ili zbog nemarnosti.

Sporost u emitovanju vesti odnosi se jednako na one koje stižu iz inostranstva pa ih „TANJUG“ prenosi štampi u zemlji ili objavljuje samo u crvenom biltenu, kao i onih koje iz zemlje stižu za centralnu štampu i inostranstvo. Zakašnjavaње vesti iznosi obično 3-4 dana. Posledice ovog zakašnjavaња odražavaju se negativno u nekoliko slučajeva:

1. jedan deo masa, u želji da što pre dozna za događaje u svetu, sluša Radio London i na taj način pada pod uticaj netačne i neobjektivne propagande.

2. Podružnice „TANJUG-a“ u zemlji organizuju same primanje vesti i to ne samo TASS-a nego i ostalih agencija, pa ih često puta takve daju u štampu, navodeći mesto odakle potiču. Na taj način, bez kontrole, obavestavaju čitaoce o događajima u svetu, a prepuštaju njima samima da ocene, prema mestu odakle vest potiče, da li je tačna ili nije tačna.

3. Federalna štampa zakašnjava sa izlaskom i na taj način ne trpe samo političku štetu nego i materijalnu („Ljudska pravica“ je pretrpela samo jednog dana 40.000 materijalne štete kada je Titov govor primala od 12 sati noću i zbog toga morala u štampariji platiti prekovremeni rad).

4. Centralna štampa smanjuje tiraž lista kad u provinciskom izdanju ne stigne da donese neku važnu vest, govor i sl.

Štampa gubi u svojoj tehničkoj opremi kad je prinuđena da u zadnjem momentu ubacuje vesti, pa ih obično trpa na zadnju stranu a neke uopšte ne objavi jer više nema prostora.

Centralna štampa navodi primere zakašnjavaња koji govore o pomanjkanju svake odgovornosti na poslu:

- govor Molotova „TANJUG“ je primio 27-og naveče i trebalo je posle još jedne kontrole da bude predat redakcijama beogradskih listova 28-og ujutro. Međutim, poslednja stranica predata je u 9 sati naveče i listovi su jedva stigli da izađu na vreme.

- Isti je slučaj bio sa Kardeljevim govorom u Parizu i Titovim govorom na Kongresu omladine u Zagrebu.

- Govor Firlingera prilikom dolaska u Beograd koji je održan u 4 časa posle podne redakcije beogradskih listova dobile su u 10 časova naveče.

Federalna štampa navodi iste primere:

- Govori pojedinih državnika (Molotova, Tita, Kardelja, Firlingera) stigli su u podružnice „TANJUG-a“ tek oko 12 sati noću.

- Razne druge vesti koje „TANJUG“ šalje podružnicama toliko zakašnjavaју da u federalnoj štampi izlaze redovito i obavezno 2 dana kasnije nego u centralnoj štampi.

Na isti način zakašnjavaју i vesti koje podružnice šalju centrali „TANJUG-a“ pa prema tome i beogradskoj štampi. Ovde je često puta uzrok slaba organizacija i aljkavost na poslu samih podružnica. Tako na primer:

- vest o proslavi godišnjice žrtava koje su pale u borbi s orjunom, održane u Trbovlju 1 juna, plavi biltен „TANJUG-a“ doneo je 5-VI.

Primeri koje navodi Agitprop CK Hrvatske ilustruju stalno zakašnjavaње koje proističe iz slabe organizacije posla u „TANJUG-u“. Na primer:

- ispravak ekspozea ministra finansija Žujovića stigao je 23 sati kasnije u podružnicu „TANJUG-a“ od samog ekspozea.

- Vest o boravku maršala Tita ČSR koju je „TANJUG“ primio 23/III do 21 sat, zagrebačka podružnica „TANJUG-a“ dobila je 14 sati kasnije, tj. 24/III u 11 sati.

- Isto zakašnjenje od 14 sati pretrpela je vest koja je donosila Titov govor u Bačkoj.

- Obrazloženje Zakona o narodnim odborima koje je dao maršal Tito, zagrebačka podružnica „TANJUG-a“ dobila je sa zakašnjenjem od 12 sati i to u vrlo skraćenom obliku u pregledu štampe.

Potvrdu istih ovih primera poslao je Agitprop CK Slovenije i CK Makedonije.

RAZLOZI SPOROSTI I ZAKAŠNJAVANJA VESTI

sastoje se u ovome:

1. ne postoji neprekidna danonoćna služba čitave agencije. Samo radio stanica radi u toku čitave noći dok ostale službe od 8 ujutro do 8 naveče neprekidno. Zbog vesti koje radio stanica prima noću, a koje preko noći stižu u najvećoj količini, dolaze kod redaktora i urednika tek u 8 sati ujutru, i uglavnom ulaze u bilten preko dana. Vesti koje radio stanica prima preko dana ostaju u većini slučajeva za sutrašnji bilten, prema tome – jedan čitav dan ostaje u zgradi „TANJUG-a“, tek sutra dan se objavljuje u centralnoj štampi, a kroz dva, tri ili više dana u federalnoj štampi;

2. Vreme u kome direkcija „TANJUG-a“ daje vesti svojim podružnicama nije udešeno tako da najbolje odgovori vremenu u kome federalna štampa zaključuje redakcije svojih listova. „TANJUG“ počinje sa davanjem svojih vesti podružnicama između 9,30 i 11 sati. To je upravo vreme kad beogradska štampa već stiže u pojedine federalne jedinice i vesti koje se u ovom vremenu daju su u većini baš one koje je centralna štampa već donela.⁶ Između 11 i 14 sati „TANJUG“ prekida sa davanjem vesti podružnicama. Zagrebačka štampa, koja zaključuje svoje redakcije u 14 sati lišena je svih onih vesti sa kojima „TANJUG“ u to vreme raspolaže. Posle podne „TANJUG“ prekida davanje vesti od 16-17 časova i od 18,30-19h. On je tako tačan u izvršavanju tih prekida da čak ni onda kada se prenosi govor Tita, što je bio slučaj u Ljubljani, on ne pravi iznimku. Njih se malo tiče što će zbog prekida od jednog sata redakcije novina u Zagrebu ili Ljubljani biti prisiljene da čeka-ju do 12 sati noću sa izlaskom lista;

3. „TANJUG“ nije zakazao svojim podružnicama tačno vreme u koje će primati vesti iz podružnica, a ukoliko je ono bilo ugovoreno, direkcija je često puta otpustala od toga vremena zato što unapred nije dobro organizovala službi, pa je zbog nedovoljnog broja stenografa i istovremenog primanja Londona morala odlagati razgovor sa podružnicama za nekoliko časova kasnije. Ta aljkavost u dobijanju vesti iz podružnica potiče i od slabe organizacije samih podružnica;

4. tehnički poslovi u toku obrade bili su tako organizovani da su zadržavali vest više nego što treba u pojedinim službama. Vest se prekucavala u toku obrade tri puta, otkucavanje se vršilo u četiri do osam prime-raka, dok se konačno otkucavalo na matricama. U ovim tehničkim poslovima napravljene su već neke izmene ali nisu takve da bi mogle mnogo šta izmeniti u sporosti i zakašnjavanju vesti.

III

Slaba redakcija vesti

(jezična, sadržajna itd.)

Redakcija „TANJUG“-ovih vesti je u svakom slučaju nezadovoljavajuća.

Redakcijske greške odnose se na:

slab jezik i pogrešne naslove, koji ne ističu ono što je u vesti bitno i koji istovremeno ne iznose naš stav po događaju kojega vest donosi. Jedan primer:

- vest o pisanju sovjetskog časopisa „Sindikat“ o zalaganju Laskija i Bluma za stvaranje antisovjet-skog bloka donešena je pod naslovom: „Sovjetski časopis Sindikat“ o pokušajima Laskija i Bluma“, iz koga se ne vidi kakvi su ti pokušaji.

⁶ "Потпуно неправилно! Као да су подмињени од "Борбе" и "Политике".

Redakcijske greške pokazuju pomanjkanje novinarskog smisla koji se odražava u tome što se vrši:

a) ponavljanje vesti – jedna vest iste sadržine ponavlja se dva do tri puta u istom biltenu samo pod izmenjenim naslovom. Na primer:

- vest koja govori o spremnosti omladine grčke manjine u Albaniji da se bori za novu Albaniju – donosi se na tri mesta u raznim varijantama, ali iste sadržine;

- vest o dolasku švedske trgovinske delegacije u Moskvu donosi se u istom biltenu u dve malo različite verzije;

- O omladinskom kongresu u Bugarskoj donose se na dva odvojena mesta ali u istom biltenu govor i pismo druga Dimitrova.

b) što se odlikuju dužinom i nepotrebnom opširnošću pa je to često uzrok što se one u štampi ne iskorisćavaju.

Primeri o tome ima toliko da je nepotrebno iznositi. Mogu reći da je polovina vesti iz plavog biltena toliko opširna i sa toliko detalja da je svaka redakcija novina mora redaktirati.

c) što se imena ljudi navode pogrešno. Na primer:

- često u biltenu čitamo Sapinari, mesto Sapirani, Smak mesto Spak.

- Sa skupštine društva hrvatskih književnika pola imena dato je potpuno pogrešno.

Redakcijske greške koje potpuno izvrću politički smisao reči pokazuju krajnju nebudnost prema neprijateljskim elementima koji ovakve greške namerno unose. Na primer:

- vest o predaji akreditivnih pisama poljskog ambasadora u Beogradu ovako je radaktirana: Pored priredne sabotaže (umesto saradnje) između naših zemalja razvija se i međusobna kulturna saradnja.

- U jednoj vesti bila je ovakva rečenica: Ozopovske i druge antifasističke (umesto fašističke) bande...

- „Fašističke mase (umesto antifasističke) oduševljeno su pozdravile ovaj korak oslobodilačkog veća“.

- Austriski nacisti tolerišu (umesto teroristu) seljačke, slovenačke antifasističke mase.

RAZLOZI SLABE REDAKCIJE VESTI

sastoje se u tome što:

1. je broj redaktora nezadovoljavajući, što redaktori nemaju novinarskog iskustva, što ne poznaju pravi jezik i što nemaju dovoljno političkog kriterijuma, da bi sadržini vesti dali odgovarajuću formu i naslov.

2. što su prevodioci slabi. Ili ne poznaju dobro jezik na kome je vest data ili ne poznaju dobro duh našeg jezika. Greške u prevodu zadržavaju redaktore na poslu i čine da vest izgubi jezičnu lepotu.

3. što je nedovoljan broj saradnika u unutrašnjoj službi, što čini da su vesti koje podružnica šalje uglavnom prepisane iz redakcija listova a nisu pisane na mestu događaja od samih saradnika.

IV

Slabo rukovođenje dopisničkom službom

(dopisnici u inostranstvu, podružnice u zemlji)

Direkcija „TANJUG-a“ uopšte ne rukovodi dopisničkom službom kako onom u inostranstvu tako i onom u zemlji.

Dopisnici u inostranstvu – šalju povremene izveštaje „TANJUG-u“, ali oni su nesređeni, ne iznose probleme i poteškoće svoga rada, nego govore o situaciji u zemljama, u kojima vrše službu i to opet bez uočavanja bitnih momenata koji bi „TANJUG-u“ koristili kao informacija.⁷

Dobijene izveštaje od svojih dopisnika direkcija „TANJUG-a“ samo slaže u fascikle, ali na iste ne odgovara.⁸

⁷ „Не дају вијест него причу или само цитат!“

Jednom rečju, ne postoji nikakva korespondencija između direkcije i dopisnika, osim kratkih šifrovanih depeša, većinom po tehničkim pitanjima, koje direkcija šalje dopisnicima i mase dugačkih nesređenih dopisa koje „TANJUG-u“ šalju dopisnici i koji mu u većini slučajeva ničemu ne služe.

Dopisnici u unutrašnjosti – po mišljenju direkcije ne postoje. Direkcija se oslanja na podružnice „TANJUG-a“ u zemlji koje ne raspolažu svojim dopisnicima. Međutim, dopisnici se nalaze pri odeljenjima za štampu pri predstavništvima vlada pojedinih republika, i oni faktički ne rade ni za koga, nego za podružnice „TANJUG-a“. Ipak direkcija „TANJUG-a“ njih ne smatra svojim dopisnicima i nije se uopšte pozabavila kako objediniti dopisničku službu u zemlji i kako njome rukovoditi.⁹

U odnosu na same podružnice „TANJUG“ po unutrašnjim pitanjima nije uopšte rukovodeći organ agencijske službe za zemlju, nego čisto tehnički organ, registrator vesti, koje šalje podružnicama i koje prima od podružnica.

U organizaciji unutrašnje službe stvar nije postavljena dobro u samoj centrali „TANJUG-a“ a još manje u podružnicama. Na postoji nikakva podela po vrstama vesti (kao što, na primer, u spoljnoj službi postoji raspodela po zemljama koje vesti šalju).¹⁰ Nema određenih ljudi koji se brinu za kulturne, privredne, ekonomske ili političke vesti, kao ni onih koji bi vodili računa o kampanjama koje se povremeno vode.

Kontakt sa podružnicama je isto tako slab kao i sa dopisnicima u inostranstvu. Ukoliko podružnice šalju povremene izveštaje direkciji „TANJUG-a“, glavni urednik unutrašnje službe ih uništava. Isto tako duplikati direktivnih pisama, koje glavni urednik službe šalje podružnicama s vremena na vreme, ne čuvaju se u arhivi nego [se] bacaju.

Podružnice se retko obilaze da bi im se na licu mesta pružila pomoć.

Šefovi podružnica ne pozivaju se na povremene sastanke radi pretresanja stanja i usavršavanja službe.

Odnos rukovodioca iz direkcije „TANJUG-a“ prema šefovima podružnica je nepravilan i nedrugarski. Kad je šef jedne podružnice ukazao direkciji na ogromnu štetu koja proističe iz sporosti i zakašnjenja vesti, pomoćnik direktora¹¹ mu je odgovorio da je njegov stav superioran i lekcionaški. Znači da je svaka primedba od strane direkcije bila odbacivana kao nepravilna i neumesna.

Kad je Agitprop CK KPJ tražio od Agitpropa CK i PK pojedinih republika da iznesu primere o nedostacima rada „TANJUG-a“ oni su bili iznenađeni što se to od njih traži pa su naročito po pitanju sporosti mislili da se ništa ne može izmeniti.

RAZLOZI SLABE DOPISNIČKE SLUŽBE

leže u ovome:

1. dopisnici u inostranstvu i podružnice ne šalju redovne mesečne izveštaje direkciji o svom radu i o poteškoćama tehničke i političke prirode;

2. direkcija „TANJUG-a“ ih ne izveštava opširnije pismenim putem o pitanjima koja interesuju agenciju, ne ukazuje im na njihove propuste u radu, ne pomaže im da se u komplikovanim situacijama zemaља u kojima vrše službu snalaze i uoče ono što je najbitnije i ne obaveštavaju ih o događajima i situaciji u našoj zemlji;

3. u sakupljanju vesti iz zemlje nema nikakvog sistema. „TANJUG“ prima one vesti koje mu podružnica šalje prema svome nahodjenju, a direkcija ne interveniše kod podružnica da bi im slale one vesti koje su u određenom periodu najvažnije, koje se tiču neke kampanje koja je u toku ili koje osvetljavaju neke događaje, probleme ili mere vlasti;

⁸ "Врло важно! Одредити човјека који ће то [да ради]".

⁹ "Одвојити их, централизовати, нек Тањуг сам ради и бира људе и уређује ствари"

¹⁰ "Врло важно!".

¹¹ "Ко је тај?".

4. direkcija nije održavala povremene sastanke sa šefovima podružnica na kojima bi zajednički prodiskutovali nedostatke, propuste i greške, a eventualne primedbe podružnica je unapred odbacivala kao suvišne i nepotrebne.

V

Kako partiska organizacija uočava i reaguje na greške i nedostatke u radu „TANJUG-a“

U celokupnom radu „TANJUG-a“ partiska organizacija se uopšte ne oseća. Ona je organizacija za sebe koja nema nikakvog uticaja na sve ono što se svakodnevno dešava u radu agencije. To potiče iz nekoliko razloga:

1. Partiska organizacija je organizaciono nepravilno postavljena. Biro ćelija ima tri partiska odeljenja: partisko odeljenje spoljne službe koje je jedino pravilno postavljeno. Ono obuhvata sve drugove koji rade u spoljnoj službi.¹²

Partisko odeljenje unutrašnje službe, koje ovako postavljeno uopšte ne može da utiče i rukovodi zadacima same službe. Ono obuhvata nekoliko drugova iz radio stanice, a sekretar tog odeljenja je drug koji radi u spoljnoj službi. Tu ima uslova da se stvori posebno partisko odeljenje radio stanice.¹³

Partisko odeljenje rukovodioca obuhvata sve rukovodioce pojedinih službi sa direktorom i pomoćnikom. Ovakvo odeljenje je uopšte nepotrebno, ono nema nikakve svrhe, jer oni izdvojeni od drugova sa kojima rade u pojedinim službama ne mogu rešavati konkretne probleme i zadatke svojih službi a ne mogu ni pomagati drugovima iz svojih službi da rade dobro i da ispravljaju svoje greške. Ovakvo partisko odeljenje samo koči pravilan rad i partiske organizacije i službe u „TANJUG-u“.¹⁴

2. SKOJ-evski aktiv je takođe nepravilno postavljen. Više od polovine SKOJ-evaca su već postali članovi partije, ali oni ipak dolaze na SKOJ-evske sastanke, jer, kako kaže biro, svi oni koji nisu navršili 25 godina, pa makar da su članovi partije moraju prisustvovati SKOJ-evskim sastancima. Ne postoji nikakva pomoć ni veza između partiskog i SKOJ-evskog rukovodioca, a ne postoji ni objedinjenost zadataka SKOJ-evskog aktiva i partiske organizacije, jer je partiska organizacija vezana za komitet Savezne vlade, a SKOJ-evski aktiv za reonski komitet SKOJ-a.

3. Sastanci ćelijskih odeljenja ne tretiraju probleme službe i nedostatke u radu.¹⁵ Njihov dnevni red je sličan dnevnom redu običnog sastanka koji se povremeno drži u okviru svake službe. Ako se prenose direktive biroa one se ne konkretizuju niti postavljaju zadaci pojedinim članovima partije u vezi sa tim direktivama.

4. Raspodela dužnosti po sektorima postoji kod članova biroa, pa prema tome biro ustvari nije biro nego komitet. Međutim, pojedini članovi partije nemaju nikakvih zaduženja po sektorima ili, ukoliko ih imaju, oni ih nisu dobili od svog ćelijskog odeljenja, nego od samog biroa. O radu po sektorima oni ne ponose izveštaje – birou ne zato što nisu članovi biroa, a na ćelijskim odeljenjima ne zato što ih nisu ćelijska odeljenja zadužila da na tom sektoru rade.

5. Ne postoji nikakva razlika u sadržaju između partiskih sastanaka, sastanaka u okviru službi i sastanaka masovnih organizacija. Neki put su redakcijski sastanci sadržajni i bolji od partiskih sastanaka, a sastanci masovnih organizacija sa političkim referatima, pravilniji i sadržajni od partiskih teoretskih sastanaka.

6. Partiska disciplina, odgovornost na poslu i budnost su na veoma niskom stupnju. Propusti pojedinih članova partije na radu u službi ne raspravljaju se niti kritikuju na partiskim sastancima. Partiska disciplina i odgovornost nisu sastavni deo discipline i odgovornosti na poslu.

7. Partiski sastanci ne održavaju se redovno kako oni ćelijskih odeljenja tako i samog biroa.

¹² „Добро!“.

¹³ „Посебно одељење!“

¹⁴ „Разбити га!“

¹⁵ „Они треба да третирају недостатке партијаца и да дају елан и потстрек да се спроведу директиве директора!“.

8. Partiski rukovodioc nije se trudio da ovako jasne nepravilnosti kako organizacione tako i političke ispravi. On nije pronašao najbolji način da izdigne partijnost članova partije i nije uspeo da partiska organizacija postane rukovodeća snaga ustanove. Taj i takav partiski rukovodioc ne bi mogao dalje odgovoriti svojoj dužnosti.¹⁶

Potrebno je u prvom redu odstraniti organizacione nepravilnosti, dati pravi sadržaj rada partiskoj organizaciji i omogućiti izdizanje svih službenika „TANJUG-a“ preko službenih sastanaka i sastanaka masovnih organizacija kojima će rukovoditi članovi partije.

PREDLOZI ZA OTKLANJANJE SLABOSTI U RADU „TANJUG-a“

Radi otklanjanja slabosti u radu „TANJUG-a“ bilo bi potrebno preduzeti sledeće:

1. Postaviti pred direkciju „TANJUG-a“ da ona mora biti političko rukovodstvo ustanove, na taj način što će celokupno rukovođenje službom, politička kontrola i pomoć poticati od direkcije a ne od sporednih organa službe.

2. Postaviti novog pomoćnika direktora i dati na rad u „TANJUG-u“ još nekoliko iskusnih novinara.

3. Kadar ljudi koji sada radi u „TANJUG-u“ pravilno rasporediti i najpravičnije iskoristiti. Izvršiti izmene tako da najodgovornije službe imaju za rukovodioce najisprobanije i politički najsposobije drugove.

4. Popuniti kadar dopisnika u inostranstvu i zemlji¹⁷ Uspostaviti čvrst kontakt sa dopisnicima u zemlji i inostranstvu, uspostaviti pisanje redovnih izveštaja i na taj način rukovoditi njihovim radom i pomoći im u radu.

5. Unutrašnju službu organizovati po sektorima, tj. vrstama vesti. Istu organizaciju sprovesti u podružnicama.

6. Čitavu službu „TANJUG-a“ (radio stanice, prevodioca i redaktora) organizovati neprekidno u 24 časa u tri šihte.

7. Partisku organizaciju postaviti tako kako će najbolje odgovarati specifičnosti službe u „TANJUG-u“.

AJ-507/VIII-K,II/5-(1-103)(K-26)

Zdenka Šegvić

290 ЦК КПЈ, КОМИСИЈА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ СВИМ ЦК И ПК

(Београд, 29. 10. 1946.)

U cilju jačanja «Borbe» kao partijskog organa, CK KPJ donio je odluku da se privuče niz spoljnih saradnika – članova partije, iz redova političkih i državnih rukovodilaca, kulturnih i javnih radnika itd.

U tom smislu CK KPJ obavezuje pomenute drugove na saradnju u «Borbi» sa najmanje po jednim člankom u 2 meseca iz one oblasti koju izaberu sami ili u dogovoru s redakcijom «Borbe». Redakcija «Borbe» dužna je da te drugove, u slučaju kad se ukaže potreba za obradom nekog pitanja, obavjesti o tome najmanje deset dana unaprijed.

Spoljni saradnici «Borbe» (na vašoj teritoriji)¹⁸ su ovi:

SRBIJA:

Petar Stambolić, Mita Mitrović, Milentije Popović, Jovan Veselinov, Moma Marković, Miloš Minić, Dobrivoje Radosavljević, Mišo Pavičević, Stanka Veselinov, Dobrivoje Vidić, Paško Romac, Ljuba Momčilović.

HRVATSKA:

Dušan Brkić, Karlo Mrazović, Pavle Gregorić, Zvonko Brkić, Ivo Sarajčić, Stevo Tomić, Milo Popović, Miloš Žanko, Jakov Blažević, Marin Franičević.

¹⁶ "Он је деморалисан".

¹⁷ „У иностранству их смањити! Многи једу хљеб ђабе!“.

¹⁸ Изнад текста дописано је руком „Које обухвата ваш комитет“

SLOVENIJA:

Vida Tomšič, Lidija Šentjurs, Boris Krajger, Sergije Krajger, Dušan Pirjavec, Ivan Bratko, Janko Smolej.

BOSNA I HERCEGOVINA:

Rodoljub Čolaković, Cvijetin Mijatović, Avdo Humo, Hasan Brkić, Osman Karabegović, Skender Kulenović, Radovan Papić, Slobodan Marjanović.

CRNA GORA:

Niko Pavić, Vuko Tmušić, Jovan Vukmanović, Komnen Cerović

MAKEDONIJA:

Lazo Koliševski, Veselinka Malinska, Ljupče Arsov, Kiro Miljevski.

SAVEZNA MINISTARSTVA:¹⁹

Mitar Bakić²⁰, Kiro Gligorov, Mile Jovičević, Vlajko Begović, Lepa Perović, Velimir Stojnić, Vilko Vinterhalter, Veljko Zeković, Vojo Srzentić, Obren Blagojević, Vlado Mađarić, Ivo Frol, Jerko Radmilović, Maksim Goranović, Bajalica, Josip Hrnčević, Marjan Vivoda, Branko Zlatarić, Zvonko Morić, Erih Koš, Aleš Bebler, Jože Vilfan.

VOJSKA:

Otmar Kreačić, Savo Vukčević, Veljko Mićunović

SINDIKATI

Voja Leković, Đuro Salaj

Pomenute drugove obavijestite o ovoj odluci CK. Preko redakcije «Borbe» ili CK KPJ možete predložiti i druge drugove, kao spoljne saradnike «Borbe».

Drugarski pozdrav

AJ;507, VIII, I-(1-41)(K-1)

291 ЦК КПЈ, КОМИСИЈА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ – ЦК КП МАКЕДОНИЈЕ

(Београд, 1947)

CK KPJ razmotrio je stanje i rad sektora agitacije i štampe u Makedoniji i ustanovio da se taj sektor još nije u dovoljnoj mjeri razvio i to iz osnovnog i najvažnijeg razloga, što još nije potpuno sreden u organizacionom pogledu. S obzirom na to CK KPJ postavlja pred CK Makedonije da odmah preduzme najpotrebnije mjere u pogledu sređivanja tih osnovnih pitanja.

Mi ćemo ovdje ukazati samo na nekoliko najvažnijih momenata od čijeg sređivanja zavisi sav uspjeh i poboljšanje daljnjeg rada.

1 Organizaciono stanje

1 – U Makedoniji još nisu formirane sve komisije za agitaciju i propagandu, a mnoge od njih su nepotpunog sastava. To se naročito odnosi na sreske komisije, te reonske komisije u samom Skoplju.

2 – U mnogim slučajevima učinjena je nepravilno raspodjela kadrova. To se očituje u tome, što se u većini okružnih, a naročito sreskih agitprop komisija nalaze drugovi, koji ne znaju planski i sistematski raditi i rukovoditi agitacijom i propagandom na svom terenu. Osim toga, mnogo je gora i po ovaj sektor opasnija pojava da su drugovi koji rade u ovim komisijama zaposleni drugim poslovima, koji su im glavne dužnosti i kojima su preopterećeni, ili koji nemaju mnogo ili gotovo nikakve veze s agitacijom i propagandom. Tako na pr. u agitprop komisiji pri MK Skoplje nalaze se drugovi od kojih su dvojica državni tužioci, a jedan direktor radio-stanice; u dva okruga su rukovodioci, članovi okružnih komiteta, zaposleni takvim dužnostima koje im

¹⁹ У продужетку поднасловa дописано је руком „Комитет Савезне владе ФНРЈ“

²⁰ Име Митра Бакића је прецртано руком на оригиналном документу.

nikako ne dozvoljavaju da se bave agitacijom i propagandom na svom terenu u onoj mjeri, koliko je to potrebno za pravilno odvijanje i razvijanje posla, i to u Kumanovu sekretar okružnog Narodnog odbora, a u Prilepu okružni povjerenik OZN-e.

3 – Još uvijek se događa da se drugovi koji rade u agitprop komisijama, naročito sreskim, vrlo često mijenjaju i premještaju na druge dužnosti, te ne mogu da se uvedu u posao niti da stiču iskustva, od čega najviše trpi kontinuitet rada.

4 – Agitprop komisije su se u priličnoj mjeri odvojile od partijskih organizacija i djeluju kao samostalna tijela. To znači da se čitav agitaciono-propagandni rad sprovodi uglavnom preko agitprop odjeljenja, a da se oko pitanja agitacije i propagande ne angažuju istovremeno u dovoljnoj mjeri partijski komiteti, svi njihovi članovi, kao i svi članovi KP. Sami komiteti ne pružaju dovoljnu pomoć agitprop odjeljenjima po svim pitanjima agitacije i propagande.

5 – Iako su pri Zemaljskom odboru, kao i gotovo pri svim okružnim i sreskim odborima Narodnog fronta osnovana odjeljenja za agitaciju i štampu, preko kojih bi trebala da se sprovodi sva tekuća masovna agitacija, ta se mogućnost ne koristi dovoljno. Osnovni je nedostatak u organizacionom pogledu, jer ta tijela sačinjavaju samo predstavnici masovnih organizacija: AFŽ-a, NOMS-a, sindikata, a nisu okupila dovoljan broj aktivnih frontovaca i ne žive kao aktivna propagandna tijela Narodnog fronta. Pored toga rukovodioci sektora agitacije i štampe agitprop komisija pri partijskim komitetima ne znaju kako da prenesu svoju djelatnost u Front.

6 – Veza s masovnim organizacijama je vrlo slaba, gotovo nikakva. Sve masovne organizacije radile su do sada samostalno, a agitprop odjeljenje pri CK nije imalo gotovo nikakav uticaj, rukovodstvo ni kontrolu nad propagandnim i agitacionim radom tih organizacija. Isto tako ova povezanost nije sprovedena ni kod okružnih ni sreskih agitprop komisija.

Da bi se agitacija i propaganda u Makedoniji mogla pravilno razvijati, da bi se rad mogao poboljšati i podići na viši stepen, CK KP Makedonije mora odmah preduzeti mjere u organizacionom pogledu, i to:

1 – Odmah pristupiti formiranju svih agitprop komisija koje još ne postoje, odnosno popunjavanju već postojećih;

2 – učiniti pri tome takvu raspodjelu kadrova, da taj posao obavljaju drugovi, makar i mlađi, ali koji su dovoljno partijni i kojima taj posao odgovara i imaju ljubavi i smisla za njega. Treba prekinuti s praksom stalnog mijenjanja sastava odjeljenja i premještanja drugova iz odjeljenja na druge dužnosti.

3 – drugove koji imaju uslove za rad na tom sektoru osloboditi, ukoliko je to moguće, od drugih dužnosti koje nisu u neposrednoj vezi s radom na agitaciji i propagandi, odnosno na ta mjesta postaviti drugove koji nisu opterećeni drugim poslovima. Osobito rukovodioci agitprop komisija treba da budu oslobođeni od drugih dužnosti.

4 – Partijska rukovodstva treba da dadu veću pomoć agitprop komisijama, a isto tako i više komisije nižim, obilaskom, duljim boravkom na njihovom terenu i ukazivanjem direktne i lične pomoći pri rješavanju pojedinih problema, stvaranju planova itd. Naročito treba prokontrolirati rad na agitaciji i propagandi u partijskim jedinicama, provjeriti da li je u svakoj jedinici zadužen jedan drug za agitaciju i propagandu i dati im neposredniju pomoć i uputstva za rad.

5 – Proširiti odjeljenja za štampu i agitaciju pri odborima Narodnog fronta aktivnim i za to sposobnim drugovima iz Fronta, AFŽ-a, NOMS-a, oživiti ih i prenijeti masovnu dnevnu agitaciju i propagandu na ta odjeljenja pod rukovodstvom druga koji rukovodi sektorom agitacije i štampe pri partijskim agitprop komisijama.

6 – Čvršće se povezati s masovnim organizacijama (omladinskim, ženskim, sindikatima), dajući im liniju po svim principijelnim i tekućim pitanjima agitacije i propagande, i ne dozvoljavajući da se njihov agitacioni i propagandni rad odvija bez rukovodstva, kontrole i pomoći agitprop odjeljenja. Osobito, ni jedan broj omladinskog, sindikalnog i ženskog lista ili časopisa ne smije da izeđe bez podnošenja plana rukovodiocu sektora za agitaciju i štampu, koji treba eventualno i da pročita materijal, odnosno pojedine važnije, principijelne članke, prije izlaženja.

II Sektor štampe i agitacije

Ovdje bi htjeli upozoriti samo na jedno od najvažnijih pitanja, a to je kvalitativno poboljšanje lista «Nova Makedonija». List je nedovoljno interesantan i živ, pretežno je informativan, te nije uspio da postane

organizator i rukovodilac masa u svim pitanjima društvenog, političkog, ekonomskog i kulturnog života. Prema tome, pored ostalih razloga o kojima ćemo kasnije govoriti, on nije uspio ni da dovoljno proдре među masе. Uz ovo pismo šalјemo detaljniju analizu i kritiku svih nedostataka lista.

Listu «Nova Makedonija» potrebna je hitna i obilna pomoć. Pomoć koju će partijska organizacija pružiti listu, sastoji se: a – u povećanju i proširenju redakcije s mlađim, sposobnim drugovima koji imaju smisla i volje za taj posao, jer sađnji sastav i broj članova redakcije ne može osigurati poboljšanje lista, i b – u organizovanju dopisništva na taj način da se pronađu dopisnici iz preduzeća, ustanova, sela itd. U svim okruzima, koji će za poslane i uvrštene dopise biti plaćeni po retku.

III Kulturno – prosvjetni sektor

Više nego igdje treba u Makedoniji posvetiti pažnju likvidaciji nepismenosti. Veliki procenat nepismenih u Makedoniji, naročito partijaca na selu, kočnica je kako za njihovo daljnje kulturno-prosvjetno i političko uzdizanje, tako i za aktivnost masa. Zato treba pred nepismene seljake-partijce postaviti kao njihovu prvu partijsku dužnost da kroz ovu zimu nauče čitati i pisati i da u tome prednjače svima ostalima nepismenima. Pored toga, treba odmah poslije izbora započeti najživlju kampanju za likvidaciju nepismenosti, prema planu saveznog Ministarstva prosvjete, preko partijskih organizacija i partijskih agitprop komisija, te ostalih masovnih organizacija. Ovo treba shvatiti kao najhitniji zadatak.

Na ovom sektoru treba takođe, posvetiti naročitu pažnju razvijanju makedonskog jezika i makedonske književnosti. Ovdje mislimo na tri stvari: a – izdavanje udžbenika makedonskog jezika i na makedonskom jeziku, b – štampanje i izdavanje svih makedonskih narodnih pjesama, i c – ukazivanje pomoći i davanje podrške svim mladim književnim snagama na stvaranju novih djela i izdavanje njihovih radova. Agitprop komisije naročito da nastoje da ta djela što više prodru u narod.

IV Predavački sektor

Pored velikog postotka nepismenosti, pored mladog, neiskusnog partijskog kadra i članstva, razumljivo je da je njihov prosječni ideološko-politički nivo na veoma niskom stupnju. Zbog toga treba ubrzano i temeljito prići uklanjanju toga nedostatka, polazeći u teoretskom radu s partijskim članstvom od najosnovnijih pojmova marksizma-lenjinizma.

Da bi partijsko članstvo shvatilo ulogu Partije, treba u prvom redu, za sada, svu pažnju posvetiti izučavanju osnovnih pitanja o Partiji (šta je Partija, ko može biti njen član, koje su dužnosti članova Partije itd.). Taj rad treba organizovati na različite načine:

1 – Za niže partijske rukovodioce organizovati cikluse predavanja, koji će sadržavati aktuelna teoretska i politička pitanja. Ti ciklusi mogu biti različiti za razne vrste partijskih rukovodioca, na pr. sa drugovima koji rukovode organizacionim radom Partije treba, pored nekoliko opštih teoretskih pitanja, prorađivati organizacione probleme Partije; sa drugovima koji rade na sektoru agitacije i propagande prorađivati i probleme agitacije i propagande; sa drugovima koji rade po ekonomskoj liniji, proučavati i ekonomske probleme. Ti ciklusi treba da se organizuju pri CK ili okružnim ili sreskim komitetima i da ih vode teoretski i politički izdignuti drugovi iz partijskih rukovodstava (članovi Centralnog komiteta, Agitprop odjeljenje pri CK, rukovodioci u državnom aparatu itd.). Svaki takav ciklus predavanja treba da traje najviše osam dana.

2 – U gradove, gdje je moguće okupiti veći broj partijaca iz raznih ćelija, i u sela (bilo da se okupe partiji iz više ili samo jednog sela) treba upućivati na tri ili više dana druge koji će održavati predavanja o osnovnim pitanjima marksizma-lenjinizma (o Partiji, o klasama, o seljaštvu, o proletarijatu itd.), a pored toga i predavanja o aktuelnim političkim pitanjima. Ovaj rad treba organizovati planski, t.j. upućivati predavače naročito u ona sela i gradove gdje je partijsko članstvo na najnižem ideološko-političkom stepenu.

3 – Pored toga, obzirom na to što je nizak ne samo ideološko-politički, nego i opšte kulturni nivo partijskog članstva u Makedoniji, treba članove Partije obavezati da posjećuju javna predavanja (na Narodnom univerzitetu, u masovnim organizacijama, u Društvu za kulturnu saradnju sa SSSR itd.). Oni treba da se na njih kritički osvrnu na sastancima svojih ćelija. Na taj način Partija će osigurati i učešće svoga članstva na tim predavanjima i kontrolu nad njima.

Ovakav način izučavanja marksizma-lenjinizma, prilagođen stepenu izgradnje partijskog kadra i članstva, ne isključuje, naravno, rad partijske škole pri CK KPM.

Ovom radu treba posvetiti najveću pažnju i za nj' angažirati sve one drugove partije koji – na bilo kom poslu se nalaze – mogu da svojim znanjem i iskustvom koriste. Sve partijske organizacije moraju se zauzeti da se taj posao pravilno izvršava i kontrolirati kako se izvršava, odnosno s kakvim uspjehom.

V Organizaciono – tehnički sektor

Ovdje bismo htjeli upozoriti na samo tri najvažnija pitanja:

1 – I pored toga što je od strane Agitpropa CK KPJ nekoliko puta naglašavano pitanje povećanja tiraža lista «Nova Makedonija», i što je to pitanje postavljeno i na konferencijama agitpropa u Makedoniji, nije se u tom pogledu učinio nikakav korak naprijed. Uz slab kvalitet lista i veliku nepismenost, osnovni razlozi slabog rasturanja sastoje se u ovome: štampa većinom ostaje i rasprodaje se u knjižarama i preko revizora u gradovima, dok na sela vrlo slabo prodire. U zabačenije, od centra udaljenije krajeve dolazi štampa s veoma velikim zakašnjenjem. Krivica leži na velikoj neuređenosti i nemarnosti većine pošta, koje po nekoliko dana zadržavaju dnevne listove, ne rasturajući ih dalje, te štampa postaje neaktuelna i prema tome slabi i interes čitalaca za nju. Partijske organizacije nisu uopće vodile računa o tome da li se štampa rastura ili ne, zbog kojih razloga zakašnjava, niti su išta poduzele da se to spriječi. Osim toga u selima nije organizovana služba čitanja novina, nisu za to zaduženi pismeni partijci i skojevci, učitelji itd.

Dužnost je svake partijske organizacije i svakog partijca da vode strogu kontrolu nad rasuranjem listova odmah nakon prispijeća i da pronalaze sva sredstva i mogućnosti, da angažuju sve snage (naročito masovne organizacije) za brzo i uredno rasturanje. Ali pogrešno bi danas, razumije se, bilo gušiti privatnu inicijativu prodavalaca, koji radi zarade rade na rasturanju. Treba ići za tim da rasturanje dođe u ruke poštenih ljudi. A i ondje gdje rasturaju organizacije treba da uzmu procenat koji se za štampu obično daje.

2 – Za svaku je osudu činjenica da se u Makedoniji neuredno ili nikako ne obračunava štampa i ostala izdanja. Kako «Nova Makedonija», koja ima 1 milion dinara deficita, tako ni sva ostala štampa u Makedoniji nije aktivna. Isto tako izdavačko preduzeće «Kultura» duguje velike iznose stampariji za izdanja štampana u Makedoniji, kao i preduzeću «Kultura» u Beogradu za izdanja poslana odavle, i to ne samo zbog neobračunavanja rasturenih izdanja, nego i zbog toga, što se do sada uopće nije vodilo računa, koliko je izdanja i kome rastureno i koliko se za ista duguje.

Treba odmah pristupiti sređivanju toga pitanja i uvesti partijsku odgovornost i kontrolu nad obračunavanjem. Osim toga, treba ići k tome da se štampa osamostali, t.j. da finansijski ne ovisi ni od koga, već da se sama izdržava od prodaje. Uбудуće, treba praviti takvu kalkulaciju za sva izdanja, da iznosi dobiveni od prodaje pokrivaju troškove izdavanja i štampanja.

3 – Raspodjela sovjetskih filmova u Makedoniji nije dobro organizovana. Mada ovih filmova ima veoma malo, te je vrlo teško pravilno ih rasporediti tako da ih može vidjeti što više naroda, ipak u tom pogledu nije učinjeno ni ono najmanje što bi se moglo učiniti. Ta je organizacija sprovedena tako, da se filmovi koji dolaze na upotrebu bioskopima u unutrašnjosti, prikazuju samo u okružnim centrima po osam dana, dok ih sreska mjesta, koja imaju bioskope, uopće ne dobijaju. Potrebno je, uz organizaciju posjeta, skratiti vrijeme prikazivanja u okružnim i prenijeti ih u bioskop sreskih mjesta, da što veći broj naroda ima mogućnosti da ih vidi. Na taj način biće omogućeno organizovanje posjeta seoskog stanovništva sreskim bioskopima, što treba obavezno sprovesti.

Odmah nakon primitka ovoga pisma agitprop odjeljenje CK KP Makedonije treba da podnese izvještaj o organizacionom stanju Centralnom komitetu KPM i da (zajedno s org. instruktorskim odjeljenjem) predloži plan o organizacionom sređivanju, odnosno drugove koji bi došli u obzir da rade u pojedinim agitprop komisijama, odnosno da se oslobode od drugih dužnosti. Isto tako treba razraditi detaljniji plan za sva ostala ovdje navedena pitanja i poslati nam izvještaj o tome.

S drugarskim pozdravom

AJ;507, VIII, I-(1-41)(K-1)

Za CK KPJ,
[Без потписа]

(Београд, 1948.)

ИНСТРУКЦИЈА ЦК КПЈ О ЧУВАЊУ ДРЖАВНИХ ТАЈНИ У ШТАМПИ, ФИЛМУ И НА РАДИЈУ

Наша свакодневна штампа доноси врло често бројне дописе који откривају на разне начине многе податке и чињенице које иначе претстављају важне државне тајне и тако се наноси знатна штета интересима народне одбране. Оваква писања су у задње време све више учестала и ако би се продужило и даље са данашњом праксом било би врло негативних последица по интересе одбране и безбедности наше земље уопште.

Последице од оваког писања штампе нарочито се штетно одражавају у следећем:

- открива се ратни потенцијал земље скоро по свим линијама и уопште, и то не само данашњи кога непријатељ већ углавном зна, већ и будући. Ово пак пружа услове оцене моћи оружаних снага па донекле и величине и врсте тих снага.

- Открива се место локације индустрије уз врло детаљне описе околине, што олакшава орјентацију нападачу из ваздуха, диверзанту при нападу са земље итд.

- Откривају се непотребно слабости наше индустрије у привреди уопште. То пак олакшава нападачу усмеравање својих дејстава, односно напада баш у том правцу и продубљивање тих и иначе наших слабости и на тај начин наношење тешких удараца по снабдевање оружаних снага у рату.

- Дају се подаци о врстама, количинама и квалитету наших разних постројења и фабрике и то не само о данашњем стању, већ како ће бити у перспективи. На овај начин, наши непријатељи не само што добијају све податке за оцену услова и могућности снабдевања наше армије у миру и рату, већ истовремено непријатељ сређује и податке, односно циљеве за своје будуће нападе. Разни подаци и дописи о стању наших комуникација, мостова, пловног и жељ. парка пружају непријатељу податке не само за правилан избор циљева за нападе у рату, односно благовремено припремање материјала за оправке истих, већ из горњих података се дају врло лако извући и довољно тачни подаци о капацитету и моћи тих комуникација, односно о условима и могућностима наших концентрација, снабдевања итд.

- Разни подаци о линијама веза биће драгоцени материјал за дејство авијације, диверзаната, инструкције за саботаже итд., што тешко и директно погађа баш само управљање земљом, командовање армијом, руковођење саобраћајем итд.

Сем наведеног, штетне последице од данашњег писања готово целокупне наше штампе могу се одразити чак и у данашњим, мирнодопским условима живота, по разним проблемима спољне трговине, финансијске политике итд.

Ради боље илустрације наводимо и неколико конкретних примера каквих и сличне природе има готово свакодневно и у свим дневним листовима и другој штампи.

- брошура о петогод. плану, списак национализоване индустрије и пар говора неколико виших државних руководиоца који расправљају посебне проблеме о броју предузећа, радне снаге, стручном особљу, снабдевању сировинама, енергијом итд., довољни су да послуже као потпун почетни костур за сазидавање нашег индустр. потенцијала.

- «Борба» од 18.1.1948. г. на трећој страни доноси:

Радни колектив највеће фабрике кожа [...] ²¹ у земљи – Стандард» - у Крању...»

«Творница електричних жаруља, Загреб, показује...»

«Сва одељења фабрике Треска, највеће фабрике дрвне индустрије у Македонији...»

- «Борба» од 19.1.1948. на шестој страни доноси:

²¹ Реч која се налази на овом месту није читљива.

- «Од 140 предузећа металне индустрије, која подносе извештај централној управи...»
- «У фабрици посуђа у Цељу запослено је око 2000 радника...»
- «Борба» од 4.1.1948 на трећој страни доноси пуну слику термоцентрале Костолац и дајући уз то детаљан опис околине каже:

- «Она ће својом снагом покретати механизам Борског рудника, давати електричну енергију Железнику, београдским предузећима и погонску снагу Костолачком руднику.»

- «Борба» од 8. октобра 1947 г. доноси под насловом: «Завршен је највећи мост преко реке Босне на десет бетонских стубова»; даље исти лист од 20 октобра 1947 год. Пише о високом насипу у Никшићком пољу, његовој дужини, висини, као и о железничким мостовима на рекама Зети и Морачи.

- Лист «Рад» од 1.XI 1947 г. под насловом «Четири хидроцентрале на Власини» детаљно прџизира место и њихов капацитет. Исти лист у своме броју од 28 октобра 1947 г. доноси у чланку «Већ ове године потећи ће челик из велике пећи у Зеници». У истом броју овог листа у допису о градњи моста на Сави код Јасеновца наведена је дужина моста.

- «Борба» од 10. децембра 1947 доноси слику нове фабрике аморфних електрода у Шибенику, која служи за израду алуминијума, а у свом броју од 11 децембра доноси слику са градилишта комбината металне индустрије у Новом Саду.

Кад се истовремено са оваким ставом по изношењу података и откривања државних тајни путем наше штампе узме још у обзир и упињање непријатеља и организовање његове мреже агентура које раде свакако упорно и то посебно на пр. по индустрији, посебно по армији, саобраћају, пољопривреди итд., онда смо данас заиста у таквој фази где непријатељском агенту наше новине – радио и сл пружају много више података него можда и вишегодишњи рад тих истих агената другим методама.

Има и таквих података, који на први поглед и за добродушног и незлонамерног дописника не значе неку особиту тајну, али ако тај исти податак дохвати вешто око способног агента, онда све изгледа сасвим другаче. Ето, примера ради наводимо случај по писању о мостовима и хидроцентрали на Власини.

Писати о дужини моста, његовој ширини, висини, броју стубова, величини распона, материјалу од кога је направљен, значи означити фактично његову употребљивост и отпорност. Из тога пак произилази могу ли мостом пролазити тенкови, које тонаже и којом брзином, дозвољава ли двосмерни саобраћај, има ли материјала у близини за лаку оправку и какви су уопште услови оправке истог, затим каквим средствима се може срушити, какве и које количине експлозива су потребне за његово рушење итд.

У дописима о хидроцентрали на Власини, где се дословно наводи место, природа и састав терена где се гради, као и сама конструкција, одводни канали, опис бране и количина воде, такође на први поглед изгледа да тај податак не представља особити интерес за непријатеља.

Међутим, ствар је сасвим обрнута. По прорачуну инжињера, баш код ове бране, њено рушење изазвало би катастрофалне поплаве у долини Велике Мораве све од Грделице па чак до Смедерева и Пожареваца, пошто акумулација воде износи 140.000.000 куб. метара (око 8 пута више него Дунав) и та поплава не само што би слистила привреду у долини Јужне и Велике Мораве, она би уништила и целокупни саобраћај, разорила индустрију у долини Јужне и Велике Мораве и укочила све друге фабрике везане за енерг. извор Власине.

Значи, непријатељ се може интересовати за брану на Власини можда не због електр. централе, можда не ни због штете индустрији и привреди, већ баш због напр. обилног рушења саобраћајних артерија у Долини Велике Мораве, које у једној одређеној ситуацији могу имати чак и пресудни утицај на исход каквих важних операција, а које зависе баш од снабдевања преко тих саобраћајница. Односно, у најмању руку, непријатељу се увек више рентира разбити брану, јер тако неутралише посредно и хидроцентралу и индустрију везану само за тај енергет. извор, уништава и привреду, везе, саобраћај и саму индустрију у захвату поплаве, и све то много лакше постиже на тај начин, него да туче сваки од наведених циљева посебно.

Напр. Енглези су у своме рату пре напада на бране на [...] ²² и Одри више месеци морали најпре прикупљати податке о тим бранама и вршити дуго тренажу посебне ескадриле авиона у позадини, а када су извршили напад, са акције се је вратило око 40% авиона, а бране су биле срушене. Последице су биле доста тешке од поплаве по околину и већи део рурске индустрије био је паралисан за читавих неколико месеци.

Из свега изложеног произлази да данашња штампа заиста доноси врло често податке разне природе, који штете интересима безбедности и одбрани земље. Не упуштајући се у то писање злонамерног карактера, навешћемо најкарактеристичније објекте о којима се по нашем мишљењу уопште не би смело писати, као и оне о којима се може и у коме обиму:

А – Не смије се писати:

О свему што се тиче података о оружаном сили, о бројним стањима и јачини војске, називима јединица и саставу, локацији истих, о војним организацијама, формацијама и моб. пословима држ. органа и органа народне власти.

- о називима војних формација, касарни и војних пошта, о бројним стањима у земљи уопште – људи, кола, коња, мазги, магараца, возила и друге стоке, пловног парка. Затим о војним болницама, војним школама, радионицама, фабрикама, аеродромима и уопште ма шта о ма каквим војним објектима, установама, јединицама или деловима.

- о невојним фабрикама авиона, трактора, аутомобила, мотоцикла, радио и рентген апарата, радио станица, заводима за производњу пеницилина, заводима – комбинатима жељеза, челика, бакра, олова, цинка, азбеста, колибодена, гуме и каучука, творницама кабела, турбина, локомотива и вагона, алуминијума, одеће и обуће и уопште, о свим фабрикама, заводима и предузећима, који могу доћи у обзир да за случај рата раде за потребе оружане силе, или су важан фактор за одржање њене позадине. Нарочито је важно овде сачувати у тајности место завода – фабрике, капацитет и врсту продукције, откуда добија сировине и енергију, број радника, величину рад насеља око фабрике и даљи развој предузећа уопште.

- о налазиштима угља, угљенокопима који раде, коксарама, изворима нафте, нафтоводима, рафинеријама нафте и синтетичким и уопште о свим рудницама и налазиштима руде. Нарочито се не сме знати о ужој локацији, броју окана, капацитету и квалитету производње данас и убудуће.

- о хидроцентралама и термоцентралама. Јачина истих, ко се служи њином енергијом, акумулација воде, врста бране и централе, откуда се снабдева угљем.

- о државним резервама уопште. О залихама хране, горива, текстила и свих других артикала и сировина, њиховој локацији и намени.

- о саобраћају, дужини и капацитету саобраћ. мреже, пропусној моћи саобраћаја и чворова, квалитету саобраћаја, о саобраћ. објектима, мостови, тунели, под [...], насипи и потпорни зидови, станице и дизалице, ранж. станица и сепарације итд.

- о пристаништима и бродоградилиштима – поморским и речним (места, капацитет и врста производа), капацитет пристаништа и постројења у истим.

- о линијама везе, особито квалитету и правцима протезања.

- о бранама и водојажама већег привредног значаја.

Што се тиче невојних фабрика, завода, установа и разних других објеката, да о њима писање наше штампе, извешћа, радне и остале публикације треба да буду такве, да воде строго рачуна о напред наведеним основним захтевима и интересима одбране земље, каналишући њиме штампу на однос људи према раду и производњи, изношење повећања – смањења производње у процентима, о развоју ударништва, слану и залагању у послу, пребацивању норми, друштвеном и културном животу у фабрици итд. Уместо ужег места локације може се навести само врста предузећа а не и место (док се заводи

²² Име реке која се спомиње на овом месту није читљиво.

не нумеришу), а фотографије се могу доносити само оне, које не одају ужу ни ширу околину предузећа, нити се из њих може докучити целина предузећа (капацитет, вредност уопште).

AJ;507, VIII, I-(1-41)(K-1)

Централни комитет
Комунистичке партије Југославије

293 ЦК КПЈ, КОМИСИЈА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ

(15.12.1948)

[...] Питање радио пропаганде²³

Донесена је одлука да радио пређе под руководство културног сектора у агитпропу. Та је одлука донесена из разлога што највећи део рада радиостанице није био контролисан. Смисао ове одлуке је да се успостави што организованија контрола над радом радиостанице, да она постане саставни део пропаганде агитпропа. Укинута је програмско одјељење при Радиокомитету и радиостанице потпадају под руководство агитпропа.

Проблеми:

1. Питање музике. Музика сачињава 2/3 програма радиоемисије, некада и више. Напомињем да наша анализа рада радиостанице заснива се искључиво на анализи рада београдске радиостанице. Нама се чини да су проблеми на тој станици и проблеми свих осталих радиостаница.

Не зна се каква линија музичког програма треба да буде. Мијеша се кафанска музика са салонском и декадентском. Што се тиче народне музике, она по квантитету заузима такво мјесто да изгледа да она даје извјесну карактеристику нашем односу према музици уопште. Толико имамо народне музике, да изгледа да потцјењујемо другу музику, а програм треба изражавати тако да се види наш однос и према осталој музици, јер онај ко нас слуша мисли да смо примитивни који са народном пјесмом градимо социјализам, а то не одговара нашој стварности, ни линији наше Партије. У пуној мјери долази до извјесног фетишизирања фолклора. Потпуно је некритички однос према мелодијама које постоје у народу. Треба изградити извјесни критички однос према тим мелодијама. Још увијек толерирамо цигански оркестар. Затим појавила се у народној музици обрада. То је задржавање углавном народне мелодије, с тиме што јој се прилијепи пратња. Пратња се прави у два смисла: кафанске мелодије или потпуно отступање од народне мелодије. Што је то обрада? Обрада се схваћа као оригинално музичко стварање, но не ради се о оригиналном музичком стварању. Поједини композитори хоће да зараде и направе обраде. Какав је наш став? Ми смо за пјевање народних мелодија какве су, са критичким избором тих мелодија. Ми смо за оригинално стварање нових композиција, на бази искориштавања појединих народних мелодија. Тај пут се не може постићи наједанпут и ми допуштамо извјесне стилизације које ће одражавати народни дух.

Код народних пјесама углавном се заводи пракса да те пјесме пјевају солисти. Ми смо за што више употребљавање хорова. Наравно ту треба имати критериј које пјесме треба да пјева хор, које солисти. Не да их пјевају пјевачи из кафана, него људи из опере, пјевачких хорова, стварати нове кадрове, а не задржати се на кадру који су наслиједили од старе Југославије.

Исправљање текстова народних пјесама. До данас нисмо успјели да прегледамо како се исправљају текстови. Судећи по исправљеним текстовима неких љубавних пјесама, ти се текстови исправљају накнадно.

У музичком програму радиостанице треба дати музику која нас репрезентира, нарочито у емисијама за иностранство. Овдје, кад треба нешто наше да дамо, дајемо народне пјесме. Међутим ствари које треба да нас репрезентирају нису само народне пјесме.

О забавној музици. Она се схвата као музика која треба да нам дочара алеје, која треба да нас распали. Лака музика се састоји од шлагера, оперетних арија и романса. Међутим лака музика може да буде и озбиљна музика и да буде борбена. Та музика је језива, међутим по нашем мишљењу у лаку му-

²³ Недостаје првих осам страна текста овог документа

зику треба уносити масовну борбену пјесму. Лаке музике треба давати само је питање какве лаке музике и у које вријеме. Ми нисмо против шлагера, цезова, али само за квалитет сваке од тих музика. Треба нагласити да у лакој музици сада превладава америчка, чешка и француска декадентна музика, јер и руска лака музика личи често на амерички цез.

Што се тиче борбених пјесама постоји тенденција ка извјесном потцјењивању борбених пјесама. Ако је ријеч о нашој линији, борбена пјесма треба да има врло важно мјесто. Обзиром на такву тенденцију, видимо слабе напоре радиостаница за стварање таквих пјесама. По питању народне музике врло је много учињено за обраде, у борбеној пјесми, међутим, радиостанице нису много учиниле.

Оперна, симфонијска и балетна музика. По питању техничких средстава лоше стојимо и ми не морамо да правимо посебне емисије, да истичемо као примјер извјесне композиторе који имају свој критички однос.

Питање наше музике. Наше музике има врло мало. Међутим читав низ француске, чешке и руске музике није боље од Тијардовићеве или Стојановићеве музике. То значи да недовољно искориштавамо стару музичку литературу и нашу савремену музику. Има и врло много ствари из филма и можемо узети камере и преко камере преносити те ствари. Ми систематски популаришемо стране композиторе, али никад или врло мало истичемо наше композиторе.

Однос према руској музици. Те музике има сувише. Имамо некритички однос према руској музици. Напр. истичемо дјела композитора Јурјева, којег као посебну емисију не треба дати.

Питање искоришћавања постојећих снага. Постоје недовољно искориштени оперски солисти, слабо су искориштене снаге у хоровима и слабо искориштен постојећи музички материјал.

Питање културне проблематике у радио програму. Код радиостаница постоји правилан интерес за културна питања и правилна тежња за пропагандом, али београдска радиостаница као и друге радиостанице гријешу. Њихова пропаганда садржи приказе часописа, културних манифестација, али они имају често тенденцију да буду оцјена. Радиостанице не треба да теже оцјењивању извјесних догађаја у културном животу. Оне треба да дају информације, да изнесу оне проблеме који су у нашој културној политици постављени, да посвете пажњу главном проблему. То међутим не значи да треба ликвидирати друге информације. Њих треба дати онолико колико треба.

Књижевници слабо читају своја дјела. Зато би било боље кад би узели добре читаче, него да они сами читају.

Питање економске пропаганде. Та је пропаганда раздробљена, често фразерска, нема критерија. Треба имати критериј и разликовати важније информације од мање важних, и информације треба да буду тачне.

Питање емисије за село. Те емисије немају стручно васпитни маркетинг. Те емисије треба везати за акције за изградњу задружних домова.

Предавање и коментари. Предавања су без плана. У предавањима на радиостаници треба обрађивати питања Фронта, питања нашег политичког живота. Таква пропаганда је сталан наш задатак.

Кадар предавача није добар. То треба да буде партијски кадар, кадар који ради у апарату ЦК.

Још увијек нисмо савладали слабост у радиостаницама, о уношењу вијести из других република. Другачији је тај задатак за београдску радиостаницу која је савезна и републиканске станице и зато београдска радиостаница треба да има више општејугословенски карактер него републиканске радиостанице.

О филмском журналу и филмским мјесечницима. Ми смо одржали једну конференцију са дописницима савезним и републиканским. Извршили смо извјестан преглед наших журнала и дискутовали смо са дописницима. Из те дискусије установили смо ове ствари:

Прво, до данас смо постигли врло значајне резултате. Имамо кадрове, најважнија техничка средства, документарне и умјетничке филмове, журнале и мјесечнике. Али има и читав низ проблема, слабости које потичу одатле што се агитпроп не бави питањем мјесечника ни журнала онако као што би требало.

Друго, мјесечници и журнали уски су по тематици. Они се свде на политичке и културне манифестације, информације о изградњи и фискултури. Из тога произлази да треба проширити тематику журнала и мјесечника на цјелокупни наш живот. Ни журнали, ни мјесечници не баве се селом. Село је запостављено, ми снимамо догађаје у граду. Треба проширити журнале и мјесечнике на приказе нашег друштвено-културног живота, на извјесне ствари које на очиглед изгледају неважне, а које показују велике резултате, на нашу издавачку дјелатност, на то како се живи у једној радној задрози.

Друго је питање истинитости и типичности у журналима и мјесечницима. Показало се да се често болује од непотребног идеализирања оног што није идеално, тако да због идеализирања села често падамо у лажљивост. У једном мјесечнику из Хрватске приказано је орање трактором, па према томе изгледа као да смо заосталост и примитивност ликвидирали. То нама није потребно. Нама нису потребне никакве лажи. Ми имамо велика дјела и довољно је да констатујемо оно што смо учинили. Са-ставни дио тог питања је и фраза, фразерска објашњења сликама и то је једна од најслабијих страна, тако да директно туче и умањује ефекат наше стварности. Даље, избор материјала који се снима није правилан. Не тражи се оно што је типично, што заиста треба истаћи, него се иде од догађаја до догађаја, не дајући оно што је најважније.

Ни у журналима ни у мјесечницима не виде се наше тешкоће, прави се све љепшим него што јест. Јасно је да нећемо накарадне ствари снимати, нећемо популаризирати нешто што је слабо. Уколико би постојала таква тенденција, то треба предупредити. Треба ићи линијом снимања истинитих ствари, ствари које говоре о данашњем стању у нашој земљи.

Текстови у журналима и мјесечницима су литераризирани фразе. Увијек је узбуђена та фраза. Спикеру дрхти глас и то дјелује нереално. Често изгледа да је текст главно, а слика споредна. Текст треба да се јави само онда гдје је то нужно за објашњење слике. Често имамо у журналима директне лажи (напр. у Македонији питање злата).

Питање односа према журналима и мјесечницима. Тенденција је да се журнале и мјесечнике третира као новине. То је међутим говор преко слика и то штовише преко умјетничких слика. Ако та слика није лијепа, нема тенденције, није умјетничка, не ухвати један моменат из стварности, онда смо обични сниматељи. Нема тенденције да се умјетнички наслика догађај. Врло мало има слика да се пронађу детаљи који најрјечијје говоре о неком догађају. Напр. колона у филму је мртва, нема покрета. То произлази баш од таквог третирања филма, не као говора преко слике, него говора који више личи на новине.

Из свих тих проблема произлази да треба са сниматељима радити политички, културно, естетски, умјетнички. На састанку који смо имали са дописницима људи су говорили да треба знати полит. ситуацију, а врло мало су говорили да се треба стручно усавршавати и уопће нису говорили да треба развијати смисао за умјетничку слику.

О сниматељима. Треба провјерити кадар сниматеља овдје и у републикама. То треба да буду политички здрави људи, по могућности комунисти, јер је то врло деликатан посао. Кад хоће да снима, сниматељ је сам и према томе може упропастити многе ствари. Њих треба провјерити и треба им створити људске услове живота. Они немају никаквих материјалних услова за рад. Немају собе, немају гдје да сједну. Њих треба третирали као људе који врше један квалификован посао.

Однос према дописницима филмских новости у републикама. Сви дописници су се жалили на однос републиканских установа према њима. Они нису информисани, или их варају, морају напуштити какви ће се догађаји десити, материјални услови им се не пружају. Што се тиче обавјештавања, ту је и питање конкуренције, конкретно у Сарајеву.

Републикански мјесечници углавном су републикански, али они требају дати барем нешто, минимум, што се дешава у другим републикама, нарочито важне ствари.

Питање режирања у мјесечницима. Поједини сниматељи не доносе само материјал који се дешава, него сматрају да треба нешто да измисле, да додају. Онда изгледа да сељанке жању у свечаним народним ношњама, дакле не снимање онога што јесте, него још и режирање.

Питање сценарија. Одлука друга Ђиласа је да све добре сценарије шаљете у наш агитпроп и снимању се може прићи само по одобрењу агитпропа ЦК КПЈ. Ми захтјевамо темељито ваше претресање сценарија, ваше указивање на недостатке, ваш рад са писцима, па кад сматрате да је готово, да онда тек сценарио шаљете нама. Треба успоставити контролу агитпропа над филмским журналима, јер они исто тако одговарају за журнале и мјесечнике.

Друг [Радован] Зоговић:

О проблему црквене и приватне издавачке дјелатности. Црквена издавачка дјелатност, ако је узмемо у цјелини, у нашој земљи смањена је и ограничена у оним гранама издавачке дјелатности које су могле да имају највећи ефекат и дјеловање, у листовима и часописима. Гледајући по вјерама, православна црква издала је 5 књига, католичка 6, адвентистичка [...] ²⁴, муслиманска 5.

Ово стање, иако је позитивно, показује 2 ствари: прво, да црква издаје књиге, друго, особито тенденција тих књига која нам не може дати мира да се спава. Последња тенденција то је тежња да се издаје више пропагандне црквене литературе него стручне литературе. Ту тенденцију нарочито видимо у Словенији и Хрватској, гдје црква издаје педагошке књиге. У православној цркви нема никакве пропагандне литературе.

Адвентистичка црква, која броји око 2.000 вјерника издала је много књига са тиражом до 5.000 примјерака. Ово стање у црквеној дјелатности ставља нам одређене задатке.

Наш задатак је у томе да средствима која одговарају спријечимо црквену литературу која је намијењена омладини, а да покажемо потребну толеранцију у питању издавања молитвеника, бревијара. Ако морамо бити попустљиви, да будемо попустљиви на линији молитвеника, а не на црквеној пропаганди. Средства могу бити разна: контролисање штампарииа, закидање могућности штампања, закидање папира, одуговлачење, бирократска спорост.

Музичка дјелатност. Издавање музичких дјела држе приватна предузећа. Послије ослобођења било је много приватних изд. предузећа. Да ли сада постоје приватна издавачка предузећа, врло је тешко утврдити. Њихова издања постоје у великом броју, само се на њима не види када су издана, нити ко их је издао, али је врло вјероватно да су то нова издања. Та издавачка дјелатност мало се контролише од Партије. Агитпропи сматрају као да није њихова дужност да то контролишу. Нарочита небудност осјећа се према приватним издавачким предузећима. Даљи је недостатак помањкање хорског и оркестралног материјала, недостатак стручних књига за учење клавира, виолине, хармонике, недостатак уџбеника за наше школе. Запостављају се наше старе пјесме по текстовима Змаја, Шантића.

Задаци: агитпропи морају контролисати издавачку дјелатност како државних издавачких предузећа, тако и приватних. Контролом треба наћи метод да та дјелатност не постоји и указати нашим властима да се административним путем угуше ова издања. Наш је пропуст да држ. тужништво то не сматра важним сектором. Ми треба да будемо иницијатори издања композиција за оркестар, хорове, затим уџбенике и да контролише те уџбенике.

Питање дјечје литературе. У нашој држави не постоји ниједно државно предузеће под партијском контролом које би се бавило издавањем дјечје литературе, него разна предузећа издају дјечју литературу као споредну грану своје издавачке дјелатности. Дјечју литературу издају Култура, Нопок, Просвјета, Млади борац, Матица српска и Накладни завод Хрватске, а од приватних предузећа Издавачка књижара Скерлић, Јакшић итд.

Опште карактеристична појава издавачке дјелатности код нас и стање књига за дјецу: Прво, стара литература налази се у продаји у свим приватним књижарама у доста великом броју. Та литература је реакционарна, грубо опремљена, често великосрпска, увијек религиозна, често пута рачуна на најтамније инстинкте код дјеце. Ту литературу издају предузећа, људи који су или код нас били суђени, или су из нашег живота отстрањени. Наш задатак био би да знамо што се све продаје и да се боримо

²⁴ Аутор текста је оставио празан простор на месту на коме би требало да је навео број књига у издању адвентистичке цркве.

против те литературе, и то: прво, путем закона, друго, путем оштрије и немилосрдне критике, треће, путем мобилисања пионирских организација. У сузбијању те литературе нисмо искористили пионирску организацију, а ту би се могло много постићи.

Донесен је закон о дјечјој књижевности. Само Министарства просвјете имају право да издају дозволе за издавање те литературе и контролисање оног што се издаје. Приватни издавачи тај закон не фермају, није ступио у пракси на снагу и издавају се сасвим непријатељске књиге, као што су напр. Издања Делића.

Нико те ствари није подвргао закону. Издавачи издају књиге, јер их нико не контролише, издају књиге не стављајући на њих ни годину издања, ни ко их је издао. Наше власти томе поклањају врло мало пажње. Наши извршни органи не интересују се тим питањем. Министарство просвјете посвећује том питању недовољно пажње, а органи који то раде нису ни заинтересовани, ни способни да се тим питањем баве. Наш задатак је да покренемо министарства да врше своју дужност, да посвете пуну пажњу контроли литературе која се издаје и да траже од државног тужиоца поступак. Кратко, треба да сузбијемо ту дјелатност и да скренемо пажњу нашим државним тужиоцима на такву литературу и њихову дужност.

Преводна литература је апсолутно премашила и скоро угушује нашу домаћу литературу за дјецу. Преводи се бирају по старим мјерилима и калупима, какви су и раније били. Сви грађански дјечји писци који су прије рата били као дјечји писци данас су рехабилитовани. То важи за писце из Немачке, Француске и осталих западноевропских земаља. Руска књижевност се издаје у огромном броју, тако да 2-3 пута превазилази све што се издаје. Предузеће «Нопок» које стоји под контролом ЦК Скоја издало је једну реакционарну књигу која се зове «Мачак у чизмама». И за руску литературу морамо имати мјерило, не издавати да не знамо што смо издали. Можда је и тамо неко погријешило. Наравно преводи руске дјечје литературе је и последица недостатка наше домаће литературе, али је истовремено и извјесна линија најмањег отпора. То је једноставније него инсистирати код наших писаца да пишу, с друге стране наши људи лакше издају књиге које имају печат СССР-а него да читају Змаја, Цанкара, оно што нама треба и што се може издати. Оваква поплава превода дјечје литературе гуши активност наших књижевника и они морају да се покрену.

Из овога се виде наши задаци: из иностране литературе бирати оно што нама одговара, да нашу омладину одгојимо у духу који је потребан нашој земљи и циљевима који су јасно постављени пред нашом земљом и народом. Треба издавати фантастичну литературу, ону која се ослања на науку, она чуда која постоје у природи, ону која се у фантазији ослања на стварност и науку, а не на полумистичну литературу која их одваја од постојања друштва. Треба подићи нашу домаћу литературу, што масовније издавати наше класике. Основна ствар треба да буде: не бити попустљив према дидактичкој литератури, него литератури из које се дјеца могу учити, која ствара машту, вољу за рад.

У свему овом има добрих ствари из руске литературе и наше домаће литературе: Топићеве pjesме су поучне и добро писање, [као и] Назорове pjesме, Жупанчићеве.

Питање језика и стила у нашој дјечјој литератури. Дјечја литература треба да служи васпитању дјеце, да она добро говори и због тога дјечје књиге треба да буду писане лијепим језиком и стилем, а често су најнеписменије дјечје књиге.

Илустрације у дјечјим књигама су необично рђаве. Илустрације су често карикатуре, приказују изнакажене људе. Морамо водити борбу за јасне илустрације, да дијете уведу у свијет и живот.

По нашем мишљењу потребно је издати по један општи чланак о досадашњој издавачкој дјелатности у појединој републици, са опћим теоријским постављањем што је дјечја литература, каква треба да буде, како ће најбоље вршити свој задатак, са обавезним истицањем свега што је [...] ²⁵, са постављањем задатака, мобилишући писце и издаваче. Ми смо разговарали о једној могућности коју износим као предлог за дискусију. Да се организује посебно издавачко предузеће за дјечју литературу у свакој републици под директном контролом Министарства просвјете односно агитпропа и ЦК СКОЈ-

²⁵ На овом месту је аутор текста оставио празан простор, не уневши одговарајућу реч.

ja. Тамо би морала створити апарат који се само тим питањем бави. Тиме би их ставили пред задатак да морају радити. Тиме што би се створило посебно предузеће за дјечју литературу, не би радило то као један дио свог занимања, био би бољи избор и нужно веће ангажирање домаћих писаца и контрола би била лакша на једном мјесту. Наше је мишљење да другови треба да се позабаве тим питањем, да га продискутују и нама доставе своје мишљење. [...]

AJ;507, VIII, I-(1-41)(K-1)

КОМИТЕТ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ – ПЛЕНАРНА СЕДНИЦА

294 КОМИТЕТ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ

KONFERENCIJA PLENUMA KOMITETA ZA KULTURU I UMETNOST PRI VLADI FNRI

Održana u Beogradu 3.7.1946 i 4.7.1946 god. U zgradi Komiteta.

Prisutni: Pretsednik Komiteta Vlad. Ribnikar, sekretar Komiteta Mađarić Vlado, članovi Komiteta: - Franičević Marin, Milovan Đilas, Zogović Radovan, Skender Kulenović, Bojan Stupica, Dore Klemenčić, Blažo Koneski, Jovan Marinović, Aleksandar Vučo, Ivo Andrić, Miroslav Krleža, Čedo Minderović, Đurađ Bošković, Oskar Danon, Josip Horvat, Anton Augustinčić, Boro Jerković i Mehmed Selimović.

Pretsednik otvara konferenciju i predlaže promjenu dnevnog reda, da se izbor predsjedništva stavi kao treća tačka.

Pretsednik drži referat (priložen).

Slijedi referat sekretara Komiteta: «Organizaciona struktura Komiteta».

Pretsednik otvara diskusiju po referatima.

Đ.Bošković predlaže da sva odeljenja Komiteta povremeno pozivaju stručnjake na ispomoc u radu.

Đilas misli da se taj predlog prihvati. Govoreći o organizacionoj strukturi Komiteta naglašuje, da se u budućnosti odjel za kulturu i umetnost popuni stručnim referentima, a prema razvitku rada Komiteta formiraju i pojedini otseci. Na pitanje Andrića o odnosu Komiteta prema ministarstvima N.R. Đilas objašnjava da je taj odnos isti kao odnos Saveznih i republikanskih ministarstava, tj. Ministarstva su obavezna da sprovedu direktive Komiteta.

Zogović dopunjuje da u djelokrug Komiteta spada i regulisanje odnosa umjetnika prema Narodnoj Vlasti (ukidanje poreza na književna izdanja). Govori o pojedinačnim i specifičnom kontaktu Komiteta sa umjetnicima, pružajući im podršku i olakšavajući im stvaralački rad.

Đilas predlaže da Komitet sazove konferenciju svih načelnika Kulturno umjetničkih odjela Ministarstva prosvete N.R.

Stupica postavlja pitanje da li će Komitet vršiti kontrolu, odnosno organizirati komisiju za pisanje kritike.

Đilas odgovara da Komitet neće i ne može vršiti ideološki estetsku kritiku, nego samo pomagati razvitak kritike. Idejni pravac kritike može dati Narodna fronta i Komunistička partija, a nikako Komitet, jer treba ljudima ostaviti slobodu borbe mišljenja, službena kritika ne smije postojati.

Zogović_Kritika samo svojim vlastitim autoritetom treba da dobije autoritet.

Kulenović predlaže da Udruženja umjetnika stvore u određenim situacijam žiri za javnu kritiku.

Đilas smatra da bi to bilo posve krivo, jedino da se unutar pojedinih udruženja stvori odbor za izbor pojedinih djela.

Đilas misli da se svi slažu u pitanju slobode kritike, jer to nije fraza, nego stvarna demokracija. Da mi nemamo kritike, to je dokaz da su pojedini rukovodioci i organizacije udavili slobodu kritike i mišljenja. Potrebno je uvesti u radu zdravu polemiku.

Koneski govori o tehničkim poteškoćama kod izdavanja knjiga u Makedoniji, našto Đilas odgovara da Komitet uspostavi vezu sa većim trgovačkim poduzećima zbog nabavke potrebnog materijala.

Pretsednik predlaže da se pređe na drugu tačku dnevnoga reda, pošto se Plenum saglasio sa organizacionom strukturom Komiteta.

Minderović podnosi referat o Kulturno umjetničkom životu u Srbiji. Muzičko vaspitanje i organizacija muzičkog života u Srbiji je ozbiljan problem. Pošto Muzička akademija u Beogradu ima slab profesorski kadar i stare metode rada, ona ne može dati dobar novi kadar muzičara. Misli da je takvo stanje i u drugim muzičkim akademijama, te predlaže osnivanje jedne centralne muzičke akademije za cijelu zemlju.

Drugi problem je organizacija Državnog poduzeća za primjenjenu umjetnost «Oblak». Treba riješiti pitanje privatnih muzičkih škola u Srbiji, kao i muzičke nastave u srednjim školama, jer je ogromno pomanjkanje nastavnika muzike. Raspisan je konkurs za domaću dramu, ali od 125 poslanih radova, vrlo teško će koji biti prihvaćen.

Danon dopunjuje referat sa područja muzike. Naglašuje potrebu sazivanja konferencije muzičara, i formiranje Poslovnice za umjetničke priredbe. Postavlja pitanje muzičkih akademija u zemlji koje imaju rang Univerziteta, a po svom radu ga ne zaslužuju. U Jugoslaviji nemamo ni dobre srednje, niti dobre visoke muzičke škole. Smatra da je sa umjetničkog stanovišta potrebno osnivanje jedne majstorske muzičke škole. Srednje škole treba podržavati i osnovati pripremne muzičke škole u koje bi dolazila prvenstveno djeca iz dječjih domova. Ukazuje na potrebu osnivanja internata za đake muzičkih škola. Treba riješiti pitanje taksa na koncerte, i pronaći pogodniju dvoranu, jer je Kolarčeva zadužbina preskupa i često zauzeta. Povratkom Čeha i Slovenaca u svoju domovinu naši orkestri su ostali bez najboljih svirača. Stranci teško dolaze u našu zemlju zbog malih plata. Plate članova orkestra kod nas su dosta velike, ali stranci se njima ne zadovoljavaju. Povećanjem broja koncerata kod nas poboljšale bi se materijalne prilike članova orkestra. Naglašuje da treba raspisati više konkursa za kompozicije, i primati samo rukopise, a nagrađena djela prepisivati, jer su troškovi prepisivanja kompozicije vrlo veliki.

Horvat podnosi referat o kulturno umjetničkim problemima u Hrvatskoj. Govori o problemima pozorišta, napose o pomanjkanju režisera i glumačkog podmlatka, te o krizi baleta. Plaće glumaca su vrlo male. Koncertni ured u Hrvatskoj treba preurediti, i sprovesti u život Zakon o zaštiti autorskih prava. Udruženje književnika je vrlo aktivno, iako do sada nije dalo većih rezultata. Da bi omogućili književni rad profesionalcima, «Republika» će plaćati nekoliko ljudi sa 4 – 5.000.- mjesečno. Stanje kritike je vrlo slabo. Likovnih izložbi je bilo vrlo malo, jer slikari sa strahom prilaze radu.

Augustinčić govori da ima previše likovnih akademija koje proizvode diletante. On će podneti Komitetu svoj plan o osnivanju jedne centralne likovne akademije.

Stupica pitanje književnika profesionalaca u Sloveniji je regulisano na taj način, da za uspjele djela književnik može primiti tolike tantijeme da može od njih živjeti godinu dana. Muzički život u Sloveniji je razvijen, akademija radi dobro. Ima pripremna muzička, srednja i visoka škola. Reproductivaca i instrumentalista ima dosta. Predlaže da Komitet organizuje godišnje najmanje jednu izložbu likovnih umjetnika iz cijele zemlje.

Klemenčić kaže da su likovne izložbe bile prenošene i na selo. Takvih izložba bilo je oko 30. U Ljubljani je bila izložba slikarskih radova radnika iz rudnika Jesenice. Podvlači potrebu kontakta umjetnika iz svih narodnih republika.

Kulenović kaže da je KUO u Bosni i Hercegovini tek nedavno formiran i zato se nije mogla vršiti kontrola nad kulturno umjetničkim ustanovama. U muzičkoj, slikarskoj školi, te u dramskom studiju nalaze se samo daci iz Sarajeva, dok unutrašnjost nije obuhvaćena. Muzički život u Sarajevu je vrlo mrtav. Udruženje književnika ima 12 članova i ti zbog preopterećenosti ne stvaraju. Treba riješiti cijene slika, jer je u tom pitanju među likovnim umjetnicima nastao spor. Sarajevsko pozorište je gostovalo 10 dana na Omladinskoj pruzi. I u tom pozorištu je ogromno pomanjkanje glumačkog kadra i tehničkog osoblja. Zgradu pozorišta treba opravit, jer je premalena i neakustična. Predlaže da se učini pravilna raspodjela glumačkog kadra po svim Narodnim republikama. U Bosni i Hercegovini postoje dva osnovna problema: a) pomanjkanje kulturno umjetničkih kadrova i preopterećenost postojećih, b) pomanjkanje tehničkih sredstava.

Andrić predlaže što užu vezu, izmjenu i priliv umjetnika iz ostalih Narodnih republika u Bosnu i Hercegovinu, budući da je tamo kulturno umjetnički život najslabiji.

Koneski Makedonija živi tek jednu godinu samostalnim kulturno umjetničkim životom. Osnova je stvorena jednim kulturnim centrom i unificiranim jezikom. U centru postoje umjetničke škole, dok su daci iz

buržoasko sredine. Nema umjetničke tradicije, ni mnogo puta dovoljno razumjevanja sa odlučujućih mjesta, a niti dovoljno karova. Traži veću pomoć Komiteta. Potrebno je pravovremeno zaštititi kul. umjetničke spomenike kojima prijeti opasnost uništavanja. Podvlači potrebu izmjene kul.umjetničkih dobara među Narodnim republikama.

Prelazi se na treću tačku dnevnog reda.

Sekretar referiše o dosadanjem radu Komiteta (priloženo)

Selimović referiše o kul. Umjetničkim vezama sa inostranstvom. Govori o Udruženjima za kulturne veze sa Jugoslavijom u svim zemljama Evrope. Komitet je stajao u vezi sa svim stranim predstavnicima u Beogradu, a najtješnja saradnja je bila sa Čehoslovačkom. Od stranih umjetnika gostovali su kod nas Česi i Poljaci, dok su naši umjetnici bili u Francuskoj, Češkoj i Bugarskoj. Poslana su neka muzička i književna djela u inostranstvo. Vrše se pripreme za gostovanje Šibenskog «KOLA» izbora Radio stanice Zagreb u Poljskoj i Češkoj. Vrše se pripreme za izložbu našeg slikarstva i vajarstva u Moskvi, Poljskoj i Češkoj. Za tu izložbu Komitet je podjelio po din. 500.000.- Udruženjima likovnih umjetnika Srbije, Hrvatske i Slovenije. Odjeljenje za vezu sa inostranstvom nema još konkretan plan za budući rad. U inostranstvu je veliki interes za našu književnost. Prevode se naša dela bez znanja Komiteta, tako da često izbor nije prikladan i crpe se iz sumnjivih izvora. Dobili smo ponudu za razmjenu književnika i to ćemo učiniti. Treba uspostaviti tješnji kontakt sa slavenkim zemljama, naročito sa SSSR odakle mogu naši umjetnici prenijeti nama njihova iskustva.

Jerković rad pravnog odjela se sastojao: a) donošenjem novih uredbi i propisa. b) izmjena postojećih. c) donošenje propisa o ustanovama koje treba osnovati. Donešen je Zakon o zaštiti autorskih prava koji je vrlo skučen, odnosno općenit i na osnovu njega treba donijeti Pravilnik. Treba izvršiti izmjenu u zakonu o zaštiti umjetničkih spomenika. Na tom području je najveće pomanjkanje stručnih kadrova te predlaže da Komitet pomogne Narodnim republikama pri raspodjeli stručnjaka. Uredba o obaveznom primjerku je takođe izmjenjena i odbačeno je osnivanje Centralne biblioteke. Donešena je Uredba o «JUGOSLOVENSKOJ KNJIZI», a u radu je uredba o Zavodu za zaštitu autorskog prava i osnivanju Poslovnice za umjetničke priredbe. Intervenirano je kod. Min. finansija za oslobodjenje kulturno umjetničkih priredbi od taksa i smanjenje poreza na književna izdanja. Treba donijeti Pravilnik o Komitetu i pozorišnu uredbu za koju se čekaju predlozi i sugestija iz Narodnih republika. Vrše se pripreme u zajednici sa Komitetom za škole i nauke za donošenje zakona o arhivama. Poduzete su mjere da i teški umni radnici na visokim školama, akademijama, galerijama i muzejima dobiju dodatak.

Pretsednik otvara diskusiju.

Zogović govori da svi referati, osim referata druga sekretara nisu dobro spremljeni. Ističe odgovornu dužnost koju je Predsedništvo Vlade povjerilo članovima Komiteta, koji prema tome imaju i obaveze. Ne slaže se sa izjavama referenata da je kulturni polet kod nas u zastoju. Taj zastoj se osjeća samo kod grupe bivših buržoaskih umjetnika, dok je danas razvije kulturno umjetnički polet masa, o kojemu niko u referatu nije govorio.

Horvat predlaže da Predsedništvo Komiteta stoji u stalnoj pismenoj vezi sa članovima zbog lakše i pravilnije saradnje.

Pretsednik otvara diskusiju po referatima.

Po pitanju Uredbe o pozorištima zaključeno je da se sačeka činovnički zakon i tada izvide mogućnosti donošenja te uredbe.

Stupica se obavezuje do 15.7.1946 god. Podnijeti Komitetu elaborat o pozorišnim stručnim školama.

Zogović predlaže da se taj referat umnoži i pošalje svima članovima Komiteta da se pravovremeno upoznaju s tim problemom. Po pitanju kadrova govori da ih moramo stvarati sami, dajući mogućnost talentima da se razvijaju.

Stupica upozoruje da je potrebno još jednom od KUO-a zatražiti da pošalju Komitetu pozorišni repertoar za iduću sezonu.

Bošković predlaže da Komitet uredi evidenciju cjelokupnog kadra i da vrši raspodjelu glumaca po svim Narodnim republikama.

Plenum je donio zaključak da se ta raspodjela može učiniti samo u pojedinačnim slučajevima a nika-ko principijelno.

Zogović govori da se razmještanjem kadra ne mogu popuniti potrebe svih Narodnih republika, već treba pronalaziti talente. U svim N.Republikama treba među diletantskim družinama otkrivati talente i njih upućivati u pozorište, a prema potrebi i u glumačke škole. Tim ljudima treba dati stipendije za školovanje, a talentiranije i sposobnije slati na duži ili kraći boravak u SSSR. Pozorištima i glumcima treba davati veću pomoć. Narodnim republikama treba preporučiti da u idućoj godini nagrade najbolju rolu ili nekoliko rola iz pojedinih komada. Te već sada predvidjeti u republikanskom budžetu te kredite. Komitet treba da podjeli nekoliko nagrada za cjelu zemlju. Sve nagrade treba objavljivati u štampi. Komitet treba da dađe pozorištima inicijativu za rad i pomoć u nabavci tehničkog materijala. Treba osnivati manje pokretne pozorišne grupe. Smatra da treba prikazivati ilose domaće drame, a kritiku treba i ovdje korisno upotrebiti, bez obzira na nacionalni momenat kod pojedinih drama.

Horvat govori da u N.Republikama treba svake godine organizirati smotru svih diletantskih družina, i tu odabirati kadrove. Pravilno organiziran festival dao bi polet tim ljudima.

Kulenović predlaže davanje stipendija za učenike umjetničkih škola koji su iz unutrašnjosti.

Plenum je usvojio predloge o festivalu i stipendijama.

Zogović predlaže da Komitet nagradi glumce Sarajevskog pozorišta za njihovo gostovanje na Omladinskoj pruzi.

Taj predlog je prihvaćen.

Usvojen je predlog druga Stupice da se domaće opere najprije izvode koncertno.

Krleža predlaže da se u okviru samog Komiteta formira pozorišna komisija, zbog rješavanja manjih tehničkih pitanja.

Zogović predlaže da se odmah u Komitetu popuni mjesto kazališnog stručnjaka.

Taj prijedlog je usvojen.

Pretsednik predlaže diskusiju po pitanju muzike. Kao i u svemu i na tom sektoru najteže je pitanje kada, te sprovođenje jedinstvenog sistema i programa muzičkih škola.

Danon jedina mogućnost za osposobljavanje muzičara visokih kvaliteta i dobrih pedagoga je osnivanje jedne centralne majstorske muzičke škole.

Zaključeno je da se problem majstorske muzičke škole iznese na savetovanju muzičara.

Pretsednik pita da li treba po ugledu na bivši Južno Slovenski Savez horova osnovati novi Jugoslovenski Savez.

Danon smatra da to nije potrebno, jer stari horovi nisu svagdje obnovljeni a danas su najbolji Sindikalni. Komitet bi trebao dati inicijativu za smotre i natjecanje korova.

Franičević kaže da su u Hrvatskoj obnovljeni stari korovi i tamo je osnovan savez korova.

Plenum se je saglasio da se to pitanje prepusti N.Republikama prema njihovim potrebama, a eventualno da se u budućnosti osnuje Savez za cjelu zemlju.

Zogović predlaže da se u svim N.Republikama izvrši smotra horova i da se festival 29 novembra u Beograd uputi 1-2 hora.

Zaključeno je da se osnuje poslovnica za umjetničke priredbe i riješi pitanje taksa i poreza. I to pitanje treba iznijeti na savjetovanju muzičara.

Zaključeno je da se imenuje centralni žiti koji će izabrati radove za izložbu u Moskvi. Za taj žiri da se iz svake N.R. uzme po jedan član i jedan do dva člana iz Komiteta.

Usvojen je prijedlog Augustinčića da se u septembru za vrijeme te izložbe u Beogradu sazove Plenum Komiteta.

Godišnja izložba likovnih umjetnika za ovu godinu ne dolazi u obzir, ali je treba za buduću godinu predvidjeti.

Zogović predlaže da u Beogradu bude stalana izložba Jugoslovenskih slikara, koju bi izdržavao Komitet. Slikarskim talentima na selu i u tvornicama treba omogućiti školovanje. U početku svake izložbe treba putem štampe vršiti kampanju za otkup slika koju mogu otkupiti Sindikati, državne ustanove i fabrike. Treba stvoriti zadругu za promet slikama koja bi ujedno nabavljala slikarski materijal, te ga davala umjetnicima i na kredit. Komitet treba da se povezuje sa udruženjima i slikarima pojedinačno, da se brine za njihovo stvaranje i njihovu materijalnu bezbednost. Treba osloboditi činovničkog rada svakog umjetnika za vrijeme stvaranja većeg djela.

Božićević pokreće pitanje 7 zgrada u Dubrovniku koje su navodno određene za odmor umjetnika iz svih N.R.

Zaključeno je da se preko Min. Prosvete N.R.Hrvatske ta stvar izvidi.

Pretsednik obavješćuje da Komitet plaća ljevanje skulptorskih radova za izložbu u Moskvi. Treba riješiti pitanje kako će Komitet nadoknaditi troškove, ako se koji rad proda.

Zaključeno je da se sa svakim umjetnikom prije odlaska u Moskvu učini ugovor. Ako se koje djelo proda, Komitet dobija svoj novac uložen u ljevanje.

Zaključeno je da se godišnje održavaju festivali folklornih grupa u N.R. i da se izaberu najbolje za Beograd i inostranstvo.

Krleža upozoruje da je naš narodni tekstil važan kao folklorne grupe i da mu treba posvetiti više pažnje.

Zogović kongres književnika uz pomoć Komiteta. Komitet treba nagraditi najbolja književna djela, isto tako N.Republike, organizacije, a predviđa se i Titova nagrada. Treba donijeti uredbu o plaćanju originala i prijevoda, eventualno po Sovjetskoj uredbi, koja je obuhvatila sve probleme. Komitet bi mogao sastaviti tu uredbu i poslati je na mišljenje N.Republikama. U pitanju poreza na književna djela Komitet mora kategorički zahtijevati da se taj porez smanji. Treba predvidjeti nagradu za najbolje književno djelo za period od NOB-e do danas.

Pretsednik Komitet je zadužen da pozove na savjetovanje sve načelnike KUO-a. Pretstoji pitačnje osnivanja centralnog lista za kulturno umjetnička pitanja u našoj zemlji.

Selimović čita predlog raspodjele kredita od 10.000.000.- dinara (priloženo).

Prelazi se na izbor Pretsedništva Komiteta.

Pretsednik i sekretar su postavljeni dekretom.

Selimović Mehmed, Jerković Borislav i Zogović Radovan su izabrani.

Ponovno je naglašeno da mora postojati pismena veza između Pretsedništva i članova Komiteta.

Idući plenum je zakazan za mjesec septembar.

AJ;314-10-40

НАГРАДЕ

295 КОМИТЕТ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ

НАГРАДЕ КОМИТЕТА ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ВЛАДЕ ФНРЈ

У августу 1946 године Комитет за културу и уметност Владе ФНРЈ

Објавио је да ће у оквиру сталних годишњих награда доделити награде за књижевна и уметничка дела објављена, приказана, изложена или репродукована у периоду од почетка НОБ до краја 1946 године. Након саветовања са жиријима који су образовани за сваку уметничку грану, и усвојивши многе њихове предлоге у погледу расподеле награда и награђивања уметничких и књижевних дела, Комитет за културу и уметност одлучио је да се доделе следеће награде:

За књижевност:

1)а) за роман «На дрини ћуприја» Иви Андрићу

прва награда од 100.000.- дин.

б) за роман «Јамница» Прежихов Воранцу

друга награда од 50.000.- дин.

- в) за роман «Денунцијада» Виктору Бар Емину
друга награда од 50.000.- дин.
- 2) а) за поему «Биографија о другу Титу» Радовану Зоговићу
награда од 40.000.- дин.
- б) за поему «Јама» Ивану Горану Ковачићу
награда од 40.000.- дин.
- в) за збирку песама «Зимзелен под снегом» Отону Жупанчићу
награда од 40.000.- дин.
- г) за збирку песама «Песни» Матеју Бору
награда од 40.000.- дин.
- д) за поему «Стојанка мајка Кнежепољка» Скендеру Куленовићу
награда од 40.000.- дин.
- ђ) за збирку песама «Песник и завичај» Десанки Максимовић
награда од 40.000.- дин.
- 3) а) за збирку приповедака није додељена прва награда а друга
награда додељена је Јовану Поповићу за збирку приповедака
«Истините легенде» од 30.000.-дин.
- б) за збирку приповедака «За побједу « Јожи Хорвату
трећа награда од 20.000.- дин.
- 4) а) за дневник «С партизанима» Владимиру Назору
прва награда од 50.000.- дин.
- б) за «Дневник» Владимиру Дедијеру
прва награда од 50.000.- дин.
- в) за «Дневник 1941» Драгојлу Дудићу
друга награда од 30.000.- дин.
- 5) из дечје књижевности за збирку «Приче партизанке»
Бранку Ћопићу прва награда од 60.000.- дин.
- (Нису додељене награде за драму, критике и есеје)
- За позориште:
- Прва награда за режију дели се
- 1) а) за режисерски рад у току НОБ Вјекославу
Африћу 25.000.- дин.
- б) за режисерски рад после ослобођења Бојану
Ступици 25.000.- дин.
- 2) две друге награде у износу од 50.000.- дин.
додељене су:
- а) за постављање комада «Тартиф» од Молиера
Милићевићу Нику 20.000.- дин.
- 2) за најбољу глуму додељено је пет првих награда:
- а) за улоге Таланова у «Најезди» и Синцова
у «Непријатељима» Љубиши Јовановићу 20.000.- дин.
- б) за насловну улогу у «Тартифу» Дубравку
Дујшину 20.000.- дин.
- в) за улогу Игњаци Глембаја у «Господи Глембајевима»
Ивану Левару 20.000.- дин.
- г) за насловну улогу у Чапекском комаду
«Мати» Вики Подгорској 20.000.- дин.
- д) за улогу барунице Кастели Глембај у «Господи Глембајевима»
Сави Северовој 20.000.- дин.
- 3) за добру глуму додељене су четири друге награде:

- а) за улогу Кокоришкина у «Најезди» (Централно позориште народног ослобођења) Јожи Рутићу 15.000.- дин.
- б) за улогу Левшина у «Непријатељима»
Франу Новаковићу 15.000.- дин.
- в) за улогу Крутичког у «Кола мудрости-двоја лудости»
Петру Прличку 15.000.- дин.
- г) за улогу Дорине у «Тартифу» Олги Бабић 15.000.- дин.
- За ликовну уметност:
- 1) Прва награда за најбоље слике од 50.000.- дин Прва награда за
Дели се:
- а) за слику «Прелаз преко Неретве» Маријану
Детониу 25.000.- дин.
- б) за сликарски рад после ослобођења
Петру Лубарди 25.000.- дин.
- 2) Друга награда за сликарски рад у току НОБ
и после ослобођења дели се:
- а) Максиму Седеју 20.000.- дин.
- б) Златку Прици 20.000.- дин.
- 3) За скулптурски рад додељује се:
- а) прва награда Антуну Аугустинчићу 50.000.- дин.
- б) друга награда Вањи Радаушу 40.000.- дин.
- в) трећа награда Борису Калину 30.000.- дин.
- 4) За најбољу мапу графике:
прва награда Ђорђу Андрејевићу-Куну 30.000.- дин.
- 5) две друге награде за графичке радове:
- а) Шимуновићу Франу за радове у доба
окупације 15.000.- дин.
- б) Мујезиновићу Исмету за радове у време
НОБ 15.000.- дин.
- За музику:
- 1) Прва награда за оперу није додељена,
А друга награда додељује се Козини Маријану
за оперу «Еквиноциј» 50.000.- дин.
- 2) За симфонијску композицију:
- а) за «Другу симфонију-Ероику» прва
награда од 60.000.- дин.
- Б) за «Буре-весник» Војиславу
Вучковићу друга награда од 40.000.- дин.
- 3) За камерну композицију:
- а) за клавирску композицију «Робље иде»
Натку Девчићу 20.000.- дин.
- б) за «Други гудачки квартет» Михаилу
Вукдраговићу 20.000.- дин.
- 4) За хорску композицију:
- а) прва награда није додељена, а друга се додељује
Оскару Данону за мешовити збор «Козара». 30.000.- дин.
- б) за мешовити збор «Македонско оро»
Скаловском Тодору трећа награда 20.000.- дин.
- 5) За масовну песму:
- а) за песму «Хеј бригаде» Матеју Бор 15.000.- дин.
- б) за песму «Марш на првата македоно-косовска

ударна бригада «Владу Малеском»..... 15.000.- дин.

в) за песму «На јуриш» Карелу Пахору..... 15.000.- дин.

За филм:

1) а) Прва награда додељује се документарном, а друга награда

додељује се документарном филму

«Трагом четврте и пете офанзиве» 50.000.- дин.

б) за документарни филм «Младина гради»

трећа награда од 35.000.- дин.

(од ових награда припада: режисеру 40%,

оператеру, монтажеру, сценаристи и музичком

композитору по 15%

Награде додељене Ивану Горану Ковачићу, Дубравку Дујшину, и Војиславу Вучковићу Комитет ће задржати и употребити за оснивање фондова у сврху унапређења одговарајућих врста уметности о чему ће се накнадно обавестити детаљније.

У Београду, 6. фебруара 1947. године.

AJ;314-1-4

296 РОДОЉУБ ЧОЛAKOVIЋ, МИНИСТАР ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ

(Београд, 1949)

На основу Уредбе о установљењу "Награде Владе ФНРЈ" заслужним радницима на подручју науке и културе и овлашћења Владе ФНРЈ Пов. бр.567/47

РЕШАВАМ

Да се на име овогодишње награде Савезне Владе заслужним радницима на подручју науке и културе исплате следеће суме:

1. Савић Павле, професор Универзитета у Београду.....100.000.- динара
2. Др. Стевановић М.Петар, доцент Универзитета у Београду80.000.- динара
3. Инж. Милосављевић Миодраг, доцент Техничке велике школе у Београду80.000.- динара
4. Др Вујић Владимир, професор Медицинске велике школе у Београду.....80.000.- динара
5. Инж. Стојковић Лазар, директор Покрајинског завода за пољопривредна истраживања у Новом саду50.000.- динара
6. Инж. Гипоман Еугеније, научни сарадник Покрајинског завода за пољопривредна истраживања у Новом саду25.000.- динара
7. Инж. Кисловски Сергије, научни сарадник Покрајинског завода за пољопривредна истраживања у Новом саду25.000.- динара
8. Српско лекарско друштво у Београду.....100.000.- динара
9. Инж. Поповић Божа, главни инжењер Биро-а за унапређење производње Министарства рударства ФНРЈ.....120.000.- динара
10. Инж. Жежељ Бранко, директор Грађевинског института Министарства грађевина ФНРЈ – Београд80.000.- динара
11. Инж. Черни Јарослав, директор Хидро-пројектантског бироа Министарства електропривреде ФНРЈ-Београд80.000.- динара
12. Инж. Јевђевић Вујица, научни сарадник Института електропривреде Министарства електропривреде ФНРЈ-Београд80.000.- динара
13. Инж. Добросављевић Слободан, професор Техничке велике школе у Београду60.000.- динара
14. Инж. Несторовић Богдан, инж. Пројектантског Биро-а Главне дирекције индустрије мотора Мин. Тешке индустрије ФНРЈ – Београд25.000.- динара
15. Инж. Цветић Милан, инж. Пројектантског Биро-а Главне дирекције индустрије мотора Мин. Тешке индустрије ФНРЈ – Београд.....25.000.- динара
16. Инж. Зубанин Аза инж. Пројектантског Биро-а Главне дирекције индустрије мотора Мин. Тешке индустрије ФНРЈ – Београд.....25.000.- динара
17. Инж. Кимер Јулиј, инж. Пројектантског Биро-а Главне дирекције индустрије мотора Мин. Тешке индустрије ФНРЈ – Београд.....25.000.- динара

18. Инж. Марковић Душан, инж. Пројектантског Биро-а Главне дирекције индустрије мотора Мин. Тешке индустрије ФНРЈ – Београд.....	25.000.- динара
19. Инж. Месаревић Федор, инж. Пројектантског Биро-а Главне дирекције индустрије мотора Мин. Тешке индустрије ФНРЈ – Београд.....	25.000.- динара
20. Инж. Шел Јован, службеник фабрике вагона «Ђуро Ђаковић» у Славонском Броду.....	60.000.- динара
21. Гача Адам, надмонтер фабрике вагона «Ђуро Ђаковић» у Славонском Броду	50.000.- динара
22. Др. Тодоровић Коста, професор Медицинске велике школе у Београду	50.000.- динара
23. Др Фармаковски Владимир, професор Техничке велике школе у Београду	50.000.- динара
24. Инж. Кирило Савић, професор Техничке велике школе у Београду.....	50.000.- динара
25. Инж. Мицић Петар, професор Техничке велике школе у Београду	50.000.- динара
26. Др Кашанин Радивоје, професор Техничке велике школе у Београду.....	50.000.- динара
27. Српско биолошко друштво у Београду	100.000.- динара
28. Петровић Вељко, директор уметничког музеја Београд	100.000.- динара
29. Андрић Иво, претседник Савеза књижевника Југославије Београд	100.000.- динара
30. Бранко Ћопић, књижевник из Београда (ул.Генерала Жданова бр.34)	80.000.- динара
31. Давичо Оскар, књижевник из Београда (Др.Кестера бр.15).....	80.000.- динара
32. Лалић Михајло, књижевник из Београда (Добрачина бр.14)	80.000.- динара
33. Куленовић Скендер, књижевник из Београда (ул.Војводе Драгомира бр.10)	80.000.- динара
34. Ступица Бојан, главни редитељ Југословенског драмског позоришта у Београду.....	100.000.- динара
35. Плаовић Раша, првак драме Народног позоришта у Београду	100.000.- динара
36. Лауренчић Јово првак Југословенског драмског позоришта у Београду	90.000.- динара
37. Прњобори Марија првак Југословенског драмског позоришта у Београду	90.000.- динара
38. Ступица Мира првак Југословенског драмског позоришта у Београду.....	80.000.- динара
39. Др Клајн Хуго, редитељ драме Народног позоришта у Београду (Господар Јевремова бр.40).....	80.000.- динара
40. Јовановић Љубиша, првак драме Народног позоришта у Београду (Браће Југовића бр.19/IV)	80.000.- динара
41. Бобић Љубинка, првак драме Народног позоришта у Београду	60.000.- динара
42. Ризнић Нада, првак Југословенског драмског позоришта у Београду	60.000.- динара
43. Ђоковић Милан, директор драме Народног позоришта у Београду	60.000.- динара
44. Милошевић Мата, редитељ Југословенског драмског позоришта у Београду (Далматинска бр.98).....	60.000.- динара
45. Шербан Миленко, сценограф Југословенског драмског позоришта у Београду (Бул.Црване Армије бр.82).....	60.000.- динара
46. Ајваз Милан, првак Југословенског драмског позоришта у Београду	50.000.- динара
47. Старчић Виктор, првак Југословенског драмског позоришта у Београду	80.000.- динара
48. Дубајић Дејан, првак Југословенског драмског позоришта у Београду (Нушићева бр.7).....	50.000.- динара
49. Булић Карло, члан Југословенског драмског позоришта у Београду (Лењингљдска бр.13)	40.000.- динара
50. Милићевић Јован, члан Југословенског драмског позоришта у Београду	30.000.- динара
51. Новаковић Радосћ, филмски режисер из Београда (Генерала Жданова бр.19).....	60.000.- динара
52. Живковић Миливој, првак драме Југословенског драмског позоришта у Београду	80.000.- динара
53. Крижанић Пјер, новинар редакције Политике Београд	100.000.- динара
54. Кратина Јарослав, професор Академије ликовне уметности, Београд, Јована Рајића бр. 10.....	100.000.- динара
55. Андрејевић Ђорђе Кун, мајстор сликар, Академије ликовне уметности, Београд, Јована Рајића бр. 10.....	80.000.- динара
56. Илић Божа, академски сликар, Београд, ул. Господара Вучића бр. 60.....	80.000.- динара
57. Мујезиновић Исмет, академски сликар из Сарајева, ул. Васе Мискина бр. 27	80.000.- динара
58. Долинар Алојз, вајар, Београд, Османа Ђукића 22.....	60.000.- динара
59. Сокић Љубица, професор Академије ликовне уметности, Београд, Јована Рајића бр. 10.....	50.000.- динара
60. Милуновић Мило, мајстор сликар, Београд, Миодрага Давидовића бр.17.....	50.000.- динара
61. Барановић Крешимир, диригент опере Народног позоришта у Београду.....	100.000.- динара

62. Данон Оскар, диригент опере Народног позоришта у Београду	80.000.- динара
63. Цвејић Никола, првак опере Народног позоришта у Београду	80.000.- динара
64. Јовановић Лазар, првак опере Народног позоришта у Београду	80.000.- динара
65. Хајбалова Валерија, првак опере Народног позоришта у Београду	80.000.- динара
66. Бугариновић Меланија, првак опере Народног позоришта у Београду	80.000.- динара
67. Јанковић Станоје, првак опере Народног позоришта у Београду	80.000.- динара
68. Цвејић Жарко, првак опере Народног позоришта у Београду	80.000.- динара
69. Мезетова Анита, првак опере Народног позоришта у Београду	80.000.- динара
70. Маринковић Александар, првак опере Народног позоришта у Београду	70.000.- динара
71. Беложански Станислав, сценограф Народног позоришта у Београду	60.000.- динара
72. Парлић Димитрије, првак балета Народног позоришта у Београду	60.000.- динара
73. Парлић Рут, првак балета Народног позоришта у Београду	60.000.- динара
74. Христић Стеван, композитор, Београд, Таковска бр.12	60.000.- динара
75. Марић Јубица, доцент Музичке академије у Београду, Маршала Тита бр.50	40.000.- динара
76. Лорковић Мелита, професор Музичке академије у Београду, Маршала Тита бр.50	80.000.- динара
77. Михајловић Олга, професор Музичке академије у Београду, Маршала Тита бр.50	40.000.- динара
78. Дорнер Мирко, доцент Музичке академије у Београду, Маршала Тита бр.50	50.000.- динара
79. Здравковић Живојин, диригент оркестра Радио Београд, Хилендарска бр.2	50.000.- динара
80. Тошков Петар, доцент Музичке академије у Београду, Маршала Тита бр.50	50.000.- динара
81. Срејовић Јаков, доцент Музичке академије у Београду, Маршала Тита бр.50	40.000.- динара
82. Тушић Иван, доцент Музичке академије у Београду, Маршала Тита бр.50	40.000.- динара
83. Перко Иван, професор Средње музичке школе у Београду	30.000.- динара
84. Ансамбл народних игара НР Србије, Београд, Кнез Милошева бр.1	80.000.- динара
85. Сковран Олга, уметнички руководица ансамбла народних игара Србије, Београд, Кнез Милошева бр.1	60.000.- динара
86. Омладинско културно-уметничко друштво «Лола Рибар» Генерал Жданова бр.11, Београд	60.000.- динара
87. Зикова Зденка, првак опере Народног позоришта у Београду	80.000.- динара
88. Др Баленовић Крешимир, ванредни професор Свеучилишта у Загребу	100.000.- динара
89. Др Пољак Јосип, управник Геолошко-палеотолошког музеја у Загребу	100.000.- динара
90. Каршулин Мирослав, ванредни професор Свеучилишта у Загребу	100.000.- динара
91. Тавчар Алојз, професор Свеучилишта у Загребу	100.000.- динара
92. Др Штампар Андрија, претседник Југословенске академије знаности и уметности у Загребу	80.000.- динара
93. Инж. Логомерац Владимир, шеф одељења техничке контроле Жељезаре Сисак	80.000.- динара
94. Инж. Доленц Антон, професор Универзитета у Загребу	90.000.- динара
95. Инж. Жугај Младен, инструктор филијале хидроенергопројекта у Загребу (Мин.индустрије НР Хрватске)	50.000.- динара
96. Инж Швиглин Мирко, службеник фабрике «Раде Кончар» у Загребу	40.000.- динара
97. Инж Босанац Тома, шеф одељења фабрике «Раде Кончар» Загреб	40.000.- динара
98. Инж. Јамнички Иво, службеник Бироа за унапређење производње Мин. Тешке индустрије ФНРЈ, Београд	50.000.- динара
99. Церар Драго, виши индустриски техничар Жељезаре Сисак	50.000.- динара
100. Др Бубановић Фран, професор Свеучилишта у Загребу	50.000.- динара
101. Салтиков Др. Сергије, професор Свеучилишта у Загребу	50.000.- динара
102. Марковић Др. Жељко, професор Свеучилишта у Загребу	50.000.- динара
103. Др. Когољ Франьо, професор Свеучилишта у Загребу	50.000.- динара
104. Др. Тућан Фран, професор Свеучилишта у Загребу	50.000.- динара
105. Хрватско природословно друштво у Загребу	100.000.- динара
106. Комбол Михаил, књижевник, Загреб, Друштво књижевника НР Хрватске, Трг Републике, бр.7	80.000.- динара
107. Слодњак Антон, књижевник, Јубљана, Вечна пот 26	80.000.- динара
108. Божић Мирко, књижевник, Загреб, Сребриска 32	60.000.- динара
109. Маринковић Ранко, књижевник, Загреб, Народно казалиште	50.000.- динара
110. Павичић Јосип, књижевник из Загреба, Малинова бр.11	30.000.- динара
111. Краљева Божена, првак драме Народног позоришта у Загребу	100.000.- динара
112. Петричић Јосип, првак драме Народног позоришта у Загребу	70.000.- динара

113. Маричић Велько, првак драме Народног позоришта у Загребу.....	50.000.- динара
114. Агбаба Звонимир, сценограф драме Народног казалишта у Загребу.....	40.000.- динара
115. Колесар Ирина, члан драме Народног казалишта у Загребу.....	30.000.- динара
116. Хегедушић Крсто, мајстор сликар, Загреб, Илица бр. 85.....	120.000.- динара
117. Аугустинчић Антун, мајстор вајар, Загреб, Илица бр. 85.....	120.000.- динара
118. Кршинић Фран, мајстор вајар, Загреб, Илица бр. 85.....	120.000.- динара
119. Радовани Ангели Коста, вајар, Загреб, Јосиповац 11.....	60.000.- динара
120. Шимуновић Фран, академски сликар, Загреб, Илица бр. 85.....	50.000.- динара
121. Гомбош Стјепан, професор Техничког факултета у Загребу.....	25.000.- динара
122. Каузларић Младен, професор Техничког факултета у Загребу.....	25.000.- динара
123. Др Вернер Ото, техн директор Пројектантског завода НР Хрватске у Загребу.....	25.000.- динара
124. Инж. Јурановић Владимир, саветник Пројектантског завода НР Хрватске у Загребу.....	25.000.- динара
125. Сајел Јосип, професор Техничког факултета у Загребу.....	20.000.- динара
126. Витић Иво, архитекта Пројектантског завода НР Хрватске у Загребу.....	20.000.- динара
127. Урлик Антон, архитекта Пројектантског завода НР Хрватске у Загребу.....	15.000.- динара
128. Перак Драгица, архитекта Пројектантског завода НР Хрватске у Загребу.....	15.000.- динара
129. Сакс Милан, диригент опере Народног казалишта у Загребу.....	100.000.- динара
130. Гостић Јосип, првак опере Народног казалишта у Загребу.....	80.000.- динара
131. Мартинис Драгица, првак опере Народног казалишта у Загребу.....	80.000.- динара
132. Радев Маријана, првак опере Народног казалишта у Загребу.....	80.000.- динара
133. Тончић Нада, првак опере Народног казалишта у Загребу.....	60.000.- динара
134. Нералић Томислав, првак опере Народног казалишта у Загребу.....	80.000.- динара
135. Веркардић Драгутин, првак опере Народног казалишта у Загребу.....	40.000.- динара
136. Трепше Маријан, сценограф Народног казалишта у Загребу.....	60.000.- динара
137. Фроман Маргарита, кореограф балета Народног казалишта у Загребу.....	80.000.- динара
138. Ројс Ана, првак балета Народног казалишта у Загребу.....	80.000.- динара
139. Једрински Владимир, сценограф Народног казалишта у Загребу.....	60.000.- динара
140. Лотка Ненад, првак балета Народног казалишта у Загребу.....	50.000.- динара
141. Хармош Оскар, првак балета Народног казалишта у Загребу.....	40.000.- динара
142. Девчић Натко, проф. Државног музичког конзерваторија у Загребу.....	80.000.- динара
143. Шулек Стјепан, проф. Државног музичког конзерваторија у Загребу.....	60.000.- динара
144. Златић Славко, проф. Државног музичког конзерваторија у Загребу.....	40.000.- динара
145. Цаун Фридрих, диригент Државног симфонијског оркестра у Загребу.....	100.000.- динара
146. Станчић Светислав, проф. Државног музичког конзерваторија у Загребу.....	100.000.- динара
147. Хумл Вацлав, проф. Државног музичког конзерваторија у Загребу.....	100.000.- динара
149. Јанигро Антонио, проф. Државног музичког конзерваторија у Загребу.....	80.000.- динара
150. Мачек Иво, проф. Државног музичког конзерваторија у Загребу.....	80.000.- динара
151. Хорват Милан, диригент Државног симфонијског оркестра у Загребу.....	80.000.- динара
152. Ружјак Владимир, концертни певач Државног музичког конзерваторија у Загребу.....	50.000.- динара
153. Михајловић Марија, проф. Музичке академије, Београд, Маршала Тита бр. 50.....	40.000.- динара
154. Логар Миховил, проф. Музичке академије, Београд, Маршала Тита бр. 50.....	40.000.- динара
155. Тајчевић Марко, проф. Музичке академије, Београд, Маршала Тита бр. 50.....	40.000.- динара
156. Омладинско културно-уметничко друштво «Јожа Влаховић», Загреб.....	120.000.- динара
157. Јовановић Звонимир, руководилац Омладинског културно-уметничког друштва «Јожа Влаховић» у Загребу.....	80.000.- динара
158. Огранак «Селачке слоге» из Томашице, котар Гарешница.....	40.000.- динара
159. Др. Семец Макс, шеф института хемије Словеначке академије знаности и уметности у Љубљани.....	120.000.- динара
160. Др Петерлих Антон, редовни проф. Универзе у Љубљани.....	100.000.- динара
161. Др. Хаџи Јован, редовни проф. Универзе у Љубљани.....	100.000.- динара
162. Др Видмар Милан, проф. Универзе у Љубљани.....	100.000.- динара
163. Мелик Антон, ректор. Универзе у Љубљани.....	100.000.- динара
164. Инж. Лобе Феликс, проф. Универзе у Љубљани.....	100.000.- динара
165. инж. Гољеншчек Милован, проф. Универзе у Љубљани.....	100.000.- динара
166. Инж. Кајидинст Матеј, Инструктор филијале Хидро енергопројекта у Љубљани.....	50.000.- динара
167. Инж Вушковић Иво, директор Института за турбомашине у Љубљани.....	25.000.- динара

168. Маринчек Зденко, помоћник директора Института за турбомашине у Љубљани	25.000.- динара
169. Инж. Пипан Боро, службеник Мин. Грађевина НР Словеније у Љубљани	80.000.- динара
170. Инж. Јаклић Отмар, службеник Товарне оплошких металних изделков Марибор	50.000.- динара
171. Рудолф Јаинчар, директор Института за електровезе у Љубљани	60.000.- динара
172. Храст Силвио, службеник Института за електровезе у Љубљани	10.000.- динара
173. Груден Маријан, службеник Института за електровезе у Љубљани	10.000.- динара
174. Сомрак Франц, службеник Института за електровезе у Љубљани	10.000.- динара
175. Јенко Славој, службеник Института за електровезе у Љубљани	10.000.- динара
176. Слокан Милан, службеник Института за електровезе у Љубљани	10.000.- динара
177. Инж. Лескошек Драго, службеник Института за електровезе у Љубљани	10.000.- динара
178. Инж. Ведам Албонт, службеник Института за електровезе у Љубљани	10.000.- динара
179. Дрежић Рудолф службеник Института за електровезе у Љубљани	10.000.- динара
180. Разингер Станко, пословођа групе Сименс Мартинових пећи, Жељезара Шторе, НР Словенија	50.000.- динара
181. Часопис «Електротехничког весника» у Љубљани	70.000.- динара
182. Прежихов Воранц, књижевник из Љубљане, Велфова бр.1	100.000.- динара
183. Бевк Франце, књижевник из Љубљане, Президијум НР Словеније	50.000.- динара
184. Јан Славко, редитељ Дrame Народног гледалишча у Љубљани	100.000.- динара
185. Левар Иван, првак Дrame Народног гледалишча у Љубљани	100.000.- динара
186. Север Стане, првак Дrame Народног гледалишча у Љубљани	90.000.- динара
187. Др Гавела Бранко, редитељ Дrame Народног гледалишча у Љубљани	80.000.- динара
188. Скрбинишек Владимир, првак Дrame Народног гледалишча у Љубљани	80.000.- динара
189. Лаварјева Анчка, првак Дrame Народног гледалишча у Љубљани	70.000.- динара
190. Цесар Јанез, првак Дrame Народног гледалишча у Љубљани	60.000.- динара
191. Липак Франц, првак Дrame Народног гледалишча у Љубљани	50.000.- динара
192. Молка Виктор, сценограф Дrame Народног гледалишча у Љубљани	50.000.- динара
193. Межанова Иванка, члан Дrame Народног гледалишча у Љубљани	30.000.- динара
194. Јакац Божидар, проректор Академије ликовних уметности у Љубљани	100.000.- динара
195. Пенгов Славко, академски сликар, Љубљана, Академија ликовних уметности	80.000.- динара
196. Кос Гојимир Антон, ректор Академије ликовних уметности у Љубљани	80.000.- динара
197. Калин Борис, мајстор вајар, Љубљана, Академија ликовних уметности	60.000.- динара
198. Калим Зденко, вајар, Љубљана, Академија ликовних уметности	30.000.- динара
199. Путрих Карел, вајар, Љубљана, Академија ликовних уметности	30.000.- динара
200. Михелин Франце, академски сликар из Љубљане, Академија ликовних уметности	50.000.- динара
201. Павловец Франц, академски сликар, Љубљана, Академија ликовних уметности	50.000.- динара
202. Миховц Едо, проф. Техничког факултета у Љубљани	25.000.- динара
203. Грегорић Мирослав, шеф одељења Пројектантског завода НР Словеније у Љубљани	25.000.- динара
204. Смеркар Данијел, шеф одељења Пројектантског завода НР Словеније у Љубљани	25.000.- динара
205. Инж. Скаберие Људевит, директор Уреда за унапређење производње Мин. Грађевина НР Словеније	25.000.- динара
206. Швара Данило, диригент опере Народног гледалишча у Љубљани	80.000.- динара
207. Карловац Елза првак опере Народног гледалишча у Љубљани	50.000.- динара
208. Францл Рудолф, првак опере Народног гледалишча у Љубљани	50.000.- динара
209. Корошек Ладислав, првак опере Народног гледалишча у Љубљани	50.000.- динара
210. Лушпа Фредерик, првак опере Народног гледалишча у Љубљани	40.000.- динара
211. Млакар Пио, првак балета Народног гледалишча у Љубљани	40.000.- динара
212. Млакар Пина, првак балета Народног гледалишча у Љубљани	40.000.- динара
213. Маролт Франц, директор Фолклорног института у Љубљани	80.000.- динара
214. Шкерјанц Луцијан Марија, проф. Академије за гласбо у Љубљани	60.000.- динара
215. Пахор Карел, композитор из Љубљане, . Академије за гласбо	60.000.- динара
216. Др Драготин Цветко, проф. Академије за гласбо у Љубљани	40.000.- динара
217. Хубад Само, диригент опере Народног гледалишча у Љубљани	60.000.- динара
218. Липовшек Маријан, проф. Академије за гласбо у Љубљани	60.000.- динара
219. Ципци Јаков, диригент Словеначке филхармоније у Љубљани	50.000.- динара

220. Рупел Карло, ректор проф. Академије за гласбо у Љубљани	50.000.- динара
221. Симонити Радо, хорски диригент Словеначке филхармоније у Љубљани	40.000.- динара
222. Ђурђев Бранислав, кустос Земаљског музеја у Сарајеву	80.000.- динара
223. Инж. Кажић Људевит, директор Педолошког института Завода за пољопр. истраживања у Сарајеву	60.000.- динара
224. Сиротановић Алија, рудар у руднику угља Бреза	80.000.- динара
225. Бранкљони Антон, помоћник директора Жељезаре Зеница	50.000.- динара
226. Природословно друштво у Љубљани	100.000.- динара
227. Милићевић Огњенка, редитељ драме Народног позоришта у Сарајеву	30.000.- динара
228. Димитријевић Војо, академски сликар, Сарајево, Браће Радића бр.	50.000.- динара
229. Радничко културно-уметничко друштво «Пролетер» Сарајево (фолклор.група)	50.000.- динара
230. Плесна група Државног планинског добра у Рилићима, код Купреса	40.000.- динара
231. Министарству НР Хрватске, Загреб исплатити: Ербевик Соњи, Текстилној радници из Загреба	50.000.- динара
232. Јаневски Славко, књижевник, Скопље, Друштво на писатели из Македоније Гоце делчева бр. 18	30.000.- динара
233. Кјестаров Дмитар, редитељ драме Народног театра у Скопљу	80.000.- динара
234. Прличко Петре, првак драме Народног театра у Скопљу	70.000.- динара
235. Бошкова Марија, члан драме Народног театра у Скопљу	30.000.- динара
236. Богданов Петар Кочко, првак опере Народног театра у Скопљу	30.000.- динара
237. Омладинско културно уметничко друштво «Кочо Рацин» из Скопља	80.000.- динара
238. Старската играона група «Кочо Рацин»-Титов Велес	80.000.- динара
239. Жикоски Рафе, народни играч, Лазаропоље, НР Македонија	40.000.- динара
240. Културно уметничко друштво «Кочо Рацин», сељачка радна задруга, Лазаропоље, НР Македонија	40.000.- динара
241. Погачић Владимир, филмски режисер «Звезда-филм», Београд, Кошутњак (филмски град)	80.000.- динара
242. Мишковић Стеван, Београд, Авала-филм, Абердарева број 1	50.000.- динара
243. Денић Миомир, сценограф, Београд, Авала-филм, Абердарева бр. 1	50.000.- динара
244. Фелба Драгомир, филмски глумца, Београд, Звезда-филм, Филмски град, Кошутњак	30.000.- динара
245. Перић Дубравка, члан Југословенског драмског позоришта у Београду	30.000.- динара
246. Петровић Страхиња, првак Југословенског драмског позоришта у Београду	60.000.- динара
247. Ђорђевић Младомир, сценограф и режисер, Звезда-филм Београд, Филмски град Кошутњак	40.000.- динара
248. Николић Алекса, сценарист, Београд, Звезда-филм, Филмски град Кошутњак	20.000.- динара
249. Денеш Ото, сценарист и режисер, Београд, Застава филм ЦДЈА	35.000.- динара
250. Водопивец Фрањо, сниматељ, Београд, Застава филм ЦДЈА	30.000.- динара
251. Карановић Вуко, сниматељ, Београд, Застава филм ЦДЈА	25.000.- динара
252. Филиповић Фрида, сценарист, Београд, Авала филм, Абердарева бр.1	30.000.- динара
253. Митровић Живорад, режисер, Београд, Авала филм, Абердарева бр.1	20.000.- динара
254. Поповић Михаило, сниматељ, Београд, Авала филм, Абердарева бр.1	30.000.- динара
255. Алексић Станко, сниматељ, Београд, Авала филм, Абердарева бр.1	30.000.- динара
256. Вуковић Бранко, редитељ, Београд, Застава филм ЦДЈА	10.000.- динара
257. Грчман Зоран, сниматељ, Београд, Застава филм ЦДЈА	10.000.- динара
258. Бановић Секула,сниматељ, Београд, Застава филм ЦДЈА	10.000.- динара
259. Јожа Хорват, сценарист (књижевник), Загреб, Јадран филм, Јордановац бр. 108	50.000.- динара
260. Марјановић Милан, режисер, Загреб, Јадран филм, Јордановац бр. 108	50.000.- динара
261. Папандопуло Борис, композитор, Загреб, Држ. Музичка конзерваторија	60.000.- динара
262. Строци Тито, првак драме Народног казалишта у Загребу	60.000.- динара
263. Скригин Жорж, сценарист и режисер, Београд, Звезда-филм, Филмски град, Кошутњак	45.000.- динара
264. Ивањиков Михаило, сниматељ, Београд, Звезда-филм, Филмски град, Кошутњак	6.000.- динара
265. Попов Трајче, сниматељ, Београд, Звезда-филм, Филмски град, Кошутњак	6.000.- динара
266. Митровић Драгослав, сниматељ, Београд, Звезда-филм, Филмски град, Кошутњак	6.000.- динара
267. Ратковић Симон, сниматељ, Београд, Звезда-филм, Филмски град, Кошутњак	6.000.- динара
268. Лолин Небојша, сниматељ, Београд, Звезда-филм, Филмски град, Кошутњак	6.000.- динара

269. Тагач Сергије, сниматељ, Загреб, Јадран филм, Јордановац бр.108	6.000.- динара
270. Јунгер Јурај, сниматељ, Загреб, Јадран филм, Јордановац бр.108	6.000.- динара
271. Мајнарић Миливој, сниматељ, Загреб, Јадран филм, Јордановац бр.108.....	10.000.- динара
272. Космач Цирил, књижевник, Љубљана, Триглав филм, Милошевићева бр.5	70.000.- динара
273. Данилова Аугуста, члан драме Народног гледалишча у Љубљани.....	60.000.- динара
274. Потокар Лојзе, члан драме Народног гледалишча у Љубљани.....	50.000.- динара
275. Штиглиц Франце, филмски режисер, Љубљана, Триглав филм, Миклошићева бр. 5	60.000.- динара
276. Маричек Иван, , филмски сниматељ, Љубљана, Триглав филм, Миклошићева бр. 5	60.000.- динара
277. Кобе Борис, сценограф, Љубљана, Триглав филм, Милошевићева бр. 5.....	25.000.- динара
278. Млакар Тоне, сценограф, Љубљана, Триглав филм, Милошевићева бр. 5	25.000.- динара
279. Козина Маријан, управник Словеначке филхармоније Љубљана	50.000.- динара
280. Белан Бранко, сценограф и режисер, Загреб, Јадран филм, Јордановац бр.108.....	60.000.- динара
281. Киригин Јосип, сниматељ, Загреб, Јадран филм, Јордановац бр.108.....	15.000.- динара
282. Брадач Владо, сниматељ, Загреб, Јадран филм, Јордановац бр.108	15.000.- динара
283. Адамич Бојан, композитор, Љубљана, Словеначка филхармонија	40.000.- динара
284. Космач Франце, сценарист и режисер, Љубљана, Триглав филм, Миклошићева бр. 5	20.000.- динара
285. Бацуда Метод, сниматељ, Љубљана, Триглав филм, Миклошићева бр. 5	30.000.- динара
286. Гале Јоже, сценарист и режисер, Љубљана, Триглав филм, Миклошићева бр. 5	30.000.- динара
287. Гроблер Мирко, сценарист, Љубљана, Триглав филм, Миклошићева бр. 5	8.000.- динара
288. Махнич М. сценарист, Љубљана, Триглав филм, Миклошићева бр. 5	8.000.- динара
289. Јамник Франце, сценарист, Љубљана, Триглав филм, Миклошићева бр. 5	8.000.- динара
290. Кумар Милан, сценарист, Љубљана, Триглав филм, Миклошићева бр. 5	8.000.- динара
291. Смех Антон, сниматељ, Љубљана, Триглав филм, Миклошићева бр. 5	8.000.- динара
292. Погачар Вики, сниматељ, , Љубљана, Триглав филм, Миклошићева бр. 5	8.000.- динара
293. Јовичић Слободан, сценарист, Сарајево, Босна филм,	15.000.- динара
294. Јањић Тома, режисер, Сарајево, Босна филм,	7.500.- динара
295. Ристић Жика, режисер, Сарајево, Босна филм,	7.500.- динара
296. Богдановић Едо, режисер, Сарајево, Босна филм,	7.500.- динара
297. Тахмиџић Есад, Сарајево, Босна филм,	7.500.- динара
298. Билбиловски Киро, сценарист и режисер, Скопје, Вардар филм,	45.000.- динара

Исплата пада на терет партије 990 пом. Плана расхода за период октобар децембар 1949 године, а из кредита одобреног решењем Министарства финансија бр. 38882 од 9.XII 1949 године

СМРТ ФАШИЗМУ-СЛОБОДА НАРОДУ

МИНИСТАР,

Родолуб Чолаковић

AJ; 316-69

ОПШТИ ИЗВЕШТАЈИ

297 ДАНА ШВАБИЋ, ИЗ ГЛАВНОГ ШТАБА ОМЛАДИНСКИХ РАДНИХ БРИГАДА НА ИЗГРАДЊИ ОМЛАДИНСКЕ ПРУГЕ ШАМАЦ-САРАЈЕВО, ЗЕНИЦА – КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ

ИЗГРАДИТИ ОМЛАДИНСКУ ПРУГУ ДО 29 НОВЕМБРА - СТВАР ЧАСТИ НАРОДНЕ ОМЛАДИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ!

Главни штаб

Омладинских радних бригада

на изградњи Омладинске пруге Шамац-Сарајево

Бр. 10116

25-VII-1947 год. Зеница

Predmet: izveštaj o radu kulturno-umetničkih i pozorišnih grupa od 1 - 20 jula.

KOMITETU ZA KULTURU I UMETNOST VLADE FNRJ

BEOGRAD

Dostavljamo Vam izveštaj o radu pozorišnih i kulturno-umjetničkih grupa koje su gostovale na Omladinskoj pruzi Šamac-Sarajevo u vremenu od 1 do 20 jula o. godine

Narodno pozorište iz Sarajeva od 19 članova došla je na Prugu 1 jula i za vreme svoga boravka dala 10 priredbi za brigade II i VI sekcije. Grupa je davala komad "Rodoljupci" od Jovana Sterije Popovića, koji je za omladine u nekim radničko-seljačkim brigadama bio teško shvatljiv. Sami izvođači nisu se mnogo trudili da se unesu u svoje uloge i da ih što bolje izvedu, te ni uspeh priredbi nije bio svuda dobar. Članovi grupe, naročito stariji, nisu uspjeli da se sažive sa životom omladine te odnos prema omladini nije bio blizak.

Narodno pozorište iz Maribora od 18 članova boravilo je na Pruzi od 1 - 10 jula i za to vreme dalo 8 priredbi za brigade na IX, III i II sekciji. Pozorište je davalo "Ženidbu" od Gogolja, koju je uspjelo dobro da izvede. Zbog nerazumevanja jezika, grupa nije mogla davati priredbe za sve brigade, već samo za slovenačke, gde su priredbe date sa uspehom. Disciplina članova grupe nije bila na dovoljnoj visini. Zahtevali su mnogo više nego što im se moglo izići u susret, što nije ostavilo lepu sliku na omladince.

Vojna muzika Centralnog doma Jug. Armije od 56 članova došla je na Prugu 5 jula. Na naš predlog grupa se podelila u dva dela, te je jedan deo otpočeo sa davanjem priredbi od Samca, a drugi od Sarajeva. Oba dijela muzike učestvovala su u pripremi sleta i na samom sletu na dan proslave otvaranja Pruge Šamac-Doboj. I pored toga što je 13, 14 i 15 jula muzika bila angažovana oko priprema za slet, uspjeli su da u ostalim danima dadu 21 priredbu za brigade I, II, III, X i XI sekcije. U programu su imali, pored nekih jačih muzičkih kompozicija više naših narodnih i sovjetskih pesama i kola. Program je bio pristupačan kako za radničko-seljačku tako i za studentsku omladinu. Svi članovi grupe bili su disciplinovani i poštrovani u radu, a imali su i dobar odnos prema omladini. Brzo su se saživeli sa životom omladine u brigadama i ona ih je rado primala. Grupa je doputovala sa Pruge 19. jula.

Narodno kazalište iz Zagreba od 44 člana boravilo je na Pruzi od 2 - 11 jula i dalo 13 priredbi, za brigade III i IV sekcije. Pored nekoliko horskih i solo pesama pozorište je dalo komad "Zelena grana" od Suvo-dolskog kao i baletne tačke. Članovi grupe su se založili da što bolje izvede svoje uloge, a najviše uspeha imali su sa baletom, kojeg su često morali ponavljati. Čitav je program bio pristupačan i lako shvatljiv, a izvođen je na zavidnoj umjetničkoj visini.

Grupa Centralnog doma invalida iz Zemuna od 25 članova stigla je na Prugu 6 jula, i do 20 je dala, 12 priredbi. Grupa i dalje boravi na IV sekciji. Program grupe se sastojao iz nekoliko naših narodnih i sovjetskih pesama i dvije recitacije. Izbor pesama bio je dobar i pristupačan omladini. Odnos članova grupe bio je primjeren. Lako su se zbližili sa omladinom.

Muzička škola iz Karlovca od 31 člana boravila je na pruzi od 1 - 22 jula i dala 19 priredbi za brigade IV, V i X sekcije. Program je bio prikladno izabran za Omladinsku prugu i sadržavao je najviše pjesama o pruzi i radu na obnovi. Veseo program i način izvođenja odgovarao je željama omladine i priredbe su date sa uspehom. Odnos grupe prema brigadirima bio je dobar i članvi grupe bili su poštrovani u radu. Za primjeren i poštrovovan rad članovi grupe izdane su značke Omladinske pruge od Glavnog štaba.

Kozaračka folklorna grupa od 26 članova došla je na Prugu 7 jula i dala 3 priredbe nakon čega je povraćena sa Pruge zbog lošeg programa. U programu je imala narodne igre, "Kozaračko kolo" i "Kazačok". Sve tačke bile su slabo uvežbane, te preredbe nisu uspele.

Sindikalni pjevački hor iz Ljubljane od 35 članova došao je na Prugu 9 a otišao 19 jula, i dao 11 priredbi za brigade V i VI sekcije. Program je bio dobro odabran i samo izvođenje je bilo sa umetničke strane na visini. Članovi grupe pružali su pomoć u radu brigadnih horova, ali unutar same grupe nije bilo dovoljno discipline. Pojedini članovi grupe su i pored opominjanja igrali karte i nisu obraćali pažnju na to da su omladinci nerado gledali na tu pojavu.

Grupa Pionira iz Banja Luke od 82 člana boravila je na Pruzi od 6 - 10 jula i dala 5 priredbi za brigade VII sekcije. Program nije bio odabran prema snagama pionira i nije odgovarao za izvođenje jedne pionirske grupe. Sve tačke, osim skeča "Pobuna slova", bile su isuviše ozbiljne za jednu pionirsku grupu. I pored velikog zalaganja svih članova grupe, program sa umetničke strane nije dobro izvođen. Odnos i disciplina pionira

bio je vrlo dobar, dok je jedan od vaspitača, učitelj Burdelja imao nepravilan odnos prema pionirima i nije im poklanjao skoro nikakvu pažnju. Omladinci po brigadama rado su ih primali i dobro su se odnosili prema njima.

Dramski studio iz Beograda od 10 članova boravio je na Pruzi od 7 - 10 jula i dao [je] 12 priredbi za brigade IV i VIII sekcije. U programu su imali nekoliko narodnih pesama i recitacija. I pored toga što članovi grupe nastojali da što bolje izvedu sve tačke, program je ostajao prilično monoton i neinteresantan zbog velikog broja recitacija. U početku članovi grupe nisu bili dovoljno disciplinovani pa su kasnije to popravili i više su se približili omladini.

Grupa studenata Ljubljanskog univerziteta od 19 članova bila je na Pruzi od 1 - 10 jula i dala [je] 10 priredbi za brigade IX sekcije. U programu su imali horske narodne i partizanske pjesme, slovenačke i ruske narodne igre, solo recitacije i prikaz "Na Prugu". Program je vedar i brigadirima je bio vrlo interesantan pa su rado slušani od omladine. Odnos prema omladini bio je dobar, a išli su i na radilište na fizički rad.

Pjevački hor kulturno-umetničkog društva "Pelagić" iz Banja Luke od 30 članova, došao je na Prugu 10 i ostao do 18 jula i dao 9 priredbi za brigade VIII sekcije. Program je bio dobro odabran i uvežban, te su priredbe svuda uspele. Poslednja dva dana, zbog prehlade nekih članova hora, kvalitet je bio nešto slabiji, ali su priredbe ipak uspele. Članovi grupe su bili vrlo disciplinovani i imali su dobar i prislan odnos sa omladinom.

Mešovita grupa iz Beograda pod rukovodstvom Oskar Danona došla je na Prugu 9 i zadržala se do 19-VII- i za to vreme dala 11 priredbi istupajući pred brigadarima I, III, VI, X i XI sekcije. Uspeh grupe bio je vrlo dobar, a članovi grupe nastojali su da sa umjetničke strane dadu dobar kvalitet u čemu su potpuno uspeali. Kao grupa sa najboljim programom korišćena je kao reprezentativna, te je zato i dala pretstavu na zajedničkom skupu inostranih brigada i na velikoj Proslavi u Doboju.

Narodno pozorište iz Niša od 22 člana boravilo je na Pruzi od 1 - 10 jula i dalo 10 priredbi za brigade I i XI sekcije. Pozorište je davalo "Ženidbu" od Gogolja i izvodjači su nastojali da sa što više umešnosti i volje odigraju svoje uloge u čemu su uspeali. Uspeh priredbi bio je dobar, a isto tako i odnos članova, grupe prema omladini.

Grupa Beogradske drame od 26 članova boravila je na Pruzi od 10 - 20 jula, i dala 10 priredbi za brigade III sekcije i osoblje Uprave gradilišta. Grupa je davela komad "Rusko pitanje" od Simonova, kojeg je uspeła da dobro izvede. Uspehu priredbi dosta je doprinela dobra konferansa. U odnosu prema omladini i rukovodlocima na Pruzi, članovi grupe su prilično gordi i potcenjivali su drugove određene za rad sa grupama.

Za umetničko izvođenje svojih uloga i dobru igru na pozornici - članovima grupe dodeljene su značke omladinske pruge, od Glavnog štaba

Kultumo-umetnička grupa studenata iz Beograda došla je na Prugu 9 jula. Grupa je sastavljena od dramske sekcije, folklorne grupe i orkestra i ukupno broji 68 članova. Budući da je sam sastav grupe dozvoljavao da se podeli u dva dela, a uz to i zbog lakšeg smeštaja i prebacivanja, grupa je još prvih dana podeljena na dramsku sekciju i orkestar sa baletom. Obe grupe davale su posebno priredbe. Grupa, se i dalje nalazi na Pruzi a do 20 jula, oba dela dala su 15 priredbi za brigade VII i XI sekcije. Dramska sekcija ima na rasporedu "Bojarku" i "Hirurgiju", dok orkestar i balet sviraju i izvode raznoliki program. Program je dobro uvežban i do sada su priredbe davane sa uspehom.

Dramski studio iz Varaždina od 18 članova stigao je na Prugu 9 jula, i do 20 jula dao 7 priredbi za brigade VII sekcije. Grupa je imala u programu, "Bojarku", "Svinjarku" i nekoliko recitacija. Odnos i zalaganje članova grupe bio je dobar, ali sa umetničke strane nisu zadovoljili. Izvođenje je bilo više amatersko i neke scene, kao i čitave uloge nisu dobro izvedene.

Kultumo-umetničko društvo "Abrašević" iz iz Mostara od 91 člana boravilo je na Pruzi od 10 - 20 jula i dalo 10 priredbi za brigade IX sekcije. Program grupe bio je raznolik i sastojao se od recitacija horskih pesama, folklornih tačaka i kratkih aktovki. Izvođenje nije bilo na dovoljnoj umetničkoj visini ma da su članovi grupe nastojali da što više dadu za što bolji uspeh priredbe. Odnos članova grupe prema omladini bio je pravičan i pružali su pomoć omladini u radu horova kao i na gradilištu.

Orkestar i hor Radio Sarajeva gostovao je na IX sekciji jedan dan, gde je 13-VII- dao jednu priredbu. Dobro odabran program, umetnički izvedene tačke, učinili su da je priredba data sa uspehom.

Grupa pionira iz Visokog, posetila je 17 jula jednu grupu brigada IX sekcije i tom prilikom dala jednu priredbu. Program je dobro izveden i ostavili su dobar utisak na omladinu.

Pozorišna grupa iz Ljubljane od 22 člana, boravila je na Pruzi od 12 do 18 jula i dala 7 priredbi za brigade II sekcije. Grupa je imala u programu horske i solo pjesme, kao i nekoliko recitacija. Uspeh je bio dobar osim recitacija, koje zbog nerazumevanja jezika nisu zainteresovale omladinu. Odnos članova, grupe prema Omladini bio je dobar i nastojali su da pruže što više pomoći u radu horava po brigadama.

Grupa solista iz Makedonije od tri člana boravila je na Pruzi od 11 do 19 jula i zato vreme dala četiri priredbe na X i VII sekciji. Članovi grupe izvodili su svoje tačke dobro i na umetničkoj visini, ali zbog uslova da su sve tačke izvodjene uz pratnju klavira, njihov boravak slabo se je koristio, jer smo klavir teško pribavljali.

Narodno pozorište iz Crne Gore, došlo je na Prugu 15 jula i zadržalo se do 30 ov. meseca. Do 20 jula grupa je dala 6 priredbi za brigade X sekcije. Pozorište daje komad "Mašenka" kojeg izvode sa uzpohom.

Folklorna grupa iz Kragujevca, od 20 članova boravila je na Pruzi od 11 - 23 jula i zato vreme dala 11 priredbi za brigade I i XI sekcije. U programu imali su Makedonske i srpske narodne igre pjesme i recitacije. U izvedbi su imali uspeha kao i vrlo dobar odnos prema omladini, kojoj su se uspešno približili kroz zajednički rad na fizičkom i kulturnom polju.

* * *

Kako se vidi iz izveštaja u razdoblju od 1-20 jula, na Prugu je došlo više pozorišnih i kulturno-umetničkih grupa nego što je po planu predviđeno. Grupe su dolazile neredovno i bez plana, ne tražeći od nas da im odredimo mesto gostovanja i ne obavještavajući nas o svome dolasku što je i učinilo da je raspored po sekcijama bio neujednačen. Da bi se izbegla neujednačenost raspodjela grupa, prinuđeni smo bili da grupe prebijemo sa jedne sekcije na drugu da tako obezbedimo svim brigadama približno jednak broj priredbi.

I pored našeg nastojanja da sprovedemo što jaču kontrolu rada i što bolju plansku raspodjelu tome nismo uspjeli u potpunosti, jer smo često puta, bili obavješteni o dolasku grupe tek nakon 2-3 dana njenog dolaska na Prugu.

Da bi se izbegao ovakav rad sa grupama, molimo Vas ponovo da obavjestite sve grupe koje žele da gostuju na Pruzi, da nas unapred blagovremeno obavjeste o svom dolasku kao i da traže mesto, tj. sekciju na kojoj će gostovati.

U telefonskom razgovoru, kojeg smo obavili sa Vama prije 10 dana, obavjestili ste nas da će nam sve grupe slati svoj program sa kojim misle istupiti, međutim do sada to ni od jedne grupe nismo dobili.

Prena planu kojeg smo dobili od Vas za mesec avgust predviđeno je da gostuje samo 12 pozorišnih i kulturno-umetničkih grupa koji broj ne može da zadovolji s obzirom na veliki broj brigada koje se nalaze na Pruzi. Mišljenja smo da se za taj period vremena mogu pozvati grupe koje su trebale da dođu od 1-20 jula, a nisu došle iako su planom bile predviđene.

Grupe koje su bile predviđene za dolazak od 1 - 20 jula, a nisu došle jesu sledeće:

Balet grupa iz Beograda, koja je trebala gostovati od 10 - 20,

Folklorna grupa iz N.R, Hrvatske predviđena da gostuje od 1-10 jula,

Zbor harmonikaša iz Hrvatske, predviđen za period od 1-10 jula i

Operska grupa iz Sarajeva, predviđena za gostovanje od 10 - 20 jula.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

ZA GLAVNI ŠTAB,
Dana Švabić

AJ;314-1-4

**298 ДР. ВОЈ. БУРИЋ, ПОМОЋНИК МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ СРБИЈЕ
– КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ**

Народна Република Србија
Министарство просвете
Стп 538

КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ВЛАДЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Предмет: Извештај са културноуметничког сектора за јануар,
фебруар и март 1948 године.

Достављамо вам тромесечни извештај (за јануар, фебруар и март 1948 године) са сектора културе и уметности.

Одмах у почетку напомињемо да Одељење за културу и уметност Министарства просвете има извесне организационе допуне у овом тромесечју. Наиме, поред постојећих отсека формиран је крајем марта и Отсек за уметничке школе. Ово је учињено због тога што проблематика уметничких школа (музичких, ликовних, балетске и позоришне школе) није досад решавана на једном месту, него у одговарајућим отсецима. Према томе, ни сав проблем ових школа (по питањима наставе, програми, учила, кадрова, итд.) није био обједињен нити решаван са, једнога места. Због тога се и дешавало, с обзиром да се рад појединих отсека све више проширивао, да ова питања нису била ни темељно обухваћена. Сада, међутим, стварањем посебног отсека за уметничке школе моћи ће много боље и темељније да се уђе у решавање и разраду свих питања уметничких школа, курсева итд.

Према томе, у Одељењу за културу и уметност Министарства просвете постоје сада следећи отсеци: Позоришни отсек, Отсек за музеје, Отсек за музику, Отсек за уметничке школе, Отсек за књижевност и два самостална реферата: реферат за културно-уметничка друштва, установе и приредбе и реферат за ликовну уметност.

Рад у протеклом тромесечју одвијао се по појединим секторима на следећи начин:

МУЗИКА

1) Школство

До 1 јануара 1948 год. на територији НР Србије било је укупно десет музичких школа, и то: три државне и седам градских, односно приватних (државне: у Београду, Новом Саду и Суботици, а градске, односно приватне: у Београду 2, и по једна у Земуну Смедереву, Нишу, Сомбору и Сенти). Данаас су све ове школе, на основу Уредбе о музичким школама, углавном, или на буџету Министарства просвете, односно Покрајинског одбора у Новом Саду, или на буџету градских народних одбора и стоје под руководством, односно надзором Министарства просвете НР Србије.

Од 1 јануара 1948 год. број музичких школа, како државних тако и градских, повећао се утолико што су раније две приватне музичке школе у Београду ("Станковић" и "Мокрањац") преузете на буџет Министарства просвете док су у Шапцу и Београду отворене по једна градска музичка школа. Према томе на територији НР Србије имамо сада 12 музичких школа (од тога 7 градских са 3.660 ученика) и 222 наставника, и то:

а) у државним школама

Ред. бр.	Назив школе	Број ученика	Број наставника
1.	Држ. муз. академија у Београду	495	57
2.	Држ. муз. школа "Станковић" у Београду	725	42
3.	Држ. муз. школа "Мокрањац" у Београду	650	31
4.	Држ. муз. школа у Новом Саду	289	24
5.	Држ. муз. школа у Суботици	288	21
Свега:		2455 ученика	175 наставн.

б) у градским школама

Ред. бр.	Назив школе	Број ученика	Број наставника
1.	Градска муз. школа у Београду	185	6
2.	Градска муз. школа у Земуну	225	12
3.	Градска муз. школа у Шапцу	176	6
4.	Градска муз. школа у Смедереву	151	5
5.	Градска муз. школа у Нишу	152	5
6.	Градска муз. школа у Сомбору	194	7

7.	Градска муз. школа у Сенти	122	6
	Свега:	1205 ученика	47 наставника

Према горњим подацима на сваког појединог наставника државне музичке школе долази просечно до 14 ученика, док на наставнике градских музичких школа 28 до 30 ученика. Разлог овом несразмеру је углавном тај што су градске музичке школе још недавно биле приватне у којима се мање - више спроводио комерцијални систем пословања те су се наставници преоптерећивали великим бројем ученика.

Иако од свих музичких школа немамо тачне податке о броју ученика у одељенима, приликом прегледа рада београдских школа могло се констатовати да је расподела ученика у поједине одељке вршена без плана. Услед тога скоро у свим школама клавирски одељак преоптерећен великим бројем ученика. у Београду, напр., у Музичкој школи "Станковић" и "Мокрањца" као и у Градској музичкој школи у Земуну од целокупног броја ученика 80 - 90% су на клавирском одељку док у свим осталим одељцима највише до 20%.

Питање издржавања градских музичких школа, иако је Уредбом тачно одређено, није у свим местима у потпуности решено.

У Нишу напр., од 5 наставника Градске музичке школе четворица су на буџету Министарства просвете (наставници гимназија додељени на рад у Музичку школу) док је свега 1 на буџету Градског народног одбора; у Сомбору: Градски народни одбор доноси одлуку да наставници своје припадљивости наплаћују од уплаћених школарина; у Земуну наставници међусобно деле школарину итд.

Сви ови примери јасно кажу да односи између народних одбора и музичких школа, по питању узajemних обавеза, нису још расчишћени.

Омладинске организације у музичким школама, осим у Музичкој академији, нису формиране, јер су ученици музичких школа уједно и ученици других школа, па, према томе, тамо и везани за своју омладинску организацију.

У београдским музичким школама и Музичкој академији редовно сваког месеца се одржавају интерни и јавни часови. Државна музичка школа у Новом Саду у току прошла три месеца одржала је два интерна и један јаван час. Државна музичка школа у Суботици одржала је један интерни, један јавни час и један концерт. Музичка школа у Сомбору одржала је један ученички концерт. У Музичкој школи у Смедереву одржан је полугодишњи колоквијум коме је присуствовао изасланик Министарства просвете НР Србије. Осим тога музичка школа у Смедереву одржала је јавни час са ученицима школе.

У току првог тромесечја о.г. израђен је план и програм за течајеве синдикалних хора и за течајеве руководиоца омладинских хора.

Наставни план и програм за ниже и средње музичке школе није израђен. Израда овог плана и програма стављена је задатак Музичкој академији јер још није био формиран Одељак за уметничке школе. Према томе, музичке школе још немају јединственог плана и програма. Исто тако нису израђени уредба, правилник, као и план и програм балетске школе.

При Музичкој академији формиран су хор и оркестар и служе углавном у сврхе наставе.

Министарство просвете је прикупило податке о талентованим ученицима и преко дирекција школа води бригу о њиховом развоју.

II) Музичка продукција

Удружење композитора НР Србије

Од 1-1-1948 године одржана су три састанка целокупног чланства на којима су извођене композиције чланова УКС-а.

Верификациони одбор, на тражење Комитета за културу и уметност, дао је мишљење о десет штампаних свезака композиција румунских аутора.

Остварен, је контакт и започела музичка сарадња са филмским предузећем "Авала" и "Звезда" и са Радио Београдом настављена је жива сарадња у свим питањима домаће музичке продукције у вези са радио емисијама.

Удружење композитора одржава везе са сличним организацијама у иностранству: Савезом композитора Чехословачке и Међународним друштвом за савремену музику. Међутим, односи са Међународним друштвом за савремену музику не доносе позитивне резултате. Наиме, ни ове године у програм фестивала Међународног друштва за савремену музику није ушло ниједно дело југословенских композитора.

Удружење композитора одржало је састанке са страним и домаћим уметницима: Мачадо, Бакарис, Менделсон, Тајлором и Николом Цвејићем.

III Музичка издања

У току првог тромесечја у издању "Просвете" изашло је:

Д. Чолић - "Песма градитеља аутостраде Загреб-Београд", на текст Г. Тартаље (у 5000 примерака);

У редакцији Станојла Рајчића, - "Дечја збирка за клавир" (у 3000 примерака);

С. Мокрањец - "V руковет" (у 3000 примерака);

А.Факин - Школа за клавирску хармонику, II свеска (у 5000 прим.)

Марјановић-Грбић - "Скале за виолину" свеска I (у 3000 примерака);

Шевчик - "Школа за виолину I, оп.6" (у 5000 примерака);

М. Логар - "Песма првом петогодишњем плану на текст Ч. Миндерића (у 2000 примерака);

У издању "Рада": м. Томц - "Наша песма" и "Ми устајемо" на текст Ашкерца (у 2500 примерака);

Хаџе - "Партизанске песме" (обрада, у 10.000 примерака)

М.Логар - "Републико, здраво" на текст М. Панића-Сурепа (у 5000 примерака);

Херцигоња Н.- "Матији Гупцу" на текст Мишкина (у 3000 примерака)

" " - "Братској армији" на текст Г. Тартаље) у 5000 примерака)

IV Музичка репродукција и рад Пословнице за културно-уметничке приредбе.

Репродуктивни музички рад одвијао се, углавном, у оквиру Пословнице за културно-уметничке приредбе Министарства просвете. Пословница је поставила у првом тромесечју свој план рада, који је, по броју приредаба премашен. Укупно је Пословница организовала 51 приредбу, од којих 21 у Београду а 30 у унутрашњости. У местима унутрашњости, извођени програми на којима је учествовало најчешће по четири музичара (2 певача, један виолиниста и један клавириста). Сви програми били су праћени објашњенима. У унутрашњости приредбе су одржане у следећим местима: Смедерево, Пожаревац, рудник Костолац, Суботица, Сомбор, Нови Сад, Ниш, Зајечар, Борски Рудник, Смедеревска Паланка, Младеновац, Шабац, Ваљево, Крагујевац, Краљево, рудник Трепча, Приштина и Крушевац.

У унутрашњости су гостовали: Бранко Пивнички, Јован Глигоријевић, Мирослав Чангаловић, Људевит Пап, Мирко Дорнер, Алексеј Бутанов, Лазар Марјановић, Богомир Горше, Андреја Прегер, Душан Вучковић, Драгутин Мирковић, Зденко Марковић, Љубица Љубичић, Милица Марјановић, Реа Ашеровић, Ивана Тавчар, Савка Радоњић и Јања Баукарт.

Укупан број посетилаца на свим концертима, у Београду и унутрашњости износи 17.000.

Највећу популарност несумњиво уживају симфониски концерти који су увек распродани. На мањи одзив публике nailазе камерни и солистички концерти. Велики успех имају концерти који се приређују за масовне организације (омладину и чланове синдиката).

Интересовање за концертне приредбе је све веће. То се нарочито осећа на приредбама које Пословница организује у унутрашњости.

КЊИЖЕВНОСТ

У првом тромесечју извршен је преглед планова издавачких предузећа са, територије НР Србије. Сређена је евиденција издавачких предузећа, као и издање из 1947 године. Прикупљени су подаци о дечјим и омладинским књигама у 1947 години. Сада је формирана једна комисија која треба да изврши преглед целокупне дечје књижевности код нас и да одвоји све оно што би се препоручило родитељима као литература за њихову децу. Иначе, питању издавања дечје и омладинске књиге поклоњена је већа пажња. Редакција "Дечје мале књиге" доставља претходно сва своја издања на одобрење Министар-

ству просвете, а за деčја издања у "Просвети" води бригу Књижевни савет, који је тамо формиран као саветодавни орган Министарства просвете.

Државно издавачко предузеће "Просвета" објавило је у јануару 6 дела из белетристике са тиражом од 195.000 примерака; 3 часописа са тиражом од 24.000; и 1 деčју збирку за клавир са тиражом од 3.000 примерака.

У фебруару - 2 дела из белетристике са тиражом од 8.000 примерака; 5 дела из области школе и науке са тиражом од 124.000 примерака; 2 часописа са тиражом од 16.000 примерака; 2 часописа са тиражом од 16.000 примерака; 3 музичка дела са тиражом од 11.000 примерака.

У марту - 5 дела из белетристике са тиражом од 51.000 примерака; 9 дела из области школе и науке са тиражом од 423.500 примерака; 4 часописа са тиражом од 32.000 примерака; 1 школа за виолину 5.000 примерака; 1 песма о Првом петогодишњем пла у 2.000 примерака.

ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ [...]

[...] У јануару је одржана прва изложба студената Академије ликовних уметности у Уметничком павиљону на Калемегдану. Изложба је имала великог успеха, с обзиром да су то углавном омладински радови, на изложби су били заступљени углавном школски радови али је било и велики број других ван школских радова студената. Нарочито је карактеристична тематика студентских радова: мотиви са омладинске пруге Шамац-Сарајево, са радилишта, радови са обнове и изградње земље итд. Пошто је ово била прва изложба Академије ликовних уметности уопште, на њој су били заступљени и радови погинулих студената у Народној ослободилачкој борби као и осталих студената који су прошли кроз Академију од њеног оснивања до данас.

Са удружењем ликовних уметника Србије министарство просвете је у сталној вези. У марту је одржана годишња скупштина УЛУС-а. За председника је изабран вајар Сретен Стојановић, за потпретседнике Бора Стевановић и Винко Грдан, а за секретаре Марко Челебоновић и Дарослава Вијоровић. Удружење ће сада приступити организовању посебних предавања за своје чланове у циљу њиховог подизања.

ПОЗОРИШТЕ

Рад свих наших позоришта, ако се упореди са радом у првом тромесечју 1947 године, знатно је појачан. То се осећа и броју посетилаца, а, самим тим, и по приходима са претстава. Могло би се рећи да су баш са те стране - у погледу посетилаца и у приходу - позоришта добрим делом пребродила оне основне тешкоће са којима су се борила баш током прошле године. У јануару месецу, на пример, број посетилаца порастао је неким позориштима за 50% према јануару 1947 године. (Крагујевац, Шабац итд.).

По питању професионализације млађих а талентованих аматера, Министарство просвете је дало упутства позориштима да употпуне своје ансамбле најталентованијим аматерима. Улазак младих аматера у наша професионална позоришта већ се корисно осетио. Досад је, у свему, професионализирано 19 најталентованијих аматера. Исто тако, Министарство просвете је дало упутства позориштима да пред сваку премијеру одржавају позоришне часове за публику, на којима треба да, се говори о писцу и делу које ће се приказивати. При свима позориштима у унутрашњости формиран су позоришни савети, као помоћ руководству позоришта у уметничком погледу. И позоришни часови и позоришни савети претстављају јој један корак напредка омасовљењу позоришта и популаризацији позоришне уметности.

У циљу подизања уметничког нивоа претстава у позориштима у унутрашњости, Министарство просвете је слало најбоље београдске глумце у унутрашњост. Тако су у другим позориштима гостовали Љубиша Јовановић, Марко Маринковић, Љубинка Бобић, Воја Јовановић, Милан Поповић. Јован Геџ послат је у Ужице да помогне рад тамошњег позоришта. Из Нишког позоришта слати су глумци у мања, градска позоришта.

20 фебруара почело је с радом Београдско драмско позориште премијером "Младост отаца" од Бориса Горбатова. Позориште је досад дало и комедију "Прст пред носом" од Јоже Хорвата. Трупa Београдског драмског позоришта је млада и доста нехомогена, са прилично slabим кадровима. Министар-

ство ће морати де трупу појача бољим уметничким снагама јер, овакво какво је сада, позириште неће моћи да има нарочитог успеха.

У Министарству се сада чине припреме за оснивање Обласног народног позоришта на Космету. Да би се одмах могла, да створи и шиптарске групе, Обласни одбор послао је у Београд, на једномесечни курс тројицу Шиптара који треба да организују шиптарско позориште. У Позоришни студио дошло је 12 младића и девојака са Космета (Срба и Шиптара), који треба да буду први школовани кадар са Космета.

Поред овога, у Министарству је извршена подела свих професионалних глумаца, по фаховима ради прегледнијег увида у глумачке кадрове у појединим позориштима; израђен је нацрт и разрађен план за, курс глуме и сценског говора; израђен је нацрт правилника о раду драмских позоришта; обиђена су позоришта у Нишу, Зајечару, Титовом Ужицу и Крагујевцу; као помоћ часопису "Позориште" упућена су писма свима позориштима и одређен број примерака на свако позориште, према, самом граду у коме се оно налази; у поједина позоришта у унутрашњости послато је шест професионалних глумаца; итд.

При Народном позоришту у Београду образован је курс за техничко особље. Овај курс похађа 50 слушаца, а има три предмета: 1) историја костима (Милица Бабић - Јовановић); 2) власуљарски и шминкерски део; 3) електротехнички део. Ускоро ће почети и курс за декоратере и реквизитере.

У току првог тромесечја дате су у позориштима НР Србије следеће премијере: у Београду: "Покојник" од Бр. Нушић; у Нишу: "Госпођа Министарка" од Нушића и "Одрпанци" од М. Бора; у Крагујевцу: "За оне на, мору" од Лаврењева и "Млада гарда" од Фадејева; у Шапцу: "Цврчак на огњишту" од Дикенса; "Силе" од Б. Ћосића; "Одрпанци" од М. Бора и "Црвенкапа" од В. Назора; у Титовом Ужицу: "Одрпанци" од М. Бора; у Пожаревцу: "Прст пред носом" од Хорвата, "Одрпанци" од М. Бора и "Дан одмора" од В. Катајева; у Лесковцу: "Машењка" од Афиногенова; у Зајечару: "Зона Замфирова" од Сремца и "Покондирена тиква" од Стерије; у Чачку: "Руско питање" од Симонова, "Два цванцика" од М. Глишића, "Одрпаци" од М. Бора и "Подвала" од Глишића; у Врању: "Покондирена тиква" од Стерије и "Сумњиво лице" од Нушића; у Крушевцу: "Руско питање" од Симонова и "Сребрна кутија" од Голсфордија; у Пироту: "Сребрна кутија" од Голсфордија и "Кир Јања" од Стерије; у Новом Саду: "Васа Железна" од М. Горког; "Лажа и паралажа" од Стерије, "Сканенове подвале" од Молиера и опера: "Еро с оног свијета"; Мађарско позориште у Суботици: "За добро народа" од Цанкара; "Прст пред носом" од Ј. Хорвата и "Одрпанци" од М. Бора; у Панчеву: "Учене жене" од Молиера; "Подвала" од Глишића, "Девојка без мираза" од Островског, "Зона Замфирова" од Сремца и "Прст пред носом" од Хорвата; у Зрењанину: "Руско питање" од Симонова; у Сомбору: "У агонији" од Крлеже и "Зона Замфирова" од Сремца; у Вршцу: "Краљ Бетајнове" од Цанкара, и "Машењка" од Афиногенова; у Сремској Митровици: "Родољупци" од Стерије.

После Београда, највећи број посетилаца имали је Нишко позориште (за три месеца: 58.880; а у Новом Саду: 35.143).

Министарство просвете налази се у следећем тромесечју пред следећим задацима: израда наставних планова и програма, као и уџбеника (табака) за уметничке школе; стварање мреже уметничких школа и курсева у унутрашњости; формирање ансамбла за Обласно народно позориште на Космету; отварање циркуса, позоришта лутака и ансамбла народних игара (сви радови на формирању ових нових установа су већ у току); одабирање дечје и омладинске књижевности; помоћ музејима у спровођењу њиховог плана и стварања одељења за материјал из НОБ; израда плана уписа у уметничке школе; одабирање талентованих ученика и помоћ за њихово даље развијање, итд.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

априла 1948 год.

Београд

AJ;314-1-4

Помоћник

Министра просвете НР Србије,

Др. Вој. Ђурић

**299 ВЛАЈКО УБАВИЋ, ПОМОЋНИК МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ Б. И Х.
– КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ**

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЈЕТЕ
НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

V Одјељење за народно просвједивање

Број, 16.223/48

25 маја 1948 год. Сарајево

Предмет: Извјештај о културно-масовном раду.

КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЈЕТНОСТ ВЛАДЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

У вези Вашег дописа број 3596/48 од 12.V.1948 год. достављамо Вам податке о културно-масовном раду у нашој Републици, који би могли ући у Билтен о културном животу у Југославији.

Ликвидација неписмености: У кампањи за ликвидацију неписмености 1947/48 било је обухваћено у течајеве 250.683 неписмена, те је план обухватања извршен 100%.

Од броја обухваћених до 1.V.1948 описмењено је у 10.352 течаја 181.736 неписмених мушких 61.009, женских 120.727. Међу описмењеним било је радника 5.843, сељака 171.141. осталих 4.752.

За несебичан и предан рад у кампањи за ликвидацију неписмености награђено је писменим похвалама, значкама и новчаним наградама у износу од 382.000 динара 290 лица.

За кампању 1947/48 Министарство просвјете штампало је 310.000 буквара, 12.000 Упутстава за руководиоце течајева за неписмене 12.000 словарица, а послало је терен 5.000 карбитских лампи са 9.500 жижака 102.040 комада креды, 15.000 плаката, 100.000 паролы, 45.000 радних листова, 300.000 увјерења, 250.000 откупних значака за Недељу народног просвједивање, као и веће количине тека и оловака и осталог материјала за потребе течајева за неписмене.

Дјелатност издавачког предузећа "Свјетлост": Од јануара 1948 до данас "Свјетлост" је издала 16 књига са тиражом од 398.000.-

Удружење књижевника Босне и Херцеговине: Писци - чланови Удружења - од ослобођења до данас објавили су 10 разних дјела, што је штампано у 85.000 примјерака.

Удружење ликовних умјетника: Колектив Удружења ликовних умјетника и неколико старијих ђака Државне школе за ликовну умјетност раде 37 портрета наших народних хероја за Музеј народног ослобођења у Сарајеву. У најскорије вријеме сви портрети ће бити израђени.

Позоришта: Од почетка сезоне, тј. од септембра 1947 год., Позориште је давало просјечно по 25 претстава мјесечно од којих је било половина оперских, а половина драмских.

Обновљене су три опере: Кармен Продана невјеста, Риголето, спремљене три нове: Еро с оног свијета, Тоска, Царска невјеста, а у припреми су још за ову сезону: Севилски берберин и Трубадур.

Драмских претстава било је од почетка сезоне до конца априла 91, од којих је било 6 премијера.

На драмским претставама било је до сада 40.190 посетилаца, а на оперским 43.437.

Државна музичка школа у Сарајеву: У школи има 444 ђака 14 редовних и 13 хонорарних наставника. Школа има ђачки оркестар.

Концем маја о.г. 47 ђака и 5 наставника ове школе иду у посјету Градској народној музичкој школи у Бањој Луци, гдје ће одржати два, концерта, концерт ђака: и концерт наставника.

Бањалучка градска музичка школа: У школи има 180 ђака, 2 редовна и 12 хонорарних наставника

Културно-умјетничка друштва и фестивали: У току априла одржане су смотре културно-умјетничких друштава и група у 8 већих градова Б и Х. На тим смотрама учествовало је 57 друштава, 6 радничких културно-умјетничких група и 6 сеоских омладинских фолклорних група са око 4.000 учесника.

Од 1 - 4 маја, о.г. одржан је у Сарајеву завршни фестивал, на коме је учествовало 26 најбољих друштава и група са 2.382 учесника, од којих је 1.500 чланова било из унутрашњости и са села.

Из Сарајева учествовала су 4 културно-умјетничка друштва, и то: "Пролетер", "Васо Мискин - Црни", "П.Т.Т.", "Металац", а из унутрашњости слиједећа друштва и групе: Из Мостара "Абрашевић", из Ливна "Радник", једна сеоска омладинска фолклорна група из Неум-Клека, из Зенице "Искра", једна сеоска фолклорна група из Хумца, једна група из Гучје Горе, из Тузле "Митар Трифуновић - Учо", из Крке "Иван Марковић - Ирац", из Лукавца група "Хемичар", једна сеоска фолклорна група из Попова код Бијељине, из Вишеграда "Иво Андрић", из Бања Луке "Пелагић", из Бос. Крупе "Грмеч", омладинска група са Козаре, омладинска група из Приједора, из Добоја "Јосип Јовановић", из Дервенте "Радник", двије сеоске групе из околине Дервенте, из Бос. Брода "Слога", из Завидовића "Рад".

До јануара 1948 год. било је у БиХ свега 30 културно - умјетничких друштва, а у току припрема за фестивал број друштва и група повећао се на 68.

Филм: До 1941 у нашој Републици било је отприлике 23-25 биоскопа, а данас имамо 63 нормалних, 7 уских и 8 покретних апаратура. Од ових 8 покретних 2 су за војску, 2 на радилиштима и 4 редовна.

1945 године било је свега 29 сталних биоскопа, у којима је приказано 92 филма на 3.800 представа, а посетилаца је било 136.800.

1946 године број биоскопа 33, филмова 346, представа 10.584, посетилаца 2.511.223.

1947 године број биоскопа 53, филмова 764, представа 15.300, посетилаца 3.638.416.

У првом тромесечју 1948 године број биоскопа 65, филмова 215, представа 5.188, посетилаца 1.362.622.

Умјетничка галерија слика у Сарајеву: Концем маја 1948 год. приступа се радовима на адаптацији Умјетничке галерије слика. То је грађевина историјског значаја - турска бања - риједак примјер старе архитектуре.

Смрт фашизму - Слобода народу!

ПОМОЋНИК МИНИСТРА:

Влајко Убавић

AJ;314-10-38

**300 МИЛУТИН СТОЈОВИЋ, ПОМОЋНИК МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ ЦРНЕ ГОРЕ –
МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ**

НАРОДНА РЕПУБЛИКА ЦРНА ГОРА

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЈЕТЕ

Одјељење VI

Број 9955

Цетиње, 22 јула 1949 године.

Предмет: Подаци са сектора културно-масовног рада у 1948 год.

МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

У вези вашег акта број 10889/49 достављају се тражени подаци са сектора културно-масовног рада у 1948 годину:

1) Културно-умјетничких друштва било је 12;

2) Материјална средства дата за развој културно-умјетничке дјелатности широких народних маса у 1948 години износила су: од народних власти око 3.770.000.- динара урачунавајући у ову суму износ дат за Прву републичку смотру; од масовних организација 4.000.000. дин.; планирано за 1949 годину: народне власти 3.000.000.-, масовне организације (омладина) 7.000.000.- динара;

3) Одржана су два течаја: Течај при позоришту за руководиоце позоришних екипа са 25 слушалаца и Течај за хоровађе при Музичкој школи са 16 слушалаца. Обадва течаја одржана су у Цетињу.

4) Одржана је једна републичка смотра, 13 среских и 4 градске;

5) Имали смо 1 аматерско позориште (у Никшћу) и 6 драмских секција при културно-умјетничким друштвима које су стално радиле. Поред ових секција било је више приређивачких екипа: фронта, АФЖ-а, омладине, пионира које су повремено радиле. У овим секцијама било је од 90-100 чланова;

6) Репертоар је углавном био овај: "Сумњиво лице", "Ожалошћена породица", "Аналфабета", "Власт", "Покојник", "Школски надзорник", "Коштана", "Зулумћар", "Прст пред носом", "Ревизор", "Женидба", "Најезда", "Машењка", "Млада гарда", "Одрпанци", "Син пука", "Из мрака" и још др. мањих комада и једночинки.

7) Драмске секције културно-умјетничких друштава дале су у току 1948 године око 35 приредби - претстава. У овај број се не урачунавају, приредбе и претставе приређивачких екипа којих је било више.

8) Сеоских фолклорних група било је 1; градских 7 са укупно 104 члана.

9) Хорова је било 12 са укупно 577 чланова

10) Оркестара 4 са 74 члана.

Имамо неке фотографије извођења народних игара и неких сцена из позоришних комада које ћемо накнадно упутити јер моментално нијесу код нас.

Напомињемо да ове податке нијесмо раније доставили јер нам срезови нијесу на вријеме доставили извјештаје са потпуним подацима.

Смрт фашизму - Слобода народу!

AJ;316-111

ПОМОЋНИК
Милутин Стојовић

ПЛАНОВИ И БУДУЋИ ЗАДАЦИ

301 Г. СЕКУЛОСКИ, ПОМОЋНИК МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ МАКЕДОНИЈЕ – МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ

(Скопље, 21.10.1949.)

Оквирни трогодишњи план културно-масовног рада

I. Културно-уметничка друштва.

1. Да се у координацији са Земским Савезом културно-просветних друштва појача рад културно-уметничких друштва, која су до сада организована на броју 71, као и постојећих 401 културно-просветних друштва.

Да се организују нова културно-уметничка друштва у осталим градовима и среским центрима као и већим селима: Богданци, Вевчане, Брвенца и других на броју 105.

Да се до краја планираног времена у овим сеоским радним задругама организују културно-просветна друштва у укупном броју 1.100

2. Да се код културно-уметничких друштвима оформе следеће секције:

- а) музичка секција (са певачким и свирачким ансамблима),
- б) позоришна секција,
- в) фолклорна секција,
- г) литерарно-рецитаторска приповедачка секција,
- д) аматерска секција за ликовну уметност, (онде где зато има повољних услова),

Да се код културно-просветних друштава сеоских радних задруга оформе следеће секције:

- а) музичка секција, (са певачким и свирачким ансамблима),
- б) дилетанска секција,
- в) фолклорна секција,
- г) секција за борбу против неписмености,

д) секција за библиотеке и читаонице, и

ђ) организационо техничка секција.

3. Да се организују 30 народних оркестара и 21 уметничких оркестара,

За реализовање горе наведених задача у планираном времену оспособиће се следећи стручан кадар:

а) диригенти 90

б) руководиоца певачких група 270

в) руководиоца (инструктора) за фолклорне групе 110

г) руководиоце за позоришне секције 90

д) руководиоце за сеоске дилетанске групе 270

4. Оспособљивање поменутог кадра извео би се по следећи начин:

а) У Средњој Музичкој школи у Скопљу организовати ће се сваке године по један курс за диригенте од по 30 слушача.

б) У Обласним центрима организовати ће се сваке године по један курс за руководиоце сеоских група са по 30 слушача,

в) У Државном ансамблу народних игара у Скопљу организовати ће се сваке године по један курс за руководиоце (инструкторе) фолклорне групе од по 37 слушача.

г) У Македонском Народном позоришту у Скопљу организовати ће се сваке године по један курс за руководиоце позоришних група од по 30 слушача.

д) У Позориштима Обласних центара организовати ће се сваке године по један курс за руководиоце дилетанских група са по 30 слушача.

ђ) Код Основних музичких школа организовали би се редовни течај за изучавање дувачких и других инструмената за чланове музичких свирачких секција културно-уметничких друштава.

II. КОНЦЕРТИ, ЛИТЕРАРНА ЧИТАЊА И ДРУГЕ ПРИРЕДБЕ.

1. Узајамна гостовања између културно-уметничких и културно-просветних друштава и група у оквиру саме Републике 750 и то

Год. 1950 - 200

" 1951 - 250

" 1952 - 300

2. Гостовања културно-уметничких и просветних друштава и група из других Народних Република у нашу Народну Републику 120 и то:

Год. 1950 - 36

" 1951 - 40

" 1952 - 44

3. Гостовања наших културно-уметничких и културно-просветних друштава и група у друге Народне Републике 204 и то:

Год. 1950 - 50

" 1951 - 70

" 1952 - 84

III. СМОТРЕ И ФЕСТИВАЛИ.

1. Да се организују смотре и фестивали на такмичења између културно-уметничких и културно-просветних друштва и група по овим секцијама по следећем плану:

а) У години 1950 у вези Народног празника "Илиндан" организовати ће се среске и градске смотре културно-уметничких и културно-просветних друштва и група.

б) 11 Октобра исте године организовати ће се Обласне смотре у Обласним центрима за најдobre групе - победници на претходним Илинданским смотрама.

в) Исте године организовати ће се смотра средњошколске омладине.

г) Године 1951 у оквиру Народног празника "Илиндан" организовати ће се Обласне смотре у Обласним центрима.

д) 11 Октобра исте године организовати ће се републикански фестивал у Скопљу са учешћем најбољих друштава и група, победника на претходним обласним Илинданским смотрама.

ђ) Исте године организовати ће се смотра средњошколске омладине.

е) 1952 године у вези Илинданског празника организовати ће се среска и градске смотре.

ж) 11 Октобра исте године организовати ће се републикански фестивал.

з) Исте године организовати ће се смотра омладинских средњошколских културно-уметничких и културно-просветних друштва и група.

2. Да се у оквиру планираног времена организује смотра мањинских културно-уметничких и културно-просветних друштва и група.

3. Да се организира смотра свирача на народним инструментима и народних певача.

IV. ИЗЛОЖБЕ.

1. Да се у Обласним центрима организују, сваке године на дан 11 Октобра изложбе аматерских ликовних и вајарских радова.

2. Да се на крају Петогодишњег плана организује покретна изложба Македонске примењене уметности.

V. ИЗДАВЊЕ ЗБИРКИ И ШТАМПАЊЕ ДРАМСКЕ ЛИТЕРАТУРЕ.

1. Издавање се 5 збирки народних песама једногласни, двогласних, трогласних и четворогласних, од којих једна албанска и једна турска.

2. Издаће се 2 збирке уметничке масове песме.

3. Издаће се 2 збирке уметничких хорских композиција.

4. Издаће се 5 зборника драмске литературе (у једном чину за дилетанске и позоришне групе).

5. Издаће се 3 збирке пионирских песама.

6. Издаће се 2 зборника драмске литературе за пионире.

7. Издаће се 1 приручник за руковођење масово-културног рада.

У току предвиђеног времена, стално ће се издавати драмска музичка и популарна научна литература.

VI. КОНКУРСИ.

1. Расписаће се 3 конкурса за све гране музичке уметности.

2. Расписаће се 3 конкурса из области драмске литературе и 1 исти такав за мањинске групе албанске и турске.

3. Расписаће се 2 конкурса за текстове масових песама.

4. Расписаће се 1 конкурс за приповетке.

5. Расписаће се 1 конкурс за прикупљање народног фолклора.

VII. НАБАВКА ИНСТРУМЕНТА.

1. Да се набаве 90 клавира за културно-уметничка друштва и домова културе.

2. Да се набаве 9 комплет блех музика за градска К.У.Д.

3. Да се набаве 12 комплетних мандолинских оркестара.

4. Да се набаве 50 хармоника за омладинска (сеоска и градска) културно-уметничка и културно-просветна друштва.

5. Да се набаве следећи оркестрални инструменти: 20 флаута, 20 обоа, 40 кларинета, 40 хорни, 40 труба, 20 тромбона (позауна), 20 фагота, 20 бубња, 5 пари тимпани, 20 добоша, 20 пари чинали, 20 комада виолина, 40 комада виола, 20 чела, 20 контрабаса.

6. Да се набаве следећи народни инструменти: 60 зурли, 30 бубња, 200 кавала, 500 шупелки, 50 гусле, 100 гајди, 50 тарабуки и 50 дајриња.

За тај циљ, организоваће се радионица за народне инструменте.

VIII. ФИНАНСИСКА СРЕДСТВА И ИНВЕСТИЦИЈА.

1. За 3 курса у Средњој музичкој школи у Скопљу	400.000 д.
2. За 9 курса у Нижим музичким школама	1.000.000 д.
3. За 3 курса у Државном ансамблу	450.000 д.
4. За 3 курса у позоришту у Скопљу	400.000 д.
5. За 9 курса у обласним позориштима	1.000.000 д.
6. За уређивање планираних концерата и других приредби	15.000.000 д.
7. За културно-уметничке смотре и фестивали	
1950 год.	5.580.000 д.
1951 год.	7.750.000 д.
1952 год.	8.000.000 д.
8 За изграђивање 10 домова културе	140.000.000 д.
9. За уређивање планираних изложби	820.000 д.
10. За набавку планираних музич.инструмената	18.405.000 д.
Укупна сума:	180.555.000 д.

AJ;316-111

302 КОМИТЕТ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ

(Београд 1948)

КУЛТУРНО-МАСОВНИ РАД

Месни народни одбор.

1/ Обезбеђује материјална средства и просторије за рад културно-уметничких друштава.

2/ Залаже се за формирање културно-просветног друштва у месту.

3/ Води бригу око уздизања уметничког квалитета свих сектора културно-масовног рада и у ту сврху:

а/ Повезује стручњаке и просветне раднике који постоје у месту са аматерским колективима и ангажује их у раду тих колектива;

б/ Пружа помоћ за организовање приредаба, концерата и гостовања аматера или професионалних уметника за друга места.

4/ Води бригу око одржавања и развоја позитивних традиција народног стваралаштва која постоје у месту /фолклор, домаћа радиност/.

5/ Води бригу око идеолошко-политичког уздизања чланова аматерских колектива, у ту сврху у сарадњи са Савезом културно-просветних друштава и партијским органима разрађује програм теоретског рада унутар аматерских колектива и суделује у избору кадрова који ће руководити тим радом.

6/ Остварује најужу сарадњу са масовним организацијама које непосредно руководе радом аматерских уметничких колектива.

7/ Води евиденцију и статистику према обрасцима и упутима среских органа и доставља извештаје у одређеном року.

Срески народни одбор.

1/ Обезбеђује финансијска средства за извођење акција среског значаја; за хонорисање службеника среског Савеза културно просветних друштава и осталих материјалних потреба Савеза /на основу предлога Савеза/.

2/ Води бригу око стручног усавршавања аматерских кадрова:

а/ Организује курсеве и обезбеђује наставни кадар из редова стручњака и просветних радника;

б/ Формира комисије стручњака и културних радника и шаље их на терен у циљу пружања стручне помоћи; комисије дели на секције према гранама уметничке делатности коју негују аматерски колективи;

в/ Одржава семинаре и стручна саветовања са кадровима са терена;

г/ Организује гостовања драмских и музичких професионалних уметника на територији среза, како би се аматерима пружила прилика да виде квалитетније изведбе уметничких дела; организује гостовања аматерских колектива по срезу;

д/ Одабира талентоване аматерске кадрове у среском центру /уколико постоје такве установе/, предлаже њихово школовање у другим центрима;

3/ Води бригу око идејног квалитора изведаба:

а/ Доставља оквирне репертоаре позоришним и музичким аматерским колективима;

б/ Контролише поставку и интерпретацију уметничких дела од стране аматерских колектива и у сарадњи са стручњацима организује семинаре и дискусије;

4/ Формира актив људи који се баве радом на фолклору:

а/ У тај актив укључује најбоље играче народних игара, просветне раднике са терена, народне уметнике - занатлије;

б/ Одржава саветовања са члановима актива, упознаје их са важношћу бележака и прикупљава фолклорне грађе и даје им упутства за рад.

5/ У сарадњи са Среским савезом културно-просветних друштава води бригу око идеолошког рада унутар културно-уметничких колектива, израђује оквирне планове за теоретски рад и доставља их на терен.

6/ Организује среске смотре и такмичења.

7/ Води евиденцију и статистику према обрасцима и упутама обласних органа и доставља извештаје у одређеном року.

Обласни народни одбор.

Ликовни сектор: организује изложбе радова аматера; даје иницијативу за стварање што шире мреже курсева при уметничким школама које би посећивали заинтересовани аматери; користи наставнике цртања средњих школа за стручну помоћ аматерима на терену; посредује у набавци материјала за потребе ликовних аматерских кружока.

Позоришни сектор: 1/обезбеђује материјана средства за извођење акција обласног значаја,

2/ пружа стручну помоћ позоришним аматерским групама:

а/ ангажује стручњаке у постојећим професионалним позориштима за рад са аматерима,

б/ организује курсеве и семинаре за аматере,

в/ шаље стручњаке из обласног центра у састав аматерским кадровима који раде на терену;

г/ организује гостовање аматерских колектива између срезова; организује гостовање професионалних позоришних уметника и колектива по срезовима како би се аматерским кадровима пружила могућност да се упознају са квалитетним уметничким изведбама.

3/ Подиже идејност изведаба аматерских позоришних колектива:

а/ даје иницијативу за организовање мреже дискусионих кружока и семинара на терену на којима би се претресли и теоретски осветљавали проблеми позоришне уметности;

б/ одржава у обласном центру повремене семинаре за кадрове са терена на којима би се претресали и теоретски осветљавали проблеми позоришне уметности;

в/ доставља оквирне репертоаре аматерским групама на терену и обезбеђује снабдевање свога терена литературом, организује превозно-превозне позоришних дела на језике мањина /Истра, Космет/;

г/ организује смотре позоришних група и у сарадњи са Савезом културно-просветних друштава додељује помоћ и награде тим групама.

Фолклор.

1/ Формира актив, састављен од људи које се баве радом на фолклору, у који се укључују и музичари и кадрови школе за примјењену уметност /уколико постоје/, стручњаци из етнографских музеја итд.

2/ Посредује у набавци техничких средстава за бележење народних мелодија.

3/ Организује обилазак терена и даје иницијативу да стручњаци пренесу основна стручна објашњења на среске активе.

4/ Прикупља необележени материјал и доставља га у републичке центре на даљу научну обраду.

5/ Усмерава рад фолклорних група на терену, на основу општих директива из републичких центара:

а/ Обезбеђује материјална средства за извођење акција обласног значаја;

б/ Повезује стручњаке и музичаре са фолклорним групама у циљу њихове што уже сарадње;

в/ Организује курсеве за стручно оспособљавање руководиоца фолклорних група и обезбеђује наставни кадар за те курсеве;

г/ У сарадњи са обласним Савезом културно-просветних друштава води бригу око идеолошког рада чланова фолклорних група и у ту сврху сарађује у изради оквирних програма теоретског рада и доставља их на терен;

д/ У сарадњи са обласним Савезом културно-просветних друштава организује смотре фолклорних група, додељује им помоћ и награде;

ђ/ Организује гостовања фолклорних ансамбала унутар области.

AJ;314-12-49

303 МИЛУТИН СТОЈОВИЋ, ПОМОЋНИК МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ ЦРНЕ ГОРЕ – МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ

Народна Република Црна Гора

Министарство просвете

Одјељење VI

Број 7234

Цетиње, 30 априла 1949 године

Предмет: Трогодишњи план рада на културно-умјетничком сектору.

МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Према тражењу Министарства за науку и културу шаљемо трогодишњи план којим се обухвата рад на културно-умјетничком пољу. План је морао испасти непотпун, површан и једностран из два разлога. Прво, вријеме од неколико дана, колико смо имали на расположењу, недовољно је да се темељито проуче и обухвате ови проблеми. Поред тога, брза израда плана пала је у вријеме кад су наше организације биле заузете хитним и неодложним пословима: ЦК Омладине припремама и радом Конгреса, а Културно-просвјетни савез припремама око првомајске прославе. Друго, планом није могло бити обухваћено све оно што ће се одиста урадити. Врло је тешко предвидјети тачно све проблеме и потребе које ће се у вези са нашим брзим развојем појавити у току наредне године. Несумњиво, урадиће се много више него што се овим планом предвиђа и он само даје извјестан перспективни преглед, правац, смјер рада. Према томе, овај план ће се стално из године у годину проширивати, пунити и расти и он има више оквиран значај.

Углавном план би обухватио следеће:

1/ Умјетничке, културне и научне установе. У периоду од три године предвиђамо нашим планом отварање:

а/ четири ниже музичке школе и то у: Бијелом Пољу, Беранама, Колашину и Бару, нижу и средњу балетску и глумачку школу у Титограду. Поред овога, биће организована умјетничка галерија у Цетињу у којој ће се изложити наше старије и новије сликарство.

б/ Основаће се народно републичко позориште у Титограду и позориште среског значаја у Цетињу, Пљевљима и Беранама. Од пионирских позоришта предвиђају се: пионирско позориште у Титограду и аматерска пионирска позоришта у Цетињу, Херцеговом, Котору, Улцињу, Пљевљима, Беранама и Колашину.

в/ Отвориће се нови музеји: музеј Народно-ослободилачке борбе и етнографски музеј у Титограду и музеј куће Петровића и Његошев музеј у Цетињу. Они ће бити републичког значаја. Музеји среског значаја отвориће се у Херцеговом, Котору, Пљевљима, Беранама и Бару.

г/ Државни архив отвориће се у Котору, институт за проучавање Његоша у Цетињу и музико-лошки институт у Титограду.

2/ Професионални и аматерски курсеви за оспособљавање:

а/ од професионалних курсева предвиђају се: два једногодишња музичка курса при Средњој музичкој школи у Цетињу, за оспособљавање хороваца и наставника пјевања, два курса за музичко-идејно уздизање наставника који већ предају пјевање у средњим школама, један курс за позоришне редитеље и два курса за референте за културу и умјетност.

б/ Од курсева за аматере организоваће, уз помоћ Министарства просвјете, Културно-просвјетни савез и ЦК омладине: два курса за руководиоце фолклорних група, три курса за руководиоце хорских секција културно-умјетничких и културно-просвјетних друштава, четири курса за руководиоце позоришних секција и три курса за руководиоце културно-умјетничких друштава.

3/ Смотре.

а/ Културно-просвјетни савез организоваће три републичке смотре народних игара, глуме и музике на којима ће узети учешћа најбоља друштва из Републике. Као припреме за ове три смотре одржаће се 39 среских смотри културно-просвјетних и умјетничких друштава.

б/ ЦК омладине организоваће два оmlадинска фестивала, три републичке смотре Савеза пионира и у свим среским и градским центрима среске и градске пионирске смотре које ће претходити свакој републичкој смотри, двије смотре културно-умјетничког рада школске омладине и пет смотра културно-умјетничког рада радничке омладине у већим радничким центрима.

4/ Прославе и изложбе. а/ Влада НР Црне Горе, уз сарадњу Министарства просвјете и народних организација, организоваће 1951 године у Цетињу велику прославу поводом стогодишњице Његошеве смрти. До тада Историски институт на Цетињу објавиће цјелокупну Његошеву преписку, разне мемоаре и студије о Његошу и нову научну грађу у вези са Његошевим животом, књижевним и политичким радом која се сад прибира, сређује и проучава у Цетињском и Задарском архиву. До 1951 године рестаурираће се Његошеве Биљарде, која је била пјесников дворца и претвориће се у његов музеј. Уредиће се посебна соба у Биљарди у којој је Његош, поред осталих књижевних дјела, писао и Горски вијенац. Проучиће се и питање оснивања у Биљарди института за проучавање Његоша. У институту би се сабрали сви документи који се односе на Његоша и прикупила сва литература која је о њему написана.

б/ 1951 године прославиће се педесетогодишњица смрти заслужног црногорског војводе и књижевника Марка Миланова.

в/ Удружење ликовних умјетника организоваће шест изложба, од којих ће једна бити посвећена стогодишњици Његошеве смрти, а друга Миту Вукотићу, талентованом црногорском сликару који је рано умро. Петар Лубарда, претсједник Удружења, организоваће посебну изложбу својих радова.

Школа ликовних умјетника у Херцеговом организоваће три изложбе ђачких радова на крају школске године, а исто тако уз помоћ ЦК Омладине организоваће се на крају школске године у свим

средњим школама изложба ђачких радова и двије централне изложбе на које ће доћи најбољи радови са гимназијских изложба.

Министарство није могло на вријеме послати план из разлога што је био и сувише кратак рок за подношење плана и што народне организације нијесу могле на брзину израдити такав оквирни план. Нарочито ЦК омладине морао је закаснити због Конгреса који се одржао баш у дане када је требао израђивати план.

Смрт фашизму - Слобода народу!

AJ;316-111

ПОМОЋНИК
Милутин Стојовић

304 МИНИСТАРСТВО ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ

(Београд, 1948/9)

ПЛАН РАДА ЗА 1949. ГОДИНУ РЕФЕРАТ ЗА МУЗИКУ

План за 1949 годину је наставак рада на свим означеним секторима из 1948 године.

У 1948 години се углавном поставиља основа рада за 1949 год. Проблематика 1949 године ће се решавати већ детаљније.

План рада за 1949 годину постављен је и на основу нове проблематике која је искрснула у току рада односно на потребама терена у 1948 години.

I ШКОЛСТВО

У сарадњи с Одељењем за уметничке школе.

1) Довршити и попунити наставне програме свих врсти музичких школа уколико до сада још нису потпуно израђени.

2) Потребно је оценити постојеће уџбенике и утврдити оне који ће остати у употреби. Прегледати и оценити скрипта која се сада употребљавају у музичким школама. Обезбедити публикацију преведених уџбеника. Настојати да се напишу уџбеници који су у раду и обезбедити публикацију истих.

3) Евидентирати рад наставника на музичким школама првенствено музичким академијама и средњим школама при музичким академијама.

4) Настојати да се у народним републикама крајем школске године одрже радне конференције у сврху побољшања и унапређења музичке наставе.

5) Обезбедити наставу за све дувачке инструменте у првом реду на средњим музичким школама при музичким академијама и на самим музичким академијама. Исто тако и за наставу певања.

6) Обезбедити инструменте и инструктивну литературу и остала техничка помагала.

7) Обезбедити школске просторије, покренути питање оснивања интерната.

II КАДРОВИ

1) На нижим музичким школама има и неквалификованих и мање способних наставника. Зато треба настојати да се крајем школске године 1948/49 одрже у народним републикама радне конференције и стручни курсеви за оспособљавање наставног кадра с обзиром на захтеве новог наставног програма.

2) На музичким академијама и музичким школама уведен је као предмет фолклор. Пошто нам недостаје довољно способних наставника потребно је настојати да се што пре усаврши већ постојећи и формира нови кадар.

3) Обезбедити потребни наставни кадар за дувачке инструменте и соло певање на средњим музичким школама и музичким академијама.

4) Организовати и евидентирати прикупљање младих талената преко најшире мреже установа и масовних организација, те распоређивати их на музичке школе по појединим гранама с посебним об-

зиром на потребе по музичким кадровима у народним републикама Црној Гори, Македонији и Босни и Херцеговини.

5) Расписивање конкурса у сврху уздицања кадрова на пољу музичког стваралаштва, музичке репродукције, музичке теорије и критике.

6) Водити бригу о правилној кадровској политици с обзиром на уметничку перспективу уметника појединца и потребе република како би пре свега за остале републике добиле младе и квалитетне музичаре способне да организирају и уздижу ниво музичке делатности.

7) Водити евиденцију код преласка уметника из једне народне републике у другу обзиром на материјалне припадљивости. Дешава се да заинтересирана република често нуди појединим уметницима превисоку плату која не одговара уметничком квалитету дотичних.

III МУЗИЧКА ПРОДУКЦИЈА

1) За унапређивање музичке продукције треба настојати да се побољша издавачка делатност.

2) Због помањкања музичке литературе треба организовати избор музичке литературе из музичког наслеђа у свим формама и спремити га за штампу.

3) Организовати избор нових дела и планирати за музичко издавање.

4) Настојати за планску расподелу нашег музичког стварања у филмској индустрији, да се растерети уски круг композитора за стварање осталих музичких форми.

5) Утицати на избор наше литературе за снимање на врпце и грамофонске плоче.

6) Давати материјалну помоћ и посредовати за побољшање услова рада композитора.

7) По потреби формирати стручна тела за правилно оцењивање наше музичке продукције.

8) Настојати да се пропагирају новостворена дела у земљи а најбоља нова и стара дела у иностранству.

IV РЕПРОДУКЦИЈА

1) Поставити принципе за правилну репертоарну и програмску политику и руководити том политиком. (Програми радио станица, концерата и умножавање на грамофонске плоче).

2) За унапређивање репродуктивне делатности:

а) организовати конкурс за све инструменте,

б) материјално помагати поједине уметнике и уметничке групе,

в) посредовати за обезбеђење што повољнијих услова рада репродуктивцима,

г) по потреби формирати стручна тела за оцењивање концертне делатности и програма појединих уметника и група,

д) настојати да се концертна мрежа што више прошири на мање градове те индустријска и рудничка места у покрајини. Сугерирати да се са репертоарном и концертном политиком пређе систематском издицању концертне публике нарочито у покрајини,

ђ) настојати да се обезбеде концертни клавири у градовима и мањим местима у сврху могућности давања солистичких концерата,

е) пружити помоћ младим репродуктивцима да дођу до добрих инструмената,

ж) утицати на изградњу дворана у задружним домовима културе и тд. обзиром на потребе за музичке изведбе.

3) Попуњавање наших музичких ансамбла иностраним уметницима.

4) Популаризирати нашу репродуктивну уметност изменом наших и иностраних уметника, те водити бригу за стручно припремање наших уметника за одлазак на међународне конкурсе.

5) Нормирање хонорара за концерте наших уметника обзиром на квалитет уметника а исто тако и на место у којем се одржава концерт,

6) Рад око оснивања Савеза музичара и оснивање Савеза.

7) Размотрити и испитати могућност оснивања државног симфониског оркестра у Београду.

V ФОЛКЛОР

У сврху проблематике која се показала на сектору фолклора потребно је организирати радне састанке фолклориста на којима би требало поставити:

- а) основу савременог третирања фолклора и наш однос према фолклору,
- б) утврдити терминологију,
- в) поставити правилну и идеолошку и педагошко-научну базу за рад на музичким академијама,
- г) утврдити практичну сврху научног рада на фолклору, метод, средства, евиденција, заштита и контрола, прикупљање, записивање и сређивање фолклорног материјала итд. Популаризација. Пропаганда).

VI МУЗИЧИ РАД У КУЛТУРНО-УМЕТНИЧКИМ ДРУШТВИМА И МАСОВНИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА

У координацији са Одељењем за културно-масовни рад.

- 1) Координација између Министарства за науку и културу те масовних организација по питању концертне делатности и организације фестивала.
- 2) Давање сугестија и смерница у програмној политици.
- 3) Давање сугестија и смерница за учвршћење и унапређивање хорова и осталих ансамбла масовних организација.
- 4) Давање сугестија и смерница за организацију конкурса фестивала и других већих приредби у смислу усклађења са другим сличним приредбама тј. координација планова рада и приредби свих масовних организација за 1949 годину.
- 5) Водити евиденцију о напретку уопште, а нарочито појединих ансамбла. Укључити у концертни план наше пословнице најбоље ансамбле.
- 6) Водити бригу за идејност програма и рада и за идеолошко - уметничко те стручно издизање руководстава културно-уметничких друшта-ва.
- 7) Пружити помоћ у набавци инструмената те музичке и кореографске литературе масовним организацијама.
- 8) Давати новчану помоћ за унапређивање рада.

VII ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ

- 1) обзиром наше културне афирмације у иностранству. Штампане добрих старих и нових дела наше музичке литературе.
- 2) Покренути питање оснивања штампарије и организације саме штампарије, да би што пре могли удовољити потребама за издавањем музичке литературе.
- 3) Планирати и систематски штампати и издавати музичка дела.
- 4) Координирати републичка издавачка предузећа и евентуално давати помоћ у сврху могућности штампања квалитетних музичких дела.
- 5) Ревидирати однос издавачког предузећа према интересима аутора дела, а у вези са њиховим правима о хонорирању.

VIII ИНДУСТРИЈА ИНСТРУМЕНАТА.

- 1) На бази до сада прикупљеног материјала и увида у ситуацију производње музичких инструмената израдити конкретни план за побољшање координације и организације а исто тако и продукције музичких инструмената у земљи.
- 2) Према будућем капацитету производње који сада још далеко не може удовољити свим потребама за музичким инструментима у земљи, израдити план за правилну дистрибуцију.

РАЗНО

1. Рад на Правилнику за хонорирање репродуктивних музичких уметника и музичких ансамбла који наступају на радио станицама, филмским предузећима и чије репродукције се снимају на маг-

нетофонске врпце или умножава на грамофонским плочама. Потребно је решити и утврдити правне односе између предузећа и појединих репродуктиваца и репродуктивних музичких ансамбла.

2. Решити питање учитеља за друштвени плес у погледу њихове егзистенције и контроле њиховог рада, те евентуално њихове стручне организације.

3. Размотрити питање егзистенције и квалитете рада појединаца и ансамбла који свирају по угоститељским предузећима.

ПЛАН РАДА СЕКТОРА ЗА ЛИКОВНУ УМЕТНОСТ ЗА 1949 ГОДИНУ.

У свом досадашњем раду наших дечијих и омладинских домова до школске, ваншколске деце и омладине те у домовима културе и културно-просветним друштвима није посвећена систематска пажња ликовном одгоју и развијању ликовних способности омладине и широких народних маса.

Ради тога потребно је, да се у сарадњи са одговарајућим одељењима Министарства покрене проблем:

1. Реорганизација и координација ликовних одгоја у раду до школских и ваншколских, омладинских домова и осталих масовних установа и друштава.

а) прикупљање и сређивање података: Министарство је до сада о раду ликовног сектора по напред наведеним установама било необавештавано. Ради тога су затражени извештаји од министарстава просвете свих република, као и од самих установа. Прикупљене извештаје потребно је прорадити и из њих скупити све конкретне позитивне и негативне податке о досадањем раду. Ове податке потребно је проверавати и ради тога је неопходно потребан:

б) обилазак терена за контролу података добивених од републиканских министарстава и установа као и ради комплетирања истих извештаја са теренским подацима и искуствима.

На темељу анализе и синтетизирања послова под а) и б) потребно је за Министарство израдити:

в) дискусциони реферат, који ће обухватити сву проблематику досадашњег рада и указати перспективне задатке.

г) дискусциони реферат треба да се продискутује у Министарству с тиме да се одреде смернице рада конференције по читавом проблему, као и конкретна питања која конференција треба да реши.

Са јасно одређеним перспективним проблемима и задацима рада конференције треба сазвати:

д) савезну конференцију стручњака, педагога и руководилаца установа. Ова ће конференција утврдити обавезне смернице и методе рада ликовног одгоја на свим напред наведеним установама.

Систем наставе и развијања ликовних способности и љубави спрам ликовне уметности до сада је у нашим општеобразовним школама био скупен тиме, што се углавном настојало око тога, да се код ђака развије извесна спретност свладавања ликовних техника и задатака с обзиром на њихову једнострану корисност. У настави ликовних техника радило се углавном на обрађивању задатака или копирању већ шаблонизираних узорака. Није се довољна пажња посвећивала развијању правилне ликовне самоиницијативности ђака. Предавања о уметности и историја уметности својена је у наставној сатници на временски минимум с тиме да је садржај предавања само илустрација општедруштвене историје, а не тумачење проблема и законитости развоја саме уметности.

Ради тога потребно је да се у сарадњи са Одељењем за школство Министарства спроведе

II Реорганизација ликовне наставе у опште образовним школама.

Да се проблем у целости обухвати потребно је да се а) конфронтирају и анализирају наставни планови и програми ликовног сектора и историје уметности на свим општеобразовним школама. Анализа планова и програма показује у којој се мери мањкавости ликовне наставе одразују у самим плановима и програмима.

Како код спровођења наставних планова и програма одлучујући удео квалитета рада пада на наставнички кадар биће потребно, да се

б) обиласком терена и конкретним резултатима рада наставника употпуне замерке из планова програма а осим тога употпунити се знање о стварном стању на терену. На темељу анализе планова програма и увида на терену, потребно је изградити

в) дискусиони реферат, који ће обухватити сву проблематику досадашњег рада и указати перспективне задатке.

г) Дискусиони реферат треба да се продискутује у Министарству с тиме, да се одреде смернице рада конференције по читавом проблему, као и конкретна питања која конференција треба да реши.

Накан тога треба сазвати

д) савезну конференцију стручњака, теоретичара и практичара. Конференција ће утврдити обавезне смернице и методе рада по читавом питању ликовне наставе.

За правилно развијање наше ликовне уметности потребно је:

III. Координирање, стимулирање и усмерање рада ликовних уметника.

Овај ће се задатак најбоље спроводити:

а) пружањем директивне и организационе помоћи Савезу ликовних уметника ФНРЈ, да постаје стварни регулатор удружења ликовних уметника свију република у правцу спровођења одређене идеолошке и ликовне политике уздицања квалитета рада ликовних уметника и осигурања материјалне базе за њихов уметнички рад.

б) пратити уопште, а првенствено преко изложба и у уметничким радионицама ликовни живот у ФНРЈ.

в) пратити преко штампе ликовни живот ФНРЈ.

г) увидом из в) и г) деловати непосредно на правилну политику откупа уметничких радова, помоћи ликовним уметницима код рада, те на изношење проблема ликовне уметности у штампи.

Ради регулисања односа и положаја ликовних уметника, као и заштите њихових ауторских права, потребно је, да се спроведе.

IV Допуна закона о ауторском праву ликовних уметника. Да се у потпуности обухвати проблематика овога задатка потребно је

а) скупити податке и сугестије из праксе ликовних уметника наше земље,

б) употпунити материјал под а) искуствима и праксом других земаља, прорађивањем компаративног материјала иностраног законодавства и праксе

в) редиговати оквирни правилник о допуни Закона о ауторском праву ликовних уметника.

ГОДИШЊИ ПЛАН РАДА ЗА СЕКТОР МУЗЕЈА И ГАЛЕРИЈА ЗА 1949 Г.

ITипови музеја и галерија

Досадања реорганизација музеја уколико је уопште проведена, формалне је нарави, док су у суштини типови музеја остали непромењени. Требаће провести реорганизацију музеја у основима, како би они у потпуности одговорили нашим сувременим потребама.

При изради предлога за оснивање музеја нових категорија, узет ће се у обзир што више грана људске делатности, како би музеји доиста постали културно-просветне установе широког васпитног значаја. Према горњем постављају се следећи задаци:

1. Провести начелну реорганизацију постојећих типова музеја и галерија и одредити тематску структуру за поједине типове.

2. Израдити предлоге за музеје нових категорија.

II Музејски кадрови.

1) Идеолошке слабости које су нарочито својствене управо музејском кадру траже систематски и енергични захват у том погледу. У том смислу требат ће:

а) провести у сурадњи са ЈСЈ евиденцију идејно-политичког рада на музејским установама;

б) израдити предлог и план за активирање на том сектору ускладивши га са конкретним потребама струке. Активизацију на терену провести у сарадњи са ЈСЈ.

Како музејски кадрови не стичу на универзитету ни теоретско ни практично знање о принципима и методама музеологије указује се као потреба увођење предмета "музеологија" на универзитет као обавезан или факултативан предмет за оне гране науке које су претстављене у музејима. У том смислу израдиће се предлог за реорганизацију наставних планова односних грана науке. Овај ће предлог бити разрађен у сарадњи са Одељењем за високе школе и научне установе овога Министарства, које већ спрема реорганизацију филозофског факултета.

За подизање квалитета постојећег техничког музејског кадра и повећања броја истога ово ће Министарство директивно водити то финансирати законом обавезне републиканске курсеве за лаборанте и препараторе сходно чл. 32 Правилника о музејско-конзерваторској струци.

4) Координирати републиканску и међурепубликанску размену и помоћ у стручним кадровима, како би се што правилније искористило постојећи музејски кадар.

5) Да би водства по музејима и галеријама била што ефикаснија указује се као потреба да се за тај специјалан рад оспособи изванредан број музејских радника. За оспособљавање водића требаће израдити предлог и план за одржавање курсева.

III Методика музејског рада

1) Како у погледу система инвентирања музејских збирки постоји потпуно хаотично стање потребно је на темељу евиденције о систему инвентирања музејских предмета и увидом у обрасце инвентивних књига и картотечних листа израдити предлог за увођење једнообразног система инвентирања музејских збирки.

2) Биће потребно да се проведе контрола годишњих планова рада музеја и галерија. Током читаве године евидентирати ће се извршавање планом постављених задатака.

IV Музејске и галеријске зграде

За ефикасно спровођење контроле републиканских планова за изградњу музејских и галеријских зграда, предвиђа се слање једног архитекте у иностранство на једномесечну специјализацију, како би се исти упознао са принципима изградње зграда за музејске и галеријске сврхе.

V Музејски закон

Након проведене реорганизације типова постојећих музеја и израде предлога за оснивање музеја нових категорија, израдиће се нацрт и предлог савезног, општег закона о музејима и галеријама.

ПЛАН РАДА СЕКТОРА ЗАШТИТЕ ЗА 1949 ГОДИНУ

Значај сектора заштите споменика културе се протеже како на рад и старање да се споменици на терену сачувају од пропадања и даље негују, тако и да се ти споменици, као културне вредности нужно обраде, оживе и дидактички исправно поставе и користе.

Из овога произилазе следећи задаци пред којима сектор заштите стоји у идућој 1949 години.

I. Рад на евиденцији споменика и на изналажењу и постављању јединствених метода и принципа заштите.

1) Обрада проблема евиденције споменика.

До сада добијени подаци евиденције нису увек обухватани и потпуни. Поједине народне републике пратећи специјалне услове или традиције на свом терену, врше евиденцију на свој начин. Потребна је, међутим, једнообразност. Она је предуслов исправне и ефикасне заштите. Овом проблему ће се приступити на основу искуства досадашње праксе и општих интереса и потреба сектора заштите као руководећег савезног тела. Једнообразно решавање овога задатка олакшаће и убрзаће рад на постављању савезне картотеке споменика - рад на евиденцији споменика при савезној установи заштите. Овај посао ће се, као текући посао савезне установе, вршити трајно, непосредно везан за прибављање података од републичких завода.

2) Рад на постављању јединствених принципа конзервације. Досадашње искуство је показало да су принципи, који владају методом рада наше заштитне праксе у многим случајевима застарели, не-критички и, у односу на нашу стварност и постављање односа мртви - пасивни. Наша схватања заштитне праксе и теорије треба изградити у том смислу, што ће се заштита и њени принципи изградити како одговара интересима наша специјалистичке заједнице и објективне науке: Рад на овоме решаваће принципијелно следеће проблеме: на пр.: а) Рушење или не новијих културних додатака на старијем споменику. б) Конзервација или рестаурација принципијелно као метода заштите.

в) Проблем конзервације и остављање споменика ин ситу или преношења у музеј. У којим случајевима? итд.

II. Рад на контроли и прибирању података.

1) Рад на картеци и архиву споменика.

Сектору заштите треба да буде један од основних задатака стварање једне свестране, по садржини, по документацији централне картотеке заштите. Оваква картотека је потребна како с обзиром на свеукупни рад заштите: контролу усклађивања, указивања помоћи заштити, тако и с обзиром на њен специјални задатак: пропаганду обим послова условљен је материјалом који буде пристизао са терена т.ј. из завода заштите народних република.

2) Рад на контроли конзерваторских радова у народним републикама.

Овај рад је потребан, да би се на првом месту, уочиле специфичности појединих проблема у појединим народним републикама, да би се уочиле и уклониле евентуалне грешке у схватањима и примењивању принципа конзервације. Ова контрола ће се спроводити, било преко министарства просвете народних република, као надзорних тела заштите, било директно преко сопствених стручњака.

3) Рад на контроли и евиденцији ископавања.

Теренска ископавања треба плански распоредити, како с обзиром на проблеме, тако и с обзиром на постојеће кадрове. У том погледу сузбијати интересе и околности појединаца и појединих установа, које нису у складу са нашим потребама нашим могућностима и општим планом. Ову контролу обављаће сектор заштите преко министарства просвете народних република или непосредно преко својих стручњака.

III. Рад на организацији послова конзервације и копирања фресака.

1) Рад на конзервацији фресака.

Предвиђена изложба копија наших фресака у иностранству и стање наших фресака на терену условљавају неодложан рад на конзервацији, уклањању оштећења, чишћењу угрожених фресака и фресака намењених копирању. С тим у вези, у вези конзерваторских радова, предвиђа се ангажовање потребног броја страних и домаћих стручњака. Они радови на терену имаће и свој практичан дидактички значај: извођењу радова конзервације присуствоваће као вежбачи млађи, даровити, заинтересовани и одабрани ученици из народних република.

2./ Рад на организацији копирања фресака.

У циљу пропаганде и обезбеђења научног документа, који наше фреске представљају, предвиђа се копирање извесног броја наших познатих објеката. И на овом послу, који је зависан од рада на конзервацији, ангажоваће се поред домаћих и стручњаци из иностранства.

IV. Пропаганда заштита.

1./ Успех наше заштите зависан је од правилног и доследног извођења принципа евиденције и пропаганде. Успешан рад заштите је зависан од његове везе, од чврстине његових веза са тереном. Из тих разлога предвиђа се рад на сарадњи са штампом, филмом, радиом и масовним организацијама по питању популарисања и пропаганде заштитних принципа. Да би са овај проблем правилно решио, предвиђа се сазивање једне конференције претставника наведених сектора на којој ће се испитати могућности и принципи ове сарадње. Ова конференција ће моћи дати и сугестије за одговарајућа задужења појединих од наведених сектора.

Примедба: План рада не региструје обављање текућих послова, који се подразумевају сами по себи.

Овај план, исто тако, није обухватио заштиту природних реткости и недостатку одговарајућих стручњака при Министарству.

Успешно извршење горе постављених задатака, који су сви важни и без којих се једна ефикасна заштита не може замислити, условљава проширење и реорганизацију, сектора заштите у једно веће диференцирање тела које ће, као установа савезног значаја у смислу чл. 2 Општег закона о заштити споменика културе усклађивати рад заштите у ФНРЈ.

ПЛАН РАДА ЗА 1949 ГОДИНУ ИЗЛОЖБЕ ИЗЛОЖБА НАРОДНЕ УМЕТНОСТИ

Организациони задаци

- 1) Организовати завршне радове за поставку изложбе у Београду. Припремити план поставке.
- 2) Спровести основну изложбену замисао: да се види како наша држава користећи тековине уметности најширих народних слојева, развија народну радиност као нови облик рада и стваралаштва.
- 3) Извршити све организационе припреме, у сарадњи са Одељењем за културне везе са иностранством, ради одашиљања изложбе у иностранство.

- 4) Концентрисати сав потребан материјал и образовати екипу за поставку изложбе.

Технички задаци

- 1) Адаптирати дворану за начин излагања који захтева изложба.
- 2) Извршити поставку инсталација за репродукцију музике и евентуално приказивања филмова.
- 3) Израдити макете свих изложбених конструкција и шеме за њихово брзо складање и демонтирање.

Задачи пропаганде

- 1) Прикупити сав до сада расположиви материјал за пропаганду изложбе у иностранству.
- 2) Израдити каталог и штампати га на нашем и страним језицима.
- 3) Благовремено израдити већи број фотографија у величини дописница као и фотографија за штампу.

ИЗЛОЖБА КОПИЈЕ ФРЕСАКА

Организациони задаци

- 1) Спровести основну изложбену замисао: да се у иностранству прикаже досада непозната, односно недовољно позната наша средњевековна монументална уметност као прелазни период између Византије и Ренесансе.

- 2) Сазвати стручну комисију ради прегледа досада копираних фресака и фиксирања плана за копирање у току 1949 године с обзиром на изложбу.

Технички задаци

- 1) Концентрисати сав материјал за монтирање копија и конструкције за транспорт.
- 2) Основати депо ради чувања копија.
- 3) У сарадњи са Комисијом за заштиту споменика културе основати изложбену фототеку и збирку фотографија за штампу.

Задачи пропаганде

- 1) Прикупити материјал и организовати редакцију монографије о нашем средњевековном сликарству и каталога на нашем и француском језику.

ИЗЛОЖБА СКУЛПТУРА У ПАРИЗУ И ЛОНДОНУ

1) Спровести изложбену замисао: да се у свету прикаже наша савремена скулптура а нарочито најновији радови које инспирише наша садашња стварност.

2) Ако буде потребно, организовати претходно ову изложбу у земљи ради прегледа и дефинитивног оцењивања изложбеног материјала.

ИЗЛОЖБА ПРИМЊЕНЕ УМЕТНОСТИ

Испитати могућности и вршити припреме за велику изложбу примењене уметности с обзиром на значај развоја примењене уметности и разних настојања која се чине ради оснивања Музеја примењене уметности у Београду.

Београд, 30 децембра 1948 године

Предраг Милосављевић

ПЛАН РАДА ОДЕЉЕЊА ЗА КУЛТУРНО-МАСОВНИ РАД ЗА 1949 ГОДИНУ

Културно-масовни рад одвија се на терену већином по спонтаној иницијативи маса, без довољне контроле и помоћи од стране просветних органа власти и стручњака. Културно-уметничка и културно-просветна друштва организационо су обједињена у Савезима тих друштава, који су у вертикалној линији формирани од месних земаљских Савеза.

Савези не могу да извршавају своје задатке без најуже сарадње са просветним органима, који са своје стране, као државни органи треба да обезбеде правилно спровођење културне политике Партије и Владе.

План рада Одељења израђен јз на основу постојећег стања на терену и оријентисан је на извршење основних задатака, које Одељење у садашњој фази свог развика може да преузме (ново формирано, без довољног броја кадрова, без довољне евиденције стања на терену).

Како се Савези за сада још боре са организационим проблемима (нису још оформљени сви месни и срески Савези), задатак просветних органа је, да што више пруже помоћ у стручним и идеолошким питањима.

У вези с тим пред Одељење се постављају следећи основни проблеми, чије решење обухвата низ задатака:

I) Организовати најужу сарадњу са Савезима директно и преко министарстава просвете, чији су претставници заступљени у управама Савеза; исто тако успоставити најужу сарадњу са стручњацима и потстицати их на сарадњу у културно-масовном раду.

II) Успоставити евиденцију стања на терену (како по броју културно-уметничких друштава, тако и по квалитету његових изведби).

III) Помоћи подизање идејности и уметничког квалитета приредби културно-уметничких друштава.

IV) Пружити материјалну помоћ Савезима и друштвима (у виду помоћи и награда).

I. У циљу успостављања сарадње са Савезима и министарствима на културно-масовном сектору:

а) одржати састанак са претставницима ЦО Синдиката, Централног већа НОЈ, министарстава и земаљских Савеза; на том састанку да присуствују и стручни референти Министарства у сврху успоставе што боље координације рада

б) тражити годишње планове од министарстава, Савеза и масовних организација и према тим плановима одредити помоћ, коју ће Одељење пружити у извршењу тих планова

в) контролисати и потстицати министарства просвете да активно учествују у раду Савеза, пружањем помоћи у стручним кадровима при обиласку терена, у организовању курсева, као и материјалном домоћи

г) одржавати чврсту везу са Савезима културно-просветних друштава у републикана обиласком терена, једном у три месеца за сваку републику.

II. Успоставити евиденцију на подручју културно-масовног рада:

а) сарадњом са статистичким одељењем, на основу извештаја, који треба да буду редовни

б) обиласком терена и присуствовањем на републичким и важнијим смотрама масовних организација, у сврху што бољег упознавања квалитета рада културно-уметничких друштава и њихових секција.

III. Утицати на подизање идејног и уметничког квалитета рада културно-уметничких друштава и то:

а) преносити искуства појединих Савеза на друге републике, тако да се развију форме рада, које су поједини Савези успешно спровели на свом терену.

б) пружати помоћ у кадровима (посредовати у размени кадрова између република), водити бригу о младим талентима, које треба приводити школовању; оспособљавати и стручно уздизати стручне руководиоце културно-уметничких друштава и њихових секција путем курсева.

У ту сврху у координацији са музичким рефератом и са Одељењем за уметничке школе организовати курс за руководиоце фолклорних група (3 месеца); водити тај курс у Београду, израдити наставни план и обезбедити стручно руководство (ангажовати синдикат и омладину да помогну у организационим и техничким пословима).

Дати иницијативу за организовање курсева за хоровође и оркестарске диригенте у центрима где постоје добри стручњаци, с тиме, да на те курсеве дођу и диригенти из република, које немају добрих стручњака, (републике да сnose трошкове за своје стручњаке, а Одељење да пошаље свога делегата, да се упозна са радом курса), у сарадњи са стручним референтима и Одељењем за уметничко школство израдити наставни план за те курсеве.

Организовати курс за руководиоце драмских група и у сарадњи са Одељењем за уметничко школство и са стручним референтима израдити наставни план за тај курс. Курс организовати при Академији за позоришну уметност и користити наставнике Академије као предаваче (по техничко-организационим питањима ангажовати синдикат и омладину)

в) И сврху пречишћавања појмова на подручју фолклора и драмске уметности дозвати руководиоце фолклорних група и драмских секција културно-уметничких друштава на конференције, које ће по тим питањима сазвати одговарајући стручни референти и одељења.

Присуство стручних руководилаца, фолклорних и драмских секција на тим конференцијама користити у сврху њиховог што ужег повезивања са стручњацима, као и у сврху одређивања правилне линије у њиховом раду

г) у сарадњи са стручњацима извршити преглед композиција за хор, оркестар и масовне песме, исто тако прегледати и драмску литературу и одабрати дела, која се препоручују за штампање. На основу тих предлога дати материјалну помоћ Савезима за штампање тих дела.

д) У сарадњи са заинтересованим стручним и привредним установама осигурати стручну контролу код израде предмета, које производе разне задруге и установе са сектора примењене уметности. Та контрола би се огледала у одабирању најбољих мотива из народног стваралаштва и у стимулирању развоја уметничког занатства у крајевима који за то имају услова.

На предвиђеним конференцијама по питању фолклора претрести и сектор домаће радиности.

ђ) У сврху побољшања рада Савеза прегледати и пратити листове (органа) тих Савеза, давати осврте на њих и слати чланке.

IV. Давати материјалну помоћ Савезима и културно-уметничким друштвима и то: Друштву "Јожа Влаховић", "Иво Лола Рибар" и "Бранко Крсмановић" давати редовну месечну помоћ, а другима повремено;

а) давати помоћ Савезима за организовање смотри, гостовања, као и помоћ у материјалним потребтинама (набавке из иностранства, разних реквизита, помоћ за формирање централних магацина у којима би се друштва снабдевала и сл.)

Додељивати помоћ аматерским позориштима за учествовање на радилиштима савезног значаја, као и за организовање турнеја у другим републикама

б) У сарадњи са Савезима додељивати награде најбољим позоришним дружинама, фолклорним групама и културно-уметничким друштвима, као потстрек за усавршавање и развијање рада.

Потстицати књижевнике и композиторе, да пишу масовне песме и композиције давањем награда за најбоља дела.

У раду на културно-масовном сектору сарађивати са Комитетом за радиодифузију и са Комитетом за кинематографију. Са Комитетом за радиодифузију сарађивати у састављању програма за широке масе. Водити бригу, да се у програме радио-станица унесу и наступи најбољих уметничких ансамбла и појединаца, културно-уметничких друштава, као и народних певача.

Дати предлог Комитету за кинематографију да се важније културно-масовне приредбе сниме за филм; одабрати документарне филмове и посредовати, да се добри филмови евентуално сниме на уску траку (уколико су снимљени на широкој траци), како би се ти филмови могли приказивати и путујућим кино-вагонима.

ПОСЛОВНИЦА ЗА КУЛТУРНО-УМЕТНИЧКЕ ПРИРЕДБЕ

ПЛАН РАДА ЗА 1949 ГОДИНУ

Упоредо са општим и културним развитком проширује се и развија обим рада Пословнице. На основу стеченог искуства Пословница је у могућности да у идућој години достави планску расподелу културно-уметничких приредби и знатно појача организацију истих.

У 1948 години Пословница је организовала 286 приредби, а у 1949 години број приредби ће се повећати у односу на прошлу годину за 50%, што укупно износи 430 приредби.

Уз организацију приредби Пословница ће у 1949 години организовати предавања, изложбе, академије, разне прославе и натечања. Ово проширење задатака условљено је плановима Одељења за културне везе са иностранством, Одељења за ликовну уметност и др. Све техничке припреме како за организацију изложби у земљи, тако и за отпрему у иностранство извршаваће Пословница. У томе циљу намеће се задатак проширења апарата Пословнице.

Организацију гостовања иностраних уметника у земљи и гостовања наших уметника у иностранству, спроводи Пословница под руководством Одељења за везе са иностранством. У садашњој ситуацији када је отежана размена гостовања са иностранством, пред Пословницу се поставља задатак да на пословној бази пласира наше истакнуте уметнике, како у земљама народне демократије, тако и у западним земљама. У том циљу Пословница ће припремити и штампати један проспекат са рекламним материјалом наших уметника.

Тежиште плана Пословнице за идућу годину засновано је на следећим основним задацима:

1. Дизање културног нивоа, узорном организацијом, многострукошћу и квалитетом приредби.

Ради омасовљења приредби и уздицања нове концертне публике Пословница ће систематски организовати посете уметника у радничке центре.

Посебно у току летње сезоне у радничким одмаралиштима ЦОЈС организоваћемо сваког месеца до шест концерата. У току зиме, а нарочито у току летње сезоне Пословница ће у сарадњи са Комитетом за туризам доставити план концерата и приредби у туристичким местима. У Београду летњој позорници у Топчидеру, Пословница ће осигурати сталан и разноврсан уметнички програм, користећи наше најбоље ансамбле, (балет, симфониски оркестри, фолклорне групе, драмске групе и опере).

2. Помоћ у васпитању уметничких кадрова.

Правилном расподелом концерата, одашиљањем уметника у радничке центре, утицати васпитно на наше уметнике, да буду прожети народним интересима и да политички буду правилно оријентисани.

Путем концерата пружити младим талентима могућност за њихово уметничко уздицање. Упорно настојати да се у програме унесу више идејности и да се не запостављају домаћи композитори.

Утицати да критика постане путоказ уметничком развоју, како уметника, тако и публике.

5. Разменом гостовања помоћи уздицање културно заосталих република.

Пословница ће месечно у свакој републици организовати по три гостовања уметника из других НР, водећи рачуна о специфичним потребама Народних република. Пословница ће указивати сталну помоћ Пословницама НР да се организационо учврсте и оспособе за преузимање све сложенијих задатака. Пословница ће нарочито настојати да се прошири организациона мрежа концерата и приредби.

За успешан рад Пословнице пред њу се поставља задатак да се реши проблем сала и оскудица добрих клавира.

Пословница ће настојати да се реши питање коришћења симфониског оркестра.

Поред евиденције концерата, које организује Пословница, Пословница ће успоставити пуну евиденцију свих концерата и приредби које организују пословнице НР.

Такође ће Пословница реорганизовати картотеку уметника да она буде одраз развоја или опадања појединих солиста и ансамбла.

Бољом организацијом Пословица ће се упорно борити да уравнотежи приходе и расходе одржаних концерата.

ПЛАН РАДА ЗА 1949_ГОДИНУ ЗА ОДЕЉЕЊЕ ЗА УМЕТНИЧКЕ ШОЛЕ

У току 1948 године извршена је реорганизација уметничких школа, али у тако кратком периоду читава реорганизација није могла до краја да се спроведе у живот.

Зато 1949 година мора да протекне у остварењу новог школског система и у идеолошком сређивању школа.

План рада за 1949 годину према томе састојао би се у следећем:

1. Организовати одељења за уметничке школе како би се задаци који се постављају могли извршити.
2. Остварити јединствени систем и структуру уметничких школа. У вези с тим задатком потребно је у 1949 години створити тачан увид како је реорганизација спроведена, где има услова за отварање школа, за отварање одељења у појединим школама и у том смислу израдити план мреже школа. Израдити систем, наставне планове и програме за школу за народне игре. Израдити систем, наставне планове и програме курсеве за аматере (музички, ликовни, за ритмику, за народне игре и за драмске групе). Затим, потребно је испитати организацију постојећих школа и дати начелна упутства у том смислу управе школа, секретаријат, наставнички савет итд.).

5. Организовати стварање наставно-материјалне базе школа (у вези са зидањем нових школских зграда, набавком инструмената, учила итд.).

4. Остварити јединствени наставни план и програм у школама. Израдити оне наставне програме који још нису израђени. Организовати на крају школске године савезне конференције за све типове школа на којима би се продискутовали резултати досадашњег рада и дали предлози за евентуалну измену наставних планова и програма. На тој конференцији решити и питање терминологије. Штампати програме за све уметничке школе.

5. Дати у израду уџбенике који су потребни за уметничке школе. Један број уџбеника превести у току 1949 године. Формирати комисије за сређивање скрипти и припремити их као уџбенике за нову школску годину (нарочито за позоришне школе и историје појединих уметничких грана).

6. Предузети мере за чишћење и преваспитање постојећег педагошког кадра. Организовати саветовање са наставницима појединих струка, решити питање квалификације наставника у уметничким школама. Поставити на дискусију наставу у уметничким академијама и средњим школама, с нарочитим освртом на научну марксистичку-лењинистичку подлогу наставе, направити план за идеолошко подизање педагога. Поставити питање стварања новог педагошког кадра у школама. Решити питање асистената на академијама.

7. Радити на стварању евиденције талентоване омладине која треба да се школује. Организовати агитацију за упис ученика у уметничке школе. Израдити план уписа ученика за идућу школску годину. Испитати економско стање ученика (интернати, мензе, стипендије) и предузети мере за побољшање услова живота ученика. И у I и у II полутодишту видети резултате успеха ученика у школама.

8. Остварити плански обилазак школа.

ПЛАН РАДА ПРАВНЕ СЛУЖБЕ ЗА 1949. ГОДИНУ

У 1949 години треба израдити нацрте и донети следеће правне прописе:

- 1) Нацрт Закона (или уредбе) о уметничким школама.

С обзиром на донета закључке о реорганизацији уметничких школа неопходно је потребно донети опште прописе о њиховом систему и структури. Општих прописа о овим школама раније није било.

2) Нацрт Закона о изменама и допунама Општег закона о заштити споменика културе и природних реткости.

Према досадашњој пракси и искуствима у примени овог Закона, а с обзиром на неједнаку а често пута и неправилну његову примену потребно је учинити извесне измене и допуне, нарочито проширити и поопштити казнене одредбе за прекршаје његових одредаба.

3) Упутство о примени Уредбе о платама стручних радника запослених у позориштима у заједници са Министарством рада ФНРЈ).

Ово Упутство треба донети одмах по објављивању Уредбе, како не би дошло до неједнаке и неправилне примене.

4) Измене и допуне Општих упутстава о висини ауторских хонорара за књижевно-уметничка дела и научне радове, као и општих упутстава о висинама накнада за приказивање уметничких дела.

У досадашњој примени ових Упутстава, као и у правилницима министарстава просвете народних република који су донети на основу ових упутстава, уочене су извесне празнине, а поред тога извесне одредбе треба изменити, јер се у пракси показало да не одговарају данашњим приликама.

5) Нацрт Општег закона о музејима и галеријама.

Доношење овог Закона је неопходно ради тога што су садашњи музеји и галерије старих типова и не одговарају данашњим приликама. Овај закон се може донети тек после нове типизације и реорганизације музеја и галерија.

6) Измене и допуне Основне Уредбе о конзерваторској струци.

Код ове Уредбе потребно је увести још нека звања и извршити измене у погледу плата код појединих звања.

7) Правилник о хонорарима за гостовања уметника.

Овим Правилником треба регулисати висину хонорара за гостовања уметника, с обзиром да ово није ресулисано прописима и да се у пракси неједнако поступа у погледу висине хонорара.

8) Правилнике о организацији и раду:

Академије за позоришну уметност,

Завода за ауторско-правно посредништво

Државних мајсторских радионица ликовне уметности и

Пословнице за културно-уметничке приредбе и

Југословенског драмског позоришта.

Напред наведене организационе прописе треба донети у што краћем року како би све организационе јединице могле боље и успешније извршити своје задатке. Доношење ових прописа условљено је одобрењем њихових организација.

9) Регистар савезних закона и других прописа из области културе и уметности.

Ово је потребно израдити ради лакшег сналажења у примени прописа и да би се утврдило који су прописи, донети од ослобођења до данас, у важности, а која не.

Израду овог регистра тражи и Комитет за законодавство и изградњу народне власти Владе ФНРЈ.

AJ;316-24

МУЗЕЈИ

305 ЉУБОДРАГ ЂУРИЋ, ГЕНЕРАЛНИ СЕКРЕТАР ПРЕДСЕДНИКА ВЛАДЕ ФНРЈ – МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ

Vlada Federativne Narodne
Republike Jugoslavije
Pretsedništvo
I Br. 506
21. I 1949 god.

Na predlog Ministra za nauku i kulturu Vlade FNRJ, Predsjedništvo Vlade FNRJ obrazuje Komisiju, čiji je zadatak da evidentira i izradi predloge za pravilnu raspodjelu svih umjetničkih predmeta, koji se nalazi u saveznim ministarstvima i savezним ustanovama.

Komisiju sačinjavaju slijedeći drugovi:

1. BRANKO ŠOTRA, sekretar Saveza likovnih umjetnika FNRJ
 2. ĐORĐE ANDREJEVIĆ – KUN, majstor-slikar,
 3. JOVAN POPOVIĆ, književnik i kritičar
 4. MARKO ČELEBONOVIC, potpredsjednik Saveza likovnih umjetnika FNRJ
 5. VERENA HAN, referent za muzeje i galerije, Ministarstva za nauku i kulturu FNRJ,
- MARCEL GORENC, referent za likovnu umjetnost Ministarstva za nauku i kulturu FNRJ.

Mole se sva savezna ministarstva i ustanove da omoguće u svim prostorijama pregled umjetničkih predmeta i iziđu u susret gore navedenoj Komisiji.

Smrt fašizmu – sloboda narodu

Po ovlaštenju
Predsjednika Vlade FNRJ
Generalni sekretar,
Ljubodrag Đurić

AJ;316-7

306 ПРОФ. БРАНИШ ВОЈТА, ДИРЕКТОР ШКОЛЕ ПРИМЈЕЊЕНЕ УМЈЕТНОСТИ У ЗАГРЕБУ – МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ

(Загреб, 25. 4. 1949.)

IZVJEŠTAJ O PUTOVANJU PO N.R. MAKEDONIJI

Na temelju putnog naloga Ministarstva za nauku i kulturu FNRJ od 14. III o.g. III broj 5718/49 otputovao sam 30.III iz Zagreba u N.R. Makedoniju u svrhu prikupljanja predmeta iz oblasti naše narodne umjetnosti, te da istovremeno izvidim tamošnje stanje kućne radinosti i potrebe za unapređivanje iste.

Po dolasku u Skoplje stavio sam se odmah u vezu sa direktorom Etnografskog muzeja drugaricom Verom Kličkovom i predstavnikom Uprave za domaće rukotvorine i umjetničke zanate. Sa ovim drugaricama posjetio sam pomoćnika ministra prosvjete druga Sokolovskog, kojemu sam izložio svrhu mog dolaska, a koji nam je za naše putovanje po N.R. Makedoniji stavio na raspolaganje auto. Obišli smo ova mjesta: Tetovo, Pirog, Vrapčište, Gostivar, Sv. Jovan Bigorski, Galičnik, Janče, Lazaropola, Debar, Vevšani, Struga, Ohrid, Peštani, Resan, Bitolj, Magarevo, Prilep, Kruševo i Veles.

U navedenim mjestima upoznao sam se sa stanjem najvažnijih grana narodne umjetnosti i kućne radinosti u koje spadaju:

1. Tekstil (čilimarstvo, vez i čipka)
2. Lončarstvo
3. Filigran
4. Drvorezbarstvo

Svaku brigu oko snabdevanja materijalom i sirovinama preduzeća, zadruga i ostalih proizvođača koji se bave proizvodnjom narodnih rukotvorina, kao i stručno-umjetnički nadzor nad ovima, vrši Uprava za domaće rukotvorine i umjetničke zanate Ministarstva komunalnih poslova NR. Makedonije.

Ad 1. Tekstil (čilimarstvo, vez i čipka).

Fabrike čilima «Makedonski folklor» u Skoplju zaposluje oko 200 radnika. Od ovog broja 140 radnica radi uzlane čilime, perzijske čilime, dok samo oko 40 radnica rađa tkani čilim. Ova fabrika počela je sa radom prije 2 godine sa 3 razboja, a danas već radi sa 100 razboja. Učinjeni su pokusi da se motivi makedonskog tkanog čilima prenesu na uzlane, što je pogrešno.

Žalosna je pojava, što u cijeloj Makedoniji u posljednje vrijeme forsira proizvodnja uzlanog čilima, koji je tamošnjem narodu stran, a ide na veliku štetu tkanog makedonskog čilima koji po svojoj umjetničkoj ljepoti i kvaliteti spada među najljepše čilime ove vrste uopće. Kako mi je poznato i koliko sam mogao na terenu saznati, proizvodnju uzlanog čilima forsira «Jugofolklor» iz Beograda, koji tvrdi da ga strano tržište mnogo traži. Već 3 godine vode naši stručnjaci iz oblasti narodne umjetnosti borbu sa «Jugofolklorom», dokazujući mu, da samo prvorazredni umjetnički tkani čilimi mogu osvojiti strano tržište, a ne onakovi kakovi se danas naročito u Bosni i Pirotu proizvode i stavljaju na tržište.

Poznato je da Švedska, Norveška, a naročito Finska spadaju među najjače izvoznike dobrih tkanih čilima, čija je potražnja na stranom tržištu velika. Ovo je i značajno za nas s razloga, što si ove zemlje nisu dale nametnuti proizvodnju uzlanog čilima, sa kojim njihovi narodi nemaju ništa zajedničkog i ne proizvode ga.

Nužno je, da Ministarstvo za nauku i kulturu spriječi daljnje propadanje makedonskog tkanog čilima i da učini sve, da se proizvodnja istog podiže i unapređuje. Ovo nije prekasno, budući da još živi veći broj žena, koje se proizvodnjom tkanih čilima bave.

Treba poraditi da sve ove žene angažiraju se u stručnim tečajevima u kojima bi se mjesna omladina podučavala u tehnikama tkanog čilima.

Tačne podatke i adrese ovih žena iz raznih mjesta Makedonije ima drugarica Kličkova direktor Etnografskog muzeja u Skoplju. Sa ovom vrlo važnom akcijom ne bi se smjelo zatezati zbog starosti ovih žena. U Prilepu našli smo najljepše primjerke makedonskog tkanog čilima, koji dolaze u obzir za folklornu izložbu, a žene koje su ovo tkale još žive.

Uvjeran sam, da bi akcija na oživljavanju tkanog čilima u Makedoniji uspjela i u budućnosti osigurala značajnu ulogu u našem izvozu. Bilo bi dobro da se u postojećim preduzećima NR Makedonije gdje se izrađuju uzlani čilimi uvede proizvodnja tkanog čilima. Na taj način spriječilo bi se nezdravo forsiranje uzlanog čilima i postepeno bi se razvijala proizvodnja tkanih čilima. Veliki broj postojećih prekrasnih makedonskih tkanih čilima poslužilo bi još za dugi niz godina kao uzor u proizvodnji, a koja se mora vršiti isključivo pod nadzorom umjetnika – stručnjaka.

Poduzeće «Makedonski folklor» ima osim čilimarstva odjel za vez i čilim (šivana čipka) i trikotažu. Ovim radom bavi se veliki broj žena uglavnom iz Skoplja. Iako su mogućnosti za razvitak veziva i čipke neograničene, ono što se tamo proizvodi slabog je umjetničkog kvaliteta, a ne daje ni približno sliku ljepote makedonskog veza. Bez umjetnika stručnjaka neće se moći vez i čipka unapređivati, već će se još u većoj mjeri upropaštavati.

U Gostivaru posjetili smo drž. preduzeće za proizvodnju uzlanog čilima. Ovo potpuno novo poduzeće zaposluje danas oko 60 radnika. Poduzeće se proširuje daljnjom izgradnjom tako, da će još ove godine zaposliti oko 200 radnika, a ovaj će se broj stalno povećavati. Kao i sva ostala poduzeća, vunu, boje i ostali materijal dobivaju od Uprave za domaće rukotvorine i umjetne zanate iz Skoplja.

Omladina u svim čilimarama, koje smo posjetili vrlo je marljiva i vrijedna, a ima među njima vrlo talentirane djece. Dnevna norma kod radnika iznosi 8000-9000 uzlova, no ima veći broj i takovih koji izrade dnevno 12-13000 uzlova i više. Drugarica Varkaj Malkljan radnica čilimare u Gostivaru drži upravo fenomenalni rekord od 20.000 uzlova.

U selima Pirog i Vrapčište nalazi se veliki broj žena koje su vješte čipkarice. Još prije par godina one su proizvodile fine čipke, koje su im služile za ukrašavanje njihovih svilenih marama i haljina. Zbog nestašice konca čipka se u ovim selima ne proizvodi i ako ima više od 20 sela gdje su žene vješte čipkarice. Sa malo do-

bre volje moglo bi se čipkarstvo u ovim selima ponovo obnoviti. Podizanjem čipkarstva u ovim planinskim selima NR Makedonije, podigao bi se i životni standard tamošnjeg siromašnog žiteljstva, a obzirom na jeftinoću radne snage, čipka koja bi se tu proizvodila postala bi važan izvozni artikl.

Galičnik planinsko selo na 1300 met. Nadmorske visine, imalo je prije rata oko 3000 stanovnika, dok ih sada ima nešto više od 1000. Radna zadruga «Bistra» koja je osnovana 1946 godine uglavnom je stočarska zadruga i kao takova jedna od najboljih zadruga u državi. Imade 20.000 ovaca, preko 100 konja, 50 krava itd. Te se svi stanovnici sela nalaze u sklopu te zadruge. Zadruga ima svoju čilimaru sa 30 razboja i 60 radnica, te izrađuje samo uzlane čilime. Omladinke većinom su vrlo vješte marljive i talentirane. Čilime izrađuju djelimično iz domaće vune koju sami bojadišu, kao što je to slučaj i u drugim čilimarama NR. Makedonije. Zadruga ima i svoju tkaonicu, koja zaposluje preko 100 lica, a od toga je 20 tkalaca, koji rade na brzo-tkalačkim stanovima. Izrađuju razne štofove i čebad odlične kvalitete. U ovim radionicama radnici sami čiste, peru, predu i farbaju vunu te gotove štofove apretiraju. Dok se žene bave proizvodnjom uzlanih čilima muškarci tkaju. Njihovi štofovi toliko su dobri, da će moći konkurirati stranoj robi, kada nabave «Selfaktor» i mašinu za apretiranje. Selo ima svoju vlastitu poštu, bioskop, električnu centralu, sedmoljetku i liječnika. Po svom jedinstvenom položaju, prirodnim ljepotama, mliječnim proizvodima, čistim i zdravim stanovima, Galičnik imade velike mogućnosti za razvoj turizma. Mjesto je 100% makedonsko (nema Albanaca). Narod je vrijedan, sposoban i inteligentan te spada među najvrednije ne samo u Makedoniji već u cijeloj Jugoslaviji. Važno je napomenuti da su Galičnici bili ranije pečalbari razasuti po svijetu, a ima ih još i danas u Bugarskoj, Grčkoj, Rumunjskoj i Africi. Dok su se za vrijeme bivših režima mučili u tuđem svijetu, današnja narodna vlast omogućila im je dostojan život u krugu njihove zadruge, koja velikim koracima napreduje i stalno se razvija. Prošle godine radni dan svakog zadrugara iznosio je dinara 210.- pa se iz ovog najbolje vidi u kakovom blagostanju živi ova zadruga.

Lazaropolje nalazi se kao i Galičnik na obroncima planine Bistra i Stogova 1350 met. nadmorske visine, te broji oko 1300 stanovnika. Selo ima osnovnu školu, sedmoljetku i produžnu šegrtsku školu. U gradnji se nalazi 6 km. duga autocesta, koja se ovih dana dovršava. Svi stanovnici nalaze se u sklopu seljačke radne zadruge «Kočo Racin». Zadruga se dijeli na 16 brigada i 56 grupa. Od toga je 6 brigada u stočnoj farmi, 6 ovčarskih, jedna kravarska, jedna živinarska u kojoj se nalazi i pčelarska grupa, jedna zanatlijska, jedna komunalna, 2 čilimarske, 1 tekstilna, 1 transportna, 1 nabavna i 1 predionička brigada. Sposobnih zadrugara za rad imade 660. U čilimarama radi 220 radnica na 60 razboja a po kućama oko 30. Tkalačka brigada imade 180 radnica (AFŽ). Osim 200 čilimarki ima još 26 radnica izbjeglica iz Grčke, te 30 albanci koje su skinule feredžu. Zadruga je nabavila modernu mašinu za apretiranje čime će se mnogo poboljšati kvalitet štofova.

Kao i u drugim čilimarama i ovdje se izrađuju samo uzlani čilimi pa iako su isti tehnički odlični ne može se govoriti o umjetničkoj kvaliteti. Za to su štofovi i čebad koji se tu proizvode bolji od onih u Galičniku, a već danas svakako su najbolji od svega sličnog što se proizvodi u našoj zemlji, zahvaljujući kvalitetu njihove vune od koje proizvode i trikotažu najbolje vrste.

Uprava ove zadruge kao i mnoge zadruge i poduzeća u našoj državi žale se na «Jugofolklor». Poznato je, da je «Jugofolklor» jedini ovlašten izvoznik naših narodnih rukotvorina. Gotovu robu otkupljuje proizvođač zbog čega ovim zadrugama i poduzećima leže na skladištu velike količine neprodane robe. Lazaropolska zadruga ima na skladištu gotove robe za cca 4.000.000.- dinara, a robu koju je «Jugofolklor» preuzeo iz nje platio je tek nakon 8 mjeseci. (600.000.- din.). Zadruga ima 110 grla švicarskih krava, 5.000 ovaca, 114 konja, 7 kamiona, 2 osobna auta od kojih je jedan u stalnoj službi prve pomoći. U prošloj godini iznađena su 2 moderna paviljona za čilimarstvo i tekstilne proizvode, a još takva 2 gradit će se ove godine. Naručili su «Selfaktor» sa 500 špula, a mašina za apreturu na putu je. Postavili su 80 košnica, a do konca godine biti će ih 250. Njihova mljekara proizvodi kačkavalj, bijeli sir i putar. Izgrađuju zadrugne domove i spremaju izgradnju turističkog doma. U projektu je da se još ove godine izgradi 40 zgrada za grčke izbjeglice, 2 moderne štale po švicarskom uzoru kao i moderna mljekara. U gradnji živinarnik za 2.000 komada peradi. Izgrađen je novi zadrugni dom na jedan sprat (Dom velikog tipa). Selo ima poštu i bioskop, a zadruga izdaje svoj vlastiti zadrugni list «Lazaropole» koji izlazi 2 puta mjesečno, a ima do sada oko 2.000 pretplatnika. Kako zadruga posjeduje 2.000 šume to ima i svoju drvenu industriju sa pilanom na 2 gatera vlastitog proizvoda, koja dnevno preradi 6 m3 drva. Grade kazan za parenje bukovine i pripremaju se za izradu šperploča i parketa. Osim toga posjeduju 3.000 ha ispaše, te imadu i svoje lovačko društvo. Zadruga je politički i kulturno vrlo aktivna i ima svoje kul-

turno-prosvjetno društvo, koje se dijeli na slijedeće sekcije: političku, folklornu, diletantsku, pjevačku, muzičku, skijašku i fiskalturnu. Zadruga ima i sve potrebne radionice u kojima rade zadrugari zanatlije kao: zidari, tesari, stolari, bravari, kovači itd. Dakle sve što zadruga radi i gradi radi sa vlastitim stručnim kadrovima.

Potrebno je istaknuti da ženska omladina radi prije podne u ćilimari, a poslije podne polazi sedmoljetku. Selo dalo je 20% svih kadrova srezu Debarskom, daju kadrove i Skoplju, a oko 100 ovdje osposobljenih ćilimarki nalazi se u drugim mjestima Makedonije.

Širom naše domovine, a i van nje poznata je folklorna grupa «Kočo Racin» zadruge Lazaropole, koja vrši propagandu makedonskih narodnih pjesama i plesova.

Sve ovo stvoreno je od 1945 godine zajedničkim nesebičnim i požrtvovanim radom ovih svijesnih zadrugara, koji su do Oslobođenja bili puka sirotinja, a danas im nema ravnih u cijeloj državi. Najveća zasluga za uspjeh ove zadruge pripada njihovom predsjedniku drugu Tošku Gruevskom, koji sa besprjernim elanom i jakim voljom sprovodi u život ove velike ideje.

Bilo bi od velike koristi kada bi se u zadruge Galičnik i Lazaropole dovodile ekskurzije zadrugara iz cijele Jugoslavije, kako bi se na licu mjesta uvjerile i upoznale o rezultatima tamošnjeg zadrugnog rada.

Debar. U poljoprivrednoj zadruzi «Bratstvo i Jedinstvo» nalazi se ogranak za proizvodnju uzlanog ćilima koji je do 1.III.o.g. pripadao zadruzi Lazaropole. U ćilimari proizvode se uzlani ćilimi koji su istog kvaliteta kao i ostali o kojima se ovdje govori, a na njima je zaposleno 50 ćilimarki.

Prilep. U Prilepu posjetili smo mnoge kuće u kojima se žene bave tkanjem prekrasnih makedonskih ćilima, koji su po svojoj umjetničkoj koncepciji i skladnosti boja najljepši od svih koje smo vidjeli u NR Makedoniji. Žene same bojadišu vunu prirodnim bojama. Nekoje od ovih starih žena prave su umjetnice u tom radu, a njihove kuće ukrašene su ovim ćilimima. Kao što sam na početku ovog izvještaja napomenuo, ako želimo, da obnovimo proizvodnju tanih makedonskih ćilima potrebno je, da se u Prilepu što prije otvori tečaj za tkanje ćilima, kojim bi rukovodile ove žene.

Kruševo. Ovdje smo posjetili državnu ćilimaru koja je do prije 2 godine bila privatno vlasništvo. U toj ćilimari zaposleno je 130 radnika od toga 90 žena, koje izrađuju uzlane ćilime. Primjetio sam da naročito lijepe bojadišu vunu. Ovdje se izrađuju također tako zvani «jambolije» pokrivači koje bojadišu i bordo bojom. Iako ova ćilimara potpada već 2 godine pod nadzor Uprave u Skoplju nije do danas nitko došao da je posjeti i pregleda njen rad. Uprava iz Ministarstva u Skoplju šalje materijal, preuzima robu ali ne vodi stručni- umjetnički nadzor. I ovdje su se ranije žene bavile tkanjem ćilima, a ponajviše u tekućim metrima, ali je ovo prestalo.

Postoji još veliki broj žena u drugim mjestima NR. Makedonije, koje su se još do prije kratkog vremena bavile tkanjem ćilima, a li uslijed pomanjkanja materijala i zanemarivanjem ove lijepe narodne umjetnosti, taj rad postepeno iščezava i propada.

Ad 2. Lončarstvo

Skoro na cijelom teritoriju NR. Makedonije nailazimo na dobru lončarsku glinu, a naročito Resna, Veleša, Gostivara, Prilepa itd. Raniji lončarski proizvodi NR Makedonije spadali su među najbolje i najljepše slične proizvode u našoj zemlji ne samo po kvaliteti, već i po svom umjetničkom i lijepom obliku. Nažalost u posljednje vrijeme ne može se o njoj kao takvoj govoriti.

U svim mjestima koja smo posjetili naišli smo uglavnom na vrlo lošu lončarsku robu. Jedino u Prilepu pronašli smo kod jednog lončara lijepih primjeraka lončarije, koja je proizvedena prije nekoliko godina. U Resnu i Velešu čiji su lončarski proizvodi do nedavno bili najbolji, naišli smo na slabu robu. Lončari Hrv. Zagorja, Like, Dalmacije, Bosne i Slovenije proizvode danas daleko bolju lončariju od one što smo vidjeli u NR. Makedoniji.

Na naše pitanje zašto sada proizvode tako lošu robu, dobili smo od samih lončara u svim mjestima isti odgovor, da je tome razlog dirigrana cijena koja je puno preniska, a da bi se lončarima isplatio njihov rad kao što je to bilo ranije.

Mišljenja sam, da njihova tvrdnja donekle je opravdana, ali postoji i ovaj razlog: Budući da tamošnji narod osim lončarskog suđa ne može nabaviti nikakvo drugo, prisiljen je da kupuje ovu lošu robu bez obzira na njen kvalitet, a lončari znajući dobro ovo pitanje proizvode lošu robu.

U interesu lončarstva NR. Makedonije treba cijene njihovoj robi nešto povisiti, no potrebno je voditi strogu kontrolu po stručnim licima nad cjelokupnom lončarskom proizvodnjom. Ako se ovo brzo ne učini predstoji neminovna propast ovih do prije kratkog vremena najljepših lončarskih proizvoda u našoj zemlji.

Ad 3. Filigran

I ova grana naše narodne umjetnosti u NR. Makedoniji ima svoju lijepu i staru tradiciju, a što je najvažnije ima i danas velike mogućnosti za razvoj. U Skoplju osnovana je prije godinu dana filigranska zadruga «Vardar» po Upravi za domaće rukotvorine i umjetničke zanate u Skoplju, koja ujedno vodi i stručno-umjetnički nadzor. Ova nova zadruga već danas radi sa 50 radnika od kojih je 11 omladinki. Našao sam među njima upravo savršenih majstora koji sve tehnike ove discipline sa lakoćom savladavaju, a uz ispravno stručno-umjetničko vođstvo, stvarali bi čuda. Nažalost, kao i u svim disciplinama narodne umjetnosti, ni ovdje nema umjetnika stručnjaka, koji bi znali ovu lijepu narodnu umjetnost skrenuti na ispravan put. Mogućnosti su velike, materijala imade u dovoljnim količinama, a isto tako i stručne radne snage. Dobri su oni proizvodi koje kopiraju po starim uzorcima, a tih ima veliki broj, dok je loše ono što im se daje u rad po nacrtima nekih umjetnika. Osim ove zadruge postoji u Skoplju, a i u drugim mjestima NR. Makedonije mnogi majstori filigraniste.

Makedonski filigranski proizvodi bez sumnje su najljepši od svih sličnih proizvoda drugih naših republika. U interesu unapređivanja ove grane narodne umjetnosti, a i s obzirom da se ovi proizvodi mnogo traže na stranom tržištu potrebno je da se pristupi planskom radu na organizovanju ovog posla, koji će i proizvođačima i državi donijeti velike koristi.

Ad 4. Drvorezbarstvo (duborez)

Debar, Centar drvorezbarstva NR. Makedonije bio je Debar gdje je prije postojala glasovita drvorezbarska škola. Iz ove škole izašli su najčuvjeniji makedonski drvorezbari 18 vijeka, koji su ovu školu polazili iz bližih i udaljenih sela, naročito iz sela Osoj i Gari. Selo Osoj dalo je najglasovitije rezbare iz obitelji Filipovski. Ova umjetnost prelazila je iz koljena na koljena i cvala je još do prije 40 godina. Ne samo u Debru nego i po cijeloj Makedoniji postoji veliki broj manastira, crkava i privatnih zgrada, čije su prostorije bogato ukrašene rezbarijama ovih narodnih umjetnika. Njihova su najsajnija djela: Ikonostas crkve Sv. Spasa u Skoplju, ikonostas Sv. Jovana Bigorskog, a njihovo najbolje djelo tj. Ikonostas crkve u Kruševu pao je požarom za vrijeme narodnog ustanka godine 1903. Vidjeli smo i fotografirali u pojedinim privatnim kućama Tetova, Debra i drugim mjestima neke od najljepših rezbarskih ukrasa stropova i zidova, a te fotografije nalaze se u Etnografskom muzeju u Skoplju.

I ako sve ove rezbarije imaju svoj osebujni karakter Debarske škole, na njega je mnogo uplivisao barok. Narodno drvorezbarstvo u širem smislu, kao što to postoji u Bosni i Dalmaciji (ukrašavanje raznih predmeta kao frula, štapova, stolaca, truba i ostalog) nisam tamo vidio.

Ohrid, Rezbarsko fasaderska škola u Ohridu osnovana je 1926 godine. Zapravo je to nastavak rezbarske škole u Debru koja je tamo zatvorena zbog slabog odziva učenika. Školovanje na ovoj školi traje 3 godine, a u rezbarskom odjelu nalazi se 27 učenika. Ova škola u cijelosti ne odgovara savremenim potrebama naše narodne socijalističke države, jer je to tip zastarjele i loše predratne buržuske škole, koja s obzirom na lošu organizaciju i nesavremen nastavni plan i program po kojem radi, više je od štete nego od koristi. Pa ipak škola je osposobila dobre rezbare zanatlije, ali ni jednog umjetnika. Pod vođstvom nastavnika drvorezbara, učenici te škole izrađuju sada namještaj za kabinet Predsjednika vlade NR. Makedonije, za kojeg su osnove dali arhitekta iz Skoplja. Ne ulazeći u kritiku ovog namještaja napominjem, da bogata drvorezbarija tehnički dobro izvedena. Za folklornu izložbu izabrao sam ovdje nekoliko fragmenata kopija starih stropova iz 18 vijeka, radove nastavnika i đaka ove škole. Koliko rad u ovoj školi ne valja vidi se najbolje po tome, što iz velike zbirke gotovih dačkih radova koji se nalaze u vitrinama vestibila škole, nismo mogli pronaći niti jedan predmet koji bi se mogao izabrati za folklornu izložbu. U ovim vitrinama naslagano je toliko neukusnih predmeta i kičeva, da čovjek naprosto ne vjeruje, da se nešto ovakvo moglo i može proizvesti u jednoj školi. S obzirom na moja zapažanja potpuno je ispravna odluka Vlade NR. Makedonije, da se ova škola ukine i da se drvorezbarstvo kao predmet pripoji školi primjenjene umjetnosti u Skoplju.

Prije 2 godine osnovana je po Mjesnom N.O-u u Ohridu, a pod stručno-umjetničkim nadzorom Uprave u Skoplju, rezbarsko-stolarska radionica u kojoj danas radi 10 rezbara i 9 stolara. Ovdje uglavnom izrađuju po nacrtima i narudžbi i druge uglavnom neuspjele i neukusne predmete slične onima iz vitrina Ohridske škole.

Škola primjenjene umjetnosti u Skoplju

Ova škola u cijelosti ne odgovara postavljenim joj zadacima s razloga, što i kraj dobrih nastavničkih umjetničkih sila, nema nastavnika umjetnika iz oblasti primjenjene umjetnosti. Rad ove škole isti je kao i rad drugih likovnih škola u staroj Jugoslaviji. Osim nestašice nastavnika iz primjenjene umjetnosti, ovoj školi manjkaju i radionice koje su glavni uvjet za normalan rad škole primjenjene umjetnosti. Škola nema ni približno potrebnih prostorija, a vajarski odjel radi u tamnim i vlažnim podrumskim prostorijama, što je naprosto ubitačno za nastavnike i učenike, a kosi se sa svim higijenskim propisima o radnim prostorijama.

Ukoliko je to moguće treba povećati nastavnički kadar stručnjacima koji se oblasti primjenjenom umjetnosti bave prvenstveno za keramiku, tekstil, dekorativno slikarstvo, dekorativno vajarstvo i grafiku.

Zaključak

Iz ovog referata opaža se posvemašno pomanjkanje vodećih stručno-umjetničkih kadrova ne samo za škole već i za unapređivanje narodne umjetnosti. Budući da ne raspolažemo dovoljnim brojem umjetnika-stručnjaka, a isto tako ne možemo ih preko noći stvoriti, potrebno je da se:

1. Talentovani mladi umjetnici Makedonije, kojima je želja da se posvete primjenjenoj umjetnosti, pošalju na studij odnosno na praksu u inostranstvo ili u druge naše republike u svrhu specijalizacije.

2. Talentiranu omladinu treba poslati u škole primjenjene umjetnosti. Ovdje dolaze prvenstveno u obzir svršeni učenici škola učenika u privredi, zatim koji su svršili sedmoljetku ili njima slične škole, omladina zaposlena u čilimarama, koja istovremeno polazi sedmoljetku, (Galičnik, Lazaropole) kao i sva omladina koja ima propisane školske kvalifikacije, talentirana je i ima želju da se posveti primjenjenoj umjetnosti. Ovo vrijedi ne samo za NR.Makedoniju već i za sve ostale naše narodne republike.

U Skoplju postoji Etnografski muzej. Ovaj muzej iako je nova ustanova, blagodareći razumijevanju narodnih vlasti koja istu bogato pomažu i agilnom rukovodiocu tog muzeja, sakupio je u svojim prostorijama veliko blago narodnih rukotvorina iz svih oblasti kućne radinosti na teritoriju NR.Makedonije. Zbirke se svakim danom povećavaju, pa mogu već danas poslužiti likovnim školama, umjetnicima i ostalim licima koja se bave unapređenjima narodne i primjenjene umjetnosti u NR.Makedoniji.

Na koncu htio bih još primjetiti, a što je vidljivo iz ovog referata, da na terenu vlada haos i ne postoji nikakva povezanost između pojedinih ustanova koje se bave unapređivanjem odnosno proizvodnjom naših narodnih rukotvorina, ni u jednoj republici, a kamoli u državi kao cjelini.

Da bi se Ministarstvu za nauku i kulturu FNJR odjelu za kulturu olakšao posao oko stručno-umjetničkog nadzora nad cijelim ovim radom, a dok ne bude osnovan posebni odjel za narodnu umjetnost, i dok ne bude formiran stručno-umjetnički savjet pri tom odjelu, potrebno je da se u pojedinim Nar. republikama namegnuje po jedno stručno-umjetničko lice koje bi vršilo nadzor nad cjelokupnim ovim radom u pojedinoj republici, i jedno isto lice kao vrhovni nadzorni organ koje bi bilo zaduženo da o njihovom radu obavještava izravno Ministarstvo za nauku i kulturu FNJR. Ovo lice ne bi moralo biti službenik spomenutog Ministarstva niti bi moralo imati svoje sjedište u Beogradu.

S.F. – S.N.

Zagreb, 25 travnja 1949.

AJ-316-62

Direktor škole primjenjene
umjetnosti
Prof. Braniš Vojta

**307 ЗОРИЦА СИМИЋ-МИЛОВАНОВИЋ, КУСТОС УМЕТНИЧКОГ МУЗЕЈА У БЕОГРАДУ
– ДИРЕКТОРУ УМЕТНИЧКОГ МУЗЕЈА У БЕОГРАДУ**

НАРОДНА
РЕПУБЛИКА СРБИЈА
УМЕТНИЧКИ МУЗЕЈ
Бр. 689
17. IX 1949 године

ДИРЕКТОРУ УМЕТНИЧКОГ МУЗЕЈА

Боравећи ове године на летовању у Будви, поред осталих манастира у Приморју, посетила сам и манастир Подмаине, испод брда Острога, на један километар удаљен од Будве.

Манастир Подмаине има две цркве: једну велику и једну малу. Од историјског значаја је Мала Црква, која се налази испод манастирских ћелија, под земљом. Према једном запису који се у њој налази, изнад западних врата, црква је обновљена 1690 године. Иначе приписују је Црнојевићима (14-15 век). Обе цркве, за време Бокелског устанка 1869 године, биле су спаљене. Велика је покривена 1872 године, али није обновљена. Ни у једној се од 1869 године не служи. За време Првог светског рата оне су служиле аустријским властима као тамнице.

Мала црква је сва живописна фрескама, мањег формата. Њихов број је велики. Изузев неколико све су премазане обичним кречом. По свој прилици да су и ове фреске сликали зографи Рафајловићи. Да ли се испод ових фресака налази још који, старији слој, требало би тек испитати.

Пред црквом се налази гроб владике Данила I, чије је кости кнез Никола I пренео на Орлов Крш, више Цетиња.

Манастир има више зграда. У соби некадашње манастирске трпезарије исклесан је грб Петровића, а на тераси испред манастирских ћелија налази се камена цистерна, на којој су на све четири стране исклесани руски и млетачки грбови. Са источне стране, сасвим уз манастир, саграђен је 1890 године, парохијски дом, који је за време Првог светског рата порушен. Остали су само голи зидови. С југоисточне стране саграђена је манастирска кула мотрионица, са пушкарницама, које још и данас постоје.

Манастир Подмаине се налази у једном изванредно лепом и богатом крају, поред мора. Он је био омиљено боравиште Његошево. Кажу да је велики део «Горског вијенца» ту испевао. У њему је, као ђакон, једно време боравао и Доситеј Обрадовић. У сваком случају манастир Подмаине је један од значајнијих историјских споменика Црне Горе и као такав стављен је под заштиту државе.

Међутим приликом посете манастиру, доживела сам тешко разочарење. Општи утисак је врло тежак, а још тежи кад се уђе у детаље. Манастир се налази у врло запуштеном стању. Свуда око њега, у његовом дворишту, ближе и даље, по степеницама, испред улаза у Малу цркву простор је загађен од стоке, која свуда слободно шета, јер у манастиру станује више породица. И Његошева соба је настањена. У Малу цркву не може да се уђе, а да за посетиоцем не јурне стока. Ова црква је мрачна и стално затворена, без проветравања, и због тога је врло влажна. А да би невоља била још већа она се још више влажи, управо вода је из једног воденичног јаза, који се ослања на северни зид Мале цркве, формално подлокава. Фреске су због тога толико влажне да вода скоро са њих цури и ако тако остане оне ће ускоро све пропасти. Затим још једна опасност прети овим фрескама. Како се манастир Подмаине налази сасвим близу Будве њега много посећују наши људи, па и странци. И често се дешава да поједини «стручњаци» покушавају да чисте фреске. Недавно их је један Немац прао лужином, а један студент стругао. Због оваквих поступака натпис изнад врата скоро је сасвим истрвен. Па и сами становници манастира до скоро нису знали да не смеју никакве преправке да врше на зградама, без одобрења власти.

Један од становника у манастиру Подмаине, иначе сопственик околног имања, показао ми је акт о стављању манастира под заштиту, али ми је рекао, и замолио ме да о томе обавестим надлежне, да су, дан пре моје посете у манастиру долазили другови из Месног одбора Будве са управом задруге «Подострог» ради преправке парохијског дома у манастиру за штале.

Ја сам на све ово скренула пажњу другу Андреји Копривици из Претседништва Владе Црне Горе, а сматрам за дужност да обавестим о овоме и Министарство за науку и културу Владе ФНРЈ, како би оно сугерирало Заводу за заштиту споменика Црне Горе да се што пре предузму мере да се манастир Подмаине заштити од даљег пропадања и доведе у ред како то заслужује један историски споменик.

На крају слободна сам да изнесем своје мишљење, да би у манастиру Подмаине, са изванредном околином, на издигнутом платоу, са широким и великим терасама које гледају на море било згодније подићи једно опоравилиште за људе, него стаје за стоку.

С.Ф-С.Н!

15 IX 1949 год.
AJ-316-2

КУСТОС УМЕТНИЧКОГ МУЗЕЈА
Зорица Симић-Миловановић, с.р.

**308 НОВАК МИЛОШЕВИЋ, НАЧЕЛНИК ОДЕЉЕЊА КОМИТЕТА ЗА ЗАКОНОДАВСТВО И
ИЗГРАДЊУ НАРОДНЕ ВЛАСТИ ФНРЈ
– МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ФНРЈ**

КОМИТЕТ ЗА ЗАКОНОДАВСТВО
И ИЗГРАДЊУ НАРОДНЕ ВЛАСТИ
ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Пов Бр.546
5.-X-1949

MINISTARSTVU ZA NAUKU I KULTURU FNRJ

БЕОГРАД

Šaljemo vam nacrt Rešenja o osnivanju Pomorskog muzeja u Kotoru i molimo vas da nam eventualne
vaše primedbe dostavite do 8 oktobra t.g.

Smrt fašizmu – sloboda narodu

Načelnik
Novak Milošević

ПРИЛОГ:

На основу решења Владе ФНРЈ IV бр. 7791/48, Комитет за законодавство и изградњу народне
власти Владе ФНРЈ, доноси

РЕШЕЊЕ

о оснивању Поморског музеја у Котору

1. У саставу Министарства поморства ФНРЈ оснива се Поморски музеј у Котору.
2. Поморски музеј у Котору има за задатак да прикупља и откупљује, а затим сређује, излаже и
одржава предмете и документе који се односе на историју поморства Боке Которске; да ову историју
проучава и истовремено објављује резултате свога рада.

3. Поморски музеј у Котору има посебан предрачун који улази у састав предрачуна Министар-
ства поморства ФНРЈ.

Директор музеја је наредбодавац за извршење предрачуна.

4. Министар поморства ФНРЈ у сагласности са Министром за науку и културу ФНРЈ донеће
правилник о организацији и раду Поморског музеја у Котору.

5. Ово решење ступа на снагу даном објављивања у «Службеном листу ФНРЈ».

AJ;316-5

**309 ВЛАДО МАЂАРИЋ, НАЧЕЛНИК ОДЕЉЕЊА ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ У
МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ФНРЈ
– КОМИТЕТУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВО И ИЗГРАДЊУ НАРОДНЕ ВЛАСТИ ФНРЈ**

Пов III 2459
Октобра 9

КОМИТЕТУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВО И ИЗГРАДЊУ
НАРОДНЕ ВЛАСТИ ФНРЈ

БЕОГРАД

Оснивање поморског
музеја у Котору.

У вези вашег дописа Пов.бр. 546 од 3-X.1949 године извештавамо вас да се слажемо са нацр-
том Решења о оснивању поморског музеја у Котору, сем тачке 2) коју треба престилизовати да би гла-
сила овако:

«Поморски музеј у Котору има за задатак да прикупља, сређује, чува, научно обрађује, приказу-
је и популарише предмете који илуструју и документују општи и специјални развитак историје помор-

ства Боке Которске; да је проучава и истовремено резултате свога рада објављује. Рад и деловање музеја треба да је усмерено и прилагођено културним и политичким потребама наших народа.»

СМРТ ФАШИЗМУ-СЛОБОДА НАРОДУ!

AJ-316-5

Начелник
Одељења за културу и уметност
Мађарић Владо

**310 БЛАЖО САВИЋЕВИЋ, ПОМОЋНИК МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ ЦРНЕ ГОРЕ
– МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ**

НАРОДНА РЕПУБЛИКА ЦРНА ГОРА
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ

Одељење VI

Бр.1468

Цетиње, 7 II 1950 год.

ПРЕДМЕТ: Обавјештење по питању
музејских објеката-тражи се

МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ
ВЛАДЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

У вези вашег акта бр. 576/50 год., који се односио на евиденцију музејских објеката, консултовали смо се са Управом Држ. музеја на Цетињу. Према нашем и њиховом мишљењу би нужно и корисно било да Министарство за науку и културу Владе ФНРЈ изради једнообразно све књиге за евидентирање и картотекирање музејских предмета, јер ако се те књиге буду радиле за сваки музеј посебно оно ће сигурно имати разних недостатака. Те књиге, на примјер, за дуго вријеме неће бити могуће изградити у цетињској штампарији, а ако би се временом и израдиле, тешко да би се за исте нашле хартија доброга и јакога квалитета, каква у сваком случају мора бити за музејске инвентаре, који се за дуги низ година морају употребљавати.

Питање увођења прописаног система евидентирања и картотекирања музејских објеката тешко да ће за дуже вријеме бити могуће извршити у Држ. музеју на Цетињу. Главна сметња за увођење траженог система евидентирања и картотекирања многобројних музејских објеката јесте у недостатку стручних лица, која би вршила тај посао. Државни музеј на Цетињу има, на примјер, богату збирку старог оружја, почињући од преисторијског периода негласаног камена (палеолита) па све до најновијих дана Народноослободилачке борбе и само за инвентарисање оружја овога музеја требало би неколико искусна стручњака, који су одлични познаваоци оружја из разних преисторијских и историских епоха. Музеј има такође доста велику збирку умјетничких слика из разних епоха. За њихово инвентарисање потребни су били посебни стручњаци, који би могли правилно и за науку корисно извршити инвентарисање тих слика. Ови стручњаци морали би за неке портрете и слике утврдити ко их је радио, а у најгорем случају којој умјетничкој школи и коме периоду оне припадају. За оне портрете и слике које имају само иницијале умјетника, треба утврдити имена тих умјетника, а напоследку треба све те портрете и слике класирати по групама (уље, акварел, пастел, бакорез, графика итд.). Музеј посједује и извјесну количину старог новца, који може научно инвентарисати и спремити за излагање само добар и искусан нумизматичар.

Познато је да инвентарисање музејских објеката није лак посао ни за стручњаке. Важност стручнога и научнога инвентарисања музејских објеката види се и из плана евидентирања музејских предмета, јер у њему стоји: «Инвентарисање је уједно првобитни облик научне обраде предмета. Према томе рад на научнога инвентарисању тражи одговарајуће стручне квалификације музејских радника који носе пуну одговорност за састављање описа предмета у инвентару».

Недостатак стручњака чинио је да Држ.Музеј на Цетињу није од свога оснивања до данас имао стручнога и научнога инвентара. Његови инвентари састоје се само од неколико рубрика у којима су двије главне: «Назив предмета» и «Кратак опис предмета». Те рубрике попуњавају редовно неструч-

њаци, услед чега оружје није могло бити стручно инвентарисано, те у рубрикама «Редни број» и «Назив предмета» за оружје пише само оволико:

Број 1 до 53 – Оружје које је приковано и изложено на табли I,

Од 55 до 187 – Оружје које је приковано и изложено на табли II

У рубрици «Кратак опис предмета» нема за 506 ком. оружја ни једне ријечи. Наравно, да од оваког инвентарисања нема скоро никакве користи, јер би се лако могле вршити и злоупотребе.

Данашња Управа Држ.Музеја на Цетињу не може ништа више урадити за научно и стручно инвентарисање музејских објеката, него што су то урадиле раније Управе, јер се у Музеју не налази ни једно стручно лице за музеолошка питања.

Вјерујући да Музеј неће моћи добити за извјесно вријеме потребне стручне и искусне кустосе, који би могли научно и правилно извршити инвентарисање многобројних и разноврсних музејских предмета, сматрамо да би томе једини лијек био, када би се током сваке лјетње сезоне ангажовао бар по један познатији стручњак из централних музеја, који би извршио научно и стручно инвентарисање музејских предмета своје струке, те би се на тај начин за неколико година, израдили научни и стручни инвентари свих музејских објеката.

У вези предњег молимо да нас извјестите да ли се и уколико могу усвојити наведени предлози и да ли постоји могућност да нас помогнете у решавању изложених питања.

СМРТ ФАШИЗМУ-СЛОБОДА НАРОДУ!

AJ-316-80

ПОМОЋНИК
Блажо Савићевић

311 ЕРИХ КОШ, НАЧЕЛНИК ОДЕЉЕЊА ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ МИНИСТАРСТВА ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ – ГЕНЕРАЛ-МАЈОРУ ЂУРУ КЛАРИНУ, ЧЛАНУ САВЕТА ЗА ЗАШТИТУ СПОМЕНИКА КУЛТУРЕ ФНРЈ, БЕОГРАД

МИНИСТАРСТВО ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ

ВЛАДЕ ФНРЈ

III/1 Бр.10758

27 маја 1950 год. Београд

Друг КЛАРИН ЂУРО, генерал-мајор ј.а. члан савета за заштиту споменика културе ФНРЈ

БЕОГРАД

ДМ/ОГ ПРЕДМЕТ: Питање културно-историских објеката-које држи Ј.А.

На конференцији Савета заштите споменика културе ФНРЈ претставници републиканских завода истакли су да извесне јединице Ј.А. држе неке објекте од веће културно-историске вредности којима не указују дужну бригу, не поступајући са њима у духу Закона за заштиту споменика културе.

Како је извесно да овакав однос произилази из личног, неправилног става појединих теренских команданата, Савета за науку и културу Владе ФНРЈ радо је прихватио Вашу иницијативу, изражену у усменом разговору на конференцији од 13-V-1950 г., да Главној политичкој управи, односно Вама лично као члану Савета доставља све теже случајеве за које сматра да је по среди повреда Закона.

Достављајући Вам у прилогу привремени списак важнијих објеката које држи Југословенска Армија Савет за науку и културу Владе ФНРЈ Вас моли да код Главне политичке управе дејствујете како би се у односу на наше културно-историске споменике заузео правилан став и исправили све досадашње грешке.

СМРТ ФАШИЗМУ-СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник
Одељења за културу и уметност,
Ерих Кош

ПРИЛОГ

PRIVREMENI SPISAK VAŽNIJIH OBJEKATA
KOJE DRŽE JEDINICE J.A.

1. Tvrđava u Osijeku
2. Tvrđava u Petrovaradinu
3. Beogradski grad
4. Samuilova tvrđava u Ohridu
5. Dvorac Januševac
6. Patrijaršija u Sremskim Karlovcima
7. Palata bišeg crkvenog sabora u Sremskim Karlovcima
8. Konak manastira Gračanice
9. Kula iz I ustanka u Valjevu
10. Tvrđava u Nišu
11. Tvrđava u Šapcu
12. Tvrđava u Travniku
13. Manastir Sv Naum na Ohridskom jezeru
14. Stara kula u Vršcu

ПРИЛОГ 2

PRIVREMENI SPISAK KULTURNO-UMJETNIČKIH OBJEKATA KOJE SU OŠTETILE JEDINICE J.A.

1. Osječka tvrđava.-U sklopu starog utvrđenja koje potiče iz 18.vj., a koje je zidano po fortifikacionim principima francuskog maršala Vobana, jedinice J.A. izvršile su obimne adaptacione radove. Izvesni delovi zidina su srušeni i prezidani. Konzervatorski zavod NR Hrvatske uzaludno je pokušavao da obustavi radove koji su ugrozili stilski lik tvrđave. Usled nemogućnosti da priđe ovom važnom spomeniku vojne arhitekture 18 vj. Naša zaštitna služba nije u mogućstvu da da tačnu sliku o stanju objekta.

2. Tvrđava u Petrovaradinu.- Ovaj značajan objekat koji je po stilu srodan osječkom gradu ugrožen je na isti način.

3. Beogradska tvrđava.- Beogradska tvrđava sa osječkim i petrovaradinskim gradom čini poslednji veliki primer austrijskih fortifikacija iz doba austro turskih ratova. U jedan deo gornjeg grada onemogućen je pristup. U toku rata ovaj je grad jako stradao, pa je potrebno izvršiti obimne konzervatorske radove.

4. Samuilova tvrđava u Ohridu.- Ovaj grad nije naučno ispitan. Kako je pristup onemogućen teško je utvrditi u kojoj je meri grad oštećen.

5. Dvorac Januševac.- Prema obaveštenjima Konzervatorskog zavoda u dvorcu Januševac – najlepšem dvorcu u stilu ampira u Hrvatskoj- ostaće trajno smeštene vojne jedinice. Prema njihovim saopštenjima u Januševcu će se graditi veliko skladište. Takođe je navodno odlučeno da se sam dvorac poruši jer ga ionako ne može niko posetiti.

6. Akvadukt kod Skoplja.- Ovaj značajan rimski spomeni oštetile su jedinice J.A. porušivši dva luka, čija je cigla upotrebljena za ukrašavanje parka.

7. Konak manastira Gračanice.- U manastirskom konaku koji se nalazi u neposrednoj blizini manastira smeštena je municija. To smeštanje ozbiljno ugrožava sigurnost objekta.

8. Patrijaršija u Sremskim Karlovcima.- Zgradu upotrebljavaju jedinice J.A. radi smeštaja kantine. Park oko zgrade je većim delom posečen. Sama zgrada dovedena je u derutno stanje i zahteva opravke.

AJ-316-89

КЊИЖЕВНОСТ И ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ

312 ЦК КПЈ, КОМИСИЈА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ
– ДРЖАВНОМ ИЗДАВАЧКОМ ЗАВОДУ ЈУГОСЛАВИЈЕ, БЕОГРАД
(Београд, 1945)

DRŽAVNOM IZDAVAČKOM ZAVODU JUGOSLAVIJE

Da bi se izdavačka djelatnost naših državnih i partiskih izdavačkih zavoda što je moguće više plan-
ski razvijala i da bi značila, ostvarivanje jednog do najveće moguće mjere jedinstvenog plana, potrebno je da
se ponovo pozabavimo pitanjem djelatnosti svih naših izdavačkih preduzeća, pitanjem njihove unutrašnje or-
ganizacije i planiranja njihovog rada, pitanjem njihovog razgraničenja. Riječ je, prije svega, o opštoj i principi-
jelnoj strani problema.

1.

Državni izdavački zavod Jugoslavije treba da bude ugledno, glavno i reprezentativno izdavačko pred-
uzeće u našoj zemlji; preko njega, na polju kulturno-izdavačke djelatnosti, naša država treba da ostvaruje i da
ilustruje rukovodeća načela svoje unutrašnje i spoljne politike, i svoje kulturne politike. Ono treba da pruži na-
šim narodima najistaknutija djela domaće i inostrane naučne i umjetničke književnosti; da pomogne ostvariva-
nju pravilnog odnosa naših narodnih stvaralačkih snaga prema vrijednostima kulturnog nasleđa. Ono, izdajući
reprezentativna djela svih jugoslovenskih književnosti, treba da doprinese čvršćenju i porastu ideje bratstva i
jedinstva naših naroda. Istim putem, ono treba da doprinese čvršćenju i razvijanju ideje slovenske solidarnosti,
objavljujući najbolja djela iz nauke, književnosti i umjetnosti svih slovenskih naroda. Izdavački zavod Jugo-
slavije treba da posveti naročitu pažnju djelima naših velikih revolucionarno-demokratskih pisaca iz prošlosti,
koja su predašnji nenarodni režimi zabranjivali i potiskivali. Isto tako, ono treba da posveti naročitu pažnju
djelima naših i ostalih slovenskih naučnika i umjetnika, koji su bili pobornici slovenske saradnje i uzajamno-
sti. Državni izdavački zavod Jugoslavije treba da podupre razvoj savremene književnosti, nauke i umjetnosti
jugoslovenskih naroda, objavljujući i plasirajući najznačajnija djela iz svih tih oblasti. On treba da objavi
ugledna djela domaće i inostrane, klasične i savremene dječije književnosti. I najzad, da posveti naročitu pa-
žnju pitanju prikupljanja, djelimično i objavljivanja, građe iz istorije i za istoriju naše narodno-oslobodilačke borbe.

Prema tome, Državni izdavački zavod Jugoslavije, planirajući svoj rad na najmanje tri godine, treba
da u 1946 počne sa izdavanjem djela iz sledećih oblasti i od sledećih autora:

a) naučnih djela inostranih pisaca, naročito klasičnih djela iz oblasti filozofije, biologije, antropologi-
je, fizike, kosmologije, istorije, istorije umjetnosti, političke ekonomije, sociologije, juristike, estetike itd. (na-
ročito skrećemo pažnju na djela francuskih materijalista, na Darvinova djela o postanku i razvitku vrsta i čov-
jeka, djela I. Pavlova, N. J. Mara itd.);

b) klasičnih djela zapadnoevropske i američke književnosti, naročito djela kritičnih realista (Rable,
Balzak, Stendal, Mopasan, Dode, Sviift, Dikens, Teker, Tven, Hajne, Servantes, Zola itd.), izabranih djela iz
grčke i rimske klasike, bez najpoznatijih, (treba, možda, računati na prevode Tome Maretića);

c) klasičnih djela slovenske književnosti, naročito ruskog kritičkog realizma i ruskih, književnih kriti-
čara i estetičara materijalista XIX vijeka (Gogolj, Ostrovski, Gončarov, Ljeskov, Tolstoj, Ščerbin, Koroljenko,
Čehov i dr., Bjelinski, Dobroljubov, Černiševski, Hercen); djela klasične ukrajinske književnosti (Ševčenko i
Franko); djela iz klasične bjeloruske, iz klasične i novije poljske, češke, slovačke i bugarske književnosti, kao i
iz narodne književnosti Lužičkih Srba;

d) reprodukcije i monografije najpoznatijih svjetskih likovnih umjetnika, snabdjevane pravilnim pred-
govorima i tumačenjima (Mikelandelo, Leonardo da Vinči, Rembrant, Brojgel, Goja, Velaskez, David, Delakroa,
Domije, Hogart, Rjepin, Vereščagin, Surkov); mape i monografije savremenih sovjetskih likovnih umjetnika;

e) reprezentativna djela srpske, hrvatske i slovenačke klasike; zbornike narodne književnosti svih ju-
goslovenskih naroda - u novijim redakcijama; reprezentativni zbornik makedonske narodne poezije i proze;
zbornik narodnih pjesama i priča koje su ponikle u narodno-oslobodilačkoj borbi; zbornik narodnih pjesama i
priča iz Istre; zbornik najboljih narodnih pjesama i priča Šiptara sa Kosova i Metohije (u prevodu);

f) najznačajnijih djela jugoslovenskih naučnika: istoričara, geografa, prirodoslovaca, filologa, sociolo-
ga; najznačajnija ili cjelokupna djela revolucionarnodemokratskih sociologa i publicista XIX, vijeka (Svetozar
Marković, Vasa Pelagić); naročitu pažnju trebalo bi posvetiti djelima Stojana Novakovića o našem srednjem
vijeku, spisima Vuka Karadžića o prvom i drugom ustanku, spisima Vatroslava Jagića, Franje Račkog i dr.;

g) najznačajnijih djela savremenih jugoslovenskih književnika (srpskih, hrvatskih, slovenačkih, makedonskih, crnogorskih);

h) najznačajnijih djela sovjetske (ruske, bjeloruske, ukrajinske itd.) naučne i umjetničke književnosti;

i) djela naših i slovenskih pisaca koji su obrađivali probleme slovenstva i slovenske saradnje; knjige naših pisaca, koji su pisali pozitivno o susjednim narodima s kojima razvijamo saradničke odnose (Marko Miljanov o Albancima, Dimitrije Tucović o Srbiji i Albaniji itd.);

j) reprezentativnih djela dječje i omladinske domaće i inostrane književnosti (Tvena, Žil Verna, Londona, Tolstoja, Defoa; Zmaja, Župančića, Nazora itd);

k) najznačajnije dokumente iz narodnooslobodilačke borbe;

Državni izdavački zavod Jugoslavije treba da formira široke savjetodavne odbore: 1) za slovenske književnosti, 2) za zapadnoevropsku i američku književnost, 3) za jugoslovenske književnosti, 4) za naučna djela. U ove odbore treba da uđu najpoznatiji predstavnici našeg naučnog i književnog života, ljudi iz svih naših kulturnih centara. Članovi odbora treba da izrađuju predloge izdavačkih planova, da vrše kontrolu rukopisa i prevoda, sastajući se na zajedničke sjednice onda kada, ih pozove Uprava preduzeća. U tim slučajevima na sjednice dolaze i članovi iz Zagreba, Ljubljane itd., a inače oni sarađuju sa preduzećem, odnosno sa dotičnim odborom, pismenim putem. Preduzeće plaća članovima odbora dnevnice za sastanke, honorare za lektorske poslove.

Državni izdavački zavod Jugoslavije treba da vodi svoja izdanja po liniji više biblioteka, koje treba da proističu i da obuhvataju materijal koji planiraju i predlažu odbori. Na čelu biblioteka treba postaviti odgovorne urednike biblioteka.

Državni izdavački zavod Jugoslavije treba da nastoji da većinu svojih izdanja štampa i ćirilicom i latinicom, a izvjesna djela i na slovenačkom i makedonskom, ili samo na slovenačkom i makedonskom. On treba da štampa svoja izdanja u reprezentativnoj opremi (mali broj egzemplara), i u veoma jednostavnoj i jeftinoj opremi svu ostalu nakladu. Treba učiniti sve da knjige Dizjuga budu što jeftinije i pristupačnije najširim narodnim slojevima.

U poslovanju Državnog izdavačkog zavoda Jugoslavije, kao i ostalih državnih i partiskih izdavačkih zavoda, treba sprovesti strogu organizaciju i odgovornost. Ne može se pristupiti ostvarenju godišnjih ili manjih planova, prije nego što nadležni organi potpišu te planove. Uprava zavoda ne može primiti knjigu u rad, dok odgovorni lektor i urednik ne dadu svoje pismeno mišljenje da je knjiga solidno pripremljena za štampu. Štampanje jedne knjige mora odobriti direktor zavoda svojim potpisom.

2.

Izdavačka djelatnost državnih zavoda, u pojedinim federalnim jedinicama mora biti postavljena raznoliko. Slovenački državni izdavački zavod mora, u manjem obimu, ostvarivati isti plan, koji i Državni izdavački zavod Jugoslavije, rukovodeći se istim razlozima naše unutrašnje i spoljne politike i naše kulturne politike uopšte. To isto važi i za hrvatski državni izdavački zavod. I on treba da izdaje inostrane klasike, da se rukovodi idejom slavenske saradnje, da, objavljujući reprezentativna djela srpske, slovenačke, crnogorske, makedonske književnosti, razvija politiku naše kulturne saradnje i našeg jedinstva, itd. Ali, on se, zbog istovjetnosti jezika, može u mnogome osloniti na Dizjug. Srpski izdavački zavod treba da se, u tom pogledu, osloni na Dizjug još više. Izdavački zavodi Bosne i Hercegovine i Crne Gore nemaju potrebe da objavljuju nikakva reprezentativna književna ni naučna djela ni jugoslovenskih ni inostranih autora, pošto to za njih treba da rade zavodi u Beogradu i Zagrebu. Makedonski državni izdavački zavod treba da pokrene svoju djelatnost po onim linijama, po kojima i slovenački. Ali, pošto je u Makedoniji izdavačka djelatnost tek u začetku, on je mora planirati tako, da plan obuhvati uži izbor potrebnijih i značajnijih stvari, jeziku, šiptarske narodne pjesme i pripovjetke, i to u što reprezentativnijem obliku. Ovaj zavod, zatim, treba da izda nekoliko najboljih djela savremene i klasične albanske književnosti, zatim, prevode (na šiptarski) naše aktuelne literature, nekih poznatijih djela jugoslovenske književnosti, zatim, knjige naših, pisaca koji su se zalagali za saradnju sa Šiptarima (Marka Miljanova, Tucovića) najzad knjige kao: "Mati", Gorkog, "Kako se kalio čelik", Ostrovskog i sl. "Matica Srpska" u Novom Sadu treba da posveti najveću pažnju objavljivanju knjiga za prosvjećivanje i kulturno podizanje širokih narodnih slojeva. Ona treba da objavi, kao popularna izdanja, prije svega, djela srpskih klasika iz Vojvodine, (manjinske pisce forsirati i objavljivati, naravno van Maticе!) kao i oživljavanju, vojvođanskih kulturnih tradicija i kulturnih datuma. U ostalim stvarima, Vojvodina treba da se oslanja na ostale naše državne izdavačke zavode, u prvom redu na srpski izdavački zavod.

Ono po čemu se izdavački zavodi federalnih jedinica naročito razlikuje od Dizjuga, i po čemu su slični među sobom, sastoji se u slijedećem:

a) oni moraju mnogo šire i metodičnije postaviti pitanje izdavanja svoje nacionalne, naučne i umjetničke književnosti, klasične i savremene, posvećujući naročitu pažnju djelima demokratsko-revolucionarnih pisaca iz prošlosti i mladim književnicima i umjetnicima;

b) oni treba da izdaju što više knjiga za prosvjećivanje i kulturno podizanje širokih narodnih slojeva, obuhvatajući sve oblasti znanja i umjetnosti, rukovodeći se načelom da u našoj zemlji treba da bude sjutra više čitalaca nego što ih ima danas, i da sjutra treba imati čitaoca koji može da čita ono, što danas još ne može;

c) oni moraju dati najširi izbor knjiga za djecu i omladinu, kako od domaćih tako i od inostranih autora (Zmaj, Desanka Maksimović, Župančić, Nazor, Čopić itd; Bičer-Stoun, Vern, Henri, Hofman, Grinvald, Dickens, Dodž, Tven, Paustovski itd.);

d) oni treba da objavljuju mape i Monografije domaćih likovnih umjetnika, kako savremenih tako i starih; izvjesnu pažnju, treba da posvete i izdavanju većih muzičkih djela, a naročitu pažnju izdavanju manjih muzičkih djela, namijenjenih najširim narodnim slojevima (marševi, pjesme, himne i sl.).

Izdavački zavodi Crne Gore i Bosne i Hercegovine moraju, u ovim slučajevima postupati nešto drukčije nego Slovenija, Hrvatska i Makedonija. Naročito kada se radi o dječjoj literaturi i o knjigama za široko prosvjećivanje masa, pošto ove federalne jedinice mogu i tu veliki i najveći dio svojih potreba podmirivati iz izdanja u Srbiji i Hrvatskoj.

Izdavački zavodi federalnih jedinica, takođe, treba da obrazuju svoje redakcione odbore. Samo, ti odbori treba da budu manji, i da budu sastavljeni samo od ljudi sa teritorije dotične federalne jedinice.

Jeftina knjiga mora biti rukovodeće načelo izdavačkih zavoda u federalnim jedinicama.

3.

Partijsko izdavačko preduzeće "Kultura", kao centralno partijsko preduzeće, treba da pristupi planskom izdavanju cjelokupnih djela četvorice klasika marksizma-lenjinizma, kao i izbranih djela ostalih marksističkih teoretičara razumije se, onih najpoznatijih. Ono treba da posveti pažnju marksističkim teoretičarima i istoričarima umjetnosti, kao i marksističkim književnim i umjetničkim, kritičarima. Ono treba da objavi djela ranijih revolucionarno-proleterskih književnika, kao i djela savremenih i živih domaćih i inostranih naprednih pisaca, naročito pretstavnika socijalističkog realizma u SSSRu, "Kultura" treba da izda najbolja dijela domaćih pisaca publicista i sociologa revolucionarno-demokratskog i proleterskog pokreta. Ona treba da posveti naročitu pažnju aktivizaciji i plasiranju novih mladih domaćih naprednih pisaca. Najzad, "Kultura" treba da objavljuje što više popularne marksističke literature iz svih oblasti znanja, što više domaćih publicističkih i naučnih djela od autora koji nastoje da se razvijaju kao marksisti. Iz klasične domaće i svjetske naučne i umjetničke književnosti ona treba da objavljuje samo ona djela koja su direktni prethodnici marksističke naučne misli i novorealističke književnosti, i to ona djela koja su u marksističkoj literaturi već objašnjena kao takva. "Kultura" treba da organizuje izdavanje "Komunističkog manifesta", nekih Lenjinovih djela i niza aktuelnih brošura političkog i prosvetnog značaja na šiptarskom jeziku. Od svega ovoga, "Kultura" treba da planira i da izda u 1946 najviše što može.

Konkretno, to znači, da "Kultura" treba da izradi plan svoje trogodišnje ili četvorogodišnje djelatnosti, nastojeći da tim planom obuhvati sve što je gore rečeno. Uzimajući ono što je najpreče, i ono što se posigurno može uraditi. "Kultura", u sastavljanju plana za 1946, treba da ima u vidu:

a) djela Marksa-Engelsa-Lenjina-Staljina; Kapital, Foerbah, Uvod u političku ekonomiju, Bijeda filozofije, Građanski rat u Francuskoj, Radnički pokret u Engleskoj, Klasne borbe u Francuskoj, Država i revolucija, Materijalizam i empiriokriticizam, Dječja bolest lijevičarstva, Marks i Engels o literaturi, Lenjin o literaturi itd.;

b) izbor iz Plehanovljevih filozofskih i estetsko-kritičkih rasprava. Lafargove literarne članke (izdanje ESI), Meringove studije o literaturi, Teorija odraza Todora Pavlova, Pavlovljevu Estetiku, Istoriju zapadnoevropske filozofije od G. Aleksandrova, istoriju literature (Šilera ili novija sovjetska izdanja) itd.;

c) izbor najboljih rasprava Svetozara Markovića, Vase Pelagića, Dimitrija Tucovića, Nacionalno pitanje u Sloveniji od Kardelja, Istorija Hrvatske od Keršovanija itd.;

d) djela Marksizma Gorkog, Šolohova, Serafimovića, Fadjejeva, "Američku. tragediju" od Drajzera, "Kralj Ugalj" i dr. od Sinklera, "Porodicu Openhajm" od Fojhtvenglera, koje od djela Aragona, Stajnbeka, kojeg od naprednih bugarskih, rumunskih, mađarskih, albanskih itd. beletrista;

e) djela srpskih, hrvatskih, slovenačkih, makedonskih i crnogorskih naprednih pisaca i likovnih umjetnika.

Da bi sve ovo bilo pravilno postavljeno i ostvarivano, "Kultura" treba da razvije svoju djelatnost preko nekoliko biblioteka. Svaka od tih biblioteka treba da ima svoga urednika. To važi i za ostala partijska preduzeća.

"Kultura" kao i ostala partijska izdavačka preduzeća, treba da formira i svoje redakcione odbore, kao savjetodavne organe oko svake biblioteke i svakog urednika biblioteke. Odbore treba formirati od partijskih ljudi ili od ljudi koji su bliski Partiji, ili koji joj svojom stručnošću i svojim autoritetom mogu efikasno pomoći. I ovo, takođe, važi i za ostala partijska izdavačka preduzeća.

Partijska preduzeća moraju, isto tako, zavesti strog red i kontrolu u radu, kao i državna. Također, moraju nastojati da izdaju što jeftiniju knjigu.

Što se tiče izdavačke djelatnosti ostalih partijskih izdavačkih preduzeća, treba naglasiti slijedeće: Slovenački partijski izdavački zavod treba da ostvari skoro isti plan koji i "Kultura";

hrvatski partijski izdavački zavod treba da organizovanje kombinuje svoju djelatnost sa djelatnošću "Kulture"; plan koji je ovdje naznačen za "Kultura" on treba da prilagodi svojim prilikama i mogućnostima, uzimajući u obzir to, da on neće moći izdavati veća djela klasika marksizma-lenjinizma;

Makedonci treba da postupe slično, bar za sada; u Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini partijske knjižare, ukoliko ih ima, treba da se ograniče na izdavanje popularnih marksističkih knjiga i brošura, i na izdavanje svojih domaćih naprednih književnika;

slično crnogorskoj, s tom razlikom što mora učiniti sve da izda osnovna manja marksistička djela i što više popularnih brošura na jezicima manjina.

4.

Svi naši izdavački zavodi, državni i partijski, moraju posvetiti naročitu pažnju prevodu knjiga, naročito, djela klasika marksizma-lenjinizma i klasika umjetničke književnosti. Prevodi su najslabija strana naših novih izdanja. Stari prevodi ne smiju se nanovo izdavati, dok se ne pregledaju i ne dotjeraju. Nove prevode treba podvrgavati višestrukoj, kolektivnoj i pojedinačnoj kontroli.

Sva državna i partijska preduzeća dužna su da izrade svoje izdavačke planove za 1946 godinu na osnovu ovih instrukcija. Pri izradi planova treba voditi računa o najprečim potrebama čitalačkih masa, o usklađivanju. izdavačke djelatnosti s našim najprečim državnim (političkim, privrednim i kulturnim) zadacima, o našim radnim mogućnostima i o rezervama papira. Treba se veoma čuvati od izdavačke djelatnosti koja, u neku ruku, postaje sama sebi cilj (izdavanje domaćih klasika samo da bi se izdavalo, ili samo što su klasiци). Sve ove planove treba dostaviti Agitpropu CK KPJ najdalje do polovine novembra ove godine. Planovi će biti na vrijeme proučeni i biće na vrijeme date dalje instrukcije.

Napominjemo još jednu stvar. Pred naše državne organe postavlja se, kao aktuelno, pitanje obrazovanja jednog tijela, koje bi bilo pri Ministarstvu prosvete DFJ i koje bi rukovalo, usklađivalo i usmjeravalo našu cjelokupnu izdavačku djelatnost, vodeći, takođe, računa i o pravilnoj raspodjeli svih naših izdanja, o statistici naše izdavačke djelatnosti, o prodiranju, knjiga u široke narodne slojeve itd. Ovo tijelo će biti obrazovano u najskorije vrijeme.

AJ;507-VIII,II/1-(1-71)(K-2)

AGITPROP CK KPJ

313 МАТИН МЕНЦЕЈ, ПОМОЋНИК МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ ДФЈ – РЕПУБЛИЧКИМ МИНИСТАРСТВИМА ПРОСВЕТЕ И ДРУГИМ ИНСТИТУЦИЈАМА

Министарство просвете Демократске Федеративне Југославије

Одељење за народно просвећивање

Бр.1956

26. јуна 1945 год. Београд.

Предмет: Организовање и вођење надзора над петпарачком литературом

Поред породице, друштва и школе, добра књига стоји на првом месту по својој васпитној вредности. Али, на жалост, поред добре књиге постоји и рђава књига, која утиче негативно. Познато нам је да се продаје врло много књига сумњиве садржине и без икакве уметничке вредности по разним књижарама, кијосцима, и другим јавним местима, које штетно утичу на просвећивање и културно подизање нашег народа. Ова тзв. петпарачка литература (детективска, порнографска, авантуристичка, вашарска итд.) продаје се највише омладини и непросвећенијем свету по вашарима, возовима, лађама, кафанама и другим јавним местима. Читањем оваквих књига шире се разни пороци, заблуде и предрасуде, што читаче културно уназађује а не унапређује. Таква литература одводи масе од стварног живота и конструктивног рада у заједници. Зато оваком начину просвећивања народа треба стати на пут и уложити сва средства да се ово старо зло искорени. Јер нове прилике, настале борбом наших народа за слободу, нарочито траже од нас да што јаче и боље развијамо смисао и разумевање народних маса за истинско уметничко стваралаштво, естетско морално уздизање и опште образовање.

Да би се ово постигло препоручује се Федералним државама да преко НОО-а и антифашистичких организација предузму потребне мере да се овом злу што пре стане на пут. То од нас захтева интерес наше омладине која је већ једном приликом и преко штампе поставила захтев народним властима да онемогуће штетну литературу.

У отклањању ове литературе из продаје могу се употребити разни начини. Од првенствене је важности да анжугемо масовни покрет одоздо, да тај захтев потече од самих маса и да се спроведу оне мере које одговарају спремности маса за ту акцију. Најповољније би било да се може остварити ова мера:

Да се према приликама и могућностима организује надзор над продајом књига брошура, песмарица, календара и др. по сајмовима, вашарима, пијацима, кијосцима, трафикама, кафанама, железничким станицама и другим јавним местима.

Административне мере ни у ком случају нису довољне да се отклони штетан утицај ове врсте књига. Пре свега, како је већ наглашено, треба васпитно деловати на масе да по својој иницијативи одбаце такву литературу, треба им развијати укус и потребу за правом уметношћу из подручја лепе и забавне литературе. У том смеру потребно је искористити могућност деловања кроз масовне организације АФЖ синдикате, и УСАОЈ, а не само служити се досадашњим могућностима васпитног деловања. Најуспешније ће се то питање решити када у нашој средини завлада атмосфера културно-просветног издавања и општег стремљења на упознавању правог научног и културног блага, док ове привремене административне мере треба да онемогуће штетан рад несавесних продаваца књига.

Предвиђене мере не смеју да обухвате и тзв. "лаку литературу", која доиста нема неку већу књижевну и уметничку вредност, али у одгоју читалаца има доста знатну улогу. Исто се тако не сме узети строго становиште у одређивању што спада у порнографску литературу. Мисли се само па ону најниже врсте која само штетно делује а нема никакве позитивне стране.

СМРТ ФАШИЗМУ СЛОБОДА НАРОДУ!

Послати:

Потпредседништву Мин. Савета
[...]Дем. Фед. Југославије
Главном одбору АФЖ-а
Претседништву УСАОЈ-а
Главном одбору Јединствених синдиката радн.
Помоћнику Мин. Просвете
Министру просвете Србије
Министру просвете Хрватске Одјелу нар. просв., Загреб
Министру просвете Словеније, Љубљана
Министру просвете Црне Горе, Цетиње
Министру просвете Босне и Херцеговине, Сарајево
Министру просвете Македоније, Скопље

Помоћник
Министра просвете,
Мартин Менцеј

Просветном одељењу обласног НОО, Санџак
[...] нар. ослоб. Одбору за Косово и Метохију, Приштина
Просв. одељ. ГНОО Војводине, Н.Сад
Одељењу за школство
Одељењу за културу
АЈ;313-11-37

314 ИЗВЕШТАЈ ТЕЛЕГРАФСKE АГЕНЦИЈЕ НОВЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ О ПРИЈЕМУ КЊИЖЕВНИКА КОД МАРШАЛА ЈУГОСЛАВИЈЕ ЈОСИПА БРОЗА ТИТА

Београд, 19 новембра [1946.]

Јуче после подне маршала Тита су посетили представници наших књижевника, који ових дана одржавају у Београду свој први конгрес. Delegaciju су сачињавали књижевници Milan Bogdanović, Miroslav Krleža, Ivo Andrić, Veljko Petrović, Radovan Zogović, Čedomir Minderović, Desanka Maksimović, Gvido Tartalja, Veljko Gligorić, Isak Samokovlija, Filip Kalan, Matej Bor, Tone Seliškar, A.R. Boglić, Blaže Koneski, Risto Krle, Pavel Golia, Marin Franičević, Ervin Šinko, Skender Kulenović, Juš Kozak, France Koblar, Slavko Kolar, Luka Perković.

Sa našim књижевnicima posetio je maršala i francuski pisac Žan Rišar Blok.

Razgovor između maršala Tita i књижевника obahvatio je osnovne probleme naše nove књижевности, o kojima je raspravljano na kongresu.

U razgoru s књижевnicima, ukazujući na велики značaj njihovog prvog kongresa, maršal Tito je rekao:

- Vaš kongres ima istorijsku važnost, kao prvi kongres књижевника Jugoslavije. Ali, njegov značaj nije samo u tome. On pokazuje isto tako da ste vi, књижевници iz svih naših narodnih republika, iz cijele naše zemlje, jedinstveni. Samo, ja mislim da je za pripremu kongresa uopšte bilo vrlo malo vremena.

Књижевник Radovan Zogović ukazao je na to da su potrebe organizacione i draštvene prirode nalagale da se kongres održi što pre, a da bi on bio mnogo plodotvorniji da je došao после dužeg perioda књижевne делатности u novoj Jugoslaviji.

- Da, period te aktivnosti bio je kratak, rekao je maršal i zatim nastavio: -Ja mislim da ćete se vi složiti sa mnom u ocjeni uloge pisaca danas. U novoj Jugoslaviji njihova uloga vrlo je velika. To ne znači samo, i ne radi se samo o tome, da pisci u umjetničko literarnoj formi uvijekveće veliku istorijsku epohu kroz koju smo prošli i kroz koju sada još prolazimo, nego i o tome da pisci svojim djelima treba da rade na formiranju karaktera novih ljudi. Ranije, mnogi ljudi nisu bili saglasni s tim da se utiče na pravac literarnog stvaralaštva. I ja sam također protiv ukalupljivanja, odnosno uniformisanja literature. Књижевник treba da ima punu slobodu razvijanja. Ali, vi ćete se sigurno u tome složiti sa mnom, ja sam protiv toga da se pod izgovorom odbrane slobode књижеvnog stvaranja piše i ono što je štetno. Na primjer, nikako ne mogu da se složim s onim što se u zapadnim demokratijama priča o tobožnjoj punoj slobodi štampe. Kakva je ta "puna" sloboda štampe i u čemu se ona sastoji? Ona se sastoji u tome što se svakome dozvoljava da piše i najveće laži i klevete, pod izgovorom da je to sloboda i da je to moralno. S našeg stanovišta to je amoralno, i takva je sloboda štetna.

Књижевност, literarni rad treba da ima izvjestan pravac. Kroz књижевност mi treba da dobijemo i sliku jednog doba, da doznamo istoriju njegovu. Istorija nije samo hronološko bilježenje događaja. Takav rad predstavlja dokumentarnu obradu istorije. Istorija se piše i kroz literaturu. Nju obrađuju umjetnici, literati, u svojim umjetničkim djelima o minulim zbivanjima i onome što je oko nas. Njihov rad je po mom mišljenju veoma važan. Ja razumijem kad vi kažete da smo i suviše blizu događaja, i suviše blizu tome što karakteriše našu herojsku epohu, - da bismo mogli dati njenu sažetu sliku. Ja znam da će u budućnosti to biti mnogo lakše. No, mi moramo dati књижевne dokumente o ovome što se zbiva. Inače bi naš rad u današnjici bio nepravilno ocijenjen u budućnosti, ako i mi ne damo svoj prilog tome. Zbog toga, ako vaša djela ne bi bila obrađena umjetnički onako kako bi to trebalo, niko neće zamjeriti. Zbog toga treba stvarati, treba raditi, ne treba čekati.

Kod nas, - rekao je zatim Maršal, - postoji velika žeđ za znanjem. Vidite, naš narod se pokazao kolosalno - u svakom pogledu. On se sjajno pokazao u ratu. Ali, on se nije borio samo zato što je, kako se govorilo, ratnički narod. Ne. Mi smo ratovali da bi smo otvorili nešto bolje; mi smo u borbi imali velike ciljeve, koje sa-

da u miru brzo ostvarujemo. A da bismo to bolje ostvarili i učvrstili, mi moramo dati našem narodu znanje, podići njegov duh, unaprediti ga. U ratu je svaki od nas mogao vidjeti s koliko je volje i ljubavi naš borac, pod najtežim uslovima neprestane borbe, učio i čitao. On nije znao hoće li, možda, već sutra poginuti, ali je danas učio abecedu.

Imati ovakav narod, kakav je naš, to je zaista velika stvar. Zbog toga ja mislim da naši književnici treba da pristupe energičnom radu i stvaralaštvu. Ja znam da književnici u staroj Jugoslaviji nisu imali uslova za rad i da naša literatura nije mogla da se razvija onako kako je bilo potrebno. Danas, međutim, vi imate sve mogućnosti. Ako vam je potrebna potpora država, tražite je i država će vam je dati. Jer, mi ne radimo samo za sebe, nego i za buduća pokoljena. Mi vašem radu pridajemo ogromnu važnost, a od vas zavisi kako ćete izvršiti svoj zadatak. Vaš stvaralački rad, - to je razumljivo, - ne može se tretirati kao rad drugih profesija. Tu se, jasno, ne može govoriti o udarničkom radu. Ali se mora i treba što više raditi. Ako vam je pri tome potrebna naša pomoć, mi ćemo vam pomoći.

Ja znam da danas ima književnika i umjetnika koji još žive pod dosta teškim uslovima. Međutim, već je vrijeme da ne moraju živjeti teško. Već je vrijeme da se njihovi uslovi poprave. Književnost i likovna umjetnost imaju kod nas neophodne uslove da se razviju.

Zatim se poveo razgovor o novoj jugoslovenskoj himni, za čiju će muzičku obradu uskoro biti raspisano novo takmičenje. Maršal Tito je rekao da himne moraju biti komponovane tako, da čovjek, kada ih god sluša, nađe u njima nešto novo.

U nastavku razgovora maršal Tito se složio a neophodnom potrebom da se, uz pomoć države, riješi pitanje osiguranja književnika koji nisu zaposleni u ustanovama i koji nisu osigurani. Maršal se isto tako saglasio i s potrebom da se književnicima stavi na raspoloženje pogodna zgrada za smještaj Saveza. Osim toga, Maršal je izjavio da će se književnicima staviti na raspoloženje zgrada za domove odmora i oporavka pisaca.

Obraćajući se francuskom književniku Žanu Rišaru Bloku, Maršal Tito je izrazio žalju da se stvori što čvršća veza između naših književnika i naše literature i francuskih napradnih kulturnih radnika. Blok je odgovorio Maršalu da je on baš o tome hteo da govori.

Francuski narod, - rekao je Blok - ne poznaje dovoljno vašu literaturu i bilo bi potrebno da se izvesna vaša dela prevedu na francuski jezik.

Posto je preporučio da se organizuje jedna poseta naših književnika Sovjetskom Savezu, maršal Tito je upitao šta je uzrok nedovoljno plodnom književnom radu kod nas. U objašnjenju, književnici su kao jedan od glavnih razloga istakli to, da su mnogi od njih zauzeti državnim i drugim dužnostima. Maršal je, u vezi s tim, rekao:

I ja mislim da je našim književnicima, zaposlenim u izvjesnim ustanovama, vrlo teško da se u punoj mjeri posvete književnosti. Današnji rad u ustanovama nameće, pored redovnog rada, i čitav niz drugih obaveza, koje toliko apsorbuju čovjeka da je nemoguće raditi nešto drugo. Ja mislim, da književnika treba osloboditi svih ostalih obaveza koje proističu iz toga što se oni nalaze u ustanovama.

Maršal Tito je zatim dodao:

Htio sam da vam ukažem na još jednu stvar, veoma važnu u literaturi. To je isticanje bratstva i jedinstva naših naroda. Gde god je to pogodno, treba ga podvući i to nikada neće biti suvišno. To ima vrlo veliku važnost i to je apsolutno potrebno u svakom pogledu. Mi danas formiramo građane nove Jugoslavije. I, u tom radu nisu dovoljne niti dovoljno efikasne samo administrativne mjere. Ima još ljudi sa ostacima netrpeljivosti, mnogi ne vide kakvo mi djelo gradimo. Mi radimo jedan veliki posao i mi moramo biti svjesni toga da radimo veliki posao! Zato mi moramo preduzeti sve što je potrebno da bi se naše djelo što prije ostvarilo. Na to sam htio da vam skrenem pažnju. A kad smo već kod toga pitanja htio bih da vam ukažem na još jednu stvar. Treba se truditi da literatura pojedinih republika pripada svim nacionalnostima, da bi se ljudi i na taj način još više međusobno zbratimili i zbližili.

Književnici Milan Bogdanović i Miroslav Krleža upoznali su zatim Maršala s nekim detaljima osnivanja i rada Pen-kluba u staroj Jugoslaviji i sa sličnom organizacijom, obrazovanom u okviru Ujedinjenih nacija posle rata. Oni su pri tom naglasili želju naših književnika da, nasuprot ovim organizacijama, koje okupljaju i reakcionarne elemente, uspostave stvarne, zdrave veze s naprednim piscima u inostranstvu.

Maršal je sa interesovanjem saslušao izlaganja književnika. Na rastanku je rekao:

- I po mom mišljenju veoma je važno povezivanje sa svim naprednim piscima drugih zemalja, jer se danas vodi borba između dobra i zla, jaka borba za pravu demokratiju u svijetu. U toj borbi i u radu za dobro naših naroda, ja vam želim najvažić uspjeh.

(TANJUG)

Музеј историје Југославије, Архив Јосип Броз Тито, -КМЈ, II-2/37

**315 ВЛАДО МАЂАРИЋ, СЕКРЕТАР КОМИТЕТА ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ
ФНРЈ – РЕПУБЛИЧКИМ МИНИСТАРСТВИМА ПРОСВЕТЕ**

Комитет за културу и уметност

Владе ФНРЈ

Бр. 259

20 јануара 1947 године Београд

Предмет: Издавање југословенске библиографије.

МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ НР

Како се осећа велика потреба у земљи и у иностранству за југословенску библиографију - наша је жеља да се изда једна репрезентативна југословенска библиографија. Обзиром на то што не постоји један посебан и издвојен апарат којем би се поверио тај замашан рад, Комитет за културу и уметност је одлучио да Министарство просвете наших народних република организирају што темељитије и што боље израде библиографије свако за своју републику.

Потребно је да тај рад буде организован с том претпоставком, да се библиографије учињене у народним републикама појединачно, могу слити у једну велику репрезентативну југословенску библиографију, којом би се могле задовољити потребе у земљи и иностранству.

У вези горњег молимо вас да нас обавестите опширно, конкретно и детаљно о следећем:

1) да ли је већ можда започет рад, на властиту иницијативу, те припреме издавања своје националне библиографије. Уколико јесте до којег је степена савладан тај рад и на којем систему је библиографија рађена. Какав систем се предлаже за рад у другим републикама да би се све радило по јединственом систему.

2) Уколико се међутим није уопште приступило том послу потребно је хитно обавестити овај Комитет како се мисли организирати рад, какав систем у библиографији се предлаже и које су потешкоће. (Молим вас да потешкоће наведете конкретно).

На основу свега тога овај Комитет даће опширнија упутства, а затим водити бригу да се сав посао што прије сврши и према конкретном развоју а у договору с министарствима просвете одлучити кад би се приступило издавању те велике репрезентативне југословенске библиографије.

СМРТ ФАШИЗМУ-СЛОБОДА НАРОДУ!

Секретар

Комитета за културу и уметност,

Мађарић Владо

AJ;316-110

**316 ДАРА ЦРЕВАР, МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ СРБИЈЕ
– КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ**

Народна Република Србија

Министарство просвете

Одељење за науку, уметност и културу

IV Бр.433

21.1.1947. Београд

**КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ
ВЛАДЕ ФНРЈ**

На ваш акт бр.259 од 20 јануара о.г. част нам је одговорити вам следеће:

1) Целокупна библиографија од проналаска штампе до данас не ради се ни у једној установи.

У Семинару за југословенску књижевност на Београдском универзитету постојала је грађа за библиографију објављених књига до 1905 г. За време окупације ту грађу чувала је Људмила Михаиловић, чиновник Народне библиотеке код себе.

Од приватних лица знатну грађу спремили су: познати библиофил др. Михаиловић у Старој Пазови за XVIII век; Б.Велковић, чиновник Издавачкога предузећа "Просвете"; Живорад Јовановић, чиновник "Југословенске књиге", а сем тога њоме се научно баве у Београду Божидар Ковачевић, професор и књижевник, Бранко Милаковић и Људмила Михаиловић, чиновници Народне библиотеке.

2) Библиографију југословенских књижевности (сем словеначке) од ослобођења до данас ради "Југословенска књига" и године 1944 и 1946 потпуно су спремљене за штампу. "Југословенска књига" намерава да ових дана почне објављивање "Југословенскога библиографскога часописа" у коме ће објавити године 1944 и 1945. Година 1946 је у раду, па ће и она бити објављена, кад буде довршена.

Словеначка библиографија не ради се у Београду, зато што су тај посао Словенци већ организовали и издају свој библиографски часопис.

Шта се ради у Загребу није нам познато.

Напомињемо да ово Одељење има списак књига које су као обавезни примерак послате од ослобођења Народној библиотеци, али тај списак не садржи све књиге објављене на територији НР Србије. Због тога је Одељење тај списак допунило и ставило у дужност Народној библиотеци да тражи књиге које јој недостају од ослобођења на овамо.

3) Предлажемо да се за потпуну библиографију одреде нарочита лица са потребним бројем помоћнога особља при библиотеци у средишту сваке републике. Они би имали за дужност да региструју сва издања објављена од проналаска штампе до данас на територијама односних република, служећи се наравно и већ израђеним библиографијама као што су "Српска библиографија" Стојана Новаковића, библиографија И. Кукуљевећа, библиографија објављена под усташким терором у Загребу итд. Комитет би од своје стране устројио одсек који би тај рад прикупио, координирао и најзад скупио у једно.

4) Како би овај посао морао трајати дуже времена, можда би у први мах требало објавити само библиографију од ослобођења до данас. То би се могло брзо и релативно лако свршити у споразуму са "Југословенском књигом" у Београду, Хрватским издавачким заводом у Загребу и Свеучилишном библиотеком и т.д.

5) За израду библиографије постоје међународно примљени прописи, опште познати свима научним радницима на библиографији. Најмодернији је начин да се формат књига не бележи 8°, 16° итд. него да се мери сантиметром ширина и дужина странице. Тај начин ваља применити и овом приликом.

6) Тешкоће су велике, нарочито кад су у питању издања као инкунабуле, или књиге објављене на нашем језику у XVIII и ранијим вековима. У науци ни до данас још није утврђено шта је све издано од наших књига у Штампарији пропаганде при Ватикану, у језуитској штампарији у Трнави (Словачка) или у Ерделу, шта су све штампали наши иселјеници у Америци итд.

7) Можда би за овај обилни и тешки посао требало начинити једно мало, посебно надлештво при Комитету с једним научним радником на челу који добро разуме овај посао. То би, наравно, ваљало учинити ако се мисли на библиографију од проналаска штампе до данас. Ако је, пак, у питању само библиографија од ослобођења, онда се овај посао може извршити много брже и лакше.

Смрт фашизму слобода народу!

За начелника
Дара Црвар

AJ; 316-110

317 ЦК КПЈ, КОМИСИЈА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ

(Београд, крај 1948/ почетак 1949.)

IZVJEŠTAJ O OSTVARENJU PLANA IZDAVAČKE DJELATNOSTI ZA 1948 GOD.

Skoro sva izdavačka preduzeća u zemlji izvršila su u toku godine reviziju i skraćivanje svojih izdavačkih planova jer im je uzmanjkalo hartije. Međutim iz izvještaja o ostvarenju planova izdavačke djelatnosti vidi se da sve republike nisu u podjednako mjeri smanjile plan. Tako, dok su preduzeća u Hrvatskoj smanjila plan od 40 -70% ("Nakladni zavod Hrvatske" svoj prvi plan od 109 knjiga smanjio je na 74 knjige, "Matica Hrvatska" smanjila je predviđeni plan od 52 na 15 knjiga), dotle je "Prosveta"-Beograd uspjela da ostvari plan sa 95%. Ovome bi mogao biti uzrok, prvo, da su preduzeća u Hrvatskoj slabo planirala potrošnju hartije, pa su predviđela manje količine nego im je trebalo za određeni broj knjiga, drugo, da je raspodjela hartije bila nepravilna, ili su, izdavačka preduzeća u Srbiji imala rezerve hartije od ranije, ili su najzad uspjela da se "snađu", tek to opet znači da je raspodjela hartije bila nepravilna.

Iz pregleda planova vidi se da su pojedina preduzeća u zemlji mijenjala plan izdavačke djelatnosti ili ga nisu ispunjavala, uglavnom iz sljedećih razloga:

1. Nedostatak hartije

2. Slabo planiranje kapaciteta štamparija, slab rad redaktora i štamparija (kapacitet štamparija ne može naglo da se poveća.) "Svjetlost" Sarajevo je na pr. planiralo toliki broj knjiga, da ga je teško moglo ostvariti zbog kapaciteta štamparija i da je sve ostale uslove imalo. Međutim ne manje je važno planirati pravilno rad pisaca i prevodilaca, čije mogućnosti bi isto tako izdavačko preduzeće moralo da ocjeni.

3. Pisci (domaći) nisu predali rukopise koje su obećali.

Ove godine je uopšte izišao vrlo mali broj knjiga domaćih autora – savremenih (na pr. u Srbiji svega tri od kojih svega jedna novija). Ali bez obzira, na obećanje pisca, trebalo bi da izdavačka preduzeća bolje poznaju mogućnosti naše književne produkcije. To slabo poznavanje naših književnih prilika jedan je od nedostataka naših izdavačkih preduzeća.

SRBIJA

"Prosveta" se držala plana sa 1948 i do kraja, godine ostvariće plan izdavačke djelatnosti sa 95%. Ot pale su neke knjige koje autori nisu završili (nisu predali rukopise ili nisu završili prevod, ili je, po savjetu drugova iz agitpropa CK Srbije, obustavljeno štampanje). Tako na pr. neće izići: Jovan Popović: Pripovetke (nije predao rukopis), Gvido Tartalja: Pesme (nije se složio s ocjenom Književnog savjeta da izostavi izvjesne pjesme, Bl. Koneski i Mitrev: Izbor makedonske savremene poezije (nije završen izbor pjesama), Dušan Popović (Izabrane strane (nije izvršen izbor), Ivanov: Oklopni voz (po savjetu drugova iz agitpropa CK Srbije, obustavljeno)²⁶, Maljugin: Stari prijatelji (obustavljeno).

Zbog nedostatka hartije u "Prosveti" su neke knjige štampane u manjem tiražu (trebalo je da tiraž bude oko 30% veći). Proda "Prosvetinih" knjiga je vrlo velika od štamparije do prodavnice knjige se uglavnom rasprodaju. Dječja literatura štampana je u tiražu od 12.000, a potrebno je najmanje 20.000. "Prosveta" nema uopšte lagera. Svega dve stvari teško idu, iako se postepeno prodaju, i, da bi se brže prodale, snižena, im je cijena. To su: "Zlatne stepenice" (notno izdanje) vrlo luksuzno i skupo i "Sudenje Draži Mihailoviću" štampano u tiražu od 20.000, od koga je ostalo još neprodato oko 5.000.

"NOPOK" Beograd. Planom je bilo predviđeno da "NOPOK" izda 105 knjiga. Do kraja godine izići će skoro potpun broj s tim što je jedan dio knjiga predviđenih planom otpao, a na njihovo mjesto unesene sa druge knjige: originalni srpskohrvatski tekstovi savršeni ove godine i dječje knjige. Manji dio knjiga izdanih van plana su prevodi. Osim toga, u toku 1948 izišlo je 18 knjiga koje su prenesene iz plana za 1947.

Međutim, iako je po broju knjiga plan skoro ostvaren, iako se sa knjige koje su naknadno unesene u plan ne bi moglo kazati da su slabe, iz ostvarenja plana vidi se da je on podbacio kad se radilo o knjigama koje je trebalo da pišu domaći pisci (biblioteka "Naši heroji", publicistika i biblioteka za pionirski podmladak). Pored objektivnih, teškoća, izgleda da je bilo i nedovoljne upornosti kod preduzeća, jer na primjer za ediciju "Naši heroji", kaže se u izvještaju da nije mogao biti pronađen pisac koji će pisati o Aleksi Dejoviću, Joži Vlahoviću i Budu Tomoviću. Ovo je teško vjerovati, jer se na primjer o Budi Tomoviću u samom Beogradu sigurno mogao naći pisac knjige, pošto još i danas živi veliki broj ljudi koji su sa njim radili i prije i u toku rata.

²⁶ Вселовод Иванов, *Оклопни воз 14-69*; објавила га Матица српска 1948.

"Matica srpska" Novi Sad. Izdavački plan za 1948 ostvarila je "Matica srpska" svega na 35 % (izdala je još 8 knjiga zaostalih iz 1947 godine.) U planu su dobro bili zastupljeni savremeni vojvođanski pisci: Jovan Popović, M. Leskovac, Veljko Petrović, Milisavac, Čiplić, B. Petrović, ali od svega toga izišle su samo "Pripovetke" Veljka Petrovića i, van plana, "Prvi koraci" Sime Cucić. Iako veliki broj knjiga (prevoda) iz predviđenog plana, nije uspjela da izda, "Matica srpska" je izdala, odnosno dala u štampu neke knjige za koje nije jasao zašto im je data prednost nad planiranim. To su na primer: E. E. Kiš; Reportaže, Plavinščikov: Nepronadeni beočug, Mihajlov i Boljšieševski: Putovanje po mapi SSSR i V. Ivanov: Oklopni voz, čije je izdavanje "Prosveta" obustavila.

"Matica srpska" radila je na izdavanju knjiga za manjine (Slovake, Rusine, Rumune, Mađare). Ovo izdavanje vršile su pojedine sekcije i izgleda da je od aktivnosti tih sekcija, a vjerovatno od mogućnosti nalaženje prevodilaca, zavisilo i ostvarenje plana. Plan izdavanja za manjine u cjelini je vrlo slabo izvršen, svega 25%, a tim što su sve sekcije izdale van plana kongresni materijal.

Narodni univerzitet u Vojvodini koji je imao svoj plan izdavačke djelatnosti, a čiji je plan bio napravljen bez nekog određenog kriterija, od predviđene 21 knjige izdao je svega 2, s tim što je van plana izdao 9 knjiga, za koje se opet ne vidi kakav je kriterij bio kod izbora. Pored knjiga drugova Tita (Borba za stvaranje nove Jugoslavije) i Kardelja. (Zemljoradničko zadrugarstvo u planskoj privredi) izišle su knjige L. Vejgand: Bukvar za odrasle, Sučević: Tandarija, Ilin: Sunce na stolu, Nazor: Pionir Grujo i "Dečje pesme".

Izdavačko preduzeće na KOSMET-u bavilo se uglavnom prevodenjem knjiga na šiptarski i od oslobođenja do danas prevelo oko 30 knjiga. To su uglavnom neke stvari iz knjiga drugova Tita, Kardelja, Kidriča, Dilasa; Staljin: O stahanovcima, dve manje stvari Lenjina, nekoliko udžbenika i kongresni materijal.²⁷

"Zadružna knjiga", Izdavačko preduzeće Glavnog zadrugnog saveza Srbije. U svom planu, za 1948 imala je 21 knjigu i do konca godine ispunila plan u potpunosti, s tim što je van plana izdala još 10 knjiga. "Zadružna knjiga" najviše se bavila prevodenjem ruskih knjiga koje govore o zadrugarstvu i kolhozima, dok je od domaćih autora, o našim problemima dato malo. Od domaćih pisaca su sledeće knjige: Bl. Marković i inž. B. Popović: Seljačke radne zadruge, Ljuba Momčilović: Izgradnja zadrugnih domova u Srbiji, Čeramilac i Kazimirović: Napredno selo Grlište, a materijali sa skupštine Saveza zemljoradničkih zadruga izdani su u knjizi: Zemljoradničko zadrugarstvo pred novim zadacima.

HRVATSKA

Kao što je već ranije rečeno, izdavačka preduzeća u Hrvatskoj, svoj plan izdavačke djelatnosti za 1948 mnogo su smanjila zbog nedostatka, hartije. Međutim, neka, su izdavačka preduzeća još početkom godine izdala neke knjige koje su u nestašici hartije mogle da izostanu, a, kao što drugovi iz Hrvatske u izvjaštaju kažu, neka izdavačka preduzeća ("Prosveta" Zagreb i "Seljačka sloga") uvrstili su svoje značajnije knjige u plan samo teoretski, a nisu se pobrinuli i da ostvare neka od tih izdanja.

I pored takve nestašice hartije koja je onemogućila ostvarenje plana, "Nakladni zavod Hrvatske" izdao je knjigu Viktora Novaka: Magnum krimen. Isto tako je "Nakladni zavod" u 1948 izdao cjelokupna djela Josipa Draženovića (iz plana za 1947) koja su slobodno mogla da izostanu. Iz izveštaja koji je poslala Hrvatska ne može se razabrati da li je bilo još izdavanja van plana, ali svakako i ovo što je izdano, išlo je na uštrb planirane literature.

BOSNA I HERCEGOVINA

"Svjetlost" Sarajevo. Iz godišnjeg pregleda ostvarenja plana vidi se da je planiranje preduzeća "Svjetlost" vršeno sasvim nerealno. Plan je ostvaren svega sa oko 30%. Nije skoro broju, predviđeni, a ni izdanja većine djela iz beletristike: ni izbor Šantića, Glišića i Kranjčevića, ni izbor iz djela pisaca palih u NOB: Jovana Kršića, Hasana Kikića i Ilje Grbića, ni djela savremenih bosanskih pisaca: romani, priče, drame, književna kritika, koji su bili u velikom broju planirani.

MAKEDONIJA

²⁷ Na levoj margini teksta rukom je dopisano "Појачати". Функционер агитпроп апарата (вероватно Вељко Влаховић) дописао је своје коментаре на више места у документу, на маргинама или преко текста.

Plan izdavačke djelatnosti izdavačkih preduzeća u Makedoniji ostvaren je isto samo jednim dijelom. Drugovi iz Makedonije nisu poslali nikakvo objašnjenje iz kojih razloga je plan smanjen.

"Prosvetno delo", državno izdavačko preduzeće, imalo je, u ediciji "Jugoslovenska književnost", sedam predviđenih knjiga, među kojima su bili: Bora Stanković: Nečista krv, Kočić: Tri pripovetke, Branko Ćopić: Tri pripovetke, V. Kaleb; Dve pripovetke, Prežihov Voranc: Pripovetke, Nušić Sumnjivo lice i Cankar: Kralj na Betajnovi, a izdalo je svega dva poslednja djela i van plana još dve stvari: Joža Horvat: Prst pred nosom i Matej Bor: Odrpanci (za koje se kaže da su u toku rada, što znači da nije sigurno da će do kraja godine izići).

"Kultura" - Skoplje po broju knjiga ostvarila je plan, s tim što je unosila izvjesne izmjene u program, za koje se ne može reći da su neumjesne. Van plana je izdala kongresni materijal i pisma CK VKP(b) i KPJ.

"NOPOK" Skoplje je napravilo plan izdavačke djelatnosti za 6 mjeseci. Taj plan ono je ostvarilo u cjelini pa ga je i dopunilo. Tako je na primjer edicija Omladinska biblioteka u kojoj je bilo predviđeno 7 knjiga - sve samih preвода, dopunjena izdanjima članaka i govora drugova Đilasa, Kardelja i Vukmanovića - Tempa i nekim omladinskim materijalima kao: Program za ideološki rad narodne omladine, Dužnost aktivista i slično.

SLOVENIJA

"Cankarjeva Založba" Njen plan za 1948 bio je suviše obiman, pa je zato od strane drugova iz agitpropa CK KPJ bilo savjetovano početkom godine, da se utvrdi minimalni plan za 1948, a bilo je predloženo da se neke stvari i izostave, što su drugovi u Sloveniji i usvojili i tako revidiran plan će do kraja godine biti ostvaren izlaženjem 74 knjige. Izvan programa je štampan uglavnom kongresni materijal.

"Slovenski knjižni zavod" ostvario je plan sa oko 70%. Drugovi navode da je glavni razlog za neostvarenje plana, nedostatak hartije. Izvan plana izdane su knjige: Kongres osvobodilne fronte, Davičo: Među Markosovim partizanima i Gogolj: Ženidba.

"Državna založba Slovenije" ostvarila je plan sa oko 40%. Izvan plana izdala je: Stritar: Kritični zapisi, Kononov: Zgodba o Lenjinu, Jurčić: Rokovnjači, Cankar: Na klancu, Gribojedov: Gorje pametnem, Kozak: Profesor Klepec i Slovenska bibliografija.

"Mladinska knjiga" Plan, izdavačke djelatnosti ostvarila je sa oko 50%. Sa naše strane je početkom godine bila stavljena primjedba da je plan preopširan i neostvariv. U izvještaju. "Mladinske knjige" navodi se da bi plan bio ostvaren da nije bilo nestašice hartije.

Veći dio knjiga koje nisu mogle biti izdane u toku ove godine izdavačka preduzeća u Sloveniji preniće u plan za 1949.

PLANOWI IZDAVAČKE DJELATNOSTI ZA 1949 GODINU

U toku izdavačke djelatnosti 1948 ispoljio se niz nedostataka i slabosti, o kojima bi trebalo voditi računa. Da bi se u 1949 mogao ostvariti dobar plan i da bi se taj plan izveo.

1. Naša izdavačka preduzeća, mahom, ukoliko se radi o izdavanju domaćih pisaca, igraju pasivnu ulogu i ne trude se dovoljno da budu organizatori i da daju potstrek za pisanje, ne osjećaju se kao aktivni činilac, nego više kao neki posrednik, preko koga se neka knjiga daje u štampu. Međutim boljim radom izdavačkih preduzeća u pravcu okupljanja saradnika, moglo bi se postići da se više piše. S druge strane neka izdavačka preduzeća ne poznaju mogućnosti produkcije naših književnika. (Da je to slučaj, ne bi se desilo da se recimo u plan "Svjetlosti" Sarajevo za 1948 unese 30 knjiga romana, pripovjedaka, pjesama itd. savremenih domaćih pisaca, koliko nije ostvareno u toku ove godine u svim republikama zajedno.)

2. Izdavačka preduzeća obično prave planove samo za jednu godinu, a izdavački posao ponekad, oko jedne knjige (prevod, redakcija, predgovor i štampanje) traži više od godinu dana rada. Izdavačka preduzeća trebalo bi u godišnji plan da unesu ono što je najpreče potrebno i što je najvjerovatnije da se može ostvariti, ali pri tom treba imati u vidu potrebe u idućim godinama i već unapred praviti plan i pripremati se za njegovo izvođenje, jer potreba za knjigom ne može se planirati samo za jednu godinu. Neka, od naših najboljih izdavačkih preduzeća, kao "Prosveta" i "NOPOK", uvidjela su to donekle i za izvjesna izdanja napravila plan za 2 - 3 godine unaprijed (na primjer za jugoslovenske starije pisce, srpske pisce, svjetske klasike i kulturnu istoriju.), ali su mnoge važne grane ipak ostale neplanirane (na pr. pozorišna biblioteka, udžbenici i sl), a što je najvažnije, plan koji je napravljen nije obrazložen, pa ponekad nije ni dobar. Planovi izdavačke djelatnosti trebalo bi da

sadrže izvjesnu analizu potreba i knjižarskog tržišta, iz njih bi trebalo da se vidi na primjer, kojeg bi starijeg jugoslovenskog pisca trebalo prije a kojeg kasnije izdati. Naša izdavačka preduzeća imaju za sobom već preko tri godine djelatnosti pa bi trebalo da znadu kojih knjiga ima, a kojih nema na tržištu, po bibliotekama, antikvarnicama itd. (na primjer rječnik Broz - Iveković nigdje ne može da se nađe) i koje se knjige traže. Jednom riječju plan izdavačke djelatnosti trebalo bi da proizilazi iz naših potreba za knjigom i iz naše kulturne politike, da zapravo bude njen odraz, a ne samo da to bude plan rada – operativni plan.

I o trgovačkom momentu treba voditi računa, no on ne bi smio da bude odlučujući, kao što se u izvještaju iz Hrvatske navodi za "Prosvjetu" Zagreb, koja se rukovodila više trgovačkim momentom nego idejno-političkim odabiranjem djela.

3. Pitanje veza između samih izdavačkih preduzeća i koordinacije njihovog rada. Između izdavačkih preduzeća izgleda da nema dovoljno veza, a ponegdje čak ima izgleda i izvjesne konkurantske borbe koja može i da šteti. To izgleda da je naročito slučaj između nekih preduzeća u Hrvatskoj i Srbiji. Tako na primjer "Prosveta" - Beograd navodi da, ne može izdati Drajzera: Američka tragedija, iako je sve spremno za štampu, zato što je ovu stvar izdala "Kultura" - Zagreb. Događa se da se na više strana izdaju iste knjige i za iste knjige se angažuju prevodioci. Tu bi se moglo pomoći na taj način, što bi se o koordinaciji vodilo računa prilikom pregleda izdavačke djelatnosti bilo u agit-propu ili Komitetu za kulturu – otsjeku za izdavačku djelatnost, koji je predviđen u okviru Komiteta, i kome bi trebalo najavljivati knjige koje se izdaju van plana. Tom koordinacijom mogu se postići znatne uštede, naročito kod udžbenika.²⁸

4. Oprema, cijena i tiraž knjiga. U toku 1948 bilo je često razlike u cijeni za istu knjigu u Srbiji, Hrvatskoj ili Sloveniji. Na primjer: "Mlada garda", koja je u Beogradu u izdanju "NOPOK", stajala 83 dinara, u Zagrebu u izdanju "NOPOK" stajala je 90 dinara, a u Ljubljani, u izdanju "Mladinske knjige" 120 dinara, iako su sve knjige u istom povezu. Iz planova izdavačke djelatnosti ne vidi se još cijena knjiga, ali prilikom stvaranja definitivnog plana trebalo bi ponovo upozoriti izdavačka preduzeća da knjiga ne bi trebalo da bude skupa (hrvatska knjiga skuplja je, a slovenačka daleko bolje opremljena od drugih). Istina je da Slovenija u pogledu opreme knjiga ima tradicije, ali za protekle četiri godine trebalo je da i ostala izdavačka preduzeća u tom pogledu više nauče. U izvještaju "Prosvete" navodi se da su razlozi za relativno slabu opremu "Prosvetinih" izdanja objektivne i subjektivne prirode. U prve spada slab kvalitet materijala (hartije, štamparskih boja, platna, konca i dr.) a u druge činjenica da je u našoj grafičkoj industriji (naročito u Beogradu) rukovodstvo više forsiralo kvantitet a zapostavljalo kvalitet. Zatim se kaže, da su pojedini grafički radnici, u težnji da što više prebace normu, malo obraćali pažnju na kvalitet svoga rada. (sloga, preloma, štampe, poveza).

5. Posebno pitanje koje bi trebalo prodiskutovati i zauzeti po njemu stav, je pitanje hrvatskog književnog jezika i u vezi sa tim prevoda sa stranih jezika, na hrvatski. Ovo pitanje je mnogo šire i ne spada u pitanje izdavačke djelatnosti, ali svakako ima neku vezu sa njom. Tako je kritikovano u našoj štampi prevođenje srpskih pisaca na hrvatski jezik na taj način što su u originalnim tekstovima menjane neke riječi (kruh mjesto hleb, milivo mjesto brašno, dućan mjesto radnja itd) To se sad više ne čini sa originalnim tekstovima, ali se zato srpski prevodi stranih knjiga na taj način prevode na hrvatski.²⁹

Međutim, još gore je što se na hrvatski prevode neke strane knjige nakardno i nakaradnim jezikom. U Hrvatskoj je na primjer preved "Žan Kristof" Romen Rolana u četiri knjige toliko slabo da skoro ne može da se čita, a sigurno je da se novog izdanja neće niko poduhvatiti za duže vremena.

6. Štamparske greške su u našim knjigama toliko česte, da one redovno sadrže kao prilog cijelu listu grešaka što govori o nedovoljnoj kulturnosti našeg izdavačkog rada. U zemljama sa većom izdavačkom tradicijom nigdje se takve liste u knjigama ne mogu naći.

7. Izvjesna, naprednija izdavačka preduzeća ("Kultura", "Prosveta") pokazala su da izdavanje knjiga smatraju kao ozbiljan zadatak i stvorila su čitav sistem književnih savjeta, lektora, odgovornih redaktora, korektora itd., čiji je zadatak da paze da bi se dala što bolja knjiga. Međutim, kod drugih preduzeća to nije slučaj.

²⁸ Руком је дописано: „Тек код Роћка“ (Родољуба Чолаковића).

²⁹ „Правилно“

U Sarajevu je na primjer izdavačko preduzeće "Svjetlost" treće izdanje Andrićeve knjige "Na Drini ćuprija" prepustilo sasvim neodgovornom čovjeku, koji je mašinsku korekturu vršio bez originalnog teksta, tako da je na šifovima vršio izmjene prema svojoj volji i ukusu, te autor nije htjeo da to izdanje prizna, tražio je da se štampa četvrti i u ovo unese kritička bilješka o prethodnom, trećem izdanju.³⁰

Dok su o raznim djelima iz književnosti strane i domaće, na temelju poznavanja i konsultovanja, mogle biti date izvjesne primjedbe, pitanje izdavačke djelatnosti marksizma-lenjinizma bilo bi potrebno posebno proučiti i dati svoj sud o planovima izdavačke djelatnosti za 1949.

Neobrađeno je ostalo i pitanje udžbenika srednjoškolskih i univerzitetskih, jer je nemoguće znati šta će oni sadržati i kakvi će biti, kad kod većine nije naznačen ni autor. Bilo bi dobro da ova pitanja prouče drugovi iz teoretskog sektora

SRBIJA

Prosveta. Jedan od nedostataka izdavačke djelatnosti "Prosvete", koja inače spada među naša najbolja izdavačka preduzeća, pa i njenog plana za 1949 je, što nema dovoljno sistema u izdavanju naših pisaca i što iste pisce izdaje u dve ili više biblioteka. U 1947 godini Čipiko, Sremac i Stanković izišli su i u ediciji "Jugoslovenski stariji pisci" i u ediciji "Srpski pisci", a u planu za 1949 godinu Jakšić je predviđen u ediciji "Jugoslovenski pisci" sa izborom pjesama, a u ediciji "Srpski pisci" sa izabranim djelima. Zmaj je opet predviđen u ediciji "Srpski pisci". Čitalac zbog toga gubi pregled nad onim što je izišlo i ne može lako da sastavi biblioteku, a treba svakako nastojati na tome da ljudi ne samo kupuju knjige nego i sastavljaju biblioteke.

"Prosveta" je u ovoj godini predviđela izdavanje Cankarovih novela, Prešerna, Šantića i Jakšića, što je pravilno i s obzirom da u 1949 god. padaju njihove godišnjice, a i zato što neki do sada nisu izdavani kao: Šantić i Jakšić. Međutim, iz plana se vidi da je "Smrt Smailage Čengića" Mažuranića, predviđena tek za 1950. "Prosveta" je do sada u ediciji "Jugoslovenski pisci" izdavala najviše Srbe. Istina, ove godine predviđeno je izdavanje Šenoine "Seljačke bune", ali bi trebalo izdati i Mažuranića. Ovo bi trebalo učiniti i zato što je propušteno da se "Smrt Smailage Čengića" izda o Mažuranićevoj godišnjici. To bi se moglo učiniti na račun Matavuljevog "Bakonje fra Brne" koji je u Beogradu već izišao u izdanju "Dizjuga" i može se još nabaviti. Isto tako bi bilo dobro da se u ediciji "Dubrovačka književnost" još ove godine izda Gundulićeva "Dubravka", s obzirom da ove godine pada 360 godišnjica Gundulićevog rođenja (U planu "Prosvete" predviđeno je da se "Dubravka" izda u 1950 g.)³¹

Karakteristično je da ove, kao i prošle godine, u ediciji "Nova dela" nije skoro ništa predviđeno. Iz prošle godne uneseni su u plan samo zbirka pripovedaka Jovana Popovića i "Izbor makedonske savremene poezije", što opet znači da izdavačko preduzeće nema dovoljno veze s piscima.³²

U ediciji "Jugoslovenski savremeni pisci" zastupljeni su i pisci koji su već umrli (Hasan Kikić), a uglavnom pisci koji i danas još djeluju, ali čije težište rada pada u period između dva rata ili prije prvog rata (Župančić Nazor).³³ Uistinu savremenih pisaca, sa savremenom tematikom, gotovo nema u toj biblioteci.³⁴

U ediciji "Narodna književnost" predviđeno je izdavanje "Antologije narodnih pripovedaka Jaše Prodanovića i "Zbirke narodnih poslovice" (džepno izdanje).³⁵ Bilo bi bolje izdati narodne pripovjetke koje je sakupio Vuk Karadžić, ili eventualno izbor iz svih skupljača narodnih pripovjedaka, a još bi bolje bilo otpočeti

30 "Важно"

31 "Као у плану, није битно!"

32 "Писци не раде(?)"

33 "Правилно"

34 "Неправилно"

35 "Јаша" (Томић)

sa izdavanjem knjiga Vukove zbirke narodnih pjesama koje je sad već teško naći i u antikvarnicama.³⁶ Isto tako bi bilo potrebno dati potstrebku da se pristupi ocjeni i izboru narodnih pjesama iz zbirki ostalih skupljača, što je prije rata zbog raznih konkurentskih razloga bilo nemoguće uraditi.³⁷

U ediciji "Ogledi i kritike" predviđeno je izdavanje Isidore Sekulić: Eseji. U vrijeme kad se pitanje idejnosti u našoj književnosti postavlja, tako ozbiljno, bilo bi nezgodno da se pojave "Eseji" Isidore Sekulić, ukoliko oni sadrže krupne greške, što je lako moguće.³⁸ Plan edicije "Ogledi i kritike" trebalo bi po mogućnosti dopuniti izdavanjem nekih od naših starijih kritičara (Vulović, Nedić, Skerlić), bilo u obliku antologije ili u obliku posebnih izdanja sa komentarima - uzimajući ono što je dobro, odbacujući što ne valja. Zatim, kad su u toj biblioteci već zastupljeni i prevodi, trebalo bi dati i neke ruske kritičare. "Kultura" je već izdala Bjelinskog a "Prosveta" bi mogla izdati Černiševskog i Dobroljubova. To važi i za brošure "Ogledi iz književnosti", među koje bi se mogli uvrstiti i neki savremeni sovjetski kritičari.

Sovjetska književnost je slabo zastupljena svega sa četiri knjige i nema novijih stvari.

U "Pozorišnoj biblioteci" "Prosveta" misli da izda Nušićevog "Narodnog poslanika" i "Muvu, Svjetski rat i Kiriju". Mogao bi se izvršiti bolji izbor, a ukoliko se ostane pri ovome, treba knjige popratiti komentarom ili pogovorom.

Treba biti obazriv i kad se radi o pozorišnom komadu B. Šoa "Ljekara u neodumici", koga je "Prosveta" ove godine predviđela za izdavanje. Naše amaterske pozorišne družine često nemaju dovoljno kriterija a nedostaje im i literature i čim se neki komad štampa odmah ga stavljaju na repertoar desetina pozorišta i družina.

"Matica srpska" Novi Sad. "Matica srpska" je u prošloj godini (1948) imala prilično veliki plan u kojem su bili dobro zastupljeni savremeni vojvođanski pisci: stariji i mlađi. U plan za 1949 godinu ušla su ponovo ista djela domaćih pisaca, a plan je proširen i djelima nekih starijih i savremenih vojvođanskih književnika. "Matica" srpska predviđela je u svom planu i izdavanje izvjesnog broja djela iz svjetske klasične književnosti, što je i opravdano, kad se ima u vidu da je Novi Sad veći kulturni centar u kome ima i dobrih poznavalaca stranih jezika i literature, i dobrih redaktora, te bi izdanja "Matice srpske" trebalo u neku ruku da nadopunjuju plan izdavačke djelatnosti "Prosvete". Međutim kad je riječ o našoj starijoj književnosti, planovi "Matice srpske" i "Prosvete" ponekad se podudaraju. "Prosveta" je predviđela izdavanje Sremčevog "Pop Ćire i pop Spire", a predviđela ga je i "Matica srpska". Isto tako i jedno i drugo preduzeće predviđelo je izdavanje pjesama Laze Kostića, a ima izvjesne podudarnosti i između plana "Matice srpske" i "NOPOK-a" - Beograd, - u oba je predviđeno izdavanje Ignjatovičevog "Milana Narandžića".³⁹

"Srpska književna zadruga" ima malu izdavačku djelatnost. Predviđela je svega 16 knjiga. Među ovima predviđeno je i novo izdanje "Hronike palanačkog groblja" Isidore Sekulić, kod koje bi knjige trebalo biti obazriv.

Predviđeno je zatim izdavanje pripovjedaka Ive Andrića. Kraj sve njihovih književne vrijednosti ne bi trebalo pretjerivati sa njihovim izdavanjem.⁴⁰ Andrićeve "Pripovjetke" izdala je 1946 "Svjetlost" Sarajevo, 1948 g. "Kultura" Beograd, a u 1949 godini predviđela su izdavanje njegovih pripovjedaka slijedeća preduzeća: "MOPOK" - Beograd, "Srpska književna zadruga" . Beograd i "Svjetlost" - Sarajevo.

"Srpska književna zadruga." predviđela je i izdavanje Miška Kranjca: Pripovjetke, koje ima u svom planu za 1949 "NOPOK"-Beograd.⁴¹

"Novo pokolenje"-Beograd. Za plan izdavačke djelatnosti "Novog pokolenja" - Beograd, može se reći da je uglavnom dobar i da su pravilno zatupljene sve grane književnosti. U 1948 godini je "NOPOK" imao ed-

36 "Вук?" (Стефановић Караџић)

37 "Важно"

38 "Исидора-не може!"

39 "Координирати преко М[инистарства] п[росвете] Србије"

40 "Неправилно"

41 "Неправилно"

iciju "Jugoslovenski klasici" u kojoj je izdalo 14 knjiga, od toga, 2 Hrvata, 2 Slovenca, a ostalo su Srbi. Drugovi u "NOPOK-u" - Beograd su izgleda i sami uvidali da je nezgodno da "NOPOK" bude taj koji će prvi određivati ko su naši klasici, pa su ediciju ove godine nazvali "Jugoslovenski pisci. Međutim "NOPOK" u Zagrebu i za 1949 predviđa ediciju "Jugoslovenski klasici", u kojoj predviđa izdavanje: J. Ignjatovića, B. Stankovića, A. Kovačića, Nazora i druge.

Pojedinačne primjedbe na plan izdavačke djelatnosti "NOPOK-a"-Beograd bile bi slijedeće:

U ediciji "Savremena jugoslovenska književnost" predviđa se izdavanje romana M. Beretina "Novi dom" (roman o izgradnji zadrugnog doma), koji bi s obzirom na mladost i nevještinu pisca i važnost teme, trebalo prethodno pažljivo pročitati.

U ediciji "Antologije", nalazi se u projektu "Izbor napredne literature pre rata" (posebno proza, posebno poezija), koji nema naročitog smisla izdavati.

"Biblioteka za pionire" pored ostalog sadrži knjige: Pavičića: "Knjiga za pionire" i "IV i V ofanziva" (literarna obrada za djecu prema Dnevniku VI. Dedijera), prema kojima bi takođe trebalo biti obazriv.

"NOPOK" ima u planu i izdavanje poeme "Septembar" od bugarskog pisca Geo Mileva (prevod s bugarskog Dušan Kostić). U spisku knjiga koje Savez bugarskih književnika predlaže, u okviru Kulturne konvencije, ne nalazi se ta poema, pa bi se trebalo orijentisati na nešto što je spiskom predviđeno.⁴²

U biblioteci "Strani pisci" predviđena je knjiga J. Mancisidor: Španska mati, za koju se ne daje nikakvo obrazloženje.

"Naučna knjiga" izdavačko preduzeće Komiteta za visoke škole i nauku NR Srbije, bavi se uglavnom izdavanjem univerzitetskih udžbenika. U planu koji je dostavljen nisu naznačeni pisci, pa se ne vidi da li su udžbenike pisali naši pisci ili su to prevodi. Među tim udžbenicima ima i takvih kod kojih je neophodno znati pisca da bi bar donekle mogla da se ocjeni vrijednost djela (na primjer "Ekonomika Jugoslavije"). Plan je vrlo obiman, on obuhvata oko 250 knjiga i teško je vjerovati da će biti ostvaren.

IZDANJA ZA MANJINE

Izdavački planovi na manjinskim jezicima u Vojvodini: slovačkom, rusinskom, rumunskom, ograničeni su na savremenu manjinsku literaturu i časopise, i na prevode djela druga Tita. Pripadnici ovih manjinskih grupa znaju naš jezik.

Plan izdavačke djelatnosti mađarske manjine, koja je u Vojvodini najbrojnija, (oko 400.000), i relativno slabo zna naš jezik, ima drugi karakter. Izdavačka djelatnost je mnogo obimnija, a u planu sa zastupljene sve grane književnosti. Trbalo bi upozoriti izdavačko preduzeće da briše iz plana Stajnbekovu knjigu (Stajnbek je renegat, danas u službi američke reakcije).

Plan izdavačkog preduzeća na KOSMETU, koje uglavnom izdaje na šiptarskom jeziku, dosta je dobar. U njemu su zastupljeni udžbenici, nekoliko djela iz oblasti marksizma-lenjinizma, knjige naših rukovodilaca, a i nešto beletristike. Međutim, malo ima stvari naučno-popularnog karaktera, koje su šiptarskoj manjini sigurno potrebne.

BOSNA I HERCEGOVINA

"Svjetlost" - Sarajevo. Za plan izdavačke djelatnosti "Svjetlosti" može se kazati, kao i prošle godine, da je neozbiljan. Čitav plan je podijeljen na knjige i brošure, i uopšte nije razrađen. Ne vidi se šta će sadržati brošure koje su predviđene. Čitav plan je nedovoljno promišljen i izgleda sračunat na to da se dobije što više hartije. U svom planu za 1949 "Svjetlost" predviđa da će izdati veliki broj knjiga iz naše savremene književnosti. Pored 30 predviđenih knjiga još je 7 rezervisano. Za neke pisce (Meša Selimović) predviđeno je da će u toku godine izdati dve knjige roman i pripovjetke. Među ovim djelima nalazi se i 12 knjiga bosanskih omladinaca: pripovjetke, pjesme i jedan roman. Neki od tih pisaca - omladinaca objavili su do sada svega dve tri pripovjetke u omladinskim časopisima. Prošle godine štampane su u Bosni zbirke pjesama omladinaca VI. Čerkeza i Riste Tošovića, koje su prilično oštro kritikovane. Međutim Čerkez i Tošović su sigurno bolji od ostalih,

⁴² "Одгодити!"

mladih pisaca u Bosni, koji su ove godine uvršteni u plan "Svjetlosti". Mislim da nema smisla da mladi ljudi koji za sobom nemaju ni godinu dana književnog rada u omladinskim časopisima, odmah izdaju knjige. To na njih ne može dobro uticati.⁴³

"Svjetlost" je u ovogodišnji plan dobrim dijelom unijela djela koja nije uspjela da izda 1948 godine, a među ovima i rad Tadora Kruševca o Petru Kočiću.⁴⁴ O Petru Kočiću zaista treba pisati, ali Todor Kruševac, koji nije marksista, nego zemljoradnik, takvu knjigu neće moći dobro da napiše.

Knjigu "Jasenovac" Nikole Nikolića, trebalo bi izostaviti iz plana. Ova knjiga, koja je izašla 1948 godine u Hrvatskoj, nema ni dokumentarne ni književne vrijednosti.⁴⁵

Iz sovjetske književnosti predviđene su dve knjige, koje su izgleda upale sasvim slučajno u plan. To su: Kazaković: Zvijezda i Višinski: Uoči velikog oktobra.

Neke knjige izdavačkog preduzeća "Svjetlost" predviđene su u tiražu koji je upravo fantastičan. Ante Babić: Istorija naroda. Jugoslavije (I dio) štampaće se u 400.000 primjeraka, a II dio u 100.000 primjeraka.⁴⁶ Za prvu se traži 175 tona hartije a za drugu 44 tone. U tolikom tiražu nije izašla još ni jedna knjiga u Jugoslaviji, ni Istorija SKP(b), ni djela druga Tita, ni bukvar.

Među godišnjacima predviđeno je izlaženje Bogišićevog zbornika. Pitanje je da li takav godišnjak uopšte treba izdati, a zatim, zašto da Bosna izdaje zbornik Bogišića koji je Crnogorac.

"Radnik", sindikalno izdavačko preduzeće BiH, koje ove godine počinje sa radom, predviđelo je između ostalog, roman bosanskog književnika Šubića, o životu radnika duhanske industrije. To je slab pisac i ne bi trebalo da ga preduzeće "Radnik" izdaje samo zato što se u romanu obrađuje neki problem iz radničkog života.

HRVATSKA

"Nakladni zavod Hrvatske" u ediciji "Sabrana djela hrvatskih pisaca" izdaje sistematski Kovačića i Cesarca, i neke pisce koji još djeluju: Nazora i Krležu. "Nakladni zavod" je izgleda riješio da izda cjelokupna djela svih tih pisaca ne izostavljajući ni slabije stvari koje ne reprezentuju dobro ni same pisce. O nekim od tih stvari, na primjer o Krležinom "Banketu u Blitvi", naša je kritika još prije rata pisala prilično negativno. Isto tako predviđen je i roman A. Cesarca: Bjegunci, koji naša kritika smatra književno slabim.⁴⁷

Međutim, već je ranije bilo govora o tome da kod Nakladnog zavoda" postoji veliki lager neprodatih knjiga, najvećim dijelom Krležinih i Nazorovih, a iz plana se vidi da će one i ove godine biti izdate u velikom tiražu od 6 - 7.000 - u tiražu većem nego što je to slučaj kod ostalih djela u Hrvatskoj.⁴⁸

Dok se pisci čije književno djelo još nije ocijenjeno izdaju sistematski, već ocijenjeni hrvatski pisci, kao Kovačić i Kozarac, biće zastupljeni samo sa po jednom knjigom.

Srpske pisce uvrstio je "Nakladni zavod" bez nekog plana i u malom broju: Zmaj Jova Jovanović: Izbor is pjesama i Ranković: Seoska učiteljica.⁴⁹

U ediciji "Suvremeni jugoslovenski pisci" predviđeno je izdavanje Andrića "Na drini ćuprija". Do sada su izašla četiri izdanja ove knjige - Bosna je izdala dva izdanja, "Prosveta" - Beograd, dva izdanja. U ovoj ediciji nalaze se i književne studije Ervina Šinka. Nekoliko njegovih članaka, koji su se pojavili u toku godine, izazvali su diskusiju i smatra se da u njima ima niz grešaka.

43 "Треба издавати добре"

44 "Неправилно"

45 "Правилно"

46 "Глупост"

47 "Треба их издати и критиковати"

48 "Смањити тираж. Успорити темпо издавања док се старо не прода"

49 "Важно"

Među knjigama predviđenim u ediciji "Suvremeni pisci Hrvatske" nalazi se i "Izbor iz proze" Josipa Kosora i knjiga "Nove borbe", Viktor Car Emin, na koje bi trebalo skrenuti pažnju i pažljivo ih pregledati prije nego se daju u štampu.

U ediciji "Mala biblioteka" trebalo bi takođe obratiti pažnju i pažljivo pročitati slijedeće stvari: Fran Mažuranić: Mladost - radost, Conrad: Mladost, Antonio Gramsci: Izbor iz "Lettere di carcere", Karol Strömenger: Chopin, Vidrić: Pjesme, Bagricki: Roman o Opanosu, Tuvin: Izbor pjesama, Slovacký: U Švicarskoj.

U istoj biblioteci predviđena je rasprava "O egzistencijalizmu" Pessisa. Egzistencijalizam nije kod nas problem pa ne bi trebalo ni izdavati knjige o njemu, jer bi to ustvari samo značilo svraćati pažnju na nj.⁵⁰

Lukačevi esaji, koji se nalaze u planu "Male biblioteke", izišli su već u izdanju "Kulture" Beograd - Zagreb, pa nema potrebe da se sad ponovo izdaju.⁵¹

U ediciji "Narodna knjižnica" (Savremeni strani pisci), u planu je da iziđu dva prevoda sa bugarskog: Jovanova pjesma točkova i Pelin: Na brazdi. U spisku knjiga koje je predložio Savez bugarskih književnika (u okviru Kulturne konferencije), Jovkov nije uopšte predviđen, a od Pelina, osim knjige Geraci koju je "Nakladni zavod" obuhvatio u "Maloj knjižnici", predlaže se knjiga "Letnji dan".⁵²

U "Narodnoj knjižnici" nalaze se još i ove ako je ne bi trebalo izdati dok se pažljivo ne pregledaju: Lajoš Nagy (proza, František Langer: U sedmom času, Iwaskijević, Ciglana i Seghers: Proza, kao i Horvat-Kiš: Novela.⁵³

U biblioteci "Slavenski pisci" u planu je da se izda djelo bugarskog književnika. Vasiljeva: "Strahil". Savez bugarskih pisaca preporučio je izdavanje ovog pisca, ali ne ovog djela, nego knjige "Hajduti majka ne hrani", pa bi trebalo na to skrenuti pažnju.

Prema ostalim knjigama iz ove biblioteke: Stanislav Dygat: Bodensko jezero, Marija Pujmanova: Igra vatrom i Olbraht: Cortez osloboditelj, treba biti pozdrav, kao i prema knjigama u biblioteci "Strani pisci": Hans Rein: Finale Berlin i Giovanni Germaneto: Istorija jednog brijača.⁵⁴

"Likovna izdanja". U ovoj ediciji treba da iziđu reprodukcije slika Domijea, Brojgela, Michelangela i drugih. Umjesto toga, bilo bi bolje da se izdaju, reprodukcije naših slikara (Račić, Kraljević i drugi).⁵⁵

"Seljačka sloga" u svom planu za 1949 predviđala je desetak knjiga iz domaće i sovjetske književnosti i književnosti narodnih demokratija. Izdavače i brošure sa po jednom do dvije novele naših ili stranih pisaca kao i popularno-naučne i stručne brošure. Zatim, u planu je predviđeno i izdavanje aktovki namenjenih seoskim pozorišnim družinama. Sudeći po onome što se u planu za neke od tih aktovki navodi ("Prosci" - narodni običaji prosidbe, "iz današnjeg vremena" koreografski obrađeni itd), njih bi trebalo prije štampanja kontrolisati.

"Glas rada", sindikalno izdavačko preduzeće Hrvatske ima u svom planu štampanje novih drama, kao na primjer: M. Kranjca: Put do zločina, Božić: Sedam Gomolja, Dončević: Kama, Pavičić: Aktovke itd. Ne bi trebalo štampati te drame dok kritika ne reče o njima svoj sud, jer kad su oštampane one lako ulaze u repertoar stalnih i amaterskih pozorišta u čitavoj zemlji i teško ih je poslije skinuti.⁵⁶

"Matica Hrvatska" u svom planu za 1949 godinu ima 50 knjiga. Mislim da bi kod slijedećih knjiga trebalo biti obazriv:

U ediciji "Historijska knjižnica" F. Zviter: Povijest slovenskog naroda i B. Grinevald: Stara Ugarska.

U ediciji "Suvremeni hrvatski pisci": L. Laszovski: Vranjara,

50 "Правилно"

51 "Не издавати их"

52 "Не издавати их"

53 "Не издавати их"

54 "Не издавати их"

55 "Правилно"

56 "Неправилно"

U ediciji: "Slavenska knjižnica": Slovacki: Gordion, J. Neruda: Malostranske pripovjesti i Jovkov: Kad bi znale da govore. (Jovkova, Savez bugarskih pisaca ne predlaže).

Jedan dio plana "Novog pokolenja" - Zagreb isti je kao i NOPOK-a u Beogradu. Uz plan izdavačke djelatnosti NOPOKa Zagreb, napominjem da bi trebalo još razmotriti slijedeće knjige:

U ediciji "Suvremena jugoslovenska književnost": M. Mošnjak: Matura, J. Pavičić: Poletarci, Prodanović: Djeca bez slobode, Prežihov Voranc: Suze.⁵⁷

U ediciji "Zapadna književnost": F. Volf: Priče za veliku i malu djecu, Upton Sincler, Roman holiday, Freuchlen Pipaluk: Siroče Ivik, Scoti Berni: Pinocijeva zaručnica. Travena: Taljige, ne bi uopšte trebalo izdati.⁵⁸

U planovima izdavačke djelatnosti izdavačkih preduzeća u Hrvatskoj zastupljeno je dosta pisaca sa knjigama za koje nema nikakvog obrazloženja i sadržaja, a pisci, odnosno knjige su nepoznati. Takva obrazloženja dala je uz neke knjige jedino "Prosveta" Beograd.

MAKEDONIJA

Izdavačka preduzeća u Makedoniji predviđela su za 1949 godinu veći broj udžbenika, kako na makedonskom, tako na turskom i šiptarskom jeziku. Za razliku od hrvatskih i slovenačkih izdavačkih preduzeća, Makedonija je predviđela da izda u toku 1949 veći broj (oko 30) starijih i novijih jugoslovenskih pisaca.

"Kultura" Skoplje predviđela je izdavanje knjige "Čovjek komunist" od Aragona, što bi moglo da izostane.⁵⁹

SLOVENIJA

Planove izdavačke djelatnosti Slovenije pregledao je drug Zihlerl kad je bio u Sloveniji i na temelju njegovih primjedbi drugovi u agit-propu CK Slovenije preradili su prvobitni plan koji je imao niz manjkavosti.

Kod plana izdavačke djelatnosti "Državne založbe Slovenije" napomenula bi, da li za knjige "Antologija srbskoga pesništva, (1800 - 1948)" i "Izbor srpske novelistike", trebalo drugovi iz Slovenije da se konsultuju sa Savezom pisaca Srbije.⁶⁰

Uz program "Slovenskog knjižnog zavoda" napominjem da je u ediciji "Prevodi neposlovnih del in esejev", predviđen prevod s bugarskog Jovkova: Ko bi znale govoriti. Kako Savez bugarskih pisaca ovo djelo a ni pisca ne predlaže, trebalo bi se orijentisati na nešto drugo.⁶¹

AJ;507-VIII,II/5-(1-103)(K-26)

Marija Koš

318 ЦК КПЈ, КОМИСИЈА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ

(Београд, крај 1948/ почетак 1949.)

ДИРЕКТИВЕ СА САВЕТОВАЊА У АГИТ-ПРОПУ ЦК КПЈ ПО ПИТАЊУ ИЗДАВАЧКЕ ДЕЛАТНОСТИ

Састанком је руководио друг Вељко Влаховић, који је дао примедбе на издавачке планове у 1948 и 1949 години и на крају саветовања закључке. Сем њега присуствовали су састанку друг Пуниша Перовић, друг Зихерл, друг Вучинић, другарица Зденка Шегвић и одговорни другови по издавачкој делатности из свих република као и претставници министарстава. [...]

57 "?"

58 "Не издавати"

59 "Правилно"

60 "Правилно"

61 "Не издавати"

После критичких осврта друга Влаховића дискутовали су: претставник Хрватске, Србије, Словеначке, Комитета за задругарство ФНРЈ, Македоније, Црне Горе и "Нопока", па је друг Влаховић дао следеће закључке у погледу издавачке делатности за 1949 годину:

1. Спровести координацију радова издавачких предузећа о републикама и унутар република, јер нема потребне међусобне повезаности, јер често долази до издавања истих књига од стране разних предузећа.

2. У издавачкој делатности треба планирати на више година а не само на годину дана.

3. О књигама, које ће изаћи ван плана треба обавестити ЦК КПЈ.

4. Много хартије иде на издавање уџбеника - требало би унети више плана у том раду. За један предмет одабрати најбољи уџбеник и да тај служи за читаву земљу, без обзира где се појавио. О овоме да води рачуна и врши: контролу Министарство просвете.

5. Уклонити нерeалност у планирању. Одржати састанак са претставницима издавачких предузећа и ускладити планове и тираже према добијеној количини хартије. Уколико хартије недостаје, ићи са тим да се издаје више књига са мањим тиражима. После одржаног састанка објавити чланак о издавачкој делатности у републиканској штампи.

6. Треба извршити специјализацију рада издавачких предузећа. То нарочито важи за "Нопок" и Синдикална предузећа.

7. Помоћи издизање младих графичких кадрова у којима се сада оскудева.

8. Што се тиче литературе за село, у Агит-пропу ЦК КПЈ формира се одељење литературе за село, те у томе смислу треба сачекати потребне директиве, а већ на своме састанку са издавачким предузећима узети у разматрање издавање литературе за село.

9. Опрема књиге као и цена и квалитет књиге у овој години стоје горе него ли у прошлој години. У погледу опреме задовољава само издавачка делатност Н.Р. Словеније. Ове године треба повести систематску и сталну борбу за бољу техничку опрему и за јефтинију цену књиге. Исто тако водити енергични курс на окупљању сталних добрих кадрова код издавачких предузећа за добру опрему књиге.

10 Ове године водити и даље борбу за смањење штампарских и коректорских грешака, водити борбу за бољи квалитет превода, који су у протеклој години често били лоши.

После закључка другарица Зденка саопштила је количину хартије које су ове године додељене републикама. [...]

AJ;507-VIII,II/1-(1-71)(K-2)

319 ШТАМПАРСКО ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ «КУЛТУРА», БАЧКИ ПЕТРОВАЦ – МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ, БЕОГРАД

[Bački] Petrovac,

14 marta 1949

SAVEZNOM MINISTARSTVU ZA NAUKE I KULTURU, ODELENJE ZA VEZU SA
INOSTRANSTVOM

Beograd

Po nalogu GIOAPV odeljenja za štampu i agitaciju u Novom Sadu poslali smo Vam današnjom poštom po 2 primerka od svih izdanja dečje biblioteke koja su izašla od oslobođenja do danas na slovačkom jeziku u FNRJ. I to:

1. Zlatko Klacik: V boji a v pokoji (U ratu i u miru) - originalno izdanje.

2. Kononov; Priče o Lenjinu (Rozprávky o Leninovi) - Prevod.

3. Karnauhova: Zábavné rozprávky (Zabavne priče) - prevod sa ruskog.

4. Pantelejev: Kuriér generála Buđeného (Kurir generala Budjenog) - prevod sa ruskog.

5. A. Gorbатов: Bojovník Alexej Kulikov (Borac Aleksej Kulikov) - prevod sa ruskog.

Od svih 5 izdanja samo broj 1 je originalno izdanje od našeg ovdašnjeg pisca Zlatka Klačika, te Vam u prilogu šaljem biografiju pisca i 2 slike. Zajedno sa knjigama poslali smo Vam i po dva primeraka od našeg pionirskog lista od poslednjih 4 brojeva.

Bački Petrovac, 14 marta 1949.

Smrt fašizmu – Sloboda narodu

Prilozi:

1. Račun za knjige.
 2. Biografija Zlatka Klačika.
 3. Dve fotografije Zlatka Klačika
- AJ; 316-15

ШТАМПА

320 ЦК КПЈ - КОМИСИЈА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ, БЕОГРАД

ZAKLJUČCI AGITPROPA O LISTU "POLITIKA" 12 -VI- 1947

1- Fizionomija lista treba da ostane kakva je i do sada bila, a da se ne pretvara u oficijelnu novinu. Kao i do sada list treba da donosi što više informacija.

2- List ne treba da donosi članke državnih funkcionera (pomoćnika ministara i načelnika ministarstva) o raznim privrednim pitanjima) koji su suhoparni, često s nepravilnostima i daju listu suviše oficijelan karakter.

3- Treba odstranjivati malograđanštinu, kloniti se senzacionalizma (u naslovima, pojedinim vijestima i dijelovima nekih članaka)

4- Treba poboljšati odnos spoljno-političke rubrike prema unutarnjoj u korist unutarnje rubrike, naročito privrednih vijesti. Manje forsirati vijesti i članke iz trgovine, a obuhvatiti sve grane privrede.

5- Treba obavezno donositi rubriku iz Sovjetskog Saveza, naročito iz unutrašnjeg života SSSR

6- Kao list opštesaveznog karaktera, a ne isključivo srpskog, list treba da poboljša odnos između vijesti iz republika, tako da orijentacija ne bude potejenjuća prema vijestima iz ostalih republika osim Srbije.

7- Zbog veće živosti držati se i starih tradicija i uvesti rubriku "Beogradska. nedelja"

8- Ukinati čitulje i pomene

9- Kulturna rubrika koja je uglavnom dobra i živa, treba da ostane kakva ja do sada bila.

AJ;507-VIII,II/2-6-(1-84)(K-4)

321 ЦК КПЈ - КОМИСИЈА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ, БЕОГРАД

ŠTAMPA U VOJVODINI

(juni 1947)

U Vojvodini postoje dva dnevna lista -"Slobodna Vojvodina", organ Narodnog fronta za Vojvodinu i "Magjar Szo", list nacionalne manjine Mađara.

Zatim postoji nedeljni list "Hrvatska riječ", također glasilo Narodnog fronta za Vojvodinu.

"Slobodna Vojvodina" na svojim stranicama ni iz daleka ne piše o svim političkim i privrednim pitanjima. i događajima. Vojvodine. Ona izražava iste one slabosti koje su karakteristične za rad Partije i fronta u Vojvodini, to jest ona uglavnom donosi članke (principijelne i razne druge), koji govore o raznim poljoprivrednim kapacitetima kao što su otkup, vršidba, žetva i tome slično ili članke koji treba da poguraju sprovođenje u život nekih mera narodnih vlasti kao na pr. ubiranje poreza i tome slično. U mesecu julu "Slobodna Vojvodina" je svega u šest svojih brojeva donela po jednu stranu o radu preduzeća, takmičenju i ispunjenju ili prebacivanju planaproizvodnje u tim preduzećima. Tretirajući u tim brojevima pitanje radnika tretirala je samo jednom nedostatke i slabosti u snabdevanju rudnika, iako je to goruće pitanje u Vojvodini. O radničkim menzama donešena je kroz mesec dana svega jedna reportaža puna hvalospjeva "o punim tanjirima", a stvarno su

radničke menze isto tako bolno pitanje u Vojvodini. O ciglanama i ciglarskim radnicima pisano je također samo jednom i to opet pohvalno a i to je pitanje u Vojvodini prilično komplikovano. O snabdevanju zanatlijskih zadruga i uopće o pitanju zanatlija donešena je jedna reportaža u kojoj se daju izjave pojedinih zanatlija-zadrugara, opet na isti način pohvalno, o velikoj sreći uključenja u petogodišnji plan i tome sl., a stvarno briga za zanatlijske zadruge tek je u pojedinim centrima Vojvodine počela da se vodi. O poljoprivrednim radnicima u mjesecu julu "Slobodna Vojvodina" nije donela ni jedne riječi. O slabostima MTS donesen je svega jedan dugačak članak, a posle toga nije se svakodnevno ukazivalo na propuste i nebrigu MTS u opravci mašina u pojedinim poljskim radovima stvarna neodgovornost i nebriga MTS pretpostavlja u Vojvodini političko pitanje jer kompromituje državni sektor u očima privatnog sektora..

O radu narodnih odbora pisano je veoma malo. Donešena su svega dva članka o zboru birača u novosadskom srezu, a to je nedovoljno da i ostale narodne odbore podstakne na izvršenje svoje obaveze prema narodu, na organizovanju zbora birača, gdje će položiti računa o svome radu.

Kulturno-prosvetna rubrika može se reći da u "Slobodnoj Vojvodini" uopšte ne postoji. Ne piše se o kulturnim događajima o radu kulturnih društava, pozorišta i sličnih organizacija, koje su u centrima prilično dobro razvijene, a isto tako ne ukazuje se na slabost na tom polju, na mrtvilo koje vlada na selu na nerazvijenost kulturnog rada u zadrugama, na slabu vezu i pomoć sindikalnih organizacija selu i tome sl.

"Slobodna Vojvodina" ništa ne piše o životu i radu nacionalnih manjina u Vojvodini, ne ukazuje na slabosti i mrtvilo koje vlada u kulturnim društvima tih nacionalnih manjina. Isto tako veoma malo tretira probleme koji se tiču političkih klasnih odnosa u samoj Vojvodini, ne bori se protiv grupica reakcionara i ne pruža u tom pogledu masama nikakvu orijentaciju.

"HRVATSKA RIJEČ" je po pitanjima koja obuhvata na svojim stranicama slična "Slobodnoj Vojvodini", ali najveći nedostatak sastoji se u tome što ona ne predstavlja i ne piše o životu i radu Hrvata u Vojvodini, što ona nije organ Hrvata u Vojvodini, nego opet organ Narodnog fronta Vojvodine i njezino ime je prema tome samo formalno. S druge strane, "Hrvatska Riječ" izlazi u Subotici, gdje doduše ima veliki broj Hrvata, ali njih ima i po čitavoj Vojvodini, a ona se u svom pisanju ograničava isključivo na Suboticu, grad i atar.

U vezi sa takvim stanjem štampe u Vojvodini bilo bi potrebno:

1) List "Slobodna Vojvodina" morala bi kao centralni organ Vojvodine obuhvatiti sve probleme političke i privredne, a naročito u odnosu na poljoprivredne kampanje, pojačati pisanje o radu preduzeća t.j. o izvršenju petogodišnjeg plana u industriji.

2) U većim sreskim naročito industrijskim centrima (Zrenjanin, Kula, Subotica, i tome sl) pokrenuti ili nedeljne listove ili biltene, koji bi se naročito bavili pitanjem rada preduzeća i veza radnika i seljaka na tim područjima.

3) U nekim zadrugama, naročito onim radnim seljačkim zadrugama, u koje je uključeno čitavo selo pokrenuti biltene koji bi bili potsticaj razvitka kulturnog života u zadrugi koji bi ukazivao na pravilno rešavanje raznih pitanja i nesuglasica koji se u zadrugama sve više ispoljavaju.

4) "Hrvatska Riječ" trebala bi da bude centralni organ Hrvata u Vojvodini, trebala bi da izlazi češće, makar dva puta nedeljno i da izlazi tamo gdje živi najviše Hrvata.

5) AFŽ u Novom Sadu pokreće svoj bilten koji će uglavnom donositi dopise žena i ženskih organizacija i tako razviti postojeću inicijativu žena za pisanjem.

AJ;507-VIII,II/5-(1-103)(K-26)

Zdenka Šegvić

322 ЦК КПЈ - КОМИСИЈА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ, БЕОГРАД

Састанак јула 1947.

PRIVREDNI PROBLEMI O KOJIMA BI TREBALO PISATI U ŠTAMPI

(Avgust 1947.)

1) Osvetliti kako pojedina preduzeća ispunjavaju plan. Događa se naime da preduzeća ispunjavaju plan u sporednim artiklima, a ne u onima koji su planom predviđeni (metalna industrija). Ili, ispunjavaju plan

na štetu kvaliteta artikla (ugljen). U vezi sa tim imamo u partiji pojavu samozadovoljstva, kako je tobože plan ispunjen.

2) Pokazati u čemu se sastoji nerealnost plana. U mnogim fabrikama postavljen je plan onakav kakav je bio postavljen i prošle godine a ne onako koliko je on prošle godine bio premašen. Ili, je postavljen previsok plan pa ga je nemoguće ispuniti a to je odraz ili neznanja rukovodilaca ili njihovog neprijateljskog odnosa.

3) Treba udariti po teoriji "objektivnih faktora" prema kojoj se plan ne može ispuniti, jer nema sirovina, jer ne vrede stručnjaci ili nema dovoljno kvalifikovane radne snage. U toj teoriji osnovno je pitanje pomnjakanja sirovina i na to treba odgovoriti razvijanjem inicijative u radu.

4) Povesti borbu protiv neprijatelja koji se aktivizira, u preduzećima po pitanju izvršenja plana. Oni vode borbu protiv udarnika (socijaldemokrati i klerikalci u Sloveniji), borbu protiv nagrada za uranilovku, ili ubacuju parolu "ne može se ostvariti za pet godina ono što se nije ostvarilo za 100 godina".

5) Povesti borbu za više brige za radničku klasu. U vezi sa tim ukazivati na slabe uslove života radnika i na dužnosti sindikalne podružnice da rešava ta pitanja.

6) Po pitanju kadrova ukazati da je nepravilno kukanje za kadrovima i da se treba orjentisati za stvaranje kadrova u svakom pojedinom preduzeću bilo preko kurseva, bilo preko pravilnog izdizanja šegrti i nekvalifikovanih radnika na položaj kvalifikovanih radnika kad su oni za to već osposobljeni. Podizanje kadrova treba da bude briga i uprave preduzeća i sindikalne podružnice.

7) Voditi kampanju za učvršćenje podružnica u preduzećima. Ukazivati konkretno pojedinoj podružnici što je njezin zadatak u preduzeću. U vezi sa tim postaviti i pred upravu da saradjuje po svim pitanjima, sa podružnicom.

8) Postaviti pitanje distribucije robe za uslov ispunjenja plana. Gotova roba koja leži u preduzeću duže vremena donosi nam i političku i finansijsku štetu. To umanjuje polet radnika u takmičanju, ide na uštrb snabdevanja radnika i onemogućuje promet novca.

9) Ukazati na pitanje građevinske delatnosti. Evidencija u tome jeveoma slaba. Ona se vodi ili po tome koliko jo novca utrošeno ili koliko je materijala predviđeno. Ni jedan drugi faktor ne može prikazati pravo stanje u građevinskoj delatnosti. Evidencija o tome koliko je utrošeno betonskog gvožđa, stakla ili opeke može da pokaže dokle se je stiglo u gradnji objekta, t.j. da li su tek postavljeni temelji ili se je došlo do krova. U vezi sa pitanjem građevinarstva ukazati na potrebu poboljšanja uslova životagrađevinskih radnika, t.j. na otvaranju menza, baraka i organizovanju kulturnog života.

10) O poljoprivredi — treba ukazati na njezinu neoperativnost i u vezi sa tim na pitanja: kvaliteta obrade zemljišta, na ispravnost rada MTS, na stanje u državnim dobrima, na organizaciju semenske službe i na pitanje zadrugarstva.

11) Ukazati na važnost lokalne industrije i zanatskih zadruga. U vezi sa tim postavljena je i reorganizacija komunalnih ministarstava.

12) O pitanjima spoljne trgovine, njezinoj reorganizaciji i dosadašnjim slabostima, ne davati ništa u javnost.

Za sprovođenje kampanja po ovim pitanjima treba:

1) Po nekim pitanjima dati najprije principijelan članak na osnovu kojega redakcija treba konkretno da prati i rešava probleme. Pri tome voditi računa da pored udaranja po slabostima štampe deluje mobilizaciono. Članke treba da pišu drugovi iz aparata CK i neki drugovi iz državnog aparata.

2) U org. instruktorskom i agitprop odeljenju CK proučavati i studirati privrednu problematiku. U vezi sa tim i direktive i informacije o privrednim pitanjima prenositi republikama i redakcijama listova iz agitpropa a ne iz direktije za informacije.

3) Pomoćnici glavnih urednika u listovima mora da budu rukovodioci privredne rubrike u listu. Razviti široku inicijativnost u masama za dopisništvo naročito za «Borbu» i na taj način «Borbu» još čvršće povezati sa masama.

323 ЦК КПЈ - УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ, БЕОГРАД
(20.1.1948.)

КУЛТУРНА РУБРИКА ЛИСТОВА⁶²

О карактеру и садржају културних рубрика наших листова, од састанка Агит-пропа 20.1. па на овамо, могло би се рећи слиједиће:

1. На састанку Агит-пропа 20.1. било је констатовано да културне рубрике углавном само прате наш културни живот, реагују на њега само информативно, не дају приједлоге, не подупиру акције, н-емају анализе.

Ни у протеклом периоду културне рубрике листова: "Глас", "20.октобар", "Слободна Војводина", "Народни лист", "Напријед", "Вјесник", "Слободна Далмација", "Ослобођење", "Нова Македонија" и "Побједа", нису се много измјениле у односу на ову примједбу, него су се још увијек, углавном, сводиле на информативне и чланке и вијести. Изузетак чине донекле "Напријед", "Народни лист" и "20. Октобар".

2. Даље, на састанку је речено да наше новине за културне рубрике врло често ангажују старе писце - грађане. Тако је на примјер "Глас"-у, који је донио десетак чланака у вези са Вуковом прославом, замјерено што је дозволио да о Вуку говоре углавном старији писци - немарксисте. Недавно, поводом Белићеве књиге "Вук и Даничић" "Глас" је донио кратку биљешку о књизи, у којој је поред неколико информативних података, као најважније подвучено, да је писац књиге у предговору врло скромно рекао за своје есеје да су то популарни чланци ("Глас" 7 марта). "Глас" као лист Народног фронта Србије, кад је већ помињао књигу требало је свакако да даде неки опширнији приказ и да укаже на добре стране и недостатке и пропусте, којих вјероватно у књизи има.

У "20. Октобру" од 5 марта Крешимир Георгијевић дао је приказ "Лирике из борбе и обнове", у којем се слаже са критеријом уредника "Лирике" у избору пјесама. У "20. Октобру" од 6 II, К. Георгијевић дао је приказ књиге "Покошено поље" Б.Косића.

3. Издавачкој дјелатности није посвећена довољна пажња. "Напријед" је донио у свом броју од 12. марта чланак "О неким недостацима у нашој издавачкој дјелатности" у ком говори о потреби писања предговора за књиге, али о ново-издатим књигама у овоме раздобљу није донио ни један приказ, иако у Хрватској излази велики број књига. "Вјесник" и "Народни Лист" донијели су планове издавачке дјелатности "Новог покољења" (11.III) и досадашње резултате рада "Накладног завода Хрватске" ("Вјесник" 6.III), али биљешке које су доносили о књигама биле су више налик на огласе.

"Народни лист" од 19 марта дао је опширнији приказ "Кандида" Волтер и Ибзенове драме "Ступови друштва" и "Нора", а "Вјесник" од 19 марта приказ Криловљевих "Басни".

И други листови о новим књигама доносили су биљешке које су такође имале више библиографски карактер. Међутим нашим писцима читаоцима било би потребније објаснити књигу, а писцима би било корисније кроз критику указати на добре и слабе стране књиге.

4. У погледу примједбе да је било мало руковођења културном рубриком од стране Агит-пропа у рубрикама, види се да се још у свим републикама није стање поправило. (Примјер Црне Горе гдје је у "Побједи" изашла неумјесна критика о књизи Зоговића, "Пркосне строфе", или пак приказ изложбе ликовних уметника Црне Горе, Милутина Пламенца, који је пун бесмислица.

У приказу се на пример између осталог каже:

⁶² Руком је дописан поднаслов "Контрола спровођења закључака савјетовања од 20.I-1948"

"Милуновић је сликар који се највише приближио музици, зато је и његово сликање широко симфонијско. Рекло би се да је његово сликање транспозиција колористичко - визуелне сензације у аудитивну. Гледајући Милуновићеве слике као да наслуђујемо мелодије".

Или кад говори о сликару Лубарди:

"Снага титане напада сиви камен и суру црногорску стијену и претвара их у разне симфоније боја. За његове пламене палете игра полихромije, оживљава суморно стијење лаким додиром немирне кичице. Дубоко у сјенци затрепери некад пурпурни сјај. Свугдје се опажа сликарска фуга, расокош и оргије спектралних боја."

А на крају:

"Историчари умјетности подвлаче да су класичне умјетности сарадња духа и материје, или боље прилагођавање материје захтјевима духа. Полазећи са те поставке рекли бисмо да су наши вајари наишли на врло отпорну материју која отказује послушност да се прилагођава смјерницама инвентивног духа". ("Побједа" 9. марта).

Међутим, од коликог је значаја кад агит-проп руководи културном рубриком може да покаже примјер Босне, гдје се агит-проп заинтересовао за правилан приказ Куленовићеве комедије «Дјелидбе».

5. У погледу оригиналних литерарних прилога културних рубрика, учињен је од прошлог састанка агит-пропа корак напријед. "Глас" је у овом раздобљу донио осам оригиналних прича и то: Недо Вуковић: "Гојко Јелаш пише чланак", Иво Андрић: "Снопићи", Бранко Петровић: "Прва смјена", - Мишко Крањец: "Дједа и унук", Ж. Вукадиновић: "Пушкар".

"Слободна Далмација" поред неколико превода донијела је слиједеће оригиналне приче: М. - Лалић: "Браћа из Ситне Луке", Гојко Бановић: "У првим данима", Јован Поповић: "Бора Кечић је - постао оно што је желио", Ваља Жанко: "У вијавици". Донио је затим неколико одломака Цесарца.

Теме приповједака су из рата или из обнове. Већина приповједака нема неку нарочиту књижевну вриједност, али се за њих не би могло рећи ни да су слабе.

"Напријед" није доносио оригиналне приче него одломке из романа Ховарда Фаста у ком се приказују насиља Кју - клукс Клана и одломак из романа Мађарског ињижевника Бела Илес "Карпатска рапсодија", о животу људи у Карпатима прије првог свјетског рата.

Остали листови нису доносили фељтон.

6. О културном животу у другим републикама писали су у овом раздобљу сви листови. У томе се осјећа највећи напредак од прошлог састанка агит-пропа. Истина, листови су доносили највише вијести (о плановима издавачке дјелатности, о раду појединих културно-умјетничких друштава, о броју - библиотека и друго) које су углавном прештампавали ("Слободна Далмација" из "Гласа" и обратно). - Међутим, било је и неколико чланака. Чланак о "Црној Гори од Јанка Ћоновића ("Напријед" 6. фебруара) у коме се опширније износи културни живот Црне Горе у прошлости, чланак Звонимира Угљена (Писмо из Сарајева) у "Народном листу", о културно-умјетничкој активности у Босни и Херцеговини. "Вјесник" од 27 фебр. донио је чланак "Материјал за проучавање прошлости Македонског народа" у ком се пише о бризи владе НР Македоније за историјске споменике.

7. О словенским земљама листови су доносили више информација него раније. Изгледа ипак да културне рубрике оскудевају у материјалу. "Ослобођење" од 22. II донијело је чланак Есада Пашалића "Велики успјех нове Албаније у културно-просвјетном подизању народа". "Нова Македонија" од 7. III прештампала је чланак. "Нова Македонија" од 3 марта донијела је чланак "Писмо из Бугарске" (о културном животу у Бугарској) Б. Долина.

"Народни лист" од 20 марта донио је чланак: "Снажан развитак обновљене пољске казалишне умјетности у ком се говори о бризи пољске владе за уздизање глумачких кадрова, о отварању нове радничке опере у Вроцлаву итд.

8. Борби против неписмености посветили су више пажње листови "Непријед", "Нова Македонија" и "Побједа", која често има рубрику "Народно просвјешћавање". Културне рубрике не дају довољно помоћи и потстрека учитељима који су носиоци културно-просвјетног рада на селу, не истичу

добре и пожртвове организаторе културно-просвјетног рада на селу. Изузетак чини "Глас" који је у неколико бројева (1 фебр. 22 фебр. 21 марта) доносио извјештаје о раду неких пожртвованих учитеља наводећи њихова имена. "Нова Македонија" од 13. III истакла је примјере неких добрих учитеља из Кочевског среза.

"Слободна Далмација" увела је праксу давања статистичких извјештаја сваких десет дана ("У декади"), о резултатима кампање против неписмености, па доноси табеле пуне цифара које је тешко одгонетнути.

9-Културне рубрике нису доносиле књижевне репортаже, а уколико их је било то су обичне новинарске репортаже о неким културним питањима.

"20 Октобар" донио је у овом раздобљу три репортаже: "Београдски умјетници на свом стваралачком раду" и то, о раду вајара Боднарова (20. II), о раду Љубише Јовановића (27. II) и о раду режисера Афрића (26. III)

"Вјесник" од 4 марта донио је репортажу "У борби против неписмености" (репортажа с пута по Кордуну) која је слаба јер је неконкретна. У репортажи се говори о добром и пожртвованом учитељу чије се име не спомиње и о некој рђавој учитељици чије се име такође не помиње.

"Ослобођење" је донијело репортажу о раду аналфabetског течаја у железничкој радионици у Сарајеву.

У "Побједи" од 20 марта Н.С. Мартиновић написао је репортажу "Племените сузе", о повратку наших исељеника. Репортажа је пуна цитата Мајаковског, Алексе Шантића и Ђоровића.

10. Прикази филмова. Листови су доносили приказе филмова иако још увијек нередовно. "20 Октобар" доносио је у сваком броју по један приказ, (недељни лист), а од дневних листова највише су прикази дали "Глас", "Народни лист" и "Вјесник". Загребачки "Народни лист" у свом броју од 10. III критички се осврнуо на француски филм "Матична лука", који је у Загребу један дио публике добро примио, и оцијенио га као штетан и наказан. У свом броју од 12 марта дао је опширан приказ филма "Диктатор".

"Вјесник" је поред руских филмова "Прољеће", "Дјело Артамонових", "Јермотов", приказао чешке филмове "Људи без крила" и "Дневник једног професора". То је критички осврт у ком се за први филм каже да је идејно добар, а за други да је банално плитак.

11. Још увијек је актуелна примједба да листови прате само центар републике. Изузетак чини "Глас" који у последње вријеме доноси често извјештаје из унутрашњости Србије, а увео је и рубрику "Култура на селу" у којој доноси извјештаје о културном животу на селу.

12 На прошлом састанку био је замјерен "Народном листу" извјестан локал - патриотизам у културној рубрици. Изгледа да се "Народни лист" тога није још ослободио. Приликом гостовања "Абрашевића" у Загребу, у приказу који је углавном повољан, каже се: "И поред набројаних напомена, "Абрашевић" је постигао несумњиво велики успјех. Постићи то у Загребу, који веома критички прима умјетничке приредбе, значи доказати доиста своју стварну вриједност и умјетничку квалитету и зато нас тај успјех "Абрашевића" искрено радује".

Сви листови посвећују мало пажње проблемима и резултатима културно-масовног рада, иако је културно уздизање широких народних маса један од најбитнијих услова нашег културног напретка. Док листови из других области (на пр. економија) постављају проблеме, преносе искуства, анализирају резултате, популаришу ударнике и ударничке методе рада, докле се културне рубрике задовољавају повременим суво - информативним вијестима типа на пр: "После извјесног времена почео је поново да ради Народни универзитет у Књажевцу..." ("Глас" 23. III) или "Огранак "Селачке слоге" дао је приредбу у Гвожданима" (Ослобођење 24. III) Културне рубрике нису доносиле чланке о садржају рада Народних универзитета, о тешкоћама и успјесима у раду, нису доносиле анализу програма хорова и дилетантских група, иако се зна да се на приредбама пјевају и кафанске пјесме, а да на пр. у Херцеговини сва дилетантска друштва дају Фелдманов комад и "Из мрака, кога критика није оцијенила.

У рубрикама нема довољно чланака о организацији културно-просвјетног рада (на селу), иако је то један од запуштених сектора рада коме треба помоћи. Лист "Напријед" донио је овема раздобљу два

чланка из ове области: "О неким непосредним задацима на ширењу неписмености" ("Напријед" 19 март) и "Више бриге о сеоским читаоницама" (15 март).

"Глас" од 23 марта донио је чланак "За веће продирање књиге на село" "Слободна Војводина" од 19. II чланак о потреби побољшања рада аналфабетских течајева.

И "Борба", "Политика" и "Књижевне новине", у кратким пригодним написима, углавном су истицале само како наша нова држава цијени и помаже умјетнике и њихова дјела - ствар која је већ позната и више пута речена - а ни један се није упустио у анализу дјела, упознао широку публику са тим дјелима и указао на њихов квалитет због кога су награђена. Нашој штампи ушло је у обичај да се и закони коментаришу, па је то тим прије требало учинити у случају ове одлуке Комитета. Културне рубрике требало је да се овим баве бар у неколико бројева доносени и фотографије награђених радова (Једино је "Напријед" од 12 марта донио фотографију портрета народног хероја Наде Димић, рад Косте Ангелини Радованића). Оваквом пажњом најбоље би се показао значај додијељених награда и показала би се народу на примјер фотографија Бакићевог споменика који је награђен првом наградом, а који стоји у Бјеловару и скоро је непознат.

Можда је узрок овоме бојажливост уредника културних рубрика у републиканским листовима, који су се устручавали да дају коментаре о одлуци коју је донијела тако висока установа као што је Комитет. Међутим, мислим да то не би требало да буде случај.

На крају, мислим да је потребно напоменути да централни листови, "Борба" и "Политика", н-смају сређене културне рубрике, него и сами још нередовно и несистематски доносе културне вијести. Сређивање културних рубрика ових листа било би огледало и извјесна оријентација републиканским листовима.

"ОДЈЕК"

У свом фебруарском броју "Одјек" још увијек обилује преводима из чешких листа, иако му је то на прошлом састанку замјерено. Донио је преводе чланака "Зашто сам постао комуниста"? (по Т-ворби). Донио је затим неколико превода с руског: "О совјетској украјинској поезији" (из "Свјет со-вјету"), "Критиковати смјело и отворено" из дискусије о "Младој Гарди" Фадјејева и приповјетци К. С-имонова "Дим отаџбине", (Превод из "Литер. газете"), затим чланак "Шта је совјетској књижевности донијела 1947 година."

Фебруарски број "Одјек-а" доноси пет чланака - превода с руског: "Хајнрих Хајне" Л. Лозин-скаја ("Литерат. газета"), "Оглед о филму", Сергеје Јуткевич, "Судбина умјетника у земљи доларе" (- "Совјетско искуство"), "Наша нова проза" К. Марков ("Литерат. газета").

Оригинални чланци су "Народни фронт бори се за бољи и културни живот", уводник, "В-еликије победе траже своје књижевне свједоке" Е. С. П., "Два књижевна јубилеја у Бугарској" М. Јевр-емовић, "дјечја литература код Марк Твена", Б. У., "Сергеј Михајлович Ајзенштајн", Р.Б., "Књижевност Литве данас" М. Ј., "Културно просвјетни рад у сељачким задругама Семберије Омер Зорабдић и "Борба за аналфабетске течајеve у прошлости" Ђ. Пејановић.

У ова два броја "Одјек" се више не појављује као објективни посматрач који доноси вијести о - културном животу других земаља, иако у фебруарском броју има вијести које су сасвим могле да изо-стану на пр. "Они између себе"

Међутим још увијек има и сувише превода.

AJ;507-VIII,II/5-1(103)(K-26)

324 ЦК КПЈ - УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ, БЕОГРАД

20.IX.1948.

ЗАБЕЛЕШКА

О САСТАНКУ СА УРЕДНИЦИМА "БОРБЕ" И "ПОЛИТИКЕ" У УПРАВИ ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ ЦК КПЈ О СПОЉНО-ПОЛИТИЧКОЈ И ПРИВРЕДНОЈ РУБРИЦИ "БОРБЕ"

Спољно-политичка рубрика

1. У доношењу материјала из спољно-политичке проблематике нема одређеног система. Информативне вијести су често непроbrane и необрађене - дају се углавном онако како их доноси Танјуг. У праћењу појединих догађаја влада недоследност. Покрене се неко спољно-политичко питање или догађај, али се не прати његов развитак и завршетак.

2. Начин којим се третирају спољно-политички проблеми је веома једностран, Наиме, преовладају вијести и информације, а нема краћих чланака, коментара и т. сл. који би били подеснији за освјетљавање крупнијих догађања у капиталистичким земљама, а нарочито борба радничке класе у тим земљама, као и борба у колонијама и зависним земљама. У вези са кампањом Информбироа, у посљедње вријеме и сувише упадљиво се наглашава наш антиимперијалистички став. Због тога изгледа као да је у томе постојала нека сумња и као да је потребно да се од те сумње бранимо. То треба избјежавати. Наш је антиимперијалистички став јасан. Догађаје треба износити мирно и објективно, као и прије кампање Информбироа и то ће показати да је наш став у односу на империјалисте остао доследан. И даље треба, у првом реду, разобличавати тенденције америчког империјализма, ка економском и политичком поробљавању других народа.

3. О земљама народне демократије треба писати на друкчији начин него до сада. Кратке информације о успјесима изградње у појединим земљама не значе ништа, јер оне читаоцу не могу пружити праву слику о развиту тих земаља. О њима треба писати повремене чланке, - чак и краће чланке - који ће давати анализу ситуације у тим земљама. При томе не треба избјежавати критику слабости, поређење са степеном развитака Југославије, али треба показати да се оне, упркос слабости и тешкоћа, развијају у правцу социјализма.

4. Совјетском Савезу треба посветити посебну пажњу. Писати оригиналне чланке о разним привредним и културним питањима, који ће изнијети успјехе социјалистичке земље, а истовремено служити као искуство у нашем раду. Треба користити и преводни материјал ако је добар.

Привредна рубрика

1. У одређивању проблематике о којој треба писати нема плана и система. То долази отуда што редакције не студирају довољно привредну проблематику, него пишу о ономе што наметне конкретна ситуација. Зато се о једном питању само отпочне писати, а не разрађује га се до краја и не извлаче сва потребна искуства.

2. У начину писања преовладава уводник и информација. Ова информација је уситњена, уско регистраторска. Између уводника и информације не постоји узајамна веза, они се не употпуњују и не стварају цјелину, зато често дезоријентишу читаоца. Више пажње треба посветити осталим формама писања, као кратком чланку, привредној репортажи и т. сл. водећи при томе рачуна да се прикажу узроци успјеха, напори у раду и људи који се боре и стварају социјализам.

3. Поједине кампање треба организовати тако да буду допуна и помоћ појединим мјерама народне власти. С друге стране, конструктивном критиком, изношењем слабости и неисправности у раду државног апарата, треба помоћи рјешавању важних питања која се тичу радних маса. Редакције се морају критички односити према подацима и цифрама и исте провјеравати у пракси, а не служити се њима као готовим чињеницама и не заснивати само на њима своје тврдње о успјесима или неуспјесима.

4. Важно је регистровати велике успјехе у изградњи земље, али не на начин као до сада, тј. ситним, разбацаним вијестима из појединог мјеста или села, него и генералном информацијом по гранама индустрије или по републикама.

5. Не треба никада заборављати на огромну улогу Народног фронта у изградњи земље. Треба се трудити да се све нове форме рада фронтских организација и стечена искуства из тога рада, пренесе из једне републике у другу.

6. Више пажње треба посветити локалној привреди и задругарству. Треба откривати начине и путеве за унапређење локалне привреде и задругарства, како би се масе могле учити и развијати њихова иницијатива.

Кампања око резолуције Информбироа

Досада се тим питањем бавила само "Борба". Међутим данас је ситуација таква да сва наша штампа, а нарочито централна републиканска, може учествовати у тој кампањи. Потребно је само све чланке прегледати у Управи за агитацију и пропаганду. Тон писања мора бити озбиљан, објективан и истинит, као и до сада. Поједине чланке централне штампе може републиканска штампа донијети у изводима или препричати - такође уз претходни преглед агитпропа.

AJ;507-VIII,II/2-6-5-(1-84)(K-9)

325 ЦК КПЈ - УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ, БЕОГРАД

LISTOVI NACIONALNIH MANJINA (U SRBIJI I MAKEDONIJI)

U Vojvodini izlazi ukupno 11 listova na nacionalnim jezicima. Od toga: 5 listova na mađarskom jeziku, i to:

Mađjar so - dnevni frontovski list
Sabad Nep - nedeljni frontovski list za selo
Dolgozok - nedeljni sindikalni list
Ifjušag Sava - nedeljni omladinski list
Dolgozo ne - mesečni ženski list
2 lista na čehoslovačkom jeziku, i to:
Hlas ludu - dva puta nedeljno, frontovski list
jedan pionirski list
2 lista na rumunskom jeziku, i to:
Libertatea - nedeljni frontovski list 1
1 pionirski list
2 lista na rusinskom jeziku., i to:
Rusko slovo - nedeljni frontovski list
1 pionirski list
Na Kosmetu izlazi 5 listova na šiptarskom jeziku, i to:

Rilindja - frontovski više puta nedeljni
Zani i rinis - omladinski petnaestodnevni
Endertuesi - sindikalni petnaestodnevni
Bujku i ri - za selo, mesečni
Gazeta i pionerve - pionirski mesečni
U užoj Srbiji izlazi 1 manjinski list na vlaškom jeziku, i to:
Borba noastra - frontovski list petnaestodnevni
U Makedoniji izlazi 2 lista na jezicima nacionalnih manjina, i to
Birlik - na turskom jeziku, frontovski desetodnevni list
Flaka e vlaznimit- na albanskom jeziku, nedeljni frontovski

Osnovne slabosti ove štampe sastoje se u ovome:

1. Najveći dio materijala iz spoljne politike i unutrašnje politike (govori, kongresi, rezolucije, pa i neki privredni uvodnici) prepisuje se odnosno prevodi iz centralne jugoslovenske i republičke štampe kao i iz biltena Tanjuga.

2. Materijal koji se donosi i način na koji se donosi nije prilagođen listu koji je namijenjen nacionalnim manjinama. List u celini ne odražava položaj nacionalnih manjina u Jugoslaviji, odnos narodne vlasti prema nacionalnim manjinama i učešće istih u izgradnji zemlje.

Spoljno-politička rubrika:

Za ovu rubriku karakteristične su sledeće slabosti:

1. Po obimu, to jest po broju članaka i informacija, to je skoro u svim listovima najveća rubrika - mnogo veća u procentima od čitave unutrašnje rubrike (političke, privredne, kulturne itd.). To je naročito karakteristično za mađaraku štampu u Vojvodini. Karakteristično je za omladinski mađarski list da donosi više spoljno-političkih vijesti i članaka od "Mađjarsoa". Za razliku od svih drugih listova vlaški list iz Zajčara nema skoro ništa iz spoljne politike.

2. Stvari iz spoljne politike po načinu obrade i sadržini ne razlikuje se u omladinskom, ženskom i sindikalnom listu (to važi za mađarske listove u Vojvodini). Donešeni materijal u ovim listovima je potpuno isti kao i u "Mađjarsou".

3. Pomanjkanje komentara i popularnog objašnjenja pojedinih spoljno-političkih događaja naročito je karakteristično za listove nacionalnih manjina na Kosmetu, jer samo donošenje informacija i spoljno-političkih članaka za nivo šiptarskih i turskih masa ne postizava pravu svrhu.

4. Za sve listove je karakteristično pomanjkanje originalnih redakcijskih člančica, informacija iz pitanja i događaja spoljne politike.

Unutrašnje-politička rubrika. Ona sadrži, skoro u svim listovima, prevedene izveštaje i referate sa kongresa, skupštinskih zasedanja i slično kao i direktivne članke iz privredne problematike. Veoma malo ima stvari o rada narodne vlasti, Fronta i sličnih organizacija sa terena na kome list izlazi. To pomanjkanje lokalne problematike, kako u radu masovnih organizacija, vlasti tako i privrede, naročito su karakteristične za šiptarsku štampu na Kosmetu (Rilindja). Sličan je slučaj i sa omladinskim šiptarskim listovima na Kosmetu koji ni o radnim akcijama ne piše dovoljno sa svoga terena, nego više o radnim akcijama saveznog i republikanskog značaja.

Kulturna rubrika. Pitanjima kulture, opismenjavanja, učešća nacionalnih manjina u masovnim društvima ne posvećuje se dovoljna pažnja, iako su ta pitanja, takva da se na njima može vidjeti ravnopravnost nacionalnih manjina u Jugoslaviji, njihov rad i aktivnost u masovnim organizacijama, kulturnim društvima itd. Vrlo je karakteristično da pojedini listovi, kao na primjer, mađarski list za selo i turski i šiptarski list u Makedoniji stalno i nesistematski pišu o problemu oplemenjavanja nacionalnih manjina.

Rubrika za selo. Skoro za sve listove je karakteristično da se veoma malo pažnje posvećuje problemima sela i da se ne osjeća nikakva naročita preorijentacija posle rezolucije Drugog plenuma CK KPJ. To nije samo karakteristično za frontovske listove i veće listove kao što je "Mađjarso", nego isto tako za šiptarski list na Kosmetu i za šiptarski list u Makedoniji, koji se najviše rasturaju na selu. Jedino je vlaški list u Srbiji najviše pažnje posvetio pitanju sela

Zaključci

doneseni na sastanku od 13 maja 1949 godine u vezl sa diskusijom o štampi nacionalnih manjina:

1. listovi nacionalnih manjina, sem italijanskog, treba da se preorijentišu i da uglavnom pišu o problemima sela. To važi ne samo za listove koji su izričito namenjeni selu nego i svi drugi listovi koji su organi Fronta, a donekle i omladinski i sindikalni listovi;

2. pšta spoljno-politička pitanja i vesti ne treba da budu centralna pitanja lista. Spoljno-politička rubrika treba da se aktivizira u borbi protiv Informbiroa i to na konkretnim pitanjima. Tako na primer listovi albanske manjine pretežno će donošati stvari o našim odnosima sa Albanijom, a mađarski sa Mađarskom itd.;

3. pitanje sela i Informbiroa listovi moraju zaoštrevati, jer su to istovremeno pitanja borbe za ostvarenje socijalizma u našoj zemlji;

4. preko listova treba uticati na pravilan odnos nacionalnih manjina prema Jugoslaviji, preko njih treba razvijati ljubav i privrženost nacionalnih manjina prema socijalističkoj Jugoslaviji. Ne valja to kad češki manjinski listovi donose pretežno stvari o privredi i politici Češke, već treba da donosi stvari o Jugoslaviji, jer je to njihova domovina;

5. briga oko poboljšanja kvaliteta listova leži na agitpropima CK republika. Oni treba da zaoštrevu naročito ova pitanja:

- a) pitanje kadrova u redakcijama listova i kontakta redakcijasa agitpropima CK republika
- b) pitanje socijalističke rekonstrukcije sela u listovima
- c) pitanja borbe protiv Informbiroa u listovima.

AJ;507-VIII,II/2-6-(1-84)(K-4)

326 ЦК КПЈ - УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ, БЕОГРАД

ZAKLJUČCI

sa sastanka Uprave za agitaciju i propagandu CK KPJ o pitanjima humorističke štampe doneseni dana 18 maja 1949 godine.

1. Rešiti pitanje prostoriya za "Jež".
2. Pitanje karikature
 - a) u Akademiji likovnih umetnika uneti predavanja o karikaturi

- b) objavljivati publikacije karikatura - grupe karikaturista, problemi karikatura
- c) objavljivati karikature u dnevnoj štampi i ilustrovanim listovima
- d) pisati članke u dnevnoj štampi, naročito u "Književnim novinama" o problemima karikature
- e) redakcija "Ježa" osigurava nekoliko stipendija za čak i likovne akademije. Ako bi u toku studija daci davali stvari za "Jež" bili bi posebno honorisani.

3. O saradnji u "Ježu"

- a) zainteresovati više nego do sada književnike za saradnju "Ježu", i to pisce satire i t.s.l. Zato u redakcionom odboru izabrati još i Skendera Kulenovića
- b) preko Saveza pisaca postaviti pitanje saradnje (u humorističkoj štampi i "Ježu" posebno) pisaca iz drugih republika
- c) preko Saveza novinara i Saveza književnika angažovati za saradnju novinare i književnike. Odmah organizovati sastanak književnika i novinara sa redakcijom "Ježa" i prodiskutovati forme saradnje
- d) Videti mogućnost angažovanja studenata za saradnju u "Ježu", naročito na Novinarsko-diplomatskoj školi, kojima treba i po stručnoj liniji dati nekoliko predavanja o karakteru humorističnih novina
- e) saradnici "Ježa" mnogo su odvojeni od ostalih novinara i književnika. Treba nastojati da se ta odvojenost likvidira.

4.Redakcioni odbor:

Da se sastaju svi zajedno radi diskusije o karakteru lista. Uzeti još Skendera Kulenovića. Sastancima redakcionog odbora iz redakcije "Ježa" treba da prisustvuje glavni urednik, urednik karikature i urednik teksta.

5.Pomoć karikaturistima u usavršavanju njihovog zanata treba ostvariti preko kurseva, predavanja i seminara. Idejno vaspitavanje, koje bi bilo u skladu sa stručnim izdizanjem, treba sprovesti preko Udruženja likovnih umetnika obuhvatajući i karikaturiste u seminarima i predavanjima koja u tom druženju već postoje. Tu stvar treba partijski postaviti, i u partijskoj organizaciji "Ježa" i partijskoj organizaciji Udruženja likovnih umetnika. Isto važi za Udruženje novinara. Pojedina pitanja treba pretresati i pozivati karikaturiste i pisce tekstova.

6.Pitanje sekretara osnovne organizacije redakcije "Ježa". S kime bi se ona povezala treba još prodiskutovati. Isto tako treba prodiskutovati da li bi bilo zgodnije "Jež" priključiti "Politici" i tako stvoriti jedno privredno preduzeće Narodnog fronta Jugoslavije, a Savez novinara kao i ostala slična udruženja subvencionirati za one poslove kojima se oni bave.

ПРИЛОГ I

PITANJA NAŠE KARIKATURE

Kao likovno-umetnička disciplina, karikatura mora sadržavati sve elemente socijalističkog realizma, kao više forme umetničkog realizma, koji umetnika naoružava sposobnošću da vidi pokretačke snage društvenog života, borbu klasa, ulogu narodnih masa u istoriji, značaj političke borbe - i koji određuje mesto umetnika u svetskoj borbi socijalizma protiv kapitalizma.

U punoj meri odnosi se i na karikaturu poznata Lenjinova misao koja glasi: "Umetnost pripada narodu. Ona treba da ulazi svojim dubokim korenima u centar širokih narodnih masa. Ona treba da bude razumljiva i draga tim masama. Ona treba da objedinjuje osećanja, misli i volju tih masa i da ih podiže..." Šta više, karikatura zbog svoje simbioze sa žurnalistikom, ima daleko veće mogućnosti nego i jedna druga grana likovnih umetnosti, za ispunjavanje zahteva koje marksističko-lenjinistička estetika postavlja pred čitavu umetnost. Pravilno shvaćena, ona ima sve uslove neposrednog i moćnog agitacionog propagandnog sredstva u borbi za novo, a protiv starog. Ona ima sve elemente snažne poluge za podizanje društveno-političke svesti najširih narodnih slojeva.

Ako se danas stvaralačka delatnost ceni prema njenoj društvenoj korisnosti, onda su naši karikaturisti u borbi za bolji i srećniji život svoga naroda doprineli relativno više nego ostali umetnici. Oni su više nego drugi uspeali da ispune osnovni zahtev marksističko-lenjinističke estetike, zahtev idejnosti i partijnosti u umetnosti. Pored svega toga, naša karikatura je, naročito u pogledu njenih likovno-umetničkih kvaliteta, još daleko od toga da bi njome mogli biti zadovoljni.

Osnovna greška naše savremene karikature jeste u tome što ona vrlo često napušta svoje specijalno mesto koje ima u likovnoj umetnosti, svoju posebnu ulogu koju ima u društveno-političkom životu naroda.

Ona vrlo često zadire u tuđe, susedne pozicije. S jedne strane u domen ilustracije - s druge u dekorativnu umetnost. I jedno i drugo odstupanje pretstavlja degradaciju karikature kao samostalne likovno-umetničke discipline i umanjuje njen značaj kao ideološke forme.

U prve slučaja, ona poprima drugostepenu ulogu. pratioca duhovitog teksta, umesto da najkraći mogući tekst služi njoj samo kao neophodni komentar, kao nadopuna. nužna radi veće jasnoće smisla. U tome slučaju težište duhovite sadržine je u samome tekstu, koji u mnogo prilika može da ide i bez ikakvog grafičkog komentara - umesto da bude obratno, tj. da sam karikaturalni crtež nosi suštinu smisla onoga što treba saopštiti.

U drugome slučaju, karikatura se pretvara u ornamenat - u šalu za ukras, prijatnu za oko - i ima isključivo dekorativan značaj, kao i sve formalističke tvorevine drugih grana umetnosti. U ovome slučaju stvarni motiv za karikaturu služi samo kao povod da se iz njega napravi estetski interesantno sklopljena kompozicija crno-belih fleka ili linija. I u ovom slučaju težište smisla je samo u tekstu. Bilo da se drži sopstvenog terena, ili da skreće u ilustraciju ili ornamenat, naša karikatura danas pati od izvesnih nedostataka, za čiju će likvidaciju biti nužno dosta vremena i planski organizovanog upornog rada.

Iz želje za postizanjem "ličnog stila" na spekulativan način stvorenog, kao i zbog nedovoljnog vladanja veštinom crtanja, priličan broj naših karikaturista, talentovanih i naprednih, zapao je u mrtvi šablon, dalek od života, od naše stvarnosti. Iako je dužnost umetnika da u svakoj životnoj formi otkriva ono što je za dati problem specifično, karakteristična je za našu karikaturu pojava nekoliko tipiziranih, gotovih formi, pokreta, proporcija, izraza - koji se jednom za svagda utvrđeni - ponavljaju u stotinama različitih situacija. Na jedan te isti način crtana ruka ili cipela, pantalone ili šešir, kod seljaka ili intelektualca, muškarca ili žene, Jugoslovena ili Amerikanca - obične su pojave. Na takav način crtana karikatura daleko je od realistički shvaćenog umetničkog dela, rođenog iz stvarnog oduševljenja za osnovnu misao koja se kroz njega izražava. Kao takva, ona pretstavlja mehaničku tvorevinu, često izlišan i nekoristan privesak uz tekst.

Psihološki momenat je jedan od najvažnijih momenata karikature. Tome elementu nije dato odgovarajuće mesto u našoj karikaturi, koja pati od vrlo siromašne skale psihološkog niansiranja. I tu je počeo da se ustaljava šablon nekoliko isprobanih izraza, umesto da se stalnim kontaktom sa životom traži niansa specifična za prikazivanu situaciju.

Jedan od nedostataka naše karikature jeste i nedovoljno razvijeno osećanje za meru. Preteranost, groteskno i neodgovorno deformisanje ili disproporcioniranje ljudskih likova, preko svih granica realnog, dovodi često do toga da karikatura gubi svoj osnovni smisao i pretvara se u nešto što nema nikakve veze sa razumnom stvarnošću. Kao takva, ona ponekad može da služi za razonodu - ali ostaje redovno bez ikakvog idejnog vaspitnog efekta.

Jedna od negativnih odlika naše karikature jeste njena "skicoznost" ili, bolje rečeno, površnost, koja se ne može opravdati tempom rada u humorističnim listovima. Rad "a la prima" u karikaturi, ma sa kakvom virtuožnošću bio izveden, ne ostavlja utisak poštene studioznosti i može samo da smeta čitkosti karikature. To je rad ljudi bez potrebne radne discipline i znanja - i rešenosti na napore, koji se svaki put ponova moraju ulagati na drugi način.

Negativna je i njena česta nečitkost i nerazumljivost, koja u mnogo slučajeva iziskuje veliko upinjanje da bi se karikatura, naročito ona u stripu, mogla dešifrovati. Takva karikatura je redovno promašen pokušaj, jer široke mase trudbenika retko mogu da je shvate.

Svi nedostaci naše karikature, kao i kod ostalih likovnih umetnosti, proizlaze pretežno iz dva osnovna uzroka:

- iz nedovoljnog znanja gramatike likovnih umetnosti, na prvom mestu iz nepotpune crtačke spreme, i
- iz nedostatka dovoljno visoke društveno-političke svesti.

Posledica nedovoljne svesti jeste i činjenica da se karikatura često pretvara isključivo u sredstvo za razonodu, pri čemu ona potpuno gubi svoj mobilizatorski smisao, svoj agitaciono-propagandni značaj.

Oba ova uzroka moguće je postepeno otkloniti samo strpljivim, dobro organizovanim, planskim radom na stručnom i ideološko-političkom uzdizanju. Bez takvog rada neće biti dela socijalističkog realizma u našoj umetnosti, pa - naravno - ni u karikaturi.

Kao i za svu našu umetnost u procesu njene preorijentacije, u borbi protiv balasta zaostalog iz prošlosti, problem kulturnog nasleđa je jedan od najaktuelnijih. Od koga poći, na koga se ugledati? S obzirom na jasno postavljene zadatke koji su pred našom umetnošću, očigledno je da klasična realistična karikatura može najviše koristiti iznalaženju najpravičnijeg puta ka postavljenom cilju. Naravno da i njena najpozitivnija iskuštva treba kritički odabrati i pravilno prilagoditi našim uslovima.

I sovjetska savremena karikatura može dobrim delom poslužiti kao uzor dobre, realističke karikature u kojoj je do vidnog izražaja došlo pravilno i političko i umetničko gledanje na stvarnost - pravilno shvaćena uloga umetnosti i umetnika u socijalističkom društvu. Jefimova i Kukrinikije naši karikaturisti bi trebalo da imaju često pred očima.

17.V.1949 godine

Branko Šotra

ПРИЛОГ 2

O PITANJIMA SADRŽAJA "JEŽA"

U suštini, zadaci "Ježa" su isti kao i opšti današnji zadaci naše štampe, kao štampe zemlje koja izgrađuje socijalizam pod određenim unutrašnjim i međunarodnim uslovima. Ali, s obzirom na svoj karakter, "Jež", kao humorističan i satiričan list, tim opštim zadacima prilazi na svoj, poseban način i rečava ih svojim posebnim sredstvima - sredstvima humora i satire. Ta činjenica i opredeljuje osnovnu problematiku kojom se "Jež" ima baviti i rešavati je, problematiku kako iz oblasti unutrašnje izgradnje, tako i na polju međunarodnih odnosa. Sa toga stanovišta, dakle, dužni smo da rasmotrimo u kojoj meri i na koji način "Jež" - kao posebno i snažno oružje kritike i samokritike - odgovara postavljenim zadacima, i to:

1. u obradivanju unutrašnjeg života naše zemlje kao zemlje koja izgrađuje socijalizam, tj. unutrašnje problematike; i

2. u prikazivanju međunarodnih odnosa i situacije u svetu uopšte (kada se ima u vidu položaj i uloga naše zemlje u međunarodnim odnosima danas), tj. spoljno-političke problematike.

ŽIVOT NAŠE ZEMLJE

Centralno mesto u "Ježu", sasvim pravilno zauzimaju problemi u vezi sa izgradnjom socijalizma u Jugoslaviji. Služeći se svojim specifičnim načinom, "Jež" ima osnovni zadatak da mobilise mase za ovu izgradnju. Kroz šalu, smeh, vedrinu i snažni optimizam, on treba da razglasi naše uspehe, da ih pozdravi, da potstiče na nove uspehe, i da se istovremeno potsmehne i izrugava svim kolebljivcima, skepticima, malogradanskim dešperaterima. Kroz humor i satiru, treba otkrivati, izobličavati i žigosati sve podmuke i prikrivene pokušaje klasnog neprijatelja, - ostatke svrgnute buržoazije grada i sela - da ometu veliko delo izgradnje socijalizma u našoj zemlji. No naporedo s tim još više treba se boriti protiv svakog uticaja malogradjanske stihije u životu i postupcima radnih ljudi, protiv ostataka prošlosti u njihovoj svesti i njihovim navikama, treba voditi borbu protiv svakog nerada, lenjosti, svakovrsnog zatranjivanja, birokratizma itd. protiv svega dakle što tu izgradnju usporava i što staje na put našim daljim i još većim uspesima.

Pored svog glavnog zadatka da na svoj način i svojim sredstvima tretira probleme socijalističkog preobražaja naše zemlje, pre svega probleme koji se javljaju u vezi sa izvršenjem Petogodišnjeg plana, "Jež" ne sme ostati usko samo na pitanjima koja su neposredno vezana za Petogodišnji plan. Treba da se obrađuju i najrazličitiji motivi koje pruža naš savremeni život u svojoj mnogostrukosti, bujnosti i raznolikosti, razume se, uvek u skladu sa stepenom važnosti i značajem svih tih pitanja koja dolaze u obzir da ih rešava naša humoristička štampa. Dalje, računajući s tim da je humor sastavni deo našeg novog života, zadatak je "Ježa" da unosi šalu i veselost među naše radne ljude, da podiže i održava raspoloženje, vedrinu i optimizam eto i pored svih razumljivih teškoća na koje nailazimo u danima izgradnje - obilno pruža naš današnji život i što niču iz njega samog.

Kada se pogleda sadržaj "Ježa" za poslednjih nekoliko meseci opaža se vidan napor da list i u tekstovima i u karikaturnom delu obuhvati najglavnija pitanja naše unutrašnje problematike. Ipak, ti napori još nisu doveli do otklanjanja osnovnog nedostatka, a to je nesrazmera i neravnomernost u tematici, Tako na primer,

nesrazmerno više prostora u "Ježu" zauzimaju motivi iz oblasti snabdevanja, saobraćaja, ishrane i kancelarijskog života. Statistika objavljenog materijala u poslednjim mesecima pokazuje da su pitanja našeg sela nedovoljno zastupljena - i to baš u perioda kada se kod nas širokim frontom ostvaruje socijalistička rekonstrukcija poljoprivrede. Tačno je da je "Jež" tu borbu manje više stalno pratio na svojim stranicama kroz odgovarajuće karikature, crteže, tekstove i pesme, ali ju je pratio više na spoljni manifestacioni način. Međutim, onaj unutrašnji proces socijalističkog preobražaja, klasna borba na selu, promene i prelom u psihologiji ljudi, borba za organizaciono učvršćenje seljačkih radnih zadruga itd. - što sve pruža mnogo motiva za humor i satiru, za kritiku i samokritiku - sva ta pitanja nisu nailazila na dovoljan i pravilan odjek na stranicama "Ježa", iako je tu njegova delatnost veoma potrebna, nužna i korisna.

Redakcija "Ježa" je ovu slabost uočila i nastoji da je reši slanjem svojih saradnika na selo, ali se vidnji rezultati u tome pogledu još nisu ispoljili.

Ni život u fabrikama, na raznim gradilištima, život dobrovoljnih omladinskih i frontovskih brigada, rad Narodnih odbora, izgradnja narodne vlasti - sve to nije još dovoljno i u potrebnoj meri osvetljeno u "Ježu", ma da se u poslednje vreme i u tom pogledu preduzimaju izvesne mere, na stranicama "Ježa" još nema žive anegdote iz izgradnje naše zemlje.

Jedna od daljih slabosti "Ježa" jeste u tome što se ne poklanja dovoljna pažnja našem kulturnom preobražaju, ni našem kulturnom životu uopšte. To područje inače daje znatne mogućnosti našoj humorističnoj štampi da pomogne naš opštekulturni razvitak, rasčlanjajući njegove slabosti i nedostatke, udarajući po nezdravim i štetnim pojavama, otkrivajući uticaje buržoaske kulture, ostatke formalističkih i dekadentskih shvaćanja u našoj umetnosti itd., i istovremeno prihvatajući i popularišući ostvarene uspehe u svim oblastima našeg novog i već bogatog kulturnog života. Slično stoji stvar i sa drugim područjima, koja zahtevaju sistematsko obrađivanje, kao što je to na primer fiskultura itd.

SPOLJNA POLITIKA

Zadaci spoljno-političke rubrike "Ježa" jasno su određeni spoljnom politikom naše zemlje u ovoj fazi razvitka međunarodnih odnosa:

1. borba protiv klevetničke kampanje Informbiroa, a za marksističko-lenjinističke odnose međusocijalističkim zemljama;
2. borba protiv svih spoljnih pokušaja ometanja i ugrožavanja naše socijalističke izgradnje i nezavisnosti naše zemlje;
3. borba protiv imperijalističkog porobljavanja i ratnohašakačke propagande i
4. pomoć borbi ugnjetenih i kolonijalnih naroda.

Pregled odgovarajućeg materijala objavljenog u "Ježu" pokazuje da je spoljno-politička problematika bila u "Ježu" široko tretirana i to sa većim uspehom nego u pitanjima unutrašnje politike. Može se reći da "Jež" uglavnom nije ostao dužan imperijalistima, da je uspešno popularisao borbu kineskog, grčkog, vietnamskog i drugih naroda, ugnjetenih od imperijalističkih porobljivača.

Poslednji brojevi "Ježa" pokazuju, da borba naše zemlje i naše Partije protiv Informbiroa nalazi sve više mesta u tom listu. To potvrđuju nekoliko vrlo uspešnih karikatura, kraćih i dužih satiričnih napisa. No u tom pogledu "Jež" još ni izbliza nije ispunio svoju ulogu, niti je iskoristio ogromne humoristične i satiričke mogućnosti koje otkriva i pruža besprincipijelna informbirovska akcija protiv naše zemlje i njene socijalističke izgradnje. Ne radi se samo o kvantitativnoj meri koju "Jež" može i koju je dažan da ostvari u toj meri. Naša humoristična štampa, koja se do sad uglavnom bavila samo izobličavanjem laži i kleveta od strane rukovodstava SSSR-a i zemalja narodne demokratije u odnosu na našu zemlju i našu Partiju, dužna je da učini korak dalje i da oštrom satiroj zahvati samu suštinu sukoba nastalog u vezi sa rezolucijom Informbiroa. Ona je dužna da sa svojih pozicija i svojim sredstvima izobličuje ne samo ono što je neistinito, lažno, smešno i apsurdno u svim tim besprincipijelnim napadima na našu zemlju, već da bičem satire ukazuje na nakaznu, kontrarevolucionarnu, revizionističku, antimarksističku suštinu te kampanje. Samo tako "Jež", i uopšte naša humoristična štampa, koja u tom pravcu ima najveće obilje motiva i najšire mogućnosti, može na odgovarajući način odigrati svoju ulogu u našoj borbi za pravilne odnose u svetu socijalizma.

PITANJA IDEJNOSTI I KVALITETA

Svojim dosadašnjim radom i rezultatima "Jež" je uspeo da stekne najširi krug svojih čitalaca, da postane omiljeni list naših radnih ljudi. Taj uspeh i tu popularnost "Jež" je potpuno zaslužio. No i pored tih uspeha, "Jež" kao i ostala naša humoristična štampa ispoljava niz idejnih slabosti naše štampe danas.

1. Jedna od najglavnijih i najčešćih slabosti jeste površno i površinsko tretiranje određenih problema, pojava i događaja. Umesto idejno dubljeg prilaženja tim pitanjima, umesto njihove žive, konkretne analize, česta je pojava da se pribegava hvatanju njihovih spoljnih, manje bitnih, pa i nebitnih oznaka. To dovodi ne samo do slabog kvaliteta, ne samo do degradiranja satire na praznu igru reči i crteža, nego i do iskrivljavanja pravog smisla i značaja tih problema, do njihovog pogrešnog i nepravilnog idejnog osvetljavanja.

2. Na stranicama "Ježa" kao i ostale humoristične štampe, jasno se odražava ta pojava da se saradnici naše humoristične štampe još uvek bore da pronađu pravilan i podesan način kojim bi putem humorističkih crteža i tekstova ukazivali na aktuelne zadatke iz naše privrede i naše izgradnje uopšte. U našoj humorističnoj štampi još uvek postoji, iako ne u velikoj meri, izvesna tendencija protiv t.zv. pozitivne karikature (odnosno pozitivnog humorističnog teksta) koja bi pozivala trudbenika na izvršenje planskih zadataka, koja bi ih mobilisala i nadahnjivala optimizmom, ponosom i uverenjem u pobedu.

U vezi sa ovim treba, pomenuti i nepravilno shvatanje o tome da obeležavanje značajnih događaja u životu naše zemlje kao i nedostataka, od kojih neki predstavljaju i opšte slabosti što su to kongresi, manifestacije, svečane godišnjice itd. ne spada u okvir zadataka jednog humorističnog lista i da je to izvan njegovih izražajnih sredstava i mogućnosti.

Koliko su nepravilna, pogrešna i netačna oba ova shvatanja najbolje govori činjenica da je baš u "Ježu" objavljeno nekoliko vrlo uspeših duhovitih i idejno pravilnih crteža, karikatura i tekstova takve vrste.

3. Jedan od daljih nedostataka jeste izvesna tendencija ka izrođavanju javne, konstruktivne kritike i samokritike u razorno-kritikantski odnos prema slabostima, nedostacima i greškama. Ako se ta tendencija ne nadvlada pravilnim idejnim prilaženjem, pravilnim shvatanjem značaja kritike i samokritike, humor i satira iako mogu da navedu na preuveličavanje slabosti, na njihovo uopštavanje, na konstruisanje povodom pojedinih grešaka čitavog sistema grešaka, na rušenje i onog pozitivnog zajedno sa negativnim - o čemu je govorio drug Đilas na V kongresu KPJ. Redakcija "Ježa" borila se doduše protiv ove tendencije ali su se greške i dalje događale u tom pogledu. Tako, na primer, u kritici snabdevačke mreže jedno vreme otišlo se tako daleko da se ustvari više nije videlo ništa pozitivno, da se ustvari nesvesno napadao naš sistem snabdevanja u celini itd.

Slično stoji stvar i sa tendencijom da se umesto konkretne, stvaralačke kritike, naduvavaju i preuveličavaju izvesne nebitne ili izolovane greške i ružne pojave o kojima piše dnevna štampa ili ih u dnevnoj štampi objavljuju preko svojih dopisa sami čitaoci.

4. Podizanje idejnosti i kvaliteta naše humoristične, štampe ne može se zamisliti bez stalne odlučne borbe protiv bezidejnosti i apolitičnosti, protiv težnje za desetkom po svaku cenu, za besadržajni vic, vic radi vica itd.

5. Saradnici naše humoristične štampe svojim dosadašnjim radom pokazali su da imaju dara, duhovitosti, inventivnosti, smisla za humor i satiru, smelosti da otkrivaju i udaraju po slabostima i nedostacima u svim područjima našeg života. Ali ova, činjenica ne samo da ne ukida već naprotiv podvlači potrebu stalne, sistematske, uporne borbe za podizanje kvaliteta, protiv površnog i olakog rešavanja zadataka protiv šablona i manira koji često preovlađuju u našoj humorističnoj štampi. Humor i satira, da bi bili uspešno negovani, nužno zahtevaju da se nivo toga rada stalno uzdiže na visinu književnog ostvarenja. Borba za kvalitet takodje pretpostavlja negovanje i razvijanje svih žanrova humoristične štampe i literature, od duhovite dosetke i epigrama, do književne humoristične priče i humorističko-satiričke poezije višeg tipa.

Naša humoristična štampa sve ove slabosti i nedostatke može nadvladati kako stručnim i opšte-kulturnim uzdizanjem naših karikaturista i pisaca humorističnih tekstova tako i neprekidnim ideološkim uzdizanjem, njihovim naoružavanjem i ovladavanjem marksizma-lenjinizma koja im jedino omogućava da se snalaze a svim složenim pitanjima današnjice, da idejno pravilno i duboko prilaze tim pitanjima i da ih, na odgovarajući način, rešavaju.

17.V.1949

ПРИЛОГ 3

ORGANIZACIONA PITANJA "JEŽA"

U vezi s organizacijom i metodom rada u listu "Jež" pojavljuje se niz pitanja od čijeg pravilnog rešavanja zavisi kvalitet lista, njegova spremnost i sposobnost da odgovori postavljenim zadacima.

U "Ježu" radi 15 stalnih saradnika, računajući tu sve karikatariste, urednike, saradnike i ostale koji za rad na listu imaju mesečnu platu. Na listu takođe saraduje širi krug ljudi van redakcije. Isvestan broj među njima su čvršće vezani za redakciju tako da njihova saradnja ima manje više stalni karakter. Najzad, u uređivanju lista pomaže i redakcioni odbor koji sačinjavaju četvorica novinara odnosno književnika, drugovi: Branko Drašković, Vjekoslav Prpić, Bogdan Pekić i Tanasije Mladenović.

I. Članovi redakcije koji pišu tekst

Šest članova redakcije "Ježa" bave se pisanjem teksta. Svojim dosadašnjim radom oni su pokazali da imaju smisla i dara za posao koji obavljaju, razume se, neki u većoj a neki u manjoj meri. Dosadašnja praksa pokazuje da je taj broj nedovoljan da popunjava list iz nedelje u nedelju. Taj mali broj članova redakcije, pisaca teksta, naročito se oštro ispoljava u periodima kada nastupi izvesna oseka u prilivu priloga van redakcije, a pogotovo u danima kada ta spoljna saradnja sasvim izostaje. Redakcija je tada prinuđena da se isključivo naslanja na svoje članove. Poznato je da rad na humorističnoj štampi više iscrpljuje nego rad u drugim oblastima štampe i zbog toga je razumljiva pojava da su članovi redakcije prinuđeni da pribegavaju rutini, šablonu, da padaju u manir itd. Takav rad odražava se na slabom kvalitetu lista.

Takvo stanje stvari bezuslovno zahteva, povećanje broja stalnih saradnika članova redakcije.

Ne samo s gledišta današnjih potreba "Ježa" tj. da svake nedelje napravi list koji mora da odgovara svojim zadacima i svojoj nameni, već takođe i sa gledišta razvoja humoristične književnosti kod nas, redakcija "Ježa" dužna je da pronađe i okupi bar nekoliko darovitih mladih ljudi, stalnih saradnika koji bi se izgradili u književnike humoriste. Taj zadatak do sada nije rešen ma da ima ljudi na kojima je redakcija "Ježa" zadržavala svoju pažnju (saradnik "Jugoslavije" Živko Milić, saradnik "Pobjede" Veljko Šakotić, saradnik "Omladine" Vasa Popović i neki drugi).

U cilju podizanja "Ježa" na visinu humoristične književnosti i stvaranja uslova i mogućnosti da se iz kruga njegovih saradnika oni darovitiji razviju u humoristične pisce, potrebno je da "Jež" ostvari saradnju sa, Udruženjem književnika na pitanjima negovanja naše humoristične, literature. U tome pogledu korisno bi poslužilo i štampanje u posebnim knjižicama humoreski i humorističnih pesama objavljenih u "Ježu". Sovjetski humoristički list "Krokodil" ima na primer takva mala broširana izdanja. Kod takvih izdanja dopušten je i osrednji nivo, od prilike ono što za sada odgovara našim najboljim ostvarenjima. Svakako u ovome pravcu trebalo bi aktivirati humorističnu biblioteku "Ježa", koja se do danas uglavnom orijentisala na prevodnu literaturu.

II. Spoljni saradnici

Spoljna saradnja za list kao što je "Jež" ima veliki značaj. Bez obzira na broj i sposobnost unutrašnjih članova redakcije takvog lista, česta je pojava da najbolje humoristično rešenje za jednu stvar sasvim neočekivano dolazi od ljudi koji se profesionalno ne bave pisanjem, a pogotovo ne bave se pisanjem humorističnih sastava. Zato se kao stalni zadatak nameće borba za proširivanje kruga spoljnih saradnika. Broj ljudi koji se svojim dopisima javljaju. "Ježu" vrlo je veliki, ali je ta saradnja sasvim neredovna, nesistematska a i često i jednostrana.

Za sada su najkorisniji spoljni saradnici oni koji se "Ježu" sistematski obraćaju šaljući mu kraće kozerije ili podatke i za taj rad su oni honorisani. Takvih saradnika ima nekoliko de-setina, a nekima od njih su izdate i potvrde o tome da saraduju u "Ježu", što ih takođe na izvestan način više vezuje za redakciju i za stalnu saradnju.

Jedan od važnih zadataka "Ježa" jeste obezbeđenje dovoljnog broja većih humorističnih sastava ozbiljne književne vrednosti. Dosadašnja praksa je pokazala da književno kvalitativnu humoresku, dobru humoristično-satiričnu pesmu mogu dati uglavnom naši književnici. Do sada najbolje humoreske u "Ježu" dao je književnik Branko Ćopić. Postoji niz naših književnika koji se više ili manje bave i humorističnom literaturom kao što su to: Skender Kulenović, Slavko Kolar, Žak Konfino, Emil S. Petrović, Branko Sučević, Nadežda Trifunović, Gojko Banović i dr. Većina od njih objavljivala je svoje humoreske u "Ježu" ili Kalendaru "Ježa", ali je u poslednje vreme ta saradnja i pored svih napora redakcije, skoro sasvim izostala. Redakcija "Ježa" s pravom očekuje s te strane pomoć od strane Udruženja književnika.

Redakcija "Ježa" je ranije jednom prilikom organizovala konkurs za humorističnu priču. Međutim, taj konkurs je dao sasvim slabe rezultate. Možda bi dobro bilo da se pokuša još sa jednim konkursom koji bi predvideo veće nagrade.

III. KARIKATURISTI

Crtani deo "Ježa" ispunjavaju uglavnom karikaturisti koji su njegovi stalni saradnici. Sem u pogledu ideja za karikature, spoljna saradnja ovde ima minimalan značaj. Veoma je mali broj ljudi koji spolja mogu da sarađuju sa karikaturnom u "Ježu" i ukoliko ih ima, redakcija "Ježa" gleda već u njima buduće svoje stalne saradnike (M. Bešić, Feri Pavlović, Draga Petrović). Pjer Kižanić čija bi saradnja bila dragocena, u poslednje vreme skoro uopšte ne radi na karikaturi.

Zabrinjujuću okolnost predstavlja ne samo mali broj profesionalnih karikaturista već potpuni nedostatak novih kadrova. Za poslednjih nekoliko meseci iz "Ježa" je otišao karikaturista Vušković, koji je postavljen za direktora Likovne škole u Herceg-novom, a Ivan Lučev, koji je postao profesor Akademije likovnih umetnosti, sve manje se bavi karikaturnom. Za to vreme od novih kao stalni saradnik angažovan je samo Dimitrije Živadinović koji na karikaturi tek počinje da radi. Dovođenje Feri Pavlovića, crtača "Borbe", i Drage Pavlović, u redakciju "Ježa" svakako bi doprinelo njihovoj izgradnji kao karikaturiste. Nedavno se sa dva prilično zanimljiva crteža javio "Ježu" jedan p. poručnik iz Prizrena (Maksim Vrljević), ali, sudeći po ovim crtežima on se može razviti u karikaturistu da stalno radi i uči u samoj redakciji.

Pitanje stvaranja novih kadrova karikaturista može se rešiti jedino ako se u redovima naših mladih likovnih umetnika, u prvom redu među studentima Akademije likovnih umetnosti pokrene široka akcija za oživljavanje interesa i ljubavi za rad na karikaturi. Izvesnom broju takvih mladih umetnika koji pokazuju dar i interesovanje za karikaturu, "Jež" bi mogao da daje i stipendiju za vreme dok uče na Akademiji.

Smetnju za ostvarenje novih kadrova karikaturista predstavlja izvesno potcenjivanje značaja i umetničke vrednosti karikature, izvesno shvatanje da je karikatura niži drugorazredni vid likovne umetnosti. Karakteristično je da se takvo shvatanje najčešće susreće u redovima likovnih umetnika. Takav odnos prema karikaturi vidi se i iz činjenice što na izložbi karikature, koja je bila organizovana maja prošle godine, za 23 dana koliko je izložba bila otvorena nijedan rad nije bio otkupljen. Tek pred samo zatvaranje izložbe, kada su iz redova karikaturista došli opravdani prigovori, Komitet za kulturu i umetnost, "Borba" i "Politika" otkupili su samo nekoliko radova. Zanimljivo je takođe, da u žiriju koji je odlučivao o izboru radova za izložbu nije bio zastupljen nijedan od karikaturista "Ježa". Ovome treba dodati i činjenicu da su državne nagrade do sad uglavnom mimoišle karika-turiste i pored toga sto su te nagrade dodeljene velikom broju umetnika iz drugih oblasti likovnih umetnosti.

IV Redakcioni odbor

Prilikom osnivanja "Ježa" 1945 godine u cilju da list bude sto bolje uređivan, ustanovljen je redakcioni odbor koji je sastavljen od naših istaknutih novinara. Međutim, rad redakcionog odbora nije postavljen pravilno i on se sveo samo na izvesnu pomoć redakciji. Redakcioni odbor i pored svoje četvorogodišnje prakse nije postao čvrsti kolektiv koji zajedno sa glavnim urednikom zajednički uređuje list iz broja u. broj. Tako je stvorena praksa da na jednom broju. "Ježa" sarađuju samo po dvojica članova redakcionog odbora koji se naizmenicno smenjuju. Ta saradnja po dvojice članova sprovodi se tako što jedan čita tekst iz spoljne a drugi iz unutrašnje politike, i taj tekst vraća redakciji sa svojim mišljenjem. Time se ustvari rad redakcionog odbora sveo na ustvari cenzorski posao. Pokušaji da se jednom nedeljno, posle izlaska broja održi redovni sastanak na kome bi se izvršila analiza toga broja i planirao sledeći broj, nije doveo do uspeha. Sastanci redakcionog odbora se dosta teško ostvaruju često je neko od članova sprečen da dođe, sastanci se odlažu, a ako se ipak održavaju na njima uzimaju učešća samo pojedini članovi. Zbog svega toga, može se reći da redakcioni odbor "Ježa" ne funkcioniše kao pravi redakcioni odbor, da on nije stvami rukovodstveni organ lista. Pitanje rada redakcionog odbora, pitanje njegovog pravilnog funkcionisanja trebalo bi najoštrije postaviti i rešiti ga.

V. Način rada redakcije

Praksa je pokazala da je kolektivan rad najbolji način za pravljenje humora i redakcija se uglavnom toga načina i pridržava. Ranije su održavani zajednički sastanci cele redakcije, ali sada usled nepodesnih pro-

stortja posebno se sastaju pisci tekstova a posebno karikaturisti. Od ovakvog načina rada list trpi štetu, jer pisci teksta ne sarađuju u stvaranju ideja za karikature, a karikaturisti ne pomažu piscima teksta.

Na zajedničkim sastancima se ističu pojedine teme i za njih se traži humoristično rešenje. Najpre se diskutuje o gotovim predlozima koji se kroz diskusiju dopunjuju i koriguju.

U redakciji nije organizovan rad na ideološkom uzdizanju saradnika "Ježa".

VI. Uslovi rada

Prostorije u kojima se danas nalazi redakcija "Ježa" (mali boksovi stare zgrade "Politike") ni malo ne odgovaraju potrebama humorističnog lista. U tim prostorijama nema ni jedne iole veće sobe koja bi omogućila održavanje sastanaka svih ljudi koji rade na listu. Mali boksovi su naročito nepovoljni za karikaturiste, jer nemaju mogućnosti da rade po modelu. Međutim, za rad karikaturiste nužne su takve prostorije redakcije u čijem bi sastavu bilo i slikarskih ateljea. Takođe se pod današnjim uslovima ne može ni zamisliti rad redakcije na uzdizanju novih kadrova karikaturista.

Današnje prostorije "Ježa" nepodesne su i zbog toga što je u njima nemoguće održavati pravi kontakt sa spoljnim svetom, a naročito sa većim brojem spoljnih saradnika koji oko redakcije treba da se što više okupljaju. Tako "Jež" ne raspolaže nijednom prostorijom u kojoj bi mogao održavati preko potrebne konferencije sa tim spoljnim saradnicima. S druge strane vezu "Ježa" sa njegovim spoljnim saradnicima otežava i ta okolnost što su te prostorije, u koje se sada ulazi preko nove "Politikine" zgrade, na taj način zabačene i teško pristupačne.

VII. Štampa

Pošto je skoro polovina "Ježa" ispunjena crtežima, od velikog je značaja sam kvalitet štampe. Rad na običnoj rotacionoj mašini sa novinskom hartijom i bojama slabog kvaliteta, ne obezbeđuje dobro reprodukovanje karikatura. Karikaturisti su, zbog toga prinuđeni da svoj crtež pojednostavljaju i da ga prilagođuju takvim reproduktivnim mogućnostima. Treba napomenuti da se kvalitet štampe nešto poboljšao od kako se list štampa u "Politici".

VIII. Tiraž i obim lista

Usled objektivnih razloga "Jež" sada izlazi stalno samo sa četiri strane u ograničenom tiražu od 150.000 primeraka. To ograničenje tiraža uticalo je na povećanje cene listu sa 2.- na 3 dinara, ali to povećanje cene nimalo nije uticalo na potražnju lista. Sta više, prema postojećim narudžbinama, tiraž "Ježa" trebalo bi da iznosi najmanje 200.000 primeraka. Smanjivanje broja strana uticalo je nepovoljno u pogledu spoljne saradnje. Broj spoljnih saradnika se znatno smanjio od kad se počelo izlaziti samo na četiri strane, jer se time smanjila i mogućnost plasiranja njihovog materijala.

IX. Uslovi života i rada saradnika

Svi napred izneseni problemi tiču se neposredno rada redakcije. Postoje i druga pitanja od čijeg rešenja zavisi radni doprinos saradnika "Ježa". Tako, na primer, "Jež", kao mali radni kolektiv, ne može da ima ni svoju ekonomiju, ni svoju menzu ni restoran. Skoro je stalno na dnevnom redu pitanje gde će se hraniti saradnici "Ježa". Jedno vreme hranili su se u restoranu. "Rada", gde im je svakog meseca otkazivano, dok najzad nisu konačno istisnuti. Sada se hrane u restoranu "Politike", gde im takođe otkazuju svakog meseca i ostaje se dalje samo zahvaljujući molbama i intervencijama. Taj problem redakcija "Ježa" može rešiti samo udruživanjem sa nekoliko manjih novinarskih kolektiva koji bi stvorili zajedničku ekonomiju i zajednički restoran.

Na rad saradnika "Ježa" utiču i nepovoljne stambene prilike, nedostatak ateljea za karikaturiste i drugo. Mnogi problemi koji su ovde istaknuti može i dužna je da reši sama redakcija pravilnim postavljanjem organizacije i metoda rada, ali kao što se iz izloženog vidi, postoje i pitanja čije rešenje zahteva da se redakciji "Ježa" pruži neophodna pomoć.

17 maja 1949 godine

AJ;507-VIII,II/2-6--(1-84)(K-4)

327 ЗАБЕЛЕШКА О РАЗГОВОРУ МАРШАЛА Ј. Б. ТИТА СА ДОПИСНИЦИМА "ТАНЈУГА", БЕОГРАД

Београд

11. новембра 1949.

ПРЕДСЈЕДНИК САЗВАНЕ ВЛАДЕ, МАРШАЛ ЈУГОСЛАВИЈЕ ЈОСИП БРОЗ ТИТО ПРИМИО ЈЕ СИНОЋ У БЕЛОМ ДВОРУ ДОПИСНИКА НОВИНСКЕ ТЕЛЕГРАФСКЕ АГЕНЦИЈЕ НОВА ЈУГОСЛАВИЈА ИЗ СВИХ НАРОДНИХ РЕПУБЛИКА, СА ДИРЕКТОРОМ ТАНЈУГА ОЛГОМ КРЕАЧИЋ НА ЧЕЛУ. ПРИЈЕМУ СУ ПРИСУСТВОВАЛИ И ПРЕСТАВНИЦИ ЦЕНТРАЛНЕ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ ШТАМPE.

У ДУЖЕМ РАЗГОВОРУ СА ДОПИСНИЦИМА ТАНЈУГА МАРШАЛ ТИТО ЈЕ О ДУЖНОСТИМА И ЗАДАЦИМА НОВИНАРА У НОВОЈ ЈУГОСЛАВИЈИ, ПОСЕБНО С ОБЗИРОМ НА ЊЕН ДАНАШЊИ МЕЂУНАРОДНО-ПОЛИТИЧКИ ПОЛОЖАЈ, РЕКАО ИЗМЕЂУ ОСТАЛОГ:

- ХТЕО БИХ ДА СТАВИМ САМО НЕКЕ НАПОМЕНЕ У ВЕЗИ СА УЛОГОМ КОЈУ НАША ШТАМПА ИМА ДАНАС У НОВОЈ ЈУГОСЛАВИЈИ, У ДАНАШЊОЈ НАШОЈ СОЦИЈАЛИСТИЧКОЈ СТВАРНОСТИ.

НАША ЖУРНАЛИСТИКА ЈЕ МЛАДА, ДРУГОВИ И ДРУГАРИЦЕ. КАО ШТО СМО У СВЕМУ ПОЧЕЛИ ОД ПОЧЕТКА, ПОЧЕЛИ СМО ТАКО И У ЖУРНАЛИСТИЦИ. СТАРИХ КАДРОВА НАСЛЕДИЛИ СМО ВРЛО МАЛО, А ЖУРНАЛИСТИКА ЈЕ ПРОФЕСИЈА КОЈА СЕ НЕМОЖЕ ОСВОЈИТИ У ЈЕДНОМ КРАТКОМ ПЕРИОДУ. ПА ИПАК, УПРКОС СВЕГА ТОГА, ИАКО ЈЕ ПРОШЛО ТЕК ПЕТ ГОДИНА ОД ЗАВРШЕТКА РАТА, МИ СМО И НА ПОЛЈУ ЖУРНАЛИСТИКЕ ПОСТИГЛИ ВИДНЕ РЕЗУЛТАТЕ И ОНА СЕ ПРИЛИЧНО ДОБРО РАЗВИЈА. ДО ДАНАС МИ СМО УСПЈЕЛИ И НА ТОМ ПОЛЈУ МНОГО ШТА ИСПРАВИТИ И ОТКЛОНИТИ МНОГЕ СЛАБОСТИ, МЕЂУ КОЈИМА ЈЕ ОСНОВНА БИЛА У ТОМЕ ШТО ЈЕ МЕЂУ ПОЈЕДИНИМ НАШИМ ЛИСТОВИМА ЧЕСТО БИЛО ВЕЛИКЕ РАЗЛИКЕ. ГДЈЕ ГОД ЦЕНТАР НИЈЕ ДАВАО ОСНОВНУ ЛИНИЈУ, СКРЕТАЛО СЕ У ЈЕДНОМ ИЛИ ДРУГОМ ПРАВЦУ, ПОКАЗИВАЛО СЕ ДА ЛЈУДИ ЛУТАЈУ И ДА ЈОШ НЕМОГУ СА УСПЈЕХОМ ЗАХВАТИТИ ОНО ШТО ЈЕ ОСНОВНО. А КОД НОВИНАРА, НАРОЧИТО КОД ВАС ДОПИСНИКА СА ТЕРЕНА, НАЈБИТНИЈЕ ЈЕ ДА ИМАТЕ МОЋ ЗАПАЖАЊА, ДА У ПРВОМ РЕДУ ДУБОКО ШВАТИТЕ СУШТИНУ ДАНАШЊЕГ ДРУШТВЕНОГ ПРЕОБРАЖАЈА НАШЕГ [...] ЗНАЧИ, ДРУГОВИ? ТО ЗНАЧИ БИТИ ПОЛИТИЧКИ ЗРЕО. ДА БИ ЧОВЕК БИО ПОЛИТИЧКИ ЗРЕО ОН МОРА УЧИТИ, СТАЛНО И МНОГО УЧИТИ. ДА БИ БИЛИ ДОБРИ ЖУРНАЛИСТИ ВИ МОРАТЕ, ПОРЕД РАДА НА СТРУЧНОМ ОСПОСОБЉАВАЊУ, МНОГО РАДИТИ И НАД САМИМА СОБОМ ТЕОРЕТСКИ. ИНАЧЕ, ВИ НЕЋЕТЕ МОЋИ ДОБРО ДА РАДИТЕ. ВИ МОРАТЕ СВЕ ОВО ШТО СЕ ДАНАС ДОГАЂА У НАШОЈ ЗЕМЉИ ШВАТИТИ ДО ДНА, ДО СРЖИ; ДА БИ ПОТПУНО ДАЛИ ОД СЕБЕ СВЕ ШТО МОЖЕТЕ, ДА БИ ЧИМ ВИШЕ ПОСЛУЖИЛИ ИЗГРАДЊИ СОЦИЈАЛИЗМА У НАШОЈ ЗЕМЉИ, ВИ МОРАТЕ АПСОЛУТНО НАПРЕГНУТИ СВЕ СВОЈЕ СНАГЕ. ТУ ЈЕ У ПРВОМ РЕДУ ПОТРЕБНО ДА ОСВОЈИТЕ СТРУЧНО ЗНАЊЕ, ДА СЕ СТРУЧНО ОСПОСОБИТЕ, ДА СТЕКНЕТЕ РУТИНУ, А НА ДРУГОЈ СТРАНИ ДА УПОРЕДО С ТИМ [...] ТО ЈЕ НЕОПХОДНО ДА БИ СТЕ ПРАВИЛНО МОГЛИ ТРЕТИРАТИ ПРОБЛЕМ НА ТЕРЕНУ И ПРАВИЛНО ИХ ДАЉЕ ПРЕНОСИТИ, ЈЕР СТЕ ВИ ТИ КОЈИ ДАЈЕТЕ МАТЕРИЈАЛ ЗА НАШУ ШТАМПУ У ЦЕНТРУ И УНУТРАШЊОСТИ. У ЦЕНТРУ СЕ НЕМОГУ СТВАРИ ИЗ ГЛАВЕ ВАДИТИ, ВЕЋ СЕ ПОТПУНО ИЛИ ДЈЕЛИМИЧНО КОРИСТЕ ВАШИ ИЗВЈЕШТАЈИ; ВИ ДАЈЕТЕ ОНАЈ ОСНОВНИ МАТЕРИЈАЛ КОЈИ ТРЕБА ДА СЛУЖИ НАШОЈ ПРОПАГАНДИ.

ВИ ДРУГОВИ И ДРУГАРИЦЕ, ИАКО СТЕ МЛАДИ, ВРШЕ СВОЈИМ РАДОМ ВЕЛИКУ УЛОГУ У ОПШТЕМ ПРЕВАСПИТАВАЊУ У ВАСПИТАВАЊУ НАШИХ ШИРОКИХ НАРОДНИХ МАСА У СОЦИЈАЛИСТИЧКОМ ДУХУ; ТА ЈЕ ВАША ЗАДАЧА ВРЛО ВАЖНА И ВИ ЗАТО ТРЕБА ДА СЕ ТРУДИТЕ ДА ДАТЕ ЧИМ ВИШЕ ОД СЕБЕ. АЛИ, КАД КАЖЕМ ЧИМ ВИШЕ, ЈА НЕ МИСЛИМ САМО НА КВАНТИТЕТ. КВАЛИТЕТ ЈЕ КОД ВАС НАЈВАЖНИЈИ И НА ЊЕГА ТРЕБА ЈАКО ПАЗИТИ. НИЈЕ ТОЛИКО ВАЖНО КОЛИКО СИ НАПИСАО, ВЕЋ ШТА СИ И КАКО НАПИСАО, КАКО СИ ИЗРАЗИО СВОЈУ МИСАО, КАКО СИ ШВАТИО ДОГАЂАЈ КОЈИ СИ ВИДИО НА ТЕРЕНУ. ВИ МОРАТЕ ЗНАТИ И ПИСАТИ О ТОМЕ ШТА СЕ РАДИ У ФАБРИКАМА, ШТА СЕ РАДИ У ПОЛЈУ, НА СЕЛУ, КАКО СЕ РАЗВИЈА КУЛТУРНО-ПРОСВЕТНИ И ПОЛИТИЧКИ РАД, ВИ МОРАТЕ СВЕ СТРАНО ЗАХВАТИТИ СВЕ ПРОБЛЕМЕ НАШЕГ ДРУШТВЕНОГ ЖИВОТА. ЗАТО ВИ МОРАТЕ БИТИ СВЕ СТРАНО, УНИВЕРЗАЛНО ВАСПИТАНИ, ДА БИ СВЕ ТЕ СТВАРИ МОГЛИ ПРАВИЛНО ПРЕНОСИТИ ДАЉЕ У ШИРОКЕ НАРОДНЕ МАСЕ.

ВАШ ПОЗИВ ЈЕ ДАКЛЕ, ВЕЛИКИ И ЧАСТАН ПОЗИВ, ЈЕР ШТАМПА КОД НАС ИГРА ДРУГУ УЛОГУ НЕГО У КАПИТАЛИСТИЧКИМ ЗЕМЉИМА. У КАПИТАЛИСТИЧКИМ ЗЕМЉИМА ШТАМПА СЕ НАЈВИШЕ ВОЛИ БАВИТИ СЕНЗАЦИЈАМА, ТАМО ОНА ТРЕБА ДА СЕРВИРА МАЛОГРАДАНИМА ТАКВЕ ЧЛАНКЕ И СЕНЗАЦИЈЕ КОЈИ ЋЕ ЊЕМУ ОМОГУЋИТИ ДА ПОСЛИЈЕ РУЧКА, ПОШТО ИХ ПРОЧИТА, ДОБРО ЗАСПИ. ТАМО ЈЕ ПОТРЕБНО ШТО ВИШЕ СЕНЗАЦИЈА, А НИЈЕ ВАЖНО И НЕ ПИТА СЕ ДА ЛИ ЈЕ НЕШТО ИСТИНА ИЛИ НИЈЕ: ГЛАВНО ЈЕ ДА ОНО ШТО ЈЕ ПИСАНО ЗАГОЛИКА РАДОЗНАЛОСТ МАЛОГРАДАНИНА, ДА ГА ОДОБРОВОЉЈИ - И ТО ЈЕ СВЕ. У ТОЈ ШТАМПИ МАЛО СЕ ВАЖНОСТИ ПРИДАЈЕ ИСТИНИ, МАЛО СЕ ПОКЛАНЈА НА КВАЛИТЕТ. А КОД НАС ЈЕ СОЦИЈАЛИСТИЧКА ШТАМПА- ВИ СТЕ ПРЕСТАВНИЦИ ШТАМPE ЈЕДНЕ СОЦИЈАЛИСТИЧКЕ ЗЕМЉЕ КОЈА ЈЕ У ПУНОМ ЗАМАХУ СВОГА ПРЕОБРАЖАЈА, У КОЈОЈ СУ СТВАРАЛАЧКИ НАПОРИ ОГРОМНИ, И ВИ ТРЕБА НЕ САМО ДА ИДЕТЕ СА ВРЕМЕНОМ, НЕГО И ДА ПРЕДЊАЧИТЕ, ДА У ПОПУЛАРНОМ ОБЛИКУ ПРУЖИТЕ НАРОДНИМ МАСАМА НАШУ СОЦИЈАЛИСТИЧКУ СТВАРНОСТ, ИЗГРАДЊУ СОЦИЈАЛИЗМА У НАШОЈ ЗЕМЉИ, ТЕШКОЋЕ НА КОЈЕ НАИЛАЗИМО ПРИ ТОМЕ И УСПЈЕХЕ КОЈЕ ПОСТИЖЕМО.

РАЗУМЈЕ СЕ, ИМА И У СОЦИЈАЛИСТИЧКИМ ЗЕМЉИМА ШТАМПА КОЈА НЕМА НИ МАЛО СОЦИЈАЛИСТИЧКОГ ДУХА. ТО ЈЕ ИНФОРМИРОВСКА ШТАМПА, У КОЈОЈ СЕ ДАНАС ТАКМИЧЕ КО ЋЕ ВИШЕ УБЛАТИТИ ЗЕМЉУ КАО ШТО ЈЕ НАША. ВАС ТО НЕ СМЈИЕ ЗАВЕСТИ ИЛИ ВАС ИЗБАЦИТИ ИЗ ТАКТА, НА ВАС ОНО ШТО ОНИ ПИШУ НЕ СМЈИЕ УТИЦАТИ ТАКО ДА СЕ ПОВОДИТЕ ЗА ЊИМА И ОДГОВАРАТЕ

istim rječnikom, ili pišete sličnim tonom. Ne, naša štampa mora biti na visini. Ona mora biti duboko moralna, istinita, stvarni odraz onoga što se kod nas događa. Ona ne smije preuveličavati stvari, a nesmje ih ni uljepšavati. Jednom rječju, ona mora biti zbilja socijalistička štampa. Ja mislim da su kod nas ljudi shvatili, ne samo u političkim krugovima i raznim granama naše industrije i tako dalje, već isto tako i u štampi da je naša snaga baš u tome što raspolazemo jednim tako snažnim faktorom, kao što je naša čistoća, pravednost naše stvari, naša čista savjest. Mi nemamo razloga da izvrćemo stvari, mi nemamo zašto da budemo nervozni, mi nemamo zašto da odgovaramo istom mjerom onima koji nas grde i blate. Mi treba da iznosimo stvarnost onakvu kakva jeste.

Treba da znate, drugovi i drugarice, da je djelokrug rada naših dopisnika danas mnogo veći nego što je nekada bio u staroj Jugoslaviji i nego što je danas u kapitalističkim zemljama. Taj djelokrug rada proširio se. Danas vi imate ne heroje dana, razne filmske zvijezde koje su se za par mjeseci proslavile na sceni i o kojima je trubila sva štampa. Danas u našoj zemlji imate heroje socijalističkog rada, rudarske radnike koji daju ogromne napore, koji daju sve od sebe i pokazuju primjer kako se treba požrtvovano boriti za izgradnju socijalizma. Danas imate heroje rada u našim ljevaonicama, u našoj industriji, u našim tkaonicama, među našim traktoristima i u svim granama naše industrije i privrede uopšte. Danas imate ogroman krug ljudi koji radi udarnički. Vi morate dati lik tih ljudi. Dajte, drugovi i drugarice, lik tih ljudi i omogućite da ne samo naš narod već čitav svijet vidi kakav je lik naših ljudi. Cio svijet danas govori o tome i pita se kakav je to narod koji toliko radi, koji daje i toliko dobrovoljno besplatnog rada; kako može taj narod raditi besplatno. To ne razumiju ljudi u kapitalističkim zemljama, jer je tamo sve za pare. Ali to ne razumiju ni u Rumunjskoj i Mađarskoj jer tamo niko neće da radi badava zato što ne vjeruje mnogo u ono što se priča. Dajte, drugovi i drugarice, prikažite taj lik pojedinih naših građana iz raznih sektora i onda će ljudi van naše zemlje dobiti predstavu o čitavom našem narodu, o liku nove Jugoslavije. Napredni ljudi van naše zemlje upoznace naše narode i naš život na osnovu toga što ćete vi svakodnevno popularisati ona herojska djela koja se masovno stvaraju kod nas na polju izgradnje socijalizma, u bilo kom sektoru rada. To je vaša dužnost. A da bi, vršeći tu dužnost, mogli sve pravilno obuhvatiti, vi morate mnogo raditi nad sobom.

Sada bi se osvrnuo na neke slabosti naše žurnalistike u bižoj prošlosti. Do pre jedno godinu dana ja nisam bio zadovoljan našom štampom, ja vam to otvoreno kažem, počevši od naše "Borbe" pa na dole. Mi smo videli da tome nije razlog neki subjektivni faktor, već objektivna činjenica da ljudi koji pišu najprije treba da se izgrade. Prije je bilo još ostataka starog duha žurnalizma, još ljudi nisu bili shvatili šta je bitno, - a kod žurnalistike je najvažnije znati šta je u datom momentu bitno. Zato je u to vrijeme bilo slučajeva da su mnoge divne stvari prolazile pokraj nas, a narod za njih nije znao jer ih štampa nije obuhvatila. Pisalo se tada kod nas o raznovrsnim pitanjima međunarodne politike, o problemima Indije, Kine i drugih zemalja mnogo više nego o našoj unutrašnjoj stvarnosti. Do duše, važno je znati i šta se događa u Indiji, Kini i ostalim zemljama svijeta, ali je najvažnije to što se događa kod nas.

Sada je naša štampa došla u kolotečinu kojom treba da ide i da se još više razvija. Ja sada sa velikim interesovanjem pratim sjelokupnu našu štampu, počevši od "Borbe" pa nadalje, i vidim da se danas i sami vojni listovi bave i ekonomikom i svim drugim pitanjima naše svakodnevne stvarnosti, da pišu duhom socijalističke izgradnje [...] Za mene, drugovi, a ja mislim i za svakog našeg čoveka, to je vrlo važno. Sada je naša štampa interesantna, sada je ona postala i postaje stalno sve privlačnija za široke naše mase, ali ne zbog nekih senzacija, jer njih kod nas nema. Danas, kad radnici i naši radni ljudi uopšte, recimo u Kaknju ili u kom našem drugom rudniku, preduzeću ili na bilo kom sektoru rada otvore "Borbu" i druge naše listove i vide da se u njima piše recimo o Aliji Sirotanoviću ili o kom drugom našem običnom radnom čoveku koji krampom kopa ugalj ili rudu, ili izvršava druge postavljene zadatke, čitav taj kolektiv je ponosan, jer vidi da se o svim našim ljudima vodi računa i da im se javno odaje zaslužno priznanje za njihov trud. Naša štampa danas postavlja ljude na piedestal na kome oni moraju da budu, i to baš one ljude koji to zaslužuju, a to su naši radni ljudi žuljevih ruku, svi naši istaknuti trudbenici.

Da bi o tim stvarima mogli pisati, drugovi, morate ih pronalaziti, morate se truditi da vidite sve, da vidite ne samo naše pozitivne stvari nego i naše slabosti. Da, vaša je dužnost da otkrivete i slabosti, jer, ne zaboravite, mi se kritike ne bojimo i mi treba da šibamo po našim slabostima. Mi to, razumje se, ne radimo zbog toga da bi smo kod toga ostali, nego zato da bi se ispravljale greške. Na taj način vi pomažete i morate pomoći

našim narodnim vlastima i njihovom radu. Vi ćete pomoći odozdo na taj način što ćete dati sliku onoga što se dolje, na terenu, događa – i zato je važnost vašeg rada i u tom pogledu ogromna.

Htio bi da vam kažem nekoliko riječi i o načinu na koji se daju zapažanja u našoj štampi. Sposobnost dobrog izražavanja nemože se steći za kratko vrijeme. To je razumljivo. Potreban je izvjestan rok da bi se stekla rutina, da bi se izgradio stil. A nije sve jedno kako je napisana koja stvar. Nije dovoljno pisati opširno o nečemu, a izgubiti kriterij zanimljivosti stvari o kojoj [...] nastojte da dobijete dobar stil. Taj stil kod nas već pomalo krči sebi put. Samo, on ne smije biti suhoparan, ne smije biti apstraktan, ne smije sadržavati šuplje fraze. Ja strašno mrzim, a naročito kad se trpa niz fraza, iako se jedna misao može iskazati bez fraza ili sa jednom ili dve. Kad odvojiš fraze, onda od onoga što je rečeno ostane vrlo malo. Pri tom se često koriste i strani izrazi za pojmove za koje mi imamo odgovarajuće reči i izraze. Ako u našem jeziku ne postoji izraz koji odgovara stranom, ili ako je strani izraz uobičajen, onda je njegova upotreba opravdana, ali inače ne. Zato vi morate paziti, kad pišete, da vas razuiju ne samo viši ili srednji rukovodioci, već da vas razumije i svaki seljak: treba da pišete jasno, jednostrano i stvarno, a ne nejasno, frazama i suhoparno.

To je osnovno što sam htio ovdje da vam primetim i stavim na srce. U današnjem našem razvitku, u ovom opštem poletu, u uopštim velikim naporima koje čine naši narodi, mi ono što radimo na brzinu, zbog čega ponekad strada kvalitet. S obzirom na to može se katkad šta i oprostiti. Ali vi nastojte da ipak, kraj svih [...] napora, pazite i na kvalitativnu stranu naše žurnalistike. Produkti koje vi dajete treba da budu kvalitativno što bolji. A vi niste, drugovi i drugarice, neproductivni, vi ste productivni u punom smislu te riječi, jer pišete o našoj socijalističkoj stvarnosti koja teško krči sebi put u svijetu. Vi vidite da smo mi ostali sami i vi, naši žurnalisti, naši mladi dopisnici, imate čitav svijet protiv sebe: jedni lažu s jedne, drugi s druge strane, ne zna se ko više. A mi smo tu sami. Ali, vi tu imate moćno oružje u rukama, to je naša istina, naša stvarnost. I mi ćemo pobediti, ja vas uvjeravam, jer drukčije nemože biti. Samo, drugovi, moramo paziti kako će raditi naši žurnalisti. Naročito treba obratiti pažnju kad se radi o raznim međunarodnim problemima, jer nam nije lako u tim međunarodnim zapletima da predemo sve Smetnje i teškoće i da pri tom očuvamo principe i interese naše zemlje. A interesi naše zemlje potpuno se pđudaraju sa interesima izgradnje socijalizma, jer naša zemlja nema neke posebne interese od interesa socijalizma: interesi naše izgradnje baš su u punom smislu te riječi interesi socijalizma i internacionalizma. U vezi s tim moram da vam kažem da sam ranije često bio ne zadovoljan našom štampom i da su me griješke u njoj često naljutile. Onom novinaru koji je tu stvar napisao možda ona nije ni izgledala tako važna. Međutim, sve je važno, drugovi, pa često i jedna zapeta. Jedna stvar može da se kaže drukčije, ljepše, a da se ipak iskaže ono što se htjelo. Psovati ne treba. Mi treba da budemo duboko principijelni. Mi se nećemo odreći da kritikujemo i kapitalistički sistem i da žigošemo ove klevete i laži koje se bacaju na nas. Ja sam doduše kazao da smo mi danas sami, ali to je samo djelomično tačno, jer se već vidi da su progresivne snage svijeta sve više ubjeđene u našu ispravnost i opravdanost naše borbe. Informbirovske zemlje hoće da pretvore laž u istinu, htjeli bi da nas bace u zagrljaj zapada. Na Zapadu priželjkuju da im padnemo u krilo. Ali mi ćemo ostati uporni u našoj borbi za istinu da bi naša zemlja pobjedila, da bi istina pobjedila, jer će ta pobjeda biti korisna za dalji revolucionarni razvitak u čitavom svijetu. Zato, drugovi, morate paziti na te stvari, morate biti stalno u vezi sa svojom centralom, morate se konsultovati sa drugovima u redakciji. Na vanjsko-političkoje stvari naročito treba paziti, jer često jedna riječ može izmjeniti čitav smisao.

Kad sam rekao da mi ne smijemo odgovarati istom mjerom na razne klevete kojima nas prljaju i blate sa Istoka, ja tu nisam mislio samo na to da naš odgovor ne bude psovački, nego u prvom redu na to da on bude doboko principijelan. Psvokama se ništa nemože učiniti, a ako pogledate kako naš narod reagira na to, vidjećete da naši ljudi vole ljep odgovor mirnim i dostojanstvenim tonom. Psovački ton je nedostojan čovjeku, nedostojan kulturnih ljudi. A mi treba da budemo i ostanemo kulturni ljudi, mi treba da znamo da je psovanje znak slabosti i nervoze. Mi apsolutno nemamo zbog čega da budemo nervozni, jer znamo na čemu smo i šta treba da izgradimo. Mi treba da izgradimo socijalizam i mi ga moramo izgraditi. Zato mi moramo onemogućiti svakog onog koji bi htio da nas priječi na putu izgradnje socijalizma i mi ćemo ga spriječiti, jer znamo da će samo u tom slučaju naša istina pobijediti, da će pobjeda biti na našoj strani. A mi ćemo to postići i zato u tome pravcu raditi.

Međutim, oni su pali u nervozu i pomalo u histeriju. Kako, drugovi. Jedinstvo naših naroda je nepokolebljivo, jedinstvo naše Partije, kao zalag svih naših pobjeda, nepokolebljivo je, kao što je nepokolebljiva i

upornost svih naših trudbenika u ovoj borbi koju danas vodi naša zemlja. Danas je nama već lakše, drugovi. Nama je bilo teško prije godinu dana, kad još nismo znali kako će to narod shvatiti. A sada je tu borbu prihvatio čitav naš narod, sva naša zemlja. Zato je nama sada lakše. Što se tiče vas, vaša uloga ubuduće biće u tome da budete ne samo čuvari nego i nosioci naše stvarnosti, da prikazujete našu stvarnost u štampi onakvu kakva ona jeste i da odgovarate svojim, dostojanstvenim jezikom na klevete. Čitava naša štampa treba u tome da bude jedinstvena, treba da ima jednu liniju, jedan ton. Kod nas je danas čitava ova stvar, čitava ova borba tako jasna da niko nema razloga da se koleba, osim ako nije politička kukavica. Samo politička kukavica koja hoće da špekulira, može se danas kolebati. A takvima kod nas nema mjesta, jer kad je 99 procenata ljudi u našoj zemlji duboko riješeno da istraje do kraja i da se ne da pokolebati, kad čitav naš narod, svi naši trudbenici čine nevjerovatna čuda od napora, dajući sve od sebe za pobjedu naše pravedne stvari, onda tu nema razloga za kolebanje. Kolebljivosti u našim redovima nema mjesta, a naša linija je [...] nepokolebljivost.

Dopisnici Tanjuga saslušali su sa najvećom pažnjom izlaganje druga Tita o zadacima i načinu na koji treba da rade naši novinari, proprativši Maršalove reči jednodušnim odobravanjem. Oni su zatim obavestili druga Tita o svom radu na terenu, ističući da je jedna od najvećih teškoća na koju nailaze u tome što ih događaji, koji suviše brzo dolaze jedan za drugim na polju naše socijalističke izgradnje, prestižu svojim tempom.

Maršal Tito se složio da to predstavlja teškoću u radu, ali je ponovo naglasio potrebu da naši novinari, naročito oni na terenu, idu u korak sa vremenom i da se trude da obuhvate sve pojave i problem naše socijalističke izgradnje, sve istaknute primere koje daju naši radni ljudi radeći požrtvovano za lepšu sadašnjost u budućnost naših naroda. Ta je potreba utoliko veća što se mi danas borimo za istinu, za to da svi napredni ljudi u svetu upoznaju našu stvarnost onakvu kakva ona jeste.

Muzej Istroije Jugoslavije, Arhiv "J. B. Tito" -KMJ-II-2/37

ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ

328 ВУКО СТОЈКОВИЋ, НАЧЕЛНИК ОПШТЕГ ОДЕЉЕЊА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ ДФЈ-ШЕФУ АДМИНИСТРАТИВНОГ ОТСЕКА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ ДФЈ, БЕОГРАД

ШЕФУ АДМИНИСТРАТИВНОГ ОТСЕКА,

Приликом прегледа овог Министарства констатовао сам да се на тавану зграде Теразије 26 налази већи број рамова са сликама Краља Петра, Краљице Марије и др. - Када су уназад неколико месеци правили рамови за слике маршала Тита, морали смо их тражити и по скупе паре плаћати и то много горе од ових који неискоришћени леже на тавану. У вези тога, саслушајте Дамјановића Ђорђа пошто он, као економ овог Министарства, није употребио рамове које смо већ имали, па било окакве какви су или уз малу прераду, чиме би се извршила уштеда државне касе и истодобно показала добра воља за рационално газдовање, што је у данашње вријеме дужност и обавеза сваког поштеног грађанина.

Из оваквог поступка Дамјановића могао би се извести закључак да је посриједи био, односно се руководио, једним од ова три момента: 1) да није вођено довољно рачуна о државној имовини, већ напротив, настојавано да се немилице троши и упропашћава; 2) да се измишљеном куповином наводне ствари имала намјера извлачења личне користи или 3) да се имала намјера и жеља по сваку цијену сачувати рамове на краљевским сликама.

У вези предњег одмах повести истрагу, па ми потом предмет доставити.

Смрт фашизму-слобода народу!

18-VI-1945
Београд
ПРИЛОГ

Начелник Општег одељења
Вуко Стојковић

	Решено у Административном одељењу Општег одељења Министарства просвете Демократске Федеративне Југославије 23. јуна 1945 године
--	--

Прама реферату Начелника Општег одељења позван је ДАМЈАНОВИЋ ЂОРЂЕ, чиновник Министарства просвете, и на постављена питања изјави: Да ли Вам је било познато да се на тавану зграде Министарства налазе урамљене слике Краља Петра, Краљице Марије и др.?	
	Познато ми је било да се те слике налазе на тавану зграде Министарства.
Зашто рамове од тих слика нисте употребили за Титове слике, већ су за те слике набављени нови рамови по скупе паре?	
	Позват сам био од секретара Кабинета другарице Киовки Наде с налогом да се ураме три слике Маршала Тита. Те слике сам узео и однео у Економат. Моментално се нисам ни сетио да се рамови од слика које се налазе на тавану употребе у ову сврху. Поред тога, и да сам се сетио за ту комбинацију, те су слике пренете у Министарство из Гимназије Краља Александра I, те сматрам да Министарство није било власно располагати истима. Најзад, и кад не би било спорно питање о својини тих слика, ти су рамови били гломазни за слике Маршала Тита, а преправка њихова би коштала скоро као и набавка нових рамова.
Да ли поводом овога имате још што да кажете?	
	Молим да се не сматра да је овде постојала каква зла намера или зла воља, јер се ја у раду никада за време 20 година службе нисам руководио каквим личним интересима, а најмање сада. О државној имовини увек сам водио строго рачуна и где год сам и кадгод сам могао чувао сам је Најзад, част ми је напоменути да сам у времену вршења дужности економа био оптерећен и сувише послом, као што је и сам друг Начелник констатовао, те се стварно, поново подвлачим, нисам сетио да се рамови поменутих слика употребе за урамљивање слика Маршала Тита. Понова молим да се ово узме у обзир и да се не сматра као нека моја кривица. Исказ ми је прочитан и у свему га признајем за свој.

Присутни:
Љ. Јовановић
О. Гроздић

Саслушао:
Ђорђе Дамјановић

AJ;313-2-6

329 УДРУЖЕЊЕ ЛИКОВНИХ УМЕТНИКА СРБИЈЕ, БЕОГРАД – МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ СРБИЈЕ, ОДЕЉЕЊУ ЗА НАУКУ, КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ, БЕОГРАД

Број: 16
15-I-1947 г. Београд

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ СРБИЈЕ ОДЕЉЕЊЕ ЗА НАУКУ, КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ -

БЕОГРАД

У вези Вашег акта број 6814 од 31 децембра прошле године достављамо Вам следеће податке:

1) СПИСАК ЧЛАНОВА УДРУЖЕЊА, њихове адресе и запослење доотављамо вам у прилогу број 1

- 2) Чланове Управе достављамо Вам у прилогу бр. 2,
3) Правила Удружења достављамо Вам у прилогу бр. 3,

Остали подаци о Удружењу су следећи:

Од свог оснивања, т.ј. после ослобођења Београда УЛУС је приредио 5 изложба и то:

I) Изложба УЛУС-а у корист рањених бораца, која је одржана од 24-ХП-1944 г. до 10-И-1945 г. у Уметничком Павиљону. На овој изложби је излагало 79 излагача са 148 радова. Откупљено је укупно 35 радова, и то: државне установе и ИНО града Београда откупило је 8 радова, а приватна лица откупила су 27 радова. Остатак је поклоњен Удружењу ратних инвалида.

II) Колеборативна изложба радова уметника који су пали као жртва фашизма. Излагани су радови Јурице Рибара, Боре Варуха, Богдана Шупута, Стипе Пекића, Данијела Озме и Иве Новаковића.

III) Прва изложба УЛУС-а, одржана од 24 јуна до јула 1945 г. у Уметничком Павиљону. На овој изложби излагало је 97 уметника са 239 радова. Откупљано је укупно 46 радова, и то: државне установе откупили су 43 рада а приватна лица 3 рада. Подаци о прикупљеним радовима су:

Ред.бр	ИМЕ АУТОРА	НАЗИВ РАДА	КУПАЦ
1.	Антић Даница	Раљеник-цртеж	Уметн. музеј
2.	Аралица Стојан	Студија партизан-црт.	Редакција "Политике"
3.	Боднаров Стеван	Из логора-цртеж	Уметн. музеј
4.	Васић Павле	Михаел Доржиев-акв.	Фронт IV реона
5.	Вукановић Бета	6 април 1941 -уље	Град. одб. ЈНОФ
6.	Гавриловић Слободан	Крај рањеника-црт.	Мин. просв. Србије
7.	Гвозденовић Недељко	Цвече-уље	ИНО Београд
8.	Граовац Никола	Кућа у Жаркову-уље	ИНО Београд
9	Грдан Винко	Бранич. улица-уље	Генералштаб ЈА
10.	Грујић Боривој	Портре довојчице-уље	Прет. владе Србије
11.	Докић Сретен	Портре партизана-уље	Прет. владе Србије
12.	Ђорђевић Радмила	Очек. ослоб. у подруму	Град. музеј-Петровград
13.	Ивановић Љуба	Јајце-цртеж	" " "
14.	Ивановић Љуба	Травник-цртеж	Прет. владе Србије
15.	Караматијевић Првослав	Пионир са Пештера	Генералштаб ЈА
16.	Караматијевић Првослав	Из офанзиве	Мин. просвете Србије
17.	Кечић Милан	Глава-уље	Мин. просвете Србије
18.	Крајиновић Бранко	Два заробљеника-уље	ИНО Београд
19	Крижанић Драга	Рушев. око Калемегдана	Град. одб. ЈНОФ
20.	Кумрић Александар	Терор-уље	Фронт VII реона
21.	Лубарда Петар	Патње народа-уље	Фронт V реона
22.	Лубарда Петар	Студија за комп.-уље	Ино Београд
23.	Николајевић Миливој	Цртеж бр. 1	Мин. просв. Србије .
24.	Перић Јефта	Са Охрид. језера-цртеж	Прет. вл. Србије
25.	Петровић Зора	Рад-уље	Сав. Мин. просв.
26.	Радовић Иван	Овуда су прошли Немци-	Уметн. музеј
27.	Сокић Љубица	Слепа предилја-цртеж	Коларовић Миодраг
28.	Сокић Љубица	Из затвора-цртеж	Мин. просв. Србије
29	Мартин Соларжик	Преношење рањеника	Мин. просв. Србије
30.	Станковић Бранко	Дринчићева ул.-уље	Редакц. "Борбе"
31.	Станојевић Вељко	Стрељање ћака у Краг.	М. Белић
32.	Стевановић Бора	Рушевине 6-IX-45.	ИНО Београд
33.	Стојановић Сретен	Никола Вулић-бронза	Уметн. музеј
34.	Стојановић Сретен	Партизан-гипс	ИНО Београд
35.	Табаковић Иван	Рушевине-уље	Др. М. Кекез
36.	Хутер Антон	6 април 1941 - уље	Мин. просв. Србије
37.	Хутер Антон	6 април 1941 - уље	Генералштаб ЈА
38.	Чађевић Милица	Трагови непријатеља	Град. одб. ЈНОФ
39	Чохаџић Вера	Узбуна - уље	Гл. одб. синдик.
40.	Чохаџић Вера	Манифестације-уље	Мин. просв. Србије
41.	Чохаџић Вера	Спровођење-уље	Фронт IV реона
42.	Влајинић Аделина	Макарски збег-цртеж	Етн. музеј
43.	Влајинић Аделина	Рад за нашу војску	Етн. музеј
44.	Кнежевић Радивој	Прелаз преко Дрине	Етн. музеј

45.	Сокић Љубица	Жене под окупацијом	Етн. музеј
46.	Караматијевић Пиво	Ликови партизана	Редакц. "Борбе"

IV) Друга изложба УЛУС-а, одржана од 28 новембра до 28 децембра 1945 године у Уметничком Павиљону. На овој изложби излагало је 92 излагача са 220 радова. Откупљено је укупно 53 радова и то 9 државне установе и ИНО града Београда откупили 47 радова а приватна лица откупила су 6 радова. Подаци о откупљеним радовима су следећи:

Ред.бр	Име аутора:	Назив рада	Купац
1.	Ђирић Милорад	Уличне борбе у Београду	УЛУС
2.	Бесарабић. Милан	Партизан-гипс	ИНО Београд
3.	Зламалик Матеја	У ћошку спец. пол.-уље	ИНО Београд
4.	Андрејевић Ђ.Кун	Операција-цртеж	ИНО Београд
5.	Лукић Светолик	Вуков споменик-уље	Дом ЈА
6.	Андрејевић Ђ.Кун	Изградња моста-цртеж	ИНО Београд
7.	Граовац Никола	Аутопортре-уље	Инж. Ђирић
8.	Влајнић Аделина	На кућном прагу-цртеж	Дом ЈА
9.	Вијоровић Дарослава	Мајка с дететом-гипс	Дом ЈА
10.	Докић Дана	Пусто огњиште-уље	Дом ЈА
11.	Мишовић Раденко	Ношење рањеника	Дом ЈА
12.	Николајевић Миливој	Рушевине-цртеж	Дом ЈА
13.	Ристић Душан	Дунав-уље	Дом ЈА
14.	Соларжик Мартин	У рову на Драви	Дом ЈА
15.	Ђирић Милорад	Жетва	Дом ЈА
16.	Хутер Антон	Повратка-уље	Дом ЈА
17.	Чохаџић Вера	Фашистичка зверства-уље	Дом-ЈА
18.	Андрејевић Ђ. Кун	Политички час-цртеж	Дом ЈА
19.	Дорошки Нада	Избеглице-у уљу	Дом ЈА
20.	Лукић Иванка	Цртеж	Дом ЈА
21.	Николић Саво	Манифестације-уље	Дом ЈА
22.	Радовић Иван	Другарство у борби-Уље	Дом ЈА
23.	Поповић Ђорђе	Предео из Грчке-уље.	М. Ристовић, трг.
24.	Хутер Антон	Деца	Др. С. Михајловић
25.	Радоњић Ђуро	Гроб руског тенкисте-уље	Авијатич. дом
26.	Петровић Миодраг	Река Лепеница-уље	Инж. Живковић
27.	Влајнић Живојин	Предео	Град. одб. фронта
28.	Докић Дана	Бескућници-уље	" "
29.	Караматијевић Пиво	Из Крајине-цртеж	" "
30.	Абрамовић Анте	Кратак одмор-уље.	" "
31.	Чађевић Милица	Да се не заборави-акв.	Фронт IV реона
32.	Крупић Енвер	Колона кроз крш-уље	Николић Драгољуб
33.	Крупић Енвер	Зимски предео I - акв.	Кул. просв. одб. II реона
34.	Крупић Енвер	Зимски предео II-акв.	Кул. просв. одб. II
35.	Јосић Младен	Партизанка-уље	Ком. ваздухопл.
36.	Гвозденовић Недељко	Пред болницом-уље	ИНО Београд
37.	Петровић Јелисавета	Код Небојше куле-уље	ИНО Београд
38.	Сетавжик Мартин	Две избеглице-уље	ИНО Београд
39.	Ивановић Љуба	Иконостас-цртеж	ИНО Београд
40.	Богдановић Олга	Кућа у предграђу	Мин. просв. Србије
41.	Михајловић Живорад	Преко Дунава, рељеф	" " "
42.	Николајевић Миливој	Цртеж II	" " "
43.	Чохаџић Вера	Милица из Ливна-уље	" " "
44.	Ивановић Љуба	Иконостас II-линорез	" " "
45.	Ивановић Љуба	Стари Париз-линорез	" " "
46.	Николић Саво	На одмору-уље	" " "
47.	Јанда Јозо	Стрељање-уље	Др. Иван Рибар
48.	Караматијевић Пиво	Илустрација-гуаш	Нар. скупштина
49.	Поповић Зора	Рампа-уље	" "

50.	Стевановић Бора	Мотив из Душановца-уље	" "
51.	Чађевић Милица	Наши борци у покрету-акв.	" "
52.	Андрејевић Ђ.-Кун	Тифусари-цртеж	" "
53.	Ивановић Љуба	Башка-цртеж	" "

V) Трећа изложба УЛУС-а одржана је од 11 до 25 новембра 1946 године у Уметничком музеју. На овој изложби је излагало 88 уметника са 251 радова. Откупљено је 28 радова и то: Комитет за културу и уметност савезне владе ФНРЈ откупио је 11 радова, ИНО града Београда откупио је 11 радова, Дом Југословенске армије откупио је 4 рада Фабрика ЕЛКА 1 рад и Уметнички музеј 1 рад.

Подаци о откупљеним радовима су следећи:

1.	Стевановић Бора	Улица на периферији-уље	Комитет
2.	Ђирић Милорад	Свете ствари-карик.	" "
3.	Ђирић Милорад	Ни лук јео ни лук мирисао	" "
4.	Чохаџић Вера	Студент-уље-	" "
5.	Антић Даница	Из Босне-цртежи	ИНО Београд
6.	Грдан Винко	Кичевска ул.-уље	" "
7.	Докић Дана	Сутјеска код Сухе-уље	" "
8.	Сокић Љубица	Мртва природа - уље	" "
9.	Зламалик Матеја	Јајце-цртеж	ИНО Београд
10.	Николић Саво	Тунел Мајевце-уље	" "
11.	Николић Саво	Збег-уље	Фабрика ЕЛКА
12.	Николић Саво	Сутјеска-уље	Дом ЈА
13.	Николић Саво	Жетва-акт	Комитет
14.	Перић Јефто	Сутјеска.-уље	ИНО Београд
15.	Страла Светислав	Орлова стена-акв.	" "
16.	Хутер Антон	Сутјеска-уље	" "
17.	Вукановић Бета	Македонка-уље	Комитет
18.	Граовац Никола	Са Сутјеске-уље	Дом ЈА
19.	Граовац Никола	Портре девојчица	Комитет
20.	Докић Сретен	Мотив са Неретве-цртеж	Дом ЈА
21.	Караматијевић Пиво	Омладинка-цртеж	Комитет
22.	Караматијевић Пиво	Кроз Босну-цртеж	Дом ЈА
23.	Караматијевић, Пиво	Збег-цртеж	Умет. музеј
24.	Крижанић Пјер	Аутопортре-уље	Комитет
25.	Радочај Фрањо	Прозор-уље	ИНО Београд
26.	Стојановић Сретен	Бранко Ћопић-бронза	Комитет
27.	Стојановић Сретен	Позив на устанак-бронза	ИНО Београд
28.	Грујић Боровој	Прозор-цртеж (акварел)	Комитет

Управа УЛУС-а одржала је од оснивања Удружења, т.ј. од ослобођења Београда до данас 98 седница, то у току 1944 године 7 седница, у току 1945 године 50 седница, а у току 1946 године 41 седницу.

У току свог рада Удружење је одржавало повремене пленарне седнице и то укупно од 1944 године до краја 1946 године, одржано је 19 пленарних седница.

Непосредно после ослобођења Београда 3 новембра 1944 године одржана је прва скупштина Удружења на којој је Иницијативни одбор. предложио састав Управе, који је у целости примљен. Управа је имала овај састав. Претседник: Сретен Стојановић; I секретар: Ђ. Андрејевић-Кун; II секретар: Ђорђе Поповић; Благајник: Боровој Грујић; Економ: Зора Поповић; чланови Управе: Коста Хакман, Љубица Сокић, Вера Чохаџић, Петар Лубарда, Јефто Перић, Ристо Стијовић. Чланови Надзорног одбора су: Стојан Аралица, Дарослава Вијоровић, Пјер Крижанић. Комисија за пријем нових чланова: Зора Петровић, Петар Лубарда, Бранко Шотра. Суд части: Александар Кумрић, Винко Грдан, Сретен Стојановић, Вера Чохаџић, Ђорђе Андрејевић-Кун.

4 јула 1945 године одржана је ванредна скупштина УЛУС-а, стара Управа је поднела извештај о своме раду и изабрана је нова Управа, чији је састав следећи био: Претседник- Сретен Стојановић, I секретар Бранко Шотра, Благајник Бора Грујић; Економ: Зора Поповић, Чланови управе: Јефто Перић, Винко Грдан, Љубица Сокић, Стеван Боднаров, Зора Петровић, Дарослава Вијоровић; Матеја Злама-

лик, Алекс.Кумрић, Светолик Лукић - Уметнички савет имао је ове чланове: Сретен Стојановић, Бора Стевановић, Андрејевић Ђорђе Кун, Иван Радовић и Љубица Сокић.

10 марта 1946 године одржана I редовна годишња скупштина УЛУС-а. На овој скупштини усвојена су Правила Удружења, стара управа поднела извештај о своме раду и затим је приступљено бирању нове Управе. Пленум УЛУС-а је изгласао поверење старој управи са 64 гласова према 2. Уздржало се од гласања 6 чланова Удружења.

Марта месеца 1946 године УЛУС је отворио своју Уметничку Сликарску школу у згради на Косанчићевом венцу број 19. Ову школу је до сада похађало преко 150 ученика разних професија. На-става се обавља пре подне по подне и увече. Потреба ове школе осећала се одавно и до њеног ствара-ња дошао је тек после ослобођења; када су народне власти доделиле УЛУС-у зграду за атеље-а, у којој је и школа смештена. Значај ове школе је веома велика јер се широким народним слојевима омогућује стицање основних знања из области сликарства.

У вези првوماјског такмичења 1946 године, УЛУС је примио на себе, обавезу да украси умет-ничким радовима својих чланова све дејче домове, обданишта и занатске домове у Београду, у овом раду је учествовало 58 сликара и вајара, који су израдили укупно 307 радова на картону, платну као и извештан број рељефа и биста у гипсу.

Почетком јула 1946 године УЛУС је организовао екскурзију у крајевима где су се водиле борбе за време IV и V офанзиве ослободилачког рата. У овој екскурзији узело је учешћа преко 60 уметника из Београ-да, Загреба, Љубљане и Сарајева. Уметници су провели месец дана на овом путу и израдили велики број ра-дова. Екскурзија је у оваком погледу успела. На последњој изложби УЛУС-а било је изложено 85 радова са овог пута. У повратку уметници су обишли неколико градилишта Омладинске пруге Бановићи - Брчко.

УЛУС располаже са две зграде у којима су смештени сликарски и вајарски атељеи. Једна је на Косанчићевом Венцу број 19 у којој има 21 атеље, а друга је у Јевремовој улици број 19 у којој има 5 атељеа. Осим тога УЛУС-у су стављена на расположење и два атељеа у основној школи у Војислава Илића улици број 80.

Од изложбених просторија УЛУС располаже са Уметничким Павиљоном на Малом Калемег-дану у коме има једна велика изложбена сала и једна мања. Како се онда врше детаљне оправке крова плафона и унутрашњости то већ више од пола године сале нису у стању да се искористе за изложбе. Све поправке требало би да се заврше до пролећа ове године.

Извршни Народни Одбор града Београда одобрио је месеца септембра 1948 године УЛУС-у за-јам од 150.000,- за оправку Уметн.Павиљона и зграде на Косанчићевом венцу број 19. Павиљон је де-лимитично поправљен али после кратког времена цео плафон од гипса се срушио, тако да је сала поста-ла неупотребљива. Зграда на Косанчићевом венцу број 19 детаљно је поправљена и оспособљена за уметничка атељеа.

Новембра месеца 1945 године УЛУС је послао у Лондон Др.Стојану Гавриловићу, пом.Мин.спољ.послова списак најпотребнијег сликарског и вајарског материјала јер је обећано у Аме-рици да ће се набавити за београдске уметнике материјал. Међутим до данас није стигао никакав изве-штај по овоме.

УЛУС је такође доставио Комитету за уметност и културу савезне владе ФНРЈ списак потреб-ног материјала за своје чланове, а достављен је исти списак и Одељењу за науку, културу и уметност Министарства просвете Србије.

AJ;314-12-49

330 ЧЕДОМИР МИНДЕРОВИЋ, НАЧЕЛНИК ОДЕЉЕЊА ЗА НАУКУ, УМЕТНОСТ И КУЛТУРУ МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ-КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ВЛАДЕ ФНРЈ

Народна Република Србија
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ
Одељење за науку, уметност и културу

IV бр.343
24-I-1947 Београд

КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ВЛАДЕ ФНРЈ

Београд

Министарство просвете НР Црне Горе IV бр.16420 од 4-XII-1946 године доставило је овом Министарству акт следеће садржине:

"Наши умјетници Милуновић и Лубарда обавијестили су ово Министарство, да се у стану Момчила Нинчића чија је имовина конфискована налазило 5-6 слика црногорског сликара Почека.

Пошто наше Министарство просвјете прикупља радове наших бољих умјетника молимо Министарство да нам те Почекове слике уступи. Уколико су поменуте слике изнесене из Нинчићевог стана молимо Министарство да их пронађе и да нам их достави. Напомињемо да ћемо ми платити све трошкове око паковања и транспорта.

Молимо Министарство да нас о овом питању чим прије обавијести".

Поводом предњег акта тражили смо извештај од Уметничког музеја у Београду, да ли се поменуте слике тамо налазе и Музеј нас је известио да му нису предате на чување као конфискована имовина никакви предмети из стана Момчила Нинчића па ни слике Почекове и да Музеју о њима није ништа познато. Исто тако тражили смо извештај о поменутим сликама и од Одељења народне имовине при Претседништву Владе НР Србије које нам је одговорило: да у попису имовине осуђеног на конфискацију Момчила Нинчића, који је извршен у његовом стану у Београду нису нађене те ни пописане никакве уметничке слике за које се интересује Министарство просвете НР Црне Горе. Попис је извршен дана 6-IX-1946 год. од стране Среског суда за I рејон.

Предњи извештај доставља се Комитету с молбом да га упутите Министарству просвете НР Црне Горе уз напомену, да уметници М. Милуновић и П. Лубарда даду ближа обавештења уколико им је познато о поменутим сликама, како би их ово Министарство могло даље тражити.

Смрт фашизму - слобода народу!

Начелник

Ч[едомир] Миндеровић

AJ;316-5

331 МИНИСТАРСТВО ПРОСВЈЕТЕ НР ХРВАТСКЕ
- КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ВЛАДЕ ФНРЈ, БЕОГРАД
(1947)

IZLOŽBE OD OSLOBOĐENJA DO KONCA 1945

Specifično likovne izložbe:

R.b.	Datum	Naziv	Mjesto	Vrsta	izlag ača	Radova	Posjetil aca	Prodan o za
1	20.VI-25.VII	Umjetnika partizana	Zagreb	grafika	32	212	16.000	350.000
2	6.VII-19. VII	"	Rijeka	"	32	192	2.700	40.000
3	6.IX-16. IX	Umj. parti- zana Hrv.	Ljubljane	"	32	192	5.000	35.000
4	16.IX - 3.X	Umj.parti-zana Slov.	Zagreb	"	15	344	2.500	22.000
5	16. IX.-7.X	Antunac i Šimunović	Zagreb	kip. slik. graf	2	170	350	25.000
6	XII	L.Bezerody	Čakovec	Kiparstvo keramika	1			

Ostale izložbe, vezane s likovnom umjetnošću; galerije itd.:

Red broj	Datum	Naziv	Mjesto	Vrsta	izlag ača	Radova	Posj etilac a	Prodano za
7	VI	Kongres omladine	Zagreb	dekor razno				
8	VII	Kongres AFŽ	Zagreb	dekor razno				
9	VII	Gradska galerija	Karlovac	slika	22	65		Otvorenje

				grafika2				
10	5. VIII-10.VIII	USAOH, Trnje	Zagreb	grafika7	7	90		
11	6. VIII-20.VIII	I Arm. brigade	Zagreb	grafika				
12	IX	Dalm. festival	Split	dekoracije				
13	IX	Narod građi	Zagreb Split	arh. dek.				
14	26.IX-16.X	Iz priv. zbirki	Karlovac	slike grafika				
15	1.X-7.X	Poljopriv. i lik. umj.	Zagreb	slikarstvo5	15	32		
16	X	El Shatt	Split	slik. kip. graf. primj. umj.				
17	4.XI-14.XII	El Shatt	Zagreb	slik. kip. graf. primj. umj.				
18	4.XI-14.XII	Dokumenti NOB	Zagreb	part. grafika				
19	XI	Predizborne karikature	Split	karikature				
20	XI	"	Sibenik	"				
21	XI	"	Zadar	"				
22	15.XI	Strosm. "Galerija"	Zagreb					Otvorenje
23	XII	Umj.galerija	Dubrovnik					Otvorenje

IZLOŽBE 1946

Specifične likovne izložbe:

R.b roj	Datum	Naziv	Mjesto	Vrsta izlagača	Izlag ača	Radova	Posj etilac a	Prodano za
1	1.V-15.V	I. Prvomaj. Dalm.	Split	slik.kip. graf.	20	60		60.000
2	V	O. Postružnik	Zagreb	slikarstvo	1	25	800	ca 40.000
3	V	P. Šimaga	Zagreb	grafika	1	105	700	ca 30.000
4	30.VI-28.VII	Grupa profesionala	Zagreb	slik.kip. graf.	25	143	2000	154.000
5	VII	Slikari iz Hlebina	Koprivnica	slik.graf.	3			
6	25.VIII-15.IX	Mraz, Prica, Herman, Reizer, Rukljač, Skopal	Zagreb	slik.kip. graf. keramika	6	115	3000	ca200.000
7	IX	A. Sficco	Zagreb	slikarstvo	1	40	ca200	10.000
8	X	Antunac-Simunović	Borovo	slik.kip. graf.	2			
9	19.X-29.X	Cesar-Lukežić	Zagreb	slikarstvo	20	40	ca300	13.000
10	XII	M. Uzorinac	Zagreb	slikarstvo	1	20		-
11	15.XII-26.XII	I. ULUH-a	Zagreb	slik.kip. graf.	84	139	4000	495.000
12	2.-25.XII	Dužanec, Mras, Petričić, Ridolfo, Skopal	Zagreb	primj. umj.	5	86	2000	

OSTALE IZLOŽBE VEZANE S LIKOVNOM UMJETNOŠĆU; GALERIJE itd.

Red broj	Datum	Naziv	Mjesto	Vrsta izlagača	Izlagača	Radova	Posjetilaca	Prodano za
13	6.I-19.I	Majka i dijete	Zagreb	dečiji crteži				
14	24.III	Gradski muzej	Zagreb					otvorenje
15	26.V	Mod. galerija	Zagreb	fotografije				
16	25.V-25.VI	Kongres. Omlad.	Zagreb	dekor. kip.	76	170		otvorenje
17	VI	Obnova	Split	dek.				
18	23.VI	Muzej za umj. i obrt	Zagreb					Otvorenje
19	VI-VII	Sovj. skulptura	Zagreb	fotografije				

Izložbe 1947 zaključno 15.XI

Specifične likovne izložbe:

R. broj	Datum	Naziv	Mjesto	Vrsta izlagača	Izlag ača	Rado va	Posjetil aca	Prodan o za
1	5.I-10.II	Slik. i kip. nar. Jug.	Zagreb	slik.kip. graf.	277	398	32.000	
2	25.III-30.III	Spom. M. Orešković	Zagreb	kip. skice	12			
3	1.IV-15.IV	Ivo Šeremet	Zagreb	slikarstvo	1	90	1.000	ca

								60.000
4	1.V-20.V	II.Prvomajska Dalm.	Split	slik.kip. graf.	26	73		500.000
5	4.V-12.V	Stud. Umj. Akad.	Zagreb	slik.kip. graf.				
6	1.VI-20.VI	II.Prvomajska Dalm.	Dubrovnik	slik.kip. graf.	26	73		(vidi 4)
7	2.VI-22.VI	II. ULUH-a	Zagreb	slik.kip. graf.primj.umj.	165	452	3.000	112.350
8	7.VI-15.VI	Varažd. umj.	Varaždin	slik.kip. graf.				30.000
9	26.VI-2.VII	II.Prvomajska Dalm.	Zadar	slik.kip. graf.	26	73		(vidi 4)
10	4.VII-10.VII.	II.Prvomajska Dalm.	Sibenik	slik.kip. grafika	26	73		(vidi 4)

Ostale izložbe vezane s likovnom umjetnošću; galerije itd.:

R. broj	Datum	Naziv	Mjesto	Vrsta izlagača	Izlagača	Radova	Posjetilaca	Prodano za
11	VI	Dječji tjedan	Zagreb	Slik. dječ. crtež.				
12	VI	Nar. omladina	Zagreb	dekor				
13	VI	Škola. struč. kadar.	Zagreb	primj. umj.				
14	VI	Velesajam	Zagreb	dek. slik. i kip.				Izvedeno za ca500.000
15	15.VI	Grad. muzej	Varaždin	karikature				otvaranje galerije
16	IX	Kerempuh	Zagreb	dek. razno				
17	IX	Hist. razvoj grada	Zagreb					

Pregled izložbi od oslobođenja do rujna 1947.

Naziv	1945	1946	1947	od V. 1945. - IX. 1947.
Spec. likovne Zgb. vezano s lik. umj. Zgb.	4	9	5	18
Zagreb, ukupno	9	6	6	21
	13	15	11	39
Spec. lik. pokrajina mez. uz lik. umj.	2	3	5	10
Pokrajina, ukupno	8	1	1	8
	10	4	6	20
Prenos s druge nar. republike	1	-	-	1
Sveukupno	24	19	17	60

1939 bilo je u Zagrebu specifične lik. izložbi 15.

AJ; 316-161

332 БОРБЕ АНДРЕЈЕВИЋ-КУН, СЕКРЕТАР САВЕЗА ЛИКОВНИХ УМЕТНИКА ЈУГОСЛАВИЈЕ

O MOGUĆNOSTIMA, ZADACIMA I PERSPEKTIVAMA NAŠE LIKOVNE UMJETNOSTI⁶³

Svoj prvi kongres, na kome osnivaju Savez likovnih umjetnika Jugoslavije, naši likovni umjetnici održavaju dve i po godine posle potpunog oslobođenja zemlje, održavaju ga u prvoj godini ostvarivanja prvog petogodišnjeg plana socijalističke izgradnje naše zemlje, u vreme, kada se u svim našim republikama već razvila umetnička delatnost u novim uslovima, kada je naša nova država već stekla istaknutu poziciju u međunarodnom političkom životu, a njena napredna uloga u antiimperijalističkom taboru postaje sve značajnija.

U toku Narodno-oslobodilačkog rata i dve i po godine izgradnje naše zemlje, desile su se korenite izmene u našem društvu, u životu naših naroda. Te korenite izmene morale su se izraziti i u našoj umetnosti, u svesti umetnika. No već sada, u tako kratkom razmaku od definitivnog ostvarenja narodne države, ostvareni su potpuno novi uslovi za umetničko stvaranje, nastao je potpuno nov odnos između društva i umetnosti, između države i umetnika. Likovni umetnici već sada uživaju mogućnosti rada, kakve nisu mogli ni slutiti. Oni nisu više izloženi anarhiji tržišta, na kome su ranije bili bespomoćni ponuđači ili na njemu unakazivali svoj talenat, o njima danas država vodi brigu, pošto umetnost pripada narodu. Ogromne sume novaca država namenjuje umetničkom stvaralaštvu. Ona otkupljuje uspeša umetnička dela, naručuje umetnička dela. Ona omogu-

⁶³ Реферат Ђорђа Андрејевића Куна на Првом конгресу ликовних уметника Југославије, децембар 1947.

čuje umetnicima, da ostvaruju najveće svoje zamisli. Ona nagrađuje umetnike za znanje i ugled. Udruženja likovnih umetnika, potpomogana od države, obezbeđuju likovnim umetnicima materijalne uslove egzistencije i stvaranja, odmora i lečenja, putovanja radi stvaralačkog obogaćivanja. U glavnom gradu Federativne Narodne Republike Jugoslavije, i glavnim gradovima federalnih narodnih republika, grade se moderni ateljei za umetnike. Nije se iz osnova izmenio samo materijalni položaj likovnih umetnika, nego i njihov položaj u društvu. Oni su postali cenjeni članovi društva, stvaraoci, koji deluju na društvo svojim delima, koji zadovoljavaju potrebe naroda i dobijaju od naroda najviša priznanja. Kulturna politika nove države u potpunosti se sekla s kulturnom žedu preporođenog naroda, i preko svoje države, narod-gospodar, u neposrednoj je i u stalnoj vezi s umetnošću. Osnivanje Saveza likovnih umetnika Jugoslavije, koji će ujediniti sva naša republična udruženja, otvoriće još šire mogućnosti rada za likovne umetnike svih naših naroda.

Svoj prvi kongres održavamo pred uspešni završetak prve godine prvog petogodišnjeg plana, kojim se čitava naša zemlja revolucionarnim putem menja.[...]

Likovni umetnici takođe učestvuju u herojskim naporima socijalističke izgradnje naše zemlje. Njima petogodišnji plan izgradnje socijalizma daje nove inspiracije, nove teme. Oni imaju časnú ulogu da izraze i ovekovече ovaj istoriski preokret. No džinovska izgradnja socijalizma njima daje ranije neslućene praktične mogućnosti rada, kakve ne postoje nigde, sem u Sovjetskom Savezu. Postavlja se konkretna potreba za vajarskim i slikarskim ukrašavanjem velikih zgrada, među ostalim takvih reprezentativnih narodnih zgrada, kao što je zgrada Prezidiuma Narodne skupštine FNRJ i Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije. Ne dižu se samo nova preduzeća, ne grade se samo nove pruge, čitavi gradovi se iznova grade ili proširuju, ulepšavaju. Naši narodi sve više izražavaju želju za lepotom u svome životu. Veliki narodni domovi, domovi kulture i javne ustanove zahtevaju slike, reljefe, skulpture. Trgovi velikih, pa i manjih gradova, zahtevaju spomenike. Herojska oslobodilačka borba naših naroda postavlja zahtev za umetničkim ovekovечиavanjem herojskih likova i događaja u velikim monumentalnim delima. Skoro svak stopa neše otadžbine zaslužuje monument. A likovnim umetnicima, ne samo što se daju praktične mogućnosti da stvore ta dela, nego se od njih ta dela traže. Već za ove dve i po godine, doživeli smo podizanje monumenata od znatne umetničke vrednosti, pa i najvećeg monumentalnog dela naše skulpture, spomenika u Batini. Naši likovni umetnici su se uverili da su date sve-materijalne i moralne mogućnosti za izvođenje i najvećih umetničkih zamisli, i da su oni praktino, životno povezani s ostvarivanjem petogodišnjeg plana izgradnje socijalizma. Pozdravljena je svaka inicijativa samih likovnih umetnika, koji ne čekajući konkurse i narudžbine, podnose svoje predloge i skice. Od sada, preko svoga Saveza, likovni umetnici će moći još više da prikazuju svoju stvaralačku inicijativu.

Takve su najkraće rečeno, mogućnosti za stvaranje koje sada uživaju naši likovni umetnici u svim republikama naše otadžbine. Takve mogućnosti postoje u našoj zemlji šest godina posle napada fašističke Nemačke na Jugoslaviju, šest godina posle nastaja fašističkih porobljivača, koji su hteli da porobe naše narode za navek i da unište njihov duh.

Taj napad fašističkih porobljivača, i oslobodilački rat, kojim su naši narodi, pod rukovodstvom Komunističke partije i druga Tita, osujetili namere okupatora, stavio je i našu likovnu umetnost u novu situaciju. Nije se više radilo samo o pravilnoj ili nepravilnoj umetnosti, radilo se o sudbini umetnosti uopšte, o sudbini naroda. U presudnom obliku postavilo se pitanje: šta, kako, zašto i za koga slikati ili vajati. I oni umetnici, koji ranije nisu postavljali pitanje zadataka i funkcije umetnosti, ili su to pitanje obilazili teorijom "umetnosti radi umetnosti", dospeli su u tragičnu dilemu. Ako ne još u toku rata, većina tih umetnika osetila je posle oslobođenja zemlje, da treba da nađu prisnu stvaralačku vezu s narodom, koji je kroz herojsku borbu postao gospodar svoje države.

Dok su jedni umetnici živeli pod terorom, prolazili kroz logore, opirali se javnom istupanju, ili nastojali da rade ne ogrešujući se o narod, jedan deo umetnika, i to nahom onih koji su i do rata bili pobornici napredne, tematike i idejne umetnosti, učestvovao je aktivno u oslobodilačkoj borbi, nastojeći, da umetnički stvara u jeku najtežih borbi, da umetnošću služi toj uzvišenoj borbi. Broj tih umetnika nije bio mali, on se povećavao s razgaranjem narodne borbe. Učešće ovih umetnika u borbi za slobodu i kulturu, bilo je od velikog značaja za našu likovnu umetnost, ne samo u moralnom, nego i u stvaralačkom pogledu.

Razume se, u specifičnim uslovima ratovanja, koje je i posle stvaranja velike regularne vojske i slobodnih teritorija, zadržalo partizansku pokretnost, bez većih intervala za mimi umetnički rad, forme umetnič-

kog rada bile su ograničene. Nisu postojali uslovi za stvaranje velikih pikturnalnih kompozicija i skulptura. Umetnici su morali brzo ineposredno reagovati, morali su zadovoljavati akutne potrebe borbe. Morali su se nahom služiti onim tehnikama koje omogućuju brzo prodiranje u što šire mase. To su bili crteži koji se mogu umnožavati čak i ciklostilom ili šapirografom, to su bile gravure u raznom materijalu, plakati, ilustracije itd. Umetnici su za kasniju obradu mogli praviti samo skice, a i mnoge skice su bile gubljene, mnogi akvareli upropašćavani vremenom, mnogi linorezi oštećeni. Ali likovna umetnost se našla pred vanredno živim i potrebnim motivima, pred tragičnom i veličanstvenom stvarnošću oslobodilačkog rata; ona je imala određenu namenu, određenu publiku, određeno dejstvo. Nikada ranije kod nas likovni umetnik nije više i neposrednije delovao na narod u samoj njegovoj akciji, učestvujući s njim u revolucionarnoj borbenoj praksi, utičući na tu praksu. Umetnici su, ne samo pokazivali borbama i narodu, nečovečnu grimasu neprijatelja i herojski slik boraca za slobodu, nego su svojim radovima bodrili narod, mobilisali ga za borbu dizali mu svest i moral. Čak i tim privremenim, nepotpunim svojim ostvarenjima, - među kojima, međutim, ima i dokumentarnih i umetničkih dela trajnije vrednosti, - likovni umetnici-borci stvorili su onaj prisni, aktivni i stvaralački kontakt s narodom, koji se sada, u ovoj državi, produbljuje do najtešnje veze između naroda i umetnosti. Neki slikari stvorili su posle rata dela inspirisana svojim doživljajima iz rata, neki vajari su mirnim uslovima izrazili svoje umetničke doživljaje monumentalnim delima, koja, ne samo što vraćaju dug heroizmu našeg oslobodilačkog rata, nego obogaćuju našu skulpturu delima kojima se naši narodi mogu ponositi. No tematika oslobodilačkog rata još dugo će ostati aktuelna za naše likovne umetnike, iako ih svaki dan zasipa novom tematikom naše stvarnosti.

Posle oslobođenja zemlje, okupljeni za izvršenje zajedničkih zadataka, svi su umetnici, bez obzira na razlike u likovnim shvatanjima, osetili da se nalaze pred novim mogućnostima. No neki su u prvi mah bili zbunjeni novim zadacima. Bili su zaplašeni i od nekih praktičnih potreba nove stvarnosti, kao što su plakati, ilustracije, dekoracije za svečanosti itd. Mislili su, da se od njih traži samo "dnevna" tematika i primena. No osećali su, da doživljuju najveću epohu u istoriji svoga naroda, revolucionarnu promenu, koja je jedinstvena i u svetu, da moraju proveriti svoje izražajne mogućnosti i svoja izražajna sredstva, da ih stvarnost izaziva iz izolovanih ateljea, i da ih novi motivi i nove teme preplavljaju. Neki su se plašili da se od njih traži žrtva u pogledu umetničkog izraza, neki su bili u nedoumici šta da počnu sa svojim umetničkim navikama, sa svojim nemirima, i nisu znali kakva je publika za koju stvaraju, kakva je kritika u novom društvu. Navikli su dosta mali krug iskrenih ili snobovskih ljubitelja i kupaca, mnogi su se isprva plašili nove tematike. A nova tematika zahteva i nova izražajna sredstva, zahteva oslobođenje od izvesnih manira koji su nedovoljni za velike teme, a i sticanje izražajnih sredstava, kojima ranije nisu vladali. Prvo vreme posle oslobođenja bili je obeleženo traženjem teme i izraza.

Danas već možemo konstatovati znatan napredak, kako u prilazuju temi tako i u izrazu. Pokazalo se, da su i izvesne aktuelne potrebe, kao plakati i ilustracije, pomogle umetnicima. Na likovnim izložbama, pa i van njih, na javnim mestima, vidi se da su traženja već urodila znatnim rezultatima. Umetnici se više ne plaše da zahvataju u život, da izidu iz ateljerskih formalnih preokupacija. Postepeno iščezava prvobitna krutost i uskost pri prilazuju novim temama. Umetnici sve više osećaju bogatstvo tema, prilaze im manje šablonski, šire krug tema i nalaze adekvatnije forme za sadržaj. Značajno je to, da su umetnici uglavnom osetili da se radi o temama koje im neko nameće spolja, nego da sami postaju bogatiji nalazeći nove inspiracije. Još uvek je njihov krug i tema ograničeniji nego stvarnost. Umetnici će prilaziti sve slobodnije izboru tema, neće uzimati one koje im manje odgovaraju, a nalaziće ih tamo gde ih nisu ni pretpostavljali. Na izložbama sve više srećemote iz oslobodilačkog rata i iz socijalističke izgradnje. No, nema još dovoljne fantazije i invencije u motivima, u prikazu rata oni su još dosta jednolični; napore izgradnje socijalizma dati su još pomalopitoreskno ili čak idilički. Postoje još neobrađene teme iz bivše Jugoslavije, ostalo je još neobrađeno lice ranije vladajuće klase, kao i lice tučene reakcije, koja je iščezla iz političkog i društvenog života, ali treba da ostane na platnima. Ostala je neobrađena tema herojske borbe proleterijata protiv reakcije u bivšoj Jugoslaviji.

Umetnici sve više uviđaju, da to nisu teme koje se mogu mehanički tretirati, nego da obilje tema i motiva postavlja pred njih likovne probleme s kojima se ranije nisu okušavali. Lik čovjeka, na koga je jedan deo umetnika bio skoro zaboravio, počinje da se pojavljuje na platnima, da od fleke u trećem planu prodiere jasnije u drugi u prvi plan. Portret dobija crte ljudskoga karaktera. Pejzaž više nije samo povod za formalne preokupacije, nego postaje tema: zavičaj, voljeni grad, domovina, delo ljudskih ruku, priroda koju menja svesni i ponosni čovjek. Umetnici počinju da nalaze motive u svakidašnjici oko sebe, shvatajući da svakidašnjica, ako se

dobro gleda, nosi u sebi bitne pojave i crte, dinamiku i boju novog života. Vajari nalaze u likovima stvarnosti elemente za herojski patos, za monumentalne kompozicije. Pošto su sadržaj i forma nerazvojno vezani, umetnici sve više nastoje da sadržaj izraze adekvatnom formom. Tragovi raznih formalizama iščezavaju utoliko brže, ukoliko više umetnici budu nalazili teme naše epohe.

Dok, u našoj stvarnosti, u opštem stvaralačkom usponu naroda u opštekulturnom podizanju, i naša likovna umetnost pokazuje sve veće približavanje čoveku, i to novom čoveku, čoveku socijalističke izgradnje, - dotle u kapitalističkom svetu, vidimo sve veće produbljivanje krize umetnosti, sve veće udaljavanje od života i od čovjeka, osiromašavanje ne samo sadržaja, nego i forme. Rasulo umetnosti došlo je do beizlaznog stanja. Formalizam, koji je došao do vrhunca posle prvog svetskog rata, sada, posle drugog svetskog rata ponavlja u potenciranom vidu svoju nakaznost i prazninu. Ukoliko se bezobzirnije pokazuje lice imperijalizma, bezočnog u svojoj nasrtljivosti i u svome cinizmu, utoliko se više gubi čovek i priroda iz umetnosti. Čak se ta favorizovana "umetnost" hvališe kao "Revolucionarna", dok, međutim, izražava otrovne tendencije i otkriva duhovno rasulo. Imperijalističke snage, maskirane fasadom "zapadne demokratije", nasrću na suverenost drugih naroda, vode porobljivačke ratove protiv naroda, koji se bore za prava zagarantovana Poveljom Ujedinjenih nacija, i vršeći pritisak na nezavisne zemlje, gazeći obaveze pomoću glasačke mašine, klevećeći Sovjetski Savez i nove demokratije, potpomažu ostatake tučenog fašizma i jačaju nova žarišta fašizma. A isti ti vladajući krugovi podržavaju ovu bezidejnu umetnost, koja je tobože savremena i revolucionarna zato, što umesto prirode prikazuje fantazmagorije, umesto čovjeka, nakazu, umesto stvarnosti, apstrakcije. Stanje u kapitalističkom svetu nerazdvojno je vezano sa stanjem imperijalizma. A u tom svetu "četiri slobode", od kojih je neosporna sloboda kapitalističke eksploatacije čovjeka i porobljavanje naroda, umetnici su plen neumoljivog diktata kapitala, igračke na tržištu, na berzi, ili žrtve napada i pakosti reakcije. Umetnici koji neće da liferuju ni zanatlijski kič, ni beživotne proizvode formalizma, u tim zemljama, moraju da se izlažu proganjanju, ako hoće da budu poštenj umetnici.

Dok zapadni imperijalisti snuju svoje planove pod parolom "odbrane zapadne civilizacije", umetnici zapadnih kapitalističkih zemalja izdaju velike tradicije umetnosti Zapada. Mi ne samo što se ne ograđujemo kineskim zidom od tih velikih tradicija, nego ustvari više nadovezujemo na njih od današnjih umetnika Zapada. Naša nova umetnost ima zdravih tradicija u vlastitoj prošlosti, koje može s ponosom da nastavlja na višem planu. To naši slikari, vajari i grafičari mogu još mnogo da uče od velikih majstora Antike i Renesansa, od velikih majstora mladog građanstva, do Goje i Domijea, do Menijea i Rodena. Učiti se može upravo zato, da bi se postigao što originalniji izraz. No nije pitanje samo u tome da li treba ili ne treba učiti, nego i u tome, na koje razvojne tačke svetske umetnosti treba nadovezivati. Ako dekadentni umetnici Zapada, nadovezuju na dekadenciju s početka ovog veka, naši umetnici, koji teže za što originalnijom umetnošću naših naroda, mogu s pravom reći, da se naslanjaju na velike epohe razvitka umetnosti, na epohe u kojima je umetnost kroz savršenu formu izražavala sadržaj i napredne ideje tih epoha.

Dok sada, posle tek završnog rata protivu fašizma, imperijalističke snage oličene u američkom imperijalizmu, ne samo što nasrću na narode kolonijalnih i dominionskih zemalja, nego posle Grčke, nastoje da koloniziraju čak i doskora vodeće kapitalističke zemlje, kao Francusku pa i Englesku, - naša zemlja je potpuno nezavisna, ona je u izgradnji socijalizma prva posle Sovjetskog Saveza.

Da rezimiramo šta je, udoba još dubljeg srozavanja umetnosti u kapitalističkim zemljama, dobila umetnost u našoj novoj državi, zahvaljujući pobjedi naroda u oslobodilačkoj borbi:

Umetnici su dobili punu mogućnost slobodnog stvaralačkog rad, ispoljavanja svojih stvaralačkih individualnosti, slobodu da umetnički izražavaju istinu o životu. Njima ne samo što društvo i država obezbeđuju uslove za rad, nego za kvalitetna dela više ne postoji problem plasiranja. Država pomaže umetniku, otkupljuje im dela, daje im nagrade, potsticaje i moralno priznanje.

Umesto uskoga kruga povlašćenih gledalaca i imalaca umetničkih dela, pojavile su se mane novih gledalaca i uživalaca, koji predstavljaju stvarne vlasnike umetničkih dela. Preko svojih organizacija preko državnih ustanova, preko narodne vlasti i vojnih rukovodstava, sam narod je postao kupac umetničkih dela, daje nagrade za njemu najbliža istinita umetnička dela. Umetnici nisu više u nedoumici kako da plasiraju dobra dela, nego se od njih neprekidno traže nova dela. Iz dana u dan niču nove praktične potrebe za umetničkim delima, za spomenicima, za zidnim slikama, neslućene mogućnosti za ostvarivanje najmonumentalnijih umetničkih

kih zamisli, upravo u doba, kada u kapitalističkim zemljama monumentalna umetnost sahnje u praznoj dekorativnosti i formalizmu.

Umetnost je dobila nove objekte za oblikovanje, nove inspiracije, novu tematiku. Umetnik može da razmahne svoje stvaralačke sposobnosti hvatajući se u koštac sa velikim, potrošnim, herojskim temama, s likom novog čoveka. Umetnost može s pravom da se oduševljava čovekom, da izražava radost i lepotu, da daje radost, lepotu i ponos tom novom čoveku koji menja društvo i prirodu.

Slike i skulpture dobile su novu namenu. One nisu više puki ukrasni predmet ili objekat za zadovoljavanje sujeta nekolice imalaca, ono postaje sastavni deo života naroda. Slike i skulpture dobijaju časnu namenu da otkrivaju narodu šta je on, šta on čini, i šta može da čini, pokazuju mu veličinu njegovih napora i dostojanstvo njegovog lika, vaspitavaju gledaoce, ispunjavaju ih ponosom. Igrajući važnu, priznatu ulogu u društvu, umetnost daje pozivu umetnika visoki ugled.

Izražavajući nove sadržaje, umetnost nalazi i nov likovni jezik. Nove teme zahtevaju rešavanje likovnih pitanja, koja umjetnost Zapada ne postavlja. Naša umetnost će toliko više nalaziti nov jezik, ukoliko više bude imala da kazuje. A naša poletna stvarnost, sa jasnim perspektivama, daje umetnosti više materije za kazivanje, nego što je ona dosad i sagledala. Naši umetnici imaju mogućnost, da nalaze zaista nov, za razliku od jalovih formalnih "novina" dehumaniziranog i obespredmećenog slikarstva i vajarstva Zapada danas.

Uživajući takve mogućnosti razvitka u pravcu produbljivanja ljudskog sadržaja, umetnost naše zemlje, igra važnu ulogu i u odnosu na dekadentnu umetnost kapitalističkih zemalja. Postižući visoke umetničke kvalitete, ona zadaje udar toj dekadenciji i daje primer naprednim umetnicima drugih zemalja. A izražavajući teme naše nove stvarnosti, ona će se sama potpuno oslobađati ostataka dekadencije.

Ne smemo zaboraviti, da je kod nas ranije vladalo prilično idelopoklonstvo prema umetnosti raznih metropola Zapada, kao da naša umetnost igra ulogu u evropskoj jedino, ako je prirepak neke tuđe umetnosti. Potcenjuje naše umetnosti od strane istoričara i kritičara zapadnih kulturnih centara, bilo je prihvaćeno i od raznih domaćih "stručnjaka", koji su poltronski nastojali da je proturaju kao provincijsku varijantu neke metropole, bilo Minhena, bilo Pariza. To potcenjivanje bilo je neopravdano i ranije, dok naša novija likovna umetnost još nije bila izišla na jasni široki put koji ide danas. Mi ne treba da prebacujemo vrednosti naše dosadnje likovne umetnosti, niti, da za ljubav zdravih i svetlih vlastitih tradicija, kojima se s pravom ponosimo, poričemo svaku vezu s umetnošću zemalja Zapada. No mi imamo zdravih i svetlih tradicija u prošlosti, a danas stvaramo originalnu, našu, i to novu umetnost, novu po sadržaju i po jeziku.

Sa razvijenom samokritikom, u kojoj nas pomaže i principijelna likovna kritika, mi možemo, i treba da imamo poverenje u vlastite stvaralačke snage, dokazane, u davnijoj i skorijoj prošlosti, a preporođene i okrilacene u novim uslovima. Mi s pravom možemo osećati ponos zbog ostvarenih mogućnosti za umetničko stvaranje u našoj zemlji, a i zbog onoga što je naša umetnost već ostvarila za ovo kratko vreme.

Mi treba da se ponosimo time što slobodno stvaramo u zemlji najnaprednijoj u svetu, posle Sovjetskog Saveza. To je razlog i za osećanje odgovornosti. Naprednost društvenog uređenja naše zemlje, treba da se odrazi što više i u našoj likovnoj umetnosti, kako po tematici, tako po likovnom jeziku. Za šest godina naša zemlja se iz osnova izmenila, ona se iz dana u dan menja, a perspektive su jasne. Već dosad je izvršen ogroman preobražaj čitavog narodnog života, dalekosežan kulturni preporod. Petogodišnji plan će izmeniti još više lice naše zemlje, a zajedno sa zemljama menjaju se ljudi koji je menjaju, nastaju novi odnosi, nova psihologija. Umetnost učestvuje aktivno u tom menjanju života, u tom stvaralačkom menjanju čoveka. No izražavajući život koji se menja, menja se i ona sama: da bi učestvovala u menjanju stvarnosti, ona mora i sama da se menja. Taj proces već traje, naša umetnost se znatno izmenila, no taj proces, treba svesno produbljivati i usmerivati.

Naša današnja umetnost ima častan zadatak da izrazi jednu veliku epohu. Za nju će biti velika čast, ako buduća pokolenja, po našim slikama i skulpturama budu osetili i shvatili lice i smisao naše epohe, mi možemo naći izražavajući bitne teme naše poletne društvene stvarnosti, likove tvoraca našeg novog društva.

Čast i ugled, koje uživa umetnik u našoj zemlji, već sada su veliki. Taj ugled će rasti, ukoliko više budemo zadovoljavali potrebe naroda za umetnošću. Ta čast će rasti, ako ne ostanemo samo posmatrači, nego, ako aktivno uzdižemo narod, preko kvalitetnih slika, skulptura, grafika, pa i preko plakata, koji kod nas imaju uslove da budu umetnički rađeni.

Među nama treba da se razvije plemenita utakmica. U nama treba da se razvije opravdana ambicija, da evropskoj i svetskoj umetnosti pružimo nove primere za progresivne umetnike. Naša umetnost ima otvorene perspektive razvitka, a i perspektive da bude ugledna u svetu. Naša skulptura je već danas to.

No prva naša, i glavna ambicija, jeste, da zadovoljimo potrebe našeg naroda za umetnošću, da odgovorimo zahtevima naše epohe. Jedino zadovoljavajući sve veće umetničke potrebe našeg osvešćenog i kritičkog novog čoveka, mi možemo postići i taj značaj u svetu. I nema većeg ohrabrenja od priznanja i ohrabrenja, koja nam daje narod - heroj.

Osnivanje Saveza likovnih umetnika Jugoslavije, koji će ujediniti sva republika udruženja, daće nam nove mogućnosti stvaralačke saradnje, usklađivanja napora, izmene iskustava. Razvijajući utakmicu između umetnika pojedinih narodnih republika, treba da imamo pred očima čitavu našu ponosnu otadžbinu, Federativnu Narodnu Republiku Jugoslaviju, koju svojim umetničkim stvaranjem reprezentujemo prema ostalim kulturnim zemljama.

ПРИЛОГ

Likovni umjetnici Jugoslavije okupljeni su na svom Prvom kongresu u oslobođenoj i ujedinjenoj domovini, poslije velikog pobjedonosnog oslobodilačkog rata protiv fašističkih osvajača i domaćih izdajnika, na početku prve faze izgradnje socijalizma u zemlji, donose slijedeću

Rezolucija

U našoj demokratskoj stvarnosti koja je izrasla iz nepokolebljive oslobodilačke borbe naših naroda pod rukovodstvom herojske Komunističke partije i druga Tita, [...] na nepobedivi Sovjetski Savez, oslobođeni radni čovjek eksploatacije domaćih i stranih izrabljivača. Naši narodi krenuli suxxx putem progressa unoseći svoju golemu snagu i elan u izgradnju svoje slobodne domovine. Petogodišnji plan izgradnje zemlje genijalno je [...] i siguran put kojim naši narodi idu ka ostvarenju sretnijeg života. Njegovim ostvarenjem u zemlji će izrasti nove materijalne snage, nova sredstva za stvaranje novih bogatstava. Ostvarivanjem Plana razvijat će se kroz radno stvaralaštvo i duhovno novi ljudi, sposobniji i spremniji za nova velika djela.

Dok zapadnoevropski imperijalisti danas neposredno iza rata okupljanjem reakcije i fašističkih ostataka rade na pripremanju novog svjetskog rata u cilju uništenja slobode i napretka, naši narodi stoje u prvom redu demokratskih zemalja sa Sovjetskim Savezom na čelu i razvijanju općedemokratske borbe u cilju uspostave i određenja pravednog mira u svijetu. Istinski demokratski stav naše države u borbi za mir, te nevidljivi stvaralački plan našeg naroda u izgradnji svoje domovine dali su našoj zemlji zavidan ugled kod svih oslobođenih naroda, svih radnih ljudi na čitavom svijetu.

Mi likovni umjetnici duboko smo svijesni veličine događaja današnjice. Mi smo iskreno odani ideji napretka i istinske narodne demokracije, koja nam po prvi put u historiji omogućuje slobodan i stvaralački rad pod uslovima dostojnim radnog čovjeka. Zato danas smatramo čašću i najvišim pozivom staviti svoje stvaralačke snage u službu naroda u čast njegovog borbenog i radnog heroizma, ljepše i sretnije budućnosti svih nas i naših novih pokoljenja.

Mi smo svijesni koliko je umjetnost građanskog raspadajućeg društva postala formalistička i svela se na uski sektor dekomponovanja stvarnosti, [...] čovjeka i svih ljepota života iz umjetničkog stvaralaštva. Zato težimo i težit ćemo sve više da u likovnoj umjetnosti izvršimo pravilnu preorijentaciju u smislu stvaranja monumentalnih umjetnosti, da bi bili u stanju da odgovorimo zahtjevima našeg novog života, dajući umjetnosti na taj način mnogo širi vidik, mnogo bogatije izvore i čovječanskiji cilj.

Danas na svom Prvom Kongresu osjećamo dužnost da izrazimo svoju duboku zahvalnost velikim nastojanjima narodne vlasti i države da pomogne razvoj umjetnosti i umjetnike, ističući da samo narodnademokracija, demokracija novog tipa može dati ono što je danas u našoj državi ostvaruje. Mi se obavezuemo da ćemo sve svoje snage staviti na raspolaganje narodu i narodnoj državi, da ćemo se zajednički sa njim boriti za procvat naše umjetnosti i kulture.

Naša je dužnost da se borimo za kvalitet djela jer samo tako će mo očekivati da će naša nova, relatiistička umjetnost biti dostojan narodnih napora u borbi za izgradnju, da će samo tako biti umjetnički ocrtan lik našeg čovjeka - graditelja. Time će naša umjetnost imati sve uslove da bude originalna, istinita i velika.

Povezujući se sve više sa svojim narodom, nadahnuti idejom napretka i istinski narodne demokratije, mi usmjerujemo sve svoje snage za što uspješnije izvršenje Petogodišnjeg plana, za izgradnju socijalističke domovine. Na svom Prvom Kongresu mi se obavezujemo da ćemo još više produbiti idejnost umjetničkog sadržaja naših djela, visoko podići kvalitet našeg rada, da bude dostojan odraz života i napora naših naroda, naše epohe.

(XII 1947)

AJ;317-80-113

Prvi Kongres likovnih umjetnika

Jugoslavije

**333 ВЛАДО МАЂАРИЋ, НАЧЕЛНИК ОДЕЉЕЊА ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ У
МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ
- ПРЕТСЕДНИШТВУ ВЛАДЕ ФНРЈ, БЕОГРАД**

Министарство за науку и културу Владе ФНРЈ

III Бр. 425

8. јануара 1949 год. Београд

Предмет: Додељивање одговарајућих карата
снабдевања мајсторима ликовне уметности

ПРЕТСЕДНИШТВУ ВЛАДЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

У вези разговора друга Министра Родољуба Чолаковића са секретаром Владе ФНРЈ за персоналну службу другом Вељком Зековићем шаљемо вам списак мајстора ликовне уметности у ФНРЈ:

1) ТОМА РОСАНДИЋ, бивши ректор Уметничке академије у Београду, вајар, Драгољуба Јовановића бр. 3;

2) ЂОРЂЕ АНДРЕЈЕВИЋ КУН, професор Академије ликовних уметности у Београду, сликар, Кнез Михајлова бр. 24;

3) МИЛО МИЛУНОВИЋ, бивши професор Уметничке школе на Цетињу, сликар, Београд, 29 новембра бр.

4) БОРИС КАЛИН, професор Уметничке академије у Љубљани, вајар;

5) АУГУСТИНЧИЋ АНТУН, професор Академије ликовних уметности Загреб, вајар;

6) КРШИНИЋ ФРАЊО, професор Академије уметности Загреб, вајар;

7) РАДАУШ ВАЊА, професор Академије ликовних уметности Загреб; вајар;

8) ХЕГЕДУШИЋ КРСТО, професор Академије ликовне уметности Загреб, сликар.

Другови Тома Росандић, Ђорђе Андрејевић Кун и Мило Милуновић живе и раде у Београду, те вам се стога обраћамо да им се омогући снабдевање животним намирницама и осталим потребама преко Дипломатског магазина.

За остале мајсторе ликовне уметности обратимо се ради њиховог снабдевања министарствима просвете НР.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник

Одељења за културу и уметност

Мађарић Владо

AJ;316-8

**334 УДРУЖЕЊЕ ЛИКОВНИХ УМЕТНИКА ХРВАТСКЕ, ЗАГРЕБ
– МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ, БЕОГРАД**

(Загреб, 1949)

Diskusija povodom savezne izložbe održane u Umjetničkom paviljonu 5. IV 1949.

Drug Šeferov: Pozdravljam sve drugove i drugarice, kolege kao i goste, drugove književnike, historičare umjetnosti, umjetničke kritičare i predstavnike naše omladine.

Još za nenarodnih režima u staroj Jugoslaviji, bilo je u našoj umjetnosti pojedinih umjetnika i cijelih grupa koji su svojim djelima težili da dokumentovano odraze zbivanje i klasnu borbu radnog naroda.

Danas, u našoj slobodnoj socijalističkoj domovini, zapala je cijelu našu umjetnost časna zadaća borbe u prvoj liniji za izgradnju socijalizma, [zadaća] učitelja svoga naroda i tumača njegovog borbenog radnog heroizma. Iz svega toga rezultira da se naša umjetnost nalazi pred krupnim i složenim problemima. Današnja nam stvarnost neodoljivo postavlja i uvjetuje da i dalje izgrađujemo umjetnost, koja će po sadržini biti odraz, objašnjenje, dokumenat našeg današnjeg zbivanja, a po formi biti čitka i razumljiva cijelom našem radnom narodu. Ta naša umjetnost treba da bude visoko idejna, visoko kvalitetna, da cijelom narodu govori jasnim, snažnim, zanosnim i uvjerljivim govorom o našem danas i o našem sutra. Takova će umjetnost biti narodu bliska, draga i potrebna. Želimo da i na ovoj diskusiji, povodom ove prve savezne izložbe likovnih umjetnika Jugoslavije, pretresemo koja su djela koja se najbliže približavaju gore spomenutim težnjama. Da osvijetlimo putove kojima ćemo najpravičnije doći do takovih djela. Dalje, da utvrdimo koje su odlike i koji su propusti pri organizovanju ove izložbe, da bi nam debata o istima pomogla u organizovanju sličnih priredaba u budućnosti. [...]

[...] Boža Ilić: «Gradnja Novog Beograda»

Drug Hegedušić: Ja bih zabranio ovako velike slike. Ovo je pogrešno u kompozicionom smislu uopće. Kod «Vjazme» možda ima više slikarskih elemenata, ali ovo je pogrešno. Takova slika ne bi smjela doći ni na republičku izložbu.

Drug Antunac: To je možda subjektivno?

Drug Hegedušić: To ja govorim kao slikar.

Drug Antunac: Ja sam na primjer čuo gdje upravo ovu sliku hvale, a «Vjazma» im se ne dopada.

Drug Mrzaz: Ja ne poznajem historiju umjetnosti i uopće vrlo malo tih stvari poznajem. Neki to pripisuju De Croixu ili Tintoretu itd. Za mene je problem veliko platno uopće. To neću govoriti zato pa [da] nekome razbijem kuražu da tome pristupi. Faktično je, međutim, da se mi klonimo toga kako ne bi ostali mogli, a imaju na to i pravo, govoriti o izvjesnim nedostacima. Ako li bi [smo] se ovdje, u Ljubljani i u Beogradu u nekim postavkama složili, onda bi Boža Ilić dobio takvu podršku i pomoć koju ne bi dobio individualnim razvitkom kroz deset ili petnaest godina. Ja tako gledam na stvari savezne izložbe, kao i na diskusiju i kritiku o toj izložbi. Ovakvo velika platna zahtijevaju mnogo veće pripreme, veći studij i mnogo [veća] ulaganja truda nego li drugi radovi. Poznato nam je iz historije da su pojedinci, koji su stvorili djela monumentalne vrijednosti, radili na njima tri godine i više, prestajali sa radom i opet se na njih vraćali, pa je i danas potrebno da naši ljudi u takve radove ulažu više truda.

Ja mislim da se za ovo ne može reći da je atmosfera Beograda. Štimung, pejzaž Beograda – ja ga tako nikad nisam doživio. U primorju treba ga tretirati na drugi način, a u ravnici, na močvarnom području drugačije. Ako se hoće prikazati život naroda u tom kraju, treba i sam pejzaž biti donešen i prostudirani tako, kakav je u tome kraju.

Kada se radi jedno ovakovo platno treba mnogo više posvetiti pažnje studiji figura i samoj materijalizaciji, studiju materije, da ne budu na pr. figure (pokazuje lijevu skupinu figura) kao da su od lima. Draperija drukčije pada kad se ljudi kreću (pokazuje figuru djevojke na drugoj strani platna). Da bi se to pravilno donešlo, treba mnogo uložiti truda.

Ne treba, međutim, tome otići tako daleko pa da se uopće negira ova kuraža Bože Ilića, jer on je uostalom jedini koji nam je do danas dao uopće mogućnost da diskutiramo o jednoj takovoj stvari. Da je više posvetio računa o studiju našeg čovjeka, našeg omladinca, onda bi se i ovo platno pomalo izmijenilo. Glavni je nedostatak taj da je stvar odviše realizirana. A ovakav rad treba jedan mnogo teži i mnogo ozbiljniji studij.

Drug Bakić: Ovdje treba postaviti glavno pitanje na to da ova kompozicija treba, prikazujući omladinu na gradnji Novog Beograda, svakako doneti i atmosferu koja se stvara tamo gdje radi omladina sa entuzijazmom i izgrađuje bolji život. Drugi bi bio nedostatak u studiju, tretiranju. Mislim da je atmosfera te slike dosta mučna. Dojam koji stvara ova slika je protivni onome koji bi se trebao dobiti. Ovdje imamo pomalo dojam da ljudi rade prisilno, a ne dobrovoljno i s entuzijazmom. Kad bi on izrazio taj entuzijazam, taj radni polet, onda bi, naprosto, sve druge stvari mogle biti manje važne.

Drug Šeferov: Kao što je rekao drug Bakić, kad bi možda ovdje, na ovoj figuri (pokazuje lik djevojke u lijevoj skupini) bilo više zanos, onda bi otpali mnogi prigovori. Međutim, sam ton slike, ton u pejzažu, ima neke radosti i, ako se na ovoj slici može mnogo toga kritikovati, ne može se poreći da Božo Ilić donosi na kraju materiju i da on ne slika farbice radi farbice. Ovdje ima izvjesnih grešaka, ali [je] interesantno da se one gotovo ne opažaju i da nas ne smetaju toliko. Znači da je on intenzivno osjetio da ga sadržina ponesu. Iako je on gledao samo reprodukcije i nikada nije vidio rad velikih majstora, on je na vrlo talentiran način dao tu stvar. Ovaj pejzaž odostraga, ovaj prednji dio slike s pozadinom, to je slikao s jednim zbilja čudnim iskustvom. Iako je on gledao reprodukcije, ili nije gledao reprodukcije, svakako je shvatio što je bitno u tih majstora i što treba.

Ali kako sam rekao, samo da je toj djevojci dao više poleta, cijela bi ova stvar mnogo više dobila. Možda je to glavni nedostatak, a svakako ima i drugih nedostataka. To je, međutim mlad čovjek, od tridesetak godina, i mislim da mu treba da damo kuražu. [...]

Drug Tiljak: [...] Dokle je došla težnja socijalističkog realizma na ovoj izložbi od izražaja, da li je on potpuno pozitivan, pa ukoliko je pozitivan, da to kažemo. Isto tako, ako ima negativnih strana, da i na te ukažemo, kao i na mogućnosti koje bi se iz toga mogle razviti.

Mi stojimo pred slikom mladog čovjeka koji nas je iznenadio. On nas je iznenadio, prije svega, svojom kuražom, naime, da se prihvatio ovako velike kompozicije. Iz čega izlazi ta njegova kuraža? Izlazi iz jedne psihološke situacije koja danas postoji u našoj sredini, a to je elan. Naravno da tu ima i momenata o kojima je govorio i drug Mraz, a koji nisu odlučni, jer taj čovjek, iako je možda mislio imati od toga neke koristi, dok je počeo raditi tu sliku vjerojatno se postavio u situaciju da neće uspjeti sa tom slikom. Nadalje, on je on je išao u jednu nepoznanicu i upravo zato što je išao i protiv svih uobičajenih načina.

Kako se slika kod nas? Kako je u njegovoj glavi sazrela ideja da je epoha realizma najbliža današnjoj našoj epohi i stvarnosti i da bi iz te slikarske epohe mogao crpiti i najviše povući.

Ja mislim da je to i mnogima među nama više puta palo na pamet. Ali, bilo bi vrlo jednostavno ako bi smo tako postavili. Realizam francuskog slikarstva ravno prije stotinu godina, eto, inspirira mladoga čovjeka da u tome gleda rješenje ovako velikih kompozicija.

Naravno je stvar da sve griješke te slike izlaze iz toga što njemu nisu poznate one tehničke metode kojima se u toj epohi radilo. Već je bilo spomenuto da je mnogo teže, na temelju svojih studija prirode, dugog studija, doći do rezultata na temelju kojih bi mogli konstatirati: sada je to potpuno naše, to je naša nacionalna forma koja donosi socijalni sadržaj. Taj je put veoma mučan i dugotrajan. On se ne može postaviti samo tako kao individualno traženje i rješenje. Taj put mora izaći iz kolektivnog napora. Pa bila ova slika druga Ilića kakva god bila, ona je taj put načela. Neka se drugovi, koji će negirati njegovo gledanje, natječu s jednom boljom kompozicijom, kompozicijom koja će biti više naša, kompozicijom koja će više odgovarati našim shvaćanjima. [...]

Ja smatram da je ova slika uspjeh, da je moramo gledati onakovu kakva jest, da je ona prešla liniju filistarstva, da je tu ipak jedan mladi čovjek htio iskreno da iskoči iz svoje malograđanske kože. A to je, drugovi, veliki uspjeh. Jer samo s unutarnjim porivom, unutarnjom energijom i stavom možemo preći preko svih tih «izama», koji nas toliko stešnjavaju i iz kojih se ne možemo da izvučemo. Moramo priznati prednost mladosti, zdravlju, energiji i elanu.

Općenito uzevši, da li je iskreno ako se pomaže ovakove pojave? Jest, ova slika trebala da se pojavi. Treba dati autoru svaku podršku. Ja lično zamišljao sam put kojim bi trebalo općenito udariti, da se mi moramo disciplinirano približavati velikim kompozicijama sasvim drugačije. Treba znati da se ovim putem Bože Ilića mogu pojaviti još pet do šest Bože Ilića. A gdje ćemo onda? Ja sam si ovako zamišljao i to sam na jednom mjestu, za vrijeme narodnooslobodilačke borbe, već izjavio kad smo razgovarali o budućoj problematici umjetnosti, o socijalističkom realizmu itd. Ja sam stvar ovako postavio: velike kompozicije teško je rješavati. Stanje je takovo da mi nismo sasvim tehnički sposobni da ih realiziramo, pa da budu faktički umjetničke vrednote. Ako će se forsirati velike uljane kompozicije, postići će se tzv. kič, zato jer su i potrebe velike. Od nas se očekuju velike kompozicije, morat će se raditi brzo i onaj koji je vještiji imat će više uspjeha. Ali onaj koji je vještiji, nije uvijek intelektualno jači. Zato je bilo moje mišljenje da bi smo za velike kompozicije primjenili mozaik i fresko. [...]

Zašto fresko? Uzmimo samo za primjer ovu sliku: tendenca koju je autor imao u toj slici u kompoziciji je ispravna, ali on je nju zamutio upravo tom nedoučenošću u slikarskoj tehnici u ulju. U fresku on bi bio prisiljen da tome – na relativno za freske malom formatu – posveti punu pažnju crtačkim formama i ne bi ga ono zbunjivalo što se zahtjeva u uljanoj tehnici.

Na taj način, mi bi se prilagodili nagloj dinamici, arhitektonici, mi bi [smo] imali od toga mnogo veće koristi. Kad jedanput umjetnik prevlada te zakone koje sam spomenuo, onda je pitanje uljane tehnike još samo u tome da se pristupi radu.

Ovdje, da konkretno uđemo u stvar ovoga našeg druga, dan je dojam razbarušenosti, nereda na jednom gradilištu i to je zahvaćeno na slikarski način adekvatno, što se u slikarstvu radi, naime organizirati nered u slici. Toga ima i ovdje. Ali ova slika je tamna. Sjene su teške, mutne.

Osim toga, prije nego se ide raditi takova kompozicija, treba da se uoči i psihološki momenat. To je momenat gdje čitavo gradilište vrišti od veselja. Autor je možda htio dati apoteozu rada. U nekoj namjeri je i uspio. Mi ga razumijemo. Ali, on je mogao tu apoteozu rada potencirati. On je mogao ovu cijelu scenu da stavi u drugi plan i zamisliti nešto drugo u prvi plan. Na pr. prolaze drugi omladinci, brigadisti s harmonikom i zastavama i pjevaju. Mi bi smo tada imali potpun dojam naše stvarnosti na ovom gradilištu. [...]

AJ;316-23

335 МИЛО МИЛУНОВИЋ, МАЈСТОР СЛИКАР – МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ

Министарство за науку и културу Владе ФНРЈ
Државна мајсторска радоница ликовне уметности
Бр. 12207
М[ило] Милуновић
6-VI 1949 год. Београд

МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ - Одељењу за уметничке школе -

Београд

Задатак наше ликовне уметности је тај да свим силама тежи да даде израз данашњице на најздравији и најубедљивији начин, то јест да одбацивши све досада нездраво и формалистичко које се провлачило кроз наше сликарство и вајарство приступи једном истинском и убедљивом гледању живота које око нас врви, гледању кроз социјалистички реализам.

Захваљујући исправном гледању и разумевању нашег руководства до данас се већ много тога побољшало и кренуло на добром путу, материјална средства и мноштво до јуче невиђених могућности које се нашим уметницима свих грана пружају, увелико олакшавају тај задатак преображаја наше уметности. Социјалистички реализам у ликовној уметности претежно стреми да човека у свим његовим акцијама истакне и даде у првом плану.

Да би се сликар или вајар могао што боље и јасније изразити у својим композицијама, он човека мора упознати до танчина у свим његовим покретима, боји, изразу и детаљима; тако га проучити да га може увек тачно или бар приближно и по сећању нацртати. Изучавање човечије тела један је од најглавнијих и темељних фактора композиције којег реализам тражи и за то су потребни модели са којима ми данас најжалост оскудевамо, те смо принуђени да се служимо малим бројем оних који данас тај посао обављају, а који су далеко од тога да могу иоле задовољити ма у ком погледу. Зато предлажем да се ово по нас врло важно питање реши на следећи начин:

"Академија ликовних уметности да ангажује 6 сталних модела, Академија за примењену уметност 4 стална модела, 3 Мајсторске радионице свака по 2 - укупно 16 сталних модела мушких и женских који би имали месечну плату од најмање 4.500.- Дин и сва остала права државних службеника. Свака од ових установа би своје моделе посебно плаћала, а они би кружили по радионицама дотичних установа те се тако много допринело наставном програму, који је без наведених модела тешко остварити."

Исто тако би требало наћи пута и начина да фискултурници потпомогну својим учешћем као модели што лепшег и идејнијег типа који треба да претстављају борца трудбеника, омладинца и сељака у ликовним делима наших уметника. Такође би требало повезати се са културно-просветним друштвима на селу да би повремено долазили у Београд где би им се осигурао стан и храна на једно време од месец дана - изразити типови из народа у својим ношњама те тако послужили једном пленитом циљу нашег социјалистичког реализма у ликовној уметности, јер опет сам принуђен поновити да без једног дубљег и до танчина проучавања човјека као таквог тешко је стићи до циља ког желимо и који се пред нама поставља.

Пре извесног времена поводом овог питања одржан је састанак у Академији ликовних уметности на коме су присуствовали: Сретен Стојановић, ректор Академије, Бранко Шотра, ректор Академије примењене уметности, мајстор Ђорђе Андрејевић-Кун и мајстор Мило Милуновић. На састанку је решено да Милуновић чини и моли да се о овом реферату извести колеге које су на том састанку присуствовале.

Смрт фашизму - слобода народу!

Мајстор-сликар
Мило Милуновић

Прилог

Народна Република Србија
Академија ликовних уметности
Бр. 2304
1-XI-1949 год. Београд

ПРЕПИС оригинала достављеног
Министарству просвете НР Србије

МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ

Београд

Наставнички савет ове Академије моли Министарство да узме у разматрање и нађе решење акутном проблему не само наше Академије, већ и примењено и мајсторских радионица.

Мали хонорар који се сада плаћа (око 30 дин. од часа а портре 20 дин.) довели су нас у такву ситуацију, да је број модела недовољан, да се за моделе јављају стално иста лица, која на себи немају ничега здравог - лепог за сликање, па и таквих нема колико треба. Све оно што макар колико вреди, напушта посао и тражи друго запослење јер месено позирање акта на Академији не доноси им прихода довољно за живот (највише 2.800. -дин). Они који остају да раде, принуђени су да перу веш или раде неки други посао ноћу, због чега долазе на посао испрпени и уморни, тако да од њих нема користи. Уз то, мушких модела уопште нема, или ако их има, то је неки дегенерисани Циганин, који остаје на послу само док не добије карту за снабдевање, па онда напусти посао, те га морамо јурити са милицијом да му одузмемо карту.

Поред ниског хонорара, који је разлог недовољног броја модела, разлог је и неразумевање улоге модела у стварању уметничког дела. Још увек се на моделе гледа као на посао понижавајуће природе, због чега се и не јавља велики број. Због свега тога Наставнички савет моли Министарство да, собиrom на његову важност, изнесе овај проблем пред Савезно Министарство за науку и културу, да се ово питање реши за обе Академије и мајсторске радионице.

По мишљењу Савета овај би се проблем могао решити на тај начин што би, било Министарство за науку и културу било Министарство просвете НРС расписало конкурс за извешан (већи) број сталних модела, који би били плаћени као и сви државни службеници. Да им се додели плата, не мања од 4.000.-динара месечно због природе посла и тежине посла.

Да се напише неколико чланака у дневној штампи о моделу, као сараднику уметника у старању уметничког дела, чиме би се разбила илузија о понижавајућем послу модела.

Да Савезно Министарство или Министарство просвете НРС упуту један допис фискултурном Савезу Југославије, да упућују извешан број младих људи, који би краће или дуже време могли да позирају као модели.

Исто тако могао би се упутити апел Месном синдикалном већу да они преко Подружница учине, да извесни другови, који су на лакшем боловању, дођу да позирају.

Наставнички савет схвата оскудицу у радној снази, нарочито мушкој, али и поред тога сматра, да није никаква штета поставити младог човека за модела, јер је и развој уметности исто тако потребан као и све друго.

До дефинитивног решења сталних модела, Савет моли Министарство просвете да садашњи хонорар моделима повећа и то: позирање акта од 30 на 40 дин. од часа, позирање портрета од 20 на 30 динара од часа.

Смрт фашизму - слобода народу!

Ректор
Академије ликовних уметности
Сретен Стојановић, с.р.

AJ; 317-78-110

**336 БОРБЕ АНДРЕЈЕВИЋ КУН ИЗ САВЕЗА ЛИКОВНИХ УМЕТНИКА ЈУГОСЛАВИЈЕ
- МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ, БЕОГРАД**

Савез ликовних уметника
Југославије
Бр. 300
5-VII-1949 Београд

MINISTARSTVU ZA NAUKU I KULTURU
VLADE FNRJ

БЕОГРАД

U predlogu dostavljamo Vam izveštaje šestomesečnog rada Udruženja likovnih umetnika Crne Gore i Bosne i Hercegovine.

Ranijim našim aktom br. 270 dostavili smo Vam izveštaje o radu Udruženja likovnih umetnika Slovenije, Srbije i Makedonije.

Izveštaj o radu Udruženja likovnih umetnika Hrvatske još nismo primili, ali smo obavešteni da ćemo u najskorije vreme primiti. Nakon prijema istog odmah ćemo Vam ga dostaviti.

S.F.-S.N.

Za Upravu Saveza
za sekretara
Đorđe Andrejević-Kun

ПРИЛОГ I

Удружење ликовних уметника
Црне Горе
Број 208
Цетиње 24/VI/1949

САВЕЗУ ЛИКОВНИХ УМЈЕТНИКА ЈУГОСЛАВИЈЕ

БЕОГРАД

У вези Вашег писма бр. 252 од 15/VI/1949 год. извјештавамо Вас слиједеће:

1/ Чланови Удружења ликовних уметника Црне Горе у периоду јануар-фебруар-март-април-мај и јуни мјесец спремали су изложбу рада Народне омладине Црне Горе од III до IV Конгреса. Они су такође извели све декорације у вези самог Конгреса као и осталих прослава као што је 8 март и сл.

2/ Извели су декорације и израдили пројекте значака и плакета за Конгресе: Народног фронта, АФЖ-а, Савеза инвалида и Савеза Синдиката Црне Горе. За Конгрес АФЖ-а аранжирани су изложбу рада АФЖ-а Југославије која је била пренешена из Београда.

3/ Учествовали са ликовним прилозима у књизи "Омладинска пруга Никшић-Титоград" коју је издао Централни комитет Народне омладине Црне Горе, а за коју су чланови дали своје прилоге бесплатно.

4/ Давали помоћ нашим листовима и часописима за њихово техничко уређење као и сарађивали са својим ликовним прилозима у листовима и часописима осталих република као у Књижевним новинама, часописима "Културни радник", "Стварање", "Република" итд.

5/ На свом идеолошко-политичком уздицању чланови нијесу учинили много, јер су само прорадили предавања Розентала и Павлова које нам је Савез упутио, као и поједине приказе и критике које су излазиле у нашој дневној штампи. Већина чланова је индивидуално прорађивала материје са III Конгреса Народног Фронта Југославије као и са републичких конгреса.

6/ Један члан Удружења одржао је предавање о умјетности у Војно-политичкој школи на Цетињу на дан 19 априла 1949 године коме је присуствовало око 40 слушалаца.

7/ У вези побољшања рада у школи за ликовну умјетност у Херцег-Новом одржан је састанак свих чланова Удружења, који су већином наставници саме школе, којему су присуствовали министар просвјете НРЦГ и један члан ЦК КП Црне Горе. На састанку су анализирани сви успјеси и недостаци у раду школе и донешене даље смјернице рада.

8/ Чланови се спремају за своју IV изложбу која ће се отворити на дан републике 29 новембра т.г. умјесто 13 јула, јер се услјед припремања пет конгреса нијесу могли припремати за 13 јул.

Напомињемо да су све декорације изводили сами чланови Удружења, јер је то било условљено приликама, пошто код нас не постоји ни једно предузеће за декорацију те тај рад пада на Удружење које га је до сада увјек успјешно изводило.

Смрт фашизму - Слобода народу

Секретар
Александар Пријић

ПРИЛОГ 2

UDRUŽENJE LIKOVNIH UMETNIKA BOSNE I HERCEGOVINE

BEOGRAD

Savezu likovnih umetnika Jugoslavije

U vezi rada Udruženja likovnih umetnika Bosne i Hercegovine u proteklom periodu podnosimo sledeći izveštaj.

1) Godišnja skupština Udruženja održana je 22.II.1949, na godišnjoj skupštini je donesen plan rada za sledeću godinu. Plan rada koji je na skupštini postavljen nije bio realan, jer smo mi planirali uglavnom rad unutar Udruženja, dok smo likovno agitaciono propagandni rad, koji mi ne možemo planirati, postavili kao pomoć narodnoj vlasti i masovnim organizacijama. Međutim u proteklom periodu ova pomoć pojavila se u takom obimu da smo mi tom radu morali potčiniti sve ostale forme rada. Usled toga Uprava Udruženja na svojim sastancima postavila je pitanje revizije plana rada, ali tu reviziju nije mogla realno ostvariti, jer još uvek naš rad određuju više potrebe narodne vlasti i masovnih organizacija nego naše unutarnje potrebe, osim toga Udruženje nema svojih prostorija i ta okolnost je također znatna smetnja za intenzivniji rad Udruženja.

2) U proteklom periodu održano je deset sastanaka Uprave, 2 sastanka Uprave sa odborom za priređivanje Komemorativne izložbe Romana Petrovića i 2 plenarna sastanka. Na ovim sastancima rešavana su tekuća pitanja, vršena su zaduženja i evidencije rada.

Udruženje je priredilo Komemorativnu izložbu i izdalo "Spomenicu" Romana Petrovića.

Udruženje je izvršilo čitav niz zadataka u vezi sa raznim političkim i kulturnim manifestacijama u našoj Republici.

Povodom proslave 1 maja izrađeno je 157 portreta rukovodioca, 2 velika panoa i 2 velika portreta. Članovi Udruženja izradili su dekoraciju za omladinski kongres, kongres invalida, omladinsku izložbu, opre-

mili su izložbu Sindikata prosvetnih radnika Bosne i Hercegovine povodom Kongresa u Zagrebu, izrađen je 31 uljani portret, kao i grbovi i bista maršala Tita za Dom J.A., nacrt za štafetnu palicu prilikom rođendana Maršala Tita i niz drugih sitnijih radova.

Članovi Udruženja uzeli su učešća kao članovi žiri komisija u republičkim, oblasnim i sreskim smotrama kulturno-umetničkih društava, posjetili su zemljoradničke radne zadruge u stoličkom srezu i Bukviku, učestvovali su u raznim komisijama i odborima.

Po idejno političkoj i stručnoj izgradnji članstva održan je dvomesečni tečaj večernjeg akta, raspisani su referati: Osnovi sovjetske naučne estetike" i ustupljeni na individualno priređivanje članovima.

Udruženje je nabavilo materijal za izradu blidramova. Dobavljeno je nešto ramova iz Beograda. Pojedinačno su neki članovi nabavili materijal za rad iz ULUS-ove zadruge. Izvršene su pripreme za nabavku materijala iz inostranstva. Planska komisija BiH. je odobrila Udruženju valute u iznosu od 50.000 dinara za nabavku materijala iz Trsta. Drug Rizah je intervenisao kod ULUH-a u Zagrebu da nam pošalju materijal.

S.F.-S.N.

Sekretar,
Kulenović Hakija
AJ;316-21

Pretsednik,
Dimitrijević Voja

**337 ЂОРЂЕ АНДРЕЈЕВИЋ КУН ИЗ САВЕЗА ЛИКОВНИХ УМЕТНИКА ЈУГОСЛАВИЈЕ –
МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ, БЕОГРАД**

Savez likovnih umetnika Jugoslavije
Br. 330
20-VII-1949. g. Beograd

**MINISTARSTVO ZA NAUKU I KULTURU
VLADE FNRJ**

BEOGRAD

U vezi Vašeg pisma br. 12990, a po pitanju ideološko-političkog i stručnog uzdizanja članova Saveza likovnih umetnika Jugoslavije, šaljem Vam izveštaj o radu u pojedinim republikanskim Udruženjima.

UDRUŽENJE LIKOVNIH UMETNIKA SRBIJE

I. Ideološko-politička predavanja:

Od predviđenih 9 predavanja održano je 7.

Kursom NOB-a obuhvaćeni su drugovi koji su se dobrovoljno prijavili, a koji mahom nisu nigde službenici.

Od prijavljenih 30 članova pohađalo je kurs prosečno 15-20 članova.

Kurs je imao osrednji uspeh s obzirom da je među slušaocima kursa bilo različite političke izgrađenosti.

Predavanja su se na kursu održavala jedanput nedeljno i to: jednog petka u nedelji bilo je predavanje a drugog konsultacija.

Predavači su bili članovi ULUS-a.

Vladeta Petrić: "Razvitak radničkog pokreta kod nas.

Period do 1918" godine.

Trifun Mrkšić: "Period od 1918 do 1941 godine.

8.IV.49 Ratimir Stojadinović : "Istorija NOB-a i J.A".

22.IV.49 " " : "Nacionalno pitanje".

29.IV.49 " " : "O karakteru i razvoju narodne revolucije".

6.V.49 Marko Čelebonović : "O izgradnji narodne vlasti".

27.V.49 Dragan Savić : "Istorija NOB-a i J.A".

11.VI.49 Nastao je prekid usled diskusije u vezi sa Saveznom izložbom.

23.VI.49 Ratimir Stojadinović održao je predavanje: "Kakvi treba da budu odnosi među socijalističkim zemljama" predavanje je održano za sve članove. Prisutnih je bilo 90.

II. Stručna predavanja:

Predavači su takođe bili većinom članovi Udruženja.

Marin Studin : "O ulozi umetnosti u društvu."

Branko Šotra: "O impresionizmu" /dva predavanja/

Đorđe Popović: "Rasprava o slikanju predela".

23.III.49 " " : "O slikanju pejzaža i kompozicija".

6.IV.49 " " : " " " " "

20.IV.49 Vido Latković profesor Univerziteta: "O partijnosti u umetnosti".

27.IV.49 Nemanja Brkić, profesor Akademije likov. umetnosti: " O tehnologiji broja"

6.V.49 Milan Bogdanović, književnik: "O Đuri Jakšiću, kao književniku i slikaru."

25.V.49 Pavle Vasić : "Kostim u istorijskom slikarstvu."

1.VI.49 " : "O kompoziciji". /I deo/

8.VI.49 Nemanja Brkić, prof. Akademije likovnih umetnosti: "O bojama".

15.VI.49 Pavle Vasić : "O kompoziciji". /II deo/

Ova predavanja su se održavala jedanput nedeljno i to svake srede. Posetilaca na ovim predavanjima bilo je prosečno od 80 do 90.

Sem ovih predavanja pročitano je nekoliko članaka u vezi likovne umetnosti, kao na primer:

1) Od Todora Pavlova : "O pitanju estetike kao nauke".

2) Od Rozentala : "O sovjetskoj naučnoj estetici".

3) Od Gamulina : "Retrospektive sa 24 Bienala.

4) od Bihalja : "O Goji".

Posle svakog pročitano članka bila je živa diskusija.

13-IV-49 Drug Branko Šotra, član Udruženja pročitao je zapisnik sa diskusije o Saveznoj izložbi u Zagrebu. U vezi toga zapisnika bila je živa diskusija.

11.V.49 Otpočela je diskusija u Umetničkom paviljonu u vezi sa Saveznom izložbom u Beogradu.

Diskusiju je otvorio drug Branko Šotra sa svojim referatom: "Zašto je bilo potrebno da se organizuje Savezna izložba i šta se njome htelo." Diskusija je nastavljena 13, 18 i 19.V.49.

Zatim je održana i diskusija povodom VIII izložbe likovnih umetnika Srbije. Diskusija je održana: 16, 17, 18 i 19-VI-49.

8-V-49 Organizovan je izlet u selo Starčevo kod Pančeva na kome je učestvovalo 25 članova Udruženja. Oni su obišli nekoliko seljačkih radnih zadruga, radi upoznavanja sa novim problemima sela.

Osnovan je kurs crtanja večernjeg akta, koji je održavan tri puta nedeljno.

U vezi svih gore navedenih predavanja bila je diskusija i to: po čisto ideološko-političkim predavanjima slabije, dok je povodom stručnih predavanja i izložbi bila uvek vrlo živa.

UDRUŽENJE LIKOVNIH UMETNIKA HRVATSKE

Političko ideološka predavanja

Održano je 7 predavanja i to:

15.III.49 Franjo Mraz, slikar : " O poreklu porodice i države". /Engels/

29.III.49 Vilko Šeferov, slikar : " Kapitalizam i socijalizam".

12.IV.49 Marian Detoni, slikar : " O razvoju radničkog pokreta".

22.IV.49 Borka Brkić /kao gost/ : " Tridesetogodišnjica KPJ".

26.IV.49 Đuro Potkonjak : " O zadrugarstvu i odluke II Plenuma CK KPJ".

10.V.49 Nikola Kečanin, vajar : " O imperijalizmu".

7.VI.49 " " : " Seljaštvo u kapitalizmu-seljaštvo u socijalizmu".

Stručna predavanja

15.II.49 Franjo Baće, slikar : " O estetici od Rozentala". /I deo/

1.III.49 " " : " " /II deo/

24.V.49 M. Prelog, asistent filozofskog fakulteta: " Problem modernog slikarstva". /sa projekcijama/

Broj slušalaca je bio proseno 50 do 60 članova.

Učestvovanje na diskusiji bilo je osrednje.

U pripremi su stručni kursevi i stručna predavanja, a također se namerava održavati radna savetovanja.

Od 15.V.1949 otpočelo je sa redovnim crtanjem večernjeg akta i to od " 0 do 22 sata, svaki dan osim nedelje.

UDRUŽENJE LIKOVNIH UMETNIKA SLOVENIJE

Političko ideološka predavanja

Održano je četiri predavanja u Mariboru i 1 u Ljubljani

7-I-49 Kos Ivan, slikar u Mariboru u klubu DSUU: "O španskom slikarstvu 17. veka."

14-I-49 Kos Ivan, slikar u Mariboru u klubu DSUU: "O španskom slikarstvu 18. stoleća isključivo Goja."

Prisutnih je bilo 14 članova.

18-II-49 Koblič Gabriel, slikar u klubu DSUU: "O francuskom modernom slikarstvu" do Rodena

25-II-49 Koblič Gabriel, slikar u klubu DSUU: "O francuskom modernom kiparstvu" /Impresionizam/-kubizam.

Koblič Gabriel, slikar u klubu DSUU: "Protest protiv nerazumevanja sl. impresionizma prilikom izložbe Saveza likovnih umetnika u Ljubljani" /prisutnih je bilo 50 članova Udruženja/

Zatim su drugovi Udruženja održali 6 predavanja van svoga Udruženja i to:

februara 1949 Kos Ivan, slikar u tajništvu MLO/aktiv/"O čoveku u umetnosti."

Koblič Ivan: "O impresionizmu.

16.III.49 Koblič Ivan: "Uvod u razumevanje izložbe slovenačkih impresionista u Ljubljani

Predavanje je održano učenicima šestog i sedmog razreda I. Gimnazije u Ljubljani. /prisutno je bilo 90 učenika/

Zatim je Kumar Stane, slikar održao predavanja u Ilirskoj Bistrici u oficirskom klubu oficirima i podoficirima i to:

1) O razvoju likovne umetnosti.

2) Razvoj arhitekture u istoriji.

3) Razvoj slikarstva i kiparstva u istoriji.

16-III-49 Održana je diskusija o Saveznoj izložbi u Ljubljani.

Diskusija je bila vrlo živa.

Prema gore navedenim podacima može se konstatovati da je rad na ideološko-političkom i stručnom uzdizanju članova likovnih umetnosti bio najinteresantniji u Udruženju likovnih umetnika Srbije.

Ideološko-politička – stručna predavanja, kursevi, individualna predavanja

8

17

2 bilo ih je, ali nisu vođena u evidenciji

Diskusije Izleti

2

1

U udruženju likovnih umetnika Hrvatske također se radilo, samo u mnogo manjem obimu.

Ideološko-politička – stručna predavanja, kursevi, individualna predavanja

Diskusije Izleti

1

-

Najslabiji rad je bio u Udruženju likovnih umetnika Slovenije.

Ideološko-politička – stručna predavanja, kursevi, individualna predavanja

4 u Mariboru

1 u Ljubljani nije bilo- 6

Diskusije Izleti

1

-

O ideološko-političko stručnom radu u Udruženjima likovnih umetnika: Crne Gore, Makedonije i Bosne i Hercegovine, još nismo primili nikakve podatke; čim dobijemo dostavićemo naknadno izveštaj Ministarstvu.

S.F.-S.N.

Za upravu Saveza
za sekretara,

Dorđe Andrejević-Kun

AJ;316-21

338 ЂОРЂЕ ПОПОВИЋ - МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ, БЕОГРАД

ПРЕДМЕТ: Забрана трговања неуметничким, неукусним "уметнинама", као и уметничким радовима народних непријатеља.

Приметио сам да се у свим државним трговинама, у којима се продају и препродају уметнички и други радови налазе у великом броју антиуметничке, неукусне уметнине, као и радови неких народних непријатеља (Д. Стојановић, стрељан 1944 г. као сарадник Гестапоа, Франте Мали, протеран из земље, чехословачки поданик, сарадник немачког окупатора и Грисогоно, белогардејац, гестаповац, побеглац из земље 1944). Исто тако продају се уметнине које доносе прватна лица ради препродаје.

Није потребно истаћи колико продаја у државним трговинама таквих "уметника противуречи здравој ликовно-уметничкој политици коју спроводе народне власти. Оне делују анти педагошки и противуречи. Нема никаквог оправдања да се такве "уметнине" продају само зато да би донеле комерцијане користи државној трговини. Оне су пореклом већином из преузетих и национализованих бивших антиквараца и трговина старинама.

У том броју се несумњиво налази и изванредан сасвим мали проценат уметнина од стварне вредности које би требало пописати и евентуално понудити (сугерисати трговинама да их понуде) заинтересованим установама.

Најтеже је у овоме случају што су купци државне установе надлежства и привредна предузећа, те према томе штета постоји још већа. Лично сам могао констатовати да је та трговина врло жива, односно да се те "уметнине" продају.

У сврху решења тог нездравог стања требао би најхитније образовати једну комисију у коју би ушли претставници Савеза ликовних уметника ФНРЈ, удружења ликовних уметника Србије, претставник овог Министарства, претставник Министарства просвете НР Србије, као и један претставник Извршног одбора Народног одбора града Београда. Таква би комисија имала задатак да одмах одстрани из предаје сва дела неуметничке и неукусне природе као идеја народних непријатеља. О њиховој даљој судбини (евентуална употреба материјала од стране Ђака академија итд.) решила би се накнадно. Што се тиче уметнина од стварне вредности извршио би се попис и дао трговинама предлог да се понуде заинтересованим установама.

Обиласку трговина тог карактера (као и трговина са намештајем које продају и уметнине) претходиле би обавештење самим трговинама преко републиканских односно градских народних власти, а које би потекло по налогу Министарства за науку и културу ФНРЈ.

Београд, 14 октобра 1949 г.

Ђорђе Поповић

**339 АЛЕКСАНДАР ЧЕЛЕБОНОВИЋ, ЧЛАН РЕДАКЦИЈЕ ЧАСОПИСА "УМЕТНОСТ"
САВЕЗА ЛИКОВНИХ УМЕТНИКА ЈУГОСЛАВИЈЕ
– МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ, БЕОГРАД**

Savez likovnih umetnika
Jugoslavije
Br. 524
8/XII 1949 god. Beograd

МИНИСТАРСТВО ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ
ВЛАДЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Ministarstvo za nauku i kulturu ФНРЈ одобрило је Савезу ликовних уметника Југославије кредит за издавање часописа УМЕТНОСТ. Први број часописа треба ових дана да изађе из штампе. По калкулацији коју је по свима прописима извршио Накладни завод Хрватске 1 примерак првог броја требало би да кошта дин. 150.- Како нам ова цена изгледа сувише висока за продају часописа чији је циљ пропагирање уметности у нашој земљи, то сматрамо да би часопис требало продавати по цени од 100.- дин. један примерак. У овом задњем случају, растурање часописа било би извршено са дефицитом, који би вероватно изнео 250.000.- дин.

Molimo Ministarstvo да нам хитно саопшти да ли је оно сагласно са нашим предлогом да се продаја часописа изврши по цени од дин. 100.-

Napominjemo да постоји могућност да се овај дефицит веменом покrije, у току даљег издавања часописа.
S.F.-S.N.

За редакцију
часописа УМЕТНОСТ
Aleksandar Čelebonović

AJ;316-33

**340 БОРБЕ ПОПОВИЋ, ЛИКОВНИ УМЕТНИК ИЗ БЕОГРАДА
– МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ**

ПРОБЛЕМИ ЛИКОВНИХ УМЕТНОСТИ И ЛИКОВНИХ УМЕТНИКА КОД НАС

Главни проблем ликовних уметности и ликовних уметника од Ослобођења до данас, у новој стварности, могу се свести на следеће:

- а) идеолошки, тј. борба против формализма;
- б) материјални услови егзистенције и могућности рада и
- в) односи између уметника.

I

Борба проти формализма

Одмах од Ослобођења, већ после првих изложби, јавили су се први чланци, критике на стање наше ликовне уметности. Тако на пр. Сретен Марић садашњи аташе за културу при Амбасади ФНРЈ у Паризу оштро је био напао београдске уметнике поводом изложбе која је била приређена у корист рањеника и болесника из НОБ-а. Тај чланак је имао несумњиво програмски садржај и тај би карактер задржао да није био неумесан и демагошко – каријеристички. Јер, уметници су добровољно поклонили по један или више од својих најбољих радова као свој скроман прилог материјалном обезбеђењу лечења рањеника и болесника. Односно, радове које су дали потицали су углавном из године пре овог, другог светског рата. Пребацивање да уметници нису дали слику ничега преживљеног и доживљеног за време рата и народне револуције тешко се могла односити на те уметнике који нису имали никакве услове нити могућности за рад за време рата, који су, чак, из појмљивих разлога избегавали да раде, јер је изложба организована одмах два месеца после Ослобођења.

Тај је чланак свакако допринео збуњивању уметника, што није био ни први ни последњи случај. Приликом првих изложби стално се инсистирало од стране управе удружења да је боље и поштедније направити и изложити добру мртву природу, предео, или портрет него непреливљено и неуметнички сликати и вајати догађаје и личности из године окупације и народне револуције. Т се онда квалифицирало "шпекулацијом".

Тек крајем 1946 и 1947 године почело се инсистирати на тематици на НОБ-а, а доцније и на тематици из обнове и изградње земље и, у последње време, на тематици из социјалистичке изградње земље.

Самим тим отпочела је борба против формализма као главна руководећа идеја која је спровођена у нашој ликовној уметности. Методи те борбе нису увек били правилни, јер се често пута догађало да су уметници схватили да је формализам и квалитет исто, односно да се прилазило на терен натурализма и академизма. И одист та је тенденција била тако осетљива да је морало у последње време поново поставити питање квалитета. И то је збуњивало уметнике који су почели да се враћају на позиције формализма. У тој забуни највећа је била она коју је изазвала рђава изложба четворице совјетских сликара Александра и Сергија Герасимова, Пластова и Дејнеке. Та изложба која чак није имала ни карактер једнога културног и стилског академизма већ углавном (Александар Герасимов) кичераја, или (Дејнека) дилетантизма или (Сергије Герасимов) академизованог импресионизма или (Пластов) даровитог самоучења приказана је, из обзира према СССР-у као крајњи резултат и позитиван резултат социјалистичког реализма, односно као поука, као пример за углед итд. Негодовање, које иначе не би било изазвано да није било тог форсирања, проузроковало је у кругу самог УЛУС-а јавну дискусију, која је више личила на судску истрагу против оних који су се (по буцама и на другим местима тајно и јавно изражавали неповољно о тој изложби).

Појава, међутим, извесних даровитих композиција, без обзира на њихове недостатке (Ђорђе Андрејевић-Кун, Божа Илић, Антун Хутер, Мате Зламалик) дала је елана и конкретног доказа о могућности проналажења пута социјалистичком реализму.

Значи да се борба против формализма најбоље може решити стварношћу, односно сликањем.

Борба против формализма углавном била руковођена другом Бранком Шотром, последње три године. На њему је лежао сав терет те борбе као и других проблема организације Савеза ликовних уметника ФНРЈ, те ново створене Академије за примењену уметност у Београду.

Друг Шотра је ту борбу водио правом линијом, без икаквог скретања, упорно, чврсто, и без колебања. Може му се донекле пребацити превелика крутост, често пута потпуно одбацивање квалитетних формалистичких ствари за рачун сасвим слабих и скоро дилетантских тематских ствари. Али, услед недовољног стручног знања у услед недовољне политичке зрелости чланства УЛУС-а он није могао наћи на довољну подршку својих другова. Томе су несумњиво криви и недовољно расчишћени појмови о формализму и о реализму. Реч "формализам" постала је стражило, претња, осуда и нека врста отстрањивања уметника како од изложби тако и од продаје тј. што значи могућности егзистенције. То није било правилно из простог разлога што никад наша уметност није у оној мери била формалистичка као западно-европска. Они од наших уметника који су најдаље отишли у формалистичком схватању нису прешли позиције углавном постимпресионизма, односно Бокара и Вијара. Ретки изузеци (Милан Коњовић) налазили су у фовизму своје узоре, у кубизму и футуризму нико, а смо један (Стане Крегар) у надреализму. Никад наши уметници нису губили везу са извесном објективношћу нити су икад отишли у апстрактност и реалност, што не значи, опет, да су наши уметници били реалисти у три елемента:

- а) Мит о своме "ја". Уметник је центар света и не дугује ништа другим људима;
- б) Мит о томе "ја радим што хоћу". Уметник је анархичан и оригиналан до крајње мере;
- в) Мит о чистој уметности. Уметник нема никакве везе са друштвом и са политиком.

Значи уметнике је требало пре свега и углавном идеолошки лечити, а самим тиме би они дошли на позиције једног здравог и објективног реализма.

Та три мита довела су многе уметнике нашега века да погледно поставе проблем слободе, као да обавезе, поруцбине, материје или мисије уметности никад нису постојале. Капиталистичка органи-

зација трговаца, финансијска спекулација љубитеља уметности, недостатак заната и техничке претспреме уметника, артифицијелне потребе "колекција" и задовољства, потреба се прикрије друштвена стварност одвеле су уметност и уметнике у један драматичан ћорсокак.[...]

Дешава се да и напредни уметници који хоће да стварају реализам не знају у ствари шта је ангажована уметност. Они не знају да изабирају теме, форму и да пренесу њен план. Можда би се једино смело рећи да заиста већ постоји квалитетна социјалистичко-реалистичка уметност у новој Кини, а експресивна људска уметност у извесним земљама латинске Америке (Мексико и Бразилија). Уметници тих земаља увидели су да није једина мисија уметничког дела визуелно задовољство. Напротив садржина уметничког дела обогаћује човека, уметника и гледаоца.

Закључак

Треба покушати да се и са званичне стране допринесе проочишћавању појмова формализма и реализма, како би се дошло до што мање грешака приликом приређивања изложби, односно примању и куповини слика.

II

Материјални услови egzистенције и могућности рада ликовних уметника

Материјални услови egzистенције сасвим су се изменили после Ослобођења. Издашна помоћ народних власти омогућава сваком активном уметнику пристојан живот. Друге је врсте и још увек нерешен проблем радних просторија, станова и материјала за рад ликовних уметника.

Да би ликовни уметници могли одговорити потребама наше друштвене стварности њима су потребне радне просторије, време за рад, па чак и повремена путовања у иностранство ради упознавања класичних мајстора.

Што се тиче просторија за рад њих још увек нема. Односно, врло мали број уметника располаже радионицама у којима се заиста може радити под погодним условима. Још увек већина ради у просторијама у којима и станује. Тај проблем ово Министарство покушава да реши сугестијама народним републикама да планирају довољан број потребних уметничких радионица. Досад је на том пољу мало шта постигнуто али верујемо да ће ускоро и то питање бити решено. Стамбено питање део општег проблема и он се не може решавати појединачно, али треба инсистирати да уметници добију кад се укаже могућност пристојне одговарајуће станове, а не као што се десило да им се одузимају радне и стамбене просторије (случај Боре Грујића и Павла Васића) од којих је само један решен (Павле Васић) повољно.

Питање материјала за ликовне уметнике је тешко решити одмах, али већ покушаји са изградом платна за сликаре и четака за уљано сликарство и акварел, као и нада да ће се моћи израђивати уљане уметничке боје у нашој земљи, дају изглед на доста повољно решење тог проблема кад се комбинује са извесном набавком из иностранства.

Потребно је исто тако, а с обзиром да ми у земљи немамо великих музеја са већим бројем значајних дела из ликовних уметности ранијих векова и светског значења, да се они ликовни уметници коју показују највећу обдареност и изражене могућности за фигурално сликарство (портре и композиција) без обзира на године, шаљу у иностранство ради проучавања и евентуалног копирања старих мајстора. [...]

Закључак

Потребно је дакле, да се по питању материјалне egzистенције и могућности рада наших ликовних уметника учини следеће:

а) потпомагати напоре Савеза и формирати изградњу радних просторија за ликовне уметнике, што је ово Министарство чинило, чини и чиниће и даље;

б) слање у иностранство оних уметника који су показали смисла и истакли се у фигуралном сликарству, односно портрету и композицији, ради проучавања и копирања старих мајстора (предвиђа се Италија и Париз)

III

ПОЗОРИШТЕ

341 НАЧЕЛНИК ОПШТЕГ ОДЕЉЕЊА МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ СРБИЈЕ – РАЧУНОВОДСТВУ ИСТОГ МИНИСТАРСТВА

Министарство просвете

Бр. 553

24. марта 1945 год. У Београду

РАЧУНОВОДСТВУ МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ

Одлуком Повереништва за просвету НКОЈ-а Бр.744 од 16-II-1945 године Пионирско позориште УСАОЈ-а постало је Централна пионирска културна група. Њом руководи, под надзором Министарства просвете, Централни одбор УСАОЈ-а. Једино позориште за децу и омладину, које је својим досадашњим радом достигло изванредан уметнички ниво, Пионирско позориште Централног одбора УСАОЈ-а заслужује субвенцију како би проширењем ансамбла и набавком осталих потреба дало још веће уметничке резултате,

На захтев тога Рачуноводства Бр.80 од 27- II-1946 године Министарство Финансија под УБр. 457 од 8 марта 1945 године дало је одобрење да Министарство просвете може вршити расходе на терет партије 425 буџетских резервних кредита у суми од 300.000 динара за материјалне потребе Пионирског позоришта којим руководи Централни одбор УСАОЈ-а, под надзором Министарства просвете.

Како ће на овај начин бити отежан рад Пионирског позоришта, да расходе врши Министарство просвете, моли се Рачуноводство за дејство код Министарства финансија да се датим одобрењем УБр. 457 од 8 марта 1945 године, одобрени износ у суми од 300.000 динара има сматрати као субвенција Пионирском позоришту Централног одбора УСАОЈ-а, које ће расходе вршити Централни одбор УСАОЈ-а, под надзором Министарства просвете.

Министарство просвете ће повремено одређивати два до три стручна службеника из отсека Рачуноводства који ће контролисати рад повремено и подносити свој извештај.

Начелник

Општег одељења.

AJ;313-9-30

342 МИТА ДИМИТРИЈЕВИЋ, БИВШИ ПРЕДЕСЕДНИК УДРУЖЕЊА ЈУГОСЛОВЕНСКИХ ДРАМСКИХ УМЕТНИКА – МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ДФЈ

Мита Димитријевић

Београд 12 Јула 1945 год

ИЗВЕШТАЈ О УДРУЖЕЊУ ЈУГОСЛОВЕНСКИХ ДРАМСКИХ АУТОРА "У.Ј.Д.А."

Удружење Југословенских Драмских Аутора основано је у Београду са овојим филијалама у Загребу и Љубљани. Тако је остало до 1940 год. када су хрватски драмски аутори основали сами за себе своју секцију у оквиру Хрватског ауторског друштва ("Х.А.Д.") којом је приликом извршена расподела и ликвидација Удружења. Док су Хрватски аутори од заосталих наплаћених тантијема у Загребу и Љубљани извукли свој део, Удружење у Београду није ни до данас од Хрватског ауторског друштва добило свој део услед наступелих ратних прилика.

Ово Удружење драмских аутора, у први мах саме Србије, основано је 1926 год., а признато је од стране Министарства Унутрашњих Послова, по Закону о Удружењима 28 Априла 1937 год.

Ово Удружење 26 Маја 1937 год. добило је од Министарства Просвете Краљевине Југославије, на основу Правилника о ауторско-правном посредништву дозволу да ауторско-правно посредништво врши на територији целе Краљевине Југославије, за приказивање драмских, драмско-музичких, кинематографских, пантомимских и сличних дела, као и за њихову радиофонску репродукцију. Удружење

драмских аутора по овој дозволи од стране Министарства Просвете, овлашћено је да даје позоришима, кинематографима и осталим приређивачима дозволе за права приказивања горе поменутих дела.

По истој тој дозволи Удружење је, као ауторско-правно посредништво вршило наплату ауторских тантијема, а такође је обављало ауторско-правну заштиту за дела ове врсте.

У смислу ове дозволе Удружење Југословенских аутора сабирало је по специјалним уговорима и овлашћењима, награде и тантијеме свих приказиваних дела (у позоришту и кинематографу) не само за своје драмске писце него и за драмске писце других земаља од чијих је тантијема по специјалним уговорима имало и свој проценат, који се кретао од 5 - 10%.

Удружење Драмских Аутора има свој стан у Београду - Франкопанова улица бр.33/11 и свој канцеларијски намештај и прибор.

У канцеларији Удружења сачувано је цело књиговодство, као и архива. Ово се успело благодарећи једино секретарици нашега Удружења другарици Магдалени Марковић, која је на овоме послу и раду од 1930 год.

Удружење све до 1933 год. сматрано је као професионално и није вршило наплату ауторских тантијема већ је посао изван Удружења вршила агенција Јулио Албини у Загребу и посредништвом пок. Станислава Биничког у Београду. Тек од 1933 год. са добијеном дозволом о ауторско-правном посредништву прешао је тај рад и посао на Удружење Југословенских Драмских Аутора у Београду, Загребу и Љубљани.

Велмар Јанковић као чиновник Министарства Просвете (одељења за Уметност и Књижевност) себе је одредио за Генералног секретара Удружења, са месечним наградом од по Дин.100. Када би ради некога прегледа навратио у канцеларију Удружења. То је некада достизало и суму од 10.000. динара.

Удружење је у неколико махова тражило сазивање скупштине на којој би се поред других ствари утврдило и стање прикупљених тантијема и личних награда Генералног секретара. Међутим он, као Делегат Мин. просвете за ауторско-правно посредништво, успео је да сазивање скупштине у неколико махова одложи. Код свих чланова Удружења створено је неповерење и нерасположење према свом Генералном секретару Велмар Јанковићу.

Најзад је успело да се сазвана скупштина за 17 Фебруар 1941 год. одржи и на тој скупштини смењена је дотадашња управа са Генералним секретаром Велмар Јанковићем, а изабрана нова са претседником Митом Димитријевићем и са генералним секретаром Радославом Веснићем. На овој скупштини и на седницама Управног и Надзорног одбора утврђене су извесне користољубиве неправилности дотадашњег Генералног секретара Велмар Јанковића, који је тада престао бити члан Удружења по одлуци Управног одбора. Управни одбор позвао је једног исправног чиновника Главне Контроле Свету Ђорђевића, догодошњег благајника Народног Позоришта, да изврши преглед књига, и том приликом утврђене су и ове користољубиве неправилности Велмар Јанковића о чему Удружење има нарочити писмени извештај.

Ратна ситуација од 6 Априла 1941 год. прекинула је рад Удружења а то је учињено по наредби Велмара Јанковића у то време већ постављеног Помоћника Министра Просвете у окупаторској влади. Велмар Јанковић наставши се у самовласном положају, приступио је, без икаквог разлога са Удружењем, и његовој ликвидацији, поставивши у ту сврху за ликвидатора Богдана Ђукића судију у пензији. Удружење се противило таквој самовласној одлуци Велмара Јанковића и није хтелo признати послатог ликвидатора Богдана Ђукића и одбило је да му се предају просторије и књиговодство. Наставши се пред овом категоријом одлуком Управе Богдан Ђукић и као стари судија, увидео је ову неправилност свога поступка од стране Велмара Јанковића, отишао је к њему и одбио положај ликвидатора.

Велмар Јанковић није престао у свом самовласном положају борбу против Удружења и издејствовао је у Министарству Просвете, а по одлуци Савета Стручњака, да се за ликвидатора именује Др. Фран Горшић. Али и овај други именовани ликвидатор Др. Горшић увидео је све неправилности, заостале од Велмар Јанковића и његове намере, такође је и он одустао од дужности ликвидатора. Трећи именовани ликвидатор, био је адвокат Дамјан Поповић лични пријатељ Велмара Јанковића, који се примио ликвидације и узео је све потребне предмете и у споразуму са Велмаром Јанковићем, он сам

наставио је ликвидацију Удружења у своме стану - Проте Матеје бр. 68. Удружење је тада отказало своје просторије и тиме престало да постоји и делује.

После уласка немачке војске у нашу земљу Велмар Јанковић, и као назначени Помоћник Мин. просвете, ушао је у везу са "Пропагандним одељењем "С" Немачке војне силе. Није прошло дуго времена затражен је бивши претседник Мита Димитријевић да преда суму новца прикупљеног од ауторских тантјема драмских аутора Немачке и њених савезника.

Према потврђеним признаницама Немачких власти "Пропагандном одељењу "С" предате су две уложне књижице Удружења код Хипотекарне Банке

1) једна бр. 77871 са сумом од Дин. 162.461.-

2) друга " 61177 " " " Дин. 23.325.-

Укупно динара 185.786.-

Истом Немачком Пропагандном одељењу предато је у готову за италијанске ауторе сума од Дин. 114.224.-

Према признаницама Мађарског конзулата у Бгд. предата је сума од Дин. 18.975.-

Немачко пропагандно одељење узевши ове две уложне књижице Удружења код Хипотекарне Банке наплатило је из њих тантјему за своје немачке ауторе, а секвестирало је претеклу суму за Енглеске ауторе, као непријатељске стране.

Уверени смо ми сви, као драмски писци, да ће у овом времену нове слободе и свих културних регнућа настати живљи рад у овој области књижевности знамо унапред, да улазимо сви, по лепом наговештају друга Зоговића у заједнички напор мача и пера за интензивнији културни ослободилачки покрет. На тој смерници Удружење драмских аутора имаће свакако своју видну и акутну улогу. Зато, као последњи претседник нашег Удружења у борби са самовлашћем и неправилностима Велмар Јанковића, верујем и тврдо желим да живљи однос и споразум настане између нас и Народног Ослободилачног и Антифашистичког покрета.

У тој акцији Удружење би са овоје стране највише допринело том општем циљу ако би наставило свој рад како је и раније деловало на основу Правила Удружења и Закона о заштити ауторског права.

Са другарским поздравом,

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ.

AJ;313-10-35

Мита Димитријевић

343 СТЕВО ДЕСИЋ, НАЧЕЛНИК ОДЕЉЕЊА ЗА НАРОДНО ПРОСВЕЂИВАЊЕ МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ ДФЈ – РЕПУБЛИЧКИМ МИНИСТАРСТВИМА ПРОСВЕТЕ

Министарство просвете
Демократске Федеративне Југославије
Одељење за народно просвеђивање
Бр.1925
23. јула 1945. Београд

Предмет: сакупљање популарних позоришних комада

Да би се рад дилетантских позоришта, нарочито сеоских могао правилно развијати и оживети, потребно је извршити избор најбољих позоришних комада за приказивање у најширим слојевима народа. Тај посао треба обавити што пре и с највећом пажњом. При томе је важно имати јасну претставу о ономе што се тиме жели постићи. Народно позориште је један од најпривлачнијих облика народног просвеђивања масовног карактера, и стога се може врло успешно искористити у културном подизању народних маса. Али исто тако позориште се лако може и злоупотребити и његова просветно-културна улога извитоперити. Као што има рђавих, нездравих књига, тако исто има и много рђавих, негативних позоришних комада (вулгарних, распусних, морално нездравих, књижевно слабих итд.). Такви комади не задовољавају ни идејно, ни уметнички, па чак ни забавно. Стога при избору комада треба поставити

једно строже мерило и одабрати само оне који задовољавају ове ове основне захтеве тј. и у идејном, и у уметничком, и у забавном погледу.

Природно, на прво место долазе комади који обрађују мотиве из наше ослободилачке борбе и који су са успехом приказивани за време те борбе. Штавише, требало би настојати на све могуће начине (личним потстреком, конкурсима, наградама и сл.) да се наши књижевници и драмски аутори што јаче заинтересују за обраду мотива из народно-ослободилачке борбе у облику краћих, сценски лакших, популарних позоришних комада.

Но како таквих комада нема у довољном броју, а и ради што веће разноврсности, добро је прикупити и друге комаде, било наше било стране, који својим савременим духом и лепом књижевном обрадом могу корисно послужити просвећивању и племенитој уметничкој разоноди народних маса. Разуме се да првенствено треба узимати у обзир оне комаде који имају несумњиву књижевну вредност, јер је главни циљ ових драмских приказивања ипак културно подизање широких народних слојева. Али не би требало одбацивати ни оне друге уметнички можда слабије комаде, ако по својој идеји и по своме духу могу иоле корисно послужити културном подизању народа.

Најзад треба водити рачуна и о техничкој изводљивости ових комада « Велики, тешки комади, са високим сценским или глумачким захтевима (с много лица, с тешким улогама; са богатим декором итд.) мучно да би се могли настудирати и искористити, обзиром на доста примитивне могућности наших дилетантских дружина. Зато треба бирати краће и сценски лакше комаде - тј. са што мање лица и сценских захтева (кулиса, декора, костима, шминке итд.) - а нарочито комаде који су својим мотивима и садржајем што ближи народу.

Одабране комаде треба брижљиво и читко преписати (откупати на машини), са ознаком аутора, и са назначењем како је и где комад досада игран и с каквим успехом. На основу примљеног материјала савезно ће Министарство предузети све што је потребно за умножавање (односно штампање најбољих комада за популарна позоришта, и делиће их као помоћ федералним јединицама. Узгред напомињемо да је дужност самих федералних јединица да се брину око снабдевања овојих народних позоришта, као и осталих просветних установа, свим оним што им је. потребно за правилан и успешан рад. Савезно министарство помагаће у првом реду оне федералне јединице које још не располажу довољним средствима или искуством у раду.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник

Одељења за народно просвећивање,
Стево Десић

Расписано:

Председништву Министарског савета

Јавном тужилаштву ДФ Југославије

Гл. Одбору АФЖ-а

Председништву УСАКЈ-а

Главном одбору Јединственог синдиката

Мин. просвете Србије

Мин просвете Хрватске, Одељење за народно просвећивање Загреб

Мин просвете Словеније, Одељење за народно просвећивање Љубљана

Мин просвете Црне Горе, Одељење за народно просвећивање Цетиње

Мин просвете Босне и Херцеговине, Одељење за народно просвећивање Сарајево

Мин просвете Македоније, Одељење за народно просвећивање Скопље

Гл. НОО Војводине Просветно одељење, Нови Сад

Просветном одсеку Обласног НОО за Косово и Метохију, Приштина

Просветном одсеку Обласног НОО Санџак

Помоћнику Министра просвете

Општем одељењу

Одељењу за

Одељењу за культуру
АЈ; 313-9-30

**344 ВЕЛ. УРОШЕВИЋ ИЗ ОДЕЉЕЊА ЗА НАРОДНО ПРОСВЕЋИВАЊЕ МИНИСТАРСТВА
ПРОСВЕТЕ СРБИЈЕ – МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ДФЈ**

Министарство просвете Србије
Одељење за народно просвећивање
Бр 12
6 VIII 1945. Београд

МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

БЕОГРАД

У прилогу акта достављају вам се позоришни комади и рецитације и то:

1. Наша девојка – 4 стране; 2. Свињарка – 8 страна; 3. Хаџи Лоја – 10 страна; 4. Девојка са севера – 11 страна; 5. Како се калио челик – 9 страна; 6. Машењка – 34 стране; и 8 лист. са разним рецитацијама.
СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

Начелник

АЈ;313-9-30

Одељења за народно просвећивање,

**345 ОДЕЉЕЊЕ ЗА НАРОДНО ПРОСВЕЋИВАЊЕ МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ ДФЈ –
МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ МАКЕДОНИЈЕ, СКОПЉЕ**

Министарство просвете
Демократске Федеративне Југославије
Одељење за народно просвећивање
Бр.5301
17. октобра 1945 год. Београд

МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ МАКЕДОНИЈЕ

Одељењу за народно просвећивање

СКОПЉЕ

Шаљемо вам за вашу употребу следеће позоришне комаде:

1. Б. Нушић: Хаџи Лоја
 2. А. Глатков: Свирепа романа
 3. Б. Горбатов: Како се калио челик
 4. [Б. Горбатов]: Младост отаца
 5. М. Горки: Мати
 6. Г. Мерљински: Прстен с котвом
 7. [Г. Мерљински]: Наша девојка
 8. [Г. Мерљински]: Свињарка
 9. [Г. Мерљински]: Девојка са севера
 10. [Г. Мерљински]: Две збирке песама
- Молимо да нам потврдите пријем наведених дела.
СМРТ ФАШИЗМУ-СЛОБОДА НАРОДУ

Начелник

АЈ;313-9-30

Одељења за народно просвећивање

**346 БОГУМИЛ ГЕРЛАНЦ, НАЧЕЛНИК ОДЕЉЕЊА У МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ
СЛОВЕНИЈЕ – МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ДФЈ**

Narodna vlada Slovenije
Ministrstvo za prosveto
v Ljubljani
III.Št.5250/5.

v Ljubljani, dne 8 oktobra 1945

Predmet: Lutkovna gledališča
Vaša št. 4570 dne 27 IX 1945

v Sloveniji.

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ ДЕМОКРАТСКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОДЕЛЈЕНЈЕ ЗА НАРОДНО ПРОСВЕЋИВАЊЕ

Београд

На тамошњи допис з дне 27.септембра 1945 в горaји задеви пороћамо следеће:

Лутковна уметност је била в Словенији же згодaј развита. Же по први световни војни је 1.1922, установил акадeмски сликар Клеменчић Милан прво лутковно гледалишће в Лjубљaни, изделал сам лутке и сценаријо и прирејал тeдaнске прeдстaвe, ки со досеглe велики уметнишки ниво.То лутковно гледалишће је потeм прeвзeлo жeнскo друштво Атeнa и прирејалo прeдстaвe в народном дому.

Туди в оквиру Сокoлских друштeв со се по Словенији и в Лjубљaни установљaвали лутковни одри, ки со прирејали рeднe прeдстaвe. До зломa прeдaприлске Југослaвије је в словенији деловало околи 40 лутковних одров. Токoм окупације па је била вeћина тeх лутковних одров з вsem инвeнтaриeм и луткaми унићeна.

Мeд освободилно војно се је на освобoјeном словeнском оземљу установилo прво партизанско лутковно гледалишће, ки је имeлo прво своје прeдстaвo 31.XII.1944. в Чрмошњичах.Иницијaтиво за то глaлишће је дал тов.Лаврић Лoјзe, члaн Centralнe тeхникe , ки је туди изoбликовал лутке. Упризорили со 4 дeјaнскe игрo Алeнкe Герловићeвe "Јурчeк и трије разбојници". То глeдaлишће је потeм прирејалo прeдстaвe в Бeли Крајини, сeврeнeм делу Гoрскeгa Которa, по Штaјeрскeм и в Примoрскeм и в Лjубљaни. То лутковно глeдaлишће па се је прeд кратким рaзишлo.

В Лjубљaни па се је прeд кратким установил иницијaтивни одбор словeнских луткарeвки хоће устновити в Лjубљaни центрaлно лутковно глeдaлишће ки би прирејалo прeдстaвe по словенији злaсти в обмeјнeм пaсу. Тeрeнтнo штa је ансамбл лутковнeгa одрa иницијaтивнeгa одборa словeнских луткарeв в Лjубљaни 10 игрaлцeв; то глeдaлишће вoди тов Кoвaч Вeкoслaв, ки је довршил спeциaлнe луткарскe тeчaјe нa Чeшкeм. По добитиeних информaцијaх се бoдo в краткeм установили лутковни одри в Тржишћу, Врхики в Трboвљaх и Шт. Јeрeју.

Тукaјшњe прoсвeтнo министaрствo нимa нa рaспoлaгo пoтрeбних финaнчних срeдствeв, дa би послaлo двa тукaјшњa луткарскa игрaлцa нa испoпoлнитeв в СССР. Пaш па бo тукaјшњe министaрствooддeлeк зa лjудскo изoбрaжeвaњe увидeвaјoч вaжнo влoгo ки је вршe лутковни одри в пoглeду вzгoјa млaдинe, с своје страни в оквиру дaних мoжнoсти подпрлo стрeмлeњa и дeлo иницијaтивнeгa одборa словeнских луткарeв в Лjубљaни.

Смрт фaшизмa – Слoбoдa нaрoду!

Нaчeлник oддeлкa:
Бoгoмил Гeрлaнц

AJ;313-9-30

**347 ЖИВАН МИЛИСАВАЦ, ШЕФ КУЛТУРНО-ПРОСВЕТНОГ ОДСЕКА НАРОДНЕ
СКУПШТИНЕ АП ВОЈВОДИНЕ – МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ДФЈ**

Претседништво Народне скупштине
Аутономне Покрајине Војводине
Одељење за просвету

Број: 2961

24. октобра 1945 год. Нови Сад

Предмет: Популарни позоришни комади – извештај

МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ДЕМОКРАТСКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
-Одељење за народно просвећивање

У вези вашег наређења број 1925 од 25 јуна 1945 године у прилогу достављамо Вам три комада књиге Позоришне библиотеке – секције за дилетантска позоришта Војводине – св. 1-2 с молбом на употребу.

Уједно вам подносимо следећи извештај:

Секција за дилетантска позоришта Војводине штампаће од сада сваког месеца по једну свеску позоришне библиотеке. Поред позоришних дела и песама у свескама ће се штампати и чланци о режији, декору шминци итд.

После изласка из штампе – слажемо Вам ове свеске на употребу.

Секција за дилетантска позоришта Војводине расписала је конкурс за најбоља дела погодна за дилетантска позоришта. До одређеног рока стигло је 25 комада. Оцењивање дела врши одређени жири и за неколико дана ће завршити рад, па ће се потом награђена дела штампати у оквиру позоришне библиотеке.

Све књиге које буду излазиле односно које буду штапапне од стране позоришне библиотеке достављаће вам се.

Секција за дилетантска позоришта Војводине расписиваће и надаље конкурсе за позоришне комаде те ћемо вас о исходима истих извештавати.

Уколико добијете позоришне комаде из других федералних јединица – молимо Вас да нам их пошаљете како би их могли употребити за дилетантска позоришта на територији Војводине. Уколико нам их не можете послати – молимо Вас да нам пошаљете списак са знаком адресе где се могу набавити да би се непосредно могли обратити издавачима или писцима у овом циљу.

Напомињемо – да је у приложеној свесци «Главу шећера» драматизовао Боривоје Ханауска, редитељ Војвођанског народног позоришта у Новом Саду, «Изборе» према роману Јаше Томића «Трулеж» драматизовао је Влада Поповић, референт за уметност овог Одељења, а «Илузију емигрантског двора» написао је један друг из Југословенске армије, чије нам име није достављено. Када нам буде достављено јавићемо Вам.

СМРТ ФАШИЗМУ – СЛОБОДА НАРОДУ!

ПОВЕРЕНИК

Шеф културно-просветног сектора
Живан Милисавић

AJ;313-9-30

**348 МИРАН ПЕТРОВЧИЧ, ШЕФ ОДСЕКА ЗА ПОЗОРИШТЕ МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ
СЛОВЕНИЈЕ – МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ФНРЈ**

Narodna Vlada Slovenije
Ljubljana dne 1.decembra 1945
Ministarstvo za prosveto
Oddelek za ljudsko izobraževanje.
III.št. 9225/1
Predmet: Potrdilo o prejemu iger.
Na št. 5302 dne 17. X. 1945.

MINISTRSTVU PROSVETE DFJ
ODELENJE ZA NARODNO PROSVEĆIVANJE

S tem potrjujemo prejem poslanih iger in sicer

B. Nušić "Hadži Loja", A. Gladkov "Svirepa romansa", B.Gorbatov "Kako se kalio čelik" in "Mladost otaca", M. Gorki "Mati", Merljinski G."Devojka sa severa","Naša devojka","Svinjarka","Mašenjka" ter dve zbirki pesmi.

Smrt fašizmu — svoboda narodu!

Šef odseka za gledališke
družine.

Miran Petrovčič

AJ;313-9-30

349 КОМИТЕТ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ

(Београд, 17. 6. 1946.)

ZAKLJUČCI KOMITETA
POVODOM KONFERENCIJE POZORIŠNIH STRUČNJAKA ODRŽANE PRI KOMITETU ZA
KULTURU I UMETNOST

Pitanje kadrova

Pitanje kadrova pokazalo se na konferenciji kao najvažnije i osnovno pitanje. Međutim, rešavanju tih pitanja u diskusiji sa osjetio nedostatak vlastitih unutrašnjih mogućnosti rešavanja samog problema, pa se i suviše tražio spas u nekom uvozu gotovih stručjaka iz inostranstva odnosno u slanju naših ljudi na školovanje u inostranstvo. Medjutim, perspektive za dobijanje sovjetskih stručnjaka minimalne su, jer uz najpovoljnije uslove moći ćemo da dobijemo najviše 3-5 režisera. Prema tome, ne ostaje nam ništa drugo nego da rešimo to pitanje sami. Sopstvenim snagama i nastojanjima kao što smo uglavnom rešavali i ostale naše probleme. Nema osnova za nekakav suviše veliki pesimizam u tim pitanjima. Treba više vere u narodne snage. A ne samo da se kadrovi stvore akademski.

Pitanje režisera provlači se još od bivše Jugoslavije. Ako pođemo od činjenice da radimo tek godinu dana onda nije nikakvo čudo što režisera još nemamo. Problem se mora rešavati postepeno. Važno je da uvidimo da su prve i osnovne snage za rešavanje svih tih pitanja ovde, u nama i kod nas. A da je za to potrebno i vremena i strpljenja, i da će još nekoliko idućih godina neminovno da se na tom putu pomalo i ramlje, toga treba da budemo svesni. Tako postavljanje stvari neosporno pretpostavlja i izvesnu smelost u izvlačenju i postavljanju novih ljudi.

U pitanju režisera mi možemo već sada da nešto učinimo. U Jugoslaviji, naime imamo poštenih, save-snih i kvalitativno dobrih režisera, od kojih bi svaki mogao da za godinu dana učini nešto od čoveka koji ima smisla, volje i talenta za režiju. U takvim nastojanjima i radu Komitet će imati i inicijativu a pružaće i svu moguću pomoć, pa makar ta aktivnost sadržala i izvesne pogreške, makar ona išla i na uštrb nivoa do koga se već došlo. Bez takve jedne široke aktivnosti uopšte je teško i pretpostaviti da bi se moglo doći do novih kadrova tj. do izvesnih rezultata, a bez ikakvih rashoda. Što se tiče slanja naših ljudi na studije u inostranstvo, to može da bude tek jedna od propratnih i pomoćnih pojava, jedan eventualan plus u čitavom tom procesu. Komitet je sa svoje strane preduzeo da se u SSSR pošalje bar 5-10 naših ljudi na studije, a osim toga da nam se omoguću da i povremeno pošaljemo po koga, ili kakvu manju grupu, na kraći boravak u SSSR u svrhu sticanja izvesnih iskustava i znanja. Uz sve ovo moraće se sprovoditi stalna zamena kadra kojim se raspolaže u samoj zemlji, što konkretno znači dovođenje i slanje izvesnih ljudi iz provincijskih pozorišta u centralna i obratno. Tu spada i razmena odnosno gostovanja čitavih pozorišta, pre svega centralnih pozorišta, u manjim mestima. Manja pozorišta, a naročito najistaknutiji pojedinci iz njih imaće od gostovanja u centrima naročitu priliku da se tamo u mnogom isprave, da mnogo nauče, kao i da budu kritikovani.

U vezi izvesnih primedbi da su glumci danas premoreni toliko da ih više ništa ne interesuje, mišljenja smo da glumci danas uglavnom ne rade više nego u bivšoj Jugoslaviji, naročito ako se uzmu u obzir uslovi koji su onda bili teži nego danas. Osim toga, danas je takva epoha koja zahteva davanje maksimuma naših snaga i mogućnosti i danas ne bi trebalo ni postevljati takva pitanja, nego se pozabaviti pitanjem ko je kriv da se tako radi u pozorištima i da se ljudi osećaju premorenima.

Materijalno pomaganje pozorišta

Pitanje materijalnog pomaganja koje je tesno vezano s kadrovima, a koje se često prilazi nepravilno, u stari je pitanje odnosa pozorišta prema državi kao čuvaru narodne kase. Država treba da daje subvencije pozorištu i ona danas, a razmerno prema ostalim potrebama i mogućnostima daje vrlo mnogo. No i svaka uprava pozorišta sa svoje strane, odnosno ljudi koji se bave tom problematikom, treba da se otrgnu od one izvesne inercije kako bi i pozorište učinilo što više za svoje sopstveno materijalno osiguranje. Puteva za to ima mnogo. Jedan je na primer stvaranje većih pozorišnih dvorana (dogradjivanjem na stare zgrade i sl.) zatim stvaranje novih vrsta pozorišta, itd. Ukratko potrebno je temeljito pretresti problem šta svako pozorište može sa svoje strane da učini za finansiranje samog sebe, odnosno za smanjenje tereta koji za pozorište pada na državu.

Pitanje uprava pojedinih pozorišta

Što se tiče uprava pojedinih pozorišta odnosno njihovog menjanja, to je pitanje Ministarstva prosvete naših narodnih republika. Komitet će se baviti pitanjima uprava pozorišta u smislu na pr. da li finansijski deo uprave treba da se odvoji od umetničkog ili ne, dakle pitanjima opšte i principijelne važnosti i značaja, zatim pitanjima rukovođenja uopšte, kao i pomaganja i sl.

U pitanju predloga stvaranja nekih centralnih uprava za sva pozorišta jedne narodne republike (slučaj Slovenije) mišljenja smo da bi to bilo pogrešno, ukoliko se takva uprava ne zamišlja kao jedno opšte rukovodstvo. To bi naime značilo stvaranje novog aparata što je uz Ministarstva prosvete i njihova odeljenja za kulturu

i umetnost sasvim suvišno. Ovakva bi centralizacija bila vrlo loša, jer bi se uprave pojedinih pozorišta time stvarno svele na marionete.

Opšte napomene u vezi sa kadrovima

Komitete će sa svoje strane voditi brigu o svim ovim problemima i o njihovom rešavanju; nastojace uopšte da se u celokupni naš umetnički i kulturni život unese što više živosti, polemike, zdrave kritike i borbe mišljenja, samo da se što pre izađe iz onih starih kolotečina na koje smo se u mnogim kulturnim problemima jednostavno navesli, te se tako još uvek po njima inertno vučemo ili, negde, i stojimo. Neka naša pozorišta stekla su još pre rata izvestan nivo, nekakvu akademičnost rang i kategoriju, što treba da se sačuva ali se čuva nekako temeljno. A to svakako doprinosi mrtvili našeg pozorišnog života. Da bi se to razbilo ne treba se plašiti novih mladih ljudi, ako oni znače dolazak novih snaga što, naravno, ne znači da ćemo dopustiti da uzme maha sve ono što se kome sviđa. Moramo imati smelosti da se omoguću mladima da procenjuju stare pojmove i načine, jer bez toga nema mnogo izgleda za nešto novo i dobro. Uz sve ovo Komitet će još posebno voditi brigu o mogućnostima osnivanja jedne centralne visoke škole za pozorišnu umetnost, kao i osnivanje centralnog pozorišta.

Isto tako Komitet će voditi brigu i o nabavci potrebne literature, naročito iz SSSR, koja će biti uvod i dopuna «Sistemu glume» Stanislavskoga, koje je za sada jedino delo ove vrste prevedeno na naš jezik.

Odlučeno je da narodne republike omoguće posećivanje škola za pozorišnu umetnost i talentima iz unutrašnjosti davanjem posebnih stipendija u te svrhe. Talente treba tražiti ne samo za školovanje nego i za direktno uzimanje u pozorište, prvenstveno u narodu, na samom terenu, u. provincijskim pozorišnim grupama, ili na takmičenjima ovih u okružnim centrima i slično.

Po pitanju kadrova za film Komitet će voditi brigu da se ne dezorganizuje pozorište, a ne i onemoguću razvoj filma. Dok se ne jave i ne razviju samo filmski glumci Komitet za kinematografiju tražiće i uzimaće ljude za film samo u dogovoru i sporazumu s Komitetom za kulturu i umetnost.

Pozorište i široki narodni slojevi

Postavlja se pitanje šta i kako pozorišta daju publici, na koji način vežu i privlače publiku, a s druge strane, šta u našim uslovima publika dobija koje su njene materijalne i kulturne mogućnosti da bude pozorišna publika.

Treba da računamo s tim da je veza pozorišta sa širokim narodnim slojevima čvršća, šira i sadržajnija ukoliko se više podiže materijalni i kulturni nivo radnih slojeva, a u tom podizanju. treba i pozorište da ima svoje mesto i ulogu. Svojim učesćem i saradnjom u podizanju kulture i životnog standarda masa, pozorište podiže ujedno i svoju publiku te tako vrši dvostruku ulogu: prvo, razvija se kao pozorište, i drugo, razvija svoju publiku.

Sve to znači da se to pitanje prvenstveno postavlja kao pitanje repertoara. Pozorište ne može bilo s kakvim repertoarom da deluje u tom smislu niti da privlači publiku. A to se opet postiže oživljavanjem najvrednijeg u klasi, iskorišćavanjem što bolje savremene drame iz inostranstva, te stvaranjem savremene domaće drame koja ne mora obavezno da obrađuje teme i motive iz Narodnooslobodilačke borbe.

Ne smemo zaboraviti da pozorište jeste i da treba da bude izvesna tribina, u najboljem smislu reći i da baš kao pozorište može da deluje jače nego mnoge druge umetnosti.

Trebalo bi pristupiti osnivanju tzv. popularnih pozorišta, masama bližih i pristupačnijih, koje mogu biti recimo, i satirična, politička, propagandna i sl. Dok ne stvorimo takva pozorišta s odgovarajućim repertoarom, lakših za shvatanje i direktnijim za delovanje, propagandno-efektnijim i lakšim za prenošenje, dotle nećemo moći da stvorimo one transmiseone kaiševe koji su danas potrebni između većih reprezentativnijih pozorišta i šire publike.

S tim u vezi postavlja se i pitanje načela pozorišta, načela režije, glume itd. Nekakav šablon koji bi važio za svaku priliku, naravno, ne može se propisati. No ako bi se opet upustili u eksperimente, kojima bi publiku zaplašili, kojima bi diskreditovali pozorište kao ozbiljnu ustanovu i kojima bi mogli zadržati samo izvesnu publiku nastranog ukusa, time neosporno ne bi učestvovali na planu opšteg podizanja našeg naroda, na podizanju pozorišta i stvaranju pozorišne publike. Nađe je stanovište da je potrebno držati se u gornjim okvirima i RAZVIJATI U OSNOVI JEDNO REALISTIČKO POZORIŠTE.

Pitanje povezivanja pozorišta sa širokim narodnim slojevima postavlja se i kao pitanje direktnog učešća pozorišta u obnovi i izgradnji zemlje. Naša su pozorišta učestvovala u prvomajskom takmičenju. Međutim, pojavila se tendencija da se takmičenje shvati i postavlja princip: koje će pozorište dati više predstava. To je nepravilno. Pitanje učešća pozorišta u takmičenjima treba shvatiti kao pitanje da pozorišta (horovi, orkestri i sl) svojim priredbama pomažu takmičenja u industriji i velikim gradovima, tj. da se priredbe daju po fabrikama, selima i mestima, gde se ljudi takmiče u ostvarivanj. zadataka na planu obnove i izgradnje naše nove domovine. Pozorišta na pr. treba da odlaze na mesta takvih poduhvata, kao što je Omladinska pruga, kopanje kakvog većeg kanala, na radove na izgradnji autostrade Beograd-Zagreb itd.

U neposrednom privlačenju publike, naročito nove, naše je mišljenje da se u dosadašnjoj praksi u nekima od niza upotrebljivanih metoda grešilo. Tako na pr. u pitanju davanja popusta sindikatima na kartama. Radnička klasa u državi radnog naroda nije i ne može biti nečiji pastorak kome bi se moralo davati jeftinije karte za pozorište. Dovođenja radnika u pozorišta ne postavlja se kao pitanje nepovlastica kod plaćanja ulaznica, nego kao pitanje podizanja kvaliteta rada a time podizanja radnicima njihovih plata. Davanjem povlaštenih karata radnicima stvarali bismo od njih ne samo "povlašćenu klasu" a time ne samo cepali radni svet nego bi kod radnika razvijali i izvesno gotovanstvo koje je nespojivo s principima i osnovama na kojima se temelji naša nova država.

Što se tiče specijalnih i posebnih potrebnih priredbi za vojsku, radnike i slično i te se mere mogu prihvatiti samo za privremeno. Jer, načelno nije potrebno odvajati vojsku, dake ili radnike od ostalog naroda. Njima se mogu davati specijalne predstave samo u tom slučaju ako ima nekih specijalnih razloga, ako to dolazi na zahtev koje nadležne komande itd.

Popularisanje pozorišta putem izvesne propagande i reklame takođe ne smemo ovde zapostaviti. Tu u prvom redu ističemo ulogu štampe. Naša će štampa morati da posveti punu pažnju pozorištu, ako hoćemo da ona stekne što veći ugled i da se što potpunije shvati njeno značenje. To je osnovni zadatak štampe i kritike u odnosu na pozorište. Uz to treba pronaći još stotine drugih načina za popularisanje pozorišta. Na pr. prenošenje pojedinih scena koje drame ili opere preko radio, zatim popularisanje najboljih glumaca putem izdavanja njihovih fotografija i slično, a tokom vremena moraće se pristupiti i davanju stalnih nagada, spomenica i titula.

Gostovanja

Pitanju gostovanja treba posvetiti što veću pažnju. Moramo imati na umu naročito dva momenta: prvo u većim pozorištima ne treba forsirati gostovanja tako pozorište izgubiće, svoj nivo, da se na neki način dezorganizuje i raspadne, i ako u planiranju rada. obavezno moramo tražiti što šire mogućnosti gostovanja ne smemo shvatiti jednolično tj da samo velika pozorišta idu u provinciju nego, treba konkretno predvideti da u svakom slučaju i mala pozorišta gostuju a većim mestima što će svakako biti korisno za njih i za publiku. Isto to vredi, razume se i za gostovanja pojedinaca. Bilo bi potrebno organizovati i takmičenja amaterskih pozorišta u okruženim mestima i tu izabrati najbolje i slati ih u centre narodnih republika da gostuju tamo.

U prošloj sezoni gostovanja pozorišta, i umetnika uopšte, između republika bila su neznatna. To govori o izvesnoj nacionalnoj zatvorenosti i samodovoljnosti naših republika, što bi trebalo razbiti, a gostovanja svestrano organizovati. Iduće sezone ta gostovanja treba naročito da posluže zbližavanju raznih naših kulturnih ustanova iz čitave države a tu zatvorenost koja se naročito pokazuje između intelektualaca treba na neki način razbiti. U obzir dolaze gostovanja čitavih pozorišta, zatim pojedinih glumaca, majstora itd. Treba ih organizovati unutar pojedinih republika između tamošnjih centara i pokrajina, a naročito između republika kao i u Beogradu, kao centru države. Posebnu pažnju moramo posvetiti izvlačenju na površinu umetnika i pozorišnih radnika iz onih delova zemlje gde je nacionalni pokret i život do oslobođenja bio gušen kao na primer u Makedoniji i Vojvodini, a takođe i našim manjinama kao što su Šiptari na Kosovu i Metohiji.

Neko detaljnije planiranje bilo bi teško gotovo i nemoguće. Ovde je važno da se stvar postavi načelno a Komitet će zatim, prateći život i potrebe, praviti realne planove za izvesne periode da bi ih pomoću pozorišta odnosno preko ministarstva prosvete i njihovih odeljenja za kulturu i umetnost, tokom sezone ostvarilo. Pri tom moramo paziti da se uspostavi što bliži kontakt između Slovenije i ostalih republika jer je Slovenija neka-ko najudaljenija i prostorno i jezično. Isto tako, dokle god to bude aktuelno, gostovanja i kulturno delovanje u Julijskoj krajini ne smemo prepustiti samo Sloveniji i Hrvatskoj. Ističemo da je potrebno voditi računa i o gostovanjima u formi izvesnih dekada umetnosti, naših republika u Beogradu gde bi nastupala ne samo pozorišta

i njihovi orkestri, već i književnici i harmonije, baletske i folklorne grupe, horovi itd. Sigurno je da Beograd odnosno srpski narod, neće u tom pogledu hteti onu ulogu koju u SSSR ima Ruski narod. No Beograd je glavni grad naše države i on može i treba da bude centar u kome će se sprovesti izvesna takmičenja na taj način iscrpljivati sve snage i najbolji kvaliteti naših republika iz čitave zemlje. Što se tiče materijalne snage i uslova gostovanja među republikama, treba u prvom redu imati na umu DA TA GOSTOVANJA MOGU IĆI JEDINO PREKO KOMITETA i da će tako biti isključena svaka anarhija. Komitet će dati ideje i stvoriti plan za gostovanja dok će pozorište davati konkretne predloge na to. Prema značaju i nužnosti pojedinih gostovanja, Komitet će odlučiti, u kojoj će meri i on sam učestvovati, kako u organizovanju dotičnog gostovanja tako i u snišenju troškova. Načelno sva gostovanja postaviće se na komercijalnu bazu. Oni koji traže i nude gostovanje dostaviće Komitetu uslove, a Komitet će preko svoje poslovnice povezati s drugom zainteresovanom stranom i utvrditi uslove gostovanja. U izvesnim slučajevima, kad gostovanje ima naročito kulturno-politički značaj Komitet će jedan deo preuzeti na sebe tražeći za te svrhe subvenciju od Vlade. Mišljenja smo, da na istim principima treba postaviti i u okvirima pojedinih republika.

Gostovanja iz inostranstva mi smo do sada uglavnom ostvarivali komercijalno. Razume se da se takvom praksom mora prekinuti. Sva gostovanja u inostranstvu i iz inostranstva treba da budu jedino preko Komiteta i ona načelno treba da se vode na komercijalnoj bazi kao i na bazi razmene, za koju dolaze u obzir ne samo sveslovenske nego i druge zemlje kojima ja moguće.

Dajemo nekoliko opštih napomena: ne treba misliti samo na operska gostovanja grupa nego i pojedinca; i konačno, ne misliti samo da se u goste ide nego da se u goste poziva i prima.

U ovom pitanju spadalo bi i tako zvano pitanje patronata. Naše je mišljenje da te patronate ne bi trebalo postavljati isuviše široko, nego više kao pitanje patronata velikih pozorišta nad amaterskim i provincijskim pozorištima izrično. Uopšte smisao patronata treba da bude da se i na taj način što direktnije deluje na stvaranje publike i širenje pozorišne umetnosti, kao i na stvaranje samih kadrova za pozorište. Patronat u tom smislu ne treba da ima čitavo pozorište nego to može da ima veća ili manja grupa samih glumaca.

Kritički osvrt na prošlogodišnji repertoar i načelne odluke za iduću sezonu

Potrebno ja odmah istaći da mi ne želimo da propisujemo repertoar nego samo da utvrdimo osnovna, opšte i načelne linije, na osnovu kojih će pojedina pozorišta sama sastavljati svoje repertoare uz punu sopstvenu inicijativu. Treba shvatiti kao obavezu da te repertoare prijave svojim ministarstvima prosvete na odobrenje, saglasnost i diskusiju, a odobrene repertoare da dostave naravno i Komitetu kako bi i on imao pregled šta se u zemlji radi i kako bi savetima mogao uticati na eventualne potrebne izmene, dopune itd.

Osnovna linija našeg repertoara, govoreći uopšte, jeste da se repertoarskom politikom sprovodi i podržava naša opšta unutrašnja i spoljna politička linija, naša opšta kulturna i privredna linija. Konkretnije to znači da naš repertoar s jedne strane treba da ima savremenu dramu koja bi se bavila problematikom današnjice, a i problematikom naše istorije i uopšte našeg života i u prošlosti i u sadašnjosti. Dakle naš repertoar treba da iz našeg domaćeg kulturnog nasleđa oživi ono što je najpozitivnije i što najviše odgovara današnjim uslovima. Tu treba uzeti ono što je najaktuelnije i najkorisnije kako u umetnosti tako i u punom narodnom smislu. Zašto je na pr. danas neophodno da se u čitavoj našoj zemlji da nešto iz dubrovačke prošlosti? Zato što mi čitavom svetu možemo i treba da dokažemo da imamo svoju dramu već pre 400 godina. Da smo kulturni narod, da smo vitalni i da nismo samo dobri borci već i narod sa sopstvenom kulturnom tradicijom i nasleđem. Takvim razlozima kulturno-političkog karaktera treba oživljavati našu kulturnu prošlost a sličnim merilima treba prići i sastavljanju inostranog repertoara. U naš repertoar moramo uneti i drame ostalih slovenskih naroda. U prošloj sezoni nije kod nas prikazano ništa poljsko ili bugarsko. I ostale narode moramo uzeti u obzir.

Tu se postavlja još jedan momenat na osnovu koga treba takođe sastavljati naše repertoare. Radi se naime o unutrašnjim odnosima, odnosno o politici nacionalnog zbližavanja. Za prošlu sezonu ne možemo se pohvaliti da smo u tom pogledu vodili pravilnu politiku. U Beogradu je igrana jedna hrvatska drama, a ni jedna slovenačka. U Zagrebu tri srpske a ni jedna slovenačka. Ovakvi primeri pri sastavljanju repertoara trebalo bi da u idućoj sezoni potpuno nestanu. Ako možda nema potrebnih prevoda treba da se odmah učini sve kako bi se do njih na vreme došlo i kako bi ne samo beogradsko, nego i svako drugo centralno pozorište planski igralo drame i svih ostalih naroda. Tome treba posvetiti naročitu pažnju, snižujući ako je to potrebno i nivo ka-

da se radi o dramama naroda koji tek sada dobijaju i razvijaju svoju književnost tj. od oslobođenja ili najdalje od 1941 do 1942 godine.

Naročito se moramo zaustaviti pred problemom naše savremene drame. Mi je danas nemamo. Uzimajući u obzir 4 godine oslobodilačkog rata i godinu dana života u slobodi, razumljivo je da se u to vreme uglavnom nije moglo na dramskom polju ništa pojaviti. No ne treba shvatiti kao tragičan i zaplašujući momenat, jer se ljudi posle rata bez sumnje ustežu da pišu onako kako su pisali za vreme rata. Plaše se i pišu teže. Uostalom možda je ovo ćutanje od godinu dana pripremanje za nešto veće i značajnije. S druge strane, sigurno je da moramo učiniti sve kako bismo došli do kakvih takvih domaćih drama iz savremenog života, ali ne treba zapostaviti ni drame koje obrađuju drugu tematiku. Tu moramo usvojiti nekoliko momenata. Prvo, ako se negde u državi kakva takva drama savremenog pisca moramo je, ukoliko to ona zaslužuje popularisati u čitavoj zemlji da bi se na taj način popunila praznina u našoj dramskoj književnosti. U kojoj god se republici takva drama pojavila znači da smo dramu dobili za sve ostale republike. Drugo pri stvaranju takvih, novih drama na repertoar, smatramo da ne treba biti veliki probirač. Treba izneti na repertoar drame koje su sada pisane, ali uz uslov da ih u kritici ne prikazujemo kao nešto veliko, kao najdalji domet već uzimati to u stvari kao materijal posle koga treba da se javi nova i bolja drama.

Da bi se pak donekle sačuvao nivo postojećih pozorišta, a s druge strane da se da što više novih dramskih dela potrebno je po našem mišljenju, neke od njih davati najpre u provinciji na izvođenje. Zatim neke od njih ako baš naročito ne odgovaraju pozorištu treba izneti na scenu preko tzv. samostalnih udruženja glumaca i tim okolnim putem izneti ih kao materijal za diskusiju, za podsticaj, za inicijativu. Osim toga, takve drame mogu davati naročita pozorišta novog tipa u gradovima. Uz sve ovo potrebno je nastojati da se pojavi kritika, da se i ona malo zanima oko tih novih drama, ukoliko one već i same po sebi nisu toliko vredne. Iz diskusije i iz onoga što će se oko tih drama na taj način stvoriti svakako će se pre pojaviti nego iz atmosfere mrtvila i ćutnje. Moraćemo voditi brigu i računa i o repertoaru malih, pokrajinskih i diletantskih pozorišta. Repertoar za njih mora da je specifičan, a ne imitacija ili doslovno prenošenje. Pri stvaranju tih repertoara mora se naročito voditi računa o uslovima gde se šta daje i o publici kojoj se daje. U diletantskim okružnim pozorištima treba dati što više dnevnog i propagandnog materijala. Tu treba pokrenuti šire mase na privredne napore, kao i na kulturne. Pored drame kakve se daju u većim gradovima u manjim gradovima pozorište treba da je aktuelnije i da deluje neposredno. Razume se da sve to ne treba proglasiti umetnošću. Sve to moramo uzeti u obzir bez ikakve bojazni, ali ne zapostavljajući pri tom ovaj visoko-kulturni deo stvari. Utvrditi razliku između repertoara malih pozorišta nužno je zbog toga da bi se onemogućilo prenošenje grešaka centralnih pozorišta dole. Na scene provincijskih pozorišta često su mehaničkim prenošenjem došle najlošije stvari koje su davane u centralnim pozorištima. Zahvaljujući verovatno beogradskom pozorištu i njegovom uticaju ne samo na provinciju nego i na ostala pozorišta, na našim pozornicama pojavila su se drame kao na pr. «Hasanaginica», «Devojačka kletva», «Zona Zamfirova», «Hajduk Stanko» i slično. Razumljivo je da se u idućoj sezoni s takvom praksom mora prekinuti.

Osim toga, u našim pozorištima se pojavila ona stara trka za novcem tj. sastavljanje repertoara prema tome šta onaj najniži ukus publike hoće da bi se na taj način izvuklo što više novaca. Međutim, jasno je da naša nastojanja treba da idu za tim da se kuća puni dobrim stvarima i predstavama.

Potrebno je takođe da se skrene pažnja i na nekritičnost u odabiranju stvari iz sovjetske književnosti. To nam najbolje pokazuje primer «Platona krečeta» od Kornejčuka. Isto tako se nekritički postupa pri odabiranju starije sovjetske drame. Kad su se napr. Pojavile drame «Kvadratura kruga», «Milion muka», «Tuđe dete» itd. Drame koje su u Sovjetskom Savezu već skinute s repertoara, osim toga što su slabe one nisu ni aktuelne, a još manje stavljaju na dnevni red bilo šta iz naše savremene problematike.

Kao što se u Zagrebu nisu setili da igraju Krležu, isto se tako ni jedno naše pozorište skoro nije potrudilo da stavi na scenu Gorkoga. I tako dolazimo do apsurdna da smo imali dva komada od Kornajčuka, a ni jedan od Gorkoga. To je naročito nezgodno baš ove godine kada se radilo o desetogodišnjici smrti Gorkoga.

Posebno ističemo da drame iz NOB-a ne treba silom izmišljati. Ne smemo dozvoliti da zato što cenimo NOB-u izmišljamo neke drame i silom ih stavljamo na repertoar. U pitanju regionalne drame, na regionalnim jezicima, potrebno je da zauzmemo jedan principijelan i opšti stav. Takve drame ne treba forsirati, ali ako ih ima ne treba ih izbegavati. U svakom slučaju treba da vodimo računa o tome da je pozorište škola čistog

književnog jezika, najboljeg, najlepšeg i najbogatijeg jezika. Osim toga pozorište treba da učestvuje na unutrašnjem psihičkom sjedinjavanju naših naroda, koji imaju sličan jezik, što takođe moramo imati na umu. Zato, ako je to moguće izraziti u procentima, regionalnu dramu ne bi trebalo davati više od 20%, uprkos toga što publika voli da je sluša.

Kod sastavljanja repertoara ne treba zaboraviti na dobre nemačke drame od velikih nemačkih klasičnih pisaca, jer zbog Hitlera i Gebelsa ili pisaca Gebelsovog kova nema smisla skinuti ih s repertoara.

Nužno bi bilo, to ponovo ističemo, da naši dobri poznavaoци drame posvete više pažnje dubrovačkoj drami i da se odatle iznosi što je moguće više na današnju scenu uz dobru preradu i adaptaciju. Isto tako ne bi bilo loše da se i naši najbolji romani iznesu na scenu. Besumnje ti pokušaji kojih je bilo i pre rata jednim delom su znak slabosti drame kao književne vrste kod nas što ipak ne sme da smeta da se izvesne odlične stvari u pripovetci ili romanu, u našoj književnosti na neki način iznesu na scenu. Ako ne već putem dramatizacije u užem smislu a ono možda na način kako to radi MHAT, na način kao što se učinilo sa «Vaskresenjem» ili «Anom Karenjinom». Na taj bi se način ne samo ispunile praznine usled nedostatka dobre domaće drame, nego bi se popularisali i dobri romani i pripovetke, a osim toga došlo bi se do izvesnih komada koji bi u svakom slučaju budili bar inicijativu. Na predlog nekih drugova da se pri Ministarstvu prosvete svake narodne republike osnuje jedan pozorišni savet, koji bi rešavao sva krupnija pozorišna pitanja pa prema tome i pitanje repertoara naše je mišljenje da u tom pogledu ne možemo zauzeti nikakav kategoričan stav. Treba se samo plašiti suvišnim instancama, treba biti što gipkiji, sa što nanje raznih nadtela. Što se tiče repertoara tu kategorički stojimo na stanovištu da se repertoar ne izrađuje ni u kakvim savetima da se pre njegovog nastajanja može diskutovati o opštim principima, a samo pravljenje repertoara treba prepustiti upravama. To je jedna od osnovnih stvari pozorišnih uprava kojima moramo prepustiti izvesno stvaralačko zadovoljstvo, bez čega nema stvaranja u pozorištu.

Po pitanju predloga da se pri Komitetu osnuje jedno dramaturško telo, naše je mišljenje da bi više odgovaralo da se takva tela ostvaruju pri pojedinim pozorištima. Ona bi tu bila ozbiljna i neposredna pomoć i upravi i režiserima kako u pitanjima izgradnje jednog planskog repertoara tako i u izgradnjim našeg pozorišnog stila i njegovih specifičnosti u pojedinim pozorištima i republikama.

Opera i opereta

Najveći deo pitanje opere već smo obuhvatili u pitanju pozorišta uopšte. Preostaju samo dakle neka manja specifična pitanja. Tako na pr. kod sastavljanja repertoara za operu mišljenja smo da treba voditi računa i o tome, da ukoliko to dopuštaju tehničke mogućnosti pozorišta u repertoaru budu zastupljene opere iz raznih muzičkih epoha i raznih stilova. Razume se da i sadržini opere treba takođe posvetiti više pažnje. Broj premijera ne treba da bude suviše velik, ali zato svaka premijera mora biti što solidnije pripremljena. Uopšte biće mnogo bolje ako bude manje operskih premijera a više repriza.

Naša domaća operska produkcija jeste i kvalitativno i kvantitativno slaba. Pošto prema tome težište repertoara ne može kod nas biti na izvođenju domaćih opera to je potrebno usmeriti rad na pretežno slovenski repertoar što naravno ne znači i na isključivo slovenski.

Više pažnje treba posvetiti i jeziku u operama, jer su prevodi često vrlo loši. Takođe treba više pažnje posvetiti i režiji kako ona ne bi zaostala za nivoom muzičke strane izvođenja opere što bi štetilo nivou izvođenja opere uopšte.

U pitanju oprete kao forme koja naročito privlači publiku i koja samo ako sepravilno postavi, može biti u neku ruku i most ka operi, mišljenja smo da je treba imati gde god je to moguće, i gde god ima razloga za to. Samo tu treba paziti i nastojati da se u opereti ne okupi onaj najgori operetski ološ.

Razna pitanja

U pitanju raznih diletantskih pozorišta razumljivo je da u zemlji kao što je naša, u njima danas ima svega i svačega. No bolje je i to nego da takvih pozorišta uopšte nema. Osim toga, dužnost je već i pozorišta a isto tako i naša da u tim pozorištima bude sve manje toga «svega i svačega». Ako sve to dobro shvatimo imajući na umu još i to da su diletantska pozorišta spona između širokih slojeva i pravih pozorišta onda na diletantska pozorišta nećemo gledati skeptički a s druge strane ni onda njih nećemo ograničavati na sreska ili pak

приморавати да се више дилетантских позоришта у каквом мањем месту слију у једно. Исто тако не треба стварати ни круто се држати принципа, да сваки округ баš мора да има своје окружно позориште. Све то зависи од могућности.

Другови у Црној Гори нашла су се пред проблемом да све потребе подмирују из једног центра. Но било би можда боље да постоје две групе у два града, него да су обе групе на Цетинју. На тај начин би се стварало и развијало такмичење.

У питању позоришног динара, наше становиште је да се позоришни динар укине јер нема никаквог смисла опореzivати људе који поседују биоскоп. Та је пракса остатак старе Југославије, где однос према биоскопу био drukčiji, а с друге стране где је публика и репертоар био drukčiji него што је то случај данас. Данас када се све то dobrim делом изменило, и кад је биоскоп постао важан, моћно и ефектно средство за културно деловање и пропаганду, данас је порез на поседовање биоскопа сасвим нелогичан и непотребан.

Питање инструменталиста је озбиљан проблем наших оркестара. Но на самим је музичким школама да оне што више повећају интерес за све инструменте, а не само за клавијир и виолину. Основно је код тога да заинтересовани увиде да је и уз остале инструменте njима осигурана egzistencija.

У веzi питања разних техничких стручњака у позориштима министарства просвете мораће се побринути да се у појединим позориштима омогући млађим људима стручно подизање на принципу учења заната, уз потребну полагање занатских испита, чиме ће се руке и звања озваничити људима и на тај начин осигурати и учврстити egzistencija.

У питању разних стручних knjiga и издања, наше је мишљење да би с обзиром на узак круг читалача такве ствари било најбоље штампати и издати само латиницом, а да буду намењене за употребу у читавој земљи. При министарствима просвете односно њиховим издавачким предузећима, могле би се основати мале централне библиотеке стручних ствари, а издати такође и разна кратка стручна упутства за дилетантска позоришта.

У питању листа Комитет је већ данас doneo начелну одлуку и када буде у могућности да један таква centralni list издаје онда ће тај list обухватити и retirати такође и питање позоришта. Но не у смислу некаквих службених критика и прописа, него у смислу идејног и начелног проčiшћавања основних питања позоришта, популаризација позоришта, те подстицање и развијање што буйнијег и богатијег позоришног живота, стварања рада уопште.

AJ;317-81-114

350 ВЕЛИБОР ГЛИГОРИЋ, УПРАВНИК ЈУГОСЛОВЕНСКОГ ДРАМСКОГ ПОЗОРИШТА, БЕОГРАД – КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ

(Београд, 27. 12. 1947.)

Велибор Глигорић,

Управник ЈДП

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ ЈУГОСЛОВЕНСКОГ ДРАМСКОГ ПОЗОРИШТА

Адаптација зграде на Врачару. Са адаптацијом аграде па Врачару за коју је планове израдио Пројектански завод Србије (арх. Белообрк) отпочело се још у августу месецу. По програму, зграда је требала да буде готова 31 децембра 1947 године. Како је међутим градња отпочела изван плана, то је настао читав низ потешкоћа у добављању потребног материјала. И поред интервенције од стране надлежних фактора, које су скоро увек биле брзе и ефикасне, ипак је услед тога у градњи настао извесан застој. Поред тога, предузеће које је одређено за извршење адаптације није показало ни довољно организационих способности ни довољно настојања да своје обавезе испуни о року. У самом процесу рада ми смо више пута на ту чињеницу упозоравали и свога административно-оперативног руководиоца, и Министарство грађевина Србије, и Контролну комисију, и њихова интервенција, и поред тога што је била релативно успешна, није убрзала процес рада у толикој мери да би зграда у року могла бити довршена. Према моменталном стању зграде, на којој су већ углавном извршени сви груби радови, може се очекивати да ће зграда бити готова крајем јануара месеца 1948 године.

Уметнички рад С уметничким радом овај театар отпочео је средином месеца септембра ове године. Како се извесан број ангажованих уметника, у то време налазио на филму, то управа позоришта није могла отпочети са увежбавањем оних дела с којима намерава отпочети своју јавну позоришну делатност. Средином октобра по повратку глумаца са филма, приступило се припремању прва три кома-

да с којима ће позориште изаћи пред публику. То су «Краљ на Бетајнови» од Цанкара "Ујка Вања" од Чехова и «Рибарске свађе» од Голдонија. Сва три комада већ су релативно солидно увежбана и уз мале поправке и уметничка дотеривања моћи ће да одговоре уметничком захтеву и критерију који се постављају пред ово позориште као уметничку институцију савезног значаја. За ову сезону позориште још спрема «Љубав Јаровоју» од Треноа, «Школу оговарања» од Шеридана и «Свет» од Нушића. Припремање ових дела, иако још нису добила своју дефинитивну уметничку физиономију иде прилично добро. Изузетак чине Нушићев «Свет», дело у коме глумци по моћи навике, рутини и извешталим шаблонима, иду у нешто што је банално и стереотипно у чему се у овом театру неће смети дати никаква подршка. Од свих уметничких настојања Нушићев «Свет» једини представља уметнички проблем. Управа позоришта има намеру да стави на репертоар такође «Дунда Мароја» од Марина Држића.

Ансамбл. Ансамбл овога позоришта састоји се од 49 чланова, који су сакупљени из свих наших већих театара, и свих наших република. Услед тога један од основних проблема, који стоје пред уметничким руководством овога театра, јесте стварање хомогености целине, јединственог стила игре. Нарочиту бригу задају глумци Словенци који врло тешко и поред великог труда савлађују језик.

Како је ансамбл састављен мање-више на брзину, често пута по добијеним подацима а не по личној оцени руководства, у њему има извесних шупљина које ће се морати попунити у наредној сезони, како би ансамблу били заступљени сви фактори. Исто тако, мада досад није дошло до дефинитивне реализације ни једне представе, већ се види у самом раду да извесни глумци ни по својим квалитетима ни по свом стилу рада, ни по свом држању не одговарају овом театру који треба да изгради један нарочити систем унутрашње организације и уметничког стила.

Административно особље Од самог оснивања театра па на жалост све до данас једно од основних и најболнијих питања овога позоришта питање је организације административног апарата и проналажење одговарајућег кадра службеника. И поред настојања Управе да сва предвиђена места попуни способним персоналом, у овом театру, још увек су упражњена места од огромне важности за сав театар, као што су оперативни директор, секретар позоришта, персонални референт итд. И поред тога што је административно особље непопуњено, нарочито у руководећим местима, администрација ипак ажурно одговара свим задацима који стоје пред овим позориштем. Од тога се, међутим, осећају знатне последице у самој организацији рада, квалитету рада и оптерећености персонала.

Техничко одељење У Техничком одељењу које је основано и које већ ради упоредо са музичким и административним, основана су до сада кројачка, обућарска, столарска, сликарска и власуљарска радионица. Основну тешкоћу и у оснивању и у раду ових радионица представљао је стручни персонал до кога се данас врло тешко долази. И поред тога што ове радионице некако раде одговарајући захтевима који се пред њима постављају, треба нагласити да њихов рад неће моћи, у оваквом саставу, задовољити техничке и уметничке потребе овог позоришта као високе уметничке институције. Схватајући озбиљност овога проблема, позоришна управа прадузела је кораке за ангажовање извесног броја стручних лица углавном из других позоришта.

Према свему Југословенско драмско позориште моћи ће почети са радом за јавност у фебруару месецу ове годи

ПРИЛОГ:

PREDLOG ZA NOVU SISTEMATIZACIJU ČLANOVA JUGOSLOVENSKOG DRAMSKOG POZORIŠTA

RB	IME I PREZIME	DOSADANJA SISTEMATIZACIJA			PREDLOŽENA SISTEMATIZACIJA			
		GRUPA	OSN.PLATA	UM.DOD.	BRUTO	GRUPA	OSN.PLATA	UM.DODAT. B R U T O
1	STUPICA BOJAN	I/2	7.500	3.500	11.000	I/3	8.000	5.000 13.000
2	ŽIVANOVIC MILIVOJE	I/2	7.500	3.500	11.000	I/2	7.500	4.000 11.500
3	PETROVIC STRAHINJA	I/1	7.500	2.500	9.500	I/1	7.000	3.500 10.500
4	LAURENČIĆ JOZO	III/3	6.000	2.500	8.500	I/1	7.000	3.500 10.500
5	DUBAJIC DEJAN	III/3	7.500	2.300	9.300	I/1	7.000	3.500 10.500
6	MILOŠEVIĆ MATA	II/3	7.500	2.500	9.500	II/4	7.000	3.500 10.500
7	SEVEROVA SAVA	II/3	6.500	2.600	9.100	II/4	7.500	3.000 10.500
8	RIZNIĆ NADA	II/3	7.500	1.900	8.900	II/3	7.500	3.000 10.500

9	STARČIĆ VIKTOR	III/3	6.000	2.500	8.500	II/3	7.000	3.000	10.000
10	TANHOFFER TOMISLAV	III/4	6.500	1.800	8.300	II/3	7.000	2.000	9.000
11	AJVAZ MILAN	III/3	6.000	1.700	7.700	II/3	7.000	3.000	10.000
12	DRNIĆ BOŽIDAR	III/3	6.000	2.100	8.100	III/4	6.500	2.500	9.000
13	RUTIĆ JOŽE	III/2	5.500	1.800	7.300	III/3	6.000	3.000	9.000
14	CRNOBORI MARIJA	IV/2	4.800	2.100	6.900	III/2	5.500	3.500	9.000
15	STUPICA MIRA	V/2	4.300	1.500	5.800	III/1	5.000	3.500	8.500
16	MIKULIĆ NEVENKA	IV/3	5.100	1.400	6.500	III/1	5.000	3.500	8.500
17	JOVANOVIĆ CARKA	V/5	5.200	800	6.000	IV/6	6.000	1.500	7.500
18	FERARI RAHELA	IV/4	5.400	1.700	7.100	IV/5	5.700	2.300	8.000
19	BULIĆ KARLO	V/3	4.600	1.100	5.700	IV/2	4.800	2.200	7.000
20	MITROVIĆ ŽARKO	V/3	4.600	1.400	6.000	IV/1	4.500	2.200	6.700
21	ANDONOVIĆ BRANKA	VI/2	4.100	1.200	5.300	IV/1	4.500	2000	6.500
22	TANHOFFER IVICA	IV/4	4.900	900	5.800	V/4	4.900	1.100	6.000
23	DIJAKOVIĆ JURICA	VI/1	3.800	1.100	4.900	V/2	4.300	2.200	6.500
24	PLEŠA BRANIMIR	VII/2	3.700	600	4.300	V/2	4.300	2.200	6.500
25	MILIĆEVIĆ JOVAN	VIII/1	3.200	600	3.800	V/2	4.300	2.200	6.500
26	SOTLAR BERT	VIII/1	3.200	600	3.800	V/1	4.000	2.000	6.500
27	IVELJA ANTE	VII/4	4.100	900	4.100	VI/5	4.000	5.000	5.000
28	APOSTOLOVIĆ KAPITALINA	VII/3	3.900	600	4.800	V/1	4.000	1.700	5.700
29	JAKŠIĆ IVO	VII/3	3.900	1.000	4.500	VI/3	4.400	1.100	5.500
30	ŠEREMET MLADEN	VI/2	4.100	1.100	5.100	VI/3	4.400	1.400	5.800
31	KRSTIĆ ĐORĐE	VI/1	4.400	500	5.400	VI/3	4.400	1.000	5.400
32	STOJANOVIĆ PETAR	VI/2	4.100	500	5.200	VI/3	4.400	1.400	5.800
33	ĐORĐEVIĆ ALEKSANDAR	VI/2	4.100		4.600	VI/2	4.100	500	4.600
34	HET DUŠAN	VII/1	3.500	600	4.000	VI/4	4.700	1.100	4.700
35	VESELINOVIĆ MLADEN	VIII/4	3.800	300	3.800	VII/2	3.700	800	4.800
36	JANIĆIJEVIĆ LJUBICA	VIII/1	3.200	500	3.800	VIII/4	3.800	1.000	4.600
37	GREGURIĆ NADA	IX/A	3.000	400	3.300	VIII/3	3.600	800	4.600
38	BEBLER VERA	IX/2	3.200	600	3.700	VIII/2	3.400	800	4.200
39	HLEBŠ SONJA	VIII/1	3.200	400	3.600	VIII/2	3.400	1.100	4.200
40	RISTANOVIĆ ZORAN	IX/1	3.000	600	3.600	VIII/2	3.400	800	4.800
41	SRECKOVIĆ DANILO	IX/1	3.000	400	3.400	VIII/2	3.400	1.000	4.200
42	PERIĆ DUBRAVKA	IX/1	3.000	400	3.400	VIII/2	3.400	800	4.400
43	VASILJEVIĆ VILHELMINA	VIII/1	3.200	400	3.600	VIII/2	3.400	1.400	4.200
44	BELOVIĆ MIRO	VIII/1	3.200	500	3.700	VIII/2	3.400	800	4.800
45	ŽIGON STEVAN	VIII/1	3.200	200	3.400	VIII/2	3.400	1.000	4.200
46	BOGDANOVIĆ LJUBOMIR	VIII/1	3.200	200	3.400	VIII/2	3.400	800	4.400
47	AJHER KORALJKA	VI/2	3.200	200	3.400	VIII/2	3.400	800	4.200
48	JABLAN VLADO	VIII/1	3.200	300	3.500	VIII/1	3.200	800	4.000
49	MARINKOVIĆ ANTE	VIII/1	3.200	200	3.200	VIII/1	3.200	800	4.000
50	FARKIĆ MIHAJLO	IX/1	3.000		3.000	VIII/1	3.200	800	4.000
51	ŠERBAN MILENKO	IV/3	5.100	2.400	7.500	III/3	6.000	2.500	8.500
52	GLIŠIĆ MIRA	VI/2	3.800	1.000	4.800	VI/3	4.400	1.800	6.200
53	PAVLOVIĆ DANKA	VI/2	3.800	1.000	4.800	VI/1	3.800	1.400	5.200

AJ;314-16-68

Overava: M.[ira] Glišić

351 ВЛАДО МАЂАРИЋ, СЕКРЕТАР КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ – СВИМ РЕПУБЛИЧКИМ МИНИСТАРСТВИМА ПРОСВЕТЕ

Комитет за културу и уметност
при Влади ФНРЈ

Бр. 8952

30. X 1948

РАСПИСАНО СВИМ МИНИСТАРСТВИМА ПРОСВЕТЕ

Предмет: Најбоља аматерска позоришта

Подаци

Комитету за културу и уметност владе ФНРЈ потребни су подаци о раду и успесима најбољих аматерских позоришта у Југославији.

У том смислу молимо Вас да нам доставите кратке прегледе о раду (репертоар, број чланова, где и како раде, да ли раде самостално или у склопу неке масовне организације итд.) као и ваше мишљење о перспективама тих позоришта.

Осим тога молимо вас и за податке у којим такмичењима, фестивалима односно манифестацијама су учествовала та аматерска позоришта, која су од ових постигла највеће успехе, показала најбољи квалитет у раду као и највеће залагање за ширење позоришне уметности.

Ови подаци су потребни Комитету за културу и уметност Владе ФНРЈ, да крајем године најбољим аматерским позориштима подели извесну новчану помоћ.

Молимо Вас да на те податке доставите што пре, а најкасније до 30 новембра 1948 год.

Смрт фашизму-слобода народу!

Секретар

Комитета за културу и уметност

Владо Мађарић

AJ; 317; 81-114

352 ЗОРКА ПЕРШИЧ, НАЧЕЛНИК ОДЕЉЕЊА ЗА КУЛТУРУ МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ СЛОВЕНИЈЕ – КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ

Ljudska Republika Slovenija

Ministarstvo za prosveto

IV štev. 13220/1.

Ljubljana dne 30. novembra 1948

Zorka Peršič, načelnica ii odeljenja za kulturu
Komitet ZA kulturo in umetnost VFLRJ

Beograd

Na vaš dopis št.8952 z dne 30 X 1948. vam pošiljamo kratak pregled dela najboljih amaterskih gledališč LR Slovenije. Pripominjamo da so v LR Sloveniji vsa gledališča amaterska, razen SMG v Ljubljani in v Mariboru. Med najboljša spadajo:

1. Gledališka družina Jesenice, ki je del Sindikalnega kulturnoumetniškega društva na Jesenicah in ima dva ansambla (odresli in mladinci), ki igrata deloma skupaj, deloma ločeno. Sodelovanje okrog 150 članov, ki so po poklicu većinom delavci in nameščenci železarne in Jasenicah. V igralski sezoni 1947/48 so odigrali sledeče komade:

Fran Žizek: Miklova zala – 17 predstav,

Linhart Kreft: Matiček se ženi – 4

Bulgakov: Novi dom – 9

Simonov: Rusko vprašanje – 9

V igralski sezoni 1948/49 ima Jeseničko gledališče na repertoarju 10 premier, od katerih bo odigrala 4 mladinska skupina. Prva na repertoarju je Levstik-Krefova drama "Tugomer", ki jo je mladinska skupina naštudirala za tekmovalni nastop na mladinskem festivalu v Ljubljani 3.X 1948. (dosegla 1. mesto) in na mladinskem festivalu v Beogradu, kjer je dosegla 2. mesto. – Skupina odraslih je dosegla na republičkom festivalu Sindikalnih kulturno-umetniških društev v Mariboru z Ruskim vprašanjem K.Simonova 1. mesto. Tako sta obe jeseniški igralski skupini najboljši amaterski skupini v LR Sloveniji. Najboljša igralca teh skupin sta Baloh Miha (igra pri mladinski in odrasli skupini) in Gostiša Tatjana (odrasla skupina), razen toga pa je režiser obeh skupin Tič Srečko po dosedanjih izkušnjah najboljši amaterski režiser, izvrstan inscenator in poleg tega še dober igralec. (Po poklicu je strokovni učitelj industrijske škole Železarne na Jasenicah).

Gledališče ima najboljše izgledе na uspehu tudi v bodočem letu, je agilne in se trudi, da bi svojo kvaliteto še bolj dvignilo.

2. Gledališna družina v Trbovljah je del sindikalnega kulturno-umetniškega društva "Lojze Hohrant" v Trbovljah". Igralcev je okrog 35 (so nestalni) ki so v prvi vrst nameščencev in davalcev rudniškega obrata. Gledališče se je kvalitetno podrobnejših podatkov o repertoarju in igralcih. Na festivalu Sindikalnih kulturno-

umetniških друštev v Mariboru je skupina Škvarkinovo igro "Izpit za življenje" dosegla 2. mesto in pokazala igralsko, režijsko in tehnično dobro izvedeno igro.

3. Gledališka družina Gorišnica pri Ptuju je skupina, ki jo sestavljajo sami kmečki mladinci in mladinke pod vodstvom insodelovanjem učitelja. V protekli sezoni so naštudirali nekaj enodejank in lažjih komedov in si organizirali igralski tečaj, tako da so nastopili na mladinskem festivalu v Ljubljani z Linhartovo komedijo "Matiček se ženi" in dosegli 1. mesto v drugi skupini.

4. Gledališka družina Ptuj je del sindikalnega kulturno-umetniškega društva "Jože Lacko" v Ptuj. Ima 35 igralcev, ki pripadajo različnim poklicem. V sezoni 1847/48 je skupina odigrala sledeče komade:

Ivan Cankar: Kralj na Betajnovi – 2 predstavi

Matej Bor: Raztrganci – 5

Fr. Svoboda: Poslednji mož – 6

Molière: Namišljeni bolnik – 7

B. Nušič: Dr. – 9

Na festivalu Sindikalnih kulturno-umetniških društev v Mariboru je dosegla skupina 3. mesto.

5. Gledališka skupina v Rušah pri Mariboru je najagilnejša delavsko-kmečka skupina, ki ima tudi najboljše letno gledališče. Ker pa je skupina pravkar v reorganizaciji, nam ni uspelo, da bi dobili pravočasno potrebne podatke o njej.

Te skupine so po kvaliteti v LR Sloveniji najboljše. Ker nam sporočate, da se ti podatki potrebni Komiteju za eventualne nagrade ob koncu leta, bi izrekli mnenje, da pri izbiranju upoštevate vrstni red skupin, kakor smo ga uporabili mi v tem dopisu, ker kvaliteta odgovarja navedenemu vrstnemu redu.

Smrt fašizmu- svoboda narodu!

Načelnik odd. Za kulturo

Peršič Zorka

AJ; 317-81-114

353 МИЛУТИН СТОЈОВИЋ, ПОМОЋНИК МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ ЦРНЕ ГОРЕ – КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ

Народна Република Црна Гора

Министарство просвјете

Одјељење III

Цетиње, 4. XII 1948. године

Предмет; најбоље аматерско позориште

Подаци

КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЈЕТНОСТ

БЕОГРАД

У вези вашег акта бр. 8959/48; који се односио на рад; и успјехе најбољих аматерских позоришта, достављамо слиједеће обавјештење:

У нашој Републици постоји више приређивачких екипа чији рад није од веће умјетничке вриједности, али ипак имао је извесног културног значаја. Оне нијесу сталне него се формирају приликом неке приредбе. Министарство просвјете, као и Културно-просвјетни савез настоји да се њихов рад учврсти и подигне. Као најактивнија међу овим групама истиче се драмска група из Никшића који раду у склопу Културно-умјетничког друштва «Радоје Дакић». Група броји 22 члана који раде добровољно. Њен репертоар у години 1948 био је следећи: «Бијесно псето», «Машењка», «Одрпанци» и «Дубоки коријени».

Група је учествовала на среској и републиканској смотри, као и Омладинском фестивалу у Београду. На републиканској смотри заузела је прво мјесто и добила награду од 25.000 динара, као и диплому. На Омладинском фестивалу у Београду група је заузела треће мјесто и награђена је са 10.000 динара, дипломом и заставицом.

С обзиром да у нашој републици нема ни једно право аматерско позориште и да ова група по свом залагању квалитету рада и постигнутим резултатима у току ове године као и раније има услове да се развије у аматерско позориште, предлажемо да дође у обзир за награду коју је Комитет предвидио у наведеном акту.

С.Ф. – С.Н.!

AJ;317-81-114

ПОМОЋНИК
Милутин Стојовић

354 МИТРА МИТРОВИЋ, МИНИСТАР ПРОСВЕТЕ СРБИЈЕ
– КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ

Народна Република Србија
Министарство просвете
Број: 68958,
16 XII 1948 Београд
Митра Митровић,
Министар просвете НР Србије

КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ВЛАДЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Предмет: Извештај о аматерским позориштима.

У вези вашег акта бр.8952, достављају вам се подаци о најбољим аматерским позориштима у НР Србији.

Србија

Омладинска аматерска позоришта

1) Академско позориште – Београд, има око 40 чланова и ради у просторијама НСО-а, Балканска бр. 4. У последњој години спремило је три комада, и то: "Јесења досада," од Њекасова, "Дубоко корење" од Дјусоа и Гоа и "Сумњиво лице" од Б. Нушића. Давало је самостално приредбе за НСО. На омладинском фестивалу добило је прву награду.

2) Драмска секција Омладинског културно-уметничког друштва "Иво-Лула Рибар" - Београд, постоји годину дана. Има 25 чланова. Давало је «Јубилеј» од Чехова и "Женидбу" од Гогоља. Учествовало је на приредбама у Београду и на омладинском фестивалу. Ради у склопу Омладинске организације.

Најбоље драмске секције синдикалних културно-уметничких друштава са територије уже Србије

1) Драмска секција Културно-уметничког друштва "Абрашевић" из Крушевца, имала је у току ове године спремљен следећи репертоар: "Зелена грана" - Суходолски, "Обичан човек" - Б.Нушић, "Платон Кречет" - Корнејчук, "Прст пред носом" – Хорват. Ова секција броји 41 члан. У току године она је имала веће наступе у Врњачкој и Рибарској Бањи (у току четири месеца, сваке недеље гостовала је по бањама).

Ово је једна од најмасовнијих драмских секција на територији уже Србије. Дисциплина је код чланова добра, идејно васпитни рад је добар. Чланови су озбиљно схватили значај гостовања по бањама, градилиштима задружних домова и другим радилиштима. Уложено је доста труда за правилан позоришни рад, тј. у правилном тумачењу улога и савлађивању дилетантизма. Друштво је организовало тродневно такмичење са друштвом из Чачка (у Врњачкој Бањи) где је драмска секција из Крушевца показала најбоље резултате.

2) Драмска секција Културно-уметничког друштва "Абрашевић" из Београда има 25 чланова.

У току године ова драмска секција имала је спремљен следећи репертоар: "Одрпанци" - Матеја Бор, "Населе" - Кривошнин, "Кир-Јања" - Ст.Поповић, "У тајгама" - Афиногенов. Давала је претставе у већим београдским предузећима и грађевинским радилиштима. У прошлој години била је једна од најслабијих секција а ове године успела је да постане најбоља. Својим сталним, ситематским радом савладала је дилетантизам који је код ње раније постојао.

3) Драмска секција Културно-уметничког друштва "Горан", из Београда, броји 30 чланова.

У току године ова драмска секција имала је спремљен следећи репертоар: "Бојарка" - Островски, "Малограђани" - М.Горки, "Младост отаца" - Горбатов, "Машењка" - Афиногенов, "Народни посланик" - Б.Нушић. у току године гостовала је у Загребу, Аранђеловцу и на већим грађевинским радилиштима и предузећима. Од прошле године, у којој је била једна од најслабијих драмских секција, постигла је велики успех и ове године са драмском секцијом "Абрашевић" из Београда, била је најбоља. За све време улагало се доста труда за отклањање слабости у раду, у чему се успело.

Подаци о раду најбољих аматерских позоришта на територији АП Војводине

Из широке мреже аматерских позоришта и драмских секција издваја се око 20 најбољих аматерских позоришта, а међу њима се истичу квалитетом претстава, систематским и истрајним радом и, уопште, залагањем за ширење позоришне уметности: Аматерско позориште у Јаша Томићу, прошлогодишњи првак Војводине, и Аматерско позориште "Бранислав Нушић" у Турији, овогодишњи првак у Војводини.

1) Аматерско позориште у Јаша Томићу ради самостално од 1946 године. До сада је одиграло 32 врло успеле претставе у Јаша Томићу и околини. Има 70 чланова. Руководилац позоришта је учитељ са свршеним течајем за руководиоце аматерских позоришта. На такмичењу 1946 год. освојило је среско првенство; 1947 год. осваја првенство Војводине а 1943 год., на такмичењу Срба и Хрвата, изгубило је против Турије. Позориште је организационо јако и на уметничкој висини те има услова за даљи рад.

2) Аматерско позориште "Бранислав Нушић" у Турији (Срез бечејски) дало је од 1946 год. 75 претстава. У месту и околним селима. Оно је 1946 год., као првак среза, учествовало за првенство Јужне Бачке, а на такмичењу 1947 год. за првенство среза губи од Бечеја, док у 1948 год. осваја првенство Војводине. Нема стручног руководиоца, али је њихов колектив (70 чланова) састављен углавном од земљорадника, успео да за три године активним радом постане, поред Аматерског позоришта у Ј.Томићу, најјаче аматерско позориште у Војводини.

Од мањинских позоришта истичу се:

Драмска секција Мађарског културног друштва. у Кикинди, као првак мађарских аматерских позоришта у овој години. Спада у ред најбољих и најактивнијих позоришта у Војводини. Не ради самостално него у склопу Мађарског културног друштва.

Драмска секција Румунског културног друштва у Мраморку није. 1946 и 1947 године дала неке нарочите резултате. Томе је, делимично, био узрок оскудица у репертоару. У 1948 -години запажа се напредак, тако да ово позориште постаје најбоље аматерско позориште Румуна. Још и данас осећа се недостатак репертоара (има свега 10 дела на румунском језику).

Драмска секција Русинског културног друштва у Ђурђеву. Од 1946 год. постепено се развија те је на овогодишњем такмичењу заузело место првака русинских позоришта. Има 56 чланова. Недостатак се осећа у репертоару. Дела са којима располаже немају неке нарочите књижевне ни идејне вредности.

Драмска секција Словачког културног друштва. у Кисачу првак је словачких аматерских позоришта на овогодишњем такмичењу. Даје успеле позоришне приредбе у месту и околини те по своме раду спада у ред најбољих аматерских позоришта АП Војводине.

Космет

Драмска секција Културно-уметничког друштва "Раднички" из Приштине,. најбоља је на Космету. Дала је највише приредаба, има најбољи репертоар и даје најбољи квалитет у обради и извођењу позоришних комада. Ова драмска секција има 15 чланова. Највећи број приредаба дато је на шумским радилиштима и рудницама.

СФ - СН!

16-ХП-1948 год.
АЈ; 317-81-114

Министар просвете НР Србије
Митра Митровић

**355 Г. СЕКУЛОВСКИ, НАЧЕЛНИК ОДЕЉЕЊА ЗА КУЛТУРУ МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ
МАКЕДОНИЈЕ – КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ**

Комитету за културу и уметност
Владе ФНРЈ Београд

Предмет: Најбоља аматерска позоришта, податци.

У вези вашег писма Оп.8952/48 г. извештавате се, да у току ове године наша аматерска позоришта нису показала велики успех да би могли да дођу у обзир за награде, са изузетком позоришне секције при културно просветном друштву "Кочо Рацин", који ради самостално и "Треска", које ради у склопу подружнице предузећа "Треска" у Скопљу.

Позоришна група "Кочо Рацин" има 48 чланова, а позоришна група "Треска" 25 чланова.

Репертоар позоришне групе "Кочо Рацин" био је следећи: "Зелена гранка" и "Мечка" од Чехова, "Једна вечер" од Коле Чашуле, и "Игра лисица среди стапица" од Петре Прличког. Покрај изведених претстава у граду она је дала и у Скопском срезу и то у селима: Ново Село 3, Зелениково 2, Драчево 2, као и у градовима Куманову 2 и у Титовом Велесу од два маха 3. Поред тога учествовала је на градској смотри (7 и 8 II-48) у Скопљу, на Илинденском фестивалу у Скопљу, где је добила прву награду од 8.000 дин., као и на међуградском такмичењу у Загребу са комадом "Зелена гранка".

Репертоар аматерске позоришне групе "Треска" био је следећи: "Мува", "Анафалета" и "Сумњиво лице" од Нушића, "Игра лисица среди стапица" од Петре Прличког и, "Мост" од Бранка Ћопића. Сада спрема "Народног посланика" од Нушића, који ће бити изведен почетком јануара идуће године. Група је основана крајем месеца маја ове године, али има изгледа брзо да се развије. Покрај даваних претстава у Скопљу, од којих 10 за подружнице разних предузећа, група је дала на два пута по једну претставу за болеснике у Горно Водно и једну у Војној болници у Скопљу, као и две претставе ("Сумњиво лице" и "Мост") у Хидроцентралама - Маврово.

Као разлог слабом репертоару је немање преведених позоришних комада.

Смрт фашизму – Слобода народу!

(17 II 1948)

Одељење за културу и уметност
НАЧЕЛНИК,
Г.Секуловски

AJ; 317-81-114

**356 ЈОСИП ЛУКАТЕЛА, ПОМОЋНИК МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ ХРВАТСКЕ
– КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ**

JOSIP LUKATELA,
ПОМ.МІН. ПРОСВЈЕТЕ NR HRVATSKE
Narodna Republika Hrvatska
Ministarstvo prosvjete
Одјел за народно проsvjeћивање
Број: 68603.-VII.-1948.

Предмет: Најбоља аматерска казалишта - подаци

КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЈЕТНОСТ ВЛАДЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

У договору са Одјелом за културу и умјетност достављамо Вам тражене податке на Ваш допис од 8952 од 30.X.1948. Јављамо са закашњењем, јер су се инструктори за културно-умјетнички масовни рад овог одјелjenja налазили на терену од 2.XI.до 10.XII.1948.god. и с разлога тога што смо тек преузели били културно-умјетнички масовни рад од Одјела за културу и умјетност, те нисмо имали при рuci одмах све податке. Међу најбоље кназалишне дружине убрајамо: казалишну дружину из Кутине, Метковића, Вировитице, Гарешнице и Донјег Милољца.

1.) Казалишна дружина у Кутини ради у саставу Дома културе. Има 23 члана. Давали су током ове године ова дјела: Јожа Хорват: "Прст пред носом", К.Чапек: "Мати" (II.чин), Brecht: "Пушке госпође Carrar", Fa-

djejev: «Mlada garda» (IX.slika), Nušić: "Kirija", J.S.Popović: "Pokondirena tikva", Čehov: "Prosidba", A.Brustein: "Kačuša" i Simonov: "Ruski ljudi" (II čin).

Nastupili su svega 32 puta. Davali su. predstave u Kutini, Gojilu, Lipiku, Novoselac-Križu na šumskim radovima u Koprivničkom Jarku i Gariću, te u nekim selima svoga kotara. Sudjelovali su u Sisku na smotri i dobili prvu nagradu od 10.000 din. sa nastupom: Simonov: "Ruski ljudi" (II čin). Ta je družina vrlo agilna i stalno radi još od 1946.godine. Rad im je solidan i planski. Rade bez prekida i pomažu ostalim povremenim, kazališnim družinama kao i ostalim masovnim organizacijama. Pokazuju lijepe perspektive za omasovljenje kazališne umjetnosti u svom kotaru.

2.) Kazališna družina u Garešnici radi u sastavu Doma kulture. Ima 44 člana. Tokom ove godine izvađaju se ova djela: Joža Horvat: "Prst pred nosom", Nušić: "Dr.", Dončević: "Kazna", Čehov: "Prosidba", V.G.Emin: "Na straži", Suhodolski: "Zelena grana" i jednočinke: "Paška", "Svinjarka" i Pogodin: "Lipoška, predsjednica kolhoza" Priredbe su davali u Garešnici, Hercegovcu, Bjelovaru i mnogim manjim mjestima svoga kotara. Pomažu masovnim organizacijama, kao i povremenim kazališnim družinama na terenu. Radili su. na proširenju Doma kultura te imaju sada krasno uređenu kazališnu dvoranu sa dobrom pozornicom. Inače su svi članovi vrlo aktivni te rade solidno i težnja im je da što više omasove kazališnu umjetnost a pogotovo, da poboljšaju kvalitet rada. Rade još od početka 1946.godine.

3.) Kazališna družina u Metkoviću radi samostalno, bez ičije materijalne pomoći. Najviše se zalaže za gradnju Doma kulture u Metkoviću te su dosada uspjeli izraditi ljetnu pozornicu. Svi su članovi neobično aktivni oko te gradnje. Družina ima 24 člana. Ove godine davali su od M.Držića: "Ljubovnici", Nušić: "Gospoda ministarka", J.Horvat: "Prst pred nosom", Držić: "Dundo Maroje" i Šestakov: "Veliko putovanje". Gostovali su u Makarskoj i okolnim mjestima, te imaju sve preduvjete da se pretvore u Gradsko kazalište.

4.) Kazališna družina Virovitica radi u sastavu Doma kulture. Družina ima 32 člana. Imadu najbolje uređenu s tehnička strane pozornicu. Predviđena je da se pretvori u Gradsko kazalište. Ove godine uz manje jednočinke davali su i J.Horvat: "Prst pred nosom", M.Bor: "Noć u Gledokom", J.Popović: "Kir Janja" i Petrov: "Otok mira", V.C.Emin: "Na straži", Gostovali su po okolnim mjestima svoga kotara, te pomažu rad ostalih masovnih organizacija i povremenih kazališnih družina. Mnogo se zalažu za rad te su najtočniji i najsavjesniji u dolaženju na probe i postavljanju komada na scenu. Prikupljaju oko sebe omladinu i vode živu propagandu za kazališnu umjetnost.

5.) Kazališna družina Donji Miholjac dosada radila u sastavu Doma Kulture, a od najnovijeg vremena u kulturno-umjetničkom društvu, koje se osnivalo u Donjem Miholjcu. Družina ima 26 članova. Posjeduje neobično mnogo volje za rad; no malo sredstava. Davali su uz male jednočine još i M.Bor: "Noć u Globokom", J.S.Popović: "Pokondirena tikva". Sudjeluju gotovo na svakoj priredbi masovnih organizacija i pomažu uopće kulturno-umjetnički masovni rad u samom mjestu, kao i na terenu. Poslali su dva druga na tečaj u Zagreb za rukovodioce kazališnih družina s time da jedan radi u centru kotara, a drugi da obilazi teren i daje savjete i pomoći povremenim kazališnim družinama. Postoje uslovi da se tamo razvije i omasovi kazališna umjetnost. Od svih najbolje su: kazališna družina Virovitica, zatim Kutina, pa Garešnica. Mišljenja smo da se navedene kazališne družine za svoj rad mogu nagraditi, jer se preko njih u navedenim kotarima živo razvila kazališna umjetnost.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

Zagreb, 20. XII.1948.
AJ:317-81-114

Pomoćnik ministra:
(Josip Lukatela)

357 ЕРИХ КОШ, НАЧЕЛНИК ОДЕЉЕЊА ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ МИНИСТАРСТВА ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ

(Београд, 1948.)

**РЕПЕРТОАР ЈУГОСЛОВЕНСКИХ ПОЗОРИШТА ЗА СЕЗОНУ
1948-49 ГОД.**

Приликом разматрања репертоара наших позоришта неопходно је поћи од Комитета и констатovati:

1) да је потребно да Комитет за културу и уметност што пре постави референта за позориште како би рад наших позоришта могао стално и систематски да се прати Правилна репертоарска политика може се водити само уколико је осигурана пуна евиденција над радом позоришта; ако се познаје њихов ранији рад, ранији репертоар и њихове могућности (зграда, техничке могућности, режисер, глумци итд). Приликом састављања овога прегледа показало се да Комитет, зато што нема референта ни реферат за позоришну уметност, нема ни прикупљене податке о досадашњем репертоару појединих позоришта, о техничким могућностима тих позоришта, о њиховом глумачком и редитељском кадру. Исто тако Комитет нема података ни о успеху рада тих позоришта: о начину на који су тумачени и играни поједини комади и о пријему на који су ти комади наишли код публике и код критике.

2) да је потребно да се планови будућег репертоара траже и прикупе још пред крај сваке сезоне, да се анализирају за време позоришног распуста и врате позориштима са примедбама бар месец дана пре почетка, нове сезоне, како би се позоришта могла припремити на време и да се не би десило да се репертоари разматрају пошто је сезона већ почела. Због оваквог задоцњења десило се да је Ријечко позориште већ поставило на сцену Пирандела, и због тога било критиковано, а друга позоришта спремају неке ствари које ће можда после требати да скидају са репертоара.

3) пратећи рад позоришта, референт Комитета за културу и уметност требало би - и кад је реч о репертоару - да стално указује помоћ позориштима. Комитет за културу никако не би требало да буде само нека врста надзорне, цензорске врховне власти, која у последњој инстанци прегледа репертоар и скида са њега комаде који му се чине незгодни и непоћудни. Потребно је помоћи позориштима да израде добар репертоар и да тај израђени репертоар добро остваре.

У томе би био задатак позоришног реферата Комитета и он га може остварити на више начина. Комитет за културу и уметност је у јесен 1946 године одржао конференцију позоришних стручњака у Београду, на тој конференцији размотрено је питање кадрова и постављене су основне смернице наше репертоарске политике. Можда би било време да се поново одржи једна таква конференција за целу земљу, а свакако би требало да се те конференције одржавају бар једанпут сваке године по републикама. Затим, како су недостацима у раду наших Позоришта па и слабостима њихове репертоарске политике, добрим делом узрок помањкање глумачког, редитељског и техничког кадра, слаби технички услови (позорница, осветљење, костими), помањкање добре позоришне библиотеке итд., те би позоришни референт Комитета, у заједници са Одељењем за уметничке школе и Планским одељењем Комитета требало да настоји да се плански издижу нови кадрови, да се плански расподељују постојећи кадрови, да се плански врше набавке у земљи и иностранству и плански расподељују, да се плански штампају позоришни комади чије је издавање до сад било занемаривано.

Један од недостатака у раду наших позоришта је и тај што она нису у току позоришног живота и нових позоришних остварења ни у самој земљи ни у иностранству (у првом реду у СССР, па затим у народним демократијама) па зато не могу ни да користе довољно већ постигнуте резултате и искуства напреднијих позоришта, било да се ради о састављању репертоара или о његовом остварењу. Због тога су Станиславски и његов систем постали нека апстрактна шема уз коју се често надовезују и лепе многе ствари које са Станиславским немају никакве везе. Позоришта често, уз много труда морају да откривају неке ствари које су већ давно откривене или из незнања упадају у грешке које су у напреднијим позориштима већ давно упознате и превладане. Задатак референта за позоришну уметност Комитета, био би да нађе средства и начина да наше искуство позоришног рада, његове успехе а и недостатке учини доступним и свим нашим позориштима. Исто тако требало би наћи начина да се сва наша позоришта упознају са тековинама позоришта у Совјетском Савезу где је сценска уметност отишла најдаље, да наша позоришта буду у току позоришног стварања у Савјетском Савезу јер, с обзиром на уске везе које нас вежу за Совјатски Савез и с обзиром на друштвену проблематику која је аналогна оној у Совјетском Савезу, нема никаквог оправдања што се ми са толиким задоцњењем упознајемо са репертоарима совјетских позоришта, са новим комадима који се тамо дају са дискусијама, које се тамо одвијају итд. Начин за преношење таквих искустава биле би и конференције позоришних стручњака. и гостовања наших и страних позоришта, позоришни листови (централни или листови појединих по-

зоришта) позоришне рубрике у часописима и листовима и позоришна критика с којом би такеђе требало држати контакт.

О репертоару наших позоришта, на основу података до сад прикупљених у Комитету, а који су често непотпуни и оскудни, могло би са ипак рећи следеће:

1) данас у Југославији постоје 42 стална позоришта, професионална или полупрофесионална. Пред тога постоји још 7 позоришта, мање више сталних, која се налазе на прелазу између аматерских (дилетантских) и полупрофесионалних позоришта.

По републикама су позоришта распоређена овако:

НР СРБИЈА (23 позоришта)	Бјеловар
Југословенско драмско позориште Београд	Карловац
(Савезно)	Осијек
Београд (Градско)	Вараждин
Ниш	Шибеник
Крагујевац	Дубровник
Шабац	Славонска Пожега
Титово Ужице	Пула
Пожаревац	НР Словенија (2 стална, и 6 аматерских)
Зајечар	Љубљана (у посебној згради Опера а у
Чачак	посебној Драма)
Лесковац	Марибор
Крушевац	Цеље
Врање	Љубљана (Шентјаковско гледалишче)
Прокупље	Крањ
Пирот	Птуј
АП В[ојводина]: Нови Сад	Кочевље
Суботица (Хрватско)	Јесенице
Суботица (Мађарско)	Полупрофесионална, синдикална и
Сомбор	омладинска са мањим бројем представа
Панчево	Јесенице
Сремска Митровица	НР БиХ (2 позоришта)
Зрењанин	Сарајево
Вршац	Бања Лука
АП К[осово] и М[етохија]:	НР Македонија (3 позоришта)
Приштина	Скопље
НР ХРВАТСКА (12 позоришта)	Битољ
Загреб (две зграде)	Куманово
Сплит	НР Црна Гора:
Задар	Цетиње
Ријека	

Као што се из овога прегледа види, највећи број позоришта налази се у Србији где су Министарство просвете, а нарочито народни одбори по већим местима, помогли аматерским, дилетантским и полупрофесионалним позориштима да пређу у стална позоришта. Пада у очи мали број сталних позоришта у НР Словенији, где би се, с обзиром на традиције и виши културни ниво, очекивало да ће их сразмерно бити највише. У НР Словенији, истина, постоји 6 позоришта која се налазе негде између аматерских и сталних полупрофесионалних позоришта и лако би, уколико би им се указала помоћ, могла да прерасту у стално позориште. Мали број позоришта има и НР БиХ, а Македонија, иако ја била у тежем положају успела је да претекне НР БиХ. Још увек имамо низ места са већим бројем становништва, која немају позоришта, ово нарочито важи за НР БиХ (Мостар, Тузла, Бихаћ, где су и пре рата постојале дилетантске групе и где је било услова да се оне обнове и развију у позоришта), за Лику у којој нема, ни једно позориште (Госпић, Огулин,) затим Копривница, Крижевци, Дарувар, Градишка у НР

Хрватскај, Никшић, Котор, Титоград у НР Црној Гори итд. Међутим, један од већих недостатка је што немамо позоришта у већим индустријским местима која су се нагло развила и даље се развијају (Зеница, Вуковар - Борово, Јасенице, Добој, Тузла итд.)

Према подацима Комитета распоред глумачких и редитељских кадрова био је у 1948 години следећи:

ГЛУМАЦА
У Србији 376,
У Хрватској 229
У Словенији 67
У БиХ 53
У Македонији 25
У Југдрамском 41
Укупно: 791, а требало би у 1949 год. према,
тражењу позоришта да буде 1.133 глумца.
РЕДИТЕЉА
У Србији 14
У Хрватској 14
У Словенији 4
У БиХ-

У Македонији 1
Југдрамско 1
Укупно : 34 редитеља, а требало би у 1949 год.
према тражању позоришта да буде 72 редитеља.
Глумаца који режирају и помоћних редитеља:
Србија 29
Хрватска 27
Словенија, 6
БиХ 3
Македонија 1
Југдрамско 1
УКУПНО: 67

2) У току прошле позоришне сезоне 1947/48 позоришта у Србији дала су 3.432 претставе од тога 174 оперске. Нијвећи број претстава имала су позоришта у Суботици (252), Чачку (184), Нишу (247), Крагујевцу (199), Ужицу (197) и Београду (Народно 183) претставе, а Опера у Београду 174. Просек би био преко 100 претстава у сезони.

Опера је имала приближно исти број претстава колико и драма што ја углавном случај и у позориштима у другим републикама.

У НР Хрватској дато је 1967 претстава од тога оперских. 532, а највећи број у Загребу (412) затим Ријека (131) Дубровник (135) итд. што просечне такође чини преко 100 претстава на позориште.

У НР Словенији дато ја 728 претстава од тога, 320 оперских што просечно чини скоро 200 претстава на позориште.

Слична је ситуација и у другим републикама. Има извесних позоришта која из разних разлога, који нису ни Комитету познати, дају мањи број претстава но што би се то од њих могло да очекује.

3) Репертоар позоришта 1948/49 године.

Као резултат правилних закључака конференције позоришних стручњака одржане 1946 године у Београду, као резултат рада наших позоришта, Одељење за културу и уметност министарстава просвете по републикама и правилних ставова, наше позоришне критике може се рећи да је репертоарска политика наших позоришта за 1948/49 у основним линијама, и поред извесних често и крупних грешака, углавном правилна. Позоришта су се при избору комада ослободила тежњи за јефтиним успесима такозваних "касе комада" (водвил, мелодрама), безидејних, лакрдијашких и реакционарних комада било са старог предатног репертоара или са репертоара западних позоришта. Озбиљно схватање позоришне уметности и задатака. који стоје пред њоме, схватање позоришта као средства и оружја у идејном васпитању народних маса и њиховом културном уздизању, карактеристика су рада наших позоришта и њиховог развојног пута. У раду наших позоришта има, несумњиво још много слабости, идеје непречишћености, формализма па и повођења за западном модом која на разне начине продире у нашу земљу. Те су се слабости осећале и у репертоару 1947/48 године и у његовом извођењу – више у извођењу, а мање у репертоару. И у репертоару позоришта, за наредну сезону 1948/49 има низ слабости не – у односу на раније репертоаре те се може сматрати као успех који нас истина потпуно не задовољава – у њему има мали број комада који из разних разлога (безвредност, безначајност, безидејност или реакционарност) не би требало да се појаве на нашој сцени.

Такви су комади Пирандело: "Берете а гоњали" и "Ла Ђара" у талијанском позоришту на Ријети, а има и низ комада за које је у питању да ли треба да се дају на нашој сцени уопште или тек после њихове ревизије и нове обраде.

То су од домаћих; Божић: "Мост" који се даје у осам позоришта. Павичић: "Памет у главу" у три позоришта, Филиповић: "За нови живот" и "Паук" у пет позоришта, Крањец: "Пут у злочин" 1 позориште.

Фелдман: "Из мрака", Михалић: "Патент", К.Чашуле: "Први кораци",

сви у поједином позоришту, Ђоковић: "Куда" у два позоришта.

Од страних; Велф: "Которски морнари" који се даје

у Загребу, Орлин Васиљев: "Узбуна", Костов: "Големанов", О.Мирбо: "Посао је посао", Чехов: "Медвед".

Посебно би требало размотрити питање Нушићевих комада, а и Крлежних, нарочито "Вучјака" кога је предвидело љубљанско позориште. Исто тако требало би упозорити позоришта да сачекају нову прераду Куленовићеве «Вечере» коју је узело у репертоар седам позоришта.

У нови репертоар за сезону 1948/49 ушло је 140 комада домаћих и страних аутора. Распоређени по свом карактеру по времену када су створени и националној припадности аутора они би били овако распоређени:

Савремена драма

СССР: 18 Комада у 58 позоришта.

(највише: "Острво мира" у 14 позоришта, "Немирна старост"

8 позоришта и "Руско питање" 8 позоришта)

САД: 3 комада у 17 позоришта

Бугарска: 1 комад у 3 позоришта,

Немци и Чеси: по 1 комад у 1 позоришту

Југословенских писаца: 14 комада у 35 позоришта

Од тога Хрвати 8 комада у 22 позоришта, Срби 3 комада у 8 позоришта, Словенци 2 комада у 4 позоришта; највише се дају Божић: "Мост" (8 позоришта), Крлежа: "Глембајеви", Филиповић: "За нови живот", Ђоковић: "Вода са планине" у по 4 позоришта.

Савремена комедија

СССР: 5 комада, у 13 позоришта,

Бугари: 1 комад у три позоришта

Југословенски писци: 5 комада у 18 позоришта (од тога се највише даје "Вечера" у 7 позоришта и "Прст пред носом" у 6 позоришта).

Наша старија драма

Српски писци: 7 комада у 6 позоришта

Словеначки писци: 5 комада у 15 позоришта

Хрватски писци: 1 комад у 1 позоришту

Наша старија комедија

Српски писци: 24 комада у 68 позоришта

Хрватски писци: 5 комада у 13 позоришта (овде су урачунати и Нушић чијих се 12 комада дају, од чега највише "Ожалошћена породица" и "Покојник", за њим долазе Стерија, и Држић са "Дундом Маројем" у 9 позоришта).

Реалистичка драма

Руси: 11 комада у 35 позоришта

Енглези: 3 комада у 3 позоришта

Французи и Норвежани: по 1 комад у по 2 позоришта. /У

реалистичку драму урачунати су Горки и Островски код Руса и Шо код Енглеза).

Класична драма

Енглези: 5 комада у 9 позоришта

Руси и Французи: по 1 комад у по 1 позоришту

Класична комедија

Руси: 8 комада у 19 позоришта

Французи: 9 комада, у 17 позоришта

Талијани: 4 комада у 11 позоришта

Енглези: 3 комада, у 4 позоришта

Укупно:

Југословенски писци: 61 комад у 166 позоришта

СССР и руски класици: 43 комада. у 126 позоришта

Енглески писци: 11 комада у 16 позоришта

Француски писци: 11 комада у 20 позоришти

остали (урачунавајући италијанске класике): 9 комада у

31 позоришту

писци из словенских земаља и народних демократија: 3 ком.

у 7 позоришта.

Како се из горње поделе види у нашим позориштима навише се играју наши писци, за њима долазе совјетски и руски писци, далеко изостају енглески, француски и остали писци за којих су већи на класици. Најмањи број отпада на писце из народних демократија.

Овакав сумарни, статистички преглед репертоара наших позоришта, указује на њихову углавном правилну оријентацију: на нашу драму, совјетску и класичну само што би размера између руских комада и наших требало да буде већа, у корист наших. Један од крупних недостатака таквог репертоара, је и то што на њему готово уопште нема комада из земаља народних демократија. Те земље истина немају развијену драмску литературу али би са ипак на пр. из чешке, мађарске па и пољске литературе могао наћи добар број комада, који би се могли ставити на репертоар. Исто тако велику шупљину у нашем репертоару претставља одсуство класичне немачке и шпанске драме и комедије. Лесинг, Шилер, Лопе де Вега, Калдерон де ла Барка.

Посматран по радовима репертоар наших позоришта показује да су она више склона да дају комедију и лакше савремене комаде, који су често на граници између драме и комедије, но херојску или старију реалистичку драму. Томе је делом узрок што је, или се тако сматра, лакше спремити и играти такве "лакше" комаде (комедије) и што се још увек сматра да је публици ближа таква врста комада. Најзад, томе је узрок и потцењивање васпитне и уметничке вредности херојске драме које наилазимо и код наше позоришне критике која, нарочито кад је реч о савременом драмском стварању, инсистира углавном на комедији и сатири. Ово потцењивање херојске драме види се и у односу стране класичне драме или класичне комедије на репертоару наших позоришта. Док је од прве (класичне драме) предвиђено 7 комада у 11 позоришта, од класичне комедије предвиђено је 24 комада у 51 позоришту, још је видљивије те потцењивање у нашим размерама: 13 комада у 42 позоришта и 29 комада у 81 позоришту. Иако је наша старија комедија боља и бројнија од наше старије драме ипак тај несразмер не би требало да буде толики.

Ово је слика коју даје статистички преглед репертоара.

Анализирајући, међутим, те репертоаре конкретно од позоришта до позоришта, од писца до писца могу се уочити још неке ствари, иако као што је то у почетку речено, потпуна и исцрпна анализа репертоара не може да се изврши уколико се не познају репертоари позоришта, за протекле три године, начин на који су комади режирани и играни, успех који су имали код критике и публике, могућности појединих позоришта обзиром на кадрове и техничке услове.

Прво што пада у очи је да у нашим позориштима нема планског постављања и обнављања наше старије драмске књижевности. Заграбачко позориште, као једно од најнапреднијих у које се угледају многа позоришта у земљи, поставило је ове године на свој репертоар од наших комада-"Дијегнеса",

Тита Брезовачког. Слична је ствар и у осталим позориштима. Београдска су ове године кренула напред али и она само са по једним комадом – опрезно и готово стидљиво. Потребно би било да баш та позоришта бржим темпом приступе постављању комада из нашег националног репертоара, њиховом новом тумачењу, како би преко централних позоришта и остала позоришта могла да обогате свој репертоар.

Друго што пада у очи је мала инвентивност и несамосталност позоришних управа, при састављању репертоара. Уместо да се сами потруде да га саставе, управе тај репертоар углавном препишују једне од других и поједине комаде уносе у своје репертоаре механички без обзира да ли то ти комади заслужују и без обзира да ли позоришта могу да их изведу. Тако се на пр. може видети извесна, да тако кажемо, ресавска подела репертоара по којој целе области дају једне комаде, а друге области друге комаде (Војводина на пр. и Шумадија, Хрватска и Далмација итд.) Тако су на пример скоро сва позоришта у Србији унела у репертоар "Дубоко корење", Џемса Гоу и Арнолда д'Исоа па је министарство просвете НР Србије морало да интервенише.

Тој слабој инвентивности позоришних управа у НР Србији криво је донекле и Одељење за културу и уметност Министарства просвете НР Србије које је, пре почетка сезоне свим позориштима у НР Србији доставило листу позоришних комада који могу да се играју. Та листа је истина врло обимна и оставила је позоришним управама могућност да бирају. Затим таква листа могла је и да спречи да се на репертоар поставе непожељни комади. Међутим, она је незгодна као систем јер одушава позоришне управе да саме мисле и јер је то лакши пут који треба да надокнади сталан контакт са позориштима и сталну помоћ.

Треће. Још увек се осећа извесна затвореност република у своје националне репертоаре. Можда би се могло рећи да се она у овогодишњим репертоарима, још и појачала. Правилно је што се у републикама у првом реду игра и обнавља национални репертоар али је неправилно што се баш кад је реч о нашем, југословенском репертоару, често на томе остаје и што се такве успеле поставке не преносе у друге републике Загребачко позориште на пример од десет предвиђених комада није ове године поставило на репертоар ни у драмском позоришту ни у студију ни једно дело српских или словеначких писаца. Исто тако ни у Београду ни Народно, ни Београдско драмско од 19 предвиђених комада неће ове године играти ни један хрватски ни словеначки комад. Исти је случај са позориштима у Нишу, Зајечару, Прокупљу, Пироту, Ужицу, Суботици, Зрењанину, Сомбору, Вршцу и уопште у НР Србији.

Четврто Позоришне управе се мало служе искуствима осталих позоришта, нарочито оних по главним градовима. Изгледа да међу њима има мало везе, да позоришта ретко гостују, те се отуда, а и зато што се не прати критика често постављају комади који су већ у другим позориштима претрпели неуспех.

Пето Совјетски и руски писци играју се много, но поједини, баш међу најбољима играју се мало. То је у првом реду случај са Чеховом и Горким. Затим, избор из савремене совјетске драматургије није најбољи. Бирају се често застареле и слабије ствари, а запостављају боље и новије зато што се нема увида у развој совјетског позоришта. Мало се дају драматизације великих руских писаца - реалиста, а исто тако ни историски комади новијих писаца.

Прегледајући репертоар појединих позоришта могу се наћи већ изнете карактеристике. Посебно треба истаћи да нека од мањих, провинцијских позоришта, прибављају лаком, водвиљском репертоару - Зајечар на пример, нека су опет, као сарајевско на пример сувише претенциозна и постављају на репертоар за једну сезону 2 Шекспирова комада и 3 Молијерова. У Сплиту такође преовладава лаки театар - комедија. У Београду ја репертоар опере два пута богатији од драмског.

Поредећи репертоаре совјетских позоришта са нашим може се видети да су репертоари наших позоришта знатно скупчени.

Од руских писаца у нашим се репертоарима мало или никако не помињу: Љермонтов, Пушкин, Грибоједов, Сухово-Кобилин. Нема драматизација Гогоља, Достојевског и Толстоја ни историских комада нових писаца.

Од грчке класичне трагедије и комедије ништа није ушло у репертоаре, а ни од Плаута.

Од Шпанаца се уопште не дају ни Калдерен ни Лопе де Вега, чији се: "Фуенте овехуна" (Овчији кладенац), "Пио у претсобљу", "Валенсиска удовица", "Зелени мај", "Учитељ играња", и други комади играју већ 30 година са успехом у Совјетском Савезу.

Од Немаца на репертоар није стављен нико. У Совјетском Савезу давали су се међутим Шилер: "Дон Карлос", "Разбојници", "Љубав и сплетка", и "Марија Стuart"; Гуцков: "Уријел Акеста" и помињани су приликом прославе МХАТА.

Од Француза су у нашем репертоару мало или никако заступљени Бомарше, Сарду и Ростан са "Сирано де Бержераком".

Од Енглеза се у совјетским позориштима поред Шекспира дају и други писци Шекспировог времена, затим Дикенс и драматизације његових романа, Шо, Голсворти и Пристли.

Наша, драмска књижевност претставља посебно питање.

Нових драма нема; комедија има мало и слабе су. Поставља се питање - од стране критике, па и од самих позоришта. - а питање је до сада остало непречишћено у пракси, какав треба да је критериј за постављање таквих комада, на нашу сцену? Другим речима да ли треба пуштати и књижевно слабе или слабије комаде на нашу сцену уколико у њима нема неких крупнијих идејних слабости? Да би се наше драмско стварање развило потребно је не само да се драме пишу већ и да се приказују да би се писци учили на својим грешкама. Те комаде, међутим, не би требало приказивати у главним позориштима и требало би пазити да се они не прошире и на, већи број позоришта пре него што критика каже о њима свој суд.

Посебно питање претставља наше књижевно наслеђе у области драмског стварања. Док су наши класици после рата у приличном броју штампани, до сад је било врло мало покушаја да се, било у позоришту, било од стране критике, понова прегледа наше књижевно наслеђе из области драме, да се штампа или достави на оцену. Мирослав Крлежа, дао је још пре годину дана, у једном чланку сумаран преглед наше драмске књижевности и сугестију да се она ревидира и оживи. Међутим, на том се до сад мало урадило и ствар не би требало више остављати само иницијативи појединих писаца или позоришта. Још приликом саветовања позоришних стручњака 1946 године у Београду поменута је потреба оснивања позоришног савета чији би задатак био да помаже приликом састављања репертоара. Ствар је тада остала отворена, ништа конкретно није закључено и можда би сад при Комитету, у вези са позоришним рефератом требало створити неку привремену комисију чији би задатак био да прегледа наш национални репертоар и утврди шта би се од њега поново могло да постави на сцену, на који начин и са каквим евентуалним изменама и обрадама. Ово се нарочито хитно поставља у вези са Нушићем чијих се 12 комада ове године игра на нашим позорницама.

AJ;317-81-114

Ерих Кош

358 НЕПОЗНАТИ АУТОР – КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ
(Суботица, 1947.)

RAD MAĐARSKOG NARODNOG POZORIŠTA od osnivanja do danas

Mađarsko narodno pozorište u Subotici osnovano je septembra meseca 1945 godine inicijativom prosvetnih organa Narodnih vlasti Autonomne pokrajine Vojvodine. Osnivanje Mađarskog Narodnog Pozorišta bio je vidan izraz nove prosvetne politike, koju nova Narodna Jugoslavija vodi prema manjinama, te je ovaj akt imao dubokog odjeka kod onog dela mađarskog stanovništva Vojvodine, koji je još uvek sa nepoverenjem gledao rad naših narodnih vlasti. Značaj osnivanja Mađarskog narodnog pozorišta ogleda se najviše u činjenici, da mađarski živalj u Vojvodini do oslobođenja pa ni za vreme bivše nenarodne Jugoslavije, nije imao svoje stalno pozorište. U bivšoj Jugoslaviji pozorišnom umetnošću bavile su se isključivo amaterske grupe po selima i gradovima, a za vreme okupacije situacija se izmenila utoliko, što su se u Vojvodini pojavile putujuće pozorišne grupe, koji su radili isključivo na trgovačkoj bazi. Ova pozorišta, gde je umetnost bilo nešto sporedno, kada su napunila kasu posluživši publiku sa ološom dramske i muzičke literature, napustila su mesta svoje "delatnosti" ostavivši za sobom još veću ideološku konfuziju nego što je to bilo do tada. Osnivanjem Mađar-

skog narodnog pozorišta mađarski narod Vojvodine, dakle prvi put u svome životu ima priliku da upozna pravi pozorišnu umetnost.

Osnivanje pozorišta nije bila laka stvar. Od svega onoga čime treba jedno pozorište da raspolaže, nije bilo ničega. Ni garderoba, ni kulisa, ni radionica, ni najpotrebnijeg alata, pa čak ni glumaca. Prvi ansambl sastavljen je od samih amatera, koji su sami izrađivali dekore, garderobu pa vršili i administraciju. No teškoće uz poštrovani rad ansambla a naročito uz pomoć naših narodnih vlasti, bili su polako savladani. Već pri kraju prve sezone pozorište dobija sve jasnije organizacione forme i sprovedena je podela rada u dosta velikoj meri. Danas pozorište raspolaže sa najnužnijom garderobom, ima svoju vlastitu krojačku radionicu, radionicu za izradu dekora, i frizersku radionicu. Pored tehničkog aparata iskristalisao se i umetnički ansambl. Kao što rekosmo ansambl je sastavljen od skoro samih amatera, ali tokom rada izvršena je jedna selekcija na taj način, što se mesto onih, koji su pokazali vrlo slab rezultat, angažovani su drugi. Danas Mađarsko narodno pozorište raspolaže sa jednim glumačkim kadrom, koji ima sve uslove za razvitak. Nažalost ovaj kadar do sada nije imao prilike da sistematskim radom stručno podiže uspeh, koji je postignut, rezultat je velike volje i znatnog truda ansambla što je uložio u svoj rad. Međutim to nije dosta, jer odsutnost sistematskog vaspitnog rada oko podizanja glumačkih kadrova u mnogome koči pravilan razvoj ovog mladog pozorišta.

Ovaj sistematski stručno vaspitni rad jedino se može odvijati u okviru rada jednog dramskog studia. Uprava pozorišta preduzela je potrebne mere, da se taj rad u okvirima mogućnosti ostvari, tako da u 1947/48 pozorišnoj sezoni, iako skromno, dramski studio će proraditi.

Pitanje redatelja bilo i jeste jedno od najtežih problema pozorišta. Sama okolnost, što u Vojvodini (sem dvoje troje glumaca) nije bilo profesionalnih glumačkih kadrova, dovoljno objašnjava činjenicu, da Mađarsko narodno Pozorište i u pogledu režije imao je da savlada ogromne teškoće. Talentovani amateri i dvoje iskusnih glumaca su režirali prve komade repertoara. Situacija donekle se izmenila angažovanjem najiskusnijeg mađarskog glumca u Vojvodini, koji ima dosta iskustva i u režiranju. Ali time svakako problem još nije rešen. No Komitet za kulturu i umetnost pri Vladi FNRJ, odobrio je da najtalentovaniji glumac - reditelj našeg pozorišta studira režijski rad pored Branka Gavelle, režisera ljubljanskog pozorišta. Time se razume problem reditelja nije definitivno rešen za pozorišta, pošto bi u interesu stručnog podizanja celokupnog članstva u okviru studijskog rada potrebno bilo da imamo i jednog redatelja pedagoga. Pošto takvog, koji ujedno govori i mađarski, u Jugoslaviji nemamo, moglo bi se iz Mađarske angažovati jedan od naprednih pozorišnih radnika.

U pogledu repertoara Mađarsko narodno pozorište u osnovi vodio je pravilnu politiku. Kolebanje i nesigurnost u repertoaru nije bilo ideološkog karaktera, već više rezultat nedostatka odgovarajućih komada, nedovoljnih materijalnih sredstava, a usled tih momenata, moralo se pribеći davanju onih komada, kojima se momentalno raspolagalo i za čiju izvedbu bilo dovoljnih materijalnih sredstava i glumačkih snaga.

Mađarsko narodno pozorište od samog svog osnivanja nastojalo je da bude pravo narodno pozorište, i u tom pogledu što će putem gostovanja pozorišnu umetnost staviti u službu naroda za širenje narodne kulture. U tu svrhu pozorište uložilo je mnogo napora. U 1945/1946 sezoni od ukupnog broja pretstava, koji je iznosio 100, davano je po selima i gradovima 33 pretstave, a 1946/47 sezoni od 170 pretstava 65 je održano po selima i gradovima Vojvodine. Povezanost sa masovnim organizacijama bila je jednostrana, nepravilna i nedovoljna. Ona se sastojala u davanju velikih koncesija sindikalno organizovanim radnicima. Sem ovoga nikakva sistematska propaganda nije vođena, da se široke mase privuku pozorištu. U tom pogledu uprava misli poduzeti sistematske propagandne mere za širenje pozorišne kulture.

AJ;317-81-114

**359 ИВО САРАЈЧИЋ, ПОМОЋНИК МИНИСТРА ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ
– СВИМ МИНИСТАРСТВОМА ПРОСВЕТЕ**

Ministarstvo za nauku i kulturu
Vlade FNRJ
Br 197751
15.IX 1949

MINISTARSTVU PROSVETE NR

SVIMA

Dostavljamo vam u prilogu zaključke donesene na konferenciji pozorišnih radnika koja je održana 29 jula 1949 godine u beogradu, s tim da upoznate vaša pozorišta.

Smrt fašizmu-sloboda narodu!

Pomoćnik Ministra
Ivo Sarajčić

ПРИЛОГ

Дне 29 јула 1949 године одржана је конференција претставника Министарства за науку и културу ФНРЈ, Министарства просвете свих народних република и претставника свих већих позоришта у земљи.

Реферати и дискусија на овој конференцији кретали су се у оквиру позоришног репертоара, позоришне критике и штампе, материјалног обезбеђења позоришта итд. На темељу реферата и дискусије донесени су следећи:

ЗАКЉУЧЦИ:

I

О општој позоришној политици у републикама.

1. На темељу броја позоришта у појединим републикама, а обзиром на услове развитка позоришта у тим републикама, конференција констатује да поједина министарства просвете и други надлежни фактори не воде истоветну позоришну политику. У неким републикама мали број државних позоришта несразмеран је са културним нивоом позоришним традицијама дотичне републике (као на пр. у Словенији), или са потребама развоја, и уздицања културе и просвете (као и на пр. у Босни и Херцеговини).

Конференција закључује да је потребно посветити више пажње решавању проблема како, колико и где оснивати позоришта. При томе водити курс да се позоришта оснивају првенствено у областним и индустријским центрима.

Псебну пажњу посветити мањинским позориштима, која су код нас правилно схваћена.

2. Позоришна гостовања схватити као врло важан део позоришне политике. Гостовања организовати у индустријским и туристичким центрима на радилиштима итд. продубљујући њихову културно-васпитну улогу. Гостовања схватити као васпитни моменат не само за публику него и за глумце и позоришта уопште у погледу измене искустава на овим пољима рада позоришта.

3. Државна позоришта треба да постану центри око којих би се окупљали аматери, и да пружају помоћ како у састављању репертоара тако и у режији, инсценацији итд.

4. И поред велике бриге народних власти за добре услове рада позоришта има још увек случајева да поједини народни одбори не воде рачуна о позориштима. Министарства просвете дужна су да проуче однос појединих народних одбора према позориштима и да им помогну да заузму правилан став у овом питању.

II

Позоришни репертоар

1. Избор репертоара - нарочито код провинцијских позоришта - треба да полази од културне и политичке проблематике средине у којој делује дотично позориште. Тада ће избор дела бити ближи потребама средине, а допринос позоришта на васпитном и културном пољу дотичног краја већи и актуелнији.

2. Посветити пажњу оживљавању наше домаће класичне драмске литературе и њеном припремању за данашњу позорницу.

3. Констатовано је да су у репертоарима појединих република слабо или никако заступана дела књижевника осталих наших народа. Ова чињеница не би се више смела поновити.

4. Променити однос наших позоришта према делима класичне светске литературе. Примећено је да је ова литература у неколико била занемарена, особито класична немачка и шпанска књижевност.

5. Претставници Министарства за науку и културу обавезују се да ће преузети на себе прикупљање информација о новим делима из појединих република и ван наше земље, да ће се бринути за превод тих дела и њихово умножавање, уколико она не буду предвиђена за штампу.

III

Позоришни кадрови и школе

1. Попуна позоришних кадрова очекује се у првом реду из позоришних школа. Квалитет школе за сада је још доста слаб. Зато сектори уметничког руководства савезног Министарства за науку и културу и Министарства просвете народних република треба да поведу више рачуна о раду тих школа. Недостаци рада ових школа осећају се на најосновнијим линијама - идејно - политичкој, стручној, на помањкању опће културе код ученика итд.

2. Као важан извор добијања кадра редитеља показали су се курсеви, формирани око појединих искусних редитеља неких централних позоришта. Овај начин васпитања кадра редитеља проводи-ти и даље.

3. Позоришни савети одиграли су већ извесну улогу у нашем позоришном животу. Добро форми-рани позоришни савети могу на темељу досадашњег искуства да учине још много више у избору репертоара, помоћи режији, преношењу искустава из других градова итд.

У позоришне савете улазе управе позоришта, редитељи, познатији и бољи глумци, политички, јавни и културни радници. Позоришни савети састављају се поводом избора репертоара, иду на гене-ралне пробе, дају оцену премијерима и тако даље, и на тај начин утичу непосредно на живот и рад по-зоришта.

У циљу подизања културног и стручног нивоа позоришног кадра потребно је оснивање позо-ришних архива и картотека, које би омогућиле да се млади кадар васпитава на традицијама наших мај-стора, да се путем фотографија упознаје са досадашњим нашим најуспелијим креацијама, сценама, инсценацијама итд.

Бринути се да се позоришна архива и картотека стално обогаћује успешним сценама и креација-ма нашег данашњег позоришта.

5. Технички позоришни кадар подизати и даље преко курсева унутар самог позоришта. Поред тога издвојити извесан број ученика у привреди – власуљара, кројача, електричара итд. – који би се оспособљавали за рад у позоришним радионицама.

IV

Позоришна критика и штампа

Данашња наша позоришна критика, у односу на предатну, представља корениту промену ка свестранијој, дубокој анализи смисла комада и његовог значаја. Упркос томе конференција констатује да је наша позоришна критика још увек врло оскудна, не прати интензивно позоришни живот, не ути-че на њега стваралачки, даје своје осврте запостављајући у великој мери проблеме и достигнућа режи-је и глуме.

2. Наша позоришна критика треба да крене путем истинске критике, која ће моћи идејно и стручно да се упусти у ову проблематику стављања дела на позорницу, да поведе дискусију с поједи-ним схватањима режије, да се бори активније него до сада на пораст идејно васпитног и уметничког нивоа нашег позоришта.

3. Осећа се помањкање правих позоришних критичара, што је такође један од узрока слабости наше критике. Озбиљно се намеће питање васпитања овог кадра. Путеве овог васпитања треба тражи-ти у тесној сарадњи књижевника и младих критичара са режисерима и позориштем уопште.

4. Конференција констатује да је досадашња позоришна штампа третирала само оскудно најо-сновнија питања позоришта док је проблеме режије и критике потпуно занемаривала.

Да би се путем штампе могла повести дискусија и разрада проблема позоришне критике, ре-жије, глума итд. Конференција је закључила да би много користио централни позоришни часопис који би деловао у следећем оквиру: обрада драмског наслеђа, обрада појединих опера, драма, проблеми

глуме и режије, проблеми критике, тумачење успеха нашег позоришта, борба против свих видова формализма и декаденце итд.

Закључак о оснивању централног позоришног часописа за сада је само принципијелно донесен, јер његово полагање условљава низ припрема које тек треба предузети.

5. Активизирати нашу дневну штампу и часописе да се позабаве питањима позоришног живота.

V

Проблеми опере и материјалног обезбеђења позоришта

1. Несређено и тешко стање материјалног обезбеђења нашег позоришта снижава често ниво претстава и ствара низ потешкоћа управама позоришта. Ради тога Министарство за науку и културу ће предузети мере да са Савезном планском комисијом обезбеди улазак позоришних потреба у план производње и откупљивање материјала по нижим комерцијалним ценама.

И поред ових мера Министарство за науку и културу указује управама позоришта на потребу штедње материјала.

2. Конференција усваја предлог да се у свакој народној републици оснује централна радионица за прерађивање потреба провинцијских позоришта.

3. У смислу олакшања гостовања, сва позоришта треба да пошаљу Савезном министарству планове својих зграда и списак позоришног инвентара.

4. Министарство просвете народних република треба најкасније до 1. септембра ове године да пошаљу Савезном Министарству своја требовања критичких и осталих материјала за опрему.

AJ; 316-28

360 ВЕЛИБОР ГЛИГОРИЋ, УПРАВНИК ЈУГОСЛОВЕНСКОГ ДРАМСКОГ ПОЗОРИШТА, БЕОГРАД – МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ

Jugoslovensko dramsko pozorište

Br.5628

Beograd, 28.10.1949.g.

MINISTARSTVO ZA NAUKU I KULTURU VLADE FNRJ

Personalno odeljenje-Otsek za plate-

Beograd

Po nalogu Ministarstva za nauku i kulturu Jugoslovensko dramsko pozorište treba da osnuje svoj Arhiv za sva pozorišna dela koja će prikazivati i koja prikazuje. U tom cilju, potrebno je da se fotografišu svi kostimi glumaca i statista po dva puta, te ovo pozorište treba da angažuje specijalnog fotografa kako bi se ovaj posao na vreme obavio, naročito za one komade koji su do sada prikazani. Ovaj posao trajeće duži period vremena i obratili smo se uredništvu "Politike" da nam honorarno stavi na raspoloženje jednog foto reportera.

Molimo da nam odobrite da možemo u našem pozorištu honorarno zaposliti druga RAKU RUBENA, foto reportera "Politike" sa honorarom od Din. 4.000 mesečno.

Napominjemo da Narodno pozorište na Trgu republike ima ovakav slučaj i da honorise svoga foto-reportera honorarno sa 7.000 dinara mes.

AJ;316-15

Upravnik,
V.[elabor] Gligorić

361 ВЛАЈКО УБАВИЋ, ПОМОЋНИК МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ – МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ

Narodna republika Bosna i Hercegovina

MINISTARSTVO PROSVJETE

Odjeljenje za kulturu i umjetnost

Broj: 36279/49

Sarajevo, 8 novembra 1949 god,

196

PREDMET: Konkurs za jednočinke.

MINISTARSTVU ZA NAUKU I KULTURU
Vlade FNRJ

Beograd

U vezi Vašeg dopisa broj 17009 od 24/X- 1949 god izveštavam Vas da je konkurs za jednočinke završen 28-X-1949 god.

Na sastanku žirija povodom ovoga konkursa donesene su slijedeće odluke:

- 1) Ni jedna od 23 drame koje je žiri primio i pregledao ne zaslužuje prvu nagradu.
 - 2) Sa drugom, od dviju drugih nagrada žiri je nagradio jednočinku "Čelenkine sandžije" od pisca koji uz djelo nije priložio svoje ime sa 20.000 dinara
 - 3) Treću nagradu žiri je dodijelio djelu "Tko umije njenu dvije" od Stjepana Pavičića sa 10.000 dinara.
- Pisac jednočinke "Čelenkine sandžije" treba da se javi savezu i da sa kopijom primjerka drame koju je poslao na konkurs dokaže svoje autorstvo.

Žiri-komisija je mišljenja da se oba nagrađena djela moraju popravljati i zato će sa autorima održati poseban sastanak. Osim nagrađenih radova žiri je predložio da se prodiskutuje mogućnost popravljaja nekoliko nenagrađenih radova kako bi se mogli štampati za amaterske dramske grupe. Komisija za dramske grupe Saveza odlučuje koje će ljude angažovati za popravljaj ovih radova. Za sada dolaze u obzir članovi komisije Saveza, drugovi Vaso Kosić i Boro Hanauska, zatim drugovi Miro Kopač i Ognjenka Miličević. Naknadno ćemo Vas obavjestiti o rezultatu svoga rada.

Ministarstvo za nauku i kulturu jednim ranijim svojim dopisom izvijestilo je ovo Ministarstvo da će nagrade po ovom konkursu ono isplatiti. Molimo da iznos od 30.000 dinara koliko iznose visine nagrada označite Zemaljskom savezu kulturno-prosvjetnih društava BiH Sarajevo.

S.F.- S.N.

POMOĆNIK MINISTRA
Vlajko Ubavić

AJ;316-32

362 НЕПОЗНАТИ АУТОР – МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ
(Суботица, 24. и 25. 4. 1950.)

СТАЊЕ У ХРВАТСКОМ НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ У СУБОТИЦИ

Хрватско народне позориште ради под истим условима под којим и мађарско позориште, у истој згради али свако позориште има своју управу и свој инвентар. Сала је одлична док су услови рада на позорници и у гардеробама врло тешки. Гардеробе су мале, неудобне, нехигијенске а Градски одбор није нашао начина да са малим материјалним издацима створи основне услове за рад. Као разлог речено је да нема радне снаге, међутим за летњу позорницу на Палићу нашло се и материјала и радне снаге.

Летња позорница на Палићу врло је лепо саграђена, у шуми у облику анфитеатра и скоро су сви радови при крају само им недостаје електричног материјала

Ансамбл је почетнички и осим два-три глумца, сви су остали започели код оснивања 28 октобра 1945 године. У ансамблу има врло талентованих само им недостаје неколико старијих глумаца. Од оснивања из ансамбла је узето сваке године по неколико глумаца, обично најбољих, до сада у свему 33, што значи да се сваке године почиње због чега уметнички ниво трпи. Требало би и извесно време престати са том праксом и две-три сезоне не дирати у кадраве. Да би се могао примењивати нови систем рада требало би преносити репертоар из јадне сезоне у другу међутим то је немогуће, јер нема довољно глумаца да би могли да се раде паралелно два комада.

Садашњи ансамбл састављен је од 24 глумца два млада редитеља (прошли кроз курс), једног сценографа. У овој сезони музичка грана у позоришту је укинута тако да је на платном списку један незапослен диригент и једна оперска певачица. осам глумаца од 24 тек од ове године раде у позори-

шту. Многи се не посвећују позоришту због малих плата. Позориште је много гостовало; од укупно 809 претстава које је позориште дало од оснивања 252 претставе дате су на гостовањима, а 557 у Суботици.

Буџет је довољан у личним издацима али је велика кочница у раду касени план који Народна банка реже по свом нахођењу.

За разлику од мађарског позоришта где позоришни савет врло блиско учествује у раду позоришта, позоришни савет хрватског позоришта могло би се рећи да скоро не постоји. Чланови позоришног савета из Повереништва за просвету и из МК стално су на окупу, а књижевници су се потпуно удаљили од позоришта. У Суботици има 25 књижевника али су увређени и сви су се повукли због раздора који се створио између суботичких књижевника и новосадских. Новосадски књижевници ниподаштавају суботичке, због чега се створио антагонизам. Клуб мађарских књижевника активно ради док клуб хрватских књижевника уопште не ради. Антагонизам је почео у вези издавања часописа који су почели издавати суботички књижевници и од кога је изашао само један број. Једни друге оптужују за шовинизам. Вујков Балинт предао је збирку народних приповедака коју у Новом Саду не штампају. Матија Пољаковић пише фолклорне ствари. "Нико нас не признаје", говоре суботички књижевници, и не долазе ни у позориште. Велику тешкоћу у раду позоришта претставља снабдевање. Најтеже је наћи место које одобрава да се добије потребан артикал. Конац не можемо да добијемо". "Треба да уђемо у план да се плански снабдевамо". Два месеца јурило се за концем, а онда су у сервису у Новом Саду казали да је потребна дозвола Министарства трговине, а све је на време планирано и предате потребе. Нема дрвене грађе за кулисе, нема. туткала, и када треба наћи све што је потребно за претставу троше се огромне енергије да се дође до свега тога.

Приход би се могао повећати ако би се подигао квалитет претстава и ако би масовне организације пружиле већу помоћ. Људи из позоришта одлазе у агитацију али им руководство масовних организација не помаже. На пр. у Суботици има око 20,000 синдикално организованих лица, и када би свако то лице дошло у позориште само једанпут месечно, све би претставе биле распродате.

Приход смањује и то што се сада много користи и за друге приредбе. Просечно 40-50 пута узима се сала, што смањује приход а и дворана се много квари. Требало би завести да се откупљује дворана, и то само у изузетним случајевима.

У згради позоришта налази се и ресторација и биоскоп, што врло много омета нормалан рад позоришта. Нарочито је незгодно што се за време претставе чује биоскопски агрегат.

Стручни и идеолошко-политички рад развијају се нормално. Синдикална подружница нема много успеха у раду, јар Градски одбор не помаже. Стамбено питање није добро решено, преко зиме није било огрева и о "добром расположењу" које претпоставља Станиславски, које је потребно код рада на комаду, не може бити ни говора.

Конференција са колективом показала је да су глумци незадовољни што не стиже исправка систематизација, што је снабдевање текстилом и свим другим врло слабо. Истовремено новосадско позориште и панчевачко имају ванредна следовања.

Изгледа да је Министарство просвете слабо обавештено о нашем раду јер се извештаји шаљу само Новом Саду. Друг Бабовић зна све глумце по имену у Србији, а о нама не зна јер све иде преко Новог Сада. Лична веза са Министарством није постојала. Ви сте први који сте дошли да видите шта ми и како радимо.

Велички Жарко, глумац у платненим чакширама" хтео би да пређе у Ниш, јер верује да ће тамо боље моћи да среди своја материјална питања. Он је иначе до 1948 г. био фризер и каже ако га не преместе у Ниш прешао би у привреду.

На конференцији је и постављено питање слободног дана, неправилног запошљавања, питање радних састанака у вези личних проблема итд.

Поповић Стево жели премештај за Котор са другарицом.

Хрватско позориште спрема комад "Сплетка и љубав".

Претстава " Пут до злочина" показује да се у позоришту ради студиозно ма да је ансамбл почетнички претстава је добра. Режија и инсценација коректно као и игра глумаца. Истичу се Асић и Вр-типрашки. Језик је врло слаб.

24, 25 април 1950 г.

ПРИЛОГ

REPERTOAR HRVATSKOG NARODNOG KAZALIŠTA U SUBOTICI

od osnutka 25.oktobra 1945 do kaz.sezone 1948/1949 godine odnosno do 1.IV.1950.g

Kazališna sezona 1945/1946

Naziv komada Redatelj Prem.Obn. Svega pretstava broj posjetilaca

"Matija Gubec" Branko Špoljar Premijera 5	1.315.-
"G-dja Ministarka" Dušan Medaković Obnovljena 1	300.-
"Od Gundulića do danas" Premijera 1	330.-
"Roditeljski dom" Branko Špoljar " 4	920.-
"Sumnjivo lice" Dušan Medaković " 15	4.091.-
"Tražim Anu" Lajčo Lendvai " 11	2.918.-
"Šareno veče" " 1	
"Koštana" Dušan Medaković " 8	3.457.-
"Prosta djevojka" Lajčo Lendvai " 14	5.337.-
"Milijun muka" Stanko Kolašinao " 11	3.587.-
"Pokojnik" , Dušan Medaković " 5	1.356.-
"Umišljeni bolesnik" Lajčo Lendvai " 10	3.163.-
"Pop Čira i pop Spira" D.Medaković " 23	5.921.-
"Kralj Betajнове" Lajčo Lendvai " 2	376.-

U ovoj kazališnoj sezoni kazalište je dalo pretstave van mjesta sjedišta 19 pretstava sa 4.465 posjetioca u Subotici 87 pretstava sa 40.507 posjetioca.

Kazališna sezone 1946/1947.

"Dundo Maroje» Stanko Kolašinac premijera 9	3.232.-
"Umišljeni bolesnik" Lajčo Lendvai Obnovljena 17	6.440.-
"Kralj Betajнове" " " 7	
"Gdja Ministarka" Dušan Medaković Premijera 11	2.938.-
"Pigmalion" B.Hanauska " 16	4.254.-
"Ševa" Stanko Kolašinac " 19	6.774.-
"Ženidba" Lajčo Lendvai Obnovljena 11	2.721.-
"G-đja s Kamelijama" Dušan Madaković premijera 5	1.698.-
"Sylva" Lajčo Lendvai 15	5.079.-
"Crvenkapica" I.Malagurski " 7	3.190.-
"Laža i paralaza" Dušan Madaković " 25	7.431.-
"Sirotinja nije greh" Lajčo Lendvai 9	2.732.-
"Zlatarevo zlato" Dušan Medaković " 9	2.893.-
"Koštana" obnovljena 5	1.313.-

U ovoj kazališnoj sezoni kazalište je dalo pretstave van mjesta sjedista 54 pretstava sa 17.662 posjetioca u Subotici 109 pretstava sa 35.077 posjetioca.

Kazališna sezona 1947/1948.

"Pokondirena tikva" Dušan Medaković Premijera " 31 7.621.-	
"Kazal.priredba" Emil Karasek " 6	1.132.-
"Zlatarevo zlato" Dušan Medaković Obnovljena 6	1.944.-
«Svečana priredba» Karasek-Medaković Premijera 1	215.-
"Rusko pitanje" Karasek Bmil " 17	6.058.-

"Narodni poslanik" Dušan Medaković " 28	10.704.-
"Zemlja smiješka" Emil Karasek " 16	8.531.-
"Iz mraka" Dušan Medaković 14	4.061.-
"Dubravka" Emil Karasek " 5	2.834.-
"Naš sin" "Zelena grana" KOLEKTIV " 25	7.622.-
"Dan odmora" Dašan Medaković " 26	5.907.-
"Vedra večer" i "svinjarica" M. Karasek " 1	452.-
"Za dobro naroda" Dušan Medsković " 9	2.232.-
"Prst prad nosom" Br. Špoljar " 13	3.465.-
"Noć u Globokom" J. Šokčević Asić " 14	3.151.-
"Mirandolina" Emil Karasek " 8	1.940.-
"Mašenjka" D. Medaković " 7	941.-

AJ;316-80

363 МИНИСТАРСТВО ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ

(Београд, 1951.)

SAVET ZA NAUKU I KULTURU FNRJ

JUGOSLOVENSKO DRAMSKO POZORIŠTE

Repertoar od osnivanja: Dundo Maroje, Novela od Stanca, Rodoljubci, Ženidba i udadba, Pera Sege-dinac, Kralj Betajnove, Ujka Vanja, Talenti obožavaoci, Ljubav Jarovaja, Škola ogovaranja, Ribarske svađe, Duboki koreni, Antigona, Mesec dana na selu i Fuente Ovehuna.

NARODNO POZORIŠTE. U BEOGRADU

Repertoar od oslobođenja do decembra 1950 godine:

Mati, Narodni poslanik, Hajduk Stanko, Srebrena kutija, Podvala, Misija mister Perkinsa, Zona Zanfirova, Revizor, Gospoda ministarka, Roditeljski dom, Kir Janja, Platon Krečec, Dođoše do grada, Tartif, Živi leš, Gospoda Glembejevi, Kola mudrosti dvojica ludosti, Ženidba, Protekcija, Neprijatelji, Družina junaka, U agoniji, Za dobro naroda, Uobraženi bolesnik, Rusko pitanje, Otelo, Šuma, Mlada garda, Učene žene, Najezda, Koštana, Pokojnik, Večera, Male lisice, Nemirna starost, Hamlet, Crvena marama, Ožalošćena porodica, Stanoje Glavaš, Laža i paralaža, Čestitam, Vlast, Sirano de Beržerak, Izibarčica, Livnica, Posao je posao, Pokondirena tikva.

HRVATSKO NARODNO KAZALIŠTE U ZAGREBU

Repertoar od oslobođenja: Dundo Maroje, Iz mraka, Mirandolina, Majka, (Čapek) Mjesec je izašao (Štanberg) Narodni poslanik, Očinski dom, Ožalošćena porodica, Pop Ćira i pop Spira, San letnje noći, Škrtač, Šuma, Tartif, Tuđe dete, Crvenkapa, Dolijala lija, Gospoda Glembejevi, Kir Janja, Kralj Betajnove, Malograđani, Mekade, Nauka od mužova, Noćna smotra, Običan čovek (Leonov) Otelo, Vasa Železova, Veliko putovanje, Ženidba, u agoniji, Ana Karenjina, Vesele žene vindzorske, Za one na moru, Ljubovnici, Dijogeneš, Gospodja ministarka, Rusko pitanje, Umišljeni bolesnik, Duboki su koreni, Prst pred nosom, Otok Mira, Skup, Dubrovačka trilogija, Đavolov učenik, Male lisice, Sumljivo lice, Nedorasli (Fon Vizin) Divlja patka, Lađa Tenesiti (Vildrak), Zanat gospodje Vorn, Mandragola, Rikard III, Vitez čudesa, Svi moji sinovi, Vučjak.

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠTE U LJUBLJANI

Repertoar od oslobođenja: Za narodno dobro, Misija mister Perkinsa, Tuđe dete, Škola za žene, Mati, Rođenje u oluji, Pokojnik, Svet bez mržnje, Ribarske svađe, Triglavska bajka, Zimska pravljenica, I biće tako, U agoniji, Veliko iskušenje, Mladost otaca, Velika puntarija, Gospoda Glembejevi, Učene žene, Ana Kristi, Družinska sreća, Veliko putovanje, Na straži, Kralj Betajnove, Đavolov učenik, Strast pod brestovima, Kola mudrosti dvojica ludosti, u tajgi, Mnogo vike nizašta, Miklova Zala, Rusko pitanje, Noć u Globokom, Tugomer, Gospodja ministarka, Tartif, Put do zločina, Četri međuigre, Povratak Blažonovih, Za one na moru, Županova Micka, Varh, Vida Grantova, Škola ogovaranja, Striček mraz, Mucin dom, Mesec dana na selu, Kranjski komedijanti, Hlapci, Duboko je korenje, Ostrvo mira, Sneguljica, Oganj i pepeo, Lacko i Krefli, Nevolja od pameti, Škola za žene, Kralj Lir, Dama Škrat, Svi moji sinovi, Goruće sreće, Školjka, Egmont, Operacija.

POZORIŠTE NR BOSNE I HERCEGOVINE - SARAJEVO

Repertoar od oslobođenja Narodni poslanik, Sumljivo lice, Vlast iz mraka, Zona Zanfirova, Djido, Hasanaginica, A šta sad, Crvenkapica, Udarnici, Ivica i Marica, Najezda, Roditeljski dom, Ženidba, Misija mister Perkinsa, Prosidba, Škrtac, Otelo, Tartif, Pop Ćira i pop Spira, Koštana, Rodoljubci, Žendiba i udadba, U agoniji, Gospoda ministarka, Za vlasteotskim doručkom, Bez prebijene pare, Veče u Sorentu, Predavanja o duhanu, Medved, Tragičar po nevolji, Kralj od Betajnovе, Rusko pitanje, Ožalošćena porodica, Djelidba, Revizor, Dundo Maroje Dan odmora, Duboki su koreni, Glava šećera, Donžuan, Kir Janja, Maroj Bauh, Pokojnik.

AJ;317-81-114

364 НЕПОЗНАТИ АУТОР – САВЕТУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ

(Београд, без датума)

ПРЕДЛОГ О НАРОДНИМ ПУТУЈУЋИМ ПОЗОРИШТИМА

Један од важних задатака пред којим стоји наша народна просвета јесте питање позоришта за народ, за масе радника и сељака који не живе у градовима и којима позоришта уопште нису приступачна. Ми се овде нећемо задржавати на великим могућностима позоришне уметности, на њеној улози и значају у васпитању народа. Ми ћемо споменути само то да у Совјетском Савезу има неколико хиљада позоришта и да је позориште предмет највећег интересовања совјетског грађанина. У доба револуције чувени редитељ Мајерхолд носио је поруку социјализма неписменим народним масама представљајући са својом ударном трупом пропагандне скичеве у којима су били упадљиво изражени сукоби између двеју класа. Један француски критичар је рекао да је тадашња делатност Мајерхолдове трупе "срећно заменила неопортуну и вероватно некорисну улогу новина." Иако се ми не слажемо са овом оценом штампе, ми хоћемо да подвучемо шта значи усмена реч, управо какву моћ може имати једна тако непосредна уметност као што је драмска поготову код нас, када је у питању изграђивање наше земље и подизање народне просвете. Да би просвета продрла што дубље у широке народне слојеве, да би се што више подигао њихов културни ниво, потребно је организовати једну позоришну акцију ширих размера. То значи створити трупу или трупе које ће посећујући најзабаченија места у земљи, приказивати дела најбољих аутора и тако, постепено и смишљено, допринети великом циљу који стоји пред просветном влашћу, а то је културно подизање народа. [...]

Поставља се питање како би требало организовати ову акцију и у чему би се она разликовала од досадашњег рада путујућег позоришта. Ми ћемо навести неколико основних мисли нашега плана, који би у случају да буде усвојен, био конкретнији обрађен.

ТРУПА

На прво место долази проблем трупе. Нама су познате садашње тешкоће у погледу глумачког кадра као и у погледу материјала. Али ми сматрамо да би се на територији једне федералне јединице могла сакупити једна трупа од 25 - 30 људи, заједно са техничким особљем, највише, како би задржала што већу покретљивост. Она би према утврђеном плану обилазила већа и мања места, центре производње, фабрике, предузећа, велика државна газдинства, руднике, радничке групе које раде на изградњи путева, железница и канала, села и варошица, и давала претставе под ведрим небом, на тргу, у пољу, у шуми, у руднику или ма на ком другом погодном месту. Како ће претставе ове трупе имати за задатак не само да забаве него и да васпитају, онда је разумљиво да тако важна мисија мора бити поверена само добрим уметничким снагама. Не само да је потребан искусан и вешт редитељ, на коме лежи добар део одговорности за успех овога посла, него су потребни и добри глумци, вични свом занату, а не глумци заступљени само да би им се нашло запослење или погинуо број чланова трупе. Често и необразовани људи могу да уоче слабу игру, па би рђава глума и учешће дилетаната могли само да компромитују успех ове акције. Потребно је да игра заинтересује публику, узбуди и нагони на размишљање, а по могућству на читање сличних дела.

Руководилац трупе био би редитељ. Трупа би имала осим глумаца још и предавача, сценографа, суфлера и оркестар од 4 - 5 чланова. Хор би сачињавали сами глумци. Овде још долазе 2 - 3 шофера са њиховим помоћницима који би вршили улогу техничког особља.

РЕПЕРТОАР

Да би се овај циљ постигао мора се посветити велика пажња репертоару. Репертоар не сме бити случајан, састављен на брзину, него плански замишљен, с обзиром на духовну структуру покрајине у којој се намерава приказивати, на степен културе на коме се налази тамошње становништво, на његово интересовање и његове тежње. Публика неће имати никакве користи од дела која неће разумети, ма како она била уметнички приказана. Због тога за једну турнеју, кроз извесну покрајину, треба изабрати неколико комада, класификовати их по њиховој проблематици, па онда започети претстављањем лакших комада које ће публика без нарочитих напора разумети, а завршити тежим и сложенијим. На начин стварају се предуслови, изванредан основ знања, који ће једном необразованом човеку олакшати и омогућити да схвати теме које вероватно, без те постепениости не би лако разумео. Једно треба увек имати на уму: колико је важно да претстава буде уметнички изведена, толико исто је важно да публика разуме.

Што се тиче самог избора комада у обзир долазе како класични писци тако и савремени. Овде се пружају широке могућности нашим ауторима да обогате домаћу драму. Наша доба са својим снажним контрастима, противуречностима и сукобима треба да се изрази и у драмском облику. Публика ће свакако најбоље разумети актуелне проблеме - догађаје из народно-ослободилачке борбе или савременог живота - у којима је мање више сваки од нас био учесник. Али сматрамо да је данашње доба само један моменат у еволуцији театра као целине и због тога публика не сме да буде лишена класичног репертоара који ће, праћен пригодним предавањима, моћи да је заинтересује и поучи. Један Молијер, Гогољ или Стерија морају бити заступљени у репертоару овог позоришта, јер би у противном случају публика имала нетачну слику о развоју позоришта и о позоришту уопште.

ПРЕДАВАЊА

Треба бити начисто са тиме да би многа дела савремених писаца без увода или објашњења била неразумљива (нпр. Дубровачка трилогија од И.[ве] Војновића). У овом погледу чине, ваљда, изузетак из сеоског живота. Ми сматрамо да би претставе без објашњења или предавања уопште промашиле резултат који желимо да постигнемо. Код класичних комада који су тесно везани са проблемима непознатим необразованој публици, биће неопходно потребно да се тој публици пружи извесне информације у једном кратком и приступачном предавању. У њему ће се приказати личност писца, његово доба, његове побуде и проблем комада. По потреби биће говора и осталим делима аутора. То све треба да буде казано простим, разумљивим језиком, без много инсистирања на стручној терминологији коју таква публика сигурно неће разумети. Код комада из савременог живота предавач ће обратити пажњу на проблеме друштвених односа, на историски моменат радње. Ова предавања не треба да буду дужа од неколико минута, али ту ће све зависити од културног нивоа публике. Процена ситуације у том погледу претставља веома деликатан посао које мора бити поверен само једном стручњаку, професору књижевности. Може се рећи да уколико ниво публике нижи, утолико ће овај посао бити тежи. Ми подвлачимо да се овај рад не сме схватити само као испуњење извесних формалности (нпр. одржи се предавање без интересовања за његов ефекат) јер би у том случају акција већ унапред била осуђена на неуспех. Предавач ће давати податке и о другим делима аутора, евентуално и о другим позоришним писцима, уколико за то постоји интересовање. Било би корисно да позориште носи са собом дела која претпоставља као и друга дела истих аутора, штампана у популарном издању. Ове књиге ће предавач поклањати месним библиотекама или месним културним референтима. Сва обавештења у вези са позориштем могла би се добити у бази путујећег позоришта која ће се налазити у главном месту федералне јединице.

ДЕКОР

Свака грана овог посла претставља озбиљну студију, па је то случај и са техничким проблемима. Израда декора мора бити поверена добром уметнику и искусном сликару, који познаје сценографију. Начелно се мора приметити да ће природа самога позоришта наметнути један оквир раду сценографа: путујућа позоришта морају да сведу декор на најнеопходнију меру због транспортних тешкоћа. За то ће се често пута одустати од реалистичког декора. Но у том случају редитељ и сценограф треба да нађу погодно сценско решење, стилизован а можда и симболичан декор, који ће ипак приказати место

и амбијент комада према интенцијама аутора. И овде је неопходно потребно водити рачуна о културном нивоу публике (нпр. културно заостала публика не би ни разумела симболичан декор, у коме један прозор или какав други детаљ треба да дочара утисак о извесном миљеу. У том случају ипак се мора прибећи реалистичком решењу. Ми немамо намеру да стављамо ма какву ограду укусу и машти сценографа, али упозоравамо на то да материјал мора бити редуциран у интересу покретљивости сцене и трупе. У сваком случају декор мора да буде предмет брижљиве студије. Сценографу је олакшан рад утолико, што трупа располаже својом покретном позорницом у оквиру које ће бити благовремено решена сва питања. Кад позориште не би располагало својом позорницом, сценограф би био остављен на милост и немилост случаја, различитих сала, шупа итд. према чијим димензијама би био принуђен да мења декор.

КОСТИМИ

И костимима се мора посветити озбиљна пажња. У свему што позориште пружа публици она треба да нађе документоване податке којима ће обогатити своја знања. Кад је реч о костимима по себи се разуме, да ће то бити могућно само у случају ако костими буду пажљиво проучени. Ми не тражимо да сликар постане историчар; он може да да маха својој машти, али не треба да изађе из оквира епохе која је претстављена у комаду. Костими дају локалну боју комаду и у том погледу не треба да буде произвољних решења као што се то често дешава. Никако не сме да се губи из вида циљ овога позоришта; да васпита и поучи. Стога треба да што више података, што више докумената на згодан и приступачан начин један такав докуменат биће несумњиво, (нпр. у историским комадима) и добри костими.

ПОЗОРНИЦА

Каква треба да буде позорница? Ми предлажемо покретну позорницу која ће имати облик великог шатора. Тиме су решени сви технички проблеми. Идеју за ово решење дало нам је покретно позориште Л. Шансерела за његову трупу која је нарочито радила у унутрашњости Француске. Ова позорница је изванредно покретна. Она се састоји из неколико завеса које затварају сцену. Просценијум је полукружан, скоро исте дубине као и позорница, док његова ширина износи 8 метара. Задњи део шатора резервисан је за облачење глумаца и за кулисе. Подвоз трупе врши се камионима. Број камиона зависи од разних околности, програма турнеје, техничког материјала итд. Због тога позоришна трупа не зависи од железничке мреже, нити је везана само за главнија места, него може да се креће свуда где иоле има путева.

Ближе податке о позорници дајемо на стр.8.

ИЗДРЖАВАЊЕ ТРУПЕ

Према нашој замисли свака федерална јединица треба да има своју путујућу трупу. Током времена када се буде формирао глумачки подмладак и када позориште постане једна стварна потреба широких слојева, биће потребно и могућно да се образује више путујућих група које ће појачати ову акцију. Њихово издржавање падало би на терет државе, односно федералних јединица. Ово нарочито стога, што се у већини места које трупа буде обилазила не може рачунати на неки приход, поготову сада, када су та места осиромашила. У већини места глумци ће моћи да добију храну. Али то питање не може овде конкретно да се постави, пошто оно зависи од плана турнеје, од маршруте, од тога да ли су те покрајине мање или више настрадале у рату итд. У принципу сматрамо да претставе треба да буду бесплатне.

Ми предлажемо да се упоредо са радом постојећих путујућих позоришта организује једна експериментална акција у духу овог предлога. Наш план се може остварити без нарочитих тешкоћа. Као што смо већ напоменули ми сматрамо да би се напр. за формирање Народног путујућег позоришта Србије, на територији Србије и Војводине, могло наћи двадесет и пет до тридесет чланова међу члановима постојећих позоришта. Можда за почетак не би био потребан ни толики број, па сматрамо да би се кадар могао наћи, а то је у овом случају главно. Ако би овај рад дао повољне резултате, као што с правом очекујемо, онда би требало организовати путујућа позоришта на овој основи. Када се има на уму циљ који треба постићи, надлежни фактори не би смели да застану ни пред већим тешкоћама. Ако они ништа не предузму у овом правцу, масе неће моћи да изађу из зачараног круга који већ деценијама затвара лепше и светлије видике. [...]

МУЗИЧКА УМЕТНОСТ

**365 ПОТПРЕДСЕДНИК ЦЕНТРАЛНОГ ХОРА СВИХ МИНИСТАРСТАВА ДФЈ
– МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ДФЈ**

Централни хор свих министарстава
Београд
Број 32
6 априла 1945

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ

БЕОГРАД
Теразије 26

У споразуму са Пропагандним одељењем Главног Генералштаба Ј.А. и Командом I Армије у Сремској Митровици, овај хор заказао је за дане 8, 9, и 10 априла т.г. неколико бесплатних концерата за војску и за грађанство уз добровољни прилог, чији приход иде у корист рањеника.

Концерти ће се одржавати у Сремској Митровици и Руми.

У нашем хору суделују Ваши службеници који су ниже наведени, па Вас молимо да те службе-
нике на горње датуме ослободите дужности у Вашем надлештву.

СМРТ ФАШИЗМУ – СЛОБОДА НАРОДУ!

Секретар
[потпис нечитак]
AJ;313-9-31

П. Председник,
[потпис нечитак]

**366 ЈОСИП ЛУКАТЕЛА, ПОМОЋНИК МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ ХРВАТСКЕ
– КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ, БЕОГРАД**

Narodna Republika Hrvatska
MINISTARSTVO PROSVJETE
Odjel za kulturu i umjetnost
Broj: 75838-VI-7-1947.
Zagreb, 15. XII 1947.
PREDMET: Festival u Opatiji

Комитету за културу и уметност
Владе ФНРЈ

Београд

Градски Народни одбор града Опатије у заједници са Министарством трговине - Управа за Туризам приређује велики уметнички Festival у сврху унапређења туризма у Istri и у сврху враћања Опатије у центар међународног туризма што је она била и prije талијанске окупације. Овај Festival осим уметничког има и нарочити политички и привредни карактер.

На Festivalу учествују најбоље професионалне уметничке групе из Ријеке и Загреба као и уметничка група "Joža Vlahović" из Загреба. Festival ће се одржати у Опатiji од 15. XII 1947. до 15. I. 1948. године о чему Вас извјештавам. У прилогу шаљемо Вам програме приредба.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

Помоћник министра:
(Josip Lukatela)

ПРИЛОГ

НАЦРТ ПРОГРАМА КОНЦЕРАТА ЗА FESTIVAL У OPATIJI

Božić 25.decembra 1947.

Otvorenje festivala u dvorani Kvarnera.

SIMFONIJSKI KONCERT Matineja u 11 sati

1) Vatroslav Lisinski

Predigra prvoj hrvatskoj operi

"LJUBAV I ZLOBA"

2) Jakov Gotovac:

Tri pjesme čeznuća. (za glas i orkestar)

Solistica: NADA AUER članica narodnog kazališta Rijeka

3) SLAVKO ZLATIĆ: Tri istarska plesa

4) BLAGOJE BERSA: Sunčana polja – simfonijska slika

5) KREŠIMIR BARANOVIĆ: Z mojih bregov

(tri pjesme za bariton i orkestar)

Solist: MILAN PIHLER, član Narodnog kazališta

RIJEKA

6) JAKOV GOTOVAC: Simfonijsko kolo

2. 6.decembra 1947. 21 sati

SIMFONIJSKI KONCBRT

1) Antonin Dvoržak:

KARNEVAL- predigra

2) Boris Papandopulo: KONCERT za klavir i orkestar

Solist: BOŽIDAR KUNC /Zagreb/

3) PETAR ILIĆ ČAJKOVSKI:

ŠESTA SIMFONIJA u h- molu (Patetična)

28.decembra 1947.

SIMFONIJSKI KONCERT

1) Blagoje Bersa:

DRAMATSKA PREDIGRA

2) Antonin Dvoržak: KONCERT ZA VIOLONČELO I ORKESTAR

Solist: Antonio Janigro (Zagreb)

3) Sergije Prokofjev: Romeo i Julija, Koncertna svita.

4) 29.decembra 1947

Matineja u 11 sati.

SIMFONIJSKI KONCERT

Dirigent: MILAN HORVAT (Zagreb) solist: Stjepan Šulek (Zagreb)

1) Bedrih Smetana:

Predigra operi "Prodana nevjesta"

2) Aram Hačaturjan:

Koncert za violinu. i orkestar

Solist: Stjepan Šulek (Zagreb)

3) Stjepan Šulek:

DRUGA SIMFONIJA – EROICA

5. 30. decembra 1947.

21 sati

Izvedba Gundulićeve pastirske igre

DUBRAVKA

Sudjeluju članovi drame, opernog zbora, baleta i orkestar Narodnog kazališta Rijeka

6) NOVA GODINA 1. januara 1948.

21 sati.

ZAVRŠNA PRIREDBA Orkestar Narodnog kazališta izvodi:

1) Viteslav Novak:

U TATRAMA (simfonijska slika)

2) Vilim Marković:

Rapsodija u A-duru

Dalje sudjeluje Radio zbor iz Zagreba, folklorne grupe, i balet Narodnog kazališta u Zagrebu.

OPASKA: Ukoliko bi se 28. decembra putovalo u Postojnu i u špilju organizirao koncert kombiniran od tačaka Radio-zbora iz Zagreba, te orkestra Narodnog kazališta Rijeka, koncert u Opatiji bi taj dan otpao, pa bi se dao u. jedan drugi dan ili izmijenio raspored bilo koje priredbe.

RADIO STANICA

Program za Opatiju

Program za Opatiju

III.

I

Brkanović: Krijes planine
a) Pjesma nade
b) Pjesma čežnje
c) Pjesama radosti

Mokranjac: VII. Rukovet

Matetić: Čače moj

Gotovac: 2 anakreonske (Ruždjak solo)

Papandopulo: Poslala me stara majka
(Serdos solo)

Zlatić: Dvije narodne iz Omišlja
a) Oj Kruniću
b) Merikanke (ženski zbor)

Zlatić: Narodna iz Istre
Oj divojko

Papandopulo: Skoči kolo

Hercigonja: Seljačka

Devčić: Mitralska

Program u Postojni

II.

Novikov: Živjela Crvena Armija

Aleksandrov: Pjesma pobjede
" Morskaja pjesma

Hercigonja: Naša pjesma
Sudjeluje Radio zbor i orkestar

Lhotka: Hrvatski svatovi
Slavenski: Voda zvira
Odak: Bosanska rapsodija
Gotovac: Jadovanka za teletom
Tajčević: 4 makedonske
Dugan ml.: Svatovska iz Srijema
Skalovski: Makedonsko oro
Tijardović: Bolan mi leži pop Jordane
Danon: Uz Tita i Staljina
Gotovac: Mornareva ljubav
Lucić: Sniježnica (Lipša solo)
Matetić: Hopak
xxx: ? (Kuftinec solo)

Hrvatsko narodno kazalište

1) Baranović "Svatovac"
2) Ruski narodni ples
3) Tijardović "Dalmatinka"
4) Borodin "Polovječki plesovi"
5) Asafjev "Krakovjak"
6) "Tataročka"
7) "Teškoto" (makedonsko narodno)
8) Hačaturjan "Kavkaski ples"
9) Gotovac "Jugoslavensko kolo"
10) Gotovac "Kolo iz opere Ero"

Repertoire

"Jože Vlahović"-a, Zagreb

Folklorna grupa 1) Dinara

2) Slavenska kola (Mistu, Kalendari),

3) Posavska kola (Staro sito, Dučec, Drmež, Čire, Dorat)

Zbor: 1) Majeвица

- 2) Majka pravoslavna
- 3) Pjesma nade (Brkanović)
- 4) Uz Tita i narod
- 5) Marš Narodne omladine (Slavenski)
- 6) Alaj volim (Cosseto)
- 7) Pod koprivom (Žganec)
- 8) Pesen o slobodi

AJ; 316-120

367 МИЛ. ДИВАЦ, ПОМОЋНИК МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ СРБИЈЕ – КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ

Народна република Србија
Министарство просвете
Одељење за културу и уметност
ПОВ. IV 17
10-II-1948

КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ
ВЛАДЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

У вези вашег акта Пов.бр.140/48 дајемо следећа обаразложења:

Забрањена су ова дела-Светомира Настасијевића, као директора Опере за време окупације у Београду, члана Љотићеве странке и сталног сарадника Љотићевог листа.

Из јавног живота избачена су следећа дела:

Вукдраговић Михаило: "Младом краљу на рођендан"-хор
"Сећање"-за глас и клавир писано на текст Милоша Црњанског
"Траг"-писано на текст Милоша Црњанског.
"Успаванка"-писано на текст Живојина Милићевића

Милојевић Милоје: "Песма младом краљу"-дечји хор

Манојловић Коста: "Куда си нам улетео соколе"-хор, посвећен краљу Александру.

Сем тога нису били позвани у Удружење композитора при формирању Удружења, 1945 године:

Петар Стојановић-због тога што је свој концерт за флауту и оркестар посветио немачком музичару Хаошиду.

Петар Крстић-због тога што је дириговао Радио оркестром за време окупације у Београду.

Петар Стојановић примљен је у Удружење композитора Србије 1946 год. а Петар Крстић примљен је 1947 године.

Других забрањених дела или привремено избачених из јавног живота није било.

Смрт фашизму - Слобода народу!

11. II.1948 год.

Београд

AJ-316-1

Помоћник
Министра просвете НР Србије
(Мил.Дивац)

368 ЦК КПЈ, КОМИСИЈА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ

Београд, 27. 2. 1948.

ЗАПИСНИК СА САВЈЕТОВАЊА ПО ПИТАЊУ МУЗИЧКИХ ШКОЛА ОДРЖАНОГ 27.II.1948

Присутни: Ђидо⁶⁴, Вељко [Влаховић], Стефан [Митровић], Зденка [Шегвић], Зина, [Бојан] Штих, Митра Митровић, [Владислав] Рибникар, Владо Мађарић, Оскар Данон.

Ђидо:

Проблем: 1. Треба, да створимо музичке више, средње и ниже школе, треба да обезбједимо потребан број кадрова за музичку и пјевачку дјелатност с једне стране, и с друге стране да обезбједимо наставнички кадар за средње школе и да обезбједимо кадар за највише школе који треба да спреми кадар за највише руководиоце музичких установа.

Код нас постоје 3 више музичке школе. Уколико те школе обухватају оно што би ми хтјели да постигнемо? Колико која школа обухвата. По мом мишљењу је најбоља школа у Загребу и највише се примакла ономе што би ми хтјели да постигнемо.

2. Питање планирања рада у тим школама, број кадрова и питање јединственог програма у свим школама. Питање да ли треба стварати савезну посебну школу, или се можемо ослонити на ове три. По том питању, иако је учињен извјестан корак напред, налазимо се у врло тешкој ситуацији. Кроз пет година остаћемо без пјевачког, свирачког и диригентског кадра. Масовно се развија музички живот и разне дилетантске групе, хорови синдикалних друштава, омладинских организација и ту је баш питање музичких школа једно од великих сметњи брзог стварања и развита масовне културе.

3. Немамо обезбјеђен најталентованији кадар који треба да створи музичку националну умјетност.

Значај овог питања је поострен због тога што ћемо тешко моћи у иностранству школовати наше људе. У иностранству можемо да школујемо ограничен број кадрова. У СССР моћи ћемо да шаљемо мали број људи, уз доста високе трошкове, но ми можемо да их поднесемо. Ове године нам за специјализацију нису ништа одобрили. Можда ће нам нешто одобрити за културну дјелатност, но за идущу годину. Иностранство можемо да користимо као помоћно средство, но не можемо се оријентисати на иностранство. За школовање у иностранству долази у обзир свега око 10 стипендија и то за Чешку и СССР. У Чешкој наши стипендисти могли би учити дириговање и соло пјевање. Чеси ће нам примити колико год ми тражимо. Можда би могла доћи у обзир и Италија. Комитет би требао то да унесе у свој план и да користи иностранство као помоћно средство у школовању нашег кадра.

4. Планирање кадрова треба да буде из једног центра. Што је слабост ових музичких школа које имамо? У њима има прилично ђака, око 12.000, али они су неиспланирани. Они су у школу претежно дошли сами, то су дјеца буржујска. Велики дио од њих дошао је да научи музику као своје задовољство, али ће од њих мали проценат отићи у оркестре и хорове. Према томе број који је нама потребан, морали би плански обезбједити. Социјални састав тих ђака је врло рђав. Но то није страшно, страшно је да нећемо добити кадра. На селу и код радника има дјеце која су талентована, а затворен им је пријем у ове школе.

Што се тиче стварања савезне музичке школе, ја сам против. Треба да имамо 3 школе и за те три школе планирати кадрове, инструменте, зграде. Ми не можемо створити савезну школу која ће бити боља од оне у Загребу, а ако бисмо створили савезну школу, све би школе разбиле. Ако би загребачку школу узели као савезну, Хрвати не би могли ништа планирати. То питање треба рјешити тако да се њима наметне један дио кадра из Босне, Црне Горе, да ми планирамо број, да имамо контролу и евиденцију над бројем ђака у школи у цијелој земљи. Треба видјети шта недостаје у тим школама, да би се достигло оно што сам говорио. Школи у Београду фали читав низ педагошких теоретских предмета. Треба извршити унификацију програма тих школа и то преко једне конференције коју би организовао Комитет за културу и умјетност. Ми не би издавали уредбу о унификацији, него би то републике извршиле саме. Треба преко конференције објединити ствар.

Београду би требало посветити посебну пажњу. Комитет би у 1949 г. требао поставити питање зидања зграде. Могла би се дати и субвенција републикама да оне зидају академије. У Београду би морали имати једну концертну дворану са уграђеним оргуљама.

⁶⁴ Милован Ђилас

Треба испитати ствар са градњом опере.

Вељко:

Важно је питање школовања на свим инструментима. То је важно за оркестре. У академијама има врло мали број људи који уче друге инструменте осим клавира, виолине итд.

Питање инструмената. За синдикалне подружнице немамо инструменте. Имамо врло добре појединце музичаре који праве сами инструменте, а производња може да се машинизира.

Оскар Данон:

Одабирање кадрова. Немамо кадрова и требало би сваке године, на крају године, извршити обилазак мањих мјеста и проналазити дјецу са слухом. Ту екипу сачињавали би стручњаци, који би уједно записивали мелодије у поједином крају.

Наше академије не посвећују довољну пажњу пјевачима. То су углавном технички пјевачи. Немамо педагога. У Љубљани има један који је показао успјех, дао је извјесни кадар. У Љубљани има прилични број млађих људи који пјевају. Међутим тај човјек је стар, може да живи још највише годину-двје, а нико од његових ђака не бави се педагогијом. Из иностранства би могли да пронађемо једног педагога који има извјесне традиције, па да му дамо асистенте који би уз њега учили (Никола Цвејић итд.). У Италији има доста педагога, али сам чуо да су Американци одвукли најбоље. Њему треба наћи асистенте из Загреба, Београда, Љубљане, људе који се већ тим послом баве. Исти је случај са диригентом-педагогом.

По селима има доста музикалне дјеце. Најпотребније би било да видимо како стоји са основним музичким школама по мањим мјестима. Загреб и Београд избацује доста наставничког кадра, али ти људи неће да иду ван. Због тога би требало да републике дају стипендије и да стипендисти потписују уговор. Држава може да премјешта оне који су у државној служби.

Са курсевима имамо лоше искуство. Курс за библиотекаре у Словенији избацио је 60 људи који су сви отишли у привреду.

У Академији у Београду немамо довољно инструмената. Имамо свега 2 фагота за 14 ђака. Ни Армија нема довољно инструмената. За оркестар позоришта немамо струна за виолине, немамо жица за харфу итд. Комитет би требао о томе водити рачуна, да види колике су потребе, па да се набави из иностранства.

Питање проширења школе дувачких инструмената. Синдикати намјеравају да отворе школу дувачких инструмената, да могу организовати свој оркестар. Нама су потребни музичари-аматери и синдикат ће за њих организовати курсеве.

Што се тиче наших школа, наши кадрови нису толико лоши у репродуктивном погледу. Код нас је најтеже питање пјевача и композитора.

Врло је лоше, као што је сада мишљење да за неке инструменте треба да се иде на високе школе, а друге не, на пр. да се клавир сматра племенитијим инструментом од других.

Питање нижег наставничког кадра. У Загребу има нижег наставничког дувачког кадра, али је тај кадар слаб и незгодно је од њих направити наставнике за високе школе. Зато треба из средње школе избацити добре, најталентованије ђаке који ће моћи бити наставници у средњим и вишим школама. Принципијелно треба прихватити да сви инструменти морају ићи на високе школе. У свим школама треба да се уче сви инструменти, само је питање количине.

Са композиторима и диригентима најтеже стојимо. У школи за композиторе учи се све, почам од најосновнијих ствари, почам од теорије музике, хармонирање, контрапункт, савладавање облика композиције. Ђаци се сами пријављују да уче за композиторе, а таленти за композиторе јављају се различито, то оцјењују професори.

У стваралаштву немамо традиција, немамо правце.

Међутим код Чеха тачно видимо што је чешка национална школа, Мађара. Велики музичари дају правац. Код нас тога нема. Наши музичари не граде ништа на оном што су дали Лисински, Моќрањац. Наши композитори нису ни технички тако далеко дошли. Немамо људи који су савладали зна-

ње техничког заната. Шулекове ствари су технички савршено направљене и кад то гледаш чудиш се гдје је он то научио. Ми најприје треба да створимо материјалне услове, а онда ће се музичари моћи развијати. Коњовић на пр. не зна занат, а он учи. Барановић зна одлично инструментацију, али није педагог. У Љубљани имају најсолиднију технику.

Стипендије у иностранству требало би проширити. Наши људи у Чешкој могу научити занат. Што се тиче стипендија за пјеваче, ту би требало већи број. Неопходно би било да наши пјевачи на годину дана иду у Италију. И раније су наши пјевачи ишли преко ферија на 2-3 мјесеца у Италију или Беч. Апсолутно мислим да је за пјеваче велика ствар да оду у иностранство, али је боље да доведемо овамо педагога.

Што се тиче диригената, наше школе могу да избаце до извјесног степена добре диригенте. Због таквог стања мислио сам да доведем једног диригента Аустријанца из Беча, који је антифашиста и у Бечу му праве неприлике. Њему је скоро немогуће сада радити у Аустрији. Овдје би био педагог и диригент оперског оркестра. Кад формирамо симфонијски оркестар имаћемо диригента, и једног умјетничког ствараоца.

Питање инструмената. Питање је да ли ће та фабрика инструмената моћи да ради. Без ње не можемо обезбједити инструменте. Данас у оперском оркестру немамо фагот и контрафагот.

Комитет би требао покренути да се направи списак инструмената који су нам потребни, па да се набаве у иностранству. Ради се о специјалним инструментима. Фагот и контрафагот може да се набави само у Француској.

Све школе треба унифицирати. Треба оставити неке индивидуалности, на пр. фолклор. Осим тога у Загребу на пр. више клавира него овдје, али не смије бити разлике у програму.

Што се тиче издавачке дјелатности. Словенци су издали опере "Еквиноциј" и "Мајку Југовића". Треба видјети гдје су Словенци то штампали. Клавијски изводи већ се свуда штампају. Штампати партитуре је врло скупо. Клавијски изводи нису скупии, 20 извода стоји Дин 800.

Ми немамо симфонијски оркестар. Задатак симфонијског оркестра је да даје симфонијску музику. Ми смо морали створити једно тијело које ће свирати на радиостаници и ми смо им дали из оперског оркестра слабије људе, а боље смо задржали. Али да Београд не би остао без концерата, одредили смо да дајемо симфонијске концерте. У том оркестру су људи који свирају на радиостаници и у опери, који ван свог радног времена свирају у опери и на радиостаници. Тако исти људи свирају у радиооркестру и симфонијском оркестру и у опери и у симфонијском оркестру.

Предлажем: да се створи један велики државни симфонијски оркестар који ће имети задатак симфонијског оркестрирања. Он стоји у уговору са радиостаницом, она их узме и за то плаћа. Радиостаница треба да има свој мали оркестар за лаку музику. За то нам треба 30-40 музичара споља. Најбоље музичаре из оперског оркестра можемо дати у тај државни оркестар, али ако добијемо људе извана. Ти странци нам неће ни остати дуго овдје, али ће нам сјајно користити, јер ће одгајати наше људе. Ријека има најбољи оперски оркестар. Ја би узео из Француске 5-6 људи и диригента из Аустрије, који би био диригент симфонијског оркестра.

Задатак Комитета да створи тачну евиденцију, какве диригенте имамо и какав кадар.

Другарица Митра:

Требало би саставити комисију да прегледа наставне планове за музичке школе.

Ми имамо сада 12.000 људи у школама, али још доста времена нећемо имати прилив кадра. Међу овима има ђака који су уписани у средње школе и по завршетку средњих треба да сврше још и вишу школу. Треба прићи студирању тог питања, па ћемо онда видјети. Ми требамо дупли оперски хор, дупли оркестар, сваког музичара да имамо два пута.

Питање режисера за опере, какве школе треба и да ли имамо за то услова и питање школа за оперске глумце.

Соло пјевачи требали би још нешто да уче да би били оперски глумци. Мислим да би могли да оснујемо такву школу, гдје би долазили најбољи пјевачи из цијеле земље. Питање једне режијске шко-

ле за оперу. Ту је већ идеолошки моменат постаје јако важан. Требали би ди имамо за 10 опера у земљи да годишње лиферијемо 10 режисера. Од тога неће сви бити режисери, а за сваку оперу треба 3-4 режисера.

Је ли треба створити једну школу за оперску и позоришну глуму?

Основно је да школа за оперске глумце не може да постоји као школа. Пјевање се дијели на концертно и оперско. Тамо треба да предају и наставници драмских школа. Школа за оперске глумце није компликована ствар.

Режија за оперу мало је компликована. Ти режисери су већином глумци. У Прагу у задње вријеме има оперских режисера. У Русији имају оперску режијску школу. Ту могу бити ђаци који знају свирати неки инструменат, имају талента за режију и онда се посвећују режији, али морају знати музику. Они или су пјевали, или су учили. Предмети у тој школи слични су као за драмске редитеље, мора да знају теорију глуме. Пало ми је на памет да се ту покуша са Рашом. Он се много интересује за те ствари, он би улазио у анализу. Њега би требало додијелити поред педагога и режисера. Онда би могли формирати и једну режијску класу. Можемо поред школе за оперске глумце код свих академија створити и једну класу за режију, или макар само код једне, да нам лиферије режисере. Од оперских режисера имамо сада Гавелу. Може се десити да неко као диригент нема талента, па се онда може посветити режији. Ја сам у Прагу посјећивао и режијску класу. Треба и диригенти да уче предмет режије и да полажу испите из тог предмета. Композиторској страни треба посветити више пажње, видјети гдје би слали најталентованије људе, која би најбоља школа била у том погледу (Комитет).

Питање композиције са техничке стране може да се савлада код Лхотке и у Љубљани. То треба да буде везано за један центар. У Београду имамо на пр. један симфонијски концерт у [...] ⁶⁵ времена, да ли се ту може развијати млади композитор? Ми имамо неколико младих талената и требало би их што прије слати у Русију, иначе ће ти таленти пропасти. Те људе требало би слати на годину- двије, нека уче и нека почну да раде. Исто тако људи који већ раде требало би да иду ван, да гледају шта се ради да контролишу.

Питање балетске школе. Балетске школе има Београд, Загреб, Љубљана, Нови Сад. Ове школе треба задржати и формирати једну школу за најталентованије људе из цијеле земље.

Питање кореографске школе. Данас у земљи имамо људе који се кореографијом баве, али би код њих требали повећати знање. То су Парлић, Вајс, Хармош, Сањина. Задатак кореографа је да на основу музике и назначеног садржаја ствара кораке, што у ком тренутку играти. Балерина треба да савлада- технику, али кореограф може да је упропасти. Балерина је уствари инструменат кореографа.

Хармонија мора да излази из мелодије. Свака мисао захтјева и своју обраду. Треба осјетити каква хармонијска обрада се тражи. У том тражењу новог Прокофјев је учинио много ствари, али је то као форма погрешно.

Агогика. Свака мелодија има своју метрику. Агогика дозвољава да се у извјесном склопу нешто продужи или скрати, јер тема захтјева, да нешто буде лакше или теже, веће или мање. Код Шопена агогика игра огромну улогу. Други такт је утолико краћи што се први продужио.

У интерпретрици код Прокофјева има формализма. Дјела Прокофјева и Шостаковича имају великог успјеха вани. Они су постали љубимци Америке.

Наши људи не виде једну ствар, да се надградња не поклапа са материјалном базом. У СССР-у може да се стварају дјела декадентнија од оних у Америци, или у Југославији могу да се створе декадентније ствари него у било којој капиталистичкој земљи, ако идејна борба не буде правилно постављена. Брка се појава декадентције са политичким правцем. Сервирање плаката као умјетности је декадентно.

⁶⁵ Прекид текста у оригиналу.

Код нас ми треба сада да форсирамо класичну музику, Моцарта, Бетовена, Шуберта, Бизеа, Гуноа, Франка и наше националне композиторе, а од Руса оно што они пропуште.

Руска критика за нас не одговара у данашњој ситуацији.

AJ;507,VIII,II/4-d-(1-27)(K-24)

**369 НАТКО ДЕВЧИЋ, ПРОФЕСОР ДРЖАВНОГ КОНЗЕРВАТОРИЈА У ЗАГРЕБУ
– КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ, БЕОГРАД**

(Загреб, 24. април 1948.)

О НЕКИМ ПИТАЊИМА СУВРЕМЕНЕ МУЗИЧКЕ КРИТИКЕ⁶⁶

Да би се могли поставити barem и najosnovniji zadaci suvremene muzičke kritike ne samo u Jugoslaviji, nego i u bilo kojoj drugoj zemlji, potrebno je da se prije toga odredi potpuno jasno i precizno mjesto i položaj muzičke kritike u samoj muzičkoj umjetnosti. Promatrajući muzičku umjetnost kao pojavu, koja nužno zahtjeva ne samo stvaraoca kompozitora, nego i potrošača - publiku - a tako je treba jedino i promatrati - onda ćemo muzičku kritiku odrediti uz publiku, jer je muzička kritika u svojoj zadnjoj konzekvenci glas i mišljenje onih koji muziku primaju, tj. publike. Međutim, ni samo stvaranje nije potpuno odijeljeno i odvojeno od primanja, što znači da publika svojim prihvatanjem, odnosno neprihvatanjem pojedinih muzičkih djela, kao i određenim stupnjem toga prihvatanja ili neprihvatanja, utiče na samo stvaranje. Imajući to u vidu, proizilazi samo po sebi da zadatak muzičke kritike moramo postavljati i posmatrati u najužoj vezi sa stvaralačkim zadacima kompozitora. I još dalje - zadaci muzičke kritike jesu također stvaralački zadaci.

Zbog toga biti će potrebno učiniti još jednu malu digresiju, te progovoriti par riječi i o specifičnim zadacima muzičkih stvaraoca - kompozitora.

Kakovi su zapravo stvaralački zadaci današnjih kompozitora u Jugoslaviji? Mislim da bi se te zadatke moglo ukratko iskazati ovako: stvarati djela koja će biti svojim sadržajem umjetnički muzički odraz današnje stvarnosti, što znači odraz napora i borbe naših naroda za izgradnju socijalizma, nastojanja za bratstvom i mirom među narodima svijeta, kao i borbe protiv ostataka fašizma u svijetu, ratnih hušaka i njihovih imperijalističkih naredbodavaca ma gdje se oni nalazili. Vidimo, dakle, odražavanje ovakvih bitnih strana današnje stvarnosti može da bude dovoljno jaka i čvrsta stvaralačka platforma ne samo za jugoslavenske kompozitore, nego i za svakog kompozitora koji želi i hoće da bude u prvim redovima predvodnika svoga naroda u borbi za bolji život, koji želi da u specifičnim uvjetima i okolnostima svoje sredine i svoje epohe radi isto onako kako su radili veliki umjetnici prošlosti. No to nije sve. Potrebno je podvući i neobično važno pitanje, pitanje muzičkog izraza, odnosno muzičke forme u našem izrazu te riječi. Jer, održavanje bitnih strana stvarnosti u muzičkim djelima, o kome smo gore govorili, očituje se nužno u određenim umjetničkim muzičkim slikama, koje nose određene izražajne karakteristike kompozitorove ličnosti. Ukoliko je kompozitor bliži narodu, utoliko će nastojati da se u svojim djelima izražava jezikom koji će narodu biti što bliži i razumljiviji. Smatram da nije potrebno na široko razglabati općepoznate činjenice, da su svi veliki kompozitori prošlosti osjećali i uspješno izražavali u svojim djelima ovu težnju za jednostavnošću i razumljivošću. Ovo je posve razumljivo, jer su velike općeljudske ideje bile uvijek jednostavne i razumljive svakome, u prvom redu širokim masama radnoga naroda. Pitanje jednostavnosti i razumljivosti muzičkog jezika postavlja se prema tome kao jedno od bitnih pitanja, koje se ne može odvojiti od pitanja sadržaja u današnjem muzičkom stvaranju. Ovo pitanje ne može se takođe odvojiti ni od pitanja narodnih tradicija u muzičkom stvaranju. Narodno muzičko stvaranje je uvijek odražavalo objektivnu stvarnost, ono je dakle uvijek bilo realističko. Osim toga, narodno muzičko stvaranje sadrži u sebi uvijek najbogatije i najvrednije izvore za umjetničko muzičko stvaranje. Kolikogod opći ideali borbe protiv izrabljivanja i ratnih pustošenja, a za bolji život sviju trudbenika, treba da nadahnjuju napredne kompozitore sviju zemalja, toliko im opet oslon na narodne muzičke tradicije može služiti kao najsigurnije jamstvo da će njihov glas, glas borca za sreću svoga naroda, doprijeti do samoga naroda. Oslon na narodne tradicije nadalje treba da bude ono specifično čime će njegova djela da se odzlikuju kao djela, koja - nošena

⁶⁶ Реферат који је композитор Натко Девчић прочитао на Конгресу композитора и музичких критичара у Прагу, маја 1948.

najvišim općeljudskim idealima - opet predstavljaju specifične vrednote koje pripadaju baš tome i tome narodu. Držim da nije previše smjelo ako ustvrdim da je baš put razvijanja narodnih tradicija u umjetničkoj muzici svakog pojedinog naroda ujedno i put zbližavanja pojedinih naroda na muzičkome planu. Ako u određenoj nacionalno obojenoj muzici postoji općeljudski sadržaj, ona će biti uvijek primana i razumijevana i od drugih naroda. Dozvolite da se konačno poslužim i slijedećom bezazlenom analogijom: ako muzika jednog kompozitora-dekadenta nalazi put "do uha i srca" šačice isto takovih dekadencata po raznim zemljama, kako ne bi mogli da čitavi narodi shvate muziku kompozitora koji stvara svoja djela i u sadržajnom i u formalnom pogledu u skladu sa htijenjem, željama, nastojanjima, borbom, radom i životom milijunskih masa svoje zemlje? Zar takova djela nećemo razumeti ili im možda ne priznavati kvalitetu zbog toga što nose specifična, veća ili manja, folklorna obilježja? Jasno je da ćemo ih prihvatiti i cijeniti isto tako kao što smo to učinili sa djelima niza kompozitora muzičke prošlosti koji se nisu stidili ljepote muzičkog stvaranja svojih naroda. Ne bih bio potpun, ako ne bih ovdje spomenuo još i odnos današnjeg muzičkog stvaraoca prema muzičkoj prošlosti. Unoseći u suvremeno muzičko stvaranje nov sadržaj i tražeći novi, narodni, izražaj, suvremeni kompozitor treba da koristi sva iskustva koja mu pruža kulturno nasljeđe. I ovdje se opet ne radi o prostom presađivanju i prenošenju rezultata i tekovina muzičkog stvaranja prošlih vijekova, već o tome da se takove pozitivne vrednote oplođe novim duhom i sadržajem, da se razviju do većega opsega i podignu na veću visinu.

Jasno je da će suvremeno muzičko stvaranje, koje stoji na borbenim pozicijama za demokraciju i mir, nužno njegovati i razvijati jednu specifičnu granu stvaranja, naime vokalnu i vokalno-instrumentalnu muziku, te operu. Povezivanje muzike sa ljudskom riječi, koja nedvoumno i jednoznačno propovjeda ideje napretka i slobode, urodiće stvaranjem specifičnih elemenata melodijskih, harmonijskih, ritmijskih i kolorističkih koji će predstavljati elemente novoga stila, svojstvenog novoj sadržajnosti. Bit će toliko smion da ustvrdim da će ti elementi, iskristalizirajući se u vokalnoj, vokalno-instrumentalnoj i opernoj muzici, oploditi i čisto instrumentalnu, "apsolutnu" muziku i da će baš oni učiniti i nju sposobnom da govori jezikom specifičnim, ali opet jednostavnim, opet razumljivim, jezikom nedvoumnosti i jednoznačajnosti.

Imajući u vidu ono što je gore spomenuto o stvaralačkoj ulozi muzičke kritike, kao i ono što je letimično nabačeno o samome muzičkom stvaralaštvu, neće biti teško s time konkretnije odrediti i zadatke suvremene muzičke kritike. Ona treba da otkriva zrna novoga stila u suvremenim muzičkim djelima, da ih dovodi do svijesti i publici i samome stvaraocu i da ubrzava proces stvaranja suvremene napredne muzičke umjetnosti. Zadatak je suvremene muzičke kritike da razrađuje, konkretizira i, gotovo bih rekao, detaljizira na pojedine kompozitore prema njihovim individualnim stvaralačkim osobinama i naklonostima - općenite stvaralačke postulate, naravno, ne gubeći iz vida opće zadatke idejnosti, realizma i nacionalnosti. Muzička kritika treba da se odlučno bori protiv svakog formalizma koji se očituje u čisto izvanjskom korištenju folklornih osobina, a daleko od organske povezanosti s narodnim tradicijama. Muzička kritika je opet ona koja će trebati da potstiče novatorstvo u muzičkom stvaranju, ali ne novatorstvo radi novatorstva, već novatorstvo kao logičnu posljedicu i logičan muzički izraz novoga sadržaja i nove idejnosti. Naročito delikatna je zadaća muzičke kritike baš tamo gdje se zrna novatorstva skivaju u okvirima tradicije i gdje često odlučuje baš riječ kritičara hoće li mladi autor svjesnije i dublje razrađivati nove klice ili će ih odbaciti kao nedovoljno "moderne".

Već iz ovo par riječi o zadacima suvremene muzičke kritike jasno proizilazi da se ti zadaci ne mogu ispunjavati na način koji se na žalost i suviše uvriježio u navike mnogih kritičara, tj. način "svršavanja" s novim djelima ili uopće s mladim kompozitorima u nekoliko riječi i rečenica, iza kojih se katkada sakriva i nesposobnost dubljeg i analitičkog ulazanja u predmet ocjenjivanja. Kritika mora da bude visoko idejna i visoko stručna. Ona ne smije nikada da se zadovoljava pukim registriranjem, niti da se izzivljava u neplodnom i ispraznom estetiziranju o pojedinim finesama formalne naravi, kod ovoga ili onoga autora. Borba protiv ovakove nestručne i formalističke kritike također je jedan od zadataka prave muzičke kritike.

Aktivno pomagati muzičkim stvaraocima, odgajati muzički ukus i gledanje šarolikih masa trudbenika, otkrivati štetne formalističke utjecaje i boriti se protiv njih, a za naprednu muzičku umjetnost u kojoj će se osjetiti vjera u svijetlu budućnost, rješenost na borbu za ostvarenje te budućnosti, ljubav prema narodu i radost na stvaranju novoga svijeta - to neka bude svakodnevni zadatak suvremenog muzičkog kritičara.

U Zagrebu, 24. aprila 1948.

Natko Devčić,
kompozitor

AJ;314-2-7

370 ЦК КПЈ-КОМИСИЈА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ, БЕОГРАД

(Београд, 30. 12. 1948.)

ЗАПИСНИК СА САСТАНКА ОДРЖАНОГ У АГИТ-ПРОПУ 30.XII 1948 ПО ПИТАЊУ
ОМЛАДИНСКОГ ФЕСТИВАЛА. САСТАНКУ СУ БИЛИ ПРИСУТНИ И ДРУГОВИ ИЗ СКОЈ-А И
ПРЕТСТАВНИК МИНИСТАРСТВА ЗА КУЛТУРУ И НАУКУ.

Друг Ђилас је на почетку састанка ставио примједбу на извјештаје који су рађени за Агит-проп по питању фестивала. За извјештај Комитета за културу сматра да је критика у њему преопшта. За извјештај омладине сматра да је предугачак и несамокритичан, док је извјештај који је рађен у агит-пропу, добар.

Из свих извјештаја а и из самог фестивала се види да је фестивал прављен на брзину и да је имао карактер импровизације. Идући фестивал треба правити негдје 1952, а до тада гурати фестивале по републикама и по појединим гранама. Општа оцјена фестивала је, да је он ипак успјео и да је било потребно направити тај пресјек да би знали шта имамо и како ћемо ићи даље.

Међутим да би убудуће фестивали били добри, треба утврдити извјесне принципе:

1. Погрешно је што су у овај фестивал убациване групе које не одговарају самом фестивалу (књижевне, ликовно-умјетничке) и то убудуће не треба радити,

2. Треба узети јасан курс на одвајање професионалних и полупрофесионалних хорова од непрофесионалних, јер се друштва "Лола Рибар" и "Јожа Влаховић" могу између себе такмичити али са њима не могу да се такмиче нека сеоска друштва. Исти је случај са групама за игру, гдје треба издвојити изворне групе од група појединих друштава.

3. Питање професионалних тј. полупрофесионалних хорова треба ријешити тако да идемо ка стварању неколико таквих хорова који би требало да буду репрезентативни хорови и у којима би људи били хонорисани, како би се том раду више посветили и имали више потстрека за рад. До сада су сви пјевачи у хоровима учествовали без награде. На истој линији треба ријешити питање професионалаца - свирача и пјевача.

Врло строго треба одвојити оне који се школују од оних који се не школују.

4. Погрешно је форсирање мањинских група. Оне могу да учествују ако су добре али не треба обавезно и у великом броју да учествују.

5. Важно је питање стручњака - васпитача. Види се да има велики број назови стручњака, велики број руских емиграната који васпитавају омладину и уче их да играју и свирају. Због криве оријентације могу да пропадну таленти. Са стручњацима треба радити, али се против рђавих стручњака треба борити исто као што се треба борити против рђавог односа према стручњацима.

6. На протеклом фестивалу није се видјело да ми имамо културно наслијеђе него су даване скоро само ствари које су настале у рату и после рата. Овоме питању треба убудуће посветити више пажње.

7. Фолклорне групе најраспрострањенија је форма културног рада. То је добро кад се ради о изварним групама, али не треба дозволити поплаву фолклора у градовима. Код тих градских фолклорних група врше се стилизације које често сасвим измјене основну игру. Стилизацију треба вршити, јер без стилизације игра не ваља, али треба сачувати изворност, оставити покрет у основи какав јесте с тиме што ће се обрадити.

Исто то важи и за народну пјесму, гдје треба сачувати све њено.

8. Треба разбијати републиканску учауреност. С једне стране тиме што ће групе из једне републике да гостују у другој, а с друге стране друштва у републикама треба да увјежбавају не само своје игре него и игре других народа (Срби хрватска кола, Хрвати македонска и др.) Међутим фолклор не треба форсирати ако га нема као што је случај у Словенији.

Засебно је питање игре "морешка" која се игра на Корчули. Ову игру треба пренијети и на друга друштва, али треба њену стилизацију поправити.

9. Врло је важно питање масовне пјесме. Треба организovati стварање те пјесме. Кроз часописе "Младост" и друге има читав низ пјесама које би се могле компоновати, а има и људи који би по нарузи могли да напишу пјесму.

10. Треба појачати рад СКОЈ-а у академијама и ликовним школама гдје он слабо ради. Често нема бриге о талентима. Ту бригу треба да узме у првом реду држава, али је потребна и помоћ омладинске организације.

На темељу дискусије донесени су следећи закључци:

1. Да на темељу овога савјетовања ЦК СКОЈ-а одмах сазове савјетовање са руководствима омладине у републикама.

2. Да Министарство за културу и науку што пре сазове једно савјетовање по питању фолклора на којем би се детаљно претресло питање стилизације, а на којем би учествовали стручњаци, омладина, синдикати и агит-проп.

3. Пошто је питање инструмената постало проблем јер се код нас инструменти послје рата не израђују, да се предложи стварање Дирекције за продукцију инструмената при Министарству лаке индустрије.

4. Да се при Министарству за културу и науку створи тијело које би се бринуло о стварању масовне пјесме.

AJ;507,VIII,II/2-b-(1-84)(K-4)

371 РОДОЉУБ ЧОЛАКОВИЋ, МИНИСТАР ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ – РЕПУБЛИЧКИМ МИНИСТАРСТВИМА ПРОСВЕТЕ, БЕОГРАД

Министарство за науку и културу

Владе ФНРЈ

III бр.3145

9 фебруара 1949 год. Београд

ДОСТАВЉЕНО: Свима министарствима
просвете

Предмет: Питање отварања масовне
песме и лаке музике

Министарство за науку и културу владе ФНРЈ покренуло је питање јачег активизирања композитора и књижевника на стварању масовне песме и лаке музике.

Досадашње масовне песме показале су низ недостатака и поставља се питање пронаћи боље музичке и литерарно-садржајне форме. Садржаји за масовне песме могу бити различити и композитор и књижевник узме у обраду овакву тему која ће им највише одговарати имајући у виду, да стварају за масе и да песма траба и музички и садржајно да им буде блиска.

Неколико сугестија као и конкретних упута изнесено је у приложеном реферату.

На основу горе споменутог молимо да се подузме следеће:

1) Под руководством Министарства просвете одржати заједнички састанак Удружења књижевника и композитора на којем ће се прочитати и продискутовати приложени реферат,

2) На споменутом састанку обавезати што више композитора и књижевника да по двојица од њих, тј. по један књижевник у сарадњи са једним композитором, заједнички створе масовну песму на одређену тему,

3) Организовати широку пропаганду у листовима и часописима и задужити најугледније књижевнике и композиторе да пишу о масовној песни.

4) Размотрити на заједничком састанку књижевника и композитора питање лаке музике односно текстова и либрета за ту врсту музике.

5) Организовати расписивање конкурса за масовну песму односно лаку музику.

Молимо вас да нас известите о току ове акције и њеним резултатима и да се обратите на нас за евентуалну помоћ у свим питањима, где вам то буде потребно.

СМРТ ФАШИЗМУ-СЛОБОДА НАРОДУ

AJ-316-6

Министар за науку и културу,
Родољуб Чолаковић

372 МАИЛА ГОЛОБ, ОДЕЉЕЊЕ ЗА УМЕТНИЧКЕ ШКОЛЕ МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ ЦРНЕ ГОРЕ

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ НР ЦРНЕ ГОРЕ

- III Одељење -

отварање музичких курсева. Цетиње

На основу извештаја из народних република може се закључити, да се све више указује потреба за отварањем музичких курсева на којима би се поред главних инструмената изучавали и популарни инструменти (хармоника, гитара и др.). Стога се приступа изради јединственог наставног плана и програма за курсеве, те би требало да нам изложите своје потребе: за које инструменте и у којим местима би требало отворити овакве курсеве и са каквим наставним кадром располажете за њих.

Осим тога, било би неопходно да се испита, да ли има потребе и могућности да се на основу закључка бив. Комитета за културу и уметност отворе поред постојеће школе за примењену уметност у Херцег Новом, самостални отсеци ове школе у оним местима где постоје локалне традиције за развој ове уметности. Рад ових отсека утицао би на оплемењивање и разавитак домаће радности тога краја. Пошто ово Министарство припрема такав преглед на читавој територији ФНРЈ, молимо вас, да нам доставите ди ли и где постоји могућност отварања ових отсека.

Да би се на уметничке школе привукао што већи број ученика широких радних слојева, ово Министарство је ступило у преговоре са Комитетом за кинематографију за израду филмског журнала, који би приказао рад ових школа. Стога вас молимо, да нас известите, које би од школа на вашем подручју дошле у обзир за снимање, дајући уз то детаљан преглед које би специфичне моменте требало обухватити у њиховом раду.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

AJ; 316-16

ЗА ОДЕЉЕЊЕ ЗА УМЕТНИЧКЕ ШКОЛЕ
Маила Голоб

373 НЕПОЗНАТИ АУТОР – МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ
(Зареб, 1950.)

SASTAV EKIPI ZA SAKUPLJANJE FOLKLORA

Pozivanje na praksu i iskustvo u kulturno umetničkom radu kroz Narodnooslobodilačku borbu ne znači evociranje uspomena ili prepričavanje interesantnih doživljaja. U to vrijeme u novim i do tada nepoznatim uslovima umetničkog rada tražene su nove mogućnosti djelovanja i iznalaženi novi oblici i nove metode rada, kako bi se postigla svrha – efikasno uključivanje umjetničke djelatnosti putem njenog omasovljavanja u cjelokupan kompleks zbivanja Oslobođilačke borbe.

Kao prvi vidljivi rezultat tog nastojanja pokazale su se kazališne ekipe koje su ujedno djelovale uglavnom na tim umjetničkim granama – kazališnoj i muzičkoj. Njihovim načinom rada koji se neprestano mjenjao uslovljenim terenom, vojnom situacijom i političkim prilikama, ukratko- uslovljen razvitkom borbe –otrivene su mnoge nove mogućnosti za rad među narodnim masama na umjetničkom području, specijalno na području muzičke i kazališne umjetnosti, zbog toga što su umjetnici došli u direktan kontakt sa narodnim masama i upoznali njihov odnos prema umjetnosti. Konkretna iskustva na upoznavanju sposobnosti primanja umjetnič-

kih djela sa strane narodnih masa, upoznavanjem mogućnosti formiranjem njihovog ukusa, upoznavanju važnosti uzajamnog djelovanja umjetnika na publiku i publike na umjetnika, od neobične su važnosti za daljnji razvoj umjetničkog rada u našoj zemlji.

Izvjesta iskustva stečena u djelovanju tih kazališnih ekipa mogu se vrlo dobro primijeniti u radu na sakupljanju muzičkog folklora. Na nastupe kazališnih družina u redovima boraca ili među stanovništvom redovno su se nadovezivala prava narodna veselja na kojima je uvijek došla do izražaja autentična narodna pjesma i ples. Važno je napomenuti, da je najviše, odnosno jedino u takovim situacijama tokom borbe bilo ostvarivo bilježenje muzičkog folklora.

Prema prijašnjim iskustvima u radu na sakupljanju muzičkog folklora smatralo se najprikladnijim, a možda samo jednim u praksi iskušanim načinom-sistem pojedinačnog bilježenja melodija po jednom folklorom stručnjaku koji je zalazio na selo i bilježio melodije. Ne podcjenjujući ni najmanje tu dobru stranu mogućnosti koncentracije pojedinca u tom radu, no imajući u vidu važnosti povezanosti i nedjeljivosti svih umjetničkih elemenata u narodnom stvaranju, a u prvom redu elemenata plesa, muzike i riječi, moramo dati prednost istovremenom bilježenju muzičkog i plesnog folklorom materijala po čitavoj grupi različitih stručnjaka. Način bilježenja muzičkog folklora po pojedincima koji polaze na selo s tim da se pojave među seljacima i zabilježe nekoliko melodija te se zatim vrate u grad držim da – osim onoga što je prije napomenuto – u potpunosti ne odgovara našem vremenu i shvatanju, budući da se narod pri toj vrsti djelatnosti ne smije tretirati kao objekt na kome se vrše studije, nego kao faktor koji aktivno djeluje na svim područjima zbivanja pa tako i u umjetničkom radu.

Prema onome što je prije izneseno u pogledu djelovanja kazališnih ekipa na terenu (za vreme borbe i sada), a ako uzmemo u obzir da se izvestan dio spontanosti u umjetničkom izražavanju ljudi iz naroda gubi kada se od njih traži umjetno stvaranje raspoloženja za pjesmu i ples – što se čini zahtjevom stručnjaka – sakupljača da prikažu svoju pjesmu i ples – potrebno bi bilo da se postupi na slijedeći način:

Trebalo bi u svrhu bilježenja narodnih pjesama i plesova slati na teren (po selima i naseljima) ekipe stručnjaka koje će ujedno obavljati posao i reproduktivnih kulturno-umjetničkih ekipa, te će u mestima kuda dolaze zbog sabiranja folklorom materijala davati i umjetničke priredbe. Time će u prvom redu privući pažnju žitelja, zadobiti njihove simpatije i stvoriti raspoloženje u kojem će doći do spontanosti umjetničkih manifestacija naroda sa područja narodne muzike i plesa. Time ćemo uvesti u bilježenju folklora novi sistem rada gde je postavljen kao glavni princip ravnopravno sudjelovanje naroda u umjetničkom stvaranju u reproduciranju čime bi ne samo podigli kod narodnih masa interes iznošenja svog umjetničkog stvaranja, nego i svijest o njegovoj vrednosti.

Sastav tih ekipa koji bi odgovorio potpuno i iscrpno jednom i drugom zadatku, mogao bi biti sledeći:

- 1) jedan muzikolog ili stručnjak za narodnu muziku, odnosno muzičar koji se interesira za taj rad,
- 2) stručnjak za narodni ples, odnosno plesni stručnjak,
- 3) jedan likovni umjetnik, ili crtač,
- 4) književnik odnosno lingvista,
- 5) Etnografski stručnjak,
- 6) jedan kazališni stručnjak (režiser ili glumac),
- 7) filmski operater odnosno fotograf,
- 8) rukovaoc fonografskim aparatom,
- 9) nekoliko studenata iz struke pod tačkama 1-6 (najviše dva od svake struke).

Čitava ekipa trebala bi da broji najmanje 8-9 najviše 15-20 ljudi. Takva ekipa mogla bi žiteljstvu održati čitav niz priredbi u obliku mozaiknog programa ili usmenih novina u kojima bi bile zastupljene muzičke tačke, solističke i zborne) čitava ekipa može djelovati kao komorni zbor (literarne, baletne, kazališne, zatim i referati) sa političkog područja opšteg obrazovanja. Svaki od ovih stručnjaka izvršice važne zadatke za svoj umjetnički sektor bilježeći i studirajući materijal sa svog područja u narodnoj umjetnosti.

Rad takvih ekipa organiziranih stručno i solidno sa određenim terenskim zadatkom iz temelja će promeniti dosadašnji rad na sakupljanju materijala iz narodne umjetnosti, intenzivirati ga i sistematizirati, te pru-

žiti mogućnost umjetnicima da se upoznaju sa narodnim umjetničkim stvaranjem na samom izvoru i da se zbliže sa narodnim masama. Takve ekipe mogu se formirati u svim glavnim i većim sporednim kulturnim centrima Federalnih jedinica pod rukovodstvom prosvetnih vlasti ili njihovih stručnih ustanova a njihov rad mogao bi se obavljati tokom čitve godine a napose za vreme leta. Naravno da postojanje takvih ekipa nimalo ne isključuje pojedinačni rad na bilježenju muzičkog folklora. Njihovo djelovanje ujedno će potpomoci pojedinačni rad stručnjaka time, što će među narodom popularizirati rad na sakupljanju folklora i razviti smisao za potpomaganje takove djelatnosti.

AJ; 316-120

РАДИО

374 ЦК КПЈ, КОМИСИЈА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ

[...] 2. Emisije na stranim jezicima

1. 1. Prvi nedostatak emisije na stranim jezicima radio Beograda sastoji se u tome što redakcije pojedinih vesti nisu upoznate s problemima zemlje kojoj se vesti šalju, a naročito nisu dovoljno upoznate o odnosima naše zemlje sa zemljama kojima je emisija namenjena.⁶⁷ Zbog toga sve su emisije jednolične. Iste se vesti šalju Engleskoj, kao i Albaniji. Rukovodstvo ridio stanice nikakvu pomoć ne ukazuje urednicima pojedinih emisija, niti vrši kontrolu vesti koje se šalju u inostranstvo. Tako na primer:

- u albanskoj emisiji 16 maja govori se o popravci puteva u boljevačkom srezu, o zadrugarstvu u posavo-tamnavskom srezu.

- u poljskoj emisiji se 8 maja govori o merama za prikupljanje lekovitog bilja, a

- Rumunima se istoga dana daje izjava Zajma Šarca o otkupu žita.

2. Drugi nsдостатак jeste спорост u davanju vesti, tako da ridio Beograd u emisijama za inostranstvo zakašnjava od 24 do 48 sati. Zatim se vesti uopšte ne redaktiraju, nego se daju onko kako ih TANJUG šalje. Ne vodi se računa o tome da se prvo javljaju značajnije vesti, pa zatim manje značajne. Govori naših rukovodilaca na stranim jezicima ne donose se skraćeno, nego se jedan govor produžava u dve, tri pa i četiri emisije. Ne pravi se nikakav izbor u tim govorima. Nisu svi govori naših rukovodilaca bitni za inostranstvo.

3. Treći nedostatak. Uprava radio Beograda ne vodi računa da li se te njene emisije slušaju u inostranstvu ili ne. Ona je zadovoljna ako dobije s vremena na vreme pismo nekog amatera da je čuo radio Beograd, ali nema nikakvih podataka da se emisije masovno slušaju, a još manje na kakav prijem te emisije nailaze. Emisije za inostranstvo se obično daju u ono vreme kad ih u inostranstvu niko ne može slušati. Prema podacima koje je dala redakciju emisije za Albaniju. dve od triju emisija uopšta se ne mogu slušati u Albaniji, jer u to vreme nema električne struje u albanskim gradovima, a treća emisija počinje tako kasno - u 9 i 45', tako da vrlo mali broj može da je sluša. Uprkos ove činjenice, direkcija radio Beograda nastavila je sa albanskim emisijama u ovo vreme, tako da se dobija utisak da je direkciji glavno da ima veliki broj emisija, da te emisije, ko-bajagi, dobro rade, a u stvari nanosi se samo šteta državi. [...]

AJ;507,VIII,II/5(K-26)

375 ЦК КПЈ, КОМИСИЈА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ – ЗАПИСНИК СА САВЕТОВАЊА СА ДРУГОВИМА ИЗ РАДИОКОМИТЕТА ОДРЖАНОГ 1.VIII.1948⁶⁸

Присутни: Ђидо, Вељко, Мариновић, Васиљевић и начелник планског одјељења Радиокомитета.

Предлог организационе шеме коју је предложио Комитет прихвата се.

Производња је побољшана, а што се тиче норми, треба још видјети у даљој производњи да ли су те норме реалне.

⁶⁷ На левој маргини текста руком је дописано "То се побољшало (три месеца после)".

⁶⁸ "Питање методика пропаганде, контрола програма, однос са радио Београдом, краткоталасна станица."

У пословању са Русима иде неvjеровитно тешко. Неки ситни материјал нису хтjели да испоруче, на који их није везао уговор. На фабрици у Обреновцу ради 4 стручњака Руса, остали су наши. До сада је дошло око 40 вагона материјала, фали још око 20 вагона дијелова и 40 вагона кабела. Руски стручњаци траже још људи, за сваку ствар хоће посебно једног човјека. Са тим стручњацима је врло тешко. Одбијају да станују у хотелу и доставили су нам списак ствари које им требају. Немогуће је да им пронађемо собе по њихоном захтjеву, траже да им се сваки дан мијења постељина.

Предлози да се радиоцентри, као предузећа за продају радио апарата и дијелова се радионицама за оправку и звучне стране предају народним одборима прихватају се. Правилно је да се послови око увоза и извоза излуче од Главне дирекције радиоиндустрије. Не прихвата се да "Југотон" пређе под Комитет за културу и умјетност, него треба и даље остати при Радиокомитету.

"Југотон" бави се производњом грамофонских плоча.

По плану "Југотон" ће произвести у овој години 100.000 плоча. То с су наше националне ствари и проблем је у разноврсности плоча. Плоче се купују, једна плоча стоји 50-60 динара. Из Италије увозимо исте плоче, док се куповање плоча у Енглеској треба да се плате тантjеме које су доста високе. Грамофони се још не праве, али та производња је проста и доноси прихода. Требало би израђивати 3 врсте грамофона: на струју, на ручни погон и универзални.

У Комитету нема кадра. Практично сада раде само Мариновић и Новак. Треба рjешити питање помоћника претсједника у што скорије вријеме.

Линија пропаганде врши се преко Радио Београда. Али ако се у перспективи преда радиоиндустрија неком привредном министарству, поставља се питање рада Комитета. Комитет мора да се бави подизањем спикера, радиорепортера. То је специфична ствар, јер то није исто што и чланак у дневном листу. Даље Радиокомитет треба да пружи помоћ радиостаницама у израђивњу програма, јер сутра ћемо имати мање станице у Војводини, Приштини, Зајечару и треба размислитити о томе да ли Комитет треба да пружи помоћ радио-станицама по питању програма, измјене искуства итд. Даље је питање изградња кадрова, не само спикера, него и стручних и питање сарадње међу станицама. Тачно је ди Радио Београд може да организује ту сарадњу, али то треба организовати из јединог центра, да то обухвати читаву земљу. То је посао Комитета.

Питање сарадње са иностранством. Та сарадња мора да постоји са Чесима, Пољацима, Бугарима.

Корача поставити за помоћника претсједника за општа питања и методiku програма. Могу се сазвати конференције радиоштампе и издавати централни часопис у коме ће бити [заступљена] проблематика читаве земље и [може се] покренути иницијатива да Централни радио-институт покрене штампу, а исто тако радиостанице Београд, Загреб могу да издају своје билтене, с тим да тачно извјесте о плану рада, јер је то идеолошки сектор.

Школама [радиотехничара] треба руководити из једног центра. Комитет треба да гура своје стипендије, да добије своје кадрове. Радиокомитет је већ основао мању школу за радиотехничаре са 85 ђака. За радио моримо створити све стручњаке, да не би овисили од иностранства. Персонално одјелење треба да води евиденцију над стипендијама, да провјерава људе. Питање кадра треба да дође у надлежност помоћника за опћа питања и школе. Комитет мора планирати програме тих школа, у којима треба формирати одсек за индустрију и радиотехнику.

Питање школе за спикере за радио и за филм. Спикери на радиу и филму врло су лоши. Руси имају такве школе.

Руси имају у радиоиндустрији огромно искуство. Крај њих сада у Обреновцу уче наши људи и на тај начин добићемо ми на ше стручњаке. Инж. Стојанов који сада тамо ради био је начелник штаба везе у Штабу фронта.

Персонално одјелење може да падне под секретара. Значај персоналног одјелења није више онакав какав је био у почетку.

Рад централног радио-института је и по оперетивној линији и по плану. То ће бити најкрупнија научна установа и зато он треба да потпадне директно под претсједника Комитета.

Главна дирекција радиоиндустрије је централна установа за све станице.

За краткоталасну радионистаницу потребни су кадрови. Те ће станица имати 29 емисија дневно. Имаћемо краткоталасни центар од 200 килвата. Исто су тако потребни кадрови за средњеталасну радионистаницу. Она има огроман програм који се чује у читавој Европи. Ми немамо кадрова и због тога је потребно дизати људе и помагати им. Даље имамо проблем спикера на иностраним језицима.

Кад заврши партијска школа моћи ће се дати нешто руководећих кадрова за Радиокомитет. За краткоталасну и средњеталасну радионистаницу треба дати човјека који је идеолошки јак. Значај радио-пропаганде је врло велик, имамо 220.000 радиоапарата на терену.

По предузећима и радним задругама могли би се одмах приликом зидања зграда спровести радиофикација, тако да се може само укључити и слушати Радио Београд без радиоапарата. Руси имају на пр. на важнијим тачкама града монтиране звучнике и људи могу по читавом граду чути неки важни говор итд.

Из Америке добили смо понуду за увоз неке фабрике радио-цијеви. Та фабрика производи око један милијун радио-цијеви а кошта 150.000 долара. Та количина радио-цијеви је за 200.000 апарата. Уз инсталације фабрика би коштала 250.000 динара. Рок испоруке је 8 мјесеци. Фабрика из Мађарске, чија је продукција 300.000 радио-цијеви кошта 7 милијуна динара, а рок испоруке је 18 мјесеци. Америчке радио-цијеви су најбоље и 3/4 свијета употребљава америчке радио-цијеви. На тај начин би се потпуно осамосталили у погледу радио-апарата.

Влада Србије, преко једне екипе коју, има у Берлину, тражећи рентген цијеви, дошла је до стручњака-Нијемаца, преко којих може да добије мањине. Они не гарантују рок испоруке, али ствар је реална. То су телефункен цијеви. Питање је сада да ли нама требају двије фабрике, или би те двије спојили у једну и могли би и извозити робу за Бугарску, Турску, Албанију.

За 200.000 радио апарата требамо годишње најмање 100.000 радио цијеви.

По том питању треба разговарати са другом Кидричем и видјети ствар.

Комитет је доставио Привредном савјету тачан попис материјала који је потребан за монтажу, са роковима. Први рок био је 1. март, а они ће нам испоручити тек 1. маја.

У Обреновцу, поред фабрике граде се зграде за становање радника и зграда за стражу. Радиостудио налази се сада у Занатском дому, а у другом Петогодишњем плану мислимо дизати Дом.

У Кумодражи одређено је мјесто за градњу и тамо ћемо подизати и станове. Антена у Кумодражи висока је 235 метара. Планови за пошумљавање су већ готови.

По питању набавке материјала из иностранства треба још једном видјети да ли не тражимо материјал који се може и овдје изградити.

За 1948 г. унијели смо у план неколико станица од 10 килвата. Скопље је добило радионистаницу од 20 килвата, а Сарајево добива ових дана. Те станице купујемо у Француској. Скопље има рђаву таласну дужину и не чује се ни у свим крајевима Македоније. Београд се чује надалеко. Средњеталасна станица Београд чује се и у Лондону.

Добили смо једно писмо из Лондона у коме нам пишу да чим почну наше емисије преко Радио Београда на енглеском језику наступају сметње, чим вијести прођу, Радио Београд се добро чује.

Добили смо писмо од ...⁶⁹ у коме нас пита слиједеће: 1. да ли би желјели да дамо преко нашег радио часове енглеског језика (не, нисмо склопили са њима још трговачки уговор ...⁷⁰); 2. он хоће да упозна организацију југословенске радиофоније, пошто у билтену нема довољно података (не); 3. интересује га наш радио апарат "Космај" (може му се показати); 4. тражи плоче југословенске народне музике (може); 5. вољни су да емитују један концерат југославенске музике, с тим да га ми снимимо (може); 6. тражи предпрограме наше станице за ВВС; 7. жели да се упозна са организацијом школа, извјесним економским социјалним питањима, јер то много интересује енглеску омладину; 8. жели да

⁶⁹ Три тачке се налазе у оригиналу документа.

⁷⁰ Исто.

posjetiti stанице Београд, Загреб, Љубљана (ту је питање хоће ли му УДБ-а дати пропусницу, а ми можемо јавити тим станицама како да га приме).

Питање: ВВС има своје грамофонске плоче класичне музике, па да нам од тих плоча дају што изаберемо у змјену за плоче југословенске народне музике.

Оваква замјена може се направити.

AJ;507,VIII,II/4-d-(1-27)(K-24)

376 ЦК КПЈ, КОМИСИЈА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ

Zapisnik sa sastanka u Agit-propu CK KPJ po pitanju govornih emisija Radio Beograda, održanog 21.IX.1948

Prisutni iz Agit-propa: drug Đilas, drug Vlahović, drug Zihel, Zdenka Šegvić, Marija Koš, Bojan Štih i Krsto Bulajić; iz Radio-Beograda: drug Prvoslav Vasiljević i Dušan Kostić; iz Radio-Komiteta: drug Jovan Marinović; iz "Tanjuga": drugarica Olga Kovačić

Opšte napomene o radu Radio-Beograda dao je drug Vlahović i rekao;

1. Da je potrebno više osamostaliti pojedine redakcije.
2. Da još uvijek postoji šablon u emisijama (još nisu pronađene pogodne forme iako se vidi da se ulažu naponi u tom pravcu).
3. Po pitanju radio-reportaže vršeni su od strane Radio-Beograda neki pokušaji ali se na tim pokušajima ostalo.
4. Pitanje problematike drugih republika u emisijama Radio-Beograda nije dovoljno tretirano i Radio-Beograd se ograničavao uglavnom na ono što mu je bilo pod rukom.
5. Iz analize programa Radio-Beograda vidi se da je posle Kongresa Partije zapostavljeno pitanje narodnog fronta, pa se može dobiti utisak kao da je to posljedica kritike Informbiroa.
6. Nepotrebno je preko radija davati tekst uredaba i zakona. Dovoljno je dati kratak osvrt pojedinih važnih uredaba.
7. Pošto na Radio-Beogradu radi sada oko 500 ljudi treba povesti računa o njihovom školovanju i daljem osposobljavanju.

Zatim je drug Veljko kratko izložio nedostatke pojedinih emisija i iz diskusije koja se razvila, došlo se do sledećih zaključaka:

Emisija "Vijesti"

1. Da su vijesti do sada bile registratorske i nisu odražavale naš stav što ubuduće treba ispraviti.
2. Iz zemalja narodne demokratije donosile su se često beznačajne vijesti i to na takav način da nisu davale sliku uspjeha koji se postižu u tim zemljama (na, pr. fabrika, stakla u ČSR ispunila je svoj plan za 1948 i sl.). Umjesto toga treba ubuduće donositi generalne informacije o najznačajnijim uspjesima zemalja narodnih demokratija.

3. Obavješćavanje o pojedinim događajima koji se odigravaju u svijetu ili u zemlji, treba dovesti do kraja, tako da se ne desi, kao što je dosad bio slučaj, da, se da vijest o nekom događaju, a u idućim emisijama ne govori se više o tome kako je taj događaj tekao i kako se završio.

Po pitanju rasporeda vijesti u emisijama, poslije diskusije došlo se do sljedećih zaključaka:

a) da je i dalje nastave emisije u 10 sati kao dosada (kombinacija vijesti iz inostranstva i domaćih vijesti; emisija da traje 20 minuta, a ukoliko ima da se pročita neki važan članak ili drugo, može da traje i duže.

Privredne emisije

Konstatovano je da vijesti u ovim emisijama nisu političkomobilizacione nego obrađuju uglavnom neposredne zadatke pojedinih ministarstva i imaju strogo "državni karakter".

Posle diskusije je zaključano da emisije treba da izgube taj oficijelni karakter, da njihov sadržaj treba da bude opšta borba za izvršenje plana. Emisije treba da nose ubuduće naziv "socijalistička izgradnja" i u njih treba uključiti dosadašnje emisije za selo.

Kulturne emisije

Kulturne emisije slabo obrađuju masovni kulturno-prosvjetni rad i orijentišu sa samo na Beograd i Srbiju, što ubuduće treba proširiti i raditi na tome da se poboljša informacija kako o kulturnim događajima drugih republika tako i inostranstva, a naročito SSSR-a i zemalja narodnih demokratija.

Isto tako treba davati pregled knjiga i časopisa koje izlaze u drugim republikama, a ne samo centralnih.

Radio Beograd kroz "Kulturne emisije" imao je dosada praksu davanja ocjena kulturno-prosvjetnog rada, što ubuduće treba izbjegavati jer redakcija, još nije sposobna za davanje pravilnih ocjena.

Kroz diskusiju se došlo do zaključka da Radio-Beograd može organizovati mnoge dobre kritike odozdo ako se "kulturna problematika" "kulturnih emisija" bude proširila na pitanje kulturnosti uopšte (čuvanje kulturnih spomenika, red u pozorištu, čistoća u bioskopima cijelu stvar treba takođe postaviti mobilizatorski. U filmskom pregledu treba tretirati i pitanja kinofikacije a ne samo registrovati pojedine filmove. Izbjegavati kritiku onih filmova koji se u Beogradu nisu prikazivali i koje mase nisu mogle vidjeti. U vezi sa književnim priložima koji se muziciraju (melodrame), treba težiti da se usklade muzika i tekst što do sada nije uvijek bio slučaj.

Omladinske emisije

Po pitanju omladinskih emisija zaključeno je da emisije treba uređivati tako da se kroz njih vidi aktivnost omladinskih organizacija, ali da Centralno vijeće može putem njih davati i svoja saopštenja. Centralno vijeće treba da, pruži ozbiljniju pomoć redakciji.

Kroz omladinske emisije ne bi trebalo komentarisati pitanje snabdevanja i slična pitanja.

U omladinskim emisijama ne valja razrađivati stvari u dugačkim člancima.

Pionirske emisije

Kod pionirskih emisija treba izbjegavati didaktički metod prilaženja djeci.

Treba djecu odgajati u duhu čvrstine i otpornosti ali ne i surovosti, što je bio slučaj u nekim dosadašnjim emisijama.

Kod davanja književnih priloga treba praviti bolji izbor, a mogu se davati i bajke, strane i domaće.

U muzičkim emisijama za pionire treba stvari popularnije objašnjavati djeci.

Muzičke emisije

Pitanje ovih emisija dotaknuto je uzgred i konstatovano je da su stvari savremenih kompozitora slabe, često dekadentne i formalističke, pa je donesena odluka da se uzme oštriji kriterij i pored savremenih stvari da se daju naši kompozitori od pre prvog rata.

Pored ovoga diskutovano je pitanje osposobljavanja jednog broja čitača koji bi mogli dobro da čitaju tekstove i da recitaju.

Drug Prvoslav Vasiljević govorio je o nekim problemima koje RadioBeograd osjeća i iz diskusije po pitanjima koje je on postavio došlo se do slijedećih zaključaka:

1. Da, emisije Radio-Beograda treba ubuduće da imaju više kulturnoprosvjetni (propagandni karakter) a ne samo agitacioni.

2. Da se u periodu od 15-20 dana daju tekstovi nekih naših pisaca (na. pr. Bore Stankovića) sa komentarima, kratkim kritikama i sl.)

3. Kroz omladinske emisije treba dati pojedina predavanja iz geografije ili neka druga kako bi se pomoglo kulturno-prosvjetno uzdizanje omladine.

Drug Marinović na kraju je rekao da je ovakav sastanak od velike koristi za rad Radio-Beograda i da bi ubuduće trebalo organizovati slične sastanke (na pr. po pitanju kratkotalasne radio-stanice).

AJ;507,VIII,II/4-d-(1-27)(K-24)

377 МИНИСТАРСТВО ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ

(Београд, 1949/50)

ПРАВИЛНИК

о накнадама репродуктивним уметницима за снимање и емитовање снимљених музичких извођења на радиостаницама

Чл. 1

За снимање неког музичког дела на фолио или на магнетофонским тракама у циљу доцније емисије радио станице морају имати одобрење репродуктивних уметника који учествују у извођењу дела.

Ово се не односи на службенике радио станица којима је извођење дела главни садржај службеничког односа.

Чл. 2

За снимање музичких извођења, од стране радио станица, репродуктивним уметницима који суделују у овим извођењима, припадају за један минут трајања снимљеног музичког извођења следећи хонорари:

а) солистума	60, 80 или 100 дин.
б) пратњи солиста	50% од хонорара под а)
В) дуо-дует	110, 135 или 175 дин.
г) трио - терцет.....	135, 170 или 200 дин.
д) квартет	200 дин.
ђ) вокални квартет	120 или 150 дин .
е) народним певачима	50 или 70 дин
ж) народним свирачима	40 или 50дин.

За музичка извођења инструменталних и вокалних ансамбла од пет до девет, чланова хонорари ће се одређивати споразумно између радио станица и ансамбла у сразмери са хонорарима предвиђеним за ансамбле у претходном ставу.

За ансамбле веће од девет чланова хонорари ће се утврђивати споразумно између радио станица и ансамбла.

Чл. 3

Хонорари из чана 2 овог правилника предвиђени у најмањем средњем и највећем износу одређиваће се према квалитету музичког извођења.

Чл. 4

Репродуктивни уметници су дужни при снимању музичких извођења да програм који се снима изведу онолико пута колико је потребно да се добије прворазредни снимак на фолио или магнетофонској траци.

Чл. 5

Код сваке емисије снимљеног музичког дела има се објавити презиме и име репродуктивних уметника, а код инструменталних и вокалних ансамбла име ансамбла, презиме и име диригента односно хороваџе.

Чл. 6

Репродуктивни уметници односно ансамбли могу затражити да се снимак, чији би квалитет могао да нанесе озбиљне штете њиховој уметничкој репутацији, не пушта у емисију.

Чл. 7

У случају било каквог спора из односа предвиђених овим правилником дефинитивно решење доноси Комитет за културу и уметност Владе ФНРЈ у заједници са Комитетом за радиодифузну службу Владе ФНРЈ.

Чл. 8

Овај правилник ступа на снагу на дан објављивања у "Службеном листу ФНРЈ".

КИНЕМАТОГРАФИЈА

378 БОГОЉУБ КРЕЈШИК, ПРОФЕСОР НА РАДУ ПРИ КРАЉЕВСКОЈ АМБАСАДИ У ЛОНДОНУ – МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ДФЈ, БЕОГРАД

Predmet: Filmski nacionalni studio Sovjetskog Saveta priprema film Jugoslavija.
Ministarstvu prosvete, Beograd

Čast mi je izvestiti Ministarstvo prosvete da FILMSKI NACIONALNI STUDIO SOVJETSKOG SAVEZA ima u programu za 1945. izradu izvesnog broja filmova u kojima će prikazati borbu Slovena protivu okupatora.

Jedan od tih filmova biće posvećen borbi našeg naroda i njegovom udelu u ovome ratu. Film će se zvati JUGOSLAVIJA. Scenario je napisao Đorđe Mdivanis⁷¹, a režira ga Siko Dolic.

Kako bi se napred pomenuti film mogao vrlo korisno upotrebiti i u vaspitne svrhe naše omladine, to mi čast o prednjem izvestiti, s molbom radi znanja i eventualnog daljeg preduzimanja potrebnih koraka neposredno kod Sovjetskih vlasti u Beogradu - za što skorije dobijanje ovoga filma.

Istovremeno čast mi je izvestiti da isti Studio priprema još jedan film te vrste, koji bi takođe mogao da bude od interesa prilikom vaspitanja naše mladeži, jer mu je težnja da prikaže potrebu slovenske solidarnosti. - Film će se zvati BITKA KOD GRÜNEVALDA. Scenario je izradio Igor Lukovski, a režira ga Direktor Vladimir Petrov. Kao što se iz naslova vidi film obrađuje siže iz 15 stoleća i glorifikuje slogu Rusa, Belo Rusa, Poljaka i Čeha kao i njihovu pobeđu nad Tevtonskim Vitezovima.

O prednjem mi je čast izvestiti s molbom radi znanja i dalje nadležnosti.

U Londonu, 14 aprila 1945.

Profesor
na radu pri Kraljevskoj ambasadi u Londonu.
Bogoljub Krejšik

AJ; 313-9-30

379 MARTIN MENCEJ, ПОМОЋНИК МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ ДФЈ – МИНИСТАРСТВУ СПОЉНИХ ПОСЛОВА ДФЈ, БЕОГРАД

Министарство просвете Демократске
Федеративне Југославије
Br. 4002

12 септембра 1945 год. Београд

Министарству вањских послова ДФЈ, политички одељак, Београд

Шаљемо текст телеграм кога треба упутити шефу за штампу наше Амбасаде у Лондону другу МАТАСУ ради цензуре филма о обнови Југославије.

Депешу треба слати хитно, пошто су енглески претставници већ јавили у Лондон.

Смрт фашизму - Слобода народу!

Помоћник министра просвете ДФЈ
Мартин Менцеј

ДЕПЕША

Британско Министарство информација снима у Југославији филм о обнови. Споразумели смо се да шеф за штампу у Лондону МАТАС цензурише тај филм у Лондону. Нека се МАТАС обрати госпођи РУТХВЕНЕ МУРРАУ из Балканске секције, да му тамо даду написмено да филм неће бити приказиван пре него што га одобри званично аташе за штампу МАТАС.

Известите о учињеном.

AJ; 313-9-30

⁷¹ Георгиу Мдивани, истакнути грузијски књижевник и филмски сценариста.

380 МАТИН МЕНЦЕЈ, ПОМОЋНИК МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ ДФЈ – СВИМ РЕПУБЛИЧКИМ МИНИСТАРСТВИМА ПРОСВЕТЕ

Министарство просвете
Федеративне Народне Републике Југославије
Одељење за народно просвећивање
Бр.1399
4. фебруара 1946 год. Београд.

Предмет: Цензурисање кинематографских филмова

Према Уредби о цензури кинематографских филмова од 3 августа 1945 год. (Службени лист бр.57 од 7 августа 1945 год.), сви кинематографски филмови, подразумевајући ту и рекламне фотографије и плакате, морају се цензурирати за јавно приказивање. Како су уски филмови од 16, 9, 5 и 8 мм намењени јавном приказивању по школама или другим културним установама, то се и они не смеју приказивати док не буду прегледани од Цензурне комисије.

Стога изволите наредити свима поседницима уских филмова, да све своје филмове одмах пошаљу на цензуру непосредно Цензурној комисији при филмском предузећу Федеративне народне републике Југославије у Београду (Кнез Михаилова бр.19).

Уједно скрените пажњу свим народним просветним властима да се за јавно приказивање сваког уског културног филма (од 16, 9, 5 и 8 мм) мора имати цензурни докуменат без кога се ни ови филмови не смеју јавно приказивати по школама или другим установама. Јавно приказивање филма допуштено је само у оном облику у којем је одобрено према цензурном документу. Говори, утиснути текстови и наслови на филму не смеју се мењати без одобрења Цензурне комисије. Одлуке Цензурне комисије коначне су и обавезне за читаву територију ФНР Југославије.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

РАСПИСАНО:

Свима федералним
јединицама.

Помоћник Министра просвете,
Мартин Менцеј

ДОСТАВЉЕНО:

Министарству просвете	Србије - Београд
" "	Хрватске - Загреб
" "	Словеније - Љубљана
" "	Босне и Херцеговине - Сарајево
" "	Црне Горе - Цетиње
" "	Македоније - Скопље.

AJ;313-9-30

381 СТЕВО ДЕСИЋ, НАЧЕЛНИК ОДЕЉЕЊА ЗА НАРОДНО ПРОСВЕЋИВАЊЕ У МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ДФЈ – ДОМУ ЈУГОСЛОВЕНСКЕ АРМИЈЕ, БЕОГРАД

Министарство просвете
Демократске Федеративне Југославије
Одељење за народно просвећивање
Бр. 5931
новембра 1945 год. Београд,

Дому Југословенске Армије, Београд

У вези с Вашим актом бр.526 од 31. октобра 1945 год. част нам је извести следеће:

1. У погледу продукције уског филма код нас у 1946 год., организује се специјална лабораторија за израду и прераду уских филмова од 16 мм. Машинерија и материјал већ су углавном набављени и биће у најскорије време монтирани. За. сада још не располажемо филмском траком за снимање од 16 мм, већ само за копирање (умножавање) филмова. Стога смо се обратили Совјетском Савезу с молбом

да бисмо тамо набавили траку за снимање. Надамо се да ћемо и то питање повољно решити. Сада се решава питање где ће се поставити та лабораторија и траже се подесне просторије за њен смештај.

2. Многе установе по федералним јединицама, нарочито у Хрватској, у Србији и Словенији, имају приличан број уских филмова. Тако на пр. савезно Министарство просвете има око 70 филмова, а Министарство просвете Хрватске око 90 (70 поучних и 20 забавних), поред других уснова. Но како су то махом немачки филмови или чешки с немачким натписима или говором, потребно их је најпре прерадити на наш језик и прочистити од евент. тенденције, на чему се живо ради. На тај начин одабирају се добри уски филмови (поучни и забавни) који би долазили у обзир за умножавање (копирање) и научно са обрађују према данашњим нашим приликама.

Ови филмови којима данас располажемо довољни су за ову зимску кампању, обзиром на мали број расположивих филмских пројектора. Али кад на лето стигну наши домаћи пројектори (рачуна се на 1.000 комада), онда тај број неће бити ни издалека довољан за наше потребе. Стога се ради на томе да се што пре оспособи горе поменута лабораторија у којој би се снимали наши нови културни филмови и копирали стари.

3. Што се тиче добијања уских филмова из СССР, верујемо да ћемо без нарочитих тешкоћа успети да набавимо по једну копију њихових најбољих филмова, и да ћемо их моћи слободно прекопирати: за наше потребе, пошто у Совјетском Савезу важи принцип слободне употребе културних филмова (без ограничења ауторског права). Кад нам ти филмови стигну, ми ћемо позвати и претставнике Војске да их прегледају и оцене уколико одговарају за војне сврхе.

Напомињемо и овом приликом да у Совјетском Савезу постоји велики број уских филмова специјално за војну обуку. Пошто ми те филмове нећемо моћи набавити, потребно би било да се сами постарате за набавку бар по 1 копије оних филмова који Вас највише интересују, па бисмо их после могли уможити.

4. Перспективе за успешан развитак наше домаће продукције уског филма су повољне. Створене су све могућности да се у најскоријем времену подигне једна модерна лабораторија за уски филм. Машине и материјал су набављени, а ускоро ће се решити и питање смештаја и инсталације. Најтежи је проблем у стручном особљу, које би располагало и стручном специјалношћу и организаторским способностима. Но надамо се да ће се и то питање повољно решити.

Министарство просвете веома много полаже на уски филм, како за опште просвећивање народних маса тако и за њино стручно подизање и школску наставу. Оно сматра да је уски филм данас постао незаменљиво очигледно културно-просветно средство. Зато оно предузима све што може да се што пре оспособи наша домаћа продукција уског филма и организује једна широка, активна филмска служба на терену.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

AJ; 313-9-30

Начелник Одељења за народно просвећивање,
Стево Десић

**382 СТЕВО ДЕСИЋ, НАЧЕЛНИК ОДЕЉЕЊА ЗА НАРОДНО ПРОСВЕЋИВАЊЕ
МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ ФНРЈ – МИНИСТАРСТВУ ИНДУСТРИЈЕ ФНРЈ, БЕОГРАД**

Министарство просвете
Федеративне Народне
Републике Југославије
Одељење за народно просвећивање
Бр.1785
13. фебруара 1946 год. Београд.

Министарству индустрије ФНРЈ, Београд

У најскорије време отпочеће с радом новооснована Лабораторија за уски филм у Загребу, која ће израђивати домаће уске културне филмове. Лабораторија је већ монтирана и набављен је сав по-

требни материјал. Састављен је и план за прву серију од десет уских филмова који би се одмах дали у рад. Међу овима је предвиђен и филм у ливници гвожђа који треба да прикаже како се из железне руде добија гвожђе. Ово Министарство располаже са уским филмовима о том предмету који се могу добро искористити за прераду и копирање. С тиме у вези потребно је дати научно тумачење и спикерски текст за овај филм. Стога вас молимо да изволите одредити једног стручњака за ливење гвожђа који би као члан редакционог одбора саставио кратак сценариј за филм о Ливници гвожђа.

Обзиром на изванредни значај оваквих филмова за опште подизање наших народних маса као и за стручно подизање наших кадрова за обнову замље, молимо да ову ствар сматрате ХИТНОМ. (За еволу.ближа обавештења обратити се на тел.23-252).

СМРТ ФАШИЗМУ – СЛОБОДА НАРОДУ!

AJ; 313-9-30

Начелник
Одељења за народно просвећивање,
Стево Десић

**383 СТЕВО ДЕСИЋ, НАЧЕЛНИК ОДЕЉЕЊА ЗА НАРОДНО ПРОСВЕЋИВАЊЕ
МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ ФНРЈ
– МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ХРВАТСКЕ, ЗАГРЕБ**

Министарство просвете
Федеративне Народне Републике Југославије
Одељење за народно просвећивање
БР. 1811
16 фебруара 1946. год. Београд

Министарству просвете Хрватске, Одељење за народно просвећивање, Загреб

У вези с нашим актом бр. 1341 од 2-П-1946 год. молимо вас да нам поред два тражена филма народног здравља, Ђубре, ђубриште и ђубрење и Напредно млекарство, прибавите још и филм Двије секе (Њега дојенчади), такође од Школе народног здравља из Загреба. Ако не иде друкчије, молимо да горње филмове изузмете на реверс и да нам их ХИТНО пошаљете пошто су нам неопходно потребни. Молимо хитан извештај по овоме.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ

AJ; 313-9-30

Начелник
Одељења за народно просвећивање,
Стево Десић

384 МИЛОВАН БИЛАС, СЕКРЕТАР ЦК КПЈ – ЦК КП ХРВАТСКЕ И СЛОВЕНИЈЕ

CENTRALNI KOMITET
KOMUNISTIČKE PARTIJE JUGOSLAVIJE
BR. 13984
2-XI-1946
Beograd, 30 oktobra 1946

CENTRALNOM KOMITETU KPH, CENTRALNOM KOMITETU KPS
(za Agitprop - komisije)

I

Odnosi filmskih preduzeća "Jadran" i "Triglav"-i Komiteta za kinematografiju vlade FNRJ odvijaju se prilično nepravilno, što komplikuje i ometa normalan i produktivan rad i na jednoj i na drugoj strani. Nepravilni postupci "Jadrana" i "Triglava" svode se, u suštini, na izvjesni antagonizam prema centralnom rukovodećem organu, praktično - na stavljanje Komiteta pred gotov čin po pitanju izbora tema za filmove, po pitanju početka snimanja, pitanju cenzure filmova opštedržavnog značaja, itd. Na primjer:

1. "Jadran" i "Triglav" ne šalju Komitetu kopije detaljnih knjiga snimanja, bez kojih je nemoguće procijeniti scenarij i izvesti kalkulaciju filma.

2. Rukovodioci "Jadrana" i "Triglava", stavljajući Komitet pred svršen čin po nizu pitanja, pozivaju se na agitprope CK KPH i CK KPS - i usmeno i pismeno. "Jadran" u pismu od 7 oktobra kaže: "Pošto su drugovi zatražili...", u pismu od 27. aprila: "O tom smo razgovarali sa odgovornim drugovima u Zagrebu i oni su mišljenja...", "Triglav" u pismu od 24. februara kaže: "Po naročilu Agitpropa CK KPS...", itd.

3. Prvih dana septembra "Jadran" je poslao Komitetu kratki, nesređeni nacrt scenarija za kratki dokumentarni film "Fiskultura" (oko 300 m). U isto vrijeme stiglo je saopštenje da je ovaj film već pri kraju izrade. Mjesec i po dana kasnije pojavio se dokumentarni film "Zren", dugačak 1.000m. Tako je Komitet višestruko stavljen pred gotov čin, a njegove dužnosti i njegova prava da pregleda, procjeni, eventualno ispravi nacrt, kasnije i film, - svedena su na nulu.

4. "Triglav" je poslao Komitetu scenarij za dokumentarni film "Mladina gradi" u isto vrijeme kad je scenarijskom otkjku Komiteta saopšteno da se film već uveliko radi. I tu je Komitet bio stavljen pred svršen čin.

5. U mjesečnom izvještaju za septembar "Jadran" je izvjestio Komitet da već snima dokumentarne filmove "Koralji i spužvari", "Cement" i "Međimurje". Ali Komitet ni tada ni ranije, nije primio kopije detaljnih knjiga snimanja ovih filmova. "Jadran" nije tražio saglasnost ni po jednom od ovih filmova, ni po jednom pitanju. I tu je Komitet stavljen pred svršen čin.

6. Svoj film "Zren", koji je u osnovi postavljen kao pregled sportskih disciplina i atrakcija, "Jadran" je stavio na repertoar sutradan pošto ga je poslao na državnu cenzuru pri Komitetu za kinematografiju. Tako je prekršio naš kategorički princip da ni jedan inostrani i domaći film od opštedržavnog značaja ne može biti prikazan bez odobrenja državne cenzure. I tu je Komitet bio postavljen pred svršen čin.

Itđ.

U odnosima Komiteta prema federalnim filmskim preduzećima ima takođe nepravilnosti, birokratskog centralizma, pokušaja "podvikivanja" i komandovanja.

II

Da bi se ostvarili pravilni i plodonosni odnosi između "Jadrana" i "Triglava" - i Komiteta za kinematografiju, drugovi iz Agitpropa CK KPH i CK KPS treba da poduzmu mjere:

1. Da osiguraju rukovođenja filmskim preduzećima, stalnu i radnu vezu s njima, suzbijajući svaki trag antagonizma prema centralnim državnim rukovodećim organima, obavještavajući Agitprop CK KPJ o eventualnim nepravilnim postupcima Komiteta prema nacionalnim preduzećima, insistirajući na prevaspitavanju domaćih filmskih kadrova i uspostavljanju normalnih radnih odnosa u filmskim preduzećima.

2. Da osiguraju da "Jadran" i "Triglav" podnose Komitetu na pregled i saglasnost godišnji spisak tema za dokumentarne, kulturne i umjetničke filmove, ostavljajući jedno mjesto za umjetnički film i dva-tri mjesta za ostale filmove, odnosno scenarije, koji mogu prispjeti u toku godine. Kontrolom tema onemogućiće se troškovi oko izrade scenarija s nepogodnom tematikom, zatim ponavljanje istih tema kod dva ili sva tri filmska preduzeća.

3. Da osiguraju da "Jadran" i "Triglav" šalju Komitetu detaljno knjige snimanja (razrađeni scenarij s definitivnim tekstom, naznakom metraže scena itd), kako bi Komitet mogao na vrijeme procijeniti, eventualno kritikovati scenarij i sarađivati na njegovoj ispravci, i kako bi mogao vršiti i kontrolisati kalkulaciju filma i nadzor nad potrošnjom negativa, te sarađivati i davati saglasnost pri izboru reditelja, štaba filmske ekipe i glumačkog ansambla za svaki film pojedinačno.

4. Da osiguraju Komitetu pregled svakog filma čim se montira a prije no se sinhronizira, kako bi, bez velikih troškova i komplikacija, mogao uticati na eventualno poboljšanje filma.

5. Da osiguraju da filmska preduzeća ne mogu prikazivati svoje umjetničke, dokumentarne i druge filmove opštedržavnog značaja dok ih ne odobri državna filmska cenzura pri Komitetu za kinematografiju, odnosno dok se ne izvrše eventualne ispravke koje Komitet bude zahtijevao.

Sa svoje strane, Agitprop CK KPJ nastojće da obezbjedi da Komitet za kinematografiju ne donosi konačne odluke ni po jednoj od gornjih tačaka bez saradnje sa Agitpropom. Agitprop CK KPJ takođe će činiti

sve što spada u njegovu dužnost da odnosi Komiteta prema nacionalnim filmskim preduzećima budu što pravilniji, kako Komitet ni na koji način ne bi mogao potiskivati stvaralačku inicijativu i rad nacionalnih filmskih preduzeća.

S drugarskim pozdravom

Radjeno u 4 primerka. Dostavljeno:

Milovan Đilas

CK KPS, CK KPH jedan primerak kod

Agit - prop odeljenja CK KPJ.

AJ;507-VIII,II/1-(1-21)(K-2)

385 ЦК КПЈ – КОМИСИЈА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ, БЕОГРАД

СТРОГО ПОВЈЕРЉИВО

Записник са савјетовања са друговима из Комитета за кинематографију
одржаног 2.III.1948

Присутни: Ђидо, Вељко, Ацо Вучо, [Јакша] Петрић.

У Комитету за кинематографију постоје 2 основна сектора: умјетнички сектор и привредни. Умјетнички сектор (сектор за општа питања) треба да третира организациона питања сценарија, режије, да се бави прегледом филмова, питањем проблематике коју треба третирати у филмовима, правца који треба дати филмској хроници. Помоћник претседника за општа питања треба да рјешава питања умјетничке обраде филма, да одређује гдје да се снима, да рјешава да ли екипа која треба да снима неки филм треба да иде на терен или филм треба да се снима у атељеу.

Привредни сектор обухвата оперативу и план. Тај сектор је сада најважнији у Комитету. Сада је најважнија капитална изградња, брига над производњом и расподјелом.

Дужност оперативног одјељења није само питање производње, него и увоза. У оперативном одјељењу потребан је само један човјек са својим секретаром, а дирекције, то су оперативни органи Комитета.

Помоћник за план има уз себе планско одјељење.

Дужност секретара Комитета повећала се према улози ранијих секретара у министарствима, а смањила се за комитете.

Питање кадра.

Помоћник за оперативу биће друг Петрић, помоћник за план Радаковић Јоцо, који је сада начелник планског одјељења. Његова основна слабост је да је опортуниста и то га стално прати. Иначе је одан и поштен човјек и кад му се помаже, онда добро ради. Дешава се да направи грешке, али је ушао у рад и бољег човјека тешко би се нашло.

За помоћника за општа питања предлаже се друг Драго Шега. Он прилично познаје и умјетничку и организациону страну филма. Способан је и не би било правилно да се ограничи у раду само на онај мали број филмова које ће дати Словенија.

За помоћника за школе Комитет треба да размисли и да достави предлог. Тај сектор за школе биће привремен, док се школе организују, а онда школе предати Комитету за школе и научне установе.

У школе не би требало професоре из иностранства, него се служити нашим искуством. Треба пронаћи људе који ће предавати глуму, режију, тако да им је основно педагошки рад, а остало да им је споредно. Амерички систем је добар, гдје се све те функције осамостаљују (режија, глума, сценарио). Било би погрешно да ми негирамо искуства других земаља, него кроз све школе треба та искуства анализирати. Слушаоци школа треба да се развијају и њима треба приказивати све филмове, без обзира да ли их цензура пропусти.

AJ;507-VIII,II/4-d-(1-27)(K-24)

**386 ЈАКША ПЕТРИЋ, ПОМОЋНИК ПРЕДСЕДНИКА КОМИТЕТА ЗА КИНЕМАТОГРАФИЈУ
ВЛАДЕ ФНРЈ – КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ**

КОМИТЕТ ЗА КИНЕМАТОГРАФИЈУ

ВЛАДЕ ФНРЈ

Број 10564

Београд, 16. XII 1948

КОМИТЕТ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ВЛАДЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

У овом Комитету одржана су два широка консултовања представника савезних Министарстава и установа у циљу да се успостави тежњи контакт и осигура сталнија колорација заинтересованих Министарстава и установа на изради документарних и наставно-просветних филмова.

Основно у дискусији овог консултовања биле су теме које из разних области нашег живота, као нарочито важне и хитне, долазе у обзир да буду обрађене у нашим филмовима још у идућој, 1949 години.

Ове су теме распоређене у две основне групе:

- 1) Документарни филмови на нормалној траци од 35 mm (дугометражни или краткометражни) и
- 2) Наставно-просветни филмови на траци од 16 mm.

Филмови из друге основне групе (наставно-просветни на траци од 16 mm) били би првенствено намењени као помоћно наставно средство у подизању наших стручних кадрова, као помоћно наставно средство у нашим школама и као средство за популаризацију науке и радности. Ови филмови би се по правилу приказивали само заинтересованим колективима, и тек изузетно у биоскопима за ширу јавност.

Ваш представник на једном од ових саветовања, из друге основне групе - наставно-просветни филмови на траци од 16 mm - предложио је следеће теме:

- 1) Неколико кратких филмова о ископавањима и ресторацији старих споменика;
- 2) Рад наших нових уметничких школа (нарочито балетских).

Како је ово општа тема о којој би могло да се направи неколико филмова, пожељно је да нам доставите конкретно, јасно изражене теме као и садржај који би исте саčinjavaо.

Молимо Вас да нам ваш извештај доставите најдалје до 22 ом. када ћемо направити коначни производни план по тематама за наше производно предузеће.

Смрт фашизму - Слобода народу!

Помоћник председника

Јакша Петрић

ПРИЛОГ

І ДОКУМЕНТАРНИ ФИЛМОВИ КОЈИ БИ БИЛИ ОД ИНТЕРЕСА И ЗА ИНОСТРАНСТВО

- 1) НАШЕ ФРЕСКЕ: Рад на ресторацији и копирању, а успут показати и манастире и фреске. (Техник-колор по могућности)
- 2) ИГРАЧКИ И МУЗИЧКИ ФОЛКЛОР У техничком направити филм о нашем изворном фолклору комбинујући снимке (фестивали) са разних фестивала.
- 3) КЊИГЕ У ФНРЈ Наша традиција - најстарији рукописи и Издавачка делатност прва штампана издања. Размах издавачке Библиотеке и читаонице делатности у ФНРЈ - Издавачка предузећа. Тиражи књига, продавнице и потражња, Шта се издаје, преводи итд.
- 4) ДОМАЋА РАДИНОСТ: Ћилимарство, везови и чипке, кујунџилук

-приказати где и како са ради и развија
-помоћ наше државе -- продавнице и изложбе
у земљи и иностранству.

5) «ОХРИДСКА ЛЕГЕНДА» Балет, а узгред и балетске и играчке школе и
интерес публике. Летња позорница⁷²

6) БЕОГРАД Културно-масовни рад у Београду,⁷³
Домови културе⁷⁴, специјално (откупљене) представе
у позориштима, синдикална, омладинска и остала
културно-масовна. друштва, такмичења, смотре фестивали,
читаонице и библиотеке, покретне изложбе итд.

7) ЗАГРЕБ Културне установе (Академија, универзитет, библиотека,
галерије, гипсотека, позоришта, музеји, уметничке школе и
атељеи, књижаре, издавачка предузећа, изложбе књига,
књижевници и уметници)

8) ДУБРОВНИК . (Стара архитектура, архиви, позориште и остале културне
институције, дела старих дубровачких књижевника –
садашњи културни живот у Дубровнику -кратко и узгред
хотели и туристи - више природна лепота, али тежиште на
културно-историској теми).

9) Градови на средњем
Јадрану

(СПЛИТ,СОЛИН,КАШТЕЛИ,
ТРОГИР) у истом смислу
(ЗАДАР - ШИБЕНИК)

10) Градови на. оточима

(ХВАР, КОРЧУЛА) у истом смислу

П⁷⁵ Документарни, културно-пропагандни и педагошки филмови
које би Комитет поручио за своје потребе
МУЗИКА

Са подручја музике потребно би било да са изведу следећи документарни филмови:

1) Један документарни филм са подручја симфониске музичке делатности.

Филм треба да прикаже значај појединих инструмената, група инструмената и њихову улогу у оркестру, улогу оркестра у извођењу симфониских дела и читав поступак диригента у припремању дела. Читав филм би требало опремити са потребним објашњењима, те литерарном интерпретацијом дела уз извођење и то на најпопуларнији начин - да буде приступачно сваком.

Овај филм много би допринео бољем разумевању симфониске музике и могао би више заинтерасирати омладину за симфониску музику.

⁷² Цео одељеак под редним бројем 5 је прецртан руком.

⁷³ Изнад текста руком је дописано "публика интерна"

⁷⁴ Изнад текста руком је дописано "летња позорница"

⁷⁵ Изнад редног броја руком је дописан следећи текст: «2) Наставно просветни филмови на траци од 16 мм»

2) Један документарни филм о музичким школама у нашој земљи

Филм нека прикаже систем, метод и сврху рада у музичким школама и то у свим гранама наставе почевши од пријемних испита или натечаја, па до свршетка високе музичке школе са завршним концертним наступом појединаца или група, даље преко аудиције појединаца у некој музичкој установи па до примања истог у службу.

Поред опште слике рада у школама и поред тежње и рада појединих наставника, успех појединих ђака, мора овај филм приказати и засебни рад и спремање ђака и група код куће или у интернату, њихове дискусије у смислу унапређивања стручног рада и допуњавања у оквиру омладинске организације итд. - уопште, треба да се подвуче значај и рад омладинске организације за идеолошко уздизање и стручно допуњавање својих чланова. на музичким школама.

Овај филм треба да прикаже и бригу народне власти за уздизање нових музичких кадрова.

Филм би служио пропаганди за студиј музике међу редовима омладине и више би заинтересирао родитеље који у већини још увек сматрају музичку делатност као једну од споредних и мање вредних професија.

3) Један документарни филм са подручја музичког и плесног фолклора у нашој земљи

Овај филм треба да прикаже следеће:

а) богатство музичког и плесног фолклора, његову интересантност и типичност у појединим народним републикама и покрајинама

б) прикупљање овог фолклора (мелографирање и нотирање народних игара. на терену)

в) рад у фолклорном институту (употребљавање прикупљеног фолклорног материјала у научне сврхе и у пракси)

г) резултати у науци и пракси (предавања на музичким школама, пракса у масовном културно-уметничком раду и осталим институцијама)

д) Значај научног рада у фолклористици са особитим освртом на питања етничке припадности наших народа у Истри, Словеначком Приморју и Словеначкој Корупшкј (резултати фолклористичке науке доказују специфичност националне културе ових народа у супротности тврдњи непријатеља),

Овај филм могао би служити пропаганди, те би могао заинтересирати омладину за студиј фолклористике. Поред тога могао би овај Филм много допринети бољем и правилнијем схватању значаја и улоге народне музичке и плесне уметности у друштву.

СА ПОДРУЧЈА ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ

1. Како настаје уметничка слика

Иабор и тумачење својстава материјала за подлогу слика: платно, дрво, картон, папир.- Препарирање подлоге слика.- Боје: њихова својства и припремање.- Мешање боја - палета.- Сликарски алат.- Скице за слике.- "Преношење скице на одређени формат подлоге и т.зв. подлагање слике.- Разне методе подлагања и њихова пренумства.- Поступност грађења видљиве плохе слика.- Довршавање слике: техника, потез и рукопис сликара.

Предњи, као и све остале филмове треба снимити тако, да се избегну сви ефекти жонглирања или егзибиција уметника.

II У радионици вајара

Како настаје прва вајарска скица.- Првобитна. скица преноси се у модел коначно одређене величине.- Алат за обрађивање глине.- Костур и волумен глиненог модела.- Поједине фазе рада.- Модел у глини довршен за одлив у гипсу.- Како се одлива гипсани модел који служи као подлога за ливење у бронзи или као Модел за преношење у камен.

III Како настаје скулптура у камену

Скица -модел.- Избор и тумачење својстава разних врста камена који долазе у обзир за вајарстао.- Алат за обрађивање камена.- Преношење модела у камен.- Визириње и пунктирање.- Разне фазе

обрађивања камене скулптуре: грубо одређивање контуре, карактеристичних маса и плоха.- Детаљно и фино обрађивање волумена и плоха.

IV. У уметничкој ливници бронзе

Припремање модела и калупа за ливење.- Радови за ливење у воску и песку.- Сложени модели и калупи.- Поједине фазе припремања ливења као поједине фазе самога ливења. Уметнички одлив после успелог ливења (показати такође и неуспеле).- Састављање компликованих скулптура.-- Глађење, цизелирање и патинирање уметнине.

V. Како настаје фреско слика

Избор и одређивање места (плохе) за будућу фреско слику.- Скица - рад на картону за фреско сликање.- Алат за фреско сликање.- Припремање подлоге (зида) за сликање.- Разне метода припремања подлоге (карактеристике и пресеци). Преношење композиције са картона на подлогу.- Поступно приказивање свих фаза сликања.

VI Мозаик - сликарство са пластичним материјалом

Скице и картони.- Различити материјали који служе за мозаик.-- Алат мозаичара.- Припремање подлоге.- Поступни приказ свих фаза рада преношења картона у мозаик.

VII Један радни дан у једној од школа ликовне или примењене уметности. Пресек рада школе у појединим одељењима и годиштима.-Компоновати тако да се из читаве радње осећа нужна поступност овладавања појединих техника и наставне грађе.

О МУЗЕЈИМА У ФНРЈ

Снимање документарних филмова о музејима у ФНРЈ требало би да се врши у два правца:

1) да се изведе један документарни филм који би популарисао наше музеје и који би био намењен најширим народним масама

2) да се изведе један документарни филм о принципима рада у музеју који би био намењен кадровима музеолаца као помоћ и упутство при раду, нарочито кадровима у установама у покрајини.

Овај би филм био такође помоћ при одржавању курсева за лаборанте, препараторе и рестаураторе.

Ад 1) Популарни документарни филм о музејима у ФНРЈ требало би да објасни шта је музеј и који му је задатак у социјалистичком друштву. Требало би да. имформише публику каквих све врста музеја има у ФНРЈ према њиховом садржају и где се они налазе.

Ад 2) Документарни филм о принципима рада у музејима требало би да да поступени увид у етапе које треба да пређе један предмет одређен за музеј,- од свога места на терену до дефинитивног смештаја у музеј.

AJ; 314-9-33

КУЛТУРНЕ И ПРОСВЕТНЕ ВЕЗЕ СА ИНОСТРАНСТВОМ

**387 ДРАГУТИН СУБОТИЋ, ПРОСВЕТНИ ИНСПЕКТОР – ВЛАДИСЛАВУ РИБНИКАРУ,
МИНИСТРУ ПРОСВЕТЕ ДФЈ, БЕОГРАД**

Royal Yugoslav embassy

Prosvetni inspektor

Br. 53

POVERLJIVO

2. april, 1945.

Gospodinu Vladislavu Ribnikaru
Ministru prosvete

Beograd.

Gospodine ministre,

Predmet: Konferencija Savezničkih Ministara
prosvete; pitanje subvencije za 1946

U vezi sa radom gore pomenute Konferencije ponovo je pokrenuto pitanje subvencije Savezničkih zemalja zastupljenih na njoj za tekuću godinu. O ovoj stvari podneo sam pretstavku Gospodinu Ministru prosvete prvo 19 oktobra, Br. 100, a zatim 1 decembra, Br. 109, 1944, upozorivši na to da je naša vlada ranije odobrila sledeće subvencije:

A. £ 500 "Komisiji za knjige i časopise" za nabavku knjiga i časopisa u tri primerka za tri univerzitetske biblioteke u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani.

Kada sam preložio G. Ministru prosvete da naša vlada odobri ovaj izdatak, imao sam u vidu obećanje Komisije da ćemo za gornju sumu dobiti knjiga u tripot većoj vrednosti. To obećanje je više nego ispunjeno, jer me je sekretar Komisije, Mr. R. Seymor, izvestio 7 novembra, 1944 da je za naše tri biblioteke nabavljeno knjiga u vrednosti £ 3,144. On je tada u ime Komisije izrazio želju da naša vlada dodeli izvesnu sumu i za 1945 godinu, ako to bude moguće.

U vezi s tim predložio sam G. Ministru 1 decembra 1944 da naša vlada za ovu godinu odobri ne manje od £ 300, a ne više od £ 500 za dalju nabavku knjiga i časopisa preko ove Komisije. Njen ukupni budžet za nabavku knjiga i časopisa za 1944 godinu izneo je:

£ 39857 i on je ovako sastavljen

Englesko Ministarstvo prosvete dalo je	£ 12306
Francuski narodni komitet	£ 10000
Belgijska vlada	£ 5000
Čehoslovačka vlada	£ 8250
Poljska vlada	£ 2300
Norveška vlada	£ 900
Jugoslovenska	£ 500
Grčko naučno društvo	£ 500
Luksemburška vlada	£ 100

Pored ovih suma preložene su i sledeće za specijalne biblioteke:

Čehoslovačka vlada za:

(a) posebne biblioteke	£ 735
(b) biblioteku Min. Inostranih Poslova	£ 1000

2.aprila, 1945

Prosvetni inspektor

Br. 53

POVERLJIVO

Danska vlada za posebne biblioteke	£ 887	.13.2
Norveška vlada za posebne biblioteke	£ 200	

B. £ 420 Izvršnom odboru (Executive Bureau) Konferencije za administrativne troškove, čiji je ukupni budžet za 1944 godinu izneo

£ 9627.4. i on je ovako sastavljen:

Britanska vlada priložila	£ 2500
Sjedinjene Države Severne Amerike	£ 1857
Francuski Narodni Komitet	£ 1000
Indijska vlada	£ 750
Belgijska vlada	£ 500
Čehoslovačka vlada	£ 500
Holandska vlada	£ 500
Poljska vlada	£ 500
Norveška vlada	£ 500
Grčka vlada	£ 500

Jugoslovenska vlada	£ 420
Luksemburška vlada	£ 100

Pošto su gotovo sve savezničke vlade, osim grčke, obećale još krajem prošle godine da će obnoviti subvencije Izvršnom odboru i za ovu godinu, ne manje od onih za prošlu, predložio sam Gospodinu Ministru 1. decembra 1944 da naša vlada odredi za prvo polugod. 1945 sumu od £ 250. Koliko mi je poznato ni suma od £ 300 za knjige i časopise, ni suma od £ 250 Izvršnom odboru nisu isplaćene za ovu godinu.

Iako stojim na gledištu da bi bilo u interesu i ugledu naše zemlje da se isplate ove sume ako je ikako moguće, čast mi je upoznati Gospodina Ministra na sledeće teškoće koje su se pojavile krajem prošle i početkom ove godine, a koje potiču od pretstavnika Foreign Office a na Konferenciji Savezničkih Ministara Prosvete.

Dok je ova konferencija započela svoj rad krajem 1942 sa željom da Velika Britanija i Sjedinjene Države Severne Amerike ukažu svaku pomoć Savezničkim Državama na bazi "Zakona o pozajmici i davanju pod zakup" t.j. Land Lease Act, od 11. marta 1941. godine, a da Savezničke države za svoje potrebe podnesu novčane izdatke u granicama svoje mogućnosti, dotle izvesni pretstavnici Foreign Office-a u poslednje vreme stoje na gledištu koje ne odgovara prvobitnoj nameri Konferencije.

U toku 1943. godine kada je "Komisija za knjige i časopise" predložila da se hartija za štampanje školskih udžbenika i vaspitnih knjiga uopštem, kao i štamparske mašine za vaspitne potrebe, nabave na prvom mestu za Grčku i Jugoslaviju – čak je upućeno pitanje našoj vladi da li bi želela da se štamparske mašine upute prvo u Kairo, ili u domovinu po oslobođenju iste – ja sam izrazio svoju bojazan u prisustvu pretstavnika Foreign Office-a, Mr. K. T. Gurney-a, da će Jugoslavija biti u teškom položaju molioća čije će potrebe biti ogromne, a čija će novčana sretstva

2. aprila, 1945

Prosvetni inspektor

Br. 53

POVERLJIVO

biti nedovoljna da zadovolje te potrebe. Na to je g. Surney odgovorio da nije potrebno da se brinem o plaćanje jer će naše potrebe biti pokrivene Zakonom o pozajmici (Land Lease Act).

Međutim kada je na njegovo mesto došao, prvo Mr. M. Huxley, a zatim Mr. F. R. Cowell stvari su se počele menjati. Oba ova pretstavnika Foreign Office-a tvrdili su da je pitanje nabavljanja štamparske mašine slično pitanju nabavljanja hartije za vaspitne potrebe, tj.:

"Što se tiče nabavljanja štamparske mašine postoji naravno normalan put narudžbine. Svaka vlada koja želi da kupi štamparske mašine može ih naručiti normalnim putem ili ovde, ili u Americi ili onde gde misli da ih može dobiti."

Ovo je zvanična izjava g. F. R. Cowell-a onako kako je unesena u zapisnik sednice Izvršnog odbora, dvadeset i devete po redu, održane 14. februara 1945 u engleskom ministarstvu prosvete.

Prema ovoj izjavi naša zemlja treba da dobije iz V. Britanije samo ono što bude naručila i platila gotovim novcem, ali je i to u pitanju ako britanski proizvođači budu dali onaj odgovor koji smo dobili po svršetku Prvog svetskog rata, naime da su oni i suviše zauzeti drugim narudžbinama i da nikakve nove ne mogu primiti za tri godine.

Sličnu izjavu g. Cowell je dao i na slednici Izvršnog odbora održanoj 14. marta ove godine kada je predsednik "Komisije za naručenu i laboratorijski materijal" Profesor Dr. E. F. Armstrong, član Akademije nauka, govorio o velikim potrebama Savezničkih zemalja u pogledu naučnog materijala i o opasnosti ako se Nemačkoj ponovo dozvoli da monopoliše tržište u Evropi, naročito u njenom jugo-istočnom delu, predajom isključivo svoga naučnog materijala i svojih naučnih dela, kao što je bio slučaj pred sadašnjim ratom.

Sva njegova tvrđenja potpomagao je Profesor Sir Ernest Barker, predsednik "Komisije za knjige i časopise" i moj još iz prvog svetskog rata. On mi je posle sednice rekao da njegova zemlja, usprkos najgorijem iskustvu iz dva svetska rata, još nije naučila koliko opasnost pretila Evropi ako Nemačka i posle ovoga rata bude

vršila onaj uticija koji je ona vršila pre njega, naročito u zemljama koje su bile prinuđene da kupuju većinom u Nemačkoj sve što im je bilo potrebno u pogledu naučnog materijala.

S obzirom na gledište FRoreign Office-a, a imajući u vidu da Velika Britanija posle Prvog svetskog rata nije pokazala nikakvo veće interesovanje za potrebe naše zemlje, i da će i posle ovoga rata, najviše zbog svega ozbiljnog ekonomskog stanja, još manje biti u stanju da nam ukaže dovoljnu pomoć iz Britanije ako ona doista ostane na gledištu koje su izložili predstavnici Foreigna Offices, g. N. Huxley i g. M. Huxley i g. Cowell.

O zaključcima sednice Izvršnog odbora od 14 marta ove godine poneo sam izveštaj preko Dr-a V. Rybara, Otpравника poslova.

Izveštavajući Vas o prednjem čast mi je predložiti Vam, Gospodine Ministre, da naša vlada uzme u razmatranje mogućnost isplate napred pomenutih subvencija, tj £ 300 "Komisiji za knjige i časopise" za tekuću godinu, i £ 250 Izvršnom odboru za prvo polugod. ove godine, jer mi izgleda da bi to bilo u našem interesu. Ali je u isto vreme potrebno ispitati koliko će Zakon o pozajmici, Land Lease Act, bitzi primenjen na naše potrebe i u vaspitnom pogledu.

Koliko sam mogao saznati od posmatrača Sjedinjenih država Severne Amerike na Konferenciji Savezničkih ministara prosvete, meni izgleda da je američka vlada ne samo bolje raspoložena prema vaspitnim potrebama u Savezničkim zemljama, nego je i u povoljnijem položaju od V. Britanije da odgovori na pitanje koliko se Zakon o pozajmici može primeniti na vaspitne potrebe naše zemlje. Možda bi američanska Amasadaa u Beogradu mogla dati više obaveštenja.

Izvolte, Gospodine Ministre, primiti uverenje o mome visokom postavljanju.

AJ;313-1-5

Dragutin Subotić, s. r.

**388 ВЛАДИСЛАВ РИБНИКАР, МИНИСТАР ПРОСВЕТЕ ДФЈ
– ЗАКОНОДАВНОМ САВЕТУ ВЛАДЕ ДФЈ, БЕОГРАД**

Министарство просвете
Демократске федеративне Југославије
Одељење за културу
Бр. 2080
29 – јуна 1945 год.

ЗАКОНОДАВНОМ САВЕТУ ВЛАДЕ ДФЈ

БЕОГРАД

Доставља Вам се Уредба о културним аташенма у иностранству с молбом да је прегледате и упутите на усвајање Министарском савету.

Просветне и културне везе наше државе са иностранством, у првом реду са савезничким и пријатељским земљама, развијаће се сада, после завршеног рата, све више. Засноване на угледу који су наши народи стекли у свету својом херојском борбом за слободу, оне ће, ако се добро поставе и смишљено спроводе, допринети много престижу наших народа у културној сарадњи и утакмици са другим напредним народима.

Да би се ово постигло установљава се положај културног аташеа при нашим амбасадама и посланствима. Задаци културних аташеа састоје се у томе да упознају земљу у којој су деташирани са културним тековинама и стваралачком делатности наших народа у њиховим даљим развијањем; да организују конференције, размене просветних, научних радника, уметника и уметничких установа, студената, групних екскурзија итд. На тај начин они ће продубити старе и стварати нове културне везе између наше земље и земаља у којима се налазе.

Истовремено културни аташеи биће она жива веза преко које ће наша јавност бити упозната с културним добрима дотичне земље. Сем тога општијег задатка културни аташеи имаће такође дужност да проучавају организацију и унутрашњу структуру школа, културно-научних и уметничких установа у иностранству, како би се наше просветне власти могле користити искуствима приликом организовања наших нових културно-просветних установа.

За културног аташеа мора се изабрати лице из круга културно-просветних радника, који ће својом стручношћу и свестраним познавањем просветно-културне проблематике моћи потпуно и корисно извршити намењене задатке.

Смрт фашизму – слобода народу!

AJ;313-8-29

Министар просвете
Владислав Рибникар

**389 ВАЦЛАВ ПАЛАЧЕК, ПРЕТСЕДНИК И КУТТУ ХООКНАМ, СЕКРЕТАР СВЕТСКОГ
ОМЛАДИНСКОГ ВЕЋА – ДР ВЛАДИСЛАВУ РИБНИКАРУ, МИНИСТРУ ПРОСВЕТЕ ДФЈ,
БЕОГРАД**

Dr Ribnikaru,
Ministru prosvete,
Beograd, Jugoslavija

Gospodine,

Čini nam veliko zadovoljstvo da Vam uputimo ovo pismo u ime Izvršnog komiteta Svetskog omladinskog veća, pošto smo uvereni da se interesujete za aktivnosti i napore demokratske omladine u svetu.

Verovatno ste čuli da ovo Veće saziva Svetsku omladinsku konferenciju, koja će se sastati u Londonu krajem avgusta ove godine. Mi očekujemo oko 400 delegata iz demokratskih omladinskih organizacija, pa se nadamo da ćemo imati prilike da pozdravimo delegaciju iz Jugoslavije na Konferenciji, pošto će ona imati da igra važnu i bitnu ulogu.

Tema Konferencije izražena je u njenom naslovu "Napred, za našu budućnost", a njen cilj utvrđen je u priključenom programu, koji je predložio Izvršni komitet ovog Veća.

Mi smo ubeđeni da će zajednički naponi i uzajamno razumevanje omladine na potpomaganju ciljeva Ujedinjenih naroda dobiti ovom Konferencijom potstrek, te smo stoga pozvali vodeće državnike iz svake od Ujedinjenih nacija da igraju ulogu patrona Konferencije.

Čini nam veliko zadovoljstvo da Vas pozovemo da se primite jugoslovenskog patrona na Konferenciji, pa bi to značilo doprinos i potstrek, ako biste bili u mogućnosti da se toga primite.

Dodajemo da smo već dobili pozitivan odgovor od ljudi kao što su g-đa Ruzvelt, Gosp. Jan Masarik, Dr. Ripka; gen. Kamaho, predsednik i ministri spoljnih poslova i prosvete; M. Capitan, francuski Ministar prosvete; gosp. Meler, Ministar spoljnih poslova Danske; Ser Staford Grips i Ser Arčibald Sinkler. Mi pozivamo i niz ostalih poglavara države, ambasadore i vodeće državnike, te očekujemo uskoro više pozitivnih odgovora. R.A. Batler, raniji Ministar prosvete u Britaniji, a sada Ministar rada, poslao je ohrabrujuću poruku Konferenciji.

Uveravajući Vas o našem odličnom poštovanju, ostajemo

Vaši

Vaclav Palecek (Predsednik)
Kutty Hookham (sekretar)

AJ;313-8-29

**390 САВЕТНИК У ЈУГОСЛОВЕНСКОЈ КРАЉЕВСКОЈ АМБАСАДИ У ЛОНДОНУ
- МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ДФЈ, БЕОГРАД**

Dosije prosvetni referent,
Royal Yugoslav Embassy
195. Queen's gate,
London, s.w. 7.
Kenisngton 4903-6505-6714.
A. br. 980
London, 9 jula 1945 g.
vrlo hitno

MINISTARSTVU PROSVETE

Beograd

Kao privremeni predstavnik naše države pri Konferenciji Savezničkih Ministara prosvete i svih njenih Komisija primio sam sledeće cirkularno pismo, čiju kopiju na engleskom jeziku prilažem uz akt:

"Naređeno mi je od strane Konferencije da vam uputim poziv koji su učinili vice-kancelari i prensipali Univerziteta i Univerzitetskih koledža Ujedinjene Kraljevine mladim profesorima i učiteljima vaših Univerziteta, koji su za vreme rata prepatili usle okupacije njihove zemlje i za koje bi jedna poseta jednom od Univerziteta u Ujedinjenoj Kraljevini značila mogućnost da oporave i obnove kontakt sa predmetom koji ih interesuje.

Predlaže se od strane vice-kancelara i prensipala da profesori i lektori iz oslobođene Evrope a koji su u stanju da prime ovaj poziv stignu u Ujedinjenu Kraljevinu u oktobru 1946 g. i biće namešteni na Univerzitetu gde će moći najbolje da onove kontakt sa predmetom koji ih interesuje. Predlaže se da bi oni trebali da ostanu u Ujedinjenoj Kraljevini do jula 1946. g. Isto se tiče univerzitetskih naplata i izdržavanja: poželjno je da Vlade snose putne troškove za odlazak i povratak iz Ujedinjene Kraljevine a da Univerziteti podmire svoje naplate a možda će u izvesnim slučajevima biti u mogućnosti da pomognu i u pogledu samog izdržavanja. Veruje se, da će izvesne Vlade želeti isto tako da pomognu odnosno izdržavanja, a i da, u slučaju da se novac ne može dobiti iz kakvog drugog izvora, Britanski Kaunsil, u koliko mu je moguće, izaći će u susret.

Konferencija će biti veoma zahvalna ako ovaj poziv uputite na najhitniji način nadležnim vlastima vaše zemlje tražeći da vam hitno dostave listu profesora i lektora, koji bi po njihovom mišljenju mogli se koristiti ovim i da se označi, prema priloženim formularima akademski istorijat svakog profesora ili lektora sa ostalim podacima koji se traže u tom formularu. Poželjno je da svaki od naznačenih od strane vaših vlasti bude upućen dovoljno u engleski jezik da bi mogao pratiti predavanja i svoje studije ovde. U ovom momentu nemoguće je tačno reći koliko osoba stvarno mogu biti primljene i kolika finansijska pomoć pružena, odgovor po ovome zavisice do izvesne mere od odgovora koji budu primljeni po ovome pozivu iz raznih zemalja. Od pomoći bi bilo ako bi lista predloženih gostiju iz vaše zemlje bila dostavljena što pre i time dobila prvenstvo, tako da oni kojima bi ova prilika bila od zaista velike koristi mogli biti stavljeni na čelo liste.

Od velike koristi bi bilo ako vlade, koje žele da doprinesu finansijski kako je ranije već naznačeno, u odnosu na profesore ili učitelje čija imena budu naznačena, obaveste u tom smislu i u širem obimu naznače iznos pomoći koju nameravaju učiniti.

Uvidit ćete da je stvar od izvesne hitnosti i da će trebati vremena da se primi lista predlagača iz svake zemlje kako bi se svaki od gostiju dodelio Univerzitetu gde će najbolje koristiti svojim akademskim interesovanjem. Od velike koristi će biti ako dostavite odgovor vaše Vlade do 1 avgusta ove godine."

Dostavljajući prednje, sa priložena tri formulara o kojima je reč u navedenom pismu, molim Ministarstvo za što hitniji odgovor i instrukcije kako bi o tome mogao obavestiti blagovremeno Konferenciju Savezničkih Ministara prosvete.

S.F. – S.N!

Savetnik Ambasade

[подпис нечитак]

AJ; 313-8-29

**391 АМБАСАДОР ДЕМОКРАТСКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ У ВАРШАВИ
– МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ДФЈ, БЕОГРАД**

Ambasada

Demokratske Federativne Jugoslavije

Varšava

A. br. 125

Varšava, 25 VII 1945 g.

Predmet: Posjeta poljskih književnika
Jugoslaviji.

MINISTARSTVO PROSVETE

Beograd

Izvjeshni poljski književnici izrazili su želju da bi rado posjetili Jugoslaviju. U vezi ovog pitanja razgovarao sam sa poljskim ministrom kulture i umetnosti g. Kovalskim, koji se je složio i istakao potrebu što većeg međusobnog upoznavanja.

U vezi sa izloženim smatram da bi bilo potrebno da Ministarstvo prosvete preko Udruženja naših književnika pozove na gostovanje poljske književnike, jer to bi bilo od velikog značaja za učvršćivanje bratstva jugoslovenskih naroda sa bratskim poljskim narodom. Poljski književnici imaju svoj Kongres početkom septembra t.g., dan održanja Kongresa još nije utvrđen, a kad to bude naglasili su, da će me odmah obavijestiti. Smatram, da bi bilo mnogo bolje, ako bi poljski književnici mogli posjetiti Jugoslaviju prije njihova Kongresa, jer kontaktom sa našim književnicima imali bi prilike, da se upoznaju sa savremenom jugoslovenskom književnošću, i tako bi bili u mogućnosti, da stečena iskustva prenesu na njihov Kongres. U redovima njihovih književnika ima ljudi sa starim nasledem i dosta kolebljivih, ali prilikom odlaska u Moskvi na Svečanom zasjedanju Akademije Nauka SSSR prilikom 220 godišnjice osnivanja, imalo je pozitivnog uticaja na shvatanja izvjesnih književnika, koji su imali dosta reakcionarne poglede.

Ako bi vremenski bilo moguće dobro bi bilo da njihova posjeta Jugoslaviji slijedi kroz mjesec avgust, tako da bi mogli imati vremena da se vrate i učestvuju na njihovom Kongresu. Ako bi ovo bilo izvodljivo uslijed kratkoće vremena, Udruženje naših književnika moglo bi radiogramom uputiti poziv preko ovdašnje naše Ambasade za poljske književnike, a mi bi se postarali da se što brže organizuje, i da dobiju avionsko prevozno sredstvo.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

AJ;313-8-29

AMBASADOR
[без потписа]

**392 ПОМОЋНИК МИНИСТРА ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА ФНРЈ
– САВЕЗНОМ МИНИСТРУ ПРОСВЕТЕ, БЕОГРАД**

Demokratska Federativna Jugoslavija
Ministarstvo inostranih poslova
O. Br. 917
Beograd, 26.I.1946

Ministarstvo Prosvete FNRJ

Beograd

U prilogu vam se dostavlja pismo švajcarskog poslanstva koje u ime Međunarodnog ureda za odgoj poziva sve vlade da pošalju svoje delegate na devetu međunarodnu konferenciju Javne nastave u Ženevi, 4 marta 1945.

Molim vas da nas što hitnije izvestite želite li sudjelovati na toj konferenciji, i u pozitivnom slučaju da nam pravovremeno dostavite imena delegata.

S. F. – S. N.

AJ;313-8-29

Kabinet
Pomoćnik ministra
[потпис нечитак]

**393 ВЛАДИСЛАВ РИБНИКАР, МИНИСТАР ПРОСВЕТЕ ФНРЈ
– МИНИСТАРСТВУ ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА ФНРЈ, БЕОГРАД**

Ministarstvo prosvete FNRJ
Br. 1118
18 februar 1946 god. Beograd

MINISTARSTVU INOSTRANIH POSLOVA
Kabinet Pomoćnika Ministra

Beograd

U vezi vašeg akta O. Br. 317 od 26-I-1946 godine izveštavate se da ovo Ministarstvo nema mogućnosti da pošalje svoga delegara na IX Međunarodnu konferenciju javne nastave u Ženevi, koja se održava 4-III-1946 godine, ali bi želelo da bude obavešteno o radu te konferencije.

Stoga se molite da odredite jednog od članova našeg diplomatskog predstavništva u Ženevi da prati rad konferencije i dostavi nam svoj izveštaj o njoj.

Prilaže se Izveštaj o posleratnim reformama koji treba dostaviti "Bureau International d'education – Geneve-" sa napomenom, da je takav izveštaj već dostavljen aktom Br. 7402 od 10 decembra 1945 godine.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

AJ;313-8-29

MINISTAR PROSVETE
Vladislav Ribnikar

ИНОСТРАНА ПОМОЋ ЗА ОБНОВУ ПРОСВЕТЕ И КУЛТУРЕ У ЈУГОСЛАВИЈИ

394 ДР БОГДАН СТОЈИСАВЉЕВИЋ, В.Д. НАЧЕЛНИКА ОДЕЉЕЊА ЗА КУЛТУРУ У МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ДФЈ – ИНСТИТУТУ ЗА МЕЂУНАРОДНУ ИНТЕЛЕКТУАЛНУ САРАДЊУ, ПАРИЗ

Број 2376

17 јула 1945 год. Београд

ИНСТИТУТУ ЗА МЕЂУНАРОДНУ ИНТЕЛЕКТУАЛНУ САРАДЊУ

ПАРИЗ

Министар просвете ДФЈ, примио је Ваше писмо од 21 јуна 1945 године. На питања која сте том приликом поставили част нам је доставити Вам следећи одговор:

1) Југославија је у овом рату тешко оштећена. Највећа штета причињена је библиотекама и научним заводима. Отуда су потребе за обнову ових установа и хитне и обимне, нарочито у свим врстама школских и научних књига. Све такве књиге служиле би искључиво нашој унутрашњој потрошњи.

2) Да би се у Југославији обновила и убрзала продукција књига, потребно је хитно снабде-ти важнија културно-просветна средишта штампарским машинама и хартијама. Штампарске машине непријатељ је већим делом уништио или однео. У хартији се осећа такође велика оскудица.

3) Помоћ у књигама, штампарским машинама и хартији Југославија би требало да добије:

а) од материјала затеченог у окупираним непријатељским земљама и

б) из савезничких земаља.

4) Државна просветна власт, као и приватна иницијатива, улаже све напоре да реши, између осталог, и кризу књиге. У том циљу основана су државна предузећа која ће издавати и ширити јевтину и добру књигу,

5) Издавачка предузећа штампаће периодичне каталоге својих издања и достављаће их и Институту за међународну интелектуалну својину.

По наређењу мистра просвете

В.д. начелника

Одељења за културу,

[др Богдан Стојисављевић]

AJ;313-8-29

395 МИНИСТАРСТВО ТРГОВИНЕ И СНАБДЕВАЊА, ЗАВОД ЗА ВАНРЕДНЕ НАБАВКЕ, ПРИ УПРАВИ СПОЉНЕ ТРГОВИНЕ, ДФЈ – МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ДФЈ, БЕОГРАД

Demokratska federativna Jugoslavija

Ministarstvo trgovine i snabdevanja

Zavod za vanredne nabavke

pri Upravi spoljnje trgovine

Број 5052
3-VIII-1945 год. Београд

MINISTARSTVU PROSVETE

BEOGRAD

Misija UNRRA-e dostavila nam je svojim dopisom od 31 jula ov. god. kopiju telegrama poslatog avionom (savingram), koga je primila od Londonskog Ureda, u kome se izlaže politika UNRRA-e za pomoć i obnovu bitnih vaspitnih potreba i službi, s molbom da Vam istu dostavimo.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU

ZAVOD ZA VANREDNE NABAVKE

nečitak potpis

ПРИЛОГ

САВИНГРАМ

22 јул 1945 год.

Следећи меморандум у вези помоћи УНРЕ у обнови битних потреба и сервиса, спремљене у Лондону од стране претставника савезничких министара просвете и претставника УНРЕ.

УНРА у Вашингтону је сагласна са политиком доле означеном, о чему се извештавате.

Наслов. Помоћ УНРЕ у обнови битних васпитних потреба и сервиса.

Као део УНРИНОГ рада у погледу пружања помоћи за обнову оних ослобођених земаља Европе, које су тражиле помоћ управе, ставља се до знања да се помоћ може дати у виду снабдевања материјалом који би помогао обнову зграда које служе васпитним сврхама. Као део политике "помагање земаља да би помогле себе саме", УНРА је спремна да помогне уопште нужним потребама, као и научном, техничком и машинском опремом која је потребна властима сваке поједине земље, да би се народ дотичне земље сам оспособио да производи све оно што сачињава битне потребе у материјалу, и оспособи се за одговарајућу службу, а тиме смањи зависност од помоћи из иностранства. Под нарочитим условима, и као део ове политике, УНРА је спремна да пружи помоћ у оспособљавању и обезбеђењу неопходног техничког особља. УНРА неће снабдевати уџбеницима.

Амерички и британски делегати на конференцији савезничких министара просвете саопштиће ово конференцији, и препоручиће да делегати на конференцији из Албаније, Чехословачке, Грчке, Пољске и Југославије саопште својим владама одмах (ако ово већ није учињено) о могућности да прибаве помоћ од УНРЕ, као и да што раније, а не касније од 1 септембра, поднесу извештај о минимуму својих потреба.

По овоме споразуму, конференца савезничких министара просвете би формулисала општи начин за дефинисање минималних потреба, прегледала би извештај о потребама поднесен од стране појединих земаља, и поднела би властима УНРЕ ово на разматрање, с тим да те власти донесу коначну одлуку.

AJ;313-8-29

**396 ДР БОГДАН СТОЛИСАВЉЕВИЋ, В.Д. НАЧЕЛНИКА ОДЕЉЕЊА ЗА КУЛТУРУ У
МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ДФЈ– СВИМ ФЕДЕРАЛНИМ ЈЕДИНИЦАМА**

BR. 4878

Beograd, 9 oktobra 1945

Svim federalnim jedinicama

Ovo ministarstvo primilo je dopis američkog društva za obnovu Jugoslavije iz Njujorka u kome nas obaveštava da je spremno pomagati i sarađivati u prosvetnim i industrijskim organizacijama kako bi se ponovno uspostavile univerzitetske biblioteke i naučne laboratorije koje su teško postradale u toku rata. U tu svrhu već su prikupili znatnu naučnu i tehničku literaturu za biblioteke u Jugoslaviji. Jedan deo se već nalazi na putu za Jugoslaviju.

Društvo je takođe mišljenja da bi bilo dobro kad bi naše naučne organizacije u zemlji uputile molbu ovom društvu u kojoj bi iz neke hitne potrebe svojih ustanova upropaštenih i oštećenih tokom rata i zamolile

da im se pomogne u obnovi. Time bi znatno pomogle njihov rad u aktiviranju većeg broja Amerikanaca za tu svrhu. Isto tako bilo bi dobro kad bi naši naučnici i kulturno-prosvetni radnici dostavili društvu izvestan broj članaka, izveštaja itd. o problemu naše kulturne obnove. Pošto se ovo društvo ozbiljno trudi da nam pomogne, obavestite o tome vaše naučne organizacije. Traženi materijal molite se da dostavite nama, a mi ćemo ga sprovesti u Ameriku.

Članovi ovog društva su: dr. Milisav Demarec, predsednik, Louis Adamič, počasni predsednik, Winfred H. Holmes, potpredsednik, Roderick M. Mitchell, potpredsednik, Nick G. Daniels, potpredsednik, George Maldinich, izvršni sekretar, Pauline G. Grenko, pomoćnik izvršnog sekretara, Joseph Tolciss, blagajnik.

Smrt frašizmu – sloboda narodu!

v.d. načelnika
Odeljenja za kulturu,
Dr. Bogdan Stojisavljević

AJ;313-8-29

**397 С. ГАЛЕКОВИЋ ИЗ ОДЕЉЕЊА ЗА ШКОЛСТВО МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ ФНРЈ
– МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ СЛОВЕНИЈЕ И ХРВАТСКЕ**

Министарство просвете ФНРЈ

Број 1908

18 фебруара 1946 године Београд

МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ СЛОВЕНИЈЕ И ХРВАТСКЕ

Материјал који вам се доставља са ова три пакета је поклон Европског студентског фонда и треба га предати Акционом одбору студентских удружења на Универзитету.

У пакетима се налазе:

507 оловки; 175 гума; 59 свезака; 70 увлака; 75 кесица са перцима; 55 кесица мастила; 16 блокова и свежањ хартије за писање.

Приликом предаје узети на примљени материјал реверс и доставити га Министарству просвете ФНРЈ.

Смрт фашизму – слобода народу.

за Начелника
Одељења за школство
С. Галековић

AJ;313-5-25

ИНОСТРАНА ПРОПАГАНДА

398 [ЦК КПЈ, КОМИСИЈА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ, БЕОГРАД]

[АНГЛОАМЕРИЧКА ПРОПАГАНДА У ЈУГОСЛАВИЈИ]

(Београд, 1946)

О карактеру пропагандне делатности представника енглеске и америчке амбасаде врло је тешко говорити, јер о том карактеру не поседујем довољно проверених података.

Polazeći od toga da su ciljevi engleske i američke propagande u krajnjoj liniji vrlo slični, tj. da se sastoje s jedne strane u okupljanju i jačanju naše reakcije, u davanju "municije" našoj reakciji, u zemlji, - a s druge strane preko strane štampe i radija u stvaranju što nepovoljnijeg "javnog mnjenja" za nas u svetu i time jačanju političkog i diplomatskog pritiska na našu vladu – ipak je potrebno podvući razliku u metodama kojim se služe Englezi i Amerikanci.

Dok se Englezi još kreću u okviru dozvoljene "legalne" propagandne delatnosti diplomatskih predstavnika (čitaonice, izložbe, predavanja, koje drži čak i ambasador, kursevi jezika, uvoz knjiga, štampe, nastojanja da se uvezu filmovi, da se plasiraju čak i članci u našu štampu i tome slično), ne napadaju otvoreno naš poredak i ne apeliraju samo na najokoreliju reakciju, nego se služeći za to prigodnim jezikom obrađuju i manje svesnim frontovima (blagodeti engleskog života, socijalizam, i td.) stav Amerikanaca je mnogo arogantniji

i sastoji se uglavnom u tome da se okupe oko američke čitaonice i drugih američkih predstavnika najgori reacioneri i da se preko inostrane štampe proturaju najfantastičnije izmišljotine o Jugoslaviji.⁷⁶

Englezi. – Za sprovođenje svog propagandnog rada Englezi su doveli u Jugoslaviju čitav štab propagandista, koji se sastoji iz službenika Odeljenja za štampu Britanske ambasade i iz predstavnika British Council-a. Celim radom rukovodi britanski ataše za štampu. Koliko je meni poznato engleski ataše za štampu Nunns ima u Beogradu pomoćnika D. Crichtona i Chibi Sturrock, u Zagrebu G. B. Gibbsa i Peter Kinga, u Skoplju Miss Brown dok imena njegovih pomoćnika u Sarajevu, Splitu i Ljubljani mi nisu poznata.

Paralelno sa Odeljenjem za štampu tu su i predstavnici British Council-a na čelu sa Tathamom. U Beogradu, koliko je meni poznato nalazi se i Robinson, a u Zagrebu Himbury.

Veliki deo tih "specijalista za propagandu" govori naš jezik, dobro poznaje naše prilike; neki od njih bili su za vreme rata u Jugoslaviji kao oficiri za vezu kao na pr. King, Gibbs, Chibi Sturrock. Propagandni rad organizovao je još Stephen CLISSOLD, (prije rata) koji je pre rata bio lektor engleskog jezika na zagrebačkom sveučilištu, za vreme rata kao major engleske vojske oficir za vezu pri Vrhovnom štabu NOV i POJ, a posle rata pretvorio se u atašea za štampu. (Interesantno je napomenuti da je Clissold po povratku iz Jugoslavije avgusta 1946 pisao prilično nepovoljno o Jugoslaviji i da je danas član Macleanove komisije za jugoslovenska raseljena lica u Italiji).

Na propagandnom radu, naročito na predavanjima ne angažuje se samo osoblje Odeljenja za štampu i British Council-a, već i ostalo osoblje Ambasade na čelu sa ambasadorom Peake-om, koji je dugo godina bio visoki funkcioner britanskog Ministarstva informacija. Peake je nastojao odmah po dolasku u našu zemlju da se prikaže kao veliki prijatelj. Jedan od njegovih prvih gestova bio je da ode na Omladinsku prugu i da tamo kopa 2 dana i po povratku da održi konferenciju za štampu o Omladinskoj pruzi. Nastojao je takođe da dođe u direktni kontakt sa predstavnicima naše štampe za koje je priredio prijeme u nekoliko navrata. Stalni je posetilac novinarskog kluba.

Ataše za štampu Ted Nunns je prilično bezbojna pojava, ambasadorova kreatura, koji se javno – čak i pred stranim novinarima izdaje za prijatelja Jugoslavije i za naprednog čoveka. Tek po pitanju ishrane se potpuno raskrinkao, kad je na sve strane raztrubio o izvozu svinja, mlečnih proizvoda itd. Na tom poslu ambasador je angažovao i trgovačkog atašea Wrighta. Nunns je vrlo aktivan u radu sa stranim novinarima, kojima se prikazuje kao naš prijatelj, ali koji vidi "obe strane" – što je pozitivno i što je negativno kod nas, i na taj način protura vrlo vešto svoju liniju.

Amerikanci. – Dok se Englezi uporno izdaju za naše prijatelje, Amerikanci su se od prvog svog nastupa u oslobođenom Beogradu prikazivali kao neprijatelji. To naročito važi za ambasador Pattersona, koji je svojim stavom nastojao da izazove što više incidenata i da ih onda koristi na sve moguće načine. Pre svega Amerikanci ne nastoje ni približno u onoj meri kao Englezi da utiču na našu javnost "ilegalnim sredstvima", da se u svojoj propagandnoj delatnosti prilagode našim prilikama, zato ne drže ni predavanja, ni kurseve jezika itd. To je delom i zbog toga što je organizovana američka propaganda skorog datuma i što ne uživa u samoj ambasadi i Ministarstvu spoljnih poslova ono uvaženje kao u Engleskoj, gde se smatra jednom od najvažnijih funkcija.

Čitaonica im je od prvog početka služila kao stecište najgore reakcije, koja je tamo dobivala svoju duševnu hranu – da zabrane čitaonice naročito u vidu biltena USIS-a. Taj bilten se protuzakonito umnožavao i preko ljudi koji su dolazili u čitaonicu rasturao. U tim biltenima obelodanjavali su se uslovi priznanja naše Republike od strane SAD, odvratne izmišljotine špijuna Pridonofa, itd.

Tako je u stvari američka ambasada i čitaonica bila i ostala i danas centar za rasturanje lažnih vesti.

Grubi, otvoreni neprijateljski i diplomatski potpuno nedopušten karakter američke propagande bio je u izvesnoj meri i posledica sastava ambasade. Na čelu ambasade nalazio se senilni Richard Patterson ml do prošle jeseni, milioner i predstavnik velikog hemijskog trasta "Dupont". Čovek, koji nije imao za sobom nika-

⁷⁶ Na levoj margini je dopisano "a prema svom drže se onoga što je dozvoljeno i u okviru toga gučaju što njima konvencija, s druge strane se sada nešto poмерају i preko stranih [...] utiču"

kvog diplomatskog iskustva, arogantan do krajnosti, ogorčen reakcionar pod uticajem još gorih ljudi u svojoj okolini išao je izgleda više u desno od samog State Departmenta. Koristio je svaku priliku da stranim novinarima prikaže Jugoslaviju kao zemlju policijskog terora, zemlju agresivnih namera itd. "Kao vrlo rečit primer može da posluži konferencija za štampu na kojoj je iskoristio činjenicu da je u naim logorima bilo Volksdeutsche, koji su tražili američko državljanstvo, da tvrdi da je Jugoslavija zemlja u kojoj se Amerikanci iskorištavaju za ropski rad".

AJ;507,VIII,VI/2-(1-96)(K-37)

399 ЦК КПЈ, КОМИСИЈА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ, БЕОГРАД

[ИНОСТРАНА ПРОПАГАНДА У ЈУГОСЛАВИЈИ]

Raspolažemo sa vrlo ograničenim i to skoro isključivo opštim podacima o inostranoj propagandnoj delatnosti u našoj zemlji.

Osim ličnog kontakta inostranih predstavnika ili građana sa našim državljanima glavna sretstva propagande jesu:

1. Rasturanje inostrane štampe
2. Čitaonice, biblioteke i izložbe
3. Predavanja i prikazivanja filmova
4. Radio
5. Razna druga manje raširena sretstva

1. Rasturanje inostrane štampe.

Od inostrane štampe rasparčava se u znatnoj meri samo engleska, a u manjim količinama francuska, čehoslovačka štampa i t.d. Strana štampa uvozi se isključivo preko Jugoslovenske knjige. Zasad se rasparčava samo preko jedno 15 prodavnica u samom Beogradu, u Ljubljani i Sloveniji preko "Časopisne agenture za Slovenijo", a u Zagrebu i Hrvatskoj preko "Narodne štampe" u Zagrebu. U ostalim krajevima naše zemlje inostrana se štampa za sad ne rastura.

Prema nepotpunim podacima za mesec septembar 1946 godine uvezeno je u našu zemlju oko 25.000 primeraka engleskih listova i časopisa. Od toga je od prilike 50% predano a ostatak će se vratiti. Od tih 25.000 primeraka 7000 primeraka otpada na ilustrovani list na srpsko-hrvatskom jeziku "Svijet", a oko 150 na list na ruskom jeziku "Britanski Sojuznjik". Oko 11.000 primeraka otpada na dnevnu štampu, oko 4500 na ilustracije oko 2.500 primeraka na uglavnom političke nedeljne listove, neznatna količina otpada na stručnu štampu a čak se opaža i tendencija da se slanje i neznatne količine stručne štampe još više ograniči.

Jugoslovenska knjiga još nema ugovora sa Francuskom, ali se prema nekom prijašnjem sporazumu sa TANJUGom uvoze francuski listovi "Ordre" i "Tribune des Nations".

2. Čitaonice, biblioteke i izložbe.

U Beogradu postoje engleska, francuska, poljska i čehoslovačka izložba i čitaonica. Američka čitaonica bila je nedavno na zahtev naših vlasti zatvorena. U Zagrebu postoji engleska i francuska čitaonica slična u Beogradu.

a) Engleska izložba i čitaonica je centar šire engleske propagandne delatnosti u Beogradu. Njom rukovodi pomoćnik atašea za štampu Crichton, a u njenom radu najuže sarađuje British Council preko osvog predstavnika Thatham-a. Dosad je pod čitaonicu spadala i biblioteka, koju od 10. novembra 1946 preuzima British Council u novim prostorijama odvojenim od čitaonice.

Naročito nakon iskustva sa američkom čitaonicom Englezi izjavljuju da žele da ostaju u okviru naših zakona, i celom radu u čitaonici ne daju onako otvoreno antijugoslovenski karakter kao što su to Amerikanci činili.

Engleska čitaonica vrlo se vešto uređuje, njeni privlačni izlazi okupljaju uvek priličan broj ljudi. U izlozima, kao i na zidovima same sale, prikazuju se ekonomski naponi Engleske, njene žrtve za ishranu i obnovu drugih zemalja pomoću UNRE, njen kulturni život, briga za decu, organizacija za socijalno staranje, slike i ci-

tati engleskih rukovodioca. Deo izloga posvećen je BBC-u, izlaže se poslednji bilten radio vesti i vidno se ističe tabela emisija na našem jeziku.

U čitaonici su izloženi mnogobrojni dnevni listovi i časopisi od Daily Maila do Daily Workera – među njima listova i časopisa koji nisu prošli kroz cenzuru Odeljenja za štampu. Zapaža se velik broj stručnih časopisa. Na nekoliko mesta u čitaonici izvešen je sada pun tekst Bevinovog govora u parlamentu. Čitaonicu posećuju najvećim delom stariji ljudi, intelektualci, ali ima i priličan broj mladih ljudi koje onamo zavodi obilna stručna literatura koja se drugde ne može dobiti.

U čitaonici se naizmenično održavaju svakih 7 dana predavanja i koncerti sa gramofonskih ploča. Evo rasporeda od 30 oktobra do 4 decembra:

30.X.1946 Prikaz engleskog vaspitnog sistema. Govori g . Thatham

6.XI.1946 Koncert sa gramofonskih ploča

13.XI.1946 Kako se razlikuje dobre knjige od rđave. Govori britanski ambasador.

20.XI.1946 Koncert sa gramofonskih ploča

27.XI.1946 Industrijska revolucija u Velikoj Britaniji. Govori D. Wright, trgovački ataše britanske ambasade.

4.XII.1946 Koncert sa gramofonskih ploča

Predavanja i koncerti su obično vrlo dobro posećeni, dolazi od 80-100 osoba a to je maksimum koji prostorije mogu primiti.

Zaključujući, engleska čitaonica i biblioteka predstavljaju prilično krupan propagandni centar kroz koji prolazi i oko kojeg se okuplja veći broj ljudi. Engleska čitaonica, sve ne napadajući nekorektno novu Jugoslaviju, prikazujući, "jedino" visok nivo života Engleza, njihovu industrijsku snagu, engleski "socijalizam, a onako usput servira liniju Bevinu kroz govore i štampu.

b) Francuska čitaonica nije tako dobro vođena, pa i nije toliko posećivana kao engleska.

U izlozima izlažu se fotografije o kulturnom životu i obnovi u Francuskoj. U čitaonici su izložene razne francuske novine, časopisi i drugo koji ne prolaze kroz cenzuru Odeljenja za štampu. Uz čitaonicu je biblioteka sa prilično bogatom zbirkom stručnih knjiga i francuske beletristike.

U čitaonici se prosečno nalazi oko 25 čitalaca, većinom starijih ljudi i pozavalaca francuske literature, a ima i dosta žena koje se interesuju za modne žurnale.

Do zatvaranja američke čitaonice u francuskoj se čitaonici izlagao bilten agencije France Presse, ali nakon zatvaranja američke čitaonice to je obustavljeno, da se ne bi kompromitirala čitaonica. U radu francuske čitaonice nema konsistentne propagandne linije.

O radu poljske i čehoslovačke čitaonice izvešćemo dok sakupimo potrebni materijal.

3. Filmovi

Engleska ambasada je davala do pre izvesnog vremena filmove u čitaonici, međutim kad im je skrenuta pažnja na to da je to nedopušteno, počeli su prikazivati filmove u ambasadi i po privatnim stanovima. Tako na primer daju sutra u ambasadi za pozvana lica film "Most" snimljen prošle godine u Jugoslaviji.

Američka ambasada daje takođe od vremena do vremena filmske predstave u svojim prostorijama, među kojima i žurnale.

4. Razno

U Beogradu na Kotež Neimaru postoji francuska crkva u kojoj francuski sveštenik Priva Balert vrši propagandu protiv nove Jugoslavije. Isti sveštenik prikazuje za decu koja uče veronauku filmove koje projicira s malim neprijavljenim aparatom.

UNRA u Beogradu ima svoje odeljenje za informacije koje snabdeva kako centralu u Vašingtonu, tako i strane novinare u Beogradu sa podacima o radu UNRE. Odeljenje je imalo nameru da organizuje izložbu UNRE u Beogradu, ali nije našlo potrebne prostorije. Uz odeljenje ima i foto sekcija. Isto odeljenje UNRE izdaje dnevni bilten vesti sastavljen od emisija BBC-a i "Glasa Amerike" i vesti iz jugoslovenske štampe. Političku orijentaciju tog biltena daje dakako BBC. Bilten cirkulira uglavnom među osobljem UNRE. Ovo odeljenje je jedan od glavnih punktova na koje se obraćaju strani novinari za sve informacije o našoj zemlji.

Koliko je nama poznato izdaje i francuska ambasada svoj bilten vesti za internu upotrebu.

Bilten AFP-a koji se izdaje u Beogradu primaju strani diplomatski pretstavnici, naše Ministarstvo inostranih poslova i izvesni strani novinari.

Koliko nam je poznato prema izjavi švajcarskog poslanika Celvegera, grčko poslanstvo rasturalo je neki materijal o Južnoj Albaniji ("Severnom Epiru").

5. Radio je najvažnije sretstvo i najprodornije inostrane propagande. Mi o tom pitanju nemamo dovoljno informacija, a njime se bavi Radio komitet Savezne vlade.

Bgd, 30.X.1946

AJ;507,VIII,VI/2-(1-96)(K-37)

400 КОМИТЕТ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ, БЕОГРАД

PLAN RADA

Osnovni zadaci:

1. Vršiti popularizaciju naše kulture i umetnosti u inostranstvu u cilju kulturne afirmacije Jugoslavije.

2. Upoznavanje naših naroda sa kulturnim tekovinama stranih, u prvom redu bratskih zemalja u cilju produbljivanja kulturne saradnje i obogaćivanje naše kulture pozitivnim kulturno-umetničkim ostvarenjima stranih zemalja.

3. Osposobljavati i školovati naše kadrove u stranim zemljama vodeći računa o idejno-političkom i stručnom nivou nauke i umetnosti zemlje u koju ih šaljemo (u prvom redu dolazi u obzir SSSR).

Zadatke izvoditi posredstvom naših predstavništava u inostranstvu; putem saradnje sa društvima za kulturnu saradnju u zemlji i inostranstvu; podupiranjem kontakata naših i stranih umetnika po liniji stručnih saveza i udruženja umetnika.

Odeljenje će razvijati sledeće forme rada u cilju izvršenja osnovnih zadataka:

a) Veze sa kulturnim savetnicima i atašeima za štampu pri našim predstavništvima.

Putem Ministarstva inostranih poslova izneti naša zapažanja o radu atašea i ponovno zatražiti redovne izveštaje o kulturnom životu u inostranstvu, o rezultatima naših akcija u inostranstvu (uspesi naših izložbi, što su naši gosti izjavili po povratku iz naše zemlje itd.) Odeljenje će sa svoje strane davati mišljenja o tim izveštajima i tražiti eventualne detaljnije dopune. Isto tako tražićemo sugestije o tome što bi u odnosu na pojedinu zemlju bilo pogodno učiniti obzirom na specifičnost te zemlje kao i što bi iz pojedine zemlje bilo korisno da mi upoznamo.

b) Saradnja sa društvima za kulturnu saradnju.

Društva će po svojoj liniji razvijati raznolike sektore rada, a ovo Odeljenje će savetovati u pogledu plana rada društva i povezivati uže akcije Komiteta sa delatnošću društava. Odeljenje će određivati kulturno-političku liniju rada društava i posredovati u obezbeđenju materijalnih sredstava društava. Na taj način koordiniraće se akcije društava sa akcijama državnih ustanova i masovnih organizacija i odnosima sa inostranstvom.

c) Slanje knjiga i nota – prevodi naših dela.

Sa Jugoslovenskom knjigom organizovati slanje naših knjiga i nota predstavništvima u inostranstvu u cilju kulturne propagande, a preko društva za kulturnu saradnju organizovati slanje propagandnog materijala odgovarajućim društvima u inostranstvu.

U pogledu prevoda naših dela u zajednici sa Savezom književnika napraviti spisak naših dela koja ćemo preporučiti za prevod na strane jezike. Iz inostranstva tražiti predloge stranih zemalja o delima koja bi se prevodila u našoj zemlji.

Sa muzičkog sektora, sastaviti spisak kompozicija koje mogu da se izvode u inostranstvu i poslati ih našim predstavništvima i društvima za kulturnu saradnju u cilju popularizacije naše muzike putem koncerata, muzičkih večeri i slično.

d) Organizovanje izložbi (naših u inostranstvu i stranih u našoj zemlji).

Predviđamo da naša izložba XIX i XX veka u 1948 obide Poljsku, Mađarsku, Rumuniju i Bugarsku.

Pripremamo izložbu folkloru s kojom ćemo početkom leta poći u inostranstvo, s time da ta izložba obide što više zemalja. Izložbu pripremamo u dve redakcije pa pretpostavljamo da ćemo tokom 1948 godine obići četiri strane zemlje.

Priprema se izložba NOB i obnove koja je predviđena da obide Mađarsku, a predložićemo njenu organizaciju i drugim zemljama.

U pogledu inostranih likovnih izložbi kod nas ne možemo da damo detaljan plan. Zasada znamo da su Poljaci predložili izložbu grafike koju treba da prihvatimo na osnovu Dopunskog protokola u vezi Kulturne Konvencije, ČSSR je predložila da se organizuje češka likovna izložba XIX i XX veka. Mi bi mogli da prihvatimo samo izložbu XIX veka i u tom smislu ćemo voditi pregovore. Iz Francuske smo dobili upit da li bi imali interesa da se organizuje francuska izložba. Uslovi nam nisu poznati. Kako je naše stanovište da bi izložbu primili, ukoliko bi Francuska snosila troškove organizacije, zasada ne znamo da li će se moći ostvariti. Ispitaćemo uslove i predložiti period francuske likovne umetnosti koji bi želeli da obuhvati izložba, a za koji smatramo da bi bio od interesa za našu zemlju. Ukoliko se usvoji predlog, moći ćemo organizovati.

Kako Jugoslovenska knjiga organizuje u raznim zemljama izložbe knjiga preporučićemo da kod toga stupi u vezu i sa društvima za kulturnu saradnju koja u inostranstvu postoje da i na taj način potstakne rad tih društava (ako je zgodno organizovati izložbu u prostorijama društva). Tom prilikom, prema mogućnostima i potrebama poklonice se knjige od strane Komiteta tom Društvu.

Ukoliko se tokom godina prime neki pozivi za sudelovanja na nekim međunarodnim izložbama, Komitet će poslati radove naših umetnika.

e) Gostovanja reproduktivnih umetnika.

Vodeći računa o kapacitetu naše Poslovnice koja može da priredi oko 30 gostovanja u sezoni (turneja obuhvata 6-7 nastupa u raznim gradovima) predviđamo sledeća gostovanja:

iz SSSR zatražili smo: 1 baletsku grupu,

1 pozorište,
opersku pevačicu Davidovu,
violinistu Ojstraha i
pratioca na klaviru Jeliha.

Tokom 1948 godine nastojaćemo da se ostvari što je moguće više, gostovanja sovjetskih umetnika, pored navedenih.

ČSR	5
Poljska	4
Bugarska	4
Mađarska	3
Rumunija	3
Albanija	1

Broj gostovanja određen je na osnovu kulturnih konvencija (dopunskih protokola) pri čemu se vodilo računa o realnim mogućnostima i potrebama u odnosu na pojedinu zemlju. U Albaniji treba više mi da pošaljemo, prvo zato da razbijemo mišljenje reakcionarnih krugova u Albaniji koji smatraju da u našoj zemlji umetnost nije na dovoljnoj visini, a s druge strane želimo da popularišemo našu umetnost slanjem naših najboljih kadrova. Iz Albanije nemamo za sada sa muzičkog područja šta da dobijemo osim horske muzike i eventualnog folkloru. Inače su obaveze sa zemljama sa kojima imamo kulturnu konvenciju recipročne. Pri tome je reciprocitet zamišljen u smislu recipročne izmene kulturno-umetničkih radnika onih grana u kojima prijateljske zemlje mogu jedna drugoj najviše da puzue.

Sa zapadnim zemljama ćemo ostvarivati gostovanja u granicama mogućnosti naše Poslovnice. Nastojaćemo da pozovemo vrlo dobre umetnike koji su po svom političkom stavu pogodni za dolazak u našu zemlju. Prema našem predviđanju možemo da organizujemo još oko šest gostovanja osim ranije navedenih i u okviru toga broja pozivaćemo umetnike iz zapadnih zemalja i eventualno Amerike.

f) Posete umetnika i kulturnih radnika našoj zemlji:

Na osnovu kulturnih konvencija razvijana je i u prošloj godini ova forma rada, ali na osnovu dosadašnjih iskustava smatramo da ubuduće treba smanjiti recipročne posete kulturno-umetničkih radnika u tom smislu da Komitet poziva samo istaknute pojedince koji po svojim umetničkim i političkim kvalitetima zaslužuju da budu gosti Komiteta. Ostale posete mogu da se vrše po liniji stručnih saveza i udruženja naših umetnika i u tom smislu Komitet će davati sugestije.

g) Sudelovanje na raznim međunarodnim umetničkim priredbama slanjem reprezentativnih dela naših umetnika i ličnim učešćem samih umetnika. (Međunarodni muzički festivali, izložbe i sl.)

Po pitanju unutarnjeg rada samog Odeljenja postavlja se zadatak:

Razrada godišnjeg plana na kraće periode.

U okviru tih kraćih planova razrada konkretnih zadataka i raspodela osnovnih zaduženja prema glavnim sektorima rada.

U vezi sa kulturnim konvencijama stalna konkretizacija okvirnih obaveza iznesenih u dopunskim protokolima sa sektora ovog Komiteta.

AJ;314-10-40

ВЕЗЕ СА АЛБАНИЈОМ

401 ОСКАР ЈУРАНИЋ, ПОМОЋНИК НАЧЕЛНИКА ПОЛИТИЧКОГ ОДЕЉЕЊА У МИП-А ДФЈ - ПРЕДСЕДНИШТВУ МИНИСТАРСКОГ САВЕТА ФНРЈ, БЕОГРАД

Демократска Федеративна Југославија

Министарство иностраних послова

Пов. Бр. 7005-Ал.25

18 децембра 1945.

Предмет: професори нашег језика у Тирани.

Министарство иностраних послова од нашег Посланства у Тирани примило је акт следеће савезне државе:

"Дужност професорица нашег језика у Албанији била би оснивање и држање курсева нашег језика, ширење наше литературе, рад на зближавању између Југославије и Албаније у прво време у Тирани, а касније у свим већим центрима Албаније.

Професорице које су прије биле у Тирани одржавале су приватне курсеве нашег језика, затим курсеве за генерал-штабне официре и чиновнике Министарства, специјалан курс у Војној академији организован за ширење наше штампе и.т.д. Из свега тога се види, да њихов рад није био само од педагошког већ и од великог политичког значаја за Албанију и нашу земљу, што у првоме реду треба имати на уму кад је реч о томе шта све Албанцима може пружити познавање нашег језика.

Курсеви су били добро посећени. Потреба на новим наставницима се осећа и ради тога треба појурити њихов долазак у Албанију.

За тај посао би највише одговарала лица која владају и талијанским и француским језиком.

Обавештавајући о предњем Председништву Министарског савета, - Министарство иностраних послова је мишљења, да ово би питање требало позитивно решити, пошто је оно врло важно по наше интересе у Албанији и да би требало у ту сврху осигурати потребан кредит.

СМРТ ФАШИЗМУ – СЛОБОДА НАРОДУ!

ПОМОЋНИК

НАЧЕЛНИКА ПОЛИТИЧКОГ ОДЕЉЕЊА,

Оскар Јуранић

AJ;313-1-5

402 ОСКАР ЈУРАНИЋ, ПОМОЋНИК НАЧЕЛНИКА ПОЛИТИЧКОГ ОДЕЉЕЊА У МИП-А ФНРЈ - МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ФНРЈ, БЕОГРАД

Ministarstvo inostranih poslova

Federativne Demokratske Jugoslavije

Pov. Br. 223-A1.10

9 januar 1946. Beograd

248

Predmet: Uvođenje našeg jezika u
albanske škole i određivanje nastavnika.

MINISTARSTVU PROSVETE FNRJ

BEOGRAD

Ministarstvo inostranih poslova dobilo je od našeg Poslanstva u Tirani telegram koji javlja:

"Odlučili su merodavni da se u srednjim školama uvede kao obavezan naš i ruski jezik, a da se kao obavezan ukine talijanski. Od Rusa su im obećani nastavnici. Bar 10 nastavnika traže od nas, t.j. za svaku srednju školu po jednog. Da bi se prve godine mogli razumeti sa đacima morali bi prvenstveno znati talijanski jezik. Albanska vlada urediće pitanje njihove plate prilikom skorih razgovora sa Beogradom o nizu sličnih pitanja, naravno oni će ih plaćati, a akontacije bi davali do uređenja. Kada bi se ovo skoro ostvarilo bilo bi za našu stvar velik napredak, ali naglašavam samo ako se upute ispravni ljudi, svjesni značaja svoje misije i sposobni da je izvrše".-

Prema naređenju Maršalovom potrebno je, da Ministarstvo prosvete odmah odredi najmanje 10 nastavnika sa znanjem talijanskog jezika radi slanja u Albaniju. Radi uspešnog i pravilnog rešenja ovog pitanja potrebno je da Ministarstvo prosvete sporazumno donosi odluke sa Ministarstvom inostranih poslova FNRJ.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU.

ПОМОЋНИК НАЧЕЛНИКА ПОЛИТИЧКОГ ОДЕЉЕЊА

AJ;313-1-5

Oskar Juranić

**403 ВЕЛИША ГОШОВИЋ, В.Д. ШЕФА I РЕГИОНАЛНОГ ОДЕЉЕЊА У МУП-А ФНРЈ
– МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ФНРЈ, БЕОГРАД**

Ministarstvo inostranih poslova
Demokratske Federativne Jugoslavije
Pov. Br. 877-Alb.75
26 januar 1946. Beograd
Predmet: Albanski glumci u našim pozorištima

MINISTARSTVU PROSVETE FNRJ

BEOGRAD

Ministarstvo inostranih poslova od našeg Poslanstva u Tirani primilo je sledeći telegram:

"Moli za dozvolu ovdašnje Ministarstvo kulture, da pošalje tri mlada glumca iz centrale kazališne trupe u Tirani u tamošnja pozorišta na privremeno usavršavanje i upoznavanje rada.

Molim Vas javite nam Vaše mišljenje o tome i da li bi moglo biti besplatno, a oni bi odredili ono što bi uzdržavanje koštalo.

Mi će mo se nadalje pobrinuti da budu dobre ove osobe".-

Saopštavajući prednje, Ministarstvo inostranih poslova mišljenja je, da bi molbi Ministarstva kulture Narodne Republike Albanije trebalo izaći u susret..

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

V.D. ŠEFA

I. REGIONALNOG OTSEKA

AJ;313-1-2

Velisha Gošović

**404 МАРТИН МЕНЦЕЈ, ПОМОЋНИК МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ ФНРЈ
- МИНИСТАРСТВУ ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА ФНРЈ, БЕОГРАД**

Ministarstvo prosvete
Demokratske Federativne Jugoslavije
Pov. Br. 78
29-I-1946. Beograd
Predmet: Albanski glumci u našim pozorištima

MINISTARSTVU INOSTRANIH POSLOVA

BEOGRAD

U vezi vašeg akta Pov. Br. 877-Alb75 od 26-I-1946 godine izveštavate se da je ovo Ministarstvo saglasno, da tri mlada glumca iz Albanije dođu u naša pozorišta, gde će besplatno moći da uče.

Izdržavanje bi išlo na račun Ministarstva kulture Albanije.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

POMOĆNIK MINISTRA PROSVETE

Mencej Martin

AJ;313-1-5

**405 АНДРА АТАНАСИЈЕВИЋ ИЗ КОМИТЕТА ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ВЛАДЕ ФНРЈ -
ГРАДСКОМ НАРОДНОМ ОДБОРУ, РИЈЕКА**

Komiteet za kulturu i umetnost

Vlade FNRJ

Br. 3804

8.XI.1946.god. Beograd

Predmet: Gostovanje albanskog
državnog hora u Rijeci

GRADSKI NARODNI ODBOR

-TAJNIŠTVO-

BEOGRAD

Preko Vojne uprave, Ministarstva finansija i Centralnog veća Narodne omladine Jugoslavije dobili smo Vaš akt u kome iznosite trošak koji ste imali prilikom gostovanja Albanskog hora jula meseca ove godine. Kako sam na turneji po Jugoslaviji pratio Albanski hor pa između ostalog bio i u Rijeci, ja sam dobio zadatak od strane Komiteta da ispitam čitav ovaj slučaj i podnesem tačan izveštaj.

Još u početku moram da izrazim čuđenje zašto ste poslali sve ove račune Vojnoj upravi a ona dalje preko Ministarstva finansija Komitetu za kulturu i umjetnost. Albanski hor boravio je tri dana u Opatiji i sve troškove podnela je Savezna Vlada, međutim boravak u Rijeci trebao je i morao je da se isplati od prihoda sa koncerata. Za dolazak Albanskog hora Ministarstvo prosvete Hrvatske uputilo je akt Vojnoj upravi-majoru Bačiću još 13 jula. Major Bačić je i taj akt primio na vreme i on je bio zadužen da pripremi doček, organizuje koncert i sve ostalo. Albanski hor je stigao u Opatiju 19. jula posle podne. Ja sam sa rukovodiocima hora svratio kod Načelnika Vojne uprave i javio mu za dolazak. On je kazao da je sve u redu i da je major Bačić već sve pripremio. Međutim, majora nije bilo tu. Mi smo bili smešteni u hotelu Slavija. Iste večeri došla je drugarica Slavica iz Oblasnog Propodjela, Rijeka. Ona nas je pozdravila, uzela sve podatke za novine i kazala da je sve u redu i da će se koncert održati u subotu 20. jula. 20. jula pošao sam sa rukovodiocima hora u Rijeku. Svratili smo u redakciju "Glasa Istre" i tamo doznali da se ništa nije javilo i da novine nisu prema tome ništa donele. Toga dana sam se povezao sa drugovima iz Gradskog prosvetnog odjela i sa Oblasnim Propodjelom. Drugarica Slavica, drug Marko i ostali svi su obećavali da će kocerati biti posećeni. Uputili su me na Gradski prosvetni odjel i to na druga BRGIĆA koji je bio zadužen sa koncertom. I on je kazao da su svi obavešteni, da će doći masovne organizacije i td.

Istoga dana uveče bilo je sve pripremljeno za koncert ali publike skoro i nije bilo. Albanci su bili jako iznervirani i otkazali su da pevaju. Drug Brgić kao i ostali drugovi shvatili su tešku situaciju i na brzinu doveli jednu čitavu gimnaziju i nešto vojske. Tako je sala prilično napunjena i Albanci su pristali da pevaju. Tom prilikom DRUG BRGIĆ MI JE REKAO DA CE SVE OVO PLATITI GRADSKI NARODNI ODBOR. Za vreme prve pauze našli su me drugovi iz Oblasnog Propodjela i Gradskog prosvetnog i pošto smo se izdvojili u stranu izvinili su se za slabu organizaciju i predložili su da se o trošku Gradskog NO ponovi koncert u ponedjeljak 22. jula, pošto je ovo bila bruka za grad Rijeku. Mi smo imali zakazan koncert u Opatiji, ali kako je nastala nezgodna situacija i kako su Albanci počeli misliti da su u Rijeci samo Fašisti, pristao sam da PONOVI KONCERT U PONEDELJAK POD USLOVOM DA SVE EVENTUALNE TROŠKOVE PLATI RIJEKA.

Eto tako je nastao i drugi nepredviđeni koncerat i prema tome te troškove ne može platiti niti Komitet, niti pak Savezno Ministarstvo finansija, pošto je on nastao na traženje funkcionera Gradskog i Oblasnog NO i Propodjela.

Molim da se o svemu ovome konsultujete sa majorom Bačićem iz Vojne uprave, sa drugom BRGI-ĆEM, iz Gradskog prosvetnog sa drugaricom Slavicom, drugom Markom i drugim iz Oblasnog Propodjela kao i sa svim drugovima koji su nam pomagali.

Što se tiče samih koncerata i računa čudno je i neverovatno da je na prvom koncertu palo svega 1.050.-Lira što je jako malo i za onako malo posetilaca i isto tako je čudno da je na drugom velikom i stvarno uspelom koncertu palo svega 25.845.-Lira. Na ovom drugom koncertu po pričanju drugova sa Rijeke bilo je oko 3.000 posetilaca i to čak iz Sušaka. S obzirom na cene ulaznica i na broj posetilaca ova cifra uopšte ne odgovara stvarnom stanju kase. (Jedno beogradsko pozorište sa oko 900 mesta i sa daleko jeftinijim kartama dobija od jedne pretstave 30 do 40.000 dinara) Molimo vas da proverite tačno stanje kase i naplate ulaznica s obzirom na ogroman broj posetilaca.

Na kraju moram da napomenem i sledeće: 22. jula mi smo imali koncerat i bili gosti Rijeke. Tom prilikom bili smo smešteni u hotelu BONAVIA. Posle koncerta napravljen je banket od strane Gradskog N.O. Na banketu je bio i drug Komandant Severnog Jadrana sa još nekoliko oficira, zatim potpretsednik Gradskog NO i mnogo drugih uglednih ličnosti. To se najbolje vidi po računu kada se traži naplata za 77 večera a nas u horu bilo je svega 62. Pored toga večera je bila boljeg kvaliteta i prema tome skuplja, zatim bilo je vina i dr. I, molim Vas, zar da banket koji stve Vi priredili plaća Komitet za kulturu ili Ministarstvo finansija FNRJ! A to nije ništa manje nego 33.370.-Lira! I još je neko podigao u gotovom 2.000.-Lira. Ko? Zašto?

I još nešto. U svim gradovima prevoz od stanice do hotela i obratno, zatim prevoz na obližnja mesta gde ima sponenika kulture i td. organizovao je Gradski NO i to besplatno. Zadar nas je o svom trošku kamoni-ma prebacio čak u Šibenik! Najzad račun za plakate i račun za piće i sendviče u domu Sindikata! Vi ste sami pozvali hor, to je bilo u interesu samog grada. Posle neuspelog prvog koncerta Rijeke se je bar na taj način odužila svojim gostima.

Mi Vam u prilogu vraćamo sve račune i molimo Vas da ih tačno pregledate, da se dogovorite sa drugovima koji su učestvovali u dočeku i ispraćaju Albanskog, da proverite kasu pozorišta i na kraju da sve ovo proverite. Albanski hor je bio gost Rijeke i on ne bi dao drugi koncert koji je bio određen za Opatiju, da ga nisu odgovorni drugovi pozvali i obećali da će Gradski NO platiti eventualni deficit. Mi sami niti smo naredili niti organizirali banket u hotelu BONAVIA, a još manje pozvali goste koje nismo poznavali.

Verujemo da će Gradski NO Rijeke shvatiti pravilnost naših navoda i preduzeti sve potrebne mere za likvidaciju ovih računa.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

AJ;314-19-77

Za Komitet
Andra Antanasijević

**406 В. КРУЉ, В.Д. ШЕФА І РЕГІОНАЛНОГО ОДСЕКА У МИП-А ФНРЈ
- КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ, БЕОГРАД**

Federativna Narodna Republika Jugoslavija

Ministarstvo inostranih poslova

Pov. Br. 13410

14 novembra 1946.god. Beograd

Predmet: potreba Albanije za
stručnim muzičarima

Prilog: spisak

КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ І УМЕТНОСТ
pri vladi F.N.R.J.

БЕОГРАД

Kako se uskoro u Tirani otvara Umetnički Licej (vežbalište), ovdašnje Albansko poslanstvo zamolilo je Ministarstvo inostranih poslova, da se zauzme kod naših nadležnih vlasti, da 10 jugoslovenskih stručnih muzičara, prema ovde priloženom spisku, bude upućeno u Albaniju, radi nameštanja u pomenutom liceju. Rad ovih jugoslovenskih muzičara sastojao bi se u tome, što bi učestvovali u liceju, a takođe i u Državnom orkestru, koji bi bio osnovan čim oni stignu u Albaniju. – Albansko Poslanstvo napominje da bi ovi muzičari mogli biti regrutovani i iz Jugoslovenske Armije.

Albansko Poslanstvo u isto vreme moli da bude obavešteno pod kojim bi uslovima jugoslovenski muzičari bili gotovi da pođu u Albaniju i učestvuju u ovom Albanskom Umetničkom liceju i Državnom orkestru.

Dostavljajući prednje, Ministarstvo inostranih poslova mišljenja je, s obzirom na odnose koji vladaju između naše zemlje i N.R. Albanije i s obzirom da su Albanci veliki ljubitelji muzike, da bi prisustvo jugoslovenskih muzičara u Albanskom Umetničkom liceju doprinelo još jačem učvršćenju prijateljskih i savezničkih odnosa između dva naroda. Stoga imam čast moliti Komitet za kulturu i umetnost da izvoli učiniti potrebno da se, po mogućstvu, 10 spremnih jugoslovenskih muzičara, koji će svakako biti upotrebljeni i kao nastavnici albanskih muzičkih kadrova, upute u Albaniju. – Svakako, potrebno je prethodno Albancima dostaviti uslove pod kojima bi naši muzičari pristali da odu u Albaniju, kako bi se izbegli eventualni nesporazumi.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

V.D. ŠEFA I REGIONAL. OTSEKA

AJ:314-4-15

V. Krulj

407 МЕХМЕД МЕША СЕЛИМОВИЋ, ЧЛАН ПРЕДСЕДНИШТВА КОМИТЕТА ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ И ВЛАДО МАЂАРИЋ, СЕКРЕТАР КОМИТЕТА ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ВЛАДЕ ФНРЈ – ПРЕТСЕДНИШТВУ ВЛАДЕ ФНРЈ, ГЕНЕРАЛНОМ СЕКРЕТАРИЈАТУ, БЕОГРАД

Pov. Br. 103

10 februar 1947 Beograd

Predmet: Subvencija za finansiranje
turneje umetničke grupe po
Albaniji.

Prilog: spisak

PRETSEDNIŠTVO VLADE FNRIJ

– Generalnom sekretarijatu –

BEOGRAD

U martu ove godine Komitet za kulturu i umetnost priprema turneju jedne naše reprezentativne umetničke grupe sa odabranim programom po Albaniji. Turneja bi trajala oko mesec dana, a išli bi:

1. Ivan Pinkava, violinista iz Zagreba,
2. Ladislav Šaban, pianista iz Zagreba,
3. Fridrih Lupša, bas, član opere iz Ljubljane,
4. Nada Tončić, alt, član opere iz Zagreba,
5. Marijana Radev, sopran, član opere iz Zagreba,
6. Baletska folklorna grupa od 20 članova pod rukovodstvom Mire Sanjine,
7. Zdenko Maršević, pianista iz Beograda, muzički pratilac folklorne grupe.

Sa odgovornim rukovodiocem i tehničkim licem grupa bi se sastojala od 28 ljudi.

Pošto odlazak ove grupe u Albaniju bio od velikog kulturno-umetničkog i političkog značaja, molimo Generalni sekretarijat Pretsedništva vlade da omogućući tu turneju finansijskim sredstvima iz svojih kredita, jer je iz budžeta Komiteta za kulturu i umetnost za ovu godinu brisana stavka za slanje umetničkih grupa u inostranstvo.

Troškovi turneje bili bi:

1) za pripreme radove:

a) pošto baletska grupa već vežba u Zagrebu, platili bi plesačima iz Beograda i Ljubljane za izdržavanje po 200.- dinara dnevno (sedmoru), a Zagrebčanima po 100.- dinara za 22 dana (od 17 februara do 10 marta) 59.400.-

b) za potrebe grupe (kostimi, prepisivanje nota i sl.) 60.000.-

c) putni troškovi i boravak u Zagrebu pianiste Zdenka Marasovića, s koji bi grupa vežbala poslednjih nedelju dana 1.800.-

3) honorar (solistima i rukovodiocu, -8-) po 4.000.-, ostalima -20- po 3.000 za celo vreme trajanja turneje 92.000.-

4. Ukoliko Albanci ne plate stan i hranu po Albaniji, troškovi izdržavanja za vreme turneje, 550.- dinara dnevno po osobi (prema informacijama o cenama u Albaniji), 30 dana za 28 ljudi 462.000.-

Svega 772.200.-

Svota potrebna za izdržavanje baletske grupe u Zagrebu do 10 marta kao i za kostime i sl. (121.000 din.) deponovala bi se odmah kod Ministarstva prosvete NR Hrvatske, koje bi vršilo isplate i vodilo uopšte nadzor nad grupom, a ostalim novcem rukovao bi odgovorni rukovodilac cele grupe u zemlji. Komitet za kulturu i umetnost podneo bi Predsedništvu vlade FNRJ obračun svih troškova.

Moleći finansijska sretstva za ovu turneju (od čega nam je naročito hitno potrebna svota za izdržavanje baletske grupe koja već vežba u Zagrebu) napominjemo da ova folklorno-baletska grupa, u koju su odabrani mladi, napredni i talentovani plesači, treba da bude jezgro centralnog državnog ansambla narodnih igara, koji bi kao stalni plesni kolektiv gajio naš narodni plesni folklor i reprezentovao nas u zemlji i u inostranstvu.

Smrt fašizmu – Sloboda narodu!

Član

Komiteta za kulturu i umetnost,
Mehmed Selimović
AJ;314-4-12

Sekretar

Komiteta za kulturu i umetnost,
Mađarić Vlado

408 KOMITET ZA ŠKOLE I NAUKU PRI VLADI FNRJ, BEOGRAD

PLAN KULTURNE SARADNJE SA ALBANIJOM JUGOSLOVENSKA VLADA PREDLAŽE

U oblasti nauke, školstva i narodnog prosvetivanja.

1. Komitet za škole i nauku Vlade FNRJ pomoći će kod organizovanja i rada svih vrsta škola, i to na taj način što će Ministarstvu prosvete NR Albanije slati materijal o:

- a) organizacionoj strukturi čitavog našeg školstva;
- b) unutrašnjoj organizaciji pojedinih vrsta škola i načinu rada u njima;
- c) nastavne planove i programe;
- d) udžbenike naših škola;
- e) pedagoške časopise i literature;
- f) učila.

2. Ministarstvo i Komitet obaveštavaće se o svim postignutim rezultatima na polju demokratizacije školstva i izmenjivaće uopšte stečena iskustva sa tog područja.

3. Ministarstvo i Komitet nastojaće da se na univerzitetima, odnosno visokim školama, otvore lektorati albanskog, odnosno srpsko-hrvatskog jezika, a eventualno i katedre tih jezika i književnosti. Za sada se ne mogu obrazovati lektorati u Beogradu, Zagrebu i Skoplju za albanski jezik, a u Tirani proširiti lektorat za srpsko-hrvatski jezik.

Katedre jezika i književnosti mogle bi se otvoriti u Beogradu za albanski, a u Tirani za srpsko-hrvatski.

4. Komitet će nadalje osigurati albanskim studentima upis na univerzitete i visoke škole u školskoj godini 1948/49, 100 stipendija u visini od 2.500.- din., albanskim studentima koji će studirati na univerzitetima i visokim školama u FNRJ. Tim studentima osiguraće se stan i hrana u studentskim domovima i menzama.

5. Komitet će nadalje osigurati albanskim studentima upis na univerzitete i visoke škole u školskoj godini 1948/49 prema planu koji će dostaviti u NR Albaniji, i pružiti sve povlastice koje uživaju i naši studenti.

6. Komitet će osigurati učenje izvesnom broju učenika stručnih škola u našim školama i smeštanje u đачke domove.

7. Međusobno organizovati pomoć u udžbenicima i po mogućnosti učiteljima za manjinske škole kako u Albaniji tako i u Jugoslaviji. Nastojati uopšte da se manjine jedne i druge strane nesmetano kulturno razvijaju.

8. Ostvariti neposrednu vezu Naučnog Instituta Albanije i ostlih naučnih ustanova s našim akademijama i odgovarajućim ustanovama po pitanju izmene naučne građe, knjiga, publikacija i međusobne posete.

9. Pomoći organizovanje seizmološke službe u NR Albaniji.

10. Poslati na kraće vreme u NR Albaniji ekipu za arheološka istraživanja, rekognosciranje i sondiranja terena kao i za druge predradnje.

11. Ostvariti ekskurziju etnografa Jugoslavenske Akademije znanosti u Zagrebu koja će nastaviti započeti rad i pomoći albanskim istraživačima. + poliandrolog + arheolog.

12. Pružiti podršku u prikupljanju arhivskog materijala koji se tiče istorije NR Albanije a nalazi se po arhivama u Jugoslaviji.

13. Ubrzati izdavanje udžbenika za učenje srpsko-hrvatskog jezika i albanskog jezika, i izdavanje velikog srpsko-albanskog rječnika.

14. Obavezan priručnik svih naših izdanja

15. Štampanje knjiga

16. u 1948/49 god. poslaćemo 35 učitelja i 10 profesora

U oblasti muzike:

1. organizovati koncertne nastupe sledećih jugoslovenskih umetnika u Albaniji:

1948	Dorner Mirko – violončelo
	Marasović Zdenko – klavir
	Hejbalova Valerija – sopran
	Ružđak Vladimir – bariton
1949	Lipovšek Marjan – pianista
	Cvejić Žarko – bas
	Antonio Janigro – violončelo
	Petar Toškov – violinista

2 Organizovati koncerte jugoslavenske muzike (simfoniske, narodne muzike i pesme borbe i obnove). Za te koncerte poslati izbor kompozicija naših muzičara i dostaviti muzički materijal.

U oblasti književnosti:

1. Dostaviti spisak dela za predvođenje sa podacima o autorima i knjigama kao i knjige.

2. Organizovati uzajamne posete književnika.

U oblasti pozorišta:

Predložiti za izvođenje jedne Cankareve drame i u tu svrhu poslati tri Cankareve drame albanskom Komitetu za kulturu i umetnost na izbor.

Izložbe:

Organizovati izložbe:

folklora

karikature

XIX i XX veka (ukoliko ima u Tirani pogodnih prostorija)

U oblasti radiofonije:

1. Radio "Beograd" poslaće u Albaniju materijal za emisije posvećene Jugoslaviji (najmanje jednom mesečno). Te emisije bile bi govorne i koncertne, Koncertne emisije treba da obuhvate naše simfonijske kompozicije, pesme i igre naroda Jugoslavije, horska dela, pesme borbe i obnove i naša komorna dela.

2. Gostovanje umetnika koordiniraće se prema planu Komiteta za kulturu i umetnost i organizovati radio nastupe našim umetnicima prilikom njihovog gostovanja u Albaniji.

3. Vršiti razmenu stručne štampe.

4. U cilju uspostavljanja stručnih kadrova omogućiti dolazak 5-10 albanskih tehničara reportera, spikera i sl. Organizovati odlazak i nekih stručnjaka u Albaniju.

U oblasti kinematografije::

1. Komitet za kinematografiju slaće redovno žurnal "Filmske novosti" sinhronizovan na albanskom jeziku i od našeg stalnog dopisnika u Tirani tražiti scene za naš filmski žurnal.

2. Albanskom filmskom preduzeću slati redovno naše dokumentarne filmove, bilo sa natpisima na albanskom jeziku ili sinhronizovane na albanskom jeziku.

3. Redovno slati sve naše nove umetničke filmove.

4. Sve publikacije sa područja kinematografije redovno slati albanskom filmskom preduzeću.

U oblasti štampe:

1. Da se vrši razmena svih vrsta informacionog materijala u cilju što šire popularizacije naše zemlje.

2. Da se organizuju posete novinara koji bi proveli izvesno vreme u našoj zemlji (recipročno), dve grupe po 5 ljudi.

3. Poslati u Albaniju materijal za organizovanje novinarskih kurseva i škola.

4. Održavati najužu saradnju među novinarskim udruženjima, naročito u pitanju istupa na međunarodnim sastancima.

U oblasti fiskulture:

1. Pružati međusobnu pomoć prilikom organizovanja većih sportskih manifestacija (balkanske igre).

2. U okviru "Balkanske saradnje evropskih igara" održaće se niz susreta fiskulturnika Jugoslavije, natjecanje u boks između naše i albanske ekipe u septembru u Albaniji, a susreće se naše i albanske plivačke ekipe u turniru u Albaniji. U ostalim disciplinama koje su obuhvaćene na "Balkansko srednje evropskim igrama" održaće se niz natjecanja između naših i albanskih ekipa u ostalim balkanskim zemljama.

3. Redovno izmenjivati razmenu propagandnog materijala u cilju obostrane popularizacije fiskulture.

Saradnja sindikalnih organizacija:

1. Stalna razmena sindikalne štampe i propagiranja kulturno-umetničkih ostvarenja naše i albanske radničke klase; u tu svrhu organizovati stalno dopisništvo za albanske sindikalne listove, s tim da dopisnici bar jedanput mesečno šalju dopis centralnom sindikalnom organu u Albaniji i da organizuju pisanje članaka i slanje vesti.

2. Pozivati albanske sindikalne delegate na jugoslovenske sindikalne kongrese i na konferencije udarnika i racionalizatora.

3. Organozovati posete sindikalnih funkcionera-predavača i naših predavača za Albaniju.

4. Vršiti razmenu radnika po letovalistima i odmaralištima na bazi reciprociteta.

5. Poslati na gostovanje u Albaniju jednu jugoslovensku sindikalnu kulturno-umetničku grupu.

AJ;315-6-15

ВЕЗЕ СА АУСТРИЈОМ

409 ДР. Ф. ХОЧЕВАР, ПОЛИТИЧКИ ПРЕТСТАВНИК, ФНРЈ У АУСТРИЈИ – КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ, БЕОГРАД

Političko predstavništvo
Federativne Narodne Republike Jugoslavije
u Austriji
O Br. 494
21.XII 1946 god.

КОМИТЕТ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ВЛАДЕ ФНРЈ PLAN RADA NA RAZVIJANJU SARADNJE S AUSTRIJOM

U širokim masama austrijskog naroda vrlo su lažne predstave o Jugoslaviji. Većina predstavlja sebi naš narod kao vrlo ratoboran, za malo divalj, naš život – kao primitivan i nekulturan.

Neophodno je upoznati austrijski narod s našim visokim nivo društveno-političkog života, s našim kulturnim bogatstvima, našom umetnošću kako individualnom, tako i narodnom. To je prva zadaća.

S druge strane Austrija je služila već odavno kao centar za usavršavanje naših umetnika i naučnjaka. Beč je priznati muzički centar, njegov medicinski fakultet je svetskog glasa i t.d. Potrebno iskoristiti ove kulturne vrednosti.

Ove se obe zadaće mogu izvoditi sledećim putem:

1. Kako smo rekli Beč je muzički centar i muzički fino vaspitanom Austrijancu mnogo imponira dobra muzika. Jugoslovska muzika još vrlo mlada, ali ima već mnogo dela koja stoje u jednom redu sa odabranom evropskom muzikom. Simfonički je kocerat, kojeg je zvanično priredilo "Društvo za negovanje kulturnih i privrednih odnosa između Austrije i Jugoslavije", a stvarno Političko predstavništvo, zainteresovao muzičke krugove Beča, dobio vrlo povoljne recezije u novinama i kao posledica njegova, direktor "Staatsoper" Salmhofer tražio, da mu se da dozvola da iskoristi "Ohridsku legendu" od Hristića i Gotovčevu "Kolo" za balet. Znači, potrebno je produžiti u tom pravcu, t.j. prirediti niz simfoničkih kocerata u Beču, a po mogućnosti u Gracu i Salcburgu s odobranim programom jugoslovenske muzike i s učešćem naših istaknutih dirigenata i solista.

2. Iskoristiti interesovanje direktora opere Salmshofera za našu muziku pa urediti s njim izvođenje naših baleta "Đavo na selu" i "Imbrek z nosom", "Licitarsko srce" u Bečkoj Staatsoperi, s tim da neko od naših koreografa kontolira izvođenje (napr. Harnos ili drugi), a tako isto i opera.

3. Radio-stanica Ravag u Beču je već u više maha nudila preko naše Vojne Misije svoju saradnju s radio-stanicama Jugoslavije, predlažeći razmenu programa, ali do danas nije dobila nikakav odgovor. Međutim s Ravagom može se raditi, jer je nama naklonjen, a osim toga je pod sovetском kontrolom. Preko njega bismo popularizirali našu narodnu i umetničku muziku i vršili i svaku drugu propagandu.

4. "Društvo za negovanje kulturnih i privrednih odnosa između Austrije i Jugoslavije" ima u planu održavanje niza predavanja i već je zadužilo profesora slavistike na Bečkom univerzitetu Jagodića za organizaciju takvih predavanja. U ovome ne možemo da se oslonimo na "Društvo" jer može da da potpuno krivu sliku o nama zbog slabe obaveštenosti samih predavača a možda i namerno. Treba zbog toga uzeti inicijativu u svoje ruke i kontrolirati njihov rad ili čak sami da rukovodimo njima.

5. Prirediti izložbu "Jugoslavija u borbi i obnovi" i to što pre, jer je potrebna za upoznavanje širokih masa s našom stvarnošću pošto svuda nailazimo na živo interesovanje za našu zemlju, a u isto vreme da oborimo neprijateljsku propagandu, koja je ovde vrlo jaka; nama je potrebno da se naoružamo da bi mogli nju da suzbijemo. Kod tehničkih pitanja pripreme izložbe pomoglo bi nama Udruženje austrijske omladine, "Freie oesterreihsche Jugend" i "Društvo za negovanje kulturnih i t.d." Uverena sam da će takva izložba imati uspeha. Ne bi bilo rdavo prodavati pri izlazu sa izložbe jednu seriju naših poštanskih maraka sa žigom izložbe, kao filatelističku retkost. To bi dalo dobar dohodak, koji bi nam pokrio sve troškove, a povećalo bi i broj posetilaca, jer su Austrijanci veliki filatelisti. Tako bi smo provukli na izložbu mnoge, koji ne bi inače možda došli, a koji će promeniti mišljenje, kad nju budu pregledali.

6. Postoji interesovanje za našu dramsku umetnost, naročito za Nušića, pa bi se moglo preko "Društva za negovanje kult. i privr. odnosa između A i FNRJ" urediti izvođenje naših dramskih dela (prevodilaca ima i ovde) u boljim pozorištima, kao što su Burgtheater, die Isel ili Josefstadterth. Osim toga za širenje naših dramskih dela u Austriji pomoćne "Kulturno drštvo Gradištanskih Hrvata", koje se već nama obraćalo s molbom da njima nabavimo pojedina dela za diletanska izvođenja i kulturne organizacije Koruških Slovenaca.

7. Isto tako postoji interesovanje za našu literaturu, naročito za Begovića, Krležu, Nušića i Ivu Andrića. Pošto njima još nisu gotovo poznati mladi naši pisci, naročito partizanski, potrebno je njih predstaviti prvo preko literarnih večeri, a zatim izdavanjem njihovih dela na nemačkom. Ima u Austriji više nakladnih preduzeća, kao što su Globus, Kristal, Stern u Beču i druge koji bi našu knjigu izdavali i sa kojim se može raditi.

8. Do sada i pored naših traženja, nama nije bio poslat nijedan film za prikazivanje u Austriji, a međutim za njih vlada isto vrlo veliko interesovanje, naročito za dokumentarni film. Preko Soveksport-filma, koji drži pod najam više bioskopa, možemo ih lako prikazivati za široke mase.

9. Kako je naš folklor bogat i kako se kod austrijanaca gaji naročita ljubav prema folkloru, mislim da bi gostovanje naših inače visokoumetničkih folklorskih grupa imalo bi uspeha. Preko "Društva za negovanje k. i pr. odnosa između A. i FNRJ." u Beču i Gracu mogla bi se organizirati jedna turneja po Austriji.

10. Kao zasebna grana kulturne saradnje je sportska saradnja, koja se uglavnom odvija preko utakmica. Ovdajne fudbalske organizacije su pozivali još u leto naše timove da igraju u Beču, ali su onda bili odbijeni. Ako se po ovome pitanju stvorilo drugo mišljenje, možemo i na ovome polju ispitati situaciju.

Ima još drugih polja kulturne delatnosti i saradnje, ali ovde se navode samo ona, na kojim su već učinjeni sa strane Austrijanaca izvesni koraci za saradnju ili je bar izjavljena želja za saradnju.

Što se tiče kulturnih tekovina Austrije, propaganda za njih u našoj zemlji je nepotrebna, ali možemo njih iskoristiti za dalji razvoj naše sopstvene.

I. U prvom radu to bi bili usavršavanje naših studenata i umetnika na višim školama, ali samo u individualnim slučajevima, nikako masovno kako ne bi došla naša omladina pod štetni uticaj.

2. U nekim slučajevima možda je bolje angažovati stručna lica da kod nas u zemlji drže predavanja.

3. Dužnost nam je da vodimo računa o novo-izašlim naučnim delima i slati primerke istih "Komitetu".

Kao što se vidi iz napred izloženog, postoje već u Austriji društva i ustanove, koji su uzeli sebi za cilj ili su zainteresovani za kulturnu saradnju, kao naprimer: "Društvo za negovanje kulturnih i privrednih odnosa između Austrije i Jugoslavije" u Beču i Gracu, (u poslednjem je predsednik g. Fritz Matzner, zaista prijatelj naše zemlje). U zajednici s Omladinskom organizacijom "Freie Oesterreichische Jugend" ovo društvo organizira i svoju omladinsku sekciju. S našom pomoću ovo društvo može organizirati svoje sekcije i u drugim gradovima, napr. u Salzburgu, Innsbrucku i Celovcu ili treba potpomoći stvaranje sličnih samostalnih društava po većim mestima.

Naši interesi i želje podudaraju se u ovom pogledu s interesima i željama Kulturnog društva Gradištanskih Hrvata i s kulturnim organizacijama Koruških Slovenaca.

Sovjetske su vlasti preko svog Soveksportfilma i preko Ravaga i Globusa, koje oni kontroliraju pružice nama sigurnu podršku.

Nije na odmet saradnja s profesorom Jagodićem, koji vodi katedru slavistike na Bečkom Universitetu.

To su za sada u glavnim crtima pravci i putevi, preko kojih možemo detaljnije ispitati i razraditi pojedine mogućnosti.

POLITIČKI PRETSTAVNIK

FNRJ u Austriji

Dr. F. Hočevar

AJ;314-4-17

ВЕЗЕ СА БУГАРСКОМ

410 ЗАМЕНИК НАЧЕЛНИКА ПОЛИТИЧКОГ ОДЕЉЕЊА У МИП-А ДФЈ, МИНИСТАРСТВО ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА – МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ДФЈ, БЕОГРАД

Demokratska Federativna Jugoslavija

Ministarstvo inostranih poslova

Pov. Br. 4460 Bug. 10.

21. septembra 1945 Beograd

MINISTARSTVO PROSVETE DFJ.

BEOGRAD.

Ministarstvu inostranih poslova čast je izvestiti Ministarstvo prosvete DFJ., da je u VI i VII razredima gimnazije u Bugarskoj uvedeno fakultativno izučavanje srpsko hrvatskog jezika.

Saopštavajući prednje, Ministarstvu inostranih poslova čast je zamoliti Ministarstvo prosvete DFJ., da mu za potrebe bugarskih gimnazija izvoli dostaviti nekoliko primeraka dela naših pisaca i nekoliko primera-ka naše osnovne gramatike.

SMRT FAŠIZMU SLOBODA NARODU.

ZA NAČELNIKA POLITIČKOG ODELJENJA,

AJ;313-1-5

[потпис нечитак]

411 СТЕВО ДЕСИЋ, НАЧЕЛНИК ОДЕЉЕЊА ЗА ШКОЛСТВО У МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ДФЈ – МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ СРБИЈЕ, БЕОГРАД

Министарство просвете
Демократске Федеративне Југославије
Бр. 1916 Буг. 10.
23. јуна 1945 Београд

МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ СРБИЈЕ

БЕОГРАД.

Ово министарство добило је акт Министарства иностраних послова односно препис текста депеше југословенског посланства у Софији, која гласи:

"Граховац, Ректор софиског Универзитета моли београдски Универзитет да чим пре пошаље једну компетентну личност у Софију, која би собом донела спискове за све факултете шта и колико траже инструмената, апарата и уџбеника. Треба да дође што пре а софиски Универзитет помоћи ће све што може"-

Обавештавајући вас о предњем молите се да хитно поступите по истој и обавестите ово министарство о избору личности која ће ићи у Софију.

Смрт фашизму-Слобода народу!

Начелник
одељења за школство,
[Стево Десић]

AJ;313-5-25

412 ЕРИХ КОШ, ПОМОЋНИК ПРЕДСЕДНИКА КОМИТЕТА ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ – МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ СРБИЈЕ, БЕОГРАД

3. septembar 1948

MINISTARSTVO INOSTRANIH POSLOVA
III. REGIONALNO ODELJENJE

BEOGRAD

Na vaše telefonsko traženje dostavljamo vam izveštaj o ispunjavanju odnosno kršenju, s Bugarske strane, Plana kulturne saradnje, izrađenog na osnovu Kulturne konvencije.

U oblasti školstva

Vršila se recipročna razmena studenata na ferijalnoj praksi.

Ostale tačke Plana saradnje nisu još do sada ispunjavane sa naše strane, jer školska godina tek započinje, a tačke Plana se mogu ostvariti tek u školskoj praksi.

Izričit akt kršenja duha Kulturne konvencije pretstavlja zatvaranje makedonskih škola, proterivanje učitelja i drugi ispadi s Bugarske strane u Pirinskoj Makedoniji.

U oblasti kulture i umetnosti

Razmena dela za prevodenje vršena je i pre izrade Plana saradnje.

Do realizacije odluka o prevođenju određenog broja dela iz bugarske literature, od momenta sklapanja Plana saradnje, nije moglo da dode zbog kratkoće vremena.

U smislu Plana jugoslovenska strana predvidela je u izdavačkim planovima svojih izdavačkih zavoda izdavanje dvanaest bugarskih dela iz beletristike (u Planu je predviđeno sedam).

Na muzičkom sektoru jugoslovenska strana poslala je, u smislu Plana, predlog za gostovanje naših umetnika. Nismo primili odgovor da li se predlog prihvata, niti bugarski predlog za gostovanje njihovih umetnika.

Na sektoru pozorišta, Narodno pozorište u Sofiji priprema Cankarevog Kralja Betajnove. U vezi s tim Jugoslovensko dramsko pozorište stavilo je na raspoloženje, na traženje bugarskog pozorišta, skice kostima, snimke scena i pruža pomoć u postavljanju tog komada na Sofijskoj sceni.

Pripreme oko gostovanja dramskih umetnika nisu još vršene ni sa jedne strane.

Naša pozorišta nemaju na repertoaru za ovu sezonu bugarska dela.

Plan, izrađen u julu trebao je da se počne detaljno ostvarivati tek pod jesen. Međutim, kampanja koja se u poslednje vreme vodi u Bugarskoj protiv naše zemlje, zatvaranje Makedonske knjige i ostali ispadi protiv naših kulturnih ustanova opravdavaju ubeđenje da sa bugarske strane ne postoji dobra volja za kulturnom saradnjom, što će neminovno dovesti do poteškoća kod realizacije Plana.

Karakteristično je da sa bugarske strane nismo nakon izrade Plana primili ni jedan dopis, niti su održavane bilo kakove veze, koje bi bile normalne i poželjne između zemalja koje žele da prodube kulturno zbližavanje.

Film

U aprilu je Bugarskoj prodan film "Slavica". Film je prikazan u Sofiji, ali nemamo obaveštenja da li je davan i u provinciji.

Kasnije su ponuđeni filmovi "Živjeće ovaj narod" i "Besmrtna mladost" – nije stigao odgovor da li će Bugarska kupiti te filmove.

Razmena žurnalskih scena vrši se redovno, ali nemamo obaveštenja da li se naše scene prikazuju.

Od marta poslali smo tri dokumentarna filma u Bugarsku; iz Bugarske je primljen u tom razdoblju jedan. u poslednje vreme nije stigao ni jedan bugarski dokumentarni film (nije nam poznato da li su proizveli).

Radio

Na osnovu Sporazuma između našeg i bugarskog radia, jugoslovenska strana poslala je od sklapanja tog sporazuma 88 govornih emisija, a s bugarske strane stiglo je 4 emisije. Nije nam poznato da li su naše emisije iskorištene u Bugarskoj.

Sindikati

Sporazum sklopljen između naših i bugarskih sindikata Bugari su otkazali 22 juna.

Posle toga bilo je ipak ostvareno letovanje naših radnika u Varni i njihovih u Opatiji, što je bilo već ranije ugovoreno.

Razmena štampe vrši se i nadalje.

Fiskultura

Balkansko-srednjeevropskim igrama predviđeni susreti fiskulturnika su vršeni do nedavno, kad su bugarski, rumunski i albanski fiskulturni savezi doneli odluku da ne učestvuju više u radu Komiteta balkansko-srednjeevropskih igara. Kao što je poznato predložili su da se balkansko- srednjeevropske igre ukinu.

Omladinske organizacije

Na osnovu ugovora između predstavnika Centralnog veća narodne omladine Jugoslavije i Saveza narodne omladine Bugarske kao i na osnovu Plana kulturne saradnje predviđene su sledeće forme saradnje omladine:

Razmena po dve omladinske radne brigade sa po 200 omladinaca na raznim akcijama u obe zemlje;

Razmena pionira na letovanju;

Razmena kulturno-umetničkih studenata u letovalištimu u obema zemljama.

Naša omladinska organizacija tačno je i na vreme pripremila ispunjenje svih Planom predviđenih obaveza.

U zadnji čas, pred dolazak bugarskih omladinaca od strane Bugarske omladinske organizacije telefatski je odgađan dolazak bugarskih omladinaca i konačno je 9. VIII. sopšteno da je doneta odluka da se ne izvrši zakazana razmena brigada i ostalih omladinskih grupa.

Razmena omladinske štampe nastavlja se obostrano. Nekoliko članaka koje je objavio bugarski omladinski list "Narodna mladež" bilo je izrazito klevetničkog karaktera. Kao odgovor na te članke bio je objavljen članak druga Milutina Baltića u "Omladini".

Smrt fašizmu – Sloboda narodu!

Pomoćnik pretседnika
Komiteta za kulturu i umetnost,
Koš Erih

AJ;314-3-12

БЕЗЕ СА КАНАДОМ

**413 ДР БОГДАН СТОЈИСАВЉЕВИЋ В.Д. НАЧЕЛНИКА ОДЕЉЕЊА ЗА КУЛТУРУ У
МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ДФЈ
– МИНИСТАРСТВУ ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА ДФЈ, БЕОГРАД**

Ministarstvo prosvete DFJ
Odeljenje za kulturu
Br. 5506
Beograd, 24. oktobra 1945

Ministarstvu inostranih poslova

Beograd

U prilogu čast nam je dostaviti vam pismo upućeno Leonu Daviču, Kanada, s molbom da ga sprovedete na naznačenu adresu.

Smrt fašizmu - sloboda narodu!

v.d. načelnika
Odeljenja za kulturu,
dr. Bogdan Stojisavljević

PRILOG

Šalje: Leon Davičo
1092, St. Viateur Ave. W.
Outremont, MONTREAL 8, P.Q., Canada
Montreal 2. VIII. 1945.

Ministru Prosvete Nove Demokratske Federativne Jugoslavije,
g. V. Ribnikaru

Beograd

Dragi g. Ribnikaru,

Pre dve nedelje sam bio u Torontu da posetim neke naše ljude oko "Srpskog Glasnika" čiji sam dopisnik, i tamo sam sreo komesara Vukšu sa našeg broda "Senga", koji me je rekao da kod nas pored toliko drugih stvari, nema ni knjiga. U prvom momentu nisam mislio da bih mogao ikako da pomognem jer u celoj Kanadi nema više od deset knjiga na srpskohrvatskom jeziku. Docnije sam se rešio da pokušam sa engleskim knjigama. Održao sam nekoliko konferencija sa profesorima, dekanima i studentima univerziteta McGill koji pohađam, i oni su mi dali odobrenje da na samom univerzitetu skupljam knjige za naše Univerzitete i srednje škole. Odziv je dosta veliki, ali će biti nesavrnjivo veći kad prođu vrućine i kad se većina sveta vrati u Montreal. Pored toga sam otvorio jednu izložbu "The Re-Creation of Yugoslavia", koja je odlično posećena. Materijal sam zatražio i dobio od našeg Veća u Torontu, sveštenika Maletića iz Njujorka i Luisa Adamića.

Pre neki dan sam doznao da naša lađa "Princ Andrija" odlazi za zemlju, i eto, na brzu ruku sam, sa pomoći našeg sekretara konzulata Sigmundom, spakovao oko dvesto, što se meni čine, dobrih knjiga.

Nekoliko profesora i učenika McGill engleskog univerziteta u Montrealu (najveći renomiran univerzitet u Kanadi i treći po redu na kontinentu), pitali su me da li bi bilo moguće da se organizuje jedan zajednički put u Jugoslaviju. Želeli bi da odu da upoznaju narod o kojem su dosta čuli, čak i suviše, od kada sam došao na univerzitet prošle godine. Držao sam jedan govor za drugim o lepotama zemlje, o borbi naših naroda, o žrtvama i pobedama, i najzad o novom životu i izgradnji. Oni bi sve to želeli da vide svojim očima. Hteli bi da upoznaju dušu Jugoslavije. Ako je ikako to moguće, molim Vas javite mi opširno o svim uslovima, uključiviši materijalne. Ja sam spreman da ih povedem, jer jedva čekam da se vratim u zemlju.

Ovo verovatno ne spada pod Vaš resor, ali eto šta mi se svaki dan događa. Od kad sam otvorio izložbu pre nedelju dana, stalno mi se javljaju neki fabrikanti koji tvrde da će mi prodati svoju robu, jevtino za Jugoslaviju. Roba je svakojaka, od igala do odelja, od brašna do knozervi. Ja ne znam šta da radim, a vala niko ne zna u Kanadi. Molim Vas da mi kažete šta da im odgovorim, je li da čuvam njihove adrese, ili najobičnije da ih ne slušam.

Nadam se da će te, g. Ribnikaru izviniti što pismo možda ne odgovara pravilima ili ministarskoj etiketi, ali, pravo da Vam kažem, nikad se pre rata nisam usudio da pišem ministrima. Sada je drukčije, i uveren sam da ću dobiti skoro odgovor da bih mogao da se ravnam u buduće.

O meni lično možete da se informirate kod Dr-a Isaka Eškenazija, Rukovodioca Pol. Od. Vuleta Mićunovića, druga Bibeta Paljica, Jovanova ul., drugarice Šeke Almuli iz uredništva "Borbe", drugarice Ranke Božović i drugih drugova i drugarica iz "napredne srednjoškolske omladine" 1941-ve god.

Ako je moguće, pokažite ovo pismo Ministru Prosvete Srbije dr Mitri Mitrović, i recite joj da je Ela mnogo pozdravlja.

Sve što mogu da učinim odavde i ma odakle za našu novu Jugoslaviju

Srdačno,

Leon Davičo

Smrt fašizmu - sloboda narodu!

AJ;313-8-29

ВЕЗЕ СА МАЂАРСКОМ

414 МАТИН МЕНЦЕЈ, ПОМОЋНИК МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ ФНРЈ- САВЕЗНОМ МИНИСТАРСТВУ ГРАЂЕВИНА, БЕОГРАД

Министарство просвете

Федеративне Народне Републике Југославије

Одељење за културу

Бр. 8201

24. децембра 1945. Београд

САВЕЗНОМ МИНИСТАРСТВУ ГРАЂЕВИНА

БЕОГРАД

Наша задужбина у Будим-Пешти "Текелијанум", названа по оснивачу Сави Текелији, служила је за школовање наше деце. Зграда Задужбине "Текелијанум" има велику вредност и налази се у центру града. У току овога рата, а нарочито прошле године, услед бомбардовања, зграда је оштећена. Највише је страдао кров и два најгорња спрата.

Савезно Министарство просвете послало је Мађарску комисију са задатком да пронађе и пренесе у Југославију културно-историске предмете, који су однесени из наше земље или припадају нашим народима, а истовремено да прегледа наше задужбине "Текелијанум" и "Ангелијанум" у Будимпешти. Пошто је зграда задужбине "Текелијанум" оштећена, чланови комисије замолили су арх. М. Јефтићеву, која ради у нашој делегацији у Будимпешти, да - као стручњак - прегледа зграду и поднесе

технички извештај. Она се одазвала молби чланова комисије, прегледала је зграду и поднела извештај који се прилаже овом акту.

Пошто је зграда задужбине "Текелијанум" изложена временским непогодама и пропадању моли се Министарство грађевина да нађе начин и средства да би се зграда покрила и поправила, како даље не би била изложена пропадању.

У прилогу овога акта достављају се Министарству грађевина извештаји арх. М. Јефтићеве и члана комисије овога Министарства С. Раичевића.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

Помоћник
Министра просвете,
Мартин Менцеј

ПРИЛОГ

Извештај о потребним radovima на зградama текелијанума у будимпешти

Ako uporedimo sa okolnim zgradama, obe zgrade Tekelijanuma su nedavnim strašnim okršajim sretно prošle. Tri manje bombe i preko dvadeset pogodaka granata i šrapnela naneli su štete krovu i poslenjim tj. IV i III spratovima, dok su niži delovi zgrada oštećeni manje ili gotovo ništa.

Zgrada u kojoj su stanovi за издavanje delimično је већ поправљена иницијативом станара и изuzev станова у последњем spratu сви су остали у добром стану и у њим се борави. Spoljna stolarija је поправљена и привремено застакљена impregniranom hartijom. Sporedno stepenište добило је директан погодак и neupotrebljivo је.

Zgrada u kojoj је смеšten internat и библиотека јаче је оштећена. Krov и два последња sprata су јаче demolirani dok је II sprat већ много мање. U I spratu и prizemlju су просторије у добром стану, upotrebljive.

Velike štete nanele су zgradama кише јер је кровни покривач од потреса навише poremećen. Zato би пре свега било нужно прекрити зграде да би се сачувале од даљег пропадања.

Kровна конструкција је мало оштећена и поравке су lake. Kровни покривач: eternit ploče, crep, lim као и letve и oplata су потпуно upropašteni. Ceo се кров мора изнова prepokriti. Izuzev lima од осталог starog покривачког материјал може се пробрати и употребити око 15-20%, остало допунити novim. Eternit ploča, crepa као и letava има у слободној продаји у довољним количинама.

Limarski radovi се морaju понова изводити и то како покривање krova, uvala, razna opšivanja, тако и лежећи и viseći олuci. Ostaci lima се не могу употребити. Novog pocinkovanог lima има мало и теško се добија.

Tavanska armirano-betonska конструкција је на површини око 100 m2 порушена од директног поготка bombe, треба се заменити novom. Ostale су површине врло мало оштећене.

Odžaci, požarni zidovi и svetlarnici су мање оштећени.

Zidarski radovi били би у главном у novom malterisanju zidova и plafona (око 50%), preziđivanju pregradnih zidova (око 30%) и krpljenju (око 50%). Fasadni zid из дворишта је у visini III sprata пробје на једном месту директним поготком у површини око 30 m2 односно око 15 m3 зидања.

Stolarija и spoljna и unutrašnja, већ ruinirana dugogodišnjom употребом, јако је оштећена од потреса и pritiska, нарочито у два последња sprata. Bilo би потребно око 30% stolarije заменити novom а осталу iskrpiti. Graђе stolarske има на тржишту у довољним количинама.

Na zgradi има много гвоздених prozora, gitera, vrata и drugог, више или мање оштећених, који би се требали поправити или заменити novim.

Novog zastakljivanja потребно је око 90%. Staklo се у слободној продаји теško добија и по visokoj ceni.

Osim ових radova потребно је pregledati и поправити instalacije elektrike, vode, kanalizacije, centralnog grejanja, затим dolaze molersko-farbarski radovi, poravke podova, dopunjavanje sanitarnih objekata као и rasčišćavanje зграде од štа и осталог đubreta.

Za sve potrebne radove izuzev stakla može se dobiti materijal i stručna radna snaga lako. Radovi nisu mnogobrojni već su po količinama veliki, jer su i zgrade velike. Bez planova se količine pojedinih potrebnih radova ne mogu odrediti, ni približno, jer zgradu treba raščišćavati i premeravati.

Najnužnijim radovima oko pre pokrivanja krova treba bezuslovno odmah pristupiti, jer će zgrade od kiše i snega u ovoj zimi propasti. Na zgradama se ne vidi trag da je ma šta u ovom smislu do sada preduzimano i velika je šteta što se zato nisu iskoristili lepi proletnji i letnji dana.

16. novembra 1945 g.

арh. Жел. Јефтић

Будимпешта

AJ;313-10-35

415 СВЕТОЗАР РАШЕВИЋ, АРХИТЕКТА - САВЕЗНОМ МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ФНРЈ, БЕОГРАД

САВЕЗНОМ МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ

У вези одлуке савезног Министра просвете бр. 3601 од 24 септембра 1945 год., као члан Комисије, са архитектором наше Делегације при Савезничкој контролној комисији у Мађарској М. Јефтићевом, прегледао сам зграду "Текелијанум". Као што се види из извештаја архитекте Јефтићеве зграда "Текелијанум", која има велику вредност и налази се у центру Будимпеште, је изложена временским неприликама, јер је услед бомбардовања једним делом оштећена, а нарочито кров је пропао, тако да је већи део зграде не покривен и изложен свим временским непогодама. Ако би тако зграда остала, у току зиме била би изложена кишама и снегу, зидови би на горњим спратовима зграде од влаге страдали и после би оправке коштале врло много. Као најхитније за сада је да се што пре кров оправи како би зграда била заштићена од временских непогода. Осим тога требало би и застаклити извесне делове зграде. - Што се тиче осталих поправки зграде, које су наведене у приложеном извештају, то би се могло извршити на пролеће. На тај начин зграда "Текелијанум" довела би се у исправно стање.

Ова зграда је задужбина Саве Текелије основана. 1838 год. за школовање српске мушке деце. Осим те задужбине основали су у Будимпешти 1913 год. другу задужбину Лазар и Софија Дунђерски за школовање женске деце, под називом "Ангелијанум". Зграда задужбине "Ангелијанум" је очувана и налази се у доста исправном стању. Овим задужбинама управљао је један одбор састављен од познатијих чланова српске православне колоније у Мађарској, на челу са српским православним епископом у Будиму. - До свршетка прошлог светског рата у заводима, који су основани при овим задужбинама, школовао се знатан број српске деце. Тај број питомаца, после рата знатно је опао, да је пред почетак овог светског рата спао на 3-4 питомца годишње. С обзром на такво стање, вероватно и због других разлога, Југославија је, на основу чл. 249 Тријанонског уговора о миру, истакла захтев да се питање поменутих задужбина у Мађарској ликвидира на тај начин што би се за добијени новац основале нове фондације у Југославији, које би служиле истом циљу. - У ту сврху вођени су успешни преговори између југословенске и мађарске владе и 16 априла 1939 год. потписана је конвенција. Та конвенција није ратификована нити извршена услед ратних догађаја, који су доцније настали, те је питање наших задужбина остало и даље нерешено.

После оправки зграде "Текелијанум" кад се буду прилике средиле и када се омогући продаја зграда, пошто је и библиотека задужбине "Текелијанум" пренесена из Будимпеште у Нови Сад и предата Матици српској, треба уредити и питање зграда обе задужбине, а нове фондације са истим циљем основати у Југославији, јер данас има врло мали број српске деце која би се, према намењеним циљевима ових фондација, могла школовати у Будимпешти.

Сада је најнужније да се нађе могућност и обезбеде средства да се зграда "Текелијанум" у најскорије време покрије и по могућству да се прозори застакле.

СМРТ ФАШЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!

2 децембра 1945 год.

Светозар Рашевић

Београд.

AJ;313-10-35

**416 ИНЖИЊЕР ЖИВАН М. ЂОРЂЕВИЋ ПОМОЋНИК МИНИСТРА ГРАЂЕВИНА ФНРЈ -
МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ, ОДЕЉЕЊУ ЗА КУЛТУРУ, БЕОГРАД**

Федеративна Народна Република Југославија

Министарство грађевина

Бр.9853/45

1-1-1946 год. Београд

Предмет: Оправка задужбине "Текелијанум"

и "Ангелијанум" у Будимпешти.

МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ФНРЈ

Одељењу за културу

БЕОГРАД

У повратку предмета извештавате се, да ово министарство нема финансијских средстава за оправку напред означених зграда, те је потребно да иста обезбеди то Министарство.

СМРТ ФАШИЗМУ-СЛОБОДА НАРОДУ!

Помоћник Министра

грађевина,

АЈ;313-10-35

Инж. Живан М. Ђорђевић

**417 ЖИВКО БОАРОВ, АТАШЕ ЗА ШТАМПУ ПОСЛАНСТВА ФНРЈ У МАЂАРСКОЈ
– МИП-А, ОДЕЉЕЊЕ ЗА ИНФОРМАЦИЈЕ, БЕОГРАД**

Poslanstvo Federativne Narodne

Republike Jugoslavije u Mađarskoj

Š- br. 71/1948

9 aprila 1948. Budimpešta

Predmet: Izveštaj o godišnjoj skupštini

Mađarsko- jugoslovenskog društva.

MINISTARSTVO INOSTRANIH POSLOVA

Odeljenje za informacije

БЕОГРАД

Друга годишња скупштина Мађарско-југословенског друштва је одржана 21 марта о.г. у просторијама "Ураније" једом од најрепрезентативнијих премијерних биоскопа Будимпеште.

Скупштини су присуствовали и председник Републике Тилди Золтан, министар унутрашњих послова Ласло Рајк са супругом, председником Демократског савеза мађарских жена, министар правосуда Рис Љшван и министар трговине Ронаи Шандор са супругом, затим Фркаш Мihalj и Роваи Јожеф народни посланици и чланови СК МКР, народни посланик и заменик ген. секретар странке малих поседника Ђендеши Јанош, генерал Балаша Ђула, председник Удружења књижевника Гергелј Шандор и више културних и јавних радника Мађарске, као и делегати свих подружница М. Ј. Друштва из провинције и Будимпештанских фабрика. Председник Парламента Имре Нађ и министри Мihaljfi Erne и Vereš Peter су најавили да због одласка у провинцију тога дана не могу присуствовати скупштини.

Са југословенске стране скупштини су присуствовали делегати Друштва за културну сарадњу Југославија - Мађарска, министар владе Србије Лајчо Јарамзовић и уредник Политике Никола Керн, као и чланови нашег Посланства на челу са послаником Карлом Мразовићем.

Поред тога је скупштини присуствовало преко хиљаду грађана Будимпеште међу којима велики број радника и омладинаца народних колегијума.

Скупштини је председавао министар Ласло Рајк, dotаданји други председник Друштва. Председница Друштва, жена Председника Републике која је требала државти уводни говор због болести није могла доћи на скупштину

te je na skupštini pročitao njen govor, u kome je između ostalog zamolila skupštinu da je zbog bolesti razreši pretsedničke dužnosti i obećala i dalju saradnju i podršku društvu.

Od strane Jugoslavije skupštinu je pozdravio ministar Lajčo Jarmazović. On je govorio na mađarskom jeziku i bio je toplo pozdravljen.

Na skupštini je podnet izveštaj o godišnjem radu i doneta odluka o radu u narednoj godini. Odluka se odnosi u prvom redu na proširivanje i stvaranje novih podružnica Društva, na njihovo aktiviziranje i bolje snabdevanje materijalom o Jugoslaviji, da se u tom cilju pored ostalog izda niz brošura o Jugoslaviji, da se još poboljša i više rastura "Deli Čilag"; koji već sada izlazi u 2.000 primeraka, itd.

U novom rukovodstvu su za počasne pretsednike izabrani: supruga Tildi Zoltana, poslanik Karlo Mrázović i dotadnji počasni pretsednik Karolji Mihalj. Za prvog pretsednika je izabran ministar unutrašnjih poslova Laslo Rajk, a za druge pretsednike: Marošán Đerđ zam. gen. sekretara Socijaldemokratske stranke, Dobi Istvan, gen. sekretar stranke malih posjednika, Erdei Ferenc, gen. sekretar nacionalno-seljačke stranke, Koša Istvan, gen. sekretar Zemaljskog sindikalnog veća, Toth Aladar, direktor Opere i Vaš Zoltan, gen. sekretar vrhovnog privrednog saveta.

U drugom delu program je centralni hor narodnih kolegiuma otpevao na našem jeziku partizansku pesmu "Oj Kozaro" i dve mađarske narodne pesme. Zatim je prikazan naš film "Živjeće ovaj narod". Film je ostavio vrlo dobar utisak na prisutne, koji su često čak i pojedine scene pozdravljali burnim aplauzima. Prikazivanju filma je prisustvovao i pretsednik Republike Tildi, koji inače nikad u sličnim slučajevima nije ostajao do kraja programa. On se čitavo vreme prijatno osećao, čak je posle prvog dela skupštine pozvao u svoju ložu ministra Jarmazovića i sa njim ostao do kraja programa.

Sa skupštine su poslali pozdravni telegrami Maršalu Titu, bolesnoj gospođi Tildi, društvu Jugoslavija - Mađarska u Beogradu, Karolji Mihalju i Santo Zoltanu, mađarskom poslaniku u Beogradu.

Može se reći da je godišnja skupština M. J. Društva protekla u znaku manifestacije prijateljstva prema Jugoslaviji. Rad skupštine je bio snimljen za filmski žurnal, koji se već daje u premijernim bioskopima i bioskopima za žurnale.

Održavanje skupštine su zabeležili svi mađarski listovi, neki su doneli kraće citate iz govora ministra Jarmazovića, gospođe Tildi i završnog govora ministra Rajka.

Isečke dostavljamo u prilogu.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Ataše za štampu

Živko Boarov

AJ;314-19-78

ВЕЗЕ СА ПОЉСКОМ

418 В.Д. ШЕФА III ОТСЕКА У МИП-А ДФЈ - МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ДФЈ, БЕОГРАД

O. Br. 4953

21. septembra 1945

Beograd

MINISTARSTVO PROSVETE D. F. JUGOSLAVIJE
(Odeljenje za kulturnu saradnju sa inostranstvom)

Beograd

Ministarstvo inostranih poslova dobilo je od Ambasade Demokratske Federativne Jugoslavije u Varšavi akt A. Br. 217 od 20 avgusta o.g. sledeće sadržine:

"Otek za saradnju sa inostranstvom poljskog ministarstva kulture i umetnosti obratio se pismom ovoj Ambasadi 9 avgusta o.g. Otek je saopštio Ambasadi da se obratio izdavačkoj zadruzi "Čitelinku" i redakciji "Žiča literackog" iz Poznanja s molbom da ovi redovno šalju svoja izdanja Ambasadi. U isti mah, gornji otek zatražio je od Ambasade da se njemu šalju literarna i umetnička izdanja jugoslovenska. Dostavljajući prednje Ambasadi čast je zamoliti Ministarstvo da nađe načina i mogućnosti da se ova predložena razmena приведе u

delo. U pitanju je razmena književnih i umetničkih proizvoda. Ambasada bi sva izdanja koja dobije od napred navedenih izdavačkih preduzeća slala u Beograd, a ono što dobije iz Beograda slala bi Poljskom Ministarstvu Kulture i umetnosti, oteku za saradnju sa inostranstvom".

Ministarstvu inostranih poslova čast je dostaviti prednje sa mišljenjem da bi ova razmena bila vrlo korisna po obe zemlje.

SMRT FAŠIZMU SLOBODA NARODU!

Beograd 5 septembra 1945 god.

Po naredbi Ministra
Za Načelnika Političkog odeljenja
v.d. šefa III oteka,
[потпис нечитак]

AJ;313-8-29

**419 АЛЕКСАНДАР ВУЧО, ПРЕТСЕДНИК КОМИТЕТА ЗА КИНЕМАТОГРАФИЈУ ВЛАДЕ
ФНРЈ - МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ СРБИЈЕ, БЕОГРАД**

Komitet za kinematografiju
Vlade FNRJ
Br. 3135
16-V-1947

КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ВЛАДЕ F.N.R.J.,

Beograd.

Naša Ambasada u Varšavi primila je od Državnog preduzeća "Poljski film", pismo sledeće sadržine:

"Obraćamo se na Ambasadu sa Učtivom molbom da biste izvoljeli delegirati u Poljsku jednu mladu jugoslovensku glumicu za ulogu jugoslovenske partizanke, koja bi učestvovala u filmu o međunaronom pokretu otpora na terenu logora u Oswieciumu, koji mi ostvarujemo za vreme od 1. jula do 1. avgusta ove godine.

Naša jugoslovenska junakinja je zarobljena od Nemaca i odvedena u ropstvo kao jugoslovenska partizanka. To je mlada devojka u dobu od 17-19 godina, tip južno-slovenske lepote. Odmah čim je stigla u logor, naša junakinja prelazi u aktivni otpor protiv vlasti u logoru. Njen stav imponira u prvom momentu SS-manima i oni nemaju odvažnosti da joj se suprostave. Tek u drugim okolnostima mlada partizanka plaća životom svoj stav prema Nemicima.

Podvlačimo da će u filmu uz Poljakinje istupati i Ruskinje, Francuskinje, Čehinje, Nemci i dr. Molim da izađete u susret našoj molbi.!

Mislimo da bi ovu ulogu mogla da odigra Irena Kolesar-Šimatović, nosilac glavne uloge u filmu "Slavica". Stoga molimo naslov da, s obzirom na njen angažman u Zagrebačkom pozorištu, odluči da li ona može da ide ili ne.

Ovo smatrati hitnim, da bismo mogli blagovremeno da odgovorimo našoj Ambasadi u Varšavi.

S. F. S. N.

Sekretar
J. Petrić
AJ;314-19-75

Pretsednik
A. Vučo

**420 СРБИСЛАВА КОВАЧЕВИЋ ИЗ ОДЕЉЕЊА ЗА ПРОПАГАНДУ АМБАСАДЕ ФНРЈ У
ВАРШАВИ - МИНИСТАРСТВУ ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА ФНРЈ, БЕОГРАД**

(24.3.1948)

МИНИСТАРСТВУ ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА FNR JUGOSLAVIJE

Trećem regionalnom odeljenju

Beograd

U organizovanju kratkog boravka u Poljskoj Iva Andrića i Oto Bihaljija imalo je prilično inicijative naše Odeljenje. Poljska organizacija, obzirom na tako kratak boravak naših književnika u Poljskoj, svela bi se

uglavnom na prijeme i ručkove. Mi smo pak sa svoje strane uticali da naši književnici i za tako kratko vreme upoznaju bar donekle današnju poljsku stvarnost i da se u prvom redu obaveste o kulturnim i umetničkim strmljenjima današnje Poljske.

Na doček našim književnicima izašli su predsednik Sindikata poljskih književnika Jaroslav Ivaškijević, predsednik Varšavskog odbora Sindikata književnika Eva Selberg - Żarembina, direktor Departamenta za književnost Ministarstva za kulturu i umetnost, referenti Odeljenja za inostranstvo Ministarstva za kulturu i umetnost i pretstavnici Društva prijatelja Poljska Jugoslavija.

Šestog po podne (književnici su doputovali u Varšavu 4 marta), organizovan je za naše književnike izlet do Vilanova, bivšeg dvorca Jana Sobjejskog koji je sada pretvoren u muzej.

Osmoga pre podne književnici su bili u zvaničnoj poseti kod Ministra za kulturu i umetnost, Dibovskog.

Istog dana, po otvaranju izložbe, ministar Dibovski priredio je ručak u čast naših književnika, kome su pored pretstavnika ministarstva (za kulturu i umetnost, za prosvetu i inostranih poslova) prisustvovali i sledeći umetnici: književnici - Jaroslav Ivaškijević, Eva Selberg - Żarembina, Ježi Zawjejski (najistaknutiji katolički književnik), Leon Kruckovski i slikar Strinkijević (rektor Akademije za lepu umetnost), Bogdan Urbanović i Borućinski (predsednik Sindikata poljskih likovnih umetnika).

U ponedeljak uveče književnici su otputovali u Lođ, gde im je iste večeri u Klubu književnika - Klubu Pikvika - priređena večera, na kojoj su prisustvovali pored pretstavnika vojvodskih vlasti i književnici iz kruga oko lista "Kuźnjice": Adam Ważyk, Adolf Rudnicki, Sofija Nalkovaka, Severin Polak, Mjēcislav Jastrun, Brnjevski i drugi.

Drugoga dana pre podne književnici su posetili u Lođi državnu fabriku tekstila Br.1 i redakciju lista "Głos Robotnicji" (organ PPRa), gde su dali kratak intervju o našoj umetnosti i preko koje su pozdravili poljske radnike. Istoga dana Sofija Nalkovska priredila je za naše književnike prijem, kome su prisustvovali književnici iz kruga oko "Kuźnjice".

Istoga dana po podne književnici su se vratili u Varšavu, gde je uveče u njihovu čast naša Ambasada priredila prijem. Prijemu su, pored pretstavnika ministarstva, prisustvovali književnici i slikari: Leon Kruckovski, Aleksandar Vat, Julijan Tuvim, Edvard Mihalski, Eva Selburg - Żarembina, Strinkijević, Bogdan Urbanović i Borućinski. Prijemu su prisustvovali i pretstavnici izdavačkih zadruga, kao i urednici kulturno prosvetnih rubrika dnevnih listova. (na prijem nije došao Jaroslav Ivaškijević predsednik sindikata poljskih književnika, koji i inače ne dolazi na naše prijeme mada ga redovno pozivamo. Pretpostavljamo da je to zbog njegovog antidemokratskog stava).

U ostale dane naši književnici su bili slobodni. Vreme su posvetili upoznavanju Varšave, obišli su Narodni i Vojni muzej i videli tri pozorišne pretstave: "Mariju Stjuart" od Slovackog, "Mornara" od Sanjavskog (savremena poljska drama) i francusku dramu "Noć gnjeva" od Salakrua.

U toku svoga boravka naši književnici vodili su načelne diskusije o umetnosti, u prvom redu o književnosti, sa poljskim umetnicima. Rezultat tih diskusija je da Poljaci svoju umetnost veoma cene i da smatraju da ona "danas zauzima vidno mesto u svetskoj književnosti". To što je njihova književnost još uvek pod uticajem zapadne dekadentne umetnosti i što oni u prvom redu polažu i obraćaju pažnju na formu pa tek onda na sadržinu smatraju da je ispravno i sa toga puta ne misle odstupiti. O sovjetskoj umetnosti imaju loše mišljenje, čak i književnici oko društveno književnog lista "Kuźnica" koji su u većini članovi Poljske radničke partije. Smatraju da je sovjetska književnost i sovjetski teatar samo propagandni, a da je muzika dosadna i da se u muzici ponavljaju.

Karakterističan primer stava poljskih umetnika je jedan detalj iz razgovora književnice Sofije Nalkovske i Iva Andrića. U stanu Nalkovske nalazi se jedna slika na kojoj je u dva reda raspoređeno nekoliko kružica. Drug Andrić je zatražio od Nalkovske za objašnjenje te slike, na što mu je ona odgovorila da su to breze i oblaci. kada je drug Andrić rekao da to baš nije vrlo jasno, ona je odgovorila "istina da nije vrlo jasno, ali je to crtao jedan veoma talentovani slikar".

Dva dana po povratku naših književnika za Jugoslaviju saznali smo privatno iz Departamenta za književnost ministarstva za kulturu i umetnost da u izvesnim krugovima poljskih umetnika postoji nezadovoljstvo što je u Poljsku došao Bihalji, zbog toga što je Jevrejin. Napominju da je ovo već drugi književnik Jevrejin ko-

ji dolazi iz Jugoslavije (mislili su na dolazak Isaka Samokovlje u oktobru prošle godine, dolazak Eli Fincija 1945 godine izgubili su iz vida) i pitaju se da li u Jugoslaviji ima književnika i koliko u Jugoslaviji ima drugih književnika sem Jevreja. Departament za literaturu saopštio nam je ovo ne kao svoje mišljenje, podvlače da je njihov stav prema Jevrejima ispravan i da je njima sve jedno koje će narodnosti biti naši književnici koji dolaze u Poljsku, ali nam to saopštava kao mišljenje jednog dela poljske javnosti koja nije raskrstila sa antisemitizmom, koja na taj način dobija utisak da se na svim rukovodećim i istaknutim položajima i u Jugoslaviji nalaze Jevreji, i koja u dolasku jugoslovenskih Jevreja vidi povezivanje sa poljskim Jevrejima.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Za Odeljenje za propagandu
Srbislava Kovačević

AJ;314-19-75

**421 СРБИСЛАВА КОВАЧЕВИЋ ИЗ ОДЕЉЕЊА ЗА ПРОПАГАНДУ АМБАСАДЕ ФНРЈ У
ВАРШАВИ - МИНИСТАРСТВУ ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА ФНРЈ, БЕОГРАД**

(8 juna 1948)

Predmet - Izveštaj odeljenja za propagandu po kulturno prosvetnom sektoru

MINISTARSTVU INOSTRANIH POSLOVA FNR JUGOSLAVIJE
Trećem regionalnom odeljenju

Beograd

Izložba slikarstva i vajarstva XIX i XX veka bila je otvorena u Krakovu od 25 aprila do 17 maja.

O otvaranju izložbe u Krakovu pisali smo vam u prošlom izveštaju.

Izložbu u Krakovu posetilo je 10.304 osobe. Mi smo očekivali veću posetu na izložbi, stoga smo i insistirali toliko na vašoj saglasnosti da se tamo prenese. Razlog ovakve posete u Krakovu bilo je pre svega veoma lepo vreme u mesecu maju, kada su u Poljskoj, a naročito u Krakovu koji je sav ogrezao u građanskim i malograđanskim konvencijama, veoma popularni izleti van grada, a zatim i to što ulaz na izložbi nije bio besplatan. Objektivno govoreći, uspeh izložbe u Krakovu i nije bio loš, nego smo se mi prevarili u svojoj ranijoj oceni i predviđanjima. Krakov je mrtav i uspavan grad, bez industrije uopšte, koji živi u starim tradicijama i usmenama, i koji je od današnjeg života i savremenih kulturnih priredbi ograđen zidovima svojih starodrevnih muzeja i kraljevskih grobnica. Stvar je u tome da smo mi Krakov upoznali tek za vreme naše izložbe tamo, a da smo ga ranije znali uglavnom prema obaveštenjima drugih (Poljaka). Ako upredimo cifru od 2500 posetilaca na izložbi čehoslovačke grafike u Krakovu, koja je tamo bila otvorena pre naše izložbe (ma da se ova ni po obimu ni po atrakcijnosti za publiku ne može meriti sa našom) sa cifrom od 10.000 posetilaca na našoj izložbi, onda to ipak predstavlja izvestan uspeh.

Izložbu u Krakovu posetilo je najviše studentske omladine (4800), a u prvom redu studenata Akademije lepe umetnosti, zatim slikara, književnika i ostalih građana.

Povodom izložbe u Krakovu napisane su dve recenzije. Konrad Vinkler, predsednik Sindikata slikara za Krakovsko vojvodstvo, napisao je recenziju u "Dzieniku Literackim". Govoreći o našem savremenom slikarstvu, govori o poslednjih trestdeset godina, a jednom rečju ne pominje dela sa tematikom iz borbe i izgradnje zemlje, što znači da za njega uopšte ne postoje. Još na početku recenzije buni se protiv našeg stava i gledanja na umetnost i pita se kakav mi to realizam u umetnosti tražimo. Konstatuje da "čitava izložba demonstrira raznovrsne pravce umetnosti koji su na izgled realistički, ali je ovaj realizam u svakoj epohi ipak drukčiji". Pošto prelazi čuteći preko naše najnovije umetnosti, izražava se pohvalno o onome što imamo u ranijoj umetnosti, i zaključujući stav o slikarstvu kaže: "Uopšte uzev, slikarstvo ozbiljno i autentično, koje ima svoj posebni čar, naročito u biserno srebrnastim i ugasito žutim tonovima".

Helena Blumuvna, profesor Akademije lepe umetnosti u Krakovu, koja spada u najpoznatije i najcećenije kritičare likovne umetnosti u Poljskoj, a pripada grupi katoličkih umetnika, napisala je recenziju u nedeljnom katoličkom listu "Tigodnjik povšehni". Obzirom na njeno idejno opredeljenje, recenzija je dosta povoljna. Govoreći uopšte o našoj umetnosti kaže: "Napuštajući sopstvenu tradiciju, jugoslovenski umetnici priključili su se opšteevropskom razvoju. Crpili su iz njega sa puno svešću, dostižući ponekad tako slavne rezultate kakve imamo u slikama Krstića. Posle više od vekovnog napora, dali su najzad i umetnika čija se umetnost

ističe i u evropskim razmerama: Meštrovića, koji nije napustio tradicije rodne umetnosti, i pored toga što je pripadao savremenoj umetnosti". Govoreći o našoj savremenoj umetnosti, kaže: Još pre izbijanja poslednjeg rata javlja se želja da se umetnost poveže sa životom preko uvođenja akutelne tematike. Te plemenite namere ipak nisu dostigle u slikarstvu odgovarajući snažan izraz, i pored tako uzbudljivoj tematici kao što je na primer "U ćeliji" Andrejević Kun). Napori povezivanja umetnosti sa aktualnom tematikom dali su bolje rezultate u grafici". (Dostavljamo vam ove recenzije u prevodu).

25 maja popodne Glavni odbor Društva prijatelja Poljska Jugoslavija, u zajednici sa Varšavskim odborom Društva, održao je, povodom rođendana maršala Tita i godišnjice V ofanzive, akademiju u svojim prostorijama. Akademija je bila namenjena samo članovima Društva, a ne i široj javnosti.

Akademiji je prisustvovao predsednik Glavnog odbora Društva, ministar Grubecki, predstavnici naše Ambasade i oko 100 članova Društva.

Akademiju je otvorio predsednik Varšavskog odbora Društva, Januš. Referat o maršalu Titu i V ofanzivi održao je član Glavnog odbora Društva Skudnjevski. Referat je, i pored omaške da je drug Tito došao u Jugoslaviju 1941 godine, bio dosta dobro formulisan i dobro primljen od strane prisutnih.

Posle referata održan je umetnički deo programa. Jedna nameštenica Uprave gradskog saobraćaja pevala je na srpskom jeziku pesme "Druže dođi doma" i "Dremlje mi se dremlje", a zatim i dve poljske narodne pesme. Jedna učenica gimnazije "Marija Kiri Sklodovska" recitovala je veoma uspešno poemu Marina Franičevića "Kolona" Desetak učenica iste gimnazije recitovalo je horski jednu pesmu iz poeme "Pjesma o biografiji druga Tita" od Zogovića".

Akademija je bila dobro pripremljena i prijatno je delovalo što su u izvođenju umetničkog dela programa učestvovali sami članovi Društva.

U toku meseca maja Poljski radio je dao tri emisije posvećene Jugoslaviji.

Prva emisija je bila 16 maja, trajala je 30 minuta i prenošena je preko svih poljskih radio stanica. Obuhvatila je prikaz o jugoslovenskom filmu, o otvaranju Jugoslovenskog dramskog pozorišta i prikaz kulturnog života nove Jugoslavije (prema ekspozeu Milovana Đilasa). Emisija je bila protkana našom muzikom i horskim pesmama.

24 maja po podne Poljski radio je dao kocerat jugoslovenske muzike. Koncert je obuhvatio kompozicije Milojevića, Konjevića i Paraća. Koncert prenošen preko svih radiostanica.

24 maja uveče Poljski radio je dao emisiju, od 30 minuta, posvećenu životu i radu maršala Tita, koja je prenošena preko svih radiostanica. Emisija je obuhvatila i naglasila sledeće momente iz života i rada maršala Tita: maršal Tito kao organizator partizanskih odreda, kao vojskovođa i komandant, organizator prvih državnih organa Nove Jugoslavije i organizacije Narodnog fronta, zatim kao inicijator izgradnje zemlje i Peto-godišnjega plana, ljubav naroda prema maršalu Titu i "Omladinsku štafetu". Emisija je bila ilustrovana partizanskim i narodnim pesmama. Recitovana je i šesta pesma iz poeme "Pjesma o biografiji druga Tita".

U emisijama za inostranstvo na svim stranim jezicima data je vest o proslavi rođendana Maršala Tita u Poljskoj.

28 maja Glavni odbor Društva prijatelja Poljska Jugoslavija organizovao je, u Varšavi u sali Oficirskog doma, prikazivanje naših filmskih kronika: "Balkanijada" i "Maršal Tito u Hrvatskoj". Uz ove kronike prikazan je i dokumentarni film "Smotra mladosti". Prikazivanju ovih filmova prisustvovalo je 500 gledalaca.

29 maja ponovljeno je prikazivanje filmova za vojsku.

Filmovi su ostavili odličan utisak na prisutne. Pored masovnosti našega sporta koja skoro zadivljuje poljske gledaoce (jedan prisutni je izjavio da ne bi poverovao u takvu masovnost našega sporta kada ne bi znao da gleda dokumentarni film), ovoga puta naročito je komentarisana ljubav naroda prema maršalu Titu.

Da bi smo mogli što bolje koristiti ove kronike, molimo vas da nam pošaljete još neku, ali koja prikazuje neku drugu oblast našeg života. "Balkanijada" i "Maršal Tito u Hrvatskoj" kratke su da bi ih mogli posebno prikazivati, a kada ih povežemo sa "Smotrom mladosti", onda je mnogo sporta. Proizlazi da se u Jugoslaviji ništa drugo ne radi nego samo neguje fiskultura. Ukoliko bismo mogli dobiti jednu kroniku o izgradnji zemlje, mnogo bismo bolje i potpunije koristili kronike koje imamo, i koristili bismo ih i u unutrašnjosti Poljske.

Ovog meseca izašla je iz štampe knjiga Vlacava Belečkog, pod naslovom "Evropa s profila" Vlacav Belečki je književni pseudonim direktora poljskog radia, Biliga. (Bilig se sada nalazi na jednomesečnom odmoru u Jugoslaviji). Knjiga obuhvata dva dela. Prvi deo knjige nosi naslov "U zemljama stare demokratije", u kome Bilig piše o Švajcarskoj, Švedskoj, Engleskoj i Francuskoj. Drugi deo knjige nosi naslov "U zemlji nove demokratije", u kome Bilig piše o Jugoslaviji. Zemljama stare demokratije posvećuje polovinu knjige, a Jugoslaviji takođe polovinu. Dok o engleskoj demokratiji i drugim starim demokratijama govori sa ironijom, konstatuje da se život u njima uspavao, da postaje svakim danom sve teži, dotle sa oduševljenjem piše o novom i poletnom životu u Jugoslaviji, o ogromnoj izgradnji kod nas. Piše o Omladinskoj pruzi, o izgradnji novoga Beograda, o Petogodišnjem planu, o autostradi "Bratstvo i jedinstvo" i drugim velikim objektima izgradnje, o narodnooslobodilačkoj borbi, o Narodnom frontu, o zemlji i ljudima. Bilig je u Jugoslaviji proveo svega četrnaest dana, a video je veoma mnogo i sve što je video znao je pravilno da shvati i oceni. Iz njegove knjige izbija ljubav i oduševljenje za našu zemlju. Pet posebnih članaka koji su objavljeni u ovoj knjizi, bili su ranije pojedinačno štampani u nedeljnom književnom listu "Odrodzenie" i časopisu "Lewy Tor". No ovako sakupljeni i štampani u istoj knjizi sa njegovim utiscima o ustaljenom životu starih demokratija, oni deluju potpunije i snažnije. Biligova knjiga predstavlja ozbiljan doprinos propagandi naše zemlje u Poljskoj. Bilig je ugledni PPRovski aktivista.

U biciklističkim trkama Varšava - Prag - Varšava, od 1 do 9 maja ove godine, koje su organizovali "Glos Ludu" (organ Poljske radničke partije) i "Rude Pravo" (organ Češke komunističke partije) učestvovala su, pored biciklističkih ekipa Poljske, Čehoslovačke, Bugarske, Mađarske, Rumunije, i dve naše biciklističke ekipe.

Na ovim linijama, u pojedinačnim plasmanima, bili su prvaci naši biciklisti. Na liniji Varšava - Prag, bio je prvak Prosinek, a na liniji Prag - Varšava, bio je prvak Zorić. U grupnom plasmanu, na ovim linijama Poljaci su bili prvaci. Naše ekipe grupno nisu bile ocenjivane, pošto su se dva trkača razbila i nisu mogli da učestvuju u trkama do kraja.

Tehnički, trke su bile dobro organizovane. Staza uređena i dobro obeležena. Međutim češki i poljski trkači držali su se nekorektno i nesportski prema našim biciklistima. Izgleda da su Česi i Poljaci smatrali za prirodno da neko od njih pobedi, pošto su oni bili organizatori trka, a ostale ekipe su učestvovala kao gosti. U početku se vodila borba između njih samih za bolji plasman, ali kada su naši uznapredovali, Poljaci i Česi zajednički su smetali našima. Izbacivali su naše bicikliste sa linija, poljski i češki automobili koji su pratili trke vozili su ispred svojih biciklista, pravili im bezvazdušan prostor i na taj način ih vukli napred, i slično.

Doček naših biciklista u Varšavi bio je ispod svake kritike. Po njih petoro - šestoro spavalo je u jednoj maloj prostoriji, na nepokrivenim slamaricama. U istoj prostoriji morali su smestiti i biciklove. I pored veoma teških stambenih prilika u Varšavi, ovo je bilo negostoljubivo. 9 maja, na dan dolaska u Varšavu, posle vožnje od celoga dana, ostali su bez večere, a tek sutradan u 11 sati dobili su doručak.

Isto ovako su primljeni i ostali biciklisti. (Bugari su smešteni na spavanje u jednom kupatilu).

Organizatori trka predali su poklon, motocikl, maršala Role Žimjerskom poljskom trkaču. I pored intervencije od strane naših biciklista, Zorić nije dobio ovaj motocikl, pošto je organizacioni komitet odgovorio "da biciklista koji je omaškom dobio motocikl neće da ga vrati". Umesto ovoga Zoriću je predat jedan manji motocikl. No i pored ovakvog postupka Organizacionog komiteta, naše ekipe su se vratile sa mnogobrojnim poklonima koje su dobijale u pojedinim mestima kroz koju su prolazile, pa i u Varšavi (dobile su desetak pehara, nekoliko biciklova i drugih poklona, a Zorić i zlatan sat generalnog sekretara PPRa, Vjeslava Gomulke).

Štampa je celo vreme trka vodila bezobziru kampanju u korist svojih trkača (o tome opširnije u izveštaju o štampi).

Naši biciklisti bili su, međutim, veoma lepo primani od naroda u svim mestima Poljske kroz koja su prolazili.

Nesportsko držanje za vreme trka čeških i poljskih biciklista, dokaz je da ni u jednom ni u drugom sportu još nije ovladao novi, kolektivni duh.

Nebrižan doček naših biciklista u Poljskoj, što inače nije karakteristika gostoljubivih Poljaka, usledio je zbog toga što su organizatori, Poljaci, bili veoma zauzeti pitanjem pobeđe svojih biciklista. Naime, sport u

Poljskoj nije do sad imao mnogo ugleda u javnosti, i pored na bilo kom sektoru znači za njih osvajanje javnosti, uzdizanje ugleda sporta u Poljskoj. Organizatori trka, koji su svojim biciklistima mesecima omogućavali veoma ozbiljan trening, nisu očekivali veliku konkurenciju za svoje bicikliste. Kada se ona pak pojavila u toku samih trka, izgubili su glave, činili su sve moguće da bi njihovi biciklisti bili prvaci, a zaboravili su i na najosnovnije obzire gostoprimstva i prijateljstva. Pored toga ljutite su ih naše pojedinačne pobeđe, koje su pomutile potpunu rehabilitaciju njihovog biciklizma, koju su apsolutno očekivali od ovih trka.

Ovakvom taktikom organizatori ne samo što su ostavili loš utisak na inostrane bicikliste, nego su umanjili i svoj neosporni uspeh. Da je štampa u prvom redu pisala o inostranim ekipama onako kako su to one zasluživale i po svojim sportskim kvalitetima i kao pretstavnice sporta prijateljskih zemalja, i njihova bi pobeđa pred javnošću izgledala svakako ozbiljnija i značajnija.

7 maja potpisan je u Varšavi Ugovor o kupoprodaji dugometražnih, umetničkih filmova, između Poljskog filma i Jugoslavija filma. Ugovor za Poljski film potpisao je generalni sekretar Poljskog filma inženjer Albrecht, a za Jugoslavija film Aleksandar Heron.

Poljski film obavestio nas je pre nekoliko dana da će otkupiti naš film "Živjeće ovaj narod", a da neće otkupiti filmove "Slavicu" i "Smotru mladosti". Film "Slavica", po njihovom mišljenju, nije na umetničkoj visini, a "Smotra mladosti", ma da im se veoma dopada, ne odgovara im zbog toga što je kratak. Nisu takođe usvojili predlog Jugoslavija filma da se "Smotra mladosti" opremi sa zanimljivim kronikama. Tvrdi da kronike, pa ma koliko bile zanimljive i dobre, nemaju uspeha kod njihove publike.

Od 9 maja do 23 maja boravio je u Poljskoj urednik "Borbe", Martinović. Martinović je boravio u Poljskoj kao gost "Glosa Ludu". Za vreme svoga boravka obišao je Šćećin, Gdanjsk, Gdinju, Sopot, Vroclav, Katovice i neka druga manja mesta u Donjoj Šleziji.

"Glos Ludu" od 3 IV štampao je pesmu Desanke Maksimović "Sloboda nas blagosilja". Isti broj "Glose Ludu" štampao je članak Miroslava Krleže "Šalju nas u Aziju". "Poljska Zbrojna" od 6 V štampala je pripovetku Radovana Zogovića "Sestra".

AJ;314-19-75

ВЕЗЕ СА РУМУНИЈОМ

422 МИРКО ДОРНЕР, ВИОЛОНЧЕЛИСТА

– КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ

(mart 1947)

IZVEŠTAJ

O mom boravku u rumuniji 14-27 februara 1947 god.

Radi saobraćajnih teškoća stigao sam u Bukurešt tek 14.II. u 17 časova. dakle dva dana posle predviđenog datuma.

Naš Ambasador, drug Dane Medaković, kome sam se odmah javio, utvrdio je da mu niko nije dojavio moj dolazak. Samo zahvaljujući slučaju što me drug Ambasador od pre poznaje, imam da zahvalim što ovaj jedan postupak nije imao težih posledica.

Prvu probu imao sam već idućeg jutra. Dvoržakov koncerat iziskuje mnogo rada sa orkestrom. Na nesreću je dirigent (inače vrlo dobar) prvi put dirigovao bureštanskom filharmonijom; iz straha da se orkestru ne zameri, probao je sa mnom na brzinu. Išlo se veoma rđavo (orkestar me nikako nije sledio) i ja sam insistirao da se proba produži na što mi je odgovoreno, da će generalna proba biti temeljitija. Na moje najveće iznenađenje međutim, generalna se proba bila održala pred punom kućom, pošto se u Bukureštu za generalnu probu prodaju ulaznice (nešto jeftinije nego za koncerat). Penjući se na podijum bio sam svestan strahovite situacije u koju sam bio sve od sebe da ne dođe do katastrofe. Do katastrofe u pravome smislu reči nije došlo, ali se celo vreme osećala borba između mene i orkestra, koji je svirao rasejano bučno, ne idući ni za dirigentom ni za mnom. Bilo je i krupnijih razmimoizlaženja; koja se na žalost nisu mogla izbeći, ali najgori ustisak ostavi baš svršetak da je orkestar ostao sam. Sve je to bilo daleko od jedne dobre izvedbe. Ipak su posle došli mnogi muzičari da mi čestitaju radi muzikalnosti moje interpretacije. Kada sam međutim saznao da su toj "probi" prisu-

stvovali čak i neki kritičari pobojavao sam se da ovi neće uopšte hteti da se osvrnu na objektivne uslove toga nastupa (za to jo bila potrebna i svesna doza zlonamernosti).

Koncert u nedelju 17.II išao je znatno bolje nego "generalna proba" ali se dakako i tu, premda u manjoj meri nego prethodnog dana, osećao nedovoljan rad sa orkestrom. "Generalna proba" održana je u subotu posle podne. Sa malo dobre volje i uvidavnosti uprave Filharmonije, mogao sam da imam još jednu kratku probu u subotu pre podne i stvar bi sasvim drukčije ispala.

Za moj solistički koncert bilo je prodato dosta karata ali sam usled strahovite mećave koja se baš toga dana (sreda 19.II) sručila na grad imao potpuno praznu salu. Prisustvovalo je oko 40 lica, među njima ni jedan kritičar. Tako isto iz ambasade nikoga nije bilo. Dan pre toga imao sam emisiju u Radio stanici koja je bila vrlo dobra. Međutim na dva dana posle mog solističkog koncerta kojeg je ne vreme jako upropastio, pojavile su se kritike za moj nastup sa orkestrom. Pored nekoliko pohvalnih kritika (Aurora, Liberarul, Kampa itd.) pojavila su se i dva žestoka napadača. Jedan u "Journal de dimineazza" potpisao je neki g. Radu Cioculesku, a drugi u "Libertatea" neki g. Spiegler; obe kritike imale su dve dodirne tačke: 1 mržnju kojom su bile napojene 2. pisale o istom predmetu. Inače dok je jedan tvrdio da sviram hermetično odnosno hladno, drugi je konstatovao da se služim jeftinim efektima, dakle gotovo ciganski. U muzičkim krugovima u kojima sam stekao odmah i pored svih nezgoda, kojima su bili popraćeni moji prvi nastupi, veliki ugled, ove su kritike izazvale najveću indignaciju. Saznao sam da je g. Cioculescu poznat po svom antislovenskom raspoloženju i da je g. Spiegler jedan potpuno nekompetentan mladić početnik u svome poslu. Sem toga saznao sam da ima izvesnih kritičara koje treba pre koncerata pozvati na večeru i razgovarati sa njima "u četiri oka" ako čovek neće da "zaradi" najgore kritike. U zemlji u kojoj nasvim sektorima vlada strahovita korupcija, kao što je to slučaj danas u Rumuniji to uostalom ne iznenađuje. Na žalost su međutim ovi napadi prilično uticali na raspoloženje druga Ambasadora koji mi je čim je za njih saznao savetovao da se vratim kući. Ja sam bio međutim odmah posle onog neposećenog koncerta poveo pregovore sa Filharmonijom i uspeo da dobijem pristanak Uprave da mi organizuje još jedan solistički koncert i to za sredu 26 februara. Smatrao sam naine za dužnost prema zemlji koju sam reprezentovao da se ne povučem posle jednog prividnog neuspeha, znajući da bi moj odlazak ličio pod takvim okolnostima na povlačenje. Moj je ostanak bio međutim otežan strahovitim materijalnim uslovima pod kojima sam živio. Posle duge diskusije uspeo mi je da delimično ubedim druga Ambasadora u potrebu novih nastupa, da bi se rehabilitovao pred onim delom publike na koju su ti napadi u štampi mogli da utiču, a i zato da primoram kritiku, koja mi je neprijateljski raspoložena na reviziju svoga stava. 22 februara nastupio sam na molbu uprave "ARLUS"-a (Udruženje za kulturnu saradnju između Rumunije i SSSR na prijemu na kome je govorila ćerka Sovjetskog ambasadora u Rumuniji o univerzitetskom životu u Moskvi. U velikom salonu ARLUS-a bilo je, sem celokupnog personala Sovjetskog poslanstva prisutno oko 300 zvanica. Požnjeo sam ogroman uspeh, idućeg dana uručen mi je pismeno čiji francuski prevod prilažem uz izveštaj sa molbom da mi se ovaj vrati, pošto za mene predstavlja jednu dragocenu uspomenu. Preko savetnika filharmonije g. Radu Negreanua došao sam u bliži dodir sa rumunskim antifašistima. Tako je dakle došlo do mog koncerta u Radio stanici "Romanija Libera" koja je za vreme fašizma radila ilegalno. To je danas stanica Komunističke partije Rumunije. Emisija je ispala odlično (24.II. u 20 časova).

Najzad je 26 februara došlo do mog poslednjeg solističkog koncerta. Nastupio sam u Koncertnoj dvorani "Dalles", pred otprilike 400 lica. Koncertu je prisustvovao drug Ambasador sa personalom Poslanstva. Uspeh nije mogao da izostane, jer je koncert u svakom pogledu odlično uspeo. Imam zaslugu da verujem da sam tim nastupom osvojio bukreštansku muzičku publiku i da sam zaista dostojno reprezentovao FNRJ. Kritike još nisu stigle. Čim stignu poslaću prevođe u Komitet.

Jedan od bitnih razloga što je taj koncert tako ispao, jeste svestrano zalaganje druga Negreanua, koji je ne samo svojom odličnom pratnjom na klaviru mnogo doprineo visokom nivou izvedbe, već je sam poneo gotovo celokupan teret organizacije ovoga koncerta.

II.

Delovi života za vreme mog kratkog boravka u Rumuniji bili su neobično teški.

1. Problemi ishrane: za sve vreme svog boravka hranio sam se vrlo rđavo, situacija je teška a za strance koji se hrane u restoranima gotovo nemoguća. Sem četiri ručka u Poslanstvu, koji su bili normalni, živio sam sve vreme na povrću i proji (hleb se u restoranima ne daje)

2. Problem stana. Soba u hotelu Rex, koju su mi rezervisali bila je takva da u njoj nisam mogao ništa večerati niti sam mogao da se ljudski u njoj odmorim. Svakodnevno sam pešačio da bi mogao da večerim "bilo kod jednog bilo kod drugog prijatelja ili poznanika.

Bio sam dakle sve vreme gladan i nesposoban, što je veoma otežavalo moj već ionako naporan rad.

3. Nisam imao nikoga ni sa strane Ambasade ni sa strane Filharmonije, ko bi se bar prvih dana pobrinuo da mi se stvore povoljniji uslovi, ili da mi pomogne da se snađem u tom velikom meni potpuno nepoznatom gradu. Da nije bilo par ljubaznih Rumuna muzičara, mogao sam prosto da propadnem lutajući i objašnjavajući se.

4. Lična nesigurnost krađe i napadi vrlo su česta pojava u ovom kritičnom periodu. U noći 18 februara, kad sam se sam vraćao sa svoje emisije napala su me dva čoveka fizički, sa očiglednom namerom da me pokradu. Na sreću imao sam uza se revolver sa ćorcima "EM-GE" pa mi je uspeo da ih oteram pucnjavom. Nikakav organ bezbednosti nije se pojavio premda sam ispalio čitav šaržer.

III.

Za vreme mog boravka u Bukureštu razvio sam veliku propagandnu aktivnost. Tahnički to nije bilo teško, pošto je francuski jezik, kojim potpuno vladam, veoma rasprostranjen naročito među bukureštanskom inteligencijom, a nije bila potrebna nikakva propagatorska sposobnost: bilo je potrebno govoriti samo istinu o novoj Jugoslaviji a ja sam se potrudio da tu istinu što bolje upoznaju svi oni sa kojima sam dolazio u dodir. Sem navedenih javnih koncerata i nastupa imao sam i mnogo nastupa u bukureštanskim muzičkim salonima koje imaju veliki uticaj na javno mišljenje. Koristio sam se svim tim prilikama da govorim što više o FNRJ. Citirajući pri tome teme koje su najviše interesovale slušaoce dakle o problemima izgradnje i obnove, o elanu naših masa o solidarnosti naroda sa vlastima o brobi protiv crne berze i špekulaciji (ova je tema naročito zanimala) o visini plata i nadnica i cenama, zatim o karakteru naše N.O. Borbe, o borbi protiv nepismenosti itd. itd. Većina stvari ličila je mojim slušaocima, naviknutim na strahovite prilike koje vladaju u Rumuniji, na bajke. Radovalo me je ushićenje, gotovo detinjasto, kojim su pratili moja izlaganja. Uveren sam da će ono što su čuli širiti dalje.

U nekoliko mahova bio sam primoran da dam izjave za štampu. Naglašavajući da nisam ovlašćen da dajem zvanične izjave, trudio sam se da što tačnije odgovorim na postavljena pitanja. Prvi sam intervju dao drugu Negreanu, koji piše u nedeljnom listu za pozorište, film, muziku i likovne umetnosti "Rampa". Pitanja su se uglavnom kretala oko perspektiva razvoja koncertnog i uopšte muzičkog života kod nas. Članak još nije u celosti preveden, čim prevod bude gotov poslaću ga Komitetu. Tako isto ću da pošaljem članke, čiji izlazak nisam dočekao u Bukureštu. (jedan intervju dao sam saradnici organa Komunističke partije "Scanteia" uglavnom o obnovi i izgradnji naše zemlje i o šteti i žrtvama koje nam je naneo neprijatelj, sve u krupnim potezima a pošto nisam imao pri ruci tačne podatke, koji uostalom rumunskim čitaocima koji su potpuno neobavešteni o našim prilikama, nisu ni potrebni. Treći intervju dao je sam jednom muzičkom kritičaru nabrojao sam mu imena naših najboljih umetnika iz svih federalnih jedinica (uglavnom muzičara), govorio sam mu o nagradama koje je Komitet za kulturu i umetnost dodelio za najbolja dela.

IV.

FINANSIJE. Moje gostovanje u Rumuniji ne samo da nije i pored svih tih nastupa imalo nikakav finansijski efekat, već je nastao priličan deficit: inflacija i strahovita skupoća koja vlada u Rumuniji.

Za tri koncerta dobio sam od Filharmonije 4.000.000.- leja (zapravo za dva koncerta pošto sam poslednji dao besplatno). Dva nastupa u Radiu oko 500.000.- leja. Znanči prihod

4.500.000.- leja

Rashodi:

Hotel	Leja	1,040.000.-
put	"	1,350.000.-
hrana	"	4.500.000.-
Popravka kvara na instrumentima		
"		800.000.-
Taxi		400.000.-

Svega 8,090.000.-
Prenos 8,090.000.-
Boravak u Temišvaru L.800.000.-
Svega Leja 8, 890.000.-

Dakle:

Rashod 8,890.000.-
Prihod 4.500.000.-

Deficit a Rumuniji iznosi dakle

4.390.000. - leja

Drug Ambasador pozajmio mi je 4,000.000.- leja, ostalo sam ja poneo sa sobom iz Jugoslavije.

Sem toga pretrpeo sam u Dinarima sledeću štetu:

Din. 400.- put kroz Jugoslaviju (do granice i natrag)

" 2527.- odbijeno mi je od plate na ime odsustva od od

10.II. do 29.II.1947 god.

Svega din. Din. 2.927.-

Prepuštam komitetu na volju koliki će deo te štete da mi nadoknadi.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

AJ;314-3-13

Mirko Dorner s.r.

ВЕЗЕ СА СССР

423 ВЛАДИСЛАВ РИБНИКАР, МИНИСТАР ПРОСВЕТЕ ДФЈ – МИНИСТАРСТВУ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА СРБИЈЕ, БЕОГРАД

Министарство просвете

Демократске Федеративне Југославије

Бр. 1858

15 јуна 1945 год. Београд

МИНИСТАРСТВУ УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА СРБИЈЕ

БЕОГРАД

Молим да се издају путне исправе ниже наведеним делегатима који путују у Совјетски савез ради проучавања просветних прилика, и то:

1) КОШИРУ др АЛИЈИ, професору Медицинског факултета Универзитета у Љубљани. Рођен је 6-IV-1891 г. у Тржићу на Сочи;

2) ФРОЛУ ИВУ, помоћнику Министра просвете Хрватске. Рођен је 17-VII-1908 г. у Сиску;

3) ГРБАЧИЋУ др КОСТИ, помоћнику Министра просвете Србије. Рођен је 4-VI-1909 у Балчи, срез Билећа;

4) МЕНЦЕЈУ МАТИНУ, помоћнику Министра просвете ДФЈ. Рођен је 17-X-1904 г. у Игу код Љубљане;

5) ДЕСИЋУ СТЕВИ, начелнику Одељења за народно просвећивање Министарства просвете ДФЈ. Рођен је 26-X-1912 г. у Батини, срез Кутина;

6) СОБОВЉЕВУ др АЛЕКСАНДРУ, асистенту Београдског универзитета.

СМРТ ФАШИЗМУ-СЛОБОДА НАРОДУ!

Министар просвете,

Владислав Рибникар

AJ;313-8-29

424 В.Д. ШЕФА III ОТСЕКА У МИП-А ДФЈ - МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ДФЈ, БЕОГРАД

Pov. Br.2338

20 jula 1945 Beograd

274

MINISTARSTVU PROSVETE D. F. JUGOSLAVIJE

BEOGRAD

Od Ambasade iz Moskve Ministarstvo inostranih poslova dobilo je obaveštenje da će iz Moskve krenuti u Beograd, oko 20 jula, jedna grupa režisera kinooperatera i glumaca, na broju 15 – 20, koji dolaze u našu zemlju radi snimanja našeg filma. Ta grupa je, da se ne bi gubilo vreme, zamolila našu Ambasadu da obavesti naše vlasti da pripreme jednu nameštenu zgradu za njih, gde bi im se omogućio nesmetani rad, nadalje da im se obezbede 7 automobila, od kojih 3-4 marke Wicha i 4 kamiona. Nadalje, na bazi razgovora sa Maršalom, potrebno je isto tako pripremiti jednu grupu naših umjetnika, koji bi, radeći s njima, učili. Obećavaju, da bi film mogao biti gotov do januara, ako im se u svemu izađe u susret.

Ministarstvo inostranih poslova dostavljaajući prednji izveštaj Ministarstvu Prosvete D. F. Jugoslavije, skreće pažnju da je stvar vrlo hitna.

Smrt fašizmu – Sloboda narodu !

Po naredbi Ministra
Za načelnika političkog odeljenja
v.d. šefa III oseka
[подпис нечитак]

AJ;313-1-5

**425 РОДОЉУБ ЧОЛAKOVIЋ, ПРЕДСЕДНИК ДРУШТВА ЗА КУЛТУРНУ САРАДЊУ
ЈУГОСЛАВИЈЕ СА СССР, БЕОГРАД – ПРЕТСЕДНИШТВУ МИНИСТАРСКОГ САВЕТА
ДЕМОКРАТСКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ, БЕОГРАД**

Društvo za kulturnu saradnju
Jugoslavije sa SSSR
Beograd - Terazije 35/II
Tel. 21258
Ček. račun Pošt. šted. Beograd 62-335
10 avgusta 1945 god. Beograd

PRETSEDNIŠTVU MINISTARSKOG SAVETA
Demokratske federativne jugoslavije

Beograd

Prve aktivnosti našeg Društva, od njegovog osnivanja 14.I.1945 do danas, bile su omogućene prilogom od din. 250.000.- koji smo dobili od Države. Međutim, ta je svota potrošena i naše Društvo je ostalo sasvim bez novca.

Za nove akcije koje imamo u programu da provedemo do konca ove godine, kao što su: priređivanja, osnivanje odbora u unutrašnjosti, izdavanje mesečne revije i popularnih brošura, - neminovno zahtevanu potporu Države. Ta bi novčana pomoć morala biti unapred u količini utvrđena i osigurana mesečna isplata. Mi ćemo se starati da obezbedimo sebi samostalan prihod od ulaznica, edicija i članarine, ali ti će prihodi dospевати tek kasnije tokom rada. Ipak, oni neće nikada moći pokriti naše potrebe i uvek ćemo se morati, uglavnom, naslanjati na novčanu pomoć Države. Uostalom, ovakav rad svih ustanova uvek je bio pasivan s materijalne strane.

Dostavljamo u prilogu mesečni pregled izdataka našeg Društva i molimo da nam se u granicama iskazane svote odredi stalna mesečna pomoć. Ukoliko budu ostvarivani naši vlastiti prihodi mi ćemo za toliko smanjiti u budućim izveštajima.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU !

SEKRETAR
Miodrag Popović
AJ;313-8-29

PRETSEDNIK
R[odoljub] Čolaković

**426 РОДОЉУБ ЧОЛАКОВИЋ, ПРЕДСЕДНИК ДРУШТВА ЗА КУЛТУРНУ САРАДЊУ
ЈУГОСЛАВИЈЕ СА СССР – ПРЕТСЕДНИШТВУ МИНИСТАРСКОГ САВЕТА
ДЕМОКРАТСКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ, БЕОГРАД**

Друштво за културну сарадњу Југославије са СССР приређује од 7 до закључно 18 новембра 1945. год. изложбу фотографија МОСКВА. На одлично израђеним великог формата фотографијама приказан је културни, просветни и економски живот главног града Совјетског савеза. Лепо је изражен грађевински, архитектонски и комунални процват овог милионског града од Октобарске револуције до најновијег доба; зато се изложба и отвара баш о 28-мој годишњици револуције.

Почевши од 7 новембра ове год. изложба ће бити отворена сваког дана од 8 до 18 часова, без прекида, у Уметничком павиљону на Калемегдану. Улазница је дин. 3.- по особи, с тим да ученици и шегрти у групама плаћају по дин. 1.-, а војници у пратњи својих руководиоца бесплатно.

Како изложба има велики значај и интересовање, то Вас молимо да настанете Ви и да препоручите циркуларом и личним настојањем свима својим подручним установама (школама, војним јединицама, синдикалним подружницама, рејонским одборима фронта, АФЖ, УСАОС-а итд.) да се организују што веће групе за посету изложбе. Не би требало ни један београђанин изостане од ове уметнички лепе, поучне и репрезентативне изложбе.

Да се на изложби не би стицало много група посетилаца, што би стварало гужву молимо да на тел. 21-258 један дан раније обавестите Секретаријат нашег Друштва о тачном часу намеравање посете, са приближним бројем лица.

СМРТ ФАШИЗМУ-СЛОБОДА НАРОДУ!

Секретар
Миодраг Поповић
АЈ;313-10-35

Претседник,
министар просвете Југославије
Родољуб Чолаковић

**427 ПОМОЋНИК МИНИСТРА ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА ФНРЈ – КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И
УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ, БЕОГРАД**

Demokratska Federativna Jugoslavija
Ministarstvo inostranih poslova
О. Br. 1019
13 februar 1946 год. Beograd

КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ,

Beograd

Od naše Ambasade iz Moskve primili smo sledeći telegram:

"Po izjavi Lozovskog ruska vlada je spremna da nam ukaže pomoć ako našim univerzitetima nedostaje profesora, asistenata, docenata i slično, stručnim školama profesora, raznim kulurnim institucijama dobrih organizatora i teatrima režisera. U slučaju ako je naša vlada ovim zainteresovana treba da odmah uputi konkretan predlog i naznači broj, vreme boravka u Jugoslaviji i specijalnost. Takođe je spremna da nam pomogne, ako nam je potrebna pomoć u organizaciji književnika, tj da nam pošalje na duže vreme jednog ili dvojicu pisaca, koji imaju u tome iskustva. Posebnim ugovorom odredili bi se uslovi pod kojima bi radili kod nas. –Popović Vlado."

Smrt fašizmu – Sloboda narodu !

АЈ;313-1-5

Po naredbi Pomoćnika
Ministra inostranih poslova
[потпис нечитак]

**428 ВЛАДО МАЂАРИЋ, СЕКРЕТАР КОМИТЕТА ЗА КУЛТУРУ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ
– РЕПУБЛИЧКИМ МИНИСТАРСТВИМА ПРОСВЕТЕ**

Komitet za kulturu i umetnost
pri Vladi FNRJ
Br.2406

15 jula 1946 godine Beograd

Molimo Vas, da za potrebe ovog Komiteta dostavite sledeće podatke za sva društva za kulturnu saradnju sa SSSR na teritoriji Vaše Narodne republike:

- 1) Naziv
- 2) Adresa
- 3) Članovi uprave
- 4) Kad je osnovano
- 5) Broj članova
- 6) Brojčano stanje članova po sekcijama
- 7) Kratak pregled dosadašnjeg rad.

Ovi su nam podaci potrebni hitno pa Vas molimo da nam ih što pre dostavite.

S.F.S.N.

Sekretar

Poslato: Zagrebu, Beogradu, Ljubljani,
Skoplju, Cetinju, Sarajevu.

Komiteta za kulturu i umetnost
Vlado Mađarić

Spisak federanih društava za kulturnu saradnju sa SSSR

Društvo za kulturnu saradnju Srbije sa SSSR - Beograd, Terazije 35/II
Pretsednik: Vasilav Ribnikar, predsednik Komiteta za kulturu i umetnost pri Vladi FNRJ
Sekretar: Dragoš Denković, asistent Univerziteta
Društvo za kulturnu saradnju Hrvatske sa SSSR - Zagreb, Gajeva 2b
Pretsednik: Dr Pavle Gregorić, predsednik Kontrolne komisije Narodne Republike Hrvatske
Sekretar: Marijan Jurković, književnik
Društvo za kulturnu saradnju Slovenije sa SSSR - Ljubljana, Miklošičeva 7
Pretsednik: Fran Albreht, književnik
Sekretar: Mile Klopčič, književnik
Društvo za kulturnu saradnju Bosne i Hercegovine sa SSSR - Sarajevo, Obala 25
Pretsednik: Ivo Andrić, književnik
Sekretar: R. Ramić
Društvo za kulturnu saradnju Crne Gore sa SSSR - Cetinje, Njegoševa 95
Pretsednik: Savo Fatić, predsednik Vrhovnog suda
Sekretar: Jovan Vukmanović, novinar
Društvo za kulturnu saradnju Vojvodine sa SSSR - Novi Sad, Kr. Zorke 19
Pretsednik: Vasa Stajić, književnik
Sekretar: Dr Fedor Kiselički, referent pravnog oteka GNO
Društvo za kulturnu saradnju Makedonije sa SSSR - Skoplje, Goce Delčeva
Pretsednik: Dr Pavel Šatov, ministar pravde Makedonije
Sekretar: Georgi Ikonov, pomoćnik Min. soc. politike

ПРИЛОГ

Društvo za kulturnu saradnju
Jugoslavije sa SSSR Beograd
18 jula 1946 god.

KOMITETU ZA KULTURU I UMETNOST PRI VLADI FNRJ,

Beograd

S pozivom na Vaš akt od 15 jula 1946 god. br. 2406, odgovaramo Vam na sledeće Vaše rubrike:

1) Društvo za kulturnu saradnju Jugoslavije sa SSSR

2) Beograd, Terazije 35/II

3) Pretsednik Rodoljub Čolaković, potpretsednici Bane Andrejev, Miodrag Popović, Oto Bihali, Slavko Mićanović, Braslav Borozan i Dr. Todor Todorović; blagajnik Adem Kamenica; bibliotekar Bisenija Lukić; članovi Uprave: Radovan Zogović, Milan Smiljanić, Milica Prodanović, Dr. Mihailo Vučković, Svetislav Marodić, Dr. Vjd Gaković, Boris Ziherl, Sreten Stojanović, Lazar Stefanović, Veljko Kovačević, Borislav Stojan-kić, Milan Čivanović i Mehmed Begović.

4) Društvo je osnovano 14. januara 1945 god.

5) i 6) Članstva i sekcija za sada nema.

7) Izveštaj o radu dostavićemo Vam povodom godišnje skupštine.

Dostavljamo Vam adrese svih federalnih društava. Pisali smo im da Vam dostave i oni ovakve izveštaje.

S. F. – S. N.

Sekretar

Miodrag Popović

AJ;314-19-76

429 МАРЈАН ЈУРКОВИЋ, СЕКРЕТАР ДРУШТВА ЗА КУЛТУРНУ САРАДЊУ ХРВАТСКЕ СА СССР, ЗАГРЕБ – КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ, БЕОГРАД

Društvo za kulturnu suradnju

Hrvatske sa SSSR

Zagreb, Gajeva 2b Telefon 20-01

Ček. račun Pošt. šted. 49-710

Telegrami: HRV-SOV KULT-ZAGREB

Br. 230/46

12 VIII/46 Zagreb

Tit.

Komitet za kulturu i umetnost,
pri Vladi FNRJ

Beograd

U vezi Vašeg dopisa od 15.VII.1946., dostavljamo Vam tražene podatke.

Sekretar

Marijan Jurković

Prilog 4:

IZVJEŠTAJ SEKRETARA PODNESEN 7.IV.1946. NA REDOVNOJ GLAVNOJ GODIŠNJOJ SKUPŠTINI DRUŠTVA ZA KULTURNU SARADNJU HRVATSKE SA SSSR U ZAGREBU ZA PRVIH 9 MJESECI RADA
[...] PREDAVANJA

Težište svoga rada Društvo je prvenstveno postavilo na predavanja uvjereno da će se time najuže povezati s narodnim masama koje su nakon četvrtjekovnog širenja laži o Sovjetskom Savezu od strane protiv-narodnih režima stare Jugoslavije, želile da doznaju što prije i što više o životu i napretku te moćne bratske Države. Pokazalo se da je ovaj put bio ispravan jer su predavanja koja je Društvo priredilo imala masovan ka-rakter te često nismo mogli naći tako velike dvorane koja bi mogla primiti sve slušatelje. Pojedina predavanja posjetilo je preko 4.000 ljudi.

Navodimo predavanja kronološkim redom:

28.VIII.1945. Dr. Vladimir Čaldarević član suda Bosne i Hercegovine govorio je o temi: FEDERACIJA U SOVJETSKOM SAVEZU, NOVI TIP ORGANIZACIJE MNOGONARODNE DRŽAVE.

31.VIII.1945 Dr. Vladimir Čaldarević ponovio je ovo predavanje za oficire II. J.A. u njihovom Domu kulture.

6.IX.1945. Milka Kufrin, predsjednik Ujedinjenog Saveza Antifašističke Omladine Hrvatske, održala je predavanje o temi: UTISCI IZ SSSR.

3.X.1945. Mirjana Obrenović-Šimanski, profesor, održala je predavanje o temi: OPĆE KARAKTERISTIKE RUSKE LITERATURE U EPOHI IMPERIJALIZMA.

15.X.1945. Sovjetski pisac Boris Gorbatoč održao je predavanje: BORBE ZA BERLIN.

22.X.1945. Mirjana Obrenović-Šimanski govorila je o: RUSKOM KRITIČKOM REALIZMU I NATURALIZMU.

25.X.1945. Ilja Erenburg održao je predavanje o temi: POBJEDA ČOVJEKA:

4.XI.1945. Mirjana Obrenović-Šimanski govorila je o ŽIVOTU I RADU A. I. KUPRINA.

17.XI.1945 Sovjetski pisac Leonid Solovljev održao je predavanje pod naslovom: ZAŠTO SMO POBIJEDILI.

27.XI.1945. Dr. Stevan Pataki, sveuč. profesor održao je predavanje: ODGOJ I ŠKOLA U SOVJETSKOM SAVEZU.

29.XI.1945. Mate Jerković, generalmajor II. J.A.: održao je predavanje o KUTUZOVU, prilikom 200 godišnjice rođenja velikoga ruskog vojskovođe.

10.XII.1945. Mirjana Obrenović-Šimanski, profesor održala je predavanje: STVARALAŠTVO I. BUNJINA.

5.I.1946. Prof. E. Vaulin, rektor Hrv. drž. konzervatorija održao je predavanje o MUZIČKOM ŽIVOTU U SSSR.

12.I.1946. Ing. Boris Prikrič, član Komisije za privrednu obnovu zemlje, održao je predavanje o dija-pozitivima: PLANSKA IZGRADNJA I SNAGA SSSR.

12.I.1946. Prof. Ivo Medić, govorio je: O METODI PREDAVANJA RUSKOG JEZIKA.

23.I.1946. Prof. Natko Devčić, tajnik Konzervatorija, održao je predavanje: MUZIČKO STVARANJE U SOVJETSKOM SAVEZU.

25.I.1946. Prof. Miroslav Kravar, održao je predavanje: K. D. UŠINSKI, prigodom 75 godišnjice smrti.

2.II.1946. Petar Gljebov, prof. govorio je: M. ISAKOVSKI, posvjetski pjesnik. Predavanje je održano na ruskom jeziku.

9.II.1946. Prof. S. A. Tokarev govorio je o temi: SOVJETSKA ETNOGRAFSKA NAUKA. (na ruskom jeziku).

9.II.1946. Prof. P. G. Bogatirjev govorio je o SOVJETSKOJ FOLKLORISTICI POSLEDNJIH GODINA. (na ruskom jeziku).

11.II.1946. Prof. P. N. Tretjakov predavao je: ARHEOLOŠKIM IZUČAVANJIMA ISTOČNO SLAVENSKIH PLEMENA (na ruskom jeziku).

Istog dana prof. B. A. Ribakov govorio je: O ARHEOLOŠKIM ISTRAŽIVANJIMA U STARORUSKIM GRADOVIMA. (na ruskom jeziku).

15.II.1946. I. I. Martinov, član Komiteta za umjetnost pri Sovjetu Narodnih Komesara, održao je predavanje o MUZIČKOM ŽIVOTU U SSSR. (na ruskom jeziku).

16.II.1946. Prof. Ante Muljačić, govorio je o GOGOLJEVU ŠINJELU (na ruskom jeziku).

20.II.1946. Prof. Vaulin održao je predavanje o MUZIČKOM ŽIVOTU U SSSR U MJESECU NOVEMBRU 1945.

2.III.1946. Prof. Ivo Medić održao je predavanje o A. S. PUŠKINU (na ruskom jeziku).

9.III.1946. Prof. Petar Gljebov govorio je: O PJESNIKU DERKABRISTU K. F. RILJEJEVU (na ruskom jeziku).

11.III.1946. N. N. Abramov, profesor Moskovskog Tehničko-građevinskog Instituta održao je predavanje o temi: VIŠA TEHNIČKA NASTAVA U SSSR. (na ruskom jeziku).

14.III.1946. Dr. Josip Badalić, prof. univerziteta održao je predavanje: N. Tolstoj kao DRAMATIK.

16.III.1946. Prof. Zoja Rozova, lektor ruskog jezika na zagrebačkom Sveučilištu govorila je o Denisu Davidovu, pjesniku i partizanu iz god. 1812. (na ruskom jeziku).

21.III.1946, Mirko Lukavac, direktor Filmske direkcije za Hrvatsku održao je predavanje: 50 GODIŠNJICA KINEMATOGRAFIJE S POSEBNIM OSVRTOM NA SOVJETSKI FILM. Poslije predavanja prikazna su dva filma: Dokumentarni film iz rata 1914.-1918. i sovjetski žurnal o kapitulaciji Njemačke.

23.III.1946. Prof. Marija Petek održala je predavanje: LIČNOST UČITELJA (na ruskom jeziku).

Istog dana prof. Nada Vernić, održala je predavanje RUSKI PEDAGOG K.D. UŠINSKIJ (na ruskom jeziku).

29.III.1946. Ante Raos, sekretar Glavnog odbora USAOH-a održao je predavanje o temi: SOVJETSKA OMLADINA.

30.III.1946. Marina Plehanova govorila je o: ALEKSEJU NIKOLAJEVIĆU TOLSTOJU, (na ruskom jeziku).

2.I.1946. Zlatko Gorjan, šef propagande Filmske direkcije za Hrvatsku održao je predavanje: NAUČNI FILM U SSSR. Poslije predavanja prikazana su dva sovjetska filma.

4.IV.1946. Dr. Rudolf Bičanić govorio je o: KARAKTERISTIKAMA SOVJETSKOG DRŽ. PRORAČUNA.

6.IV. PROF. MILENA KAMENAROVIĆ PREDAVALA JE, na ruskom jeziku: "O BIJEDNIM LJUDIMA" F. N. DOSTOJEVSKOGA"

SVEČANE AKADEMIJE

Prigodom dana koji su povezani s poviješću i kulturom sovjetskih naroda Društvo je priređivalo svečane akademije koje su bile vrlo dobro posjećene, a prisustvovali su pretstavnici Vlade NRH.

6.XI.1945. Priredili su proslavu XXVIII. godišnjice VELIKE OKTOBARSKE SOCIJALISTIČKE REVOLUCIJE u najvećoj zagrebačkoj dvorani u Radničkom domu. Referat je održao Karlo Mrazović - Gašpar, član Izvršnog odbora Narodne Fronte Hrvatske. Zatim je član Hrv. nar. kazališta Emil Kutijaro recitirao stihove Majakovskoga, Na kraju je pod dirigiranjem Milana Sachsa direktora Opere izvedena I. simfonija Dmitrija Šostakovića.

6.XII.1945. u istoj dvorani priredili smo akademiju u čast IX. godišnjice STALJINOVOG USTAVA. Uvodnu riječ održao je potpredsjednik Društva dr. Dane Medaković. Predavanje je održao dr. Sava Zlatarić a kroz radio stanice Zagreb otpjevao je himne Sovjetskog Saveza, Jugoslavije i Hrvatske.

21.XII.1945. Društvo je priredilo akademiju prigodom 66 godišnjice rođenja generalisimusa J. V. Staljina. Predavanje o životu i radu generalisimusa Staljina održao je potpredsjednik Društva dr. Dane Medaković, rektor Vis. ped. škole. Iza toga recitirao je član. Hrv. nar. kazališta Emil Kutijaro PJESMU O STALJINU od N. Isakovskoga. Maša Majer, pianistica izvela je dvije kompozicije Skrbjabin. Marija Crnobori, član Hrv. nar. kazališta recitirala je Čopićevu pjesmu OJ SOKOLE.[...]

21.I.1946. održana je akademija prigodom dana smrti Vladimira Iljića Lenjina. Uvodnu riječ održao je potpredsjednik Društva dr. Dane Medaković, a predavanje o životu i radu V. I. Lenjina Stevo Tomić urednik lista "Naprijed" organa KPH. [...]

20.III.1946. održana je u prostorijama Društva akademije povodom 90 godišnjice smrti velikoga ruskoga matematičara N. I. LOBAČEVSKOGA. Uvodnu riječ održao je dr. Đuro Kurepa, sveuč. prof., predavanje o životu održao je prof. Milenko Sevdić a o radovima Lobačevskoga govorila je dr. Mira Hercigonja.

KONCERTI I DRUGE PRIREDBE.

Društvena Sekcija za muziku nastojala je da u okviru svog djelovanja približi našim narodima djela sovjetskih muzičara, i to u izvedbi samih sovjetskih umjetnika ili putem naših reproduktivnih umjetnika.

20.IX.1945. izvedena je u Hrv. nar. Kazalištu VII simfonija Dmitrija Šostakoviča. Dirigirao je Oskar Danon, direktor beogradske opere koga smo zbog toga naročito pozvali u Zagreb. U izvođenju su sudjelovali članovi simfonijskog orkestra. Radiostanice Zagreb, članovi Orkestra Hrv. nar. kaz. Zagreb i Tršćanske filharmonije. Koncert je ponovljen 22.IX. za sindikate a 24.IX. za građanstvo. [...]

13., 14. i 15.II.1946. Državni ansambl narodnih plesova SSSR priredio je tri koncerta u Hrv. nar. kazalištu koji su imali ogroman uspjeh. Nažalost samo mali broj ljudi mogao je da vidi veliku umjetnost, jer su prostorije hrv. nar. kazališta bile premalene. [...]

IZLOŽBE

Društvo je nastojalo da izlaganjem fotografskog materijala doprinese zbliženje naših naroda s narodima Sovjetskog Saveza i tako bar donekle izbriše tragove reakcionarne fašističke propagande koja je širena o Sovjetskom Savezu u staroj Jugoslaviji, a naročito posljedne 4 godine u tzv. NDH.

S materijalom koji smo primili od VOKS-a iz Moskve Društvo je priredilo pet izložbi i to tri stalne izložbe u izlozima na najprometnijem dijelu grada i dvije u zatvorenim prostorijama. Prva izložba originalnih plakata sovjetskih umjetnika bila je priređena odmah po osnutku Države. Plakati su prikazivali borbu sovjetskih naroda i karikirali fašističke zavojevače. Materijal je bio mjesec i po dana izložen u izlozima "Putnika" u Praškoj ulici. Druga izložba originalnih fotografija iz velikog Domovinskog rada Sovjetskog Saveza. Izložba je također priređena u izlozima "Putnika" te je kroz dva mjeseca privlačila pažnju publike. Dne 19.VIII.1945. otvorili smo u Umjetničkom paviljonu izložbu o BORBAMA CRVENE ARMije I O ZVJERSKO NJEMAČKO FAŠISTIČKOM UNIŠTAVANJU KULTURNIH SPOMENIKA U SSSR. Otvorenju su prisustvovali predstavnici Narodne Vlade Hrvatske, Jugoslavenske Armije te svih političkih i društvenih tijela. Izložbu je otvorio potpredsjednik dr. Dane Medaković. Izložba je bila otvorena 25 dana, a posjetilo ju je 18.000 ljudi. Sve zagrebačke novine opširno su pisale o ovoj izložbi, a ilustrovani listovi donosili su mnogo fotografije o dokumentima njemačkih fašističkih zločinaca.[...]

KURSEVI RUSKOG JEZIKA

Društvo je posvetilo veliku pažnju učenju i propagiranju ruskog jezika, i to naročito zbog toga, što je znanje ruskog jezika u Hrvatskoj vrlo slabo rasprostranjeno, a bez poznavanja jezika je teško raditi na polju kulturne saradnje. Zbog toga je Društvo odmah u početku otvorilo 4 tečaja ruskog jezika ali su zbog neprestanog priliva novih polaznika morala biti otvorena još dva tečaja. [...]

ČITAONICA I BIBLIOTEKA

U prostorijama Društva otvorena je, nakon što su počele dolaziti sovjetske novine i časopisi u mjesecu siječnju čitaonica, koja stoji članovima na raspolaganju. Od knjiga koje nam je poslao VOKS stvoren je temelj naše biblioteke. Članovi Društva koriste se ovom bibliotekom.

NAŠI GOSTI IZ SOVJETSKOG SAVEZA

[...] Dne 24.X.1945. predstavnici našega Društva zajedno sa predstavnicima kulturnog i političkog života grada Zagreba dočekali su poznatog sovjetskog pisca Ilju Erenburga. Istoga dana uveče Ilja Erenburg sašao se u društvenim prostorijama s književnicima, umetnicima i novinarima u društvenim prostorijama s književnicima, umjetnicima i novinarima Hrvatske te je čitao svoja djela i odgovarao na postavljena pitanja. Su-tradan Ilja Erenburg je posjetio zagrebačke Muzeje i Galeriju slika, a navečer je u prepunoj dvorani Radničkog Doma održao predavanje o temi: POBJEDA ČOVJEKA. Predavanje se pretvorilo u manifestacije za Sovjetski Savez i bratstvo našeg naroda s narodima SSSR. [...]

UPOZNAVANJE SOVJETSKOG SAVEZA SA HRVATSKOM [...]

RAZNE AKCIJE [...]

RAD ODBORA U HRVATSKOJ [...]

ZAKLJUČAK

To bi bio prikaz rada našega Društva za prvih devet mjeseci njegovog postojanja. Da bismo mogli pravilno usmjeriti budući rad, potrebno je da se samokritički osvrnemo na propuste i nedostatke u dosadašnjem radu.

1. Naša predavanja iako su bila brojna i većinom vrlo dobro posjećena nisu ni izdaleka mogla da obuhvate sve one teme za koje kod nas postoji interes, i to zbog toga što nismo imali odgovarajućeg materijala za predavanja. Isto tako treba podvući, da nismo uspjeli privući omladinu, naročito studentsku čak ni na ona predavanja, za koja bi ona morala pokazati interes (Omladina u SSSR, O sovjetskoj nauci, O tehničkoj nastavi u Sovjetskom Savezu i t.d.) Nadalje treba priznati da je bilo predavanja, na kojima predavači i pored svog stručnog znanja, nisu dali slušateljima pravilno i potpuno političko osvjetljenje materije koju su obrađivali.

2. Naše sekcije nisu pokazale onakovu aktivnost kakva bi bila poželjna. Veoma mali broj članova radio je u sekcijama.

3. Vrlo je malo učinjeno na poznavanju Sovjetskog Saveza s kulturnim radom u Hrvatskoj, iako smo nekoliko puta dobili zahtjeve iz SSSR u tom pravcu. Isto tako vrlo malo knjiga otpremljeno je iz Hrvatske u SSSR, gdje postoje u bibliotekama velike praznine baš u odjelima za Jugoslaviju.

4. Kontakt našeg Društva s Odborima u Hrvatskoj bio je slab čemu se ima pripisati jedan dio njihove slabe aktivnosti. U vrlo malo slučajeva mogli smo realizirati slanje predavača iz Zagreba u druga mjesta, bilo zbog slabih prometnih prilika, bilo zbog zauzetosti samih predavača. Isto tako i materijal za predavanja koja smo im slali nije bio prvorazredan.

5. Nismo bili u mogućnosti da dnevnoj štampi pružimo dovoljno materijala o Sovjetskom Savezu i to niti članaka a niti fotografija. Međutim pored svih tih nedostataka možemo ipak reći, da je naše Društvo u ovo kratko vrijeme otkako postoji, znatno doprijelo upoznavanju naroda Hrvatske s narodima Sovjetskog Saveza i tako opravdalo svoje postojanje.

U vremenu koje stoji pred nama, mi treba da jače i upornije prionemo za ovaj rad, za što čvršće pozivanje sa Sovjetskim Savezom – za taj plemeniti cilj koje je odavno lebdio pred očima najboljih sinova Hrvatske. [...]

AJ;314-19-76

**430 ДР. ФЕДОР КИСЕЛИЧКИ, СЕКРЕТАР ДРУШТВА ЗА КУЛТУРНУ САРАДЊУ
ЈУГОСЛАВИЈЕ СА СССР – ДИРЕКЦИЈИ ЗА ИНФОРМАЦИЈЕ, БЕОГРАД**

Društvo za kulturnu
sarađnju Jugoslavije sa SSSR
Beograd 19.XI.1948 god.

ДИРЕКЦИЈА ЗА ИНФОРМАЦИЈЕ

БЕОГРАД

Podaci o radu Društva za kulturnu sarađnju
Jugoslavije sa SSSR za mesec oktobar
1948 (rad u Beogradu)

1. 50 godina osnivanja Hudožestvenog pozorišta.

Savezno Društvo je na dan 25 oktobra u Beogradu organizovalo predavanje Milana Đokovića "Istorijski put Moskovskog hudožestvenog pozorišta". Posle predavanja prikazan je film "Majstori scene". Na ovo predavanje bili su pozvani predstavnici javnog i kulturnog života prestonice.

Za pozorišne ljude predviđeno je da početkom novembra se održi predavanje o Stanislavskom.

Povodom ove proslave dnevna štampa, "Književne novine" i časopisi pisali su o Hudožestvenom teatru. Isto tako i časopis našega Društva obeležio je ovaj važan datum.

Osim toga sva pozorišta u zemlji, kao i sva republikanska Društva održali su priredbe povodom ove godišnjice.

2. Filmske pretstave sa predavanjima.

a) Nastavljeno je sa prikazivanjem filmova nagrađenih Staljinskom premijom za rukovodioce i članove Društva. Tako su davani filmovi, "Ališer Navoj", "Seoska učiteljica" i "Legenda o zemlji Sibirskoj".

b) Savezno Društvo u zajednici sa Društvom Srbije u toku ovoga meseca nastavilo je davanje filmova za Kruševac i okolna sela. u toku ovoga meseca davane su pretstave u sledećim mestima: Koponik, Brus, Trstenik, Božurevac, Milutovac, Medveđa, Jasikovica, Veluće, Omašnica, Varvarin, Gornji Katun, Maskare, Obrežje, Ražanj, Rujište, Novi Bračin, Pojate, Kruševac, Pepeljevac, Gaglovo, Konjuh, Bela Voda, i Padež. Ukupno na ovome putu dato je 32 kinopretstava u vremenu od 29 septembra do 11 oktobra. Davani su filmovi "Seoska učiteljica", "Pesma kolhozni polja" i "Cicin". Na pojedinim pretstavama je bilo prisutno od 200-600. Ukupna poseta za sve pretstave 13.900. Veliki deo posetilaca je po prvi put video film. Predavanje u vezi ovih filmova držala je Vojka Bogojević, profesor.

c) U toku ovoga meseca organizovano je za Niš i okolna sela davanje filmova u vezi 31-godišnjice Oktobarske revolucije, sa predavanjima o značaju Velikog oktobra. Na put se krenulo 23 oktobra i do kraja meseca održano je 26 predavanja i kinopretstava u sledećim mestima: Donja Trnava, Gornja Trnava, Vele Polje, Paligraci, Miljkovac, Gornja Toponica, Hum, Kamenica, Donji Matejevac, Gornji Matejevac, Niš, Gornja Vrežina, Oreovac, Malča, Taskovići, Gadžin Han, Grkinja, Gornji Varbeš, Donji Varbeš, Toponica Zaplan, Donji Dušnik, Dragovlje, Liče i Jelašnica. Predavač je bio dr. Fedor Kiselički, sekretar Društva za kulturnu saradnju Jugoslavije sa SSSR. Uz predavanje dati su ovi filmovi: "Lenjin u Oktobru", "Parada Crvene Armije na dan 1. maja 1947 godine", "Pesma kolhozni polja", "Cicin", "Kalhide" i "Set pionira u Gruziji". Na pojedinim predavanjima i kinopretstavama je bilo od 300 - 2500 posetilaca. Ukupna poseta 14.040. Priredbe su održavane pod vedrim nebom ili po školama. Jednoj pretstavi u selu ponekad su prisustvovali seljaci iz više sela.

3. Izdavačka delatnost.

U ovom mesecu izdat je dvobroj našeg časopisa broj 36-37 u čast 31 godišnjice Oktobarske socijalističke revolucije. Osim toga izdata je brošura "Tvorcii socijalističke književnosti" (Laureati Staljinovih nagrada za 1947 godinu).

4. Biblioteka.

Od VOKS-a je dobijeno 133 knjige i 150 časopisa. Pored toga kupljeno je novih 310 knjiga.

Biblioteku je posetilo 1.088 lica. Izdato je na čitanje 2.343 knjige.

5. Poslovnica.

U toku meseca prodato je sovjetskih knjiga i časopisa za sumu od 72.594 dinara.

Izlozi poslovnice su u propagandne svrhe nedeljno jedanput umetnički uređivane. Posebno su izlozi bili uređeni povodom 30-godišnjice od osnivanja KOMSOMOL-a i povodom 50- godišnjice od osnivanja Hudožestvenog teatra.

SMRT FAŠIZMU – SLOBODA NARODU!

Sekretar

Dr. Fedor Kiselički

ПРИЛОГ

ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ ДРУШТВА ЗА КУЛТУРНУ САРАДЊУ ЈУГОСЛАВИЈЕ СА СССР за 1949 годину.

1. СССР У СЛИЦИ, књига илустрација о Совјетском Савезу
2. Филм у СССР, књига о филмској делатности у Совјетском Савезу са око 100 фотографија.
3. ДЕЧЈЕ ПОЗОРИШТЕ У СОВЈЕТСКОМ САВЕЗУ са фоторепродукцијама.
4. АРХИТЕКТУРА И СЛИКАРСТВО У СССР (лауреат стаљинових награда за 1947 г.)
5. ХУДОЖЕСТВЕНИ ТЕАТАР У СССР
6. СОЦИЈАЛИСТИЧКА НАУКА И ТЕХНИКА (лауреат стаљинових награда за 1947 г.)
7. ЖИВОТНИ ЗНАЧАЈ ГРИБОЈЕДОВА (поводом 125 год.)
8. ШЕВЧЕНКО И УКРАЈИНСКА ЛИТЕРАТУРА
9. ПУШКИН, његов живот и његова дела (поводом 150 г.)
10. РАДИШЧЕВ, Лик и дело (поводом 200 год.)
11. ПАВЛОВ, велики совјетски научник

12. СТАЉИН (поводом 70 год.)
13. Литература совјетског периода
14. СОВЈЕТСКО ПОЗОРИШТЕ (са фотографијама)
15. СОВЈЕТСКА ПОРОДИЦА
16. МУЗЕЈ РЕВОЛУЦИЈЕ (са фотографијама)
17. СССР ЗЕМЉА МОЋНЕ АВИЈАЦИЈЕ
18. ЈУГОСЛОВЕНСКО - СОВЈЕТСКИ КАЛЕНДАР за 1950 год.
19. БИБЛИОГРАФИЈА (већ се налази на штампању у Југославији)

AJ;314-19-76

ФЕЗЕ СА ФРАНЦУСКОМ

431 ВЛАДИСЛАВ РИБНИКАР, МИНИСТАР ПРОСВЕТЕ ДФЈ -МИНИСТАРСТВУ ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА ДФЈ, БЕОГРАД

Министарство просвете
Демократске федеративне
Југославије
Пов. Бр. 4
30 марта 1945 год.

МИНИСТАРСТВУ ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА

БЕОГРАД

У вези са вашим актом Пов. бр. 64 од 26 марта т.г. а по питању поновног отварања француске школе у Београду и позивања наставног персонала за ту школу из Француске саопштавам:

С обзиром на прилике у нашој земљи које су наступиле у времену наше народно-ослободилачке борбе, не би било пожељно и не би било ни у интересу саме француске школе у Београду да се у нашу земљу врати особље које тражи Претставништво француске школе и старешина француске цркве у Београду.

Неоспорна је чињеница да је наш католички клер, а међу њима нарочито фратери, био у огромној већини у редовима наше издајничке реакције, па чак и у првим редовима фашизма, те стога сматрам да не би било опортуно да буде на тој школи запослен персонал из редова фратара који тражи Претставништво француске школе и старешина француске цркве. Нарочито не би било то опортуно сада док борба још траје и док је у народу још свежа претстава издајничке улоге већине фратара за време борбе.

Сматрамо да је у интересу саме школе, да у њој буде наменшено лаичко особље.
Смрт фашизму - Слобода народу!

Министар просвете,
Владислав Рибникар

AJ;313-1-3

432 ЈОЖЕ БРИЛЕЈ, НАЧЕЛНИК ПОЛИТИЧКОГ ОДЕЉЕЊА У МИНИСТАРСТВУ ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА ДФЈ - МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ДФЈ, БЕОГРАД

Ministarstvo inostranih poslova
Demokratske Federativne Jugoslavije
Pov. Br. 2717
1 avgusta 1945 g. Beograd

Ministarstvu Prosvete Demokratske Federativne Jugoslavije
Oteku za kulturne veze

Beograd

Ministarstvo inostranih poslova primilo je od Jugoslovenske Ambasade u Parizu akt sledeće sadržine:
"Društvo prijatelja nove Jugoslavije "France - Jougoslavie", zahtijevalo je od francuskog Ministarstva spoljnih poslova odobrenje za upućivanje jedne kulturne misije u Jugoslaviju u cilju uspostavljanja što tješnjih

veza između Jugoslavije i Francuske. Od istog Ministarstva dobili su odgovor da do odašiljanja misije može doći; ako ova Ambasada izrazi želju u tom pravcu.

Misiju bi sačinjavali Jean Mousset, lektor slovenskih jezika na Sorboni sa dva saradnika. Isti bi ostali u zemlji od 2-3 mjeseca u cilju da iznesu francuskoj javnosti svoja zapažanja. Svi članovi ove misije su u sadašnjem radu pokazali najveću ljubav i interesovanje za razvoj prilika u našoj zemlji. Osim toga, najveći dio svih pisanih dokumenata o borbi naših naroda i o prilikama u našoj zemlji, je djelo Mousset-a. On je sada sekretar društva "France-Jougoslavie" i u isto vrijeme najaktivniji član tog društva. S obzirom da su ovo vrlo ugledne ličnosti i da bi po njihovom povratku mogli pisati i govoriti o stvarima koje su vidjeli u našoj zemlji a obzirom da je istima mnogo stalo da što više populariziraju borbu i uspehe naših naroda, mi se na Vas obraćamo da nas obavijestite da li možemo preduzeti mjere da ovu misiju što prije pošaljemo.

U najskorije vrijeme uputićemo vam sav materijal koji govori o nama, izdat od strane ovoga društva.

Ova Ambasada ima čast da Vas umoli, da po ovome što prije odgovorite da bi mogla izaći u susret zahtjevu ove organizacije".

Ovo Ministarstvo odgovorilo je Ambasadi da se članovima pomenute misije odobrava dolazak.

U saopštenju prednjeg Ministarstvu inostranih poslova je čast moliti Ministarstvo Prosvete da se ona pobrine da boravak ove Kulturne misije bude što prijatniji i korisniji za našu zemlju.

Smrt fašizmu - sloboda narodu

Po naredbi ministra
Načelnik političkog odeljenja
Pukovnik Dr. J. Brilej

Ministarstvo prosvete FNRJ

Odeljenje za kulturu

Misija je posetila Jugoslaviju (O čemu je pisano i u štampi). Mousset je održao predavanja.

Dopis ad acta.

v.d. načelnika
[подпис нечитак]

AJ;313-1-5

**433 ДИРЕКТОР ФРАНЦУСКЕ ШКОЛЕ У СКОПЉУ - МИНИСТРУ ЗА НАРОДНУ ПРОСВЕТУ
МАКЕДОНИЈЕ У СКОПЉУ**

ACADEMIE DE GRENOBLE

Labor improbus onia vineit

1919

College Franca 16 de Skopje

Френски колеж во Скопие

Direction

Charles- H. Doerr,

Helene-Am. Doerr

Пов .Бр. 4

21 август 1945 год.

улица 71 Но 15.

Скопие, Македонија

До Негове Екселенција
Господин Министер за Народна просвета

во СКОПИЕ

Господине Министре,

7 октобар 1918 год., после победата од савезничките войски на Источен (Солунски) Фронт, за време првиот светски рат 1914-1918 год., Скопско становништво замоли за интервенција од Маршал Франше д'Епере, тога главен командант на Источната војска, при компетентните Француските власти, да се отвори Француска школа во СКОПИЕ.

Потписан ДЕР, Шарл-Денис, директор на францускиот Колеж во РЕМС, Мари, Француска, мобилисан во Источната војска, беше одреден од стране неговите Шефови да оствари желбата на Скопското становништво. Уште 8 октобар 1918 год. г. ДЕР организира настава во I-а Мушка Гимназија и работи тамо до 1 март 1919 год., кога зградата ѝа уступи на месната настава. Од 390 ученици кои ги следуваа неговата настава, многу живеат денеска во Скопие и можат, по потреба, да го посведочат ова.

6 март 1919 год. Влада од Београд ѝа одобри новата школа под име "Француско-Српска школа" во Скопие и у исто време именува Шарл ДЕР како професор за француски јазик во I-а Мушка гимназија во Скопие, каде он предават непрекидно до 1 април 1941 год., кога беја затворени сите школи во нашиот град.

Со Министерски декрет од Београд Но 2.954 од 19 февруар 1931 год., Скопска француско-српска школа, ставена од француска влада под љуридикција на "Академиа (Универзитет од Гренобл, Изер, уште од 12 јануар 1923 год., доби "ПРАВО ЈАВНОСТИ" во Југославија. Јуни 1940 она беше ставена и под љуридикција на Париската Академиа.

Француски Колеж во Скопје

21-VIII-1943

до Господин Министер за народна просвета на Македонија

Со Министерски декрет од Софија Но 2.570 од 12 септембар 1941, окупаторските власти овластиа француско-српската школа во Скопие да продолжи својата активност под име "Скопски Француски смесен Колеж" и му наложиа програми и уредби за полни мешовити гимназии-лицеи.

Со писмо Но 383 од 24 јануар 1945 год. Господин Димче Мире, тога повереник за народна просвета во Македонија, Ваш претходник, нареди да се затвори нашиот Колеж, без да даје разлики за таја мера.

Во меѓувремето, зградите на францускиот колеж во Скопие, кои се наша ЛИЧНА својина, значи ПРИВАТНА, својина токмо докажана на членовите од комисијата одредена од Г. Мире да изврши потпис на наше имание, беја завземени од јединици на југословенската армија, - културни отсек од V. армија. Поред интервенцијата од француските власти мије не сме успеале уште да се ослободиме нашите згради.

Како борец во француските војски на Источен Фронт од 1915 до пролет 1919 год., припаден на Српската војска - Етапни служби - (војно-железничка инспекција) од 16 октобра 1916 год. до 1 март 1919 год. ранат на Македонската територија и похвален три пати, Шарл ДЕР ѝе посветил сите своји физички снаги и сите своји материални средства за да се оствари негов идеал: "Образование Скопската Младина" и при тоа никако не занимаеи се политика, нити со вера. Француско-Српска Школа исто и Скопски Француски Колеж биле секогати и широко отворени за сета трудолюбива младина од Скопие и негова околија, за СИРОМАСИ како и за БОГАТИ, без разлика на порекло, народност или верска припадност.

Шарл ДЕР, како и сите членови од негова породица исто и сите негови соработници, се трудили секогаш да бидат длабого лоялни и со највисок респект према Законите, Уредби или Установи од земјата која им дала госторпимство и која високо исповедаше своји пријателски чувства спрема своја стара савезница ФРАНЦУСКА.

Денеска, кога ѝе ратов принципиелно свршен, во момент кога југословенските федеративни власти, во лице од нифниот славен Шеф Маршал ТИТО и неговите најдобри сатрудници, упутуват топап апел за отворено и предано соработување меѓу сите добри волји, "Скопски Француски Колеж" се позива на својата изјава предадена на "Градскиот Н.О.Ф." и на Вашото поверенство 2 децембар 1944 год. и со сегашнова Ви поновува своја полна оданост на каузата од

Нова Федеративна Југославија а по специално од МАКЕДОНИЈА и моли од Ваша висока благонаклоност за

"потребни одобренија за продолжување неговата школска активност"

увееравајеи Вас у својата полна и лоялна колаборација во озбилните проблеми за образование и практична и рационална настава на Македонската Младина, во полна согласност со Закони и Уредби кои постејат и кои ќе се издадат после.

Пракаски го во престоницата на Нова Федеративна Југославија својот ПРВ Амбасадор, Господин ЖАН ПАЙАР, влада на Француската Република Ви дава сѐкаш доказ за нејзина жива желба за тесна и незаинтересована колаборација измеѓу Југославија и Француска како во културно така и во економско поле.

Францускиот Колеж во Скопие

21-VIII-1943

До Господин Министер за народне просвете на Македонија

Наша два народа се надахнати со исти идеал, за чије остварение они толку трпејат и толку жрвувајат, али за коие имаат потреба од сите добри воли на нивните синови, Големи и мали.

Управа на Скопски "Француски Колеж" ѝе секогаш и радо на Ваше полно расположение да со Вас утврди и изврши лoјално и искрено сите облици од будуче соработување.

Изволите да примите, Господине Министре, уверение за наше одано и одлично уважение.

COLLEGE FRANCAIS de SKOPIE

ФРЕНСКИ смесни КОЛЕЖ во СКОПИЕ

la Directouri Charles Doer

AJ; 313-8-29

**434 Н. МИНЧЕВ, МИНИСТАР ЗА ПРОСВЕТУ МАКЕДОНИЈЕ
- МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ДФЈ, БЕОГРАД**

Министарство на народна просвета

Демократска федеративна Југославија

Бр. 4773

6.9.1945 год. СКОПЈЕ

**ДО МИНИСТЕРСТВОТО НА ПРОСВЕТАТА
НА ДЕМОКРАТСКА ФЕДЕРАТИВНА ЈУГОСЛАВИЈА
(Одделение за школство)**

БЕЛГРАД

Во Скопје постоеше француски приватен колеж, чии сопственик и директор беше Шарл Дер.

Врз основа на решението на Президиумот на АСНОМ за затворање на приватни школи, Повременство на народната просвета со решение бр. 383 од 24.I.1945 год. го затвори приватниот колеж.

Самиот колеж беше раководен на чисто трговинска база и од тоа Шарл Дер спечели доста пари.

Раководейки се од тоа и предположуејќи да во нова демократска Титова Југославија, нема да се разрешават по принцип приватни школи поверенитана тугици во кои што може лесно да се загнезди реакцијата, како и тоа да отварањето на овој колеж би можело да послужи како преседан та и други да побарат да им се отворат приватни школи, Министерството стои на тоа да не му се дозволи на колежот да работи, бидејќи во Скопје, во гимназиите, се преподава француски јазик.

Но ако други разлози диктират да се измени тајна одлука, Министерството на федерална Македонија моли да му дајте инструкции како да постапи.

Испраќајамо молбата на Шарл Дер до Министерството на просветата.

С. Ф. - С. Н.!

МИНИСТЕР НА ПРОСВЕТАТА:

Н. Минчев

AJ; 313-8-29

**435 ВИЦЕ ЗАНИНОВИЌ, ЗАМЕНИК НАЧЕЛНИКА ОДЕЉЕЊА ЗА ШКОЛСТВО У
МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ДФЈ - МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ МАКЕДОНИЈЕ,
СКОПЈЕ**

Ministarstvo prosvete

Demokratske Federativne Jugoslavije

Br. 3959

septembra 1945 год. Beograd

MINISTARSTVU PROSVETE MAKEDONIJE

Skoplje

U vezi akta Ministarstva prosvete Makedonije br. 4773 od 6-IX-1945 godine i u vezi sa pretstavkom Šarla Dera od 21-VIII-1945 godine ovo Ministarstvo saopštava da postoje samo državne škole, pa je prema tome nemoguće doneti iznimno odobrenje za pomenutu školu bez obzira na dosadašnji rad ove škole
SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

AJ;313-8-29

Za načelnika Odeljenja za školstvo,
Vice Zaninović

**436 СЕКРЕТАР МИП-А ДФЈ - ПРЕТСЕДНИКУ КОМИТЕТА ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ
ФНРЈ, ВЛАДИСЛАВУ РИБНИКАРУ, БЕОГРАД**

Demokratska Federativna Jugoslavija
Ministarstvo inostranih poslova 28.III.1946
Beograd

Pretsedniku Komiteta za kulturu i umetnost
drugu Ribnikaru

Beograd

U prilogu vam dostavljamo na uvid i znanje izvadak iz izveštaja Marka Ristića, našeg Ambasadora u Parizu, od 13.III.46.

Smrt fašizmu - sloboda narodu!

P.S. Ujedno se prilaže prepis
telegrama koji smo danas iz
Pariza primili

Po naredbi
Pomoćnik ministra
Sekretar
[нечитак потпис]

ПРИЛОГ:

Izvadak iz izveštaja Marka Ristića, našeg Ambasadora
u Parizu, pod br. Str. Pov. 59, od 13.III.46

U kulturnom i propagandnom smislu bilo bi izvanredno dobro da u što skorijem roku dođe do osnivanja one zamisli o kojoj su mi govorili, vraćajući se iz Londona, i drug Kardelj i Vlada Dedijer, to jest da se u Francusku pošalju "na gostovanje" izvesni intelektualci kao što su Ivo Andrić, Mih. S. Petrović, itd. (Ova dva imena pomenuli su i Kardelj i Dedijer, i takav izbor izgleda mi u svakom pogledu odličan.) Ušli bi u obzir po mom mišljenju ljudi kao što je Vejvoda, ili kao što je dr Siniša Stanković (koji mi je i sam izjavio sličnu želju). Dobro bi bilo, pošto se radi konkretno o Trstu, da dođu i neki ugledni saradnici knjige Oko Trsta, koji znaju francuski, Moram ponova da napomenem da je zaista krajnje vreme da se u Beogradu osnuje Društvo za kulturnu saradnju s Francuskom, i da se uopšte najzad otpočne sa omogućavanjem i razvijanjem kulturnih veza sa Francuskom. Na tome polju i Čehoslovačka i Poljska i Sovjetska Unija rade veoma mnogo, dovodeći u Pariz svoje književnike i intelektualce, pozivajući sebi pojedince ili čitave grupe intelektualaca, novinara itd. Ovde na licu mesta mogao sam se uveriti koliko je to korisno. I, dok mi Bogomolov sa svojom posetnicom, šalje čitavu gomilu novih prevoda iz sovjetske literature objavljenih od najrazličitijih izdavača dajući mi tako zvanični aprobat, mi, kao što sam ti već opširno izložio u svome pismu od 24 januara 1946 koje sam ti poslao u London i koje je ostalo bez odgovora, postavljamo takve uslove da praktično onemogućavamo prevodenje naše literature na francuski, tj upoznavanje Francuza sa našom kulturom. Potrebno bi bilo početi prevoditi na naš jezik francuske pisce, moglo bi se naći mnogo stvari i iz tzv. književnosti Rezistencije. Mislim takođe da bi bilo vrlo dobro pozvati što pre u goste neke francuske književnike, na primer Aragona i Elsu Triolet koji su bili jesenas pozvani u Moskvu i u Prag, gde su održali konferencije i gde su, i u Moskvi i u Pragu, zaista bili nošeni na rukama.

Preduzeli smo već izvesne korake da bi se društvo France-Yougoslavie ponovo aktiviziralo. Imamo u projektu izdavanje jednog reprezentativnog časopisa, ilustrovanog i dobro opremljenog koji bi izlazio u izdanju France-Yougoslavie i kome bismo mi morali dati neophodno potrebnu iako diskretnu podršku i pomoć. Za taj časopis trebalo bi da nam se iz zemlje pošalje što više probranog materijala, naročito slika, kako fotografija, tako i reprodukcija, probranih naravno sa naročitim obzirom na to da će časopis izlaziti u Parizu.

AJ;314-4-16

**437 СРЕТЕН МАРИЋ САВЕТНИК У АМБАСАДИ ФНРЈ У ФРАНЦУСКОЈ
- КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ, БЕОГРАД**

Ambasada Federativne Narodne Republike

Jugoslavije u Francuskoj

Pov. Br. 2670

15 oktobra 1947 Pariz

Predmet: Izveštaj o Assoia-
tion France-Yougoslavie

КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ

Beograd

Pitanje Udruženja Francuska - Jugoslavija odugovlačilo se preko celog leta zbog toga što za vreme letnjeg raspusta pa sve do početka "sezone" skoro niko od Francuza s kojima bi trebalo razgovarati nije bio u Parizu. Običaj da se preko leta ide na kongrese i turneje u inostranstvo i na odmor ne mora i u planine toliko je uzeo maha, da do početka oktobra svaki kulturni život i rad u Parizu skoro potpuno zamire.

Stanje u Udruženju Francuska - Jugoslavija nije nimalo ruzičasto. Iz priložene liste članova uprave i codite de patronage vidi se da je uprava sastavljena od najuglednijih pariskih ličnosti. Ali ti su ljudi toliko zauzeti vlastitim stručnim poslom i, istovremeno birani u toliko raznih uprava i patronaža da je njihov uticaj na rad Udruženja ravan nuli. Udruženje, ovakvo kakvo je sada u stvari zavisi od predsednika, g. Rene Cassina, potpredsednika Državnog saveta i od ljudi oko njega, ljudi koji u stvari do danas nisu pružili nikakve dokaze svoje dobronamernosti prema našoj zemlji. Na pr. jula meseca tg. udruženje se interesovalo za tri stvari: 1) Za odlikovanje medaljom de la reconnaissance francaise glumca Mihaila Kovačevića, 2) za stipendije naših studenata u Francuskoj, 3) za pitanje dolaska u Francusku 100 naših radnika omladinaca na dobrovoljan rad. Odlikovanje Mihaila Kovačevića, pariskog trećerazrednog glumca, Jugoslovena poreklom predstavlja gest vrlo sumnjivog značaja, vrlo dvosmislenog. Cassin je lično predao odlikovanje Kovačeviću, koji se u svom govoru prikazao kao predstavnik jugoslovenskih intelektualaca za vreme prošlog rata u Londonu. U govoru Cessinovu nije bilo ni reči o Novoj Jugoslaviji. I sama ideja da se prvo odlikovanje koje je izdejstvovalo Udruženje preda jednom Mihailu Kovačeviću koji niti uživa makakav ugled u Parizu, niti ima ikakve veze sa Novom Jugoslavijom baca jasnu svetlost na mentalitet uprave Udruženja.

Mešanje Udruženja u pitanju stipendija francuske vlade našim studentima još je čudnije. Da ne ulazimo u pojedinosti, tu je Udruženje sasvim na svoju, ruku, radilo nasuprot našim interesima i Ambasada je muke imala dok je ukočila njegov rad.

Akciju koju je pokrenulo Udruženje za dolazak naših radnika omladinaca na rad u Francusku na nekom od velikih objekata koji su doskora bili u radu ima skoro saboterski karakter. Ti omladinci su trebali da dođu za uzvrat na odlazak francuskih omladinaca na Omladinsku prugu u Jugoslaviju. Međutim u Francuskoj objekti koji su bili u pitanju nisu bili podizani dobrovoljnim već najamnim radom, tako da bi ustvari naših sto omladinaca trebalo da radi za privatna francuska akcionarska društva koja su imala ugovore sa državom. Udruženje je sve činilo da stvori što veći publicitet za svoj predlog i da se prikaže u najlepšem svetlu međunarodne solidarnosti i saradnje i uzajamne pomoći naša dva naroda, tako da bi naše odbijanje da pristanemo na taj predlog izgledalo što ružnije.

Najaktivnija ličnost u Udruženju, glavni inicijator i neumoran intrigant je profesor Sikard koji bi možda, da je Udruženje vrlo jako, puno aktivnih članova, mogao katkad, kanalisati, biti i od koristi, dok je ovako pravi zao duh Udruženja. Moralno i politički vrlo sumnjiv on je sa svojim isto toliko sumnjivim prijteljem Jacques Augarde-om, MRPeovcem, narodnim poslanikom i, na nesreću, predsednikom Parlamentarne grupe prijateljstva francusko-jugoslovenskog u Narodnoj Skupštini, začetnik mnogih tobože dobronamernih i korisnih predloga koje Ambasada jedva uspeva da neutrališe. Mnogi drugi aktivni članovi Udruženja, kao na pr. Duval, koji je dugo godina živeo u Beogradu, nisu ništa bolji. Zbog svega toga nije čudo da je aktivnost Udruženja skoro ravna nuli. Udruženje ne izdaje list, ne štampa posebne publikacije, ne organizuje predavanja. Ono jedino što katkada služi da se pod njegovim platonskim okriljem održi koje predavanje spremljeno drugde tuđom inicijativom. Broj njegovih članova u Parizu iznosi 238, što je više nego bedno kad se uzme u obzir broj ljudi

voljnih da se učlane. Zato članovi Ambasade, pored usmenih žalbi dobijaju često pisma u kojima se razne ličnosti žale kako su se pismeno prijavili i nisu dobili nikakvog odgovora.

Broj naših prijatelja u Parizu, a isto tako, ako ne i više u provinciji, neobično je veliki. Postoji kod Francuza već jedna tradicija prijateljstva prema Novoj Jugoslaviji kao što kod izvesnog dela, naročito provincijskog, građanstva postoje još uvek žive simpatije prema savezniku iz prošlog rata koje bi se u mnogome, i pored neprijateljske propagande, dale pravilno aktivizirati. Za sve je to potrebna jedna aktivna dobro organizovana centrala Udruženja France-Yugoslavie u Parizu. Glavna smetnja do sada da se to ostvari bila je i jeste uprava Udruženja sa Cassinom na čelu. Pokušaji da se u Upravu uvedu aktivniji ljudi, kao što je bio pokušaj sa urednikom Humanitea Carrelom, propali su, pored manjih, ličnih razloga, pre svega zbog toga što Cassin nije hteo da trpi pored sebe čoveka tako suprotnih gledišta, a verovatno je da on ne bi trpeo nikoga ko bi pokušao da Udruženju dade poleta, tim pre što bi ti ljudi, ukoliko ljudi od ugleda, neminovno bili sasvim suprotnih političkih shvatanja nego što su njegova.

Međutim svi naši prijatelji su mišljenja da je zbog velikog ugleda koji uživa vrlo nezgodno pokušati smeniti Cassina. Pokazalo se da je isto tako nemoguće nametnuti mu kao aktivne saradnike u centralnu upravu ljude koji bi oživeli njen rad i dali joj i suviše oštro drugi pravac. Jedno vreme mnogi naši prijatelji mislili su da bi možda bilo najbolje pustiti staro Udruženje da životari takvo kakvo je a nezavisno od njega osnovali jednu masovnu organizaciju prijatelja Nove Jugoslavije. Ali, bez obzira na teškoće na koje će u današnjoj situaciji naići osnivanje takvog jednog udruženja, bez obzira i na njegovu neminovnu političku jednostranost, pokazalo se veoma potrebno da se staro Udruženje ukoliko je više moguće aktivizira i oživi. Novo udruženje (a namisao njegovog osnivanja nije napuštena) ne bi moglo vršiti mnoge funkcije za koje je podobno već postojeće Udruženje, a ono osim toga još i ne postoji i nije sigurno kada će i da li će nastati.

Problem je sav u tome kako da Cassin ostane predsednik a da Udruženje ipak postane aktivno. Ambasadu se čini da je sledeće rešenje u prilikama u kojima se danas nalazi Udruženje jedino moguće i da ima prilično izgleda na uspeh.

Do sada je sav rad i sva inicijativa u Udruženju poticala od njegove uprave, retko kada od nekog izuzetno uglednog člana. Ako bi se, pored nešto malo osvežene uprave, na sledećoj skupštini Udruženja uslovo da se pored centralne uprave organizuju stručne sekcije (lekara, pisaca, filmska sekcija, sindikalne sekcije, itd.) onda bi se celi karakter i aktivnost Udruženja sasvim izmenili. Dosadnja sva inicijativa poticala je od centralne uprave, sada bi ona najvećim delom poticala od sekcija. Sekcije bi se brinule da dadu materijal za časopis, one bi organizovale predavanja i slično, one bi prikupljale članove itd. U sekcijama ne bi vodeća mesta morali zauzimati ljudi najvećeg ugleda a s malo slobodnog vremena i volje da se posvete tome poslu. Tu bi naši prijatelji mogli slobodnije razviti delatnost organizacija po sekcijama imala bi u ovoj situaciji i tu prednost što se ne bi sve moralo staviti na jednu kartu: ako, recimo, od 15 sekcija 10 budu uspešno radile a 5 ostanu pasivne, još je uvek uspeh zadovoljavajući, dok je ovako sve zavisilo od jednog čoveka.

Tek kada se Udruženje u Parizu stavi na zdrave noge i aktivizira, može se preći na posao definitivnog organizovanja i aktiviziranja Udruženja u provinciji. Tamo je za nas situacija mnogo povoljnija i problem mnogo jednostavniji. Do sada je glavna smetnja cvetanju provincijskih organizacija bio nedostatak jedne jake inicijativne centrale.

Što se tiče finansijskog problema (administrativni troškovi, pokretanje časopisa, kirija za lokal itd.), bar u prvo vreme troškove bismo morali mi da snosimo. Tek mnogo kasnije bi članarina mogla bar u manjoj meri da olakša taj teret. Udruženje Francuska-Čehoslovačka u Parizu prima zbog kulturne konvencije od francuskog ministarstva inostranih poslova godišnju subvenciju u iznosu od 200 000 franaka pa ipak glavni deo troškova Udruženja snosi čehoslovačka vlada posredstvom Udruženja čehoslovačkih emigranata u Francuskoj. To je jedno dosta delikatno pitanje koje bi trebalo posebno razmotriti. Niukom slučaju se ne bi smelo dozvoliti da Udruženje Francuska-Jugoslavija prima pomoć iz ma kakvih tajnih fondova. Njegovi računi moraju biti takvi da mogu biti svakom pokazani.

O tome pitanju detaljnije će razgovarati prvi savetnik ove Ambasade, drug Šakota, koji ovih dana stiže u Beograd.

Vrlo važan problem, naročito u slučaju jačeg oživljavanja rada Udruženja, predstavlja oskudica dokumentarnog materijala o našoj zemlji. Ambasada i sada svakodnevno dobija pisma u kojima razni profesori,

učitelji, omladinske organizacije, privatna lica, traže da im se dostave brošure, gramofonske ploče, geografske karte sa novim granicama, tekstovi zakona, itd. itd. Mi retko kad možemo da zadovoljimo te zahteve za radio emisije naše muzike koje se daju jedared mesečno naručili smo ploče iz Praga. Bilo ih je dovoljno za dve emisije, za treću već ne znamo šta ćemo. Nove granice smo na starim kartama ubeležavali svojeručno, itd. Bilo bi potrebno da Ambasada bude snabdevena svim raspoloživim materijalom, naročito svim novijim publikacijama na francuskom i engleskom jeziku. Za škole i profesore koji nam traže materijal, potrebni su albumi fotografija o životu i radu u Novoj Jugoslaviji, kratke i slikovite statistike, grafikoni itd. Ukoliko bi se Udruženje aktiviziralo te potrebe bi postale sve veće i prešnije

Ako bi se predloženo izvelo, svi su izgledi da bi Udruženje krenulo s mrtve tačke. Naravno, njegova aktivnost i značaj mogli bi biti mnogo veći u svakom slučaju, kada bi ono imalo jednu centralnu upravu aktivnu i zbilja dobronamernu, ali ako Cassin treba da ostane na čelu situacija u tom pogledu ne može da se menja. Ima uostalom dosta izgleda da on organizovanju i radu sekcija neće praviti smetnje; Udruženje je dosadanjim radom dovedeno do ruba propasti i ono se u stvari, ako ovako produži, ubrzo mora raspasti. Cassin zna da mi društvo, ovakvo kakvo je do sada bilo, nećemo pomagati ni u kom pogledu, zbog vlastitog ugleda ne može dozvoliti da društvo propadne njegovom krivicom. On je danas spreman na mnoge ustupke koje ranije ne bi činio

Dostavljeno:

- 1) Ministarstvu inostranih poslova
 - 2) Komitetu za kulturu i umetnost
- AJ;314-4-16

p/n Ambasadora
Savetnik
Sreten Marić

ВЕЗЕ СА ЧЕХОСЛОВАЧКОМ

438 *МАРТИН МЕНЦЕЈ, ПОМОЋНИК МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ ДФЈ, ОДЕЉЕЊЕ ЗА НАРОДНО ПРОСВЕЋИВАЊЕ – МИП-А ДФЈ, БЕОГРАД*

Министарство просвете
Демократске федеративне Југославије
Одељење за народно просвећивање
Бр. 6816
24 новембра 1945 год. Београд

МИНИСТАРСТВУ ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА ДФЈ

БЕОГРАД

Приликом прославе 29 новембра, дана ослобођења Чехословачке, Ambasada Демократске Федеративне Југославије приређује изложбу наше књиге у циљу зближења и упознавања чехословачких и наших народа. У ту сврху Министарство просвете ДФЈ донело је одлуку под бр 6727 од 23.V.1945 год. да се Ambasadi ДФЈ у Прагу стави на расположење изврстан број књига.

Молимо да се најхитније омогући одашиљање тих књига уз пропратни допис.

ПРИЛОГ:

3 пакета књига, тежине
Пропратни допис Секретару
Амбасаде ДФЈ
AJ;313-11-37

Помоћник
Министар просвете,
Мартин Менцеј

439 *ПОСЛАНСТВО ЧЕХОСЛОВАЧКЕ РЕПУБЛИКЕ У БЕОГРАДУ – МИП-А ДФЈ, БЕОГРАД*

MINISTARSTVO INOSTRANIH POSLOVA DEMOKRATSKE FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE
U BEOGRADU

Број: 4080/1945

Poslanstvo Českoslovačke republiky ima čast javiti Ministarstvu inostranih poslova Demokratske federativne Jugoslavije sledeće:

Čehoslovačko ministarstvo škola i narodne prosvete u Pragu u želji da se obnove i opet uspostave što najtesnije veze u pogledu saradnje škola, kulturnih i naučnih institucija obeju zemalja spremno je da na temelju reciprociteta dodeli trojici učenjaka iz Jugoslavije stipendij u iznosu od po 30.000 Kčs i trojici studenata jugoslavneskih visokih škola stipendij u iznosu od Kčs 20.000 i to za studij u školskoj godini 1945/1946 od oktobra do juna. U obzir dolaze studenti koji hoće da pre svega studiranju česki ili slovački jezik, literaturu i historiju.

Poslanstvo Čehoslovačke republike moli Ministarstvo inostranih poslova DFJ i očekuje da će biti sa strane DFJ ova ponuda primljena kao izraz bratskih osećaja naroda Čehoslovačke prema narodima Demokratske federativne Jugoslavije.

U slučaju da Ministarstvo prosvete DFJ primi ponudu Čehoslovačkog Ministarstva škola i prosvete Poslanstvo Čehoslovačke republike moli da mu se odmah ljubazno javi spisak određenih kandidata za stipendij i da se kod svakoga imena kandidata navede šta želi da u Čehoslovačkoj studira eventualno i kod kojeg profesora i na kojoj visokoj školi.

Poslanstvo Čehoslovačke republike koristi i ovu priliku da uveri Ministarstvo inostranih poslova DFJ o svom dubokom poštovanju.

U Beogradu 3.IX.1945.

AJ;313-1-2

440 ДР АНТОН КРЖИШНИК, МИНИСТАР СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ ДФЈ, БЕОГРАД

Демократска федеративна Југославија

Министарство социјалне политике

Пов. Бр. 592

2-XI-1945 год. Београд

На основу извештаја нашег Посланства у Чехословачкој Пов. број 78 од 6-X-1945 г. које се односи на смештај Југословенске деце у Чехословачкој, а по овлаштењу Претседништва Министарског Савета Пов. бр. 725 од

ОДЛУЧУЈЕМ:

1) Да се пошаље 100 наше деце од 7-12 година на опоравак у Чехословачкој од 2 и по до 4 месеца и да се сместе у једно опоравилиште које ће у сарадњи са Савезом пријатеља Титове Југославије у Брну одредити делегати овог Министарства.

2) Да се с децом упуте 4 наставника, 4 васпитача и 1 здравствена сестра, а њихов избор да се изврши по предлогу Централног одбора УСАОЈ-а.

3) Да се упуте као делегати овога Министарства другарица Олга Лекић, чиновник овога Министарства и друг Илија Босанац, чиновник Министарства просвете ДФЈ., који би водили бригу и надзор над целокупним радом децјег опоравилишта у Чехословачкој. Сем тога њихова би дужност била да ступе у везу са Савезом пријатеља Титове Југославије у Брну ради координирања акције која се тамо води у корист југословенске деце, као и са тамошњим установама социјалне заштите деце и младежи.

4) Да се хитно приступи организацији транспорта за Чехословачку и да се о доласку наше деце у Праг телеграфски извести наше Посланство ради потребних мера за прихватање наше деце у Прагу, као и Чехословачко Посланство у Београду.

5) Да се евентуални путни и други трошкови подмирују из кредита који је у ту сврху створен. Издатке из тога кредита одобраваће одређени делегати, а по повратку поднеће свом Министарству правдајућа документа.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ

Министар
социјалне политике,
Др Антон Кржишник

AJ; 313-1-3

**441 ДР. БОГДАН СТОЈИСАВЉЕВИЋ, В.Д. НАЧЕЛНИКА ОДЕЉЕЊА ЗА КУЛТУРУ У
МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ДФЈ - ПОМОЋНИКУ МИНИСТРА ИНФОРМАЦИЈА,
БЕОГРАД**

Ministarstvo prosvete DFJ

Odeljenje za kulturu -

Veza s inostranstvom

Br. 7026

Beograd, 28 novembra 1945

Pomoćniku ministra informacija

Beograd

Andrej Vrbacki, urednik ZAS-a u Bratislavi, preveo je sledeća dela na slovački jezik:

1. Ivo Andrić - Novele (2 knjige SKZ)
2. Branislav Nušić - Gospođa Ministarka, Narodni poslanik i Priče.
3. Bora Stanković - Nečista krv.

Andrej Vrbacki moli da mu se dozvoli štampanje ovih prevoda. Pošto pitanje autorskog prava još nije regulisano, a koliko nam je poznato to spada u nadležnost Ministarstva informacija, molimo vas da se vi sa svoje strane zauzmete da se Andreju Vrbackom izda dozvola za štampanje naznačenih dela.

Napominjemo još da su Gospođa Ministarka i Nečista krv bili štampani već ranije te prevodilac traži samo dozvolu za drugo izdanje.

Molimo vas da nas o ishodu vašeg rešenja izvolite obavestiti kako bismo Andreju Vrbackom mogli što pre odgovoriti.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

v.d. načelnika

Odeljenje za kulturu,

[потпис нечитак]

AJ;313-10-35

442 МИНИСТАРСТВО СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ ДФЈ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦЕ ОДРЖАНЕ У МИНИСТАРСТВУ СОЦИЈАЛНЕ ПОЛИТИКЕ ФНРЈ

26-I-1946 ГОД. ПОВОДОМ ПОНУДЕ ЧЕХОСЛОВАЧКЕ ВЛАДЕ ДА ПРИМИ

У ЧЕХОСЛОВАЧКОЈ НАШИХ 3000 ОМЛАДИНАЦА УЧЕНИКА - ЗАНАТА.

Присутни:

- 1) Милица Кићевац, Милан Жугаљ и Вера Крстић из Министарства соц. пол. ФНРЈ;
- 2) Марко Вучковић, из Претседништва владе ФНРЈ;
- 3) Др. Ивковић, из Министарства народног здравља ФНРЈ;
- 4) Инж. Галековић, из Министарства индустрије ФНРЈ;
- 5) Влатка Бабић, из Министарства просвете ФНРЈ;
- 6) Бузелић, из Министарства трговине и снабдевања ФНРЈ;
- 7) Поштић, из Министарства саобраћаја ФНРЈ;
- 8) Дана Вучковић, из Централног одбора УСАОЈ-а и
- 9) Илија Блануша из Главног Одбора ЈСРНЈ

Пошто су сви присутни чланови упознати са садржајем извештаја југословенске комисије, која се вратила из Прага одлучено је:

1) Да се контингент од 1.000 омладинаца, који је раније био предвиђен за омладинце из Армије, расподели на омладинце из ових Народних република и то у истом смјеру као већ расподељени контингент од 2.000. Нова подела према томе изгледа овако:

Србија (са Косметом и Војводином) ...	810	омладинаца
Босна и Херцеговина.....	720	"
Хрватска.....	645	"
Словенија.....	300	"
Македонија.....	300	"

Црна Гора.....225 "

Укупно 3.000 омладинаца

2) да се први транспорт из кога треба да се запосли 230 омладинаца у текстилној индустрији, 270 у металној индустрији 200 у шећерној образује на следећи начин:

Србија150 омладинаца

Хрватска.....100 "

Босна и Херцеговина.....150 "

Словенија.....50 "

Македонија50 "

Укупно 500 омладинаца

Да се други транспорт из кога треба да се упосли ... омладинаца у металној индустрији и 100 у хемијској индустрији образује на следећи начин:

Босна и Херцеговина 150 од тога 20 са ср.шк. са хем

Србија 100 25 " " "

Хрватска 100 25 " " "

Словенија 100 30 " " "

Црна Гора 50

3) Да се Народним републикама скрене пажња да настоје да изаберу извршен број омладинаца чији су родитељи Чеси или Словаци.

4) пошто прихватилишта у Чехословачкој још нису готова не може се одредити тачан датум поласка првог транспорта. Народним републикама треба саопштити да све припреме за полазак требају бити извршене до 20. II. о. г. а тачан датум поласка јавиће се накнадно.

5) да се Народним републикама поново скрене пажња да се у свему придржавају раније послатих упутстава нарочито у погледу избора омладинаца, избора васпитача, лекарског прегледа једних и других, те им указати на потребу да омладинце пре поласка у Чехословачку упознају са значајем њиховог одласка и боравка у братској Чехословачкој;

6) да се обзиром на дужину боравка у Чехословачкој свима омладинцима и васпитачима прибави индивидуални пасош (путна исправа). Свака народна република затражиће пасоше за своје омладинце и васпитаче код овога Министарства унутрашњих послова, и са списком послати Министарству социјалне политике ФНРЈ ради издејствовања чехословачке визе;

7) да се у Суботици формира Централно прихватилиште за 500 омладинаца у коме би се извршиле сабирање деце и контрола транспорта. У овом прихватилишту извршио би се још једном лекарски преглед свих омладинаца и васпитача. Министарство социјалне политике ФНРЈ послаће одмах свога делегата у Суботицу, да изврши све потребне припреме;

8) да се стручне васпитаче и омладинце као помоћне васпитаче изабере Министарство просвете у споразуму са УСАОЈ-ем и ЈСРПЈ. Другарица Влатка Бабић узела је на себе обавезу да о висини њиховим награда као и осигурању кредита за њихове награде разговара са другом Митром Бакићем. Биле би пожељно да се исплата ових награда осигура из једног кредита.;

9) да Министарство социјалне политике ФНРЈ осигура редовно слање у Чехословачку дневних листова, нарочито омладинске штампе;

10) да се Министарство саобраћаја побрине да се омладинцима осигурају потребни вагони од места сабиралишта у свакој Народној републици до Суботице. Трошак овога подвоза пао би на терет сваке Народне републике;

да Министарство социјалне политике ФНРЈ затражи од Министарства народне одбране санитарски воз од Суботице до последње станице у Чехословачкој. Трошак овога превоза пао би на терет Министарства социјалне политике ФНРЈ. Друг Поштић израчунаће ове трошкове, како би се осигурао потребан кредит;

11) да се код Министарства народне одбране регулише питање војне обавезе за омладинце и васпитаче;

13) да Претседништво владе ФНРЈ одреди Социјалног аташеа у Прагу;

14) да се писмено прихвате услови Министарства социјалног старања и рада у Чехословачкој са напоменама;

да бисмо могли прихватити запослење омладине у оним индустријским гранама у којима се предвиђа обавезно школско знање само под условом да наши омладинци посећују чешке грађанске школе индустријског смера, или да се у нашим домовима организују школе са чешким и нашим наставницима, а да се похађање ових школа урачуна у редовно радно време;

да омлдинке-раднице нећемо слати;

да за сада желимо да сместимо све омладинце у интернат и индустрију, а касније би смо се могли споразумети о смештају 150 омладинаца у занатске радионице;

да позивамо на летовање у госте 50 чехословачких омладинаца. Детаље о томе јавили би касније; о тражењу да се у Чехословачку упуту неколико хиљада пољопривредних радника одговориће-мо касније (друг Жугељ се обавезао да то питање испита).

15) Да се настоји код Претседништва владе ФНРЈ и Министарства финансија ФНРЈ да се осигура један кредит за све потребе око акције упућивања омладинаца у Чехословачку и то за трошкове транспорта.

AJ;313-9-13

443 МАТИН МЕНЦЕЈ, ПОМОЋНИК МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ ФНРЈ - МИНИСТАРСТВИМА ПРОСВЕТЕ НАРОДНИХ РЕПУБЛИКА

Ministarstvo prosvete FNRJ

Br. 1538

6 februara 1946 god. Beograd

DOSTAVLJENO SVIM NARODNIM REPUBLIKAMA

U vezi našeg akta Br.1307 od 4-II-1946 godine dostavljamo vam spisak predavanja sa tezama koja treba održati omladini pre polaska u Čehoslovačku

1) Obnova zemlje i značaj stručnih kadrova:

a) Razaranja i uništenja za vreme okupacije,

b) Obnova i izgradnja naše zemlje: u toku NOB, za vreme oslobođenja naših zemalja i posle oslobođenja,

c) Šta su to kadrovi,

d) Značaj kadrova za obnovu i izgradnju naše zemlje,

e) Značaj stručnih kadrova za obnovu i izgradnju naše zemlje,

2) Značaj odlaska naše omladine na učenje u Čehoslovačku:

a) Mogućnost izučavanja zanata i industrije kod nas sada,

b) Mogućnost izučavanja zanata i industrije u Čehoslovačkoj,

c) Važnost sticanja stručnog znanja i prenošenja istoga u našu otadžbinu,

d) Zašto se ide baš u Čehoslovačku (bratska zemlja, industrijski razvijena),

3) Ponašanje na putu za Čehoslovačku i pri dolasku u mesto opredeljenja:

a) Podela na grupe,

b) Higijena na putu,

c) Disciplina na putu i pri dolasku u Čehoslovačku,

d) Skromnost u zahtevima,

4) Život i rad u Čehoslovačkoj:

a) Cilj odlaska u Čehoslovačku i dužnosti koje iz toga proizlaze,

b) Disciplina u prihvatilištu,

c) Intenzivno učenje,

d) Poslušnost i predanost u radu,

e) Bratsko ponašanje prema čehoslovačkom narodu,

5) Istorija Čehoslovačke i naši bratski odnosi sa njom:

a) Kratka istorija Čehoslovačke,

b) Povezanost naše otadžbine sa Čehoslovačkom u NOB,

c) Povezanost naše otadžbine sa Čehoslovačkom u učvršćivanju mira u svetu,

d) Kulturne i privredne veze između Čehoslovačke i FNRJ.

II

Da bi naša omladina mogla da izrazi svoju radost i član potrebno je, da u putu i pri dolasku u Čehoslovačku pored ostalog zna i da peva. Da bi to pevanje bilo skladno, treba još ovde u zemlji i na putu uvežbavati nekoliko pesama, u prvom redu ono o radu, radnicima, partizanske i najzad narodne.

SMRT FAŠIZMU - SLOBODA NARODU!

POMOĆNIK MINISTRA PROSVETE

AJ;313-3-9

Martin Mencej

444 ДР. ОТОН БЕРКОПЕЦ, АТАШЕ ЗА КУЛТУРУ АМБАСАДЕ ФНРЈ У ПРАГУ - МИНИСТАРСТВУ ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА ФНРЈ, БЕОГРАД

IZVEŠTAJ

o gostovanju nogometnih klubova "Hajduk" i "Dinamo" u Pragu.

Nogometni klubovi "Hajduk" iz Splita i "Dinamo" iz Zagreba odigrali su u Pragu svaki po dvije utakmice, i to 2. marta "Hajduk" sa "Viktorijom" Žižkov i "Dinamo" sa najjačim čehoslovačkim klubom "Slavia" a 3. marta "Hajduk" sa "Bohemians" i "Dinamo" sa "Spartom".

Naši sportovci bili su primljeni od češke javnosti, vlasti i štampe neobično srdačno. Štampa donosila je po nekoliko dana dugačke i pohvalne članke o spomenutim klubovima kao i o jugoslovenskom sportu uopšte. Celokupna štampa izražavala je veliko zadovoljstvo s time, da su opet otpočele sportske veze sa Jugoslavijom.

Članovi "Hajduka" i "Dinama" bili su pre utakmica primljeni od Praškog primatora Dr. Petra Zenkla, koji ih je pozdravio u ime grada Praga.

Na utakmicama bilo je prisutno svega oko 50.000 ljudi, koji su priredili sportovcima i našoj državi sudačne ovacije. "Hajduk" je pobedio 4:2 i 3:3, "Dinamo" 2:1, ali sa Spartom izgubio je 0:2.

Članovi "Hajduka" kao i zastupnici "Dinama" posjetili su odmah poslije dolaska u Prag našeg Poslanika Dr. Darka Čermeja na Poslanstvu FNRJ i posle toga pozvao je drug Poslanik članove i vodstvo obiju klubova kao i pretstavnike češkog sporta i štampe u svoj stan. Drug poslanik Dr. Černej na obe recepcije podvukao je našim sportovcima činjenicu, da je vrlo važno po našu državu i po naše sportske veze sa ČSR u budućnosti, kako će naša, prva dva kluba igrati prvi put posle oslobođenja u bratskoj ČSR. Naročito je istakao, da moraju igrati prijateljski i bez grubosti, jer će biti simpatije publike sigurno na njihovoj strani i oni ovih simpatija ne smiju izgubiti. Rekao im je, da je česka publika sportski vrlo vaspitana i da ne podnosi nedisciplinovanost.

"Hajduk" se je poveo kod obeju utakmica vrlo disciplinovano, te je bio oduševljeno pozdravljen od publike. "Dinamo" se je sjajno poneo kod prve utakmice sa "Slaviom", međutim kod utakmice sa "Spartom" pala je na gostovanje "Dinama" senka incidenta, koji se je dogodio povodom drugog dosuđenog gola u korist "Sparte". Tim povodom list "Svobodne noviny" od utorka, 5. marta donosi sledeći prikaz utakmice: "Pobjeda "Sparte" bila je primljena s oduševljenjem da je pala u zaborav loša igra "Spartine" navale. Dinamo su izviždali, kad su njegovi igrači na nesportski način protestovali protiv drugoga gola. Nisu hteli, da počnu igru iz sredine igrališta, pa su šutali loptu u pravcu sudca. Može da ih izvine, samo južnjačka krv, jer ni namerno oštećenje nije razlog za nesportsko ponašanje. "Hajduk" iz Splita poneo se u subotu na igralištu "Bohemians" sa svim drugojačje u sličnoj situaciji, tako da možemo reći, da je učinio mnogo bolji utisak. Sudac Vlček tolerirao je Zagrebačkom "Dinamu" da za celo vreme igre guraju igrače rukama, napadaju protivnika s leđa, što se publici također nije dopalo... Najbolji igrači su bili centrhalf, Jazbinšek, a u navali Kocijan. Golob je trebao da bude kažnjen zbog neprestanog protestovanja". Povodom drugog dosuđenog gola list piše: "Zmatlik je pratio požrtvovano loptu a imao je sreću, jer je prošla ispod Monsidera, vratara "Dinama", Zmatlik je preskočio vratara, pao na zemlju. Lopta se otkotrljala do mreže. Igrači "Dinama" tvrde, da je Zmatlik ubacio loptu u mrežu rukom. Protesti su imali odjeka među publikom a bilo je teško presuditi jer je sudijsko mesto bilo suviše daleko od novinarske tribine. Jedno je sigurno Dinamo-Zagreb je u Pragu izgubio uprkos nesumnjivih kvaliteta njegovih igrača." Novine "Narodni Osvobozeni" od utorka, 5 marta 1946, pod naslovom "Sparta-Dynamo 1:0 ili 2-0? /0:0/" povodom drugog gola donosi sledeće: "Pri svem tom istorija drugog gola je u nekoliko nejasna: u posledjoj minuti igre loptu je centritao Kokštajn, za loptom su išli istovremeno Zmatlik i vratar. Ovome je lopta ispala i zajedno sa Zmatlikom otkotrljao se u mrežu. Sudac Vlček naredio je slobodni udarac od vrata (?) i na njegovo naređenje udarac je proveden. Za nekoliko mi-

nuta (!) ipak je naredio da igra otpočne iz sredine našto su igrači "Dinama" odbili da to provedu, posle čega je Vlček zaključio igru." Izveštaj dopisnika novina "Mlada fronta", organa Saveza češke omladine, nije sasvim objektivna, ali ipak treba da navodimo i iz njega ono što piše o našim igračima. U broju od 5. marta se kaže: "da su bili po najtoplijem dočeku na svršetku igre igrači Zagrebačkoga Dinama izžviždani od 25.000 posetilaca međunarodne utakmice na "Spartu", zakrivali su si braća Jugoslaveni sami. Ponekad smo bili čak iznenađeni kako je bio k njima sudija Vlček blago naklonjen i nije zviždao njihovu nečistu igru i držanje, ali unatoč tome Kacijan u toku igre izražavao je nezadovoljstvo sa odlukom sudije na način, koji ne spada na igralište. Kad je pred sami kraj igre sudija priznao drugi gol Sparte, ponašanje nekih igrača Dinama bilo je zaista nesportsko. Opet je to bio u prvome redu napadač Kacijan, koji je nekoliko puta otšutao loptu iz sredine da onemogući početak igre i posle utakaice jedino on nije podao, našim igračima ruku. Nesumljivo je time učinio štetu svojim drugovima, jer njegovo ponašanje je gledalo 25.000 Čeha, koji imaju prema Jugoslaviji najsrdačniji odnos i takovo ponašanje naših bratskih sportaša ih je u najmanje iznenadilo." Tako oštro nisu pisale ni jedne novine osim "Mlade fronte" i ovo pisanje je svakako pretjerano. U člancima ostalih Čeških novina se ističe vrlo dobra igra igrača Hajduka i Dinama i priznaje se, da je kvalitet jugoslovenskog nogometa jednak srednje evropskom. Naročito lepe, objektivne članke donesle su novine "Prace", "Eude pravo", "Pravo lidu" itd. Već u napisima njihovih članaka "Jugoslovenski nogomet iznenadio Prag" ("Prace"), "Veliki uspeh jugoslovenskog nogometa" ("Pravo lidu"), "Pobeda Jugoslovena u Pragu" ("Rude pravo"), "Visoki nivo jugoslovenskog nogometa" ("Prace") itd.

Ako objektivno presudimo stvar, moramo doznati, da je sudac kod utakmice sa "Spartom" do izvesne mjere pokazao svoju želju da ovoga puta pobjedi češki klub, što je neke igrače Dinama ozlovoljilo i dovelo do nesportskog ponašanja. Razumljiva stvar je, da je nervozan onaj, koji igru gubi, ali isto tako je razumljivo, da je kod ove utakmice sa Dinamom i publika željela, da konačno dobije jednu utakmicu i češka momčad, pa je ovoga puta "drukala" više za svoje nego za naše.

Ma da nije trebalo doći do već spomenutog incidenta, gostovanje naših drugova imalo je neocenjivi propagandni značaj za naš sport i za našu državu.

Drug Poslanik Dr. Černeš posjetio je utakmicu Dinamo-Slavia i Hajduk-Bohemians i oba puta pozdravio na igralištu češku i jugoslavensku momčad i predstavnike češkog sporta, i ovo je publika i štampa vrlo lepo primila.

Posle utakmica otputovao je "Dinamo" u Jugoslaviju. "Hajduk" u spremstvu našeg kulturnog atašea posjetio je u utorak 5. marta bivše češko mestance Lidice, koje je okupator sraonio sa zemljom i položio lep venac na grob žrtava fašizma. Ovu posjetu Lidicama vodio je Dr. Šimen Poduje. I ovo je bilo sa strane češke štampe lepo primećeno.

Iz Praga otputovao je "Hajduk" u Brno, gde će odigrati utakmicu sa "Židenicama"; posle toga će igrati još u Kostelcu i u Mladoj Boleslavi.

Vodstvo "Hajduka", radeći po izjavi vodstva (dr. Šimen Poduje-u), u smislu instrukcija od Fiskulturnog saveza, obratilo se je na poljske vlasti sa predlogom, da odigra još dve utakmice u Krakovu. Svakako bi bilo i u propagandnom pogledu i radi blizine Poljske poželjno, da "Hajduk" posjeti Krakov. Utakmice u Krakovu proponirane su na 23 i 24 marta.

Na oproštajnom banketu, koji su priredili "Slavia" i "Sparta" za oba naša, kluba, govorio je drug rektor visoke škole za vaspitanje Pintar i u svom govoru istakao činjenice, koje ispravno prikazuju ono, što se je stvarno dogodilo. Rekao je, da su naši nogometaši došli u ČSR sa prijateljskim osjećajima i najljepšim željama i da su oni zahvalni braći Česima na lepom prijemu. Ono, što se je dogodilo na igralištu Sparte kod druge utakmice, naši sportaši žale i priznaju da nije bilo sa njihove strane u redu, ali isto tako moraju otvoreno reći, da mora biti sudija u svakom slučaju objektivna i da ne sme dozvoliti, da na njega uticaju bilo igrači, bilo publika.

Time se na lep način svršio "incident" i češki i jugoslovenski sportaši razili su se u krasnom prijateljstvu.

Ponovno opetujem: gostovanje jugoslovenskih klubova u Pragu bilo je za našu državu propagandno od ogromne važnosti.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

U Pragu, 6. marta 1946 g.

AJ;314-18-70

Dr. Oton Berkopec,
kulturni ataše.

**445 ДР. ОТОН БЕРКОПЕЦ, КУЛТУРНИ АТАШЕ АМБАСАДЕ ФНРЈ У ПРАГУ - КОМИТЕТУ ЗА
КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ, БЕОГРАД**

Ambasada Federativne
Narodne Republike Jugoslavije
Kulturni ataše
Pov. Broj: 1010 1946
Prag 9. novembra 1946

Komitet za kulturu i umetnost
pri Vladi FNRJ

Beograd

Predmet: Članak u "Svobodnim Novinama u "Kolu"

U organu češke Narodne socijalističke partije "Svobodne noviny", koji izlazi u Brnu (Prag ima svoje izdanje i ovo izdanje toga članka, u kojem će biti govora nije donelo) izašao je kursivom štampani uvodni člančić u dnevne vesti sa naslovom Kolo. Prevod ovoga članka čast mi je dostaviti u prilogu a ja sam slobodan uz njega poslati sledeći komentar:

Način, kako je ovaj članak napisan i štampan tipičan je za one reakcionarne krugove u Čehoslovačkoj, kojim ne ide u račun naša nova država. Na jednoj strani se prave kao naši iskreni prijatelji, na drugoj nastoje, kako bi joj na ugledu što najviše škodili. Oni vrlo dobro znaju, da ogromna većina češkog naroda bratski voli Jugoslovene, da sa divljenjem i poštovanjem govori o njihovoj narodno-oslobodilačkoj borbi i sadašnjem radu na obnovi, da ogromna većina naroda zaista iskreno voli velikog maršala i vođu jugoslovenskih naroda druga Tita, i zato oni u jednom neiskrenom, lažnom tonu pokušavaju da rasprostranjuju neugodne izmišljene vesti o našoj zemlji. To se pokazuje često a pokazalo se naročito prilikom procesa sa Stepincem. Novine, koje na taj način prikazuju stanje u našoj zemlji i koje tim neiskrenim podmuklim načinom pišu pripadaju češkoj Lidovoj strani, češkoj Narodno socialističkoj strani i slovačkoj Demokratskoj strani. Ova stranka, rečeno usput, one-mogućila je i koncert Kola u Bratislavi, sa izgovorom, da nema slobodne sale, ma da to nije bila istina.

Iz samoga načina, kako je članak pisan, dalje iz fakta u kojim je novinama štampan, i iz poznavanja stvarnog stanja, ja sam uveren, da je u članku sve izmišljeno i da članovi Kola ne samo, da nisu ništa govorili o čemu se piše u članku, nego i svojim držanjem nisu dali povoda za ovakvo mišljenje. Isto tako ne verujem, da su prodavali odnosno zamenjivali cigarete za robu, nego su faktički cigarete darovali češkim prijateljima i time radili ono, što su od njih češki prijatelji i čekali, i od njih bratski primili. Ovdašnje prilike hvalili su, i to je razumljivo, pa bili su gosti a prvo pitanje, koje Čeh inostrancu postavi uvek je: "Jak se vam libi u nas?" i ako bi gost rekao nešto drugo nego pozitivno, izgubio bi njihove simpatije.

Molim Komitet, da ovome članku ne pridaje velike važnosti, pošto je on nezaslužuje i znači samo je-dan od celoga reda sličnih podmuklih ispada malobrojne češke reakcije protiv naše zemlje.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Kulturni ataše

ПРИЛОГ

Svobodne noviny, 30.X.1946, str. 4. Brno.

KOLO

Došli su i zapevali nam od srca i s radošću, a mi smo im dali znati, da su nam dragi. Već pre koncerta susrećali smo se s njima u gradu i glavno u trgovinama. Dečki većinom visoki, crne kose, oštih crta na opalje-nim licima, kako ih odgojio tvrdi partizanski život ili patnje po koncentracionim logorima. Obučeni su bili ot-prilke tako, kao naš uredniji radnik, kada ide na posao, a mi smo uviđali, kakvi smo bogataši spram njih. Nisu mogli sakriti, da su iz Dalmacije, iz zemlje "braće" mišljeno ironički-torbare, koji su pre rata prodavali u Češ-koj robu uz visoke cene (NapomenaK.a-) Sa živom gestikulacijom nudili su mirisave Morave i Kozare. Svaki od njih imao ih je po nekoliko stotina i prvio je tešku konkurenciju našem monopolu duvana sa niskom cenom od 2 Kča po komadu. Ali prodavac nije hteo novac u gotovu, nego u robi, koja je u njegovoj domovini još ta-ko retka i na koju tako sa čežnjom čeka njegova majka, žena ili devojka.

"Kako se vam kod nas sviđa?" bilo je naše prvo pitanje, kad smo svršili trgovinu. Vodopad oduševljene hvalje. "A kako je kod vas?" "Vodopad reči" od jedanput je isušio, sledio je nemasni i neslani odgovor "već bolje". "A što se vam kod nas naviše sviđa?" "Red koji je kod vas", glasi odgovor. Želimo da dopremo stvari do korena i po dužem nastojanju nam to pođe za rukom. Našim gostima imponira to, što se kod nas živimo bez straha pred političkom i građanskom persekucijom, da se kod nas ne mora jedan deo naroda sakrivati po gorama i drugi deo nije primoran da ove progonjene sugrađane goni. Aretacije, zatvaranje, oduzimanje i plenitbe vrše kod nas još samo oni, koji su se ovaj posao određeni po svome zvanju, vrše ovo prema zakonu i ne prema samovolji ili iz osвете. U opštem: kod nas se ne događa to, što se odigrava u Grčkoj i u Španiji, kao što nas o tome obaveštuje Ministarstvo informacija.

AJ;314-3-9

Bob

**446 ВЛАДИСЛАВ РИБНИКАР, ПРЕТСЕДНИК КОМИТЕТА ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ
ВЛАДЕ ФНРЈ - АМБАСАДИ ФНРЈ, КУЛТУРНОМ АТАШЕУ, ПРАГ**

AMBASADI FNRJ

Kulturnom atašeu - Prag

strogo pov.

19.XI.1946

Predmet: Gostovanje pevačkog hora MORAVSKIH UČITELJA

Za vreme gostovanja pevačkog hora MORAVSKIH UČITELJA u Jugoslaviji desilo se sa njihove strane niz nezgodnih istupa koji su ih kvalifikovali kao grupu bez dovoljne discipline i bez dovoljne političke svesti. Počevši od preteranih zahteva u pogledu hrane, stana pa čak i devojaka za zabavu, pa preko samovoljnog naručivanja unapred dogovorenog i reklamiranog plana i programa puta i koncerata (što je rezultiralo vrlo neugodnim posledicama), pa do prodaje šećera i zamene za cigarete, taj hor se pokazao vrlo nezgodnim za gostovanje u Jugoslaviji. Vrhunac svega je bili insistiranje da na koncertu u Zagrebu pre svake pesme čitaju na našem jeziku tekst mnogobrojnih religioznih pesama koje su imali na repertoaru, iako im je to Komitet izričito zabranio.

Neupućeni su mogli to koristiti tumačeći taj gest kao političku manifestaciju, jer je to bilo neposredno posle suđenja zločincu Stepincu.

Povodom svega ovoga molimo da u buduće Ambasada izvoli izvestiti Komitet o svakom pojedincu, bilo da dolazi na gostovanje u Jugoslaviju sam ili u grupi, navodeći najdetaljnije kulturno-umetničke i političke podatke, kako bi se o svakom mogla dobiti verna slika i ocena umetničkih kvaliteta i političkog stava. Za ove podatke odgovarala bi, naravno, Ambasada koja ima mogućnosti da dođe do tačnih podataka.

Osim toga, svima koji dolaze na gostovanje u Jugoslaviju treba saopštiti kao uslov da se moraju strogo pridržavati utvrđenog i ugovorenog programa (koji odobrava i prima Komitet), kao i plana puta.

Tako isto Komitet sebi pridržava pravo da pre svakog nastupa zatraži od svakog audiciju pred komisijom koju odredi Komitet.

Iako je ovo za Ambasadu posao koji zahteva truda, molimo Vas da shvatite od kolike je važnosti za nas da se baš ovako postupi, jer će se time izbeći mnogi nepotrební nezgodni slučajevi.

S.F.S.N.

Za Sekretara,

Bor. Jerković

AJ; 314-3-9

Predsednik

Komiteta za kulturu i umetnost

Vlad[islav] Ribnikar

**447 ДР ОТОН БЕРКОПЕЦ, КУЛТУРНИ АТАШЕ, АМБАСАДЕ ФНРЈ У ПРАГУ - КОМИТЕТ ЗА
КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ ВЛАДЕ ФНРЈ, БЕОГРАД**

Ambasada Federativne

Narodne Republike Jugoslavije

kulturni ataše

Komitet za kulturu i umetnost vlade FNRJ

Beograd

Predmet: Izveštaj o gostovanju Janigro-Maček.

Gostovanje naših umetnika Janigra i Mačeka u ČSR bilo je na svim dosadanjim koncertima vanredno uspešno. Prema dosadašnjim kritikama i izveštajima 12 pojedinih čehoslovačkih gradova njihovi koncerti pružili su slušaocima umetničke večeri, na koje se nikad ne zaboravlja. Publika je priredila umetnicima oduševljen prijem i oba umetnika, sa kojima sam razgovarao danas ponovo, vrlo su zadovoljni.

Pošto je bila potreba, da posetim naše studente u Bratislavi, i Komitet za škole i nauku ovu posetu mi je odobrio, ja sam ju odložio na 15. marta, kako "bih mogao zajedno i dočekati Janigra i Mačeka u Bratislavi i pobrnuti se za njihov koncert. Pošto znam, kakve su političke i kulturne prilike u Bratislavi i na osnovu iskustava sa dosadanjim gostovanjima naših umetnika ("Kolo", poseta naših. književnika), ja sam se opravdano bojao, da ne bi i ovoga puta gostovanje naišlo na nečekane poteškoće, koje bi zabranile zasluženi uspeh naših umetnika.

Čim sam došao u Bratislavu, posetio sam Generalni konzulat, te se kod druga generalnog konzula raspitao na organizaciju koncerta. Nisam dobio najpovoljnijih vesti i zbog toga sam zamolio druga generalnog konzula, da zajedno posetimo poverenika za škole i prosvetu Laca Novomestskoga. Kod njega smo saznali, da uopšte nije znao, da će biti koncert Janigra i Mačeka. Niko ga nije informirao. Pozvali smo ga, da bude prisutan koncertu i on je vrlo rado naš poziv primio. Nakon toga sam otišao u preprodaju karata i konstatirao, da su prodate samo dve karte. Odmah sam otišao direktoru Hudobne komory, koja je preuzela organizaciju koncerta i raspitao se na preprodaju karata i na samu organizaciju koncerta. Konstatirao sam, da i on nije znao, kako se karte prodavaju i nije mi mogao reći kakva će biti poseta. Izgovarao se je, da nisu htele bratislavske novine štampati niti plaćenih oglasa i vesti za ovaj koncert. Žalio se i na radio itd. itd. Ja sam mu lepim načinom objasnio, tko su naši umetnici i da ima Bratislava jedinstvenu priliku, da pokaže svoj odnos k našoj umetnosti. Rastumačio sam mu i slučaj sa "Kolom", kada je Povereništvo pre informacije odbilo gostovanje sa izgovorom, da nema slobodne sale, a mi smo kasnije saznali, da je sala bila slobodna u to vreme ne samo jedna, nego dve. Isto tako sam mu skrenuo pažnju na posetu naših književnika, kada je došlo na dogovoreno veče samo 5 do 10 ljudi i predavanja se nisu mogla održati. Ja sam mu rekao i to, da ako se i ovoga puta desi, da bude prazna dvorana, ma da su došli u Bratislavu umetnici neobično dobri, mi bismo bili prinuđeni, da iz svega toga povučemo logični zaključak. Treba da skrenem pažnju Komiteta i na činjenicu da se je drug generalni konzul dogovorio sa direktorom Hudobne komore, da mu u slučaju slabe rasprodaje karata pošalje dva dana pre koncerta 60 karata za jugoslovensku koloniju u Bratislavi. Pošto sam to znao, ja sam istoga dana, kad je bio koncert u 12 h, pitao direktora Hudobne komore, zašto nije poslao ovih 60 karata Generalnom konzulatu i on mi je na ovo pitanje odgovorio, da o tome ne zna, ali da će to urediti.

Nakon posete kod direktora Hudobne komore, obišao sam još neke novinare. Svakako je direktor Hudobne komore poduzeo posle moje posete sve moguće mere i rezultat je bio, da je bila dvorana uveče skoro puna, publika je bila oduševljena, Janigro i Maček su morali 10 do 20 puta izlaziti na podium, da zahvale publici i programu su morali pridati celi red tačaka.

Uspeh u Bratislavi je bio u svakom pogledu vanredno lepi i na prijemu, koji su posle koncerta priredili slovački glazbeni krugovi u počast naših umetnika, direktor Hudobne komore i slovački umetnici izjavili su, da je to najveći uspeh glazbenika ove sezone u Bratislavi.

Prema izveštajima, koje sam primio iz ostalih gradova, poseta bila, je vrlo dobra u Ostravi (rasprodana dvorana) i u Brnu, dok u Prostějovu i Olomouci nije bila tako dobra. Umetnički uspeh "bio je svuda ogroman". Iz Brna mi pišu sledeće:

"Koncert je bio 21. III. u Besednom domu. Koncert je bio vrlo dobro posećen, naši umetnici su bili srdačno primljeni, a sam koncert je imao ogroman uspeh kod publike i kritike. Naši umetnici su odlično reprezentirali FNRJ i mnogo doprineli za bratsku uzajamnost i kulturnu saradnju FNRJ sa ČSR. Glazbena publika

u "Bmu bila je iznenađena i oduševljena virtuosnom igrom naših umetnika, koje smatra za majstore svetskog formata."

U Pragu je bio koncerat 27.III. u najlepšoj i najboljoj koncertnoj dvorani, u Domu umetnika. Ova dvorana ima mesta za 920 slušalaca. Ma da su u poslednje mesece koncertne dvorane u Pragu i prilikom gostovanja najboljih umetnika sveta i najboljih domaćih umetnika poluprazne, pošto ima u Pragu previše koncerata i pošto oni ljudi, koji imaju smisla za umetnost nemaju novaca, bila je dvorana prilikom koncerta naših umetnika na 75% napunjena. Prisutni su bili Nas Ambasador Dr. Darko Černež sa gospođom, Ambasador SSSR Zorin, francuski Ambasador, kineski Ambasador, grčki poslanik, rumunski Poslanik, turski Poslanik, tatarski Poslanik, norveški Poslanik, charge d'affaires Italije i drugi članovi diplomatskog hora. Bio je prisutan i gradonačelnik Praga Dr. Vacek.

Umetnici su imali kod publike i za Prag neobično lepi uspeh, nekoji od prisutnih glazbenih kritičara izjavili su i dapače, da nije imao u ovoj sezoni ni jedan violinista ili čelista tako veliki uspeh kao Janigro. Jedan od najboljih savremenih čeških, čelista Smetana izjavio mi je: "Bio sam u poslednje vreme u Londonu, u Parizu, u Nemačkoj i drugde i mogu Vam reći, da Janigro danas nema među čelistima sveta konkurencije. Njegova tehnika je jedinstvena i Prag je iznenadio." Isto tako svi prisutni glazbenici i kritičari bili su oduševljeni igrom druga Mačeka. Drug Ambasador Dr. Černež razgovarao je sa prisutnim diplomatskim korom, koji je bio bez iznimke pun hvale i divljenja za naše umetnike.

Danas ujutro umetnici su putovali za Liberec, gde će biti uveče koncerat, sutra, t.j. 29 ujutro vraćaju se u Prag, gde će biti o podne gosti druga Ambasadora Dr. Černeža i uveče se vraćaju u zemlju.

Slobodan sam u prilugu poslati nekoliko plakata i kritika iz štampe u Bmu. Ostale kritike poslaću naknadno.
Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

Kulturni ataše:
Dr. Oton Berkopec

AJ;314-3-9

**448 ЗДЕНКО ШТАМБУК, САВЕТНИК АМБАСАДЕ ФНРЈ, У ПРАГУ
- МИНИСТРУ ИНОСТРАНИХ ПОСЛОВА И КОМИТЕТУ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ
ВЛАДЕ ФНРЈ, БЕОГРАД**

Ambasada Federativne
Narodne Republike Jugoslavije
Odjeljenje za informacije
Pov. 443/ 1946 god.
Prag, 8 - XII - 1948
Izveštaj br. 71/48

Ministru inostranih poslova
Komitetu za kulturu i umetnost

Beograd

Predmet: Pesme naših pisaca u novinama i časopisima
koji zauzimaju neprijateljski stav prema našoj zemlji.

U poslednje vreme pojavljuju se u čl. štampi uporedo o napadajima na našu zemlju i njeno rukovodstvo i prevodi pesama naših književnika. Časopisi i novine, koje zauzimaju neprijateljsko stanovište prema nama, donose te pesme iz dvaju razloga: jedni (kao na pr. Lidova demokracije, dnevnik pučke stranke) stoga što u njenoj redakciji i rukovodstvu postoje ljudi koji iz razumljivih razloga ne slmpatišu Kominformu, a drugi (na pr. Svobodna zeme, tjednik saveza čl-sovjetskog prijateljstva u Olomoucu, koji je pre pisao mnogo i pozitivno o nama) stoga da bi na neki način manifestovao ono glupo stanovište "mi nismo protiv narodu Jugoslavije, nego protiv Tita". Međutim, bez obzira na namere, jasno je da štampanje pesama naših književnika uporedo sa napadajima na našu zemlju dovodi u zabunu mase te izgleda da i ti naši književnici stoje na platformi tih napadaja. U Svobodnoj zemlji br. 49 na strani 10 štampan je članak jednoga od naših studenata-izdajica Slobodana Tumare "29 novembar - narodni praznik Jugoslavije" u kome se napada naše državno rukovodstvo,

a na istoj strani u uglu štampan je prevod pesme O. Župančiča "Pastiri". Izgleda kao da su Tumara i Župančič ljudi istog shvatanja i na neki način da i Župančič potpisuje taj članak.

Odeljenje za informacije ove Ambasade nema mogućnosti da takve zloupotrebe spreči. Lidova demokracije donela je u broju od 11. novembra prevod Nazorove pesme "Maslina", u broju od 16. novembra prevod Tartagline pesme "Lovac", u broju od 6 novembra Albrechtovu pesmu "Kad bih umeo da pevam". Kulturni referent Lidove demokracije trudi se da progura u svom listu naše kulturne vesti i on to ne radi iz zlih namera. Politička redakcija međutim dobila je zadatak da napiše članak o godišnjici oslobođenja Albanije u kome su bili prosti napadaji na našu zemlju. Nama nije u interesu da sprečimo u svakom slučaju štampanje naših stvari, ali bi ipak trebalo poduzeti nešto da se spreči zloupotreba imena naših pisaca u prljave svrhe. To bi se moglo, po našem mišljenju, postići tako da pisci, koje smo gore napomenuli (a verovatno se slične stvari događaju i u drugim narodnim demokratijama) upute pisma Savezu književnika Jugoslavije u kome će se oštro ograditi protiv takve prakse i spomenuti barem ove konkretne primere koje smo gore naveli. Savez bi mogao tu stvar uopštiti i doneti rezoluciju na jednom od svojih sastanaka, koja bi bila štampana u Književnim novinama i koju bismo preko naših biltena preneli, a ujedno pisma tih književnika mogla bi se direktno uputiti spomenutim redakcijama.

Smrt fašizmu - sloboda narodu!

Video Ambasador:

Marijan Stilinović

AJ;314-3-9

Savetnik Ambasade:

Zdenko Štambuk

III ЛИБЕРАЛИЗАЦИЈА КУЛТУРНЕ ПОЛИТИКЕ 1949/50-1952

449 ЦК КПЈ - УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ

(Београд, 14.2.1949.)

PREDLOG ZA REORGANIZACIJU ODELJENJA AGITACIJE I PROPAGANDE

I

SEKTOR AGITACIJE I ŠAMPE

Sektor agitacije i štampe u svom sastavu treba da ima sledeće oteke:

Otek za informacije, čiji je zadatak da kontroliše svakodnevni rad Radio Beograda i TANJUG-a i da im ukazuje neposrednu pomoć; da radi po svim pitanjima radio propagande za našu zemlju i za inostranstvo, da se bavi pitanjima radio službe i radio agitacije, da kontroliše organizaciju i rad centrale TANJUG-a i njegovih organizacija u zemlji i u inostranstvu i da po svim tim pitanjima predlaže i sprovodi odgovarajuće mere.

U sastavu ovog oteka treba da rade

2 druga.

Otek za štampu, čiji je zadatak da organizuje svakodnevnu kontrolu centralne štampe i kontrolu republikanske štampe, da podnosi kritičke preglede te štampe i da predlaže odgovarajuće mere za njeno poboljšanje.

U ovom oteku treba da rade

3 druga.

Otek za agitaciju, čiji je zadatak da vodi evidenciju svih važnijih zborova i konferencija u našoj zemlji, da proučava. njihove dobre i slabe strane, da razrađuje probleme usmene agitacije i da predlaže tekuće zadatke.⁷⁷

U ovom oteku treba da rade ...

2 druga

⁷⁷ У наставку текста дописано је руком "Тако исто да прати пропаганду унутрашњих непријатеља и да предлаже и спроводи потребне мере".

Otsek za borbu protiv inostrane neprijateljske propagande, čiji je zadatak da prati i proučava inostranu neprijateljsku propagandu u našoj zemlji, u prvom redu onu, koja je uperena protiv naše, zemlje (radio-propaganda, novine, publikacije itd) i da predlaže i sprovodi odgovarajuće mere,

U ovom otseku treba da rade 2 druga.

Pored navedenih drugova na sektoru agitacije i štampe treba da radi jedan rukovodilac čitavog sektora i jedno tehničko lice.

Svega na sektoru štampe i agitacije treba da radi 11 drugova

II

TEORETSKI SEKTOR

Teoretski sektor u svom sastavu treba da ima sledeće otseke:

1- Otsek za partiske škole i kurseve, čiji je zadatak da vodi evidenciju svih partiskih škola i kurseva, da proučava njihove nastavne i organizacione probleme, da pomaže razvitak nastavničkih kadrova, da proučava sastav i uspeh učenika i da predlaže i sprovodi potrebne mere.

U ovom otseku treba da rade 3 druga

2 - Otsek za marksističko-lenjinističko vaspitanje u masovnim organizacijama, čiji je zadatak da proučava i kontroliše ideološko vaspitni rad u masovnim organizacijama (sindikatom, Narodnoj Omladini, Zadrugama, Narodnom frontu, velikim radovima opšte saveznog i republikanskog značaja itd) i da u tome radu ukazuje potrebnu pomoć.

U ovom otseku treba da rade 2 druga

3 – Teoretsko-predavački otsek, čiji je zadatak da prati, proučava i pomaže rad partiskih aktivna predavača, da za te aktivne priprema aktuelne teoretsko-političke teme, da sabira literaturu za aktiv predavača CK KPJ, da proučava časopise i publikacije koje izlaze u našoj zemlji i da o njima podnosi kritičke preglede

U ovom otseku. treba da rade 3 druga

Pored navedenih drugova, na teoretskom sektoru treba da radi

jedan rukovodilac i jedno tehničko lice.

Svega na teoretskom sektoru treba da radi 10 drugova

4 - PROPAGANDNI ODSEK⁷⁸

III

KULTURNI SEKTOR

Kulturni sektor u svom sastavu treba da ima sledeće otseke:

1 - Otsek za film, pozorište i muziku, čiji je zadatak da prati probleme filmske umetnosti i filmske industrije i da po tim pitanjima podnosi referate, da kontroliše sve scenarije za umetničke filmove (scenarije značajnijih dokumentarnih filmova i teme za sve filmove, čijoj se izradi pristupa bilo u savezu bilo u republikanskim laboratorijumima; da prati i proučava probleme pozorišne umetnosti i da predlaže mere za njeno poboljšanje i da se bavi pitanjem podizanja muzičke umetnosti, umetničke i narodne.

U ovom otseku treba da radi 1 drug

2 - Otsek za književnost, čiji je zadatak da prati i proučava našu književnost, da kontroliše književnu izdavačku delatnost u čitavoj zemlji i da razvija našu književnu kritiku.

U ovom otseku treba da radi 1 drug⁷⁹

3 - Otsek za likovnu umetnost, čiji je zadatak da se bavi pitanjem izložaba, umetničkih publikacija, programa u školama za likovne umetnike, pitanjem stanja u udruženjima likovnih umetnika, pitanjem podiza-

⁷⁸ Дописано руком.

⁷⁹ На левој маргини дописано је руком: "Пирјанец"

nja novih spomenika, problemima urbanistike, pitanjem kritike likovne umetnosti itd. U ovom oteku treba da radi
1 drug

4 - Otek kulturnog rada u masovnim organizacijama, čiji je zadatak da vodi evidenciju nad radom u kulturno-umetničkim društvima i da im pomaže kako po pitanju kulturno-vaspitnog rada tako i po pitanju njihovih programa i da organizuje opšte savezne kulturne manifestacije (festivala, natecanja itd.)

U ovom oteku treba da radi
1 drug

Sa rukovodiocem ovog sektora i jednim tehničkim licem u ovom sektoru treba da radi svega 6 drugova

IV

ORGANIZACIONI SEKTOR

Zadaci su organizacionog sektora:

1 - Da se bavi organizacionim pitanjima agitacije i propagande u Partiji, državnom aparatu i masovnim organizacijama

2 - Da proučava kadrove iz oblasti agitacije i propagande i da, u saradnji sa Odeljenjem za kadrove, utiče za njihovo pravilno raspoređivanje i podizanje.

3 - Da se bavi tehničkim problemima agitacije i štampe i posebno pitanjima organizacije i tehničkog osposobljavanja partiskih štamparskih i izdavačkih preduzeća i

4 - Da organizuje razne manifestacije opšte-državnog značaja.

Na ovom sektoru treba da rade
2 druga

V

KANCELARIJA ILI SEKTERARIJAT Odeljenja agitacije i Propagande

Kancelarija ili sekretarijat treba da ima:

1 - Sekretara
1

2 - Poverljivih kancelariskih radnika
2

3 - Daktilografa
3

Svega u sekretarijatu treba da bude
6 drugova

SASTAV I BROJ RADNIKA U ODELJENJU AGITACIJE I PROPAGANDE

1 - Sektor agitacije i štampe svega
11 drugova⁸⁰

2 - Sektor teoretski svega
10 drugova⁸¹

3 - Kulturni sektor svega
6 drugova⁸²

4 - Organizacioni sektor svega .
2 druga

5 Kancelarija svega
6 drugova⁸³

Svega u odeljenju, agitacije i propagande 34 drugova

Napomena: U ovom predlogu nije razrađeno pitanje naše propagande u inostranstvu i pitanje organizacije rada školske komisije.

AJ; 507-VIII,K.4

ПРИЛОГ

UPRAVA ZA AGITACIJU I PROPAGANDU

R B	Prezime i ime	Cin	da li je regulisao vojnu obavezu	da li je ispunio karton, gde i kada?
-----	---------------	-----	----------------------------------	--------------------------------------

⁸⁰ У продужетку дописано је руком “ – 1”

⁸¹ У продужетку дописано је руком “ – 1”

⁸² У продужетку дописано је руком “ – 1”

⁸³ У продужетку дописано је руком “ 6+3”

1	BELIC Grozdana	Major	rezervni vojno politički major	karton ispunila u aparatu CK KPJ, juna 1949.g.
2	BILJANOVIC Olga	Nema		ispunila karton u odeljenju druga Kovačevića, 1948.g.
3	BULAJIC Krsto	Major	rezervni vojno politički major	karton ispunio u aparatu CK KPJ, 1949 g.
4	DASOVIC Josip	Kapetan	rezervni vojno politički kapetan	karton ispunio u aparatu CK KPJ, juna 1949 godine
5	DRENOVAC Boro	Nema	regulisao	karton ispunio 2 puta: 1947 g. u part. školi "Đure Đaković" i 1948 g. u CK KP Srbije
6	FRAN Slavica	Nema		karton ispunila u agitpropu CK KPJ, 1948 godine
7	ILIC Milojka	Nema		karton ispunila u agitpropu CK KPJ 1948.g.
8	LEVINGER Jelena	Nema		karton ispunila u aparatu CK KPJ (u odeljenju druga Kovačevića) 1948.g.
9	PETKOVIC Radivoje	Kapetan	regulisao	karton ispunio u armiji
10	RISTIC Jovanka	Nema		karton nije ispunila
11	SARIC Milica	poručnik	rezervni vojno politički poručnik	karton ispunila 1948.g. u odeljenju druga Kovačevića a u aprilu 1949g. regulisala
12	SEFEROVIC Nusret	nema	Regulisao	karton nije ispunio
13	STANIMIROVIC Ljubica	Kapetan		karton ispunila u vojnom odeljenju I reona
14	STOILOVIC Zaga	poručnik		karton ispunila oktobra 1949 u agitpropu CK KPJ
15	SEGVIC Zdenka	Nema		karton ispunila u agitpropu 1948 godine
16	ŠTIH Bojan	kapetan	regulisao	karton ispunio u agitpropu CK KPJ, 1948 godine
17	ŠKEMBAREVIC Branislav	kapetan	regulisao	karton ispunio u Peći
18	SATALIC Srećko	major	Regulisao	karton ispunio u Armiji
19	TERŽAN Miro	potporučnik	regulisao	karton ispunio u vojnom odeljenju III reona
20	TOMASEVIC Stana	major		karton ispunila u aparatu CK KPJ, juna 1949 godine
21	VAJNBEGHER Dragica	Poručnik	regulisala	karton ispunila u Personalnoj Upravi, 1946.
22	VARNICA Neva	Nema		karton nije ispunila
23	VUCINIC Drago	Potpukovnik	regulisao	karton ispunio u Personalnoj upravi JA, 1946.g.
24	POPOSKI Tošo	major	regulisao	karton ispunio u aparatu CK KPJ, aprila 1949.g.
25	FERERA Ruža	nema		karton nije ispunila
26	MESAROVIC Desanka	nema		karton nije ispunila
27	RAICKOVIC Persida	nema		karton nije ispunila
28	LOPICIC MILOSAVA	nema		Karton nije ispunila

AJ;507,VIII,I-(1-41)(K-1)

450 ВЕЉКО ВЛАХОВИЋ, УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ ЦК КПЈ

Centralni Komitet
Komunističke Partije Jugoslavije
Uprava propagande i agitacije
Broj 4777
5. V.1950 god.

Agitpopu: CK Srbije, Slovenije, Makedonije, BiH, Hrvatske, Crne Gore

Šaljemo vam tri programa i predlog tema za kružok i za ideološko-vaspitni rad u masovnim organizacijama. Program Osnovi marksizma-lenjinizma poslaćemo vam naknadno.

Ukoliko imate primedbi i predloga u vezi sa ovim programima pošaljite nam.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

Uprava
propagande i agitacije
CKKPJ
Veljko Vlahović

ПРИЛОГ:

PREDLOG TEMA ZA RAD U KRUŽOCIMA

- 1) Stvaranje KPJ i njen razvitak do 1941 godine;
- 2) KPJ, organizator i rukovodilac Narodnooslobodilačkog rata i Narodne revolucije;
- 3) Karakter Narodne revolucije u Jugoslaviji;
- 4) Prirodna bogatstva naše zemlje i mogućnost izgradnje socijalizma sopstvenim snagama;
- 5) Petogodišnji Plan privredne izgradnje FNRJ;

- 6) Uloga socijalističkog takmičenja u izgradni socijalizma;
- 7) Borba za socijalistički preobražaj našeg sela;
- 8) (Razvijanje seljačkih radnih zadruga, put izgradnje socijalizma u selu) – ova je tema namenjena selu;
- 9) O odnosima među socijalističkim državama;
- 10) Laži, podvale i klevete kao metod borbe Informbiroa protiv socijalističke Jugoslavije;
- 11) Podcenjivanje revolucionarne borbe i revolucionarnog iskustva naših i drugih naroda od strane rukovodstva SKP- (b);
- 12) Odstupanje od marksističko-lenjinističkog učenja po nacionalnom pitanju od strane rukovodstva SKP- (b);
- 13) Produbljivanje socijalističke demokratije, neophodan uslov razvitka socijalizma.

Sve ove teme čine jednu celinu, one prikazuju razvitak i borbu naše Partije od njenog osnivanja do danas. Zato bi trebalo nastojati da se ova celina u izučavanju očuva.

Teze za ove teme treba razrađivati na osnovu teza koje su date u drugim programima.

AJ;507,VIII,I-(1-41)(K-1)

451 ЦК КПЈ, УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ

СВИМ ЦЕНТРАЛНИМ КОМИТЕТИМА

БЕОГРАД

У погледу растурања штампе код нас још увек постоји вештачко форсирање појединих листова и часописа. Има случајева да партиске организације фаворизују поједине листове и дају директиве о обавезном куповању листова, чак и директиве о наплаћивању претплате за лист заједно са партиском чланарином. Даље пракса је да све масовне организације растурају своју штампу преко својих чланова, који иду од куће до куће и стварно натурају штампу грађанима. То је довело до тога да се велики број листова уопште не чита, да у организацијама на терену леже гомиле нераспродатих примерака.

Штампа треба да се растура по принципу потражње и то преко професионалних ревизора и продаваца или преко појединачних или колективних претплата. Изузетак важи само за оне листове и часописе масовних организација које имају организационо-директиван карактер и који се достављају нижим руководством тих масовних организација.

Предузећа за растурање штампе која постоје у свим републикама још увек показују тенденције да форсирају на вештачки начин овај или онај лист. Треба предузети мере да ова предузећа растурају штампу по принципу потражње не фаворизујући ни један лист.

Јасно је да у питању растурања штампе не треба бити аполитичан, него је задатак и партиских и масовних организација да предузимају организационе мере да се шири круг ревизора и продаваца, као и да воде агитацију за пласирање штампе, а не да се сами претварају у продавце и да својим ауторитетом натурају људима овај или онај лист. Квалитет штампе и слободна жеља читалаца да читају оно што желе треба да буде једино мерило у одређивању тиража и у пласирању.

10.X.1950

AJ;507,VIII,I-(1-41)(K-1)

За ЦК КПЈ

(Милован Ђилас)

452 ЦК КПЈ, УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ БЕОГРАД

(Београд, 17-I-1951)

INSTRUKCIJA ZA ŠTAMPU

Posle pisma CK KPJ od 10 novembra 1950 godine o radu Narodnog fronta i posle početka reorganizacije rada u Frontu, pisanje naše štampe o radu organizacija Narodnog fronta i problemima iz toga rada vrlo malo se promenilo. Iako je u pismu CK KPJ jasno istaknuta osnovna slabost u organizacijama Narodnog fronta: nedovoljan, slab ili samo povremen, politički razjašnjivački rad sa masama, redakcije naših listova nisu na osnovu toga izvukle neke značajnije zaključke za svoj rad; one nisu, ili nisu ozbiljno i dovoljno razmotrile pitanje o tome kako putem štampe pomoći sprovođenju u život pisma CK KPJ o uklanjanju postojećih slabosti

u radu organizacija Narodnog fronta, kako tim organizacijama pomoći u razvijanju masovnog političkog razjašnjivačkog rada, u čemu upravo štampa može da odigra ogromnu ulogu.

Naprotiv, svojim često jednostranim pisanjem danas nam listovi nedovoljno pomažu u oživljavanju masovnog političkog rada u organizacijama Narodnog fronta. Naši listovi još uvek na veliko i na široko pišu o radnim akcijama frontovaca, donose vesti o frontovskim dobrovoljnim radnim časovima, donose reportaže o radnim brigadama, hvalе izvršenje privrednih zadataka u pojedinim mestima, povezujući to izvršenje, sa organizacijom Narodnog fronta itd. Tako jednostrano pisanje samo može da dezorijentiše odbore osnovnih organizacija Narodnog fronta, odvlači njihovu. pažnju od osnovnog zadatka Fronta, od masovnog političkog rada, i goni ih na trku za brojem radnih časova i procentima izvršenja privrednih zadataka. Takvo pisanje vrlo često podgrejava tendencije o kojima se govori u pismu CK KPJ "da se mnoge organizacije Fronta pretvore (što je i bio slučaj) u neku vrstu privredne organizacije, odnosno u takvu organizaciju koja se angažuje samo kad su u pitanju neke kampanjske akcije, kao što su otkup, radna snaga i slično." Na stranicama naše štampe danas se retko mogu. naći članci o političkom i ideološkom radu osnovnih frontovskih organizacija, a ukoliko se o tome i piše, donosi se samo cifre održanih konferencija i broja prisutnih retko se srećemo sa prikazom žive političke diskusije među frontovcima; nema odgovora na mnoga pitanja koja frontovci postavljaju; nema prikaza borbe demokratičnosti u nekim frontovskim organizacijama; nema konkretne borbe frontovaca s neprijateljskim elementima; nema predloga frontovaca i diskusije u vezi s predlozima, itd.itd. Sve se obično svodi samo na cifarska izveštavanja ili na uopšteno i suvo davanje instrukcija o tome šta treba, a šta ne treba.

Nesumnjivo da štampa, i u prvom redu organi Narodnog fronta, mora da poboljša svoje pisanje o radu i problemima organizacija Narodnog fronta. U tu svrhu po našem mišljenju potrebno je:

1. Da sve redakcije listova, naročito urednici unutrašnjih rubrika, dobro prouče pismo CK KPJ o radu Narodnog fronta i donesu na osnovu toga pisma odgovarajuće zaključke za svoj list da pored toga redovno prate sve direktivne materijale koji se odnose na Narodni front, a naročito časopise "Partiska izgradnja" i "Narodni front";

2. Da se redakcije listova svojim pisanjem bore da frontovska organizacija što uspešnije dela kao "najmoćnije oruđe Partije za organizovano sprovođenje masovnog političkog rada";

3. Da se listovi svojim pisanjem bore za učvršćenje u izgradnji političke fizionomije frontovske organizacije, koja se u mnogim mestima svela samo na nekakav bezobličan masovni sastanak koji saziva kad ko hoće i kako ko stigne;

4. Da se listovi svojim pisanjem bore za uvođenje više demokratičnosti i kritike u frontovskim organizacijama, raskrinkavajući ujedno na svojim stranicama svakog otvorenog i prikrivenog neprijatelja;

5. Da se redakcije listova svojim pisanjem bore za pravilno postavljanje frontovske organizacije u odnosu na narodni zbor, savete građana, zbor birača, kao i druge masovne organizacije.

6. Da se listovi svojim pisanjem bore za isključivo i najdoslednije primenjivanje principa dobrovoljnosti u svim frontovskim radnim akcijama, a protiv metoda prinude, naganjaštva i naturanja planova odozgo;

7. Da listovi svojim političkim člancima i drugim materijalima svakodnevno pružaju frontovskim organizacijama stvarnu pomoć u aktuelnim pitanjima masovnog ideološko-političkog rada.

AJ;507,VIII,II/1-(1-71)(K-2)

453 ЦК КПЈ, УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ, БЕОГРАД

Записник са састанка Агитпроп - комисије 19.XII.1951

Присутни: другови Ђилас, Радосављевић, Дреновац, Шегвић, Томашевић, Станимировић, Поповски, Сеферовић.

Комисија за културна и просветна питања

Књижевне новине су ухватиле извјесну висину, коју одржавају, иако то нарушава изглед листа као новине. Сви сматрају да је важно да се одржи ниво листа, али је он тиме изгубио карактер новине и више има ревијални карактер.

НИН последије другог чланка Боре Дреновца није више одговарао. Међутим 2-3 недеље последије другог чланка био је пленум Удружења композитора и на том састанку дошло је до изражаја да се води кампања против Оскара [Данона]. Павле Стефановић је у 12 тачака разрадио тезе НИН-а. О овој сједници донио је извјештај "20 Октобар". Редакција "НИН-а" обратиле се Митри [Митровић] с питањем да ли може да регистрира тај састанак. У једној краткој вијести они су регистрирали тај састанак и закључили реченицом да се Удружење изјаснило за мишљење НИН-а. Ја сам о томе дискутовао са другарицом Митром и Љубинком и дошли смо до закључка да је позадина тога у сукобима у Удружењу и да Срби нешто морају учинити да оперу Оскара.

Ја мислим да комплетни српски агитпроп, са Митром и Љубинком не схвата ситуацију у културном животу, нити се правилно држи. Ми у овом моменту немамо у републикама у штампи отпор комуниста по тим питањима. Закувало се и код филмских, ликовних умјетника и код композитора, То су тешке интриге, гдје читав низ људи живи у очекивању да буде нападнут. И нигдје се у штампи о томе не чује глас. Ја мислим да је основно питање да се комунисти увуку у јавну борбу. Српски агитпроп је држао затворени састанак са НИН-ом, али се тиме ситуација не мијења.

Друг Ђилас

У Словенији клерикалци су узели Друштво књижевника у своје руке. То су облици кроз које дјелује класни непријатељ и ми треба то да разбијемо. Како пропада револуција? Ако пропадну они кадрови који су је носили. Кампања против Оскара је кампања против Партије. То стање треба анализирати и последије разбијати. Те ствари треба средити и онда рашчистити са српским агитпропом.

У НИН-у је засјела једна непријатељска групица коју треба разјурити. То су све синови буржоазије.

Свака демократија је пропала која се не наоружава против својих сопствених непријатеља. То показује историја свих револуција и свих демократија. Међутим, ми не треба да будемо нервозни, него да се оријентишемо на дугу борбу. Видјели смо у случају Ђопића [Бранка], кад смо ударили како је све заћутало. Бранили су га амерички новинари. А видјели смо и то како је реаговао један дио комуниста. То су ови који су слали писма Ђопићу да је понио заставу. Проблем је сложен. Има људи који су у нашој Партији, али им није мјесто ту. Ми морамо бити начисто, основно питање Југославије је питање даљег развоја демократије, такве која слаби класног непријатеља. Број наших непријатеља није тако малобројан. Ситна буржоазија стално лиферује кадрове, Југославија је ситнобуржоаска земља са малобројним пролетаријатом и борба ће трајати дуго и она је везана са објективним промјенама у економици. Сучелавамо се са два елемента: са бирократизмом и овим. Борба против бирократизма ће за двије године донијети побједу са измјеном система народних одбора итд.

Боро нека среди ту проблемастику у року од 15 дана, па ћемо онда позвати Србе и сјести с њима. Затим ћемо узети Хрватску, па Словенију.

Боро Дреновц:

Ми немамо из редова агитпроп партиског кадра активног иступања у јавности за линију Партије. Не може се измијенити ситуација једним затвореним састанком.

Милован Ђилас

Војислав Нановић је измислио сценарио и тражио да му држава да средства и да оснује предузеће. Ми немамо ништа против тога. Међутим треба да постоји нека друштвена организација, код нас; умјетнички савјет, којој треба да дамо што демократскији карактер. Свако оружје је и добро и рђаво. Овиси о томе како тим оруђем рукујеш. Ми морамо имати умјетнички савјет, а треба водити рачуна о томе какав је и како ради.

У Паризу сам гледао филм "Хозманове приче"⁸⁴, снимили су га снимили у боји. Они су у снимању пошли правим путем. Снимили су га као оперу, са кулисама, с тим што су искористили оба изражајна средства која филм даје, а позорница не даје. Они су у том филму отишли до неких природних

⁸⁴ Грешка у оригиналу - исправно је "Хофманове приче" Жака Оффенбаха.

стичко-модернистичких екстрема и на моменте изгубили мјеру, али основна поставка филма је правилна. На тој линији филм врло јефтино кошта. Мислим да би ми могли да снимимо за филм Охридску легенду или Лабудово језеро. Охридска легенда би требало да се сними у боји, уколико то не може, онда би могли снимити Лабудово језеро, а евентуално је Еро с оног свијета.

То питање би требало проучити.

Питање забавне литературе. Ја сам видео у Паризу једну серију забавне литературе од око 40 књига, од којих би све требало издати. Та литература није ни декадентна ни непријатељска. Неке од тих књига сам и ја купио.

Донијета је одлука да се та литература набави, преведе и изда.

Осим тога изашло је и маса озбиљне литературе.

Такву литературу би могла издавати "Борба" (видјети и проучити то) и "Нопок".

Комисија за школство

Стана Томашевић

Ми смо оформили комисију и одржали састанак. Продискутовали смо питање фискултуре у школама и дали предлоге који сад треба да се претресу у оквиру читавог питања фискултуре. Скупили смо материјале по питању рада савјета за просвјету, да видимо колико су ти савјети одмакли у свом раду и да ли још раде као министарства. По том питању требало је да друг Роћко спреми информацију. Ми смо узели у разматрање проблем рада на универзитетима и рад студентских организација. Једна екипа је по том питању путовала у Љубљану (Љубица Станимировић, Милорад Пешић Никола Вујановић). На загребачком грађевинском факултету дошло је до штрајка. Исто тако је овдје било покушаја штрајка на грађевинском факултету. Партиска организација није руководила штрајком, али се у извјесном смислу солидарисала.

Паралелно са тим формирана је екипа по питању избора професора, доцената и асистената. Не мислимо да рад ове екипе усмјеримо на то да она донесе предлоге кога треба смјенити, него, принципјелно да она предложи шта треба донијети, какве одлуке, уредбе.

У Љубљани на Правном факултету стање је такво да све ври. Не можемо рећи да реакција наступа, али се она спојила са информбировцима. Партиска организација је збуњена. Студентска организација није постављена на ноге. Постоји низ проблема који су се испрептели. Партиска организација је умртвљена. Међутим није све тако црно. Партиска организација је здрава, али потпуно аполитична.

Мислимо да изучавамо питање перспективе школског система, затим како се просвјетна проблематика третира кроз штампу. Нисмо ништа направили у вези са питањем квалитета наставе, са ограничавањем уписа у гимназије итд. Проблем уџбеника, проблем развоја удружења учитеља, наставника и питање идејне борбе у [просвети]то би

углавном била питања која смо ми рјешавали.

Друг Ђилас

Мислим да би требало да у свим издавачким предузећима уведемо издавање атеистичке литературе, затим да издајемо француске рационалисте.

Са факултета треба избацивати непријатеље и пружати помоћ партиској организацији. По питању издавачких планова нема довољно иницијативе.

Комисија за штампу и агитацију

Зденка Шегвић

Прије пар дана завршили смо преглед спортске штампе и одржали састанак са уредницима спортских рубрика и листова. Изнијели смо проблеме који се појављују и мислим да је састанак био добар, јер су наша излагања о слабостима усвојена и поткрепљена чињеницама. Читав тај материјал и записник мислимо да пошаљемо републикама да се проучи. Показало се да штампа неће моћи да рјешава све проблеме. Преко штампе требало би да се осјети главна линија у спорту. Новинари који навијају за овај или онај тим кроз штампу треба да излете. Штампа треба да буде објективна.

Осјећа се слаба помоћ кадру у спортским рубрикама. На пр. у Словенији, редакција листа не третира питања спортске рубрике на састанцима редакције. Редакција о тој рубрици не води рачуна као о свакој другој рубрици. Наравно да ће се та питања моћи правилно провести кроз штампу кад се у фискултуру примиме нове мјере.

Треба рашчистити са системом фискултуре који гура на клубаштво.

Милован Ђилас

Мислим да би у "Комунисту" требало написати један чланак о принципима фискултуре.

Зденка Шегвић

Позабавили смо се питањем рада удружења новинара. Иницијатива је дошла од нас и одржаће састанак са ширим кругом из удружења новинара. Удружење би сада требало да одигра много већу улогу.

Питање предузећа за растурање штампе. Ми смо дошли до закључка да су се та предузећа претворила у монополисте, али не знамо како би поставили питање растурања штампе. Ми смо прикупили неки материјал и имали разговор са београдским предузећем. Предузећа у Војводини и Београду хоће да ликвидирају, јер не могу бити рентабилна.

Ми смо имали нарочито у централној и републичкој штампи извјесне проблеме. Ми треба да интервенишемо за најмање ствари. Ми смо то видјели у привредној рубрици. Они нису могли да ухвате праву мјеру и праву линију. Они ухвате једно питање, па га гурају. Слично је и у спољној политици. Ми смо овдје одржали један састанак по питању спољнополитичких рубрика у штампи, коме је присуствовао и друг Вељко Влаховић. Слично је и са културним рубрикама итд. Како схватају новинари организовање конференција за штампу у привредним министарствима? Новинари се на тим конференцијама врло слабо одазивају на дискусије, не проналазе питања која би требало рашчистити. С друге стране послје састанка са Љубинком по питању кадра у НИИ-у, дошли смо до катастрофалних закључака. Послије тога ухапшено је у Борби читав низ људи из београдске, спортске привредне и других рубрика. Необично је и схватање Душка Благојевића како су ти људи радили. Ранко Петковић био је члан бироа, писао је чланке против Информбироа. Поставља се питање што би требало предузети да се те ствари рашчисте и помогне редакцијама. Другови у ЦК Србије знају за људе из НИИа, они мисле да очисте око 20 људи али немају јачих људи за уреднике рубрика. Глас и "20 Октобар" би требало разјурити. Уредник "Гласа" ухапшен је као информбироовац, покراо је око пола милиона, пијанчио и трошио паре из касе листа. То је драстичан примјер. Ми имамо у НИИ-у 45 уредника који су били у четницима, синови буржоазије и зато ствари у НИИ-у нису случајне.

Закључено је да се на основу искуства у Србији покрене питање новинарског кадра у читавој земљи а посебно претресе кадар у "Борби" и "Политици". Осим тога у "Политици" и "Борби", послје чланка у Партиској изградњи треба видјети шта се постигло.

Они су то одбили и предлажу да се узме у разматрање привредна рубрика. Међутим ситуација се показала јасна и мислим да би требало поћи од партиске организације и ту донијети неке одлуке. Требало би видјети и руководећи кадар, без обзира на то колико је он сигуран политички. На изглед је квалитет "Борбе" сада бољи, али све је то површно, нема линије по одређеним питањима. Нарочито се поставља питање "Борбе". "Политика" је у новинарском смислу боља, брже поправља ствари и брже интервенише.

За "Борбу" би требало наћи новог уредника, једног члана ЦК. Можда би могао доћи у обзир Милош Минић.

Комисија за идеолошко васпитни рад

Љубица Станимировић

У Партиској школи било је гужве. Ја имам утисак да су промјену са управником лоше примили. Друг Пуниша је на партиској конференцији оштро иступао и мало се усталасало. То је сада уређење и мислим да ће моћи да ради са наставничким колегијем.

Предмет "Борба за изградњу социјализма" узео је Јоца Марјановић. Ова важнија предавања ће држати другови споља. Мислимо да редовно тражимо предавања из тог предмета. У Хрватској је та катедра врло добро постављена и ради. Крајем овог мјесеца или почетком јануара имаћемо састанак са друговима из агитпропа република који раде на идеолошко-политичком уздизању. Ту ћемо претрести питање тромјесечних семинара. На састанак ће доћи начелници агитпропа. Осјећа се потреба за таквим семинарима. Изабрали би се солидни предавачи за те семинаре. Ти су семинари важни за заостаље радничке организације.

AJ;507,VIII,II-8-(1-84)(K-4)

454 ЦК КПЈ, УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ, БЕОГРАД

Записник

са састанка Агитпропа 25 I 26.XII.1951

Присутни: Друг Ђилас, Боби, Зденка, Стана, Тошо

Питање страних часописа. У УДБ-и врши се цензура страних часописа и нико не може да добија стране часописе. Има људи који желе и мора[ју] да прате и читају стране часописе.

Питање разграничења између Дирекције за информације и Југословенске књиге. Треба видјети шта треба да издаје Дирекција за информације? Предузеће за страну спољно-политичку литературу требало би одвојити од Дирекције. Требало би продискутовати са Министарством спољних послова и било би најбоље да се при Институту за међународну политику формира предузеће које би издавало спољнополитичку, историску и другу литературу. У свијету постоји, на примјер, један велики од свих признати Опенхајм, један од империјалистичких теоретичара који је дао историју Међународно правних уговора. Код нас људи свршавају факултет и не знају што је то трговачки уговор међу државама, долази у МИП да ради а никад није видио како изгледа трговачки уговор.

Према томе мени изгледа да би требали два предузећа: једно код Института, а друго код Дирекције које би издавало спољнополитичку документацију и нашу пропагандну литературу за иностранство. Остаје отворено гдје би смјестили нашу културно-пропагандну активност. На пр. страници који долазе у Југославију траже водич по Југославији. Нема књиге која би била водич, на пр. која би објашњавала културне историске споменике у Дубровнику итд., која би дала основне податке о Југославији, колико она има становника, гдје су биле важне историске битке итд. Такву литературу могла би издавати "Просвјета".

Питање "Културе". Сада је "Култура" једно предузеће. Међутим "Култура" користи своју штампарију са 40% за своја издања, а 60% користи се штампарија за остала издања. Закључено је да се штампарија одвоји од издавачког предузећа, да би дирекција могла више пажње да концентрише на издавачку дјелатност. Претсједник радничког савјета је сада Звонко Ткалец, а и Јелена сада мање мисли о другом него о нормама. Међутим штампарија мора и даље бити наше власништво, али да буде одвојено предузеће.

Питање плана издавачке дјелатности "Културе". "Култура" треба да се оријентише на издања Маркса-Енгелса и Лењина. За издања Маркса предвиђена је редакција у коју би ушли: Ткалец, Павичевић, Никола Петровић, Гарашанин, Вељачић ...⁸⁵ а осим њих у редакцију би ушли друг Моша, Роћко и Зихерл. Уз ову редакцију могу се ангажовати поједини преводиоци за разне историске чланке, то могу радити и слабији преводиоци.

У редакцију око издања Лењинових дјела Јоца Марјановић да води редакцију. Поред њега да уђу Лепа Пијаде ...⁸⁶ а за савјетодавне чланове редакције другови Роћко, Влаховић, Караиванов.

Ткалец инсистира на томе да не издајемо цјелокупна дјела Маркса, него поједина дјела и то је правилно. (друг Боби чита из плана која је Марксва дјела "Култура" предвидјела да изда).

⁸⁵ Прекид текста због вероватне омашке записничара.

⁸⁶ Исто.

Затим друг Боби чита из плана и друга дјела која је предвидјела "Култура" да изда: Тито IV, V и VI књига, Дедијер, Маркс-Енгелс кратка биографија, Хилфердинг, Кауцки, Кампанела, Хегел - Естетика итд.

Требало би увести у "Култури" издање библиотеке класика, или дати избор из класика, на пр. Достојевског, Гончарова, Гогоља, Дикенса. За класичну литературу треба исто тако створити редакцију. [Састанак од] 26.XII.1951

Питање новинарских кадрова. Прегледали смо српске новинарске кадрове и видјели да је стање с тим кадровима врло лоше. Уствари такво је стање у читавој земљи. За новинаре требало би дати јачи партиски кадар да се стање поправи, и то за уреднике рубрика и главне уреднике, да ти људи буду партиске личности, чланови ЦК и стари комунисти. То се поставља за све веће листове, "Вјесник" "Порочевалец" и за радиостанице у републикама. Другове који су били главни уредници треба ослободити за писање. То треба рјешити за ЦК-има, да једанпут те кадрове поставимо на своје мјесто.

Донета је одлука да Зденка [Шегвић] и Тошо [Попоски] саставе писмо за ЦК-е република у коме ће се изложити стање новинарског кадра на основу искуства Србије и приказати како се дошло до такве одлуке. Конкретне личности за поједине листове одредиће републике.

Ми смо прије две године писали о томе да се главни уредници повезују са члановима ЦК, али они то не могу јер се појављују као новинарчићи, а не људи који могу да остваре нормалне везе. Кад би рецимо Душко или Богдан Пешић били уредници рубрика они би могли одлично да раде, а главни уредници могли би да држе везу са ЦК-ом и била би друга ситуација. Ниже кадрове у новинарству треба рашистити и подизати наш кадар.

То се поставља и за радиостанице и у перспективи за Танјуг.

С једне стране међу новинарима има непријатеља које треба ишчистити и дати политички кадар на водећа мјеста који располаже једним минимумом писмености. Благојевић не може да подиже кадар. Сарајчић је добро водио административне ствари, а политички је био слаб.

Питање растурања штампе и питање предузећа за растурање штампе. Та су предузећа постала кроз монополистичка предузећа. Она запостављају централну штампу на начин да је задржавају, да би на тај начин протурала своју штампу. Случај са Јабланицом, гдје се продаје по 500 примјерака "Ослобођења", а свега 5 примјерака "Борбе". Наша је тенденција да растуримо републичка и обласна предузећа, а стваром специјализована предузећа која ће бити власништво редакција, једне или више. Ревизор ће бити награђен према томе колико прода штампе. Осим тога новине могу продавати и књи-жаре. У мањим мјестима мислимо да задржимо ревизоре приватнике.

Питање "Међународне политике". У редакцији је немогућа ситуација. Главног уредника нема, редакцију води Сима Караоглановић и Мариновић, Дирекција је преузела на себе издање "Међународне политике" на француском и енглеском и то субвенционише. Поставља се питање или наћи уредника, или обуставити тај часопис.

Закључено је да за сада стоји како стоји.

Питање Гаврић Милана. Он је изашао из Института и био код Вељка Влаховића да пита зашто је отпуштен. Друг Вељко му је одговорио да су из Института отпуштене 3 групе људи; једни који су сумњиви, други који не могу да раде и трећи, који треба да се баве научним радом, а сада је карактер рада Института измјењен. Он би хтио да дођеу "Борбу" као уредник спољнополитичке рубрике, а за то не би одговарао.

Закључено је да га кадровска комисија распореди негдје на рад.

Питање брошуре о раду VI засједања Уједињених нација. По том питању одлучено је да такву броштуру направе Миле Виторовић и Јожа Смоле, међутим она не би требала да буде чисто антируска, јер би требало критиковати и неке друге ствари.

Питање цијене књиге. То питање ће се проучити.

Питање издавања једног привредног листа који би излазио једанпут недјељно, петком, и који би штампао разна упутства о раду народних одбора писао о проблему радничких савјета, доносио коментаре појединих прописа привредних уредби, а "Борба" би доносила само информативне ствари и

директивне говоре. На тај начин растеретила би се "Борба" да опширно пише о многим стварима. Уредник тог листа могао би да буде Вилко Винтерхалтер и шира редакција. Уз Винтерхалтера у редакцији могла би бити још двојица, а плаћао би се хонорар за чланке. Тада би "Борба" могла више да пише о партиским организацијама и партиском животу, јер она треба да има своје специфичности.

AJ;507,VIII,II/2-8-(1-84)(K-4)

455 БОГДАН ОСОЛНИК ИЗ САВЕТА ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ

(Београд, 1950)

ОПШТИ ЗАДАЦИ

1. Праћење, подuzимање опћих мера и иницијатива у решавању питања методе руковођења на подручју просвете, науке, културе, уметности и фискултуре у ФНРЈ тј. развијање и унапређивање улоге друштвених органа и самих грађана у руковођењу тим подручјима и борба против тенденција dirigovanja и кабинетских решавања државно-управних органа.

Уопћавање искустава на том пољу делатности.

2. Опћа евиденција и анализа стања у појединим народним републикама као и правца којима се развија, тенденција и садржај тога развитака рад на решавању кадровских и организационих проблема и на унапређење форми за што успешније развијање делатности на подручјима просвете и културе.

3. Pregled материјалне базе, анализа, координација рада са републикама као и подuzимање свих потребних мера за осигурање и унапређење материјалне базе за културно-просветну. делатност ФНРЈ.

4. Културно-просветна пропаганда у иностранству, везе и размене са иностранством.

5. Повремене анализе појединих проблема према закључцима донесеним на седницама Савета или према потреби извршења опћих задатака Савета.

6. Сарадња са savezним руководствима масовних и професионалних организација и појединих установа.

7. Руковођење подручним установама.

Научна делатност и институти

Задаци: анализе организационо-техничке природе евиденција кадрова, установа и друштва (и садржаја рада) подизање нових научних кадрова анализе и обезбеђивање материјалне базе

Универзитети и високе школе

Задаци: при отварању нових факултета и високим школа водити рачуна о потребном броју. и профилу кадрова.

На основу анализе вредности дипломираних кадрова у пракси као и потреба нашег друштвеног и привредног живота вршити нушне модификације (у погледу организације, наставног плана и програма) појединих високим школа и факултета.

Унапређивати режим студија у циљу постизавања што бољег успеха у учењу и полагању испита, помагати уздизање нових наставничких кадрова, користити у томе могућности у земљи и ван земље, помагати развоју нових (младих) факултета и високим школа. Помогати и постичати израду и издавање удžбеника, координирати ову делатност, а нарочито преводилачку. Разматрати и решавати питања студената у циљу што бољег успеха на студијама (стипендије, домови, здравствена заштита, студентске организације и слично).

Стручне школе

Задаци: проучавати и унапређивати систем стручног школства и положај тих школа у нашем школству, систему уопће, а нарочито у вези са осмогодишњим обавезним школовањем. Решавати питања стручних школа на основу анализе потреба и перспективног развоја наше привреде, а у вези с тиме посебно типове, струке и мрежу средњих стручних школа.

Разрадити систем руковођења стручним школама, питања инспекције и инструктора у виду улоге и задатака као и координације рада ресорних стручних и просветних органа. Израђивати и утврђивати наставне планове и програме.

Сарађивати у погледу стручног и општеобразовног уздизања радника у систему струка, занимања и звања радника.

Pokretati i koordinirati rad na izdavanju udžbenika, organizirati analize i ocene udžbenika. Vršiti analize materijalnog stanja škola.

Opće obrazovne škole

Proučavati sistem, organizaciju i planove škola kod nas i u inostranstvu.

Pratiti razvoj opće obrazovnih škola i rešavanje raznih pitanja sa tog područja u narodnim republikama i prema potrebi organizirati zajednička savetovanja za dobijanje informacija i međusobno korišćenje iskustava.

Organizirati izradu udžbenika i programa za one predmete za koje se u dogovoru sa republikama odluči da se zajednički izrade.

Organizirati konferencije radi utvrđivanja zajedničkih osnovnih (okvirnih) postavki u nastavnim planovima i programima.

Komparacijom udžbenika i programa narodnih republika vršiti povremene analize njihovih osobenosti i vrednosti.

Za konkretne probleme (dobijene kao zadatak ili uočene) vršiti analize i spremati materijal i predloge.

Pretškolsko i vanškolsko vaspitanje

Sistem ustanova za pretškolsko vaspitanje, izrađivanje programa rada u tim ustanovama, kao i metodike rada.

Uzdizanje vaspitačkih kadrova: planovi i programi za škole za vaspitače, udžbenici i priručnici, sistem kurseva i dopunskih tečajeva, savezni kursevi za predavače.

Pokrenuti pitanje pedagoških centara odnosno ustanova gde će se proučavati problemi pretškolskog i vanškolskog odgoja.

Evidencija stanja i problematike odgojnih sredstava za decu: igračke, slikovnice, literatura, mazička dela itd.

Kultura i umetnost

Zadaci: razvijanje umetničkih škola sistem škola, nastavni planovi i programi i struktura škola. Proučavanje metoda rukovođenja pitanjima kulture i umetnosti.

Saradnja sa saveznim udruženjima umetnika. Pokretanje pojedinih kulturnih odnosno umetničkih manifestacija općeg (saveznog) značaja. Uočavanje i postavljanje važnijih materijalnih pitanja odlučujućih za razvoj pojedinih strana umetnosti.

Veze sa inostranstvom

(Rukovoditi se kulturno-naučnim, političkim i privrednim interesima naše zemlje).

Planirati i organizirati naše kulturno-umetničke priredbe u inostranstvu i naše sudelovanje na inostranim (izložbe, festivali, konkursi i sl.) i razvijanje drugih vidova kulturne propagande. Rešavati pitanja u vezi sa međunarodnim organizacijama kao i pitanja sudelovanja na kongresima, konferencijama i sl. (Za naučne kongrese rešava Akademski savet).

Održavanje kulturno-prosvetnih veza i pomoć našim iseljenicima (priredbe, učitelji, udžbenici, literatura itd.). Održavanje veza snabdevanje literaturom slavističkih seminara, a isto tako i pojedinih stručnjaka, prijatelja FNRJ, koji pišu o nama ili spremaju određeni naučni ili drugi materijal. Planiranje i organiziranje inostranih priredbi u zemlji, poseta i gostovanje pojedinih naučnih radnika i umetnika.

Plan proizvodnje

Grafička industrija:

1. Izrađuje u saradnji sa SPK osnovne proporcije i proizvodnje.
2. Razrađuje kvote proizvodnje, kvote radne snage i kvote društvenog produkta na osnovne savezne i republičke proizvođače.
3. Sarađuje kod uklanjanja disproporcija u nacrtima i predlozima plana za granu 128.
4. Vodi evidenciju o izvršenju planova za granu 128 i vrši analize izveštaja.

5. Predlaže zakonske propise koji se odnose na organizaciju grafičkih preduzeća, uzdizanje kadrova itd. u granu 128.

6. Daje predloge za proširenje i održavanje materijalne baze grafičkih preduzeća.

7. U saradnji sa SPK i osnovnim saveznim i republičkim proizvođačima izrađaje perspektivne planove za granu 128.

Izdavačka delatnost

1. Razrađuje kvote hartije za izdavačku delatnost na savezne i centralne izdavačke (pojedinačno) i na izdavače narodnih republika (globalno).

2. Pomaže usklađivanje izdavačkih planova saveznih izdavača.

3. Vodi evidenciju izdavačke delatnosti a FNRJ i vrši analize.

4. Predlaže zakonske propise koji se odnose na izdavačku delatnost.

5. Razrađuje kvotu deviza za uvoz inostrane literature na savezne, centralne korisnike i na narodne republike. Razrađuje kvote deviza za uvoz inostrane literature na područne ustanove Saveta za nauku i kulturu Vlade FNRJ.

6. Vodi evidenciju o uvozu inostrane literature a FNRJ a naturalnim i vrednosnim pokazateljima.⁸⁷

Kinematografija

Komitet za kinematografiju:

1. Izrađuje u saradnji sa SPK i Komitetom za kinematografija osnovne proporcije proizvodnje za granu 130.

2. Razrađuje kvote za granu 130.

3. Vodi evidenciju izvršenja plana proizvodnje filmova.

4. Izrađuje planove za zakonske propise koji se odnose na granu 130.

Savet za nauku i kulturu kao adresat sprovodi elaborate komiteta Saveznoj planskoj komisiji i obrnuto.

Ostalo

1. Odeljenje saraduje sa Svetom za prerađivačku industriju i Svetom za promet robom Vlade FNRJ kod određivanja kvota proizvodnje i raspodele učila, školskog nameštaja, dečjih igračaka, fiskalturnih rekvizita, dačkog i tehničkog pribora i muzičkih instrumenata, daje predloge za proširenje postojećih kapaciteta i osnivanje novih preduzeća za proizvodnju gore navedenih artikala.

2. Usklađuje perspektivne i godišnje planove izgradnje opreme i proizvodnje preduzeća za proizvodnju učila.

3. Vodi evidenciju proizvodnje i raspodele učila u FNRJ.

4. Raspodeljuje u saradnji sa Ministarstvom prosvete i nauke i kulture učila i instrumente koji se centralno uvoze iz inostranstva.

AJ;316-88

456 САНЕТ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ

(Београд, 1951)

FORMIRANJE STKUKTURA I RAD SAVETA ZA PROSVETU, NAUKU I KULTURU NARODNIH REPLBLIKA

Formiranje Saveta

Saveti za prosvetu, nauku i kulturu vlada narodnih republika formirani su:

U NR Srbiji, Odlukom Prezidijuma Narodne skupštine NRS broj 434 od 9-IV.1951

U NR Hrvatakoj, Ukazom Prezidijuma Sabora broj 15 od 15 svibnja 1951)

U NR Sloveniji, Odlukom Narodne skupštine NBS - od 11 IV - 1951 o organizaciji vlade NR Slovenije;

U NR BiH, Ukazom Prezidijuma Narodne skupštine NR Bosne i Hercegovine, broj 32 od 9-X-1951.

⁸⁷ Рукот је дописано: "Извештаје (анализа мреже и кадрова), училиа и оперативни сектор".

U NR Crnoj Gori, Ukazom Prezidijuma Narodne Skupštine NR Crne Gore, broj 383

Struktura saveta i broj sabora u NR

Na čelu Saveta je Predsednik Saveta koji je član Vlade. Članovi Saveta su istaknuti znanstveni, prosvetni i kulturni radnici

Posebnim Ukazom Prezidijuma Narodne skupštine NR Srbije (Ukaz broj 159 i 160 od 10-IV-1951) imenovani su članovi Sveta. Ukupno je imenovano 40 članova.

Ukazom Prezidijuma Narodne skupštine NR Srbije (Ukaz, broj 249 od II-VI-1951 godine (pri Savetu za prosvetu, nauku i kulturu NR Srbije obrazovano je 5 odbora i imenovani su članovi za pojedine odbore:

- 1) Odbor za opće obrazovanje sa 34 člana;
- 2) Odbor za stručne škole sa 16 članova;
- 3) Odbor za visoke škole i nauku sa 17 članova;
- 4) Odbor za kulturu i umetnost sa 15 članova;
- 5) Odbor za narodno prosvetno obrazovanje sa 24 člana.

Prezidijom Sabora NR Hrvatske imenovao je u Savet za prosvetu, nauku i kulturu 29 članova na osnovu predloga Zemaljskog odbora sindikata učitelja i profesora i Saveta za prosvetu, nauku i kulturu. Pored ostalih članova u Savet je ušao sekretar Saveza saveta pionira i jedan profesor Talijan kao predstavnik nacionalne manjine.

Pri Savetu su formirana tri odbora;

- 1) Odbor za prosvetu sa 30 članova,
- 2) Odbor za visoke škole sa 30 članova,
- 3) Odbor za kulturu i umetnost sa 34 člana.

Odbor za stručne škole formiraće se tek onda, kada Savet za prosvetu, nauku i kulturu potpuno preuzme rukovodstvo nad stručnim školama. Radi toga unutar odbora za prosvetu, radi stalna komisija za stručne škole, koja se prilikom pretresanja pojedinih problema za područje stručnog školstva proširuje odgovarajućim stručnjacima.

Broj članova Saveta i odbora snižuje se za 7 nakon likvidacije oblasnih odbora.

Problematika koju odobri zahvataju i potrebe da u odborima sudeluju i javni radnici. iz pokrajine a ne samo iz centra nalagalo je povećan broj članova u odborima, Kod izbora članova odbora iz redova direktora i profesora srednjih škola i nastavnika osmogodišnjih škola, vodilo se računa o tome, da budu u odboru zastupljene sve grupe predmeta.

Prezidijum Narodne skupštine NR Slovenije je Ukazom od 8 maja 1951 Imenovao 88 članova Saveta i to 19 članova Saveta za prosvetu i kulturu po svojoj funkciji. Pored toga potvrdio 40 članova Saveta koje su predložile organizacije kao svoje predstavnike i imenovao 29 najviđenijih znanstvenih, kulturnih i prosvetnih radnika za članove Saveta.

Pri Savetu su formirana četiri odbora:

- 1) Odbor za opće obrazovanje sa 19 članova,
- 2) Odbor za stručne škole sa 24 člana,
- 3) Odbor za znanost i visoke škole sa 22 člana,
- 4) Odbor za kulturu i umetnost sa 25 članova.

Savet za prosvetu, nauku i kulturu NR Bosne i Hercegovine ima 88 članova a podeljen je na 5 odbora:

- 1) Odbor za visoke škole i naučne ustanove sa 13 članova,
- 2) Odbor za kulturu i umetnost sa 15 članova,
- 3) Odbor za opšte obrazovne škole i narodno prosvetno obrazovanje sa 23 člana,
- 4) Odbor za stručne škole sa 13 članova,
- 5) Odbor za fizičko vaspitanje sa 15 članova

Savet za prosvetu, nauku i kulturu NR Crne Gore ima 24 člana, a podeljen je na dva odbora:

- 1) Odbor za prosvetu sa 26 članova,
- 2) Odbor za nauku i kulturu sa 10 članova.

U NR Srbiji, Hrvatskoj i Crnoj Gori jedan dio članova odbora su u isto vreme i članovi plenuma Saveta, dok je dio članova imenovan od prosvetnih i kulturnih radnika van plenuma. U NR Sloveniji i BiH je broj članova Saveta vrlo visok 88 dok je broj članova u odborima manji što znači da svi članovi Saveta nisu članovi odbora.

NR BiH ima poseban odbor za fiskulturu, dok narodno prosvetno obrazovanje rešava u okvirima odbora za opšte obrazovanje. Posebnog odbora za fiskulturu nema ni jedna druga narodna republika. NR Srbija ima jedan odbor za narodno prosvetno obrazovanje i fiskulturu. Ostale NR nemaju posebnih odbora, ili sekcija, za rešavanje problema sa tih sektora, nego to rešavaju obrazovanjem povremenih komisija u okviru Odbora za opšte obrazovanje. (Priložen je pod br.1 kratak pregled o broju članova i odbora republičkih saveta).

Organizacija i rad odbora

Svaki odbor ima svog stalnog predsednika sem u NR Srbiji gde odbori za opšte obrazovanje i stručne škole imaju stalnog predsednika, a ostala tri odbora biraju predsednika za svaki sastanak posebno. Pored predsednika svaki odbor ima svog stalnog sekretara, koji je profesionalac. Odbori imaju svoj stalan administrativno tehnički aparat, iz grupe referata-analitičara i grupe inspektora u okviru Saveta.

Rad odbora odvija se preko sekcija i komisija. Tako na pr. Odbor za znanost i visoke škole u NR Sloveniji ima svoje stalne sekcije:

sekcije za visoke škole,

Sekcije za znanost

Sekcija za arhive, muzeje i čuvanje spomenika, te sekcije rade preko svojih komisija.

Komisije pojedinih odbora i sekcija mogu biti stalne ili povremene, prema potrebi rešavanja problematike sa njihovih sektora. Komisije proučavaju pojedina pitanja, pripremaju materijal i predloge za plenum odbora na kojemu se donesu zaključci. Zaključke odbora potpisuje predsednik i sekretar odbora, a saglasnost daje predsednik Saveta.

U NR Crnoj Gori smatraju da Savetu nisu potrebni

odbori (usled terenskih prilika težak je saziv članova odbora, mesta su premalena da bi bilo dovoljno članova odbora iz najbližih mesta) umesto njih Svet bi povremeno obrazovao komisije, koje bi obrađivale pojedina pitanja za koja bi Svet davao obavezne smernice.

U NR Srbiji pojedini odbori pokazuju tendenciju zatvaranja odbora u sebe. Premalo je do sada bilo nastojanja kod pojedinih odbora da u diskusiju o pojedinim prosvetnim i kulturnim problemima uključe što širi krug kulturnih i prosvetnih radnika.

Odbori imaju teškoće u radu sa materijalno finansijskim i personalnim pitanjima, koja još uvek rešava aparat Saveta. Zbog toga je znatan deo aparata Saveta često više puta okrenut organima državne uprave, nego terenu tj. Prosvetnim i kulturnim ustanovama u republici i njihovim problemima.

Rad Saveta

Na čelu Saveta za prosvetu, nauku i kulturu je predsednik Saveta koji je član Vlade NR. Svet za prosvetu i kulturu NR Slovenije ima stalnog sekretara Saveta dok ostale NR nemaju. Rad Saveta odvija se preko plenarnih sastanaka pojedinih odbora Saveta. Pojedini odbori održavaju redovno svoje sastanke, na njima donose zaključke i odluke koje potvrđujuje i proglašava Predsednik Saveta, dok se plenumi Saveta sastaju ređe. Na taj način odbori deluju prilično samostalno. Službenički aparat Saveta priprema materijale za rad Saveta i njegovih odbora te donete odluke Saveta i odbora razrađuje i izvršava.

Slabost rada aparata Saveta nekih NR je nepotpuna evidencija statistike i kontrole.

Organizacijska šema aparata Saveta za prosvetu, nauku i kulturu je priložena za NR Sloveniju prilog 2, NR Crnu Goru prilog 3.

Sreski-mesni saveti za prosvetu i kulturu

U svim NR organizirani su saveti za prosvetu i kulturu sreskih odnosno gradskih NO.

U NR Srbiji organizirani su saveti već u početka 1951. Sastavljeni su uglavnom od prosvetnih radnika, koji su se orijentirali na rešavanje školskih problema, dok su ostale probleme prosvetno obrazovanja zapostavljali.

U diskusiji sa područja prosvete i kulture, premalo uključuju pretstavnike masovnih organizacija da im pomognu u rešavanju tih problema pa je ceo njihov rad prilično jednostran, bez dovoljno širine.

Savet za prosvetu, nauku i kulturu NR Hrvatske još nije sakupio podatke o radu sreskih i gradskih saveta za prosvetu.

U NR Sloveniji saveti za prosvetu i kulturu sreskih (gradskih) narodnih odbora broje od 11 - 19 članova prema veličini sreza i po broju prosvetnih radnika. Članovi savata su prosvetni i kulturni radnici te ostali državljani koji se zanimaju za vaspitna i kulturna pitanja svoga kraja.

Savetu predsedava predsednik koji nije profesionalac ali je član sreskog narodnog odbora, koji odgovara za rad saveta, te na zasjedanjima sreskog narodnog odbora daje izveštaj o svom radu. Sekretar saveta je službenik saveta i administrativni šef aparata. Sekretar zamenjuje predsednika, potpisuje odluke, prbavlja materijal za sastanak saveta, izvršuje zaključke saveta i naređenja viših prosvetnih organa.

Za pojedina područja rada saveti izaberu na zasjedanju posebne stalne stručne odbore i to iz redova članova saveta. Ti stručni odbori broje od 3 - 7 članova, pripravljaју materijal i predlažu ga na plenumu saveta u diskusiju i odluku.

Svaki sreski savet za prosvetu i kulturu ima tri odbora.

- 1) Odbor sa školstvo,
- 2) Odbor za znanost i kulturu,
- 3) Odbor za finacisko materijalna pitanja.

Odbor vodi predsednik, pomaže mu tajnik odbora. Za rešavanje pojedinih problema odbori mogu formirati komisije.

Savet za prosvetu i kulturu sreskog (gradskog) odbora vodi prosvetnu i kulturnu politiku svoga kraja. (kompetence saveta su obrađene u 20 tački).

Svaki savet ima pored sekretara:

- 1) Inspektora za osnovne škole, dečje, omladinske, đачke domove i letovanja,
- 2) Referenta za materijalnu opskrbu škole,
- 3) Administratora

Celokupno radno područje za pretškolske ustanove razdeljeno je na 6 inspektora koji imaju svoja sedišta: Celje, Novo Mesto, Kranj, Ljubljana, Maribor, Sežana.

Inspekciju nižih stručnih škola, na celom području vrše 3 inspektora sa sedištem u Ljubljani, Mariboru i Kranju.

Inspekciju općeobrazovnih škola i srednjih stručnih škola vrše inspektori Saveta za prosvetu i kulturu NR Srbije. Samo mesta Ljubljana i Maribor imaju svoje inspektore.

Priložena je šema saveta maloga sreza A. i velikoga sreza B.

U Narodnoj Republici Bosni i Hercegovini formirani su saveti u početku 1951 godine - U radu većeg broja saveta ima još dosta nedostataka, jer neki izvršni odbori ne shvataju da je savet za prosvetu i kulturu njihov organ, nego mnoge poslove svršavaju preko člana izvršnog odbora koji je u savetu. Ima i takvih saveta koji suviše samostalno rade i donošaju zaključke bez da ih iznesu pred izvršne odbore.

U NR Cmoj Gori se ofomljeni saveti sastaju češće, ali je veza između njih i republičkog saveta vrlo slaba.

Organizaciju sreskih saveta za prosvetu i kulturu je obrazložio samo Savet NR Slovenije.

AJ; 316-131

ПРОСВЕТА ПОСЛЕ ТРЕЋЕГ ПЛЕНУМА ЦК КПЈ

457 ЦК КПЈ, УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ

(Београд, јун 1950)

СПРОВОЂЕЊЕ РЕЗОЛУЦИЈЕ III ПЛЕНУМА ЦК КПЈ О ЗАДАЦИМА У ШКОЛСТВУ

Ови подаци су прикупљени из педагошке и остале штампе, затим с инспекција које су извршили у месецу фебруару и марту неки другови из овог Одељења и са конференција којима су они присуствовали.

1) Спровођење децентрализације, борба против бирократизма и развијање иницијативе

Министарство просвете НР Србије пренело је многе своје компетенције на СНО, ГНО и МНО (разна питања организационо-материјалне природе, затим кадровску и персоналну службу), проширена је надлежност управа школа. Слично, ма да негде мање или више, спроводи се децентрализација и у другим републикама. Постоји опасност механичког преношења надлежности а да се то питање није дубље проанализирало и припремило све организационе мере за правилно спровођење децентрализације. Исто тако постоји и извесан отпор против децентрализације у самим установама које треба да преносе своје надлежности на ниже органе.

Стварна борба против бирократизма у свим његовим видовима није још свуда правилно схваћена, а нарочито у нижим органима. Повереник ОНО из Крагујевца тражи декадне извештаје о успеху у школама. Повереништво у Пожаревцу наређује такмичење просветних радника путем распаса ("Просветни радник" од 15 II).

После Резолуције III Пленума и реферата друга Ђиласа појављују се бројни примери иницијативе просветних радника. Такве иницијативе било је и раније, али не у тој мери, само је чињеница да се ти позитивни примери сувише мало истичу. Многи наставници у Метохији, не чекајући помоћ, сами с ученицима израђују учила из локалних средстава. У "Школским новинама" написано је више чланака у којима се конкретно пише о иницијативним учитељима и наставницима. Кроз штампу истакнута је иницијатива ученика IV разреда у неколико учитељских школа (тога је по нашем знању било у НР Србији и НР Хрватској који су након првог полугодишта добровољно јавили за рад у селима где уопште нема учитеља или их нема довољно ("Вијесник"). Исти лист доноси интервју са двојцим добрих учитеља и прилаже њихове слике. У том смислу описује се конкретан рад једног наставника матерњег језика и књижевности који се служи својим, новим методом обрађивања градива тог предмета. Активност појединих просветних радника огледа се и у томе што мобилишу родитеље на раду око школе. У селу Луки, сребрнички срез, сељаци су самоиницијативно почели да граде школу. У Травнику уведена је ударна недеља за подизање школских зграда.

2) Стварање услова за осмогодишње школовање

Пре свега повећан је план изградње школског простора, али о томе кроз штампу нисмо добили податке за целу државу. Према одлукама IV Пленума ЦК КПЈ БиХ у овој години треба изградити, довршити и започети 322 основне школе. У срез Пећ изградиће се 7 нових школа, отвориће се 6 нижих гимназија, од којих 4 шиптарске. На Космету 24 школске зграде и 4 учитељска стана били су коришћени у друге сврхе, а сад је ослобођено 19 школских зграда и 1 учитељски стан. Међутим има још много примера да се том питању - и поред објективних тешкоћа - не поклања одговарајућа пажња. Тако у "Побједи" од 20 V пише да се у никшићком срезу врло мало ради на оправци школа, пошто СНО није се постарао да набави потребан материјал. У истом листу има чланак у коме се конкретно наводи како се школске учионице употребљавају за потребе задруга, за одржавање игранки и масовних конференција. У село Мијатовац, срез раванички, усељена је у школу столарска радионица иако у близини постоји много погоднија зграда, као што је кафана. У Дарувару у школској згради станују људи који нису просветни радници, а у истом месту има учитеља без стана. Интервесија код месног и среског народног одбора остала је без успеха. У Пакрацу узимају се школске просторије за разне састанке и за време трајања наставе. Исти срески одбор позива наставнике на рад у повереништву ("Напријед" 13 I). У Илинцима (Срем) школа није радила четири дана због приредбе која је одржана у школи. У Шишатовцу (Срем) у учитељском стану је магацин потрошачке задруге, а у библиотеци кукуруз; магационер је скинуо последња врата с клозета и начинио преграду за магацин, а у близини има празан локал и подрум порушеног манастира ("Просветни преглед" од 21 IV).

3. Наставни планови и програми, увођење страних језика

О наставним плановима и програмима писано је веома мало у педагошкој штампи. Питање растеређивање програма слабо је постављено, као што се видело на савезној конференцији коју смо организовали. Из пројеката програма кога су предложила министарства просвете и дискусија о њима

видела се тенденција да се досадашњи програми не растеређују. О увођењу страних језика у I разред гимназије писано је врло мало. Уопште није нигде образложена ова поставка из Резолуције. У "Побједе" написан је један чланак о том проблему, али аутор само поставља проблем, а не даје никакве сугестије за његово решавање и при том проблем још није постављен правилно. Наиме, у свом чланку полази од тога да ће ученици I разреда гимназије у свакој школи моћи бирати један од четири страна језика, што није реално с обзиром на наше прилике и могућности. У Резолуцији говори се о не давању предности једном од четири језика, а не о томе да ће у свим школама ученици сами бирати један од четири страна језика. У омладинској штампи има неколико опћених чланака о употреби учења страних језика. О проблематици у вези с увођењем четири страна језика у I разред гимназије расправљано је на нашој конференцији.

4) Стручно и идејно уздизање наставног кадра

До V Конгреса на овамо овом питању посвећено је много више пажње, иако се још увек недовољно студиозно прилази овом проблему. После III Пленума ЦК КПЈ рад на стручном и идејном уздизању појачан је и ради се са више плана. У штампи писано је о том питању релативно врло мало. Проналазе се нове форме. Тако су у срезу Љубовија створени педагошки активни, који имају задатак да бар једном месечно обиђу и помогну ниже организованим школама и недовољно стручним кадровима. ("Борба" од 18. VI). У добричком срезу основани су марксистички кружоци. "Словенски порочевалец" од 10 IV доноси чланак у ком се обрађује један нов начин међусобног посећивања бољих и слабијих учитеља истог разреда, који раде у школама које нису много удаљене једна од других.

5) Задуживање наставног кадра ваншколским радом

До III Пленума ЦК КПЈ на овамо учињено је врло много на ослобађању наставних кадрова од разних задужења која немају везе са њиховом струком и положајем у друштву. Иако се том питању озбиљно пришло и постигнути су позитивни резултати, о том је врло мало писано у штампи. Из једног чланка "Побједе" од 16 IV види се да су наставни кадрови у барском срезу ослобођени свих сувишних дужности, док је у једном фебруарском броју истог листа било још података о томе да се учитељи овога среза задужују пописом стопе. Ипак кроз штампу и даље налазимо податке о томе да се учитељи и наставници оптерећују разним сувишним задужењима. Тако у иванградском срезу МНО Доња Ржаница позива учитеља на административан рад у одбору. Два наставника (податак је из БиХ), чланови фудбалског тима, морали су ићи на утакмицу уместо на конференцију просветних радника, иако је један од њих био предавач на конференцији. Да не би отишли на конференцију, поцепане су им аутобуске карте које су били раније набавили. По разним пословима шаље се на терен један наставник ниже гимназије у Варварину (код Сталаћа). Исто тако шаље се на терен по разним пословима директор Потпуне гимназије с мађарским наставним језиком у Зрењанину. Он нам је приликом једног обиласка у месецу фебруару рекао да га је између осталог слало на терен да попуњава слабије писменим друговима анкетне листове. Инспектори Министарства просвете НР Србије који су пре две децеле били у Зрењанину потврђују да се и сада тај директор шаље у села по разним пословима, иако је проблематика у тој школи толико обимна да би исти морао бити што више у самој школи.

6) Снабдевање и награђивање просветних радника

Снабдевање просветних радника много се поправило. Позитивно искуство по том питању после Резолуције III Пленума почело се шире преносити и на она места и крајеве где је снабдевање просветних радника било врло слабо. У срезу звчанском учитељи су добили текстил и допунско снабдевање (сир, јаја итд.). У барском срезу учитељи су такође добили допунско снабдевање (суво месо, јаја, сапун итд.). МНО градско и МНО Звездан доделили су земљу посебно за школу а посебно за учитеља. У добричком срезу учитељи су добили продавницу за текстил и обућу, а у осталим продавницама послужују се и преко реда, како не би дангубили. Кад дођу у среско место имају обезбеђену исхрану и преноћиште по нижим ценама. На Космету у свим среским местима, осим у два, отворене су посебне продавнице за просветне раднике. Међутим има још доста места где се просветни радници слабо снабдевају и где уопште влада неправилан однос према њима. Тако у Баћу (срез иванградски) учитељи добијају карте за снабдевање тек око 25 у месецу. У срезу оцачком просветни радници имају 14.818 не-

искоришћених тачкица из прошле године, а марта ове године добили су робе за свега 2.889 тачкица. У Тополовцу (срез тамишки) учитељи су у фебруару добили прљаву и ужежену маст.

У Горњој Ржаници (андријевички срез) учитељ нема стана, сваку ноћ спава код другог сељака. На Космету још увек има 18 учитеља без стана (до скоро било их је 35). У селу Владимир (срез барски) учитељи спавају у соби за пролазнике. У бјеловарској области има још места где учитељи спавају у учioniци.

У источком и суворечком срезу (Космет) учитељи два месеца нису добили плату. ОНО Тузла доделио је руднику Бановићи једног учитеља за рад с неписменима. Овај није добио плату за два месеца, јер ОНО Тузла и управа рудника међусобно расправљају ко треба да даје плату учитељу. Учитељи се још понегде позивају на дводневне конференције, а не плаћају им се ефектини трошкови, па се чак не обезбеђује ни исхрана по нижим ценама ("Просветни преглед"). У срезу љубишко-трнавском и звичком неуредно се исплаћују премиски додаци. У бјеловарској области само у три среза остварено је учитељско право на стан и огрев, у другим срезовима делимично или никако. Секретар МНО у Градишћу (срез Пећ) рекао је учитељици, кад је протестовала што школа нема огрева, да она не разуме социјализам ("Просветни преглед" од 15 III).

7) Сарадња школе с родитељима и масовним организацијама

О том питању писано је врло мало. У једном чланку говори се како је тематика родитељских састанака врло занимљива, а један део дневног реда састанка састављен је на основу упитника који шаљу родитељи школи и у ком пишу о чему желе да се дискутује. На родитељским састанцима родитељи дају своје примедбе, а на идучем састанку наставници извештавају родитеље како су спроведене њихове умесне сугестије. У бродском срезу у НР Македонији Резолуцију III Пленума проучиле су све партиске и масовне организације. Као резултат тога остварено је 100% обухваћања деце дорасле за школу, док је до тог времена школом било обухваћено свега 90% деце. Узето у целини није довољно радило у масовним организацијама на активизацији маса у помагању решавања извесних школских проблема.

Како извештајна служба по питању спровођења Резолуције III Пленума ЦК КПЈ није била организована у овом Одељењу, конкретан материјал у вези са спровођењем Резолуције црпен је највећим делом из штампе. Међутим кроз штампу нису обухваћени сви делови Резолуције, нити се може добити прегледна слика о стању у читавој држави, чак кад би и Чланци и дописи у новинама сасвим верно одражавали стварност. Тако уопште није писало о уџбеницима, а осврти на поједине уџбенике врло су ретки у педагошкој штампи. Није писано о проблему класичних гимназија, о увођењу латинског језика у неколико виших разреда, о увођењу нових предмета. О борби против клерикализма нашли смо само један чланак. Кроз штампу слабо је третирано питање здравствене заштите ученика и просветних радника (на конференцији инспектора НР Србије сазнали смо да су лекари болнице у Крагујевцу једном ученику који је боловао од срчане мане прописали да трчи горе доле уз басамаке. Он је то извршио и умро. Изгледа да по том није ништа предузето).

Узевши у целини Резолуција није се довољно разрађивала кроз штампу (нека крупна питања нису третирана, тако на пр. о увођењу осмогодишњег школовања, о карактеру продужних школа итд.) о резолуцији пише се најчешће опћенито, парафразира се оригиналан текст, уместо да се Резолуција конкретизује. Писање о Резолуцији, а онда је узастопно изашло неколико чланака. Не само штампа већ и сви остали фактори више су се бавили оним деловима Резолуције који говоре о задацима конкретним и опипљивим, који се донекле могу решавати и без већег удубљивања (грубе грешке у односу на просветни кадар, питање снабдевања и услова за рад уопште), а мање су улазили у сам дух Резолуције и мање су се бавили оним њеним деловима који захтевају веће удубљивање (планови и програми, методи руковођења уопште, развијање иницијативе итд.). Иако је потребно више времена да извесне поставке Резолуције и сама њена суштина постану стална својина свих просветних органа, засада је Резолуција у већини случајева само формално прорађена.

Пошто ово Одељење не може својим снагама да дође до материјала о спровођењу Резолуције III Пленума ЦК КПЈ, то је потребно да министарства просвете у извесним временски размацима прикупљају податке о томе, врше анализу и по један примерак тога материјала достављају нама. На основу овог материјала, праћења штампе и обиласка терена и ми би повремено вршили дубљу анализу

онога што се предузима у вези с Резолуцијом. Тако би и ми били у току и имали више могућности да помогнемо спровођење Резолуције.

AJ;316-111

458 МИНИСТАРСТВО ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ФНРЈ, БЕОГРАД

Београд, (1950)

НЕКА ИСКУСТВА ИЗ РАДА СА ПРЕДШКОЛСКОМ ДЕЦОМ

У систему вапитања, уопште свакако да питање васпитања и рада са претшколском децом претставља крупан проблем. Наша народна власт, нарочито у последње време овом питању поклања пуну пажњу и ради на проналажењу најбољих начина за његово што успешније решење. После Трећег пленума ЦК КПЈ, који је у својим одлукама указао на важност овога питања просветни органи захватили су много шире и систематскије, овај проблем, и већ у многим крајевима наше земље, негде са више или мање успеха постигнути су знатни резултати.

Ослањајући се на све масовне организације, које већ самим тим што им је основни задатак подизање политичке свести широких народних маса, допринеле су, да се и проблем васпитања друкчије и правилније схваћа и да се сарадња са органима просвете лакше и успешније остварују.

Разумљиво је а и нормално, да се за питање рада са претшколском децом највише заинтересовала организација АФЖ-а који је у решавању разних питања из свога домена била главни ослонац народне власти. Организација АФЖ-а развила је разне форме рада на васпитању претшколске деце. Почевши од индивидуалне помоћи мајкама у чувању деце до стварања дечјих кутића (малих игралишта и соба за претшколску децу) и сталне сарадње и помоћи свим претшколским установама. Проблем и све већа потреба за увлачење женске радне снаге у привреду заоштравало је ова питања и организације АФЖ-а - нарочито градске - почеле су да се свестрано и брижљиво њима баве.

После одлуке Трећег пленума ЦК КПЈ а и на основу већ стечених искустава у раду, Централни одбор одржао је Четврти пленум посвећен раду организације АФЖ-а на васпитању деце, а посебно питању рада са Подмлатком, јер као што је познато после XIII пленума Народне омладине рад са подмлатком (школском децом од 7 до 9 година) прешао на организацију АФЖ-а. На том пленуму, који је одржат јануара месеца 1950 године разрађене су Одлуке Трећег пленума ЦК КПЈ о васпитању деце и постављени су задаци за организацију АФЖ-а. После овог, рад организације АФЖ-а постао је систематскији, живљи и знатно се омасовио. Организација АФЖ-а основала је већином у градовима густу мрежу актива, група жена за рад са претшколском децом - помоћ у учењу. Стваране су од главног и средског одбора до основних организација АФЖ-а комисије састављена од педагога, претставника народне власти и масовних организација које су имале задатак да разрађују сва питања рада са претшколском децом.

Организација АФЖ-а ни једном задатку није пришла са толико љубави и свесрдности као раду са претшколском децом, што најбоље сведоче следећи резултати: само у граду Загребу створено је 213 кутића са 9415 деце, 205 кутића за подмладак са 15.626 деце. у Словенији основано је 729 васпитних комисија, одржано 447 педагошких предавања и 203 излета за децу. У Црној Гори основано је 1603 васпитна актива, а велики успех имали су и активи за редовно похађање школа, тако да се број деце која су нередовно похађала школу смањио од 2705 на 1712.

У том раду организација АФЖ-а имала је и доста тешкоћа. Требало је створити материјалну базу за рад са децом, ускладити свој рад са радом народне власти и другим масовним организацијама итд. а питање нарочито у градовима, постављало је оштро где је требало помоћи радној мајци да реши питање деце, која нису била обухваћена у претшколским установама док се она налази на послу. С друге стране требало је почети систематски радити на васпитању претшколске деце, да се њихово васпитање усмерује у духу наше борбе за социјализам.

Организација АФЖ-а у кризи за радну мајку и правилно васпитавање деце развијала је даље постојеће и проналазила нове форме рада. Од чувања деце радних жена прешло се на окупљање деце из појединих улица, у неком пространом дворишту, башти, соби; одвођењем деце на шетње, излете,

организације забаве за децу (позоришта лутака). Да би створила место за скупљање деце жене су прошле године, нарочито за 8 март и у Дечјој недељи уз материјалну помоћ народне власти у сарадњи са НФ и народном омладином организовале и отвориле велики број малих дечјих игралишта за децу читавог места као на пример на Цетињу, Херцеговини и слично.

У Београду попео се број оваквих малих игралишта (дечјих кутића) од 77 на 150. Градски народни одбор одобрио је и утрошио буџет од малих динара за њихову изградњу и уређај. Фронтовци, жене и уметници радили су на подизању и украшавању игралишта.

Међутим, није било довољно иако је основ за рад само подићи игралиште, донети песак, поставити справе и играчке. Требало је решити и питање начина у садржају рада с децом, која су ту долазили. У комисијама, а нарочито у активима у већини није било педагога који су имали знања и искуства у раду са претшколском децом, већ су то биле углавном добронамерне жене које су имале само вољу и љубав за тај рад. Оне су училе децу песмицама и играма које су саме знале. Служиле су постојећим материјалом из "Пионирских новина", разних збирки и песама, али то није било довољно, јер су на игралишта долазила деца разног узраста од 3 па често до 16 година. Осетила се потреба издавања једног приручника за рад са претшколском децом на игралишту у коме би била дата основна упутства за разне облике рада и конкретни материјал као песмице, игре и сл. Изради овога приручника пришао је централни одбор АФЖ-а у сарадњу са Саветом за науку и културу, и ускоро ће изаћи из штампе такав приручник. Поред овога Савет за науку и културу послао је тада и упутство да терен према коме су просветни радници требали да држе семинаре за жене које раде на игралиштима, а просветни органи да пруже стручну помоћ. У многим градовима одржати су такви семинари, које су одржавали искусни васпитачи из дечјих вртића, који су преузели и давали сталну помоћ женама у раду на игралиштима као на пример у Загребу, Сплиту, Љубљани итд. Рад на таквим игралиштима вођен је са већим успехом. Међутим, било је иако мање успеха и тамо где рад није био тако добро организован. Тако је на пример Градски одбор АФЖ-а на Цетињу користио просторије у Градском парку привремено саграђене баракe за прославу Дечје недеље и ту створио тако стално игралиште за претшколску децу. Простор је био ограђен уређене клацкалице, посути песак и сл. Актив жена преузео је бригу за игралиште и рад с децом. Одређени радом жене су дежурале или се мењале пре и поподне, њихов задатак био је да окупе децу причајући им приче организују игре, а углавном да се под њиховим надзором деца забављају и играју шта хоће. Оне су користиле школску децу која су ту долазила да малишане уче разним играма и песмама.

У Херцеговини уређено је игралиште за претшколску децу са свим потребним справама и играчкама. Игралиште је затворено тако да на њега не може улазити кад ко хоће него само деца којој оно служи за игру. Актив жена претворио је ово игралиште у сталну васпитну установу за претшколску децу свога места. На игралишту су долазила и деца из забавишта и дечјег дома за претшколску децу са васпитачицама, које су помагале женама у упућивале их у рад са децом.

У Загребу има више игралишта у појединим улицама, која су организована у пространим баштама а у кућама, уз које су те баште и посебне собе, да се деца могу окупљати и када је рђаво време и зими. Жене то називају "Дечји кутић". Сталан актив жена руководи кутићем и радом са децом уз помоћ васпитача и дечјег вртића или учитеља. Леп је пример васпитачице карвењака у Загребу, која је организовала два пута недељно музички час за претшколску децу свога блока и учи их уз клавир да певају и играју. Она је дала иницијативу женама које знају свирати да то исто учине. Упознала их на посебном семинару како треба радити са децом тог узраста и шта их треба учити. Осим тога у Загребу и још неким местима у Хрватској и Словенији организовале су васпитачице у сарадњи са организацијом АФЖ-а семинаре за жене из актива за рад са претшколском децом, у самом дечјем вртићу. Ту су женама показивале како се изводе разне игре с децом, како се израђују играчке, како се ради у позоришту лутака, давала им приче, песмице и с њима расправљале питања на која су жене наилазиле у раду с децом а која оне саме нису могле решити.

Школа за васпитачице претшколске деце у Загребу предузела је такав један "Дечји кутић" као вежбаоницу за ученице. У њега могу долазити активискиње АФЖ-а да се упознају са материјалом који

им је потребан, да затраже помоћ или савет, пошто радом у том "Кутићу" руководи професор за претшколско васпитање деце.

Често су жене уз игралишта организовала и млечне кухиње МДФ, па су и деца добијала и оброке хране пре или после подне, као на пример на игралишту у Јевремовој улици у Београду, које је прошле године врло лепо радило.

Тамо где су организације АФЖ-а успеле да организују семинар за активне жена које раде на игралишту и где су радиле комисије рад актива био је сталан и знатно бољи. Радило се различито. Негде су се окуљала деца сваки дан на два до четири дана, а негде је био повезан са изласком жена на јавне радове с децом и тамо су била организована игралишта за децу. Исто тако било је примера, да су игралишта оснивана уз јавна купатила, и ту организоване и млечне кухиње, тако да су деца могла посветити по цело пре или по подне на свежем ваздуху и сунцу.

Само ово неколико примера (са којим располажем) показују важност и могућности до које су жене дошле бавећи се овим задатком. Ови примери такође показују и то да уз све недостатке на овом послу има врло лепих резултата на васпитању деце. Није се просто остало на ономе чиме се започело, на чувању деце него су жене развијале и усавршавале тај рад богатећи новим организационим облицима систем претшколског васпитања у нашој земљи.

Недостаци у раду у досадашњем раду са претшколском децом узевши у целини није било пуне и правилне сарадње између народне власти и масовних организација. Уместо да се заједничким снагама решавају овако широки и важни задаци настојало се да се овај рад подели - разграничи а често се одбијала сарадња са речима "То није наш задатак". Тако на пример, Народна омладина ограничавала се само на рад са пионирском организацијом. АФЖ-а на раду са претшколском децом. После стварања савета Савеза пионира већина организације АФЖ-а сматрала је, да више није њен задатак ни рад са претшколском децом. Овакав став и недовољна сарадња одразиле су се нарочито на дејим игралиштима у запуштању постојећих а нарочито у недовољној иницијативи за претшколску децу. Очекивало се, да народна власт реши сва материјална питања око подизања ових установа. Нису се користила постојећа локална средства и према приликама подизала игралишта. Имамо појаву, да игралишта која су стајала доста новаца и труда а која су тако потребна деци у великом броју стоје запуштена разрушених справа и играчака. Залуштања и рушење игралиште дошло је с једне стране због недовољне сарадње и бриге народне власти и масовних организација, а с друге стране што се истовремено са оснивањем игралишта за претшколску децу није пришло решавању питања места за игру и забаву за школску децу. Ова деца долазила су на игралиште, па су се справе и играчке које нису биле намењене њима, брзо ломиле.

Активискиње АФЖ-а, на чију су иницијативу и залагање подигнута ова игралишта, постављале су на састанцима Народног фронта ово питање. Народни фронт није се њим позабавио. Родитељи често су се згражали, што се игралишта, која су тако корисна за њихову децу и у чијем су раду и сами учествовали, упропаћују, али се нису запитали да ли можда баш њихово дете које додуше није имало баш где да се игра учествује у кварењу справа и играчака. Пролазило се поред игралишта као да то није њихова ствар. Савети одреда који су се тек формирали нису до сада ништа учинили на очувању игралишта и предузимању рада на њима.

Непосредни задаци. Искуства у досадашњем раду довољна су порука за наш будући рад. Наступају летњи дана, игралишта треба поправити, донети свеж песак, засејати цвеће, а тамо где постоје игралишта треба их направити. Већину од ових послова примиће на себе активне жене. Али и даље пред нама стоји отворено питање васпитног рада с децом на игралишту. Њега могу решити само заједнички сви они, који се баве радом на васпитању претшколске деце, активискиње АФЖ-а могу и прихватиће рад са децом на игралишту, али њих треба научити бар основно (азбуку) из васпитног рада с децом. Овом раду доста ће помоћи приручник који излази из штампе, али и поред тога потребно је да педагози преузму на себе одржавање семинара за сва она лица која ће на игралишту радити са децом.

Потребно је исправити и прошлогодишње пропусте у развијању широке мреже излетишта и купалишта. Ова се могу готово свуда стварати, јер је код нас мало места која у својој околини немају погодно место у зеленилу или реку. Обавезу стварања игралишта, купалишта и излетишта, могу ста-

рији da узму у везу прославе Дечје недеље. Рад с децом преко лета треба пренети на купалишта и излетишта и на тај начин пружити деци чист ваздух, сунце, добру исхрану а уз то весеље и радост на територијалном или ком другом принципу има велики задатак у раду са претшколском и ваншколском васпитању деце. У овом раду треба се ослонити на организацију АФЖ-а која је већ показала много љубави и воље за рад са претшколском и млађом школском децом у време када нису у школи. Оба ова питања треба гледати у целини и заједнички их решавати према конкретним могућностима и условима.

AJ;316-130

459 ЦК КПЈ, УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ

(Београд, 1951)

PROBLEMI ŠKOLSTVA NA KOSOVU I METOHIJI

[...] Од ослобођења на овоме у области су постигнати крупни uspesi у разvitku školstva. Може се слободно рећи да су у ствари сви резултати на пољу školstva дело Партије и народне власти, зато што фактички пре рата није било школа на шiptarsком језику, а оно што је током непријатељске окупације постојало не може се ни сматрати školstvom.

Пре рата било око је 290 основних школа на српском језику и две гимназије, данас у области ради 790 основне школе (од тога 479 на шiptarsком језику); 13 осмолетки (од тога на шiptarsком језику 8), 189 гимназија (од тога на шiptarsком језику 50) пуних гимназија (од тога на шiptarsком језику 50; две средње пољопривредне школе; 3 нижих пољопривредних школа; 10 нижих и 1 средња медицинска школа, неколико врста средњих и нижих стручних школа (рударска, техничка, грађевинска итд.). Док је пре рата број ученика у основним школама износио 32.790, а у гимназијама 3306, данас у основним школама учи око 183.000 деце, у нижим гимназијама преко 10.000, у пуних гимназијама преко 25.000 итд.

На дан ослобођења затечено је око 220 државних школских зграда које су биле jako оштећене. Иза рата је подигнуто само за основне школе око 110 зграда. [...] Najveći uspeh у подизању школских зграда постигнуто је током 1950 године, када је на интервенцију CK држава дodelila индустријски део материјала (стакло, дрво, creп и сл.), а народ остало (радну снагу, камен и сл.).

Сматрамо да и ове године треба учинити нешто слично, јер и поред досадашње изградње школски простор је далеко од тога да задовољава, јер се још увек око 430 основних школа налази у разним неуредним просторијама (по приватним кућама у джамјама и сл.). Школски простор сада у основним школама износи 0,46 m² на једног ученика (или 0,92 m², ако се ради у две смене), а у гимназијама још горе, јер у njима поред редовних ученика, раде и разне друге школе и курсеви. (Осим тога прилiv у гимназијама је много већи него у основним школама, - ове године ће изнестити око 9%). Povereništvo за просвету Обласног народног одбора сматра да би ове године довршењем запoчeтих зграда и подизањем око 90 нових објеката до почетка септембра 1951 године могао да се повећа школски простор на око 1,15 m² на једног ученика, што би прилично могло да задовољи.

Код овог питања мора се подвући да би се проблем школског простора оsetно ублажио, да су органи власти у првом реду водили оштрију борбу за чување и поправљање (remont) постојећих зграда, а против разних штеточина (pretvaranja школских зграда у магацине, у свратишта и sale за конференције, игранке и сл.) Međutим, не само месни народни одбори, него и многа povereništva за просвету нису скоро ништа предузели за оправку зграда, иако су имала кредита, нити повела ма какву борбу против оних који су оштећивали школске зграде.

Сadaшње стање основне школске мреже је такво да је омогућено сваком детету које подлеже обавезном школовању редовно да похађа школу, а да при томе не пешачи више од 3-4 километара до школе (односно 6-8 километара у одласку и повратку). Мрежа нижих гимназија и осмолетки ове године обухвата око 20% деце, док је петогодишњим планом предвиђено да се постигне око 40%. (Према томе тај задатак ће моћи теже да се реши, ако се не повећа број школских и интернатских зграда и наставног кадра.) Исто тако обезбеђен је минималан број учитеља за ову и овакву школску мрежу.

Međutим, овде су навеће теškoће. Пре свега похађање деце је досада било врло слабо (прошле године основну школу је похађало нешто око 55% деце, док се ове године тај проценат прилично подигао, на око 80%, - али је још увек далеко од тога да задовољава). Najveći проценат ове деце отпада на шiptарски жиvalј, јер деца осталих националности углавном редовно похађају школу (око 7% од ukupног броја те деце не иде редону у

školu ove godine). Stanje u svim srezovima nije podjednako. Neki srezovi (Šarplaninski, Đakovički, Sitnički i drugi) su dosta uradili po ovom pitanju, ali u većini srezova ni organi vlasti, ni partiske i masovne organizacije nisu ozbiljnije radile nado ovim problemom.

Kada se proanalizira sastav učiteljskog kadra, onda pitanje osnovnog školstva postaje još ozbiljnije. U oblasti ima ukupno 1379 učitelja, što predstavlja nešto oko 2/3 od jednog snošljivog proseka (to jest ako se uzme po 50 učenika na jednog učitelja. Međutim, sada prosečno pada oko 85 učenika na jednog učitelja, - u šiptarskim selima je vrlo često taj prosek i veći, jer učitelji u školama na srpskom jeziku često rada sa manjim brojem učenika, - od 20-30). Učitelja sada ima 862 šiptara i 517 Srba i Crnogoraca. (Kod prvih ima oko 330 koji imaju samo osnovnu školu ili 1-3 razreda gimnazije sa nekim učiteljskim kursom, a kod drugih oko 40). Ako se može postići da na jednog učitelja padne prosečno oko 60 učenika, onda je potrebno još oko 450 učitelja (od toga oko 370 Šiptara). Ove godine popuna učiteljskog kadra moći će se vršiti samo iz redova učenika gimnazija, jer učiteljska škola nema mature (učenici koji su trebali sada ići na maturu, upućeni su ranije na rad, a studije u učiteljskoj školi produžene su na četiri godine, - ovo se odnosi uglavnom na šiptarski kadar).

Slično je stanje i u gimnazijama. od 174 nastavnika - Šiptara samo 19 imaju pedagošku školu ili fakultet (ove godine će završiti još oko 20), a od 322 nastavnika Srba i Crnogoraca 76 su stručnjaci. Pod pretpostavkom da ovaj broj ostane isti, onda za narednu školsku godinu treba oko 150 novih nastavnika Šiptara, i oko 60 drugih (pri tome treba napomenuti da će onda nastavnici imati proseno oko 24-26 redovnih časova nedeljno, - a honorarni časovi bi se nešto smanjili).

Smatramo da ove brojke same za sebe govore dovoljno rečito o kvalitetu nastave. Ako se tome doda niz drugih problema (nedostatak udžbenika, razne lektire, olovaka, očiglednih sredstava, klupa, tabli, slaba briga o prosvetnim radnicima itd.), onda pitanje nivoa i kvaliteta nastave i znanja učenika postaje još ozbiljnije.

Povereništvo za prosvetu, partijska rukovodstva i organizacije radili su i rade na podizanju nivoa nastave i stručnosti prosvetnog kadra preko raznih kurseva (kraćih od po 15 do mesec dan i dužih od 3-4 meseca), ali taj tempo još nije dovoljan. Radi se o tome da bi ovim tempom rada moglo tek oko 1955-56 godine postići okvalifikovanje ovoga kadra pod pretpostavkom da školska mreža ostane onakva kakva je. Međutim, ta mreža svakako napreduje, tako da će se ovaj problem razvući još na duži niz godina.

Smatramo da nije sve učinjeno na aktivizaciji samih učitelja i njihovih organizacija za podizanje stručnosti kroz praksu (preko seminara, raznih debata, kružoka, pedagoških grupa itd.). Tu i partijska organizacija može dosta pomoći. Sada, međutim, postoje neki pedagoški aktivci, koji vrlo slabo rade, a tamo gde rade bave se većinom nekim više-manje organizaciono-tehničkim pitanjima nastave (podela časova i metodskih jedinica, obrada metodskih jedinica i sl.). Smatramo da bi ovaj rad trebalo prepustiti organizacijama prosvetnih radnika, a ne državnim organima.

Isto tako nužno je otvariti neke provizorene škole (bar jednogodišnje) preko kojih bi se mogao priličan broj učenika gimnazije sa 5-8 razreda osposobiti za privremene ili stalne učitelje.

Na kraju nužna je energičnija i veća pomoć Ministarstva prosvete NR Srbije u stručnim kadrovima za srpske škole svih vrsta, - i to ne sa stručnjacima koji su tek izašli iz klupe, nego sa onima koji imaju izvesnog većeg iskustva (ove godine, na primer, od oko 50 dodeljenih učitelja i nastavnika javilo se na rad samo 2). Razume se, i Povereništvo prosvete ONO mora biti upornije u pronalaženju na rad ljudi koji mu se dodeljuju.

Snabdevanje škola inventarom (klupama, tablama, stolicama, očiglednim sredstvima itd.) je vrlo slabo, a i čuvanje postojećeg isto tako. Povereništvo za prosvetu smatra da će ove godine uspeti da reši u osnovi ovaj problem.

Po našem mišljenju ovde treba preduzeti sledeće mere:

oštro kažnjavati slučajeve upropašćavanja;

mobilisati partiske organizacije, prosvetne radnike i organe vlasti za čuvanje i opravku postojećih pribora;

preko plana i kroz mesnu inicijativu obezbediti da lokalna preduzeća izrađuju ovaj pribor;

stvoriti neka odeljenja u okviru postojećih radionica za izradu najprimitivnijih učila; u tom pogledu razviti veću inicijativu prosvetnih radnika da u praktičnom radu sa đacima stvaraju izvesna takva sredstva (manje zbirke geometrijskih tela, ruda, zbirke insekata itd.);

postaviti pred Savetom za nauku i kulturu određene zadatke u vezi sa pomoćnim učilima, udžbenicima, sveskama itd. za potrebe ove oblasti.

Briga o prosvetnim radnicima (snabdevanje, smeštaj itd.) osetno se popravila, ali još ne zadovoljava. Još uvek učitelji ne dobijaju redovno karte za snabdevanje i namirnice, - u nekim srezovima su ukinute posebne prodavnice, a u nekim nisu ni ostvarane (Vitina). Često i plate se neredovno isplaćuju.

Stanje u internatima vrlo slabo. Postoje internati gde po 5-6 dece spava na dva spojena kreveta, dok u svim internatima spava po dvoje učenika u jednom krevetu. Svi internati smešteni su po privatnim kućama. Posle rata je započeta samo zgrada internata za šiptarsku učiteljsku školu u Đakovici, ali još nije dovršena. Is-hrana je u internatima dosta slaaba, izuzev u gradu Prizrenu, gde je povereništvo za prosvetu primerno (za prilike na Kosmetu) rešilo ovaj problem (spremilo dovoljno zimnice, psuđe itd.). Đaci koji žive po internatima faktički preko zime ne mogu raditi van školskih časova, jer se u internatima ne loži, a škole u većini rade preko celog dana. Otuda je i uspeh ovih đaka najslabiji.

Problem školskih kuhinja nije uopšte rešen. One su faktički prepuštene učiteljima, tako da skoro ne postoje. Tu je u prvom redu krivica svih organa vlasti, a i Ministarstva koje ne daje najosnovnije stvari za kuhinje, - hranu u prvom redu.

Ovome treba dodati i veliku oskudicu udžbenika, svezaka, olovaka i ostalog pribora za učenje.

Svi ovi faktori učinili su da i ove godine uspeh u školama bude relativno slab, - iako je u odnosu na ranije godine nešto bolji. Procenat slabih učenika u osnovnim školama se kreće oko 70%, u srednjim školama oko 50%, a u stručnim nižim školama oko 40%.

O borbi protiv nepismenosti može se reći da poslednje dve godine ne ide kako treba. Tempo opismenjavanja ranijih godina je išao mnogo brže nego poslednje dve godine. Dok je u vreme oslobođenja broj nepismenih iznosio oko 210.000 (od toga oko 100.000 ljudi do 45 godina starosti). smatra se da broj nepismenih danas iznosi oko 83.000 ljudi oko 45 godina starosti. Faktički broj nepismenih, međutim, ne može se tačno (a ni približno tačno) utvrditi, jer su teškoće ogromne (zaposlenost masa i razne predrasude, porast novog analfabetizma zbog nepohađanja dece i zbog toga što veliki broj opismenjenih vrlo brzo ponovo postaju nepismeni.⁸⁸

Koji su uzroci ovakvom stanju? Pored ogromnih objektivnih teškoća, koje su pozante, po našem mišljenju ima niz subjektivnih slabosti⁸⁹ čijim otklanjanjem se mogu postići daleko veći uspesi.

Pre svega Oblasni komitet Partije pravilno ocenjuje teškoće i donosi pravilne odluke. Ali još nije postignuto da u praksi svih partijskih organizacija i sreskih komiteta borba za shvatanje suštine Rezolucije III plenuma CK KPJ i njeno sprovođenje nije postala stalni metod u radu komiteta;

Zbog toga ni organi vlasti ni masovne organizacije nisu se čvrsto borili za sprovođenje Rezolucije; birokratizam u rukovođenju.

Mere koje treba preduzeti gore:⁹⁰

planski materijal za zgrade, učila i udžbenike;

obezbediti štampanje udžbenika;

rešiti pitanje snabdevanja internata i školskih kuhinja;

rešiti pitanje stipendiranja, tako da Oblasni odbor vrši to, a ne Ministarstvo (treba uzeti u obzir specifičnosti oblasti, a uz to oni bi bolje rešili sastav, kvalitet studenata i ostalo).

AJ;507-VIII,VI/2-(1-96)(K-37)

88 На левој маргини дописано је руком: "Описмењено 17.000".

89 Испод текста дописано је руком: "Највећи".

90 На левој маргини дописано је руком: "Зар само ове мере?".

**460 МАТИН МЕНЦЕЈ, ПОМОЋНИК ПРЕДСЕДНИКА САВЕТА ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ
ВЛАДЕ ФНРЈ - ЦЕНТРАЛНОЈ УПРАВИ ВОЈНЕ ИНДУСТРИЈЕ МНО, БЕОГРАД**

Централној управи војне индустрије МНО

бр. 513

10. II 51

наш број 3562- 23. III 51

**ОЦЕНА САДАШЊЕГ СТАЊА СТРУЧНОГ ШКОЛСТВА
И ПРЕДЛОГ НОВОГ СИСТЕМА ШКОЛСТВА. -**

I

САДАШЊЕ СТАЊЕ

Оспособљавање стручних кадрова у војној индустрији до сада је вршено:

- 1) путем индустријских школа
- 2) школа за ученике у привреди
- 3) радничких техникума
- 4) средње-техничких школа
- 5) курсева за полуквалификоване раднике
- 6) курсева за квалификоване раднике
- 7) курсева за пословође, нормирце итд.

А) Индустријске школе

Ученици се слабо оспособљавају у индустријским школама за практичан рад. Овом је разлог што се не посвећује довољна пажња стручном обучавању ученика на практичном раду, већ се сва пажња концентрише на теоретско обучавање. План и програм за практичну обуку издат је од стране Министарства рада ФНРЈ само за машинбраваре, док за сва остала занимања не постоји никакав план, односно програм за практичну обуку. Овај план и програм који је препоручен за машинбраваре не спроводи се у потпуности ни у једној школи, јер изгледа да предвиђа сувише многобројне задатке које треба у току три године урадити. Пошто је програм за теоријску наставу сувише широко постављен и у прописаним часовима не да се савладати, извесан број предузећа повећао је број часова теоретске наставе на терет практичне обуке.

Садашњи наставни план прописује 48 часова недељно за наставу. Додавши овом време за учење, време за политичку наставу, за културно просветни рад итд. ученици раде дневно просечно до 12 часова. Ово оптерећење ученика у школама је превелико. Ученицима не преостаје време за одмор и разоноду, а превелика запосленост рђаво утиче и на здравствено стање ученика који се налазе у добу телесног развијања.

О нарочитом успеху у теоретском образовању ученика исто тако не може се говорити. Наставни план и програм за теоретску наставу сувише је опширан и у многим прелази оквир знања које треба да има изучени радник, чак се приближава у неким предметима знању које се тражи од свршног средње-техничара. Тако на пример наставни програм за "техничку механику" предвиђа учење "сложеног кретања, циклоидног, епициклоидног, еволвентног, кружног и завојитог кретања", а за све ово се предвиђа 1 час предавања. Услед тога што се много учи слабо се научи и оно што изучени радник стварно треба да зна.

Опште образовање ученика приликом пријема у индустријску школу је незадовољавајуће. Већина ученика завршило је два до четири разреда основне школе, те не може да савлада наставни програм.

Велики број наставника, нарочито за стручне предмете раде хонорарно. Они имају своје задужење у производњи и услед тога редовно се слабо спремају за предавање.

Наставници за практичну наставу слабо су награђени према својим друговима који раде у производњи по норми или према пословођама производних радионица, који су укључени у премирање. Због слабог плаћања наставника за практичну наставу, најбољи радници избегавају да буду наставници.

Наставни план и програм је исти за све занате металске струке, а има доста индустријских школа у којима чак и столари уче по овом истом програму. Теоретска и практична настава не може бити правилно усклађена потребама разних занимања. Тако пример "Техничко цртање" једнако уче стругари као и калионичари. Одвајањем засебних одељења за поједина занимања и смањењем броја занимања у појединим школама могли би се наставни програми прилагодити тако да се детаљно изучава оно што је специфично за одређено занимање, а у мањем обиму све остало.

Слаба је примена очигледне наставе у појединим школама, а нарочито употреба филмова за стручну наставу.

Недовољна опрема радионице индустријских школа са алатима и машинама, као и снабдевање материјалом исто тако неповољно утиче на практичну наставу. Примање ученика преко капацитета тих радионица проузрокује да ученици не могу имати своја одвојена радна места у радионици, већ у већем броју стоје поред машина, док само један може да ради на тој машини.

Б) Школе за ученике у привреди.

За ученике у привреди прописан је за сада исти наставни план и програм који важи за индустријске школе. Мањи број часова теоретске наставе, као и опширност програма исто тако рђаво утиче на теоретско образовање ученика, као и у индустријским школама. Поред тога ученици у привреди неуредно посећују предавања која се одржавају ван предузећа.

Знање које ученик у привреди добија при практичном раду зависи од тога какав је радник, коме је ученик додељен на рад. Радници који раде по норми немају времена да обучавају ученике у раду. Ученици у привреди редовно послужују раднике којима су додељени, раде споредне радове и нико не води рачуна о њиховом систематском обучавању и радној дисциплини.

Због напред изложеног ученици у привреди редовно постају слабији радници, те ради тога смо мишљења да у индустријским предузећима не треба имати ученике у привреди.

В) Раднички техникуми.

Први облик ових школа биле су радничке Средње-техничке школе које су имале исти наставни програм по којима раде Средње-техничке школе. У ове школе примани су радници са 4 разреда Средње школе или њој равних школа. Радници су 6 до 8 сати радили у производњи и поред тога требали су да савладају наставни програм Средње-техничких школа. И поред великог залагања радника успех није могао бити потпун, пошто је програм Средње-техничке школе сведен на три године сувише обиман.

Са Радничким техникумима стално се експериментисало. Била су једно време двогодишња одељења у која су примани и радници само са завршеном основном школом. Сада је време продужено на 4 године као и у Средње-техничким школама.

Наставници у Радничким техникумима су редовно хонорарни који поред свог редовног посла у предузећу не стигну да се добро спреме за предавање. Ученици из већине предмета немају ни уџбеника ни скрипта, услед чега ни сама настава није на потребној висини.

Радници који посећују Радничке техникуме раде свега 5 сати у производњи и њихове машине стоје три сата дневно неискоришћене. Исто тако радници који су ученици Радничког техникума за време рада у радионици немају ону продуктивност рада коју су имали пре ступања на Техникум. Привреда губи већ од почетка посећивања Радничког техникума једног доброг радника, а по завршетку школовања добија слабог техничара, од којих ретко који жели да се запосли у радионици као пословођа итд. (већина ради у техничкој администрацији далеко од производње).

На основи извештаја наших предузећа и обиласка Радничких техникума мишљења смо да ове школе треба уопште укинути.

Г) Средње-техничке школе.

Досадашње трогодишње школовање у Средње-техничким школама није дало задовољавајуће резултате. Нарочито је отежавало рад у овим школама то, што су ученици примани са малом матуrom, стеченом после три разреда гимназије.

Озбиљне мане садашњег школовања у Средње-техничким школама су следеће:

Долази се до ниског општег образовања, што ученици који долазе у Средње-техничку школу са три разреда гимназије или из индустријске школе донесу мало знања општег образовања, а у Средње-техничкој школи због малог броја часова из предмета општег образовања с једне стране, а с друге стране због оптерећења великим бројем часова стручних предмета нису у стању да се правилно развијају у правцу добијања културности и општег образовања. Међутим степен општег образовања главна је утицајна сила за постизање што вишег степена стручног образовања и могућности даљег самосталног развијања у животу и раду.

Недовољна стручна спрема огледа се у неприменљивости стручне спреме коју садашњи дипломирани техничари стекну у школи кад оду у производњу. наставни програм садашњег стручног школовања пружа ученицима више енциклопедијско знање тако да техничари у производњи морају више занатски да уче, што им спутава ширину погледа и онемогућава да се самостално развијају на радном месту. Баш та чињеница, што ученици не носе толика знања да га на радном месту као техничари примене, већ само толико да могу на радном месту науче (занатски) главна је кочница њиховог даљег развијања, што утиче и на развој саме производње. Техничар треба у школи да научи толико колико је потребно да кад оде на радно место да ради, а не да на радном месту учи.

Недовољна стручна спрема у садашњем стручном школовању проистиче:

1) што ученици који долазе из гимназија ни по узрасту не могу да слушају техничке науке по садашњем наставном програму,

2) што ученици из гимназија и прогимназија доносе такву школску спрему да не могу да наставе школовање по садашњем наставном програму за Средње-техничке школе из разлога, што ту постоји скок (празнина) између једног и другог програма по висини,

3) што је програм Средње-техничких школа отишао сувише у ширину и за кратко време изучавања оптеретио ученике великим бројем часова тако да ученици проводе 8 часова дневно на настави, приме доста градива на изучавање, а пратично им остане мало времена да среде и науче градива на изучавање, а практично им остане мало времена да среде и науче градиво по наставном програму. Таква рад неминовно доводи до премарања ученика, што изазива губљење воље за рад, снижава радну дисциплину и ученици немају ни воље ни енергије за нове напоре. Ово је један од важних разлога слабог успеха у садашњим Средње-техничким школама.

Из горњег произилази да садашњи програм и време школовања не пружају могућност јаче стручности са једне стране, а са друге стране преоптерећење ученика великим броја часова доводи до изнуривања, до слабљења воље, до апатије, што скупа проузрокује ниски ниво стручног знања наших садашњих дипломираних техничара и неприменљивост њиховог стеченог знања на садашњи и перспективни развој наше индустрије.

Д) Курсеви.

Курсеви за полуквалификоване раднике редовно су тромесечни, а за квалификоване шестомесечни. Наставни план и програм за ове курсеве односи се само на теоретску наставу, док за практичну наставу уопште не постоји прописан план. Курсисти радећи на производним задацима уче. Има чак предузећа са масовном производњом где курсиста радећи стално једну исту операцију постаје квалификовани радник.

Курсеви за полуквалификоване раднике имају своју сврху, ако практичним радом омогуће раднику да научи неколико операција, а на теоретском курсу стекне најпотребније знање као читање једноставних цртежа, познавање материјала итд.

Не постоје уџбеници за курсеве. Наставници су редовно хонорарни и слабо се спремају за предавања. Курсеви се одржавају после радног времена. Курсисти нередовно посећују курсеве, не добијају скрипта, те према томе о стварном учењу и обради материјала не можемо ни говорити.

Нарочито слабе резултате су давали курсеви за квалификоване раднике, јер су радници 6 сати дневно радили у производњи и имали 3 до 4 сата дневно теоретске наставе. Обзиром да курсеви трају свега 6 месеци природно је да не могу ни приближно да дају раднику опште и стручно образовање које треба да има један квалификовани радник после трогодишњег учења. Поједина предузећа су на тај

начин квалификовала на стотине радника, па чак и без одговарајућег практичног рада. Омладина која је дошла са села 9 месеци после ступања на рад постала је формално квалификовани радник, а стварно је само приучени радник.

Боље успехе су имали курсеви за преквалификацију радника, као на пример курс за електровариоце итд.

Успех курсева за пословође, нормирце итд., средње техничко особље, исто тако био незадовољавајући, јер већи део курсиста није имао довољну основну спрему, уџбенике, а по некад ни скрипта. Наставници на овим курсевима били су увек хонорарни и нису се припремали за предавања.

II

ПРЕДЛОГ НОВОГ СИСТЕМА СТРУЧНОГ ШКОЛСТВА

При давању предлога за нижу и средњу стручну наставу треба у првом реду оценити врсте стручне радне снаге и руководилаца са средњом стручним спремом, који су потребни индустријским предузећима.

Стручна радна снага и руководиоци са средњом стручном спремом деле се на:

- а) приучене раднике (I-III група)
- б) изучене и самосталне раднике и специјалисте (IV- VI група)
- в) више специјалисте и мајсторе (VII - VIII група)
- г) пословође, начелнике радионица
- д) техничаре у производњи
- ђ) техничаре на конструкцији
- е) техничаре у погону
- ж) нормирце

Сви набројани радници и техничари треба да добију у својим позивима одговарајуће опште и стручно образовање.

Што се тиче општег образовања исто треба да одговора:

- 1) приученим радницима - 4 основне школе
- 2) изученим радницима - 4 средње школе
- 3) техничарима - матура реалне гимназије

Опште и стручно образовање радници и техничари треба да добију и то:

- а) приучени радници (I-III група) путем курса
- б) изучени радници и искључиво путем индустријских школа
- в) самостални радници и специјалисти усавршавају своје знање које су стекли у индустријској школи путем курсева
- г) виши специјалисти и мајстори путем курсева
- д) пословође, начелници радионица, техничари у производњи, као и нормирци допуњују своје знање у вишим индустријским школама
- ђ) техничари који раде на конструкцији или у погону путем Средње-техничких школа,

Према томе по нашем предлогу треба да постоје следеће школе за опште и стручно образовање радника и средњег стручног особља:

- индустријска школа,
- виша индустријска школа,
- средње-техничка школа.

А) Индустријске школе

Перспективни предлог

- а) Ученици се примају са седмогодишњом основном школом или 3 разреда гимназије
- б) Учење у индустријским школама да траје 4 године
- в) Број недељних часова I год. II год III год. IV год.

- теоретске наставе	18	18	18	18
- практичне наставе	18	24	24	24
Свега	36	42	42	42

г) Засебна одељења и наставни планови и програми за поједина занимања

Предлог за прелазни период

а) Ученици се примају са шест разреда основне школе или 2 разреда гимназије

б) Учење у индустријским школама да траје 3 године

в) Број недељних часова	I год.	II год	III год.
- теоретске наставе	18	18	18
- практичне наставе	18	24	30
Свега	36	42	48

г) Засебна одељења и наставни планови и програми за поједина занимања

У једном и другом случају треба:

а) Извршити ревизију плана и програма за теоретску наставу посебно за поједина занимања,

б) Израдити план и програм за практичну наставу по занимањима,

в) Код пријема ученика извршити проверавање способности ученика за занимања која жели учити,

г) Приступити строгој оцени успеха ученика на практичној настави, што се сада не ради,

д) Најбољим ученицима омогућити прелаз у вишу индустријску школу,

ђ) Посветити већу пажњу издавању уџбеника,

е) Решити питање правилног награђивања наставника практичне наставе,

ж) Примењивати употребу филмова за стручну наставу.

Б) Перспективни предлог

а) Учење да траје 3 године

б) Број недељних часова	I год.	II год	III год.
- теоретске наставе	30	30	30
- практичне наставе	12	12	12
Свега	42	42	42

Предлог за прелазни период

а) Учење да траје 3 године

б) Број недељних часова	I год.	II год	III год.
- теоретске наставе	30	30	30
- практичне наставе	12	12	12
Свега	42	42	42

У једном и другом случају виша индустриска школа се сматра као продужење индустријске школе, те програм теоретског и практичног изучавања треба прогресивно да напредује кроз те две школе.

У вишу индустријску школу примају се најбољи свршени ученици индустријских школа.

Ученици виших индустријских школа постају поризводни техничари и треба у првом реду да су запослени у производњи и технолошким бироима.

Виша индустриска школа је по рангу равна Средње-техничкој школи и најбољи ученици ове школе имају право уписа на технички факултет.

В) Средње-техничка школа

Перспективни предлог

Школовање да траје 5 година, с тим да буде подељено у три фазе:

- 1) Припремни разред који траје 1 годину
- 2) Разреди општег стручног образовања (I и II година)
- 3) Разреди специјалног стручног школовања (III и IV година)

У једном и другом случају:

- 1) Ученици се примају са малом матуrom после 4 разреда гимназије,
- 2) Пријемни испит,
- 3) Број недељних часова да буде у првом разреду 30, а у осталим 36 заједно са практичном наставом
- 4) Однос часова треба да буде 12 часова општег образовања, 18 часова стручног и 6 часова практичне обуке недељно.

5) Да ученици свих разреда осим V године проведу за време великог школског одмора 24 радна дана на пракси у предузећима,

6) Свршени ученици постају техничари и запошљавају се у првом реду у конструкционим би-роима и техничкој администрацији,

7) Најбољи свршени ученици могу да се упишу на технички факултет.

Г) Курсеви

Путем крусева треба оспособљавати приучене раднике. Поред тога курсевима би допунили знања изучених радника приликом прелаза у друго занимање или за стицање звања специјалисте, вишег специјалисте и мајстора.

AJ;317-55-78

461 САВЕТ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ

ZAKLJUČCI

Savet za nauku i kulturu Vlade FNRJ na svojoj sednici odžanoj 27 februar 1952 god. doneo je sledeće zaključke i preporuke:

I

1) Razvituku fizičke kulture naroda i podizanju njenog kvaliteta treba pokloniti punu pažnju i pružiti što veću pomoć od strane države, naročito u stvaranju materijalne baze, stručnih kadrova i organizacija koje se bore za masovnu fizičku kulturu.

2) Posvetiti više brige za fizičko vaspitanje na školama, te u tom smislu treba da se izvrši revizija dosadašnjih planova i programa, saobražavajući ih prema stvarnim potrebama. Posebnu pažnju obratiti izradi programa nastave fizičke kulture na učiteljskim školama koji treba da obezbede sicanje osnovnih znanja iz oblasti fizičkog vaspitanja dece u osnovnim školama. Proveriti nastavni kadar i na učiteljske škole postaviti dobre i kvalifikovane nastavnike.

3) U pogledu stvaranja stručnih kadrova treba ići brzim tempom nego do sada i u tom cilju se preporučuje:

- Da se u pedagoškim školama obrazuju posebne grupe za fizičko vaspitanje sa još nekim srodnim predmetom, na pr. sa biologijom;

- Da se preko raznih kurseva pristupi što pre osposobljavanju nastavnika ili učitelja koji to žele i imaju za to uslova, za nastavu fizičke kulture na školama;

- Da što veći broj sadašnji učitelji prođu osnovne kurseve fizičkog vaspitanja školske dece po mogućnosti do početka iduće školske godine;

- Državni institut za fizičku kulturu u Beogradu treba da pomogne u sprovođenju ovih kurseva u republikama gde je to potrebno, dodeljujući potrebne stručne kadrove;

- Stavljajući se u zadatak Odboru za fizičku kulturu ovog Saveta da organizuje izradu programa za nastavu i kurseve zajedno sa republičkim odborima i da ih predloži ovom Savetu u roku od 2 meseca;

4) Materijalnom obezbeđenju nastave fizičkog vaspitanja na školama poklanjati veću pažnju. U tom cilju treba da se zakonskim propisima obezbedi da se nove škole ne grade bez potrebnih fiskulturnih prostora i

prostorija, da se uz postojeće škole u odgovarajućem vremenskom periodu izgrade potrebni objekti i da se nabave fiskulturni rekviziti.

5) Razmatrajući probleme nastave predvojičke obuke, u vezi sa opštom nastavom i fizičkim vaspitanje, Savet je rešio da se obrazuje Komisija Odbora za fizičku kulturu zajedno sa organima predvojničke obuke Ministarstva narodne odbrane i da se ovaj problem detaljno prouči sa težnjom da se postigne najbolji uspeh predvojničke obuke školske omladine i da se izbegnu razna dupliranja u programu predvojničke obuke i ostalih predmeta.

6) Država treba da pruža veću materijalnu i ostalu pomoć u radu fiskulturnih organizacija, naročito onih koji se bore za podizanje nivoa fizičke kulture u masama. U tom cilju u svojim budžetima saveti narodnih republika i ovaj Savet treba da predvide dodeljivanje materijalne i druge pomoći prema realnim mogućnostima, da obezbede pomoć i izgradnju sportskih objekata, naročito onih koji su namenjeni za masovnu fizičku kulturu. Takođe treba predvideti mere za kontrolu izgradnje objekata u cilju pravilne i celishodne izgradnje sportskih objekata.

7) U cilju što efikasnijeg pružanja pomoći države u razvitiku fizičke kulture, pri ovom Savetu formira se Odbor za fizičku kulturu u koji ulaze predstavnici organizacija i ustanova koje rade na razvijanju fizičke kulture.

U narodnim republikama postojaće Odbori za fizičku kulturu treba osamostaliti ili ih formirati – ukoliko ne postoje. Takođe u većim gradovima treba formirati Odbore za fizičku kulturu. U sreskim savetima za prosvetu, nauku i kulturu treba da jedan od članova Saveta bude zadužen da vodi brigu o razvitku fizičke kulture u srezu.

Pri odborima za fizičku kulturu mogu po potrebi da se formiraju komisije stalne ili povremene za izvršenje određenih zadataka.

8) Na predlog Pretsednika Saveta, Savet je imenovao članove Odbora za fizičku kulturu Saveta za nauku i kulturu Vlade FNRJ u sledećem sastavu

- Voja Todorović, generallajtant J.N.A.;
- Milian Neorić, sekretar C.K. Saveza sportova Jugoslavije;
- Josip Rus, predsednik Izvršnog odbora "Partizana" Saveza za telesno vaspitanje Jugoslavije;
- Velimir Stojnić, generalni sekretar Saveza boraca NOR;
- Ivan Božićević, generani sekretar Saveza Sindikata Jugoslavije;
- Dr Voja Đukanović, pomoćnik ministra-pretседnika Saveta za narodno zdravlje i socijalnu politiku Vlade FNRJ;
- Branko Polić, direktor Državnog instituta za fizičku kulturu;
- Dr Vojin Smoldaka, docent Državnog instituta za fizičku kulturu;
- Mile Čubrić, sekretar Odbora za fizičku kulturu Saveta za nauku i kulturu Vlade FNRJ;
- Kosta Popović, direktor "Sport-projekta" Biroa za projektovanje sportskih objekata.

II

1) Savet za prosvetu, nauku i kulturu republika izvršiće analizu onoga što je urađeno u vezi zadataka postavljenih u Rezoluciji III plenuma CK KPJ i referata druga Đilasa i o tome dostaviti izveštaj ovom Savetu u roku od mesec dana.

2) Radničke savete treba ukinuti i izdavačkim preduzećima ili njihovo djelovanje ograničiti na komercijalni deo preduzeća, a postaviti upravne odnosno izdavačke odbore, koji će rukovoditi izdavačkom politikom preduzeća.

Članovi odbora postavlja pretседnik saveta za prosvetu, nauku i kulturu republike odnosno osnivač preduzeća.

3) Akademski savet vršiće izbor delegata za kongrese i naučna putovanja uz prethodno postignutu saglasnost republičkih saveta za prosvetu, nauku i kulturu.

AJ;317-48-71

ЗАПИСНИК

са састанка у Комисији за агитацију и пропаганду ЦК КПЈ, одржаног 1. VIII. 1952 г.

Присутни: Вељо Стојнић, Влајко Беговић, Киро Глигоров, Војин Гузина, Љубица Станимировић, Никола Вујановић, Радивоје Давидовић, Мирко Перовић, Гајин Слободан, Братислав Стојановић и Малић.

Састанак је сазван да би се на иницијативу Савеза друштава економиста продискутовало питање економског образовања трудбеника и нека питања економских кадрова и да би се на том питању организовала сарадња заинтересованих установа – Агитпроп ЦК, синдикати, Савез друштава економиста, Друштво инжењера и техничара, Савет за науку и културу и факултети. Друштво економиста је на свом саветовању у Загребу (25-27. VII.о.г.), претресло је то питање и донијело закључке које је друг Беговић изнео на састанак:

Нови привредни систем, демократизација и самоуправа као и развитак производних снага, траже веће економско-техничко знање трудбеника, да би могли активно учествовати у решавању привредних питања, у економском и техничком пословању предузећа и задруга. Код васпитања трудбеника нарочито је важно повезивање економског и техничког образовања, упознавање са економским пословањем и технолошким процесом привредне гране и предузећа у којим раде, упознавање са постигнућима на томе сектору код нас и у свету и са могућностима даљег развитака. У томе циљу, према мишљењу Друштва економиста, потребно би било учинити следеће:

1) досадашњи систем повремених курсева за раднике, на којим се давало опште економско образовање или изучавала поједина конкретна питања, незадовољава. Било би потребно прећи на системски рад и шири програм. За тај циљ најбоље би одговарало стварање неке врсте радничких академија или радничких универзитета при великим предузећима, индустријским базенима и појединим градовима, гдје би се вршило економско стручно и опште образовање радника. Ту би могли да постоје стални предавачи, сарадња економиста, инжењера и културних радника. Стварање помоћне литературе и сарадње међу тим академијама обезбедиле би већи ниво њиховог рада;

2) образовање сељака, нарочито задругара, њихово упућивање у економска питања и питања агро-технике, као и културног питања, требало би вршити у сличним центрима, као што су задружни домови;

3) Биће потребно ангажовање бољих економиста, инжењера, професора, факултета и сарадника научних института, да се вежу са саветима појединих предузећа (фабрике, државна добра и друго) и задруге, као и њихове организације, гдје би повремено радили као хонорарни саветници, помагали им у ријешавању економских и техничких питања, као и у образовању кадрова. Тим би повезали стручњаке, који раде на општим проблемима, школе и институте праксом;

4) постоји веома велики број кадрова који раде на привредном сектору, који су се у пракси уздигли, међутим, недостаје им опште економско и веће стручно образовање. То је нарочито случај у Босни и Херцеговини, Македонији и Црној Гори. За такав кадар било би потребно уз Средње економске школе или уз економске факултете организовати неку врсту курсева, гдје би стекли нужно знање. Било би добро када би поједини професори држали посебна, по подневна или вечерња предавања из појединих питања економије и омогућили, да слушаоци полажу испит и добију потврду о полагању тога предмета;

5) биће потребно са гледишта образовања кадрова и са гледишта повезивања са праксом и изучавања наше праксе, извршити анализу наших листова, часописа и других публикација и усмјерити их да помажу рад на образовању трудбеника и економских кадрова. Код образовања трудбеника и кадрова, најтежи проблем је питање уџбеника и помоћне литературе. Без тога наши курсеви и уопште школовање трудбеника и кадрова има карактер импровизација и тешко је вршити контролу над тим радом. Кад постоје уџбеници онда је лако наћи предаваче.

Друштва економиста добила су од Савеза друштва економиста задатак, да ово питање претресу у свим републикама на сличним састанцима и да мобилишу све своје чланове на том раду и у том циљу, нарочито повежу са организацијом Друштва инжењера и техничара и синдикатима.

У дискусији која је после тога настала другови су нагласили да је кадар који долази на Економски факултет врло слаб, наиме то су обично слабији ђаци, као и да би се у средњим школама требало увести економија као обавезни предмет, а такође и на неким факултетима, нарочито Техничкој Великој школи. Наши инжењери врло мало или скоро ништа не знају из економије. У Друштву инжењера и техничара такође је уочен овај проблем, и они су већ предузели мере за организовање екипног повезивања инжењера са појединим предузећима и местима. Економско-техничко образовање наших људи би требало почети још од основних школа.

Спољни саветници при предузећима би могли много да помогну нарочито при састављању годишњег биланса.

О учбеницима за питања економије се већ много дискутовало али се још никако није решио овај тако важан проблем. Требало би задужити групу људи за рад на једном таквом учбенику.

Комисија за привреду је прегледала економску библиографију од рата на овамо – да је слаба и недовољна, а сматра се да је томе узрок недовољно публиковање података. У "Економској поитици" би требало проширити рубрике и предузећа и задруга, јер она по својој тематици сужава број читаоца.

Друштво инжењера и техничара је много помогло при тумачењу друштвеног плана, они су одржали многа успешна предавања у предузећима.

Другови из Синдиката сматрају да би према степену свести радника требало различито прићи економском уздизању. Први облик би био предавања и то најшира предавања за све раднике у предузећу. Други облик би били курсеви са ширим програмом, који би се организовали у заједници са партијском организацијом по реонима, или ако је велико предузеће онда у оквиру предузећа. Затим би били организовани курсеви са ужом тематиком и на крају семинари по појединим питањима за уздигнутији кадар. Ове године су постојећи курсеви слабо радили. Литература за ове курсеве мора бити врло популарна. Синдикат издаје само у ту сврху две библиотеке: "Фабрика радницима" и "Популарну библиотеку политичке економије". Прва је углавном за предавања и ниже курсеве, док је друга намењена за мало уздигнутије кадрове. Ова друга библиотека је доста широко планирана, неке ствари су већ написане и ускоро ће изаћи из штампе. За ове курсеве треба наћи солидне предаваче, који ће моћи на популаран начин објаснити ствари. Синдикат намерава да покрене један синдикални лист за проблеме радничких савета и преко њега ће се моћи утицати на економско образовање радника. Овај лист ће бити намењен синдикалним организацијама. Курсеви у предузећима за раднике морају да постоје, раднички савети треба да имају политику предузећа у својим рукама, они морају знати прочитати биланс предузећа и сличне ствари. Радници то не могу ако се за то не оспособе. Основна знања треба пружити радницима кроз курсеве. Раднички савет ће успешно моћи да послује само ако радници буду знали кроз које инструменте треба да прате производњу, да прате доходак, они треба да имају минимум техничког и комерцијалног знања.

На Техничкој великој школи постојала је раније политичка економија као предмет, међутим, касније је укинута, а сада је решено да се у оквиру предмета процеса производње предаје и политичка економија. Проблем је само у извођењу, немају кадар наставника који би то могао солидно предавати. Они су били одлучили да се један део млађих наставника укључи на Економски факултет, да би се оспособио за предавања политике економије. Због недостатка знања из политичке економије инжењери слабо повезују пројект са економичношћу. Нама требају инжењери – економисти.

Овај састанак је само припрема за рад на том пољу, ово је само претходни разговор. Ове констатације и предлози могу се прихватити, али је потребан још један састанак са конкретно припремљеним стварима. Друштва инжењера и техничара и економиста треба да направе свој предлог за будући рад, а синдикат свој итд.

После дискусије донети су следећи закључци:

1) У Синдикату треба да се припреми састанак са друштвом инжењера, економиста, "Народном техником" и Задружним савезом на коме ће се продискутовати економско образовање радника и сељака са припремљеним предлозима.

2) Мисао о спољним хонорарним стручним саветницима предузећа треба да се покрене чланком у "Борби".

3) Друштво економиста треба да види са факултетима и средњим школама на који би се начин могло организовати школовање недоучених економских кадрова.

4) За писање уџбеника из економије треба да се распише конкурс. Комисију за конкурс би сачињавали: Д. Радосављевић, В. Гузина, В. Беговић, Мирко Перовић, Киро Глигоров.

5) Комисија за привреду треба да направи критички анализу економске штампе.

6 Исте састанке треба одржати и у републикама.

7) Идући састанак треба да се одржи крајем септембра и до тог рока треба да буду извршени наведени закључци.

AJ;507-VII, II/2-(1-84)(K-4)

УНИВЕРЗИТЕТ И НАУКА ПОСЛЕ ТРЕЋЕГ ПЛЕНУМА ЦК КПЈ

463 ЦК КПЈ, УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ, БЕОГРАД

[Београд, 1950]

Други Plenum CK KPJ utvrdio je da je sa gledišta osvajanja novih domaćih sirovinskih baza i unapređenja proizvodnje kao jedne od osnovnih postavki Petogodišnjeg plana bila štetna, nedovoljno sistematska upotreba i zadržavanje u operativni stručnjaka sposobnih za naučno-istraživački rad, nedovoljno i sporo obezbeđenje laboratorija i instituta potrebnim spravama i materijalom, ostaci sektaškog odnosa prema stručnjacima i njihovom nagrađivanju i nedovoljno korišćenje stranih iskustava u oblasti tehničkog napretka i odredio zadatke na toj liniji.

Zadaci II Plenuma CK KPJ slabo su shvaćeni i sprovedeni. I danas su najkrupniji problemi svih naučno-istraživačkih ustanova malobrojan kadar i nedovoljna materijalna baza.

Naučni kadrovi

Po pitanju dovođenja u naučne ustanove stručnjaka iz operative malo je urađeno. Tako je na primer Srpska akademija nauka predložila 45 stručnjaka iz operative, koji su nužno potrebni za njene institute. Od toga broja operativna je dosada dala saglasnost za 9 stručnjaka i to samo za honorarne saradnike.

Ako bi se i šire postavila popuna naučnih ustanova na ovaj način, to jest sa honorarnim naučnim saradnicima, ona ne bi bitno uticala da se ublaži problem nedovoljnog broja naučnih kadrova. Dosadašnje iskustvo pokazalo je da se honorarni naučni saradnici samo izuzetno mogu da posvete radu na ozbiljnim naučnim zadacima. Samim tim što oni stalno rade u operativi a honorarno u nekoj naučnoj ustanovi, naučni rad kod njih dolazi u drugi red. Po pravilu, ovim stručnjacima za naučni rad ostaju popodnevni časovi, ali oni ni njih ne mogu redovno da koriste (službena putovanja, prekovremeni rad u operativi i druge obaveze). S druge strane, popodnevni časovi, posle provedenog punog radnog vremena u operativi ne daju onaj radni kapacitet koji je naučnom radu preko potreban. Nesrazmera između stalnih i honorarnih naučnih saradnika, poseban je problem novih naučnih ustanova. Srpska akademija nauka ima 183 naučna saradnika, od kojih su 152 ili 83% honorarni.

Potrebno je napomenuti da je operativna najbrže oslobađala za rad naučne kadrove koji su politički uzdignuti, makar da je od njihovog dolaska zavisilo i samo pokretanje rada u nekim institutima akademija [...]

Odnos prema naučnim radnicima

U društvenom pogledu položaj naučnika kod nas niži je od položaja pomoćnika ministara i načelnika ministarstava i administrativci se uopšte bolje nagrađuju od naučnika. Honorari su preniski. U ovome vlada jedan nemoguć odnos koga treba ukloniti. Vlada pogrešno shvatanje da je rad naučnika neproductivan. Međutim, nema nikakve opasnosti u tome da jedan visoko-kvalifikovan naučni radnik bude više plaćen od radnika, jer on svojim radom ušteduje društvu milione. Opasnost je u tome da direktor fabrike, načelnik u ministarstvu

bude daleko više plaćen od radnika, a to je danas pravilo u našoj praksi. Marks i Lenjin govorili su da za socijalizam jedinu opasnost predstavlja birokratija, to, da administrator ima veću platu od radnika. Koliko je ovo pitanje nerešeno pokazuje i to, da se naučni rad kod ustanova univerziteta i velikih škola uopšte ne plaća niti za njega daje ikakav materijalni stimulus, ili da asistent - mlađi naučni saradnik dobija manju nagradu nego kada bi radio u privredi.

Na primer, mlađi inženjer postavljen za asistenta u akademiji nauka ili na velikoj školi ima bruto platu 4.500 dinara, ali zato što ima zvanje pripravnika od ovoga mu se odbija 7%, tako da posle svih odbitaka primi 3.696 dinara, radi čega je prinuđen da traži nove prihode van naučnog i nastavnog rada [...]

Politički odnos prema naučnom radniku svodi se na to da se pita kakav je on politički, ali se vrlo malo misli kako ga ideološki prevaspitati, kako ga prevesti sasvim na naše pozicije. Međutim, zato ima mnogo uslova. Iskustvo je pokazalo da jedan istinski naučni radnik ne može biti naš neprijatelj.

Ima naučnih radnika koji su upoznali vrednosti naučnog materijalizma, prihvatili ga i trude se da njegove principe sprovedu u radu, ali im to ne uspeva, jer nisu tome ideološki dorasli. Postavlja se pitanje ideološkog rada sa njima. Međutim, sistem toga rada dosada bile su krute forme kurseva. Naučnicima se propisuje šta treba da uče umesto da se uvlače u diskusiju na problemima njima bliskim i tako se kod njih probudi interes za marksističko postavljanje stvari. Neophodno je potrebno prebaciti niz vrlo sposobnih starih partijaca, koji su kadri da postaju majstori u svojoj struci iz operative na naučni rad na univerzitete i akademije.

U naučnom svetu potrebno je odgajati jedan visok pojam principijelnosti i to će naučnike više približiti Partiji, nego šta drugo. Uzdizati visoku principijelnost, koja je identična sa partiskom pripadnošću stvari: da se bori za istinu što je nerazdvojivo od priznanja kritike koja je naučno upečljiva. Naučna kritika kod nas nije na visini, jer se suviše radi prema mišljenju administrativnih autoriteta. Ali, ako smo naučno dovoljno jaki, nemamo se čega bojati slobode naučnog rada. Prava nauka ne može u našim uslovima da bude protivna socijalizmu. Težište u borbi protiv tuđih neprijateljskih uticaja treba u nauci postaviti na bazi borbe za uticaj marksističke ideologije, na poglede i svest naučnika, a nikako na administrativnom pritisku. Stoga treba radikalno likvidirati razne pogromaške tendencije. Naučni radnik treba da se oseća slobodan, da, ukoliko je prijatelj socijalizma, nema čega da se boji.

U prirodnim naukama ne možemo od ljudi više tražiti nego da prihvataju najopštije principe dijalektičkog materijalizma, da svoju nauku tretiraju kao dijalektički materijalisti, a u konkretnom naučno-istraživačkom radu treba im ostaviti slobodu. Ne može se popustiti u pogledu principa, gde stvar prelazi u filozofiju, a u konkretnom naučnom materijalu razvijati diskusiju i kritički odnos prema zvaničnim mišljenjima u nauci i iz SSSR-a i sa Zapada.

Kod mladih kadrova treba razvijati osećanje samokritičnosti i skromnosti, i voditi borbu protiv površnosti, diletantizma i tendencije frazerskog zaklanjanja sopstvenog nedovoljnog i početničkog znanja knjiškim znanjem marksističke filozofije, dijalektike prirode i društva.

Podizanje materijalna baze

Od II Plenuma CK KfJ malo se učinilo u pogledu podizanja materijalne baze naučnih ustanova, te je i danas tako oskudna da se njom skoro ne može ići dalje. Njeno siromaštvo se ogleda kako u nemanju najosnovnijih instrumenata i aparata, tako i u oskudici strane naučne literature i veoma nepovoljnom smeštaju većine naučnih ustanova.

Nabavka naučnih aparata i instrumenata uglavnom je upućena na uvoz iz inostranstva, ali je sa uvozom išlo teže, jer sprema za naučne ustanove nije imala prioritetni rang.

Nepovoljan smeštaj jako otežava naučni rad, a on je za većinu ustanova univerziteta i akademije potpuno nerešen. Sa investicionom izgradnjom išlo je teško, jer u praksi nije bio sproveden prioritet za novogradnje akademija, odnosno univerziteta.

U pogledu snabdevanja stranom naučnom literaturom postignuti su, putem kupovine i razmene za domaće publikacije, izvesni rezultati, ali ovo nije dovoljno. Preduzeće „Jugoslovenska knjiga“ ne uspeva da obezbedi najpotrebnije iznose deviza, te skoro sve porudžbine preko nje ostaju neostvarene. U Ministarstvu spoljne trgovine nabavka strane naučne literature svrstana je u kategoriju „artikala široke potrošnje“, radi čega

se ne daju potrebni kontingenti deviza. Naša obaveštenost o tome gde se šta u inostranstvu publikuje znatno je bolja, potrebe su porasle i za 1950 godinu u planu uvoza nužno je predvideti više sredstava za uvoz naučne literature.

Snabdevanje naučnih ustanova potrošnim materijalom još nije organizovano. Sitne potrebe u limu, žici, elektromaterijalu najčešće se sa puno teškoća rešavaju. Još teže stoji izrada prototipa. Zbog planiranog rada nijedna radionica odnosno preduzeće ne prima izradu prototipa, radi čega se teorijski rezultati naučnog rada ne mogu brzo da provere u praksi, što sa druge strane nepovoljno utiče i na kadar koji je obrađivao konkretno pitanje. Na primer, Mašinski institut Akademije nauka u Beogradu teorijski je potpuno obradio pitanje gaso-generatora na lignit i obrtnog ekonomajzera za lokomotive, ali je u oba slučaja izgubljeno po pola godine dok se našla mogućnost da se u preduzećima „Jugostroj“ i „Đuro Đaković“ otpočne sa izradom prototipa.

Međutim, u ovom periodu mogu se zabeležiti i neki rezultati u pozitivnom smislu: pojedinci su počeli da razmišljaju o naučno-istraživačkom radu, izvestan manji broj naučnih kadrova oslobođen je od operative i dat na naučni rad, za neke institute i laboratorije nešto je nabavljeno za popunu njihove materijalne baze, ali sve to je preusko, pojedinačno i nedovoljno.

Nашe naučne publikacije

U pogledu naučnih publikacija učinjen je znatan napredak. Naučna društva (naročito u NR Srbiji) i akademije nauka pokrenule su niz novih naučnih publikacija. Naučni radnici danas imaju mnogo širu bazu za publikovanje svojih radova, ali sa štampanjem ide veoma sporo, uglavnom radi nedovoljnog kapaciteta naših štamparija, njihove preopterećenosti beletristikom i formularima, kao i zbog toga što naučne publikacije u štampanju nemaju prioriteta. Nužno je da akademije nauka imaju svoje dobro opremljene štamparije, čime bi se osiguravao i prioritet i samih naučnih kadrova i pravovremeni izlazak iz štampe naučnih časopisa.

Iskustvo u planiranju naučnog rada

Sa planiranjem naučnog rada otpočelo se 1947 godine. Plan naučnog rada daje mogućnost gde da se vidi gde se šta radi i prema tome usredsredi pomoć tamo gde je najpotrebnija. Postavljanje plana uz korisnu inicijativu samih naučnih radnika pokazalo se kao dobro i sa gledišta koncentracije malobrojnog kadra na ključne probleme. Za plan u 1950 godini Savezna planska komisija odabrala je glavne probleme naše privredne izgradnje i ovi će se dati na diskusiju u akademije nauka. No, pored zadatka ove vrste naučne ustanove će postaviti i druge naučne probleme, koji su već započeti ili njihovo rešenje traži dalji razvoj nauke. Ovakvim planiranjem postavljaju se osnovne smernice, a razrada i raspodela zadataka prepušta se samim naučnim ustanovama uz pomoć rukovodstava akademija, komisija za naučno-istraživački rad na fakultetima odnosno katedrama. Ovako se onemogućava tendencija ka krutom planiranju naučnog rada, postavljanju krutih rokova, itd. Ovako će se postaviti opšti plan zadataka koji treba naučno rešiti, a da sam naučni rad ostane na osnovu toga potpuno slobodan i inicijativan. Samo postavljanje plana naučnog rada na ovaj način uglavnom je prihvaćen od naučnih radnika.

Mnogo više teškoća ima kod Instituta društvenih nauka. Njihovi planovi sadrže pretrpanost pojedinim temama bez osnovne smernice naučno-istraživačkog rada. Ovo je i sada nerešen problem ovih ustanova koje mogu krenuti napred, ako se što pre popune makar i najmanjim brojem mladih u nauci marksista.

Izrada novih udžbenika iz istorije naroda Jugoslavije, istorije književnosti i ekonomske geografije uputila je izvestan broj naučnih radnika istoričara, geografa i istoričara književnosti na kolektivnu u istinsku naučnu obradu naše istorije, književnosti i privrednih mogućnosti. U nekim republikama prišlo se skupljanju materijala i izradi bibliografija za istoriju radničkog pokreta u našoj zemlji.

Problemi koordinacije naučnog rada

U državnoj upravi, u onom njenom delu koji treba da se brine za koordinaciju naučnog rada, praksa pokazuje izvestan neskklad. U NR Srbiji prema Uredbi Vlade naučni rad koordinira i planove naučnog rada odobrava Komitet. Međutim, naučne ustanove operative dobijaju i druge zadatke od Planske komisije NR Srbije i saveznih resora. U NR Bosni i Hercegovini između Komiteta i Planske komisije nije prečišćeno pitanje, ko je nadležan za plan i koordinaciju naučno-istraživačkog rada. U praksi Savezne planske komisije – Uprava za unapređenje proizvodnje pokazuje se da nije prečišćeno pitanje njene nadležnosti u koordinaciji i rukovođenju naučnim radom.

Tehničko-privrednu saradnju sa naučnim ustanovama treba da koordiniraju Komiteti i Savezna plan-ska komisija. Potrebno je da to bude koordinacija u smislu široke demokratske saradnje svih zainteresovanih ustanova, dakle opšti metod koordinacije, sarađivanje i dogovaranja. Kod saveznih ustanova treba razbiti tendenciju „saveznog“. U pitanjima naučno-istraživačkog rada i naučnih ustanova – savezne ustanove treba da se podvrgnu rešenjima i odlukama visokih republikanskih naučnih ustanova i republikanskih komiteta. Na ovoj bazi razvijati široku saradnju među republikama radi boljeg upoznavanja i korišćenja naučnih snaga, radi pravi-lnog razvoja naše nauke. Nikakva opasnost od dupliranja ustanova ne postoji. Dupliranje će samo po sebi otpasti ako postoji stvarna koordinacija.

Naučna društva

Aktivnost naučnih društava, naročito u Srbiji, istakla je veliki značaj ovih ustanova za dalji razvoj naše nauke. Dajući mogućnost za diskusiju o savremenim naučnim problemima pred širokim forumom stručnjaka, izdajući svoje stručne i naučno-stručne časopise, skupljajući naučni podmladak i vaspitavajući ga u pravcu naučno-istraživačkog rada popularišući raznim formama nauku – naučna društva mogu da ukažu veliku pomoć podizanju naučnih kadrova i razvoju stručnjaka u proizvodnji i nastavi. Ovim su se naučna društva afirmirala kao skladna forma organizacije za izvršenje svojih specifičnih zadataka pa ih treba dalje razvijati. Naučna društva pokazala su se kao pogodna forma ideološkog uticaja Partije među naučnike i stručnjake pojedinih naučnih oblasti mada se u tom pogledu još nisu dovoljno koristila, ni naučna društva ni časopisi, iako se nešto koraknulo napred (Biološko društvo u Beogradu postavilo je na diskusiju nove probleme u biologiji, objavljeni su izvesni članci idejno usmereni, u časopisima Društva ekonomista, Društva istoričara i Biološkog društva).

AJ;507-VIII,VI/2-(1-96)(K-37)

464 НЕПОЗНАТИ АУТОР – МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ

(Београд, 1950)

О НЕКИМ ПИТАЊИМА НАСТАВЕ И СТУДИЈА НА ВИСОКИМ ШКОЛАМА

Posle Trećeg plenuma CK KPJ na svim univerzitetima i visokim školama mnogo se diskutovalo o borbi za poboljšanje kvaliteta nastave i za unapređenje studija u duhu referata i Rezolucije plenuma. I pored različitih uslova u radu na pojedinim fakultetima i pored specifičnosti pojedinih studija mogu se ipak iz dosadašnjih diskusija uočiti neki opšti momenti i rezultati. Pokušaćemo izneti neke najvažnije, naravno vez pretenzija da to bude jedna potpuna i zaključena analiza.

Pre svega treba istaći da su diskusije fakultetskih saveta, konferencije univerzitetskih nastavnika i ostala savetovanja pokazala da predstavlja jedini mogući put ka uspešnom, studioznom i konkretnom rešavanju tih pitanja angažovanje samih univerzitetskih nastavnika, prenošenje odgovornosti za kvalitet i uspeh nastave na same fakultete i osamostaljivanje fakultetskih organa po pitanjima nastave i studiranja pokazalo se da bez sumnje sami nastavnici sa svojim stručnim i pedagoškim iskustvom najlakše mogu uočavati i rešavati probleme koji iskrsavaju u nastavi i među studentima u pogledu studija. Možda bi se moglo primetiti jedino to da među nastavnicima na našim fakultetima ima još mnogo pojava da se ustručavaju principijelno i dosledno iznositi kritiku postojećeg stanja u nastavi, u toga kako su postavljani predmeti, kako se izvodi nastava itd. Takve pojave koje proističu iz tobožnje kolegijalnosti mogu ozbiljno da paralizuju inače pravilno shvatanje i postavljene zaključke diskusija za poboljšanje nastave i uspeh na fakultetima.

Težište većine diskusija koje su u poslednje vreme pokrenute po pitanjima nastave na pojedinim fakultetima bilo je u većini slučajeva još uvek neorganizovanim pitanjima tj. na onim pitanjima kojima su se do sada takoreći isključivo bavila prosvetna-administrativna rukovodstva. U sadašnjoj fazi razvitka našeg visokog školstva svakako je potrebno rešiti i ta pitanja, no ipak bi trebalo da se više orijentiramo na pitanja sadržine, idejnog i stručnog pedagoškog unapređenja univerzitetske nastave na pitanja koja je treći plenum po važnosti postavio na prvo mesto.

Nikakve sumnje nema da nas baš u pogledu poboljšanja idejnog, stručnog i pedagoškog nivoa nastave čekaju veliki zadaci. Uzmimo samo probleme fakulteta društvenih nauka. Iako je postignut izvestan napredak uvođenjem marksizma-lenjinizma ili osnova društvenih nauka kao posebnog predmeta na većini fakulteta još

uvek u većini slučajeva to studentima onemogućuje da upoznaju kako se primenjuju zakoni dijalektičkog i istoriskog materijalizma kroz razne oblasti nauke. Pored toga ostali nastavnici često misle da je sa predavanjima marksizma-lenjinizma i možda sa kratkim uvodom njihove predmete već udovoljilo zahtevima idejnosti nastave i ne nastoje da kroz predavanja u svojoj struci uvode studente u materijalističko shvatanje prirode i društva. Iako je postignut velik napredak u tome da su pogotovo na svim fakultetima izrađeni nastavni programi, a negde i oštampani, potrebno bi bilo da se konkretnije prodiskutuje, a naročito da se povede računa o njihovom izvođenju u nastavi.

Po pitanju udžbenika iz predmeta društvenih nauka u svim republikama bile su formirane posebne komisije koje su stavile svoje kritičke primedbe na osnovu kojih će se moći održati uža i šira savetovanja i poduzeti mere za izradu udžbenika iz najvažnijih predmeta koji još nedostaju. Borba protiv sovjetskog revizionizma u nauci takođe je postavila na dnevni red niz pitanja po kojima bi trebalo mnogo energičnije povesti borbu za očišćenje naših udžbenika i same nastave od mnogih tuđih, shvatanja i nenaučnih i vulgarizatorskih postavki. Svakako čeka naše naučne radnike i nastavnike na fakultetima društvenih nauka ogromna pitanja koja treba da se rešavaju u duhu Trećeg plenuma.

Na ostalim fakultetima javljaju se naročito pitanja kako u stručnom pogledu podići nastavu na savremeniji stepen i kako je povezati sa problemima naše socijalističke izgradnje. Često se pojavljuju naročito pitanja kako treba spremiti kadrove koji treba naša privreda da bi oni bili što bolje osposobljeni za praktične zadatke koji ih čekaju. Tu je veoma važno pitanje kako treba podrazumevati široko obrazovanje – na suprot uskoj specijalizaciji – o čemu je govoreno u Rezoluciji. Po našem mišljenju široko obrazovanje neznači široku skalu predmeta koje student treba da savlada, sa mnogo sporije materije koja se nadovezuje na ono što je osnova u jednoj struci, nego znači pre svega široku teoretsku osnovu i savladanje onoga što je bitno u studiju na jednom fakultetu, a što daje sposobnost za dalje usavršavanje i specijalizaciju nakon fakultetskih studija. Zato težište u nastavi treba postaviti na osnove predmeta, čije ovladanje predstavlja uslov za dublje ulazjenje u uže stručne predmete. [...]

U vezi revizije nastavnih planova i programa postavlja se pored zadataka da se nastava rastereti sporrednih i ne bitnih predmeta i pitanje kada i kako razgraničiti i rasčlaniti pojedine struke. Stav Trećeg plenuma protiv uske specijalizacije po našem mišljenju ne treba shvatiti kao stav svakog novog rasčlanjavanja osnovnih matičnih struka. U prošloj godini bilo je na nekim fakultetima čak preko 40 ili 50 predmeta koje je trebalo slušati i polagati zato što su u taj broj ušli svi predmeti opće – matične struke (npr. Mašinstva) plus predmeti posebne struke npr. saobraćajnog ili vojnog mašinstva i vazduhoplovstva). Ako bismo na osnovu potreba naše prakse utvrdili koje posebne struke treba odvojiti i kako treba odraditi njihov opšti profil, mogli bi se eliminirati mnogi predmeti srodnih struka koji sada ulaze u opći plan a nisu od bitne važnosti za formiranje stručnjaka jednog tip (npr. izdvajanje agronoma zootehničara u NR Srbiji) znači, uvođenjem novih grana studija gde se zato ukazuje potreba u praksi, ne treba uvek da znači usku specijalizaciju i potrebno je zajedno sa zainteresovanim privrednim organima razmotriti gde i kakvoj meri je to potrebno. [...]

Na našoj konferenciji predstavnika tehničkih velikih škola odnosno fakulteta donet je zaključak da će se na posebnim interfakultetskim sastancima u saradnji sa zainteresovanim ministarstvima utvrditi kakav je sve kadar potreban našoj privredi, naročito sa stanovišta da li je potrebno rasčanjavati sadašnje matične struke i uvoditi nove uže grane studija prema tome gde privreda oseća potrebu za takvim novim tipovima stručnjaka. Te će se konferencije održati početkom školske godine po pojedinim granama tehnike, a do tada treba da se na fakultetima ta pitanja već razmotre i donesu konkretni zaključci u pogledu revizije nastavnih planova i programa sa ciljem da se smanji broj predmeta i obaveznih časova i vežbi.

Na međufakultetskim konferencijama ekonomskih fakulteta gde se vrlo široko diskutovalo o nekim teoretskim i stručnim problemima, nije se međutim uspeo rasčistiti pitanje fizionomije ekonomskog fakulteta ma da se osećaju izvesni nedostaci u obrazovanju koju sada treba da daje taj fakultet. Radi nedostataka stručnog kadra i široko postavljenog profila studija, ekonomski fakultet sada daje kadar koji dolazi sa fakulteta, trebali bi pored solidnog i širokog znanja političke ekonomije, da vrlo dobro poznaju enciklopediju tehničkih procesa i da su sposobni planirati u kojem god planskom aparatu. Pored toga, moraju dobro poznavati finansijski sistem i finansijsko poslovanje i ekonomsku geografiju Jugoslavije i opštu ekonomsku geografiju ostalih zemalja. Prema tome, moglo bi se možda u ekonomskim studijama izvršiti usmeravanje u ovim pravcima: u

opšti ekonomski smer sa akcentom na teoriskim problemima, poznavanje tehnologije i planiranja, u industrijsko-trgovinskim sa akcentom na tehnologiju, mašinstvu i poznavanju robe i treći finansisko-kreditni. Time bi profil ekonomskog stručnjaka dobio aktuelniju i praktičniju sadržinu, a to će podići i interes za ekonomske studije.

Na međufakultetskoj konferenciji agronomskih fakulteta, utvrđeno je u sporazumu da predstavnicima Saveta za poljoprivredu kakav lik agronoma treba naša privreda, i zaključeno je – pored ostalog – da je sazrelo otvaranje posebnih stočarskih, zootehničkih oteka na razvijenijim fakultetima. Donet je zaključak da studija ne bi trebalo produžavati preko četiri godine, kao što su negde predlagali, ali da treba izvršiti reviziju i sažimanje nastavnih planova i programa.

Na interfakultetskoj konferenciji pravnika posebno se diskutovalo o cilju pravnih studija i o ulozi pravnih fakulteta, koji treba da formiraju široko obrazovanje pravnika sa solidnom i ideološkom i stručnom spremom. Nasuprot čestim krivim gledanjima na pravne studije posebno je podvučen zadatak, da treba nove pravnike osposobiti ne samo za sudsku praksu, tužioštvo i advokaturu, nego i za rad u svim organima vlasti, za čuvanje zakonitosti i organizaciju državne uprave, pa i za politički život i diplomatiju. [...]

U vezi sa pitanjem unapređenja univerzitetske nastave treba istaći ulogu katedri koje mogu najviše doprineti podizanju naučnog i pedagoškog kvaliteta nastave, razvijanjem diskusija i kritikom programa udžbenika i predavanja. U budućće će se sigurno pokazati potrebnim povezivanje katedri istih predmeta raznih fakulteta u zemlji u cilju međusobne pomoći, kritike i izmene mišljenja.

Tu treba spomenuti i izvesne pojave koje vode do krutog, šablonskog shvatanja katedri i njihove birokratizacije. Svakako katedre ne treba da se formiraju samo zato da se zadovolje neke organizacione šablone, nego treba da organski izrastu prema stanju na univerzitetu i u skladu sa potrebama i mogućnostima u pogledu naučnog kadra. Na katedre dekanati ne bi smeli prebacivati nikakve administrativne poslove. Katedre dalje ne bi trebale biti preširoke tako da sasvim mehanički obuhvataju dosta raznorodne predmete i konačno treba izbeći opasnost da katedre postanu kočnice za naučni rad pojedinih nastavnika postavljenjem na dnevni red isključivo organizaciono nastavnih pitanja. Posebno treba naglasiti da mogu postojati i katedre iz predmeta koji ne ulaze direktno ili u celini u nastavni plan kao centri za razvijanje naučnog rada u određenim užim oblastima, da bi se preko održavanja specijalnih kolegija studentima moglo pružiti šire poznavanje njihove struke i da bi se uvodili u metodu naučnog rada.

Još o povezivanju nastave sa praksom. Pokazalo se da je osnovni elemenat povezivanja nastave sa praksom, povezivanje stalnih nastavnika sa rešavanjem konkretnih zadataka naše socijalističke izgradnje. Na nekim fakultetima to se ispoljava angažovanjem nastavnika na rešavanju privrednih problema, u kontaktu sa resornim ministarstvima, njihovim institutima i preduzećima. Rešavanje tih zadataka osvežuje samu nastavnu materiju, orijentiše studente već za vreme studija na naše konkretne probleme i na našu stvarnost.

Do sada se možda previše očekivalo od same studentske ferijalne prakse u privrednim preduzećima. Činjenica jeste da treba uglavnom studente orijentisati na povezivanje studija sa praksom kroz nastavu i vežbe na fakultetu, da treba pronalaziti sve postojeće mogućnosti od rada u fakultetskim institutima do obilaska raznih fabričkih postrojenja, naučnih ekskurzija itd. Bitno je, da se to povezivanje sprovodi preko samog nastavnika koji treba da povezuje teoriju sa praksom, sa konkretnim problemima naše stvarnosti.

U borbi za unapređenje nastave i poboljšanja uspeha studija od bitne je važnosti i odnos studenata prema studijama, metoda njihovog rada i njihove materijalne mogućnosti da savladaju ono što se od njih traži.

Poznato je da studenti uglavnom dolaze na fakultet sa slabim predznanjem zašto znamo i niz objektivnih razloga. Nije samo manjkava opšta naobrazba koju donose iz srednjih škola, nego je upravo ispod svakog nivoa i znanje nekih osnovnih teoriskih predmeta koji predstavljaju bazu za studije na nekom fakultetu. Takvo stanje zahteva da se nivo nastave na fakultetima mora približiti tom znanju studenata, što dovodi čak do toga da se u neke nastavne planove unosi materija, koja uopšte ne bi spadala u te planove ili se pak čitava prva godina tretira kao neka opšta pripremna godina, tako da se ostali studij zapravo svodi na godinu manje. Neznanje tih osnovnih predmeta vuče za sobom zaostale ispite i stalno naknađivanje zaostataka što srozava studije i u kasnijim godinama. Ako sa druge strane uzmemo u obzir da se razvoj prirodnih nauka, naročito fizike danas odvija u tako brzim skokovima, onda je u toliko jasnije da će morati studenti sa srednjih škola doneti mnogo solidnije i obilnije znanje i da će biti potrebno u srednje školskim studijama posvetiti naročito pažnju predme-

tima prirodnih nauka. Možda će biti potrebno napraviti korak dalje i uvesti pred ulazak na univerzitet prijemne ispite iz onih predmeta koji predstavljaju osnovu za studije na nekim fakultetima. Kao što matura predstavlja završnu probu koja treba da pokaže da je dak ovladao srednju spremu, tako treba da se pokažu izvesne sklonosti i solidno predznanje, potrebno za jednu određenu oblast visoko-školskih studija. Ima naravno niz razloga koji govore za ovu soluciju, pa isto tako i niz razloga protiv. Svakako je potrebno taj problem, koji još nije dovoljno razmotren, da bi se mogli doneti neki definitivni zaključci, temeljno analizirati na osnovu šire diskusije. U svakom slučaju trebaće rešiti pitanje na način koji će sprovesti strožu selekciju za studiranje na univerzitetu ili visoku školu.

Međutim, nije samo slaba pretprema razlog slabog uspeha na studijama. Uz objektivne razloge, koji se svake godine sve više otklanjaju, kako raste materijalna baza naših škola i kako se podiže životni standard, postoji još nekoliko razloga subjektivne prirode, koji su se mogli otkloniti, da se sistematski ukazivalo na njih i da su se sprovele već češće diskutirane mere.

Često se govori o tzv. budžetu vremena studenata. Iz mnogih podataka vidi se, da su studenti mnogo previše opterećeni i sa obavezanim časovima i sa različitim obavezama koje nisu u direktnoj vezi sa studijem. S jedne strane često je preteran broj obaveznih predavanja i vežbi, koje na nekim fakultetima dostiže čak 52 ili 54 časa nedeljno. Pored toga studenti [imaju] još uvek mnogo vanškolskih obaveza. Izvršenje revizije i rastećenje nastavnih planova i programa, smanjenje obaveznih časova i vežbi na ukupno ispod 40 časova predstavlja jedan od najbitnijih uslova za normalizovanje studija na fakultetima. Pored toga će morati studentske organizacije Narodne omladine u svom stilu rada, u opterećivanju pojedinaca naći onu pravu racionalnu meru i još mnogo više nego dosada postaviti uspeh u studijama kao osnovni zadatak omladinaca.

Treći razlog slabog uspeha studija proizilazi donekle i iz nepravilnog shvatanja samih studenata, da će radi potreba po velikom broju stručnjaka država primati i ljude sa minimalnim znanjem i da i onako u socijalizmu niko neće ostati bez posla. Ta psihička dispozicija, negde nesvesna a negde zlonamerna, nije se dovoljno razbijala ni sa strane omladinske organizacije, ni sa strane univerzitetskih organa. Posle Trećeg plenuma oseća se izvestan napredak naročito u tome, da nastavnici osećaju podršku Partije u borbi za podizanje nivoa znanja.

Bilo je i čisto administrativnih mera kojima se pokušavalo disciplinirati studente ka izvršavanju obaveza i dosta krute primene tzv. Pravila o režimu studija. Režim studija jeste svakako jedna od mera koje treba da posluže za poboljšanje studija u koliko se njime regulišu osnovne obaveze studenata, sistem polaganja ispita itd., no ako on postavi sasvim kruto i šablonski, pogotovo podjednako za sve fakultete, ne uzimajući u obzir specifičnih i pedagoških političkih momenata, može se sasvim izopačiti. Dosadašnji režim studija, uzet kruti i šablonski, na pojedinim fakultetima sukobio se sa stvarnim mogućnostima, tako da se moralo neprestano otpustiti, pa je i samim tim probijen i izgubio autoritet. Fakultetskim savetima, pa čak katedrama i pojedinim nastavnicima potrebno je postaviti dosta široke mogućnosti da elastično regulišu pitanja koje iskrsavaju u sklopu različitih okolnosti. U tom pravcu trebalo bi da fakulteti unose izmene u sadašnji režim studija, a omladinska organizacija obavezna je da potpomogne prosvetne vlasti da se te mere što bolje sprovedu. [...]

Uz sve što je spomenuto o stanju nastave na univerzitetima, potrebno je možda istaći još neke opšte momente, gde se na suprot predanjem dosta krutom stavu

državnih prosvetnih organa iskristalizovalo mnogo šire i elastičnije gledanje na osnovu Rezolucije Trećeg plenuma i diskusije koje su usledile:

1. Po pitanju da li treba ići ka ujednačavanju, takoreći tipiziranju fakulteta iz tih naučnih oblasti., u pogledu nastave, režima studija itd. ili bolje rečeno po pitanju da li se može otpustiti od jedinstvenog tipa koji je posle rata po uzoru na sovjetske fakultete prenesen kod nas, jasno se iskristalizovao stav da fakulteti mogu i trebaju odražavati specifičnosti razvitka svojih republika, specifičnosti potreba svog privrednog života, a konačno da njima daje osnovni pečat stanja u pogledu naučnog i nastavnog kadra, te da zato treba ostaviti univerzitetima što širu slobodu i inicijativu.

2. Po pitanju u kakvoj meri treba da nastavni programi obavezuju nastavnike, treba izbeći oba ekstrema: bilo bi nepravilno da se nastavnim programom sasvim ukalupi posao nastavnika tako u pogledu podele nastavne materije, u tretiranju pojedinih delova gradiva ili u načinu izvođenja nastave. Sa druge strane nastavnici treba da otvore solidno znanje predmeta u onoj količini koja je predviđena programima kao sistematski kurs nastave i koja je potrebna za formiranje određenog tipa stručnjaka. I sistematski kursevi predavanja, naro-

čito na predmetima gde postoje udžbenici, dozvoljavaju šire tretiranje izvesnih pitanja i dozvoljavaju nastavnicu priličnu slobodu i raznovrsnost u načinu interpretacije materije koja se programom predviđa.

3. U pogledu odnosa nastavnika i studentske omladine jer će Treći plenum dao sasvim jasnu orijentaciju i bez sumnje sada stvari stoje mnogo bolje. Omladinskim rukovodstvima jasno je određena njihova uloga i pojave uplitanja u funkcije fakultetskih organa uglavnom su likvidirane. No ima negde pojava da negde studenti nepravilno tumače akademsku slobodu i nude otpor svakoj meri koja ide zatim da se podigne kvalitet studija, ma da je i sa druge strane bilo primera da se režim studija sasvim mehanički birokratski primenjivao sa mnogo bezdušnog čisto administrativnog odnosa prema studentima starijih godina koji su gubili pravo na dalji studij, samo zato što nisu položili jedan sporedan predmet. Sigurno nije lak zadatak koji stoji pred organizacijama studentske omladine da bez krutosti i kalupa pronađu nove forme rada za sva veće zainteresovanje studenata u pogledu stručnog usavršavanja i kulturnog vaspitanja.

S tim u vezi, treba istaći kao problem sa diskusiju način kako se još uvek angažuje omladinska organizacija sa strane školskih vlasti i kako se npr, u davanju karakteristika za prijem na neki fakultet ili dobijanje stipendija često odlučuje samo na osnovu tih karakteristika. Tako se često bez potrebe prebacuje odgovornost za odluke fakultetskih organa na Omladinsku organizaciju, a sa druge strane time se nalaže studentskoj organizaciji ogroman administrativni posao, koji često predstavlja ozbiljnu smetnju za politički rad i skreće pažnju omladinskih rukovodilaca sa bitnih problema političkog rada na fakultetu.

Na kraju još o pitanju vanrednog studiranja, o čemu se u sklopu svih pitanja unapređenja nastave i studija, u poslednje vreme došlo do dosta konkretnih zaključaka.

Kada je vanredno studiranje Uredbom Vlade FNRJ uvedeno, imalo se u vidu potrebu, da se omogućе studije onim licima koja su zaposlena na mestima sa kojih se ne mogu osloboditi, da tako završe studije oni kojima je rad to sprečio, a potrebni su danas u našoj privredi ili društveno-političkom životu. Pored toga, što je možda najvažnije, vanrednim studijem je omogućeno đacima sa svršenom srednjom stručnom školom da se nakon najmanje jednogodišnje prakse upisuju na odgovarajuće fakultete. Uvođenje vanrednog studija pobudilo je ogroman interes. U školskoj godini 1948/49 imali smo u zemlji 12.851 vanrednog studenta. (24,5% od ukupnog broja studenata, a u 1949/50 bilo je 10924 / 20,8 % od ukupnog broja studenata). Od ukupnog broja vanrednih studenata u 1948/49 godini bilo je u nepotpunim podacima 5.492, a u 1948/49 6.754 studenata koji su završili neku srednju stručnu školu. Vanredni studij pokazao se kao važno sredstvo za ispunjenje zadataka pređenih Petogodišnjim planom u pogledu formiranja visoko-kvalifikovanih stručnih kadrova.

No uvođenje vanrednog studiranja dovelo je na nekim fakultetima i do izvesnih negativnih pojava i do ugrožavanja nivoa nastave. To se pokazalo naročito na tehnič i medicini. Mnoge ustanove i preduzeća, koja su dosta olako davala studentima preporuke za vanredno studiranje, uopšte nisu tim studentima izlazila u susret da im omogućе izvesne olakšice na polu i da vode računa o njihovom uspehu. Tako mnogi studenti nisu imali uslova da polažu ispite, nego su manje – više formalno vođeni kao vanredni studenti. I sama činjenica, da naši fakulteti nemaju dovoljno nastavnog kadra da bi bili u stanju pored redovne nastave obezbediti stalnu i temeljnu pomoć vanrednim studentima, da za mnoge predmete nemamo dovoljno udžbenika, ili da ih nema u dovoljnom tiražu, sve je to dosta otežavalo vanrednim studentima polaganje ispita, na nekim fakultetima. Dešavalo se da su vanredni studenti na ispitima navodeći svoje poteškoće tražili blaži kriterij u ispitivanju i da se tome udovoljavalo. Na kraju krajeva dešavalo se i to, da se vanredni studij zloupotrebljavao za odlaganje vojne obaveze, za kamufliranje neodgovornog u odnosu prema radu u ustanovi ili preduzeću ili da su redovni studenti prelazili u vanredne da bi izbegli oštrinu režima studija itd.

Na osnovu svega toga vidi se, da je vanredno studiranje u današnjoj formi negde otišlo preširoko. Današnja situacija u kadrovima, pa i razvitak naše materijalne baze danas već dozvoljava, da se svim đacima koji završavaju srednju školu, a imaju uslova za dalje studije omogućі redovno studiranje uz pomoć države, ako su joj potrebni. Ma da je stanje u pogledu potreba po kadrovima u pojedinim republikama različito, došlo se do zaključka da se već sada može pristupiti ukidanju vanrednog studija na tehničkim, prirodno-matematskim, medicinskom i poljoprivredno-šumarskim fakultetima. Na ove fakultete neće se primati novi vanredni studenti, a dosadašnjim omogućіće se prelazak u redovne prema tome kako stoje sa ispitima. Za sada ne bi se još moglo preduzeti slične mere za pravne, ekonomske i filozofske fakultete, na kojima ima najveći broj vanrednih studenata, ali gde su dosadašnji rezultati pokazali da se ipak može naročito uz pomoć fakulteta i državnih

organa sa uspehom obavljati studije. Naročito republike koje stoje najteže u pogledu kadrova zainteresirane su za dalje postojanje vanrednog studija.

Ukidanje vanrednog studija na nekim fakultetima ne bi trebalo da mehanički spreči svaku mogućnost nekim najtalentovanijim studentima, koji su do sada uspevali i kao vanredni studenti da nastave i završe studije. Pored toga ostaće i dalje za one, koji su već završili neki drugi fakultet, pa pored svog zaposlenja žele da probude svoje znanje studijama srodne materije na nekom drugom fakultetu u cilju specijalizacije. U iznimnim slučajevima, kada se radi o studentima koji su pokazali naročiti uspeh u svom radu njima se neće više sprečavati da oni još u toku svojih studija upisuju i neke grupe ili kolegije drugog fakulteta pored onog koji studiraju kao redovni studenti.

Tamo gde ostaje vanredno studiranje trebaće ipak pooštriti kriterij za primanje. O čemu će odlučivati u buduće fakultetski organi, tako da se primaju samo studenti koji zaista ispunjuju sve uslove da će kao vanredni moći završiti studije. Trebalo bi razmotriti sadašnja dosta kruta pravila o režimu za vanredne studente i izmeniti u tom smislu da vanrednim studentima ne stave ograničenja u pogledu toga u kakvom roku trebaju polagati ispite nego jedino u tom smislu, da ne mogu upisivati narednih godina ako za prošle nisu položili sve ispite.

Posebno pitanje predstavlja prelaz učenika sa svršenom srednjom stručnom školom na fakultete. To će se pitanje morati još principijelno razmotriti sa stanovišta karaktera srednjih stručnih škola i njihovog mesta u čitavom sistemu našega školstva, ne polazeći samo od dosadašnjeg stanja u pogledu potreba kadrova. U svakom slučaju naročito treba postaviti zahtev da se u srednjim stručnim školama podigne nivo opšte-obrazovnih i teorijskih predmeta, što će se lakše moći ostvariti sa predviđenim produženjem srednjih stručnih škola na četiri godine. Bilo bi veoma korisno kada bi se i na fakultetima naročito: tehničkim i prirodno-matematskim povećala diskusija o tome kako poboljšati nivo znanja koje donose đaci sa srednjih stručnih škola i gimnazija, jer od toga nivoa uglavnom zavisi i nivo koji se može postići na fakultetima i visokim školama.

AJ;313-5-25⁹¹

465 САСЕТ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ, БЕОГРАД

(Београд, 17. 2 1951.)

MATERIJALNI I KADROVSKI USLOVI I POVEĆANJE BROJA STUDENATA NA UNIVERZITETU

Razvitak univerziteta i visokih škola posle oslobođenja bio je vanredno živ. Otvorena su 32 nova fakulteta i visoke škole, a broj studenata se brzo povećavao. Dok se u godinama 1929/30 do 1939/40 broj studenata postepeno povećavao od 13.288 na 21.497, studenata, posle rata na našim univerzitetima i visokim školama (uključivši i više škola) imamo sledeće stanje:

U šk. god. 1945/46 ukupno u FNRJ 27.297 redovnih studenata

1946/47 39.239

1947/48 46.580 i vanred.

1948/49 59.145

1949/50 60.566

Studenti fakulteta, visokih i viših škola u FNRJ čine 0,37% celokupnog stanovništva, dok je u staroj Jugoslaviji taj procenat iznosio 0,12%/za Švajcarsku 0,35%, za Švedsku 0,29%, za Francusku 0,33%, za Veliku Britaniju 0,21%, za Belgiju 0,20%, za Holandiju 0,26%, za Dansku 0,30%, ČSR 0,50%, za Poljsku 0,28%, za Bugarsku 0,54%, za Mađarsku 0,28%, za Italiju 0,52%, za SSSR 0,32%.

U odnosu prema ukupnom broju stanovništva u FNRJ imamo sledeći broj studenata:

1948/49	u 1949/50
NR SRBIJA 1 stud. na 205 stanov.	1 stud. na 206 stanovnika
NR Hrvatska 1 stud. na 293 stanov.	1 stud. na 270 stanovnika
NR Slovenija 1 stud. 244 stanov.	1 stud. na 231 stanovnika
NR B i H 1 stud. na 745 stanov.	1 stud. na 715 stanovnika

⁹¹ Документ је из непознатих разлога пронађен и задржан у фонду 313, упркос томе што припада фонду 317.

NR Makedonija 1 stud. na 425 stanov.	1 stud. na 206 stanovnika
NR Crna Gora 1 stud. na 183 stanov.	1 stud. na 184 stanovnika
FNRJ ukupno 1 stud na 269 stanov.	1 stud. na 262 stanovnika

Faktori koji su uticali na tako brzi porast, pored opštih socijalno-ekonomskih, uglavnom su sledeći:

- brz razvitak srednjih škola i porast broja maturanata (vidi tačku II).
- Veliki broj stipendija koje je primalo 1948/49 god. 52,4 % redovnih studenata a 1949/50 64,4 % (taj postotak u pojedinim republikama bio je čak 80 i 90%).
- Uvođenje vanrednog studiranja po kome je u 1948/49 godini upisano 12.851 vanred. Student (24,5 % ukupnog broja stud.), a 1949/50 10.924 stud. (20, 8%).
- Primanje apsolvenata srednjih stručnih škola na univerzitete (u 1950/51 god. 20% upisanih u prvu godinu došlo je sa srednjih stručnih škola).
- Veoma jaka orijentacija đaka gimnazija i srednjih stručnih škola na univerzitetske studije i zapostavljanje mogućnosti stručnog uzdizanja u proizvodnji i tzv. praktičnih poziva.

Besumnje razvitak univerziteta odražava ogroman opšti napredak u našem kulturnom razvitku. Taj rezultat je od naročitog značaja za one republike koje su stvaranjem novih univerziteta tek sada dobile svoj centar naučnog rada i formiranje visokokvalifikovanih kadrova.

Priliv studenata na univerzitete u narednim godinama biće verovatno još brži. Naše srednje škole daće nama za tri godine dupli broj velikih maturanata, a za šest godina imaćemo ih čak pet puta više.

Zato sadašnji tempo povećavanja broja studenata na univerzitetima nameće niz pitanja za dalji razvitak naših fakulteta. U prvom redu ovo pitanje:

- Da li materijalna i kadrovska baza naših univerziteta sada i u bližoj perspektivi pruža mogućnost tako velikom broju studenata za normalno studiranje, bez opasnosti da će se sniziti nivo nastave i pasti uspeh studija,
- Da li društveno-ekonomski i kulturni razvitak naše zemlje zahteva tako jako usmeravanje na univerzitetske studije i da li je ono racionalno na sadašnjem stepenu razvitka naših proizvodnih snaga,
- Kakvim tempom dakle treba razvijati materijalnu i kadrovsku bazu odnosno povećavati broj studenata u buduću i kako regulisati to usklađivanje.

ad a. Stanje u pogledu kapaciteta univerziteta u poređenju sa brojem studenata nije jednako u svim univerzitetskim centrima,

Najteže je u tom pogledu stanje u Beogradu. Na Beogradskom univerzitetu i velikim školama danas imamo 23.640 studenata. Dok je pre rata najveći broj bio 9. 300- Dok je na pr. Broj studenata Tehničke velike škole i Univerziteta porastao na 203% za isto vreme školski kapacitet povećao se svega za 30% u poređenju sa stanjem pre rata. Na ukupno 18.604 studenata na ovim fakultetima ima danas, svega 9.704 mesta, u slušaonicama i predavaonicama, a u laboratorijama, zavodima, crtaonicama i seminarima ukupno 4.030 mesta. Na Filozofski fakultet koji bi mogao da primi najviše do 1600 studenata upisalo se u ovoj godini 2573 redovnih i 1448 vanrednih studenata. Na Ekonomski fakultet koji bi mogao primiti 400 do 500 upisalo se na prvu godinu 1.200 studenata. Kada se budu u Beogradu realizovali svi do sada planirani kapaciteti koji su u gradnji ili tek u nacrtu, još uvek neće biti mesta u slušaonicama ni za sadašnji broj studenata.

U Zagrebu ceni se sadašnji maksimalni kapacitet univerziteta na 8.200 mesta, a upisano je preko 15.000 studenata.

Na novo osnovanim univerzitetima u Sarajevu i Skoplju posebnu poteškoću pretstavlja nedostatak nastavnih sredstava (institutske opreme, naučne literature i td.), a i stanje u pogledu nastavnog kadra na nekim fakultetima je vrlo teško. Na pr. Na Tehničkom fakultetu u Sarajevu.

Posledice preopterećenosti univerzitetskih kapaciteta jako se odražavaju u samoj nastavi i u uspehu studenata. Tamo gde je broj studenata tako velik, gubi se stalni neposredni kontakt između nastavnika i studenata. Nije moguće uvoditi studente u samostalni rad pružanjem pomoći svakome pojedincu, a proveravanje znanja često je sasvim mehaničko i manje više slučajno. To stanje naročito pogađa fakultete gde je studiranje nedovoljno povezano sa radom u laboratoriju, seminaru ili na klinici jer se tu gube bitni elementi nastave, eks-

periment, očiglednost i praksa, Studenti na pr. nisu u mogućnosti da se uvode u laboratorijski rad, nego ponegde (u Beogradu), samo u grupama prisustvuju demonstraciji ili rade u smenama u vrlo ograničenom vremenu. Studenti medicine dolaze retko u kontakt sa bolesnicima ili samo u većim grupama. Na tehničkim fakultetima programi se ne izrađuju u crtaonicama uz prisustvo nastavnika i asistenata. Nastava u svim prostorijama traje manje-više preko čitavog dana, časovi se skraćuju, higijenski uslovi su veoma rđavi. Događa se da se čak i ispiti moraju držati u hodniku ili istovremeno više ispita u jednoj prostoriji.

Broj nastavnika nije se povećao srazmerno povećanju broja studenata. U protekloj godini imali smo 1.491 nastavnika i 1.018 pomoćnog nastavnog osoblja u poređenju sa 762 nastavnika i 365 pomoćnog nastavnog osoblja u 1948/49 godini.

Nastavnici su prosečno mnogo opterećeni nastavom. A i raznim organizacionim i ostalim funkcijama, sve na uštrb naučnog i nastavnog rada. Jedan deo stalnih nastavnika predstavljaju honorarni nastavnici zaposleni u operativu, a veliki broj predmeta drže honorarni nastavnici na više fakulteta tako da je broj časova na nastavnika dosta veći nego pre rata. Veliki je i broj predmeta za koje uopšte nema predavača, ma da su to često osnovni predmeti na pojedinim fakultetima ili predmeti koji povezuju struku sa praksom, a imamo i fakulteta koje drže gotovo isključivo honorarni nastavnici. Po broju se brže povećavao pomoćni nastavni kadar, ma da se često angažovao na čisto tehničkim i administrativnim poslovima. Stav raznih državnih i privrednih organa u pogledu oslobađanja visoko-kvalifikovanog kadra za naučni i nastavni rad na univerzitetima je dosta negativan, ali je u prošloj godini ipak oslobođen i preveden na fakultet veći broj stručnjaka nego u ranijim godinama.

ad a. Kako se to stanje odražava na kvalitetu studija i uspesima studenata pokazuju nam ovi primeri:

Dok je na pr. pre rata svake godine diplomiralo prosečno 15% od ukupno upisanog broja studenata, taj broj u poslednjim godinama iznosi tek 6-7%.

U Beogradu na Pravnom fakultetu bilo je u 1947/48 godini 859 studenata od kojeg je broja u 1950/51 godini upisalo IV godinu samo 58 tj. 7%. Na Ekonomskom fakultetu od 1.847 studenata iz 1947/48 godine upisano je u IV godinu 12 %, na Rudarskom 12 / % itd.

Na kraju školske godine 1949/50 od ukupno 20.522 studenata moraće ponavljati godinu 4.674, a 1.233 studenata izgubilo je pravo na dalje studije.

U Zagrebu takođe oseća se nazadovanje u pogledu broja studenata koji diplomira.

1945/46 apsolviralo je 709,	a od toga diplomiralo 505/72,2 %
1946/47 apsolviralo je 795,	a od toga diplomiralo 515/64,7 %
1947/48 apsolviralo je 1068	a od toga diplomiralo 538/50,3 %
1949/50 apsolviralo je 2515	a od toga diplomiralo 187/7,43 %

Na Sveučilištu u Zagrebu 1945/46 god. upisao se 5.601 student; do kraja 1949/50 apsolviralo je 2.154/38%, a diplomiralo 576 tj. 10,2%. Na Tehničkom fakultetu od 1.623 studenata upisali su se 1945/46 do kraja 1950, apsolviralo je 39,9%, a diplomiralo 11 studenata /0,6%.

U Ljubljani procenat ne-obavljenih ispita u junskom i septembarskom roku 1948/49 godine iznosio je: na Prirodno-matematskom i Filozofskom 50,5%, na Ekonomskom 54,7%, za prve dve godine tehničkog fakulteta 90,1%, na Agronomsko-šumarskom fakultetu 49,9%.

Prva godina krajem junskog i oktobarskog roka 1949/50 godine ukupno pokazuje 44,8 ne-obavljenih ispita i to: na Tehničkoj velikoj školi 52,3%, na Medicinskoj velikoj školi 54,5%, na Pravnom fakultetu 37,9%, na Agronomsko-šumarskom fakultetu 34,4%, na Prirodno-matematskom fakultetu 34,2%.

Analiza polaganih ispita na Univerzitetu u Sarajevu u jesenjem roku 1950 godine pokazuje da je na Medicinskom fakultetu položeno ukupno 36,8% ispita, na Pravnom 18,2%, na Poljoprivredno-šumarskom 34%, a na Tehničkom 14% ispita.

Ne samo ispitni rezultati nego i sam sistem studiranja, karakter nastave i studija sroza se tamo gde se radi u tako nenormalnim uslovima. Metod učenja pretežno je knjiški, kampanjski i površan. Pomoć nastavnika u toku studija je gotovo minimalan, a naročito u pogledu individualnog rada, uvođenja studenata u sistematsko izučavanje šire literature ili u laboratorijski rad. Konsultacije, diskusije i rad u seminarima – sve te forme uvođenja studenata u samostalno studiranje su ostale nerazvijene. Pored toga na rad studenata utiču i druge

materijalne poteškoće, naročito stambeni problem, pitanje knjiga i udžbenika, crtačkog pribora, problem moderne literature itd...

Takva se situacija naravno ne može generalizovati. Na nekim fakultetima gde postoje normalni uslovi za rad oseća se i bolji kvalitet studija. Na pr. na Medicinskom fakultetu u Ljubljani gde je režim studija bio najstrožiji, završile ove kalendarske godine 92% upisanih u 1945 godini. No ipak postojeće stanje uzeto u celine nije zadovoljavajuće i govori o tome da je došlo od izvesnog nesklada između kadrovske i materijalne baze naših univerziteta i brzog porasta broja studenata; te da se u tome krije jedan od bitnih uzroka – mada ne jedini – današnjih poteškoća na našim univerzitetima i velika opasnost za dalje održavanje nivoa univerzitetskih studija, ako se te „makaze“ još prošire u daljem razvitku našeg školstva.

ad c/ Sadašnji broj studenata univerziteta naravno ne bi bio preteran ako polazimo sa stanovišta potreba naše zemlje po visoko-kvalifikovanim stručnjacima, bez obzira što u našem društvenom sistemu ne postoji opasnost „hiperprodukcije“ stručnih kadrova. /Naravno može se javiti disproporcionalno između pojedinih struka/. No, dosadašnji rezultati govore da sam forsirani brojčani porast, samo naglo povećavanje priliva na univerzitete još ne znači ekonomično i racionalno rešavanje kadrovskog pitanja, kakvo bi odgovaralo stepenu izgradnje naših proizvodnih snaga. Niti u pogledu broja koji može završiti studije, a još manje u pogledu kvaliteta ne može se negirati faktor kapaciteta naših visokih škola. Ta je činjenica u toliko važnija ako polazimo sa gledišta da naša momentalna pa i perspektivna orijentacija mora biti na stvaranje zaista visoko-kvalifikovanog kadra koji će biti u stanju razvijati naše proizvodne snage u uhvatiti korak sa razvitkom nauke i tehnike u svetu.

Pored toga, može se reći da je dosta problematična i sama ocena potreba kadrova na osnovu koje smo često forsirali upis i preko realnih mogućnosti škola. Iz analize nekih „planova kadrova“ proizilazi da se u pojedinim resorima planirao kadar sa fakulteta na radna mesta, koja mogu da se popune i srednjim stručnim kadrovima, i specijalizovanim majstorima i iskusnim radnicima. Uzrok tome treba tražiti ne samo u nerazvijenosti metodologije planiranja kadrova – nego u dosta niskom stručnom nivou današnjih srednjih stručnih škola, a i u shvatanjima koja smo nasledili, kao industrijski slabo razvijena zemlja, naime, da se zanemaruje obrazovanje onog specijalizovanog i srednje tehničkog kadra, koji u modernim kapitalističkim zemljama pretstavlja stub visoko razvijene produkcije. Vrlo važan uzrok današnje takoreći isključive orijentacije na univerzitet jeste u nedovoljnoj izgrađenosti sistema obrazovanja kadrova kroz razne niže i srednje stručne škole i druge forme uzdizanja u produkciji. Zato smo došli do preteranih brojeva o potrebama po kadru sa fakultetskom spremom, a pored toga je često nepravilan i sam raspored stručnog kadra što stvara utisak još težeg stanja u jednoj struci (članci o agronomima i lekarima u „Borbi“). Pored toga planiranje prema predviđenom broju radnih mesta koje se bazira na raznim problematičnim šemama i činjenica, da su te planove često radila nedovoljno stručna lica – uticalo je na preterivanje u potrebama. Mi smo već danas na najboljem putu da se u redu struka približimo već dosta povoljnom zadovoljenju u pogledu kadrova opšteg tipa. Na primer: na pet šumarskih fakulteta i oteka u zemljoradnji imamo 1.454 studenata šumarstva, a prema nekim prognozama stručnjaka potrebe po inženjerima šumarstva iznosile bi od prilike 1000 novih inženjera. Za potrebe NR Srbije biće do te godine dovoljno oko 400 novih inženjera, a na fakultetu u Zemunu imamo danas 800 studenata.

Geolozi se formiraju na pet fakulteta u zemlji tako da danas imamo oko 1.200 studenata geologije, a smatra se da bi 500 novih geologa za narednih pet godina bilo sasvim dovoljno i da daje svake godine potrebe neće biti veće od 50-90 novih. Na Prirodno-matematskom fakultetu u Beogradu na grupi astronomije imamo 120 studenata, na koje reflektiraju svega dve ustanove u NR Srbiji. Na istoriji umetnosti imamo u čitavoj zemlji oko 500 studenata itd. Na osecima slabe struje imamo 614 studenata, a do 1960 godine Ministarstvo pošta trebaće ih samo 200, a ostali resori sigurno ne više od 200.

Naravno da na nekim fakultetima perspektive zadovoljenja još iz-daleka nisu tako povoljne.

I zapostavljenje izgradnje srednjih stručnih kadrova može se vrlo štetno odraziti u praksi. Obično se smatra da su potrebe po srednjim tehničarima u poređenju sa kadrom sa univerziteta u srazmeri 3:1 ili čak 4:1 kako bi se visoko-kvalifikovan kadar mogao što racionalnije iskoristiti i orijentisati na zaista dublja stručna pitanja- taj odnos je merilo produktivnosti visoko-kvalifikovanih kadrova. Kod nas se u upisu na fakultete i srednje stručne škole ne održava ta zakonomernost u dovoljnoj meri, ma da je u poslednjim godinama učinjen ogroman korak i u brojnom porastu srednjih stručnih škola. Tako smo u prošloj godini imali agronomskim, veterinarskim, i šumarskim fakultetima 7.564 studenta, a na svim odgovarajućim srednjim stručnim školama

7.934 studenta. Besumnije potrebe po srednjem kadru – naravno izvesnih kvaliteta – danas su po broju mnogo veće nego potrebe po kadru sa univerziteta. O tome govori i stanje u našoj praksi, gde na dva inženjera imamo svega jedan, 1,5 srednjih tehničara.

Svi izneti momenti govore o tome, da forsirano povećavanje studija na univerzitetima takvim tempom, koji znatno premašuje razvoj njihovih kapaciteta, nije niti nužno niti racionalno jer stvara nenormalne uslove za nastavu i studije i ne daje/ ni u pogledu kvaliteta odgovarajuće rezultate, a ozbiljno ugrožava kvalitet studija.

ad c/ Kako uskladiti razvitak kadrovske i materijalne baze i povećanje broja studenata?

Na to pitanje može se odgovor-iti samo u najopštijim crtama. Svakako sadašnji stihiski razvitak-ma da pod vidom „planiranja kadrova“ nije racionalan. Uz to treba imati u vidu da će priliv na univerzitete biti svake godine sve jači, jer izlazi sve veći broj đaka iz srednjih škola. To povećavanje neće biti linearno nego ubrzavano u takvoj meri da bismo sadašnjim tempom do 60-te godine imali preko 52.000 maturanata godišnje sa gimnazija, a i dosta povećan broj apsolvenata srednjih stručnih škola. Za 10 godina broj kandidata za univerzitetske studije bio bi najmanje pet puta veći nego danas.

Iz toga proizilazi:

1. Da moramo još brže nego do sada proširivati kadrovske i materijalne uslove za razvitak univerziteta. Povećavanje investicija za izgradnju i proširenje fakulteta i dovođenje na univerzitet novog kvalifikovanog nastavnog kadra, predstavlja neophodan uslov za održavanje nivoa naših univerzitetskih studija i formiranje potrebnog kvalifikovanog kadra koji se očekuje sa univerziteta.

2. Da treba usporiti i ograničiti priliv novih studenata na univerzitete, ne mehaničkim zatvaranjem perspektiva, jednom delu naših đaka, nego jačim usmeravanjem u praktične pozive i na stručno obrazovanje (već posle male mature, u toku gimnaziskih studija i još posle velike mature)i uvođenjem strožeg izbora đaka pre upisa u više razrede gimnazija i prilikom upisa na univerzitet. Postavljanje tih filterova ne bi značilo zatvaranje mogućnosti razvitka i nema ništa zajedničkog sa ograničanjima klasnog karaktera u buržoaskim sistemima. Ono kao jedini cilj ima zaoštavanje normalnog procesa selekcije i samim tim podizanje kvaliteta znanja u srednjim školama i na univerzitetu. Uvođenjem takvog strožeg filtriranja smanjile bi se poteškoće koje proističu iz nesrazmera sa postojećim kapacitetima naših škola, ma da te nesrazmere time još izdaleka ne mogu biti sasvim savladane.

AJ; 317-66-91

466 ДРАГО ВУЧИНИЋ ИЗ УПРАВЕ ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ ЦК КПЈ – САВЕТУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ

[Београд] 15 mart [19]51

Управи агитације и пропаганде

ЦК КП Србије

Хрватске

Словеније

Босне и Херцеговине

Македоније

SAVETU ZA NAUKU I KULTURU PRI VLADI FNRJ

Izučavanje marksizma na univerzitetima i visokim školama u zemlji nije se do sada odvijalo sasvim u duhu odluka III Plenuma CK KPJ. Predlažemo, stoga, da se izvrše izmene u programima i načinu izučavanja.

1. S obzirom da glavno područje borbe za marksizam treba da budu pojedine posebno-naučne discipline, to bi pitanja marksističke teorije trebalo prvenstveno izučavati u okviru nastave pojedinih predmeta: filozofije, ekonomije, istorije, prava, biologije, fizike i sl. Borba za marksističko obrazovanje jeste u suštini borba za usvajanje dijalektičkog materijalizma na tlu svake posebne nauke. Prema tome, imali bi se nastavni programi ovih posebnih nauka pregledati, a sadržaj planova i teze ispraviti (ukoliko to do sada nije učinjeno), uneti u njih kao literaturu dela klasika i ozbiljnije marksističke publikacije. Pokloniti pažnju naročito uvodima

u pojedine predmete, poglavljima o istorijatu pojedinih nauka, koji se mogu vrlo dobro koristiti za izlaganje marksističkih pogleda na pojedine naučne oblasti. Boriti se na ovoj liniji za veći kvalitet predavanja i voditi, u tom cilju, odgovarajuću kadrovsku politiku, davanjem na katedre mlađeg asistentskog kadra koji će biti sposoban da materijalistički tumači ove nauke.

2. Kako još svuda, u gimnazijama i srednjim školama, učenici ne dobijaju osnovna znanja iz filozofije i sociologije, uglavnom zbog nedostatka nastavnika - to je nužno pored navedenog i dalje zadržavati na univerzitetima i visokim školama marksizam kao poseban predmet. Samo što će biti potrebno program ovog predmeta prilagoditi mnogo više karakteru pojedinih fakulteta, to jest obuhvatiti njima samo ona osnovna znanja iz filozofije i sociologije koja su studentima nužna za bolje ovladavanje svojom strukom. To znači da bi svaki fakultet prema svom karakteru imao svoju varijantu programa- koji bi ipak u osnovi morao biti jedinstven. Program ne bi smeo ponavljati gradivo koje je ušlo u druge predmete (na primer, na Pravnom fakultetu, gde postoji predmet „teorija države i prava“ - u predmetu „marksizam“ ne bi bilo obuhvaćeno pitanje države; na Ekonomskom fakultetu -pitanje političke ekonomije). Izradi ovih programa trebalo bi odmah pristupiti, oni bi morali biti kratki-prilagođeni najduže za godinu dana nastave, pod pretpostavkom da se nedeljno drži jedno predavanje. Predmet bi se mogao zvati „Osnovi društvenih nauka“ ili „Osnovi sociologije“- a težište bi mu bilo na osnovnim marksističkim filozofskim i ekonomskim pogledima.

3. Dosadašnja praksa da se marksizam smatrao kao obavezan predmet za slušanje, zatim uključivanje tog predmeta u ovu ili onu godinu, uslovljavanje upisom semestara i stručnih predmeta uspehom iz marksizma - po našem mišljenju ne odgovara. Uloga marksizma u sistemu obrazovanja kadrova i njegov karakter, traže izvesno slobodnije uključivanje ovog predmeta u nastavu. Mnogi slušaoci smatrali su do sada izučavanje marksizma kao neke vrste političku obavezu, umesto da u tome gledaju neophodan preduslov za osposobljavanje u svojoj struci, koji su izabrali. Zbog toga predlažemo da se „Osnovi društvenih nauka“ izučavaju , ubuduće, kao predmet fakultativan za slušanje i pohađanje. Od kvaliteta predavanja mobilizatorske snage partiske i omladinske organizacije, zavisilo bi posećivanje predavanja ovog predmeta. Predmet se ne bi vezivao ni za koju godinu, ali bi se morao polagati, i to kada to slušaocu odgovara. U tom duhu trebalo bi ostaviti za polaganje slobodno sve postojeće rokove, a moglo bi se polagati i više puta, takoreći neograničeno. Negativna ocena iz ovog predmeta na ispitu ne bi mogla biti smetnja napredovanju, pa čak niti uručivanju diplome, ali bi u ovakvom slučaju ovaj podatak trebalo obavezno uneti u diplomu, a pogotovu u karakteristiku (omladinsku i partisku). Ovo bi bilo od značaja za ocenu idejnog i moralnog lika diplomiranih studenata, pa prema tome i za našu kadrovsku politiku.

Mi smatramo da bi ovakav način nastave vaspitavao studente pravilnije, a da bi to upotpunilo i sadržinu rada omladinske organizacije na ideološkom planu. Ona bi mogla tešnje povezati rad po diskusionim klubovima, seminarima, naučnim grupama itd. sa nastavom marksizma u okviru „Osnova društvenih nauka“. Kakve će se forme ovog povezivanja naći treba ostaviti praksi. Diskusija, borba mišljenja, naročito po aktuelnim pitanjima, treba da što je moguće više potisnu suvoparno i lekcijaško izučavanje tema, što ne bi smelo da ni malo ublaži ozbiljnost.

Pobliža uputstva i uslovima i načinu nastave i sadržini ovog predmeta izdaće Savet za nauku i kulturu pri Vladi FNRJ. Nastojte da se ovo pitanje pravilno objasni u partiskoj i omladinskoj organizaciji, koristeći za to univerzitetsku štampu.

Ako imate drukčije mišljenje po ovom pitanju, javite nam na vreme.

Za Upravu propagande i agitacije
CK KPJ

Drago Vučinić

AJ;507-VIII,II/1-(1-71)(K-2)

**467 ЈОВА БОГДАНОВИЋ ИЗ КОМИТЕТА ТЕХНИЧКЕ ВЕЛИКЕ ШКОЛЕ КП СРБИЈЕ –
САВЕТУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ**

IZVEŠTAJ

O NASTAVNIM KADROVSKO-POLITIČKIM PITANJIMA NA TEHNIČKOJ VELIKOJ ŠKOLI

(U VEZI SA SASTANKOM PREDSTAVNIKA PARTIJSKIH KOMITETA UNIVERZITETA
I VELIKIH ŠKOLA SA DRUGOM P. STAMBOLIĆEM)

I OPŠTE

U pogledu kadrovskih pitanja na Tehničkoj velikoj školi vlada prilična anarhija. Nema kriterijuma za dovođenje asistenata ili novih nastavnika i za unapređenje sadašnjih nastavnika, nego se to radi na osnovu mišljenja ili prohteva pojedinih profesora ili grupa profesora.

Opšte je mišljenje među komunistima nastavnicima na Školi da je i u političkom pogledu reakcija među nastavnicima oživila i da se oseća svemoćna po svim pitanjima koja se usko tiču Škole. Ona vrlo vešto koristi postojeće zakone i uredbe o univerzitetima i velikim školama i svoju brojnu nadmoćnost u glasanjima za svoje ciljeve, naročito kada se radi o kadrovskim pitanjima. Uzroci ovakvog stanja su:

- a) mali broj komunista nastavnika na školi
- b) nedostatak jedinstvenog zakona o univerzitetima i velikim školama, koji bi zamenio dosadašnji zakon i više raznih uredbi i prelaznih odredbi
- c) ustručavanje od strane Saveta za nauku i kulturu Vlade FNRJ da energično interveniše po pitanjima po kojima treba da interveniše (ustručava se od administrativnih mera na koje ima pravo)
- d) neodređen odnos između školskih vlasti i partijske organizacije nastavnika na fakultetima i školskih vlasti i Saveza studenata na fakultetima
- e) slaba saradnja između Saveta za nauku i kulturu i Komiteta Tehničke velike škole po ovim pitanjima
- f) još uvek je prilično živa tradicija da na fakultetskim savetima ne treba oponirati, ili čak i diskutovati, o referatima pojedinih nastavnika, u kojima se pojedini ljudi predlažu bilo za asistente, bilo za unapređenje.

Na mnogim fakultetima školska samouprava i "autonomija" svedena je na svemoć dvojice ili trojice redovnih profesora.

Pomoćno nastavno osoblje i naučni podmladak smatra se kao privatno pomoćno osoblje pojedinih nastavnika, a ne fakultetskog saveta i fakulteta kao celine, te napredovanje mlađeg osoblja uglavnom zavisi od napredovanja njihovih šefova.

Pri postavljanju novih asistenata ili novih nastavnika, prioritet imaju ne članovi partije, nego vanpartijski, ako su istih stručnih kvalifikacija. Pri ovome, nastavnički saveti fakulteta često puta otvoreno izjavljuju da nije njihova stvar da vode računa i o političkim i o moralnim kvalitetima kandidata, nego samo o stručnim.

II POSTAVLJANJE NOVIH ASISTENATA I DOVOĐENJE NOVIH KADROVA NA ŠKOLU

Ovo se vrši po ličnim vezama i simpatijama.

Primeri:

1. Ing. Šaponjić Momčilo postavljen je na Elektro fakultetu za asistenta za predmet nacrtana geometrija, mada je slab stručnjak i slabij moralno-političkih kvalifikacija. Završio je sa srednjom ocenom šest i nešto više. Od strane Predsedništva Vlade bio je određen da ide u unutrašnjost, ali posle intervencije rektora ostao je za asistenta, iako uopšte nema kvalifikacije za nacrtanu geometriju. Špekulant je, reakcionarno je nastrojen. Bavi se spiritizmom.

2. Ing. Jovanović Radojica, član KP, radio je u Kontrolnoj komisiji. Na Savetu Elektro fakulteta izabran je za asistenta za predmet električna merenja. Iz Kontrolne komisije nije mogao odmah da dođe, već se javio posle par meseci, kada mu je rečeno da je Savet fakulteta stao na stanovište da im nije potreban, o čemu su obavestili i Savet za nauku i kulturu. Tako on nije došao na fakultet iako je redovnim putem bio izabran.

3. Kostović Tihomir, član KP, diplomirao je ove godine, dobar stručnjak. Fakultetski savet se saglasio da ostane za asistenta na fakultetu. Međutim, kasnije mu je dekan rekao da ne može biti postavljen na Arhitektonskom fakultetu, jer Nastavnički savet ima nameru da revidira tu svoju odluku.

4. Ing. Sercer Nikola, član KP, bio je postavljen za docenta na Arhitektonskom fakultetu, međutim kasnije mu je dekan rekao da nema radnog mesta i tako i on nije došao na fakultet (uz saglasnost drugarice Mitre Mitrović).

5. Ing. Babić Ljiljana. Izabrana je od fakultetskog saveta Arhitektonskog fakulteta da bude postavljena na fakultetu za mlađeg industrijskog inženjera, na lično zalaganje i kapris prof. Dobrovića, kao stručnjak sla-

bog kvaliteta. Inače je na fakultetu kompromitovana kao nemoralna. Sprema se njeno postavljenje za asistenta. Smatramo da ne treba upošte da bude na fakultetu.

6. Ing. Obrad Mičić. Vodi se kao asistent na Tehnološkom fakultetu, iako ne radi asistentski posao, već vrši dužnost šefa tehničke službe i radi posao preciznog mehaničara. Sem toga, na fakultetu se bavi pretapanjem srebra i zalata za privatna lica. Politički je neprijateljski orijentisan. Fakultetski savet ga je predložio za unapređenje za starijeg asistenta. Trebalo bi ga ukloniti sa fakulteta.

7. Ing. Drinčić Jovan, sada asistent na Građevinskom fakultetu za geodeziju. Predložen je za docenta na Rudarskom fakultetu za predmet rudarska merenja. Za ovaj predmet nema nikakvih stručnih kvalifikacija. Takođe nema ni moralno-političkih kvaliteta za nastavnika na Tehničkoj velikoj školi. Bio je i zatvaran posle oslobođenja.

8. Ing. Arsenijević Radomir. Pre rata je bio trgovac i zastupnik firme. Za vreme rata bio je i direktor fabrike "Teleoptika". Postavljen je Elektro fakultetu za honorarnog nastavnika 28. II 1949. g. iako nema stručnih kvalifikacija. Za njega je specijalno izmišljen predmet, da bi imao šta da predaje na Elektro fakultetu, a pored toga neopravdano prima honorare na drugim fakultetima Tehničke velike škole. Trebalo bi ga ukloniti sa fakulteta.

Predviđaju se da dođu za nastavnike na Tehnološki fakultet - metalurški odsjek:

9. Dr. Nikolić Ratomir, koji je saradivao sa okupatorom i kao takav već jednom odbijen da bude primljen na fakultet. Za vreme okupacije bio je u Nemačkoj. Neprijateljski je nastrojen.

10. Ing. Pajević Milan, takođe je saradnik okupatora.

Ovoj dvojici bi trebalo sprečiti dolazak na fakultet.

11. Ing. Nestorović Miroslav, honorarni nastavnik Mašinskog fakulteta. Pre dve godine po ličnim vezama postavljen je za honorarnog nastavnika. Pre rata i za vreme rata bio je sopstvenik fabrike "Nestor" i saradnik okupatora. Osuđen je od narodnih vlasti na konfiskaciju celokupne imovine. U toku je njegov izbor za vanrednog (stalnog) profesora ovog fakulteta. Drugarica Mitra Mitrović je skrenula pažnju Kašaninu da, prema izjavi ministra Nikole Petrovića, nema stručnih kvalifikacija za nastavnika na fakultetu i da ne bi trebalo da bude izabran. Ipak, postoji verovatnost da će biti izabran i trebalo bi sprečiti njegov dolazak na fakultet.

III UNAPREĐENJE NASTAVNIKA

I u pogledu unapređenja primećuje se, za poslednje dve godine, naglo i nezasluženo napredovanje pojedinaca, kao i tendencija da se to i dalje nastavi. Mnogi unapređeni pripisuju ovo ličnoj politici Kašanina i ovde takođe nema nikakvog kriterijuma za unapređivanje, bilo u pogledu vremenskog roka, bilo u pogledu naučnih radova. Sam pojam naučnih radova tretira se vrlo rastegljivo, od pojedinih Saveta i pojedinaca.

Prilokom ovih unapređenja bilo je i takvih slučajeva, mada formalno zakonitih, da su, kao na primer na Mašinskom fakultetu, jedina tri redovna profesora i predlagali i izabrali novih pet-šest redovnih profesora.

Opšta je pojava da je za odgovarajuće napredovanje pre rata trebalo dva-tri puta više vremena, nego za poslednjih tri godine.

Primeri:

1. Ing. Arsenijević Radomir, 28. II 1949. g. postavljen je na Elektro fakultetu za honorarnog nastavnika, a 1 III 1950. g. postavljen je za vanrednog profesora (podaci o njemu dati su napred pod II).

2. Ing. Vukan Dešić, sadašnji prorektor TVŠ. Došao je na Školu iz privrede pre dve godine, odakle je suspendovan posle isključenja iz Partije zbog kompromitovanja za vreme okupacije (bio je pomoćnik ministra saobraćaja FNRJ). Postavljen je odmah (30. VIII 1949. g.) za vanrednog profesora Mašinskog fakulteta, a 30. maja 1951. g. postavljen je već za redovnog profesora. Ovom njegovom promicanju nije prethodio nikakav naučni rad - nema uopšte doktorat. Na Školi se povezao sa reakcionarnim elementima, koni ga podržavaju, a prema partijskoj organizaciji je krajnje dvočičan.

3. Rakić Milivoje, redovan profesor Elektro fakulteta.

14. X 1921. g. postavljen je za asistenta

26. VIII 1933. g. postavljen je za docenta

14. VII 1947. g. postavljen je za vanrednog profesora

24. IV 1950. g. postavljen je za redovnog profesora

(sličnih slučajeva ima na više na Elektro fakultetu kao i na ostalim fakultetima).

4. Ing. Lalić Miodrag, docent Tehnološkog fakulteta, izabran je za vanrednog profesora (nije još potvrđeno od Saveta) nema stručnih kvalifikacija. Poznat je na fakultetu kao velika pijanica, dolazi pijan na predavanja, ispite i sednice fakultetskog Saveta. Savet ga je unapredio pod motivacijom da "ipak nije notorna pijanica".

5. Ing. Joca Jovanović, docent Građevinskog fakulteta unapređen je za vanrednog profesora na Građevinskom fakultetu, iako stručno stoji vrlo loše, što je poznati na čitavoj Tehničkoj velikoj školi. Partijska organizacija Građevinskog fakulteta je intervenisala u Savetu za nauku i kulturu blagovremeno.

6. Ing. Spasić Miodrag. Predavao na Tehnološkom fakultetu. Nema stručnih kvalifikacija, a treba da bude unapređen odmah za vanrednog profesora. Izbori su u septembru.

7. Dr. Božić M. za godinu dana napredovao je od vanrednog do redovnog profesora, mada je dekanu Tehnološkog fakulteta rečeno da ne bi trebalo da bude izabran od strane Saveta za nauku i kulturu. Izbor još nije potvrđen.

8. Arsenijević Miro, docent tehnološkog fakulteta, unapređen je za vanrednog profesora iako je opšte mišljenje na fakultetu o njemu da je slab stručnjak. Ima samo jedan naučni rad koji je radio u zajednici sa drugim. Kao i Božić, i on je neprijateljski raspoložen. Njihov izbor ne bi trebalo potvrditi.

Na Mašinskom fakultetu izabrani su za vanredne profesore (još nisu potvrđeni):

9. Ing. Ilić Branislav i

10. Ing. Trbojević Milan

Obadvojica nemaju stručnih kvaliteta za zvanje za koje su predloženi. Ne bi trebalo potvrditi ovaj izbor.

11. Ing. Miodrag Petrović bio je predlagan za docenta na Arhitektonskom fakultetu, iako je tek šest meseci proteklo od tog vremena od kako je postavljen od asistenta za predavača. Kao predavač nije dotle održao ni jedno predavanje. Ovo je sprečeno otporom komunista u savetu fakulteta.

IV ODSTRANJENJE NASTAVNOG OSOBLJA SA ŠKOLE

Pored napre navedenih drastičnih primera nastavnog osoblja koje bi trebalo ukloniti iz Škole, aktuelno je takođe i penzionisanje izvesnog broja starijih nastavnika koji ničim ne koriste Školi, nego joj jedino smetaju, uglavnom zbog svoje starosti, a delimično i svog političkog stava. Naravno, ovo odstranjenje i penzionisanje bi trebalo izvesti na najzgodniji način, ali kako god bi se to izvelo, škola bi time samo dobila.

Za penzionisanje bi došli u obzir:

1. Ing. Andonovoć sa geodetskog odseka

2. Ing. Marinković sa Građevinskog fakulteta

3. Ing. Svetozar Jovanović sa Arhitektonskog fakulteta

4. Ing. Leko Dimitrije sa Arhitektonskog fakulteta

5. Ing. Miljanić Pavle sa Elektro fakulteta.

Ovi nastavnici uglavnom i ne vrše svoje dužnosti na fakultetu, nego jedino zauzimaju ta radna mesta i sprečavaju dolazak boljih i sposobnijih ljudi.

Za većinu ovih i u nastavničkim savetima vlada mišljenje da ih treba penzionisati, mada niko neće da pokrene to pitanje iz neke akademske kurtoazije, po kojoj bi red bio da ti nastavnici i umru kao redovni profesori ove Škole.

V NEKA MIŠLJENJA I PREDLOZI

Za poslednje dve godine, Komitet KPS Tehničke velike škole je slao izveštaje slične sadržine raznim državnim i partijskim višim forumima, predlažući potrebnu intervenciju za poboljšanje stanja po školskim pitanjima. Za poslednje dve-tri godine vrlo je teško konstatovati poboljšanje ovoga stanja.

Neosporna je činjenica da niti Komitet KPS Tehničke velike škole, niti partijske organizacije nastavnika po fakultetima, ne mogu popraviti ovo stanje koje se može okarakterisati kao stagnacija škole u celini.

U vezi sa ovim iznosimo još i sledeće:

1. Smatramo da je osnovno pitanje poboljšanja rada naše Škole kadrovsko pitanje. Naime, mišljenja smo da se stanje može popraviti jedino postepenom, strpljivom, dugoročnom ali sistematskom zamenom nastavnog osoblja novim, naučno i pedagoški sposobnim i socijalizmu odanih kadrova.

Za ovo bi trebalo razraditi detaljno plan i pobrinuti se da tempo njegovog izvršenja bude brži nego do sada.

2. Prilično je rašireno mišljenje među komunistima na našoj školi da delatnost Saveta za nauku i kulturu Vlade NR Srbije i FNRJ, bar u odnosu na našu školu, do sada je bila malo uspešna po ovim pitanjima.

3. Predlažemo da jedna komisija CK KPS, na odgovarajući način, proanalizira stanje po fakultetima pojedinačno i da konkretno reši koja od kadrovskih pitanja treba odmah ispraviti preko Saveta za nauku i kulturu.

Energičniji stav po ovim pitanjima bi, pored ostalog, i poljuljao uverenje nezdravih nastavnika, da su oni na fakultetu svemoćni i bio bi [to] neophodan uslov rada partijskih organizacija među nastavnicima i na njihovom okupljanju oko sebe.

4. Smatramo da po ovim pitanjima, i pre ma kakve intervencije od strane Predsedništva vlade i Saveta za nauku i kulturu, treba otpočeti borbu preko štampe, na taj način što bi je pokrenuli prvo drugovi sa Univerziteta i velikih škola, a da tek kasnije uđu drugovi iz viših partijskih i državnih organa. Ovo bi doprinelo boljoj efikasnosti budućeg korišćenja štampe i javne kritike, od strane komunista na Univerzitetu i velikim školama (do sada je naša borba preko štampe malo uzimana u obzir, kad god se ostalo na javnoj kritici, a nije dolazilo i do neophodne potrebe da nastavnički saveti reše pokrenuta pitanja, bilo sami, bilo na zahtev viših državnih organa).

5. Dobro bi bilo ako bi CK na početku školske godine organizovao jedno uže savetovanje po svim pitanjima, na kome bi učestvovali partijski rukovodioci sa Univerziteta i velikih škola i drugovi iz Saveta za nauku i kulturu NR Srbije i FNRJ.

Opšta napomena:

Podaci, navedeni u ovom izveštaju dobiveni su od sekretara OPO nastavnika po fakultetima TVŠ-a.

Beograd,
14. VIII 1951.
AJ; 317-3-7

Za biro Komiteta KPS Tehničke Velike škole
g. Jova Bogdanović

468 ЦК КП СРБИЈЕ – КАБИНЕТУ МАРШАЛА ЈУГОСЛАВИЈЕ ЈОСИПУ БРОЗУ ТИТУ

ИЗВЕШТАЈ

Екипе ЦК КПС о обиласку партиских организација Правног и Економског факултета и Новинарско дипломатске високе школе у Београду у времену од 15. новембра до 15. децембра 1951. године.

ПОЛИТИЧКО СТАЊЕ

Када је после рата обновљен рад Праног и Економског факултета на њима је формирана јака партиска организација састављена углавном од учесника НОП-а. На Новинарско дипломатској школи од самог почетка делује јака партиска организација будући да је њен студентски састав добро пробран.

Борећи се за спровођење свог утицаја на студентске масе и наставнички кадар и за извршење својих осталих задатака, партиска организација се омасовљавала. На Правном факултету партиска организација броји данас 356 чланова и кандидата КП, преко 325 чланова и кандидата. Крајем прошле године ова разлика у порасту партиске организације била би већа да није било извесна флукуација студената, па и чланова и кандидата КП. На Економском факултету има 519 чланова и кандидата, према око 650 прошле школске године. Обзиром на смањење броја студената на овом факултету у овој години и ова организација налази се у релативном порасту. На НДВШ непартијаца има мање од 15, све остало су чланови КП. Разуме се да у наведеним бројкама нису изражене све могућности за даље омасовљење партиске организације. Само на Правном факултету има преко 2.000 студената партијаца и око половина наставника. Међу њима, поред масе која је [...] утицајем КП, има још студената и наставника који би већ садамогли да буду примљени у КП, јер испуњавају све услове за то. С лично је у том погледу и на Економском факултету где такође има близу 2000 непартијаца. Међутим, треба имати у виду да је број студената који редовно похађају предавања знатно мањи и ту се крију границе за стварно омасовљење организација.

Учвршћивању унутарпартиског јединства посвећена је потребна пажња. Из партиских организација одстрањивани су непријатељски елементи, као и они који су уносили недисциплину и правили разне грешке, а на које нису утицале остале поправне мере. Највише искључених због антипартиског рада и антипартистичких схватања било је у година 1948. и 1949. У прошлој школској години на Правном факултету искључено је 9, а кажњено разним партиским казнама 10 чланова КП; а НДВШ искључено је углавном због ИБ у току целог досадашњег постојања школе 21 члан /углавном 1948, 1949 год.), а у прошлој години свега 2. Кажњених разним казнама на НДВШ има 39. На Правном и Економском факултету од појаве резолуције Коминформа, па до сада искључено је око 300 студената, због стајања на њеним позицијама.

У партиским организацијама спроведена је демократизација. Биром ОПС-а не представљају наше руководства која би била изнад ОПС-а. Она важна питања претресају се на састанцима ОПС-а и одлуке се донеосе демократски. Комитети обилазе састанке ОПС-а и пружају им потребну помоћ.

Од самог почетка овог рада партиска организација морала је да се бори са разним прикривеним и отвореним непријатељима на факултетима. До резолуције Коминформа непријатељски рад факултетима одвијао се на линији западне реакције: групе четничких елемената "ЈУРАО" (Југ. равногорска омладина) СКОЈ (савез краљевске омладине), Савез демократске омладине Југославије, група Гролове омладине 1945/46 године. Ради се углавном о појединцима на Правном и Економском факултету, који су припадали овим организацијама, али оне као такве нису на овим факултетима представљале озбиљнију опасност. Раније је било више случајева бежања на запад. Таквих покушаја има и сада, ма да у незнатној мери. Ове године један студент са Економског факултета успео је да побегне у Италију а други један са овог и тројица са Правног факултета ухваћени су у покушају бегства. Међутим, познато је да приличан број студента одлази у читаонице страних амбасада. Тамо узимају билтене. Ово интересовање студената је симптоматично, а партиска организација нема довољно јасан курс у вези са овим.

Извесну пометњу у редовима студената и наставника изазивало је иступање Макса Баћа у једном предавању почетком ове календарске године, а такође и предавање Бартоша о раду ОУН. Баћа је изазвао збрку својим тврђењем о елементима социјализма у економици САД, а Бартош излагањем о животном стандарду и животу САД, без критичке оцене услова који омогућавају такав стандард. Оба предавања схваћена су од стране извесног броја студената као приближавање наше политичке линије политичкој линији запада.

После закључења о пријему војне помоћи од САД, чланови КП дезоријентисани су у извесној мери и устрчавају се од критике западног света. Додуше, прошле године, на Правном факултету један студент искључен је из Народне омладине због западњачке пропаганде, а један члан КП искључен је оправдано из организације због тога што је овог типа узимао у заштиту, иступајући под паролом да „ми на западу немамо непријатеља“. На НДВШ једна група студената одлази у Енглеску амбасаду „да тражи литературу“. Студент Мателанс у својим дискусијама хвали достигнућа запада и изјављује да ми никада нећемо достићи оно што је запад постигао. Он је иначе одличан ђак и кажу да и он одлази у Енглеску амбасаду. На часовима енглеског језика као штиво употребљава се билтен Енглеске амбасаде и то без икаквог коментара, јер се погрешно сматра да су студенти НДВШ уздигнути толико да сами критички схватају то штиво. Неки студенти који су били на путу у Француској, у предавању које су после тога држали, глорификују ову земљу фасцинирани пуним трговинама и стандардом који су они видели, не упуштајући се у оцену околности које су довеле до тог стандарда и не указујући на унутрашње супротности те земље и на беду која се крије иза фасаде. Све ове околности утичу да се у извесној мери ствара плодно тло за формирање разних западњачких агената, те ово не би требало потценити. Ово је нарочито важно за НДВШ, обзиром на озбиљну тежњу већег броја студената ове школе да се ода дипломатској служби и то у првом реду ради сјаја који се крије иза ове.

После појаве резолуције ИБ-а долази до активизације извесног броја студената на њеним позицијама. Већ 1948 год. имамо стварање коминформовских илегалних комитета на Правном и Економском факултету, као и стварање универзитетског комитета. На Правном факултету група Кочовског Благоја, Килибарде Гојка и Мише Чајковског, на Економском група „Арсо Јовановић“ у којој је студент

Вујошевић успео да окупи десетак студената. Влада Јовановић, студент права, успео је да формира групу ИБ од студената разних факултета од 40 лица. Група је била повезана са амбасадом СССР. Зоран Видаковић такође студент права, формирао је групу од 30 лица и повезао се са румунском амбасадом. Група Чајковског била је повезана са бугарском амбасадом. Све ове групе су разоткривене и похапшене. Ранијих година на ова два факултета било је 70 студената Совјетских држављана и толико исто наших држављана белогардејаца који су се повезивали са Совјетском амбасадом, а данас таквих нема. Ранијих година представљао је проблем група студената бугарске националне мањине који су из шовинистичких побуда стајали на позицијама ИБ. Један од њих, Емил Илијев, студент права, успео је да побегне у Бугарску. Са НДВШ слушаца Љубо Томић успео је да побегне у Мађарску, а неколицина других је хапшено. Ове године био је хапшен по линији ИБ слушаца са треће године Шкрбић, који је претходно због заступања „Праведне и неправедне борбе“ северне Кореје био уклоњен из бироа СПО и раскринкан, а касније, након хапшења, и искључен из КП. Студенти националних мањина не представљају проблем на самим факултетима, али је запажено да они врше непријатељски утицај на терену, код својих кућа. Ово је нарочито појава са студентима Шиптарима који врше притисак на студенте Турске националне мањине да се не декларишу као Турци, а у свом крају тумаче настојање да се Турска национална мањина као ствар која је уперена против Шиптара.

Данас на Правном и Економском факултету има неколико десетина лица која су својевремено била хапшена због делатности на линији Коминформа, па су после упућивана на „Мермер“⁹² враћени у школу, док на НДВШ компромитованих коминформоваца нема пошто нису примани назад у ову школу. Ови компромитовани коминформовци данас се углавном држе по страни, не учествују у политичким дискусијама и беже од свакога ко покуша да их у такве дискусије увуче. На Правном факултету они мање више чине затворен круг, јер се друже само међусобно. Чланови КП избегавају свако дружење са њима и не знају како ови реагују на разне политичке догађаје. На Економском факултету ситуација је скоро иста као и на Правном, с тим што на трећој години они узимају учешћа у семинарским радовима, сами узимају семинарске радове захваљујући неактивности чланова КП, добро уче и пласирају се као људи који су добро верзирани у питањима марксизма. Коминформовац Жика Матић је најбољи ђак на години. По повратку са „Мермера“ успео је да добије стипендију, захваљујући интервенцији УДБ-е. Он се стара, захваљујући небризи партиске организације за проналажење посла оним студентима којима је посао потребан, па чак и члановима КП, дружи се са ванпартијцима, на излетима ствара весело расположење, због чега ужива прилично симпатија. После дискусије о новим привредним мерама он се састаје пред факултетом са групом својих истомишљеника и жучно дискутује о стипендијама, а када име приђе један члан КП и упозорава да је њихова дискусија неправилна они га нуде цигаретом и разилазе се да би се после мало даље опет купили у његовом стану окупљају се коминформовци и са других факултета.

На НДВШ нема промонсираних коминформоваца. Међутим, тамо има појава групашења, а и причања разних реакционарних вицева и коментара који су на линији коминформа. Један студент поставља ствар овако: „У догледном рату биће два блока – социјалистички од 800.000.000 и капиталистички од 500.000.000. Где ће у том случају бити Југославија и какав ће она заузети став?“ Ово питање пропраћено је општим смехом али нико није сматрао за потребно да ово питање озбиљно третира. Други један студент сматра интервенцију кинеских трупа у Кореји ослободилачком мисијом. „Не слаже се са тврђењем да је данашња совјетска политика империјалистичка. Одобрава закључење уговора између СССР-а и Немачке 1939 год. сумња у истинитост вести наше штампе о стању у Кореји и тврди да ће Кинези коначно победити“.... Пијанчење је међу студентима узело маха. Један студент каже: „Треба пити и водити се, јер ће ускоро бити рата“. У једној дискусији у једној групи студената овако се дискутовало: „СССР ће да уништи Југославију и ко ће онда рећи да је Југославија заступала правilan став борећи се за равноправне односе“. Затим следи дијалог: -1. „Треба бежати на Вис и бити ближе Енглезима

⁹² Под предузећем "Мермер" подразумевао се Голи оток.

-2. Нећу да се борим у Срему, боље ићи у Далмацију јер сам тамо сигурнији. Незнам да ли ћу се жив дочепати Козаре.

Тамо се причају и овакви вицeви: „Дошао слон у Југославију и од терора побегао. Тако исто и лав. Напоследку дошао је и мајмун и како се није вратио за месец дана, поново су дошли слон и лав да виде шта је с њим, а мајмун седи у „Мажестикy“ и једе док народ скандира: Моша, Моша“.

Кад је УНР-а слала коње у Југославију један побегне јер није могао издржати да га јаше и старо и младо. Затим побегне крвава да је свако не музе, а на концу вратио се и магарац. Кад су питали магараца шта је било с њим одговорио је да је био на курсу и да је унапређен за коња.

Побегао зец у Аустрију питали га зашто бежи, а он одговорио да бежи зато што у Југославији убијају коње и док се УДБ-а убеди да је он зец а не коњ оде му глава.

У студентском дому на Новом Београду један слушалац пијан викао је: „Живео Стаљин“. Он је ухапшен. Неки други студент прича виц следеће садржине: „Даје се нов филм који се зове „Живећу још данас“. Сценарио написао Борис Кидрич, а режија Милентија Поповића“.

Партиска организација је у недоумици о томе како треба поступити са компромитованим коминформовцима. Неки од њих свакако су ревидирали свој став. Чланови КП међутим, немају ниукога од њих поверења и сматрају да уколико неко од њих и иступа на линији КПЈ да је то демагогија у циљу да се камуфлира како би касније могао лакше да се бави антинародним радом. Несумњиво је да има и таквих елемената. С друге стране потребно је да се врши њихово диференцирање и да се ставом бојкота, нашта се своди став партиске организације према њима, они не издвоје од партиске контроле. На Економском факултету је неки студент Рмандић, који је хапшен због ИБ, секао вене због односа према њему, јер је покушавао да иступа на нашим позицијама, међутим другови су га одбијали од себе, па и сада има појединаца који сумњају да је у тај његов покушај самоубиства „шпекулација коминформоваца“.

Погрешан је несумњиво став да се људи, па и коминформовци не поправљају. Познати су многи случајеви људи који су скретали са партиске линије и правили разне грешке, али су многи од њих исправљали своје грешке. Према томе могуће је да и извесни коминформовци схвате дубину своје издаје и врате се на позиције наше Партије. Јасно је да треба бити крајње будан код евентуалног примања таквих људи у Партију. Но кад се ради о нашем односу према њима мора бити јасно и њима да их ми диференцирамо и да са симпатијама гледамо на оне који се поправљају као и што са мржњом гледамо оне који остају на старим позицијама непријатељства према Партији. Ако партиска организација буде била будна она ће брзо разобличити онога ко јавно иступа са позиција КПЈ, а тајно ради против исте. С друге стране треба имати на уму да бранећи нашу линију пред масама сваки такав и против своје воље врши за нас корисну делатност, која је у стању да у доброј мери паралише његов евентуални непријатељски рад.

Сем тога, треба имати у виду чињеницу да је за нас најкорисније да се против непријатеља бримо у првом реду политичким радом и његовим раскривањем, а не да се служимо у првом реду административним мерама. У вези онога што је речено о трећој години Економског факултета нужно је да партиска организација и Савез студената посвете већу бригу економским и другим проблемима студената, потребно је да комунисти проналазе посао сиромашним студентима, а не да се они истичу у дискусијама на семинарима и уопште, а не да то чине непријатељски елементи.

Партиске организације су испољиле прилично будност у вези рада ИБ елемената. Они нису испољиле колебања у њиховој осуди и раскривању до истеривања из организације. Изузетак од овог је учињен на трећој години НДВШ на којој је у извесној мери заташкан случај студента Краљевића, (који се у једном писму са сажаљењем изражавао према коминформовцу Шкрбићу, који је био ухапшен и искључен из организације).

Будност према појавама ИБ несумњиво је један од главних задатака ових организација. Тај задатак проистиче како из нашег садањег међународног положаја, из појава досађањих на овим школама (велики број откривених коминформоваца) и због извесних негативних појава које се уочавају у организацији, а које су на тактичкој линији коминформоваца. Те појаве јесу: партиска дисциплина у неким партиским организацијама, нарочито на НДВШ (додуше у комитету НДВШ тврде да недисциплина

долази до изражаја само на састанцима који нису интересантни, док на другим састанцима тога нема), а у складу са тим и непримање задатака у партиским организацијама. На НДВШ уочено је више појава недисциплине и стварања неозбиљне атмосфере на партиским састанцима, прављења вицева за време дискусије и сл. Можда другови из комитета НДВШ имају право кад ове појаве карактеришу чињеницом да њихова партиска организација нема масовне базе која би их апсорбовала, а и да ове појаве карактеришу оне састанке који нису интересантни. При свему том треба бити опрезан, јер оваква ситуација може бити погодно тло за делатност информбироваца.

Недисциплина у овим партиским организацијама испољила се и на изборним конференцијама како за основне партиске организације, тако и на конференцијама за комитете. На овим другим било је неоправдано изосталих и то: на Правном 35, на Економском 64, а на НДВШ 8. Партиске организације су запоставиле ово питање и нису настојале да испитају ове случајеве, обзиром да их је било више. Недисциплина у ОПО прве године Правног факултета дошла је до изражаја и на састанку ОПО у присуству чланова екипе. Наиме на састанак су долазили другови са знатним закашњењем, неки су закаснили и читав сат, када је дат краatak прекид скоро једна трећина чланства искористила је исти да оде са састанка. Будући да овај састанак није могао да расправи нека важна питања том приликом, исти је заказан пар дана касније (недеља пред 29 новембар). Међутим, на овај састанак није дошла ни половина чланства. Свакако да су неки људи били спречени, неки су отишли кућама, јер је било 4 слободна дана, но јасно је да је приличан број одсуствовао из недисциплине и непартијности. Да би се ово питање расчистило формирана је комисија која ће испитати ове случајеве. Формирање комисије било је нужно због тога што на том састанку нису присуствовали из неких одељења сви чланови бироа. Оздрављење ове ОПО нужно се тим пре што је ситуација на првој години уопште забрињавајућа због нереда у слушаоници.

Иако је утицај партиске организације на факултетима јак, ипак има и озбиљне слабости. Чланови КП су се у приличитој мери изоловали од непартијаца. То је дошло до изражаја када се распирљало о политичком стању на годинама, сем на првој години Правног факултета, где се говорило нешто конкретније о непријатељским паролатама. Обично партиска организације незнају ништа о непријатељским паролатама и раду непријатељских елемената, сем што знају да постоје групице бивших коминформоваца на факултетима, но о њиховим паролатама незнају ништа да кажу. Изузетак је од тога трећа година Економског факултета о чему је напред било речи. Ово је случај не само са партиским организацијама студената већ и са наставницима. Нерад са основном масом ванпартијаца и њено непознавање студенати комунисти оправдавају чињеницом да се нека предавања не држе или да се слабо посећују, што значи да ван предавања немају контакт са ванпартијцима. Наставници пак такође не залажу се довољно да успоставе присан контакт са ванпартијцима како би на тај начин деловали на њих и привлачили их на позиције Партије. Тако исто чланство КП не познаје како се мимо састанака објашњавају наше економске мере и наша спољна политика, посебно примање војне помоћи, и задовољава се констатацијом да непријатељских поступања нема.

Најзад, у великој мери у последње време опала спремност да се учествује на разним акцијама. Док раније није било тешкоћа да се одвоје радне бригаде за радне акције (пруга Брчко – Бановићи, Шамац – Сарајево, Нови Београд идр.), које су показале видне резултате, сада је ОПО друге године Правног факултета држала састанак од 20 часова једног дана до 0,2 часа следећег дана и тек прегласавањем се успело да се одреде три друга за предаваче на пругу. Но код овога треба имати на уму да је ранији елан био већи из истих разлога као и код осталих фронтовских маса, обзиром на чињеницу да је наша земља тек била изашла из рата па су разне жртве и добровољан рад у вези са тим биле јасне, а са све већим протицањем времена мирне изградње логично отпада и расположење за таквим формама рада.

Обзиром на разне негативне појаве и појаве непријатељских елемената на факултетима и у организацији, пред партиским организацијама на факултетима и НДВШ стоји важан задатак – да појачају објашњавање наших односа са западом, да би се помогло чланству у марксистичкој анализи како наше унутрашње и спољне политике, тако и политике западне реакције и совјетских хегемониста. При том треба имати у виду да је свако идеализовање запада штетно, јер је супротно линији наше Партије, а с друге стране оно иде у прилог коминформовцима. У исто време треба да се партиске организације

боре за повећање svog uticaja u vanpartiskim masama kako studenata tako i nastavnika i za dalje omasovljenje ovih organizacija zaštita postoje uslovi. [...]

Музеј историје Југославије, Архив ЈБТ, КМЈ-II-2/87

469 ЦК КПЈ, КОМИСИЈА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ

(Београд, 16. 1.1952.)

ZAPISNIK

Sa savetovanja po pitanju univerziteta, održanog 16. I 1952 god.

Prisutni: drugovi Kardelj, Đilas, Kidrič, Ranković, Čolaković, Popivoda, Radosavljević, Stambolić, Mitra Mitrović, Zeković, Puniša Perović, Dušan Popović, Radovan Papić, Mijatović, Neoričić, Crvenkovski, Bakarić, Stojnić, Mugoša, Lidija Šentjurec, Zvonko Brkić, Žanko, Kreačić, Moma Marković, Ziherl, Karabegović, Tomšić.

Pošto svi drugovi nisu pročitali referat, drug Radosavljević iznosi ukratko ono što je izneto u referatu. [...] Ono što karakteriše političku situaciju na celom univerzitetu, a posebno partisku organizaciju a jeste masovna orijentacija većine studenata samo na učenje, i to ispitno učenje, a njihov interes za političku problematiku, izgradnju socijalizma u našoj zemlji, problem dalje demokratizacije, spoljnopoličke probleme, taj interes ozbiljno slabi. U ranijim godinama zadatak koji je Partija postavila pred partiske organizacije su uhvatile taj problem i ozbiljno krenule napred, tako da je masa studenata shvatila da je glavni zadatak učenje, ali zbog drugih zadataka učenje se svelo na učenje za ispite, a ne onako kako zamišljamo, izgradnju lika našeg studenta i borbu za lik onakvog stručnjaka kakvog treba naša zemlja, koji je čvrsto vezan za borbu našeg naroda, za izgradnju naše zemlje i potrebe naše zemlje. Time se ispustila šira izgradnja toga kadra i vezivanje njihovog stručnog podizanja sa opštim podizanjem socijalizma u našoj zemlji. To je naročito karakteristično u poslednje vreme u vezi sa svim problemima kod nas i produbljivanjem socijalističke demokratije, tako da je druga osnovna karakteristika – široko pogrešno shvatanje demokratičnosti. Na osnovu toga aktivnost neprijatelja i neprijateljskog istupanja i shvatanja široko se razvila, a partiska organizacija je u defanzivi, komunisti ne reaguju na javne istupe informbiroovaca i na forme organizovanog rada neprijatelja. Na bazi takvog pogrešnog shvatanja razvija se defanziva i povlačenje partiske organizacije. [...]

Poseban problem jeste pitanje nastavnika. Ogromne su promene izvršene u pogledu sastava kadra od oslobođenja do danas. Na univerzitetima je izabrana masa novih ljudi u nastavnom kadru. Posle prvog prečišćavanja na univerzitetu posle oslobođenja ono što je ostalo od nastavnog kadra krenulo je da pomaže u izvršenju postavljenih zadataka, da se škola razvija. Međutim, poslednje promene u političkom životu su kod jednog dela stručnih kadrova i starih profesora dovele do toga da su se razvile ozbiljne težnje da iskoriste naš kurs ka demokratizaciji, da sprovedu svoj reakcionarni kurs bilo po pitanjima kadrova ili pak školovanja. Negde je to organizovano sastajanje određenih grupa tih nastavnika. Pored političkih promena i međunarodne situacije naša je ocena da je tome doprinelo i sektaštvo komunista – nastavnika. Osnovna karakteristika partiske organizacije nastavnika je sektaštvo, težnja da se stvari reše unutar partiske organizacije i zaključče, ali da se sprovede preko saveta. Težnja je partiske organizacije da unutar same sebe rešava stvari i onda ih sprovodi administrativnim merama. Naš opšti kurs demokratizacije koji su neki profesori pravilno shvatili suprotstavlja se komunistima u takvoj njihovoj težnji. S druge strane, pored sektaštva nastavnog kadra politika saveta je šira i na osnovu toga javio se osećaj kod komunista – nastavnika da ih je Partija napustila i da su prepušteni sami sebi. Na osnovu toga došlo je do demokratizacije takvih komunista i umesto da se zbijaju politički i da deluju po konkretnim pitanjima, oni su počeli da idu linijom udvorništa i podilaženja pojedinim profesorima. [...]

Partiska organizacija, ovako politički zapuštena, sa svakvim shvatanjem demokratičnosti, u pogledu unutarpartiskog života pokazuje čitav niz slabosti. Najkarakterističnije je da je čitav rad partiske organizacije postavljen usko prakticistički i kad se pogleda dnevni red kroz čitavu godinu, to su samo organizaciona pitanja, primanje, kažnjavanje, isključivanje, a politička mobilizacija na masovni rad je unutar Partije sasvim ispušten. Široko je razvijena raspuštenost, nedisciplina, neplaćanje članarine. Karakteristično je za rad: besadržajni sastanci, dosadni sastanci, bežanje od partiskih funkcija, što se jasno videlo na poslednjim izborima da se masovno bežalo od partiskih dužnosti, pojava demoralizacije.

Posle preduzimanja mera CK u pogledu razbijanja krutosti ideološkog rada, faktički je ideološki rad na univerzitetu prestao. Ukinut je kao obavezan predmet marksizam-lenjinizam, on je fakultativan, studenti slabo slušaju ta predavanja, izuzetno ako je jači predavač a ideološki rad u masi studenata je sasvim zapostavljen.

Za ovakvo političko stanje u partiskoj organizaciji svakako ima značaj i to da su studenti i faktički preopterećeni zbog nerešenih pitanja nastavnih programa i režima studija. Ozbiljno je pitanje faktičke preopterećenosti studenata i to takve preopterećenosti koja ih apsorbuje da isključivo uče za ispite, a sav kulturni, društveni deo njihovog života otpada. Za ovakvo stanje među studentima kriv je i Savez studenata gde vlada potpuna zbrka. Narodna omladina prestala je sa radom, a Savez studenata je postavljen i nastale su diskusije o organizacionim pitanjima. Savez je shvaćen kao stručna organizacija u kojoj rad treba da se odvija preko sekcija. Formirane su sekcije foto, moto, sekcije ukrštenih reči, za duvanje stakla itd. , a nije shvaćen tako da njegova aktivnost treba da bude i politička i zabavna i stručna, nego se otišlo na depolitizaciju te organizacije, organizacija se izgubila kroz razne sekcije i grupice i studentska masa bila je bez masovne organizacije koja bi politički sve probleme rešavala i mase su bile izolovane gde da pitanja diskutuju i rešavaju.[...]

Drug Đilas

Izveštaj koji svi nisu pročitali tako je dobro napravljen mnogo bolje od izlaganja, da ako bismo izveštaj usvojili onakav kakav je i da ga sprovedemo, skoro ne bi imalo šta da se diskutuje. Ja bi se osvrnuo na neka pitanja. Upada u oči problem univerziteta. On se vidi iz statistike. Od 45.000 studenata 10.000 su članovi Partije. To znači da smo u pogledu masovnosti Partije otišli predaleko i izgubio se kriterijum ko može biti član Partije. Tu se ugrurala svakojaka malograđanština. Po mom mišljenju postavlja se pitanje čišćenja partiske organizacije na univerzitetu. U toj partiskoj organizaciji nema revolucionarnog duha. 1945, 1946. i 1947. imali smo manje članova Partije, ali je stanje bilo mnogo bolje. Taj je problem za CK-e republika koji imaju univerzitete vrlo ozbiljan. Bolje bi bilo da imamo manje članova Partije, ali komunisti koji nisu postali članovi Partije iz karijerizma i koji se odriču funkcija zato što one nisu plaćene. Ne odriču se oni funkcija zbog učenja, nego zbog toga što te funkcije nisu plaćene, jer je sitnoburžoaski elemenat postao nesiguran i neće da primi odgovornost. Tu treba tražiti suštinu. To pitanje se mora ozbiljno uhvatiti. Mi smo imali pre rata na fakultetu oko 300 članova Partije, a potpuno smo vladali univerzitetom i čak smo bolje stajali kod profesora nego danas. Profesor nikad nije znao hoće li ga neko premlatiti. Čitav niz profesora bio je pod revolucionarnim pritiskom.

Ja se ne bi složio s tim da kod studenata postoji samo organizacija na učenje. Ta je organizacija potpuno pravilna. Smatram da ta organizacija nije posledica orijentacije partiske organizacije, nego naših administrativnih mera. To je kao opšta linija potpuno pravilno. Mi ne treba da kritikujemo orijentaciju samo na učenje, nego da kritikujemo nedovoljan politički rad. Orijentacija na učenje treba da ostane. Stvarno se studenti solidnim učenjem i ne bave. Ja ne bih govorio o dubokim promenama u ekonomskom položaju studenata. Materijalni položaj studenata ostao je isti. Ovih 3.000 dinara dodatka odgovara stipendiji. Tu velike materijalne promene nisu nastupile, nego smo slistili niz onih koji su imali nepravilno stipendije, seljačka deca i slistili smo niz birokrata u omladinskoj organizaciji i ti su pogođeni. Ta je masa postala haranger na univerzitetu.

U problemu nastavnika ja vidim dva problema: politički i stručni problem koji su različiti i delimično povezani. Nije tačno da su komunisti slabi stručnjaci dovedeni na univerzitet. Pouzdani su, pa makar i ništa ne znaju. Tu je i buržuazija imala svoju kadrovsku politiku. I ona je dovela masu kadra vrlo slabog i nama neprijateljskog. Ja ne tvrdim da je naš kadar sav dobar, ali je doveden još nekvalifikovaniji reakcionarni kadar i nama neprijateljski. Mi moramo postaviti problem stručnosti nastavničkog kadra i sticanja titula. Asistenti nisu mnogo važni, jer njih svaki profesor bira. Imamo tu problem da mi taj nekvalifikovani kadar rasčistimo. Tu treba da budemo radikalni i da skrešemo otpor reakcionara, a skršit ga možemo ili time što ćemo sebi postaviti pravo da ih izbacimo, ili sticanjem naučnih kvalifikacija. Ja bih izdao zakon da u roku od dve godine onaj ko ne da naučni rad ne može ostati profesor. Isto bi tako postavio zakonom biranje nastavnog kadra na univerzitetu. U Engleskoj se nastavnici na univerzitetu biraju svakih 5 godina, u Švajcarskoj svakih 10 godina. Kod nas redovni profesor da dva naučna rada i sedi 30 godina kao profesor i ne može niko da ga pomeri.

Malo se treba vratiti na istoriju našeg univerziteta. Beogradski univerzitet je bio karakterističan po slabom naučnom kadru. Bilo je po 1 – 2 profesora, visoko kvalifikovanih naučnika kao Belić, a ostali svi su bili vezani sa dvorom, ministrima i naročito porodičnim vezama, ženidbom i mi to nismo slomili. Kad govorim o pitanju nastavnika, po mom mišljenju nastavnike idealiste na univerzitetima koji se nalaze na humanističkim

naukama treba odstraniti, izuzimajući eventualno pravni fakultet, dok recimo, na lingvistici možemo da trpimo takve nastavnike. Što se tiče egzaktnih nauka tu treba reacionare da trpimo, makar su i protiv nas. Oko istorije, pedagoških, filozofskih nauka treba videti.

Mislim da u formulaciji „oni su bili protiv nas i onda, ali su se onda bojali, a sada se ne boje“ i tražiti osnovni uzrok u međunarodnoj situaciji nije pravilno. Ja bih uzroke tražio u slabosti partiskog rada, zatim u Partiji ima tuđih elemenata i ne postoji živ partijski rad, u tome bih ja tražio uzroke svemu tome.

Govorilo se o preopterećenosti studenata. Po mom mišljenju mnogo predmeta izmislili su buržoaski profesori za svoje korse i naši komunisti da imaju katedre, a i privreda ih je na to naterala, naročito na tehnicu.

Otkad smo u Beogradu ima tri komuniste, Kardelj, Kidrič i ja, koji smo imali stav kao danas, svuda smo ga agitovali, izneli u referatima i uvek smo bili protiv uske specijalizacije. Sada kada je čitav svet protiv uske specijalizacije, jer je ona rezultat vrlo brzog razvika monopolističkog kapitalizma, čim privreda uđe u normalan tok ona to ne trpi. Taj stav se međutim ne sprovodi, niti ga sprovode CK-i, niti državni organi. Mislim da je to jedna stvar koja nam je uvek bila dalekovidna i pravilna.

Savez studenata je stvar potpuno ispuštena iz ruku. Savez studenata mora biti politička organizacija kao i Narodna omladina, mora imati svoj statut i program. Student koji ne može biti član Narodne omladine faktički ne znam šta će da univerzitetu. Onaj ko nije za socijalizam, za odbranu zemlje, nema mu mesta na univerzitetu.

Ja uvek polazim od toga da su studenti na univerzitetu balavci. To su ljudi koji mogu da greše, da lutaju, da stvaraju razne teorije, koje su posledica mladosti, naivnosti, neznanja, zbog toga im treba mnogo oprostiti, kakve smo mi sve teorije imali u glavi. Ali ako je on protiv socijalizma u Jugoslaviji, šta će taj na univerzitetu. Neka našu Partiju zove i režimskom Partijom. Šta znači to režimska organizacija? Ili će biti naša, ili buržoaska ili kominformovska.

Po pitanju autonomije univerziteta išao bi linijom koju je Bobi postavio i kod profesora treba izbiti iluzije u tom pogledu. Zatim bi postavio samo da ministar mora da potvrdi biranje profesora. Ne smemo dozvoliti koketiranje profesora sa svakim samo ne s nama. Zadržao bih još administrativno pravo za ovu državu koja odumire.

Mi smo se uhvatili za katedre kao neki spas. To pitanje mi je potpuno nejasno. Šta je katedra? Treba oko svakog profesora organizovati naučni rad. Izmislili smo formu i sedimo na toj katedri i na kraju niko ne zna šta su one i šta im je svrha. To je moje mišljenje po ovom pitanju.[...]

Drug Kreačić

Pre nego se osvrnem na pitanje predvojničke obuke, naglasio bih zašto je značajan ovaj referat o stanju na univerzitetu. Meni se učinilo stanje prilično crno. U razgovoru sa drugaricom Mitrom ona mi je rekla da ipak nije tako crno kao što izgleda kroz referat. Mi vidimo iz referata da je međunarodna situacija izazvala malodušnost i besperspektivnost, vidimo pogrešno shvatanje demokratičnosti, mladalačku zanesenost, neozbiljnost, ambicije. S druge strane vidimo da u Zagrebu ima 500 studenata koji su kao informbirovci bili zatvoreni, ili u Beogradu 1400 studenata koji su kao informbirovci isključeni i postavlja se pitanje kako lučiti one koji su iz mladalačke ambicije i nepoznavanja problema takvi od onih koji su stvarno neprijatelji ako nama intenzivnog političkog rada. Naročito u tome leži opasnost, kako je drug Đido naglasio, da stvar leži u radu partiske organizacije. Sada treba nešto učiniti, inače ćemo doći u stanje kad nećemo lako to pitanje rešiti. Treba energičnije čistiti one koji su neprijatelji, a ne dozvoliti onima koji su neprijatelji da posle budu birani u partiske komitete. U tom pogledu karakterističan je slučaj koji je iznesen u referatu, da onaj student koji pita odakle Titu pare može da bude biran u partijski komitet, a takvom nema mesta ni u Partiji.[...]

Drug Kidrič

Ja mislim da treba sprovesti jednu ostru borbu za autonomiju univerziteta, oni autonomiju univerziteta shvataju kao nemanje kontrole. Ja bih bio za to da se sprovede malo jače rešetanje, da se vrši izbor profesora, ja bih izučio taj sistem. To bi bila apsolutno zdrava stvar. U vezi s time hteo bih da kažem kakvo je stanje kod nastavnog kadra. Tu postoje 3 grupe. Jedna grupa su reacionari koji su digli glavu. Druga grupa su naši ljudi koji su laktaši, a nižih su stručnih kvaliteta. Treću grupu sačinjava masa ljudi sa prilično stručnosti, ali sa malograđanskim shvatanjima, ali su ti ljudi spremni da idu s nama kad bi mi radili. Kod nas nema ni borbe za do-

bijanje tih ljudi, niti borbe za kvalitet naših nastavnika, niti borbe preko kritike za kvalitet univerzitetske nastave, a imamo ogromno mnogo različitih formi. Ja mislim da je potrebno, u vezi sa našim opštim sistemom, izvršiti ponovni izbor nastavnika i zavesti sistem da niko bez naučnog rada ne može biti univerzitetski profesor. To važi i za komuniste i za profesore koje smo nasledili iz buržuaske prošlosti. S druge strane ja bih bio za to da neke profesore, izrazite reakcionare koji nisu stručnjaci očistimo. Oni nam tamo vrše veliku privrednu sabotažu, a nama trebaju stručnjaci.[...]

AJ;507-VIII,II/4-d-(1-27)(K-24)

**470 УНИВЕРЗИТЕТСКИ ОДБОР САВЕЗА СТУДЕНАТА ЈУГОСЛАВИЈЕ, БЕОГРАД
- САВЕТУ ЗА ПРОСВЕТУ, НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ, БЕОГРАД**

Савез студената Југославије
УНИВЕРЗИТЕТСКИ ОДБОР

Пов. Бр. 41

Београд, 2. IV 1952 год.

Балканска 4/III, тел 24 -792

САВЕТУ ЗА ПРОСВЕТУ, НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ

БЕОГРАД

Дисциплински суд I степена Грађевинског факултета Техничке велике школе у Београду, осудио је својом пресудом од 1. III 1952 године студенте Јуришић Драгоша на казну искључења са Техничке велике школе и Буила Софронија на казну удаљења са Техничке велике школе у времену од 5 година.

Како се из приложене пресуде види – оба студента су осуђена ради свог непријатељског држања, клеветања народне власти и организовања нереда на ТВШ. Стога сматрамо да им надлежни органи не би требали дозволити упис ни на један факултет или високу школу у земљи. У овом смислу изјаснило се на свом састанку и Удружење студената Грађевинског факултета, а то је једнодушно прихваћено од свих студентских Удружења на Техничкој великој школи.

С. Ф. – С. Н.!

За Универзитетски одбор
Савеза студената Југославије
[потпис нечитак]

ПРИЛОГ 1

**ДИСЦИПЛИНСКИ СУД I СТЕПЕНА ЗА СТУДЕНТЕ ГРАЂЕВИНСКОГ ФАКУЛТЕТА ТВШ
БЕОГРАД**

Дисциплински суд I степена за студенте Грађевинског факултета Техничке велике школе у Београду, у већу састављеном од

Инж. Живка Владисављевића, доцента као претседника и

Чланова: Инж. Младена Младеновића, ванредног професора и

Властимира Томашевића, студента

Уз присуство записничара Надежде Радовић дисциплинском предмету против Јуришић Александра Драгоша, рођеног 24. II 1932 године у Београду, студента II године Грађевинског факултета ТВШ у Београду – Буиле Максимилијана Софроније, рођеног 20. III 1932 године у Липовљенима НР Хрватска, студента II године Грађевинског факултета ТВШ у Београду, на основу усмене јавне расправе одржане на дан 26, 27 и 28. фебруара 1952 године, по саслушању дисциплинског тужиоца Инж. Властимира Туфегџића, доцента који је предложио да се оптужени огласе кривим и дисциплински казне, и одбране оптужених да буду на слободи, донео је следећу

ПРЕСУДУ

1. Оптужени Јуришић Александра Драгош, рођен 24. II 1932 год. У Београду, студент II године Грађевинског факултета ТВШ у Београду, по националности Србин, нежењен, раније кажњаван административном казном од 90 дана од стране Повереништва унутрашњих послова за град Београд.

2. и оптужени Буји́ла Максими́лијана Софроније, рођен 20. III 1932. године у Липовљенима НП Хрватске, по националности Русин, нежењен, раније не кажњаван.

КРИВИ СУ

Што су 26. X 1951 године на конференцији студената II године Грађевинског факултета ТВШ у Београду и на конференцији од 6. XI 1951 год. Својим поступцима рушили и вређали углед Техничке велике школе и достојанство академског грађанина, а други оптужени што је још и посебно изазивао нереде својим поступцима на конференцијама студената II године на дан 6 и 26 XI 1951 године у просторијама ТВШ чиме су починили прекршај из чл. 3 тач.7. Правила о дисциплинској одговорности студената ТВШ.

На основу правила о дисциплинској одговорности студената Техничке високе школе, у Београду, а у вези чл. 6, 10 и 12, поменутих Правила суд доноси следећу

ПРЕСУДУ

1. Оптужени Јуришић Александра Драгош, студент II године Грађевинског факултета осуђује се на казну искључења са Техничке велике школе у Београду.

2. Оптужени Буи́ла Максими́лијана Софроније, студент II године Грађевинског факултета осуђује се на казну удаљења са Техничке велике школе у времену трајања од 5 година.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

Дисциплински тужилац Инж. Властимир Туфегџић, доцент оптужио је овом суду Јуришић А. Драгоша и Буи́лу М. Софронија због:

Клеветања и вређања државног руководства, због упорног рада на том, да се сва стремљења и напори око уздицања наше земље огласе због упорности и да кваре и ремете наставу, приказујући рад Савеза студената Грађевинског факултета неисправним, због настављања рада против народа, који су оптужени почели још у средњој школи. Упуштајући се у расправљање ове кривике, овај суд је саслушао оптужене и сведоке па је нашао:

1. Признање оптуженог Јуришић А. Драгоша и исказом сведока Контић Слободана, студента Геодетског отсека, чије је саслушање Суду предложио сам Јуришић утврђено је, да је осуђени Јуришић А. Драгош, на дан 26. X 1951 године после испијене извесне количине ракије у згради факултета изјавио да више не жели да пије, јер има намеру да се на конференцији студената ИИ непристојно понаша. Он је сам ту своју намеру окарактерисао једном врло непристојном речју, коју Суд не може да понови у јавном документу. Пијанчење на факултету је недостојно студената, недостојна је намера коју је Јуришић имао, а сем тога, суд је стекао уверење, да је цео Јуришићев иступ био унапред смишљен, јер није желео да више пије, да би своју недостојну намеру извршио да би му рад био што десекстривнији.

2. Признањем оптуженог и исказом свих саслушаних сведока је утврђено да је осуђени Јуришић А. Драгош на конференцији од 26. X 1951 год. На разне начине грубо извртао наше привредне мере, подвлачећи њихову наводну непријатељску оштрицу против студената. Овде се истичу следећи моменти:

а. Оптужени је признао и на саслушању и у својој одбрани, да је изјавио, да у подацима изнетим у штампи има нетачности. Овим је желео да код својих другова потенцира сумњу у вредност података уопште. Овај чин добија свој смисао тек у даљим поступцима.

б. Оптужени је изјавио, према сопственом признању и према исказима сведока да овако како се предвиђа за студенте не ваља, да су студенти у радном односу са Владом, те их она треба и да издржава, да би несметано учили. Влада избегава ове своје моралне обавезе. Овај свој непријатељски став, вешто припремљен с рачуном на осетљивост студената, он још потенцира алегоријом о псу, који треба да представља студенте и газди који треба да представља Владу, која постепено напушта своје моралне обавезе, као што свирепи газда полако, парче по парче сече псу реп.

Одбрана оптуженог, да је он хтео да каже да реп треба отсећи одједном, још једном указује на његов став лажне бригае за студенте, јер сматра да је – према том исказу – боље одједном укинути стипендије. Лажна бригаа за студенте се види и из изјаве оптуженог, да је студентску само ретко читао, да

Уредбу о стипендијама која је изашла тога дана није прочитао „сем наслова“ како сам изјављује, да та Уредба уопште није била на дневном реду тога дана, а Јуришић је баш по томе разбуктао дискусију, да чак и на суђењу – четири месеца после догађаја није могао да каже, да ли су студенти више изгубили општим укидањем карата за намирнице или добили као целина повећањем дечијег додатка за око 15 пута. Он појединостама скупљеним раније или у току дискусије убеђује студенте да су остављени самим себи и без сретстава за голи живот – чак евентуално и без хлеба.

в. Овај свој став поткрепљује својом инкриминисаном изјавом о страним стручњацима, коју и признаје. На расправи признаје да је потреба за овим стручњацима била неопходна за напредак наше земље и да запослење страних стручњака није утицало на бригу о студентима. Као интелектуалац који прати уредно дневну штампу, како је сам изјавио (иако студентску врло ретко) свакако је знао да су и технички напредније земље узимале и још и данас узимају стране стручњаке. Његов напад долази у моменту кад нове Уредбе о стипендијама још нису ступиле на снагу, а многи страни стручњаци већ напуштају нашу земљу. Ова чињеница такође истиче злонамерност и нечасност аргумената Јуришићевих, којима се он служио у својој непријатељској делатности.

Да је ово све овако, утврђено је исказима свих сведока, па чак и оних на које се Јуришић ослањао да ће говорити у његову корист и који су то делимично и чинили, а којима је он сам по дозволи суда постављао питања каква је желео. Овде суд нарочито истиче исказ сведока Јурањи Мирослава.

Све ово показује, да је Јуришић, не бринући за част било кога грађанина наше земље, чак ни својих другова, па чак ни за своју сопствену част, клеветама и лажима свесно стао на платформу непријатеља наше независности, употребљавајући и њихове аргументе, без обзира на то да ли им је политички сродан или није. Није водио рачуна ни о угледу школе у којој се трошком радног народа наше земље школује, и није водио рачуна ни о својим друговима.

г. признањем оптуженог и исказом сведока је утврђено да је оптуживани Јуришић А, Драгош био свестан свога непријатељског рада и сврхе свог иступа, па је после конференције прилазио омладинском руководиоцу Вујновићу, али му је постављао питања у жељи да га компромитује, питајући га да ли да и даље брани свој непријатељски став или да га се одрекне. Изјаву Вујновића да ради по својој савести он приказује као „ускраћивање помоћи“ од стране Удружења студената, а своје сугестије извесним студентима да гласају према својој савести као исправан став. Чак и у својој одбрани он истиче да би студенти били за његов непријатељски став, да није руководство Удружења, које су ти исти студенти слободно бирали. Овде је очигледна намера да унесе неповерење међу студенте и организацију Савеза студената и на тај начин онемогући рад ове организације, разбијајући њено јединство и отежавајући на тај начин сарадњу Савеза студената и школе.

Из овог јасно произилази да је брига Јуришићева о студентима само маска под којом он скрива своје непријатељско лице.

д. И поред свих ових чињеница, Јуришић се ни на расправи не устеже да напада на објективност својих другова, приписујући им злонамерност, а сам признаје да школским властима није дао све податке о својој прошлости, јер није желео да му то смета. То је недостојно академског грађанина.. Школа уопште, па и наша васпитава не само стручњаке него и грађане, па може бити равнодушна према студентима који злонамерно извршу чињенице, износе лажи и вређају било кога грађанина наше земље, а све то жели да прикажу као слободну критику и демократију, него су увек биле уперене против свих драгоцених тековина, увек су претстављале напад на слободу и демократију. Тај поступак се противи традицији свих високих школа, а традицији наше школе нарочито. Јуришић је злоупотребио звање академског грађанина.

ђ. Што се тиче тачке оптужнице о непријатељском деловању оптуженог у вези са тзв. Организацијом „Бели Орао“ – суд сматра да ово само баца светлост на морални лик оптуженог, али га овим не терети, пошто је тај предмет већ био пред народним властима. Преко овога је уосталом у своје време прешао и Савез студената, који је искрено желео Јуришићу да пружи прилику да се поправи. Јуришић признаје да му прошлост све до сада од стране Савеза студената није нико пребацивао. Суд неулазећи ближе у ово – сматра да треба да истакне у корист оптуженог да је у ово време био малолетан.

е. Непријатељска тенденција иступа оптуженог Јуришића, очигледна је и по контрадикторности наводи у његовој одбрани на страници 7 у којој он каже: „ми се питамо колико ће тај прелазни период да траје и да ли ћемо ми моћи да га издржимо без нарочито великих потешкоћа. Али уколико је то за бољи живот ја се слажем: борићемо се и издржаћемо“.

Истовремено он у задњем ставу своје одбране каже: „јер у оптужници се каже „да сам се ја трудио да докажем присутнима да све ове Владине мере не воде ка бољем животу, већ напротив да све оне иду затим да се живот отежа. „Ја међутим, не да тако што нисам казао већ сам напротив у свом закључку истакао да су све мере које је наша влада предузела потребне за изградњу бољег живота за наше радне људе“.

Из изложеног се може недвосмислено констатовати да постоји дијаметрална супротност између првог навода у одбрани оптуженог која истиче и изражава сумњу у исправност нових привредних мера и оне другог навода, по коме тобоже он жели да исправно објасни циљеве ново донесених мера.

а. Оптужени Јуришић вређао је углед школе обећавајући једном сведоку да ће му путем личних веза помоћи да пређе с једног факултета ТВШ на други. Овим је он бацио сумњу и поштење органа ТВШ.

а. Оптужени Бујла Максимилијана Софроније је на конференцији студената друге године на дан 16. десетог 1951. године поступио у истом смислу као и оптужени Јуришић. Он сам признаје да је закаснио на састанак, да се није спремао за дискусију, да му је реферат поднет на конференцији био само делимично познат, а исто тако на расправи признао је да је и ако је свестан ко су пријатељи а ко непријатељи ове земље није желео ни једним ни другим да помогне, што с обзиром на његов иступ стварно показује његов стварни непријатељски став. Нespoјиво је са чашћу Народног студента да види борбу своје земље за зависност а не помаже јој.

б. Оптужени Бујла је доводио студенте других школа на конференцију студената друге године, што до сада није био обичај. Оптужени ово признаје. Овим је доказана намера оптуженог да непријатељски рад прошири и ван овога факултета. Одбрана оптуженог да довођење није забрањено, не може се узети у обзир, јер је исто поновио и на конференцији од 6 –ХП- 1951 године.

в. Оптужени је на тај начин подржавао све непријатељске поступке оптуженог Јуришића, и био један од главних организатора нереда, који су у школи настали поводом ових догађаја.

г. Одбрану оптуженог да је лично био прогоњен и да је због тога овако иступио суд не може да приими. Јер је недостојно академског грађанина да услед својих личних интереса изазива немире на школи.

д. Оптужени Бујла признаје да је употребљавао непристојне изразе на конференцији од 26. ХП 1951 године што својом изјавом потврђује и сведок Курпјел Бранко (оптужени је упућивао псовке на рачун руководиоца конференције и дискутаната).

Суд је узео приликом одређивања казне и даљег поступка као олакшавајућу околност што су обојица оптужених по оцени суда радили под утицајем елемената који не желе рад и ред у овој школи и у нашој земљи, а они сами не осећају у довољној мери колико су инструменти у туђим рукама, него им се чини да раде по слободној вољи.

Као отежавајућу околност суд је узео Јуришићу А. Драгошу да је упорно отежавао суду долажење до материјалне истине и коришћење самог суђења за даље делимично изношење ставова недостојних академских грађана.

На основу свега горе изложеног суд је пресудио као у диспозитиву.

Против ове пресуде осуђени имају право жалбе у року од 8 дана од дана уручења ове пресуде Дисциплинском суду И степена Техничке велике школе у Београду.

Смрт фашизму - Слобода народу!

У Београду 1. ХП 1952 године

Записничар

Надежда Радовић

АЈ, 317-3-7

Председник

Дисциплинског суда

Инж. Живко Владисављевић, с.р.

**471 НИКОЛА РОТ, НАЧЕЛНИК АКАДЕМСКОГ САВЕТА ФНРЈ
– САВЕТУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ**

SAVET ZA NAUKU I KULTURU

Vlade FNRJ, Beograd

BR. 3757

20. V 1952.

AKADEMSKI SAVET FNRJ Beograd, 19. V. 1952 god.

Br. 759/1

Savetu za nauku i kulturu Vlade FNRJ

Beograd

Dostavljamo Vam u prepisu pretstavke koje je Dr. Mirko Korić, redovni profesor Poljoprivredno-šumarskog fakulteta u Sarajevu, uputio Akademskom savetu s molbom da preduzmete odgovarajuće mere.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu!

NAČELNIK,
Nikola Rot

ПРИЈОГ 1

Sarajevo, dne 8. V. 1952.

Dругу akademiku prof. Dr. Siniši Stankoviću, pretsjedniku Akademskog savjeta FNRJ

Beograd

Mnogouvaženi duže pretsjedniče,

Обраћам се на Вас као на pretsjednika Akad.[emskog] savjeta FNRJ, jer se radi o zaštiti ugleda i časti jugoslavenske nauke. Mislim da po svom položaju baš Vi tu možete najviše učiniti.

Dogodilo se sljedeće: Jedna mala grupa studenata na Poljoprivredno-šumarskom fakultetu u Sarajevu je iskorišćujući stud.[entsku] organizaciju potstakla studente da demonstriraju proti[v] "genetike" a za "lisenkizam". Nakon toga su zaključili da neće slušati predavanja iz genetike i oplemenjivanja bilja, dolaziti na vježbe i ispite, dok bude na fakultetu prof. M.[irko] Korić, koji da je "vajsmanist". Zahtjevali su da se prof. Korić smjesta udalji sa fakulteta. Naučnu argumentaciju dakako nisu nikakvu naveli, a obilato su se služili neistinom i frazama, koje su dobro poznate iz lisenkističke propagande kao: za darvinizam, za dijalektički materijalizam, proti reakciji itd, itd.

Poznato je da nauka nije agresivna jer osvaja snagom istine, samo borba proti[v] istine je bila uvijek agresivna i upotrebljavala nasilja počev od inkvizicije do Lisenka. Analogno s time su i ti studenti bili jako agresivni. Stvarali su psihozu kao da rade u ime "partije" i rukovodstva i na taj način postigli da su se ostali studenti s njima solidarisali.

Svakako je mnogo komotnije mjesto diskusije i argumentacije proglasiti nauku i profesora reakcionarima, zabraniti mu predavanja i odstraniti ga sa fakulteta. Time je nauka doista ušutkana. Samo ne znam da li se takovo nešto može zamisliti i gdje drugdje na svijetu, na ikojem drugom univerzitetu izvan Sovjetskog Saveza.

Vi poznajete i biologiju i prilike u svijetu, pa možete zamisliti kako će odjeknuti u cijelom svjetskom biološkom naučnom kolektivu. U današnjim teškim vremenima nama su potrebne simpatije progresivnih ljevičarskih elemenata u svijetu.

Studenti su se češće dizali i bunili i proti profesora, načina predavanja i sl. to odgovara njihovoj mladenačkoj dobi. Mislim da je ovo jedinstven slučaj izvan Sovj.[etskog] Saveza u 20 vijeku da se studenti dižu proti egzaktne eksperimentalne nauke i da traže da im a se predaju fraze i propaganda. Ovakovo nešto bilo bi senzacija za svjetsku naučnu javnost kada bi nešto slično pokrenula koja fanatična vjerska organizacija na nekom univerzitetu u Ispahanu ili sl. Ovakovu tužnu slavu i bolnu senzaciju hoće studenti da zadrže za Sarajevski univerzitet.

Mi imamo neprijatelja i na istoku i na zapadu. I jedni i drugi će to vjerovatno iskoristiti. Na zapadu da prikažu Jugoslaviju kao reakcionarnu, a na istoku da trijumfiraju kako studenti zahtjevaju sovjetsku nauku.

Misli[m] da je potrebno hitno preduzeti korake, da se stvar likvidira i da se time spasi čast i ugled jugoslavenske nauke u svijetu, da se spasi istina i nauka i da se spase oni principi na kojima počiva socij.[alistička] država.

Vjerujem da Vam ne trebam opširnije o tome pisati, jer sam uvjeren da ćete Vi poduzeti potrebno da se stvar izgladi.

Ukoliko trebate još kakove informacije stojim Vam na usluzi.

Sa odličnim poštovanjem,

Prof. dr. Mirko Korić

P.S. Čujem da 13. o. m. dolazi u Sarajevo prof. dr. Djaja. Možda bi mogli nešto preko njega.

ПРИЈУГ 2

Akademskom savetu FNRJ

Beograd

Kako sam već dne 8 o. m. obavijestio druga pretsjednika prof. dr. Sinišu Stankovića studenti su se na Poljopr.[ivredno]-šum.[arskom] fakultetu u Sarajevu podigli proti[v] genetike zahtjevajući da im se predaje Mičurinsko učenje.

Budući da sam ja bio predavač, a prema stanju nauke u cijelome svijetu i smjernicama našega rukovodstva nisam mogao na to pristati to sam povukao konsekvence. Odlučio sam neopozivo da napustim svoj sada[šnji] položaj, a to mi je bilo utoliko lakše, jer imam preko 36 god. službe. Ovo sam naveo radi toga, da se vidi da se sada ne radi lično o meni, nego principijelno o nauci.

Vjerujem da se nauka mora zaštititi proti[v] napadaja neodgovornih i neupućenih nestručnih lica i držim da je tu najmjerodavniji Naslov. On je po mome mišljenju i najpozvaniji.

Događaj je tekao otprilike ovako: Već dulje vremena jedna grupa nastavnika nije bila zadovoljna s time da se predaje genetika, a ne Mičurinsko učenje. Ja sam htio da se spor razjasni akademski naučno, pa sam bio održao nekoliko predavanja, ali bez ozbiljne diskusije. Želio sam da seo tome povede diskusija, ali nisam uspio. Oni koji nisu imali smjelosti stupiti u otvorenu diskusiju, reagovali su indirektno. Najednoć su se digli studenti (i to na biometrici - kada je genetika već bila završena u zimskom semestru) pod parolom "Za dijalektički materijalizam i Darwinizam" proti "Mendelizmu-Morganizmu". Stvarali su psihozu da je iza njih partija i da rade u ime partije. Svakako je najnegativnije u svemu tome da se kušalo uvući partiju u akciju proti[v] genetike a za Mičurinsko učenje.

Koliko je meni poznato to je jedini slučaj u cijelom svijetu izvan Sovj.[etskog] Saveza da se studenti dižu proti[v] egzaktne eksperimentalne nauke. Ovo je vjerovatno jedini slučaj u XX vijeku, da se na univerzitetu mjesto rasprave i diskusije neke ideje propagiraju silom i to tako da se zabrani profesoru da predaje.

Vi ćete najbolje prosuditi koliko će to škoditi ugledu i časti jugoslavenske nauke i univerziteta u zemlji i na strani. U koliko želite nešto poduzeti da se zaštiti ugled univerziteta, kao najvišega naučnog foruma i spase čast jugoslavenske nauke, ja sam spreman da Vam pošaljem sve potrebne podatke. Vjerujem da je tu prvenstveno pozvan Akademski savet FNRJ.

Ponovno naglašujem da se ne radi lično o meni, jer sam ja već povukao konsekvence i ni pod koju cijenu ne namjeravam ostati na fakultetu u Sarajevu.

Sve za Tita i za petoljetku,

U Sarajevu dne 14. V. 1952.

Dr. Mirko Korić,

redovni prof. Poljopr.[ivredno]-šum.[arskog] fakulteta u Sarajevu

Adresa Dr. M.[irko] K.[orić]

Misirbina 14a Sarajevo

AJ; 317-69-79

ПРОМЕНЕ У КУЛТУРИ И УМЕТНОСТИ

ОПШТА ДОКУМЕНТА

472 ЦК КПЈ- УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ, БЕОГРАД

IZVEŠTAJ

(Београд, 1950)

O načinu poslovanja pozorišta, radio-stanica, kinematografije i štampe; o platnim odnosima umetnika i novinarskog osoblja, o autorskim pravima i honorarima.

Za dosadašnji način poslovanja svih kulturnih ustanova i štampe, karakteristično je da su se one oslanjale ogromnim delom na državne dotacije. Zahvaljujući toj pomoći države mreža ovih ustanova se jako razvila, ali su se i državni rashodi na njihovo održavanje iz godine u godinu nesrazmerno uvećavali. Analiza pokazuje da je ovo povećanje državnih rashoda samo jednim delom bilo izazvano krupnijim investicijama, a najvećim delom unutrašnjim tendencijama samih ustanova, koje u svom radu nisu bile zainteresovane za finansijsku štednju, za racionalno iskorišćavanje kadrova itd. Zahvaljujući tome nastala je tendencija stalnog progresivnog porasta državnih rashoda: Tako na pr. rashodi radio stanice Beograd ! porasli su od 1945 do 1950 godine, za 4,5 puta. Stalno raste broj pozorišta u zemlji i stalno se uvećavaju njihovi rashodi, koji se pretežno pokrивaju državnim dotacijama, naša štampa je velikim delom postala nerentabilna, uprkos znatnog tiraža itd.

Komisija je mišljenja da u današnjoj fazi naše izgradnje postalo već moguće da se odlučno prekine s ovakvim načinom poslovanja u pomenutim ustanovama, da se one organizuju na principu privrednih preduzeća i da im se ukinu(ili svedu na minimum, tamo gde je moguće potpuno ukinutu) državne dotacije. Ukidanje državnih dotacija je osnovna mera za stvarnu izmenu dosadašnjeg stanja i tendencija razvika.

Predložena reorganizacija unosi dve osnovne karakteristike u načinu rada kulturnih ustanova:

- a) poslovanje na bazi sopstvenog privrednog računa,
- b) dosadašnji platni sistem zamenjuje takvim sistemom koji bazira prvenstveno na efektu i kvalitetu.

Ta dva elementa obezbeđuju unutrašnju ravnotežu čitave predložene reorganizacije i neophodno je da se paralelno sprovede. Prvi od njih reguliše odnos ovih ustanova prema državi, drugi omogućava borbu za kvalitet i štednju unutar samih ustanova. Prvo je bez drugog nemoguće.

I.

Pozorište

1. Sadašnje stanje u pozorištima izražava se u sledećim činjenicama: a) u FNRJ je bilo 1949 god. 62 pozorišta(postoji tendencija da se osnivaju i nova pozorišta). Ukupni prihodi ovih pozorišta su bili 95,409.400 dinara, ukupni rashodi 429,836.200 dinara, nepokrivena razlika od 334,426.800 dinara, pokazuje da je država davala pozorištima na svaki dinar njihovog prihoda 4-5 dinara pomoći. Glavne pozicije rashoda u pozorištu jesu lični rashodi i oprema pretstava.

2.Komisija predlaže da se u sledećoj godini državne dotacije dramskim pozorištima svedu na minimum, s tendencijom da se kasnije sasvim ukinu. Komisija je mišljenja da se u svim republikama, glavnim republičkim pozorištima odobri dotacija od 40% njihovih ukupnih rashoda, a ostalim manjim pozorištima do 20%. Kalkulacije koje su rađene na bazi finansijskih planova 5 pozorišta u Srbiji pokazuju da je ovo moguće ostvariti. (Prilog: kalkulacija uprave Beogradskog narodnog pozorišta).

3. Pitanje obima državnih dotacija operama mora se individualno rešavati, jer se sadašnji uslovi pod kojima opere rade ne daju svesti na neku prosečnu meru.

Pored toga postavlja se takođe pitanje da li treba ostaviti sve sadašnje opere. Danas u Jugoslaviji ima 10 opera. U tome broju ima ih i vrlo slabih na pr. Novi Sad, Osjek, Maribor, Split. S obzirom na opšte mogućnosti naše zemlje nema uslova da se ove opere u dosledno vreme podignu, a njihov sadašnji kulturni i umetnički značaj je sasvim sumnjiv. Postavlja se pitanje: da li je s kulturnog gledišta, bolje imati stalnu i rdavu operu u Novom Sadu ili Splitu, ili organizovati u tim gradovima češća gostovanja Beograda, odnosno Zagrebačke opere.

4. Za pravilan razvoj pozorišta važno je da se izmeni i dosadašnji sistem pozorišnih uprava. Sadašnji rukovodioci pozorišta su po pravilu ljudi sa strane imenovani od republičkih ministarstava. Komisija predlaže da se zavede izbornost svih upravnih funkcionera pozorišta, pa i samog upravnika. Izbor upravnika treba da bude punovažan tek kad ga potvrdi ministar. Izbornost upravnih funkcija u pozorištima bi odgovaralo težnji samih pozorišnih kolektiva, a i principu novog načina poslovanja pozorišta.

Ukoliko se načelno usvaja ovaj predlog komisije trebalo bi naknadno izgraditi odgovarajući statut pozorišta, koji bi precizirao način izbora pozorišnih funkcionera, način poslovanja pozorišnih uprava, prava članstva pozorišta itd.

5. Dosadašnji radni odnos umetničkog osoblja u pozorištima treba zameniti ugovornim odnosom. Ovaj odnos bi odgovarao novim principima rada, jer bi, s jedne strane, pozorištima omogućavao da smeli je probaju mlade snage, da postavljaju svoje uslove glumcima i rediteljima itd., a s druge strane, omogućavao i glumcima da postavljaj svoje uslove i zahteve. Ovo bi brzo dovelo do diferencijacije pozorišta na bazi njihovog kvaliteta. Većih opasnosti međutim, od anarhističkog razvitka nema, jer će sva pozorišta biti stavljena pod isti režim- sopstveni privredni račun- što će omogućiti bilo kom od njih da probija opštu politiku. Predloženi ugovorni odnos uneo bi izvesnu nesigurnost kod umetničkog kadra, ali ne bi smeo da znači vraćanje na njihov stari društveni položaj: zato se u njemu mora regulisati penziono pravo i socijalno osiguranje umetnika, da oni u tom pogledu ne izgube ništa od svog sadašnjeg prava. Pod tim uslovima ovo će biti jedna progresivna mera.

6. Prelaz na metod poslovanja na bazi privrednog računa traži da država, pored predviđenih privremениh dotacija, preuzme na sebe:

a) skupnije investicione troškove(oko zgrada, većih radionica, tehničkog uređenja i sl.)

b) otvaranje republičkih trgovinskih pozorišnih servisa koji bi, po određenim cenama snabdevali pozorišta potrebnom građom i ostalom robom, pri čemu bi se mogla obilno koristiti defektna roba koja se ne pušta u redovnu trgovinu.

II.

Radio – stanice

1. Današnje stanje radio-službe u celoj zemlji je sledeće: a) Ukupan broj radio pretplatnika- 316.000

b) Ukupni prihodi od pretplate (40 dinara na mesec) 145,500.000 dinara;

c) Ukupni rashodi 326,000.000 dinara;

d) Nepokrivena razlika 180,500.000 din. Koja se podmiruje državnim dotacijama

Analiza stanice radio Beograd I pokazuje da je u periodu 1945-1950 god.

a) Ukupno trajanje programa povećano za 20%,

b) Ukupan broj osoblja uvećan za 300%,

c) Ukupni rashodi uvećani za 400%.

Analiza strukture rashoda Radio Beograd I pokazuje sledeću sliku:

a) Cena koštanja programa 26,521.000 dinara

b) Cena koštanja pogona 31,896.000

c) Kratkotalasna stanica 17,520.000

d)Ukupni rashodi 75,576.000 dinara

Troškovi programa znatno poskupljuju:

a)Prekobrojnost kadrova(novinarskog i umetničkog)

b)Izdržavanje sopstvenih ansambala(na pr. 1 minut emisije radio hora staje 5.698 dinara), 1 minut emisije zabavnog orkestra radio Beograda 1.857 dinara, 1 minut emisije honorarnog zabavnog orkestra 108 dinara.

c)Neregulisane tarife za honorare, što je omogućavalo raznim ustanovama da ih stalno nabijaju. Ovo je dovelo do naglog porasta tarifa što se u radio-stanicama odražavalo u činjenici, da su tarife porasle u periodu 1945-1950 god. za 30-300%.

d) Visoki izdaci na upravnu režiju (10,000.000).

Analiza ostalih radio stanica pokazuje slično stanje, što se vidi već i po tome što su budžeti tih radio-stanica slični napred izloženom.

2. U duhu opštih principa komisija predlaže sledeću reorganizaciju:

a) Udruživanje glavnih stanica u jedno privredno udruženje, koje bi regulisalo finansisko-materijalno poslovanje radio stanica, dok bi ove u programskom pogledu bile samostalne. (Prilog: projekt ugovora).

b) Poslovanje čitavog udruženja na bazi svog sopstvenog privrednog računa. Kalkulacije koje je izvršila komisija pokazuju da je već u toku sledeće godine moguće smanjiti rashode radio-stanica za 15%(ukidanjem skupih ansambala, smanjenjem novinarskog kadra, smanjenjem režiskih troškova). Pod tim uslovima, a uz pretpostavku da se izvrši povećanje pretplatne takse na 60 dinara mesečno državi bi ostalo da u toku sledeće godine pomogne radio stanice s dotacijom od oko 20,000.000 dinara, da bi već u 1952 god. ukinula opšte svaku dotaciju.

c) Dosadašnje platne odnose u radio stanicama treba zameniti sledećim:

- simfoniske orkestre i horove izdvojiti iz radio stanica;
- izvesne muzičke ansamble nagrađivati samo honorarno, s tim da im se da pravo da u slobodnim časovima samostalno istupaju,
- novinarskom osoblju odrediti samo minimalni platni fiks s tim da ostatak zarađuje prema stvarnom efektu i kvalitetu.

O ovome bi udruženje izradilo svoj unutrašnji propis.

III.

Kinematografija

Komisija nije detaljno razmotrila probleme kinematografije, budući da je ovde reorganizacija već u toku sprovođenja. Međutim, komisija se zadržala kod kinematografije na problemu eksploatacije naše bioskopske mreže.

Činjenice pokazuju da mi nedovoljno i neracionalno eksploatišemo našu mrežu bioskopa. Za poslednjih 4 godine bruto prihodi naše mreže bioskopa iznose: 2.366,340.000 dinara. Od toga prihoda na promet iznosi 666,777.000 dinara a najamnina za prikazivanje filmova 718,569.000 dinara. Ova najamnina je tako velika, jer smo imali vrlo nepovoljne ugovore sa SSSR, baš otuda smo dobijali gro filmova. Pri tom treba reći da smo ovaj efekat postigli uz sledeće uslove:

1) Nedovoljan uvoz filmova. Za normalan rad bioskopa u zemlji potrebno je oko 100 filmova godišnje iz inostranstva, plus naša godišnja produkcija. Stara Jugoslavija je uvozila godišnje 270 filmova, a mi smo za 4 godine uvezli 240.

2) Nedovoljno obezbeđenje bioskopskih aparata s rezervnim delovima; usled čega dolazi do zastoja, koji snižuju stepen iskorišćavanja postojećih kapaciteta. Ovo se naročito ispoljava u poslednje 2 godine kada nam je stepen iskorišćavanja pao sa 90 na 84%.

U ovoj godini mi smo drastično smanjili uvoz filmova i rezervnih delova iz inostranstva(do sada je uvezeno svega ____ filmova a od rezervnih delova nije uvezeno ništa). Tome treba dodati da mi još uvek imamo u opticaju oko 100 sovjetskih filmova, koji se nalaze u vrlo rđavom stanju, pa da prema tome treba očekivati uskoro dalje znatno sniženje našeg filmskog fonda.

Polazeći od tih činjenica komisija smatra da bi u sledećoj godini trebalo tvrdo insistirati ka potrebnom uvozu filmova i rezervnih delova za bioskope. U protivnom slučaju bi se ovo prinudno stanje koje mi sada održavamo našom eksploatacijom bioskopa rđavo finansijski i kulturno odrazilo. Međutim, ako bi obezbedili uvoz od oko 100 filmova mi bi uz izvoz od oko 70,000.000 dinara, obezbedili normalan rad naših bioskopa i postigli čistu akumulaciju od oko 600,000.000 dinara. (Prilog: Proračun za uvoz i eksploataciju filmova u narednoj godini).

IV.

Autorski honorari

1. Pod tzv. malim pravima podrazumevaju se autorska prava na onim delima koja se izvode nezavisno od odobrenja autora(kulturno-umetničke priredbe i radio stanice). Od takvih književnih prava svega 13 književnika u zemlji imalo je u 1949 godini preko 20 hiljada dinara prihoda(od toga tri umrla književnika- Nušić, Župančić, Nazor) a 8% književnika imalo je godišnji prihod od tih prava 5-20.000.- Svi ostali imali su ispod 5.000.

Kod muzičara, kompozitora prihodi od malih prava su veći, što je i opravdano, jer je to glavni izvor njihovih prihoda, pošto do štampanja njihovih dela retko dolazi. Od tih prava 32 muzičara u istoj godini dobili su preko 30.000 dinara.

Ima međutim, izuzetnih pojava visokih prihoda i kod književnika i kod kompozitora(kod književnika Ćopić i Nušić, kod kompozitora Gotovac i Hristić).

Pošto je naša država obavezna Bernskom konvencijom da ubira mala prava za strane autore (UNE-SKO će preuzeti brigu oko izvršavanja ove konvencije), ne bi trebalo domaće autore dovoditi u gori položaj od stranaca eventualnim ukidanjem malih prava, tim pre što oni ne predstavljaju velike prihode. Predlaže se samo da se ubiranje prava ograniči samo na gradove, da se administrativnim postupkom ne bi otežao kulturno prosvetni rad.

Prilikom raspodele ubranih malih prava trebalo bi, na osnovu odluka zainteresovanih Saveza književnika i kompozitora izraditi bolji ključ raspodele, kako bi se ozbiljnija umetnička dela, naročito simfonije kod muzičara pravilnije nagradila.

2. Na osnovu Zakona o zaštiti autorskih prava država je do sada bila nosilac prava onih naših autora koji su umrli bez naslednika ili su se nasledna prava ugasila(narodna poezija, Njegoš, realisti, u muzici Lisinski, Kornelije Stanković). Ukupan iznos ovoga bio je oko 5 miliona godišnje. Prema istom zakonu 50% od toga ubirala je država, dok je 50% išlo odgovarajućim savezima autora (književnika i kompozitora), radi njihovog istraživanja. Predlaže se da se država odrekne ubiranja prihoda od tih malih prava: malih prava, pozorišnih tantijema i velikih prava od izdavanja. Na taj način pomogli bi se, ustvari, pozorišta i radio stanice i smanjila bi se cena knjiga. Savezi književnika i kompozitora treba da dobiju određenu državnu subvenciju za svoje izdržavanje.

3. Za honorisanje dramskih autora komisija smatra da treba i dalje da ostane sistem tantijema kod izvođenja pozorišnih dela. To isto odnosi se i na kompozitora za prikazivanje operskih dela. S obzirom na porast broja pozorišta kod nas dosadašnja visina tantijema koja se kretala između 15 i 20% trebala bi da se smanji na 6-15%, već prema mogućnostima samog pozorišta i kvaliteta dela. Ova vrsta prihoda književnika (i kompozitora) je privremena, dok se delo održava na repertoaru.

4.Časopisi bi trebalo da sami sebe izdržavaju. Da bi se to postiglo trebalo bi smanjiti administrativno izdavačke troškove, uređivačke troškove (samo jedan urednik i tehnički sekretar redakcije mogao bi biti plaćen), troškove za honorare, koji bi u buduću trebali da isplaćuju iz specijalnog redakcijskog fonda prema mogućnostima časopisa. Omladinski časopisi uglavnom ne bi trebali da honorišu, osim za najbolje radove, i to u vidu neke vrste nagrade koja bi se davala iz specijalnog fonda redakcije.

Iz ovog pravila trebalo bi izdvojiti one časopise koji se iz izvesnih specifičnih razloga (matematičke formule, grafikoni, ilustracije i dr što poskupljuje slog) ili zbog malog tiraža ne mogu da rentiraju, a čije je izlaženje zbog naučnih ili nekih drugih razloga potrebno.

5. Predlaže se da se napusti sistem honorisanja po autorskom tabaku, kakav je bio po dosadašnjem pravilniku i umesto toga uvede sistem slobodnog ugovaranja između autora i izdavača, ali sa izvesnim određenim granicama minimuma i maksimuma honorara za svaku vrstu književnog dela.

Prevođenje bi se i dalje honorisalo u štampanom tabaku.

Reproduktivni umetnici honorisali bi se takođe na osnovu slobodnog ugovaranja između njih i poslovnica i radio stanica. Za sudelovanje umetnika na kulturno umetničkim priredbama honorari ne bi smeli da pređu preko 1.500 dinara.

**473 SAVET ZA NAUKU I KULTURU VLADE ФНРЈ – ПРЕДСЕДНИКУ МИНИСТАРСКОГ
САВЕТА ФНРЈ, МАРШАЛУ ЈОСИПУ БРОЗУ ТИТУ**

IZVESNI PROBLEMI SA MATERIJALNIM POLOŽAJEM UMETNIKA

Poslednjim privrednim merama/ukidanjem obezbeđenog snabdevanja i povišenjem cena usluga/ teško su pogođeni umetnici svih grana, naročito slobodni književnici, slikari i muzički umetnici koji su svi tretirani kao slobodne profesije/seljaci, lekari, zanatlije, naprimer/ ma da to sigurno nije bila namera zakonodavca pošto se radi o društveno važnoj delatnosti i o vrlo malom broju ljudi koji igraju znatnu ulogu u našem javnom i kulturnom životu, a čije bolje nagrađivanje ne bi predstavljalo neko opterećenje za državne finansije niti bi oni mogli da znatno angažuju naše robne fondove. /Tih umetnika u zemlji ima najviše do 2.500.- književnika 400, slikara 600, kompozitora 250, dramskih i filmskih umetnika 750, muzičkih umetnika 500- ali je veći deo njih u državnoj službi na raznim dužnostima tako da je broj takozvanih slobodnih umetnika, koji su i najteže pogođeni, znatno manji i ne iznosi više od 400-500/

1/ ukidanjem obezbeđenog snabdevanja umetnici su izgubili R-1 karte koje su ranije imali, a nisu primili naknadu u novcu;

2/ nisu dobili dodatak na decu;

3/ povišene su cene bojama, slikarskom platnu, knjigama, daktilografskim prepisima, električnom osvetljenju, ogrevu za atelje itd;

4/ ostale su na snazi stare tarife za otkup autorskih književnih i drugih prava, smanjio se otkup slika i prihod sa mogućih koncerata;

5/ slobodni umetnici su ostali bez socijalnog osiguranja za slučaj bolesti, nesposobnosti za rad i starosti i to baš kad su ogromno skočile cene lekova i bolničke takse.

Savet za nauku i kulturu predlaže zato:

1/ da se što pre donesu novi propisi o honorarima i tarifama za književnike i umetnike jer sadašnja visina ne odgovara više opštim životnim uslovima./ Za zanatlije donošene su već nove tarife/;

2/ svim umetnicima, članovima umetničkih saveza i sindikata priznati pravo na socijalno osiguranje, penzije i sve druge povlastice koje imaju trudbenici u stalnom radnom odnosu;

3/ umetnicima treba odobriti povlastice na vožnji koje uživaju državni službenici, a osim toga specijalne povlastice po potrebi njihovog umetničkog rada/muzički umetnici na pr./ a po ugledu na povlastice fiskulturnika i državnih službenika na službenom putovanju;

4/ predlaže se stvaranje posebnih novčanih fondova uz pomoć države i društvenih organizacija iz kojih će se dodeljivati stipendije/eventualno i povremene pomoći socijalno ugoženim umetnicima/ a pre svega nagrade za istaknuta umetnička ostvarenja. Posle široke prakse nagrađivanjem državnim nagradama mi smo danas otišli u drugu krajnost i nalazimo se među malim brojem zemalja koje uopšte nemaju nagrade za umetnička dela. Fondovi, čije osnivanje predlaže Savet za nauku i kulturu, bili bi republički a i savezni, po pravilu društveni a ne državni/ da bi se izbeglo direktno mešanje države u pitanja umetničkog kriterija/, imali bi žirije poznatih i izabranih umetnika čije bi odluke bile podvrgnute i javnoj kritici a nosili bi nazive istaknutih umetnika npr., „Nušićeva nagrada za dramsku umetnost“ ili „Nagrada Lisinskog za muzičku umetnost“/po ugledu na primer na „Pri Gonkur“ u Francuskoj itd./

Музеј историје Југославије, Архив Ј.Б. Тито – КМЈ,II

474 ЦК КПЈ, УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ, БЕОГРАД

ZAKLJUČCI NA SASTANKU KOD DRUGA ĐILASA 22 DECEMBRA 1951

(Prisutni: M.Đilas, B.Kidrič, M.Popović, R.Čolaković, D.Radosavljević, B.Drenovac, V.Ribnikar)

IZDAVAČKA DELATNOST I POLOŽAJ KNJIŽEVNIKA

1.- Drugovi B.Kidrič i M.Popović proučiće u najkraćem roku da li je moguće sniziti cenu hartije (srednje finu i bezdrvnu koja služi za štampanje knjiga) do te mere da cena knjige ostane približno sa faktorom 4,5 prema predratnoj ceni.

2.- Knjižarama ograničiti rabat na 10% od maloprodajne cene knjige.

3.- Ukinuti radničke savete u izdavačkim preduzećima, a postaviti odbore koji će, zajedno s direktorom, voditi poslove preduzeće. Odbore za državna izdavačka preduzeća postavljaju republički saveti za prosvetu, nauku i kulturu. Književni saveti pri izdavačkim preduzećima da ostanu kao savetodavni organi.

4. – U opštem uputstvu o autorskim honorarima fakulteti minimalne honorare za dela stvarne književne vrednosti (o vrednosti dela odlučuje književni savet pri preduzeću), i to za prozna dela minimum od 10.000 din. Po štampanom tabaku, mesto predloženih 8.000 din., srazmerno tome i minimum za druge vrste kvalitetnih književnih dela. Za ona dela koja nisu stvarne književne vrednosti, ne određivati nikakav minimum, već dozvoliti slobodnu pogodbu između preduzeća i autora. Pri donošenju odluke da li jedno delo ima književnu vrednost ili je nema, saveti treba da uzmu u obzir samo delo, a ne da se rukovode većim ili manjim renomeom književnika. Slaba dela renomiranih književnika ne štampati.

5. – Priznati slobodnim književnicima pravo na socijalno osiguranje (bez uplaćivanja doprinosa). Pravo na osiguranje stiču slobodni književnici na osnovu uverenja o članstvu u udruženju književnika. Saveti za prosvetu, nauku i kulturu imaju pravo kontrole i mogu osporiti pravo na socijalno osiguranje u svakom konkretnom slučaju (međutim, neće se tražiti prethodna saglasnost saveta).

6.- Književnicima se ne priznaju autorska „mala prava“.

7.- Dati književnicima povlastice na železnicama. (drug M. Popović razradiće sistem ovih povlastica, kako za književnike tako i za sve umetnike).

POZORIŠTA

1. –Prima se predlog Saveta za nauku i kulturu da se pozorištima odrede godišnje subvencije i da im se ostavi sloboda da samostalno određuju cene ulaznicama.

2.- Stvarati pozorišta prvenstveno u radničkim centrima, a zatvarati (odnosno ne subvencionisati) ona pozorišta koja se nalaze u zemljoradničkim srezovima.

3.- Za gostovanja i turneje odobriti pozorištima povlastice na železnicama.

4. – Proučiti još jednom pitanje da li da Jugoslovensko dramsko pozorište ostane saveznog značaja.

KINEMATOGRAFIJA

1.– Od bioskopskih preduzeća i dalje naplaćivati porez na promet usluga 32%. Ostaviti bioskopima za njihove troškove i za akumulaciju potrebni procenat prometa. Ostatak od bruto prometa ima da pokrije troškove distribucije (otkup stranih i domaćih filmova i traka), režiju preduzeća za raspodelu i režiju „Jugoslavija – filma“ Domaća proizvodnja finansiraće se iz republičkih budžetskih sredstava.

2. – Ukinuti privredno udruženje filmskih preduzeća, a ustanoviti u Savetu za nauku i kulturu Vlade FNRJ odbor za kinematografiju (2-3 lica stalno angažovana).

3. – Ukinuti republička privredna udruženja bioskopa (gde postoje) i pretvoriti ih u preduzeća za raspodelu.

4.- Gradska bioskopska preduzeća razbiti na manja preduzeća koja bi imala po 2-3 bioskopske sale (da kontrolišu među sobom).

5.- Preći postepeno na sistem fiksne najamnine za filmove i, kad se to sprovede, ostaviti bioskopskim preduzećima da samostalno određuju cene ulaznica.

6.- Uredbom o nagrađivanju i angažovanju filmskih radnika predvideti samo minimalne honorare (što je moguće niže), a pustiti da se honorari iznad minimuma utvrđuju slobodnom pogodbom.

7.- Socijalno osiguranje filmskih radnika sprovesti na bazi koja je u Savetu za nauku i kulturu utvrđena sporazumno s predstavnicima ministarstva finansija i Saveta za socijalnu politiku i narodno zdravlje. Propise o tome doneti što pre.

8.- U filmskim preduzećima koja su samo producenti („Avala“) ukinuti radničke savete i postaviti odbore kao kod izdavačkih preduzeća.

LIKOVNA UMETNOST

1.- Drug Milentije Popović videće kojim je slikarskim materijalima moguće smanjiti cenu.

2.- Zadrugama likovnih umetnika ne mogu se dodeljivati novčana sredstva za kreditiranje likovnih umetnika.

3.- Otkupljivanje dela likovne umetnosti mogu vršiti sve ustanove i organizacije i treba nastojati da one obezbede kredite u ovu svrhu. Otvarati umetničke galerije u mestima gde one ne postoje, (prvenstveno u radničkim centrima) i dopunjavati postojeće galerije. Međutim, slikare i vajare treba usmeriti više ka proletarijatu. Saveti za posvetu, nauku i kulturu zajedno sa sindikatima, da načine plan za postepeno preorijentisanje umetnika u tome pravcu i u vezi s tim da organizuju diskusiju s umetnicima.

4.-Upošljavati likovne umetnike u državnoj službi pod povoljnijim uslovima (smanjiti uposlenima broj časova u školama).

5.- Slobodnim likovnim umetnicima priznati pravo na socijalno osiguranje, a svima dati povlastice na železnicama.

M U Z I K A

1.- Revidirati tekst predloga Opšteg uputstva o autorskim honorarima za prikazivanje i izvođenje književnih i umetničkih dela (izostaviti stavove koji se odnose na mala prava književnika, sem za pozorišne komade). U ostalim delovima predlog uputstva u principu se prihvata.

2.- Socijalno osiguranje kompozitora i reproduktivnih umetnika regulisati kao i za ostale umetnike.

3.- Saveti za prosvetu, nauku i kulturu u većoj meri da sibvencionišu poslovnice i koncertne agencije, kako bi se omogućilo održavanje koncerata u mestima gde oni sad nisu rentabilni.

4. – Odobriti muzičarima povlastice za vožnju kad se radi o koncertnim turnejama.

RADIODIFUZIJA

1.- Postojeći odbor za radiodifuziju da se pripoji Savetu za nauku i kulturu Vlade FNRJ.

GRAFIČKA INDUSTRIJA

1.- Grafička industrija izdvaja se iz resora Saveta za nauku i kulturu i pripaja se Savetu za industriju i građevinarstvo.

AJ;507-VIII,II/2-b-(1-84)(K-4)

475 ЦК КПЈ, УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ

Na osnovu pregleda izveštaja i materijala koji su skupljeni u vezi sa stanjem kulturno-masovnog rada kod nas (u tom materijalu obuhvaćeni su izveštaji agit-prop komisija CK Bosne, Hrvatske, delimično Slovenije i Makedonije, elaborat CO JSJ i CK Narodne omladine), mogu se izvesti sledeći zaključci:

1. Kulturno-masovni rad koji je posle rata u ogromnoj mjeri obuhvatio i zatalasalo široke mase, radničke i seljačke, preko velikog broja organizacija, priredaba i drugih aktivnosti, u poslednje dve godine počeo je da jenjava i slabi do te mere da su se sa tom pojavom morale ozbiljno da pozabave agit-prop komisije CK republika i najviši partijski forumi u republikama.

Politbiro CK KP Bosne, na svom sastanku marta meseca ove godine konstatovao je da su se u kulturno-prosvetnom radu u masama pokazale u poslednje vreme ozbiljne slabosti i izvesno nazadovanje, da su kulturno-umjetnička društva postala stjecište malograđanskih elemenata, što se odražava u njihovom radu i programu, da su se društva u nekim mjestima odvojila od radnog kolektiva, da nisu dovoljno bliska ni pristupačna radnicima, te su zbog ovakvog rada društva i uslovi za njihovo omasovljenje slabi, dok je za stanje na selu osnovna karakteristika organizaciona nesređenost i rasparčanost.

U izveštaju agit-propa CK Hrvatske kaže se da u radničkim kulturno-umetničkim društvima ima prilično slabosti i pojava malograđanstine. Radnička kulturno-umetnička društva pretvorila su se u „neke ansamble“, a nisu stvarno kulturno-prosvetna društva niti okupljaju širi krug radnika i službenika.

Elaborat CO JSJ (prijeht referata za njihov naredni Plenum) navodi da je od najkrupnijih slabosti u radu radničkih kulturno-umjetničkih društava, izolacija od osnovnih radnih masa, uska učeurenost u sebe i sve jači upliv sitno-buržoaskih elemenata u takvim društvima. Svega oko 5% od sindikalno organizovanih radnika aktivno se bavi radom u okviru kulturno-umetničkih društava i grupa a još 4% članova sindikata su pomažući članovi tih društava.

Referat CK Narodne omladine konstatuje takođe da je kulturno-prosvetni rad među omladinom, pored velike želje omladine i mogućnosti da se taj rad široko razvije, danas vrlo uzak i sadržajno vrlo siromašan.

2. Komunisti i pojedine partijske organizacije, koje su bile stvarno pokretači i organizatori kulturno-prosvjetnog rada među masama. Zanimarili su u posljednje vrijeme ovaj rad, posvećujući se prvenstveno čisto političkim i ekonomskim problemima. Isto tako i sindikati, Narodni front, Narodna omladina, AFŽ i aktivisti ovih društvenih organizacija, zabavljeni svojim organizacionim ili usko specifičnim pitanjima, nisu posvetili dovoljno pažnje ovom zadatku, prepuštajući kulturno-prosvetni rad među masama često slučaju i stihiji, ugošteljstvu i turističkim preduzećima.

U elaboratu agit-propa CK Bosne navodi se da se zbog nedovoljnog angažovanja članova partije u radu kulturno-umjetničkih ustanova, zanemarivanja kulturno-umjetničkih društava od strane sindikata, kao i zbog slabosti rada Saveza kulturno-prosvetnih društava, sadržaj kulturno-prosvjetnog rada se sve više pogoršavao. Sindikalne organizacije nisu obezbjedile svoj uticaj u Savezu kulturno-prosvjetnih društava i pravilan odnos u rukovođenju radničkim kulturno-umjetničkim društvima, te se pojavilo i shvatanje da je dovoljno osamostaliti društava i njihove uprave pa da ubuduće sve teče kako treba.

U pomenutom referatu CK Narodne omladine kaže se da su nedovoljnu aktivnost Narodne omladine na kulturno-prosvjetnom polju, sa više ili manje uspjeha koristili razni tipovi, ostaci bivše vladajuće klase i sveštenici.

U referatu CO JSJ kaže se da pasivnost sindikalnih organizacija i rukovodstava ide na ruku uticaju raznih sitnoburžoaskih pa i neprijateljskih elemenata koji se javljaju s nekim zahtjevima o „čistoj zabavi“, protiv unošenja politike u kulturni i zabavni život radnika, što je jedan od faktora koji gura radnike na zabave koje se pretvaraju u pijanke, tuče i nemoral raznih vrsta.

3. Tražeći dalje uzroke opadanju i slabljenju kulturno-prosvjetnog rada među masama, agit-prop komisije, kao i komisije za kulturno-prosvjetni rad Sindikata i Narodne omladine (čijim materijalima raspoložemo) pozabavile su se i organizacionim pitanjem kao jednim od najvažnijih problema kulturno-prosvjetnog rada među masama, smatrajući da su zastareli i nesavremeni organizacioni okviri i principi kulturno-prosvjetnog rada među masama, jedan od glavnih uzroka konstatovanim slabostima, koje su baš u posljednje vrijeme nastale u ovom radu. Ti problemi i mjere koje se predlažu za njihovo rješenje, mogli bi se svesti na ovo:

a) Savezi kulturno-prosvjetnih društava koji su prije nekoliko godina osnovani u republikama ni do danas nisu našli svoje pravo mjesto. Već ranije je usledilo ukidanje profesionalnih službenika u Savezima, a kasnije rasformiranje oblasnih odbora saveza i reonskih odbora u gradovima. Danas postoje pored glavnih odbora, sreski i gradski odbori Saveza. Komisija koja je po kulturno-prosvetnim pitanjima radila u, predlagala je da se ukinu i sreski savezi kulturno-prosvetnih društava pa i Savez kao organizacija. U izveštaju komisije se navodi da organizaciono pitanje Saveza kulturno-prosvjetnih društava, pitanje njihovog odnosa prema drugim društvenim organizacijama, kao i pitanje sadržaja njihovog rada do danas nije riješeno. Savez nije uspio pravilno da rukovodi kulturno-umjetničkim društvima u čemu ima propusta i od strane sindikalnih organizacija koje nisu obezbjedile svoj uticaj u Savezu i pravilan odnos u rukovođenju radničkim kulturno-umjetničkim društvima.

Referat CK Omladine iznosi da savezi kulturno-prosvjetnih društava malo pomažu rad omladinskih kulturnih društava i grupa, jer su oni uzeli [...] na ansamble i amaterska pozorišta, a zapostavljaju borbu za masovno učešće omladine u kulturnom životu.

Glavni odbor sindikata Hrvatske predlagao je da se stvori neko novo tijelo, zajednica svih radničkih kulturno-umjetničkih društava, „radnička zajednica“ koja bi rukovodila kulturno-prosvjetnim radom, jer postojeći savezi kulturno-prosvjetnih društava ne pružaju direktnu pomoć radničkim društvima, a mjesna sindikalna vijeća, zbog svog sastava i drugih zadataka ne mogu time da se bave.

b) Problem oko pitanja teritorijalnog, odnosno proizvodnog sistema u organizovanju radničkih kulturno-umjetničkih društava. U Sloveniji je stvaranjem društava „Sloboda“ usvojen teritorijalni princip.

Mišljenje drugova u Bosni je da treba ići na teritorijalni princip, sem u velikim kolektivima.

I u Hrvatskoj se pojavilo pitanje gdje osnivati radnička kulturno-umjetnička društva- da li centralna, centralna u okviru jednog sindikalnog saveza ili društva kao preduzeća. Bilo je pojava ukidanja nekih kulturno-umjetničkih društava i grupa kod preduzeća.

Referat COJSJ govori o tome da se slažu sa postepenim teritorijalnim postavljanjem kulturno-umjetničkih društava, kombinujući to prema različitim uslovima sa fabričkim i strukovnim principom.

4. Sindikalne podružnice dobijaju znatne sume novca od svojih preduzeća za kulturno-prosvjetni rad ali se postavlja kao problem racionalno korišćenje tih fondova. Iz izveštaja agit-propa CK Hrvatske vidi se da se često krupna novčana sredstva koja stoje na raspolaganju sindikalnim organizacijama, troše neodgovorno i neracionalno. Tako je u fondovima za kulturno-prosvjetni rad u Hrvatskoj 1951 godine, prema nepotpunim podacima, bilo 42 miliona dinara, a da niko nema pregleda u šta su ta ogromna finansijska sredstva uložena. Izveštaj COJSJ o tome da je rasprostranjena praksa da sindikalne organizacije razne rashode, za koje ne znaju odakle bi ih pokrili, plaćaju iz sredstava za kulturno-prosvjetni rad. Niz preduzeća zanemaruju kulturne i prosvetne radnika u odnosu na fiskulturne. Novac se troši na fiskulturu i sportske rekvizite koji se brzo raznesu. Preduzeće „Ikarus“-Zemun dalo je na primjer iz kulturno-prosvjetnog fonda 380.000 dinara za fiskulturu, dok za kulturno-umjetničko društvo nije dalo pomoć.

Sindikalne i omladinske organizacije društva pokušavaju da dođu do finansijskih sredstava i putem priredaba, ali se pri tom malo vodi računa o vaspitnoj ulozi ovih priredaba. Održavaju se zabave i čajanke kod kojih se javlja raskalašno ponašanje, pijanke i tučnjave. Na taj način su se neka društva i radnički domovi kulture pretvorili u prava preduzeća koja idu jedino za tim da što više zarade i izgubila su lik ustanova u kojima radnici treba kulturno-prosvetno da se uzdižu.

5. Kadrovi i sadržaj rada. Rukovodstvo u kulturno-umjetničkim društvima sindikalnim i omladinskim, nalazi se uglavnom u rukama raznih stručnjaka, često vrlo sumnjivih kvalifikacija. Režiseri dramskih grupa, obično glumci iz raznih pozorišta, nameću repertoare često potpuno deplasirane ne vodeći računa o glumačkim i finansijskim mogućnostima kolektiva. Izveštaj iz Hrvatske govori o tome da dramske sekcije kulturno-umjetničkih društava izvode djela sumnjivog kvaliteta, slaba i jeftina. Na takozvanim „vedrim večerima“ pod firmom „vedre večeri“ proturaju se na pozornicu kojekakvi stari i jeftini vicevi, često puta vulgarnog sadržaja.

Folklor je zauzeo glavno mjesto u radu svih kulturno umjetničkih društava u Hrvatskoj. Preko njega se često daju razne vulgarne pjesme pa i vrlo zastarjeli i reakcionarni običaji.

Iz svega ovog sakupljenog materijala koji je, kao što je rečeno, nepotpun, a pojedini izveštaji i prilično nekorektni, teško je izvući neke nove momente i sigurne zaključke o mjevene mogućnosti u borbi za prosvjetne uslove.rama koje bi trebalo preduzeti da bi se popravilo sadašnje stanje i ubuduće unapredi kulturno-prosvjetni rad među masama. Međutim, ipak bi se mogle učiniti sljedeće napomene:

1. Trebalo bi jasnije odrediti mjesto, ulogu i značaj takozvanog kulturno-masovnog sektora i kulturno-masovnog rada u sistemu opšteg prosvjetnog i kulturnog uzdizanja naše socijalističke zajednice. Izgleda naime da se u praktičnom kulturno-masovnom radu sindikata, pojedinih društvenih organizacija i kulturno-prosvjetnih društava, pa i u izvjesnim shvatanjima koja tu dolaze do izraza, još uvijek provlače navike i shvatanja iz socijal-demokratske i narodno-prosvjetiteljeske prakse naše daleke prošlosti, u vremenu kad su uslijed nacionalnog ugnjetavanja i onemogućavanja nacionalne kulture i nenarodne vladajuće klase, i naši radnici i njihove organizacije, i naše selo, bili u potpunosti upućeni na sopstvena sredstva i sopstvene mogućnosti u borbi za prosvjetno uzdizanje.Zbog ovakvih shvatanja i ovakve prakse i dolazilo je do toga da su se takve organizacije u svom kulturno-prosvjetnom radu uglavnom i orijentisale na preuzete i nesavremene forme rada među masom (pleh muzika i pevački horovi prvenstveno u Sloveniji, folklorna kola i narodne nošnje u Srbiji i Bosni, pozorišne družine u Hrvatskoj i Vojvodini), dajući tako, kao što je drug Bora već konstatovao u svom izveštaju za Kongres, kulturnom radu i nastojanju naše radničke klase i radnih seljaka, pečat dilatatizma, koji bi ih, ustvari, ako bi se na tome ostalo, odvajao od pravog i istinskog kulturnog napretka i upućivao na drugostepenu ili trećestepenu ulogu i položaj u našem kulturnom životu.

U vrijeme kad se sve naše, pa i najviše kulturne i umjetničke ustanove, kulturni, prosvjetni radnici i umjetnici, kao i njihova djela i postignuća, namijenjeni u krajnjoj liniji radnim masama našeg naroda, čini nam se, kao što je to uostalom u svom referatu istakao Drenovac da i sindikati i duštvene organizacije, kulturno,

prosvjetna društva i cio rad na kulturno-prosvjetnom uzdizanju širokih narodnih masa, trebalo prvenstveno upućivati i razvijati preko onih najsavremenijih, najrazvijenijih i najboljih mogućnosti koje im pruža naše savremeno društvo, naša savremena kultura i velika finansijska sredstva koja naša država i radni kolektivi stavljaju na raspoloženje u tu svrhu. Govoreći konkretnije to znači da bi na primjer u gradovima, gdje ima jedno pa i više pozorišta, trebalo učiniti ta pozorišta bližim radnicima, utičući da ih radnici posjećuju, umjesto što se veliki naponi i slan novac troši na diletantska pozorišta i pretstave. Pretstave ovih pozorišta mahom ne deluju kulturno, kompromituju u stvar pozorište u očima radnika, a u njima obično i gotovo isključivo glavnu riječ vode elementi koji niti imaju veze sa radničkom klasom, dok u isto vrijeme pozorišta ostaju prazna. Članovi mnogih kulturno-umjetničkih društava nisu vrlo često ni članovi radnih kolektiva čije ime grupa nosi. Društvo radnika prehrambene industrije „August Cesarec“ u Zagrebu na pr. Ima svega desetak radnika prehrambene industrije, a ostali su uglavnom đaci i studenti. „Abrašević“ u Beogradu ima 450 upisanih članova, od toga manje od 50% radnika, „Branko Cvetković“, u Beogradu na oko 19.000 železničara ima 170 članova i to većinom službenika. Posle rata pa do skoro prije dvije godine, sindikati i sindikalne organizacije po radnim kolektivima, pa i reonske organizacije Narodnog fronta organizovale su poslele pozorištima, propagirale odlaženje u pozorišta i otkupljivale citave predstave, imajući pri tom puni uspjeh i odobravanje svoga članstva. Nažalost sa takvom praksom se prestalo.

Naravno tone znači da treba prestati sa dosadašnjom praksom ili sprečavati rad i eventualnu inicijativu za stvaranje diletantskih grupa ili ih gušiti. Naprotiv, treba im posvećivati i punu pažnju, ali u onim mjestima gdje nema pozorišta, gdje su ovi daleko. Mnoga od tih diletantskih pozorišta prerasila su posle rata u profesionalna pozorišta u manjim mjestima dajući ovim pozorištima prve kadrove, a publici prve pretstave o pozorištu. Radi se dakle samo o pravoj mjeri i pravilnijoj orijentaciji.

Slično stoji stvar i sa nizom drugih formi kulturno-prosvjetnog rada (folklorne grupe, horovi, orkestri itd.). U već pomenutom referatu druga Drenovca kaže se da „je uprkos našoj svesti da to nije dobro, država dijeli stanovništva glavni konsument kulturnih dobara (sve izložbe samo u centrima, svi koncerti takođe, predavanja takođe, pozorišta takođe)“. Trebalo bi upućivati naše najbolje umjetnike i umjetničke ansamble i u manja mesta i u radne kolektive. To se radilo neko vrijeme poslije rata (umjetnici su odlazili na gradilišta i u fabrike), ali je ponestalo za to inicijative, a izgovor se traži u nedostatku novčanih sredstava, ma da se mnogo veća novčana sredstva troše na mnogo nekorisnije stvari. Umjesto forsiranja takozvanih literarnih i čitalačkih grupa, čiji smisao i zadatak nikada nije bilo moguće jasno sagledati, trebalo bi prije svega učiniti da knjiga i to najbolja naša knjiga, postane dostupna radnicima i seljacima, nižom cijenom, organizovanim rasturanjem, sistemom preplate, a prije svega bibliotekama i čitaonicama, čije je stanje naročito na selu vrlo nesređeno. Umjesto diletantskih likovnih kružoka možda bi trebalo organizovati tečajeve tehničkog crtanja kao deo usavršavanja radnika i tek preko kojih bi se radnici stvarno mogli približiti likovnoj umjetnosti. Organizovanjem izložbi, kao i kupovina slika boljih slikara i njihovim izlaganjem u radničkim prostorijama, dalji je način koji bi pomogao vaspitavanju likovnog ukusa radnika.

2. Iz svih proučenih referata, proizilazi da organizaciona struktura, mjesto i zadaci Saveza kulturno-prosvjetnih društava, njihovi odnosi sa sindikalnim i omladinskim društvima, nikad nisu bili dovoljno jasno određeni. Postepeno ukidanje profesionalnih službenika u tim savezima, kao i kuidanje nižih odbora saveza, smanjila se upravno-direktivna uloga ovih saveza. Danas, u fazi pune decentralizacije i prenošenju vlasti na narodne odbore, takva direktivna uloga saveza bila bi zaista deplasirana, a praksa uostalom to i potvrđuje. U gotovo svim republikama diskutovalo se i o ukidanju saveza. Ukoliko oni i nadalje ostanu trebalo bi možda da budu samo savjeti tj. koordinacioni odbori bez aparata, koji se sastaju samo povremeno, po nekoj naročitoj potrebi, u vezi sa nekom određenom akcijom ili nekim novim problemom.

Spor koji je nastao između kulturne komisije COJSJ i novoosnovane organizacije radničkih kulturno-umjetničkih društava „Soboda“ u Sloveniji, izgleda isforsiran i nebitan.

3. Nije bilo dovoljno borbe protiv tuđih idejnih uticaja, protiv raskalašnosti, pijančenja, kockanja i nemoralu, koji se oko pojedinih društava i domova kulture, pod vidom zabave, razvijao. Naprotiv, i mnogi komunisti su nasjedali paroli potrebe za lakom zabavom i takozvanim finansijskim efektom, te su organizovali čajanke, igranke sa lakim i jeftinim programima, na kojima sviraju rđave džez muzike i igra se bugi-vugi. U radničkim domovima kulture nije bilo dovoljno orijentacije da se stvore centri za prosvjećivanje radnika, pa su

mjestimično počeli da se pojavljuju okulist (čak i u Beogradu u Centralnom domu sindikata). U takvoj situaciji uticaj crkve i popova pojačao se. Na Čukarici, u radničkom kvartu Beograda, nema bioskopa, ali zato katolički pop ima filmsku aparaturu, dobija filmove iz raznih ambasada i prikazuje ih omladini (Podatak iz izveštaja CK Omladine). Još jedan ozbiljan problem svakako je uticaj malograđanskih elemenata i takozvanih sturčnjaka u radničkim i omladinskim kulturno-umjetničkim društvima.

4. Finansijska sredstva Prema podacima sindikata ne bi se moglo reći da nema dovoljno finansijskih sredstava za rad na kulturno-prosvjetnom uzdizanju radnika. Naprotiv, ta su sredstva dosta velika, ali se neracionalno i nepravilno koriste. Nema dovoljno podataka o stanju materijalnih mogućnosti za kulturno prosvjetni rad na selu. Sigurno je da je jedno od ozbiljnih teškoća na selu pitanje prostorija i finansijskih sredstava za biblioteke i čitaonice, jer je sigurno da su to osnovne ustanove na selu preko kojih je moguće vršiti prosvjećivanje seoskih masa.

Oktobar 1952

AJ;507,VIII,II/8-(1-84)(K-29)

**476 ДР СТИПЕ ГУЊАЧА, ДИРЕКТОР МУЗЕЈА ХРВАТСКИХ СТАРИНА У СПЛИТУ –
ПРЕДСЕДНИКУ МИНИСТАРСКОГ САВЕТА ФНРЈ, МАРШАЛУ ЈОСИПУ БРОЗУ ТИТУ**

DRUŽE MARŠALE,

naučne dužnosti i patriotska svijest sili me, da se obratim Vama da nam pomognete likvidirati mučnu situaciju u koju je davno zapala jedna naša veoma značajna nacionalna, naučna i kulturna ustanova. Radi se o Muzeju hrvatskih starina Jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti u Splitu.

Ovaj muzej sadrži najznačajnije spomenike stare hrvatske materijalne i duhovne kulture. Po kvalitetu, broju i starosti predmeta on uzimlje prvo mjesto ne samo kod južnoslovenskih naroda nego kod Slavena uopće. Tu ima predmeta još iz t.zv. poganskog doba Slavena, zatim, što je veoma rijetko mnogo pisanih kamenih spomenika iz razdoblja od IX.-XI. Stoljeća. Značajno je što neki spomenici nose još i datume, a od velike je naučno-političke važnosti činjenica što se na tim natpisima nalaze naša narodna imena među kojima ima i vladarskih. Tako nam se za navedeni period spominju: Budimir, Pribimir, Pristina, Gastika, Nemira, Trpimir, Branimir, Mucimir, Svetoslav, Držislav, Rastimir, i pronađeno ime Stjepko. S druge strane građa s natpisima predstavlja ujedno i naš najstariji arhiv.

U muzeju se nalaze i ako mali ostaci našeg najranijeg likovnog stvaranja i mnoštvo spomenika tretiranih pletenim plastikom, koja porijeklom nije naša, ali ju je akceptiranu iz vana stvarala i varijante joj razvijala ruka davnog narodnog majstora. U ovom muzeju ima i našeg najstarijeg oružja (mačeva, kopalja, bojnih sjekira, strijelica), a najveću i svjetsku pažnju privlače razne varijante ostruge. Zatim imamo golem broj nakita: naušnica, prstenja i ogrlica. Nije poznato da bi i jedan evropski muzej posjedovao ne samo veći kvantitet nego ni veći broj eksponata naušnica, a neke od tih pravile su se i kod nas. Sve svjedoči o bogatoj kulturnoj baštini jednog naroda, koja nije data svakoj evropskoj naciji, te bi mogli, sada na visokom kulturnom stupnju biti sretni, kada bi što slično imali. Poznati naučenjak J. Strsygowski, profesor bečkog sveučilišta rekao je o našem muzeju među ostalim: „Zasluga je Marunova, što je u Kninu nestao jedan od najbogatijih muzeja svoje vrsti na svijetu. Po njemu samome i ruševinama u okolini Knina dala bi se napisati povijest Staro hrvatske umjetnosti; Mi, eto, imamo tako naučne vrijdne stvari, samo što im se ne pridaje ni izdaleka pažnja koju ti spomenici zaslužuju.

Nije potrebno da ovdje podvlačim politički značaj naših spomenika. U bjesomučnoj borbi sa imperijalističkom rezasitnošću zapadnog susjeda, koji je svojatao Dalmaciju i na osnovu toga što joj je negirao hrvatsku prošlost, naši rodoljubi dali su se na istraživanje zemljine utrobe. Tako su otkrivali lapidarno nepobitna dokumenta o našoj prošlosti, te su se i tim oružjem branili. Na taj način je naša arheološka nauka nastala isključivo voljom i materijalnim žrtvama naroda unatoč svakovrsnog ometanja tuđinskih vlasti. Nu nažalost s nutarnje resloge i lične zavisti umjesto da se pronađeni spomenici okupe u jednom većem prometnom mjestu, da ih mogu pregledavati narodne mase kao i stranci, počeo se nicali neznatne zbirke većinom na manjim mjestima, pa tako nisu mogle od sebe davati očekivanog glasa, a to je upravo pogodovalo neprijatelju.

Najglavnija zbirka hrvatskih spomenika nalazila se prije rata u Kninu. Sretnim pothvatom muzej je na početku rata bio preresen i magaziniran u Sinju, te je tako sav inventar spašen, ali- nalazi se u podrumu u Splitu.

Plodovima Narodno-oslobodilačke borbe i ostvarenjem nove socijalističke Jugoslavije data je mogućnost da se obračuna sa starim greškama. Jedna, a sigurno i najglavnija greška bila je, i još sada postoji u činjenici, da na našoj obali imamo velike muzeje kao što su oni u Puli, Zadru i Splitu, u kojima je pretežno građa iz perioda rimske dominacije te tako, naročito strani posjetioci, dobivaju krivu sliku o isključivo rimskom kulturnom stvaranju u našoj zemlji. Potpuno je naučno osnovano da u Primorju postoje i napreduju ovakvi muzeji, ali je skroz protuslovno naročito za naše novo doba da

SAMONARODNI SPOMENICI U PODRUMIMA.

Stoga se poslije oslobođenja stalo raditi na tomu, da se okupe svi spomenici it hrvatske prošlosti na jednom mjestu i da se tu sagradi muzejska zgrada, dostojna da se u njoj izlože ovako važni spomenici. Pri tomu se vodilo računa da to mjesto bude na Jadranu, što istaknutije prema zapadnom susjedu, a što je glavno, i da samo mjesto bude prometno, te tako lako pristupačno narodnim masama kao i strancima. Izbor je pao na Split. U svrhu gradnje muzeja Gradski narodni odbor Splita darovao je Jugoslovenskoj akademiji zemljište na zapadnoj obali. Međutim zbog pomanjkanja kredita Akademija nema nikakvih izgleda za gradnju.

Kao direktor muzeja i višegodišnji potstrekač ovoga mučnog problema prisiljen sam obratiti se Vama za pomoć za molbom, da bi ona bila što skorija, jer nas se bolno doimlje činjenica, što našem narodu, kao i stranoj javnosti već dvanaest godina nije data mogućnost da sagleda ovako naučno vrijedne spomenike narodne prošlosti. Konkretno bih zamolio da se omoguće Jugoslovenskoj akademiji materijalna sredstva, sada bar za prvu fazu gradnje, u iznosu od cca 50,000.000.-Dinara.

Druže Maršale, znajući da ćete uočiti potrebu, da se što skorije riješi ovaj gorući kulturni i nacionalni problem, ostaje mi da se nadam u Vašu pomoć kao najvišeg pretstavnika narodne vlasti i kao počasnog člana naše Akademije.

Smrt fašizmu – Sloboda narodu!

Split, dne 5.XII.1952.

Dr.Stipe Gunjača, direktor Muzeja

Prilažu se foto snimci izvjesnog dijela muzejskog inventara.

Muzej istorije Jugoslavije, Arhiv "J.B.Tita", II-6-d/14

КЊИЖЕВНОСТ И ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ

**477 ВИКТОР РЕПИЋ, ОПУНОМОЋЕНИ МИНИСТАР ФНРЈ У АУСТРИЈИ
– МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ФНРЈ, БЕОГРАД**

POLITIČKO PREDSTAVNIŠTVO
FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE
JUGOSLAVIJE U AUSTRIJI

Pov. Br. 67=50

Beč, 28. februar 1950

MINISTARSTVO ZA NAUKU I KULTURU

BEOGRAD

Globus Verlag u Beču pripremio je ranije štampanje Andrićevih knjiga „Na Drini ćuprija“. Ovu name-ru, preduzeće je u prvom redu iz političkih motiva napustilo, i ako je delo već dobro prevedeno na nemački. Neka preduzeća, a naročito Luckaman Verlag, interesuju se za štampanje ove knjige, samo se boje finansij-skog rizika. Prema njihovim predlozima, oni bi bili spremni da štampaju knjigu, ukoliko bismo mi preuzeli obavezu, da otkupimo izvestan broj primeraka. Prema mišljenju preduzeća, trebalo bi otkupiti 1000 primera-ka, ali smo ubeđeni, da bi se oni zadovoljili i sa 500 primeraka. Molimo vas za mišljenje vaše o tom predlogu.

Smrt fašizmu – Sloboda narodu !

Politički prestavnik
AJ;316-74

Opunomoćeni ministar
Viktor Repić

ZAPISNIK SA SAVETOVANJA O IZDAVAČKOJ DELATNOSTI

Puniša Perović: Mi smo dobili planove koji se odnose na

5 godina, razmatrali smo ih i stekli sliku o radu izdavačkih preduzeća. Ja ću izneti neke momente kojima se rukovoditi u budućem radu. Prvo: marksistička literatura izdaje se obilno, treba je prepustiti partiskim preduzećima. Kultura uglavnom treba da izdaje dela Marksa, Engelsa i Lenjina, dok bi od nje otpala beletristika koju bi izdavala ostala preduzeća. Dosta se sporo ide sa izdavanjem dela Marksa, Engelsa i Lenjina, treba da se ubrza izdavanje ovih dela. Dalje kultura treba da izdaje materijale koji su u vezi sa osnovnom marksističkom literaturom na pr.dela klasične filozofije, ekonomiste, izvesna književno-kritična dela i sl. Plan je uglavnom dobro postavljen. Razne popularizacije iz oblasti marksističko-lenjinističke filozofije ne treba izdavati, jer su one često štetne, naše kadrove treba upućivati na klasična dela Marksa, Engelsa i Lenjina.

Što se tiče beletristike nije bilo sistema u planovima, površno su uzimana dela koja su već prevedena. Treba nastojati da se prevodi ono što je najbolje u svetskoj književnosti, da se sistematski ispituje šta je najbolje u svetskoj književnosti. Sovjetska dela su skoro sva natrunjena revizionizmom koji štetno deluje i treba biti obazriv kod prevođenja, a pored toga su i kvalitetna slaba, zbog toga treba kritičkije prići izdavanju ovih dela. Treba obustaviti štampanje svih sovjetskih dela osim Solohova, Leonova. Takođe i druge pisce iz informbirovskih zemalja treba izbaciti iz planova, kao i pisce iz kapitalističkih zemalja koji su pristalice IB i kao takvi napadaju našu zemlju. Zatim treba prestati sa ruskim predgovorima. Na pr. uz knjigu "1001 noć" je ruski predgovor, treba izdavati dela sa našim predgovorima ili bez predgovora. Zatim reakcionarne i dekadentne pisce takođe treba izbaciti iz planova, i da se od savremenih pisaca ostave u programima samo oni čija su dela poznata kao dobra. Zatim uzimaju se dela samo iz pojedinih književnosti kao na primer iz ruske i francuske književnosti, dok se druge zapostavljaju kao na primer nemačka (Gete, Šiler, Hajne, Lesing) italijanska, španska, portugalska, američka i dr. Književnost aziskih naroda se uopšte ne prevodi. Ograničeni smo samo na zapadnoevropsku književnost.

Filozofija i ekonomija: treba se orijentisati na buržoaske pozitiviste, francuske materijaliste, engleske i nemačke ekonomiste.

Ta dela će uglavnom izdavati „Kultura“. U planovima iz Hrvatske je predviđeno i izdavanje filozofa starog veka. Fond svetske filozofije treba da bude zastupljen sa najboljim kapitalnim filozofskim delima. Ne davati prioritet u planovima biografijama pojedinih filozofa, već davati izvorna dela. Filozofiju treba izdavati počev od antičke pa do danas.

U programima se vrlo malo pažnje poklanja istoriji, memoarima, kulturnoj istoriji, biografijama, monografijama i sl. delima. Biće potrebno da se preduzeća pozabave tim pitanjima, da se izdaju istorije pojedinih naroda, naročito istočnih naroda. Mogu se prevoditi istorije buržoaskih pozitivista. Takođe treba da bude zastupljena i istorija umetnosti (naša kulturna istorija) vrlo je malo zastupljena u planovima). Iz književne kritike takođe ništa nije uneto a mogu se izdavati na primer kritike Vuka, Ruvarca, Nedića i dr. Ima i drugih nedostataka u programima, navode se pisci bez dela, ili pak dela bez pisaca a ima i pogrešnih imena kod pisaca. Ima slučajeva da se izdaju lošija dela nekog pisca a bolja se ne izdaju, a ima mnogo i dupliranja. Naši savremeni pisci su zastupljeni u svim planovima osim Jovana Popovića. To bi bile opšte napomene o nedostacima u planovima.

Kod jugoslovenske književnosti planovi su površni, nesistematski i aljkavi. Uski su. Nema šireg plana da u celini obuhvati jugoslovensku literaturu. Ima dosta starih pisaca koji uopšte nisu obuhvaćeni planom.

U pogledu tiraža se takođe prave greške, često puta se pogrešno oceni koliko treba da se štampa, te se neke knjige rasprodaju za par dana, dok druge leže neprodane. Boljim delima treba dati veći tiraž. Dobra dela se daju u malom tiražu, a mnogo se izdaju slabe stvari. Dobrim delima treba dati veći tiraž, a obustaviti štampanje slabih dela.

NOPOK treba da izdaje isključivo literaturu za omladinu, zanimljivu, avanturističku, dok dela opšteg značaja treba da prepusti ostalim preduzećima. Mogu da izdaju zbornike pisaca i antologije koje treba da služe kao dopuna školskog programa.

Literaturu za decu treba da izdaju velika preduzeća (sa posebnim redakcijama) a mogu i samostalna preduzeća, treba da se izdaje stvarno dobra literatura.

Sindikalna preduzeća treba da izdaju uža dela, u vezi sa sindikalnim pokretom, priručnike za stručno usavršavanje i sl. Ne treba da izdaju beletristiku.

Treba da postoji koordinacija između pojedinih preduzeća, da se ne bi duplirala dela. Osnovno je pravilno raspodeliti snage, ne uzimati dela koja su problematične vrednosti i da budu zastupljene kulturne tekovine svih naroda i izdavati sva klasična i najbolja stara dela.

Milovan Đilas: Ne sprovodi se linija Partije u izdavačkim preduzećima nego se radi protiv nje. Naš zadatak: treba izdati sve što je od vrednosti i u stranoj i domaćoj literaturi. Tu je suština. Skretanje je protiv linije kulturnog preobražaja. Treba uzimati dobru literaturu iz celog sveta. Ne treba uzimati loša dela ni iz zapadne, ni iz sovjetske literature. Izdavati literaturu prema publici, onu koju čitalac čuva a ne baca posle čitanja. Direktori izdavačkih preduzeća Treba da paze, jer je velika njihova kulturna i istoriska misija za naš kulturni preobražaj. Ne mora samo „Kultura“ da izdaje filozofska dela, mogu i druga preduzeća. Za prevod Tacita i sl. Nije potreban nikakva marksista, pogotovu što su za dela sva prevedena dobro na nemački. Ne treba izdavati sabrana dela, već izabrana (izdavati samo dobra dela pojedinih pisaca). Treba praviti dugoročne planove. Ne treba ići linijom propagande, agitacije i aktuelnosti, nego linijom kulturnog preobražaja, to je suština stvari. Prelom nije napravljen. O istim stvarima se i prošle godine diskutovalo. Dosadašnja linija izdavanja sve što je rusko bez obzira na kvalitet je linija vazalne zemlje. O Kini, Japanu i Indiji treba izdati istorije, iako su buržoaske. Istoriju starih istočnih carstava sa ruskog treba prevesti i izdati. Liniju uzeti dokle je naša zemlja dosegla. Treba izvršiti istorisku kulturnu misiju. Kod naših savremenih pisaca biti širok izdavati sve. Biblioteke mladih pisaca treba ukinuti. Nema mladih i starih pisaca, već dobrih i loših, na mladost ne treba odbijati ništa. Časopis „Mladost“ treba da ostane kao vežbanka za omladinu. Ti omladinski časopisi treba da su republičkog karaktera. Treba se osloboditi stihije i pritiska prevodilaca, književnika i držati se plana.

Dragi Milenković: plan „Kulture“ iz Beograda je prečišćen od ostale literature., dok je u ostalim planovima ostala mešavina. Predgovori ne kontrolisani i u „Kulturi“. Komentare primamo nekritički. Upotreba predgovora klasika za pojedina dela, pogrešno je i to obustaviti. U izboru dela davati knjige koje su vezane za liniju Partije u određenim uslovima. Partiska preduzeća treba da sarađuju – praksa je da svako štampa za sebe, samo se pošalju knjige koje su štampane. Treba razbiti granicu i razviti širu saradnju. U tom pogledu će udruženje izdavača igrati veliku ulogu. „Kultura“ će završiti izdavanje Maksima Gorkog, i više ništa neće izdavati iz beletristike. Ima previše izdavačkih preduzeća, po mom mišljenju trebalo bi neka fuzionisati i stvoriti velika, čvrsta preduzeća sa solidnim kadrom. Po pitanju knjiženo-kritičkih studija pošli smo i uzimali sve ruske stvari dok ostale nismo. Hteli smo vaspitati naše ljude na delima jedne zemlje što je pogrešno.

Zina: "Kultura" da održi sastanak sa partiskim preduzećima po pitanju programa. Programi su pravljene od onog što je dostupno. Originalna dela im ne dostaju. Štamparije su im preopterećene. Nejasno joj zašto treba izbaciti beletristiku iz programa partiskih preduzeća, ne oduzima im radnu snagu.

Tkalec: Opasnost je što se klasici marksizma-lenjinizma prevode sa ruskog a ne sa originala nemačkog, engleskog. Prevođenje beletristike sa ruskog je kulturna sramota.

Finci: Zadatak perspektivnih planova - prevesti svu klasičnu literaturu. Mi moramo imati sve prevedeno na naš jezik. Preduzeća da skupe širi krug ljudi za pojedine književnosti i da izaberu šta im treba. U izboru ide se linijom manjeg otpora, čitav niz klasičnih dela ni uzeto. Mnogi veliki i značajni pisci nisu uopšte u planovima zastupljeni. Literaturu između dva rata - ozbiljnu realističku literaturu treba uzeti. Treba štampati i savremena dela. Neka dela starije domaće literature uopšte nisu predviđena kao dela Voj. Ilića, Vukićevića i dr. Putopise Isidore Sekulić bi trebalo izdavati - to su najbolji putopisi u našoj književnosti.

Klopčić: Izdavati knjige o umetnosti i slikarstvu sa reprodukcijama. Od muzičkih dela štampaju se slabe stvari i od manjeg značaja. Treba jedna štamparija za note za celu zemlju. Tiraži slovenačkih knjiga su mali zbog hartije a treba im dosta knjiga, naročito za Istru i Korušku. Poezije imaju vrlo malo, prevedeno, dok proze imaju. Iduće godine će biti 400 godina od prve slovenačke knjige.

Zoran Jovanović: Naša su preduzeća radila ne koordinirano nije bilo utvrđenog sistema. imamo situaciju da omladinska izdavačka preduzeća preuzimaju sve zadatke. Ne treba da pojedina preduzeća imaju mo-

nopol za izdavanje nekih dela. Zadatak izdavačkih preduzeća je da na osnovu primedbi prerade planove. Treba preko štampe diskutovati po pitanju izdavačke delatnosti. Treba nastojati da se deci da odgovarajuća literatura. Treba pratiti stranu literaturu. Treba obratiti pažnju i na slab kvalitet rada.

Boško Petrović: Srediti izdavačke planove. Oni su bili sputavani. Treba da se napravi plan dela koja treba prevoditi i onda podeli preduzećima. Potrebno je ponavljati izdavanje dobrih dela.

Jurković: Ima dupliranja dela u Beogradu i Zagrebu i ponovo se prevode.

Deleon: Sindikalna preduzeća treba iz planova da izbace sve što nije stručno, ne treba da izdaju beletristiku, već dela iz istorije radničkog pokreta.

Pešić: NOPOK će izdavati literaturu za školsku omladinu, za seosku omladinu kao i dečiju literaturu.

Zaga Stoilović: NOPOK treba da se reformira, kao savezno preduzeće, treba da postoje republička preduzeća, ali ne omladinska već državna, ali da literaturu koju su do sada izdavali izmene i da izdaju literaturu za omladinu – kao dopunski program za škole (antologije, zbornici). Treba izdavati zanimljivu, zabavnu literaturu. Svako preduzeće mora da ima svoj karakter i zbog kadrova, jer nema toliko da sva preduzeća okupljaju sve kadrove. Zbog toga je i „Kultura“ izbacila beletristiku. Mnoga preduzeća dupliraju pojedina dela. Dečija literatura je bila prepuštena omladinskim preduzećima bez kontrole agitpropa, sada se nešto popravilo. Planove za dečiju literaturu treba da razmotre agitropi sa Savetima pionira. U našoj savremenoj literaturi su najslabija baš dela za decu. Treba da se pokrene kritika dečijih knjiga. Stariji pisci pišu za decu slabo. Sada se prvi put prišlo planovima izdavanja slikovnica, što je vrlo važno. Kada se radi o izboru motiva treba biti strožiji. Slikari se prema slikovnicama nemarno odnose, treba tražiti da crtaju bolje. Stručna literatura, se takođe mnogo štampa i ide bez kontrole agitpropa – tu najviše probija slaba literatura, treba tome stati na put.

Bosna: Spajaju preduzeća da bi dobili jedno veliko preduzeće. Formiraće se komisija za planove. Bilo bi bolje da se povisi tiraž nekih izdanja u Beogradu i Zagrebu da se ne bi moralo duplirati. Štamparije ne mogu da zadovolje potrebe.

„Kultura“ Makedonija: Plan je pravljen na osnovu plana „Kulture“ iz Beograda i Zagreba. Predviđeni su klasici kao i savremeni pisci. Teško dolaze do originalnih izdanja. Jugoslovenska knjiga ne nabavlja i ne mogu da prate stranu literaturu.

„Prosveta“: Treba dobra dela štampati u većem tiražu, jer se rasprodaju u toku jednog dana.

Dojčilo Mitrović: Naša izdavačka preduzeća su podigla nivo opreme knjiga, zbog toga je moguće i dela ostalih preduzeća davati za inostranstvo.

Puniša Perović: Sastanka je bio koristan i diskusija će poslužiti za dalji rad. Drug Đilas je dao liniju naše Partije da u kratkom periodu ostvarimo kulturnu misiju. Za dela savremene literature treba biti strog i kritičan i izdavati staru oprobano i dobru literaturu. Mora postojati saradnja između preduzeća i moraju se usklađivati planovi. Potrebna saradnja i dogovor preduzeća za dečiju literaturu. Treba organizovati savetovanja preduzeća istih grana. Preduzeća da naprave dugoročne planove da dobiju jednu celinu. Iz diskusije se vidi da planovi nisu zadovoljili i da treba da se izvrši revizija tih planova. Privući najbolje snage za stvaranje tih planova, i da budu gotovi do kraja ove godine, otprilike za 2-3 meseca.

AJ;507-VIII,II/4-d-(1-27)(K-24)

479 ЦК КПЈ, УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ, БЕОГРАД

[...] ⁹³ Tu se postavilo pitanje depolitizacije književnika. Ima dobrih stavova, no te konstatacije treba da posluže za borbu protiv druge grupe. Oskar – „Svi smo mi revolucija“. Modernisti – „Svi smo mi režim“, pod time se vodi jedna uporna ideološka borba.

Tu je pitanje i da li ovaj modernizam ugrožava danas nešto i nekoga ili realizam ugrožava. I na jednoj i na drugoj strani ima nezdrave situacije. Stav je da se među njima razlika svodi na estetska pitanja. Redakcij-

⁹³ У оригиналу недостају стране 1-7.

ski, mi vučemo jednu predratnu grupu ljudi koja danas vrši uticaj na mlađe ljude (Vinaver, Matić, Crnjanski, Ujević, Vučo itd., Rastko Petrović). Ova se grupa raslojila.

Ljudi koji su se oko ove grupe formirali u pogledu formiranja estetskih pogleda mladih ljudi (to su M. Ristić i Davičo). To delovanje dovelo je do raslojavanja kod mladih pisaca.

Jedan deo je ostupio od svoga stvaralaštva 45-50 godine, ali su pošli na traženje uzora. Uzori su im Crnjanski, Dis, Drainac.

Jedna grupa kopira Jesenjina. Jedna manja grupa francuski modernizam. V.Popa, jedna englesku modernu. U stvaralaštvu ima stavova, danas je zadatak čeprkanje po potsvjesti, to je glavno.

Ljudi koji sarađuju oko časopisa su vrlo šaroliko društvo – sinovi razvlašćene buržoazije – bivših četnika – neka grupa omladinaca prevaspitavanih u „Smederevskoj Palanci“ – nisu učestvovali u Revoluciji, kod njih bilo i nije slučajno što čeprkaju po podsvesti. Kod savremenika ima i bivših Informbirovaca.

Osnovna zamerka je da se u diskusijama koje se vode nema konkretnog osvetljavanja, analize konkretnog, pojedinih napisa sa marksističkog stanovišta.

Naprimera na području tumačenja estetike – M. Ristić Protić.

Njihov stav je „o potpunoj nevinosti apstraktne umetnosti“.

U vezi sa modernim slikarstvom tvrde da su oblici i boje ono što je bitno, svemoguće, a sadržina ih se ne tiče. Lome se oko shvatljivosti i neshvatljivosti umetnosti.

Objašnjenje za zamorenost i sumornost kod mladih tumače poslednjim ratom.

Sveta Lukić - govori o očevima i deci. "Našli smo se na ledini koju treba krčiti - sinovi su slični očevima, ovi zamoreni a sinovi smušeni"•

Članak o jasnosti i razumljivosti svodi na kategorije tj.teorija, daje im svima ravnopravnost. Napominje da je sociološka teorija - kritika - dogmatska u suštini.

Samoa osnovna za stvaranje umetnika (odvajanje). Motive za stvaranje izbacuje van estatike. U estetskim ogledima i kod M.Ristića i njega itd., zaboravlja da je to bio deo filozofije uvek.

Kod Ristića u njegovim ogledima on je idealista a u filozofskim pogledima i racionalista, on skače iz krajnosti u krajnost. Njegovo o "modernizmu", zatim o dužnostima pesnika- "Turpituda" vrhunac njegovog shvatanja o ulozi književnika. "Književne novine" u napisu o modernoj poeziji" o današnjoj omladini, pošto je ona bez ostatka buržoaske svesti, zbog toga je ona modernistička. Isto to ulagivanje imamo kod Daviča. Zatim u članku o Disu - kritika drugova iz Čačanskog komiteta - izrugivanje intelektualnom nivou članova komiteta i drugova iz Čačka koji žive u Beogradu.

Članak Miodraga Petrovića o stanju u Nišu. Miodrag Popović - vaskrsavanje kalke. O Domanoviću - oni su preteče onoga što mi danas stvaramo.

Zadatak komunista bio bi da na ovim stavovima vode principijelnu borbu a ne na neprijateljskim. U - vezi s time je stanje na katedrama književnosti i profesora književnosti. Da ne bi pogrešili zaustavljaju se na - polovini 19 veka - tako se vaspitavaju novi profesori. Udžbenici iz istorije književnosti, ostali su na Skerliću i drugima.

Na sastancima nastavnika književnosti je samo nemoć i kukanje, a omladina vrši pritisak da joj se objasne problemi današnje literature, no oni nisu u stanju.

Savremeni estetski ogledi ne doprinose otklanjanju zablude. Ljudi koji pišu više se orijentišu na individualnu informaciju nego na ozbiljan doprinos rasčišćavanju ovih pitanja. Kritika - shvatanje da ih treba pustiti, današnje stvaranje ne kritikovati.

Zatim da se ti suprotni pogledi mogu u miru bez borbe razvijati.

U vezi sa marksističkim shvatanjem smatraju da marksisti treba da budu bez zuba, civilizovani, da ne vode borbu.

Upogledu formi smatraju, da sve stare forme treba negirati, nove treba davati (Davičo).

O pitanju da li književnik može stvarati bez veze sa vemenom u kome živi, smatraju vrlo široko se može.

Zatim pojam realizma i modernizma doveden je do apsurd.

To su ta pitanja koja bi trebalo u vezi sa stanjem među književnicima na duži period rasčišćavati.

Nema grupe koja se iznad toga izdigla. Krleža se samo akademski meša.

Osnovni problem što se u analizi tih ostvarenja ne polazi od konkretnog nego je u većini podloga lična.

U analizi književnih ostvarenja, vode diskusiju o apstraktnom itd. ali ne uzima nijednu pesmu pa da je analiziraju.

Trka za slikanjem iznakaženih ljudi patoloških, tu je najnoviji šlager, to je poplava koja se raširila da se slikaju iznakaženi ljudi, patološki tipovi.

U osnovi su to idejna razmimoilaženja a u toj borbi oni polaze sa stanovišta lične netrpeljivosti.

Petar Stambolić: Neke stvari treba izdvojiti. Po ovim estetskim pitanjima oni imaju nepravilne stavove. U razgovoru sa njima ići na konkretne stvari od jednog do drugog konkretnog stava.

Zvati Daviča, Isakovića, neke od tih ljudi, videti šta će oni da kažu na ovu kritiku. Možda oformiti to u formi nekog članka.

Kod ove druge grupe nikako ne stati na ono na šta nas oni vuku naprimer „Savremenik“, traži da iza njega stane neko političko rukovodstvo. Da nema principijelnosti vidi se po tome što ljudi u njima šetaju od jedne redakcije do druge.

Konkretan put odavde bi bio da se razgovara sa grupom modernista, i posle kada se ti razgovori obave onda ići na zajedničke stavove.

Moma smatra da je zabrinjavajuće što mi ne reagujemo politički na razne stavove reakcionarne, štetne, antisocijalističke, nas se ne tiče modernizam, realizam.

Pera – negde su se poljuljala svaka moralna gledanja. Radičević ode u Vojvodinu i istera nastavnicu iz razreda i počne da razgovara sa đacima o pornografskim stvarima. Oni su ga isterali iz društva književnika, a - onda ga štampaju.

Ako bi se to ovde razmrsilo u Beogradu, koristilo bi u čitavoj zemlji.

Puniša Perović: U našoj stvarnosti su se oformila dva ideološka tabora. Oni u suštini postoje, njihova je osnova ideološka i politička orijentacija.

Ova grupa modernista ima prilično maha i uticaja na formiranje javnog mnjenja. U grupi, i ako ima - među njima razlike su Ristić i Davičo, oko sebe okupljaju mlade ljude.

Na drugoj strani ima grupa koja nije tako idejno uobličena, ona je okupljena oko „Savremenika“, ona je više vezana za našu stvarnost, no kod njih ima tendencije za monopolom. Ali nemamo marksističkih književnih kadrova koje bi mi pomagali. To nam je potrebno imati takav kadar ljudi. Njih ne treba izjednačavati.

Postavlja pitanje da li se pomažu i ovi drugi. Nije za to da se Partija stavi iza jednih ili drugih ali da se više daje podrške, bližeg kontakta da imamo sa tim nama bliskim elementima među njima.

Smatra da su „Književne novine“ dosta ideološki sumnjive, da se „Delo“ i „Književnost“ ne razlikuju, književna rubrika „Nina“ tu su ljudi takođe sumnjivi. Naprimer, Boris Mijailović, antimarksista, izdavačka preduzeća šta forsiraju, imaju velike materijalne mogućnosti za svoj rad. Oni se danas bore za omladinu, za - radio, štampu itd.

Apstrahujući forme i estetske tendencije, povlači se linija izbegavanja socijalističke problematike, izbegavanje svega iz naše stvarnosti.

One koje se smatraju komunistima književnicima, sa njima treba rasčistiti. Naprimer Davičo u „Delu“ o „ocevima i deci“ – on je komunist.

I te forme nisu baš tako nevine i slučajne stvari. No u to da ne diramo.

Ekskluzivizam koji postoji kod njih nije slučajan. Oni imaju društvene pozicije i kod radio i kod izdavačkih preduzeća i daju ton, a ova grupa progresivna je nemoćna.

Pogrešno je što oni postavljaju na svojim partiskim sastancima ideološke diskusije, oni to treba da - rade javno.

Bilo se malo odviše izdašno u pogledu materijalne pomoći tih grupa.

Predlaže ukidanje li „Dela“ ili „Književnosti“.

Više posvetiti pažnju okupljanju kadrova.

Moma Marković: Ne slaže se da postoje dve izdiferencirane političke i ideološke grupe. One se tako prepliću da ih se ne može strogo odvojiti.

Postoje tu više grupa, no mi moramo okupiti pozitivne snage bez obzira gde se one nalaze, i njih mobilisati, pomoći im da oni povedu borbu, i ne samo njih mobilisati, nego da se naši politički ljudi angažuju principijelno na pisanju članaka, rasčišćavanju.

Milentije Popović: Smatra da mi moramo sa ljudima koji su nama najbliži da razgovaramo, oni su se - izgubili, nemoćni.

Mi treba organizovano da damo veću podršku ljudima koji stoje na pravilnijim pozicijama, kako to - nezna, zatim da se mlađim ljudima da pomoć, možda da ih se okupi oko nekog časopisa. Sposobni ljudi koji su bliže nama, njima treba dati pomoć. Verovatno se može postaviti komunistima u nekom časopisu: slušajte ili uredite vaš časopis da ne objavljuje neprijateljske stvari ili ne smete da izlazite, ne dozvoliti antimarksističke stvari.

Veljko Vlahović: Komunisti i iz jedne i druge grupe tim svojim jalovim diskusijama omogućavaju vršljanje tim raznim antisocijalističkim rdama koji se tu okupljaju i lepe.

Hasan Brkić: U pogledu metoda smatra da razgovori neće mnogo pomoći i doprineti da se to rasčisti. Smatra da treba videti: da li da samo književni časopisi reaguju i da se bore protivu tih antisocijalističkih tendencija ili da se time bave i drugi neknjiževni časopisi?

Drugo, dobro bi bilo da se pođe od konkretnih stvari poći na razgovore sa pojedinim redakcijama, polazeći od konkretne analize konkretnih njihovih članaka.

Moma predlažeda se pozove jedna grupa ljudi iz raznih časopisa i da se iznese jedna analiza ovde na - Komisiji, da se sa njima diskutuje. Da to bude prvi pokušaj da izvlačimo ljude koji pozitivno misle i da im - pomognemo, da se ovde na jednoj visini sa njima diskutuje, da ih se skupi.

Zatim posle i sa pojedinim redakcijama, onda uključivati i razgovore sa pojedincima.

Pera smatra da bi razgovor sa redakcijama bio priprema za razgovor sa grupom, jer bi se tu prikupili - podaci.

Zaključak, da se organizuje slobodna diskusija sa našim problemima.

Sastanak za 20 januar.

- Zaključak po pitanju Ćosića, Stupica, reći im da se dalje pripreme i naprave razrađen elaborat.

- „Vetrenjača“ – Kultura misli da ima tu dosta tendencije. Da to Puniša pripremi za sastanak.

- Reći Draži i Tepavcu da pitaju Mila Vitorovića za komad u Beogradskom pozorištu, da se skine sa - repertoara.

AJ;507-VIII,II/2-b-(1-84)(K-4)

480 МИЛАН БАРТОШ, САВЕТНИК МИП ФНРЈ – КАБИНЕТУ ПРЕДСЕДНИКА МИНИСТАРСКОГ САВЕТА ФНРЈ

UVOZ VERSKIH KNJIGA

Predsednik Komisije za verska pitanja drug Mirko Ćuković izneo je sledeći problem:

U poslednje vreme iz inostranstva stižu u vidu poklona verskim organizacijama veće pošiljke verskih knjiga među ostalim i na našem jezicima a namenjenih uglavnom za širenje u masama. Postavlja se pitanje da li smo dužni da dozvolimo nesmetan uvoz takvih knjiga ili možemo, bez izričite zabrane, na neki način otežati uvoz.

Pravni savet je proučen ovo pitanje pa je mišljenja:

Politički bi bilo neoportuno frontalno ustati protiv dozvole uvoza verskih knjiga, međutim politička šteta od te literature je očigledna i ona u stvari je namenjena kočenju progressa i okuraživanju reakcionarnih krugova. Stoga je nužno obazrivo prići ovom problemu i tražiti pravne težiце uvoza.

Najpogodniji način otežavanja uvoza ovog materijala bi bio opterećenje carinama sveg uvoznog materijala štampanog na jednom od jezika jugoslovenskih naroda. Međutim, sporazum o uvozu predmeta vaspitnog, naučnog i kulturnog karaktera donekle onemogućuje carinjenje knjiga.

Ovaj Sporazum zaključen pod okriljem UNESCO-a nije stupio na snagu već će stupiti na snagu kad ga ratifikuje ili mu pristupi deset država. Dosad ga je ratifikovala ili mu pristupilo svega deset država (Tajland, Egipat, Kanbodža, Jugoslavija, Švedska, Cejlon, Pakistan, Laos, i Maroko). Do njegovog stupanja na snagu mi možemo uvoz svih knjiga štampanih na našim jezicima opteretiti skoro prohibitivnim carinama i tu meru pravdati zaštitom naših producenata.

Međutim, potrebno je da samo još jedna država ratifikuje ili pristupi ovom sporazumu da bi on stupio na snagu. Potpisale su sporazum, pa se prema tome može očekivati i njihova ratifikacija, 23 države, među kojima i Engleska (verovatno najveći izvoznik verskih knjiga). Kad bude sporazum stupio na snagu carine će se moći primenjivati samo na knjige proizvedene u zemljama koje nisu članovi Sporazuma (koje ga nisu ratifikovale ili mu pristupile). Prema tome moći će se naplaćivati carina na knjige štampane u Engleskoj sve dok Engleska ne ratifikuje Sporazum. Od momenta engleske ratifikacije na knjige štampane u Engleskoj, kao i knjige štampane u ostalim zemljama – članovima Sporazuma, moći će se naplaćivati samo one takse koje se naplaćuju i na domaće proizvode slične prirode, kao i razne manipulativne takse (pod uslovom da ne predstavljaju indirektnu zaštitu domaćih proizvoda niti indirektnu carinu).

Šta se tiče SAD, one imaju prava da pristupe Sporazumu pod jednom rezervom koja bi dozvoljavala propisivanje carine u cilju zaštite domaćih proizvoda. Ako SAD potpišu Sporazum pod ovom rezervom, sve ostale zemlje – članovi Sporazuma mogu tu rezervu primenjivati prema SAD, kao i SAD prema njima. Međutim, SAD mogu na osnovu Ugovora o privrednoj saradnji između SAD i FNRJ tražiti bilo sada bilo posle potpisivanje Sporazuma, da se knjige koje se šalju kao poklon, oslobode carine kao i svi ostali poklon paketi (SAD nisu dosad tražile ovo oslobođenje ni za ostale poklon pakete, sem CARE-ovih paketa, pa ima malo izgleda da bi i za ovu vrstu poklona tražila oslobođenje od carine).

Prema izloženom postoje sledeće mogućnosti:

1. Pre stupanja Sporazuma na snagu – opteretiti carinom sve uvozne knjige štampane na jednom od jezika jugoslovenskih naroda.

Po usmenom obaveštenju koje je telefonom dao Glavnom pravnom savetniku drug Upravnik carine FNRJ u našoj carinskoj tarifi nema stavke o plaćanju carina na štampane stvari. Ali ima zakonske mogućnosti da se bez izmene tarifa carina naplaćuje. Tarifa ima stav „ostala roba“. Bilo bi dovoljno jedno rešenje Ministra finansija FNRJ da se objasni „da knjige štampane u inostranstvu na jezicima naroda Jugoslavije dolaze pod udar stavke „ostala roba“.

2. Po stupanju Sporazuma na snagu zadržati gornje carine za sve knjige štampane na našim jezicima ma u kojoj zemlji koja nije član Sporazuma. Što se tiče zemalja – članova Sporazuma, takse kojim bi se smela opteretiti knjiga njihove produkcije, ni u kom slučaju nisu takve prirode da bi mogle predstavljati smetnju za uvoz. Ali mogle bi se naplaćivati visoka manipulativna taksa.

3. Što se tiče SAD, postoji mogućnost primene carina sve dok ne pristupi Konvenciji, naravno ukoliko ne traži oslobođenje od carina za poklone.

Ako pristupe pod rezervom na koju imaju pravo situacija je kao i u prednjem stavu.

Ako pristupe bez rezerve, situacija je kao ma sa kojom državom – članicom, tj. neće se moći primenjivati carine, već ono izloženo pod 2.

Dostavljeno.

Kabinetu druga Maršala

Drugu Vlahoviću, Matesu, Mićunoviću,

Crnobrnji, Ivićeviću, Ćukoviću (Verska komisija Vlade FNRJ),

A. Jelić

Glavni pravni savetnik

Ambasador

Dr. Milan Bartoš

481 МИЛОВАН БИЛАС, СЕКРЕТАР ЦК КПЈ

[Београд, 1952]

**POLOŽAJ KNJIŽEVNIKA U NAŠEM DRUŠTVU I
STANJE DOMAĆE SAVREMENE KNJIGE**

Drugovi i drugarice,

Neću reći ništa novo ako konstatujem da se položaj književnika u našem društvu znatno popravio u poređenju sa njegovim položajem u godinama pre rata. Ma da je ta činjenica svima nama dobro poznata, mislim da će biti korisno da kroz prizmu kratke paralele iznesem argumente i dokaze koji idu u prilog ovom tvđenju, jer ne želim da ostanem pri jednoj, iako tačnoj, ipak, konačno, samo goljoj konstataciji.

Ako bismo se zapitali šta se može uzeti kao osnovno obeležje, kao glavna karakteristika predoslobodilačkog položaja našeg književnika u društvu, neminovno se nameće odgovor da naša književnost pre rata nije uživala onu moralnu i materijalnu podršku vladajućih faktora koja bi književnicima osigurala osećanje stalnosti i bezbednosti jedne zaista priznate i drage profesije, a kod čitalačke publike stvorila uverenje da su naši najbolji i najlepši proizvodi duha dopri do nje i postali joj pristupačni makar i u uskim granicama želja i potreba. U nerazumevanju, nehajnosti i neprijateljskom stavu predratnog državnog aparata prema dobroj književnosti, u tim pojavama koje su najboljem slučaju značile prepuštanje sudbine književnika i knjige privatnim izdavačima (a često to znači u kapitalističkom poretku mislim da nije potrebno naročito isticati) leže, uglavnom, svi uzroci lošeg položaja našeg književnika u društvu i nepovoljnog stanja tadašnje savremene knjige. Na izdavačku predusretljivost i naklonost mogli su pre Oslobođenja da računaju samo oni književnici čija su dela osiguravala izdavačima vrlo visoke zarade. Takvih književnika nije bilo više od petnaest u celoj zemlji, dok je ogromna većina ostalih književnika stvaralaca bila u položaju da smatra za izuzetnu sreću ako bi se ovaj ili onaj izdavač privleo da štampa zbirku pesama, pripovedaka, eseja, kritika, roman ili dramu. Bilo bi, međutim, pogrešno iz te činjenice izvući zaključak da su se pre rata štampala samo izuzetno dobra književna dela, ili dela koja su kod čitalačke publike nailazila na izuzetno velike odziv. Naprotiv. U globalnom broju predratnih izdanja iz oblasti domaće lepe književnosti i književne kritike- broju koji je, kao što ćemo docnije videti, mali ako se za isti vremenski period uporedi sa globalnim brojem posleratnih izdanja znatno mesto zauzimaju dela koja su po kvalitetu ispod prosečnog. Na književnom tržištu pojavila su se onda i takva dela (mislim tako slaba dela) koja se danas ne mogu videti u izlozima. Ta pojava nalazi svoje objašnjenje jednim delom u tome što su mnogi izdavači (a među njima je prednjačio Geca Kon) štampanje pojedinih knjiga smatrali nekom vrstom mita ili bakšiša piscima koji su zauzimali razna uticajna mesta u državnom aparatu i od kojih je manje-više zavisilo da li će izdavač dobiti vrlo unosni državni izdavački posao. Najčešće su se po tom sistemu štampale zbirke pesama i pripovedaka, čiji su pisci, za svoje književno krštenje ili svoju dalju literarni afirmaciju, mogli da budu zahvalni jedino sekretarskom, referentskom ili načelničkom položaju koji su zauzimali u ministarstvima, a naravno, pre svega, svom ličnom „moralu“. Mislim da je očigledno kakav se kvalitet mogao očekivati u uslovima takve izdavačke politike. Još većem srozavanju kvaliteta naše predratne književnosti doprinosila su takozvana piščeva izdanja. Sem vrlo retkih izuzetaka, knjige štampane u sopstvenim izdanjima pisaca, koje su kao poplava prodirale u knjižare predratne Jugoslavije, nisu bile ništa drugo do plodovi egzibicije imućnih netalenata, ili mostovi za naj banalniju karijeru.

Danas je situacija sasvim drugačija. Svima delima, iz oblasti proze i poezije, kojima se može priznati književna vrednost osigurano je izdavanje. Moglo bi se čak reći da se u tom pogledu išlo katkad isuviše brzo, možda isuviše široko, tako da se događalo, u plemenitoj težnji stimuliranja književne delatnosti, a naročito u zamahu podržavanja početničkih talenata, da su se štampala i takva dela za koja je, po mom mišljenju, trebalo sačekati veće kvalitativno sazrevanje. To naročito važi za zbirke pesama. Jasno je, prema tome, da ne može biti ni govora o nekakvoj neizvesnosti u kojoj bi se danas naši književnici nalazili pred problemom da li će i gde će za svoja dela naći izdavača. Književnike socijalističke Jugoslavije stoga ne obuzima osećanje nesigurnosti i slučajnosti poziva koji obavljaju, toliko karakteristično za našu predratnu epohu, a ne manje i danas, za zemlje Informbiroa, a i mnogo na Zapadu, osećanje koje u krajnjoj liniji dovodi u pitanje i samu književnost kao pro-

fesiju. S druge strane, a za razliku od stanja koje je vladalo pre rata, čitalačka publika može da bude mirna da joj se danas nudi ono, što, u najviše mogućem kvalitativnom stepenu, a i u proseku, zaista predstavlja našu savremenu domaću knjigu.

Prema Prilogu Jugoslovenskoj bibliografiji za 1938 godinu, štampano je te godine u celoj Jugoslaviji 191 delo od domaćih pisaca iz oblasti beletristike i književne kritike. U taj broj uračunata je i dečija literatura. Od Oslobođenja do danas štampano je kod nas od domaćih pisaca, iz iste oblasti, ali bez dečije literature, oko 2.400 dela. Ako se kao normalan posleratni period za ocenjivanje izdavačke delatnosti uzmu poslednjih sedam godina, izlazi da je kod nas prosečno štampano blizu 350 književnih dela godišnje, a to znači, svake godine prosečno blizu 70% više nego u 1938 godini, koja se, u odnosu na druge predratne godine, može smatrati jednom od najnormalnijih. Međutim, ritam štampanja u našoj zemlji rastao je iz godine u godinu, tako da je broj štampanih književnih dela u 1951 godini iznosio skoro dvaput više nego u 1946. Konačno izlazi da smo u 1951 godini objavili četiri puta više književnih dela nego u 1938 godini. Ako se još uzme u obzir da je u predratnom broju sadržano bar 30% bezvrednih dela koja spadaju u „edicije-bakšise“ (da ih tako nazovem), ili u sopstvena izdanja pisaca, onda će, mislim, svakome biti jasno koliko je u tom pogledu položaj književnika u našem društvu danas bolji, i u kojoj je meri stanje domaće savremene knjige danas povoljnije nego pre Oslobođenja.

Ima još jedna okolnost koja u znatnoj meri pojačava moralnu sigurnost književnika u našem društvu i njegovu veru u stabilnost profesije koju obavlja, a predstavlja istovremeno, garanciju za čitalačku publiku da joj neće biti servirana dela koja ne zaslužuju da budu čitana. To su književni saveti pri našim izdavačkim preduzećima. Pre rata, već sam sukob interesa između pisaca i izdavača nije dozvoljavao da se ocena ponuđenih rukopisa poverava jednoj komisiji ili savetu književnika. [...] Današnji književni saveti su doduše samo konsultativna tela uprave preduzeća, ali se njihova mišljenja strogo poštuju, i ona su postala gotovo obavezna za izdavačka preduzeća već samim tim što između književnika i izdavača, zahvaljujući našem socijalističkom privrednom sistemu, ne postoji i ne može da postoji nesaglasnost koja bi se zasnivala na sukobu interesa. Sa ustanovom književnih saveta učinjen je, mislim, krupan korak napred i na putu osamostaljenja književnika i njihove profesije. Sve više se sudbina čitave izdavačke politike nalazi u rukama samih književnika, u rukama same profesije. Upoređeno s tim, sve više raste i odgovornost književnika za kvantitet i kvalitet književnosti koja se čitalačkoj publici stavlja na raspolaganje. Drugačije ne može ni da bude u jednoj zemlji u kojoj se ceo društveni poredak temelji na principu samostalnog upravljanja i na neposrednoj odgovornosti upravljača pred velikom socijalističkom društvenom zajednicom.

Iz moralnog položaja književnika proizilazi i njihov materijalni položaj. Na tom planu upoređenje između stanja pre i posle Oslobođenja daje nam sliku koja još vidljivije ilustruje boljitak koji je nastupio. Prema Opštem uputstvu o autorskim honorarima za objavljivanje književnih dela od 19 aprila 1952 godine, minimum autorskog honorara za književnu prozu iznosi 10.000 dinara po autorskom tabaku, a minimum za poeziju 60 dinara po stihu. Za prozu bi, dakle, da upotrebim jedan stručni termin, faktor iznosio 20, i to za prevode, ni minimum, što je daleko iznad faktora kojim se danas obično množe predratne cene i usluge. Za poeziju taj faktor iznosi još više. I u prevodilačkoj literaturi razlika je velika. Pre rata se tabak prevoda plaćao do 200 dinara, a danas i preko 5.000 dinara. Zasebno je potrebno da se zadržim na honorarima za radove objavljene u književnim časopisima i listovima. Broj književnih časopisa bio je, istina, osetno veći pre rata nego danas, ali se saradivanje u njima više smatralo kao benevolentni gest prema piscu, nego kao redovan književni posao koji zaslužuje normalan honorar. Tačni podaci o predratnim honorarima za književne radove objavljene u časopisima i listovima nedostaju mi, nažalost, ali na osnovu onoga što sam mogao da prikupim izlazi da se jedan prozni sastav (pripovetka ili duža kritika) plaćao 200-300 dinara, a duža pesma 50 dinara (ako se uopšte honorisala). Danas se prilozi u časopisima i listovima, kako znamo, honorišu istim sumama kao i dela štampana u zasebnim knjigama, i to je književnicima pomenutim Uputstvima i zagarantovano.

O boljem današnjem materijalnom položaju književnika svedoče nam i honorari za nova izdanja, kao i honorari za dela prevedena sa jednog jezika naših naroda na drugi. Za svako izdanje honorar se obračunava kao da je u pitanju prvo izdanje što, naravno, nije bio slučaj u našoj predratnoj praksi.

I u pogledu momenta isplate honorara današnji književnik se takođe nalazi u povoljnijem položaju nego predratni. [...]

Pitanje materijalnog položaja književnika tesno je povezano sa pitanjem njihove profesionalizacije. O problemu profesionalizacije (izraz pod kojim se u tekucem govoru podrazumeva oslobođenje književnika od svih stalnih poslova, osim, naravno, književnog) mnogo se diskutovalo kod nas ne samo na sastancima uprava udruženja i na plenumima, nego i u svakodnevnim razgovorima između književnika. Mišljenja su bila podeležena u jednom neverovatno širokom rasponu suprotnosti, koji je išao od stava da svima književnicima kojima je profesija priznata uclanjenjem u udruženja, treba omogućiti da pristojno žive isključivo od svog književnog stvaranja, pa sve do stava da treba napustiti čak i težnju da se ide u tom pravcu. Mislim da ni u kom slučaju ne treba suzbijati težnje i slabosti napore koji idu u pravcu potpune profesionalizacije književnika, i to ne samo radi njih samih, radi toga da bi se oni konačno potpuno posvetili poslu za koji imaju najviše sposobnosti i koji najviše vole, nego i zbog kvantitativnog povećanja i kvalitativnog poboljšanja naše savremene književnosti, kao nesumnjivo jedne od najvažnijih grana našeg kulturnog života. Danas su pisci (mislim na većinu a ne na izuzetke) još uvek prisiljeni da traže sredstva za život na drugoj strani i da rade razne druge poslove koji često nemaju nikakve veze sa literaturom, dok se književnim radom bave uzgredno i povremeno. U ovakvim uslovima njima je književni rad sporedno zanimanje, budući da pripadajućnosti u ustanovama ili preduzećima gde su zaposleni predstavljaju osnovna sretstava za njihov život i život njihovih porodica. Osim toga, mnogi pisci rade na raznim dužnostima koje im apsorbuju sve njihovo slobodno vreme, pa ne mogu da se posvete intenzivnijem stvaralačkom radu na književnosti. Razumljivo je da pri takvom stanju ne bi trebalo ostati. Ali, ništa manje nije neodrživ ni stav da na oslobođenje od svakog dugog posla književnici smeju računati i onda kada nisu u stanju da stvore dela koja im, najboljim postojećim uslovima autorskog nagrađivanja, u uslovima koje smo u okviru opštih uslova nagrađivanja trudbenika u našoj zemlji ocenili kao povoljne, ne dozvoljavaju da žive isključivo od književnog rada, jer bi takav zahtev logično dovodio do neopravdanog povećanja autorskih honorara, a kako se tu teško može postaviti granica, neizbežno bi se došlo do apsurdna. Pitanje profesionalizacije nije, prema tome, prvenstveno pitanje države, ili bilo koje vlasti ili ustanove, nego pre svega pitanje samih književnika. Profesionalizacije treba da bude rezultat rada književnika, a ne rezultat samo njihovih želja. Da li će se i kada jedan književnik odlučiti da se posveti isključivo književnom radu zavisi, dakle, pre svega no od njega samog, od njegovih kvantitativnih i kvalitativnih stvaralačkih sposobnosti i od spremnosti da ponešto i žrtvuje od materijalnih vrednosti i svoj slobodnog vremena za ljubav svoje profesije.

Najveći korak na putu poboljšanja materijalnog položaja naših književnika nesumnjivo je učinjen na polju njihovog socijalnog osiguranja. Drug Risto Tošović je u svom referatu već naglasio da su književnici, na osnovu Uredbe o određivanju i prevođenju penzija i invalidnine od 25 jula o.g., stekli pravo punog socijalnog osiguranja. Ne samo u našoj zemlji, nego i u čitavom svetu ovo je jedinstven zakonski propis, pa prema tome i jedinstven slučaj socijalnog osiguranja. Zar to nije, istovremeno, najlepší primer koje se moglo stvoriti samo u jednoj zaista socijalističkoj zemlji? Ne mislim, međutim, da vašu pažnju zadržavam na pojedinostima ove Uredbe, jer u vezi sa sklapanjem ugovora o socijalnom osiguranju koje sada predstoji, naš Kongres će imati prilike da se detaljno upozna sa svima njenim odredbama.

Sve što sam dosad izneo nepobitno dokazuje da su mogućnosti koje nam je pružila naša socijalistička zajednica nesumnjivo velike, ali šta ćemo konkretno učiniti i postići ne zavisi uvek od državno aparata koji je u fazi odumiranja, ni od našeg Saveza, čiji je karakter, posle primene principa decentralizacije, znatno menja, nego mnogo više od naših udruženja, odnosno od nas njegovih članova. Bilo bi stoga korisno videti i izneti na diskusiju šta književnici nisu učinili od onoga što je u krajnjoj liniji zavisilo od njih samih.[...]

STANJE DOMAĆE SAVREMENE KNJIGE

Napomenu sam već da je ritam štampanja naše domaće savremene knjige sve više rastao posle Oslobođenja i da je broj štampanih dela u 1951 godini iznosio 80 % više nego u 1938. I u pogledu tiraža može se, u odnosu na stanje u predratnoj Jugoslaviji, zabeležiti napredak. Danas se književna proza štampa kod nas u prosečno 3.000 primeraka, dok je predratni prosečni tiraž iznosio jedva 2.000 primeraka. Za poeziju razlika je mnogo veća: 1.500 primeraka prema jedva 300 predratnog prosečnog tiraža. Najzad, i u pogledu cene naše knjige slika na izgled nepovoljna, i bilo bi pogrešno tvrditi da su današnje cene, u poređenju sa predratnim, stvarno skočile. Današnji faktor poskupljenja za knjigu ne prelazi 8, a to znači da je on još uvek ispod opšteg faktora poskupljenja. Štaviše, preduzimaju se već mere da taj faktor ne bude iznad 4.

Ali, svi ovi brojevi bacaju samo relativnu i pomalo apstraktnu ružičastu svetlost na stanje domaće savremene knjige. Sa apsolutnom i konkretnom slikom tog stanja ne možemo da budemo zadovoljni, i to iz sledećih razloga: Kad se govori o stanju knjige u jednoj društvenoj sredini, nesumnjivo je od kapitalne važnosti da li je njena cena pristupačna širokim masama čitalaca i da li knjiga u sistemu distribucije, zaista dopire do njih; konačno: da li postojeće stanje cena i distributivnog sistema odgovara postojećim željama i potrebama čitalaca. Nažalost, ne možemo se prihvatiti da je u toj oblasti učinjeno sve ono što se, po mom mišljenju, moglo učiniti.

Usled poskupljenja hartije i štamparskih usluga cena knjige je danas osam puta veća nego u martu 1951 godine. Dok je cena koštanja jedne knjige od 20 tabaka, u 6.000 primeraka, iznosila u martu 1951 godine 22 dinara, danas takva knjiga, u tiražu samo od 3.000 primeraka, staje 185 dinara. Sa ovako visokim cenama, koje nisu u kadenci sa povećanjem opšte kupovne moći naših građana, razumljivo je da se ne može očekivati veći promet domaće savremene knjige. Ako se tome još doda da se 80 % književnog prometa dosad odvijao po sistemu plaćanja na bonove, i da se od 1 januara 1953 bonovi ukidaju, jasno je da nam pretstoji novi pad književnog prometa, tj. Još manje interesovanje kupaca za knjigu. D a li postoji način da se cena domaće savremene knjige snizi, a da se pri tome ne traže nove znatnije materijalne žrtve od naše društvene zajednice? Mislim da postoji. Jedan bi bio da se pomoću jednog dela akumulacije na hartiji i na štamparskim uslugama subvencionise domaća savremena knjiga. To ne bi moralo da predstavlja veće materijalne žrtve, ako bi se, istovremeno, ukinule postojeće dotacije za sniženje cena onih izdanja koja se ne isplaćuju izdavaču, tj. Koja su nerentabilna. Iznos ovih dotacija ne priličan. Od celokupne sume dotacija za knjige rezervisano je za savremenu domaću beletristiku i kritiku oko 100.000.000 dinara, a isto toliko iznose i dotacije lokalnih vlasti i ustanova. Mislim da niko od nas nema principijelno ništa protiv dotacija i da možemo samo da pozdravimo odluku da se pomogne izdavanjem dobrih domaćih savremenih knjiga koje komercijalno nisu rentabilne. To je, uglavnom, nov dokaz razumevanja koje država pokazuje za domaću književnost. Ali, sistemom dotacija na postize se opšte sniženje cena domaće savremene knjige, sniženje koje bi se moglo postići sistemom subvencionisanja koji sam predložio. Ukidanjem dotacija izbegla bi se i anomalija da dotirane sume u nekim izdavačkim preduzećima leže zamrznute, tj. neiskorišćene, kao što je to bio slučaj u toku ove godine.

Na još bolnije mesto domaće savremene knjige nailazimo u oblasti distribucije. Naše knjižare su, osim nekoliko izuzetaka u glavnim gradovima, pr svega i iznad svega dućani, umesto da budu pre svega i iznad svega izložbe knjiga. Dućanski karakter naših knjižara dolazi usled toga što one u svom poslovanju primenjuju sistem palata, akumulacije i kredita koji se primenjuju u trgovačkim preduzećima uopšte. Nema nikakve sumnje da je taj sistem dobar za trgovačku mrežu uopšte i da je u potpunom skladu sa principima naše socijalističke privrede, i daleko sam od toga da taj sistem kao takav izlažem kritici, ali izgleda mi očigledno da on ne daje i ne može da daje pozitivne rezultate u knjižarstvu, tj. u jednoj sasvim specifičnoj vrsti trgovine. Od jednog knjižarskog preduzeća u kome plate zavise od akumulacije, a krediti se dobijaju sa interesom od 7 % sa obavezom da se godišnje obrću nekoliko puta, razumljivo je da se ne može ni tražiti da napor ne idu u pravcu da se lager snabdeva onim knjigama koje se trenutno najviše traže, tačnije, onim knjigama koje će se najbrže rasprodati. Postalo je stoga skoro pravilo da najveći broj knjižara u našoj zemlji podmiruje svoje potrebe prevodima onih stranih knjiga koje zadovoljavaju niske, najčešće snobovske nagone, ili prevodima koji se usled skoro poluvekovne inercije knjižarske mreže smatraju jedinom vrednom literaturom, pa se iz jedne čitalačke generacije u drugu prosto nasleđuje ukus za njih. Za «Tri musketara», «Prohujalo sa vihorom», «Lukrecija Bordžija», «Ognjem i mačem», «Verenike», «Porodicu Oberle» i «Vodenicu na Flosi» izgleda da nikad neće presušiti interesovanje, ma koliko se puta prešampavali. Ne bi trebalo na osnovu ovog zaključiti da sam protivnik štampanja stranih knjiga. Ne postavlja se ovde pitanje da li stranu knjigu treba štampati ili ne, nego kakvu stranu knjigu treba štampati. Mislim da ćemo se svi složiti da u obzir dolaze samo ona dela koja zaista podižu kulturni nivo čitalaca. Radi li se tako, neće nam biti žao ako strana knjiga konkuriše domaćoj.

Od naše čitalačke publike ne može se zahtevati da pokazuje veće interesovanje za domaću savremenu knjige ako joj nije omogućeno da u knjižarama prati njihova izdanja. A to joj sada u najvećem delu naše zemlje nije omogućeno iz prostog razloga što knjižare nisu snabdevene izborom domaće savremene literature, a nisu opet snabdevene iz opet prostog razloga što se domaća knjiga ne može prodati onom brzinom kojom se prodaju neke od senzacionalističkih ili dugogodišnjom navikom utabanim knjigama. Knjižaru se žuri, jer ga goni sistem plata, godi ga 7 % interesa i brzina obrtanja kapitala. Sve bi se to izbeglo, i domaća savremena

knjiga postala bi vremenom omiljena kod najšire publike kad bi knjižare imale interesa da jedno izdanje rasprodaju i u dužem roku, čak u toku od nekoliko godina, kao što je to svuda u svetu slučaj, i ne bi bile prinuđene da rasprodaju vrše za tri ili šest meseci, - kad bi, dakle, knjižare bile izložbe i propagatori knjige, a ne samo dućani.

Da bi anomalija bila veća, hiljade i hiljade primeraka domaćih savremenih knjiga leže u podrumima i magacinima izdavačkih preduzeća samo zato «da se krediti ne bi zamrzli u knjižarama». A krediti se, ustvari, bespomoćno zamrzavaju takoreći još u kolecvi, u izdavačkim preduzećima, a ne bi se zamrzavali ako bi se knjige rasturile po čitavoj zemlji, ako bi se, dakle, učinilo da budu na domak čitaocima, tj. na domak kupcima, tj. onima koji jedino mogu da otkrave zamrznute kredite.

No, pitanje kredita je samo jedan vid štete. Drugi, svakako još daleko veći, u tome je što se zajedno sa kreditima zamrzavaju i mogućnosti naše kulture tamo gde je ona najpotrebnija.

Sve to navodi na diskusiju da li bi knjižarskoj mreži trebalo priznati specijalan status, status po kome bi sistem nagrađivanja osoblja bio izuzet iz sistema opšteg nagrađivanja u trgovačkim preduzećima; po kome bi se još ustanovilo da knjižarska mreža obavezno mora da bude u rukama stručnjaka; po kome bi se interes na knjižarske kredite smanjio od 7% na 2% (koliko je odobreno izdavačima) i dozvolilo dugoročnije korišćenje kredita i najzad, po kome bi svaka knjižara u zemlji bila obavezna da kupuje bar po tri primerka naše domaće savremene knjige. Sa takvim asortimanom domaća knjiga bi doprla i do najširih čitalačkih masa, budeći u njima sve veće interesovanje za našu književnost, i uveren sam, uzimajući u obzir da u zemlji ima 500 knjižara, da bi se tiraž domaće savremene knjige znatno povećao, a samim tim smanjila bi se i njena cela.

Povećanju tiraža i sniženju cena domaće savremene knjige, mogu mnogo da doprinesu i javne sreske, opštinske i sindikalne biblioteke, koje sve bez razlike uživaju kredite za nabavku knjiga, ali mnoge od njih ih samo delimično koriste u te svrhe, a neke ne čine ne čine ni to, štiteći svoje platne fondove od opterećivanja. Mišljenja sam da naš Kongres treba da se pozabavi i ovim pitanjem i da bi trebalo da donese zaključak da se krediti odobreni javnim bibliotekama obavezno imaju koristiti bar jednim delom za kupovinu domaće savremene knjige. Pitanje je utoliko važnije što su biblioteke, kao što je poznato, najmasovnije i nesrazmerno najjeftinije transmisije knjige.

Opremi domaće savremene knjige trebalo bi takođe pokloniti pažnju, i to ne samo zato što to već sama estetika osećanja zahtevaju, nego i zbog bolje prodaje prodaje knjige, jr ukusna spoljašnost i lepa štampa predstavljaju pri kupovini vrlo uticajne faktore. Na tom polju slovenačka i hrvatska izdavačka preduzeća, štamparije i knjigoveznice mogu da se pohvale zavidnim rezultatima. Oprema knjige se poboljšava i u ostalim našim republikama, ali se u Srbiji, Bosni i Hercegovini i Crnoj Gori još uvek pojavljuju knjige u lošim i neukusnim izdanjima.

* * *

Iznoseći ovaj referat na diskusiju i dopunu, mislim da je potrebno da na kraju naglasim sledeće: pitanje položaja književnika u našem društvu i stanje domaće savremene knjige nisu pitanja koja tangiraju samo nas književnike. Čitav naš kulturni život uslovljen je u mnogome i književnošću, bez koje se kultura jedne zemlje ne može ni zamisliti. Naša Partija i Država shvatile su sav značaj književnosti za kulturni uspon naših naroda, i konsekventno su se brinule za što bolji društveni položaj naših književnika. To one čine i danas kada u procesu naše opšte demokratizacije prepuštaju samim književnicima da kroz svoje profesionalne organizacije sami rešavaju osnovna pitanja svog književnog rada i života. Položaj književnika u našem društvu ukazuje nam se stoga u svetlosti koja je jedinstvena u svetu, i samo od nas, književnika, zavisi da ne izneverimo poverenje koje nam je tako široko i nedvosmisleno ukazala naša socijalistička društvena zajednica.

AJ;507-VIII,II/2-b-(1-84)(K-4)

482 САВЕТ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ФНРЈ - КАБИНЕТУ ПРЕДСЕДНИКА МИНИСТАРСКОГ САВЕТА ЈУГОСЛАВИЈЕ

СТАЊЕ НАШЕ ИЗДАВАЧКЕ ДЕЛАТНОСТИ

Савет за науку и културу желео би да укаже на неколико важних момената из области нашег књижаства и издавачке делатности.

1. Цене наше књиге је у кратком времену од свега годину и по дана поскупела за 3-4 пута.

како се кретао пораст цене књиге најбоље показују подаци о просечној цени књиге издавачког предузећа „Просвета“, једног од највећих у земљи, за период мај – септембар 1950, и 1951 год., а који изгледају овако:

46, -41, -55, 61, -62, 56, -100, -110, -118, -177 – динара. Што значи да се цена књиге од јула 1950 до септембра 1951 повећала за више од четири пута.

- или према подацима продавница „Југословенске књиге“ у Београду и Загребу просечна цена повећала се од јануара 1950 до октобра 1951 од 46 динара на 132 у Београду, односно 160.- у Загребу.

- Или – према подацима «Научне књиге» просечна цена књиге кретала се овако:

- 1949 год. 51,34 дин. –1950 год. 163,73 дин – и 1951 год. 179,38 дин.

2. Показано повишење настало је на бази повишења цене хартије, штампарске боје и неких ситнијих графичких услуга. Међутим, после повишења цена електричне енергије иводи, поштанско-телефонских тарифа, обавезе предузећа да плаћају додатке за децу и износ новчаних и индустријских бонова, издавачка предузећа предвиђају да би цена књигама требало да скочи још четири пута.

3. Цену књиге нарочито оптерећују поштански трошкови при чему долази често до апсурдних ситуација да цена поштанских услуга за два и више пута може да премаши продају цене књиге (ауторски хонорари, слог, штампа, хартија, повез и остали режиски трошкови).

Тако „Просвета“ наводи на пр.

За једну просветину књигу, чија је продајна цена 50.- динара (тежина 100-150 грама) требало би, да би стигла до њеног поручиоца, платити 1. поштанске таксе 20.- динара; 2. за поузеће 35.- динара; 3. за откупно руковање 20. – динара; 4. за вредносну таксу 20. – динара; и 5. за уплату по текућем рачуну 10. – динара што укупно износи 105. – динара, дакле, више од два пута но вредност књиге. Сличан пример наводе и друга издавачка предузећа:

„Службени лист“ да би за 1 примерак закона о држављанству (200 грама) чија је цена 25 динара требало платити по новој тарифи 85.- динара – дакле четири пута више од цене књиге.

„Научна књига“ наводи следеће примере из своје праксе:

Назив књиге	Цена	тежина	Такса по старом	Такса по новом	разлика
Прибићевић: Свињарство	33	150гр.	8	45	37
Прибићевић: Свињарство са доп.	33	150	10,50	75	64,50
Прибићевић: Земља и људи	50	450	9,50	55	45,50
Ђурић: историја хеленске књ.	650	1300	16	85	69
Ђурић: историја хеленске књ. са допл.	650	1300	20,50	140	119,50

Партиско предузеће „Култура“ износи случај да је један претплатник из унутрашњости, враћајући погрешно повезану књигу ради замене, (цена књизи била је 60. – динара) морао да плати 95. – динара поштарине те би и њему и предузећу било јефтиније да је ту књигу просто бацио или спалио и у најближој књижари купио другу по цени од – 60- динара.

Ово су примери узети код малих пакета који издавачка предузећа морају све више да се служе како би успела да пласирају књигу. Код средњих пакета размера је истина нешто „боља“ и поштарина износи просечно колико је цена књиге, док код већих пакета ((за књижаре) поштанске услуге и у најбољим случајевима износе трећину вредности књиге што је још увек несразмерно много и толико поскупљује књигу да она, као што је већ изнето, налази све мање купаца што опет доводи у питање целокупну нашу издавачку делатност.

4. Да је услед пораста цена књиге знатно опао промет књигом, односно, смањено се број продајних примерака.

Према Подацима „Просвете“ број продатих примерака пао је у периоду мај 1950 – септембар 1951 са 61.170 на 26.109 примерака.

Подаци «Југословенске књиге» показују да је продаја књига у две највеће продавнице у Београду и Загребу пала за 100.000 примерака у 1951 години односно да је за 5 % мања него у претходној 1950 години.

5. Услед слабије продаје књига огромно су порасли и лагери књига појединих издавачких предузећа.

Тако је лагер „Просвете“, који је почетком године износио 9,719.000. – динара, порастао у септембру на 22,432.000. – динара.

„Научна књига“ има лагер за 27 милиона прошлогодишњих издања, а 73 милион овогодишњих, док укупан лагер износи 111,5 милиона динара.

6. Најзад, прве статистике показују да повишење цена књиге неће донети ни одговарајући финансијски ефекат пошто код неких издавачких предузећа не пада само број продатих књига већ и промет у новцу.

Промет „Научне књиге“ износио је у великопродаји до 31. октобра 1950 године 36,328.678. – динара, док је у истом периоду 1952 године износио 31,528.678 динара, дакле за 5,422.381 динара мање.

7. Прописима о плаћању дечијег додатка и новчане накнаде за прехранбене и индустријске бонусе наша су се у далеко тежем положају друштвена издавачка предузећа („Нопок“, издавачко предузеће Народне омладине, „Култура“ издавачко предузеће Комунистичке партије Југославије и тд.) но државна предузећа којима држава плаћа ове додатке те би, према томе, књиге друштвених издавачких предузећа требало да буду много скупље.

8. Посебан је и врло важан проблем положај и управа издавачких предузећа, па задира и у основе наше културне политике. Новим прописима издавачка предузећа послују на основу привредног рачуна, а њима управљају раднички савети који првенствено настоје да развију рад предузећа ка постизању што веће финансијске добити пошто су и сами заинтересовани у томе, а мање или никако не воде рачуна о културно-политичким функцијама издавачких предузећа. Пошто радничке савете сачињавају поред графичких радника, административно особље (благајници, секретарице, телефонисткиње) дакле људи који немају квалификације за вођење издавачке политике и одређивања плана издавачке делатности, а уз то постоји код предузећа тежња за постизањем што веће зараде, постоји опасност, која се уосталом већ и испољила, да наша издавачка предузећа крену путем издавања сензационалистичке, криминалне, па и порнографске литературе која погодује лакој и још недовољно развијеном укусу најширих читалаца, а запоставе и занемаре своје културно-васпитне задатке. Тако се у последње време у нашим књижарама и киосцима све више појављују сензационалистички, криминални и реакционарни стрипови, порнографске илустрације и детективски романи, а појављују се тенденције запостављања озбиљних научних и књижевних дела која немају велику продају али могу да претстављају огроман допринос нашој науци или књижевности.

Неправилно је на пример, да аутори, књижевници и научници, који су уствари први ствараоци дела која се штампају, нису заступљени у управама односно радничким саветима издавачких предузећа од којих нека (али не сва) имају књижевне или стручне савете али само са саветодавним гласом који се може а не мора прихватити, па често заиста и не прихвата.

Нека од тих издавачких предузећа (државна) под контролом су Савета за просвету, науку и културу, али ми данас имамо велики број друштвених издавачких предузећа која су изван те контроле. Поставља се дакле питање да и аутори, писци књига, као први и основни ствараоци књиге, добију одговарајући утицај у управама и радничким саветима издавачких предузећа, а то би значило не само већу заштиту њихових права већ и бољу гаранцију за правилност издавачке политике предузећа.

У вези са свим изложеним Савет за науку и културу Владе ФНРЈ износи и предлаже:

1. књига се, због њене културне, просветне и политичке улоге не може третирати као свака друга роба – то није била пракса од рата на овамо нити пре рата код нас, а нити је игде у свету. Држави и Партији и је то колико стало да књига допре до најширих слојева читалаца, те се према томе у погледу књиге не могу узимати за основу предатне релације нити њихово множење са фактором 10.

Пошто је цена књиге већ до сада скочила 3-4 пута, а промет књиге пао на једну трећину, Савет за науку и културу предлаже да се, у ситуацији кад су смањене стипендије ученицима и студентима а повећали расходи сваког кучанства, заустави даљи скок цена књига и падање промета књига смањењем фактора на хартију, штампарску боју, преузимањем дечијих додатака од стране државе за сва штампарска предузећа, као и предузимањем других потребних и одговарајућих привредних мера.

2. Посебно треба приступити хитној ревизији поштанских тарифа, изузети књиге и часописе од тарифа које важе за осталу робу и вратити се на раније прописе пошто је такав изузетак учињен већ за листове, за које се наплаћује стара тарифа.

3. Предлаже се да Савет за законодавство у заједници с осталим одговарајућим привредним ресурсима, представницима синдиката, Савеза аутора и Савета за науку и културу размотре начин на који ће се представницима аутора обезбедити одговарајући утицај у радничким саветима или управама издавачких предузећа.

Музеј историје Југославије, Архив Ј.Б.Тита-КМЈ, II -6-d9

ЛИКОВНЕ УМЕТНОСТИ

483 РЕФЕРАТ БРАНКА ШОТРЕ, СЕКРЕТАРА САВЕЗА ЛИКОВНИХ УМЕТНИКА ЈУГОСЛАВИЈЕ

Stvama делатност нашег Saveza, који је основан мјесеча децембра 1947, отпочела је тек септембра 1948 г. Kada су за то сазерли неопходно нужни услови. Protekle dvije godine postojanja Saveza podudaraju se sa najtežim periodom neravne i složene borbe naših naroda istovremeno na nekoliko frontova. U toku formiranja Saveza upisano je 358 članova, od kojih 224 slikara, 62 vajara i 52 člana sekcije za primenjenu umjetnost. Danas međutim brojno stanje iznosi 438 članova od kojih 285 slikara 66 vajara i 87 članova sekcije za primenjenu umetnot. – Pored toga, Udruženja obuhvataju još 150 kandidata.

U okviru nedelje Prešerna, otvorena je u Ljubljani 6 februara 1949, prva Savezna izložba. Od pripjelih 300 radova izložena su 134/69 ulja, 27 grafika, i 38 skulptura. Posle Ljubljane izložba je otvorena u Zagrebu i Beogradu. U сва tri navedena mjesta uz izložbu su organizovane diskusije umjetnika, koje су pokrenule читави низ актуелних проблема наше ликовне уметности. Izložbu је posjetilo близу 100.000 ljudi.

Na drugom sastanku Plenuma Savezne Uprave (12 –IV- 49), povodom prve Savezne izložbe zaključeno је između ostalog slijedeće: „Savezna izložba, pored sve njene skromnosti, prestavlja korak naprijed u iznalaženju zajedničkog odgovora na читави низ питања која стоје пред нашим ликовним уметницима. Она је прилог стваранју јединственог гледишта на улогу и значај уметности и уметника у савременом друштву. Izložba је могла dati i веће резултате под условом учешћа на нjoj свих истакнутијих представника наше уметности.

Početkom slijedeće godine pada rok за другу Saveznu izložbu при čijom organizovanju, на основу stečenog iskustva, треба izbjeći sve greške i propuste koji су se pojavili у vezi са postajanjem prve.

Na Saveznoj izložbi karikatura, 26 izlagača bilo је zastupljeno са 170 radova. Izložbu је posjetilo preko 10.000 ljudi. Zbog poremećaja odnosa са zemljama Informbiroа, izložba nije mogla да sse otvori у Pragu, као što је bilo ranije ugovoreno. Na izložbi је prodato 26 radova за 87.000. – dinara

Pored dvije navedene Savezne, Udruženja су održala još 37 raznih izložbi, од kojih 13 skupnih, 9 samostalnih (6 Uluh), 2 retrospektivne i 2 posmrtnе. U navedeni broj спада i 7 izložbi grafike (4 Slovenije), 1 за primenjenu umjetnost i 1 arhitektonska (Zagreb). – Naročitu pažnju zaslužuje poduhvat oko organizovanja pokretnih izložbi. Takve tri izložbe (2 ulusa) obišle су 25 gradova i dale vrlo dobre rezultate. S obzirom на sadašnje male mogućnosti popularisanja umjetnosti preko dobrih reprodukcija najuspelijih umjetničkih dela, pokretne izložbe i dalje predstavljaju pogodnu formu за ostvarenje parole „Umjetnost narodu“.

Na основу nepotpunih podataka, kroz svih 39 izložbi prošlo је približno 200.000 posjetilaca i otkupljeno radova за preko 20 miliona dinara.

Prvi broj Saveznog časopisa bio је predviđen за februar prošle godine. Međutim, као što је poznato izašao је тек у decembru. Oduzelo би доста vremena i samo nabiranje svih mjera koje су у toku prošle godine preduzimane да bi се salvadale glavne prepreke на koje се у radu naišlo. Један од glavnih razloga zakašnjenja časopisa лежи у nestašici specijalnih vrsta hartije i drugog materijala nužnog за finiju štampu. Pored svih ugovora vezanih за rokove, koji су sklopljeni više од godinu dana, prvi kontingent potrebne hartije primili smo тек prošlog mjeseca. Prvi broj izašao је zahvaljujući Generalštabu JA koji nam је pozajmio dio kontigenta одобреног за потребе Armije.

Drugi broj časopisa namjenjen је izložbi Kurbet-Delacroix а ubrzo iza njega izaći će i treći, за koji је materijal у celosti pripremljen. – Тек kada је izašao prvi broj „Umjetnosti“, koji је štampan у 5.000 primjera-

ka, postalo je očigledno od kolike je potrebe bilo izdavanje Savezne likovne revije. –Prije godinu dana Slovenačko udruženje je riješilo da pokrene svoju likovnu reviju a hrvatsko prije kratkog vremena. Sve tri revije doprinijele mnogo oživljenju širokog interesovanja za probleme likovne umjetnosti i nalaženju odgovora na niz pitanja koja stoje pred nama. – Napoređo sa rješavanjem pitanja časopisa, treba postavljati i pitanje reprodukcija najuspješnijih umjetničkih, prvenstveno slikarskih djela, radi njihovog proturanja u narod; u najzabačenije kutove zemlje, gdje je izložbe originalnih djela nemoguće organizovati.

Dva najbolnija, do sada neriješena pitanja jesu: pitanje ateljea i pitanje slikarskog materijala.

U protekle dvije godine u čitavoj zemlji podignuto je svega 16 novih ateljea, od kojih ih 7 otpada na Zagreb. Neobjašnjivo je da na pr. U Ljubljani od oslobođenja do danas nije podignut ni jedan atelje, i ako tek svaki osmi član Udruženja raspolaže sa potrebnim radnim prostorijama. Problem ateljea teško će moći i otsada da se riješi preko Saveza. Uprava Saveza je već u nekoliko navrata intervenisala preko bivšeg Komiteta i sadašnjeg Ministarstva za nauku i kulturu, kod Ministarstva prosvete pojedinih republika i izvršnih odbora glavnih republičkih gradova. To je bio jedini put koji je Upravi Saveza stajao na raspoloženju, a koji se pokazao neefikasnim. Ostaje kao preporučljiva jedino neposredna akcija svakog pojedinog Udruženja kod nadležnih republičkih foruma. Takva akcija već je dala izvjesne rezultate u Zagrebu, Sarajevu, Beogradu i Titogradu.

Naravno da bi u situaciji nužde koncentrisanje raspoloživih snaga i srestava u pravcu izgradnje socijalizma postavljanje kategoričkog zahtjeva za radikalnim rješenjem toga, iako vrlo važnog pitanja bilo neumեսno. Ali s obzirom na to da 50 % naših članova nemaju nikakvih posebnih radnih prostorija; provizorno rješenje toga pitanja može i treba da se postavi kao hitno u okviru već planirane izgradnje u sva- našoj republici. U svim većim stambenim novogradnjama moguće je izvjestan dio potkrovnog prostora adaptirati za radne potrebe slikara. –Pitanje vajarskih ateljea je mnogo teže – ali zato vajara ima daleko manje nego slikara (svega peti deo ukupnog broja). Pitanju ateljea Uprave Udruženja moraće da pridu neposredno i konkretno na samome terenu, koristeći specifične uslove i mogućnosti svojih ambijenata.

Nestašica slikarskog materijala je također veliki problem, bez čijeg rješenja ne može biti riječi o ispunjenju visoke misije koju je život namjenio umjetniku novoga društva. – Riješenje ovoga važnog pitanja, Uprava Saveza je od samog njenog osnivanja stalno forsirala. U nekoliko mahova pisane su specifikacije, utvrđivani kontingenti potrebnog materijala i preduzimane sve mjere za nabavku iz inostranstva. Pri saveznom Ministarstvu lake industrije bila je osnovana i posebna Uprava za nabavku rekvizita neophodnih za sve umjetnike. Jedan od naših članova išao je u inostranstvo naročito radi nabavke slikarskih boja i ostalog nužnog materijala. Međutim, pored svih preduzetih mera, iz inostranstva do danas nismo dobili ništa. Izvjesna manja količina boja očekuje se jedino za majstorske radionice.

Pošto ima vrlo malo izgleda da će se željeni materijal dobiti spolja – a postoje svi osnovni preduslovi da se on proizvede u našoj zemlji, to je sva pažnja orijentisana u tome smislu. Zahvaljujući zauzimanju Saveznog Ministarstva za nauku i kulturu, već duže vremena vrše se potrebne pripreme za obezbeđenje dovoljnih količina materijala iz sopstvenih sredstava, sopstvenim silama. –Mora se odmah primjetiti da se rješenje ni ovog pitanja ne može zamisliti bez punog angažovanja republičkih Udruženja, naročito Udruženja Srbije, Hrvatske i Slovenije, na čijim se teritorijama uglavnom nalaze, sva neophodna mašinska postrojenja, sirovine i osoblje stručno za produkciju slikarskog materijala, prvenstveno uljanih boja.

Izvesna količina pigmenata kojih nemamo pronađenih u zemlji, već je nabavljena iz inostranstva, tako da se eksperimenti i pripreme za produkciju domaćih uljanih boja vrše uveliko. – Boje će proizvoditi fabrika „Duga“ u Beogradu i „Hromos“ u Zagrebu a eventualno i „Aero“ u Celju, koji za sada može da proizvodi dobar „Cinkvajs“ i „Ultra marin“. U Sloveniji postoji mogućnost organizovane planske izrade i slikarskog platna, terpentina, svih vrsta crtaćeg papira – i akvarel i pastel boja koje se već nalaze u prodaji. Izrada slikarskih četica preuzeće na se Osječka fabrika četaka.

Pitanje obezbeđenja potrebnog slikarskog materijala nije važno jedino za aktivne umjetnike – stvaraoce. Bez pravilnog potpunog i brzog rješenja toga problema bio bi doveden u pitanje i opstanak slikarskih škola i prema tome i izgradnja novih kadrova. – Pitanje umjetničkih škola, kao i pitanje potrebnog broja nastavnika crtanja srednjih i stručnih škola, predstavlja jedan od najkrupnijih problema na sektoru likovne umjetnosti; koji iziskuje posebnu i ozbiljnu pažnju. U sklopu toga problema nedostatak dovoljnog odgovarajućeg radnog školskog prostora, zauzima centralno mjesto.

Pažnju aslužuje i problem preopterećenosti velikog broja umjetnika raznim šablonskim zaduženjima koja često nemaju veze sa njihovim stručnim poslom na kome mogu da budu najkorisniji. –

Pitanje sindikalnog organizovanja umjetnika koji nemaju stalnog zaposlenja, načelno je riješeno davno već. Očekuje se samo ozvaničenje uredbe, koja predviđa osnivanje sindikalnih podružnica pri udruženjima gdje za to postoji potreba i odgovarajući formalni poslovi. Z sada dolazi u obzir formiranje podružnica samo u tri udruženja: u beogradskom, zagrebačkom, ljubljanskom. – Zakonom o socijalnom osiguranju radnika, službenika i njihovih porodica već je omogućeno osiguranje naših starijih, zaslužnih članova, koji se ne nalaze u državnoj službi.

I pored toga što je, u vezi sa borbom za rješenje novih pitanja izgradnje socijalizma u našoj zemlji, problem deviza vrlo delikatan, u protekle dvije godine putovalo je u inostranstvo, pretežno u Francusku i Italiju, na duže ili kraće vrijeme oko četrdeset likovnih umjetnika, što svakako ima neprocjeniv značaj ne samo za njihovo stručno uzdizanje nego i za uspješno iznalaženje novih puteva naše čitave umjetnosti. Predviđeno je i dalje odašiljanje grupa i pojedinaca, tako da će ovo za nas važno pitanje direktnog napajanja na najvećim umjetničkim uzorima postepeno biti svedeno na normalnu mjeru.

Veliki broj članova svih Udruženja posjetili su u toku protekle dvije godine razna radilišta, rudnike, fabrike i seljačke zadruge, što se vidno odrazilo u tematici radova na izložbama Udruženja. To uspostavljanje kontakta sa glavnim poprištima naše borbe za petogodišnji plan, djelovalo je blagotvorno u svim slučajevima i dalo dobre rezultate. Iz takvog, što užeg i neprekidnijeg dodira umjetnika sa našom stvarnošću, sa radnim masama, sa životom, jedino se i mogu očekivati prava velika, kvalitativno visoka i nova umjetnička djela.

U raznim prilikama likovni umjetnici su dali vrlo veliki broj časova dobrovoljnog rada, kao pomoć organizacijama Narodnog fronta.

Narodna vlast, sa svoje strane, visoko cijeneći ulogu umjetnika u društvu, odala je javno priznanje za služnim umjetnicima likovnim u vidu saveznih i republičkih nagrada u visini od oko 3 miliona dinara i većim brojem odlikovanja ordenom rada i ordenom zasluge za narod, - dok je sedam likovnih umetnika birano za narodne poslanike.[...]

Sovjetska revizija Marksizma očigledno porazno se odrazila, preko estetike srozane na pozicije pragmatizma, i na nivou likovne umetnosti dirigovane praktičnim potrebama državne politike. "Postavljenije" "CKSKPB i monopolistička politika Gerasimova i ostalih oko „Orgkomiteta“ doveli su do toga, da je umetnost desetog dela Sovjetskih likovnih umetnika, koliko ih se svega pojavljuje na izložbama, postala vulgama i poslušni glorifikator sovjetske oficijelne politike. Pri tome, ona je retko kada spontana manifestacija individualnog doživljaja objektivne realnosti. Skučavanje neophodne stvaralačke slobode krutim administrativnim mjerama pretvorilo je sovjetsku umetnost u pukog registratora spoljnih manifestacija pozitivnih pojava sovjetskog života, utisnula je žig lažno uzvišenog patosa i njene formalne izražajne kvalitete spustila često ispod svake kritike. Na taj način sovjetska likovna umetnost, vodeći oštru borbu protiv zapadno-evropskog formalizma, otišla je u drugu krajnost – u sladunjavost, teatar ili kolorisanu fotografiju, što je takođe formalizam svoje vrste. Naš umetnik je i u jeku najprisnije povezanosti sa SSSR-om spontano, vrlo kritički istupio protiv takvog shvatanje umetnosti.

Forsiranje socijalističke idejnosti i partijnosti u našoj likovnoj umetnosti i pored nedovoljne izgrađenosti odgovarajuće forme, kao i pored tehničke i ideološko - političke nedoraslosti umetnika, dovelo je izvestan broj ljudi u položaj „neutralnih posmatrača“ svih savremenih zbivanja, sa strane. Takav stav, karakterističan za pobornike apsolutne „slobode umetnosti“, apolitičnosti i bezidejnosti, svakako da je nepravilan, jer borba kakva se danas vodi na svim područjima našeg života, potpuno isključuje mogućnost postojanja „objektivnih“ pasivnih posmatrača.

Umetnička kritika, bazirana na Marksističko – Lenjinističkoj estetici, čija dužnost u našim prilikama nije samo u tome da daje ocenu završenih umjetničkih tvorevina, nego i da iznalazi i pokazuje nove puteve, - u pretežnom broju slučajeva nije bila dovoljno stručno-analitična. Iz činjenice da likovnu kritiku kod nas pišu pretežno književnici, proizilazi i to, da ona nije posvetila dovoljno pažnje specifičnim likovnim stručnim problemima, neobično važnim u borbi za novu umjetničku formu. Držeći se često vrlo apstraktno opštih zakonitosti koje važe za literaturu i druge grane umetnosti, ona se malo kada upuštala u razgraničenje najkrupnijih praktičnih i teoretskih problema našeg likovnog posla. Razradi čitavog niza pitanja i pojava, oko kojih su se

redovno okretale sve diskusije likovnih umetnika, naša kritika treba tek da pristupi. Bez dovoljnog rasvetljenja tih pitanja, pitanja kulturnog nasleđa, dekadencije i formalizma, impresionizma, kolorizma itd. – i naročito pitanja novog stvaralačkog metoda socijalističkog realizma, ne može biti ni reči o organizovanom traženju novih, specifično naših puteva u umetnosti.

Naša skulptura, niti u periodu najočiglednije povezanosti naše umetnosti sa zapadno evropskim dekadentnim uzorima nije se svojim najvećim delom odvojila od stvarnosti, od realnog čovečijeg lika. Ta činjenica da je lik živog čoveka neprekidno bio u centru pažnje naših majstora plastike, prestavlja jedan od glavnih momenata koji su usloveli današnje relativno normalno stanje na tome sektoru.

Novo nastala situacija naše skulpture nije zatekla nespremnu. U više slučajeva ona se pokazala već dorašlom krupnoj ulozi koja joj pripada. Čvrsto povezana sa životom ona se svojim ostvarenjima danas predstavlja jedan od najvećih dometa naše socijalističke kulture. Ta ostvarenja i u svetskom merilu označavaju vrlo vidan prilog iznalaženja novog metoda socijalističkog realizma.

U poređenju sa situacijom slikarstva, sve slabosti koje se pojavljuju u našoj savremenog skulpturi, mogu se smatrati prilično beznačajnim. Mestimične ostatke minirizma Meštrovićeve škole, kao i elemente Majalovskog stetiziranja polako eliminiše sam život. Još uži i neprekidniji dodir sa prirodom, sa životom, sa čovekom, omogućuje i vajar u slikaru maksimalno brzo otklanjanje svih zatečenih slabosti i nedostataka.

Osnovni preduslovi za slobodno umetničko stvaranje, koji pružaju vanredno široke, do sada neviđene mogućnosti za brz razvoj i procvat naše umetnosti, stvoreni su već posle tri godine borbe za naš Petogodišnji plan. – I ta činjenica prestavlja jedan od nepobitnih dokaza ispravnosti našeg Partijskog rukovodstva u borbi na ideološkom frontu protiv revizionizma CKP(b).- Nova etapa u procesu razvitka naše socijalističke kulture označava jedini zdrav, prirodan i celishodan preduslov i jemstvo za najbrže iznalaženje pravog odgovora na niz pitanja od čijeg rešenja direktno ovisi sudbina naše – i ne samo naše – socijalističke umetnosti. – Sloboda javne diskusije i sloboda u traženju novih puteva, novih formi i metoda, koji će biti pored ostalog i rezultat pažljivog kritičkog odabiranja svega pozitivnog iz prošlosti, svega što ima uslova za dalji život, neophodan su uslov za stvaranje nove i velike umetnosti, koja bi bila dostojna herojskog veka u kome živimo. Ona će jedino sačuvati našu umetnost od ponižavajućeg epigonskog položaja, omogućiti joj iznalaženje sopstvenog izraza i pomoći da se postepeno uzdigne ne kidajući vezu sa zatečenim i nasleđenim pozitivnim tekovinama našeg i starog likovnog stvaralaštva, inspirišući se velikim revolucionarnim zbivanjem u našoj otadžbini i progresivnim stavom naše zemlje u svetu uopšte. – Istovremeno, jedino takva puna stvaralačka sloboda predstavlja i pravu garanciju za visoki kvalitet naše likovne umetnosti, a pitanje kvaliteta za nas je stvarno, na svim područjima delatnosti pitanje plana, pitanje života.[...]

AJ;317-80-113

484 РЕЗОЛУЦИЈА II КОНГРЕСА САВЕЗА ЛИКОВНИХ УМЕТНИКА ЈУГОСЛАВИЈЕ, БЕОГРАД

Drugi Kongres Saveza likovnih umetnika Jugoslavije u Beogradu je sledećim problemima svoju pažnju. Pregledali smo i odmjerili vrijednost dosadanjeg napora u likovnom stvaranju i kritički ustanovili stanje u kojem se nalazi umetnost Jugoslovenskih naroda, danas Kongres je pokazao smernice koje će nas rukovoditi budućem radu.

Naša umjetnost treba da pođe najdubljim nastojanjima u pronalaženju istine i istinitosti koja je svojestvena bila i biće svakoj pravoj velikoj umetnosti. Da bi naša potresna istorija i borba, i sadanji teški i veličanstveni napori izgradnje socijalističkog društva i čovjeka, te lepote naše duboko voljene zemlje naših odgovaraćih i dubok, uzvišen i uvjerljiv izraz našem stvaranju.

Našim likovnim umjetnicima je jasno da se od njih očekuju djela koja će ovekovečiti legendarnu generaciju, koja u ovoj narodnoj revoluciji stvara djela koja može dati samo narod svjestan, jedinstven narod i dorastao ovim velikim danima istorije.

Naša umjetnost treba da govori uvjerljivo jezikom vječnosti budućim pokolenjima, o svemu što nas danas tako uzbuđuje, tišti, veseli i oduševljava.

Mi ćemo nastojati da budemo vrijedni velikih dijela naših naroda i da naša djela budu njihov istinit odraz. Mi moramo težiti zatim da postojano svetli od tog zdravlja, iskrenosti i čelična istina da zavolimo život

sa suncem stalne radosti i vedrine, na suprot laži i bolesnog mračnjaštva, da budemo živi i svježiji izvor iz kojeg će se napajati naš čovjek sadašnjosti, kao i buduće generacije.

S time ćemo pomoći svim zdravim umetničkim težnjama u svijetu, koja već postoje, ali koje guši sa jedne strane izveštačena umjetnost jednog društva koje umire, a sa druge strane revizija maše sadašnjost sovjetske umjetnosti.

Sa borbenom kritikom, koja je oslobođena svakog dogmatizma i dirigiranog shvatanja umetnosti, najviše ćemo pridonijeti brzom i kvalitetnom putu naše umjetnosti.

Sa udobljivanjem u stvarnost naših života i proučavanjem naše stare umjetnosti i još snažnije uživanje u napore našeg čoveka u svoj njegovoj obimnosti stvoriće u nama borbeni odnos stvaralaca dostojan širokih slojeva graditelja novog i boljeg svijeta.

Istom snagom treba se odupreti i nestvaralačkom naturalizmu, koji umetnici Sovjetskog Saveza nastoje da nature celom naprednom svetu kao socijalistički realizam. Nebudnost u ovom pravcu omogućila je širenje bezidejne tematike zapostavljanjem svake forme, traženje jevtine dopadljivosti i konjunkturizma.

Zato će u našem budućem radu trebati da se postavi kao najosnovniji zadatak borba za kvalitet, kroz najširu i najlobodniju diskusiju. Moraće se zauzeti oštar stav u odabiranju umetničkog od neumetničkog, snažnog od slabog, istinitog od lažnog. Tim putem mi verujemo da ćemo doprineti razvitku umjetnosti, koja će nositi karakter socijalizma.

Budimo graditelji nove slobodne umjetnosti, ukotvene u našu zemlju i naš narod.

DRUGU MARŠALU TITU

Likovni umetnici Jugoslavije sastali smo se na ovom drugom Kongresu, da rasmotrimo i odmerimo uslove svoga rada, da utvrdimo put i zadatke koji predstoje.

Uvjernosti na dubljoj istini, koja je bila uvek put prave likovne umjetnosti, izgrađujemo našu novu socijalističku umetnost.

Naš je zadatak i naša želja, da prikažemo istiniti potresni lik naše herojske prošlosti, naše težnje i uporne borbe za izgradnju socijalizma i naš put u svijetlu budućnost pod Vašim smelim i snažnim rukovodstvom.

DRUGI KONGRES SAVEZA LIKOVNIH UMETNIKA FNRJ

SAVJET ZA NAUKU I KULTURU VLADE FNRJ

U vrijeme kada se umjetnici u svijetu bore za golo održanje dala je narodna vlast u FNRJ umjetniku nepoznatih istoriji naše likovne umjetnosti i stvorila uslove za puni razvitak stvaralačkih snaga. Drugi kongres likovnih umjetnika Jugoslavije pozdravlja Savjet za nauku i kulturu FNRJ i obećava da će likovni umjetnici Jugoslavije staviti sve svoje snage u službu svog naroda u izgradnji socijalizma i lepše budućnosti.

DRUGI KONGRES SAVEZA LIKOVNIH UMETNIKA JUGOSLAVIJE

AJ;317-80-113

**485 РОДОЉУБ ЧОЛАКОВИЋ, ПРЕДСЕДНИК САВЕТА ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ, ВЛАДЕ ФНРЈ
– РЕПУБЛИЧКИМ МИНИСТАРСТВИМА ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ**

САВЕТ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ

ВЛАДЕ ФНРЈ

Бр. 3607

21. III 1951 Г. БЕОГРАД

Достављено:

МИНИСТАРСТВО ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ СВИХ НР
И МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ НР Ц. ГОРЕ

С обзиром на важност коју има примењена уметност за културу наше индустријске, занатске и народне производње, опреме и рекламе наше робе, ликовне пропаганде и очигледне ликовне наставе, Савет за науку и културу је спремио прошле године краћу анкету како би добио сумарни преглед стања у коме се налази примењена уметност у појединим републикама као и проблема који се у вези с тиме постављају.

Као резултат те анкете израђен је реферат, који се шаље Министарству у прилог, с молбом за извештај о евентуалним његовим примедбама и предлозима.

Тај реферат је размотрен у Савету и на основу њега се министарствима надлежним за питања науке и културе предлаже следеће у интересу унапређења примењене уметности:

1. Оснивање завода за примењену уметност

Савет сматра да би у свим републичким центрима, у којима већ не постоји установа такве врсте, требало приступити оснивању завода за примењену уметност из разлога што је потребно помоћи на тај начин да се примењена уметност органски повеже са привредом што је потребно створити стални организам који би се борио против неукуса у нашој производњи, који би радио на културном обликовању, и опреми наше робе и студиозно прилазио проблемима примењене уметности.

Задатак тих завода био би: а. да дају предлоге, нацрте, моделе и радове из свих области примењених уметности за потребе индустрије, занатства, народне радиности, трговине, изградње, ликовне пропаганде итд.; б. да врше стручно-уметничку контролу масовних производа и ц. да врше пручавање и експериментисање у циљу подизања и усавршавања примењене уметности.

Ти заводи требало би да буду подешени према потребама, могућностима и традицијама појединих република и могли би да почну рад у етапама тако да обухвате најпре неке најпотребније гране примењене уметности, и доцније да проширују свој рад и на друге гране.

Завод такве врсте постоји једино у Београду. Иако је тај завод већ много урадио на унапређењу примењене уметности у НР Србији, ипак није још дао резултате који се могло очекивати, јер у свом раду није успео да окупи најбоље уметнике нити је наишао на потребну помоћ и сарадњу.

2. Стручно уметничка контрола

Тесно у вези са оснивањем завода је доношење прописа о стручно-уметничкој контроли, која је потребна да би се уклонио неукус из производње и опреме наше робе. Препоруча се Министарству да код надлежних органа поради да се донесу такви прописи о контроли који би на најпрактичнији начин решавали то питање.

Према мишљењу Савета, под контролу не би потпадали сви радови примењене уметности, већ само они масовни индустријски и занатски артикли којима је потребно уметничко обликовање или уметничка обрада, затим радови који су намењени ликовној пропаганди и очигледној настави и предмети примењене уметности који се масовно репродукују и растурају.

Уметничку контролу вршиле би засебне комисије које би се могле образовати код завода за примењену уметност, а у које би улазили поред уметника примењене уметности и стручњаци заинтересованих ресора, установа и организација.

Да би се та контрола могла вршити са успехом било би потребно предвидети једним законским прописом да се без одобрења тих комисија на територији република не могу производити, умножавати и пуштати у промет производи, радови и предмети који подлежу контроли.

3. Школе примењене уметности

Анкетом је установљено да се школама и академијама примењене уметности не посвећује довољно пажње у погледу њихових материјалних услова рада, као и да се многе школе примењене уметности не развијају у свом правцу.

С тога би Министарство требало да упорно настоји да школе и академије дођу до потребних просторија, машина, алата и материјала, јер иначе неће моћи да испуњују свој програм. Министарство би могло за та питања заинтересовати привредне ресоре, који би могли указати своју помоћ.

Поред тога, Министарство би требало испитати могућност ревизије рада оних школа које делују у ствари као школе ликовне а не примењене уметности и не испуњавају свој главни задатак припремања кадрова за извођаче у разним гранама примењене уметности. Исто тако, било би корисно да се програм тих школа оријентише у већој мери према потребама и традицијама република и краја, у коме раде.

Савет је мишљења да би Министарство требало посветити сву своју пажњу учвршћењу у правилној оријентацији тих школа, како би оне успешно вршиле своје задатке, а уколико је то немогуће постићи на основу постојеће разгранате мреже школства, да испита потребу и могућност затварања неких од тих школа.

4. Изложбе примењене уметности

За унапређење уметности од велике су користи изложбе примењене уметности. Савет је још пре више од годину дана дао иницијативу да се одрже најпре републичке а затим савезне изложбе примењене уметности и за ту сврху био је резервисао извесну суму. Међутим, још увек није одржана ни једна изложба те врсте.

Савет сматра да би требало настојати да се такве изложбе одрже и указати им потребну помоћ.

Изложбе не би морале да обухвате све гране примењене уметности, већ у првом реду оне које имају традиције у појединим републикама или оне које су најпотребније нашој индустрији, занатству и народној радиности. Успелији радови и предмети са тих изложби могли би да се користе поред осталог и за стварање збирки примењене уметности или за попуњавање таквих збирки у постојећим музејима.

Савет за науку и културу доставља предње сугестије у уверењу да ће оне послужити Министарству у његовом раду на унапређењу примењене уметности и дати потстицај за тесније повезивање примењене уметности са нашом привредом.

Са своје стране, Савет ће настојати да се изради што је могуће пре тарифе за плаћање радова примењене уметности. Да се обезбеди ауторско право у примењеној уметности, и да се измени положај уметничког особља у државној служби.

Смрт фашизму – слобода народу !

AJ, 317-78-110

МИНИСТАР
Родољуб Чолаковић

ПОЗОРИШТЕ

486 ИВО САРАЈЧИЋ, ПОМОЋНИК МИНИСТРА ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ФНРЈ – МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ НР ХРВАТСКЕ, ЗАГРЕБ

III 106

12 јануара 50

МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ НР ХРВАТСКЕ,
Одељење за културу и уметност

ЗАГРЕБ

Оживљавање културног наслеђа на позоришном плану већ је дало резултате у бројним приказима наших ренесансних писаца па смо мишљења да већ има основа да се у Дубровнику у јуну месецу организује Фестивал наше старије (ренесансне) драме, у вези чега би могла бити приказана и наша далматинска књижевност, музика и стари народни плесови.

Узимајући Дубровник у целини као културни споменик, у оквир фестивала могла би ући изложба старих слика, рукописа Дубровачког архива, архива „Мале браће“, приказивање дубровачких стана, архитектуре и др.

Овај би се фестивал могао повезати и са прославом Марка Марулића о којој сте нас обавестили, а могао би се преносити и у неколико места (Сплит, Хвар).

Према томе на овом Фестивалу показали би најбоље резултате оживљавања нашег културног наслеђа с једне стране, а с друге стране овај би фестивал (можда би га назвали и другим именом), био лепа уметничка манифестација у најживљој туристичкој сезони.

Од позоришних претстава, према нашем досадашњем увиду, за приказивање на фестивалу могле бо доћи у обзир ове претставе: „Дундо Мароје“ и „Новела од Станца“ Југословенског драмског по-

зоришта, „Љубовници“ и „Скуп“ загребачког позоришта и „Дубравка“ дубровачког позоришта. Можда би могла доћи у обзир и најбоља постигнућа аматерских позоришта (на пр.: „Скуп“ дубровачких дилетаната). Уколико за рецитовање ренесансне љубавне и сатиричне лирике нема сад добрих рецитатора, имало би времена да се настудира.

Сличне фестивале могли би организовати периодично сваке или сваке друге године.

Молимо Министарство да нам по овој ствари што пре достави своје мишљење са детаљним образложењем.

Организацију овог фестивала требало би по нашем мишљењу да предузме специјалан одбор који би саставило ваше Министарство, а који би се првенствено позабавио програмским делом док би непосредну организацију требало да предузме Народни одбор града Дубровника уз помоћ једног службеника вашег Министарства. Ово је Министарство такође спремно да помогне приликом састављања програма, да предузме један део трошкова, да заинтересује министарства и позоришта других република као и да води бригу о пропагирању фестивала у иностранству.

Да би се ова замисао у потпуности могла остварити до јуна месеца, требало би што пре разрадити детаљан план и одмах започети са припремама.

У прилогу достављамо репертоар из кога се види шта је у прошлој сезони приказивано и шта се припрема у овој сезони од дела која би дошла у обзир за приказивање на Фестивалу.

С.Ф. – С.Н !

ПОМОЋНИК МИНИСТРА

Иво Сарајчић

AJ;316-83

**487 МЛАДЕН КОРИТНИК, ПОМОЋНИК МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ ХРВАТСКЕ –
МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ, БЕОГРАД**

Narodna Republika Hrvatska
Ministarstvo prosvjete
Odjel za kulturu i umjetnost
Broj:8157-VI-2-1950

MINISTARSTVO ZA NAUKU I KULTURU
VLADE FNRJ

Beograd

U vezi Vašeg dopisa Pov.br. 339/50 dostavljamo naš definitivni prijedlog po pitanju festivala u Dubrovniku:

1. Festival bi se održao od 1.VII.-10.VII. o .g. Mišljenja smo, da bi trebalo prihvatiti taj datum iz razloga, što bi to najbolje odgovaralo kazalištima i drugim ustanovama, koje bi svojim ansamblima sudjelovali na festivalu. Ako bi se festival održao u septembru, nastale bi poteškoće oko obnavljanja predstava, jer upravo u to vrijeme završavaju ferije kazališnim radnicima i počinje nova sezona. Zatim, u septembru meteorološke prilike nisu ustaljene, može da zahvati kišovito vrijeme, koje bi onemogućilo održavanje festivala na otvorenom. Ovo je dosta važan momenat, sa kojim treba računati.

2. Festival bi trajao 10 dana. Smatramo, da za ovu godinu ne bismo šire zahvatili, jer rok za pripremanje festivala nije dovoljno dug, a zatim ovaj festival imat će za nas i karakter jednog pokušaja. Na osnovu iskustava, koja ćemo steći na ovom festivalu, noći ćemo iduće godine da damo takvoj proslavi šire razmjere. No ovih deset dana trajanja ferstivala odnosi se samo na priredbe na ljetnoj pozornici, dok – naprotiv – razne izložbe moći će da duže traju.

3. Program ferstivala bio bi ovaj: a) 1.VII. svečano otvaranje i „Dundo Maroje“ (Jugosl. dramsko pozorište), b) 2.VII. „Novela od Stanca“ (Jugosl. dramsko pozorište), c) 3.VII. „Novela od Stanca“ (Jugosl. dramsko pozorište), d) 4.VII. Veče muzike (Drž. Simfonijski orkestar iz Zagreba), e) 5.VII. „Nauk od mužova“ (Narodno kazalište – Dubrovnik), f) 6.VII. „Skup“ (Hrv. narodno kazalište –Zagreb), g) 7.VII.. „Skup“ (Hrv. narodno kazalište –Zagreb),h) 8.VII. Veče lirike i narodnih plesova (Izvođe članovi Jugosl. dramskog

pozorišta – Beograd i Hrv. narodnog kazališta – Zagreb i folklorne grupe iz Dalmacije), i) 9.VII. „Ljubovnici“ (kazališna družina Metković), j) 10.VII. „Komedija od Raskota“ (Narodno kazalište Split).

Zatim se 1.VII. otvaraju izložbe: 1. Izložba dubrovačkog zlatarstva, 2. Izložba starog slikarstva iz XV. i XVI. vijeka u originalu i fotografiji, 3. Izložba dubrovačkog arhiva – pretežno nacionalne stvari, 4. Otvaranje izložbenih dvorana u Kneževu dvoru i etnografske zbirke.

Po našem mišljenju takav bi trebao biti program i raspored priredaba za festival. Što se tiče predstava Jugosl. dramskog pozorišta, mogla bi se eventualno napraviti izvjesna izmjena u pitanju djela, koja će prikazati, naime, da li će dva puta dati „Novelu od Stanca“ ili pak „Dunda Maroje“. Ujedno predviđamo da bi i Hrv. Narodno kazalište dalo dvije predstave „Skupa“.

Kako smo Vas obavijestili, određeno je točno mjesto gdje bi se održao festival i pripravlja se detaljni troškovnici za festival.

Na osnovu gore navedenog molimo, da nas hitno izvjestite da li prihvaćate naš prijedlog, da bismo mogli odmah započeti sa konkretnim predradnjama. Ako se odluči da se prema našen prijedlogu organizira festival u Dubrovniku, onda također molimo da sa Direkcijom za turizam riješite pitanje smještaja izvođača i predviđenih posjetilaca.

Smrt fašizmu – sloboda narodu!

Zagreb, 18.III.1950.
AJ; 316-83

Pomoćnik ministra
Mladen Koritnik

488 ЕРИХ КОШ, НАЧЕЛНИК ОДЕЉЕЊА ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ МИНИСТАРСТВА ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ФНРЈ – МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ ХРВАТСКЕ, ЗАГРЕБ

III/2 5931

28 марта

ПРЕДМЕТ: Дубровачки фестивал

**МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ НР ХРВАТСКЕ
ОДЕЉЕЊЕ ЗА КУЛТУРУ И УМЕТНОСТ**

ЗАГРЕБ

У вашем акту бр. [...] изнели сте разлоге због којих би требало дубровачки фестивал остварити у јулу или га одложити за 1951. г. Ми смо међутим мишљења да фестивал не би требало одлагати за 1951 г. и да би га требало остварити макар и као покушај који ће пружити искуства за касније сталне фестивале. С друге стране, мада су наведени разлози чисто техничке природе, према којима би фестивал требало да повежемо са иностранством, наше Одељење за везе са иностранством неће моћи до јула да спроведе потребну пропаганду у иностранству. С друге стране и странцима који ће се налазити на шаховској олимпијади од 20 августа до 15 септембра, моћи ћемо да покажемо најбољи део фестивала.

Молимо да што пре пренесете наше мишљење на одбор како би коначно утврдили време и трајање фестивала. Одмах затим требало би да одбор приступи састављању програма и проспекта, како би га могли што пре превести и послати у иностранство.

С.Ф. – С.Н!

AJ; 316-83

Начелник
Одељења за културу и уметност,
Ерих Кош

489 АБДУШ ХУСЕЈН, ДИРЕКТОР МАЊИНСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА У СКОПЉУ - МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ

Malcinski naroden teatar broj 9
24 Februari 1950.g. SKOPJE

MINISTARSTVU ZA KULTURU I UMETNOST VLADE FNRJ

BEOGRAD

Pre izvesnog vremena odpočeo je sa radom novo-formirano Manjinsko (Albansko-tursko) narodno pozorište u Skoplju, koje pozorište nailazi na poteškoće kao što su na pr. nemanje:

a) kostima	d) mačeva
b) perike	e) pozorišna biblioteka i.t.d.
c) grim	

Imajući priliku da dođem u dodir sa Vašim delegatima t.j. sa drug-cam Bijedić Veljkom i Milankom Turina, i to na smotri dramskih amatera u Sarajevu, koje su bile održane 5. XII.1949 god. Tom prilikom gore pomenuti drug-ca su izrazili želju u ime tog Ministarstva da pruže pomoć diletantskim grupama, a isto tako interesujući se za razvitak ovog pozorišta, obećali su pomoć u granicama mogućnosti.

Za to Vas molimo da Nam izidete u susret, kako bi mogao ovo novo-formirano pozorište da dobije preko Vas gore navedene stvari, tj. da nas izvestite sa čime bi mogli da nam pomognete.

Ostajemo u očekivanju Vašeg odgovora.

S.F.- S.N!

DIREKTOR

Abduš Husejn

AJ;316-83

490 МИЛАНКА ТУРИНА ИЗ ОДЕЉЕЊА ЗА КУЛТУРНО-МАСОВНИ РАД МИНИСТАРСТВА ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ – АБДУШУ ХУСЕЈНУ, ДИРЕКТОРУ МАЊИНСКОГ НАРОДНОГ ПОЗОРИШТА, СКОПЈЕ

III/3 4650

17 marta 1950.

Predmet:

Dodeljivanje pomoći

Manjinskom pozorištu u Skoplju

DRUGU ABDUŠU HUSEJNU

MALCINSKI NARODEN TEATAR (ALBANSKO-TURSKI)

Skoplje

U VEZI Vašeg pisma br. 9 od 24-II – 1950 god. možemo Vam saopštiti sledeće:

Pre kratkog vremena Savezna planska komisija stavila je na raspoloženje izvestan kontigent materijala za potrebe kulturno-umetničkih društava. Rad oko raspodele je u toku, tako da će deo materijala koji će biti dodeljen Vašoj Republici, a na osnovu broja kulturno-umetničkih društava u njoj, biti dostavljen Zemaljskom savezu KPD Makedonije preko Servisa Ministarstva trgovine i snabdevanja FNRJ. Zato se Vi povežite sa Savezom tako da kada budu primili materijal dodele i Vama deo, već prema Vašem sporazumu.

S.F.- S.N!

Za Odeljenje

ZA KULTURNO-MASOVNI RAD

Milanka Turina

AJ; 316-82

491 ЦК КПЈ, УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ

(Београд, 1951.)

POZORIŠTE

1) Predlaže da se zbog specifičnosti finansijskog poslovanja u pozorištima obrazuje komisija finansijskih i pozorišnih stručnjaka koja bi izradila uredbu (uputstva) o finansijskom poslovanju u pozorištima.

2) Da bi se pri tom, na osnovu dosadašnjih iskustava (i predratne prakse) počeo od toga da se pozorištima odredi godišnja subvencija a pozorištima ostavi sloboda da samostalno određuju cene ulaznica i ubudu prihode radi pokrivanja izvesnog dela materijalnih rashoda.

3)Subvencija bi se određivala na osnovu analize finansiskog plana i proseka dosadašnjih budžeta, a trebalo bi da garantuje lične rashode (takva je prekasa bila i pre rata).

4)Treba imati na umu da su pozorišta kulturno umetničke i vaspitne ustanove koje država subvencionise znatnim sumama te bi Saveti za prosvetu nauku i kulturu trebalo da kontrolišu repertoare kako pojedina pozorišta iz teženje za zaradom i dopunskim prihodima ne bi krenula putem bezvrednih pa i neiskusnih komada.

5)Treba u većoj meri zainteresovati škole, masovne društvene organizacije i sindikate kako bi se publika opet vratila pozorištima.

RASHODI, PRIHODI I POSETA U POZORIŠTIMA PRE RATA I DANAS

Pozorišni život pre rata razvijao se samo u većim centrima tako da u sezoni 1939/40 ima svega 12 stalnih pozorišta.

Beograd – Drama, Opera, Balet	Ljubljana - Drama, Opera, Balet
Niš	Maribor - Drama, Opera, Balet
Novi Sad	Sarajevo
Zagreb - Drama, Opera, Balet	Banja Luka
Split - Drama, Opera, Balet	Skoplje
Osijek - Drama, Opera, Balet	Cetinje

Pored stalnih pozorišta bilo je i putujućih, privatnih pozorišata, koja su se sama izdržavala i bila na vrlo niskom umetničkom nivou.

Danas u zemlji ima 62 pozorišta i to:

Jugoslovensko dramsko pozorište

NR Srbija:

Beograd (Narodno)	Zaječar
Beograd (Gradsko)	Čačak
Niš	Leskovac
Kragujevac	Kruševac
Šabac	Vranje
Titovo Užice	Prokuplje
Požarevac	Pirot

Rankovićevo

AP Vojvodina:

Novi Sad	Sombor
Subotica (Hrvat)	Pančevo
Subotica (Mađar)	Zrenjanin
Vršac	

NR Hrvatska

Zagreb (dve zgrade)	Osijek
Split	Varaždin
Zadar	Šibenik
Rijeka	Dubrovnik
Bjelovar	Slavonska Požega
Karlovac	Pula
Sisak	

NR Slovenija

Ljubljana (u posebnoj zgradi Opera, a u posebnoj Drama)	Kranj
Maribor	Ptuj
Celje	Kočevje
Ljubljana (Šentjakobsko gledalište)	Jesenice

NR Bosna i Hercegovina

Sarajevo
Banja Luka
Zenica

Mostar
Tuzla

NR Makedonija

Skoplje
Kumanovo
Bitolj
Ohrid

Veles
Strumica
Štip
Prilep

NR Crna Gora

Cetinje
Nikšić
Kosmet
Priština

Kotor
Pljevlja

Centralna pozorišta dobijaju državnu subvenciju a manja pozorišta gradsku.

Najveći broj pozorišta stvoren je u toku prvih pet godina po oslobođenju. U poslednjoj 1951 godini a već i 1950 godine osetila se stagnacija u stvaranju novih pozorišta, čak tendencija zatvaranja postojećih.

Kretanje materijalnih i ličnih izdataka
u Narodnom pozorištu u Beogradu
od oslobođenja

Vidi Prilog broj 1, 2, 3, 4, 5, 6.

Kretanje materijalnih i ličnih izdataka kao i cena ulaznica u šest posleratnih sezona pokazuju da je suma na lične izdatke i materijalne skoro udvostručena dok su cene ulaznicama učetvorostručene.

Odnos prihoda i rashoda pre rata i danas

Pored prihoda od subvencija i pretstava pozorišta su imala prihode od garderobe i programa a pojedina veća pozorišta i prihode od ustupanja sale za razne druge priredbe, od zakupa bifea, od radio prenosa kao i raznih drugih nepredviđenih prihoda,

Beograd

Opšti pregled prihoda i rashoda Narodnog pozorišta u Beogradu (drama, opera, balet) za 1939/40:

Prihod od pretstave i gostovanja	4,844.580.40
Prihod od lista i garderobe	295.810.50
Prihod od zakupa bifea i sale	58.750.-
Prihod od Radia	200.000.-
Razni nepredviđeni prihodi	107.885.50
	5,406.796.40

Prihodi koje je ostvarilo pozorište

Subvencija Gradskog Poglavarstva	600.000.-
Državna dotacija	8,064.718.-
30% pozorišni dinar	1,053.313.85.-
70% pozorišni dinar	845.900.80
Prihodi od subvencija	10,564.900.80
Svega Dinara:	16,070.959.05

Odnos državne subvencije prema prihodima koje ostvaruje pozorište je sledeći:

$10,564.032,65 : 5,406.794,40 = 1:1,95$

Prema pregledu planiranih prihoda i rashoda narodnih pozorišta za 1949, 1950 i 1951 godinu Ministarstva inansija FNRJ odnos u 1949 godini je 1: 4,61; 1950 godini 1: 3,68; Odnos prihoda i rashoda, prema podacima Narodnog pozorišta, za sezonu 1950/51 je sledeći:

46.275.434: 15.909.019 = 1: 2,89

Sarajevo

Opšti Pregled prihoda i rashoda u Narodnom pozorištu sa zapadne oblasti u Sarajevu za sezonu 1930/31:

Prihod od pretstava i gostovanja	694.087
Vanredni prihodi od iznajmljivanja pozorišne dvorane, pozorišnih lokala, garderobe	779.089
Prihodi koje je ostvarilo pozorište	1.481.176
Državna subvencija	740.000
Banovinska subvencija	300.000
Subvencija Sarajevske opštine	100.000
Vanredna pomoć Kraljevske banske uprave i Drinske banovine	28.000
Prihodi od subvencija	1.168.176
Svega:	2.649.176

Uz ove subvencije i pomoći dale su ili obećale subvencije opština Užička. Čačanska, Mitrovačka, Vinkovačka i Brčanska, gde je pozorište odlazilo na gostovannje.

Odnos državne subvencije prema prihodima koje ostvaruje pozorište je sledeći:

1,481.176: 1,168.000 = 1:1,27

Prema pregledu planiranih prihoda i rashoda narodnih pozorišta za 1949 godinu 1:10,09; 1950 godine 1: 9,10; 1951, 1:4,09.

Skoplje

Opšti Pregled prihoda i rashoda Narodnog pozorišta u Skoplju za 1937/38 je sledeći:

Prihodi od pretstava	613.430.99
Prihodi od izdavanja dvorana	30.733.70
Prihodi od izdavanja bifea	3.120.00
Vanredni prihodi u sezoni	47.144.23
Prihodi koje je ostvarilo pozorište	694.428.92
Prihodi od subvencija	1-055.000.00
Svega:	1,749.428.92

I Prihodi

II Rashodi

Plate ceokupnom osoblju	1,167.306
Honorari osoblju i gostima za gostovanje	138.995
Honorari orkestru	24.472
Osiguranje članova kod OUZOR	15.053
Putni troškovi za službena putovanja i turneju	132.448.25
Pomoći članovima za nabavku garderobe i lečenje	11.835
Svi režiski rashodi (ogrev, osvetljenje, kanc. materijal, rekviziti, nabavka dekoracija, garderobe i drugo)	154.824.57
Tantijeme domaćim i stranim autorima	50.129.03
C. P. Fondu Udruženja glumaca, taksa od ulaznica	33.949.75
Raznim gostima, društvima i dr. za sudelovanje	66.763.71
Saldo za sezonu 1938/39	1.396.41
Svega rashoda Dinara:	1,797.172.83

Odnos državne subvencije prema prihodima koje ostvaruje pozorište je sledeći:

1,055.000: 694.428.92 = 1:1,52

Prema pregledu planiranih prihoda i rashoda narodnih pozorišta za 1949, 1950 i 1951 godinu Mini-starstva finansija FNRJ odnos u 1949 godini je 1: 6,07; 1950 godini 1: 7,58; 1951 godini 1: 4,70

Niš

Opšti budžet prihoda i rashoda Narodnog pozorišta Moravske banovine u Nišu za 1938/39 je sledeći:

Prihod od pretstava	398.628
Prihodi od subvencija od banovine	253.000
Vanredna pomoć od banovine	50.000
Svega rashoda:	601.628

Odnos između subvencije i prihoda je sledeći:

$$303.000 : 398.628 = 1 : 0,67$$

Osijek

Subvencija Osječkog kazališta kretala se u toku godine (sezone) između 600.000 i 1,500.000, obično između 800.000 do 900.000. a odnos prihoda prema subvenciji bio je otprilike 1:4.

Broj gledalaca

U periodu između dva rata posećivanje pozorišta nije imalo masovni karakter, pozorišta su se na razne načine borila za publiku. I repertoar je sastavljen i komadi pripremani i izvođeni sa ciljem da se publika privuče pozorištu.

U Narodnom pozorištu u Beogradu u sezoni 1939/40 prosek posetilaca bio je u drami 530 (sala prima 883 posetioaca) u operi i baletu oko 634. U Sarajevu u sezoni 1930/31 prosečno je bilo gledalaca od predstave 186; u Skoplju u sezoni 1937/38 – 292; u Nišu u sezoni 1938/39 – 302.

Od oslobođenja situacija se potpuno promenila i publika, naročito u velikim pozorištima, nije mogla doći do karata. U poslednje vreme ne samo da mesta nisu rasprodata već se događalo da se igra pred polupraznim gledalištem. U Narodnom pozorištu, Jugoslovenskom dramskom pozorištu događalo se da je prodato svega 17 mesta, pa je Uprava onda dovodila vojnike da popuni mesta da se ne bi otkazivala predstava. U Narodnom pozorištu od 883 mesta prosek je pao na 480, a po smanjenju cena ulaznica koje je usledilo početkom decembra prosek se popeo na 600. Međutim, u toj novoj situaciji mada je smanjen broj posetilaca prihod je povećan dok je ranije rasprodata kuća u Narodnom pozorištu davala 60.000 dinara sad daje 100.000 dinara.

Treba podvući da se pozorište kod sastavljanja repertoara nisu rukovođila nikakvim drugim motivima, osim željom da se gledaoci idejno i kulturno uzdižu.

Broj premijera i pretstava

Za ograničen broj ljudi koji je pre rata redovno posećivao pretstave morali su se često pripremati novi komadi tako da je u jednoj sezoni 1939/40 bilo 17 premijera. U Sarajevu u sezoni 1930/31 bilo je 24 premijera, u Skoplju u sezoni 1938/39 – 23 premijere; u Nišu u sezoni 1938/39 bilo je 23 premijere.

Danas je prosek premijera u našim pozorištima između 6 i 10.

Broj pretstava jednog komada u Narodnom pozorištu u Beogradu u sezoni 1939/40 – u drami 56 puta („Ulični svirači“) a prosečno svaki komad je igran 10 puta a prosečno 6 puta. Danas je broj pretstava jednog komada prosečno sa 50 do 100 repriza („Ohridska legenda“). U Sarajevu u sezoni 1930/31 najveći broj repriza imao je „Revizor“ i „Topaz“ sa 12 pretstava a prosečno je davano 5 repriza: u Nišu danas pojedini komadi imali su i po 70 repriza (Gogoljeva „Ženidba“).

Broj umetničkog, tehničkog i administrativnog osoblja

U Narodnom pozorištu u Beogradu u sezoni 1939/40 bilo je osoblja:

DRAMA	64
Penzioneri u povremenoj saradnji	6
Honorarni članovi	16
Saptačio	2 i 1 hon.
Scenaristi	2 i 2 hon.
Članovi dramskog hora	21
Honorarni muzičari	3
	117
OPERA I BALET	199
Tehničko osoblje	148
Adm. i rač.	18
Svega:	482
Broj umetničkog osoblja bio je	316
Broj tehničkog osoblja	166
Svega:	482

Danas broj umetničkog osoblja u Narodnom pozorištu u sezoni 1950/51 je sledeći:

Broj umetničkog osoblja	244
Broj tehničkog osoblja	150

Broj administrativnog osoblja	45
Svega:	439

Broj osoblja pozorišta srednje kategorije na primer u Nišu u sezonio 1938/39 bio je sledeći:

administrativnog osoblja	7
umetničkog osoblja	39
hor i orkestar	30
Tehničko i pomoćno osoblje	34
Svega:	121

Broj osoblja pozorišta u Skoplju 1937/38 god. bio je sledeći:

Uprava	5
Umetničko osoblje	39
Tehničko osoblje, sufleri, stalni i povremeni statisti	11
Svega:	89

Broj osoblja u Nišu sezona 1950/51:

Broj umetničkog osoblja	27
Broj tehničkog osoblja	61
administrativnog	4
Svega:	92

Broj osoblja malog pozorišta na primer u Vranju je 1950/51 sledeći:

Broj umetničkog osoblja	16
Broj tehničkog osoblja	10
administrativnog	3
Svega:	29

Neki podaci o opremi pretstava

Pre rata u Narodnom pozorištu u Beogradu za opremu jedne pretstave prosek je bio u drami 40 do 50 hiljada, a u operi 80 do 150 hiljada. Na primer za komad „Crvene ruže“ u kome učestvuju samo tri lica dato je 150 hiljada a za operu Lučija di Lamermur preko 150.000 hiljada. Nekad se prolazilo sa nekoliko hiljada kad je budžet bio iscrpljen ili kad se u nekoj pretstavi nije pridavala važnost.

Danas prosek za jednu opremu u drami je 300 do 400 hiljada, u operi oko 2 miliona. Kad se uzmu u obzir da je platno za dekor stajalo 6 dinara (amerikan) a danas 1200 dinara, da je jedna sijalica stajala 10 dinara, a danas 500 dinara, da je metar štofa stajao 300 dinara, a danas 7.500, da su cipele stajale 150 dinara, a danas 7000, onda je srazmera cena za operu danas jedne pretstave manja od predratne.

PRIHODI I RASHODI

Godine U t r o š e n o				ZARAĐENO	
	na izdatke lične	na materijalne	Svega		Država podnela razliku u iznosu
1945-46	19,983.320	7,899.446	26,882.776	14,642.981	12,239.785
1946-47	21,736.280	8,181.040	29,917.320	14,713.203	15,204.137
1947-48	23,839.812	10,079.432	33,919.244	7,550.290	26,368.954
1948-49	28,367.916	10,272.395	38,640.311	9,430.403	29,209.908
1949-50	30,728.363	13,174.877	43,913.240	11,486.732	32,426.508
1950-51	30,104.196	16,171.238	46,275.434	15,909.019	30,366.415

Kretanje ličnih izdataka

Prosečna mesečna plata sa svim dodacima i honorarima

UMETNIČKO OSOBLJE					
Godine	Najmlađeg člana	Prvaka u drami	Prvaka u operi	Kvalifikovanog radnika	Običnog radnika
1945-46	2.002	4.300	4.300	3.500	2.100
1946-47	2.787	5.408	7.735	4.191	2.120
1947-48	2.787	5.408	7.735	4.191	2.120
1948-49	3.400	11.000	11.000	4.600	2.300
1949-50	3.490	9.770	9.810	5.780	2.120
1950-51	3.030	12.790	11.940	5.610	2.898

KRETANJE CENA ULAZNICA

Godine	Loža	Fotelja	Parter	Galerija	Zadnja galerija
1937-38	Drama 120	25	16	12	5
	Opera 160	32	25	16	7
1938-39	Drama 80	15	12	10	3
	Opera 140	30	20	15	6
1939-40	Drama 80	15	12	10	3
	Opera 160	32	25	16	7

KRETANJE LIČNIH IZDATAKA

Prosečna mesečna plata sa svim dodacima i honorarima

Godine	Najmlađeg člana	Prvaka u drami	Prvaka u operi	Tehničko Kvalifikovanog radnika	Osoblje Običnog radnika
1937-38	600	3.400	6.000	2.500	400
1938-39	800	3.500	7.000	3.000	500
1939-40	800	3.500	7.000	3.000	500

PRIHODI I RASHODI

Utrošeno						
Godine	na izdatke lične	na materijalne	Svega	Zarađeno	Subvencija Gradskog poglavar.	Država podnela razliku u iznosu
1937-38	9.694.708	1.681.054	11.375.762	4.755.350	450.000	6.150.412
1938-39	10.835.824	4.386.123	15.221.947	7.260.256	600.000	7.361.691
1939-40	12.232.416	3.838.543	16.070.959	7.406.241	600.000	8.064.718

AJ;507 ,VIII,VI/2-2-(1-96)(K-37)

492 САВЕТ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ – ПРЕДСЕДНИКУ МИНИСТАРСКОГ САВЕТА ФНРЈ, МАРШАЛУ ЈОСИПУ БРОЗУ ТИТУ

(Београд, 1951.)

POLOŽAJ NAŠIH POZORIŠTA

Još u sezoni 1949-1950 god. osetilo se u nekim pozorištima opadanje interesovanja publike (Zagreb, Novi Sad, Sarajevo, Rijeka). U sledećoj sezoni 1950-1951 nastavilo se opadanje posetilaca, u pozorištima gde se ranije osetila kriza, i zahvatilo nova (Beogradsko dramsko pozorište, a pred kraj sezone i Narodno pozorište u Beogradu).

Do ove pojave došlo je iz više razloga. Jednim delom nesumnjivo i kao posledica slabe repertoarske politike ili slabog umetničkog nivoa pozorišta ali opštost ove pojave govori da je bilo i drugih, važnijih uzroka. Pre svega uticaj filma, koji je konkurisao pozorišti daleko nižim cenama, jevtinim muzičkim, lakim šaljivim i kriminalnim filmovima često razorno delovao na ukus naše povodljive, nedovoljno kulturne široke publike. U tom periodu u većini naših većih mesta opet su počele da rade kavane i gostionice, ponekad sa pevačicama i zabavnim programom, a u poslednje vreme i s jevtinijim jelom i pićem, najzad, većina pozorišta je u toku prošle i ove godine povišavala cene ulaznica, a pojedinci i domaćinstva imali su sve manje novaca za kulturne potrebe.

Pojedina pozorišta su se dovijala na razne načine da održe ili vrate publiku. Uvela su abonmane i igrala veći broj komada (Zagrebačko veliko kazalište do 14 premijera u jednoj sezoni) što je, razume se dovodilo do snižavanja umetničkog nivoa i povećavanje troškova oko opreme tolikog broja pretstava. Ti naponi i pomoć štampe pomogli su samo delimično (jer je ekonomski faktor i dalje uticao negativno) pa iako pozorišta nisu uspeła da vrate publiku ipak su bar unekoliko uspeła da spreče dalje osipanje.

Krajem prošle i početkom ove sezone situacija je po prilici ovako izgledala:

Hrvatska

Zagreb 12 predstava u oktobru u velikom kazalištu (opera i drama) prodato samo 65,62% ulaznica.

Rijeka - prodato samo 57,11% ulaznica

Split - na 17 pretstava u kazalištu prodato 70,38 ulaznica.

Manja pozorišta u NR Hrvatskoj imaju još slabiju posetu.

Slovenija

Ljubljana -	Ljubljanska opera prodatih 62% ulaznica Ljubljanska drama prodatih 60% ulaznica
Maribor	Slovensko narodno kazalište prodatih 76% ulaznica
Kranj	U kazalištu prodato 70% ulaznica.
Celje-	U kazalištu prodato 80% ulaznica.
Makedonija	
Skoplje -	za dramu prodatih 38,7% ulaznica. za operu prodatih 54,5% ulaznica.
Crna Gora	
Cetinje –	U pozorištima prosečan procenat prodatih ulaznica 58%
Srbija	
Beograd -	Jugoslovensko dramsko rasprodato 100% Narodno oko 90%, Beogradsko oko 75%
Niš -	Prodato oko 80% ulaznica
Šabac -	Prodato 79% ulaznica
Smederevo -	Prodato 55% ulaznica
Novi Sad -	Drama u oktobru (deset pretstava) 29% Opera // // 47%
Subotica	Prodato u septembru Hrvatska drama 42% Mađarska // 60%

Ovakvim stanjem u pozorištima pozabavio se početkom leta i Savet dramskih umetnika Jugoslavij i na svom plenumu u Zagrebu doneo zaključak da, kao jednu od mera za zaštitu pozorišta, treba doneti i odluku o povišenju bioskopskih ulaznica koje su bile suviše niske prema pozorišnim ili da se, gde je to moguće i potreba traži, snize suviše visoke pozorišne ulaznice.

Međutim, umesto ovakve odluke došlo je krajem oktobra do sasvim suprotnih mera koje su teško pogodile sva naša pozorišta i, može se slobodno reći, dovela u pitanje njihov rad uopšte i sve napore i žrtve koje su se pet godina od rata naovamo činjeneda se podigne i unapredi naša pozorišna umetnost i vaspita i proširi pozorišna publika.

Početkom oktobra Savezni ured za cene zatražio je mišljenje ovog Saveta koliko treba povišiti cene pozorišnim ulaznicama, na što je odgovoreno da u sadašnjoj situaciji nikako ne bi bilo oportuno povišavati ih, a da bi stupanjem na snagu novog platnog sistema, koji je predviđao povišenje plata za oko 2,63 puta i pozorišne ulaznice bilo moguće povišiti za 2 do 2,5 puta (bioskopske do 4 i 4,5 puta).

Ali, i pored ovakvog mišljenja Saveta, obrazloženog statistikama, Ministarstvo finansija i Ured za cene doneli su na svoju ruku i ne pitajući Savet, odluku da se cene pozorišnih ulaznica tri puta poveća (faktor 3). Savet za nauku i kulturu je ponovo intervenisao kod Ministarstva finansija, ukazujući na neceľishodnost ovakve odluke, ali sve to nije pomoglo. Ministarstvo finansija ustrajalo je na svojoj odluci i sprovelo je preko svojih organa gotovo u svim republikama i pored protivljenja republičkih saveta za prosvetu, nauku i kulturu i predloga Saveznog i republičkih saveta da se ne preduzimaju nagle mere već ostavi savetima i pojedinim pozorištima da sama, prema situaciji, postepeno povišavaju cene ulaznicama.

Tako se naglom, krutom i nepromišljenom odlukom Ministarstva finansija, u situaciji kad je zbog povišenja cena nizu usluga (osvetljenje, radio, tramvaji itd.) svakoj porodici ostalo manje novaca da troši na takozvane kulturne potrebe, kad je znatno smanjen broj stipendija učenicima i studentima, koji su bili najrevnosniji posetioci pozorišta, i, najzad u situaciji kad su nizom finansijskih i privrednih mera smanjeni prihodi takozvanih slobodnih profesija (ukidanje obezbeđenog snabdevanja itd.) naglo, gotovo preko noći, ispražnjena gotovo sva naša pozorišta.

Savet za nauku i kulturu za prvih petnaestak dana meseca novembra, a lako je razumeti da će oni u drugoj polovici novembra, kad svako domaćinstvo bude raspolagalo sa manje novaca, i kad počnu da pristižu računi za usluge (osvetljenje i drugo) biti još teži.

Beograd

1) Jugoslovensko dramsko pozorište, najbolje pozorište danas u zemlji, koje je steklo priznanje i u svetu i za pet godina svog postojanja gotovo nije imalo neprodane ulaznice, bilo je u toku prvih 12 dana meseca novembra sa dve trećine prazno. Dok je u periodu od 1-12 novembra 1950 broj posetilaca iznosio 8.015, a ukupni prihod 365.840.- dinara u istom periodu ove godine tj. od 1-12 novembra 1951 godine, broj posetilaca opao je na 3.009, a ukupni prihod na 283.290.- dinara, što znači da je pozorište izgubilo 5.006 posetilaca a u prihodima imalo gubitak od 82.350.- dinara.

2) Beogradsko dramsko pozorište imalo je u istom periodu (1-10 novembra 1951) svega 1.175 posetilaca sa prihodom od 61.395.- dinara, dok je za isti period prošle godine imalo 4.104 posetioca, a prihod 141.800.- dinara, pa je prema tome izgubilo 4.000 posetilaca (pojedine pretstave igrane su pred 26,28 i 70 gledalaca) dok je gubitak u novcu bio 80.000.- dinara.

3) Narodno pozorište u Beogradu imalo je za prvih 10 dana novembra 5.500 posetilaca (uključujući dramu, operu i balet), a prihod je bio 577.470.- dinara. U novembru mesecu prošle godine za isti period od deset dana pozorište je imalo 8.496 posetilaca, a prihod od 490.000.- dinara, što znači da je pozorište izgubilo 3.000 posetilaca (pojedine pretstave igrane su pred gotovo praznom kućom, naročito dramske) a dobilo se svega 80.000.- dinara.

4) Beogradsko humorističko pozorište imalo je za deset dana meseca novembra 5.274 posetilaca manje nego za deset dana jula meseca ove godine, a prihod se smanjio za 218.000.- dinara.

Prema tome samo četiri beogradska pozorišta izgubila su za deset dana meseca novembra, od kad su nastupile nove cene, 17.280 posetilaca i 300.000.- dinara, a da se i ne pominje umetničko –moralni gubitak koji se pred pažnjim i polupraznim salama odražava na predstavama i glumcima, a na gledaoce ostavlja težak utisak.

Slična je, a negde i teža situacija u ostalim pozorištima u zemlji.

Srbija

Novi Sad - Vojvođansko Narodno pozorište (sala 720 mesta) davalo je pretstave u novembru (operne, baletske i dramske) pred prosečno 160 gledalaca, a bilo je pretstava koje su se igrale pred svega 54 ili 88 posetilaca. Prosečan prihod od pretstave iznosio je 8.753.- dinara, dok je u oktobru ove godine prosečno bilo posetilaca 327, a prihoda 13.406.- dinara od pretstave.

Subotica - Narodno pozorište (sala 704 mesta). Imala je u oktobru mesecu prosečno 342 posetioa po pretstavi sa prosečnim prihodom od 12.430.- dinara. Dok je u novembru prosečno broj posetilaca spao na 184, a prihod na 6.563 dinara. Pojedine pretstave igrane su pred svega 25,35, 85 i 70 posetilaca.

Niš - Narodno pozorište (sala sa 652 mesta). Imala je prosečno 342 posetilaca na jednoj pretstavi 550 sa prosečnim prihodom od 14.900.- dinara. U novembru po novim cena, a prosečna pošta pala je na 153 posetioca, a prihod je pao na 7.272.- dinara.

Bosna i Hercegovina

U Bosni i Hercegovini situacija je još teža. Sarajevsko pozorište istina ne može da pruži podatke, pošto zbog adaptacije zgrade nije još počelo da radi, ali ostala pozorišta pokazuju sledeće:

Zenica – Pozorište u Zenici (sala sa 600 mesta). Za četiri pretstave u novembru prodato je svega 387 ulaznica, odnosno oko 90 ulaznica po pretstavi, te su zato dve pretstave morale biti otkazane.

Tuzla – Pozorište sa 364 prodalo je u novembru oko 45% ulaznica.

Banja Luka – Poseta se posle podizanja cena ulaznica smanjila na oko 60% od ranije posete.

Hrvatska

Zagreb – Hrvatsko narodno kazalište imalo je u oktobru prosečno oko 65% posetilaca (opera, balet i drama), dok je od 1 do 11 novembra broj posetilaca pao na svega 56%, a što situacija nije još bila teža treba zahvaliti abonmanu koji većini pretstava osigurava 500 posetilaca, a koji, pošto je uplaćen na početku sezone, nije povećan. Savet za prosvetu, nauku i kulturu NR Hrvatske misli da će situacija znatno pogoršati i posetu smanjiti još za 50% od 1 januara 1952 god. sa povećanjem cena novom abonmanu. Za ostala pozorišta u Hrvatskoj nisu još sabrani podaci, ali izvesni primeri, koja navodi Savet za prosvetu, nauku i kulturu, dovoljno ilustruju situaciju.

Kazalište Osijek – imalo je svega 90 posetilaca na prethodnoj 'pretstavi operete „Tri devojčice“ koja je inače bila rasprodata.

Kazalište Split – (937 mesta) imalo je na pretstavi Nušićeve komedije „Dr“ 150 posetilaca, a na pretstavi Molierovih „Učenih žena“ svega 230 posetilaca.

Kazalište Pula – (1.000 mesta) premijera komedije „Dr“ 350 posetilaca a repriza svega 70.

Slovenija

Slovenija je jedina narodna republika u kojoj nisu povišene cene pozorišnim ulaznicama. No, uza sve to, zbog poskupljenja drugih troškova života opala je poseta u operi za 14% (od 84% na 70%), a drami za 10% (od 70% na 60%).

Crna Gora – nije poslala podatke pošto pozorišta još nisu počela sa radom.

Makedonija – U dva makedonska pozorišta (Skopsko i Bitoljsko) pre povišenja cena ulaznica prosečni brojposetilaca na jednoj pretstavi bio je 398, a prosečni prihod za jednu pretstavu 18.122. Posle povišenja cena broj posetilaca je pao na 143, a prihod na 6.438.- dinara po pretstavi.

Iz svega što je izloženo, na osnovu prvih podataka, može se zaključiti sledeće:

1) Da je usled naglog povišenja cena ulaznicama, koje je došlo uporedo sa drugim finansijskim merama koje su smanjile ukupan iznos novčanih fondova potrošača, poseta u pozorištima tako naglo pala i toliko se smanjila da je dovedeno u pitanje postojanje najvećeg broja naših pozorišta u zemlji. Nema više ni jednog pozorišta koje bi se moglo pohvaliti da čak i na premijernim operskim i baletskim pretstavama, za koje je do sad vladalo ogromno interesovanje, može da ima potpuno rasprodatu kuću. Jugoslovensko dramsko pozorište prodaje prosečno svega jednu trećinu ulaznica, a dešava se već i da najistaknutija pozorišta u zemlji (Narodno kazalište u Zagrebu) moraju da otkazuju pretstave zbog malog broja posetilaca (na pr. Narodno kazalište u Zagrebu, pretstava Šoovog komada „zanat gospode Voren“ gde je prodano svega 14 ulaznica).

2) Povišenjem cena pozorišnih ulaznica nije postignut ni odgovarajući finansijski efekat. Slučaj beogradskih pozorišta pokazuje da je država za svega deset dana meseca novembra ove godine, od kako su uvedene nove cene izgubila 300.000.- dinara, dok je kao što je ranije pokazano, taj gubitak u Narodnom kazalištu u Zagrebu iznosio odko 200.000.- dinara. Slične gubitke pokazuju i manja pozorišta i mada Savet za nauku i kulturu još nije u položaju da dađe ukupan finansijski efekat novih mera, navedeni primeri dovoljno jasno pokazuju da će on morati biti negativan.

3) Od oslobođenja na ovamo, oštro se diferencirajući od prakse stare Jugoslavije, naši prosvetni organi: komiteti, ministarstva i saveti za nauku i kulturu, nikad nisu u pozorištima videli samo sredstvo privredne akumulacije, već su, naprotiv, pozorišta smatrali izvanredno važnim činiocem u prosvetnom, kulturnom, moralnom i političkom uzdizanju našeg naroda. Takav stav i takva kulturna politika došli su do izraza i u činjenici da je od oslobođenja na ovamo u našoj zemlji otvoreno oko 40 novih pozorišta, te ih danas imamo tri puta više nego pre rata; u položaju pozorišnih umetnika koji su dobili stalnost, prava i ugled ostalih, pa i najistaknutijih trudbenika naše zemlje, što, raztume se. U staroj Jugoslaviji nije bio slučaj. Novčana sredstva koje je država davala za pozorišta iznosila su samo u jednoj pozorišnoj sezoni za sva pozorišta u zemlji oko pola milijarde dinara, pa zato Savet za nauku i kulturu nikako ne može da shvati razloge koji su mogli da odluče da se na tako drastičan način naprosto izbace posetioci iz pozorišta na koja, s druge strane, država troši stotine miliona.

4) popularisanje pozorišta, vaspitavanje pozorišne publike, približavanje pozorišta narodu za koga ono predstavlja novinu. Težak je, dugotrajan posao kulturnog uzdizanja naroda, vaspitavanja njegovog ukusa i podizanja i proširenja njegovih kulturnih navika, kao uostalom, i borba protiv nepismenosti, popularizacija knjiga, borba protiv zaostalih higijenskih prilika itd. Za proteklih pet godina i na obvomplanu učinjeno je neobično mnogo. Mi smo bili jedina zemlja koja je na prošlogodišnjoj konferenciji Svetskog centra za pozorište (u okviru UNESK-a) mogla javno pred svim delegatima da se pohvali da u našoj zemlji ne postoji kriza pozorišta ni osipanje pozorišne publike i da se jedino može govoriti o suviše malom broju mesta u pozorištima. Na konferenciji uprava srpskih pozorišta, održanoj prošle godine u Savet za prosvetu, nauku i kulturu NR Srbije, iznošeni su značajni i dirljivi primeri iz nekih zaostalih krajeva (Kosmet, Vranje, Zaječar), gde su pozorišta uspela da zainteresuju ljude koji nikad ranije nisu videli scenu i kojima je to, budući da su bili mahom nepismeni bio prvi dodir sa kulturom uopšte. Istaknuto je dalje da su pozorišta u našim palankama u unutrašnjosti često

sasvim usahla, baš pozorišta postala žiža i ventar kulturno-umetničkog delovanja oko koga su se okupljali svi intelektualci u mestu i preko kojih je društveni život u tim manjim mestima počeo da dobija izvesnu boju i draž. Stoga, i pored odluke Savet za prosvetu, nauku i kulturu NR Srbije da se zatvore neka pozorišta u Srbiji, ovu odluku nije bilo moguće ostvariti, jer su se njenom sprovođenju oduprli gradski odbori u pojedinim mestima (Užice i Čačak naprimer) izjavljujući da će iz svojih sredstava finansirati ova pozorišta ukoliko Savet za prosvetu, nauku i kulturu NR Srbije ne bi to mogao da učini.

Međutim, poslednje mere Ministarstva finansija, odnosno naređenje o povišenju pozorišnih ulaznica pogodilo je pozorišta i pozorišnu umetnost u najosetljiviju tačku – odvojilo je od publike bez koje pozorište ne može da živi i to od publike koju su pozorišta uz mnogo truda osvajala, od publike još nedovoljno kulturne, podložne uticajima slabog ukusa. Najzad, takva mera preteći da uništi sve tekovine koje su na tom polju postignute za poslednjih pet godina, lišava nas jednog krupnog propagandnog argumenta kojim smo se s pravom ponosili pred inostranstvom i pred samim našim narodima kao dokazom pravilnosti naše kulturne politike u poređenju sa politikom stare Jugoslavije.

5) Savet za nauku i kulturu FNRJ želi najzad da istakne još nekoliko činjenica:

a) opadanje broja publike mora negativno da se odrazi i na kvalitet predstava, jer je nemoguće tražiti od glumaca da daju punu meru svojih umetničkih mogućnosti pred praznim i polupraznim dvoranama; da je za uspeh jedne predstave, naročito komedije od velike važnosti atmosfere i štimung koji vlada u gledalištu, a da prazne sale, kao i što je poznato, deluju na gčedaocę depresivno,

b) da ovaka situacija u pozorištima dovodi u pitanje rad i umetnička ostvarenja pozorišnih umetnika – glumaca i reditelja – koji su se preko predsednika Saveza pozorišnih umetnika obratili Savetu za nauku i kulturu tražeći spuštanje cena ulaznica u pozorištima jer „sadanja situacija u pozorištima stvara kod glumaca osećanje da su suvišni i nepotrebnii“,

c) da bi sadanja situacija i zatvaranje niza pozorišta, koja bi kao nužna posledicaorala da usledi, dovećlo do nezaposlenosti većeg broja pozorišnih umetnika pa bi onda bilo bespredmetno da država troši milionske sume na pozorišne škole i akademije i podizanje novih kadrova,

d) da su u situaciji kad su cene pozorišnih ulaznica znatno povišene, ulaznice za fudbalske utakmoce ostale iste, pa i znatno snižene,

e) najzad, da je publiku, koja se jednom odbila od pozorišta, vrlo teško vratiti, te da treba izbegavati sve nagle promene koje takvo osipanje publike mogu da izazovu.

U vezim saovim izloženim Savet za nauku i kulturu FNRJ predlaže:

1) da se odmah ukinu svi propisi na osnovu kojih je nastupilo povišenje cena pozorišnim ulaznicama,

2) da se u principu pozorišta vrata na stare cene, a pozorišnim upravama, pod nadzoorom viših prosvetnih organa, dozvoli da sama određuje cene ulaznicama, u određenim čirim okvirima, prema mesnim prilikama i interesovanju i mogućnosti publike,

3) da se ubuduće nikakve slične finansiske mere ne mogu donositi od strane privrednih resora bez saglasnosti Savet za prosvetu, nauku i kulturu.

Музеј историје Југославије; Архив Ј. Б. Тито-КМЈ-II-6-d/11

МУЗИЧКА УМЕТНОСТ

493 ЦК КПЈ, УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ

BELEŠKE SA SASTANKA UPRAVE

Diskutovano je o muzičkim emisijama radio Beograda i radio Beograd II. Drug Đilas ističe da se radio Beograd II prilično srozao, donoseći zadnje vreme reportaže iz starog Beograda, koje su vrlo grube, vulgarne i koje nije sebi dozvoljavao ni radio Beograd u staroj Jugoslaviji. Potrebno je prkontrolisati muzički program narodnih pesama koje faktički nisu narodne, nego pesme koje su izmislili i pjevaju ih pojedini đilkoši., kulački sinovi, a od onih pravih narodnih pesama, kao i pesama iz NOB, osim dve ili tri stereotipne, nema ništa. Osim toga treba pogledati govorne emisije u redakciji takozvanog „Vedrog popodnev“, gde se daje o bi-

feu sa pomorandžama i bananama, a ondase pita spikeri ne veruju da toga ima u bifeu. Drug Đido ističe da kritika zbog naših objektivnih teškoća ustvari pretstavlja neprijateljsku kritiku, koja zahteva ustvari da jedan sloj buržoazije može imati sve, a da se odrekemo industrijalizacije. Mi bi to mogli lako rešiti, to jest mogli bi očas napuniti izloge najraznovrsnijom robom, ali da dignemo ogromne cene i ko bi onda mogao kupovati. Kritikuju nas i za tekstil, i to već postaje neprijateljsko, jer ko može i smije da nas kritikuje za ono što nemamo, itd.itd. [...]

25.XII.1950 godine

AJ;507;VIII,II/2-B-(1-84)(K-4)

**494 КАБИНЕТ ПРЕДСЕДНИКА МИНИСТАРСКОГ САВЕТА ФНРЈ,
МАРШАЛА ЈОСИПА БРОЗА ТИТА, БЕОГРАД**

(Београд, 14. 2.1951)

Danas pre podne maršal Tito je primio pretstavnike osnivačkog kongresa Saveza kompozitora Jugoslavije, pretседника Saveza Stevana Hristića, generalnog sekretara Oskara Danona, potpredседnike Milenka Živkovića, Matiju Bravničara i Mila Cipru i članove odbora Stjepana Šuleka, Frana Lotku, Cvjetka Rihtmana i Todora Skalovskog.

Maršal Tito se zadržao u dužem razgovoru sa članovima delegacije, interesujući se za rad kongresa i nastojanja naših kompozitora da kroz muzička dela prikažu život i stremljenja naroda nove Jugoslavije.

[Забелешка са састанка]

У сврху уздицања широких маса потребно је у првом реду успоставити контакт између народних маса и уметника. На подручју музичког рада услов томе јесте организација што интензивнијег концертног живота у читавој ФНРЈ. Потребно је организирати мрежу концертних приредби по читавој ФНРЈ, постављајући у везу с тиме и правилну репертоарску политику. Организовањем широке мреже концертних приредби уз правилно постављен план репертоара постићи ће се систематски музички одгој широких маса и створити нова музичка публика којој та уметност заиста треба да припада. Тиме ће се уједно постићи да уметници долазе у чешћи контакт са народним масама, те ће уметници имати много више потицаја за свој уметнички рад.

Приступајући решењу тог питања морамо узети у обзир конкретну ситуацију за услове репродуктивног музичког живота у ФНРЈ. Некада се музички живот одвијао углавном само по највећим градовима Београду, Загребу и Љубљани у којима је био концертниран највећи број уметника, а с том праксом уз незнатне измене наставила се и након ослобођења. Музички живот покрајине био је препуштен иницијативи ретких покрајинских уметника, док уметници из центра већином нису показивали интереса за гостовања у покрајини (осим у већим покрајинским центрима - Сарајево, Скопље, Сплит и сл.) због малог броја музичке публике и те према томе и због финансијског ризика.

Данас се та ситуација особито болно одржава у уметничком животу федералних јединица Македоније, Босне и Херцеговине, Црне Горе, где су услови за развитац концертног живота врло слаби узпркос интереса које данас показују народне масе за уметничка збивања. Највећа је потешкоћа музичког рада ових федералних јединица у недостатку музичких кадрова а и такође у недостатку искуства и праксе и планском организирању концертних приредби.

Питање интензивирања концертног живота, а по томе и подизање интереса код народних маса за музичку уметност, као и питање могућности пласирања музичких уметника по читавој земљи може се ријешити само постављањем планске организације концерата (изменом уметника међу федералним јединицама) и планским постављањем репертоара музичких уметника. Конкретно узевши, уметници наших главних културних центара Загреба, Београда и Љубљане (појединци, групе и ансамбли) требали би по јединственом плану обилазити читаву ФНРЈ са репертоаром који ће бити приступачан народним масама и постепено их (кроз извесни временски период) уздизати на виши уметнички ниво.

Главна запрека спровођењу тога у праксу налази се у следећим факторима који међусобно дјелују. То су: високе цене улазница, условљене великим режиским трошковима, који су опет условљени ризиком приређивача, а тај је условљен степеном заинтересованости публике, која постоји као после-

дица негдашње сасвим криве умјетничке политике а на њу негативно дјелују и слабе финансијске могућности те публике.⁹⁴ Осим тога постоји овде још један фактор, а то је ризик самог умјетника коме након вишемесечног интензивног спремања за концерт није осигуран материјални успјех, него стоји пред опасношћу дефицита што никако не може дати умјетнику потицај за интензиван репродуктивни рад.

Финансијски ризик умјетника највише је према томе овисан о одузимању једног процента добивене своте на улазницама, а то су државне таксе на умјетничке приредбе које износе 30% бруто прихода. Та ставка у прорачуну приређеног концерта је највећа, а узевши у обзир режијске трошкове умјетник врло ријетко може рачунати на финансијални успех који је у неком сразмеру са уложеним трудом да студирање програма.

За спровођење читавог плана концертног живота у ФНРЈ потребно је да се успостави установа, односно апарат који ће под надзором највишег умјетничког форума ФНРЈ (Комитета за културу и умјетност) технички остварити тај план који ће омогућити умјетницима плански организирања гостовања у читавој ФНРЈ и послужити подизању интереса за музичку умјетност и подизању културног нивоа широких маса; истовремено дати ће могућност умјетнику да за свој уложени труд у студиј репертоара буде морално и материјално награђен.

Државна пословница за умјетничке приредбе треба да омогући у федералним јединицама у којима су тежи услови рада давање редовних концертних приредаба, аружила би умјетницима могућност гостовања по читавој ФНРЈ по унапред предвиђеном плану уз боље материјалне услове. Износ од 10% од бруто прихода који би умјетник, односно умјетнички ансамбл, давао Пословници, што би послужило и за издржавање саме Пословнице, с временом би се могао користити за што ефикаснију умјетничку пропаганду, док би се упоредо с тиме све више снижавала цена улазница. На тај начин, са таквим техничким апаратом који би радио ослобођен од државних такса, од којих су досада ослобођене само приредбе културних и умјетничких друштава (пјевачка, добротворна и сл. друштва) и на пр. црквене заветине, постигли би слиједеће: интензивнију концертну дјелатност у ФНРЈ (напосе у федералним јединицама које су у том погледу заостале), већу приступачност умјетничких концерата народним масама и већи потицај репродуктивним музичарима за њихов умјетнички рад.

Са ослобођањем од државне таксе од 30% на умјетничке проредбе које ће организовати Државна пословница, држава губи незнатан приход који није у никаквом сразмеру са великом моралном користи коју ће имати са интензивирањем и подизањем музичког живота. Ако се не проведе ослобађање од те таксе приход од исте биће све мањи управо због тога што се њеним постојањем кочи повећавање броја умјетничких приредби од којих се та такса убире.

Ослобођење од горе споменуте таксе није погодност за Државну пословницу него погодност за умјетнике којима ће тиме бити омогућена већа продуктивност у раду који рад ће та Пословница моћи плански организовати на корист културном уздицању народних маса. [...]

[МАСОВНА ПЕСМА]

Наша масовна борбена партизанска песма као музички изражај ослободилачке борбе наших народа ужива велике симпатије народних маса. Она треба и може уједно да послужи као узор стварању нових масовних pjesама о раду у слободи, о раду на изградњи земље. Будући да се њој - у размеру с њеним значењем, њеном популарношћу и раширеношћу - не посвећује довољна пажња у погледу умјетничке обраде и извођења, потребно би било да се свагђе где се она изводи - на манифестацијама, масовним приредбама или уметничком програму - настоји да њена обрада одговара њеном духу и значењу (да буде једноставна и приступачна, а на умјетничкој висини) и да њене изведбе буду озбиљне и достојне.

94

Руком је дописано на маргини : "Кривом умјетничком политиком пријашњег времена музичка умјетност била је удаљена од народних маса и концертне приредбе одржаване у истом некадашњем оквиру не могу [више] привући широке народне масе."

У ту сврху потребно би било заинтересирати музичке стручњаке за интензивнији рад са пјесмама борбе и за стварање нових масовних пјесама (у сарадњи са књижевницима и пјесницима). И ако код нас не постоји тако велика традиција пјесама борбе и изградње као у Совјетском Савезу, ипак је у народноослободилачкој борби створен темељ нашој новој масовној пјесми, и упознајући је, можемо се на њу ослањати у стварању нових масовних пјесама. Масовне пјесме осим извођења са збором можемо врло брзо и успјешно популаризирати у обрадама за 1-2 гласа уз пратњу клавира (ту се може употребити и као соло пјесма и као зборна пјесма) а могу се обрађене на тај начин врло ефикасно примјенити у раду средњих школа и културном раду масовних организација, тим више што се клавирска пратња може преудесити (аранжирати) за разне инструменталне ансамбле (тамбурашки и хармоникашки оркестри). Осим тога солидна умјетничка обрада масовних пјесама служи нам уједно као најбоље средство за подизање музичког укуса широких маса.

Будући да је код нас штампан врло мали број солидно обрађених масовних партизанских пјесама, било као слободних композиција на њихове музичке теме било као једноставних обрадби, желели би скренути вам пажњу на издања партизанских пјесама у музичком отсеку Накладног завода Хрватске које (пјесме) су компоновали и обрађивали већином наши композитори партизани, а текстови и музичка обрадба прегледани су од одговорних стручњака. Мишљења смо да вам та издања могу послужити, те вам прилажемо проспекат који је нама послат на увид од Накладног завода Хрватске, те се обзиром на ваше евентуалне потребе у том материјалу можете директно на њих обратити.

Музеј историје Југославије, Архив "Ј. Б. Тита", КМЈ, II-6г

495 ЦК КПЈ, УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ

(Београд, 1951.)

MUZIČKI UMETNICI

1) Predlaže se da saveti za prosvetu, nauku i kulturu, uz saglasnost Ministarstva finansija, u većoj mери subvencionišu poslovnice i koncertne agencije kako bi se omogućilo održavanje koncerata u udaljenijim kulturno zaostalijim centrima (rudarskim i industriskim naseljima i sl.) koji zasad ne mogu biti rentabilni.

2) Da se muzičkim umetnicima odobre povlastice na vožnji kao i državnim službenicima, a i [povlastice] veće od 75% kada se radi o koncertnim turnejama, a na osnovu predloga Udruženja muzičkih umetnika i potvrde Saveta za prosvetu, nauku i kulturu.

3) Regulisanje socijalnog osiguranja.

POLOŽAJ MUZIČKIH UMETNIKA

Prema podacima sa kojima raspolazemo, organizacija koncerata i gostovanja inostranih i domaćih umetnika i umetničkih ansambala do 1941 godine sprovodile su koncertno-pozorišne agencije u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani. Povlašćena koncertno-pozorišna agencija, Udruženja jugoslovenskih glumaca u Beogradu „Jugokonzert“ imala je najjači uticaj i zastupništvo u nekoliko većih gradova. Imajući obezbeđen devizni kredit bila je u mogućnosti da pozove na gostovanje u Jugoslaviju i najveće umetnike svetskog glasa. Pre rata, u toku jedne koncertne sezone u čitavoj Jugoslaviji bilo je ukupno 60-70 priredbi uz sudelovanje stalnih umetnika ili ansambala. Bruto prihod kretao se između 15-30.000 dinara, od toga išlo je 12% za zakup dvorane 50-60% honorar umetniku 15% reklama, 10-15% administrativni troškovi, a 10-20% bila je zarada Agencije. Svaki strani umetnik ili ansambl mogao je imati 3-8 koncerata pri čemu se njegov fiksni honorar po koncertu kretao na dolarskoj bazi od 150-250 dolara. Putni trošak bio je najmanja stavka, jer je Ministarstvo saobraćaja, odobravalо Agenciji stalan popust i to 50% za pojedince, a 75% za grupe i ansamble. U tome se sastojao sav doprinos државе за развјање културних веза са иностранством.

Sa koncertima domaćih umetnika išlo je mnogo teže. Prema podacima ranije Koncertne agencije prosečno svake sezone davano je 30-40 koncerata, domaćih umetnika u velikim centrima, Beogradu, Zagrebu i Ljubljani i oko 40 koncerata u unutrašnjosti. Kako izvođači na ovim koncertima sudelovali su renomirani i publici dobro poznati, najviše njih 15, a među njima najviše su bili traženi: Zagrebački kvartet, duo sestara Mihajlović, Ivan Noć, pianista, Josip Rijavec, tenor, Zinka Kunc, sopran, Zlatko Baloković, violinista, Milan Špić, violinista, Profesor Tod, pianista, Beteto, basista i dr. Ovi koncerti u većini slučajeva bili su deficitni i jedva pokrivali troškove. Prosečno je bruto prihod po koncertu iznosio od 6.000-12.000 dinara, a u kalkulaciju

troškova ulazili su: zakup sale 20-30\$ sa garantovanim minimumom od dinara 2.000, rekalama 25%, umetnički honorar 50-60 %. Za pokriće administrativnih troškova nije ostajalo više od 10%, a o nekoj zaradi nije bilo ni govora. Najveća stavka bila je honorar umetnika. Domaći umetnici mogli su imati godišnje 5 do 10 javnih koncerata koji su donosili prihode najviše od 15 do 30.000 dinara. Naravno da ovakva zarada nije bila dovoljna da obezbedi egzistentno minimum, te je svaki od umetnika imao svoje stalno zaposlenje ili zaradu, bilo u muzičkoj akademiji, bilo u narodnom pozorištu. Ova osnovna zarada mogla je da donese prosečno 40 do 50.000 dinara godišnje, poslednjih godina neki umetnici imali su stalnu zaradu od nastupa na radio stanicama, koje su plaćale od 80 do 1.000 dinara po nastupu. Imajući u vidu da su poznati umetnici imali 6 do 8 nastupa godišnje, znači da bi ova stavka zarade iznosila godišnje 5 do 8.000 dinara. Prema tome godišnji prosečni prihod jednog domaćeg umetnika iznosio je od 60 do 90.000 predratnih dinara.

Država nije direktno pomagala delatnost ni izvođača ni priređivača, niko nije uživao neku stalnu pomoć ili povremenu dotaciju, ali je bilo indirektno pomoći na razne načine. Na pr. , davana su odsustva sa platom, ako se radilo o koncertiranju u provinciji u kulturno-prosvetne svrhe. Zatim, iako je skoro svaki umetnik, kao državni činovnik uživao pravo povlastice od 50% na svim železnicama, parobrodovima i u vazдушnom saobraćaju, na predlog „Jugokoncerta“, Ministarstvo saobraćaja, davalo je popust od 75% za propagandne i prosvetne turneje. Osim toga Predsedništvo Vlade i Centralni prezbiro davali su u mnogim slučajevima, kada su bili u pitanju istaknuti domaći umetnici, kao što su Zagrebački kvartet, Zinka Kunc, Zlatko Baloković, Ivan Noć, i dr. Besplatne karte za njihove turneje. Treba imati u vidu da su u pojedinim centrima, na pr. u Skoplju, Sarajevu i Novom Sadu itd. postojala društva slična beogradskom udruženju „Cvijeta Zuzorić“, dakle društva ljubitelja umetnosti i muzike, koja su vodila brigu oko dočeka i boravka domaćih umetnika u njihovim mestima. Na ovaj način trošak umetnika se nešto smanjivao i to je bio jedini doprinos države i društva podizanju i održavanju domaćeg muzičkog života u staroj Jugoslaviji.

Posle rata, u cilju planske organizacije koncerata i gostovanja domaćih i inostranih umetnika i umetničkih ansambala, već 1946 godine osnovana je Savezna poslovница za kulturno-umetničke priredbe, a uskoro zatim i republičke poslovнице, kao organi Ministarstva prosvete narodnih republika. O postignutim uspesima, najrečitije govore statistički podaci:

1947.god.	542 koncerta i priredbi domaćih i stranih umetnika
1948 god.	1.245 -//-
1949 god.	2.183 -//-
1950 god.	2.132 -//-

Ako imamo u vidu da je u staroj Jugoslaviji u toku jedne koncertne sezone organizovano najviše do 140 koncerata uz sudelovanje inostranih i domaćih umetnika onda ovi podaci pokazuju ne samo brojni porast koncertnih priredbi i umetnika koji su koncertirali, već i porast nove koncertne publike. Boreći se sa objektivnim teškoćama, Poslovnice za kulturno-umetničke priredbe prodrle su u najudaljenije i najzaostaliye krajeve naše zemlje, gde se pre oslobođenja nije moglo čuti kvalitetno muzičko izvođenje. Dok se pre rata koncertni život odvijao uglavnom u velikim centrima, u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani, podaci o održanim priredbama po NR u 1950 god. pokazuju snažan porast i aktivnost poslovnica u kulturno nerazvijenim republikama. Po pojedinim NR postignuti su 1950 god. sledeći rezultati:

NR Slovenija	537 koncerata i priredbi
NR Makedonija	479 -//-
NR Hrvatska	387 -//-
NR Srbija	314 -//-
NR BIH	378 -//-
NR Crna Gora	27 -//-

Ovi podaci pokazuju samo deo onog što je učinjeno za podizanje kulture i demokratizacije umetnosti. U 1950 godini za oživljavanje gostovanja velikih ansambala i organizovanje muzičkog festivala, Saveznoj poslovnicu za kulturno umetničke priredbe odobren je budžet u iznosu od 13 miliona dinara, a republičkim poslovnicama odobren je budžet u iznosu od 3 do 5 milona dinara.

Honorar domaćih umetnika za pojedine koncerte, kretao se od 5.000 do 10.000 dinara, od koga su umetnici prilikom gostovanja morali platiti troškove puta i smeštaj. Najbolji i najviše traženi umetnici kao Dragica Martinis, [Katarina] Radeva, [Anita] Mezetova, [Valerija] Hejbalova, [Stanoje] Janković, [Vladimir] Ružđak, Caun, [Milan] Horvat, sestre Mihajlović, [Melita] Lorković, [Ivo] Maček, Lipovšek i drugi, mogli su

imati godišnje prosečno 8 do 15 koncerata, sa godišnjom zaradom od 40.000 do 70.000 dinara. Ostali umetnici, imali su znatno manji broj koncerata i manju nju zaradu. Kao ni pre rata nijedan od umetnika nije živeo od koncertnog delovanja, već su svi imali stalno uposlenje bilo u pozorištu ili muzičkoj akademiji. Godišnji prihod od stalnog zaposlenja prvih umetnika kretao se od 84.000 do 120.000 godišnje. Ako ovom dodamo i prihode od nastupa na radio stanicama, koji su mogli da iznose najviše pet do deset hiljada dinara godišnje, izlazi da se godišnja zarada najboljih jugoslovenskih umetnika kretala od 130.000 do 200.000 dinara, dok se pre rata zarada najboljih domaćih umetnika kretala od 60.000 do 90.000 dinara. Prihodi ostalih umetnika nisu se mnogo razlikovali od ostalih službenika sa sličnim kvalifikacijama.

Od januara 1951 godine mogućnosti zarade domaćih umetnika znatno su ograničene. Odlukom Saveza za nauku i kulturu i Ministarstva finansija FNRJ Savezna poslovnica odn. Jugoslovenska koncertna agencija poslovala je kao privatna ustanova bez državne subvencije i mogla je računati samo sa vlastitim prihodima za pokriće svojih troškova. Krajnjim zalaganjem, štednjom i orijentisanjem na gostovanja inostranih umetnika koji pristaju da gostuju u Jugoslaviji pod vrlo povoljnim uslovima, agencija je uspeła da uravnoteži svoje prihode i rashode. Međutim, ograničenje ili ukidanje državne subvencije republičkim poslovnicama (kao npr. NR Makedonije) odrazilo se na razvoj koncertnog života, kako na kvalitet, tako i na broj organizovanih koncerata i priredbi. U NR Makedoniji, koja je u 1950 g. organizovala oko 500 koncerata, došlo je do zamiranja koncertnog života, tako da za prvih 9 meseci 1951 g. nije ukupno organizovano ni 5 koncerata inostranih i domaćih umetnika iz ostalih NR. A u kulturno razvijenim republikama, izuzev NR Slovenije gde je Poslovnica ostala budžetska ustanova, potpuno je podbacio rad u unutrašnjosti i znatno opao broj koncerata. Kako republičke poslovnice nisu bile u mogućnosti da preuzmu rizik za koncerte domaćih umetnika, umetnici su organizovali koncerte u republičkim centrima na vlastiti rizik, tako se dešavalo da i poznati umetnici plate deficit, ili jedva pokriju organizacione troškove. Samo pojedini, najbolji i najviše traženi umetnici kao [Melita] Lorković, [Anita] Mezetova, [Valerija] Hejbalova, mogli su postići u toku 1951 g. 30.000 do 60.000 dinara.

Nova ograničenja od prvog novembra ove godine, poskupljenje svih vrsta troškova vezanih za organizaciju priredbi, počev od reklame pa do saobraćajne tarife, potpuno će onemogućiti međurepubličku razmenu domaćih umetnika.

Dok je pre rata u kalkulaciju troškova oko organizovanja koncerata najmanja stavka bila putni troškovi umetnika, ona je danas postala najveća stavka i osnovna kočnica za dalji razvoj koncertne delatnosti (to se najbolje vidi iz ranije dostavljene specifikacije troškova za pojedine koncerte). Stoga, ako ne mislimo da dovedemo u pitanje sve napore i ogromna finansijska sredstva koja je država ranije uložila i danas ulaže za podizanje muzičke kulture, potrebno je doneti što pre odluku da se Jugoslovenskoj koncertnoj agenciji i poslovnicama narodnih republika za sva koncertna gostovanja domaćih i inostranih umetnika, odobri stalna povlastica na svim saobraćajnim sredstvima.

AJ;507 ,VIII,VI/2-2-(1-96)(K-37)

КИНЕМАТОГРАФИЈА

496 ЦК КПЈ, УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ

(Београд, 13.12.1950)

Састанку (13. XII.1950) присуствовали другови Бора Дреновац, Зденка Шегвић, Бојан Штих и Јаша Давичо.

За 4 послератне године код нас је увезено 240 филмова и снимљено, не рачунајући документарне филмове и журнале, 11. То значи да смо за цео тај период имали мање филмова него што се пре рата увозило за годину дана. Да би се биоскопска мрежа покривала потребно је увезити око 100 филмова годишње. Онда би се у 4 београдска премијерна биоскопа филмови играли по 15 дана (дуже је нерентабилно), а затим би се вршио турнус по републикама. За 100 филмова требало би платити око 20 милиона девизних динара (ако би се оријентисало на талијанске, француске, немачке и енглеске филмове, износ би био знатно мањи, јер су они скоро 30% јефтинији од америчких).

Увоз филмова је врло рентабилан и изврсно је средство за апсорбовање куповне снаге. Сваки филм доноси просечно 10 милиона динара, те, према томе, остварује већи приход од других увозних

артикала (на пример, за 50% већи од текстила). Прорачунато је да смо, због недостатка филмова, за 8 месеци ове године изгубили око 200 милиона динара.

Ако би имали више филмова, могло би се давати већи број претстава (матинеа). Овако још увек се играју рђави совјетски филмови, а у унутрашњост се шаљу тако истрошени филмови да се једва могу гледати.

Друг Јаша Давичо сматра да не би требало увозити већи број филмова, већ би требало правити већи број копија. На тај се начин приход не би можда остварио са 100%, али би се остварио са 80%. Финансиске анализе коју је израдио комитет за кинематографију изгледа му доста несигурно.

Одлучено је да се изради калкулација колико би увоз 100 филмова дао више добити од 50 филмова са већим бројем копија.

Затим је друг Штих реферисао о реорганизацији која је извршена у области кинематографије.

Комисије за кинематографију по републикама се укидају. Министарства за науку и културу имају за тај сектор по 1-2 референта.

Припрема се привредно удружење свих филмских продуцената, у које улазе: Кошутњак, „Јуто-славија“, лабораторија, Журнал („Застава“ остаје војно предузеће). То није принудно удруживање, већ асоцијација слободних произвођача. При удружењу постоји оперативно тело од највише 25 људи – дирекција. Удружење има око 20 разних функција.

Комитету за кинематографију остају плански, персонални, пропагандни и још неки сектори.

Однос између предузећа и екипа које филмове снимају регулише се детаљно разређеним уговорима. За случај спора, одлучује Уметнички савет при Комитету.

AJ;507 ,VIII,VI/2-b-(1-84)(K-4)

497 ЦК КПЈ, УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ

(Београд, 15.8.1951.)

ZAPISNIK SA SASTANKA ODRŽANOG U CK KPJ DANA 15 AVGUSTA 1951.

Sastanku su prisustvovali drugovi: Milovan Đilas, Svetozar Vukmanović, Vladislav Ribnikar, Bora Drenovac, Jovan Ružić, Samuilo Levi, Gojko Petrović, Aleksandar Vučo i Vojislav Nanović.

Dnevni red:

I. Pitanje Privremenog udruženja filmskih preduzeća FNRI,

II. Pitanje rentabilnosti filmova,

a) izvoz filmova

b). domaće tržište,

c) cena bioskopskih ulaznica.

III. Pitanje rada Umetničkog saveta.

IV. Producentske grupe.

V.Pitanje izgradnje Filmskog grada.

Posle diskusije doneti su sledeći zaključci:

I

Orijentacija na likvidaciji Privrednog udruženja filmskih preduzeća do kraja ove godine, a u vezi sa principima novog finansiskog zakona koji postavlja samostalnost rada i odgovornosti preduzeća.

II

Orijentacija na što veću rentabilnost domaće proizvodnje.

U vezi toga treba:

1) da proizvodna preduzeća prilikom ustupanja filmova organizacijama za raspodelu filmova obezbe-
de sebi minimalnu garanciju prihoda, a u cilju većeg rentabiliteta;

2) preduzeti mere za što veće smanjenje troškova organizacija za raspodelu filmova i bioskopa, tj. smanjivanje marže i smanjenje troškova bioskopskih preduzeća, kako bi proizvodna preduzeća ostvarila što veći prihod;

3) ograničiti dobit organizacija za raspodelu filmova i bioskopa na najpotrebniju meru, kako bi se, sa jedne strane, povećao prihod proizvodnih preduzeća, a s druge strane, dao stimulans organizacijama za raspodelu filmova i bioskopima za što veći prihod.

4) smanjiti državni porez na bioskopskim ulaznicama koji je do sada bio previsok (iznosio je 33%) na najneophodniju meru kako bi se prvenstveno povećao prihod od domaćih filmova. Ovo pitanje da rasprave Drenovac i Ružić sa drugom Begovićem.

5) pristupiti ukidanju nerentabilnih bioskopa i izvesnom povećanju cena bioskopskih ulaznica, s tim da se da mogućnost sreskom odn. gradskim narodnim odborima da u određenim granicama utvrđuju cene bioskopskih ulaznica, obzirom na mesne prilike, kategoriju bioskopa itd. a u većim gradovima znatno povisiti cene ulaznica kod premijernih bioskopa;

6) nastojati da se bioskopske sale, koje se sada koriste u razne svrhe, ponovo vrate bioskopskoj mreži, obzirom da je u većim gradovima priličan broj bioskopskih sala uzet za druge potrebe, a pojedine sale su neracionalno korišćene od pojedinih pozorišta. Ovo pitanje treba da prouči drug Drenovac i da podnese konkretan predlog;

7) preduzeti odgovarajuće mere u cilju plasiranja našeg filma u inostranstvu;

a) organizovati dobro službu snimanja svih aktuelnih događaja u zemlji, interesantnih za inostranstvo, pa i storije namenjenih samo inostranstvu, i u vezi s tim oformiti specijalnu ekipu. Naročito obratiti pažnju da se snimljeni materijal odmah dostavi inostranstvu.

b) vršiti razmenu naših filmskih dela za strane filmove,

c) preduzeti mere da proizvodna preduzeća, organizacija za raspodelu filmova i „Jugoslavija film“ povećaju svoja nastojanja za plasiranje filmova u inostranstvu, a takođe pronaći pogodne ličnosti odn. firme u inostranstvu koje bi preuzele na sebe plasiranje naših filmova uz procenat, a eventualno i uz izvesnu fiksnu nagradu.

d) proučiti pitanje odnosa između Direkcije za informacije i domaćih proizvodnih preduzeća u pogledu pitanja prihoda od prikazivanja filmova u inostranstvu i to na toj osnovi da sav prihod od prikazivanja filmova pripada domaćim proizvodnim preduzećima, pošto Direkcija za informacije ima budžetska devizna sredstva za svoje zadatke. Ovo pitanje da rasprave sa Direkcijom za informacije drugovi Drenovac, Ružić i Petrović.

e) sva devizna sredstva postignuta od plasiranja naših filmova u inostranstvu – dodeljivati proizvodnim preduzećima.

8) pojačati orijentaciju domaćih filmskih preduzeća na proizvodnju filmova sa stranim producentima. Načelno se prima koprodukcija sa engleskim producentom Helmanom, s tim da se ispitaju materijalni uslovi u vezi sa proizvodnjom i eksploatacijom.

9) nastojati da se dobiju potrebne devize za uvoz potrebnog broja filmova, pošto se u pojedinim republikama već pristupa zatvaranju bioskopa zbog nedostatka filmova. Drug Vukmanović treba da ispita mogućnosti dobijanja tih deviza.

10) razraditi ekonomske odnose između državnih organa, preduzeća za proizvodnju filmova organizacije za raspodelu filmova i bioskopa u pojedinostima i konkretno, kao i pitanje deobe prihoda od eksploatacije filmova, pitanje nagrađivanja osoblja u vezi sa stimulacijom za bolji rad i veći prihod.

III

a) prilikom odabiranja scenarija uzimati takav kriterijum da se omogući što raznovrsniji i zanimljiviji izbor tema i da se omogući što slobodniji način obrade tema, s tim da u pogledu osnovnih ideološko-političkih postavki ne sme biti skretanja, kao ni u pogledu literarnog kvaliteta scenarija,

b) potrebno je zazvati rukovodioce umetničkih saveta i s njima pretresti pitanje rada umetničkog save-ta i pitanje kriterijuma prilikom odobravanja scenarija za umetničke filmove. Zadužuju se drug Drenovac i drug Ružić da ovo organizuju.

IV

a) Organizacionu strukturu proizvodnih preduzeća i producenstskih grupa, njihov međusobni odnos, kao i nagrađivanje osoblja postaviti tako da to omogućí maksimalnu zainteresovanost svih onih koji učestvuju na proizvodnji filmova, za što kvalitetniji i jevtiniji film izrađen u što kraćem vremenu. (Postojeći nacrt Uredbe o proizvodnji izrađen je na ovoj osnovi).

b) Ponovo proučiti pitanje visine honorara za filmske scenarija, naime treba videti da li je iznos predviđen novim nacrtom Uputstva o honorarima dovoljan stimulans piscima scenarija, jer je u dosadašnjem radu proizvodnih preduzeća najveća kočnica bila nedostatak scenarija.

c) Treba omogućavati pojedinim grupama filmskih radnika ili pojedincima snimanje filmskih dela, no s tim da scenarija i za ta dela moraju biti odobrena od nadležnog umetničkog saveta i da ne budu finansirana od strane države. Država će pomagati proizvodnju filmova putem dotacija preko filmskih preduzeća za proizvodnju filmova.

d) Pitanje prinadležnosti direktora preduzeća za proizvodnju filmova rešiće se pozitivnim propisima kao i u drugim privrednim granama.

V

a) da se u 1952 godini obezbedi za izgradnju objekata u Filmskom gradu 78.000.000 dinara, koliko je minimalno potrebno da bi se već započeti radovi dovršili i time omogućio normalan rad ovog preduzeća.

b) preduzeti mere kod nadležnih organa da se omogućí izgradnja stanova u Filmskom gradu radnicima i službenicima preduzeća Centralni studio umetničkih filmova „Košutnjak“ i Centralne filmske laboratorije, a po Uredbi o izgradnji stanbenih zgrada radnika i službenika.

c) preduzeti mere kod IONO-a Beograda da se do Filmskog grada izgradi iduće godine tramvajska pruga, eventualno koristeći se trasom sadašnje „pionirske železnice“, kako bi se izbegao sadašnji vrlo neekonomičan prevoz radnika i službenika putem kamiona.

AJ;507 ,VIII,VI/2-b-(1-84)(K-4)

498 КАБИНЕТ ПРЕДСЕДНИКА МИНИСТАРСКОГ САВЕТА ФНРЈ, МАРШАЛА ЈУГОСЛАВИЈЕ ЈОСИПА БРОЗА ТИТА, БЕОГРАД

(Београд, после 1. 11. 1951)

СТАЊЕ У КНЕМАТОГРАФИЈИ ПОСЛЕ ПОВИШЕЊА ЦЕНА УЛАЗНИЦА ЗА БИОСКОПЕ

Привредно удружење филмских предузећа, на основу мишљења републичких предузећа за расподелу филмова, предлагало је да се цене улазницама за биоскопе повећају за два и по пута. С таквим повишењем улазница предвиђало се да ће посета у биоскопима нешто опасти (али не много), а да ће се бруто промет (целокупни приход биоскопа) удвостручити, тј. да ће се од досадашњих 800 милиона динара годишње попети на милијарду и 600 милиона (што значи између осталог, да би се за сваки динар утрошен на куповину страних филмова остваривао приход у земљи од 1.600 динара).

И поред овог предлога Привредног удружења, и супротно мишљењу Савета за науку и културу Владе ФНРЈ, Министарство финансија одредило је за повишење цена улазницама за биоскопе фактор 6, тј. поскупљење за 6 пута од ранијих цена.

Све народне републике нису поступиле по овој одлуци. Фактор 6 увеле су НР Словенија, Македонија и Босна и Херцеговина, али је истовремено негде, као у Словенији, извршена прекатегоризација биоскопа (биоскопи I категорије проглашен је за II категорију, II за III итд.), а негде је у биоскопима повећан број јефтиних места на рачун скупљих, тако да је одлука о повећању за 6 пута одмах на почетку изиграна. У НР Хрватској цене су повећане за 5 пута, а у НР Србији за 4,5 пута.

Посета у биоскопима

Но и поред овог изигравања прописа о фактору 6, од 1. новембра, кад је повећање цена уведено, посета у биоскопима се катастрофално смањила. За првих 15 дана новембра, у већим градовима број посетилаца у биоскопима пао је на 50-54% од просечног броја посетилаца пре повишења цена, а

у мањим местима посета је још слабија. Негде је посета тако слаба, да су биоскопи отказивали представе. Од 1 до 15 новембра затворено је око 30 биоскопа у Србији, Хрватској и Босни и Херцеговини: Шабац (биоскоп „Зорка“), Алексинац („Рудар“), Ранковићево („Сутјеска“), Земун („Јединство“), Травник, Тузла, Карловац, Метковић, Петриња итд. У Словенији представе у току недеље отказало је 11 места, међу којима Јесенице и Гупштања. У Винковцима од 11 редовних представа недељно одржано је свега 3, тако да је 7 новембра на јединој представи која се одржала, било 17 посетилаца, а 8 новембра представа се није одржала јер није било ни једног посетиоца.

Ево неких цифара које илуструју ово стање:

Београд – За десет дана, од 1-10 новембра, београдски биоскопи имали су на 495 представа 84.004 посетилаца, или 8.400 посетилаца дневно. Пре повишења цена, у октобру месецу, просечни број посетилаца био је 24.899 дневно. То значи да је посета пала на мање од 34% од просечне посете пре повишења цена. Од 10 до 15 новембра, посета се нешто попела, на 37-38%.

Загреб – За дванаест дана од 1 до 12 новембра, загребачки биоскопи имали су 94.029 посетилаца или 7.835 дневно (пре повишења цена дневна посета је била 18748) што значи да је посета пала на 43% од просечне дневне представе у октобру.

Љубљана – За првих седам дана, од 1-7 новембра, просечна дневна посета 3.707 (раније 6.475), што значи 57% од посете пре повишења цене. За других седам дана, од 8 до 14 новембра, посета је још нешто опала – 55,5% од посете у октобру.

У другим градовима, посета према просечној дневној посети пре повишења цена опала је знатно више. Према непотпуним подацима, за првих неколико дана новембра однос између садашње и раније посете изгледа овако:

Сарајево 35%, Скопље 37%, Суботица 19%, Нови Сад 17%, Ниш 7%, Крагујевац 5%, Зрењанин 17%, Чачак 14%, Ријека 19%, Вараждин 8%, Пула 11%, Славонски Брод 14%, Сисак 11%, Битољ 4,3%, Велес 2,8%, Вишеград 3,8%.

Укупно на територији уже Србије, у мањим местима, од 1 до 15 новембра посета је пала на отприлике 12% од раније посете у октобру, на територији Војводине на 18%, а на територији Космета на 5,5%.

У 10 највећих градова Македоније, заједно са Скопљем посета је пала просечно на 25,2% а у мањим местима је далеко испод тога.

У Словенији посета је пала на 38%. Свега два биоскопа имају исту посету, 17 биоскопа има 50% пређашње, 77 биоскопа испод 50%, а 44 не достижу ни 30% раније посете. Нарочито пада посета у индустријским местима, док код аграрне околине то није случај.

Приходи биоскопа

Што се тиче бруто промета у биоскопима, он се у већим градовима нешто повећао према бруто промету по ранијим ценама, а у мањим местима је подбацио. У односу на ранији просечни инкасо биоскопа, инкасо по новим ценама, у градовима одакле имамо податке, изгледа овако:

Београд 132%, Загреб 161%, Љубљана 114%, Ниш 22%, Крагујевац 19%, Суботица 58%, Нови Сад 57%, Зрењанин 59%, Ријека 63%, Марибор 138%, Цеље 53%.

Према непотпуним извештајима из мањих места, бруто промет је свуда знатно нижи него што је био пре повишења цена. Тако, на пример, у десет највећих градова македоније промет је пао на 75,6% у поређењу са истим периодом у октобру. У Словенији, у 7 биоскопа остварује се промет од преко 200% од ранијег промета, у 28 биоскопа испод 100%, а у 23 биоскопа испод 50% ранијег промета. Треба рећи да је у Словенији ситуација нешто боља него у другим републикама, јер је тамо повишење цена било мање услед прекатегоризације биоскопа.

Сва биоскопска предузећа су у тешкој ситуацији. И тамо где је бруто промет већи од ранијег, то повећање не иде у корист биоскопа, јер биоскопи и предузећа за расподелу филмова са својом марком и даље суделују само на старе цене, а разлика између старих и нових цена као тржишна добит биоскопа у дефициту. На пример, градско кинематографско предузеће у Загребу ради са дневним губитком од 50-60.000 динара, иако Загреб по бруто промету стоји данас најбоље од ових градова у земљи. И вели-

ки биоскопи имају губитак (на пример „Унион“ у Љубљани за 10 дана имао је губитак од 53.000 динара, „Метропол“ у Цељу 80.400 динара губитка итд.), а у већини мањих биоскопа ситуација је неодржива (на пример „Балкан“ у Ресну са 315 седишта имао је између 1 и 7 новембра бруто промет свега 400 динара, а само транспорт филма кошта 500 динара; „Вардар“ у Неготину, са 350 седишта, од 1-4 новембра имао је бруто промет свега 852 динара). Са посетом као што је садашња, ни један биоскоп (сем можда неколико највећих у земљи) неће моћи да покрива своје трошкове, а то значи да ће се биоскопи или затварати, или ће морати да падни на терет буџета месних одбора.

Иако још нема укупног прегледа стања у целој земљи, може се већ сада поуздано рећи да са повишењем цена није постигнут, и неће бити постигнут, финансијски ефект који су наши стручњаци у Министарству финансија очекивали. Напротив, дешава се да је бруто промет мањи него што је био раније. Шта се, дакле, овом реформом постигло? Државни приходи од биоскопа нису се повећали, а публика је одбијена од филма и биоскопи доведени у ситуацију да се не рентирају.

Смањена посета у биоскопима имаће још једну незгодну последицу. До сада се један филм држао на репертоару у премијерним биоскопима великих градова по месец дана, два месеца, па неки и три месеца. Сад ће се држати једва 15 до 20 дана. Значи да ће бити потребно најмање два пута толико филмова колико смо до сада имали, да би се одржао редовни рад биоскопа. Ми увозимо страних филмова за око 40 милиона девизних динара годишње. Убудуће требаће нам, значи, најмање 80 милиона. Или, ако не увеземо више филмова мораћемо затварати не само мале биоскопе у унутрашњости, него и велике премијерне биоскопе у градовима.

Из свих тих разлога, оволико повишење цена биоскопских улазница изгледа нам неодрживо. Једино је решење оно које предлаже Привредно удружење филмских предузећа, а то је да се место фактора 5 и 6 прихвати фактор 2,5 за повишење цена.

Положај филмских радника

До пре годину дана, сви филмски радници (редитељи, сниматељи, сценографи итд.) били су у сталном радном односу (са сталном месечном платом) у филмским производним предузећима. Пре годину дана сви су они добили отказ и од онда се третирају као слободни уметници који за сваки филм посебно уговарају с предузећем свој хонорар. Посебним упутством бившег Комитета за кинематографију одређене су тада максималне висине тих хонорара.

Показало се временом да су ти хонорари, за данашње прилике, сувише мали. Министарство финансија, међутим не пристаје на повишење тих хонорара.

Али није само ово питање висине хонорара које доводи филмске уметнике у тешку ситуацију. За њих је најтеже то што им се као људима слободне професије, не признаје право на социјално осигурање, на додатак на децу и на новчану накнаду за прехранбене и индустријске бонове. То право им се не признаје чак ни кад су запослени у предузећу на основу радног уговора. Тако, на пример, један редитељ документарног филма може за свој рад на филму да добије укупни хонорар од највишем 60.000 динара. Ако изради један филм годишње (а тешко је да може да изради више) он има с том сумом од 60.000 динара да живи и издржава породицу читаву годину дана. Сем тога прихода, њему се не признаје ништа друго, никакав додаток, ни потпора у случају болести или несрећног случаја. Редитељ или сниматељ документарног филма који има децу у свакој другој служби, државној или приватној, само од децејг додатка имао би више прихода годишње него што му доноси редитељски или сниматељски рад на филму. Зато многи филмски радници, па и они бољи, почињу да напуштају кинематографију.

Треба напоменути да су филмски радници у нарочитом положају који се разликује од положаја књижевника, ликовних уметника итд. Док ови последњи могу да се запосле ма где било, а да тиме не напусте свој уметнички рад, дотле филмским радницима то није могуће. Они, кад заврше један филм, осуђени су да чекају да им филмско предузеће понуди рад на неком другом филму, а за то време, које обично траје месецима, они практично не могу да се запосле на другој страни већ остају без икаквих прихода.

На интервенцију Савета за науку и културу, Савет за социјално старање и народно здравље сагласно се да питање социјалног осигурања реши у корист филмских радника, бар док се налазе у рад-

ном односу на основу уговора. Међутим, предлог стоји у Министарству финансија, које још не даје своју сагласност.

ПРИЛОГ:

ПРО МЕМОРИА

1) Да се повуче одлука о повишењу цена улазницама за биоскопе, а да се новим прописом, место фактора 6 за повишење уведе фактор 2,5 или 3.

2) Да се повуче одлука о повишењу цена улазницама за позориште, све док се не реши питање повећања службеничких и радничких плата. Цене позоришних улазница да се повисе за свега 2 пута.

3) За штампане ствари пакете издавачко-књижарских предузећа да се изузетно остане при поштанској тарифи која је важила до 1 новембра 1951.

4) Да се за државна и друштвена издавачка предузећа смањи цена обичне штампарске хартије од фактора 6 на фактор 4, као и цена штампарске боје.

5) Одобрити попуст од 75% на железницама за књижевнике и уметнике (предаваче, музичаре, глумце, певаче, играче) и групе уметника који путују на гостовања која организују културне установе, савези, удружења или признате концертне агенције.

6) Филмским радницима, за време док се налазе на радном односу на основи уговорног ангажовања код филмских предузећа, признати право на социјално осигурање и на стални додатак за децу, право на добијање новчане накнаде уместо бонова за прехрану и право на индустријске бонове док се ови буду додељивали, као и право на једнократни додатак за опрему новорођеног детета. Ово питање може се регулисати, као код предузећа друштвених организација, у форми повећања уговорене плате, с тим да би исплаћене износе филмска предузећа стављала у обрачун у пуну цену коштања филма.

7) Да се што пре донесу нове уредбе о хонорарима за књижевнике и уметнике, јер садашња висина хонорара не одговара више општим животним условима, као и нова уредба о производњи, експлоатацији и приказивању филмова.

а) Смањење, односно укидање извесних фактора (свођење на ниже јединствене цене) за сликарске боје (уље, темпера, акварел, пастел) и за сликарско платно, тепентин и ланено уље;

б) Да се од задруга ликовних уметника не тражи регрес за 1951.

Музеј историје Југославије, Архив Ј. Б. Тито-KMJ-II-d/10

499 ЦК КПЈ, УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ

(Београд, 10.12.1952.)

Na sastanku od 10.XII. 1952., u Agit-propu po pitanju filma prisustvovali su pored drugarice Lidije Šentjurg i Marije Koš, drugovi Bojan Štih i Ružić iz Udruženja Filmskih radnika FNRJ.

Na temelju elaborata koji je izrađen u Privrednom udruženju filmskih radnika, vodila se diskusija po tri osnovna pitanja:

1. Pitanje fuzije filmskih preduzeća
2. Problem finansija
3. Uvoz-izvoz filmova

- Po prvom pitanju zaključeno je da za sada ne bi trebalo ići na fuziju republičkih filmskih preduzeća. To je stav i većine republičkih saveta za prosvetu i kulturu i samih filmskih preduzeća.

Isto tako za sada ne ići na fuziju preduzeća za produkciju i raspodelu filmova, iako je Hrvatska donela odluku da sprovede ovakvu fuziju. Ovo može da ima svojih dobrih i loših strana i iskustva Hrvatske biće korisna za sve ostale republike.

- Kad je reč o finansijama opravdano se stavljaju prigovori da je naša domaća filmska produkcija isuviše skupa. Iz elaborata se vidi da se boljom finansiskom politikom i boljom kadrovskom politikom uspeo na smanjenju cena proizvodnje filmova. Bilo bi međutim potrebno izraditi jedan elaborat koji bi jasno pokazao koliko je sumu država investirala do sada za film, a koliko je od tih sredstava njoj vraćeno putem ulaznica, po-

reza na ulaznice itd., odnosno koliko je sam domaći film uspeo prodajom inostranom tržištu da smanji troškove države oko proizvodnje.

- Uvoz je do sada išao isključivo preko „Jugoslavija“ filma, koji je filmove otkupljivao služeći se sugestijama cenzorske komisije. Od strane drugova iz republika stavljeni su opravdani prigovori da „Jugoslavija“ u tom pogledu ima isuviše monopolan položaj. Zbog toga je zaključeno pre izvesnog vremena, što je sasvim pravilno, da „Jugoslavija“ ubuduće funkcioniše kao agencija koja će na zahtev republika nabavljati pojedine filmove a zbog inostranstva da i dalje nastupa kao jedinstveno jugoslovensko uvozno preduzeće.

Uvoz filmova je još uvek takav da se po bioskopima mogu gledati razni rđavi filmovi koji utiču štetno na ukus naše omladine i na njihovo formiranje. Cenzura vrši odabir od onih filmova koje gleda, a to nisu uvijek najbolji filmovi na svetskom tržištu. Potrebno je zato pored pretcenzura koje se vrše u raznim zemljama od strane naših kulturnih atašea i drugih drugova koji su na službi u inostranstvu, služiti se prospektima i reklamama za film. Nepravilno je slati u inostranstvo samo zato ljude da bi tamo gledali filmove koji će se slati u zemlju na uvid cenzuri.

I dalje ostaje jedno od važnih pitanja, tesno povezanog sa našom kulturnom politikom, pitanje kinofikacije. Smanjenjem stope akumulacije u preduzeću „Iskra“ Kranj, koje proizvodi kinoprojektore, smanjena je delimično cena istima. Potrebno je uticati na opštine, narodne odbore da obnavljaju postojeći fond bioskopa, koji uglavnom nije u dobrom stanju i da rade na otvaranju novih bioskopskih sala.

- Po pitanju radničkih saveta u filmskim preduzećima, zaključeno je da bi trebalo formirati upravne odbore, slično takvim odborima kod izdavačkih preduzeća. O ovome drugovi u Udruženju još da prodiskutuju.

AJ;507, VIII, II/2-b-(1-84)(K-4)

КУЛТУРА ЖИВЉЕЊА

500 АРХИТЕКТА ДРАГОВАН ШЕПИЋ – САВЕТУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ

(Београд, 20.10.1950)

ZAPAŽANJA O KULTURNOM IZGLEDU NAŠIH GRADOVA

I UVOD

Problem kulturnog izgleda gradova je složen problem, koji obuhvata raznorodna pitanja iz oblasti urbanizma, arhitekture, komunalnih poslova i likovnih umetnosti. Za kulturni izgled grada od važnosti je kako je grad urbanistički izgrađen, kakav je arhitektonski izgled zgrada, kakvo je stanje parkova, ulica, raznih komunalnih objekata (kioska, reklamnih stubova itd.), izloga i spomenika, kao i kakvo je stanje čistoće. U svemu što zapažamo kad prolazimo gradom vidi se kulturni nivo grada.

Izgled jednog grada pokazuje s jedne strane lice društva koje u njem živi i njegova shvatanja o načinu života i kulturnim vrednostima, dok s druge strane on uslovljava u izvesnoj meni njegov način života i pridonosi njegovom kulturnom uzdizanju. Prema tome, nije toliko problem da se jedan grad predstavi u što je moguće lepšem vidu, već je mnogo važnije da se koriste mogućnosti koje pruža uređenje jednog grada da bi se tekovine kulture i umetnosti približile narodu, njegov život okružio kulturnom atmosferom i na taj način pomoglo kulturnoj izgradnji i uzdizanju naroda. U tom pogledu može se onda s pravom reći da se ulica može koristiti za vaspitanje naroda.

Naši gradovi izrasli su pod uticajem raznolikih topografskih i klimatskih faktora i raznolikih kultura i društvenih shvatanja. S toga postoji između gradova pojedinih republika velika razlika kako u pogledu urbanističke osnove tako i u pogledu arhitekture, komunalnih objekata a i čistoće. Ogromna građevinska delatnost posle oslobođenja okružila je te gradove novim građevinskim kompleksima, a po negde je ta izgradnja prodrla i u samo srce gradova. Da vidimo da li naši gradovi pružaju izgled koji bi odgovarao našim potrebama, shvatanjima i težnjama.

II UREĐENJE I IZGLED GRADOVA

1. Neizgrađeni centri gradova

Ono što mnogo smeta sadašnjem izgledu mnogih naših gradova su neizgrađene površine u centru grada.

Kao primer može da služi Beograd, iako je u Beogradu učinjen ogroman napor u obnovi i izgradnji, iako je obnovljeno na stotine bombardovanih gradova i podignuto još veći broj stanbenih, administrativnih, kulturnih i industrijskih zgrada, nije – u poređenju sa tolikim naporom – postignut srazmerni efekat u opštem izgledu grada. Razlog je tome što se gradi razbacano, što se ne upravlja napor na stvaranje i potpuno završavanje pojedinih značajnijih ansambla ili celih ulica.

Sličan slučaj je na Rijeci i u Splitu. Dok se u tim gradovima podižu velike zgrade na periferiji, u centru se srušene i bombardovane zgrade ne obnavljaju, tako da neki delovi centra ostavljaju još uvek žalosnu sliku zgarišta i ruševina punih krpa, kamena i smeća. Taj je slučaj na Rijeci sasvim pored obale, a u Splitu teren bombardovanih zgrada još nije niti očišćen niti ograđen, tako da služi često i kao smetlište. Ovo ide čak i na štetu izgleda kulturnih spomenika, kao na pr. Peristila, čija je arhitektonska celina razbijena neobnovljenom i neopravljenom zgradom koja zjapi otvorenih zidova preko puta samog tog spomenika kulture.

2. Privremena izgradnja

Pored toga, izgled mnogih naših gradova kvari privremena izgradnja, koja je možda neizbeživa, ali koja se ponekad vrši bez znanja urbanističkih zavoda tako da se protivi i osnovnim potrebama razvoja gradova. U Beogradu ima više takvih zgrada. U Splitu je ta pojava van kontrole urbanista. U Popidu, koji je predviđen kao fiskulturni teren Splita, izgrađene su oko starog samostana (koji je pod zaštitom) drvene barake koje kvare izgled i samostana i celog kraja, a još je teži slučaj sa drvenim barakama koje su podignute na samoj Splitskoj obali do zgrade komande mornarice.

3. Nezgodno smeštene industriske i zanatske radionice

U mnogim gradovima ostale su blizu centra mnoge radionice (kao što je slučaj sa fabrikom tutkala u Ljubljani) koje ne spadaju u centralnu zonu grada, a takve radionice, usled potrebe za proizvodnjom, imaju još tendenciju da se i proširuju, to će dakako kvariti izgled gradova.

Pored toga neki industriski kompleksi su nepovoljno postavljeni. Ovo je slučaj u Beogradu ali i u Dalmaciji, gde se neka brodogradilišta grade odveć blizu skladnim urbanističkim celinama starih gradova i na takav način da menjaju karakter kraja. To je slučaj sa brodogradilištem u Splitu.

4. Stanje ulica

U većini naših gradova ulice još uvek nisu u redu. U Beogradu se stanje popravlja iz dana u dan i ogroman se napor pravi da bi bile ulice bolje popločane. Ali još uvek, osim u centru grada gde postoji moderna kaldrma (asfalt i sitna kocka), najveći deo grada ima primitivnu i istrošenu kaldrmu a trotoare potpuno neuređene. Travnjaci, u ulicama gde postoje, daju žalosnu sliku blata, prašine i izgaženog zemljišta. U Zagrebu i Ljubljani je stanje mnogo bolje, iako periferiske ulice ni tamo nisu u redu. Teže je stanje ulica u Rijeci i Splitu, gde su ulice, trgovi i putevi u prilično zapuštenom stanju.

5. Stanje obala

Ni stanje obala nije bolje.

Beograd ima obale neuređene, zakrčene stovarištima ogrevnog, građevinskog i drugog materijala, koja se nalaze u najvećem neredu. Desna obala od Beogradske tvrđave nizvodno je najzapušteniji i najprljaviji deo grada. Iako je u neposrednoj blizini centra grada, ovde još uvek postoji ruglo stračara, đubrišta i stovarišta otpadaka. Rijeka ima veliki deo obale ne samo u ruševnom stanju već i u neredu. Split ima uređeniju obalu ali još uvek postoji mnogo gatova u pristaništu kojima je potrebna temeljita opravka.

Stanje tržnica (pijaca).

Naši gradovi redovno nemaju dovoljan broj tržnica, a one postojeće nisu niti lepo arhitektonski izgrađene (osim jedne u Zagrebu i Ljubljani), niti su dobro uređene. Beograd nema ni jedne lepo izgrađene, dobro uređene i moderne pijace. Stanje u Zagrebu, Splitu, Rijeci i Ljubljani je nešto bolje, ali uglavnom izgled tržnica ostavlja svagda dosta nekulturan izgled zbog nečistoće i neukusnog izlaganja robe.

7. Parkovi.

U pogledu kulture parkova naši gradovi stoje uglavnom na dosta niskom stupnju. Pre svega, ni jedan grad nema dovoljno zelenih površina, a još manje dobro uređenih parkova. Arhitektura parkova nije još kod nas dovoljno razvijena, niti javnost ima potrebnu ljubav i razumevanje za parkove.

Relativno dobro stanje je u Zagrebu koji ima 28 hektara parkova, 253 hektara parka – šume i 56 km drvoreda. U Zagrebu su parkovi dobro arhitektonski oblikovani, a tamo postoji i jedina dobro uređena park-šuma u zemlji (Maksimir). Međutim parkovi su uređeni samo u užem centru, dok se ostalim parkovima, u Dubravi, Podsusedom i Šestinama ne- posvećuje pažnja.

Ljubljana stoji također dosta dobro sa parkovima. Ona ima 268.000 m² zelene površine (zajedno sa drvoredima) ali od toga otpada relativno malo na uređene parkove u samom gradu.

Rijeka ima 21 hektar parkova za svu zonu Velike Rijeke, ali parkovi se dobro ne održavaju, isto kao i u Splitu. Split ima 89.000m²parkova. Teško je stanje u park-šumi Marjanu (314.000m²), pošto je za vreme rata a i po oslobođenju dugo vremena služio za seču. Bled ima 85.000m² parkova, ali uređeni su samo parkovi na jednom malom delu obale.

Za Beograd parkovi predstavljaju specijalan problem, jer je ovde iz klimatskih razloga vrlo teško održavati zelenilo u vrućim letnjim mesecima, no i pored toga Beograd ima vrlo malo zelene površine, a još manje parkova. Jedan od najgušće naseljenih rejonu (IV rejon) nema niti jednog parka, a čak niti manjih skverova sa nasadima. U svemu, Beograd ima 60 hektara parkova, a van grada (Topčider) 60 hektara park-šume, no posumljenih terena u okolini ima 1.100 hektara.

Održavanje parkova je gotovo u svim gradovima na niskom stupnju. Parkovi se ne kvase vodom u dovoljnoj meri, tako da leti trava izgori, zatim i sama trava se ne održava u redu (travnjak na Bledu u centru između hotela Toplice i Kasine). Parkovi su često izgaženi, puni otpadaka, a masovne ekskurzije ili lokalne proslave imaju za rezultat u mnogim turističkim mestima pravo uništavanje parkova (u Bledu i Opatiji). Žalostan je izgled parkova oko stanica (Zagreb i Beograd) gde parkovi postaju neke vrste restorana i skloništa putnika, na štetu pristojnog izgleda parkova.

8. Izgled zgrada

Izgled naših gradova kvare mnoge zapuštene i oronule zgrade koje se ne opravljaju. Nisu retke pojave da fasade zgrade otpadaju, da su balkoni u ruševnom stanju, da u centru gradova postoje prljave kapije i rezbi-jeni prozori. U Beogradu se ovo toliko ne opaža u centru, koliko u ostalim rejonima, ali u Zagrebu, na Rijeci pa i u Ljubljani ima u samom centru velik broj starih zgrada kojima je neophodno potrebna opravka fasada, farbanje vrata i prozora. Samo u Zagrebu je ovo potrebno za 2.400 zgrada, a na Rijeci gotovo ceo centar. Na Bledu, u centru sred parka, postoji drvena zgrada (Zdravilniški dom) sa razbijenim prozorima, neofarbanom drvenom konstrukcijom i u tako zapuštenom stanju da kvari lepotu i samog parka. No i mnoge ostale zgrade na Bledu su potpuno ruševne, iako se nalaze u centru jednog od glavnih turističkih mesta (bivši hotel „Troha“). Isto tako i Stari Grad i ostrvo (Otok Bleški) iako su pod zaštitom kao spomenici kulture, potpuno su zapušteni, u ruševnom stanju na veliku štetu svog izgleda i lepote Bleda. I u ostalim gradovima zgrade od istorisko-kulturnog interesa se još uvek, i pored postojećih planova ne obnavljaju i ne održavaju u redu.

9. Javni spomenici

Za jednu zemlju koja ima tako razvijeno vajarstvom kao što je naša zemlja, čudno je da ima na trgovima, ulicama i u parkovima tako malo spomenika i kipova. Ima kod nas gradova koji nemaju niti jedan javni spomenik, kao što je to slučaj Rijeke, Bleda i Opatije, ali ni ostali gradovi, pa ni glavni gradovi republika ne mogu se pohvaliti niti brojem, niti kvalitetom, a niti smeštajem javnih spomenika. Beograd još stoji relativno dobro. No ovde ima pojava vrlo nepodesnog postavljanja javnih spomenika, kao što je slučaj sa velikom bistom Dimitrija Tucovića, koja ne spada nikako sred jednog trga kome se prilazi sa svih strana. Čudna je stvar sa Zagrebom i Ljubljanom, koji imaju neverovatno malo javnih spomenika i kipova. U Zagrebu su svi spomenici skoncentrisani od stanice do Zrinjevca, a nešto sakrivenih spomenika ima oko pozorišta, ali mnogi trgovi ostaju bez ikakvih spomenika (Trg Republike, Pejačevićev trg itd.), a da ne pomenemo parkove koji nisu snabdeveni nikakvim skulpturama kao što su parkovi Ribnjak, Lenjinov Trg, Moskovska ulica. Isto važi, još u većoj meri, za Ljubljanu.

10. Komunalni objekti

Razni komunalni objekti, odnosno naprave na ulicama naših gradova predstavljaju često neskladnu hrpu raznih arhitektonskih oblika koja ne spada u veće gradove. Trafike, prodavnice novina, tramvajske čekao-nice, kandelabri, reklamni stubovi nisu stilski međusobno usklađeni, niti su u skladu sa arhitekturom ulice. U

Beogradu je u centru izgrađeno nekoliko lepih kioska, ali van Terazija još uvek vlada nesklad. Gore u tom pogledu stoji Zagreb koji baš u centru uopšte i nema takvih kioska po čekaonicama. Što se tiče reklamnih stubova i ploča, njih ima premalo, plakatiraju se bez nekog sistema, a pošto ih nema dovoljno udomačila se praksa i u Beogradu i u Ljubljani da se plakati lepe i po zidovima zgrada, pa zatim ostavljaju pocepani ili se tako skidaju da ostavljaju trag na zidovima. Split je odredio zasebna mesta na zidovima gde se vrši plakatiranje tako da se ostali zidovi neoštećuju.

11. Lokali i izlozi.

Izgled lokala i izloga je takođe jedan od važnih elemenata lepote jednog grada. Na tom polju naši gradovi su još uvek dosta zaostali. Arhitektura izloga i umetnost aranžiranja još nisu na visini. Osim u iznimnim slučajevima, izlozi se specijalno arhitektonski ne obrađuju, a aranžiraju se neukusno sa suvišnim natrpavanjem robe i neukusnim korišćenjem uvek istih elemenata u dekorativne svrhe.

Beograd ima, i pored toga što postoji zasebno preduzeće za dekoracije, vrlo neugledne lokale i izloge. Pre svega, mnogi lokali više ne služe kao prodavnice, već kao kancelarije ili za neke druge svrhe, pa se izlozi ostavljaju prazni ili sa nekom magacinskom robom u neurednom stanju. Samo uređenje izloga nešto se popravilo u poslednje vreme, pa ima čak i relativno dobro uređenih lokala i izloga (Industrija stakla, Domaća radinost, Jugofolklor) ali uglavnom vlada provincijski kič, koji naročito dominira kod turizma (izlozi Putnika). Gore je stanje u Sarajevu i Splitu, a na najnižem stupnju su izlozi u Skoplju. U Zagrebu i Ljubljani opšti nivo aranžiranja izloga je mnogo bolji, iako i tamo u centru grada ima izvestan broj neukusno aranžiranih izloga. Na tom polju, Uprava za uređenje grada u Zagrebu preduzela je korisnu inicijativu da ne dozvoli smeštaj u centru onih lokala koji se ne koriste izlaganjem robe u izlozima.

12. Stanje vozila

Vozila javnog saobraćaja koja prolaze ulicama naših gradova (tramvaji, autobusi, trolejbusi) uglavnom su pristojnog izgleda, ali ne održavaju se u redu. Bolje stanje u tom pogledu je u Zagrebu i Ljubljani. No, taksiji su u svim gradovima u žalosnom stanju, a da ne pomenemo vrlo neuredne kočije koje se još uvek upotrebljavaju kao prevozno sredstvo u gradovima.

13. Čistoća

Čistoća je jedna od najbolnijih strana problema kulturnog izgleda naših gradova, jer se bez iznimka za sve naše gradove može reći da su nečisti u većoj ili manjoj meri. Dok je Beograd napredovao u pogledu održavanja čistoće, Zagreb, Ljubljana i Rijeka, a i Split su nazadovali. Normalna slika u svim našim gradovima su otpaci i ispljuvci na ulicama, čak najužeg centra, a blato ili prašina i svekodnevno smeće na periferiji. Ulica, trgovci, pijace, parkovi, skverovi, železničke stanice, obale, javne zgrade, vozila javnog saobraćaja puni su nečistoće, a u mračnim ulicama ili parkovima ima i zagađivanja. Mnogi placevi pretvoreni su u smetlišta. Otpadci se bacaju pored samih korpa za otpatke (Beograd), pljuje se na svim mogućim mestima, zagađuje se u mračnim ulicama (Dubrovnik), pa čak i blizu javnih klozeta. U Beogradu postoje veliki sanduci za ulično smeće, koji se retko prazne, oko njih ima dosta smeća, a iz njih se širi odvratni smrad. Ulice se površno peru i čiste. Iznošenje kućnog đubreta vrši se vrlo neuredno, nepažljivo i na primitivan način, tako da se prosipa smeće na ulici, a i sam prevoz đubreta kroz grad ne vrši se na pažljiv način (Zagreb i Beograd).

14. Javni zahodi

Javnih zahoda ima u našim gradovima vrlo malo, a i postojeći su uglavnom arhitektonski loše izgrađeni ili postavljeni, osim nekoliko u Ljubljani, Splitu i na Rijeci. Beograd ima npr. jedan klozet pribijen uz samo Narodno pozorište, čiji se neugodan smrad širi baš na prilazu u pozorište. Zahodi, osim u retkim slučajevima, ne odgovaraju po uređaju i higijeni potrebama jednog kulturnog grada.

15. Osvetljenje

Naši gradovi su usled nedostatka sijalica slabo osvetljeni. Jedino uži centar Beograda je dobro osvetljen, dok je osvetljenje ostalih gradova vrlo oskudno čak i u najužem centru. To je slučaj u Glavnim zagrebačkim i ljubljanskim ulicama a i na Bledu i u Splitu. Ima čitavih ulica koji su bez ijedne sijalice (u Zagrebu).

U vezi sa osvetljenjem, problem kandelabara nije skladno arhitektonsku rešavan. Zatim, u centrima naših gradova mnogo nedostaju svetleće reklame (neon).

III ORGANIZACIONO STANJE

- 1) Organizacija i službe za uređenje grada [...]
- 2) Propisi i mere u pogledu uređenja i kulturnog izgleda gradova [...]

IV MATERIJALNI USLOVI

- 1) Kanalizacija i vodovod [...]
- 2) Oprema i materijal [...]
- 3) Radna snaga [...]
- 4) Financiska sredstva [...]

V PROBLEMATIKA

1. Uzroci niskog kulturnog nivoa naših gradova

Prilikom ulaganja u problematiku kulturnog izgleda naših gradova postavlja se u prvom redu pitanje: koji su uzroci niskog kulturnog nivoa naših gradova i zašto mnogi naši gradovi ne samo da nisu napredovali u svom kulturnom izgledu već su u izvesnom smislu i nazadovali.

Izgleda da treba tražiti uzroke u prvom redu u velikim promenama koje su se desile u našim gradovima za poslednjih 10 godina:

a) pre svega, za vreme rata mnogi gradovi su bombardovani ili su bili poprište ratnih operacija, tako da je procenat srušenih i oštećenih zgrada zaista ogroman;

b) posle rata došlo je do naglog porasta gradova u vezi sa industrijalizacijom naše zemlje i sa naglim prilivom radnog stanovništva. Građevinska delatnost je u većini gradova velika i svestrana tako da mnogi gradovi daju utisak gradilišta sa svim posledicama za red i čistoću koji proizilaze iz toga;

c) usled porasta gradova, kanalizacija, vodovod i osvetljenje više ne odgovaraju potrebama, što ima za posledicu loše higijenske uslove i nečistoću;

d) stanovništvo gradova se znatno povećalo uglavnom prilivom sa sela ljudi koji nisu navikli na gradski život;

e) glavna briga narodnih vlasti, pred ogromnim zadacima obnove, izgradnje, snabdevanja i stanova, nije bila usmerena na problemu kulturnog izgleda i iskustva na tom polju stiže se tek u poslednje vreme;

f) pored toga, nestašica radne snage, oskudice u alatu, materijalu, a i mali investicioni krediti kočili su nastojanja i napore da se gradovi uredi i održavaju na kulturnom nivou;

g) konačno, uzrok je i sama nepotpuna organizacija službe uređenja gradova, nedonošenja svih potrebnih propisa i mere i labavo sprovođenje postojećih odluka u vezi sa radom i čistoćom gradova

1. Organizacioni problemi [...]
2. Problem propisa i mera [...]
3. Problem lepog izgleda [...]

VI PREDLOZI

Na osnovu prednjih zapažanja mogli bi s formulisati sledeći predlozi u cilju podizanja uređenja i izgleda naših gradova na viši kulturni nivo:

1) Organizovati ili reorganizovati službu oko uređenja gradova tako da ona obuhvata sve sektore zainteresovane na kulturnom izgledu gradova. Pored uprava za uređenje gradova formirati stručno-umetničke savete za uređenje gradova i pojedine službe u formi preduzeća ili ustanova.

2) Izraditi predloge izvesnih opštih propisa u pogledu uređenja i održavanja gradova na kulturnom nivou, koje bi pojedini gradovi preudessili prema svojim specifičnim prilikama i objaviti u formi odluka;

3) Prilikom izrade planova i projekata gradova, gradskih područja ili pojedinih zgrada organizovati saradnju urbanista i arhitekata sa likovnim umetnicima, kako bi se razne grane naših likovnih i primenjenih umetnosti organski povezale sa uređenjem i izgradnjom naših gradova, na taj način ulepšao izgled gradova i naša umetnost u većoj meri približila narodu;

4) U pogledu neposrednih zadataka potrebno bi bilo uraditi sledeće:

a) popraviti bar u centrima gradova i oko stanica zgrade i fasade koje se nalaze u ruševnom stanju, a naročito zgrade i urbanističke celine koje predstavljaju kulturno-istorijski interes;

- b) zasaditi zelenilo ili očistiti i ograditi terene svih porušenih zgrada bar u centru ili u blizini centra;
- c) predvideti u planu izgradnje da se koliko je moguće izgrade u prvom redu centri gradova ili čitavi građevinski ansambli, a ne da se izgradnja vrši razbacano;
- d) ukloniti iz centara svu privremenu izgradnju koja kvari lep izgled;
- e) izraditi projekte za razne komunalne objekte na javnim površinama (kao što su kiosci, autobuske i tramvajske stanice, telefonske kabine, reklamni stubovi itd.) u skladu sa arhitekturom grada i neposredne okoline;
- f) ukloniti nepodesno smeštene spomenike i postaviti spomenike i kipove na sve javne površine pogodne za izlaganje skulptura, a naročito u parkove;
- g) premestiti iz centra gradova i glavnih ulica lokale i radnje koje ne koriste izloge i sve takve lokale i izloge projektovati preko stručnih lica;
- h) odobriti veću kvotu radne snage i planski obezbediti potrebne mašine, alat i materijal za službu gradske čistoće i parkova.
- i) Preduzimati povremeno akcije i donositi potrebne mere radi čuvanja i čistoće parkova, ulica i zgrada;
- 5) Na polju vaspitanja i propagande
- a) objaviti popularno pisanu knjigu o prblematici uređenja i kulturnog izgleda gradova, u kojoj bi se ukazalo na nezgodne pojave u našim gradovima i sugerisalo koje su mere potrebne da bi naši gradovi dobili kulturniji izgled;
- b) povesti propagandu kroz štampu, radio i preko plakata;
- c) uvesti nedelje posvećene propagandi za uređenje i kulturni izgled gradova sa potrebnim akcijama za čistoću, sa primerno uređenim izlozima, lokalima, zgradama itd.;
- d) prirediti u većim gradovima i turističkim centrima izložbe koje treba da upoznaju javnost sa problematikom kulturnog izgleda gradova (npr. izložba parkova, izložba o uređenju ulica, trgova, tržnica itd. sa maketama i fotografijama).

Ove mere nesumljivo bi pomogle da se kulturni izgled naših gradova podigne na viši nivo. No, kako je potrebno temeljitije proučiti celu problematiku, bilo bi potrebno sazvati dobro pripremljenu konferenciju predstavnika naših glavnih gradova i turističkih centara zajedno sa predstavnicima urbanista, arhitekata i likovnih umetnika, kako bi se prodiskutovali opšti problemi i došlo do potrebnih praktičnih zaključaka i razrađenijih predloga.

Napomena: Prednja zapažanja i predlozi temelje se na anketi koja je sprovedena u mesecu septembru u Beogradu, Zagrebu, Ljubljani, Bledu, Rijeci i Splitu.

Beograd, 20 oktobra 1950 god.

Dragovan Šepić

AJ; 317-78-110

ОТВАРАЊЕ ПРЕМА СВЕТУ

501 ЦК КПЈ, УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ

(Београд, 1949)

NEKI ORAGNIZACIONI PREDLOZI O RADU ODELJENJA ZA SPOLJNU PROPAGANDU

U toku rada naše Odeljenje je došlo do izvesnih zaključaka u pogledu organizacioionih pitanja naše propagande u inostranstvu, kao i o radu na suzbijanju. neprijateljske propagande u zemlji

I Propaganda u inostanstvu

A) U SSSR I ZEMLJAMA HARODNE DEMOKRATIJE

Rezolucija Informbiroa onemogućila je dalje održavanje kulturnih i drugih veza kako je to bilo predviđeno ugovorima i kulturnim konvencijama. Zato se metodi propagande moraju bitno menjati. Potrebno je, prvo, izvršiti diferencijaciju naše propaganda i odrediti njenu sadržinu u odnosu na pojedine zemlje narodne demokratije (o tome ce biti podnesen poseban referat), a zatim angažovati nova sretstva i nove kadrove za tu potrebu.

Usmena propaganda

Najefikasnije sretstvo koje nam leži u rukama za usmenu propagandu, ne samo u zemljama narodne demokratije nego i SSSR-u, jeste radio. Preko njega možemo najlakše upoznati mase u tim zemljama sa bor-bom FNJR za izgradnju socijalizma i prići raskrinkavanju kleveta koje se tamo šire o nama.

Srednjetalasna stanica od 135 kilovata biće (usled sabotaže sovjetskih firmi) montirana tek do kraja godine, a kratkotalasna stanica od 100 kilovata, koju smo nedavno naručili iz Švajcarske, biće montirana tek u jesen ove godine. Zato je pred nama sada zadatak da postojeće kapacitete radiostanica najpravičnije rasporedimo, kako bi se što bolje mogle čuti u zemljama narodne demokratije. U vezi s time predlažemo sledeće:

a) Osnivanje Direkcije ili Uprave radio emisija za inostranstvo.⁹⁵ Praksa je pokazala da je potrebno stvoriti centralnu redakciju za sve naše radio stanice koje emituju za inostranstvo, kako bi se sprovela jedinstvena linija u našoj spoljno-političkoj propagandi. Za jezgro te redakcije poslužila bi sadashnja redakcija kratkotalasne radio stanice Beograd. Tu je glavno pitanje naći novog rukovodioca, a što se tiče ostalog kadra, on će uglavnom biti obezbeđen. (Tu bi nam poslužili pojedini drugovi koji su iz zemalja narodne demokratije prebegli kod nas).

Ta centralna redakcija pripremala bi osnovne tekstove za pojedine radio stanice u republikama, slala bi ih teleprinterom, a u republikama bi postojali, spikeri koji bi ih tamo čitali. Mi bi na taj način imali mogućnost da centralnu redakciju upoznamo sa problematikom pojedinih zemalja i stavovima naše Vlade prema tim zemljama. Tako bismo razbili dosadašnju učaurenost i jednoličnost u emisijama za zemlje narodne demokratije, [kao] i druge zemlje.⁹⁶

Pojedine radio stanice koje emituju za inostranstvo same bi pravile dopunski program i to uglavnom po kulturnom i drugim pitanjima, dok bi u kompetenciji centralne redakcije ostala a prvom redu politička pitanja.

b) U delokrug Direkcije ili Uprave radio emisija za inostranstvo spadale bi sledeće radio stanice:

1) kratkotalasna radio stanica Beograd od 10 kilovata, koja emituje sada na 14 jezika. Pošto za mesec dana treba da dobijemo još jednu kratkotalasnu stanicu od 10 kilovata, što bi broj naših emisija za inostranstvo na kratkim talasima mogao da udvostruči. Ovu drugu kratkotalasnu stanicu mogli bi smo postaviti na nekom drugom mestu u Jugoslaviji, na primer, radio Ljubljana.

2) Srednjetalasna radio stanica Beograd 2, jačina 20 kilovata. Ova stanica bila je montirana za republiku Srbiju u Batajnici. Međutim, nju treba preseliti u Suboticu (gde već postoje antene i studio), pa bi ona emitovala isključivo na mađarskom, rumunskom i slovačkom jeziku. Pošto se nalazi na samoj granici, ona bi se prilično čula u Mađarskoj i Rumuniji i Čehoslovačkoj. Mogli bismo joj dodati još na našem jeziku specijalan program za našu manjinu u Mađarskoj Rumuniji. Ovoj stanici ne bismo morali da damo ime radio stanica Subotica, nego radio Novi Sad ili možda radio Fruška Gora, ili čak radio Beograd.

3) Radio Skoplje (20 kilovata). Prvo smo imali u planu da predložimo da stanica Beograd 2 emituje na srednjim talasima i na bugarskom jeziku, ali smo od toga odustali, jer bi se slabo čula u Bugarskoj, dok se radio Skoplje daleko bolje čuje, usled veće blizine. Radio Skoplje emitovao bi svakodnevno na bugarskom, a tako isto njegove emisije na makedonskom jeziku trebalo bi podesiti i za Jegejsku i Pirinsku Makedoniju. Uopšte, od Skoplja trebalo bi sada stvoriti naš glavni centar za propagandu na jugu. Kasnije, radio Skoplje, ukoliko dobije još jednu novu stanicu, mogao bi da emituje na grčkom i šiptarskom jeziku.

4) Radio Titograd (20 kilovata). Ova stanica tek je počela da se montira. Nju bismo orijentisali u prvom redu na Albaniju, jer je odlično položena i najjače bi se čula od svih drugih stanica u Albaniji. Ona bi emitovala na srednjim talasima na šiptarskom jeziku. Ona bi možda radila pod imenom radio Priština, pošto tamošnja stanica nema veliki domet i slabo se čuje u Albaniji.

⁹⁵ Руком је дописано: "Правилно!".

⁹⁶ "Извршити спецификацију станица и читавог апарата, тако да на пр. Љубљана обрађује Трст, Сјеверну Италију, Аустрију, Њемачку; Скопље: Бугарска, Грчка, Албанија (свент. Турска), итд".

5) Radio Sarajevo (20 kilovata) mogla bi da emituje na albanskom jeziku, jer se odlično čuje u Albaniji. Teškoće su oko spikera, ali bi se mogle davati emisije radio Titograda.

6) Radio Kopar (10 kilovata). Ova stanica će početi da radi 15 marta i biće namenjena uglavnom Trstu i okolini. Imaće emisije na italijanskom i slovenačkom.

Ostaje nerešeno pitanje Ljubljane, jer Slovenija upšte nema jače stanice ni za samu NR Sloveniju. Tu se vodila nepravilna politika od strane Komiteta za radiodifuziju. Data ja stanica od 20 kilovata Makedoniji, Bosni i Crnoj Gori, a Slovenija je zanemarena (iako radio Ljubljana ima 20 kilovata). Navodno Slovenci očekuju jednu srednjetalasnu stanicu iz Mađarske od 135 kilovata, ali su slabi izgledi da će se ta stanica nabaviti.

S obzirom na važnost naše propagande preko radia, to predlažemo da se jedna stanica jača od 20 kilovata kupi za Sloveniju (cena oko šest miliona dinara)⁹⁷, a da ostavimo radio stanicu u Titogradu, koja je trebalo biti prenesena u Ljubljanu. Stanicu Crnoj Gori treba ostaviti zbog emisija prema Albaniji na srednjim talasima.

Pismena propaganda

U pojedine zemlje narodne demokratije još uvek se mogu plasirati naše knjige, novine, brošure i na jezicima tih zemalja.

Od novih mera poduzeli smo sledeće:

List "Socijalistička Jugoslavija" na ruskom jeziku, dva puta mesečno, izići će za koji dan.

List na bugarskom jeziku "Glas na Blgarite" već izlazi jednom nedeljno.

Za Češku i Rumuniju izlaziće posebno nedeljno izdanje jednog od listova, njihovih nacionalnih manjina.

Da bi ti listovi odgovorili svome zadatku, mora se vrlo ozbiljno postaviti pitanje njihovog kvaliteta, razraditi karakter svakoga od njih posebno i pružiti im pomoć u saradnji i kadrovima.

Što se tiče knjiga i brošura izlaziće i dalje značajniji govori naših rukovodilaca, ali smatramo da treba pisati posebne stvari, kao na primer, "Jugoslovensko-albanski odnosi", Sada se radi jedna brošura o mađarsko-jugoslovenskim odnosima. Mislimo da treba izraditi jednu brošuru o borbi na selu kod nas.

U toku godlne treba da izađe na hiljadu stranica veliki informativni priručnik o Jugoslaviji na ruskom jeziku, kao i mali informativni priručnik od 108 stranica.

U pripremi se nalazi niz manjih brošura na raznim jezicima.

Treba posebno razraditi koja forma izdavanja je najpogodnija za pojedine zemlje. Na primer, za Albaniju se predviđaju slikovnice, pesme u narodnom duhu o aktuelnim događajima, karikature itd. Za Velesajam u Pragu štampa se šest raznih brošura, među kojima brošura o turizmu Sloveniji, zatim reprodukcije nekih naših skulptara itd.

Još jedno sretstvo naše pismene propaganda jesu Bilteni naših Ambasada, koje mi do sada nismo sistematski pregledali. Zatim moguće je još uvek rasturanje naše dnevne štampe; na primer u Bugarskoj se danas rastura 800 brojeva "Nove Makedonije" i 400 brojeva "Borbe".

Stvari oko rasturanja ne idu lako, vrlo mali broj se rastura legalno. Usled nedostatka atašea za štampu -to ide još teže.

Veliki deo materijala se rastura ilegalno preko prigraničnih centara. Veliki je problem za kadrove za te prigranične centre. U njih bi trebalo dati bolje ljude, jer preko njih ide najveći deo materijala.

Sajmovi

Sajmovi su jedna od dobrih formi naše propagande u zemljama narodne demokratije. Za proletnji sajam u Pragu težište je u našem paviljonu bačeno na tešku industriju, da bi se mase upoznale sa izgradnjom socijalizma u Jugoslaviji. Osim toga

učestvovaćemo na sajmovima u Bugarskoj i Poljskoj u toku ove godine. Prilikom priprema za ove sajmove treba voditi računa da propaganda ne bude suviše upadljiva, kako ne bismo davali povoda da naši paviljoni budu zatvarani.⁹⁸

⁹⁷ "Од 100 Кв."

Veze masovnih organizacija

U pripremi je konferencija masovnih organizacija kako bi se pronašle nove forme saradnje sa masovnim organizacijama i pojedincima u zemljama narodne demokratije. Treba razviti dopisivanje između fabrika, pojedinaca koji se poznaju i tu naročito

pažnju obratiti na Čehoslovačku kao najslabiju kariku u lancu Informbiroa. Sastanke bi održali sa Sindikatima, Omladinom, AFŽ-om, Crvenim krstom, a takođe bi trebalo razmotriti i veze koje imaju pojedine naše naučne ustanove i druge.

B) U KOLONIJALNIM ZEMLJAMA

U kolonijalnim zemljama naša Partija, naročito naša omladina, ima jakih veza i autoriteta. Primećeno je da IB posebno obrađuje omladinu u kolonijalnim zemljama, samo da bi se FNRJ što više obratila pred kolonijalnim masama. CK Narodne omladine sada priprema jedno pismo koje će biti upućeno svim omladinskim organizacijama, pa i organizacijama u kolonijama, u kome će biti odgovoreno na poslednje klevete IB u vezi Beogradskog univerziteta.

IB je iskoristio Perića, bivšeg člana naše trgovinske misije u Indiji, da bi nas oklevetao pred indiskim masama. Preduzeli smo mere pisanja pisama u Indiju, a tako isto list na engleskom jeziku štampali smo specijalno na tankom papiru i šaljemo ga avionskom poštom u Indiju i ostale kolonijalne zemlje, iako slanje svakog primerka košta 60 dinara. Već smo počeli dobivati pisma iz Indije, u kojima traje pojedine brojeve lista na engleskom jezika.

Otvaranje naše Ambasade u Indiji treba da nam posluži kao put za propagandu u kolonijalnim zemljama.

Ovo pitanje treba još jednom detaljnije prodiskutovati.

C) U ZAPADNIM ZEMLJAMA

U pogledu propagande u zapadnim zemljama blo je napravljen

plan još krajem prošle godine i on se sada sprovodi u život. Osnovni naš zadatak u propagandi na Zapadu jeste upoznati radničku klasu kao i demokratsku javnost o borbi Jugoslavije za socijalizam.

Uredi za informacije u Njujorku i Parizu treba da počnu da deluju uskoro. Planovi rada su izrađeni.

Kao jedan od posebnih zadataka postavili smo upoznavanje poznatih javnih radnika na Zapadu sa stvarnošću u Jugoslaviji kako bi oni dali svoju ocenu o našoj borbi za socijalizam i tako se izjasnili protiv IB. U tom pogledu poduzete su mere. Ima već čitav niz ličnosti na koje se može računati. Osim toga, gledamo da angažujemo pojedine progresivne pisce sa Zapada da pišu knjige o FNRJ.

U vezi sa ovim zadatkom smatramo da je potrebno osnovati, po ugledu na praksu u švajcarskoj, takozvane letnje škole. To je neka vrsta seminara na kome uzimaju učešća poznati javni radnici i na kome se diskutuje jedna određena tema. Mislimo da u nekom od naših turističkih mesta otvorimo više ovakvih škola preko leta, na kojima bi se diskutovale razne teme iz oblasti borbe za socijalizam u Jugoslaviji i naše kulturne istorije. Na primer, "Borba

za socijalizam na selu u FNRJ", "Rešenje nacionalnog pitanja u Jugoslaviji", "Renesansa u Dalmaciji" itd.

Kao jedno od najmoćnijih sretstava u propagandi na Zapadu treba da nam posluži film. S našim dosadašnjim filmovima, umetničkim, nećemo mnogo postići. Luj Adamić je spreman da napiše scenario za jedan film o Jugoslaviji, koji bi izradilo naše preduzeće Triglav film. Adamić bi doveo jednog svog prijatelja režisera da pomogne našim ljudima u izradi ovog filma.

Naročito treba napomenuti da nam veliku teškoću u radu

pretstavlja pitanje kadrova. Od 21 atašejskog mesta, popunjeno je svega 6 mesta. Mesto direktora ureda u Parizu još nije popunjeno. Moraju se preduzeti neke radikalnije mere.⁹⁹

⁹⁸ "Да [пропаганда] буде позитивна: успјеси у индустрији и на селу".

⁹⁹ "Какве?".

Da bi radne mase na Zapadu sto brže informisali o Jugoslaviji, list na engleskom jeziku štampaće se u posebnim izdanjima u Njujorku i Londonu. U Londonu smo se već pogodili s jednom firmom da joj šaljemo matrice a ona bi nam za 15.000 dinara štampala 4.000 primeraka. Ove primerke bi prodavali tako da ne bismo gubili stranu valutu. Slična stvar provešće se i u Njujorku.

U Parizu će uskoro početi da izlazi na francuskom jeziku naš nedeljni list, a za Italiju će izlaziti nedeljno izdanje Riječkog lista "La voce del popolo".

U planu naše propagande za Zapad u velikom smo zaostatku u pogledu ilustrovane revije "Jugoslavi-ja". Osnovni razlog su tehničke teškoće. Potrebno je uložiti još osam miliona dinara u devizama za mašine. Privredni savet ovu sumu nije odobrio, pa je sada odlučeno da se radi s postojećim sredstvima.

D) MEĐU NAŠIM ISELJENICIMA

Za ovaj rad imamo vrlo dobre uslove. Međutim, taj posao nije sistematski iz jednog centra obuhvaćen. Sada se otpočelo sa izdavanjem izvesnih specijalnih izdanja za emigraciju. "Nova Makedonija" štampa posebno izdanje za makedonsku emigraciju, naročito u Americi. Bilo bi dobro da i Slovenci pristupe stampanju takvih izdanja. Takođe treba u vezi sa tim razmotriti pitanje naših ilustrovanih listova, koji bi se u emigraciji lakše čitali. Mislimo da ured u Njujorku treba da organizuje pretplate među emigrantima na naše listove, i to ne samo centralne nego i lokalne, pošto kod emigranata vlada naročito interesovanje za svoj kraj. U listovima koji bi u većem broju išli za inostranstvo, mogli bi se davati povremeno specijalne stranice o povratnicima itd. Na taj način bi sakupili priličnu količinu strane valute, što bi, pored ostalog, pojeftinilo rad naseg centra u Njujorku.

Treba organizovati da naši povratnici pišu svojoj rodbini i poznanicima pisma o stanju kod nas, a isto tako da drugovi koji su poznati među našom emigracijom pišu specijalne članke za njihove listove.

II

PROPAGANDA O SPOLJNO-POLITIČKIM DOGAĐAJIMA U ZEMLJI I SUZBIJANJE NEPRIJATELJSKE PROPAGANDE

U današnjoj situaciji ovo treba da bude jedan od osnovnih zadataka našeg Odeljenja. Ovaj sektor rada do sada nije bio dovoljno razradjen i nisu se koristile sve forme i mogućnosti. Ovde nećemo ulaziti političku sadržinu naše propagande po spoljno-političkim pitanjima, niti u analizu neprijateljske propagande u zemlji, što ćemo izneti u posebnom referatu, nego ćemo se osloniti na neka organizaciona pitanja.

PISMENA PROPAGANDA.

Pre svega može se konstatovati da se propagandom o spoljno-političkim problemima u zemlji dosada bavio Agitprop CK KPJ i centralna štampa, dok su agitpropi nacionalnih CK i republikanska štampa uglavnom bili pasivni (izuzev, donekle, Makedonije). Dalje, od propagandnih sredstava koristila se jedino dnevna štampa i to vrlo neravnomerno. Pregledom svih naših dnevnih Listova od od 1 januara 1949 do 10 februara 1949, naši listovi u spoljno-političkoj rubrici posvećivali problemima sledeći prostor:

	IB	Popularizacija SSSR-a	Kina	Popularizacija zemalja narodne demokracije
"Borba"	7,3%	21,2%	17,2%	8,35%
"Politika"	2,0%	10,1%	11,3%	8,2%
"Rad"	0,3%	16,6%	17,7%	6,43%
"Pobjeda"	3,3%	18,7 %	17,4%	3,6%
"Oslobođenje"	0,75%	19,23%	24,84%	8,25%
"Naprijed"	/	/	9%	/
"Vjesnik"	0,3%	6%	28%	5,4%
"Narodni list"	/	11%	14,5%	9,5%
"Slobodna Dalmacija"	2,99%	4,93%	11,97%	4,40%
"Riječki list"	/	4%	20%	6,83%
"Ljudska pravica"	2,34%	7%	18%	9,03%
"Slovenski Poročevalac"	5,8%	7,7%	23,2%	7,2%
"Nova Makedonija"	5,74%	22,92%	23,39%	6,09%
"Seljačka borba"	/	26,20%	16,60%	/
"Slobodna Vojvodina"	/	17,82%	16,34%	7,21%
"Narodna Armija"	/	41,25%	23,75%	22,08%

Ova statistika pokazuje da je glavni teret borbe oko Informbiroa pao na "Borbu", dok se drugi listovi uglavnom pasivno drže, uprkos direktive Uprave agitacije i propaganda CK KPJ od oktobra 1948 godine.

Osnovni razlog ovakvog stava naših listova nalazi se u tome što pojedini agitpropi i redakcije listova nisu u kursu stvari, ne raspolazu osnovnim materijalima, nisu upoznatiti s našom spoljnom političkom linijom, a s druge strane nema ni dovoljno inicijative kod njih. U pogledu štampe preduzet je čitav niz konkretnih mera. Povezali smo se sa Agitpropima u republikama i dostavljamo im konkretne materijale i upoznajemo ih sa našom spoljnom političkom linijom. Ova veza će slabo funkcionisati sve dok se pri agitpropima ne stvore odeljenja za spoljno-političku propagandu i dok im i CK-i ne ukažu direktnu pomoć.¹⁰⁰

Pred našim novinarskim kadrom otvara se problematika koju dovoljno ne poznaju. Iskustvo je pokazalo da uprkos jasnih direktiva po pitanju privrednih odnosa između FNRJ, SSSR-a i drugih zemalja narodne demokratije, oni jos uvek prave greške, što je posledica nepoznavanja materije od strane novinara. Njima treba dati punu pomoć, a naročito obratiti pažnju na idejnu stranu pitanja, jer oni vrlo često svojim greškama zapadaju u besprincipijelnost i šovinizam.

Naši partiski časopisi trebalo bi da teoretski razrađuju ta pitanja, da postave pitanje odnosa između socijalističkih država i komunističkih partija itd. Međutim, osim "Komunista", drugi časopisi ne tretiraju ta pitanja. Već dva meseca čeka se odgovor, na primer, na članak Višinskog. Ovaj bi zadatak trebalo postaviti što pre pred naše časopise.¹⁰¹ Zbirka članaka "O neistinitim i nepravednim optužbama protiv KPJ" rasturena u 100.000 primeraka pokazuje da nase mase s ogromnim interesovanjem primaju takve zbirke, i koriste ih u svom svakodnevnom, političkom životu. Možda bi mogli u buduće praviti takve zbirke po pojedinim pitanjima.

Dobro bi bilo dopuniti planove raznih političkih biblioteka koje izlaze kod nas sa izvesnim brojem aktuelnih tema.

USMENA PROPAGANDA

Usmena propaganda se može vrlo dobro koristiti za pronosenje naših stavova i suzbijanje kleveta koje se prenose narocito, preko radija Moskve, Pešte i ostalih, koje se kod nas prilično slušaju.

Za prenošenje naših stavova treba koristiti predavanja partiskom aktivu, konferencije fronta i ostalih masovnih organizacija, zatim predavanja na narodnim univeritetima itd. Za sva ta predavanja treba izraditi teme i teze i to vrlo precizno jer se na osnovu iskustva frontovskih konferencija u Beogradu vidi da mnogi predavači nisu bili u stanju da tačno prenesu predavanje koje im je održano u Mesnom Komitetu. Predavanja za užu partiski aktiv treba dublje da obrađuju pojedina pitanja. Sada se rade teze za nekoliko predavanja iz oblasti sukoba sa SKP(b).

Radio-emisije naših stanica za zemlju mogle bi se bolje iskoristiti, naročito u pogledu predavanja koja se na njima održavaju. Neke od naših radio-stanica se dobro čuju u inostranstvu.

Na primer, radio Sarajevo se čuje u Bugarskoj i Austriji i naši ga emigranti tamo slušaju.

Treba zavesti bolju kontrolu nad radom radio-stanica jer, u stvari, pojedini agitpropi ne vrše tu kontrolu. Novo formirana odeljenja za spoljnu propagandu treba da imaju uvid u sve emisije koje imaju politički karakter.

III

PREDLOG ZA FORMIRANJE ODELJENJA ZA SPOLJNU PROPAGANDU PRI POJEDINIM AGITPROPIMA

Da bi se gornji zadaci mogli ostvariti potrebno je pri agitpropima CK stvoriti odeljenja za spoljnu propagandu. Ovaj naziv nije najpravičniji jer se ta odeljenja ne bore samo propagandom u inostranstvu nego i propagandom spoljo-političkih događaja u zemlji.

¹⁰⁰ "Створити их!".

¹⁰¹ "Правилно".

Pojedina od ovih odeljenja bi uz saradnju agitpropa CK preuzela i jedan deo spoljno-političke propagande. Na primer, u Skoplju bi trebalo da bude centar za propagandu prema jednom delu Bugarske, Grčke a i Albanije. Crna Gora bi trebala da preuzme propagandu prema Albaniji uz saradnju sa našim agitpropom.

Sličan je slučaj s Ljubljanom i Zagrebom. Ova bi odeljenja naročito dobro i samostalnije mogla da rade u pogledu rada sa iseljenicima.

IV

ORGANIZACIJA ODELJENJA ZA SPOLJNU PROPAGANDU PRI AGITPROPU CK KPJ

Iz dosadasnje prakse se vidi da je naše odeljenje uglavnom dobro sastavljeno i da nam njegov sastav omogućava lakšu koordinaciju rada sa ustanovama koje se bave pitanjima u inostranstvu. Međutim za sam rad ovde nama je potrebno još ljudi, koji bi vodili određene poslove u odeljenju. Mi predlažemo sledeću strukturu našeg odeljenja:

1) SEKTOR SPOLJNE PROPAGANDE

a) referat zemalja IB

b) referat zapadnih zemalja

2) SEKTOR UNUTRAŠNJE PROPAGANDE

a) štampa, radio, predavanja, film itd,

b) neprijateljska propaganda, čitaonice, društva za "saradnju, ilegalni materijal itd.

3) SEKTOR INFORMACIJA

Delokrug rada prva dva sektora je jasan. Sada odeljenje radi na proučavanju unutrašnje problematike pojedinih zemalja narodne demokratije i naše propagande u njima. Konstatovali smo da je bilo krupnih, grešaka jer smo sve zemlje podjednako tretirali.

Sektor informacija bi trebalo da sredi našu informaciju koju možemo da iskoristimo u propagandne svrhe. Masa odličnog materijala propada jer leži po raznim ustanovama. Dalje, ovaj bi sektor organizovao plansko prorađivanje izvesnih pitanja, podelu rada među raznim našim spoljno-političkim institutima i ustanovama koji se bave studijskim radom.

AJ; 507-VIII, K.3

502 МИНИСТАРСТВО ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ФНРЈ

(Београд, 1949)

I KULTURNE VEZE SA INOSTRANSTVOM

Naša kulturno-propagandna aktivnost treba da u evropskom okviru pa i izvan njega afirmira kulturu naše zemlje, preko najrazličitijih formi treba popularizovati našu socijalističku zemlju, kulturno nasleđe naših naroda, našu novu umetnost, kulturni život i umetnički razvoj u našoj zemlji. U našoj kulturnoj propagandi treba da aktivno učestvujemo u opštoj ideološkoj borbi na kulturnom frontu da u toj borbi Jugoslavija zauzima isto mesto i ulogu kao što je ima u opštoj revolucionarnoj borbi. Te činjenice, koja je dio internacionalističkog doprinosa naše zemlje opštoj demokratskoj borbi u svetu, nismo imali u vidu do nedavno, kada smo se usko vezali na zemlje narodnih demokratija i povukli se iz evropskog i izvanevropskog fronta borbe. Taj zadatak je međutim naročito važan u periodu informbirovske hajke protiv naše zemlje, kada je potrebno pred demokratskim masama sveta raskrinkavati desinformaciju informbirovske hajke i pomagati demokratskim masama da uvide razloge i izvore klevetanja naše zemlje s jedne i borbe koju mi danas vodimo s druge strane. [...]

Od 1945 do 1948 kulturna saradnja se je odvijala uglavnom sa zemljama narodne demokratije. Forme te saradnje bila su gostovanja umetnika na bazi reciprociteta, priređivanje umetničkih izložbi, izmena poseta kulturnih radnika, prevođenje i izdavanje književnih dela. Ali ta saradnja je bila naročito po pitanju razmene umetnika slabo postavljena. Izmjena određenog broja umetnika određivala se je matematički, tako da smo na primer mi morali primati iz nekih zemalja slabe umetnike, pevače iz Rumunije i Poljske, koji po svom umetničkom kvalitetu nisu dostigli prosečnog nivoa naših umetnika. S druge strane mi smo bili obavezni slati naše umetnike iz onih grana umetnosti koje su bile ugovorene, a nismo mogli slobodno birati naše najbolje umetni-

ke i umetničke ansamble uopšte. U takvim uslovima naša saradnja nije mnogo doprinela razvoju naše umetnosti, da se ne upuštamo u to, da sa idejne strane nismo od te saradnje imali nikakve koristi, a da zbog osnovnih nepročišćenih pojmova i oportunističkih stavova KP zemalja narodne demokratije po pitanju idejnosti u umetnosti nismo mogli baš na ideološkom frontu doprineti ono što smo mi od 1945 hteli i mogli.

Mi danas imamo u većini evropskih zemalja, pa i u zemljama izvan Europe, velike mogućnosti za kulturnu propagandu, jer je opšti interes demokratskih krugova za našu zemlju velik. Promena posle Rezolucije jeste samo u tome što smo se mi do 1948 u našoj propagandi u inostranstvu opšte oslanjali u glavnom na kompartije, prepuštali popularizaciju naše zemlje njima. U današnjoj situaciji mi možemo uspeti u svim akcijama, za koje ćemo se sami dovoljno založiti, u akcijama, koje će naš propagadni kadar u inostranstvu moći da borbeno sprovede. Mogućnosti i uspesi naše kulturne propagande zavise dakle od nas samih, od toga u koliko ćemo u toj situaciji pronalaziti odgovarajuće forme i sadržaj naše kulturne propagande u pojedinim zemljama pod datim uslovima.

Književnost:

Osim nekih dela naše beletristike koja su izašla u zemljama nar. demokratije do 1948, osim knjige Oskar Daviča: „Medu Markosovim partizanima“, koja je izašla prema podacima u 14 zemalja i većeg broja izašlih dela u Austriji u 1947-48 godini, naša je literatura u inostranstvu prilično nepoznata, odnosno ona se ne prevadja. Naši atašei za štampu nisu tom pitanju posvećali dovoljno borbe, a izvesne mogućnosti koje smo imali nismo koristili.

Da bi se pitanju popularizacije naše književnosti u inostranstvu pristupilo u širem obimu, smatramo da je potrebno:

a) da se formira specijalna komisija koja bi izvršila izbor onih dela iz naše književnosti koja je naročito priporučljiva pripagirati u inostranstvu za prevođenje, i to stara i novija dela;

b) da se izda katalog tih dela, širi i uži izbor, na stranim jezicima sa kratkim sadržajem i karakteristikom dela za sve veće izdavačke kuće u inostranstvu;

c) da se u pojedinim zemljama organizuju putujuće izložbe naše zemlje, kolekcije 50-70 dela u specijalnim opremama. Te izložbe bi se organizovale u izložima najboljih knjižara pojedinih gradova;

d) da se uz te izložbe organizuju večeri Jugoslovenske knjige, na kojima bi se po određenim zaključnim temama izabrao recitacijski material, kojega bi na takvim večerima pred što širom publikom recitovali najpoznatiji pozorišni glumci i drugi, kako bi i sa te strane imali takve večeri visoki nivo.

e) da se spremne iz izabranih dela pojedini delovi koje bi se plasiralo kao feljtoni u inostranim časopisima i listovima; [...]

Pitanju prevođenja naše literature u inostranstvu trebat će posvetiti naročitu pažnju u vanevropskim zemljama, u Indiji etc, čim će se u tim zemljama uspostaviti naša predstavništva i atašei.

Muzika:

Više nego književnošću, mi smo imali uspeha sa našom muzikom, i to ako izuzmemo zemlje nar. demokratije, u Austriji i Engleskoj konkretno. Osnovna naša slabost bila je do sada u tome, da nemamo notnog materijala, kojega bi stavljali na raspoloženje stranim dirigentima, reproduktivnim umetnicima, umetničkim ansablama i muzikolozima. Naročito smo malo koristili strane umetnike, koji su gostovali u FNRJ, da njihov boravak ovde koristimo da jih upoznamo sa našim kompozicijama, da jim te kompozicije stavimo na raspoloženje da ih koriste za svoje programe.

Smatramo da je potrebno i nužno pored potreba za zemlju i zbog potreba za inostranstvo što prije osposobiti planiranu notnu štampariju u Ljubljani, a do tog vremena neke naše najbolje kompozicije štampati u inostranstvu, dok sva konkretna traženja zadovoljavamo ručnim prepisivanjem. Potrebno je da posebna komisija izvrši izbor naših kompozicija, koje su naročito preporučljive za izvođenje u inostranstvu i to od opera, simfonijskih kompozicija pa sve do naše narodne muzike.

Kao forme popularizovanja naše muzike u inostranstvu predviđaju se:

a) da pojedinim reproduktivcima u inostranstvu preko ličnih veza (sa Taylorom u Engleskoj, sa Revy u SAD, Marksom u Austriji) i drugima stavljamo na raspoloženje naše kompozicije, dalje raznim dirigentima, reproduktivcima, umetničkim ansamblima etc;

b) da naročito koristimo sve strane reproduktive koji dolaze u FNRJ na gostovanja da ih upoznavamo sa našom muzikom, da im dajemo notni materijal;

c) da naši umetnici koji odlaze u inostranstvo na gostovanja daju u programima kad god je to moguće naše programe;

d) da organiziramo u inostranstvu specijalne koncerte naše muzike (29 novembar) i to solističke koncerte ili koncerte ansambla;

e) da probijamo u radio-stanicama sa našom muzikom, da se uvedu u programe izvesne emisije naše muzike;

f) da zainteresiramo prijateljski raspoložene inostrane muzikologe da pišu o našoj muzici;

g) da dajemo izvestan prioritet kod pozivanja na gostovanje u FNRJ umetnicima, koji u svojim programima daju našu muziku (Taylor, Veldon) i da odlazak naših umetnika u inostranstvo koristimo da oni upoznaju strane umetnike sa našim delima.

Likovna umetnost:

Za našu likovnu umetnost postoji u inostranstvu prema dosadašnjim iskustvima najveći interes, a mi smo i to do sada malo koristili. Mađarska je ovog proleća organizovala u Parizu likovnu izložbu, postigla značajan uspeh, što smo videli u najpoznatijoj pariskoj štampi.

Za sezonu 1949/50 planira se izložba naše srednjovekovne umetnosti (slikarstva i plastike) u Parizu u palati Šajo i zatim u Londonu, gde se još uvek vode pregovori za prostorije. Isto tako planiramo izložbu savremene skulpture u Švajcarskoj, Italiji eventualno u Parizu u proleće 1950 i u Nordijskim zemljama. Otvorena je još idejna postavka izložbe, da li bi to bila izložba najužeg perioda 1945-49 ili XX vek.

Mi nismo dosada koristili mogućnosti objavljivanja reprodukcija naše skulpture, pa i slikarstva u stranim publikacijama niti nemamo još jene reprezentativne publikacije o našoj savremenoj likovnoj umetnosti, o našem srednjovekovnom slikarstvu, etc. Sada pregovaramo sa jednom izdavačkom kućom u Rimu, koja se je ponudila da izda album naše likovne umetnosti po našoj redakciji.

Gostovanja naših umetnika u inostranstvu:

U sezoni 1948/49 jedino iz Jugoslavije gostovao u inostranstvu čelista Janigro i pianista Maček kao pratilac Janigra u Parizu i na samostalnom koncertu u Italiji. Maček je imao kao pratilac u Parizu veći uspeh od Janigra.

U jesen učestvuje 7 naših mladih umetnika na međunarodnom muzičkom festivalu u Ženevi i na Šopenovom festivalu u Varšavi, ako nam to ne spreče. U jesen se isto tako predviđa turneja dirigenta M. Horvata u Francuskoj i Irskoj.

Pitanje gotovanja naših umetnika, uglavnom muzičkih, u inostranstvu treba posmatrati sa dve strane: prvo da se preko visokokvalitetnih nastupa afirmiraju u evropskom okviru naši najbolji umetnici, da ta gostovanja našim umetnicima pomažu u njihovom razvoju i da se naša zemlja preko takvih umetnika kulturno afirmira. Ministarstvo priprema izbor umetnika, koji bi po svom umetničkom nivou i po svojim političkim osobinama mogli na gostovanje u inostranstvo. U tu svrhu izdala bi naša Koncertna poslovnica na francuskom jeziku programe naših umetnika za gostovanja, te programe bi koristili naši atašei i stavili bi se na raspoloženje raznim koncertnim agencijama.

Osnovo pitanje, koje se uvek pojavljuje u vezi tih gostovanja, jeste mogućnost da umetnici ostanu u inostranstvu. To je najveća kočnica. Taj strah je do sada preovlađivao, verovatno se zbog toga nije u sezoni 1949/50 slao niko u inostranstvo. ali su neki pojedinci pokušali sami da traže kanale i veze da bi si obezbedili pozive (Melita Lorković, sestre Mihailović).

Ministarstvo smatra da treba odlazak umetnika u inostranstvo planirati, da treba preko naših atašea i Koncertne poslovnice organizovati gostovanja. Ako ne postupimo tako, ako bi prepuštali odlazak i nastupe inicijativi umetnika, oni se zadovoljavaju da ih razne koncertne agencije jeftino plate i omogućuju im nastupe

u sporednim nereprezentativnim uslovima. ([Antonio] Janigro i [Ivo] Maček u Parizu imali su koncert u neznčajnoj sali), od čega trpe na ugled umetnici sami pa posebno i naša zemlja. Ako našem umetniku ne obezbedimo nastupanja u prvoklasnim okolnostima, smatramo da ga ne smemo slati u inostranstvo, da se sam probija kroz neznačajne sale predgrada. [...]

Gostovanje stranih umetnika u FNRJ [...]

Ministarstvo je mišljenja da treba pozivati samo prvorazredne umetnike, od kojih mogu naši mladi muzičari i pevači učiti i čiji nastupi mogu doprineti višem nivou našeg muzičkog života uopšte. S druge strane korisno je i potrebno pozivati takve umetnike, koji će posle odlaska iz naše zemlje održati s nama izvesne veze, naročito u pogledu unošenja naših kompozicija u svoje programe o čemu je govoreno gore. [...]

Izložbe:

Za sezonu 1949/50 predviđa se organizovanje sledećih izložbi u inostranstvu:

- a) Izložba srednjevekovne umetnosti, slikarstva i plastike naroda Jugoslavije u Parizu i Londonu.
- b) izložba naše savremene likovne umetnosti u Švajcarskoj, Italiji i Nordijskim zemljama eventualno u Parizu u proleće;
- c) izložba narodne umetnosti u Švajcarskoj, Londonu, Belgiji, Holandiji i Austriji;
- d) izložba umetničke fotografije u zemljama Latinske Amerike i Bliskog istoka;
- e) stalna putujuća izlaganja naših knjiga u raznim gradovima;
- f) izložba pozorišnih maketa.

Dok je karakter izložbe srednjevekovne umetnosti određen i ostvareni svi uslovi za njeno održavanje u Parizu, za izložbu u Londonu još nemamo obezbeđenih prostorija.

Izložba narodne umetnosti FNRJ je gotovo najbolje spremljena izložba naše zemlje po svojoj idejnoj a naročito tehničkoj postavci, ako izuzmemo izložbu srednjevekovne umetnosti.

U našoj kulturnoj propagandi za inostranstvo nisu bila dosada korištena dovoljno ili nikako naša vlastita sredstva propagande: radioemisije za inostranstvo na kratkotalasnoj radiostanici, emisije Tanjug-a za inostranstvo, naši listovi i časopisi koji izlaze na stranim jezicima etc. Radioemisije i Tanjugove emisije za inostranstvo, pa i pomenuti listovi, nisu dovoljno popularizirali kuturni život i razvoj naše zemlje, da ne spominjemo kako listovi za inostranstvo nisu, naročito oni za zemlje narodne demokratije, prenosili borbe na ideološkom frontu u našem kulturnom stvaralaštvu, a nisu bili popularizovani ni postignuti uspesi na tom polju. Smatramo da treba tom pitanju posvetiti naročitu pažnju. [...]

II. NAUČNE VEZE SA INOSTRANSTVOM

Održavanje naučnih veza sa inostranstvom podeljeno je između Akademijaskog saveta FNRJ i Ministarstva za nauku i kulturu.

Akademijaski savet reprezentuje našu nauku u inostranstvu, pretstavlja naše naučne ustanove i društva u međunarodnim naučnim unijama, šalje uz saglasnost ministra za nauku i kulturu naše naučnike na međunarodne naučne kongrese, konferencije i skupove, koji istupaju u ime Akademijaskog saveta kao vrhovne naučne ustanove FNRJ.

Sektor naučnih veza sa inostranstvom ovog Ministarstva obuhvata sledeće zadatke:

- a) razmena naučne literature;
 - b) specijalizacije, stipendije i razmena studenata u inostranstvu;
 - c) odlazak naših naučnika u inostranstvo (osim onoga što vrši Akademijaski savet);
 - d) dolazak stranih umetnika u FNRJ;
 - e) slavenski instituti i seminari.
- a) Razmena naučne literature

Da bi naše naučne ustanove, univerziteti, akademije i instituti bili snabdeveni osnovnom naučnom literaturom iz inostranstva, Ministarstvo im je obezbedilo izvesnu sumu robnih deviza. Pored toga iz Ministar-

stva dobijali smo predloge za razmenu literature. Da bi koristili te mogućnosti s jedne strane i snabdevali inostranstvo istovremeno sa našom literaturom povezujemo neposredno naše univerzitetske biblioteke sa univerzitetskim bibliotekama da razmenjuju literaturu prema obostanim potrebama, Akademije nauka sa akademijama za razmenu akademiskih izdanja, a razmeni izdanja naučnih društava još nismo pristupili. Pored toga povezujemo naše narodne i studentske biblioteke sa odgovarajućim stranim bibliotekama. To je naročito važno iz razloga da se strane biblioteke snabdevaju našom publicistikom.

Razmena literature na bazi Briselske konvencije ostvariće se s naše strane tek posle formiranja saveznog bibliografskog instituta.

b) specijalizacije, stipendije i razmena studenata u inostranstvu [...]

Specijalizacije u inostranstvu treba da planiraju univerziteti, instituti, akademije i resori na vreme, da se mogu obezbediti mogućnosti prema našim objektivnim najnužnijim potrebama.

U dosadašnjem periodu nisu se koristile sve stipendije koje smo imali u inostranstvu na raspoloženju, a za korišćenje kojih smo zainteresovani zbog nedostatka domaćih deviza: zbog važnosti određenih struka za našu nauku. Ministarstvo je mišljenja da treba stipendije u takvim slučajevima u celini koristiti.

U toj vezi se i postavlja pitanje izvesne razmene studenata. Mi bi mogli neke naše studente slati u inostranstvo na studije, a u razmenu primati studente tih univerziteta na određen studij u našu zemlju. Ministarstva je mišljenja da treba od inostranih studenata prihvaćati naročito studente slavistike, studente koji su se specijalizirali za istoriju ili geografiju FNRJ itd.

Posebno je pitanje stipendija koje bi naša država davala stranim studentima. Tu mislimo u prvom redu studentima kolonijalnih zemalja i studentima slavistike, naročito onim koji se specijaliziraju za jezike, za istoriju i književnost naših naroda.

c) Odlazak naših naučnika u inostranstvo

Za odlazak svakog našeg naučnika u inostranstvo, Ministarstvo daje saglasnost. To su slučajevi da odlaze naučnici za određene zadatke univerziteta, naučnih ustanova i slično. Naša saglasnost je potrebna i zbog toga, da se određenom licu mogu pored zadataka njegove jedinice poveriti i eventualni drugi zadaci za druge naučne ustanove ili univerzitete.

d) dolazak stranih naučnika u FNRJ

Dosada su dolazili u našu zemlju uglavnom oni naučnici, koji su sami želeli, a samo u par slučajeva oni koje smo pozivali. Ministarstvo stoji na stanovištu da treba naši univerziteti i naučne ustanove planirati potrebe da se najznačajniji strani naučnici, koji nam mogu posebno koristiti, pozivaju u FNRJ uz saglasnost našeg Ministarstva. Pored toga poziva Akademiski savet najznačajnije i najuglednije naučnike u FNRJ kao svoje goste. U tome je pitanje dolaska stranih naučnika prema našim potrebama.

Druga strana tog pitanja jeste dolazak stranih naučnika, koji žele sami na vlastitu inicijativu da dođu u FNRJ. To su pojedinci koji dolaze da uspostave kontakt sa našim naučnicima, uglavnom profesori univerziteta, da vide naše biblioteke ili dolaze po određenom konkretnom pitanju. Ministarstvo unutrašnjih poslova pre izdavanja vize savetuje se sa našim Ministarstvom. Mi se u svakom takvom konkretnom slučaju nalazimo u neprijatnoj situaciji, jer su podaci o tim ljudima nedovoljni, da bi mogli dovoljno oceniti našu korisnost od dolaska takvih naučnika.

e) Slavenski instituti i seminari

U Austriji, Nemačkoj, Italiji, Francuskoj, Engleskoj, SAD i u Nordijskim zemljama u Indiji etc, postoje kod univerziteta u okviru filozofskih fakulteta slavenski seminari ili instituti. Na većini tih instituta i seminara predaje se srpskohrvatski jezik, naša književnost i istorija, pa negde posebno i geografija. Prema našim informacijama studenti na tim seminarima su uglavnom napredni, a nastavni kadar je star, nastava je danas ista kao što je bila pre više od 10 godina unatrag. Biblioteke tih instituta i seminara su zastarele, sa novom literaturom, pa naročito i političkom, nismo snabdevali te institute, kao što smo po svim pitanjima aktivne saradnje bili povučeni.

Ministarstvo razmatra to pitanje sa ciljem da se ti seminari i instituti koriste za istiniti naučni rad i naučnu nastavu o istoriji naroda FNRJ o geografiji i književnosti FNRJ. Potrebne mere za taj rad jesu:

- a) da na najvažnije institute i seminare, Italija, Francuska, Engleska, Nordijske zemlje, SAD po mogućnosti pošaljemo po jednog stalnog predavača, gost-docenta;
- b) da pošaljemo za pojedine semestre po specijalnim temama pojedine predavače;
- c) da pošaljemo predavače za određeni ciklus predavanja o pojedinim temama;
- d) da biblioteke tih seminara i instituta snabdevamo bogato našom novom literaturom;
- e) da mladi napredni nastavni kadar pozovemo na ferije ili kraći studijski period u FNRJ;
- f) da dobrim i naprednim studentima omogućimo specijalizaciju u FNRJ.

Uz takvu pomoć mi možemo institute pretvoriti u naše važne pozicije na univerzitetima uopšte, u naučnim i kulturnim krugovima odnosnih zemalja posebno.

I u pogledu naučnih veza sa inostranstvom postavlja se pitanje naučnog života i naučne delatnosti u FNRJ, popularizacije naših naučnih postignuća posebno. Tom pitanju dosada naša propaganda pogotovo nije posvećivala nikakve pažnje. To je važno za našu zemlju uopšte, za našu nauku posebno.

AJ; 317-86-120

503 МИНИСТАРСТВО ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ФНРЈ, БЕОГРАД

(Београд, 1950.)

PLAN RADA S UNESCO-M

Nakon pristupanja Unescu treba svakako da se uključimo i u rad ostalih po Unescu osnovanih organizacija, odnosno organizacija srodnih Unescu, koje s njim usko surađuju. Uključivanje u te organizacije imaće dvostruki efekat: na jednoj strani ćemo time uspostaviti, odnosno proširiti mrežu koju možemo koristiti za našu kulturnu propagandu u inostranstvu, na drugoj strani ćemo u toj propagandi aktivizirati i razne naše organizacije i istaknute pojedince. Time naša kulturna propaganda neće ostati ograničena na akcije za koje daje inicijativu ovo Odeljenje, odnosno naši atašei za kulturna pitanja, nego će se u mnogome proširiti i intenzivirati.

U prvom redu dolaze u obzir organizacije sa sektora kulturne aktivnosti Unesca.

1.) Internacionalni Institut za pozorište

Svrha tog Instituta jest da potpomaže međunarodnu razmjenu iskustava, umjetnika i pozorišnih djela. Svaka zemlja koja želi pristupiti Institutu treba da organizuje svoj nacionalni centar Instituta. Kao centar kod nas mogao bi fungirati budući Savez pozorišnih umjetnika koji će i onako objedinjavati rad svih pozorišta u zemlji.

Centar treba da izvještava Institut o našem pozorišnom životu, da putem Instituta organizuje strana gostovanja kod nas i u inostranstvu.

Pošto našim pozorištima još mnogo toga nedostaje suradnja će svakako biti od koristi.

2.) Međunarodni savjet za muziku

Osnovan tek 1950. Na osnivačku konferenciju nismo bili pozvani.

Putem tog Savjeta – sudjelovanjem na kongresima, konferencijama i sastancima, davanjem priloga za publikacije koje će Savjet izdavati, uspostavljanjem ličnog kontakta naših muzičara sa istaknutim članovima Savjeta – doprinijećemo populariziranju naših umjetnika-reproduktivaca i kompozitora, plasiraćemo naše kompozicije u sve zemlje članove Savjeta. Svakako treba da sudjeluju i naši muzikolozi. Ovu suradnju treba realizovati putem Saveza kompozitora i Saveza reproduktivnih muzičara. Detalji će se moći razraditi tek kad dobijemo materijal i program.

3.) Međunarodni savjet za muzeje

U rad tog Savjeta treba da se također uključimo. Ova organizacija je svakako interesantna za nas, jer na tom sektoru imamo velike planove, a reativno malo stručnjaka i iskustava. Putem Savjeta popularizirati naše muzeje i kolekcije, tražiti pomoć stručnjaka i razviti razmjenu specijalnih publikacija među muzejima.

Od ostalih organizacija treba da se uključimo u :

4.) a/ Stalni komitet za analizu medicinskih publikacija

b/ Komitet za koordinaciju medicinskih kongresa

U oba ova komiteta uključiti u sporazumu s Komitetom za zdravlje FNRJ Savez lekarskih društava. Preko njih plasirati našu medicinsku štampu i organizovati medicinske kongrese u našoj zemlji.

5.) Međunarodna organizacija univerziteta

Putem te organizacije intenzivirati suradnju naših univerziteta sa stranim univerzitetima i visokim školama.

Toliko o organizacijama Unesca. Naša suradnja s Unescom treba da u stvari ide po dve linije. Na jednoj strani direktna suradnja naših organizacija s gore spomenutim organizacijama Unesca, na drugoj strani suradnja većeg broja organizacija ili ustanova sa raznim sekcijama Unesca putem Nacionalne komisije.

Prema statutu Unesca Nacionalne komisije su veza između Unesca i pojedinih vlada i sastavljene su od predstavnika vlade i pojedinih grupa, odn. organizacija.

To zamišljamo ovako:

Naše Odeljenje imalo bi funkciju sekretarijata, tj. primalo bi sve informacije od Unesca i po pojedinim pitanjima predavalo materijal na studij pojedinim svojim sekcijama i s njima, ili na zajedničkim sastancima komisije prodiskutovalo svako pojedino pitanje. Sekcije bi izradile svoje predloge, a prema zaključcima sastanka sekretarijat bi im dao definitivnu formu i upućivao ih Unescu.

Komisija bi trebalo da bude sastavljena od sledećih sekcija:

a) Prosvjeta

Pedagoško društvo

Odeljenje za školstvo ovog Min.

Pretstavnik univerziteta

Savez kult-prosvj. društava

b) Egzaktne i prirodne nauke
Savez lekarskih društava FNRJ

c) Pozorište

Savez pozorišnih umjetnika

d) Muzika

Savez kompozitora

Savez reproduktivnih muzičara

e) Muzeji

Pretstavnici muzeja

f) Likovna umjetnost

Savez likovnih umjetnika

g) Književnost

Savez književnika

h) Biblioteke

Pretstavnici univerzitetskih i narodnih biblioteka

i) Razmjena publikacija

Bibliografski institut FNRJ

j) Zaštita spomenika i arheološka nalazišta

Zavod za zaštitu spomenika

k) Naučna pitanja

Akademski savjet FNRJ

l) Društvene nauke

Institut društvenih nauka

m) Pitanja radija

Radio-komitet

n) Pitanja filma

Komitet za kinematografiju

o) Pitanja uvoza i izvoza kult.-umjetn. materijala

Ministarstvo spoljne trgovine

p) Autorsko pravo:

Zavod za autorsko pravo

r) Rekonstrukcija:

ovo Ministarstvo

Svakako još ulaze pretstavnici MIP-a, te pretstavnici Direkcije za informacije.

U koliko ne bi odmah osnivali Nacionalnu komisiju, onda bi Odeljenje iz svih nevedenih ustanova, odn. organizacija pronašlo svoje stalne suradnike, s kojima bi rešavalo pojedina stručna pitanja. U stvari isto, kao i da postoji Komisija, samo neofornjeno i bez plenuma.

Neposredni zadaci

1. Rekonstrukcija

Do kraja marta treba prikupiti materijal o štetama na školama, bibliotekama, kulturnim i naučnim ustanovama itd; na osnovu tog materijala izraditi zatim elaborat, u kojem treba naročito naglasiti naše sadašnje teškoće i potrebe.

Kada ćemo taj materijal predati Unescu zavisí o odluci MIP-a, vjerovatno tek poslije zasíjedanja Gen. konf.

2. Vaspitanje

a) Prikupiti detaljne podatke o dosadašnjem radu centra za dokumentaciju i dostaviti im sav materijal. Centar kasnije redovno snabdjevati sa svim publikacijama, uredbama, itd. koje budu kod nas izlazile, odn. koje će Unesco od nas tražiti.

b) Organizirati naše sudjelovanje u seminaru geografije i udžbenika historije. Treba hitno pribaviti plan tih seminara, izvršiti izbor delegata, delegatima dati potrebne direktive, voditi računa da se dobro spreme. Pronaći način da ih se naknadno prijavi.

c) Voditi računa o pripremama pretstavnika naših Univerziteta za kongres u Francuskoj. Da se na vrijeme prijave. Dogovoriti s njima s čime će istupati.

3. Egzaktne i prirodne nauke

a) Pošto je iz tog sektora interesantan za nas jedino rad lekara, treba po tome sarađivati sa Savezom lekarskih društava, odn; s Komitetom za zdravlje FNRJ. Razraditi materijal i dostaviti centru sve naše med. publikacije i radove.

b) Učlaniti Savez lekarskih društava i Komitet za koordinaciju medicinskih kongresa, preko kojeg možemo dobiti pomoć za organizovanje kongresa kod nas.

c) Razmotriti pitanje organizovanja jednog lekarskog kongresa kod nas u 1951 ili 1952 godini, voditi računa da Savez te kongrese na vrijeme prijavi.

4. Kulturna aktivnost

a) Proučiti organizacije: Internacionalni institut za pozorište, Internacionalni savjet za muziku, Internacionalni savjet za muzeje. Upoznati s time naše organizacije i učlaniti ih, tako da im članstvo počne teći najkasnije od početka 1951.

b) Tražiti podatke o katalogu muzičkih djela i dati čim prije podatke o našim kompozicijama za taj katalog.

c) Tražiti liste reprodukcija i fototeka i razdijeliti ih našim zainteresovanim ustanovama i seminarima. Pribaviti kolekcije reprodukcija.

d) Izvješćavati Unesco o ovim našim značajnim izložbama u zemlji i u inostranstvu, da bi o tome bili publicirani članci i zabilješke u raznim publikacijama Unesca.

e) Izraditi "izabranu bibliografiju" za svjetsku bibliografiju Unesca. Uopće bibliografski institut treba da redovno dostavlja sve bibliografske radove Unescu.

f) Sa savezom književnika raspraviti, koja naša djela bi pokušali plasirati u svjetski plan prevoda klasika Unesca.

g) Tražiti pomoć u knjigama istovremeno kad budemo tražili pomoć po rekonstrukciji. Pribaviti podatke koje i kakve knjige nas najviše interesuju.

h) Pratiti razvitak knjižnih bonova i uključiti se event. već ove a svakako slijedeće godine u taj sistem.

i) Pretplatiti se na "Museum" i "Art et education"

5. Razmjena lica

Istovremeno kad budemo postavljali zahtjeve po rekonstrukciji, predložiti i nekoliko stipendista. Pripremiti plan za stipendije.

6. Informacije masa

a) Ponovo prostudirati konvenciju o vizuelnom i auditivnom materijalu i dati mišljenje MIP-u.

b) Prostudirati konvencije o cirkulaciji knjiga i o autorskom pravu, pripremiti naše predloge i primedbe da diskusiju po tim pitanjima u komisijama na V. zasíjedanju.

V. Zasíjedanje Generalne konferencije

Suradivati s MIP-om u pripremama za V. zasíjedanje Generalne konferencije u Firenci u maju o;g;

Uopće naš rad za sada imaće samo pripremni karakter, a prava i intenzivna saradnja moći će se razviti tek po našem pristupu Unescu i poslije V. zasíjedanja, na kojem će biti donesen program za slijedeću godinu, a

gdje će ujedno naši delegati omnoga pitanja, na kojima smo zainteresovani, prodiskutovati u ličnom kontaktu s predstavnicima Unesca.

AJ; 316-20

504 САВЕТ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ, ОДЕЉЕЊЕ ЗА НАУЧНЕ И КУЛТУРНЕ ВЕЗЕ СА ИНОСТРАНСТВОМ

(Београд, 1950/51)

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ ОДЕЉЕЊА ЗА НАУЧНЕ И КУЛТУРНЕ ВЕЗЕ СА ИНОСТРАНСТВОМ У 1950.Г.

Рад Одељења за везе са иностранством се може поделити на следеће секторе:

- 1) Славистичке семинаре
- 2) Књижевност
- 3) Стипендије и специјализације у иностранству
- 4) Музика
- 5) Фолклор
- 6) Изложбе
- 7) Међународне културне организације
- 8) Позивање страних научних и културних радника у Југославију
- 9) Разно.
- 1) Славистички семинари

Везе са славистичким семинарима и појединим иностраним славистима су се у 1950. год. разгранале, мада све могућности још издалека нису биле искоришћене. Чињеница, да се од ослобођења до ове године страни семинари нису имали скоро никакве везе са нашим универзитетима и с нашом земљом уопште, да нису уопште примали нашу новију литературу, поставила је пред Одељења озбиљан проблем.

Највећа акција на том пољу био је летњи курс за иностране слависте, који је у августу одржан на Бледу. На њему је учествовало 39 слависта из 12 земаља. У року од 18 дана одржано је 40 предавања о нашим језицима и литератури. Предавачи су били наши најбољи стручњаци. Све трошкове боравка у Југославији, као и путне трошкове учесника на курсу, сносио је овај Савет, док је курс организовао универзитет у Љубљани. Обзиром на то да је то био први курс ове врсте код нас, може се рећи да је уз неке недостатке у целини успео, јер је здружио по први пута у нашој земљи слависте из многих земаља и упознао их са радом на проучавању наших језика и књижевности. Недостаци курса су били у првом реду што није извршен озбиљан избор учесника, тако да су поред озбиљних слависта били на курсу и млади студенти, који су једва познавали наш језик, затим што је програм био сувише опширан и тежак, и што се настава одржавала на свим нашим језицима. Пошто се овакав курс показао као врло користан, то би га требало и убудуће организовати, користећи искуства из 1950 године, нарочито на пољу наставе, избора учесника и организације. [...]

2) Књижевност

Наша активност на сектору књижевних веза и пропаганде била је доста слаба, испод наших могућности. Она није била уопште планирана, нити се на њу обраћала потребна пажња. Поред тога није постојала сарадња ни заинтересираност од стране Савеза књижевника Југославије. Рад се одвијао углавном у три правца: упознавање иностранства са нашим књижевним делима преко књижевних вечери и сличних приредаба, слање дела наших књижевника у иностранство и настојања да се дела наших књижевника у иностранству преводје и издају. Тај рад је био више случајан, на тражења наших представништава и странаца, а мање на нашу иницијативу.

Књижевне вечери одржане су два пута у Аустрији у Друштву пријатеља Југославије. Одржани су реферати о савременој југословенској књижевности и читани одломци појединих дела на немачком

језику. Пошто нам наше Представништво у Бечу упркос нашим тражењима није доставило извештаје о успеху тих вечера, то се суд о овој врсти активности још не може дати.

По питању издавања дела наших књижевника у иностранству, радило се највише у Италији. Тамо је у издању куће Марзоко изишло дело Тоне Селишкара „Дружина сињега галеба“ и од Лазаревића „Први пут с оцем на јутрење“. Издавачка кућа Коломбо издала је антологију словеначке прозе, коју је на талијанском језику сакупио професор Салвини. Кућа Да Карло издала је Нушићево „Општинско дете“. Кућа Валеки у Фиренци ће ускоро издати Цанкаревог Мартина Качура, Андрићеве приповетке и Колара „Ми смо за правичност“. Поред ових дела у току две године Валеки би требало да изда још приповетке од Попића, Шеноину „Сељачку буну“, Крлежиног „Хрватски бог Марс“, „Јамницу“ од Прежихов Воранца и „Васу решпекта“ од Игњатовића. Избор дела је извршило наше Посланство у Риму без претходног консултовања с нама. [...]

У Аустрији су се водили преговори за издавање „На Дрини ћуприја“ од Андрића. Издавач је тражио да ми откупимо већи број примерака, на шта ми нисмо могли пристати. Како су преговори даље текли и да ли је издавач ипак одлучио да изда књигу, о томе нас Претставништво у Бечу није известило. [...]

Одељење се уопште није бавило проблемима преводјења стране литературе на наш језик. Једино је на иницијативу финског Посланика у Београду водило преговоре са Издавачким предузећем „Просвета“ за издавање финског националног епа Калевала. Пошто немамо преводиоца за фински језик, то је „Просвета“ одлучила да да дело превести са једног од светских језика и то лирском ритмичком прозом. „Просвета“ је издавање Калевале унела у свој перспективни план.

Један од важнијих послова на сектору књижевности било је прикупљање Гетеове библиографије. Друштво „Гете“ у Немачкој које прикупља податке из целог света о издањима Гетеа и књигама и студијама о Гетеу и његовим делима, обратило се и на нас ради давања података. Материјал су сакупили Министарство за науку и културу у Љубљани, Германски семинар у Загребу и универзитетска библиотека у Београду, као и многи други.

Стипендије и специјализације у иностранству

Током године третирана су питања оних наших студената, који се налазе у иностранству од 1945/46 године – и то питање продужења њиховог студија у иностранству, давање одобрења за продужење, питање новчане помоћи, итд. За сваког појединог од њих, тражени су подаци преко наших представништава о њиховом раду, држању, положеним испитима, итд.

Издата су одобрења за студије за 1949/50 год.:

за студије у Француској за 17 студената (од 48 колико их има на студијама у Француској),

за Аустрију 13 студената,

за ЧСР за 11 студената,

за Белгију за 1 студента,

за Енглеску за 8 студената,

за Швајцарску за 6 студената, и

за Италију за 2 студента.

Родитељима студената издавана су одобрења за слања новца. Вршени су буџетски прорачуни и планирање девиза за ове потребе. [...]

б) Иностранци студенти код нас: У протеклој школској години додељена је стипендија 72 студента-емигранта. Поред ових, именује на стипендирање још 7 иностраних студената из разних земаља, а 2 студента, синови наших исељеника пребачени су на стипендирање републикама.

За иностране студенте вођена је преписка у вези њиховог доласка с нашим претставништвима, обезбеђен им је смештај, упис на факултете, итд. те извршени сви административни послови. Одељење води сталну бригу о њима, мада није обрађена довољна пажња на то да ли они стварно вредно уче и полажу ли испите.

в) Специјализације: У сарадњи са Одељењем за науку донет је план одласка у иностранство на специјализацију са стипендијом Савета. На основу тог плана и предлога појединих република у протеклој години упућено је на специјализацију у разне земље

30 људи са сектора науке и

40 људи са сектора културе.

Поред тога је за 16 људи са сектора науке додељивана новчана помоћ у девизама уз стипендију, односно плаћен путни трошак за одлазак у иностранство. [...]

г) Иностране стипендије: Извршена је целокупна организација одласка у иностранство стипендиста страних влада односно организација и то:

Британски Савет: На специјализацију са сектора наука упућена су 2 стручњака на по 10 месеци и 5 на три месеца. За 5 кандидата су извршене све припреме и они треба да крену почетком ове године. (1951)

Поред тога су на летње курсеве у Енглеску упућена 4 кандидата.

Фонд Српског Посланика: У протеклој години упућено је у Енглеску 6 стипендиста овог фонда, чији је избор извршен конкурсом. Извршене су све припреме за њихов одлазак, вођена евиденција о њиховом раду и постигнутим успесима. Сви ови студенти су се на крају школске године вратили у земљу, а двоје од њих упућено је на другу годину. За ову школску годину имамо три стипендије овога фонда. Расписан је конкурс за стипендије за школску 1951/52 годину.

Масачусетс: На Технолошком институту у Масачусетсу боравили су на тромесечним специјализацијама три млађа инжењера-технолога, чији је избор извршен у сарадњи са Савезном управом за унапређење производње. Савет им је платио пут и дао новчану помоћ.

Стипендије Француске Владе: На летње курсеве за француски језик и књижевност у августу односно септембру упућено је 16 средњошколских наставника француског језика. Предлоге за њих дале су народне републике.

4) Музика. Музика је један од сектора на коме се можда највише учинило за продирање у иностранство, и упознавање иностранства како са нашим композицијама, тако и репродуктивним уметницима. Форме су овде биле различите – учествовање на међународним конкурсима, разна гостовања наших уметника у иностранству и иностраних код нас, слање музичког материјала, приређивање концерата са нашом музиком, итд. то је сектор на коме ће се убудуће моћи још више учинити, јер је најтеже већ успело – иностранство се заинтересовало за нашу музику и уметнике и лепо их је примило. Свакако је то још почетак, и све је то у мањим размерама.

а) Конкурси: У мају 1950 девет наших младих уметника: Валерија Хејбалова, Нада Путар, Томислав Нералић, Јероним Жунец, Ратимир Делорко, Мирослав Чангаловић, Јанез Липушћек, Рудолф Францл и Владимир Ружђак, учествовали су на Међународном певачком конкурс у Вервијеу. Сви су се уметници одлично пласирали – однели су све прве награде, а у завршној фази конкурса, Валерија Хејбалова је добила „Велику почасну награду“ а поред ње награђени су Ружђак, Липовшек, Нералић и Путар. Наша екипа изазвала је велику сензацију у белгиској јавности и штампи. Критике су биле врло повољне, а у штампи је наглашена и брига коју наша држава посвећује младим уметницима. Уметници су приредили такође један концерт у Посланству у Брислу и један концерт за пострадале рударе. Као пратилац на клавиру са нашим уметницима је био Марјан Липовшек, проф. Музичке академије у Љубљани.

На VI Међународном музичком конкурс у Женеви у септембру 1950 учествовало је 11 наших уметника. Ниједан од уметника није награђен, само су виолиниста Игор Озим и певачи Ана Липша и Мирослав Чангаловић добили медаље. Мада постоји сумња с наше стране на недовољно објективни критериј жирија, ипак нам овај слаби успех указује на недовољно строги критериј нашег жирија у земљи при одабирању учесника, а и на то да свим уметницима није била дата могућност да се у земљи довољно припреме. Одлазак тако великог броја учесника на конкурс изазвало је само велике трошкове, који су у сваком случају несразмерни са успехом. [...]

На Конкурсу у Верчелиу (Италија) за композицију учествовао је и студент Београдске музичке академије Властимир Перичић са својим гудачким квинтетом. За своју композицију награђен је наградом од 25.000 лира.

У мају је у Лилу (Француска) одржан Конкурс хорског певања. На тај конкурс смо и ми послали нотни материјал, али ни једна композиција није награђена нити извођена. Требало је предложити само композиције које до сада још нису биле извођене, а таквих, а уједно и квалитетних ми нисмо имали. [...]

б) Гостовања наших уметника у иностранству: Гостовање наших уметника било је у 1950. год. многобројније од ранијих година. Не располажемо са тачним подацима о овим гостовањима, јер су уметници већином одлазили у иностранство по својим везама и директним преговорима. Наша тенденција је била да помогнемо младим и добрим уметницима да продру у иностранство, да се афирмирају и да у тим приликама ступе у везу са концертним агенцијама и музичким круговима уопште.

Поред тих појединачних гостовања за која смо тек неким случајевима интервенисали за визе и слично организовали смо неколико приредаба наше музике у иностранству. У марту 1950 приликом отварања изложбе средњовековне уметности организован је у Паризу концерт наше музике, којим је дириговао Милан Хорват. На програму су била дела [Стјепана] Шулека, [Бориса] Папандопула, [Стевана] Христића и [Маријана] Козине. Концерт није нарочито успео из више разлога с једне стране је у то време био штрајк метроа у Паризу, али изгледа да концерт није био добро припремљен и да није извршена довољна пропаганда.

У августу је организовано гостовање оперских певача Меланије Бугариновић, Валерије Хејбалове, Станоја Јанковића, Томислава Нералића и Саве Јовановића у Израелу, на иницијативу нашег Посланства у Тел Авиву. Уметници су боравили у Израелу три недеље и приредили низ концерата и гостовали су у Опери. Успех је био ванредно добар и Израел је тражио да југословенски уметници опет дођу на гостовање.

На путу за Израел певачи су приредили један концерт у Цириху са добрим успехом.

Посланство у Берну приредило је после Женевског конкурса концерт за дипломатски кор и културне раднике на коме су наступили виолиниста Игор Озим, певачи Ана Липша и Нада Путар и пијаниста Андрија Прегер. Концерт је ванредно успео.

У октобру је у Бечу у оквиру Друштва за културне везе између Аустрије и Југославије организован један концерт наше музике на коме су учествовали Мирко Дорнер и Станоје Јанковић. Овај концерт, који је организовало наше представништво у Бечу није успео онако како смо очекивали, обзиром на квалитет уметника, због веома слабе припреме од стране нашег претставника.

У новембру је, на иницијативу финског посланства у Београду, Живојин Здравковић гостовао у Хелсинкију. Здравковић је извео и музику наших композитора. Критике су биле веома похвалне.

На позив Друштва британско-југословенског пријатељства у Лондону, одржаће се у фебруару 1951 концерт југословенске музике на коме ће наступити Валерија Хејбалова и Владимир Ружњак. Све припреме су извршене за тај концерт.

в) Извођење наших музичких дела у иностранству: На свим концертима које смо организовали у иностранству извођена су дела наших композитора, но током ове године нисмо успели у иностранству пласирати ни једну нашу оперу или балет. Вођени су преговори за гостовање нашег балета „Охридска легенда“ у Риму на бази реципроцитета (ми бисмо примили на гостовање Римску оперу) али за сада још није ништа конкретизовано.

Позориште Колон у Буенос Аиресу такође се интересовало за „Охридску легенду“ коју би евентуално ставили на свој репертоар. Оделење је радило на прикупљању потребног материјала.

Вођени су преговори са руководством Единбуршког фестивала за извођење „Охридске легенде“ на фестивалу 1951 те је постигнут конкретан споразум.

г) Гостовање страних уметника код нас: током 1950 године у Југославији је гостовало 17 страних уметника односно ансамбла из 8 земаља. Савет је сарађивао по питању избора уметника и водио читавау преписку са иностранством, док је унутарњу организацију имала Пословница.

Ако се изузме гостовање бечких симфонијара, које је свакако било на високом нивоу, те гостовање пијаниста Баумгартнера и Моник де ла Бриполери и диригента Кастра, може се рећи да су готово сви остали уметници били посве просечни уметници без нарочитих квалитета. То је резултат недовољно планског рада како Одељења за везе, тако и Пословнице а и доказ слабог интереса и веза наших претставништва у иностранству. [...]

5) Фолклорни ансамбли

а) Гостовања у Швајцарској. Од 4-14 марта 1950 године у Швајцарској је гостовала група састављена од чланова српског и хрватског ансамбла народних игара. Група је одржала три претставе у Цириху, једну у Берну, две у Базелу, две у Лозани и једну у Женеви.

Група је обухватила 160 људи од чега 148 играча и свирача и 12 људи у руководству.

Гостовање је организовано у сарадњи са нашим Посланством у Берну. Пошто није било склопљено уговора са једним импресаријом који би преузео организацију целог гостовања, сав ризико је био пао на нас. Организацију у градовима су преузели разни мањи импресарији који нису сносили никакав ризик па према томе нису водили ни довољну бригу о условима, тако да Ансамбл није успевао да оствари своје захтеве у погледу добијања бољих сала, снижења трошкова, итд. Упркос прихода с којим је плаћана закупнина за ове сале, Савет за науку и културу је за то гостовање утрошио 40.000 шв.франака.

Морални успех је био велик. Сви швајцарски листови су врло много и необично похвално писали о гостовању а за 1951 годину већ постоје и нове понуде из Швајцарске.

б) Гостовање на фестивалу фолклорних плесова и музике у Ланголену. Од 4-10 јула 1950 наша група састављена од чланова хрватског државног ансамбла и македонског државног ансамбла учествовала је на фестивалу у Ланголену. На том фестивалу се такмичило са фолклорним групама 17 земаља. Прву награду је добила македонска група са колом „Тешкото“. Поред тога награђени смо другом наградом за свирање на народним инструментима (фрула), а са трећом наградом су награђени наши индивидуални певачи народних песама и Ансамбл народних игара Хрватске.

Целокупна наша група је бројала око 60 људи.

После завршеног фестивала група је кренула гостовање по разним радничким центрима Велса са 10 претстава. Ово гостовање је организовала једна енглеска задружна организација. На крају је група дала још једну приредбу у Лондону.

Према дојави Амбасадора гостовање нашег ансамбла у Британији имало је исти успех као изложба фресака у Паризу. Штампала се веома похвално изражавала о нашим уметницима. [...]

I. НАШЕ ИЗЛОЖБЕ У ИНОСТРАНСТВУ

а) Изложба средњевијевне уметности народа Југославије у Паризу.

У 14 великих просторија Палате Шајо отворена је 8. III. 1950 године изложба средњевијевне уметности народа Југославије и требало је 22. V. 1950 да буде затворена. Због великог интересовања изложба је 24. V. продужена и дефинитивно затворена 25. VI. 1950.

Тако су уметничка дела нашег средњег века била током 4 месеца приступачна целој културној јавности Француске, а својим изузетним значајем потстакла је и велики број културних радника других земаља Европе да је посете.

На изложби је било 205 предмета, тј. око 700 м² копија фресака, 11 оригиналних фресака, 40 одлива средњевијевне архитектуре, 10 оригиналних икона из Дечана и Охрида и 26 одлива богумилских стећака.

Изложбу је посетило 30.000 посетилаца. За време трајања изложбе 5 наших стручњака за уметност средњег века одржали су 7 предавања и то: Ђурађ Бошковић, 15 и 30 марта, Радивоје Љубинковић 18. III., Димче Коцо 20. IV., Џвито Фисковић 13. V. и Франце Стеле 27.V. и 3.VI. У исто време је приказиван филм о богумилским споменицима а сама изложба је снимљена за филм, који је приказиван у Француској.

Свакодневно је штампа посвећивала велику пажњу изложби. Уз схватања о вредности нашег средњовековног стварања провлачи се низ једностраних и произвољних тумачења и непотпуних или погрешних података.

б) Изложба народне уметности. Након великог успеха у Швајцарској изложба народне уметности одржана је у јануару 1950 године у Лондону и Единбургу. За изложбу је владало велико интересовање. Критике у штампи су биле позитивне а и у књизи утисака било је много похвала и позитивних оцена. Према подацима којима располажемо у Лондону је изложбу посетило око 12.000 лица а у Единбургу, где је изложба била приређена у школском музеју, било је око 31.500 посетилаца. [...]

в) Учествовање на Бијеналу у Венецији. Први пут после Другог светског рата југословенски уметници изложили су своје радове на XXV Бијеналу. У ту сврху био је поправљен и преуређен наш павиљон у Венецији. Са својим радовима учествовали су од сликара: Божа Илић са једним радом, Исмет Мујезиновић са два, Гојимир Антон Кос са десет, Петар Лубарда са четрнаест. Скулптуре су излагали Антун Аугустанчић седам, Франо Кршинић две, Радауш Вања десет, Бакић Војин и Коста Ангели-Радовани са по пет скулптура.

Изложбу је приближно посетило око 170.000 лица, који су у 99% случајева посетили и наш павиљон.

Биенале 1950 године био је посвећен претежно оним ликовним тражењима, која су у Западној Европи настала највећим делом првом половином овог столећа: приказан је развој Фовеза, Кубизма, Футуризма, а најновијом, такозваном апстрактном потезу посвећена је велика пажња. Осим тога, поједине нације су изложиле дела неких својих класика (у најширем смислу ове речи).

Приликом организовања нашег дела изложбе морало се унапред водити рачуна о тим специфичним моментима Биенале-а, а нарочито о томе да излажемо у Италији.

Истина да је наш павиљон отскакао од већине осталих баш у томе, што је донекле показао напоре наших уметника у тражењу властитог ликовног израза у реализму (али и то није консенквентно проведено), насупротив ликовним акробацијама других. Али организатори нашег дела изложбе требали су да воде рачуна и о неким другим моментима, у првом реду политичким, пропагандним. Требали су да воде рачуна не само о самој атмосфери Биенале-а, него и о томе да се изложба приређује у Италији, и то у моменту када се у њој води са свих страна једна шовинистичка антијугословенска кампања, која је успела да отвори баш у круговима којима је изложба намењена (малограђанским и интелектуалним), расположења на штету наше земље.

Обзиром на горње наш део изложбе је политички неправилно постављен, јер не води рачуна о наведеним специфичностима. У биеналском амбијенту она је деловала сувише наметљиво, сувише пропагандистички (у уском смислу) и ако се тако може рећи, сувише партизански. Наглашен је баш моменат наше партизанске борбе а потиснут је моменат послератне надградње, наших културних стремљења и ширине у изабрању ликовне тематике. Разумљиво је да је тај наглашени борбени карактер стварао код великог броја талијанских посетилаца изложбе ресортимане неповољне за нашу земљу. Код талијанског малограђанина и интелектуалца рађао се осећај да смо ми с нашом изложбом хтели да подсетимо на неславну њихову прошлост и то баш у моменту када се води борба око Трста, кад талијанска иредента расприрује мржњу и страх према нашој земљи. [...]

Овим да сада изложеним не мисли се да се вредност наше овогодишње изложбе на Биеналу у целини негира. Напротив, у Биеналској луђачкој поплави ликовне екстраваганције, наша изложба делује освежавајуће, радници који су долазили на изложбу, говорили су нашим представницима да нашу уметност разумеју, а да не маре за фовизам и футуризам који су им страни и неразумљиви. Тиме више је штета што нисмо дали онакву изложбу која би била аутентичнији одраз нашег стремљења, наше стварности и наше ликовне традиције. [...]

II. СТРАНЕ ИЗЛОЖБЕ КОД НАС

а) Изложба швајцарске архитектуре у Београду

У сарадњи са швајцарским посланством у Београду отворена је у Београду

изложба швајцарске архитектуре. Изложба се показала као врло интересантна и корисна, а није захтевала већих материјалних издатака.

б) Изложба Курбе-Делакроа.

Ова изложба је била отворена у Београду јуна 1950 године. На њој је било изложено 30 слика које је Француска Влада прикупила из разних француских музеја. За изложбу је код нас владао интерес, мада су била изложена углавном мање позната а не најбоља дела.

в) Изложба учевних средстава.

Савет је био предложио швајцарском посланству у Београду да се код нас организује једна изложба учевних средстава, међутим пошто ми нисмо могли преузети на себе обавезу да откупимо изложене предмете, то швајцарска предузећа нису пристала на наше тражење и ова се изложба није могла остварити. [...]

7. Међународне културне и научне организације

Током прошле године успостављене су везе са низом међународних културних организација, а везе са организацијом чији су били раније чланови, а са којима нисмо активно сарађивали и обновљени су и учвршћени.

а) УНЕСКО. Наша земља приступила је 31 марта 1950 Организацији Уједињених нација за просвету, науку и културу, чији конститутивни акт је потписала 1945 године приликом оснивања организације. До ове године суделовала је у њеном раду једино преко посматрача на генералним конференцијама.

Одмах након приступања у УНЕСКО, започете су припреме за наше учествовање на V заседању Генералне конференције. Делегација је била састављена од 5 чланова (претседник делегације друг Владислав Рибникар, чланови Милан Богдановић, Др Радивој Увалић, Др Горазд Кушеј и Миле Јока и три саветника: другови Иво Сарајчић, Драго Вучинић и Стерен Марић). Конференција је одржана у Фиренци од 19 маја до 19 јуна. Наша делегација била је врло активна. Поред запаженог великог уводног говора друга Рибникара, који је изнео разлоге због којих је наша земља тек сада постала чланица Унеска и затим изнео критику програма и рада Унеска, делегација је била једна од најактивнијих у дискусији о акцији Унеска у борби за мир. Предложили смо резолуцију о састанку интелектуалаца због дискусије о проблему мира али та није била усвојена, већ је то питање пребачено на следеће заседање Генералне скупштине. [...]

Према статуту УНЕСКА требало је да у што краћем року оснујемо нашу Националну комисију – орган за везу између наше Владе и Унеска. 22. новембра донесена је Уредба о оснивању Југословенске националну комисије за Унеско. Оснивачка скупштина комисије одржана је у Београду 27 новембра. Комисија се састоји од 30 сталних чланова и 22 изабрана члана. На скупштини је изабрано председништво комисије и формиране радне секције. Тиме смо с формалне стране испунили нашу обавезу. Крајем године формиран је и технички секретаријат Националне комисије Унеска. [...]

б) Интернционални савет за музички фолклор.

На седници Извршног одбора одржаној у јуну 1950 у Лондону, друг Натко Девчић, члан Извршног одбора предложио је на иницијативу овог Савета да се годишња конференција организације одржи 1951 у Југославији, што је прихваћено. Закључено је да ће се конференција одржати у Загребу од 8-14 септембра 1951. истовремено ће се одржати наш национални фолклорни фестивал, првенствено изворних игара. Састављен је Одбор са седиштем у Загребу, у коме су заступани сви савези културно-просветних друштава, Савез композитора итд. Одбор има секције за организовање конференције и фестивала, у секцијама раде готово сви наши стручњаци за музички фолклор. Ради се интензивно на одабирању група на терену које ће наступити на фестивалу.

в) Интернационални позоришни институт.

У мају 1950 године основан је Национални центар Интернационалног института за позориште са седиштем у Београду, који се истовремено учлањо у ИТИ. Наша делегација учествовала је на годишњој конференцији у Паризу, а наш представник Милан Богдановић изабран је у Извршни одбор.

г) Светске организације за предшколско васпитање

У ову организацију нисмо учлањени, али смо ипак с њом сурађивали. Два наша делегата учествовала су на конференцији одржаној у Бечу а претходно смо послали исцрпне материјале о нашем предшколском васпитању. С организацијом одржавамо стални писмени контакт.

д) Међународно удружење за савремену музику

Чланови овог удружења смо још од пре рата, али после рата до ове године нисмо одржавали никакав контакт. 1950 године су два наша делегата била на конференцији и Фестивалу СИМЦ-а у Брислу, где су поново успоставили контакт. Наша секција СИМЦ-а до сада није одржавала никакве везе са осталим националним секцијама.

ђ) Интернационално удружење универзитета.

Ово удружење основано је децембра 1950 год. на иницијативу Унеска. На оснивачкој скупштини која је одржана у Ници учествовали су представници свих пет наших универзитета. Према њиховом мишљењу од сарадње с тим удружењем не може се очекивати много – такав је барем дојам стечен на конференцији, али би ипак требало да се неки од универзитета учлане у ту организацију.

е) Интернационално удружење универзитетских наставника

На годишњу конференцију тог удружења које је одржано у Фиренци 1950, учествовало је 5 представника наших универзитета из Загреба, Београда и Љубљане. Наши професори нису учлањени у ту организацију, нити су иначе с њом сарађивали.

ж) Британски Савет

Сарадња са Британским Саветом одвијала се у неколико праваца, али се може рећи да наш однос према Савету није био правилан и да нисмо користили у довољној мери чак ни материјалне користи, које нам је Савет пружао.

За протеклу школску годину БС нам је ставио на расположење 5 стипендија по 10 месеци, које смо могли делити према нашим потребама. Распоред и избор стипендиста учињен је углавном на време, али су касније вршене сталне промене, кандидати су одлагали одлазак, итд., тако да до краја године још 5 кандидата којима су додељене тромесечне стипендије још увек није отпутовао у Енглеску и за једног или двојицу од њих ће можда стипендија уопште доћи у питање. [...]

С Британским Саветом је такође било договорено да ћемо примити њихове предаваче за разне теме: енглески језик и књижевност, балет, архитектура, примењена уметност, позориште, музеологија и пољопривреда. Предавачи су боровили у Југославији на наш трошак. Касније смо настојали да од тих предавања одустанемо, али смо нека ипак морали прихватити. У оквиру тог договора одржаће се за време зимског распуста на Универзитету у Београду курс енглеског језика за асистенте и лекторе на нашим универзитетима. Курс ће водити професор Гетемби, члан Британског Савета у Турској. Крајем јануара одржаће предавања о проблемима савремене архитектуре енглески архитект Антон Чити. Поред Београда, он ће посетити Загреб, Љубљану и Сарајево.

Током марта доћи ће у Београд г-ђа Нинет де Валоа, уметнички руководица балета Садлерс Велс, а прихватили смо и понуду да британски режисер Мек Оуен одржи у Београду предавање о режији Шекспирових драма. Од осталих предавања смо одустали.

У јуну прошле године договорено је с Британским Саветом да ће нам у Енглеској они набавити књиге, које ћемо ми овде плаћати у динарима 14.000 дин. месечно. Набавка књига по овом аранжману препуштена је Академском Савету.

Поред ових главних момената, Британски Савет нам је достављао разне брошуре, књиге и проспекте, било на наше тражење, било самоиницијативно, те је помогао при организовању боравака неких наших културних радника и научника у Енглеској. [...]

8. Долазак странаца

Током године боровило је у Југославији око 10 страних научника и културних радника на позив и трошак овог Савета. Одељење је организовало читав њихов боравак у Југославији, омогућило им да се виде све што су желели. Питање је да ли је њихов боравак код нас стварно био од довољне користи за нашу земљу и да ли је та корист у размеру са трошковима које смо имали око њих (просечни трошкови за једномесечни боравак једног странца износили су 50-70.000 динара). Иако се може сматрати да су сви ти људи стварно пријатељи наше земље, често се чинио исти пропуст након одласка из Југо-

славije nismo gotovo ni sa kim od njih odražavali veze. Sama претставништва су нас ретко обавештавала о држању, изјавама и раду по повратку странаца из ФНРЈ.

Поред гостију Савета, Одељење се бавило и странцима, који су боравили у нашој земљи на свој трошак, или као гости других установа. То су били јавни и културни радници, педагози, научници, инжењери и др. Савет се бавио и уметницима који су гостовали у нашој земљи, а којима је требало указати нарочиту пажњу.

РАЗНО [...]

Рад Одељења за везе са иностранством се у протеклој години, у односу на 1949 веома проширио и разгранао. Задачи који су се постављали пред Одељење били су разноврснији и обимнији. Везе са иностраним установама и појединцима – пријатељима наше земље су се учвршћивале и јачале. Рад се био проширио и на неке секторе на којима смо пре били неактивни. Тако је много учињено за упознавање иностранства с нашим фолклором, средњовековном уметношћу и музиком. Осим тога, успостављене су везе са већим бројем међународних организација, одржан је један курс за иностране слависте, итд. Ипак је остало још много неискоришћених могућности, нарочито на пољу упознавања иностранства са нашом књижевношћу, културним животом, просветом, стањем науке и научним установама и сл. Баш на те „мање“ пропагандне задатке, није се обраћало доста пажње често из објективних разлога. Премало се обраћала пажња на успостављање научних веза, затим на коришћењу стране штампе и радија за информације у културном животу у нашој земљи. [...]

AJ; 317-86-120

505 САВЕТ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ, ОДЕЉЕЊЕ ЗА НАУЧНЕ И КУЛТУРНЕ ВЕЗЕ СА ИНОСТРАНСТВОМ

GODIŠNJI IZVEŠTAJ ZA 1951. GOD.

FOLKLOR

U toku 1951 godine folklorni ansambl gostovali su više puta u inostranstvu. Bilo je kraćih gostovanja i učestvovanja u zajedničkim programima sa grupama drugih naroda i duže turneje na kojima je naš ansambl nastupao sa punim programom.

Na poziv English Folk Dance and Song Society gostovala je Makedonska folklorna grupa, 6 januara o.g. u Albert Hallu u Londonu. Na svom povratku kroz Pariz grupa je priredila na poziv Organizacije za priredbe UNESCO jedan nastup.

Grupa se sastojala od 20 članova. Program je bio sledeći:

Teškoto, Kopačko, Beranče, Čučuk i Aramisko kolo.

Direkcija za informacije snosila je putne troškove, a boravak priređivačko društvo u Londonu. Savet je odobrio grupi 15.000 franaka za troškove u Parizu. Grupa je imala veliki nastup u Londonu a i u Parizu je naišla na lep prijem. Engleska štampa dala je veoma povoljne kritike.

2) Ansambl narodnih igara Srbije gostovao je u Austriji od 15- 26 marta o.g. u Beču, Bruku, Hakenbergu, Gracu, Vajcu, Feldenu, Celovcu sa velikim uspehom i bez materijalnih troškova sa naše strane.

Vršene su pripreme za gostovanje Ansambla u Zapadnoj Nemačkoj, ali je gostovanje iz političkih razloga otkazano. Rešeno je da se ne preduzme ništa dok ne dodje inicijativa sa nemačke strane.

3) Grupa od 15 članova srpskog ansambla učestvovala je na priredbi koju je organizovala English Folk Dance Society u Albert Hall-u u Londonu od 21-23 juna o.g. Naša grupa imala je veliki uspeh i poznjela silne ovacije.

Ista grupa učestvovala je od 5-8 jula na Festivalu narodnih igara u Llangollen-u (Wales). U takmičenju naša grupa odnela je sve tri prve nagrade: za igru, pesmu i muziku. Grupa je imala izvanredan uspeh, ali se sa strane kritičare zameralo da grupa nije amaterska, dok su sve ostale grupe koje su se takmičile amaterske. Prva nagrada je dobijena za Momačko nadigravanje, za solo narodnu pesmu i za sviranje na fruli.

4) Prvih dana septembra 1951 g. učestvovala je grupa od 25 članova Ansambla narodnih igara Srbije na Međunarodnom festivalu koji se održao u Royal Festival Hall-u u Londonu. Uspeh je svakako bio veliki jer je grupa dobila sa više strana poziv na turneju po Engleskoj.

Ista grupa gostovala je u toku septembra u Holandiji sa oko 20 pretstava u šest gradova, zatim u oktobru u Belgiji u 10 gradova. Holandske i belgijske novine pisale su o ovom gostovanju kao o trijumfalnom uspehu naše folklorne grupe.

I pored sjajnog uspeha grupe, finansijski efekat nije bio nikakav, zahvaljujući dosadašnjem načinu ugovaranja gostovanja. Savet je platio sve putne troškove i prenos prtljaga; od inostranog ugovorača grupi je bio obezbeđen jedino boravak, mali džeparac i put od grada u samoj zemlji gde se gostovalo.

Potrebno je da se što pre pređe na vođenje pregovora na komercijalnoj bazi za buduća gostovanja, tim pre što je Ansambl u inostranstvu stekao lep renome.

Vodili su se pregovori za gostovanje Makedonskog ansmbala u Italiji, štaviše, ansabl je bilo potpuno spreman da krene, kada je od strane Ministarstva inostranih poslova Italije došla izjava da je gostovanje Ansambla za sada neoportuno.

U Švajcarskoj ove godine isto tako nije došlo do gostovanja zato što se sa Švajcarske strane tražilo da to bude na bazi razmene i da naša zemlja primi jednu švajcarsku folklornu grupu da gostue u našoj zemlji.

Jugoslovenski informacioni centar u New Yorku započeo je bio pregovore za gostovanje našeg ansambla u SAD. Međutim, američki menadžeri, pre nego što bi se upustili u detaljnije pregovore tražili su da im se sem uobičajenog propagandnog materijala dostavi i kolor film o našim ansamblima. Tek na osnovu takvog materijala jedan od menadžera nameravao je da dođe u zemlju i da na licu mesta donese odluku. Savet iz materijalnih razloga i objektivnih teškoća tehničke prirode nije mogao da se upusti u izradu takvog filma. Centar u New Yorku obavešten je o tome. Posle ovog se pregovori nisu više nastavili.

Međutim, prilikom gostovanja u Holandiji, Ansambl narodnih igara Srbije dobio je ponudu ne samo za mnoge evropske zemlje (Švedska, Norveška, Finska, Nemačka itd.) već i za obe Amerike. Očekuje se da do kraja ove godine poseta g. de Bliccka, menadžera – sa kojim je naša grupa na poslednjoj turneji najviše radila – koji je spreman da vodi pregovore za sve ove turneje.

U više mahova pokušalo se da se dobije angažman za našu folklornu grupu u Parizu. Do sada se nije uspeo, ali Ambasada FNRI u Parizu je u stalnom kontaktu sa nekoliko impresarija i očekuju se novi predlozi. Holandski impresario de Blicck tvrdio je da će on sigurno uspeti da dobije angažman za naš ansambl. Francuski impresariji tvrde da interes za folklorne igre u Parizu nije dovoljno veliki i da treba računati sa sigurnim deficitom.

Festival narodnih igara i pesama i konferencija Međunarodnog saveta za muzički folklor

Od 8-14 septembra o.g. održan je u Opatiji festival narodnih igara i pesama i konferencija Međunarodnog saveta za muzički folklor. Naročiti žiri izabrao je na republičkim smotrama grupe igrača i pevača koje će učestvovati na Festivalu. Bilo ih je blizu 800. Za vreme od 5 večeri, kada su se davali programi pojedinih republika, sala je uvek bila prepuna domaćih i stranih posetilaca. Danju se odražavala konferencija na kojoj je učestvovalo oko 100 delegata iz 14 zemalja.

Za ovu priliku Savet je štampao propagandni materijal i publikacije i snosio sav trošak za organizaciju, za dovođenje grupa iz cele zemlje, za njihov smeštaj i boravak, kao i za smeštaj i boravak pozvanih stranih gostiju.

Cela ova priredba koštala je [...] ¹⁰² dinara.

Na Festivalu snimljeni su filmovi, pravljeni fotografski snimci, snimana je muzika na magnetofonu.

Savet je primio preko 200 fotografskih snimaka.

Od stranih snimatelja Savet očekuje da dobije kopiju onog što su snimili.

Tako treba još pre kraja ove godine da primi kopiju filma u boji koji je snimio g. Nadel iz SAD.

P.Kennedy koji je snimio zvuk već se obratio Savetu radi dobijanja autorskog prava za izradu jednog albuma jugoslovenske muzike.

102 Сума је изостављена у оригиналу.

Savet će u ovom kao i u svim budućim slučajevima u odnosu na snimatelje da donese odluke u saradnji sa Pravnim savetom MIP-a I Zavodom za autorsko pravo.

Gostovanje jugoslovenskog baleta u Edinburgu

Balet Beogradskog narodnog pozorišta gostovao je na poziv Uprave Edinburškog festivala drame i muzike na Međunarodnom festivalu od 3-8 septembra 1951 godine.

Edinburško društvo za organizovanje festivala platilo je sve troškove za put i za boravak grupe od 75 članova.

Savet za nauku i kulturu obezbedio je potrebne kredite za transport dekora tamo i natrag. Transport dekora izvršen je vozom i koštao je 111.191 dinar.

Ansamb je nastupio sa baletom Ohridska legenda od Hristića, nekoliko scena iz "Legende o jednoj srednjovekovnoj ljubavi" od Lotke i "Licitarsko srce" od Baranovića.

Publika je primila naš balet sa ogromnim oduševljenjem, i kritike pisane za široku čitalačku publiku bile su uglavnom povoljne, dok je stručna kritika imala dosta primedbi u pogledu muzike, dekora, koreografije i igre.

Iz ocene koju je balet dobio izlazi da bi se sa "Liciderskim srcem" I dalje moglo ići u inostranstvo, dok bi u "Ohridskoj legendi" bile potrebne izmene. Legenda jedne srednjovekovne ljubavi trebalo bi da otpadne u programu za inostranstvo.

Interes za naš balet postoji u Francuskoj, Holandiji i Belgiji. Francuski impresario Marouani želi da dođe u zemlju i da stupi u pregovore.

Muzika

Ne sektoru muzike forma rada bila je sledeća:

- 1) Učestvovanje na međunarodnim konkursima,
- 2) Prisustvovanje muzičkim festivalima i konferencijama,
- 3) Gostovanje naših umetnika na strani i stranih kod nas,
- 4) Priređivanje koncerata sa našom muzikom na strani,
- 5) Slanje muzičkog materijala itd.

1. Konkursi

Savet za nauku i kulturu poslao je na VII Međunarodni konkurs za pevače i instrumentaliste, koji je održan u Ženevi od 24 septembra do 7 oktobra 1951, ova tri kandidata: Zoricu Filipović, opersku pevačicu, Dragutina Mirkovića, flautistu i Fredi Doška, pijanistu. (Na smotri koju je organizovao Savez muzičara odabrano su četiri kandidata, ali četvrta, Sonja Draksler, nije otišla na konkurs).

Savet je snosio putne troškove za konkurente a švajcarci snosili su trošak boravka u Ženevi.

U finalno natjecanje ušla je samo Zorica Filipović. Broj učesnika bio je veoma veliki (218) i konkurencija vrlo jaka. Nivo muziciranja bio je veoma visok.

Naši kandidati su I pored toga zadovoljni što su mogli da učestvuju na ovom konkursu jer su mnogo naučili o tome kako treba raditi I kako se treba spremati za učestvovanje na međunarodnim konkursima.

Jugoslovensko-švajcarsko društvo u Zurich-u organizovalo je za naše kandidate koncert o kome su se novine veoma lepo izrazile.

Na konkursu Marguerite Long – Jacques Thibaud koji je održan u Parizu od 20 juna do 2 jula 1951, učestvovao je kao naš kandidat Josip Klima, violinista iz Zagreba. Klima je ispao već na prvom natjecanju. On nije zadovoljan svojom ocenom, I svoj neuspeh pripisuje neobjektivnosti žiri-a.

Putne troškove i boravak platio je Savet.

Na konkursu Carl Flesch koji je održan u Londonu u prvoj polovini novembra o.g. prvu i jedinu nagradu odneo je naš kandidat, violinista Ozim Igor. Ozim se već od ranije nalazio u Londonu na studijama. Upisninu je platio Savet.

2. Savet je delegirao na Kongres međunarodnog udruženja za savremenu muziku kompozitora Milenka Živkovića. On je o svom učestvovanju podneo izveštaj. Kongres je održan u Frankfurtu na Majni od 22 juna do 1 jula 1951 godine. Živković je dao preporuku da se izvode dela moderne jugoslovenske muzike.

Putne troškove i dnevnice platio je Savet za nauku i kulturu.

Na predlog Saveza kompozitora i Saveza muzičkih umetnika, Savet za nauku i kulturu poslao je na Salcburški festival koji se održao od 27 jula do 31 avgusta o.g. Stanojla Rajičića, Marijana Burića i Dušana Miladinovića.

Rajičić i Burić bili su veoma zadovoljni svojim boravkom u Salzburgu. I jedan i drugi tvrde da su mnogo naučili.

Savet je platio putne troškove i boravak u Salzburgu.

Savezu kompozitora bio je poslat materijal (prospekti i formulari) za učestvovanje na Konkursu kompozitora u Đenovi, ali ni jedan naš kompozitor nije poslao svoje delo.

Ne raspoložemo sa tačnim podacima o odlazenju naših umetnika u inostranstvo, jer su mnogi odlazili po svojim direktnim vezama. Međutim Savet je pomagao mladim umetnicima da prođu u inostranstvo i da se tamo afirmiraju.

Tako su u februaru o.g. nastupili Valerija Hejbalova i Vladimir Ruždjak na koncertu Društva britansko-jugoslovenskog prijateljstva u Londonu. Koncert je prilično dobro uspeo, naročito je Ruždjak dobio priznanje. On je privukao pažnju muzičkog sveta na sebe, pevao je u BBC, i dobio poziv kulturnog atašea francuske ambasade u Londonu radi pregovora o angažmanu.

Savet je snosio putne troškove za ove umetnike, Društvo u Londonu snosilo je troškove za boravak.

Savet je dao svoju podršku našoj pijanistkinji Meliti Lorković koja je na svoj račun ugovorila turneju u Finskoj, Švedskoj, Engleskoj, Holandiji i Švajcarskoj.

Savet je isto tako omogućio putovanje u inostranstvo Milanu Horvatu, dirigentu iz Zagreba i Dragom Kuncu.

Za proslavu 29 novembra otišli su na poziv Poslanstva FNRJ u Beč Anita Mezetova i Miroslav Čangalović, gde će učestvovati na koncertu u Poslanstvu.

Savet plaća Mezetovoj putne troškove, a ona će biti gost Poslanstva. Za Čangalovića se brine Direkcija za informacije.

Kao naš gost u martu ove godine posetila je Ljubljanu, Zagreb i Beograd Ninette de Valois, umetnički rukovodilac baleta Sadlers Wells.

U saradnji sa Jugoslovenskom koncertnom agencijom Savet je organizovao gostovanja većeg broja stranih umetnika, među kojima pijaniste Pelega iz Izraela, Tajlora iz Engleske, Hollaendera iz SAD, Brunolini-a iz Italije.

Radio

Odeljenje je saradivalo sa Radio Beograd-om u slanju muzičkog materijala stranim radio stanicama. Tako je poslata belgijskoj radio stanici narodnu muziku snimljenu na magnetofonskoj vrpci. Emisija na belgijskom radiju izvršena u martu o.g.

Za nedelju Jugoslovenske kulture u Oksfordu poslata je isto naša narodna muzika. Francuski dirigent Andre Sertes snimio je u Beogradu jedan sat muzike za pariski radio itd.

Do intenzivnijeg rada na razmeni muzičkog materijala nije došlo zato što našim Radio stanicama nedostaje tehnički material i finansijska sredstva za to.

Od Švajcarske radio stanice primljen je material snimljen na Ženevskom konkursu.

Počelo se u našoj zemlji sa izradom kvalitetnih gramofonskih ploča, te ima izgleda da će doći do življe razmene muzičkog materijala.

Poslat je notni materijal i propagandni materijal u Italiju, Austriju, Švajcarsku, Englesku, Južnu Ameriku, SAD, Meksiko, Holandiju i Izrael.

Razno

Prilikom boravljenja Ansambla narodnih igara Srbije u Beču snimljen je film naših narodnih igara prema ugovoru ovog Saveta sa preduzećem "Diana film".

Preduzeće je postavilo zahteve preko ugovorenih uslova. Spor još nije rešen i Savet još nije primio film.

Savet je stalno pratio i urgirao pitanje izdavanja Moteta od Lukačića u Londonu, međutim cela stvar je odložena za 1953 godinu.

U Frankfurtu će se štampati srpske narodne pesme u izdanju Apollo-Verlag. Savet je posredovao da se od Cane Klajn dobije predgovor.

19 XI 1951.

Beograd

AJ; 317-86-120

506 SAVET ZA NAUKU I KULTURU VLADE FNRJ, ODELEŃE ZA NAUČNE I KULTURNE VEZE SA INOSTRANSTVOM

NAŠE IZLOŽBE U INOSTRANSTVU I NAŠE UČEŠĆE NA MEĐUNARODNIM IZLOŽBAMA

Izložba naše narodne umetnosti

A) Izložbe u Skandinavskim zemljama:

1. Kretanje izložbe

Posle prvog povezanog putovanja ove izložbe Cirihi-London-Edinburg 1949-50 g. izložba je krenula na svoje drugo putovanje u Skandinske zemlje, u januaru 1951. godine.

Na ovom drugom putovanju izložba se je održavala:

a) u Oslu od 9 februara do 6 marta u prostorijama Umetničko-industrijskog muzeja;

b) u Kopenhagenu od 7 do 29 aprila u prostorijama danskog Umetničko-industrijskog muzeja;

c) u Štokholmu od 19 juna do 15 jula u prostorijama Kraljevske umetničke akademije.

Nakon postavke u Švedskoj tehnički materijal i eksponati ove izložbe vraćeni su u našu zemlju i nalaze se sada uskladišteni u nuzprostorijama Etnografskog muzeja u Beogradu. (bivša palata Berze).

Postavka izložbe

Po sadržaju izložba je bila postavljena tako već prema raspoloživim prostorijama i tehničkim mogućnostima da se je pregledavala u smislu pronalaženja kroz Jugoslaviju od severa prema jugu, tj. kroz Sloveniju, Hrvatsku, Bosnu, Srbiju, Crnu Goru do Makedonije.

U ovome smislu bila je najbolja postavka u Štokholmu i Kopenhagenu. Predmeti primenjene narodne umetnosti bili su uvek izlagani izolirano u posebnoj prostoriji.

Kod sve tri postavke izvodila se je uvek delimična adaptacija raspoloživih prostorija tj. tapaciranje zidova, tekstilom ili drvenim pločama.

Raspoloživi izložbeni prostor je bio u Oslu 500 m², u Kopenhagenu 650 m², a u Štokholmu 850 m².

Otvaranje i poseta izložbe

Izložbu u Oslu otvorio je ministar vanjskih poslova Norveške a u Kopenhagenu i Štokholmu ministri prosvete. Otvaranju izložbe u Oslu i Kopenhagenu prisustvovali su i diplomatski predstavnici stranih zemalja. Izložbu u Kopenhagenu posetila je danska kraljica Ingrid.

Izložbu je u Oslu posetilo nešto preko 6.000 posetilaca a isto toliko i u Kopenhagenu što za prilike u tim mestima znači uspeh. U Štokholmu poseta je bila izrazito slaba u svemu 1.200 ljudi, uglavnom profesionalno zainteresovanih posetilaca. Ovaj neuspeh proizilazi iz toga što se izložba održavala u osobito slabom vremenu (juni-juli), kada je Štokholm skoro potpuno prazan jer su ljudi na odmoru i putu izvan grada. Izložba je bila posećivana i sa kolektivnim posetama đaka i studenata. Posete u grupama bile su besplatne.

Štampa i propaganda

O izložbi u skandinavskim zemljama napisano je u svemu 82 novinska članka i beleške. U svim mestima izlaganja učinjeni su propagandni izlozi a u Kopenhagenu instalirana je specijalna mala izložba u Velikoj trgovačkoj kući koja zastupa naše rukotvorine (Jugofolklor). U Oslu izložba je snimljena filmski za norveški žurnal Novosti, koji je prikazivan nedelju dana u celoj zemlji. Radio reportaže korištene su u Oslu i Kopenhagenu.

Dnevna štampa osvrnula se na sva tri izlaganja izrazito pohvalno i laskavo. Za ocenu uspeha izložbe merodavnija su mišljenja i izjave etnografskih stručnjaka i naučnih radnika kao što su to dali u Oslu dr phill. Thor B.Kielland (direktor Muzeja) i njegov zamenik arh. Guthorm Kavli, u Kopenhagenu Erik Zahle (direktor muzeja) i dr.phill. Einar Dyggve, u Štokholmu prof. Sten Karling (sekretar Umetničke akademije) i prof. Andreas Lindblom (direktor Nordijskog muzeja).

Sa strane ovih ličnosti i mnogi drugi etnografi zainteresovanih muzeja dali su usmena i napisana visoka priznanja i pohvale za sadržajnu i tehničku postavku ove naše izložbe.

Kontakt sa muzejima u mestima izlaganja

Na ovom drugom putovanju stvaran je kontakt sa direkcijama zainteresovanih muzeja u Oslu (Norsk Folkemuseum), u Kopenhagenu Nationalmusset (Etnografik Samling) i Frilandsmuseet (musejski park), u Štokholmu Nordiska museet i muzejski park Skansen.

Potrebno je naročito naglasiti kontakt sa etnografima u Štokholmu koji su se najviše angažovali da upoznaju našu narodnu umetnost. Pod vodstvom gđe Dr Nylon (šef etnografske zbirke Nordijskog muzeja) radilo je na tome studiranju kroz sedam dana četiri etnografa i tri fotografa stručnjaka. Kontakt sa ovim muzejom dogovoren je preko Poslanstva FNRJ u Štokholmu.

Nedostaci izložbe

a) Sadržajni nedostaci sastoje se u tome da ima krajeva koji nisu uopšte zastupljeni. (Dalmatinska Zagora i ostrva) ili su nedovoljno zastupani (Crna Gora) ili pak nema najboljih primeraka pojedinih vrsta tehnika narodne umetnosti dok s druge strane ima suvišnih ili loših eksponata (bosanski i pirotski ćilimovi);

b) tehnički nedostaci svode se na glomaznost izložene opreme (4 vagona po 15 tona) i izvesnu jednoličnost tehničke postavke;

c) organizacioni nedostaci osetili su se u Štokholmu, gde izložba nije bila dovoljno posećena i pored svih propagandnih pokušaja, iz razloga što se izložba održavala van izložbene sezone u vreme godišnjih odmora.

B) Pregovori za izložbe u ostalim zemljama.

U toku 1951 g. vodili su se razgovori i pregovori za održavanje izložbe u sledećim zemljama:

1. U Francuskoj

Posle dužih pregovora sa francuskim Ministarstvom inostranih poslova (Kulturni odnosi) postignut je sporazum da se izložba naše narodne umetnosti održi u Parizu u Palais Chaillot u vremenu od 15 marta do 30 aprila. Izložba se priređuje na bazi reciprociteta za izložbu francuske savremene umetnosti koja će se održati u Beogradu.

Francuzi su, međutim, u novembru izrazili želju da se izložba odloži za maj 1952 godine.

2. U Belgiji

Posle dužih razgovora našeg poslanstva u Belgiji, izvešteni smo da se održavanje izložbe u Briselu predviđa u vremenu od 9 do 27 februara.

3. U Holandiji

Holandska vlada je prihvatila našu ponudu da se izložba otvori 20 maja 1952 godine, no kako Francuzi traže da se izložba odloži za maj, predložili smo da se izložba u Hagu održi u roku predviđenom za Pariz.

4. u SAD

U SAD vodili su se razgovori za priređivanje izložbe na jesen 1952, ali još nisu perfekuirani.

5. U Italiji

U toku 1951 g.vodili su se razgovori radi organizovanja izložbe u Italiji između našeg Gen. konzulata u Milanu i „Famiglia artistica“ i sa ovd. Italijanskim poslanstvom, koje je tražilo podatke o izložbi, a naše Po-

slanstvo u Rimu je zamoljeno da ispita mogućnosti za organizovanje izložbe u Italiji kao i raspoloženje nadležnih italijanskih krugova. No, Poslanstvo u Rimu je izrazilo mišljenje da se to pitanje zasad ne pokreće.

C) Pripremanje za reorganizaciju izložbe.

Da bi se videlo da li treba izložbu reorganizovati pre nego što ponovo krene za inostranstvo, sazvan je sastanak predstavnika etnografskih muzeja, za 1. novembar. Na sastanku je podnet izveštaj o toku, postavci i rezultatima izložbe i posle analize eksponata iz svake republike, konstatovano je da ima nekoliko eksponata koji se mogu izostaviti, da treba popuniti izložbu predmetima narodne umetnosti iz krajeva koji su nepotpuno zastupljeni i da neke eksponate treba zameniti boljim predstavnicima svoje vrste. U tom cilju etnografski muzeji su poslali svoje predloge za izmenu i dopunu izložbe, koje će razmotriti odbor za izložbe.

Arh. Vičić je učinio predlog da se smanji oprema izložbe i izvrši izmena tehničke postavke, koja bi učinila izložbu interesantnijom i smanjila troškove transporta.

II Izložba slovenačke grafike u Milanu [...]

III Izložba Mihe Maleša u Parizu [...]

IV Izložba u Buenos Airesu (Društva Argentina-Jugoslavija) [...]

V Izložba našeg slikarstva u Buenos Airesu [...]

VI Učešće na bienalu u Mantonu [...]

VII Naše učešće na međunarodnoj izložbi keramike u SAD [...]

VIII Naše učešće na izložbi u Arbonu [...]

IX Naše učešće na međunarodnoj izložbi dečjih crteža u Kairu [...]

X Naše učešće na izložbi kolorisane litografije [...]

XI Naše učešće na Međunarodnoj izložbi grafike u Luganu [...]

XII Pripremanje izložbi za 1953. godinu [...]

XIII Propusti u pogledu našeg učešća na međunarodnim izložbama [...]

STRANE IZLOŽBE KOD NAS

Švajcarska

1) Izložba Švajcarskog plakata. Posle dužeg odlaganja otvorena je izložba švajcarskog plakata u Beogradu 1. novembra o.g. Posle toga izložba se održava u Novom Sadu, Skoplju, Sarajevu, Zagrebu i Ljubljani.

Plakati i propagandni materijal izložbe stigao je tri dana pred izložbu.

Izložbu je otvorio švajcarski poslanik, a zatim u ime ULUS-a preko koga je organizovana izložba, prof. Petrov. Na otvaranju je prisustvovao i ministar R. Čolaković, predsednik Saveta.

Izložba nije pobudila veliki interes, iako su štampa i radio o njoj javljali još pre otvaranja. U dnevnoj štampi objavljeno je 3 članka („Republika“, „Knjižovne novine“ i „Nin“). Izložba je, usled nesporazuma, zaključena već 10. novembra.

Prilikom organizovanja izložbe bilo je propusta od naše strane, ali su i Švajcarci propustili da nas na vreme obaveste o dolasku izložbe, kao i da nam dostave pravovremeno propagandni materijal.

2) Izložba savremenog švajcarskog slikarstva. Ovdašnje švajcarsko Poslanstvo ponudilo nam je da se u toku 1952. g. održi u Jugoslaviji izložba savremenog švajcarskog slikarstva.

Francuska

1) Izložba savremene francuske umetnosti. Francuzi su nam u toku godine nudili u zamenu za izložbu naše narodne umetnosti izložbu „Rad u umetnosti“. Mi smo to odbili kao preusko po temi i zatražili izložbu francuskih impresionista. Kad u tome nismo uspeli, složili smo se da primimo izložbu francuske moderne umetnosti od „postimpresionista“ do „mladih“.

U Beogradu je bila naš gost komesar te izložbe gđa Agnes Humbert koja je pregledala prostorije Umetničkog paviljona, gde treba da se održi izložba i stupila u kontakt sa Svetom likovnih umetnika, koja se pojavljuje kao organizator izložbe.

Izložba je trebalo da se otvori 15 januara 1952 g. ali kako materijal za katalog nije stigao, odložena je za 1 februar, pod uslovom da materijal stigne do kraja novembra.

2) Izložba Le Corbusiera. Postignut je sporazum da se u proleće 1952 g. organizuje preko Saveta društava arhitekata izložba crteža, projekata i maketa arhitekta Le Corbusiera.

3) Ostale izložbe. Sa Francuzima su bili u pregovorima za izložbu tehničkih otkrića i francuskih tehničkih knjiga, kao i izložbu Daumiera, no pregovori nisu još privedeni kraju.

Velika Britanija

Od Velike Britanije mi smo tražili da dobijemo Hogartha, ali su Englezi to odbili navodeći da je izložba već rasturena, a u zamenu su nam ponudili izložbu reprodukcija engleskog slikarstva XIX i XX veka, koju smo pak mi odbili. Posle toga, Britanski Savet nam je ponudio izložbu apstraktnog vajara Henry Moore-a, koju takođe nismo prihvatili sa obrazloženjem da ne bi naišla na puno razumevanje našeg umetničkog sveta i publike.

—Austrija

Sa Austriskim poslanstvom postignut je sporazum da se kod nas organizuje izložba školskih učila Austrije i već je bilo dogovoreno da izložba dodje u Zagreb početkom novembra, a zatim u ostale republike. Na organizovanju te izložbe rađeno je preko republičkih saveta za prosvetu, a ovi su, u Zagrebu i Beogradu, predali stvar preduzećima, koja se bave studijom i proizvodnjom učila.

Međutim, u poslednji momenat Austrisko poslanstvo nas je izvestilo da se izložba odlaže za iduću godinu.

—Belgija

Našem poslanstvu u Briselu smo javili da ispita mogućnost da u zamenu za izložbu naše narodne umetnosti dobijemo izložbu flamanskih slikara, koja se nalazi u Italiji, izložbu Ensora, ili neku drugu značajniju izložbu.

—Holandija

Sa Holandanima smo bili u pregovorima za izložbu starih holandskih majstora, ali bez rezultata. Oni su nam, međutim, ponudili izložbu „100 godina holandskog slikarstva“ (1850-1950), i mi smo javili da smo spremni da je prihvatimo u toku ove ili iduće godine.

Zaključak

Prilikom priređivanja stranih izložbi kod nas nailazili smo na sledeće teškoće:

Strane zemlje su odbijale da nam šalju izložbe od veće vrednosti iz svojih muzeja i galerija, koje inače šalju u veće zemlje, već nam nude isključivo izložbe od manjeg značaja ili izložbe od radova uzetih iz ateljea, pa čak i samo reprodukcije.

Mi nismo bili u toku o izložbama koje imaju pripremljene ili pripremaju druge zemlje. Da bi bili bolje informirani, zatražili smo od naših predstavništava na strani Kalendar izložbi od međunarodnog značaja za 1952 godinu.

Organizovanje stranih izložbi kod nas patilo je od toga što profesionalna udruženja, preko kojih se te izložbe priređuju, nemaju potreban kadar za posao oko izložbi.

AJ; 317-86-120

507 САВЕТ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ, ОДЕЉЕЊЕ ЗА НАУЧНЕ И КУЛТУРНЕ ВЕЗЕ СА ИНОСТРАНСТВОМ

(Београд, 1952.)

GODIŠNJI IZVEŠTAJ ZA 1952 GODINU

Folklor

U 1951 godini naši folklorni ansamblji toliko su se afirmirali u inostranstvu da su u toku ove godine dobili veliki

broj poziva raznih evropskih zemalja. Sva gostovanja odvijala su se na komercijalnoj bazi.

1) U martu mesecu gostovala je u Austriji sindikalna folklorna grupa. Pored nastupa u manjim gradovima dala je dve pretstave u Konzerthausu u Beču. (29 marta do 8 aprila)

Publika je dobro primila igračke.

2) Državni zbor narodnih plesova i pesama NR Hrvatske.

učestvovala je od 4 do 16 aprila na festivalima u Cannes-u i Biaritzu. Grupa je imala veliki uspeh.

3) 11 maja otputovao je na dvomesečno gostovanje ansambl narodnih igara NR Srbije. Za vreme gostovanja u Londonu (do 14 juna) ansambl je dao 32 pretstave i imao ogroman uspeh. Zatim je u Holandiji u 8 gradova dao 29 pretstava i na završetku turneje u Parizu 3 pretstave. Štampa je dala široki publicitet ovom gostovanju i sve kritike su veoma pohvalne.

4) Državni ansambl narodnih igara NR Makedonije gostovao je od 21 maja do 4 juna u Grčkoj, gdje je dao 10 priredbi u Atini, dve u Solunu i jednu u Larisi.

5) Isti ansambl gostovao je sa uspehom 14 i 15 juna u Trstu.

6) Na poziv studentske omladine Ansambl studentskih društava "Ivo Lola Ribar" gostovao je sa ogromnim uspehom u mesecu oktobru u Holandiji.

7) Najveći uspeh na polju gostovanja naših ansambala u toku ove godine postigao je ansambl narodnih igara NR Srbije na gostovanju u Francuskoj od 3 oktobra do 20 novembra.

24 decembra ansambl je ponovo gostovao u Monte Karlu.

8) Zbor narodnih igara i pjesama NR Hrvatske gostovao je u vremenu od 20 oktobra do 12 decembra u Norveškoj, Švedskoj, Finskoj, Danskoj i Zapadnoj Nemačkoj.

9) Festival u Langolenu. Na poziv odbora za muzički festival u Langolenu učestvovala je u takmičenju naša folklorna grupa sastavljena od igrača iz Subotice i Beograda. Takmičenje se održalo 9 jula 1952 godine.

Grupa je izvodila: 1) ratničku igru iz Rugova i 2) momačko kolo – Bunjevačko. Naša grupa odnela je prvu nagradu, osvojila internacionalni trofej i dobila novčanu nagradu od 30 funti. Engleska štampa je ovaj uspeh široko popularisala.

10) Pripreme na gostovanje našeg ansambla u SAD. Informacioni Centar u Njujorku, u saradnji sa članovima akcionarskog društva JUGUS nastavio je sa pregovorima i popularisanjem našeg folklorea. U tu svrhu izradili smo i poslali u SAD naš film "Tri narodne igre". Pregovori koji su se vodili u toku o.g. sa raznim menadžerima ostali su bezuspešni.

Muzika

Na sektoru muzike nastavljeno je sa istim formama rada kao i prošlih godina.

I. Učestvovanje na međunarodnim konkursima.

II. Prisustvovanje muzičkim festivalima i konferencijama.

III. Gostovanje naših umetnika u inostranstvu i stranih kod nas.

IV. Slanje propagandnog materijala; radio veze; posete.

I KONKURSI

1) Na VIII međunarodnom muzičkom konkursu, koji je održan u Ženevi od 22 septembra do 5 oktobra, učestvovalo je 6 jugoslovenskih kandidata: Olga Jovanović, Branko Pajević, Ela Kovačević-Štajner, Zvezdana Bašić, Jelka Krak-Stanić i Sonja Draksler. Od ukupno 80 pijanistkinja 10 je ušlo u finale od kojih je Olga Jovanović, po broju poena treća osvojila medalju i Zvezdana Bašić po broju poena šesta osvojila diplomu. U finale je takođe ušla Sonja Draksler po broju poena četvrta i time osvojila medalju. Branko Pajević zauzeo je među 46 violinista iz drugih zemalja deseto mesto. Naši kandidati po ukupnom plasmanu zauzeli su deseto mesto i time postigli veoma lep uspeh. Naši kandidati vratili su se veoma zadovoljni, jer su imali priliku da mnogo nauče i da sviraju pred žirijem koji je sastavljen od svetskih autoriteta.

2) Na međunarodnom muzičkom konkursu za klavir i violinu u Varcellu, koji se održao od 1-10 oktobra, dobili su prvu nagradu Ivo Maček – Mirko Dorner.

Savet je u ovoj godini takođe obezbedio materijalna sredstva za učestvovanje na Međunarodnom konkursu za violiniste "Arrigo Serato" u Rimu, za međunarodni muzički konkurs kraljice Elizabete u Brislu i

za konkurs gudačkih kvarteta u Liegeu, međutim za ove konkurse Savez muzičkih umetnika Jugoslavije nije predložio ni jednog kandidata.

Lepi uspesi naših kandidata na ovogodišnjim konkursima znače priznanje za kulturni nivo i razvoj muzičkog života naše zemlje. Na osnovu ovih iskustava odlučili smo da u idućoj godini prema našim mogućnostima učestvujemo na većem broju međunarodnih konkursa.

II. MUZIČKI FESTIVALI I KONFERENCIJE

1) Od 1 maja do 30 juna održan je u Firenci muzički festival "Maggio Fiorentino" na kome je prisustvovao Ciril Cvetko, dirigent iz Maribora. Usled razvučenosti festivala na 2 meseca treba ubuduće videti da li u okviru festivala postoji interesantna Celina u kraćem vremenskom periodu, a ako bi se pokazalo da je praeenje programa vezano na duž boravak onda treba odustati od slanja umetnika na ovaj festival.

2) Od 17 maja do 12 juna, na muzičkom festivalu u Beču, prisustvovao je Boris Papandopulo, kompozitor i dirigent iz Sarajeva. Naš delegate koristio je u velikoj meri svoj boravak o čemu svedoči opširan i stručan izveštaj o muzičkim priredbama.

3) Na festivalu I kongresu za modernu muziku - SIMC, koji se održao u Salzburgu od 20 juna do 3 jula, učestvovali su naši kompozitori Matej Bravničar i Josip Slavenski.

Na festivalu izvedena su od dela jugoslovenskih kompozitora Simfoniska antiteza M.Bravničara i Sonata za orgulje i violinu od J. Slavenskog.

4) Na muzičkom festivalu u Salzburgu, koji se održao od 26 jula do 31 avgusta 1952 prisustvovali su Lazar Marjanović, Milutin Radenković i Gligor Smokvarski. Naši umetnici ističu vanrednu korisnost prisustvovanja na ovom međunarodnom festivalu gde se sastaju najbolji umetnici i pedagozi sveta – i gdje u kratkom vremenskom roku mogu da čuju veliki broj visokokvalitetnih muzičkih izvedbi.

5) Na muzičkom festivalu u Luzernu koji se održava posle završetka salzburskog (od 9 do 31 avgusta) prisustvovali su Josip Andrejs i Dimitrije Žerbe. Prema ovogodišnjim muzičkim uspesima može da se uvrsti među najbolje evropske festivale. Ovo je prvi put da su naši umetnici posetili ovaj festival i prema njihovim izveštajima se zaključuje da bi bilo korisno da i ubuduće prisustvuju.

6) Na festivalu Wagnerovih opera koji se održao od 23 jula do 25. avgusta u Bayreuthu prisustvovali su izvođenju jednog ciklusa Wagnerovih opera naši operski pevači Dragutin Bernardić i Rudolf Francl. Obzirom na nove i veoma interesantne pokušaje prikazivanja Wagnerovih opera smatramo da je korisno da naši operski pevači i pozorišni stručnjaci posećuju festivale.

7) Na muzičkom festivalu u Edinburgu, koji se održao od 17 avgusta do 9 septembra 1952 godine u pristvovali su Predrag Milošević i Ivo Maček. Ovaj festival spada u red najistaknutijih kulturnih manifestacija u svetu od naročito je interesa za muzičare i pozorišne umetnike

Svi troškovi oko slanja naših umetnika na međunarodne konkurse, festivale pali su na teret budžeta Saveta za nauku i kulturu Vlade FNRJ. Savet je također bio rešio da naš kompozitor Stjepan Šulek učestvuje na festivalu dela XX veka u Parizu, međutim je prof. Šulek odbio da ide tako da je novo mesto ostalo neiskorišćeno.

Savet za nauku i kulturu Vlade FNRJ pružio je u svojoj ovogodišnjoj delatnosti mogućnost da veći broj naših muzičkih umetnika prisustvuje međunarodnim festivalima i da na taj način prošire svoj umetnički horizont i izoštre svoj kriterijum u donošenju ocena o novim delima i izvođačkoj umetnosti uopšte.

III GOSTOVANJE NAŠIH UMETNIKA U INOSTRANSTVU

Miroslav Čangalović, sudelovao je na simfoniskom koncertu u Beču 13 januara.

Marijana Redev, gostovala je u Grčkoj od 28 januara i imala 5 veoma uspešnih nastupa.

Živojin Zdravković, imao je dva nastupa u Finskoj u toku meseca januara.

Nikola Cvejić, u operi Toska u Gracu.

Aleksandar Marinković je 6 februara pevao u operi "Bohemi" u Bečkoj državnoj operi.

Živojin Zdravković, gostovao je u februaru u Švedskoj gde je imao dva snimanja na Radio stanicu.

Jovan Gligorijević gostovao je februara u Bečkoj državnoj operi u operi "Rigoletto".

Marija Radev gostovala je u martu u Beču.

Mirko Dörner, imao je 18 i 19 maja dva koncerta u Štuttgartu.

Živojin Zdravković, gostovao je u novembru i decembru u Norveškoj, Švedskoj i Francuskoj. Održao je koncerte u Štokholmu, Oslu i Parizu.

“Slovenački trio” gostovao je u decembru u Gracu i Beču.

Stanoje Janković, gostovao je u Grčkoj gdje je u operi imao 7 nastupa.

Sem ovih gostovanja, koje je organizovala Jugoslovenska koncertna agencija, gostovali su pojedini umetnici (Milan Horvat, Melita Lorković, Melanija Bugarinović, Melanija Bujainović) i po svojim direktnim vezama, tako da ne raspoložemo tačnim pregledom gostovanja naših umetnika u inostranstvu.

O gostovanju inostranih umetnika u našoj zemlji prilažem pregled Jugoslovenske koncertne agencije.

IV.

U toku ove godine slali smo materijale o našem folkloru (publikacije, predavanja, film i fotografije) i notne materijale našim predstavništvima, zainteresovanim organozacijama i pojedincima u inostranstvu.

U toku ove godine Radio Beograd uspostavio je vezu, na bazi razmene muzičkih emisija, sa svim evropskim radio stanicama (sem Italije), zatim sa Izraelom, Sirijom, Indijom i Argentinom. Redovne veze održavao sa radio stanicama u Parizu, Cirihi i sa BBC-om.

Informacioni centar u Njujorku dostavljao je muzičke materijale jednoj od najvećih stanica u Njujorku-WOX -u.

Poseta

Jan Hunter, umetnički director Edinburškog festivala, boravio je u Jugoslaviji aprila meseca, u cilju da se upozna sa našim pozorištem, baletom, operom, horovima, solistima itd. Hunter je boravio kao gost jugoslovenske komisije za UNESCO.

Na predlog Informacionog centra u New Yorku pozvat je u avgustu u našu zemlju E. Nadel, direktor folklornog društva u Harvardu. Došao je da se upozna sa jugoslovenskim folklorom. On je boravio kao gost jugoslovenske komisije UNESCA uz materijalnu pomoć našeg Saveta.

AJ;317-86-120

508 САВЕТ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ, ОДЕЉЕЊЕ ЗА НАУЧНЕ И КУЛТУРНЕ БЕЗЕ СА ИНОСТРАНСТВОМ

(Београд, 1952.)

PLAN RADA ZA 1953 GODINU

1. Folklor

Danas su se naši folklorni ansmbli već toliko afirmirali u evropskim zemljama da će se na ovom polju naša delatnost ograničavati na plasiranje ansambala u zemljama gde još nismo prodrli, a gde politički razlozi traže da te zemlje upoznamo sa našim folklorom.

Stoga treba nastojati da naše folklorne ansamble plasiramo u Severnoj i Južnoj Americi gde će se u glavnim gradovima gostovati u centrima gde se nalaze naši iseljenici – i zatim u zemljama Bliskog Istoka.

Nakon velikih uspeha naših folklornih ansambala u Evropi sada treba baciti težište na popularisanje savremene muzike i pozorišne umetnosti i na taj način prikazati inostranstvu celovitiju sliku našeg kulturnog života.

2. Na polju muzike

Davaćemo podršku našim talentovanim reproduktivnim muzičarima i pevačima da gostuju inostranstvu.

Slaćemo naše mlade umetnike na međunarodne konkurse i muzičke festivale.

Na polju popularisanja dela jugoslovenkih kompozitora dela pristupiće štampanju naših savremenih kompozicija i preko naših predstavništava u inostranstvu radio stanica i drugih naših veza upoznavaćemo inostranstvo sa našim muzičkim stvaralaštvom.

3. Balet i pozorište

Plasiraćemo naš balet u Nemačkoj, Austriji i td.u nekim zapadno-evropskim zemljama

4. Radio – razmena

Radio Beograd održava vezu na bazi razmene muzičkih emisije sa svim evropskim radio stanicama (sem Italije) i sa nekoliko van-evropskih zemalja. Obzirom da ni umetnički ni tehnički nivo naših radioemisija nije zadovoljavajući to treba da aktivnije učestvujemo u izboru muzičkih dela.

Pomenutoj radio-emisiji korišćićemo takođe kao propagandno sredstvo u širem smislu snimajući na trake predavanja o kulturom i muzičkom životu naše zemlje.

5. Inostrana štampa i publikacije

Prikupljaćemo stalno podatke o kulturnim manifestacijama u našoj zemlji u inostranoj štampi. Na tom polju sarađivaćemo sa Zavodom za unapređenje turizma.

PREGLED PLANA RADA PO ZEMLJAMA

1) AUSTRIJA: gostovanje folklornog ansambla .

ev. Gostovanje baleta Beogradske opere
prisustvovanje na muzičkom festivalu u Salzburgu
Obzirom da je prošle godine veći broj naših umetnika
gostovao u Austriji obavezni smo da ostvarimo
gostovanja njihovih umetnika – ev. će gostovati
Bečka filharmonija na proputovanju za Grčku.

2) ARGENTINA

ev.gostovanje našeg ansambla

3) BRAZILJA

ev.gostovanje našeg ansambla

Pozivamo dirigenta Ellizara de Garvallha i uspostavljamo veze na muzičkom sektoru.

4) V. BRITANIJA

gostovanje folklornog ansambla
Učestvovanje sa horom na festivalu u LLangollenu
Učestvovanje na muzičkom konkursu “Carl Flesh”
u Londonu
prisustvovanje na muzičkom festivalu u Edinburgu

5) BELGIJA

Učestvovanje na konkursu pevača u Verviersu

Učestvovanje na međunarodnom konkursu za kompoziciju Kraljice Elizabete u Brislu.

6) BURMA

Uspostavljanje radio-veze na bazi razmene muzičkih emisija.

7) DANSKA

Gostovanje folklornog ansambla

8) EGIPAT

Ev gostovanje folklornog ansambla

9) FRANCUSKA

Razmena reproduktivnih muzičara
Gostovanje folklornog ansambla
Učestvovanje na muzičkom konkursu Marguerite
Long-Jacques Thibaud
ev. Gostovanje baleta Beogradske opera

10) GRČKA

učestvovaćemo sa ansamblima,

solistima i možda operom.
Obavezni smo da iz Grčke pozovemo ili operu ili Nacionalno pozorište.

11) HOLANDIJA

Gostovanje folklornog ansambla

12) ITALIJA

Gostovanje Igora Ozima u Rimu
Učestvovanje na muzičkom konkursu u Vecelli-u

- Ev. učešćevanje našeg hora na konkursu u Arrezzu
- 13) NEMAČKA Gostovanje baleta Beogradske opera
Gostovanje folklornog ansambla
Razmena reproduktivnih muzičara
Ev. učešćevanje ansambla na festivalu u Berlinu
Razmena reproduktivnih muzičara
Ev. prisustvovanje na muzičkom festivalu u Bayreuthu
- 14) S A D ev. gostovanje folklornog ansambla
Gostovanje okteta slovenačke filharmonije
- Pozvaćemo u našu zemlju ev. jednog pijanistu i baletski par.
- 15) SIRIJA Ev. gostovanje folklornog ansambla
- 16) SKANDINAVSKE ZEMLJE Razmena reproduktivnih ansambla
Gostovanje folklornog ansambla
Ev. gostovanje našeg baleta
- 17) ŠVAJCARSKA Učešćevanje na muzičkom konkursu u Ženevi
Učešćevanje na muzičkom festivalu u Luzernu
Gostovanje folklornog ansambla
- 18) TURSKA Razmena dirigenata
Učešćevanje na festivalu (proslava 500-godišnjice u maju i julu) sa našim ansamblom i horom.

AJ; 317-86-120

509 ЦК КПЈ, УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ

ZAPISNIK

sa sastanka u Komisiji za agitaciju i propagandu CK KPJ po pitanju dopisnika u inostranstvu

Prisutni: Radosavljević Dobrivoje, Zdenka Šegvić, Ivo Sarajčić, Dušan Blagojević, Olga Kreačić i Bogdan Pešić.

Posle diskusije doneti su sledeći zaključci:

Paris – da bude jedan dopisnik zajednički za Tanjug i Politiku i to Branko Drašković dok se ne vrati a posle njega će poslati Jakšića. Drug Bob se zadužuje da sa Min. inostranih poslova reši pitanje Tase Mladenovića i Branka Draškovića.

London – ostaje Dušan Popović kao dopisnik "Borbe" s tim što će se zadužiti i za Skandinaviju. Sudžić dopisnik Tanjuga i Radoičić dopisnik Politike se vraćaju, s tim što će Tanjug poslati jednog čoveka koji će biti i za Politiku, plaćaće ga po pola.

Kirigin ostaje kao dopisnik Tanjuga a pored toga će raditi i za Vjesnik. Svi ovi dopisnici koji rade za dva ili više listova moraju posebno sklapati ugovore sa svakom redakcijom. Šokorac za Direkciju.

Njujork – tamo su sada Drndić i Šojić. Šojić ostaje i radiće za Direkciju za informacije i Borbu, dok Drndić radi za Vjesnik. Smole neće ići - to mesto ostaje prazno, treba poslati nekog drugog.

Vašington – Djuka Julius će biti i za Politiku i za Direkciju za informacije a eventualno i za OUN. Sa Popovskim treba videti ako bi hteo da piše za Novu Makedoniju.

Rim – Čulić je za Borbu i Tanjug. Direkcija za informacije ima Fortića i Stojadinovića, jedan će javljati i za Politiku.

Bejrut – Dirakcija za informacije ima Hajdaragića koji će raditi i za Borbu. Borba će ga plaćati 1/3.

Štokholm – Kreačić se skida sa budžeta, drug Bobi će razgovarati sa Min. inostranih. poslova da ga oni preuzmu. Bajec da ostane za celu Skandinaviju Tanjugov dopisnik a da radi i za Borbu.

Bon – Glumac da ostaje i radiće za Borbu i za Tanjug. Kern da se premesti u Bon i da radi za Politiku i Direkciju za informacije.

Beč – u Beč bi došao Dajan Lapčević i radio za Tanjug i Politiku a Borba i Direkc. treba da nađu novog čoveka.

Atina – Žika Avramović se povlači, ostaje Milovanović koji radi za Direkciju i obavljaće poslove i Tanjuga (1/3).

Trst – Tanjug treba da ima jednog stalnog dopisnika u Trstu, ostali mogu stanovati u Kopru i odlaziti u Trst, jer je tako jeftinije.

Istanbul – Marko Vujačić sada tsmo radi za Direkciju za informacije i on ostaje.

Bern – Tamo treba poslati novog čoveka koji će raditi za Politiku i Direkciju za informacije.

Japan – U Japan treba poslati dva čoveka, jedan bi radio za Direkciju i Politiku, a drugi za Borbu i Tanjug.

Nju Delhi – Rafajlović za Borbu i Tanjug a Smilja Mesarić će ići za Direkciju i Politiku.

Južna Amerika – Davičo da ide u Rio i da radi za Tanjug i Politiku, a Marko Perić u Buenos Aires i da radi za Borbu i Direkciju za informacije

Honkong – Tamo treba da ima jedan dopisnik koji će raditi za Tanjug i Direkciju za informacije.

Kairo – (imao bi celu severnu Afriku). – Dizdarević ili Žika Avramović (?) s tim da radi za Borbu i Tanjug.

Tanjug i Direkcija za informacije treba da naprave ceo devizni plan, da bi se videlo kolika je ušteda postignuta, da bi se od te uštede mogli slati povremeno ljudi za neke važnije događaje.

AJ; 507 – VIII,(K-4)

510 ЦК КПЈ, УПРАВА ЗА АГИТАЦИЈУ И ПРОПАГАНДУ

(Београд, 1952.)

INFORMACIJA O DELOVANJU PROPAGANDE SA ZAPADA I NJENOM UTICAJU

Ovaj problem obuhvata sledeća osnovna pitanja, po kojima ćemo ići i u informaciji:

1. Na koji sve način i kroz kakve forme deluje kod nas propaganda sa zapada (misli se na neprijateljsk propaganda, na onu na liniji restauracije kapitalizma);

2. ko su nosioci te propagande u zemlji;

3. kakvu ideološku borbu vode naše partiske organizacije protiv naseljanja naših ljudi u ovoj vrsti neprijateljske propagande.

Reakcionarna propaganda sa zapada, zvanična i nezvanična (štampa, radio emisije, organi ambasade, špijunaža, lične veze, film) smatrala je da je sa normalizovanjem naših odnosa sa zapadom, pruža mogućnost za ofanzivu i širenje uticaja na svest i moral naših ljudi, radi pokolebanja njihove vere u socijalizam i slabljenje njihove gotovosti za borbu sa svim vrstama poteškoća na tom putu.

Tako je, na primer, uporedo sa paketima i u samim njima, iz Amerike slata i reakcionarna štampa; naročito se mnogo špekulisalo sa standardom kao sa najnaivnijim i najneospornijim argumentom; počela je da deluje "kulturna" propaganda (ovde ne mislimo da se zadržavamo na stvarnim pozitivnim kulturnim vezama koje su počele da se razvijaju koristeći sva raspoloživa sredstva film, gramofonske ploče, besplatne i bogate ilustrovane časopise, projekcione uređaje itd.). Broj listova koji je počeo da stiže prilično je veliki: "Makedonska tribuna" (izdaje MPO tj. VMRO u SAD), "Narodna volja" (Infombirovska agentura među Makedoncima i Bugarima u SAD i Kanadi), "Iskra [...]"¹⁰³, (infombirovsko [...])¹⁰⁴ klasično kapitalističke sadržine propaganda), Fotićeva četnička štampa, bilteni američke i britanske ambasade, "Ekonomski bilten" američke ambasade, ča-

103 Нечитљиво у оригиналу.

104 Исто.

sopis "SAD", i drugi razni listovi i časopisi iz Amerike. Francuska štampa i ostala [štampa] sa Zapada stizala je u neuporedivo manjem broju. Za svoju reakcionarnu propagandu reakcionarni krugovi u tim zemljama i njihova predstavništva u našoj zemlji koristile su sve moguće stare veze i adrese, a posebno protestantska i katolička crkva. Ovo zadnje imalo je sa svoje strane i cilj da pomogne crkvu u jačanju njenog uticaja. Veliki deo paketa KER-a koji je stizao u Makedoniji išao je preko protestantske crkve, a da je pomoglo njenom uticaju govore nam slučaju iz Strumičkog i Kavaderskog sreza gde se na stotinu i više porodica "preobratiло u novu veru", prešlo u protestantizam - radi paketa! Organi engleske, američke, francuske ambasade direktno su stupali u vezu sa raznim našim ustanovama, institutima, radio stanicama, školama, preduzećima, a još radije su gledali da stupe u vezu s pojedincima u tim ustanovama, naročito ako su ovi rukovodioci, ali ako su imali u izgledu povoljniji kontakt ove su mimoilazile vezujući se makar i sa manje važnom ličnošću.

Naročito širok uticaj imali su filmovi - razume se različiti, ali, kad se radi o zaostalijim političkim, slabijeg karaktera ili ne formiranim ljudima i omladini [taj je uticaj] prilično jak. Tu pre svega mislimo na zaglupljujuće i "bez idejne" filmove sračunate na propagiranje "američkog načina života" ili egzistencijalističke ideologije. Jedno je vreme naišao pravi talas takvih filmova, u namanju ruku "besmislenih, najčešće i štetnih zbog uticaja koji su vršili na mlade neoformljene ljude pre svega. Takvi besmisleni čak i reakcionarni filmovi deluju ako ne direktno ono indirektno. Tako stvaraju kod omladine modu, naklonost ka lakom sticanju sredstava za život, ka lakim zadovoljstvima, brutalnom izživljavanju malograđanskih životinskih strasti i slično. Malograđanska stihija, koja je shvatila našu borbu za dalji razvitak socijalističke demokratije maltene kao svoju tekovinu, u to vreme se razularila i otvorila šire polje delovanju ovakvog uticaja. I među ostaloga počeli su nica ti džez bandi u kojima je kao u pravilu bio po koji sin neprijatelja ili i sam neprijatelj, zatvaran, suđen i sl. Oni su počeli davati ton priredbama, igrankama, omladinskim skupovima, zabavnom životu. Onda gde su pojedinci ili grupe naših građana ili omladinaca potonuli dublje u ovakav mentalitet i način života stvarana je osnova za delovanje špijunaže (slučaj sa špijunskom aferom oko Grčkog konzula u Skoplju). Ovakav način demoralisanja omladine uhvatio je korena uglavnom u gradovima, dok je to na selu bio mnogo ređi slučaj. Tamo je neprijateljska propaganda išla preko crkve i kroz "politički rad", kakvog je bilo i u gradu, na, objašnjavanju naše politike od strane kulačko-infombivovskih elemenata i sl.

Gore pomenute forme, na izgled najnaivnije ako uključimo i delovanje crkve po selima, na zaglupljivanju ljudi i njihovom pasiviziranju primile su relativno najšire razmere. Ali ni u početku ni posle toga one nisu ostale jedine. Viši stupanj neprijateljske

propagande, zapravo za njih najprobitačnija taktika, koju jednako koristi i infombiro i gde su dodirne tačke između jednih i drugih, je izvrtnje, lažno, tendenciozno negativno prikazivanje svih naših mera, naše politike u datom trenutku i u opšte. Od prvog dana našeg sukoba sa SSSR-om, sa svakim danom, u korak sa nizom mera koje smo preduzimali na svim poljima neprijatelj je izvanredno uporno i aktivno nastojao da među mase proturi svoja tumačenja. Ukoliko su mase zaostaliije utoliko je on bio živiji. Ovo važi posebno za selo, gde se nemože reći da takav neprijateljski rad nije u izvesnim slučajevima imao odjeka i uspeha. Pa čak s obzirom na pretežno sitno sopstvenički sastav naših gradova (s manjim izuzetcima - Skoplje, T. Veles), ne može se reći da i tu nije bilo odjeka. Tako je najpre naš raskid sa SSSR-om, od strane nosilaca ove propagande tumačen kao neminovnost podređivanja naše zemlje Zapadu i menjanje naše celokupne politike u tom smeru, naše nastojanje za razbijanje infombirovske ekonomske blokade i razvijanje ekonomskih odnosa sa Zapadom tumačeno je kao kapitulacija u izgradnji socijalizma; nastojalo se opet u istom smislu da se naša borba za dalji razvitak socijalističke demokratije prikaže kao naš ustupak razvlašćenima i sitno buržuaskoj stihiji te kao demokratija za njih; u ovom smislu kako i na strani tako i u zemlji od strane kapitalističkih ostataka tumačen je Plenum CK KPJ po pitanjima sudstva, nastojalo se da se razne naše revolucionarne mere proglase za nezakonite, dok su svoj neprijateljski rad na liniji restauracije kapitalizma težili da prikažu kao borbu za zakonitost i demokratskičnost. U ovom smislu, kao što je poznato pisali su razni strani listovi na Zapadu, a naši sudovi su bili poplavljeni molbama za vraćanje nacionalizovane i ekspropisane imovine. U Prilepu, na primer, uporno se širili glasovi da je donet - "nov, tajni zakon" pod pritiskom Amerikanaca kojim se poništava nacionalizacija. Predsedništvu Vlade stizale su molbe od nekih koji su 1945, 1946 "poklanjali" imovinu državi, da im ova bude vraćena, jer su se - pokajali!

Međutim, pogrešno bi bile ovakve pojave svoditi samo na delovanje neprijateljske propagande sa Zapada. Radi se o tome da je u najvećem broju slučajeva ta propaganda nailazila na pogodan teren svuda gde su zato postojali klasni osnovi (ostatci klasnog neprijatelja, selo), a gde budnost i aktivnost partiske organizacije nisu bile na visini. Najkarakterističnija je svakako situacija na selu. S obzirom na nizak ideološki nivo i relativnu pasivnost partiskih organizacija, na neovladavanje partiskom linijom i nepraćenje štampe, tu je neprijatelj našao brešu i njegova propaganda je prodirala, po negde u najneverovatnijem obliku, kao: Amerikanci su u Skoplju i slično.

Svakako je najveća slabost agitaciono-propagandnog rada naše partiske organizacije bila u nedovoljnom objašnjavanju i ne uvek dovoljno upornom i širokom objašnjavanju od strane osnovnih partiskih organizacija i pojedinih komunista o tome šta znače naši odnosi sa Zapadom, na kojoj su osnovi, kakvu sve korist imamo od toga i slično. Međutim u dosta velikom broju slučajeva osnovne partiske organizacije nisu taj rad mogle izvršiti jer pre svega njihovo članstvo ili većina njihovog članstva nije u svemu bila načisto sa perspektivom razvitka naše zemlje, uvrstivši tu i nove društveno-ekonomske mere. Od tuda ono u velikom broju slučajeva nije moglo ni da učestvuje u objašnjavačkom radu u masama, a i bez toga seljaci su bili vrlo često skloni da slobodno tržište i skidanje otkupa prime kao dokaz vraćanja na kapitalističke odnose, gledajući u tome samo delovanje Zakona kapitalističke ekonomike. U ovakoj situaciji nije čudo da je mogao zahvatiti tako širok talas za rasturanjem zadruga. Karakteristično je da su se baš u to vreme u štampi na zapadu javili napisi čija je sadržina bila uperena protiv naših zadruga (Koblenc). Ovim ne želimo da prenebregnemo postojanje niza latentnih i očiglednih, objektivnih i subjektivnih, političkih i čisto ekonomskih uslova u našim zadrugama koji su igrali negativnu ulogu svedea reorganizacije zadruga na novim principima, [nije bilo] a delimično i posle njih onde gde je ta reorganizacija shvaćena kao akt čisto administrativan odnosno komercionalno računski. Međutim i pored svega toga ne bi smo smeli smesti s uma ni delovanje ove propagande, pogotovo kad je o njoj reč.

Oblici koje je uzimala ovakva propaganda na liniji reakcionarnih snaga na Zapadu različiti su obzirom na razlike na terenu. Već je bilo reči o njenom delovanju među Šiptarskim stanovništvom.

U pograničnim krajevima prema Grčkoj ona je išla sve do direktno propagiranja begstva u Grčku a odatle u Ameriku "gde je raj". Sudbina onih koji su prebegli i naš aktivan rad [na propagandi], povratak izvesnog broja prebegnutih i objavljivanje njihovih izjava, pojačan rad organizacije na terenu doprineće svakako već u bližoj perspektivi o padanju broja begstva. Do sada se ovaj broj ovako kretao (prema podacima kojima raspolazemo):

1951	Đevdelija	
pobeglo	17	
sprečeno	42	
1952 do 10 maja pobeglo	19	
Dosad pobeglo ukupno	Bitolj 200	
1949 pobeglo	Strumica 27	
1950 pobeglo	22	
1951 pobeglo	15	Sprečeno 43

Ima tu i avanturizma među beguncima - omladincima i pojedinač okorelih neprijatelja, ali dobar deo ovih ljudi beži iz iluzije da će naći lak život, unosno zaposlenje i slično, što je često upravo rezultat rada neprijateljske propagande kod takvih. A mogućnosti za tu propagandu su i veće u tim krajevima. Primera radi navodimo sledeće podatke dobijene od pošte u Bitolju:

Dobijeno iz Amerike	1951	1952
običnih pisama	2936	12.767
prepopuka	2.936	1.123
paketa	9.764	4.500

Radi se o pošti koja stiže iseljeničkim porodicama i prijateljima u ovom srezu. U ovim pograničnim krajevima radio Skoplje se slabo i nikako ne čuje, radio Beograd nešto bolje a najbolje radio Solun i emisija Glasa Amerike preko njega. Ovo nekoliko nasumce uzetih primera iz naše prakse govori nam jedno: S obzirom na pretežno sitno sopstvenički karakter i mentalitet našeg stanovništva postoji pogodan teren za delovanje

ovakve propagande a na užtrb jačanja socijalističke svesti kod naših ljudi, ukoliko naš politički rad u masama i naše reagovanje na neprijateljsku propagandu ne bi bili dovoljno živi i uporni. Nosioi ove propagande u zemlji su svakako pre svega kapitalistički ostanci, razni zaostali deklarirani politikanti, odpali birokratizirani elementi koji su vraćanje u proizvodnju shvatili kao atak na svoju ličnost - ukoliko već nisu "čisti" infimbiranci i crkva. U crkvi je nastupila svestrana aktivizacija; njene oči su uprte ne nebu, već reakcionarnim krugovima Zapada kao jedinom spasu; iz neprijateljske propagande na Zapadu kao iz podrške koju joj pružaju kapitalistički ostanci i neprijateljski elementi svih boja – veliko bugarski, četnički, velikoalbanski - popovi i odže crpu hrabrost i idejnu hranu za svoje verske propovedi i reakcionarnu delatnost, koristeći pri tome, razume se, sve rekvezite koje im stoje na raspoloženju. Vodu im, razume se, naliva na vodenicu zaostalost naših masa.

Za nas je najvažnije što slabiji partijci, naročito na selu i među onima iz sitno buržuaske inteligencije, nasedaju ovoj propagandi i objektivno se javljaju njenim sprovodnikom. Ovome je doprinelo apolitično, nekritično pisanje jednog dela naše štampe: hvalospevi-reportaže iz inostranstva, lov na senzacije po kapitalističkim zemljama, veličanje tekovina u pojedinima od njih ne zalazeći u njihovo naličje i ono što čini bit kapitalizma. Kod nas je takav karakter jednim delom imao zabavnik "Nove Makedonije".

Ne malu smetnju za uspešnu ideološku borbu i jačanje socijalističke svesti naših ljudi, kao i za suzbijanje ove vrste neprijateljske propagande, predstavlja shvatanje koje se može sresti među članovima partija čak i rukovodiocima da normalizovanje naših odnosa za Zapadom samo po sebi znači opasnost i polaznu tačku oživljavanja kapitalističkih momenata, shvatanje koje ne vodi računa o ulozi koje može i treba da igra ideološka spremnost i borba naših partiskih organizacija pod uslovom da su one zavladaile liniju naše partije i da znaju perspektivu razvitka našeg socijalističkog društva.

AJ;507,VIII,II/9(K-30)

511 SAVET ZA NAUKU I KULTURU VLADE FNRJ, ODELEŃE ZA NAUČNE I KULTURNE VEZE SA INOSTRANSTVOM

(Beograd, 1952)

RAD INOSTRANIH USTANOVA I ORGANA STRANIH DIPLOMATSKIH PRETSTAVNIŠTAVA U OBLASTI PROSVETE, NAUKE I KULTURE I MERE KOJE SAVET ZA NAUKU I KULTURU VLADE FNRJ PODUZEAO DA BI OGRANIČIO NJIHOVO DELOVANJE

1) BRITANSKI SAVET

Britanski savet je engleska organizacija, poluzvaničnog karaktera, preko koga su centralizovani svi odnosi između Engleske i drugih zemalja na području kulturnih veza. To je centralizovana organizacija, sa sedištem u Londonu i usko povezana sa inostranom službom Velike Britanije.

U FNRJ postoji predstavnik Britanskog saveta u Jugoslaviji, sa sedištem u Beogradu. Pored toga Britanski savet ima svoje predstavništvo u Zagrebu.

Odeljenje za naučne i kulturne veze sa inostranstvom Saveta za nauku i kulturu Vlade FNRJ održava neposredno kontakt sa predstavnikom Britanskog saveta u Jugoslaviji po pitanjima kulturne saradnje.

Najrazvijeniji oblici rada Britanskog saveta su ovi: kursevi engleskog jezika, stipendije, filmovi, predavanja i širenje engleskih publikacija, biblioteka Britanskog saveta.

a) Kursevi engleskog jezika

Na tom polju Britanski savet razvija sve širu aktivnost. Dok su se u školskoj 1950/51 godini ograničavali samo na organizovanje kurseva engleskog jezika u središtima svojih predstavništava (Beograd i Zagreb) ove godine su nastojali da organizuju kurseve i u unutrašnjosti. Zbog toga su ove školske godine pojačali i predavački kadar i doveli svog poznatog stručnjaka Alena... Kada je reč o kursovima jezika, onda treba imati u vidu da su oni sredstvo preko kojih se vrši propaganda engleskog načina života i shvatanja, naročito time što Britanski savet organizuje za slušaoc kurseva pretstava i slično (čajanke, kokteli i sl.).

U svojim nastojanjima da organizuju kurseve u unutrašnjosti uspeali su takav kurs da organizuju na Rijeci od 25 do 31 januara ove godine, bez znanja Saveta za prosvetu, nauku i kulturu NR Hrvatske. Ovom kursu je prisustvovalo oko 40 slušaoca, od kojih je bilo svega 12 nastavnika i profesora engleskog jezika. Također su u saradnji sa Svetom za prosvetu, nauku i kulturu NR Slovenije organizovali od 18 do 24 januara ove go-

dine kurs u Ljubljani, kome je prisustvovalo 78 profesora i nastavnika engleskog jezika, među kojima je većina bila iz unutrašnjosti. Dalje, tražili su od Saveta za prosvetu, nauku i kulturu NR Hrvatske saglasnost da organizuju sličan kurs u Dubrovniku, a krajem aprila trebalo je da Alen održi jedan kurs u Sarajevu (uglavnom za studente).

Kursevi u Beogradu

Kursevi za profesore i nastavnike engleskog jezika

U Beogradu postoje tri grupe. Svaka grupa radi po dva časa nedeljno. Jednu grupu čine srednjoškolski profesori, a druge dve lektori i nastavnici koji predaju engleski jezik odraslima i studentima (na Novinarskoj i diplomatskoj visokoj školi, u Ministarstvu inostranih poslova, itd.).

Kursevi za studente

Kursevi za studente germanistike održavaju se u zgradi univerziteta. Tamo predaju po devet časova nedeljno. Na prvoj godini postoje dve grupe, na drugoj tri, na trećoj jedna i na četvrtoj jedna – ukupno 500 studenata.

Dva časa nedeljno ostavljena su za predavanja opšteg karaktera, obično ilustrovana filmom ili gramofonskim pločama o nekom predmetu iz oblasti jezika, književnosti ili o životu u Engleskoj.

Kursevi za ispit Cambridge Proficiency

Ove kurseve posećuje oko 80 osoba u prostorijama Britanskog saveta. Na kraju kursa polaže se gore pomenuti ispit.

Sastav slušaoca na ovim kursevima je sledeći: studenti germanske grupe 18, ostali studenti 55, nastavnici 2, ostale profesije 28 i državni službenici 13.

U razgovoru sa predstavnikom Britanskog saveta na dan 5 aprila 1952 godine iznet mu je stav Saveta za nauku i kulturu Vlade FNRJ prema ovim kursevima. Tom prilikom je rečeno da se Savet ne slaže s tim da se na tim kursevima okupljaju ljudi bez naročitih potreba i bez namere za najozbiljniji rad, kao i to da Savet smatra da je broj učenika velik, te da svi nisu ozbiljni kandidati za ispit. Zanimljivo je da predstavnik Britanskog saveta na traženje Saveta nije htio dati imena kursista.

Kursevi u Zagrebu

U Zagrebu je slična aktivnost kao i u Beogradu, samo što nema kurseva na univerzitetu. Stoga je odgovarajuća veća proporcija studenata na kursevima u Britanskom savetu.

U Zagrebu rade sledeći kursevi:

Kurs za profesore srednjih škola,

Kurs za ispite Cambridge Proficiency,

Kurs za šire građanstvo (oko 300 osoba),

Kurs za slušaoce Više pedagoške škole i

Kurs za studente germanske grupe.

Iz prednjih podataka se vidi koliko se širi aktivnost Britanskog saveta o održavanju kurseva.

U cilju da organizovanje tečajeva engleskog jezika od strane Britanskog saveta ograniči, a naročito da spreči organizovanje tih tečajeva za profesore iz unutrašnjosti, Savet za nauku i kulturu Vlade FNRJ pristupio je organizovanju letnjih seminara engleskog i francuskog jezika za profesore srednjih škola. Tako je u julu prošle godine organizovan seminar engleskog jezika na kome su predavači bili isključivo naši univerzitetski nastavnici. Ova ideja o organizovanju naših seminara naišla je na otpor predstavnika Britanskog saveta. Tako je prošle godine bilo s njima dogovoreno da će dati dva predavača za seminar. Međutim, tokom priprema za kurs Britanski savet je pokušao da u potpunosti uzme rukovodstvo kursa u svoje ruke, a da Savet bude samo pokrovitelj da finansira. Kako se Savet za nauku i kulturu tome energično usprotivio i potsetio Britanski savet na to da je s njim bilo dogovoreno da pruži samo stručnu pomoć, to je Britanski savet na svega dve nedelje pre početka seminara, otkazao učešće svojih predavača (kao izgovor su naveli da je profesor Petnički koga je Savet bio odredio za direktora kursa, premalo autoritativna ličnost i nedovoljan stručnjak, da bi njihovi stručnjaci radili pod njegovom upravom).

Ove godine opet, na traženje Saveta za nauku i kulturu Vlade FNRJ da upute na kurs poznatog stručnjaka profesora Gatenby-a, Britanski savet u Londonu je odgovorio da je zdravstveno stanje profesora Ca-

tenby-a loše i da će on teško moći da dođe. Međutim, mi smo se obratili direktno na ovog stručnjaka koji je vrlo rado pristao da dođe. Poznato nam je da ga Britanski savet nije ni konsultovao u vezi sa našim pozivom. S druge strane, Britanski savet nastoji da na seminar ubaci svoje službenike, koji rade u Jugoslaviji. Tako smo doznali da je ove godine Alenova žena, koja je s njim boravila u Novom Vinodolu, spremila da u potpunosti uzme u svoju ruku organizaciju društvenog života na kursu. Britanski savet nam za kurs posuđuje knjige, filmove i gramofonske ploče, te je to bila osnova za takav pokušaj. Tada smo od Britanskog saveta tražili neke stručnjake sa Univerziteta, umesto službenika Britanskog saveta, Britanski savet nam je opet predlagao svoje stručnjake kao kvalitetne.

Održani seminari pokazali su dobre rezultate i u stručnom i političkom pogledu i trebalo bi ih i dalje održavati da se profesori ne bi obraćali na Britanski savet.

Još jedan primer kako službenici Britanskog saveta koriste svaku mogućnost da razne naše akcije u toku izvođenja uzmu u svoje ruke: (Profesor Alen je prilikom održavanja kurseva na Univerzitetu za studente pokušavao da u svrhu boljeg učenja jezika organizuje među studentima horove, izlet itd.), dakle je opet nastojao da Britanski savet bude organizator društvenog života.

Savet za nauku i kulturu Vlade FNRJ na svojoj V sednici doneo je odluku o stavu prema kursevima Britanskog saveta. Predstavnik Britanskog saveta upoznat je prilikom njegove posete na dan 29 februara sa odlukom i tom prilikom mu je naglašeno da ćemo kurseve za profesore iz unutrašnjosti mi organizovati, a da Britanski savet mora prilikom organizovanja svojih kurseva da se sporazume sa Savetima za prosvetu, nauku i kulturu ostalih republika.

Međutim, i pored ovakvog stava, Britanski savet uspeva da organizuje kurseve zbog nedovoljne saradnje pri savetima za prosvetu i kulturu narodnih odbora sa republičkim savetima za prosvetu, nauku i kulturu, i ovih opet sa Savetom za nauku i kulturu Vlade FNRJ. Pojedini profesori, razni stručni aktivisti ili katedre stranih jezika na filozofskim fakultetima, rukovođene sopstvenim interesima, gledaju samo usko praktično na odnose sa Britanskim savetom, traže da se organizuju kursevi, upućuju studente na biblioteke Britanskog saveta i sl. Tako je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu organizovano predavanje prvog sekretara Engleske ambasade iz Beograda [Lawrence-a] Durrella,¹⁰⁵ mada je naš stav i stav Ministarstva inostranih poslova da diplomatski predstavnici ne mogu držati predavanja sem u izuzetnim slučajevima za koje je potrebno posebno odobrenje Saveta za nauku i kulturu Vlade FNRJ, odnosno Ministarstva inostranih poslova.

Pretstavnici Britanskog saveta i dr. stranih predstavništava često u razgovoru sa republičkim savetima ili savetima za prosvetu, i kulturu narodnih odbora istupaju s tim da je njihova aktivnost odobrena načelno od Saveta za nauku i kulturu Vlade FNRJ i ako takve saglasnosti nemaju. Britanski savet nema prava da održava na teritoriji FNRJ bilo kakve kurseve, ukoliko za svaki kurs odnosno za svaku pojedinu vrstu aktivnosti nema saglasnost saveta za prosvetu, nauku i kulturu narodnih republika, odnosno Saveta za nauku i kulturu Vlade FNRJ.

Radi suzbijanja ove aktivnosti Britanskog saveta, Savet za nauku i kulturu Vlade FNRJ je odlučio sledeće:

1) Britanski savet će moći održavati kurseve samo za studente na univerzitetima, ali se njihovim službenicima neće omogućavati da se zaposle kao lektori;

2) Kurseve za profesore srednjih škola moći će Britanski savet da organizuje samo u glavnom gradu a u unutrašnjosti im se to neće odobravati. Isto tako Britanski savet neće smeti da na kurseve koji se održavaju u glavnim gradovima pozove i profesore iz unutrašnjosti;

3) Na naše kurseve engleskog jezika pozivaćemo iznimno pojedine engleske stručnjake, ukoliko će to biti prijatelji naše zemlje. Kursevi će biti organizovani bez saradnje sa Britanskim savetom.

b) stipendije

Britanski savet stavlja na raspoloženje Savetu za nauku i kulturu svake godine po 100 meseci stipendija za Jugoslovenske državljane. Ove stipendije se koriste za specijalizaciju našeg mlađeg naučnog kadra u Engleskoj (uglavnom za asistente, docente, lektore itd.).

¹⁰⁵ Лоренс Дарел, писац прослављеног романа *Александријски квартет*.

Dosadašnja uobičajena procedura oko izbora kandidata nam potpuno odgovara i omogućuje da se stipendije dodeljuju onom kandidatima, koje mi predložimo.

Za sada je Britanski savet vršio kontrolu engleskog jezika za svakog kandidata. Ovo ispitivanje znanja koriste službenici Britanskog saveta da se detaljno upoznaju sa kandidatom, sa poslovima koje radi, gde radi, tako da im je to mogućnost za pribavljanje informacija. Zbog toga smo odlučili da će se ubuduće znanje engleskog jezika proveravati pred posebnom komisijom na univerzitetu, čiji član će moći biti i jedan predstavnik Britanskog saveta.

Britanski savet je do sada poštovao ovakvu praksu izbora. Za neke osjetljivije grane specijalizacije na koje ne žele da prime naše državljane, oni odbijaju kandidate pravdajući to nedovoljnim znanjem jezika ili nemogućnošću da obezbede mjesto u Engleskoj. Ukoliko im se neka lica obraćaju direktno za stipendije, oni nastoje da ih mi ubacimo u listu kandidata, ali ne insistiraju na tome.

Savet za nauku i kulturu Vlade FNRJ dao je i engleskim studentima tri stipendije od godinu dana, kao i tri stipendije za slavistički seminar u Zagrebu.

2. AMBASADA SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA

Ne postoje neke posebne, nominalno samostalne američke ustanove u FNRJ, već ambasada SAD organizuje aktivnost u oblasti prosvete, nauke i kulture preko svojih informativnih službi u Beogradu, Zagrebu i Novom Sadu.

Dosadašnji njen rad se satojao u sledećem:

a) u slanju knjiga univerzitetima i školama;

b) u posuđivanju filmova;

c) nedavno su se zainteresovale i za seminar engleskog jezika koji organizujemo u Novom Vinodolu, predlažući neke svoje profesore za predavače. Međutim, ove godine neće učestvovati ni jedan njihov predavač (u stvari je Američka ambasada, već kad je kurs bio započeo, želela da prihvatimo kao predavača profesora Edmana sa Columbija Univerziteta, ali smo mi bili odbili sa objašnjenjem da je program već definitivno završen i da je kurs otpočeo).

Najrazvijeniji oblik njihove aktivnosti bio je do sada slanje knjiga školama, bibliotekama i sličnim ustanovama. Tu spadaju i pokloni u knjigama univerzitetskim bibliotekama. Tako je na primer informativna služba SAD pozvala Savete za prosvetu, nauku i kulturu NR Srbije i Hrvatske da joj dostave spisak naših gimnazija, biblioteka i narodnih univerziteta, kojima bi želeli slati materijale-udžbenike, mape, brošure i sl. Dok s jedne strane Ambasada traži adrese škola i ustanova, u isto vreme ona šalje direktno knjige među kojima ima i dela sa neprijateljskom sadržinom. Tako informaciona služba iz Beograda poslala je gimnaziji u Novoj Gradiški besplatno časopis "Erziehung" i 34 knjige na engleskom, nemačkom i francuskom jeziku. Pored toga, ponudili su im da će im pozajmljivati razne knjige na tim jezicima. Među knjigama u kojima se neprijateljski govori o našoj zemlji a koje su bile razaslate ka našim gimnazijama nalazila se je "Sklavenarbeit in Russland". U toj knjizi se kaže među ostalim:

"...ali razmere prinudnog rada nisu ostale iste samo unutar Sovjetske unije, ruska vlada je uspešno primenila svoje metode i van svojih granica. Vesti iz Jugoslavije, Bugarske i Poljske pokazuju da su sateliti Sovjetske unije prihvatili ruski sistem koncentracionih logora i prinudnog rada..." ili

"...u Jugoslaviji su čak i nemački civili, koji nisu pobjegli sa nacistima, stavljeni u zatvor, ali pored zarobljenika iz II svetskog rata postoje milioni drugih prisilnih radnika. U raju Maršala Tita osnovali su logore za prisilan rad za sve one, koji se u bilo čemu ne slažu sa Partijom, koja ima vlast u rukama. U njima su neko vreme zadržani čak i 200 američkih građana kao robovi....".

Među poklonjenim knjigama u ovoj gimnaziji nalaze se i sledeće: "Ugovor o Zajmu", "Demokratska tradicija u Americi", "Američka vlada", "Amerika izazov Azije", Politika SAD u Koreji", "Uvod u filozofiju" i sl. Uglavnom radi se o propagandnim publikacijama.

Informativna služba Američke ambasade bila se na nas obratila sa ponudom da pomogne naše izdavače koji bi štampali prevode američkih dela iz društvenih nauka. Bili su spremni da dadu papir i raznu drugu pomoć. Izdavačkim preduzećima preko Agitpropa bila data direktiva da se ne koriste tom ponudom.

Kao drugi razvijeni oblik rada informativne službe SAD jesu filmovi. Ti filmovi do sada nisu podlegali zvaničnoj cenzuri. Ustvari amerikanci su isprva svoje filmove slali na cenzuru, ali su kasnije prestali. Oni imaju oko 400 filmova koje posuđuju, a na traženje daju i aparaturu i operatera.

Sada se radi na donošenju zakonskog propisa koji će Američku ambasadu obavezati na proceduru koja važi i za sve ostale filmove. Odmah je potrebno zabraniti srednjim školama prikazivanje ovih filmova (isto tako i filmove drugih država), bez obzira na karakter tj. da li su naučni, stručni i slično. Uбудućе će svi filmovi morati da budu redovno dostavljeni centralnoj cenzuri, dok će im distribucija filmova biti za sada ostavljena, pošto ne postoje propisi po kojima bi im to mogli zabraniti.

Predavanje knjiga našim univerzitetima od strane Američke ambasade bile su praćene raznim ceremonijama i korištene za propaganda. Na primer predaji poklona od 200 knjiga prisustvovali su rector Zagrebačkog Univerziteta, šef katedre za germanistiku, upravnik univerzitetske biblioteke, predstavnik Savetima za prosvetu, nauku i kulturu NR Hrvatske, a od strane Američke ambasade još 5 lica. Ovakve ceremonije svakako ne odgovaraju vrednošću poklona i služe čistoj propaganda.

Savet za nauku i kulturu Vlade FNRJ je odlučio da će strana predstavništva ubuduće moći predavati poklone u knjigama našim školama samo preko Saveta za prosvetu, nauku i kulturu narodne republike, a ne direktno. Ukoliko neka kulturna ustanova ili škola primi direktno knjige, dužna je da ih odmah vraća republičkom savetu.

3. FRANCUSKI KULTURNI CENTAR U BEOGRADU

Glavni oblici aktivnosti ovog centra jesu: Kursevi francuskog jezika, biblioteka, predavanja i prodaja francuskih knjiga po narudžbini naših građana.

U centru se održavaju dva kursa. Jedan je za profesore srednjih škola a drugi za studente romanistike. Potrebno je podvući da je rad kurseva prilično slab, naročito kursa za profesore. Jedan od predavača je bio kulturni ataše Francuske ambasade, koji drži i druga predavanja u čitaonici. Ministarstvo inostranih poslova je po dogovoru sa nama ukazalo na to da mi nismo saglasni s tim da kulturni ataše drži ta predavanja.

Jula 1951 godine Centar je tražio odobrenje da organizuje kurseve za decu. Savet za nauku i kulturu odbio je ovaj zahtev i o svom stavu izvestio republičke savete za prosvetu, nauku i kulturu, da bi imali zajednički stav po ovom pitanju.

4. FRANCUSKI INSTITUT U ZAGREBU

Dok je aktivnost Francuza u Beogradu bila prilično slaba, dotle je njihova aktivnost u Zagrebu bila znatno šira i intenzivnija.

Kursevi francuskog jezika

Oblici kurseva su ovi:

a) na univerzitetu u Zagrebu jedan profesor instituta je lektor (filozofski, medicinski i prirodno-matematički fakultet);

b) u samom institutu održavaju se kursevi za učenike različitog nivoa (početni, srednji i viši); jedan kurs je za profesore francuskog jezika gimnazija u Zagrebu;

c) van instituta održavaju se kursevi u gimnazijama u Zagrebu uz učešće profesora francuskog jezika gimnazija; dalje u reonima održavaju se kursevi sa odobrenjem Gradskog narodnog odbora, Zagreba, uz učešće slobodnih profesora francuskog jezika.

Prema podacima ovim kursovima je bilo obuhvaćeno više od 2000 učenika.

Biblioteka

Institut ima biblioteku od 20.000 primeraka i salu za rad u koju je pristup potpuno slobodan bez ikakvog upisa. Knjige iz biblioteke se mogu pozajmljivati i nositi kući.

Čitaonica

U njoj se publici stavljaju na raspoloženje dnevni listovi, i naučni književni i umetnički časopisi.

Publikacije instituta

Institut objavljuje časopis "Les annals de l, Institut Francais de Zagreb".

Izložbe

Pored izložbi organizovanih u samoj čitaonici Institut je organizovao u toku poslednjih godina izložbu reprodukcije francuskih slika "Od Maneta do naših dana" u Uluhovoju galeriji u Zagrebu, i u samim prostorijama instituta za izložbu knjiga, koja je upoznala publiku 1949 godine sa izdavačkom delatnošću Francuske posle rata.

Predavanja

U biblioteci Instituta održavaju se razna predavanja o književnosti, umetnosti i nauci. Ona se održavaju po pozivima a predaju ili francuski profesori na Institutu ili francuzi koji prolaze kroz Jugoslaviju.

SEKCIJA FRANCUSKOG INSTITUTA U SPLITU

Francuski institut ima jednu sekciju u Splitu sa čitaonicom i bibliotekom. Kursevi se održavaju po ugledu na Zagreb, početni, srednji i viši. Kurseve održavaju profesori francuskog jezika iz splitskih gimnazija i oni obuhvataju više od 900 učenika. Kao i u Zagrebu, mada u manjem obimu, održana je jedna izložba knjiga 1949 godine.

BIBLIOTEKE U LJUBLJANI

U Ljubljani biblioteka nekadašnjeg Instituta Francuske na osnovu sporazuma sa slovenačkim vlastima održana je aktivno u formi "Francuska sekcija" Narodne i univerzitetske biblioteke u Ljubljani. Na osnovu sporazuma snabdevena je novim delima od strane Direction Generale i Narodne biblioteke u Ljubljani, a osigurana je i brigom Francuskog instituta u Zagrebu uz odobrenje Saveta za prosvetu, nauku i kulturu NR Slovenije. "Francuska sekcija" ima sada oko 9.000 dela i prima dnevne listove i naučne časopise. Knjige pozajmljuje na osnovu pravila Narodne i univerzitetske biblioteke, od koje zavisi administrativno.

Savet za nauku i kulturu Vlade FNRJ uputio je Savetu za prosvetu, nauku i kulturu Vlade NR Hrvatske pismo u kome ga je upozorio na oblike delatnosti Francuskog instituta u Zagrebu, naročito što se tiče organizovanja kurseva van prostorija Instituta po gimnazijama, reonima, kao i kurseva za decu. Rukovodstvu instituta je sa strane Saveta za prosvetu, nauku i kulturu NR Hrvatske ukazano da ćemo ovakve kurseve mi sami preuzeti. Još se ne zna kakve rezultate pokazuje ova intervencija Saveta za prosvetu, nauku i kulturu NR Hrvatske. Trebalo bi da ove kurseve preuzme Društvo France-Yougoslavie u Zagrebu. Naime Savet za nauku i kulturu Vlade FNRJ je odlučio da Društvo za saradnju Francuska-Jugoslavija u Zagrebu preuzme sve kurseve započete od strane Francuskog instituta u Zagrebu, s tim da školska deca posećuju zasebne kurseve u školama. Isto kao kod kurseva engleskog jezika neće se dozvoljavati otvaranje kurseva u unutrašnjosti. Neće se dozvoliti ni u kom slučaju otvaranje kurseva za malu decu.

Stipendije

Francuska nam daje godišnje sledeće stipendije:

100 meseci u godišnjim stipendijama;

20 meseci u kratkoročnim stipendijama;

40 meseci u u ljetnim kursovima za profesore.

Izbor naših kandidata vrši naš Savet. Francuska ambasada je vrlo uporno nastojala da učestvuje u izboru stipendista sa 50:50, čak je i francuski ambassador intervenisao, no na koncu su ipak prihvatili naš stav i više i ne pokušavaju da utiču na naš izbor.

Na poslednjem zasjedanju Saveta za nauku i kulturu Vlade FNRJ 10 juna o.g. odlučeno je da će se regulisati odnosi sa stranim ustanovama i organima stranih diplomatskih predstavništava u oblasti prosvete, nauke i kulture na sledeći način:

1) Republički saveti za prosvetu, nauku i kulturu jesu jedini nadležni organi na teritoriji svoje narodne republike da izdaju odobrenje odnosno daju saglasnost za sve oblike aktivnosti inostranih ustanova na polju prosvete, nauke i kulture.

2) U republičkim savetima za prosvetu, nauku i kulturu kontakt sa inostranim ustanovama koncentrisati u ruke jednog lica (pomoćnika ministra ili savetnika za inostrana pitanja).

3) Republički savet za prosvetu, nauku i kulturu donosiće svoje odluke u skladu sa principijelnim stavom prema inostranim ustanovama, koji će donositi Savet za nauku i kulturu Vlade FNRJ u prethodnom sporazumu sa Ministarstvom inostranih poslova.

4) Ni jedan drugi prosvetni organ nema prava da daje ikakva odobrenja za bilo kakvu aktivnost inostranih ustanova, niti da stupaju u kontakt s njima bez prethodnog odobrenja saveta za prosvetu, nauku i kulturu svoje narodne republike.

5) Naučne kulturne i prosvetne ustanove mogu organizovati pojedine akcije u saradnji sa inostranim ustanovama ukoliko su za to dobili instrukcije republičkog saveta ili njegovu pismenu saglasnost. O svojim odnosima obavezno su izveštavali republičke savete za prosvetu, nauku i kulturu.

6) Treba doneti propise o privatnom – grupnom učenju stranih jezika, ko ima pravo da daje časove, gde se treba registrirati i drugo, kako bi se dobio pregled i kontrola nad osnivanjem i radom raznih kurseva stranih jezika.

AJ; 317-86-120

КУЛТУРА И УМЕТНОСТ У ФУНКЦИЈИ СПОЉНЕ ПОЛИТИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

512 РОДОЉУБ ЧОЛАКОВИЋ, МИНИСТАР ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ФНРЈ – МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ НР СРБИЈЕ, БЕОГРАД

МИНИСТАРСТВО ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ

ВЛАДЕ ФНРЈ

III Бр.2692

31-10-1949 год. БЕОГРАД

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ НР СРБИЈЕ

- Кабинет -

БЕОГРАД

У циљу да пред иностранством и у земљи прикаже велике културне тековине наших народа у прошлости и бригу наше народне власти да се ти споменици наше старе културе сачувају, Министарство за науку и културу одлучило је да организује Изложбу средњевековне културе наших народа. У ту сврху ово Министарство својом одлуком III бр. 1099 од 18 – I – 1949 формирало Одбор за организацију Изложбе средњевековног сликарства и вајарства народа Југославије.

Обзиром на значај ове Изложбе, као и на потребе да се копира извештај број фрески, од којих су неке и склоне пропадању, било би потребно да се извештај број стручњака за мулажу конзервацију фрески и копишта из ваше Републике, ослободе својих редовних дужности у времену од 1 маја до 1 августа о.г. и ставе на расположење овом Министарству, односно Одбору за организацију Изложбе средњевековног сликарства и вајарства народа Југославије. Стога молимо да нам ставите на расположење следеће другове:

1. Јарослава Кратину, проф. Академије ликовних уметности – Београд
2. Влад. Предајевић, проф. Академије примењених уметности – Београд
3. Вандровска Јелену, служб. Повереништва за просвету АП Војводина
4. Милана Духаћ, служб. Уметничког музеја – Београд
5. Страла Светислава, наст. Високе техничке школе - Београд
6. Секулић Здравка, препаратор Уметничког музеја - Београд
7. Фрању Хелман, наст. Средњетехничке школе - Београд
8. Крсту Авакумовић, препаратор Завода за заштиту - Београд
9. Винка Вуковић, наст. гимназије – Петроварадин
10. Душан Бубањ, стручни мајстор Академије лик. уметности – Београд

Исто тако било би потребно да се одбору ставе на расположење следећи студенти, односно ученици:

1. Небојшу Јелача, ст. Академије ликовних уметности – Београд
2. Милоша Јовановић -//-
3. Рајка Николић, уч. Школе за примењену уметност - Београд
4. Ивана Георгијев, ст. Академије ликовних уметности – Београд

Молимо да нас хитно известите о учињеном.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ !

513 МИНИСТАРСТВО ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ

(Београд, 19.2.1949.)

**ОРГАНИЗАЦИОНА ШЕМА ОДБОРА ЗА ОРГАНИЗОВАЊЕ ИЗЛОЖБЕ СРЕДЊЕВЕКОВНОГ
СЛИКАРСТВА И ВАЈАРСТВА НАРОДА ЈУГОСЛАВИЈЕ**

1. Одбор за организацију изложбе средњовековне културе у земљи и иностранству:

Претседник: Мирослав Крлежа
Заменик: Ерих Кош
Чланови: Ђурђе Бошковић
Цвито Фисковић
Јарослав Кратина

ЖИРИ:

Коцо А. Агустинчић
Бихаљи М. Милуновић
Дероко В. Петровић

Задаци Одбора: да се стара о стручној постави изложбе и даје директиве за обављање техничких задатака.

Ове задатке Одбор врши преко одговарајућих комисија и секретаријата.

2. Секретаријат добија директиве од Одбора и распоређује и контролише извршење задатака преко комисија.

Секретаријат функционише у саставу:

Први секретар (Д. Ристић) - у његову надлежност спада преношење одлука Одбора на комисије и повезивање комисија међу собом ради извршења постављених задатака, а конкретно: евиденција пословања у комисијама за пропаганду поставе изложбе, легендирање и персонална питања, а у заједници са другим секретаром сарађује на усклађивању пословања комисије за копирање фреска и орнаменталне пластике са осталим комисијама.

Други секретар (М. Почуча) - у његову надлежност спада руковођење пословањем економске комисије, комисије за извођење радова и сарадња са првим секретаром на усклађивању пословања Комисије за копирање фрески и орнаменталне пластике са осталима, а посебно са економском и Комисијама за извођење радова.

Раучиски чиновник: Бошко Ратковић

Административни чиновник: Бора Грујић

Персоналац:

Дактилограф:

3. Комисије

а) Економска комисија са економатом (стара се око набављања свег потребног материјала за извршење радова на терену, опрему завршених радова, њихов транспорт, паковање и осигурање, те њихов смештај).

Кратина Ј.

Почуча М.

Кавурић (Хајдин)

б) Комисија за копирање фрески и орнаменталне пластике са отсеком за извођење радова (врши одабирање материјала који долази у обзир за копирање и одливе, организује групе за рад на терену, врши њихов распоред и жирира на терену и стручно припрема исправно извођење копирања).

Ђ. Бошковић

Ц. Фисковић

Дероко

Б. Шотра

Р. Љубинковић

Коцо М. Љубинковић

Отсек за извођење радова (стара се око размештаја и расподеле материјала, поставе скела, организације смешатаја, исхране, транспорта људи и материјала).

Хајдин – руководилац

Крста Вакумовић – диспечер

в) Комисија за пропаганду (организује послове на раду каталога. Документарних филмова, брошура, плаката. Организује општу пропаганду преко штампе, одређује и одабира материјал за постављање једне редакције Зборника средњовековне уметности и стара се о припреми редакција на енглеском, француском и руском језику поменутих састава).

Бошковић Ђ. Митровић Д.

Даковић Кош Е.

Матић

г) Комисија легенди и коментара (обавља посао око редакције свих потребних наслова легенде коментара које ће пратити изложбени материјал).

Бошковић Ђ. Дероко

Хан В. Љубинковић Р.

Фисковић Ц. Љубинковић М.

Радојчић С.

д) Артистичка поставка изложбе (стара се о декоративној естетској постави изложбе).

Бабић Љ. Кавурић

(Вичић Е.)

КОПИСТИ:

ЛИВЦИ:

ФОТО СЛУЖБА:

Тошо Дабец Зеремски

Савић Бугарчић

СТРУЧЊАЦИ ЗА НАТПИСЕ:

Хекер Олга

Радаковић Светозар

СТРУЧЊАЦИ ЗА КАШИРАЊЕ:

Касун

Секулић

Страла

СТРУЧЊАЦИ ГАЛВАНОПЛАСТИКЕ:

Јован Хаџи Станковић

Топаловић Драган

Кленер Александар

Вајс Андрија

AJ; 317-88-125

514 САВЕТ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ

(Париз, 1950.)

ZAKLJUČNI REFERAT O IZLOŽBI SREDNJEVEKOVNE UMJETNOSTI NARODA JUGOSLAVIJE U PARIZU 1950.

Godine 1948. pala je zamisao da se organizira izložba kopija srednjovjekovnih srpskih i makedonskih fresaka. Kao mjesto održavanja te izložbe predviđen je Pariz. Iako se kod nas već od dvadesetih godina ovog stoljeća povremeno i kampanjski kopiralo freske u raznim tehnikama (te je još i danas velik dio tog materijala sačuvan), primljena je sugestija, koja je došla od strane našeg diplomatskog predstavništva u Parizu, da se kopiranje srednjovjekovnih fresaka povjeri kopistima, koji su u sastavu pariskog Musée des monuments français kopirali u raznim zemljama, a poglavito u Francuskoj, velik broj zidnih slika.[...]

Kopistima, koji su boravili u toku ljetnih mjeseci god. 1948. i 1949. u Srbiji i Makedoniji, pružene su mogućnosti nesmetanog rada. Ugovorena je s njima sa strane Ministarstva za nauku i kulturu FNRJ kvadratura, koju imaju izvršiti u toku rada na kopiranju. U dva navrata tokom ljetnih mjeseci sudjelovali su na kopiranju francuski kopisti Bouleau, Raffin, Vincent, Regnault, Mesdrikova, Faure, Flandrin i kopisti iz naših krajeva, među kojima prof. Jaroslav Kratina, koji se već nekoliko decenija ističe kao jedan od naših najznačajnijih kopista.

Rezultat rada francuskih kopista, imao je biti predstavljen pariškoj publici u njihovoj matičnoj ustanovi Musée des monuments français, i to u ograničenom prostornom okviru. Međutim, već početkom 1949. pala je zamisao, da se materijal izložbe proširi i na druga područja Jugoslavije, te da se kopiraju freske iz Slovenije i Hrvatske, a da se osim fresaka uključe iu izložbu i plastički radovi našeg srednjeg vijeka i arhitektonski fragmenti. U tu svrhu sazvana je 26. do 28.II. 1949. konferencija, na kojoj su raspravljeni nacrti o postavu izložbe u novom proširenom okviru. Tom prilikom izrađen je detaljan nacrt, na koji način i koja djela bi trebalo još kopirati u Hrvatskoj i Sloveniji, kao što je i etabliran plan detalja arhitekture i plastike, koji bi trebali biti odliveni u mlažama. Na taj bi način izložba, koja je bila predviđena samo kao izložba slikarstva obuhvatila presjek kroz cijelu srednjeevropsku likovnu umjetnost naroda Jugoslavije. Angažiran je niz slikara, koji bi trebali kopirati zidne slikarije, lijevanje mlaža povjereno je našim stručnjacima, pod vodstvom Gipsoteke u Zagrebu. Materijal, koji je bio već ranije izveden, trebalo je ponovo odliti, a dobar dio mlaža trebalo je po prvi put lijevati. Među tima veći broj bogumilskih spomenika, koji su dobrim dijelom na terenu, vrlo udaljenom od prometnih veza, pa je taj kompleks bio tehnički od najteže dohvatljivih.

ODLJEVI [...]

KOPIJE FRESAKA

Uz rad na kopiranju fresaka u Srbiji i Makedoniji, koji su proveli francuski kopisti, radio je niz naših domaćih umjetnika i kopista na raznim objektima diljem cijele F.N.R.J.

Francuski kopisti izveli su kopije u Sopoćanima, Nerezima, Peći. Njima kao i kasnijim ekipama naših kopista, stajala su na raspolaganju tehnička sredstva, koja su im omogućila relativno lagano odvijanje rada. Naši domaći kopisti izveli su kopije u cijelom nizu značajnih srednjeevropskih spomenika, tako u Ohridu, Žiči, Studenici, Mileševu, Arilju, Lesnovu, Dečanima, Markovu manastiru, Kaleniću od srpskog i makedonskog kompleksa. Početkom godine 1949. odlučeno je, da se prikazima iz slovenskog zidnog slikarstva predstavi umjetnost naše quattrocentističke gotike u Sloveniji. U tu svrhu odaslan je veći broj slikara u razne predjele Slovenije, da bi izveo kopije fresaka. U uži izbor ušli su eksponati iz Turnišća, Martjanaca, Crngroba, Muljave, Visokog, Vrzdence i Mača. Slovenski kopisti radili su i na kopiranju dviju kompozicija Vinčence iz Kastva u Bermu. – Da bi se upotrijebio slikarskim djelima odio Hrvatske umjetnosti, određeno je, da se kopiraju srednjovjekovne zidne slike u Stonu, Zadru i Zagrebu. Do kraja mjeseca septembra 1949. sve su kopije dovršene, pregledane od strane jury-a dijelom u Beogradu, a dijelom u Zagrebu, te je od ukupne kvadrature od preko 800m² kao materijal, koji se može izlagati pred vanjskim forumima izabrano cca 600m², Gotovo cijeli taj uži izbor prezentiran je na izložbi u Parizu.

Većina je materijala kopirana u tehnici podloge stic-B kao što je napred istaknuto, koja dopušta mazanje tom podlogom prevučениh površina platna na bubnjeve. Tokom transporta opazilo se, da su ove prednosti stic-B-a došle u potpunosti do izražaja, tek se može primijetiti, da su neke boje na kopijama tokom vremena izmijenile svoju tonsku vrijednost, odnosno potamnjele. Ne može se ustanoviti da li se te promjene imaju pripisati masi stic-B ili možda nepostojanosti boja, kojima su kopije izvedene. Osim toga se ustanovilo, da su neki kopisti, ne pridržavajući se točno uputa, prema kojima su postupali francuski kopisti kod pripremanja podloge, u mješavini stic-B-a i kazeina, izazvali djelomično ljuštenje podloge od platna (Kavalkada trojice mudraca iz Mača).

Sve su kopije izvedene u originalnoj veličini, ali je prilikom kopiranja bio u većini slučajeva upotrijebljen način kopiranja pausiranjem, što je u svakom slučaju nepravilno i nedopustivo. Tako je u Bermu ekipa kopista na samim zidnim slikama olovkom ucrtavala znakove, do koje je granice izvršen rad pausiranjem. Jednako su postojale mogućnosti oštećenja, kad su kopisti vodom i drugim tekućinama vlažili zidne slike, da bi na taj način postigli što izrazitije boje.

Među kopistima istakli su se: Jaroslav Kratina, Bruno Bulić, Duško Ristić, Nikola Jelača, Ivo Auer, Maksim Sedej, Leo Koporo uz niz ostalih, koji su rješavali komplikovane i odgovorne zadatke kopirajući naše zidne slike, kopije, koje su trebale prikazati i afirmirati u jednom od najjačih umjetničkih centara našu umjetničku tradiciju.

OSTALI IZLOŽBENI MATERIJAL [...]

Kao što je navedeno, predviđeno je, da se eksplikativnim materijalom objašnjuje političko, kulturno, socijalno i ekonomsko zbivanje kod Južnih Slavena od IX. do kraja XV. stoljeća. Taj je materijal imao služiti i za detaljnije informiranje posjetilaca o samoj izloženoj materiji. – Predviđena su četiri panneau-a geografske karte s lokalizacijom glavnih umjetničkih spomenika i centara istočnog, zapadnog, bogumilskog i islamskog sklopa. Te su nacrti u kartonima izradili E. Tomašević, E. Kovačević i K. Tompa. Međutim do izvedbe tih panneau-a nakon izmjene projekta postava 26.IX.1949. nije došlo.

Za generalnu orijentaciju izvedena je karta Jugoslavije sa naznakom eksponata u tehnici intarzije drvom. Na toj su karti označeni važniji spomenici, a naročito istaknuti eksponati. Izradio ju je Arh. A. Župan.

Da bi se objasnilo uklapanje pojedinih ikonografskih cjelima u arhitektonskim spomenicima, izrađeni su nacrti, presjeci, i tlocrti glavnih arhitektonskih objekata Srbije i Makedonije u formi dija pozitivna na staklu (stražnja strana stakla pocrnjena čađenjem, a u toj naslazi čađe izvučene su konture, tako da se postiže dojam transparenta), a izrađena su i dva modela od gipsa: presjeci crkve u Sopoćanima i Mileševu, na kojima su označeni glavni ikonografski sklopovi i posebno istaknute slike, koje su eksponirane. Transparente je izveo arh. A. Župan, modele od gipsa R. Jean–Ivanović, a raspored eksponata unio Jaroslav Kratina.

Objašnjenja o prošlosti i o važnijim događajima iz razdoblja koje obasije ova izložba trebala su dati inskripcije, koje naročito podvlače odnos papinske kurije prema „Metodijanskom krivovjerju“, upotreba narodnog jezika u crkvi, o odnosu papinstva i inkvizicije prema bogumilima, kao i odnos Venecije prema Hrvatima na Jadranu.[...]

Kao dekorativni materijal, a sa dokumentarnom svrhom, izvedena su četiri ćilima sa stiliziranim nacrtima zadužbina srpskih: Dečana, Studenice, Mileševe i Sopoćana. Izrađena su prema idejnim skicama slikara Ljube Babića pod nadzorom Mire Kovačević u Zadruzi „Ćilim“ u Zagrebu. Za te ćilime trebalo je provesti specijalno bojadisanje vune.

Da bi se prikazani materijal mogao što bolje eksplicirati na samoj izložbi, izvedene su fotografije u propagandne svrhe. [...]

Za razne publikacije, koje su bile predviđene kao ilustrativni i propagandni, ali ipak dokumentarni materijal, kao i za katalog, nekolicina je crtača radila grafičke detalje sa glavnih eksponata plastike, kao i detalje iluminacije naših srednjovekovnih rukopisa. – Kako se međutim odustalo od propagandnih publikacija, a oprema kataloga bila je postavljena na drugu bazu, ovi su crteži upotrijebljeni za opremu članaka o izložbi, koji su publicirani u pariškim „Les nouvelles yougoslaves“. – U istu svrhu upotrijebljeni su i klišeji, izrađeni u Jugoslaviji, a predviđeni za navedene publikacije.

Tekst kataloga priređen je tokom ljeta 1949. u domovini i diplomatskom poštom odasan u Paris. Tekst srpskog i makedonskog dijela obradili su Đurađ Bošković i Radivoje Ljubinković, hrvatski dio prema materijalu Ljube Karamana, slovenski kompleks napisao je Ciril Velebič, a materijal stećaka obradio je prof. Ivan Rengjeo. – U toku mjeseca septembra taj je materijal poslan u Paris. Otkriven je, pošto su nove verzije teksta, djelom kopije odaslanog teksta, a djelom improvizacije učinjene na licu mjesta u Parizu, bile već u štampi.

Postojala je namjera, da se na razne načine popularizira naše umjetničko stvaranje posjetiocima izložbe u Parizu. U tu je svrhu pao prijedlog, da se za izložbu spremi nekoliko dokumentarnih filmova, koji bi objasnili najznačajnije komplekse naše srednjovekovne umjetnosti. – Jedna je ekipa upućena u Bosnu i Hercegovinu, da na terenu snimi bogumilske spomenike, taj najmanje poznati kompleks. U organizaciji „Nastavnog filma“ iz Zagreba, režiju ovog filma vodio je, a u skladu s tri postojeća manuskripta, Branko Ranitović, snimao je Božidar Mohač, a od strane Odbora za organizaciju izložbe prisustvovao je Branimir Horvat. Polovinom mjeseca septembra rad na snimanju je dovršen, a 13.XII. provela se definitivna dekupaža iz cijelog snimljenog materijala. U drugoj verziji (tonskoj) prikazivao se film u zemlji. Film je snimljen na traku od 16mm,

na neupaljivom celofanu. Drugi je film trebao obazirati kompleks jadranske umjetnosti. Ovaj je film također snimljen na usku traku, navodno otposlao iz Beograda, međutim nikad nije stigao u Paris. – Treći film, srpske i makedonske zadužbine poslan je u formi radne kopije snimljenog materijala, iz kojega bi trebalo provesti dekupažu. Taj je film bio neupotrebljiv, pošto nije kopiran na usku traku, kao što je bilo dogovoreno, već na standard traku /35mm/ na celuloidnoj vrpici, koja iz vatrosigurnih razloga nije smjela biti prikazivana u muzeju, gdje se održavala izložba.

ARRAGEMENT

Kad je već dobar dio materijala bio prikupljen (kopije fresaka) i kad je zaključeno i odobreno od najviših foruma, da su u izložbu uključiti i prikaz plastike i arhitekture, povjerena je istovremeno novom Odboru za organizaciju izložbe briga oko tehničkih i stručnih radova na postavljanju izložbe. Odbor je bio u slijedećem sastavu: predsjednik književnik Miroslav Krleža, tajnik načelnik Ministarstva France Drenovac, članovi Odbora, Đurađ Bošković, Dinče Koco, Cvito Fisković, Jaroslav Kratina i Ljubo Babić. Artistička oprema povjerena je slikaru Ljubi Babiću, a arhitektonski poslovi arh. Đuki Kavuriću.

Nakon dovršenih preliminarnih radova, uputili su se Lj. Babić i Đ. Kavurić dne 6.IV.1949. u Paris radi rješavanja pitanja aranžmana i pregleda izložbenih prostorija. [...]

Uvidom na licu mjesta došlo se do zaključka, da kao jedino mjesto, gdje bi se izložba u svom zamišljenom okviru mogla održati, dolazi u obzir drugi kat Palais de Chaillot, konkretno Musée des monuments français, u kome je upravo za vrijeme boravka prof. Babića i Kavurića bilo provođeno demonstriranje pregradnih zidova, koji su služili za omeđivanje prostorija pojedinih predstavništava Generalne skupštine UNO. Prostorije II. kata tog muzeja stajale su besplatno na raspolaganje naše izložbe, tek bi se izvjesnim dijelom ulaznine pokrili troškovi rasvjete i održavanja. [...]

AMBALAŽA [...]

PRIPREME OKO POSTAVA U PARIZU

Bilo je predviđeno, da se otvaranje sanduka, nakon što su dopremljeni u podzemne prostorije Palais de Chaillot, provede u posljednjoj sedmici mjeseca decembra. Pošto su međutim nastupili dani božićnih praznika, nije se moglo raspolagati radnom snagom. Ta ista situacija bila je pred Novu Godinu, te se sa otvaranjem sanduka, već dopremljenim u II. Kat započelo tek 3. januara 1950. Škrinje s manjim komadima odljeva, kao i bubnjevi s namotanim kopijama i sagovi smješteni su u Galeriji iznad II.kata. Vrijedniji komadi postavljeni su u posebnu prostoriju i držani pod ključem. Sva ambalaža (škrinje i drvena vuna), kako je postepeno vršeno pakiranje, prebacivana je također u posebnu prostoriju Galerije nad II. katom. Pošto je sva ambalaža bila slobodna, maganizirana u toj prostoriji, zazidan je ulaz u tu prostoriju iz vatrosigurnih razloga. Odljevi smješteni su odmah na mjestu, gdje su trebali biti izloženi. U isto vrijeme počeli su tesari radove na smještaju drvenih konstruktivnih dijelova i paravana. Pošto je kod nekih primjeraka morao biti sinhroniziran rad postavljanja paravana i smještaja odljeva, tekli su ti radovi istovremeno, iako se mora priznati, i u jednom, i u drugom radu nije se rad odvijao željenim tempom. S toga se morao datum otvaranja izložbe držati u rezervi.

Tokom mjeseca januara stigli su u Paris predsjednik Odbora Krleža, Radivoje Ljubinković, Jaroslav Kratina i Đurađ Bošković.

Đ. Bošković pratio je iz Beograda originalne ikone, koje su diplomatskom poštom odaslane. Tom je prilikom radna jedinica u Zagrebu unaprijed telegrafski obaviještena, da tom transportu priključi i inaraziju (geografsku kartu), kao i gipsane modele Sopoćana i Mileševa. Međutim, kad su ti predmeti uneseni u vagon u Zagrebu, izjavljeno je sa strane kurira, da te predmete, 3 komada, ne mogu preuzeti, pošto nisu uvedeni u popis diplomatskog prtljaga. Ta tri komada ostala su do slijedeće prilike u Zagrebu. Poslana je međutim kolekcija klišēja izrađenih u Zagrebu.

Do kraja mjeseca januara izvađene su iz sanduka svi odljevi, montirana sva drvena građa i početi su radovi na instalaciji elektrike.

Radi što normalnijeg odvijanja administrativnih poslova, angažiran je za sekretara slovenski slikar, koji već duže vremena živi u Parizu Veno Pilon. On je od prvih dana februara pa do transporta izložbe u domovini vršio dobar dio administrativnog rada same izložbe. 6.februara održana je sjednica radnog odbora u Parizu, na kojoj su pretreseni neki problemi. Tako: pitanje opreme izložbe, smještaj zavjesa u prizemlju i za-

vjese na stubištu. Stavljeno je do znanja, da će nacrti za natpis na ulazu u Palais de Chaillot i na stubištu učiniti arh. Carlu. Govoreno je i o izboru freske, koja će biti reproducirana na plakatu. Ulaz u izložbu bit će velikim eskalierom, kao i sa dva lifta, koji ulaze direktno u jadransku dvoranu. Razglabano je pitanje ulaznine, te je savjetnik Ambasade Sreten Marić donio upute, koje je dobio od Association française d' action artistique, jednog od Odjela Min. Vanjskih poslova Francuske. Ulaznica bi iznosila 80 franaka, od čega bi 50% nakon izvršenja svih finansijskih obaveza prema Musée des Monuments Français pripalo organizaciji za izložbu na našoj strani. – Zaključeno je ujedno, da se u dvorani I, koja je imala služiti i kao Salle de reception, smjesti stilsko pokućstvo i to nekoliko naslonjača, veliki stol i stol na kome će biti postavljena intarzija. Namještaj je već izabran, uzvršeni su popravci na njemu. U toj dvorani smjestilo se, prema zaključku, i dvije kamene žare iz Splita, u kojima se držalo cvijeće. – Zaključeno je da se izložba snimi filmski, da se fotografiraju svi eksponati u cjelosti i u detalju, kao i izvjesni eksponati, koji ne bi bili izloženi, a dopremljeni su u Paris. Među tim kopijama nalazili su se i primjerci, koji su od jury-a u Beogradu a limine odbijeni. Nije ustanovljeno, po čijoj su odredbi ipak poslani u Paris. – Zaključeno je, da se razglednice ne štampaju, pošto ponuda nije nipošto odgovarala finansijskom efektu, koji se od tog posla mogao očekivati. – Prema informacijama savjetnika Marića čuvarsku dužnost imali bi vršiti čuvari državnih muzeja (ekipa, koja se povremeno ubacuje u pojedine Muzeje, koji imaju jaču frekvenciju, odnosno u izložbe). – Konstatovano je da osiguranje izložbenog materijala nije bilo izvršeno. – Kao vodiči po izložbi predviđeni su jugoslovenski studenti – francuski stipendisti, koji bi na taj način mogli efikasno poslužiti. – Kod propagande za izložbu predviđeno je, da se koriste sva raspoloživa propagandna sredstva (plakati, štampa osim imformbirovske, radio, predobjave). – Konferencija za štampu zakazana je principijelno za dan - dva prije otvaranja izložbe.

Radno vrijeme u Palais de Chaillot bilo je od 9-13 i od 15-17 sati. Prvih dana mjeseca februara stigli su Eli Finci, Ciril Velepč i Zdenko Šenoa, koji je sa sobom dopremio dva sadrena modela i intarziju. Odmah se pristupilo prepisivanju tekstova za natpise, koji su se imali iscrtati. – 7.II. montirana je zadnja veća mulaža (arhivolta s Radovanova portala), a 10.II započelo je montiranje kopija, i to nabijanjem na stijene čavlicima i marufliranjem (lijepljenjem na stijene).

Veći broj prijatelja naše zemlje pratio je tok postavljanja izložbe, svojom prisutnošću i svojim ugledom u pariškom društvu znatno je doprineo, tako da je izložba već unaprijed bila dobro primljena i stvorena je povoljna atmosfera za nju. – Povremeni štrajkovi radnog osoblja raznih struka nisu jače ometali radove na postavljanju. Informbirovska propaganda javila se dva puta, ali se pokazala neefikasna i mlaka, te nije mogla utjecati na odvijanje radova. [...]

Radovi na postavljanju izložbe primicali su se svom završetku, te je 1.III. izložba defektno bila završena. Montirane su sve kopije fresaka i originali, smješteni, retuširani svi odljevi, postavljeni sagovi, pokućstvo u dvorani I. Jedino još su vršeni radovi na usavršavanju električne rasvjete (sofite i reflektori). Uglavnom se je postava malo udaljavala od predviđene postave, izvedene na maketi. Male promjene, koje su nastupile, nisu narušavale cjelovitosti i linije postava izložbe. 3.III izvršio je J. Kratina retuše na oštećenim dijelovima fresaka. Dokumentarni materijal - inskripcije koje su naprijed navedene, nisu mogle biti plasirane u izložbene prostore, pošto su to zabranili predstavnici francuskog Ministarstva vanjskih poslova; prema tome je izostala toliko potrebna dokumentacija koja je bila i naučno fundirana. – J. Kratina ucrtao je i poentirao na modelima Sopoćama i Mileševa raspored materijala ikonografskog.

IZLOŽBA

7.III 1950. održana je konferencija za štampu u Izložbi, te se tom prilikom odazvao veliki broj kritičara, stručnjaka iz historije umjetnosti, arheologa. Njima su pruženi potrebni podaci i informativni materijal. Istog dana poslije podne priredio je ambasador FNRJ cocktail za uzvanike u proslavu otvaranja izložbe. I ovom prilikom kao i na konferenciji štampe, sakupila su se značajna imena iz francuskog kulturnog života. – Tog dana stigla je i asistentica iz Zavoda za čuvanje spomenika NRS Zagorka Arsenijević.

Osmog marta u 21 sat otvorena je izložba za uzvanike. Oko 1500 posjetnika prisustvovalo je otvorenju. Oficijelni dio otvorenja označili su govori ambasadora FNRJ Marka Ristića i m. Louis Joxe-a, generalnog direktora za kulturne veze s inostranstvom Ministarstva vanjskih poslova. Prisutni su bili i drugi predstavnici francuskog ministarstva, stručnjaci i kulturni radnici, među njima veliki broj simpatizera Jugoslavije.

Prilikom otvorenja izdan je katalog izložbe, posebni broj revije *Art et Style*, otštampan je prikaz Louis Reaua u reviji „*Age nouveau*“, posebni članci sa prikazima pojedinih kompleksa srednjovekovne umjetnosti u listu „*Nouvelles yougoslaves*“, izdane su dvije reprodukcije srpskih fresaka (detalj Rođenja iz Sopoćana i detalj Raspeća iz Mileševa) u tehnici pochoir. Kao jedna od značajnih karakteristika kataloga je ta, što je svako ime, bilo ime autora, suradnika ili vlastito ime jugoslovensko, a i imena lokaliteta –štampano etimološki, tako da je svaki Francuz izgovarao naša slovenska imena s bar donekle našim izgovorom. Stojeći s katalogom u ruci pred ostvaranjima naše srednjovekovne umjetnosti, Francuzi su naučili imena Zadar, Skoplje, Split u Dubrovnik a da mnogima uopće nije ni palo na pamet da identificiraju te za njih nove lokalitete s lokalitetima koji su im bili poznati pod starim imenima. Ova je okolnost svakako dobitak za orijentaciju stranaca o slovenstvu naših krajeva.

Izložba u Parizu brojila je u svemu 205 ekspanata raspoređenih u 13 izložbenih dvorana.

Odjek koji je imala ova izložba može se dokumentirati time, da je jedna značajna Lyonska tvornica svile zatražila dozvolu, da njen crtač s radova naše srednjovekovne plastike crta dessene za tu tvornicu, nadalje da je modni žurnal „*Silhouethe*“ zamolio isto tako dozvolu da smije fotografirati svoje modele u interieurima izložbe. 20.III. na poziv Radio – Pariz dane su emisije o izložbi za USA i Kanadu. 24.III. filmsko poduzeće „*Gaumont*“ snimalo je izložbu. Ovaj film međutim nije projiciran u Francuskoj, već je uz naplatu odstupljen našoj ambasadi i poslan u domovinu. Fotografski su interieuri snimani 16.III.

U okviru propagandnih priredaba predviđen je niz predavanja, koja su održavana u prostorijama izložbe [...]

Provedena je dosta intenzivna propaganda putem štampe, radija i afiširanjem plakata. Prvi plakat, pred objave izložbe, bio je tipografski složen tekst, drugi plakat: na modroj pozadini s natpisom u izrezu glava sv. Jovana Preteče iz Gračanice. U isto vreme publiciran je u četvorbojnom tisku plakat s likom sv. Pantelejmona iz Nereza. Četvrti plakat bio je reprodukcija pastela Lj. Babića s prikazom centralnog prostora izložbe. Peti plakat: Na modroj pozadini montirana fotografija bogumilskog spomenika iz Radimlje. Radi intenziviranja propagande aranžirali su izlozi s manjim odljevima i reprodukcijama kopija, kao i fotografijama, edicijama o izložbi u Informacionoj agenciji FNRJ, 15. Rue Louis le Grande, kao i u Knjižari „*La Hune*“, Boulevard Saint Germain. Nažalost se nije u izložbi moglo koristiti broj časopisa „*Jugoslavija*“, koji je bio uglavnom posvećen toj našoj kulturnoj manifestaciji, pošto su francuske vlasti zabranile rasparčavanje nefrancuskih edicija u izložbi. Pravo kolportaže tog časopisa u Parizu realizirano je tek potkraj Izložbe. 11. IV. Telegrafski je zatražen povratak prof. Babića u Beograd, pošto je primljen poziv od National Gallery iz Vašingtona, da se Izložba prenese u Ameriku i organizira u tom muzeju. 26.IV., nakon što su date detaljne upute u pogledu ambalažiranja materijala nakon zatvaranja izložbe, on je krenuo u domovinu. – Bogumilski film, čija je projekcija počela 13.IV. proiciranje je svakog dana u 15,30 sati u sopočanskoj dvorani izložbe, praćen kratkim eksplikativnim tekstom. Taj je film stalno privlačio velik broj posjetnika i bio vrlo dobro primljen unatoč svog amaterskog karaktera.

Poduzeće „*Pathe*“ snimalo je 17. i 19.IV. film za filmske novosti u dužini od 400 metara. Jedan dio tog materijala prikazivan je u okviru Patheovog filmskog žurnala. U toku mjeseca aprila stigli su predavači d. Koco i C. Fisković, a kasnije direktor Zavoda za zaštitu spomenika NRS Milorad Panić – Surep. I tokom mjeseca maja posjet izložbe zadovoljavao je, te je izložba, umjesto da bude zatvorena 24. maja, kao što je bilo predviđeno, - produžena na mjesec dana. U drugoj polovini mj. maja i početkom juna vođeni su pregovori za snimanje izložbe u tehnicoloru. Ovo je snimanje predložilo filmsko poduzeće „*Compagnie des Quatre Vents*“ sa svojim reprezentantima MM. Nowik i Aurel. U tu svrhu dobavljen je dio raspoloživog materijala o eksterijeru naših značajnih arhitektonskih spomenika iz domovine, koji je trebao poslužiti za pravljenje maketa. Pregovore je vodio savjetnik Ambassade M. Čelebonović, a kod priprema sudjelovali su V. Pilon, Z. Šenoa i Z. Arsenijević. Do realizacije nije došlo radi neslaganja pregovarača o finansijskoj i tehničkoj strani izvedbe. [...]

O interesu, koji je vladao za izložbu srednjovekovne umjetnosti svjedoči i okolnost, da je Musée des Monuments de Français dao kopirati neke umjetnine (Oplakivanje iz Nereza, sv. Trifun iz Nereza, Crkveni oci iz Sopoćana, Dio friza anđela iz Ohrida, Rođenje iz Vrzdenca), zatim da je učinjen za vrijeme izložbe velik broj kopija u manjem formatu, crteža, skica po ekspanatima. Jedna klasa Academie Beaux Arts dobila je zada-

tak da kopira u malom formatu Apostola Pavla iz Sopoćana. Jedna je srednja škola (učenici nižih razreda) zatražila plakate izložbe i izvjerala ih u svojim predavaonicama.

POSJET IZLOŽBE

Posjeta:	plaćenih	30.850	
	besplatnih	7.000	
	Ukupno	37.850	
Najslabiji dnevni posjet:	9.III	92	
Najjači dnevni posjet:	21.V.	1021	

FINANCIJSKO POSLOVANJE KOD RADOVA OKO PRIPREMANJA IZLOŽBE U DOMOVINI

[...]

ZAPISNIK O IZVRŠENOM PREGLEDU IKONA IZLOŽENIH U IZLOŽBI SREDNJOVJEKOVNE UMJETNOSTI NARODA JUGOSLAVIJE U PARIZU [...]

IZVJEŠTAJ O PRIKAZIVANJU FILMA O BOGUMILSKIM SPOMENICIMA [...]

LJUBO BABIĆ, IZLOŽBA SREDNJOVJEKOVNE UMJETNOSTI NARODA JUGOSLAVIJE (SKICA ZA POSTAV), PARIS, 1949.

I DVORANA

Dvorana za primanje (Salle de reception)

Širina 7,0 m., dužina 6,0m., visina 5,60m.

Otvor od 3 m.

Oprema:

Dvorana je presvučena svijetlo sivim baršunom u naborima.

4 ugaona reflektora. Bijeli strop. Pod je pokriven kroz čitavu prostoriju crvenim sagom.

Stol sa pločom, na kojoj je intarzijom izrađena geografska karta Jugoslavije.

2 mala okrugla niska stola, 12 stolica i 6 naslonjača.

2 kamene uljarice sa cvijećem.

Eksponati:

Augustinčić: stojeća figura Maršala Tita (bronca, na niskom bijelom kamenom postolju)

Augustinčić: državni grb (u srebru)

4 originalna komada fresaka, od toga 2 iz Đurđevih stupova.

Originali fresaka:

2 iz Đurđevih stupova (Zavod za čuvanje starina, Beograd) i

2 po izboru iz Skoplja, Državni muzej (Arhandeli kod Prizrena, XIV veka).

B. BARRAGE

Oprema: Baršunasta zavjesa (6.0 m. široka, a 5,0 visoka) u naborima. Na njoj visi jedna od kopija freska – minimum širine 2,0m x3,0 m. Ispod freske napis:

ART MEDIEVAL YUGOSLAVE

Izrađen u metalu – veličina pismena 50cm (prema nacrtu).

Pokaznice: 10 ploča kao stalak za unutarnji raspored plakata zajedno s pokaznom strelicom. Ovi stalci postavljeni su na ulazu u samom festibulu i pred ulazom na stubište. 10 stalaka sa strelicom bez ploče plakatskih - isti nacrt.

P. PROLAZ (PASSAGE)

Širina = 5,20m u kojoj je apsidalni dio kapele sv. Križa u Ninu sa točnim originalnim dubinama. Dubina cijelog prostora je 6,0 m.

Lijeva i desna stranica od glavnog stubišta široka je 2 m., visina prolaza (pasaža) 5,60 m.

Oprema:

Stijene u svetlo žutom tonu, tamnije nego li glavna dvorana. Glavni apsidalni dio je pozlaćen.

Prozor za žutim staklom. Četiri ugaona reflektora za večernje posete.

Eksponati:

- 1) Oltarska pregrada iz kapele sv Martina u Splitu,
- 2) Ploča sa staro hrvatskim ornamentom,
- 3) Lik hrvatskog vladara (Split, Krstionica),
- 4) ploča sa pentagramom (Split, Krstionica),
- 5) Napis kneza Mutimira iz sv. Luke na Uzdlju,
- 6) Napis kneza Branimira (Zagreb, Arheol.muz.),
- 7) Napis Svetoslava i Držislava na dve ploče,
- 8) Napis na dovratniku sv. Križa u Ninu,
- 9) Dva glagoljska napisa iz Istre.

I a DVORANA

Katakombe u Jajcu

Dužina 3,5m., širina 7,0., visina 4,0 m. U svodovlju je visina 3,0 m.

Oprema: Imitiran kamen izdub. U pećini.

2 vitrine duge 2,0m., široke 0,50m.

4 vitrine duge 1,20 m., široke 0,50 m., sasvim plitke po mogućnosti da obuhvate rasvetu i deluju kao rampe.

Kroz čitav prostor isti sag kao u dvorani I.

Eksponati:

1) Reljefni panneau (3,5x3,0m.) izrađen od tamnog drva, na kome su po mogućnosti metalim označeni u raznim bojama: željeznički putevi, ceste, industrijska postrojenja, električne centrale, rudnici, željezare.

2) Ploče sa pojedinim napisima: ustanci, pojedine svijetle pojave iz prošlosti i pojedine značajne istorijske godine.

2a) Tabla ustanka 1463 – 1918 za staru Pravdu, Th. Mumer Jovanovi

Za tablu ustanka: makedonske bune, informacije d –r Voi.S. Radovanović, prof. Univerziteta, Beograd, da li ubeležili i pobunu Pavla Smederevca?

3) Ploča s mozaikom, na kome je u metalu dan i godina II zasjedanja AVNOJ-a.

4) po izboru fotografije u vitrinama

s jedne strane iz NOB-e

s druge strane iz obnove

II DVORANA (JADRANSKA DVORANA)

Dužina: 18,0m., širina 8,0 m., visina: 6,5 m.

Oprema: stijene u svetlo žutom tonu. Strop potpuno bijel.

6 ugaonih reflektora.

Sivi sag (povlaka), širok barem 1,20 m. teče kroz sve dvorane osim dvorane br. I: za čitavu priredbu potrebno je minimalno 350-400 m.

Ostavlja se otvoreno pitanje, da li pred elevatorima, koji dolaze u tu dvoranu, treba staviti zavjese, ili ne. Rasvjeta dnevna ulazi kroz heksafore iz samostana Male Braće u Dubrovniku. Mliječna stakla u veličini otvora u heksaforama.

V i t r i n e:

2 vitrine duge 4,0 m. ugrađene po dužini odljeva splitskog kora: čirina vitrina je 0,75 m., visina 0,85 m. dubina same vitrine minimalno = 0,15m.

Vitrine su određene za ekspoziciju listina, uveza knjiga, inkunabula, te se prema tom izloženom materijalu ima ravnati dubina samih vitrina.

Materijal: staklo i drvo.

2 vitrine, duge 2m. i 1,0 m široke, visina običnog stola. Vitrine stoje na kamenim postoljima, karakterističnim za dalmatinske kamene stolove.

Materijal: staklo i metal.

1 vitrina, duga 1,80m., široka 1,20m. staklena kazeta barem 0,60m duboka.

Materijal: staklo i metal. Stoji na 4 kolone trogirske menze. Te kolone počivaju na niskoj drvenoj ploči.

Ekspoziti:

- 1) Radovanov portal (Trogir)
- 2) Vrata Buvine (Split, Stalna crkva)
- 3) Jedna puna heksafora Male Braće u Dubrovniku, a sa svake strane polovica jedne heksafore.
- 4) Kor iz stolne crkve u Splitu za dvije strane
- 5) Dva kapitela iz sv. Donata u Zadru:

a) iz Raba

b) s napisom: „Gabrihil, Mihail“ (romanički iz XII stolj. Iz crkve sv. Franje na antiknom stupu).

6) Romaničko oko sa ždralom (Trogir)

7) 4 glave sa apsida šibenske katedrale

8) 4 ploče sa gornjeg vijenca Radovanova portala, koji ne može cijeli ući u visinu dvorane.

9) Vitrina na stupićima menze obuhvaća: dragocjene predmete iz pojedinih riznica (moćnici, zlatne kupe, plitice, kazete, pojas)

Dvije vitrine obuhvaćaju predmete starog crkvenog ruha inkunabule, uveze pojedinih psaltira i fragmente starih dalmatika.

10) Na zidovima između heksafora nalaze se dvije ploče ili sa napisima ili grobne ploče.

III DVORANA

Starohrvatska dvorana

Dužina: 6,0 m., širina 6,0m., visina 5,60m.

Oprema: Sive stijene.

4 ugaozna reflektora široki plitki postament za ciborij (prema nacrtu),

Stijena iza ciborija izrađena u pozlatu.

Ekspoziti:

- 1) Ciborij (sv. Marta u Bijaćima, - Split)
- 2) Bašćanska ploča (Jugosl. Akademija, Zagreb)
- 3) 2 reljefa iz Zadra (pohod Marije i Pomor djece)
- 4) Trokutni zabat s Koločepa.
- 5) Trokutni zabat s Gospinim likom iz Biskuplja.
- 6) Sedehov stup
- 7) Mali lik starohrvatskog ratnika.
- 8) Fragmenti arkade ciborija (sv. Donat, Zadar).
- 9) 2 ploče iz sv. Mihajla u Stonu.
- 10) Višeslovna krstionica (jugosl. Akademija, Zagreb)
- 11) Glagoljski napisi iz Primorja i Istre.
- 12) Kralj (freska iz Stona)

IV DVORANA

Starosrpska umjetnost

Dužina 10,5m-, širina 6,5m., visina 5,60m.

Oprema: U svjetlom sivilu žbuke, u koju su uključene pojedine kopije zidnog slikarstva

Vitrina (1,50 x 1,79 m.) ili

Škrinja za postavu rastvorenog modela pojedine zadužbine.

Dvorana omogućuje postavu od 140m² fresaka.

Stijene u vidu paravana prema pojedinim zidnim slikarijama mijenjaju se (suzuju ili proširuju)

Dnevna rasvjeta. Prozori. Za noćni posjet 6 reflektora

Eksponati:

1) Portal iz Studenice: reljef sa likom Krista između dva anđela,

2) Dvije konzolice sa glavama (Studenica)

3) Tri ikone veličine 40 x 30 cm.

4) Mesto svećnjaka dve kamene krstionice (Prozor, Pčinjski i Markov manastir) (obe sada u Skoplju).

5) Osam fresaka u raznim veličinama

Za vitrinu 1,50 x 1,75 m.

Staro srebrno posuđe i nakit, najstariji bronzani krstovi, kadionica, mali reljef Bogorodice iz Bogorodične crkve kod Kuršumlije; kandilo, molivdovuli, kopije zlatnih pečata, primerci najstarijeg srpskog novca –

Umetnički muzej; Beograd

Krst Kralja Uroša

Manastir dominikanaca, Dubrovnik

Mesto tri ikone:

Tri medaljona (kopije fresaka) iz oltarskog dela u Studenici.

V DVORANA

Dvorana ikona.

Dužina 6,0m., širina 5,0 m., visina 4,85m.

Oprema: Čitavi prostor diže se za 0,75m. ugrađuje se po 5 stepenica s jedne i s druge strane.

Prostor je drapiran sivim baršunom osim stijene, gde je trifora iz Studenice.

Na podu izvodi se čilim sa tačnim tlocrtom Studenice.

Sučelice trifori nalazi se 5 stepenica ulaza u slijedeću dvoranu br. VI.

Dnevna rasvjeta kroz triforu i 2 reflektora.

Polijelet iz Dečana (galvanoplastički prenesen, i to fragmentarno, ne u cjelini).

Eksponati:

1) Trifora iz Studenice

2) 14 najstarijih ikona (po dve iz Ohrida)

Ikone:

1) Arhanđel (Blagovesti)

2) Bogorodica (Blagovesti)

3) Hristos Prihosoter

4) Bogorodica Prihosterija

5) Bogorodica Periolerka

6) Bogorodica Ogidritija

7) Bogorodica sa tetramorфом u nimbu

8) Bogorodica od malog triptihona

9) Hristos od malog triptihona

10) Sveti Kliment

11) Bareljef sv. Klimenta (drvo)

12) Raspeće na okovu Jevangelja Sve sv. Kliment, Ohrid

13) Uspenje Bogorodice – sv. Nikola, Ohrid

14) LesnovskaOdistrja – Državni muzej, Skoplje

VI: DVORANA

Dužina 7,0m., širina 5,0 m., visina 9,0 m.

Dvije varijante:

A) KomPLICIRANJA sastavom fresaka na točnom prenosu lukova pandantiva i kubeta.

B) Jednostavnija na svjetlo sivom zidu.

Oprema:

Po dvije crkvene svjetiljke, 4 razna kandila i svijetlo iz tamboura kubeta. Svijetlo u dvije vitrine i svijetlo kroz tipični prozor.

Vitrine (2 komada) 2,5m x 1,0 m.

Površina fresaka: cca 200 m².

Eksponati:

1) Plaštance u vitrinama

2) Ripide (3 od srebra i 3 sa slikama)

3) 4 ikone (u drugoj varijanti)

Kandila: kopirati galvanoplastikom iz Trojice Pljevaljske.

U vitrinama kopije minijatura.

Ako bi se rekonstruisala arhitektura u nju bi se mogao uneti i stari drveni nameštaj: stolovi i obe vrste nalovja.

VII DVORANA

Dužina 10,0m., širina 6,50 m., visina 5,60 m.

Oprema: Svjetložučaste stijene uz bijeli strop.

Rasvjeta: 2 velika prozora za danje svjetlo za noćno 6 reflektora.

Površina fresaka: 140m².

Eksponati:

1) drugi portal iz Studenice

2) Postava dvaju rastvorenih modela pojedinih odabranih zadužbina.

3) Freske

Dva rastvorena modela

1) Sopoćani

2) Nagoričano

Izrada Petar Bibić, radi kod Augustinčića

Unutrašnjost sa tačno nacrtanim rasporedom živopisa, po gotovim crtežima N.L.O Kuneva: Za Sopoćane – Byzantino Slavica, F.1929, exema I,II za St. Nagoričano –

Glasnik narodnog naučnog društva, V,87.

VIII DVORANA

Dužina 7,0m., širina 6,0 m., visina 5,60 m.

Oprema:

Svijetli zidovi, u koje se uključuju freske.

Površina fresaka: cca 120m².

Rasvjeta: 4 ugaona reflektora.

Eksponati:

1) Bogomater, visoki reljef iz Sokolnice, na sivom postamentu

2) Glavna stijena rezervirana za postojeću kopiju Uspenja Bogorodice (Sopoćni) 6,15 m. x 5,30 m.

IX DVORANA

Sopoćani i Mileševa

Dužina 17,0m., širina 4,5 m., Tri razne visine: srednji prostor 5,60 m., desni prostor 6,0 m., a lijevi 4,0 m.

Oprema: Svjetlo žućkasta stijena.

8 ugaonih reflektora.

Vitrina: 1 kom. Duž. 1,5m., šir. 1,0m., visina 1,20m.

Materijal: staklo i metal. Za karakteristične predmete bogoslužja.

2 kom 2,50 x 0,60 m. Prikazi na staklu najznačajnijih zadužbina.

Ugrađene kopije.

Ekspoziti: Nad ulazom i izlazom tog prostora reljefi timpanona iz Visokih Dečana.

Na dnu drvena vrata iz Ohrida.

Površina fresaka: cca 200m².

2 ćilima: tlocrt Mileševa i Sopoćana.

Lijeve prostor uglavnom za Mileševu, desni za Sopoćane.

U vitrinama crkveni vez iz Ohrida.

Na dnu drvena vrata (dvokrilna) - iz Manastira Slepče.

Dečani

Dužina 15,0m., širina 7,5 m., visina 6,5 m.

Oprema:

Zidovi svijetlo žućkasti.

Rasvjeta: 4 reflektora.

Dan je svijetlo ulazi kroz bife i trifore.

Mliječno staklo prema veličini bife i trifora.

Vitrine: 4 komada 2,0 x 1,0 m. visina 1,20m., dubina minimum 0,30 m. Materijal: staklo i metal na plitkom postolju od drvo.

Ekspoziti:

1) portal Visokih Dečana

2) Trifora sa Dečana

3) 2 bife sa Dečana

4) Kamene ikonostas (Dečani)

5) Drveni kovčeg (Dečani)

6) 2 vitrine crkvenog ruha i liturgijskih predmeta

7) 2 vitrine starih knjiga, listina itd.

8) 4 ikone za ikonostas

9) 2 ikone kao carske dveri

10) 2 kapitela iz Dečana, i to:

a) životinjski prikazi

b) svetački lik

11) 6 malih konzolica (Dečani)

Površina fresaka: cca 120m²

Pod 6 mesto dve vitrine : 1)kopija velikog drvenog krsta – Državni muzej, Skoplje.

2) gotika u pravoslavnom metalnom ukrasu u XIV i XV veku, bakar i srebro, u galvanoplastičnim kopijama originala iz Skoplja, Trojice Plevalske i Sarajeva – 1 vitrina.

Uz kopije plastičnog kamenog ukrasa u Dečanima izložiti i fragmente plastike iz Arhanela kod Pri-zrena. Eventualno dati rekonstrukciju celog patosa u Arhanelima (p. B. Bibić).

XI DVORANA

Dužina 6,0m., širina 7,0 m., visina 5,0 m.

Oprema: Stijene tamno sive, strop bijeli.

Rasvjeta: 4 ugaona reflektora.

Vitrina: 2 komada 1,80 m. x 0,75 m., visina 1,20m. dubina minimalna 0,60m.

Materijal: staklo i metal, donja podloga: drvo.

Površina fresaka: cca 100m².

Eksponati:

1) Reljef sa prozora nartexa u Kaleniću

2) 2 vitrine s liturgijskim predmetima i crkvenim ruhom (pokrovi)

Umesto 2 vitrine: veliki slikani krst iz Markovog manastira, Skoplje, (Državni muzej)

Jedan sličan slikani krst iz Dalmacije (najbolji korčulanski).

Kasnije ikone:

Ikona Sabora (iz Peći) - Beogradski umet. muzej,

Ikona Uspenja, - Beogradski umet. muzej,

Ikona 148 psalma (iz Kućevišta), Skoplje – Drž. Muz.

Slikane dveri iz Kamenice,

Ikona Preobraženja, Muz. Za umjet.obrt., Zagreb.

Opaska:

U slučaju potrebe stvaraju se prozori u dvorani IV i VII i isključuju se dve bifore u dvorani X, time se za 100 m² može povisiti izbor u kvardaturi fresaka, ma da je broj od cca 1.100 m²ne samo maksimalan, već znači preopterećenje. Idealan bi bio izbor sa 800 m². Pogotovo bi 900 m² značio prenatrpanost, ako se ne bi išlo u sastavljanje pojedinih cjelina.

XII DVORANA

Centralna dvorana.

Dužina 24,0m., širina 16,0 m., visina u središtu prostora 13,40 m. pod gotovom kupolom, koja ima u promjeru 12,50 m., dok su ostali prostori visoki 4,0 m.

Oprema:

Svjetao zid, kupola sasvim bijela. Stupovi formirani ispod kupole (8 komada) široki su u bazi 2,0 m. imaju odlijeve stupove sv. Donata u Zadru sa skršenim antiknim kapitelima.

Rasvjeta: prostori naokolo središta rasvjetljeni su sa 6 reflektora.

Pojedini odljevi na postamentima smješteni su tako da glavni stećak iz Zgošća stoji na stepenastom postolju, dok je sudački stolac na jednostavnom plitkom postolju.

Vitrina: 8 komada malih vitrina 1,20 x 0,75 m.

4 vitrine (ploče s konzolama kao vitrine)

2,0m. x 0,75 m.

Eksponati:

1) U čitavom prostoru je punih 19 stećaka, dok je drugih 12 komada samo u reljefnim pločninama.

2) 10 raznih ploča s napisima.

3) 4 panneaua (3 x 2,75 m.), i to:

a) lokalizacija najznačajnijih spomenika zapadnjačkog-mediteranskog utjecanja (rana romanika-XIV stolj.) u svim krajevima Jugoslavije,

b) Lokalizacija najznačajnijih spomenika utjecaja (bizant-XIV stoljeća) u svim krajevima Jugoslavije,

c) Lokalizacija svih značajnih bogumilskih nekropola i nalazišta stećaka.

d) Poplava turska sa stoljetnom granicom.

4) Napisi, citati iz pojedinih bula, popis krstaških ratova protivu Bogumila, ploče pojedinih protubogumilskih edikata sa strane Zapada i Istoka.

5) Zapisi o stoljetnim borbama za Zadar.

6) Vitrine: u 12 vitrina dokumenti, numizmatika, listine itd.

7) 12 izrazito lovačkih scena (u raznim veličinama u reljefu sa Stećaka).

XIII DVORANA

Salle des conferences.

Dužina 17,0 m., širina 10,0 m., visina 7,0 m.

Oprema:

Umjetna rasvjeta sa 8 ugaonih reflektora.

Veliko bijelo platno za projekcije (5x5m.)

Uže stijene oko aparata i oko projekcionog platna zavještene smeđim baršunom. Uzdužne stijene žute – sivi ton.

Strop bijel.

6 redova niskih klupa od hrastovine.

Podij (4 x 1,50 m.): na desnoj strani podija predavače pupitre sa svjetlom i signalnom napravom.

Vitrine: 2 komada (1,75 x 0,70 m. min. Dubina 0,30 met., visina 1,20 m.).

Postolje za Kneževski Stolac s Gospodetskog Polja i postolje za veliki stećak iz Žitomislića.

Projekcioni aparat za dija pozitive i film - (posude).

Ekspoziti:

1) Kneževski Stolac s Gospodetskog Polja.

2) Veliki stećak iz Žitomislića,

3) 4 stećka s karakterističnim ornamentima, kraj kojih su postavljeni u vitrinama i na zidu ruha i tkani-
ne, koja pokazuju iste motive,

4) Freska „Kavalkada“ (dužina 10 m.) iz Berama u Istri,

5) Freska „Mrtvački ples“ (duž. 5 m.) iz Berama u Istri,

6) Freska iz sakristije katedrale u Zagrebu.

Nacrt za plakat izrađen je kao naslov

Mape skica. Motiv je uzet iz „Velikoga

Vhoda“ Markove zadužbine.

PREDAVANJA ODRŽANA U IZLOŽBI

Đurađ BOŠKOVIĆ: Art medieval yougoslave, ses origines, son developpement 15.III.1950.

Radivoje LJUBINKOVIĆ, Peinture murale, son developpement, ses problemes 18.III.1950.

Đurađ BOŠKOVIĆ: Art medieval yougoslave. Architecture religieuse 30.III.1950.

Dimče KOCO: Art medieval de la Macedoine 22.IV.1950.

Cvito FISKOVIĆ: Les artistes dalmates du IX au XVIII siecle 13. V. 1950.

France STELE: Art medieval slovens. Sa position géographique 3.VI. 1950.

ZNAČAJNIJI POSJETI

Gabriel MILLET (2 puta)

Georg SCHMIDT, direktor Kunstmuseum, Basel

Elie LAMBERT, profesor arheologije na Sorbonni

Louis REAU, profesor hist. Umj. Na Sorbonni

Helen KELLER

Gaston DIEHL, predsjednik „Les amis de l, art“, Paris

Tristan Tzara, književnik, Paris

Sergio BETTINI, profesor univerziteta u Padovi
Bernard DORIVAL, kustos Muzeja savremene umjetnosti, Paris
Jean CASSOU, direktor Muzeja savrem. umj., Paris,
Germanin BAZIN, kustos odjela slikarstva u Louvre-u.
Georges SALLES, direktor Musees de France
Richard DUPIERREUX, književnik, Bruxelles
Sten KARLING, prof. Univerziteta, Stockholm
Claude ROGER –MARX, kritičar „Figaro litteraire“
Linus BIRCHLER, predsjednik Komisije za zaštitu spomenika, Zurich
Julien CAIN, direktor Bibliotheque Nationale, Paris
Otto DEMUS, univ. Prof., direktor Bundesdenkmalamt, Wien
Coney ZILLIACUS, član parlamenta, London
Andre GRABAR, prof. Na Sorbonni
Jaime TORRES-BODET, gen. Direktor UNESCO
Dr. E.GRONDIJS, prof. Univerziteta, Utrecht
Moša PIJADE, potpredsjednik Prezidija FNRJ
Nadalje su Izložbu posjetili:

Institut d' art et d' archeologie (Paris) pod vodstvom E. Lamberta

Studenti slavistike (Ecole des langues orientales vivantes, Paris)

pod vodstvom prof. Andre Vaillanta

Članovi kongresa arheologa pod vodstvom Paul Deschamps

Austrijski historičari umjetnosti pod vodstvom E. Buschbecka.

IZLOŽBA SREDNJOVJEKOVNE UMJETNOSTI NARODA JUGOSLAVIJE U PARIZU – SPECIFIKACIJA TROŠKOVA [...]

AJ;317-88-125

**515 ИВО САРАЈЧИЋ, ПОМОЋНИК МИНИСТРА ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ФНРЈ –
МИНИСТАРСТВУ ТРГОВИНЕ И СНАБДЕВАЊА ФНРЈ**

III/1

24 фебруара 50

ПМ/ОГ ПРЕДМЕТ: Изложба Француских

сликара ДЕЛАКРОА И КУРБЕ-а

МИНИСТАРСТВУ ТРГОВИНА И СНАБДЕВАЊА ФНРЈ

Помоћнику Министра

БЕОГРАД

Министарство за науку и културу Владе ФНРЈ приређује у Београду почетком априла ове године изложбу великих француских сликара XIX века Делакроа и Курбе-а са сликама из Лувра и других Француских музеја.

Да би Уметнички павиљон на Малом Калемегдану могао да прими ремек дела ове двојице мајстора на начин који одговара високом рангу изложбе, а да би просторије и убудуће биле оспособљене за сличне репрезентативне сврхе, потребно је извршити извесне унутрашње декоратерске радове.

Потреба за овим радовима утолико је већа и хитнија што је Уметнички павиљон једина изложбена дворана у Београду у којој се приређују не само уметничке изложбе, него и све друге изложбе, политичке, привредне и сл.

С обзиром да изложба ове двојице великих сликара није могла бити планирана и да Министарство за науку и културу нема друге могућности да набави неопходно потребни материјал за ове сврхе на редован начин, принуђено је да се обрати томе Министарству с молбом да одобри издавање следећег материјала из својих резерви:

1) 800 метара вунског плиша, кратко дираног, сребрно сиве боје, ширина 140 цм, који се израђује у Зрењанину.

2) 360 метара квадратних танког батиста,

3) 24 калема конца

4) 220 метара квадратних велвет тепиха, ширине 200 цм.

СМРТ ФАШИЗМУ – СЛОБОДА НАРОДУ!

ПОМОЋНИК МИНИСТРА,

Иво Сарајчић

ПРИЛОГ

NARODNA REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO PROSVJETE

Odjel za kulturu i umjetnost

Broj: 8368 – VI-4-1950.g.

Predmet: Izložba Delacroix – Courbert

moгућност prenosa u Zagreb

Ministarstvo za nauku i kulturu

Vlade FNRJ

Beograd

Doznali smo da će uskoro biti u Beogradu od strane francuskih vlasti priređena izložba radova Delacroix – a i Courbert-a. Moli se naslov da kod nadležnih francuskih vlasti poradi na tome da se ova izložba prenese u Zagreb.

Priređivanje ove izložbe u Zagrebu bilo bi od velike koristi za našu javnost uopće, a naročito za likovne umjetnike, čaке umjetničkih škola i historičare umjetnosti.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

U Zagrebu, 7.III. 1950.g.

Pomoćnik ministra

Mladen Koritnik

AJ; 316 – 81

**516 ДР. ЗЛАТКО МАТЕТИЋ, ПОМОЋНИК МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ ХРВАТСКЕ
– МИНИСТАРСТВУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ**

NARODNA REPUBLIKA HRVATSKA

MINISTARSTVO PROSVJETE

Odjel za kulturu i umjetnost

Broj: 6967 – VI-8-1950.g.

Predmet: Dostava zbornih kompozicija

Ministarstvo za nauku i kulturu

Vlade FNRJ

Beograd

U prilogu Vam dostavljamo zborne kompozicije koje ste tražili za međunarodni festival zbornog pjevanja koga organizira francuski radio i grad Lille.

Ove su kompozicije predložene nakon pretresanja uprave udruženja kompozitora Hrvatske pa smatramo da su savjesno i prema zastupljenosti broja kompozitora – odabrane.

Molimo Vas da nam potvrdite primitak ovih djela te da nam dadete daljnja uputstva, jer se naši kompozitori i reproduktivni ansamblji interesiraju da li dolazi u obzir i izvođenje u kome bi sudjelovali naši umjetnici.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

U Zagrebu, 7.III. 1950.g.

Pomoćnik ministra
Dr. Matetić Zlatko

ПРИЛОГ: 16

[Silvio] Bombardelli :	Majka pravoslavna
[Ivan] Brkanović:	Krijes planine
Burić:	Crnogorska ustanička
Danev:	Aoj goro
[Antun] Dobronić	Pjesme neostvarene ljubavi
[Jakov] Gotovac:	Dvije pjesme čuda i smijeha
Lučić:	Kosci kosaju
	Evo se klanja
Dragan ml:	Ta se livada
Matetić-Ronjgov:	Ćaće moj
Matz:	Pjesme iz Turopolja
[Krstó] Odak:	I. Rapsodija (Mahed)
[Boris] Papandopulo:	Kolo
Špoljar:	Podravska rapsodija
[Ivo] Tijardović:	Sinjsko otkanje
[Vinko] Žganec:	Zagorska rapsodija
Zlatić:	Varijacije na narodnu temu

AJ; 316 - 81

**517 ВАНДА НОВОСЕЛ, НАЧЕЛНИК ОДЕЉЕЊА ЗА НАУЧНЕ И КУЛТУРНЕ ВЕЗЕ СА
ИНОСТРАНСТВОМ – ПОСЛАНСТВУ ФНРЈ У РИМУ**

V. Br.
26.VI.1951.
DŠ/SV

ПОСЛАНСТВУ ФНРЈ
РИМ

Poslanstvu je sigurno poznato da je naša zemlja organizovala u Švajcarskoj, Velikoj Britaniji i skandinavskim zemljama izložbu naše narodne umetnosti.

Ta je izložba sastavljena od originalnih radova naše narodne umetnosti XIX i XX veka. Ima 1.400 eksponata pozajmljenih većinom iz naših etnografskih muzeja ili nabavljenih direktno na terenu.

U svim zemljama, u kojima je izložba bila održana, naišla je na najbolje kritike stručnjaka i na oduševljen prijem kod publike.

Izložba naše narodne umetnosti nalazi se sada u Štokholmu i kroz mesec dana se vraća u zemlju i biće slobodna za dalji raspored.

Kako je ta izložba doprinela mnogo kulturnoj propagandi naše zemlje u inostranstvu, smatramo da bi bilo od interesa da se priredi i u nekim ostalim evropskim zemljama. Svakako mnogo bi potstaklo i unapredilo našu kulturnu saradnju sa Italijom da se ta izložba održi i u toj zemlji. Dosad na tom polju nije bilo mnogo urađeno i ta izložba bi stoga bila od znatne važnosti.

Radi Vašeg znanja obaveštavamo vas da se za tu izložbu, prema saznanju Direkcije za informacije, interesovalo društvo „Famiglia artistica“ u Milanu. Da bi saznali nešto detaljnije o mogućnostima za priređivanje izložbe u Milanu, zamolili smo Generalni konzulat u Milanu da nas izvesti o ponudi tog društva i o razgovorima koje je vodio s njime. Istovremeno smo ga uputili da stupi u vezu i sa „Ufficio turistico“, koji – prema obaveštenju ovdašnjeg Italijanskog poslanstva - obično vrši organizovanje takvih izložbi kao i da ispita njihove uslove. No, dosad još nismo primili odgovor.

S obzirom da bi želeli što pre znati kakve mogućnosti postoje u Italiji za priređivanje izložbe naše narodne umetnosti molimo vas da kod italijanskih nadležnih faktora pokrenete razgovore po tom pitanju, da ispitajte njihovo raspoloženje, da vidite koje nam uslove pružaju i koliko bi približno stajala ta izložba.

Napominjemo da je ta izložba jedna od naših najreprezentativnijih izložbi i da bi ona trebalo da bude kao takva i tretirana kako u pogledu organizacije preko koje bi se priređivala tako i u pogledu smeštaja. Po svem obimu, ta izložba traži veće prostorije (od 1.000m² do 1.500m²) a s obzirom na muzejsku vrednost eksponata i njenog reprezentativnog karaktera najbolje bi odgovarale prostorije muzeja ili većih galerija.

Prema našem mišljenju, izložba naše narodne umetnosti mogla bi da se održi na proleće (april, maj) 1952 godine i to u Rimu i Milanu.

Molimo vas da nas izvestite što je moguće pre o rezultatima vaših pregovora, kako bi mogli doneti konačnu odluku.

U prilogu vam šaljemo 5 prospekata na engleskom jeziku o toj izložbi i 5 kataloga sa izložbe u Londonu, koje možete koristiti kao informativni propagandni materijal prilikom razgovora koje ćete voditi.

S. F. – S. N.

Načelnik Odeljenja
za naučne i kulturne veze
sa inostranstvom,
Vanda Novosel

AJ;317-88-126

**518 ОТПРАВНИК ПОСЛОВА ПОСЛАНСТВАФНРЈ У СТОКХОЛМУ
– САВЕТУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ**

Legation De La Republique Federative Populaire De Yougoslavie
Stockholm
STOCKHOLM, LE .30 jula.1951 g.
Pov.br: 153

SAVETU ZA NAUKU I KULTURU VLADE FNRJ

Beograd

Na temelju Vašeg telegrama izložba narodne umetnosti se pakuje i uskoro će materijal krenuti za Jugoslaviju. Drug VIČIĆ je već odptovao, a ostali drugovi kreću početkom avgusta. Pre polaska mi smo sa drugom VIČIĆEM prodiskutovali o uspehu i iskustvima izložbe. Tako će on o tome podneti detaljan izveštaj. Iznosimo u kratko zaključke ove diskusije;

1.- Izložba je bolje posećena u Norveškoj i Danskoj nego u Švedskoj, iako se u Švedskoj najviše učinilo u pogledu propagande. To proizlazi otuda što je izložba u Švedskoj pala u nepovoljno vreme (juli). Karakteristično je da je posjet uopste bio dosta malobrojan, ali da je publika bila kvalitativna: ljudi vezani za muzej, folklor, studenti slikarskih akademija koji su crtali i preslikavali pojedine delove itd. Nordijski muzej u Stokholmu detaljno je snimio čitavu izložbu za svoju arhivu.

2.- Posetioци su bili posebno zainteresovani za vez i ornamentalne kompozicije i rado tražili komparacije i sličnosti sa njihovom narodnom umetnošću. Mnogi posetioци su stvarali predožbe o lepoti zemlje i zaključivali putovati u Jugoslaviju. Obzirom na iznenađenje koje je izložba pobudila, može se reći da se o ovoj grani malo znalo o nama u Skandinaviji.

3.- Trebalo bi prodiskutovati pitanje da li je u inostranstvu bolje srediti ovakovu ili slične izložbe po Narodnim republikama ili po "tematici. I jedno i drugo rešenje ima svojih prednosti, no nama se čini da bi u inostranstvu bilo uglavnom sretnije organizovati izložbu po sadržaju izloženih predmeta tim više što se s tim još uvek može putem natpisa i pojedinih delova kombinovati izvesna podela po republikama.

4.- Izložba je pokazala uglavnom naša bogatstva u tekstu, ali drvo i radovi u metalu nisu došli do izražaja na izložbi.

5.- Izložba je bila dobro pripremljena: pakovanje, tehnička sredstva za postavku izložbe, vitrine, konstrukcije bile su dobre, ukusne i svrsishodne one će se i dalje moći dobro iskoristiti. U tom pogledu izložba je dobila veliko priznanje.

6.- I ako je izložba dobila u ozbiljnim osvrtima, dnevnoj štampi, u razgovorima sa stručnjacima najviša priznanja i vrlo visoke ocene, naše je mišljenje da je ona suviše muzejska i malo zamarajuća.

Mi mislimo da bi se ova izložba trebala oživiti na pr. življom propagandom za turizam (a da se ne izgubi umetnički karakter), rešavanjem pojedinih delova putem scena, narodnom muzikom, i da bi naročito trebalo posvetiti pažnju da se više vidi današnja primena te bogate baštine koju posjedujemo u zemlji itd.

U prilogu saljemo neke prevode iz knjige utisaka. Prevode o pisanju štampe nismo uspjeli završiti, pa ćemo Vam ih poslati naknadno.

Uz drugarski pozdrav,

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

Otpравник послова
[потпис нечитак]

ПРИЛОГ

PREVOD IZ KNJIGE UTISAKA SA IZLOŽBE NARODNE UMETNOSTI JUGOSLAVIJE ODRŽANE U
ŠTOKHOLMU OD 19 JUNA DO 15 JULA 1951 G.

1) "Čarobna Izložba! Jugoslavija je vaspitala mnoge umetnike na ovom području". Leif Larsen 2) "Neka dugo živi Jugoslavija". O.Grundberg

3) "Dobromdobro" !! (na srpsko-hrvatskom jeziku). Gunnar Sellin

4) "Hvala, Jugoslavijo, za Tvoje sjajne primere koje može čista umetnost da stvara"! Nečitljivo ime. [...]

7) "Hvala! Koji švedski odgajivač pčela ukrašava svoje košnice sa slikom puta svetog Ilije na nebo?

H. Killander [...]

11) "Sjajna izložba! Čeznem za Jugoslavijom", Carl Malmsten (Univerzitetski profesor) [...]

19) "Samo nedostaje plavo Jadransko more"! Josefina Sjogren- Metnitz.

20) "Doživljaj za svakoga, koji studira tekstilnu umetnost! Hvala na svemu lepom! Christa Sjogren [...]

22) "Hvala na jednoj interesantnoj i lepo uređenoj izložbi, ispunjenoj radošću za boje jugoslovenskih naroda i snažnim osećajima za otmen. i izrazit dekor"! Einar Nilson, Savez švedskih likovnih umetnika. [...]

25) "Izložba mi je dala bogat uvid u jugoslovenski život, što je od naročitog značaja za moju daljnju saradnju sa jugoslovenskim prijateljima -šahistima". Erik Larsson [...]

27) "Nastaviću studije o Jugoslaviji time što ću tamo ove nedelje odputovati". James Hedengren.

28." Onaj koji je imao priliku da jednom živi u Jugoslaviji, onaj koji je jedanput upoznao njen muzikalni i lijepi narod i čitavu divnu zemlju, on nju ne može nikada zaboraviti.- Umetnička porodica Bo von Zweigberk živela je tamo 1934 do 1935 godine. Moj pokojni muž je proveo tamo divan period svog umetničkog stvaranja". Helwi von Zweigberk [...]

30.- "Zaista mi je prijatno da sam imao priliku videti ovu jugoslovensku izložbu sa tako mnogo lepih i vrednih radova. Kako bi bilo divno kada bi i mi u našu švedsku domaću radinost takođe uneli malo više osećajnosti i radosti za boje. Takve nade ima buduća tekstilna umetnica.G. Norberg"[...]

AJ; 317-88-126

**519 ИВО ЦУРП, СЕКРЕТАР САВЕЗА КУЛТУРНО-ПРОСВЕЈТНИХ ДРУШТАВА НР ХРВАТСКЕ
– САБЕТУ ЗА НАУКУ И КУЛТУРУ ВЛАДЕ ФНРЈ**

IZVJEŠTAJ

o održanoj konferenciji Međunarodnog savjeta za muzički folklor i Festivalu plesova i pjesama naroda Jugoslavije u Opatiji od 8 - 14. IX [19]51.

I Organizacija

Pred godinu dana izabran je pripremni odbor za Konferenciju i Festival. U odbor ušli su predstavnici Saveza i stručnjaci muzičari i folkloristi iz svih republika. U nizu sastanaka, koje je održao odbor, utvrđeni su glavni momenti za pravilno odvijanje konferencije i festivala, a kao najvažniji sadržaj i prijava referata za kon-

ferenciju domaćih stručnjaka i izbor grupa za nastup na festivalu. Poseban žiri obilazio je smotre i teren po republikama. Taj žiri bila je jedina pomoć u organizaciji festivala (pa i na samom festivalu), jer inače cijeli odbor nije djelovao homogeno zbog toga što su članovi bili iz svih republika, pa je glavni teret pao na ljude iz Zagreba i to na uži krug (Devčić, Curl, Sabljari).

Zbog prebacivanja cijele stvari iz Zagreba u Opatiju, organizacija cijele stvari je otežana, jer se radilo na nepoznatom terenu, pa, iako su dva mjeseca ranije sve stvari (smještaj učesnika, grupa, dvorane itd.) ugovorene sa poduzećima u Opatiji, ipak su nastupile teškoće, uglavnom u smještaju učesnika. Poduzeća u Opatiji nametnula su nam svoj sistem, t.j. priprema u zadnji čas, smještavanje kada su već ljudi bili u Opatiji. O svemu tome imalo se prema ugovorima brinitu Povjereništvo za turizam sa svojim poduzećima i "Putnikom". Ipak je cijela stvar pala na Odbor.

Velike poteškoće imao je Odbor sa neprijavljenim delegatima. Mada su, nekoliko mjeseci pred konferenciju i festival, preko Saveza kulturno-prosvjetnih društava pozivane sve kulturne ustanove da prijave svoje delegate, mnoge to nisu učinile, već su bez najave veće grupe stizale u Opatiju. Naravno da za njih nije bio rezerviran smještaj, pa je bilo i nepotrebnih ispada (Baletna škola, Beograd; Konzervatorij Zagreb; Etnografski muzej, Beograd i još neke ustanove i pojedinci). Uz to, neki delegati nisu platili svoje račune u hotelima (Crna Gora). Usput napominjemo da su neke ustanove slale i nepotreban broj delegata. Kao primjer navest ćemo slučaj Etnografskog muzeja iz Beograda koji je na račun svoje ustanove poslao 16 delegata, osim nekoliko stručnjaka uglavnom činovnike i preparatore. Ovdje se postavlja pitanje štednje.

Savjet za nauku i kulturu Vlade FNRJ pružio je Odboru punu pomoć u organizaciji. Događalo se, međutim, da su odgovorni činovnici odlazili na dopust i mijenjali se upravo u vrijeme kada su se rješavale najvažnije stvari, na pr. ishod popusta na željeznicama i parobrodima. Često se u saobraćaju sa inozemstvom išlo po dvije linije i u raskorak, tako da Odbor nije bio upućen što radi Savjet i obratno. Tako se dogodilo i sa plakatom koji je slani i u inozemstvo, da ga je štampao Savjet bez konzultiranja sa Odborom. Taj plakat je imitacija Pavelićeve povelje Hitleru. Zdenka Sertić, koja je radila tu povelju, dobila je narudžbu za plakat izravno od Savjeta i plakat je, bez ikakvog stručnog pregleda, štampan i izravno po Savjetu razasan u inozemstvo.

II Konferencija

Konferenciji je prisustvovalo oko 60 stranih stručnjaka i nešto veći broj domaćih. Za svakog učesnika konferencije Odbor je pripremio po jedan omot sa potrebnim materijalom (izvadci referata, programi, pozivnice, ulaznice, papir).

O pripremi same konferencije stranci su se izražavali veoma pohvalno. Konferencija ipak nije prošla bez nedostataka. Prvi nedostatak bio je u slabom prevodiocu, prof. Ratniku iz Zagreba, koji je na momente prevodio i krivo, tako da su ga prisutni često morali ispravljati.

Drugi nedostatak bio je u tome, da je u neke dane konferencije dvorana bila prazna, naši stručnjaci i delegati istoj nisu prisustvovali, već su iskoristili boravak u Opatiji za odmor. Tako smo se našli u položaju da opominjemo naše ljude da je potrebno konferenciji prisustvovati. Kad je to jednome od njih - inače potpredsjedniku Odbora - saopćeno, on je izjavio "prema raspoloživom vremenu". Ipak se većina njih našla ponukana da traži da im Odbor plati troškove boravka. Isti slučaj bio je i sa novinarima. U Opatiju je došlo oko 30 do 40 novinara. Ipak je stol za novinare u dvorani bio za cijelo vrijeme konferencije prazan. I oni su se odmarali, a izveštaje tražili u kancelariji. Otud pojava da se je vrlo malo u štampi pisalo o konferenciji i o festivalu, o čemu će kasnije biti riječ.

No, zato su revno na konferenciji sjedili Dobronić iz Zagreba i Slavenski iz Beograda, koji su se uvijek nakon svakog referata prvi javljali za riječ i svojim dugim i neumjesnim diskusijama otežali i ometali pravilan rad konferencije. Na taj način došlo je do toga da su se naši stručnjaci u diskusijama međusobno pobijali i natezali, što je zapaženo i nije ostalo bez odjeka među strancima.

Bilo je i drugih ispada. Makedoncu Firfovu pokvario se magnetofon, te nije mogao reproducirati primjere uz svoje predavanje. Nakon predavanja on je izjavio da su mu to Hrvati sabotirali i da će to javno na konferenciji iznijeti. Nismo dozvolili takav istup i opomenuli smo ga preko tajnika Saveza Makedonije. Kasnije se ispostavilo da je kvar bio u žici koju je Firfov donio sa sobom.

Konferenciju naši ljudi nisu shvatili (osim pojedinačnih slučajeva) kao mjesto za povezivanje sa stranim kulturnim radnicima (bio je i predstavnik UNESCO-a). Više ih se vidjelo na okupu po republikama, pa su i stranci ostajali sami u svojim grupama.

Ipak je konferencija, uz ove nedostatke, održana u redu i po programu, tek je dvorana zbog slabog interesa naših delegata bila nedovoljno puna.

Referate za konferenciju prijavilo je niz stručnjaka iz svih naših republika. Neki su kao nevaljali odbijeni. Povodom toga bilo je i prigovora, u čemu je prednjačio Dobronić - Zagreb. Referate je održalo 8 domaćih stručnjaka.

Iz Hrvatske prijavio se za referat i dr. Žganec, koji je kasnije odustao. Razlog, koji smo tek pred konferenciju saznali, baca lošu sliku na odnos među našim stručnjacima. Za jedne diskusije u Udruženju kompozitora bio je dr. Žganec napadnut po Kiriginu, Bombardeliju i Tijardoviću zbog sabiranja pjesama o Matiji Gupcu u Zagorju. Napad je bio tako žestok, da je Žganec odustao od referata, jer se bojao da mu se ne bi takva diskusija nametnula pred međunarodnim forumom. Tako je Hrvatska, inače najbogatija folklorom, bila na konferenciji zastupljena samo jednim referatom. Kvalitet referata uopće i naših posebno bio je predmet stručne rasprave u našoj štampi, te nije potrebno da dajemo svoj sud.

III Festival

Mada su u odboru za festival bili i funkcioneri svih Saveza, ipak je teret cijelog festivala pao na Savez Hrvatske. Kod organizacije festivala ipak nije bilo nekih većih nedostataka i može se reći da je on potpuno uspio. Osim što je bio teškoća u smještavanju grupa, o čemu je već napred bilo riječi, teškoće su bile i u tome što su grupe dolazile u većem sastavu nego što je bilo planirano.

Sve najavljene grupe stigle su u Opatiju i cijeli festival odvijao se točno prema programu. Festival je u suštini bio jedinstvena manifestacija naše narodne umjetnosti, te je kao takav učinio veliki utisak na domaću publiku, a pogotovu na strance, koji su se o festivalu izražavali sa divljenjem.

Zbog velikog interesovanja publike (ulaznice za svih pet večeri bile su rasprodane već nekoliko dana prije početka festivala), odbor je odlučio davati i popodnevne priredbe, kao i primedbe na Rijeci. Popodnevne priredbe u Opatiji bile su u organizaciji "Putnika", a u Rijeci u organizaciji Gradskog saveza Rijeka. Na Rijeci jedino nije održana priredba Bosne i Hercegovine, zbog uslova koji su postavljeni. Grupe iz Bosne i Hercegovine tražile su, naime, da im se osim hrane i spavanja plate dnevnice i honorari za nastup.

Osim priredaba, grupe su imale dopodnevne generalne probe, poslije kojih je vršeno filmsko i tonsko snimanje. Grupe su snimljene na kolor filmu po nekim strancima, koji su za to dužni da nam ustupe po jednu kopiju. Filmske novosti snimile su samo priredbe Srbije i Bosne i Hercegovine i nakon toga demontirali su uređaje i otišli.

Dakle, od naših poduzeća, ovaj festival, jedinstven po svom sadržaju i kao jedna od prvih ovakvih manifestacija, nije snimljen. Sva naša nastojanja koja su išla i u pravcu da se cijeli festival snimi na kolor filmu - a poduzimali smo korake preko "Jadran filma" i Savjeta FNRJ - nisu uspjela. Tražili smo također posudbu 2.000 m negativna od "Zvezda filma" iz Beograda, jer bi nam dobijanjem toga "Jadran film" snimao - ali negativ nismo dobili. Molili smo i savjet za nabavku kolor negativa. Svi odgovori bili su negativni. Mi smo, međutim, imali režisera, a Savez Hrvatske bio je spreman da snimanje izvrši u svojoj režiji. Nakon svih negativnih odgovora, najednom je iz Savjeta, kada je već bilo prekasno, doneseno direktno u Opatiju 700 metara negativa u koloru koji je neupotrebljen vraćen, jer nije imao tko da snima! Zašto Odbor nije obaviješten da postoji negativ na osnovu koga bi se bilo organiziralo snimanje, ostaje nejasno. Negativ je sa sobom donijela drugarica Zoja Levi.

Pripreme za festival vršile su se na taj način što su se u svim republikama, osim u Makedoniji i Hrvatskoj, održale smotre na kojima je žiri odabirao najbolje točke. No u tom odabiranju, dva puta je nastupilo smanjivanje zabranih točaka. Smanjivanje je išlo u pravcu štednje i da programi pojedinih republika ne bi bili predugački. Kod zadnjeg smanjivanja na sastanku u Beogradu, osjetila se prilična borba za prestiž pojedine republike. Gledalo se, naime, više na to da li će program koje republike biti bolji od drugih, nego na uspjeh cijelog festivala pred inozemstvom.

Iako se forsirala smotra i u Hrvatskoj, Savez Hrvatske stao je na stanovište da Hrvatska, budući da ima tradicije i jer su smotre folkloru održavane redovito svake godine poslije oslobođenja (a jer je takva održana i godine 1950. u jesen), da nije potrebno održati ponovnu smotru i praviti nepotrebne troškove. Komisija, međutim, koja je u Hrvatskoj (sastavljena od stručnjaka) odabirala program, pogriješila je što nije išla po toj tradiciji, već se prišlo odabiranju po raznim mišljenjima stručnjaka. Tako su bile odabrane grupe iz krajeva gdje one nisu bile organizovane i gdje se moralo raditi potpuno iznova, kao na pr. Dubrovnik - Čilipi, Među-

lin, Sunja i još neke grupe. Glavnu krivicu za to snaša Zvonimir Ljevaković, koji je bio glavni predlagač, a koji kasnije nije izvršavao svoje obaveze, štaviše, pravio je smutnju po terenu, kao na pr. u Lužanima. Isti, kao član saveznog žirija također nije odgovorio, pa je Odbor odlučio da ga na koncu, kao takvog, briše iz žirija.

Generalne probe snimanja i tri priredbe u dva dana predstavljale su za naše grupe veliki napor, pogotovo s obzirom na dugačak i naporan put koji su morale izdržati grupe iz Srbije, Crne Gore i Makedonije. Ipak je sav taj posao obavljen u redu. Bilo je poteškoća, kako smo već napred naveli kod smještaja. U prehrani nije bilo smetnje. Već smo napred naveli da grupe iz Bosne i Hercegovine nisu nastupile na priredbi na Rijeci, a bilo je poteškoća i kod snimanja tih grupa, jer su postavile uslov honoriranja. Ali zato zadivljuju Makedonci. Oni su iz Makedonije do Opatije putovali nekoliko dana. Usput imali su neprimke, jer im [železničke] stanice Beograd i Zagreb nisu htjele priključiti vagone uz brzi vlak (navodno su kupili karte za osobni). Tako su oni stigli isti dan ujutro kad je trebalo dati probu i dvije priredbe. Kad su ih snimali, onda je jedan Makedonac rekao: "Čekaj da se operem, pa da svjež idem pred kameru, da ne bi mislio svijet da smo mi u Jugoslaviji gladni".

Oduševljenje naših ljudi, seljaka, da nastupaju pred stranim svijetom bilo je veliko.

Uspjeh Festivala treba gledati i s te strane što je on (za razliku od dosadašnjih konferencija ovog udruženja u drugim državama) potpuno zasjenio konferenciju, nije bio dodatak konferenciji, već je izbio u prvi plan. S tim su se složili i stranci.

Nećemo ulaziti u stručnu ocjenu festivala, ali se opazilo da su neke republike (Makedonija, Bosna i Crna Gora) nastupile sa sekcijama kulturno-umjetničkih društava, a i sa profesionalnim pjevačima i igračima. Srbija i Bosna, iako na tom području nemaju tradicije, dale su izvanredne priredbe. Hrvatska je ponovo nastupila u svoj svojoj šarolikosti, dok je Slovenija dala nešto kiča, nastupivši i sa onim grupama koje žiri nije proputio na festival.

Dvorana "Kvarnera" bila je premalena da odgovori interesu publike. Gotovo isto toliko publike, koliko je bilo u dvorani, punilo je prostor oko dvorane (park i terasu).

Priredbe u Opatiji pratilo je preko 10.000 gledalaca (računajući samo sjedišta u dvorani). Osim toga, priredbe u Rijeci preko 6.000 gledalaca. To je samo približan broj, jer je i za vrijeme generalnih proba, dvorana bila gotovo ispunjena.

Iako festival nije još uvijek dao potpunu sliku bogatstva našeg folkloru, on je ipak zadivio stranu i domaću publiku. Jedino su se opetovale grupe Šiptara (u sastvu Srbije, Makedonije, Crne Gore), kao da oni čine pretežni deo našeg folkloru.

Za vrijeme konferencije i festivala, organizirana su dva prijema za strane i domaće stručnjake i delegate. Prvi, na početku, gdje su se trebali upoznati međusobno strani i domaći delegati, a koji je protekao prilično hladno. Drugi po svršetku festivala. Na taj prijem doveli smo grupu sa tamburaškim zborom iz Remeta. To je oduševilo strance. Uz to, pale su neke primjedbe na naš društveni i kulturni život. Pitali su, naime, stranci zašto se u našim kavanama i barovima plešu samo moderni plesovi, a ne i nacionalni kada imamo toliko bogatstvo narodnih plesova? Kod nas, rekao je jedan Englez, folklor se izgubio, ali se ipak svuda plešu nacionalni plesovi. Inače su za našu zabavnu muziku izrazili da oponašamo njihovu periferiju.

IV Štampa i publikacije

Prilikom konferencije izdane su publikacije sa područja našeg folkloru. U izdanju Savjeta za nauku i kulturu izašli su na engleskom i francuskom jeziku komentari plesova i pjesama na festivalu, zatim knjiga sestara Janković o našem folkloru. "Seljačka sloga" izdala je narodne pjesme i plesove Hrvatske. To je ujedno dosad najvrijednije izdanje sa toga područja. Savez Hrvatske izdao je komentar plesova i pjesama ma hrvatskom jeziku. Štampan je program sa hrvatskim, engleskim i francuskim tekstom. Uz plakat štampani su i prospekti i naljepnice.

Komentari na engleskom i francuskom jeziku slabo su se prodali zbog previsoke cijene. Tako isto, slaba je bila i prodaja knjige sestara Janković, koja uzgred rečeno i nije naučno vrijedna stvar, a puna je i štamparskih pogrešaka [u srpskohrvatskom izdanju] kao i u prijevodu, jer je štampana na engleskom i francuskom jeziku. Hrvatski folklor u toj knjizi dodirnut je samo sa nekoliko rečenica, a za folklor Dalmacije kaže se samo toliko (pogrešno), da je to tuđi utjecaj. Zbog toga nije bilo potrebno da se na knjigu troše velike svote novaca i dragocjeni papir, jer je knjiga štampana na najfinijem papiru.

Velicina festivala, oduševljenje naših ljudi, bogatstvo doživljaja, nisu došli do izražaja u našoj dnevnoj štampi. Naši novinari, kojih je veliki broj prisustvovao tom festivalu kako smo već spomenuli, iskoristili su

Opatiju za svoj lični provod. Ovakav festival, osim članaka za vrijeme samog trajanja i osim toga što je trebalo da izađe sa više ilustracija, zavrijeđuje da se i poslije njegovog održavanja o njemu piše i raspravlja. Međutim to nije bio slučaj. Ali se pitamo zašto je u isto vrijeme više pisano o festivalu u Salzburgu? Još su mjesece kasnije izlazili članci o festivalu u Salzburgu, a o festivalu naroda Jugoslavije prestalo se pisati njegovim svršetkom. Stručnjaci i novinari, koji su mu prisustvovali, ne rade ništa na daljem publiciranju ovog festivala - osim nekih rasprava u "Kulturnom radniku" i "Književnosti".

Odbor, iako je raspolagao sa oskudnim sredstvima za propagandu, ipak je uspio da ona bude dolična ovom događaju. Uz minimalne troškove, u Opatiji je napravljena solidna vanjska propaganda, koja je pojačala interes domaće i strane publike za festival.

Što se tiče propagande za inozemstvo, mišljenje je odbora da je trebalo komentare narodnih plesova i pjesama uzeti kao propagandni materijal i jeftinije ga davati, kako bi što više od toga otišlo u inozemstvo, a ne ostalo ovdje neupotrebivo.

Kao članovi Odbora, veoma su zaslužni za uspjeh konferencije i festivala, u organizacionom pogledu, drugovi: Natko Devčić, Ivo Curl, Nikica Sabljar, Zoran Palčok, Ivo Plasaj i tumač Mira Hercog. Od ostalih članova Odbora nismo imali nikakve pomoći. Također, nismo imali pomoći od Savjeta za nauku i kulturu NR Hrvatske, a veću pomoć očekivali smo od Savjeta za nauku i kulturu Vlade FNRJ. Ipak, sokolilo nas je interesovanje za sve probleme sa strane pomoćnika ministra druga Ive Frola.

Kao članovi žirija istakli su se drugovi Nikola Hercigonja, Jelena Dopuđa i Hadži-Nikolov. Zagreb, 22. XII 1951.

Za pripremni odbor

Tajnik:

Curl Ivo

AJ; 317-89-128

ШЕСТИ КОНГРЕС КПЈ(СКЈ)

520 КАБИНЕТ ПРЕДСЕДНИКА МИНИСТАРСКОГ САВЕТА ФНРЈ, МАРШАЛА ЈУГОСЛАВИЈЕ ЈОСИПА БРОЗА ТИТА, БЕОГРАД

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ РАЗГОВОРА ДРУГА МИЛОВАНА ЂИЛАСА СА СТРАНИМ И ДОМАЋИМ НОВИНАРИМА НА ШЕСТОМ КОНГРЕСУ

Загреб, 4 новембра 1952

Данас у девет часова, у просторијама Загребачког велесајма, секретар Политбироа ЦК КПЈ, друг Милован Ђилас имао је следећи разговор са представницима стране и домаће штампе који присуствују Конгресу:

МИЛОВАН ЂИЛАС: Прије свега, хтео бих да кажем да је ово само један разговор који није за објављивање. То није интервју. Чињеница је да штампа о овом питању пише углавном тачно. Ту мислим на страну штампу. Има и неких нетачности, и ја бих само дао прецизне информације о ономе што вас интересује.

СИНГЛТОН (АП) : Да ли то значи да ми можемо употребити материјал с тим да га не смомо приписивати вама?

МИЛОВАН ЂИЛАС: Можете.

СИНГЛТОН (АП) : У извесним случајевима ми ћемо вас питати да ли бисмо могли извесне ствари да вам припишемо и према томе ћемо се владати.

МИЛОВАН ЂИЛАС: Добро. [...]

ФИШЕР: Хтела бих да се вратим на питање Партије. Ја бих хтела знати које ће особине Партије сада нестати и које су то промене које су условиле промену у имену Партије?

МИЛОВАН ЂИЛАС: Нестајаће особине дириговања и непосредног руковођења, и у политичком и у привредном, и у друштвеном животу. Комунисти ће у перспективи имати онолико власти колико успију да убједе било грађане било неку организацију. Самим тим што су чланови Партије неће моћи да добију ништа, никаву функцију. Та се ствар историски развила. До тога смо дошли на бази историског развика. У условима кад смо се борили за револуцију, све је морало бити централизовано у рукама Партије, морао је постојати један штаб који све диригује, који концентрише све друштвене функције у својим рукама. То је морало да се задржи и после рата, у периоду кад смо морали узети економику из руке капиталистичких власника. То значи да је револуционарним условима одговарала Партија лењинистичког типа.

Политичка револуција је готова, а и сада се ради о друштвеним променама. Са оваквим економским системом, са радничким управљањем, са децентрализацијом власти, са оваквим системом локалних власти какав данас постоји, престала је и потреба за једном таквом функцијом Партије. Остаје још васпитно идеолошка улога и јесте политичка борба која ће се углавном одвијати преко социјалистичког Савеза радног народа, то јест Фронта. То се неће догодити преко ноћи, са завршетком Конгреса, него у дужем процесу. Али ће се догодити, као што су се догодиле и многе ствари у Југославији у које странци нису вјеровали.

ЛЕВЕНТАЛ: Ви сте сада рекли да је за револуционарну фазу у којој сте се налазили била потребна Партија лењинистичког типа. Да ли сматрате да је ово што се код вас данас дешава развитак догађаја у правцу удаљавања од Партије лењинистичког типа?

МИЛОВАН БИЛАС: Несумњиво, јер је Лењин живео само у једном кратком периоду, а ми живимо у другом. Да је Лењин жив у нашем периоду, он би урадио исто што и ми. Иначе, не би био социјалиста. Партија није циљ, него средство. А чим је она средство, треба да се прилагођава условима, а не услови њој, што је случај у СССР, где је Партија постала циљ за себе.

КЕЧ (Фолкерхт): Да ли сматрате да ћете с обзиром на нову организацију Фронта моћи да успоставите везе са социјалистичким партијама на западу?

МИЛОВАН БИЛАС: Ми ћемо ићи на јачање тих веза, али се нећемо никоме наметати. Савез комуниста је непогодан као организација за такве везе, за појачавање тих веза, пошто је он идеолошки срачунат на коначни, далеки циљ. А у том циљу могу да постоје велике разлике између њега и појединих социјалистичких партија, наиме разлике у путевима ка том циљу. Фронт или Савез – како ћемо га звати – срачунат је на период борбе кад још има остатака који су туђи, непријатељски социјализму. То Значи, у фази у којој се налазе – мање више и сви други социјалистички покрети, он неће бити идеолошки тако искључив. Он ће бити шири, у њему ће моћи, мање-више да буде сваки грађанин Југославије. Тако ће и он као форма бити погоднији за официјелну сарадњу.

ФИШЕР: Да ли под изразом „официјелна сарадња“ имате на уму прикључење Социјалистичкој Интернационали?

МИЛОВАН БИЛАС: Сада се то не поставља, али се у будућности не би могло искључити. То зависи од односа који ће се створити између наше и социјалистичких партија. Ту мислим и на партије у Азији, а не само у Европи.

ВИЛИЈАМС: У свом говору, маршал Тито је рекао да у Југославији има агената Ватикана. Он је рекао да је извесан део католичких веродостојника под утицајем Ватикана, да су његови агенти. Какав ће бити став према њима, и који је то део католичких свештеника који се агенти Ватикана?

МИЛОВАН БИЛАС: Већина бискупа. Ми ћемо водити против њих само идеолошку борбу и политичку, уколико не крше законе, уколико не учествују у неким конспиративним организацијама. Код нас постоје закони. А ако их се не држе, они ће ступити у акцију, као и у свакој земљи. Закони могу бити добри или рђави, али су они закони и мора их се држати. Југославија је правна држава.

ЛЕВЕНТАЛ: С обзиром на промјене у улози Партије и с обзиром на реорганизацију Народног фронта, сматрате ли да ће се чланство у Партији повећати, да ли ће бити пријем у чланство постављен на још строжу базу или ће број чланства можда опасти?

МИЛОВАН БИЛАС: Тешко је рећи да ли ће опасти или ће се повећати. Али ће улазак у Партију бити несумњиво строжи. Не постоји нека двојна криза или размимоилажење у КПЈ као што се то приказује у извесним мишљењима западних новинара, то јест да су једни коминформисти а други за Запад. То је нетачно. Партија је јединствена. Може да буде појединаца или група, а од тих група у сваком случају су коминформовска најбезначајније, али уствари не постоје ни групе. Коминформ је разбијен у Југославији политички и идеолошки.

ФИШЕР: Маршал Тито је говорио у свом реферату о инфилтрацији неких западних идеја у Југославији и о неспоразуму по питању слободе. Да ли бисте нам могли нешто детаљније рећи о томе? Да ли је он ту мислио на пример, на слободу штампе?

МИЛОВАН БИЛАС: Не, није. Он је ту мислио само на поједина схватања која се јављају. Ја мислим да ће се слобода штампе проширивати у оном смислу у коме ви схватате слободу штампе, у западњачком смислу. Само ће се поопштрвати борба против некомунистичких схватања. То значи да ће моћи

да се јављају и комунистичка и некомунистичка схватања, да ће се питање рјешавати у отвореном процесу борбе, у дискусији. По мом мишљењу, демократија је кад и једна и друга страна могу да кажу своје мишљење, и онај који буде јачи, победиће. Уосталом, већи дио наше штампе уствари је опозициони у односу на неку комунистичку чистоту. То је један процес борбе и главно је онемогућити администрацију да рјешава та питања. Треба пустити људе да се боре за своја схватања и онемогућити власницима, било капиталистичким било држави, да дају линију. Као што видите, госпођица Фишер и ја не можемо се споразумјети никако у појмовима демократије.

ФИШЕР: Ја бих хтела да се осврнем на један случај о коме сви ми говоримо. Како може ово што сте ви сада рекли да се усклади са недавним променама у „Политици“. Нама изгледа да су те промене наметнуте споља.

МИЛОВАН БИЛАС: Јасно да су наметнуте споља. Неко мора променити нешто, било споља било изнутра. Новинари у „Политици“ смењени су углавном зато што су у већини били западњачки оријентисани, што су уносили конфузију у читав систем борбе за социјалистичку демократију. Дакле, морали су или они бити промјењени или је „Политика“ морала постати орган који не изражава јавно мњење Југославије. То се догађа и у сваком листу на Западу, ако се он не слаже са јавним мњењем које претставља. То не значи да се таква схватања неће моћи и даље појављивати, али се онда мора дозволити и другима да дођу до изражаја. Већина тих новинара били су у прошлости, овакви и онакви... До тих промена дошло је на формалну интервенцију Народног фронта, уствари Партије. То су чињенице које се не могу сакрити и не треба их сакривати.

ФИШЕР: Да. Али изгледа да постоји извештај о коме сви ми говоримо да се то прикрије.

МИЛОВАН БИЛАС: То је онда погрешно.

ФИШЕР: Зато та ствар није била објашњена јавним путем место да се то препричава?

МИЛОВАН БИЛАС: „Политика“ је јавно већ критикована на многим мјестима, па и у „Борби“.

ДУШАН БЛАГОЈЕВИЋ: И западни листови не објављују коминике кад мењају новинаре.

МИЛОВАН БИЛАС: То није добар аргумент за Запад. Могло се објаснити. Ја се у томе слажем с вама. Ствар је просто у овоме: ми смо за сарадњу са енглеском владом, са Черчиловом конзервативном владом, али смо против тога да наши људи постану конзервативни по идејама. Штампана мора да одражава мишљење Народног фронта, макар и конфузно, али не може одражавати мишљење неких кругова ван Фронта.

ДОПИСНИК „ПАРИ ПРЕСА“: Да ли изјава маршала Тита да Југославија подупире напоре колонијалних народа за њихову слободу треба да буде схваћена тако да ће Југославија и даље подржавати борбу герилаца Вијетнама, то јест Хо Ши Мина?

МИЛОВАН БИЛАС: Изјаву треба схватити онако како је речена. Уколико је та борба ослободилачка, ми ћемо је морално-политички подупирати. Друкчије је подупирати не можемо, сем морално, у Уједињеним нацијама. Уколико је један покрет страна агентура, ми га нећемо подупирати. Мислим конкретно руска.

ДОПИСНИК „ПАРИ ПРЕСА“: Да ли југославенска влада мисли да је покрет Хо Ши Мина ослободилачки или је агентура неке стране силе?

МИЛОВАН БИЛАС: Немамо података да бисмо могли тачно рећи. Досад нема података да је то нека страна ствар. Вијетнам је 1946 године имао свог претставника у Паризу који је преговарао са француском владом, али се нису споразумели. Компромис је тада био могућ. Све државе се не могу узајамно сложити у свему, али могу да сарађују у ономе у чему се слажу. Ми се са Француском углавном слажемо у погледу одбране Европе од агресије. Они се не слажу с нама у питању наше демократије. Али некако морамо живјети једни с другима, па према томе морамо и сарађивати.

СИНГТОН: Да ли се ништа од овог материјала, сем случаја Нешковића, не може објавити?

МИЛОВАН БИЛАС: Ја бих био за то да не објављујете ни случај Нешковића, али уколико нарочито инсистирате на томе, можете. Можете просто рећи да сте обавештени са врло поузданог места. Уосталом, можете рећи да сам вам и ја то рекао. (Крај).

Музеј историје Југославије – Архив Ј.Б.Тита-КМЈ-II-3-a-1/8

Милован Ђилас (1911 – 1995), револуционар и књижевник, секретар ЦК КПЈ, шеф апарата за агитацију и пропаганду, главни партијски идеолог 1945 – 1954; после политичког пада 1954. постао је водећи југословенски дисидент.

Радован Зоговић (1907 – 1986), песник и револуционар, истакнути учесник «сукоба на књижевној левици», члан апарата за агитацију и пропаганду до политичког пада 1948. године.

Вељко Влаховић (1914 – 1975), револуционар, учесник Шпанског грађанског рата, начелник Управе за агитацију и пропаганду ЦК КПЈ и истакнути марксистички теоретичар.

Владимир Дедијер (1914 – 1990), новинар, историчар, члан апарата за агитацију и пропаганду, први званични биограф Јосипа Броза Тита; доживео је политички пад 1954. године због пружања подршке Миловану Ђиласу.

Борђе Андрејевић Кун (1904 – 1964), сликар и графичар, један од идеолога социјалистичког реализма, оснивач и руководиоц УЛУС-а и УЛУЈ-а, професор Академије ликовних уметности и ректор Уметничке академије у Београду.

Оскар Данон (1913), композитор и диригент, један од идеолога социјалистичког реализма, диригент и дугогодишњи директор Београдске опере, професор Факултета Музичке уметности у Београду.

Владислав Рибникар (1900 – 1955), директор дневног листа Политика, први директор ТАНЈУГ-а, министар просвете ДФЈ и ФНРЈ, председник Комитета за културу и уметност, Комитета за кинематографију и Комисије за преглед филмова при Влади ФНРЈ.

Родољуб Чолаковић (1900 – 1983), новинар, публициста, дугогодишњи високи функционер ФНРЈ и СФРЈ, министар за науку и културу (1949 – 1950) и председник Савета за науку и културу Владе ФНРЈ (1950 – 1953).

Борис Зихерл (1910 – 1976), председник Комитета за школе и науку при Влади ФНРЈ (1946 – 1948), члан више савезних и словеначких влада, истакнути марксистички теоретичар.

Дом Анкера у Београду (Теразије 26), зграда у којој су 1945 – 1953. били смештени Министарство просвете, Комитет за културу и уметност, Комитет за школе и науку, Министарство за науку и културу и Савет за науку и културу Владе ФНРЈ.

Остаци Народне библиотеке Србије на Косанчићевом венцу у Београду, уништене у бомбардовању Београда 6. априла 1941.

Студенти Београдског универзитета рашичићавају рушевине на Теразијама, 1945. године.

Школа под ведрим небом, око 1945. године

Зимска кампања народног просвјетивања

ОД
15-XII-
15-III-1946

Naši zadaci!

Otvoriti kampanju narodnog prosvjećivanja od 15-XII do 15-III 1946 pripremivši je kroz štampu, radio emisije, plakate, parole, propagandom u bioskopima, (gdje je moguće) i masovnim konferencijama.

Povećati do maksimuma broj analfabetskih tečajeva pojačavši njihovu radnu disciplinu.

Obezbjediti potrebne kadrove za analfabetske i ostale tečajeve među prosvjetnim i ostalim radnicima.

Utvrđiti uspjeh rada na analfabetским tečajevima, preko čitalačkih grupa i tečajeva općih znanja.

Osamostaliti mjesne prosvjetne odbore kao organizaciju za koordiniranje rada narodnih vlasti i masovnih organizacija, popuniti ih i osnovati nove gdje god je to moguće.

Povećati broj knjižnica i čitaonica, te domova kulture.

Povećati broj kulturno-umjetničkih grupa i poboljšati kvalitet njihovog rada.

Pojačati rad na narodnim univerzitetima i usmenim novinama.

Pojačati rad na fiskulturnom polju.

Obezbjediti pravilno funkcionisanje pokretnih knjižnica.

Osnovati okružne i sreske filijale narodne biblioteke.

Održati nedelju narodnog prosvjećivanja od 1 do 8 januara 1946 kojom će se prilikom skupljati novčana pomoć za analfabetske tečajeve, materijal i knjige za knjižnice.

Заједничким снагама изградитемо народну просвјету

Један аналфабетски течај у Србији.

Један аналфабетски течај у Македонији.

Градитељи пруге Шамац-Сарајево читају главни орган КПЈ Борбу.

Слободно време у једном дому ученика у привреди, око 1948.

Штићеници дома за предшколску децу.

Представници Римокатоличке цркве у Југославији на пријему код Јосипа Броза Тита, 1945. године.

Српски патријарх Гаврило (Дожић), једини верски поглавар у Југославији који је током оба светска рата био у заробљеништву, након 1945. поглавар цркве стављене на друштвену маргину.

Парада поводом Дана победе 1947. године (М. Тодић, Фотографија и пропаганда 1945 – 1958, Бања Лука, Панчево, 2005).

Носиоци Титове итафете 1949. године (М. Тодић, Фотографија и пропаганда 1945 – 1958, Бања Лука, Панчево, 2005).

Чланови КУД Абрашевић приликом турнеје по Мађарској (1945 – 1948).

Лука Томановић, Безметковић, 1952.

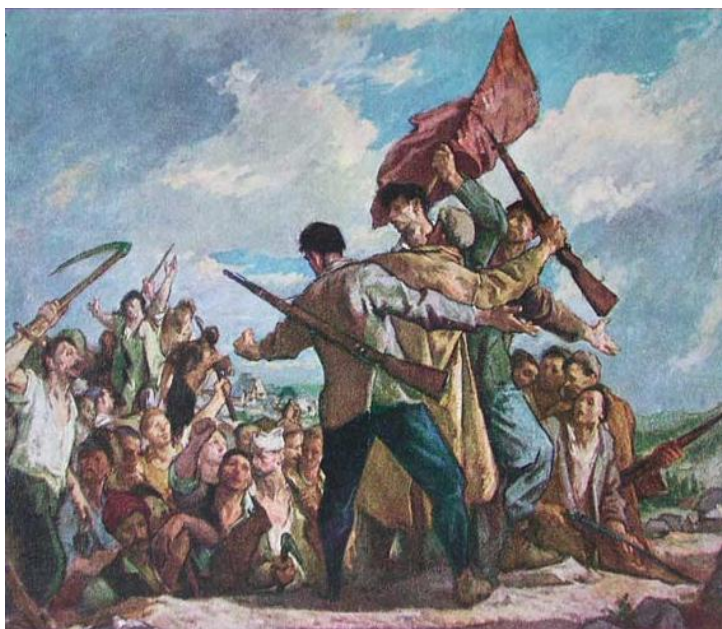
Петар Лубарда, Бомбаши, 1945.

Антун Аугустинчић, Слобода, 1945 – 1947.

Франо Кршинић, Споменик Титу, 1948.

Исмет Муџезиновић, Устанак, 1947.

Боржа Илић, Сондирање терена Новом Београду, 1948.

SAVEZNOB MINISTARSTVU PROSVETE
DEMOKRATSKE, FEDERATIVNE JUGOSLAVIJE.

BEOGRAD.

Potpisani roditelji mobilisanih učenika gimnazija i učenika gimnazija dobrovoljaca u Jugoslovenakoj Armiji uputili su Glavnom Štabu Jugoslovenske Armije predlog sledeće sadržine:

"Odmah po oslobodjenju Beograda u oktobru mesecu 1944 godine, veliki broj učenika beogradskih gimnazija rođenih 1926 godine pa na više, mobilisan je po naredjenju vojnih vlasti. Od godine 1927, 1928 pa čak i 1929 godine, veliki broj dece stupio je dobrovoljno u razne jedinice Jugoslovenske Armije s izrazitim ciljem da se neprijatelj što pre pobeđi i zemlja oslobodi. Želja te dece je ispunjena i neprijatelj je pobeđen.

Roditelji navedenih učenika smatraju, da je sa pobedom nad neprijateljem i završetkom rata nastupila stvarna mogućnost da se gimnazijski učenici vrate gimnazijskom školovanju. Taj momenat i praktično sada nastupa, pošto će uskoro početi treći kurs gimnazijskog rada. Mi u izvesnoj meri osećamo da naša deca u vojsci izostaju, upravo gube, iz svojih drugova, koji ipak, relativno uzev, danas redovno pohađaju gimnazijska predavanja.

Studenti Univerziteta, zbog svog fizičkog uzrasta i pune gimnazijske spreme, nalaze se u mnogo povoljnijem položaju od gimnazijske dece, koja su u vojsku stupila pre svog punog sazrevanja. Analogo školovanju u prvom svetskom ratu i onda postignutih rezultata, oni koji su ušli u rat kao nedovršeni učenici gimnazija, i pored docnije završenih škola, u životu su se pokazali mnogo slabiji. Nisu, imali osnovnu gimnazijsku spremu neophodnu za dalji razvoj univerzitetskih studija. Studenti, međutim, sa punom gimnazijom, i pored izubljenog vremena, stajali su daleko napred, distanca je prosto bila zavidna.

S tog razloga, a u interesu Države i našeg društva, potpisani roditelji učenika gimnazija čine svoj predlog, da se učenici gimnazija, koji su mobilisani ili se dobrovoljno nalaze u jedinicama Jugoslovenske Armije, što pre pustite, radi produženja svog gimnazijskog školovanja."

Na osnovu prednjeg, potpisani roditelji mole Savezno ministarstvo Prosvete D.F.J., da i ono sa svoje strane potkrepi na predlog.

9 jula 1945 godine
Beograd.

Roditelji
srednješkoljskih učenika

1. *Milorađ Popfelj*
Baj. Dubice 204
2. *Mitić J. J. J.*
Baj. Dubice 204
3. *Sava Jovanović*
Baj. Dubice 204
4. *Božidar Mitić*
Baj. Dubice 204
5. *Zoran Jovanović*
Baj. Dubice 204

- 1) *Jovan Jovanović*
Baj. Dubice 204
- 2) *Jovan C. Jovanović*
Baj. Dubice 204
- 3) *Jug. Jovanović*
Baj. Dubice 204
- 4) *Jug. Jovanović*
Baj. Dubice 204
- 5) *Jug. Jovanović*
Baj. Dubice 204
- 6) *Jug. Jovanović*
Baj. Dubice 204
- 7) *Jug. Jovanović*
Baj. Dubice 204
- 8) *Jug. Jovanović*
Baj. Dubice 204

P R I L O G

KARAKTERISTIKE ZA KANDIDATE KOJI SE PREDLAŽU ZA STIPENDIJ FRANCUSKE VLADE.

1. GRNOLATAO ANTON, ; stručnjak za telefone. Želi se specijalizirati za visoke frekventne uređaje. Antifašista.
2. Draganja Ivo, želi se posvetiti studiju medicine. Pripadnik J.A.
3. RADIĆ GEA, želi se specijalizirati za struku biljne proizvodnje. Antifašistkinja.
4. KRŠUL MARIN, želi se posvetiti rudarstvu i metalurgiji. Antifašista. Obitelj mu stradala od fašista.
5. NIKŠIĆ ING. ANTE, želi se posvetiti studiju ekonomsko-polit. Antifašista.
6. ANGELI-RADOVANI Kosta, izraziti talenat, kipar. Antifašista.
7. SEVERIN STELA, želi se posvetiti kiparstvu. Antifašista.
8. ŠTAMBAK DINKO, želi se usavršiti u studiju francuskog jezika. Antifašista.
9. KOCKOVIĆ JOSIP, želi studirati veterinu. Pripadnik J.A.
10. JURATIC AUGUST, želi nastaviti studij tehnike. Pripadnik J.A.
11. MARKIĆ BOŽENA, želi se posvetiti slikarstvu. Antifašistkinja.
12. BUDISAVLJEVIĆ DANICA, želi se usavršiti u poznavanju francuskog jezika. Antifašistkinja.
13. BRANIĆ GVIDO, želi studirati medicinu. Pripadnik J.A.
14. SRĐAN FLEGO, priznati kazališni radnik. Antifašista.
15. MILETIĆ SILVIJA, želi se specijalizirati u mjekarskoj struci. Antifašistkinja.
16. TALAN MARIJAN, talentirani slikar. Antifašista.
17. GOTHARDI RENATA, ima uslova da se razvije u svojoj struci. Antifašista.
18. POLIĆ BRANKO, želi studirati filozofiju. Pripadnik J.A.
19. RAVLIĆ TIHANA, ima uslova za razvoj. Omladinka - antifašistkinja.
20. JANKOVIĆ LJUBISA, želi se posvetiti studiju arhitekture. Pripadnik J.A.
21. BOŽIĆ BRANKO, ima uslova da se razvije u svojoj struci. Antifašista.

./.

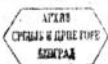
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ
ДЕМОКРАТСКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
ОДЕЉЕЊЕ ЗА НАРОДНО ПРОСВЕЋИВАЊЕ

Бр. 1381

26. маја 1945 год.,
Београд.

Предмет: Радио емисије за народно
просвећивање

Радијо сав. Јавна библиотека 2. Ф. Ј. Београд
1) Мин. просв. и просв. радња 2. Ф. Ј. Београд
2) Мин. просв. и просв. радња 2. Ф. Ј. Београд
3) Мин. просв. и просв. радња 2. Ф. Ј. Београд
4) Мин. просв. и просв. радња 2. Ф. Ј. Београд
5) Мин. просв. и просв. радња 2. Ф. Ј. Београд
6) Мин. просв. и просв. радња 2. Ф. Ј. Београд
7) Мин. просв. и просв. радња 2. Ф. Ј. Београд
8) Мин. просв. и просв. радња 2. Ф. Ј. Београд
9) Мин. просв. и просв. радња 2. Ф. Ј. Београд
10) Мин. просв. и просв. радња 2. Ф. Ј. Београд
11) Мин. просв. и просв. радња 2. Ф. Ј. Београд
12) Мин. просв. и просв. радња 2. Ф. Ј. Београд
13) Мин. просв. и просв. радња 2. Ф. Ј. Београд
14) Мин. просв. и просв. радња 2. Ф. Ј. Београд

Савезно Министарство пољопривреде дописом својим бр.1998 од 5 маја 1945 год. известило је ово Министарство просвете да је услед ратних операција на нашем подручју јесена обрада земље и пролетња сетва била онемогућена. То је нарочито погодило наше најплодније крајеве и на тај начин је дошла у питање правилна исхрана нашег народа. Услед тога указује се хитна потреба да се предузму све мере ради уклањања ове опасности.

Радио-станица у Београду, увиђајући велики значај овога посла, а исто тако и општег народног просвећивања, завела је две сталне емисије за пропагирање народног просвећивања и земљорадње. Једна емисија, недељом од 11-12 часова обрађује народно просвећивање у најширем смислу обухватајући целокупан народни живот, првенствено земљораднички (привреду, здравље и опште образовање). Друга емисија сваког дана између 20 и 21 час, даје практична обавештења, упутства и наређења у погледу обраде земље и сетве, која долазе од стране комисије за сетву или Министарства пољопривреде.

Да би се у овом послу постигао жељени успех намеће се хитна потреба да све федералне јединице на чијем се територију може да слуша београдска радио-станица спроведу целосходну организацију заједничког слушања ових радио емисија. То ће се најлакше постићи на тај начин што ће НСО-и ставити у дужност свим учитељима и осталим јавним радницима (лекарима, ветеринарима, агрономима, задругарима, активистама антифашистичких и омладинских организација) да с обзиром на велики значај ових емисија за наш општи народни напредак и брзу обнову земље, редовно слушају ове емисије и да их на најзгоднији начин тумаче народу, како одмах на лицу места тако и у току седмице до нове емисије.

Најправилније је да се ова заједничка слушања организују у дому културе ако овај располаже радио-апаратима. У местима где има више радио апарата може се, по одређеном распореду, изузети на општу послугу за недељу дана по један пријемник и пренети у дом културе, где ће се организовати заједничко слушање. У ту сврху могу се употребити не само апарати разних установа него и приватних лица. Ако у месту постоји само један пријемник, у некој установи или приватни, треба га користити на најзгоднији начин.

Евр. бр. 26/2 45.

АРХИВ
СРБИЈЕ И ЦРНЕ ГОРЕ
БЕОГРАД

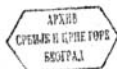
РАДНУ ПРОСВЈЕТНУ НЕДЈЕЉУ

- 1) Земаљски одбор НФ-а
- 2) Земаљски одбор АфЖ-а
- 3) Земаљски одбор УСАОЈ-а
- 4) Земаљски одбор ЈПРНЈ

МИНИСТАРСТВО ПРАВОСУЂА
ДЕМОКРАТСКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
Бр. 749/45 Зак.

Предмет: Издавајање стручних
факултета и високих школа из
ресора просвете.

МИНИСТАРСТВУ ПРОСВЕТЕ Д.Ф.Ј.

Београд

У вези вашег акта бр. 4093 од 11 септембра 1945 год. обавештавам вас, да се слажем са закључком и образложењем које сте изнели у вашем акту по питању издавајања стручних факултета и високих школа из ресора просвете. Што се тиче ресора правосуђа, мишљења сам да он било каквим оправдано и правилно да се све правне школе (које буду основане) и сви правни факултети укључе у ресор Министарства правосуђа, тако да би савезно Министарство правосуђа имало опште руководство над свим школама и факултетима, док би земаљска министарства правосуђа вршила непосредни надзор и руководство над њима (постављење наставног особља, издржавање ових школа и факултета и т.д.). У циљу јединствене наставе, налазим да би израда наставног плана за све правне школе и правне факултете у земљи требало да спада у надлежност савезног Министарства правосуђа које би сарађивало са савезним Министарством просвете.

СМРТ ФАШИЗМУ - СЛОБОДА НАРОДУ!
У Београду, 19 септембра 1945.

Министар правосуђа

A handwritten signature in dark ink, likely belonging to the Minister of Justice mentioned in the text.

Većina naših preduzeća, zadruga i drugih ustanova i organizacija dobila je svoje specijalne nazive a najčešće prisvojila sebi ime nekog istaknutog državnog i partiskog rukovodioca, narodnog heroja ili neki krupan istoriski datum.

Svakako da je to u mnogim slučajevima imalo razloga i smisla. (Ako se na pr. radi o jednom ~~parizskom~~ preduzeću za koje je na neki način vezana ta ličnost.) Međutim, neosporno je da se tu otišlo do nepotrebne širine i u mnogim slučajevima izgubio svaki kriterij, te se i najsitnijoj radionici, i svakoj radnoj zadruzi moralo po svaku cenu naći neko ime, (postalo je nekako nezgodno da se radna zadruga, na pr. zove imenom sela na čijem je tlu nikla).

Potrebno je na čitavoj liniji naših ustanova, preduzeća, zadruga, društava itd. ovo pitanje prediskutovati, revidirati i svesti stvar na pravu meru. Treba još jednom obratiti pažnju na čišćenje preostalih sovjetskih naziva. (Ovih je naziva ostalo najčešće kod ulica, koje su neke u periodu iza oslobođenja, po više puta menjale imena.) Ovaj posao treba izvršiti temeljito, kako bi se stalo posle toga sa menjanjem imena i naziva, a samo izuzetno, ubuduće, treba neke specijalne nazive davati za pojedine institucije ili organizacije.

MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA
FEDERATIVNE NARODNE REPUBLIKE JUGOSLAVIJE

IV Broj 11038/48

30. јуна 1948. год.
Београд

Predmet: Друштво Св.Саве, -
имовина

Министарство унутрашњих послова ФНРЈ по предмету имовине бившег Друштва Св.Саве на основу члана 31 Закона о удружењима, зборовима и другим јавним скуповима доноси

Р Е Ш Е Њ Е

Имовина бившег Друштва Св.Саве постала је опште-народна имовина.

За органа управљања са овом имовином одређује се Комитет за школе и науку Владе ФНРЈ.

Овим се ставља ван снаге решење бр.91 од 2 јануара 1947 године.

О б р а з л о ж е њ е

Друштво Св.Саве основано је 1886 године, а пре 6 априла 1941 године деловало је на целој државној територији и имало седиште у Београду. Ово удружење није у законском року обновило рад, због чега је решењем бр.91 од 2/I-1947 била наређена секвестрација његове имовине на основу првобитног става 5 члана 31 Закона о удружењима и имовина предата Комитету за школе и науку Владе ФНРЈ.

Пошто је Законом о изменама и допунама закона о удружењима измењен став 5 члана 31 и према овим изменама имовина неоснованих удружења проглашена општенародном имовином, то је у смислу ових измењених одредаба и прописа о управљању и располагању са општенародном имовином ваљало одлучити као у диспозитиву овога решења.

По чл.5 Закона о таксама решење је донето без таксе.
СМРТ ФАШИЗМА СЛОБОДА НАРОДУ!

ПО ОВЛАШЋЕЊУ
МИНИСТРА УНУТРАШЊИХ ПОСЛОВА ФНРЈ
П О М О Ћ Н И К

/ Петар Ивић /

Г р б
ВЛАДА НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

В.С.Бр.62
15-II- 1952 год.

Београд

ПРЕПИС
са овереног преписа

На основу члана 25, 78 и 80 Устава Федеративне Народне Републике Југославије и чл. 26, 78 и 79 Устава Народне Републике Србије а на предлог министра Претседника Савета за просвету науку и културу, Влада Народне Републике Србије доноси следеће

р б

Р Е П У Б Л И К Е

I. Богословски факултет, који је до сада био у саставу Универзитета у Београду укида се као државна установа.

II. Савет за просвету науку и културу Владе НРС предузео потребне мере за спровођење ликвидације укинутог Богословског факултета и то путем комисије коју ће образовати Претседник Савета за просвету, науку и културу НРС.

Савет за просвету, науку и културу НРС донео одлуку и о материјалним средствима којима је до сада управљао Богословски факултет Универзитета у Београду.

Ова ликвидација има да се спроведе најкаже до 30 јуна 1952 год.

III. Ово решење ступа на снагу одмах.

ПРЕТСЕДНИК ВЛАДЕ НРС,
П.Стамболић, с.р.

МИНИСТАР ПРЕТСЕДНИК
САВЕТА ЗА ПРОСВЕТУ НАУКУ И КУЛТУРУ
ВЛАДЕ НР СРБИЈЕ
М.Митровић, с.р.

Да је овај препис веран своме оригиналу који се налази у архиви овог Претседништва за службеној употреби тврди:

По овлашћењу Министра
Секретара НРС
Шеф Правног одељења,
Боривоје Франкловић, с.р.

Да је овај препис веран своме овереном препису, тврди:

Помоћник министра
Претседника
Никола Вученов, с.р.

М.П.

Да је овај препис ~~веран~~ своме овереном препису, тврди:

Bo
Митровић

ПРЕТСЕДНИШТВО
МИНИСТАРСКОГ САВЕТА
ДЕМОКРАТСКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ЦЕНТРАЛНИ КОМИТЕТ
КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

УПРАВА ПРОПАГАНДЕ И АГИТАЦИЈЕ

Број 4777

5. V. 1945 год.

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ
ДЕМОКРАТСКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 1844
27 јуна 1945 год.
БЕОГРАД

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ СРБИЈЕ

Одељење за народно просвећивање

VI Бр. 121
6-VII - 1945 год.
БЕОГРАД

ФЕДЕРАЛНА ЦРНА ГОРА
МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ

Одељење за нар. просв.
Број 541
16. VI 1945 г.
ЦЕТИЊЕ

ПРЕЗИДИУМ на АСНОМ

Бр. 2178
ПОВЕРЕНСТВО на НАРОДНАТА ПРОСВЕТА
12-IV 1945 г.
Скопје

ПРЕТСЈЕДНИШТВО
ЗЕМАЉСКОГ АНТИФАШИСТИЧКОГ
ВИЈЕТА НАРОДНОГ ОСЛОБОЂЕЊА
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Одељење за просвјету

Број 205
9. APRILA 1945 г.

МИНИСТАРСТВО ЗА НАУКУ I КУЛТУРУ
ВЛАДЕ ФНРЈ

Ст. Пом III/1 Бр. 38
6 априла 1945 год.
Београд

NARODNA VLADA SLOVENIJE
MINISTRSTVO ZA PROSVETO

Stev. 5248/1.

КОМИТЕТ ЗА ШКОЛЕ И НАУКУ
ПРИ ВЛАДИ ФНРЈ

Бр. 3981

7 септембра 1946 год.

БЕОГРАД

КОМИТЕТ ЗА КУЛТУРУ I УМЕТНОСТ
ВЛАДЕ ФНРЈ

Пов. III Бр. 864

23. априла 1949 год.

Beograd

Министарство за науку и културу Владе ФНРЈ

Државна мајсторска радioniца ликовне уметности

М. Миливојевић

Бр. 12204

6-11 1949 год.

БЕОГРАД

КОМИТЕТ ЗА КИНЕМАТОГРАФИЈУ
ВЛАДЕ ФНРЈ

Број 10164

Beograd, 10. VII 1949

ФИЛМСКО ПРЕДУЗЕЋЕ
ДЕМОКРАТСКЕ ФЕДЕРАТИВНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ЦЕНТРАЛНА УПРАВА
Београд, Инез Михаилова 19

Телефон број 22-254

Чек, р-н Пошт. штед. 62.115

НАЈВИШИ НАРОДНИ ОДБОР

ГРАДА БЕОГРАДА
ПРОСВЕТНО ОДЕЉЕЊЕ

XIV Бр. 6873

8-X-1949 год.

БЕОГРАД

АРХИЕПИСКОП ПЕЉКИ
МИТРОПОЛИТ БЕОГРАДСКО-КАРЛОВАЧКИ
И ПАТРИЈАРХ СРПСКИ

А. С. М. БУ.

30 јануара 1945 год.
СРПСКИ КАРЛОВЦИ

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА

Бр. 181

17 септембра 1945 год.

Београд

JUGOSLOVENSKO DRAMSKO POZORIŠTE

Бр. 5628

Београд, 28. 10. 1949 г.

ФИСКУЛТУРНИ ОДБОР ЈУГОСЛАВИЈЕ

СЕКРЕТАРИЈАТ

Кнез Михајлова 7/II — Телефон 27-902

Бр. 12

NARODNO OSLOBODILACKI POKRET

JUGOSLAVENA u FRANCUSKOJ

MOUVEMENT NATIONAL DE LIBERATION YOUOSGLAVE

I, BOULEVARD DELESSERT

PARIS - 16^e

Tél. : TRO 18-48

АМБАСАДА

ФЕДЕРАТИВНЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

АТАШЕ ЗА ШТАМПУ

бр. 8

12 марта 1948 год.

У МОСКВИ

ДРУШТВО ЗА КУЛТУРНУ САРАДЊУ
ЈУГОСЛАВИЈЕ СА СССР

Београд — Теразије 35/II

Тел. 21-258

Чек. рачун Пошт. штед. Београд 62-335

САВЕЗ
ЛИКОВНИХ УМЕТНИКА
ЈУГОСЛАВИЈЕ

Бр. 300

5-11-1949 г.

БЕОГРАД

СРПСКА ПРАВОСЛАВНА ОПШТИНА

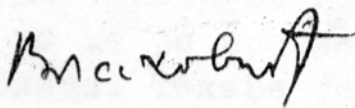
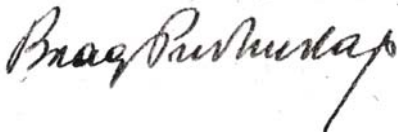
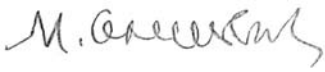
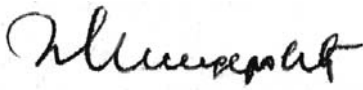
TRIESTE

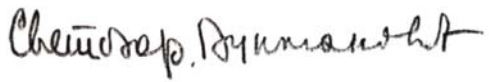
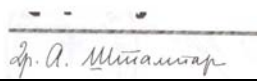
VIA GENOVA 12

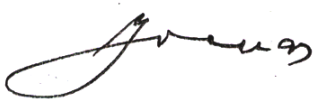
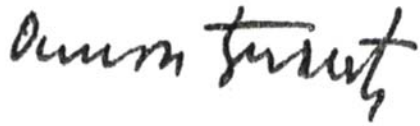
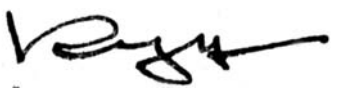

	Милован Билас, секретар ЦК КПЈ, члан АГИТПРОП-а ЦК КПЈ
	Вељко Влаховић, начелник Управе за агитацију и пропаганду ЦК КПЈ
	Владислав Рибникар, министар просвете ДФЈ, председник Комитета за културу и уметност ФНРЈ
	Мехмед Меша Селимовић, књижевник, члан Председништва Комитета за културу и уметност ДФЈ
	Чедомир Миндеровић, књижевник, начелник одељења у Министарству просвете Србије
	Митар Бакић, генерални секретар Председништва Министарског савета ДФЈ
	Митра Митровић, министар просвете Србије
	Родољуб Чолаковић, министар за науку и културу, председник Савета за науку и културу Владе ФНРЈ

	Мартин Менцеј, Помоћник министра просвете
	Ерих Кош, помоћник председника Комитета за културу и уметност и начелник Одељења у Министарству за културу и уметност Владе ФНРЈ
	Александар Вучо, председник Комитета за кинематографију ФНРЈ
	Светозар Вукмановић Темпо, генерал мајор, начелник Политичког одељења Министарства одбране ДФЈ
	Коча Поповић, генерал-лајтант, начелник Генералштаба Југословенске армије
	Димче Ст. Мире, повереник за просвету Македоније
	Александар Белић, Председник Српске академије наука
	Др Андрија Штампар, ректор Свеучилишта у Загребу и председник Југославенске академије знаности и умјетности у Загребу

	Велибор Глигорић, управник Југословенског драмског позоришта у Београду
	Митрополит скопски Јосиф, члан Светог архијерејског синода СПЦ, заменик заточеног патријарха Гаврила
	Осман Ђикић, књижевник, пуномоћник амбасадора Југославије у Паризу
	др Никола Шкеровић, директор Државне архиве у Београду
	Ј. Маринковић, директор Радио Београда
	Милорад Панић Суреп, директор Савезног института за заштиту споменика културе
	Борђе Андрејевић Кун, вајар, секретар СЛУЈ-е
	Мило Милуновић, мајстор сликар

ЛИТЕРАТУРА

Објављени извори:

V конгрес Комунистичке партије Југославије, извештаји и реферати, Београд, 1948

V конгрес Комунистичке партије Југославије 21–28 јула 1948, стенографске белешке, Београд, 1949

Борба комуниста за социјалистичку демократију, VI конгрес КПЈ (Савеза комуниста Југославије), Београд, 1952

Sednice Centralnog komiteta KPJ (1948–1952), priredili Branko Petranović, Ranko Končar, Radovan Radonjić, Beograd, 1985

Školstvo u FNR Jugoslaviji od školske 1945–1946 do 1950–51 godine, Beograd, 1952

Jugoslavija 1945–1964, Statistički pregled, Beograd, 1965

Materijalni i društveni razvoj SFRJ, Beograd, 1975

Периодика:

Службени лист ФНРЈ, 1945–1952

Монографије:

H. Arent, O revoluciji, Beograd, 1991

D. Bekić, Jugoslavija u Hladnom ratu. Odnosi sa velikim silama 1949–1955, Zagreb, 1988

D. Bondžić, Beogradski univerzitet 1944–1952, Beograd, 2004

П. Н. Груздев, Педагогија, Београд, 1949

Lj. Dimić, Agitprop kultura. Agitpropovska faza kulturne politike u Srbiji 1945 –1952, Beograd, 1988

Љ. Димић, Историја српске државности, књига III, Србија у Југославији, Нови Сад, 2001

Љ. Димић, Културна политика Краљевине Југославије, Београд, 1997

M. Đilas, Vlast i pobuna, Beograd, 1991

M. Đilas, Nova klasa, Beograd, 1990

Z. Janjetović, Between Hitler and Tito. The disappearance of the Vojvodina Germans, Belgrade, 2000

Lj. Korać, Organizacija federacije u socijalističkoj Jugoslaviji 1945–1978, Zagreb 1981

M. Krleža, Eseji, Sarajevo, Zagreb, 1977

S. Majstorović, Kultura i demokratija, Beograd, 1977

Dr. S. Pataki, Uvod u opću pedagogiju, Zagreb, 1949

M. Перишић, Од Стаљина ка Сартру: формирање југословенске интелигенције на европским универзитетима 1945–1958, Београд, 2008

B. Petranović, Istorija Jugoslavije 1918–1988 III, Beograd, 1988

B. Prnjat, Kulturna politika, Beograd, 1979

- Р. Радић, Држава и верске заједнице 1945–1970, Први део: 1945–1953, Београд, 2002
- Sociolški rečnik, ur. Aljoša Mimica, Београд, 2002
- Ђ. Шушњић, Отпори критичком мишљењу: идеје за социологију идеја, Београд, 1995

Расправе и чланци:

- Д. Бонцић, Просвета и наука у Србији и Југославији 1945–1990. Историја 20. века, бр. 2, 2008.
- Д. Бонцић, Религиозност школске и студентске омладине у Београду и антирелигијска пропаганда Комунистичке партије 1945–1955, Српска теологија у двадесетом веку: истраживачки проблеми и резултати књ. 2, Београд, 2007
- Др. К. Грубачић, Васпитни значај народноослободилачке борбе, предавање одржано на Коларчевом народном универзитету, Београд, 1947
- Н. Живковић, Пљачка и оштећење Београдског универзитета у Другом светском рату, Саопштења и прилози са симпозијума Београдски универзитет у предратном периоду, ослободилачком рату и револуцији, Београд 1983
- Р. Лубурић, Историјско – политички оквир сукоба Југославије и СССР-а 1948. године, Голи оток (1949–1956), радови са округлог стола, Подгорица 27. јуна 1995. Подгорица 1998
- Материјални и друштвени развој СФРЈ, Београд, 1975
- М. Павловић, Школство у Србији 1945–1950, Образовање код Срба кроз векове, Београд, 2003.
- М. Перишић, Велики заокрет 1950: Југославија у трагању за властитим путем. Култура – ослонац, претходница и саставни део спољне политике, Писати историју Југославије: виђење српског фактора, Београд, 2007
- М. Перишић, Послератни Праг – слика за поређење. Чехословачка средина и југословенски студенти-стипендисти од 1945. године до објављивања резолуције ИБ, Токови историје 1–2/2006, Београд, 2007
- М. Перишић, Свест о другачијем: југословенски студенти у Француској 1945–1950. између изазова Париза и верности партији, Токови историје 4/2006, Београд 2007
- М. Ф. Петровић, Државна архива у Београду и архивска грађа за време Другог светског рата, Архивска грађа као извор за историју, Београд 2000
- С. Селинић, Време "тачкица" у исхрани Београда (1945–1950), Годишњак за друштвену историју, Год. X, св. 1 -3, Београд 2003
- I. Hofman, Uloga muzičkog folklora u spoljnoj politici socijalističke Jugoslavije 1950–1952, Spoljna politika Jugoslavije 1950 – 1961, Zbornik radova, Београд, 2008

SUMMARY

Cultural Policy of Yugoslavia 1945–1952 – a collection of documents

The cultural policy of a country stems from its social, economic, and political context. It finds cultural models that best respond to the needs of the ruling social strata and offers them or, in less democratic societies, imposes them as desirable on its citizens through various educational and cultural institutions, with the final objective of creating a desirable model of man, whose personal characteristics would suit the interests of a given state community, and be the country's builder and defender. In this sense, the cultural policy of the Federal People's Republic of Yugoslavia (FPRY) was a result of the revolutionary transformation of the country, and the intention to build Socialism in it.

The Proletariat, as a new political power at the helm of the country, promptly started creating a new political system and developing, along with a new economic policy, a new cultural policy as well. Using the new cultural policy, the newly-established regime was attempting to ensure a smooth acceptance of their own cultural orientation by supporting it financially and stimulating it politically and ideologically. Such a cultural policy, which was directed deliberately and with a plan, became a very important factor in the transformation of the entire society. The Yugoslav cultural policy model was built on the current financial and political state of affairs, while the government, through its institutions, shaped the development of the culture, established financing priorities in culture, and valued the entire artistic output. This typical bureaucratic-etatist model was in effect in the entire analysed period, but its form changed in order to remain in the function of the political decision-making. The etatist element that was present in the cultural policy immediately after World War II was reflected in an unhidden domination of the party's ideological directives. Later on, as of 1950, the State played its dominant role using less ostensible ideological pressure, but it still had a full control of the cultural work by entirely financing every cultural action. The State's paternalism – at times more or less visible – was essentially always the same. It allowed the state to secure full stabilisation of the political reality through its cultural policy, with the entire culture remaining in the function of preservation and justification of the current order and value system.

The long-term goal of the Yugoslav cultural policy was the creation of the material and educational conditions for an undisturbed participation of all its citizens in culture. In the name of this achievement, which was believed to be coming very soon, all other short-term objectives were determined with the purpose of contributing to the realisation of the final goal.

By taking the political power in 1945, the proletariat faced a devastated economic structure of one of the most undeveloped European countries. Only 7% of the population was employed in industry even though the working class was officially the deciding factor in the government. Creating a social base, the political authorities encountered a figure of almost 85% of the population living in rural areas engaged in agriculture. Almost the same percentage of the population was illiterate or semi-literate. The number of people with higher education was extremely low. Even in this general poverty that the country faced with, some of its parts were poorer and some were less poor. The western parts of Yugoslavia had suffered less during the war and were economically and culturally more developed than its south-eastern parts. The percentage of the literate population in Slovenia, the westernmost part of the country, was over 90% whereas in some areas of Bosnia and Herzegovina, and Kosovo and Metohija, there was an almost identical percentage of the illiterate population, especially women. In such a situation, the first task of the

new government with respect to culture was to work on the basic education of masses. A great number of training courses were organised and attended by several million people in order to eliminate illiteracy, educate people to protect themselves from various diseases, and manage households, simultaneously creating conditions for the initiation of the entire cultural industry.

The decision-making process in culture in the single-party Yugoslav state started at the party's central body (congress), went through its unit responsible for culture (ideological commission), reaching the lower party structures. The cultural, educational, and scientific institutions existed only as part of the party institutions in the wider sense – or they were directly linked to them – thus creating a very sizeable institutional apparatus which was diverse in its functions, but uniform in its procedures and objectives, and also dependent in the decision-making process.

The period from 1945 to 1952 is a historical time that brought Yugoslavia at the very "heart of history". The turbulent historic events swung the country's ideological pendulum from one side to completely another, bringing about unforeseeable social changes. The after-war enthusiasm that the people started with in changing the country's culture, deflated only three years after and eventually vanished in the political turmoil that was a result of the ideological conflicts with the USSR, which had not long before been Yugoslavia's ideological and political model, as well as with the "people's democracies". Imposed by the isolation, Yugoslavia's economic turn towards the countries of the western alliance resulted, starting from 1950, in a reorientation of its international cultural ties in the same direction. Still, the cultural liberalisation was only characteristic for that segment of culture which was intended for the western market as it served to promote the country politically. That segment of culture, together with education and entire creative work, which was intended for the cultural needs of the Yugoslavs was, still for some time, under the total control of the socialist realism having all its features.

The abandoning of the etatist model in FPRY's cultural policy occurred gradually, in resisting the pressures of the USSR and the Informbureau countries, i.e. starting from the Fifth Congress of the Communist Party of Yugoslavia (CPY) held in 1948 with the aim to take position in relation to Informbureau's accusations, which decided to confirm a Stalinist cultural orientation that was in effect until then, to the Second and Third CPY Central Committee plenaries in 1949, to the Sixth Congress in 1952 when the Party officially renounced the idea of socialist realism and embraced the polyphony and liberalisation in culture. Through the area of culture, the political government most quickly distanced itself, although formally, from Stalinism.

* * *

The culture and education in the Socialist Yugoslavia were decentralised from the very beginning. Already in March 1945, competences of the education authorities were delineated. According to a fixed principle, all federal units (republics) had "entirely independent cultural education life and development". The task of the Federal Ministry of Education was reduced merely to "issuing most general guidelines and directives for the educational and cultural life in the Democratic Federal Yugoslavia (DFY), along with a simultaneous coordination of all cultural education work in individual units in order to maintain a common cultural education policy". The Federal Ministry of Education was independent in its international relations and with respect to the cultural education institutions under its competence.

The fundamental commitment was to entitle each constituent Yugoslav nation to its own individuality within the DFY. The task of the Federal Ministry of Education was to establish the basic line and general principles of the DFY's education policy; to adopt basic regulations,

decisions and instructions in the area of schooling, education of masses, technical and scientific institutions, physical education, culture and art, universities and other cultural-education and scientific institutions; to adopt framework curricula and other official documents with the aim of ensuring uniformity of organisation in all types of school; to adopt basic guidelines for the designing of reading books, teaching and educational tools, etc.

* * *

The first-instance education authorities and executive bodies were people's county councils. At the people's county council there was a school education councillor responsible for education work, and an expert education administrator who visited schools, submitted recommendations to the people's county council, and held county conferences with the educational section of the people's county council that considered education-specific matters, but also political ones. Direct contacts with the people were maintained through the people's local councils. People's local councils filed recommendations concerning the opening of new elementary schools, they carried out education work outside the schools, provided land, construction material, workforce and other requirements for the construction of school buildings, teacher's flats, school gardens, books, clothes, shoes and food for poor pupils.

The people's district councils were second-instance education authorities and they supervised the people's county councils. They had the role of the first-instance authority in case of the opening and closing of schools. In terms of the subject-matter, they were responsible for grammar schools and teacher's schools.

Regional people's councils and federal education ministries had the role of the highest education authority in the federal units with powers to issue directives and provide general management of the education matters. They managed the education of masses. They studied the issues in education and recommended measures to improve the situation in their area of competence. They made decisions in case of appeals against the decisions of the lower education authorities. As the first-instance authorities they made decisions concerning the opening and financing of all types of secondary and high schools, faculties, universities, scientific institutions, archives, libraries, museums, institutes and other institutions under their competence. They appointed and discharged education workers, supported lower people's councils financially, collected data, and compiled education statistics.

By adopting new legislation, the State succeeded in expropriating and taking under its auspices the major part of material resources in the country, which provided for the initial financial basis for the development of the country's cultural education policy. The budgets of the education bodies were integrated and made available for the development of a common cultural education policy. Part of the funds received from other ministries was made available for the reconstruction and construction of technical schools and institutions. Considerable contribution was made by the volunteers building school buildings and facilities, by teachers and other activists engaged free of charge to hold literacy courses, work in culture houses, libraries, and reading rooms, in amateur and theatre groups and other institutions and activities.

The basic guidelines of FPRY's education policy were designed to bring education, culture and art ideologically and educationally closer to people. Apart from schools, all political, mass, professional and other institutions and organisations too were engaged for the same purpose. In all curricula one can notice a firm commitment to make the Yugoslav culture and education "permeated by the spirit of the people's liberation struggle and the spirit of the people's liberation movement".

The goal of the cultural education policy of the Federal Yugoslavia was to promote the building of the new government, engage people in the reconstruction of the country and Socialism building, to educate the masses through work about the CPY's goals, and to mobilise them for the party's activities and efforts. A very important task of the cultural education policy was to suppress by all means and at every place, as it was then called, the "anti-people remnants" of the previous period. The education workers "were obliged first to liquidate in themselves all the remnants of chauvinism and separatism", if there were any, and then with such views to educate others. No one considered preserving the continuity in education, science and culture.

The entire cultural education work was made to serve the reconstruction and Socialist development of the country. For the purposes of democratisation, efforts were made to reorganise the schooling system; to make education accessible to all individuals regardless of their social belonging and financial standing, thereby eliminating illiteracy; to extend the network of cultural education institutions, especially elementary schools and literacy courses; to establish and develop radio broadcast network and film making business; to create conditions for the development of literature and art; and to wage a constant struggle against the "enemy influences".

The plan for a reorganisation of the schooling system envisaged the education of masses outside the school curriculum too, and raising of the cultural education standard of the nation in order to "realise the democratic order" and participate in "all manifestations of common importance". Apart from the regular youth education, the main characteristic of the education work was the general education and technical courses for workers employed in the country's economy so that they could acquire part time education in an accelerated procedure. The intention was to produce an army of competent new employees, and to re-educate old ones and provide them with technical training. Political and technical re-education courses for teachers and professors served to extend and deepen their knowledge. The party and the state leadership were attempting to recruit new educators from the ranks of peasants' and workers' families. According to the general guidelines, the education authorities were given straightforward tasks: to initiate work in all schools, scientific institutions and institutes to the extent required by the new Socialist time; to ensure a fast education and development of required professionals through courses and shortened education; to ensure that the youth of the People's Liberation War (PLW) be given favourable opportunities to acquire, as simple as possible and as soon as possible, competences for the functions that they performed and those that they would perform in the future; to create a network of cultural education institutions.

The focus of the post-war education policy was elementary education and education of the masses. In the first years after the war a somewhat less number of technical schools was evident compared to the pre-war period, which affected the nature of these schools. In the academic year 1944/1945 the universities, faculties, and higher education institutions did not operate. The one exception was the Faculty of Medicine as there was a pressing need for medical professions. Belgrade University and faculties were in difficult situation. Their buildings, furniture, equipment, offices, institutes and laboratories were damaged, demolished, stolen, and looted. As the higher education was intended to have an important role in education science and instructive work, as well as professional development, the new regime was attempting to "cleanse" the education profession by eliminating from it the bourgeois and civil view of the world, so that the university might then begin working. The number of the pre-war educators was lower also because a number of teachers had been killed or incapacitated during the war. Part of them were engaged in other duties, while a number of them were not eligible because of their conduct during the war.

Yugoslav foreign education policy was closely related to the education in Socialist countries, primarily in the USSR. Initially, emphasis was given to the spirit of the Slavs, while later on this was replaced with Yugoslavism. The aim was to build a Yugoslav Socialist society and a Yugoslav Socialist man on the fundamentals of Yugoslavia's own revolution and the "progressive" legacy of the Yugoslav constituent nations in the past, as well as progressive legacies of other peoples.

* * *

The Socialist Yugoslavia was looking for a suitable organisational form for its public administration. The federal administrative bodies responsible for education, science and culture, as well as the entire public administration, underwent frequent reorganisations. The administrative bodies changed, their names changed, and their competencies and work procedures, whereas their functions remained mostly the same. At the Second Meeting of the Anti-Fascist Council of the National Liberation of Yugoslavia (AVNOJ), held in Jajce on 29 and 30 November 1943, a Commissariat for Education of the National Committee for the Liberation of Yugoslavia (NKOJ) was established. This was the first temporary federal administrative body of the future Socialist regime tasked with education. The Commissariat existed until 7 March 1945 when the Ministerial Council of DFY and Ministry of Education of DFY were set up (Decree published in "*Official Gazette of DFY*" No. 11/1945). The ministry existed until 31 January 1946 when it ceased to be operational according to the Constitution (Decree published in "*Official Gazette of DFY*" No. 11/1945). In mid-1945, the tasks related to the protection of cultural monuments, archive material, collection and distribution of books, cultural and scientific collections and works of art were taken out of the competence of the Ministry of Industry, i.e. its Office of the People's Resources Administration, and attached to the Ministry of Education of DFY (Decree published in "*Official Gazette of DFY*", No. 12/1946). At the Ministry of Education, an Education Council was established (re-established) with the aim to examine the situation and give recommendations concerning the development of the basic guidelines for the education policy.

Instead of the Ministry of Education, two new administrative bodies were set up on 8 February 1946: Committee for Schools and Science of the Government of FPRY and Committee for Culture and Art of the Government of FPRY (Decree published in "*Official Gazette of FPRY*", No. 13/1946), which stopped operating on 31 December 1948 due to the decentralisation of public administration (Decree published in "*Official Gazette of FPRY*", No. 114/1948). Before they stopped working, the tasks that they had performed were integrated into the Ministry for Science and Culture of the Government of FPRY, which was explained by the need to centralise the public administration again (Decree published in "*Official Gazette of FPRY*", No. 108/1948). This ministry existed until 31 May 1950 (Decree published in "*Official Gazette of FPRY*", No. 32/1950). The tasks of the Ministry for Science and Culture were taken over by the Council for Science and Culture of the Government of FPRY, which was set up on 24 May 1950. Due to frequent reorganisations of the public administration, the Council performed, apart from regular tasks, also the tasks of certain abolished federal administrative bodies. Namely in August 1950, it took over the tasks of the abolished Committee for Cinematography and the Federal Commission for Film Review; and, in March 1952, it took over radio broadcast and radiofication tasks from the abolished Office for Information. Graphic industry too had been under the Council's competence for a period of time (Decision published in "*Official Gazette of FPRY*", No. 50/1950) until it was placed under the competence of the Council for Industry and Construction in April 1952 (Decision published in "*Official Gazette of FPRY*", No. 24/1952).

With the adoption of the Law implementing the Constitutional Law, of 15 January 1953, the Council for Science and Culture of the Government of FPRY ceased to exist, and its tasks were transferred over to the newly-established Federal Executive Council (FEC). Until the appointment of the FEC's education secretary, on 17 March 1953, there was no separate federal administrative body dealing with education, science and culture issues (Decision published in "*Official Gazette of FPRY*", No. 12/1953)

The ministries, committees and the Council carried out their tasks through departments, sections, groups, and offices. These administrative units had changed frequently over time, as shown in the attached organisation schemes. The federal administrative bodies in the areas of education, science and culture were headed by a minister or a committee or council chairman in the rank of the minister. Thus, Vladimir Ribnikar was the education minister from 1945 to 1946 and the chairman of the Committee for Culture and Art from 1946 to 1948 (the Committee was managed by a Presidency composed by: V. Ribnikar, I. Andrić, M. Selimović, B. Stupica, R. Zogović, O. Danon, and others). Boris Žihelr was the chairman of the Committee for Schools and Science from 1946 to 1948, while Rodoljub Čolaković was the science and education minister from 1949 to 1950, as well as the chairman of the Council for Science and Culture from 1950 to 1953.

The task of the federal education administrative bodies was: to prepare and recommend to the Government of FPRY draft regulations and pass by-laws under their competence; to regulate the educational, scientific and cultural work and establish general principles for the work of branch institutes, to monitor and direct their work and approve their curricula; to coordinate the work of the republic line ministries; to take care of technical professionals, scientists and artists; to obtain and process reports, information and statistical data under their competence; to establish and maintain contacts with the competent state bodies, scientific, educational and instructional institutions and art associations abroad, as well as with foreign scientists and artists.

* * *

Documents on the Yugoslav cultural education policy from 1945 to 1952 published now were produced by the federal administrative bodies responsible for the area and whose archival funds are kept in the Archive of Yugoslavia in Belgrade. These bodies are: Ministry of Education of FPRY 1945–1946 (fund 313); Committee for Culture and Art under the Government of FPRY 1946–1948 (fund 314); Committee for Schools and Science under the Government of FPRY 1946–1948 (fund 315); Ministry for Science and Culture of the FPRY Government 1949–1950 (fund 316); Council for Science and Culture of FPRY Government 1950–1953 (fund 317) and Central Committee of the League of Communists of Yugoslavia, Commission for Agitation and Propaganda (fund 507/VIII). Several documents belong to the Archive of Josip Broz Tito kept in the Museum of Yugoslav History in Belgrade.

Out of the above listed archival funds, which are not entirely preserved, we have made a selection and prepared for publishing the documents containing relevant data on Yugoslav cultural education policy from 1945 to 1952. We have selected 520 documents. Certain documents have attachments or contain responses to the initial letters, so that the total number of the documents published is somewhat higher than the one mentioned above.

The authors of the documents were the education ministers of the republics, assistant ministers, heads of departments and heads of sections in ministries, general secretaries of the government, party officials managing the sector of agitation and propaganda, presidents of the academies of sciences and arts, administrators and secretaries of institutions, deans and secretaries

of faculties, Yugoslav and foreign students, diplomatic and consular representatives abroad, presidents and secretaries of professional societies and associations, church dignitaries, anonymous and other persons.

By the type and content, the selected documents include resolutions, directives, instructions, guidelines, decisions, consents, and circular letters of state and party organs and bodies; minutes, stenographic notes, notes and decisions from meetings and sessions; presentations and presentation excerpts of State and party officials and managers of institutions and associations; organisation schemes of education authorities and their work reports, information papers, communications, studies, reviews, schedules, lists, table indicators, statistical lists and data; ideological-policy characteristics; demands, queries, requests, initiatives, reminders; submissions, recommendations, observations, suggestions, opinions, complaints, replies, correspondence, and other official documents. Annual plans and programs of ministries, institutes, and other state institutions are rare in the archival funds used, while there are almost no annual work reports. Instead, we have selected and included several monthly work reports. In order to monitor work progress regularly, the administrative bodies had probably made monthly work reports only, and sent them for inspection. The included work reports are original documents representing primary historical sources for the study of education, science and culture in the Socialist Yugoslavia, in the period of the Agitprop policy and governance. The selected documents are a testimony of the intention of the revolutionary regime to develop its own cultural policy model, built on the theory of Marxism-Leninism, they testify to the ideologisation and politicisation of education and artistic creativity, to the efforts to bring the book closer to the mass of illiterate builders of Socialism, and to provide them with rudimentary education about the FPRY's international cultural and educational ties as well. By the order of importance, the most important documents are directives, recommendations, decisions and other official documents produced by the Commission for Agitation and Propaganda of the CC of CPY. However, without the documents of the federal and republic ministries, committees, councils and institutes on the ground, it is not possible to get the entire picture of the cultural policy of the Yugoslavia of the time.

These documents initiate and analyse various issues, topics, activities and actions. According to the type of issues and their content we have classified the documents in three basic groups, several topics and sub-topics:

BASIC POINTS OF DEPARTURE FOR EDUCATION AND CULTURE

1. Main Agitprop directives
2. Organisation and competence of the administrative bodies responsible for education and culture
3. Material basis for education and culture (war damage, reconstruction of archival and library funds, allocation of financial support to institutions)
4. Reconstruction of old and setting up of new institutes and institutions
5. (Non)recognition of the degrees acquired during the war and occupation
6. Veterans of the Peoples Liberation War and their further education
7. Characteristics and appointments
8. Revolution and tradition ((lack of) care of the archival material, abolition of old education funds, relations between State and Church)
9. Building new historical consciousness (mythologisation of the People's Liberation Struggle, observation of new holidays)

10. Education of masses (courses, education of women in rural areas, education through lectures, performances, newspapers, exhibitions, newspapers read aloud and wall newspapers, radio, film, and other forms)

CULTURE AND ART

1. General reports and directives
2. Education (general documents, physical culture, statistical data, schools of arts, pre-school and extracurricular education and upbringing, minority and emigrant schools, higher education schools and universities, Yugoslav students abroad and foreign students in Yugoslavia)
3. Institutes and scientific societies
4. Culture and art (general directives, plans and reports, awards, archives and museums, literature and publishing, press, fine arts, theatre, music arts, radio, cinematography)
5. International cultural and educational ties.

LIBERALISATION OF THE CULTURAL POLICY 1949/50–1952

1. Education after the Third Plenary of the Central Committee of the Communist Party of Yugoslavia (CC of CPY)
2. University and science after the Third Plenary of CC of CPY
3. Changes in culture and art
4. Opening towards the world.

The documents produced in the first years of operation of the education bodies and other institutions are shorter in scope, and their content is characterised by initiatives. Later official documents were of larger volume, more comprehensive and analytic in nature. As a number of documents are too extensive, they have been shortened for the purposes of publication, and this is indicated with dots between the square brackets. Some of the documents produced by the Commission for Agitation and Propaganda of the CC of CPY are neither dated nor signed. Wherever it was possible, we roughly indicated between the brackets the time of writing of these documents. Wherever possible, we made out the names from illegible signatures or we established them based on other documents.

All the documents published are in the language, script, and dialect of the original, i.e. Serbo-Croatian, Macedonian, Slovenian, and English languages; Latin and Cyrillic script; and *ekavian* and *ijekavian* Serbo-Croatian dialects.

For a more convenient usage of the documents they are composed of the following: introductory remarks and three historical studies concerning the main issues of the cultural policy 1945–1952, organisation schemes of the authors of the archival funds, register of personal names, register of geographical names, and a summary in the English language. Attached are facsimiles of several documents, logos, and stamps of the institutions, and signatures of the authors of the documents, photographs of important persons, edifices, activities and works of fine art from the period when these documents were produced, as well as the list of the literature used.

Bound between the covers of this collection in two books, these selected documents provide a complete picture of an important segment of the Yugoslav Socialist period. This book should serve to help future researchers of this subject matter.

The archival funds from which the selected documents were extracted for publishing are not unknown to the scientific audience. Certain documents had already been used for MA and doctoral theses, and other scientific papers before the archival processing of these archival funds (Lj. Dimić, *Agitprop kultura. Agitpropovska faza kulturne politike u Srbiji 1945–1952*, Beograd

1988 [Lj. Dimić, *Agitprop Culture. Agitprop Stage of the Cultural Policy in Serbia 1945-1952*, Belgrade 1988]; D. Bondžić, *Beogradski univerzitet 1944-1952*, Beograd 2004 [D. Bondžić, *Belgrade University 1944-1952*, Belgrade 2004]; М. Перишић, *Од Стаљина ка Сартру: формирање југословенске интелигенције на европским универзитетима 1945-1958*, Београд 2008 [M. Perišić, *From Stalin towards Sartre: Formation of Yugoslav Intelligentsia in European Universities 1945-1958*, Belgrade 2008], and others).

The preparation of this collection was supported by the administration and our colleagues of the Archive of Yugoslavia. Special efforts were made by the editors – Professor Ljubodrag Dimić, Ph.D and Mr. Dragomir Bondžić, MA – whose assistance was invaluable. The printing of the book was financially supported by the UNESCO. We extend our gratitude to all of them.

Milić F. Petrović
Branka Doknić, PhD
Ivan Hofman

РЕГИСТАР ЛИЧНИХ ИМЕНА

—А—

Абрашевић, Коста 55, 376
 Авакумовић, Крста 474, 475
 Аврамовић, Жика 464
 Агбаба, Звонимир 49
 Адамич, Бојан 53
 Адамич, Луј 241, 260, 433
 Ајваз, Милан 48, 178
 Албрехт, Фран 270, 277
 Александров, Г. 97, 206
 Ален, проф. 468, 469
 Ангели Радовани, Коста 49
 Андрејев, Бане 277
 Андрејевић Кун, Ђорђе 9, 46, 48, 84,
 139, 140, 144, 150, 154, 155, 157, 160,
 162, 268, 502, 527
 Андрић, Иво 13, 14, 16, 40, 41, 44, 48,
 62, 100, 107, 109, 111, 119, 256, 266,
 267, 277, 288, 292, 379, 444, 535
 Антић, Даница 138, 140
 Апостоловић, Капиталина 179
 Арагон, Луј 97, 113, 288
 Аралица, Стојан 138, 140
 Армстронг, Е. Ф. 235
 Арсенијевић, Миро 352
 Арсенијевић, Радомир 351, 352
 Арсов, Љупче 28
 Асафјев, Борис 206
 Аугустинчић, Антун 40, 41, 43, 46, 49,
 150, 482, 486, 510
 Ауер, Нада 205
 Афрић, Вјекослав 45, 120
 Ашеровић, Реа 59

—Б—

Бабић, А. 111
 Бабић, Влатка 293, 294
 Бабић, Љиљана 351
 Бабић, Љубо 475, 478, 480, 481
 Бабић, Олга 45
 Бајић, Митар 294

Бакарић, Владимир 358
 Бакић, Војин 121, 448
 Бакић, Митар 28, 525
 Балзак, Оноре де 95
 Балоковић, Златко 416
 Бановић, Гојко 119, 130
 Барановић, Крешимир 48, 205, 209, 453
 Бартош, Милан 16, 354, 385, 386
 Баће, Макс 354
 Беблер, Алеш 28
 Бевк, Франце 51
 Беговић, Влајко 28, 256, 334, 336
 Беговић, Мехмед 277
 Белан, Бранко 53
 Белић, Александар 526
 Белић, Гроздана 304, 360
 Беловић, Мирослав 179
 Беложански, Станислав 49
 Беркопец, Отон 14, 15, 295, 297, 299,
 300
 Берса, Благоје 205
 Бетовен, Лудвиг ван 211
 Бизе, Жорж 211
 Биљановић, Олга 304
 Бинички, Станислав 165
 Бихаљи Мерин, Ото 266, 277
 Бичер-Стоун, Харијет 96
 Бјелински, Висарион 95, 109
 Благојевић, Душан 309, 311, 464, 500
 Благојевић, Обрен 28
 Блажевић, Јаков 27
 Блок, Жан Ришар 100, 101
 Блум 23
 Бобић, Љубинка 48, 60
 Богатирјев, П. Г. 279
 Богдановић, Јова 15, 350, 353
 Богдановић, Милан 100, 101, 158
 Богишић, Валтазар 111
 Боглић, А. Р. 100
 Боднаров, Стеван 120, 138, 140
 Божић, М. 352
 Божичевић, Иван 44, 334

Бомарше 191
 Бомбардели (Bombardelli), Силвио 491
 Бонцић, Драгомир 538
 Бор, Матеј 100, 106, 181, 185
 Бородин, Александар 206
 Бравничар, Матеј 413, 460
 Браниш, Војта 8, 84, 89
 Братко, Иван 27
 Бркановић, Иван 206, 491
 Бркић, Душан 27
 Бркић, Звонко 27, 358
 Бркић, Хасан 27, 384
 Броз, Јосип Тито 8, 9, 16, 17, 18, 22, 23,
 100, 101, 105, 132, 149, 156, 269, 301,
 354, 371, 377, 397, 408, 413, 420, 498,
 508
 Бубањ, Душан 474
 Бугариновић, Меланија 48, 446, 461
 Буило, Софроније 361, 362, 365
 Булајић, Крсто 220, 304
 Булгаков, Михаил 180
 Булић, Карло 48, 179

—В—

Вагнер (Wagner), Рихард 461
 Важик, Адам 266
 Вајнбергер, Драгица 304
 Валоа, Нинет де 451
 Вандровска, Јелена 474
 Варница, Нева 304
 Васиљевић, Првослав 218, 220, 222
 Васић, Павле 138, 158, 163
 Вега, Лопе де 190
 Вејвода, Максим 288
 Велепич, Цирил 479
 Велички, Жарко 198
 Велмар Јанковић, Владимир 165, 166
 Вељковић, Б. 103
 Верн, Жил 95, 96
 Вернер, др Ото 50
 Веселинов, Јован 27
 Веселинов, Станка 27
 Видић, Добривоје 27
 Видмар, др Милан 50

Вијоровић, Дарослава 60, 139, 140
 Вилфан, Јоже 28
 Винавер, Станислав 382
 Винтерхалтер, Вилко 28, 312
 Виторовић, Миле 312, 385
 Вишински, Андреј 111, 434
 Влаховић, Вељко (Вељко) 15, 113, 207,
 305, 309, 311, 312, 384, 501, 525
 Влаховић, Јожа 50, 80, 104, 204, 206,
 214, 220
 Вобан, Себастијан де 94
 Водопивец, Фрањо 52
 Војновић, Иво 202
 Волтер, Жан Мари Аруе де 118
 Вујановић, Никола 308, 334
 Вујић, Владимир 47
 Вујков, Балинт 198
 Вукановић, Бета 138, 140
 Вукдраговић, Михаило 46, 207
 Вукмановић, Јован 28, 277
 Вукмановић, Светозар Темпо 106, 418,
 526
 Вукотић, Мито 70
 Вукчевић, Саво 28
 Вучинић, Драго 15, 113, 304, 349, 350,
 449
 Вучковић, Војислав 46, 47
 Вучковић, Душан 59
 Вучо, Александар 13, 40, 229, 265, 266,
 382, 418, 526

—Г—

Гаваци (Gavazzi), др Милован, 7
 Гавела, др Бранко 51, 193, 211
 Гвозденовић, Недељко 138, 139
 Гебелс, Јозеф 176
 Гејтенби (Gatenby), проф. 469
 Георгијев, Иван 474
 Герасимов, Александар 162
 Герасимов, Сергеј 162, 395
 Гернанц, Богумил 169
 Гец, Јован 60
 Глигоријевић, Јован 59, 461

Глигорић, Велибор 10, 100, 177, 196, 527
 Глигоров, Киро 28, 334, 336
 Глишић, Милован 61, 105
 Гогољ, Николај 54, 55, 95, 106, 182, 191, 202, 279, 311, 406
 Гоја, Франциско 95, 159
 Голдони, Карло 177
 Голиа, Павел 100
 Голоб, Маила 11
 Гомбош, Стјепан 49
 Гончаров, Иван 95, 311
 Горановић, Максим 28
 Горбатов, Борис 60, 168, 170, 182, 278
 Горенц, Марцел 84
 Горки, Максим 61, 96, 97, 168, 170, 175, 182, 189, 191, 381
 Гостић, Јосип 50
 Готовац, Јаков 204, 205, 206, 370, 491
 Граовац, Никола 138, 139, 140
 Грдан, Винко 60, 138, 140
 Грегорић, Павле 27, 277
 Грибоједов, Александар 106, 191, 283
 Грол, Милан 354
 Груевски, Тошко 86
 Гузина, Војин 334, 336
 Гундулић, Иван 108, 199, 205
 Гуно, Шарл 211

—Д—

Давидовић, Радивоје 334
 Давичо, Јаша 418
 Давичо, Леон 13, 260, 261, 382, 383, 384
 Давичо, Оскар 48, 106, 382, 436, 464
 Дамјановић, Михаило 136, 137
 Данон, Оскар 40, 41, 46, 48, 55, 207, 208, 307, 502, 535
 Дарвин, Чарлс 95
 Дарел, Лоренс (Durrell, Lawrence) 470
 Дасовић, Јосип 304
 Дворжак, Антонин 205, 271
 Де Блик (De Blieck), J. 235, 452
 Девчић, Натко 11, 46, 50, 206, 211, 213, 279, 450, 494, 498

Дедијер, Владимир 45, 110, 287, 288, 311, 501
 Дејнека, Александар 162
 Делакроа, Ежен 18, 95, 394, 449, 490
 Делеон 381
 Делић, Миленко 39
 Делчев, Гоце 52, 277
 Денеш, Ото 52
 Дер, Шарл 285, 286, 287
 Десић, Стево (Стјепан) 10, 11, 166, 167, 225, 226, 227, 257, 258, 274
 Детони, Маријан 46, 158
 Дефо, Данијел 95
 Дешић, Вукан 352
 Дивац, М. 11, 207
 Дикенс, Чарлс 61, 95, 96, 191, 311
 Димитријевић, Војо 52, 157
 Димитријевић, Мита 10, 164, 165, 166
 Димић, Љубодраг 538
 Димић, Нада 121
 Доброљубов, Николај 95, 109
 Добронић, Антун 491, 495
 Доде, Алфонс 95, 357
 Дожић, Гаврило 508
 Докнић, Бранка 538
 Доленц, инж. Антон 49
 Долинар, Алојз 48
 Домановић, Радоје 383
 Допуђа, Јелена 498
 Дорнер, Мирко 13, 49, 59, 254, 271, 273, 447, 460, 461
 Достојевски, Фјодор 191, 280, 311
 Дошек, Фреди 454
 Драинац, Раде 382
 Драјзер, Теодор 97, 107
 Драшковић, Бранко 20, 130, 464
 Дреновац, Боро 16, 304, 371, 372, 376, 418, 419, 420
 Дреновац, Франц 376, 419
 Држић, Марин 178, 185, 189
 Дринчић, Јован 138, 351
 Дрнић, Божидар 178
 Дубајић, Дејан 48, 178
 Дудић, Драгојло 45
 Дујшин, Дубравко 45, 47

Духаћ, Милан 474

—Б—

Ђикић Осман 527

Ђилас, Милован (Ђидо) 11, 15, 16, 18,
37, 40, 105, 106, 213, 227, 228, 269,
306, 307, 309, 310, 318, 358, 359, 380,
386, 413, 418, 498, 499, 500, 501, 525

Ђоковић, Милан 48, 188, 189, 282

Ђоновић, Јанко 119

Ђорђевић, Александар 13, 179

Ђорђевић, Младомир Пуриша 52

Ђукановић, Воја 334

Ђурђев, Бранислав 51, 183

Ђурић, Војо 7, 56, 61

Ђурић, Љубодраг 8, 83, 84

—Е—

Енгелс, Фридрих 97, 311, 379

Еренбург, Иља 278, 281

—Ж—

Жанко, Милош 27

Жганец, Винко 206, 491, 495

Жедрински, Владимир 50

Жежељ, инж. Бранко 47

Живановић, Миљивоје 48, 178

Живковић, Миленко 413, 454

Жигон, Стеван 179

Жупанчић, Отон 39, 44, 95, 96, 301, 370

—З—

Завјејски, Жежи 266

Заниновић, Вице 14, 287

Здравковић, Живојин 49, 447, 461

Зековић, Вељко 28, 150, 358

Зикова, Зденка 49

Зихерл, Борис 113, 311, 502, 535

Зламалик, Мате 139, 140, 162

Златарић, Бранко 28

Златић, Славко 50

Зоговић, Радован 38, 40, 42, 43, 44, 100,
118, 166, 277, 501, 535

Зола, Емил 95

—И—

Ибзен, Хенрик 118

Иванов, Вселовод 104, 105

Ивановић, Љуба 138

Ивеља, Анте 179

Игњатовић, Јаков 109, 444

Илић, Божа 9, 48, 151, 152, 162, 448,
511

Илић, Милојка 304

Исаковић, Антоније 383

—Ј—

Јаблан, Владо 179

Јагић, Ватрослав 95

Јакац, Божићар 51

Јакшић, Ђура 38, 108, 158

Јакшић, Иво 179, 464

Јаневски, Славко 52

Јанигро, Антонио 15, 50, 205, 254, 299,
300, 437, 438

Јанковић, Љубица 497

Јанковић, Станоје 48, 417, 446, 461, 497

Јевђевић, инж. Вујица 47

Јерковић, Боривоје 40, 42, 44

Јесењин, Сергеј 382

Јовановић, Арсо 355

Јовановић, Власта 355

Јовановић, Звонимир 50

Јовановић, Јован Змај 38, 95, 96, 111

Јовановић, Јоца 352

Јовановић, Лазар 48

Јовановић, Љубиша 45, 48, 60, 120, 137

Јовановић, Милош 474

Јовановић, Радојица 351

Јовановић, Светозар 353

Јовичевић, Мило 28

Јовичић, Слободан 53

Јока, М. 449

Јосиф, митрополит скопски 527

Јулиус, Ђука 464

Јурановић, инж. Владимир 50

Јуришић, Драгош 361, 362, 363, 364,
365

Јурковић, Маријан 14, 277, 278, 381

—К—

Калан, Филип 100
 Калин, Борис 46, 51, 150
 Карабеговић, Осман 27, 358
 Караматијевић, Првослав Пиво 138, 139, 140
 Карановић, Вуко 52
 Караоглановић, Сима 312
 Карацић, Вук Стефановић 95, 108
 Кардељ, Едвард 20, 22, 97, 105, 106, 287, 358, 360
 Карловац, Елза 51
 Катајев, Валентин 61
 Каузлирић, Младен 50
 Кашанин, др Радивоје 48
 Кершовани, Отокар 97
 Кидрич, Борис 105, 220, 356, 358, 360, 361, 372
 Килибарда, Гојко 355
 Кимер, инж. Јулиј 47
 Киригин, Иво 464, 495
 Киригин, Јосип 53
 Киселички, др Федор 14, 277, 282, 283
 Кисловски, инж. Сергије 47
 Киш, Егон Ервин 104, 112
 Кјестаров, Димитриј 52
 Клајн, др Хуго 48
 Кларин, Ђуро 93
 Клаћик, Златко 114
 Клеменчић, Доре 40, 41
 Кличкова, Вера 84, 85
 Клопчић, Миле 381
 Кнежевић, Радослав 138
 Коблар, Франце 100
 Ковачевић, Благоје 13
 Ковачевић, Божидар 103
 Ковачевић, Вељко 277
 Ковачић, Иван Горан 44, 47, 111
 Козак, Јуш 100, 106
 Козина, Маријан 46, 53, 446
 Колар, Славко 100, 130, 444
 Колесар, Ирена 49, 266
 Колишевски, Лазар Лазо 28
 Комбол, Миховил 49

Кон, Геца 386
 Конески, Блаже 40, 41, 100, 104
 Конфино, Жак 130
 Коњовић, Милан 162, 209
 Копривица, Анрија 90
 Коритник, Младен 17, 400, 401, 491
 Корић, др Мирко 365, 366, 367
 Кос, Гојимир Антон 51
 Косић, Васо 197
 Космач, Франце 53
 Костић, Душан 110, 220
 Костовић, Тихомир 351
 Коул (Cowell), Ф. Р. 235
 Коцо, Димче 448, 474, 475, 478, 481, 489
 Кош, Ерих 8, 10, 13, 17, 28, 93, 185, 192, 258, 259, 401, 402, 474, 475, 526
 Кош, Марија 113, 220, 424
 Крајгер, Борис 27
 Крајгер, Сергеј 27
 Крањчевић, Силвије Страхимир 105
 Кратина, Јарослав 48, 474, 475
 Креачић, Мирослав 361
 Креачић, Отмар 28
 Крегар, Стане 162
 Крејшик, Богољуб, 11, 223, 224
 Крижанић, Пјер 48, 140
 Крижник, Антон 14
 Крле, Ристо 100
 Крлежа, Мирослав 40, 43, 44, 61, 100, 101, 111, 175, 189, 192, 256, 271, 383, 444, 474, 478, 479
 Крстић, Ђорђе 7, 179, 268
 Крстић, Петар 207
 Кршинић, Франо 49, 150, 448, 510
 Куленовић, Скендер 27, 40, 41, 43, 45, 48, 100, 119, 125, 130, 189
 Кумрић, Александар 138, 140
 Кунц, Божидар 205
 Кунц, Зинка 416
 Курбе, Гистав 18, 394, 449, 490
 Кушеј, Г. 449

—Л—

Лалић, Миодраг 352
Лалић, Михаило 48, 119
Ласки 23
Лауренчић, Јозо 48, 178
Ле Корбизје (Le Corbusier) 458
Левар, Иван 45, 51
Леви, Зоја 496
Леви, Самуило 418
Левингер, Јелена 304
Леко, Димитрије 353
Лековић, Војо 28
Лењин, Владимир Иљич 97, 105, 280, 311, 337, 379, 499
Лесковац, Младен 104
Липовшек, Маријан 51, 254, 417, 446
Липша, Ана 206, 446
Лисенко, Трофим 16, 366
Лисински, Ватрослав 204, 209, 370, 372
Логар, Миховил 50, 59
Лонг, Маргерит 454, 463
Лондон, Џек 95
Лопичић, Милосава 304
Лорковић, Мелита 49, 417, 438, 454, 461
Лотка, Ненад 50
Лотка, Фран 413, 453
Лубарда, Петар 46, 70, 118, 138, 140, 142, 448, 509
Лукатела, Јосип 10, 11, 184, 185, 204
Лукач, Војислав 112
Лукић, Света 139, 140, 382
Лупша, Фридрих 51, 252

—Љ—

Љеваковић, Звонимир 496
Љубинковић, Радивоје 448, 475
Љубичић, Љубица 59

—М—

Мађарић, Владо 8, 9, 10, 13, 14, 28, 40, 91, 102, 150, 179, 180, 207, 252, 253, 276
Мажуранић, Иван 108, 111

Мајаковски, Владимир 120
Максимовић, Десанка 45, 96, 100, 271
Малески, Владо 46
Малеш, Миха 457
Малинска, Вселинка 28
Манојловић, Коста П. 207
Мар, Н.Ј. 95
Марасовић, Зденко 252, 254
Маретић, Тома 95
Маринковић 353, 527
Маринковић, Александар 48, 461
Маринковић, Мирко 60
Маринковић, Ранко 49
Мариновић, Јован 40, 218, 219, 312
Маринчек, Зденко 50
Марић, Љубица 49
Марић, Сретен 14, 161, 288, 290, 449, 479
Марјановић, Јован 310, 311
Марјановић, Слободан 27
Марковић, Зденко 59
Марковић, инж. Душан 47
Марковић, Мома 27, 358, 384
Марковић, Светозар 95, 97
Маркс, Карл 97, 311, 337, 379
Маролт, Франце 51
Мартинис, Драгица 50, 417
Марулић, Марко 400
Матес, Лео 386
Матетић-Роњгов, Иван 491
Матић, Жика 356
Мачек, Иво 15, 50, 299, 300, 417, 437, 438, 460, 461
Мдивани, Георгиу 223
Медаковић, Дане 271, 280, 281
Медаковић, Душан 199, 200
Мезетова, Анита 48, 417, 454
Мелик, Антон 50
Менцеј, Мартин 8, 11, 12, 13, 14, 15, 98, 99, 224, 225, 249, 261, 274, 290, 291, 294, 295, 327, 526
Месаревић, инж. Феодор 47
Месаровић, Десанка 304
Мештровић, Иван 268, 396
Мијатовић, Џвијетин 27, 358

Миленковић, Драги 380
 Милисавац, Живан 10, 104, 169, 170
 Милић, Живко 130
 Милићевић, Живојин 207
 Милићевић, Јован 48, 179
 Милићевић, Нико 45
 Милићевић, Огњенка 51
 Милојевић, Милоје 207, 269
 Милосављевић, Миодраг 47
 Милосављевић, Предраг 78
 Милошевић, Мато 48
 Милошевић, Новак 8, 90, 91
 Милуновић, Мило 9, 48, 118, 142, 150,
 153, 154, 474, 527
 Миљанић, Павле 353
 Миљанов, Марко 70, 95, 96
 Миндеровић, Чедомир 9, 40, 59, 100,
 141, 142, 525
 Минић, Милош 27, 310
 Мире, Димче 285, 526
 Мирковић, Драгутин 59, 454
 Митровић, Живорад 52
 Митровић, Митра 10, 182, 183, 207,
 261, 307, 358, 525
 Митровић, Стефан 207
 Мићић, Обрад 351
 Мићуновић, Вељко 28, 386
 Михаиловић, др 103
 Михаиловић, Драгољуб Дража 104
 Михаиловић, Људмила 102, 103
 Михаиловић, Олга 49
 Михајловић, Марија 50
 Михелин, Франце 51
 Мицић, инж. Петар 48
 Мичурин, Иван 16
 Младеновић, Танасије 130, 464
 Млакар, Пина 51
 Млакар, Пио 51
 Млакар, Тоне 53
 Мокрањац, Стеван Стојановић 57, 58,
 59, 209
 Молијер, Жан Батист Поклен 191, 202,
 411
 Молотов, Вјечеслав 22
 Момчиловић, Љуба 27, 105

Мопасан, Ги де 95
 Моцарт, Волфганг Амадеус 211
 Мраз, Фрањо 151, 152, 158
 Мразовић, Карло 27, 264, 280
 Мугоша 358
 Мујезиновић, Исмет 46, 48, 448, 510
 Мусе (Mousset), Жан 284

—Н—

Назор, Владимир 39, 45, 61, 95, 96, 105,
 109, 111, 301, 370
 Нановић, Војислав 308, 418
 Настасијевић, Светомир 207
 Неоричић, Милијан 333, 358
 Нералић, Томислав 50, 446
 Несторовић, инж. Богдан 47
 Несторовић, Мирослав 351
 Нешковић, Благоје 500
 Никола I, Петровић Његош 89
 Николић, Рајко 474
 Николић, Ратомир 351
 Нинчић, Момчило 9, 142
 Новаковић, Радош 48
 Новаковић, Стојан 95, 103
 Новаковић, Фран 45
 Ноч, Иван 416
 Нушић, Бранислав 14, 61, 105, 109, 168,
 170, 177, 178, 181, 182, 183, 184, 185,
 189, 192, 256, 292, 370, 372, 411, 444

—Њ—

Њекрасов, Николај 182

—О—

Обрадовић, Доситеј 90
 Одак, Крсто 206, 491
 Озим, Игор 446, 454, 463
 Осолник, Богдан 15, 312
 Островски, Николај 61, 95, 96, 182, 189

—П—

Павић, Нико 28
 Павићевић, Мишо 27
 Павичић, Јосип 49, 110, 112, 188

Павичић, Стјепан 197
 Павлов, Иван 95
 Павлов, Тодор 97
 Павловец, Франц 51
 Пајевић, Милан 351
 Панић, Милорад Суреџ 527
 Пап, Људевит 59
 Папандопуло, Борис 52, 205, 206, 446,
 460, 491
 Папић, Радован 27, 358
 Парлић, Димитрије 49
 Парлић, Рут 49
 Патаки, др Стјепан 278
 Пекић, Богдан 130
 Пелагић, Васа 55, 62, 95, 97
 Пенгов, Славко 51
 Перић, Јевто 138, 140
 Перичић, Властимир 446
 Перковић, Лука 100
 Перовић, Лепа 28
 Перовић, Мирко 334, 336
 Перовић, Пуниша 113, 358, 379, 382,
 383
 Першич, Зорко 10, 180, 181
 Петковић, Радивоје 304
 Петрић, Јакша 12, 229, 230, 266
 Петровић, Бошко 381
 Петровић, Вељко 48, 100, 104
 Петровић, Гојко 418
 Петровић, Емил С. 130
 Петровић, Зора 140
 Петровић, Мика 21
 Петровић, Милић Ф. 538
 Петровић, Миодраг 139, 352, 383
 Петровић, Никола 311
 Петровић, Растко 382
 Петровић, Роман 156
 Петровић, Страхиња 52, 178, 288
 Петровчић, Миран 10, 170
 Пешић, Богдан 311, 464
 Пивнички, Бранко 59
 Пинкава, Иван 252
 Пиранделло, Луиђи 186, 188
 Пирјавец, Душан 27
 Пихлер, Милан 205

Плаовић, Радомир Раша 48
 Плеханов, Георги 97
 Плеша, Бранимир 179
 Погачић, Владимир 52
 Подгорска, Вики 45
 Пољак, Јосип 49
 Пољаковић, Матија 198
 Попа, Васко 382
 Попивода, Крсто 358
 Поповић, Душан 104, 358
 Поповић, Ђорђе 9, 139, 140, 160, 161,
 163
 Поповић, инж. Божа 47
 Поповић, Јован 45, 84, 104, 108, 119
 Поповић, Јован Стерија 53, 184
 Поповић Коча 526
 Поповић, Милан 60
 Поповић, Милентије 27, 356, 373, 384
 Поповић, Мило 27
 Поповић, Миодраг 275, 276, 277, 383
 Поповић, Михаило 52
 Поповић, Стево 198
 Попоски, Тошо 304, 311
 Почек, Перо 9, 142
 Почуча, М. 475
 Прегер, Андреја 59, 446
 Прежихов, Воранц 44, 51, 105, 112, 444
 Прешерн, Франце 108, 393
 Пријић, Александар 156
 Прикрил, Борис 279
 Прица, Златко 46
 Прличко, Петре 45, 52, 184
 Прокофјев, Сергеј 211
 Прпић, Вјекослав 130
 Путрих, Карел 51
 Пушкин, Александар 191, 279, 283

—Р—

Рабле, Франсоа 95
 Радаковић, Јоцо 229
 Радауш, Вања 46, 150, 448
 Радев, Маријана 50, 252, 461
 Радева, Катарина 417
 Радмиловић, Јерко 28

Радојчић, Светозар 475
 Радоњић, Славка 59
 Радосављевић, Добривоје 27, 336, 358,
 372, 464
 Радочај, Фрањо 140
 Раичевић, Светозар 13, 261
 Раичковић, Персида 304
 Рајзнер, Дубравко 9
 Рајичић, Станојло 59, 454
 Рајк, Ласло 264, 265
 Ракић, Миљивоје 352
 Ранковић Александар, (Марко) 358
 Ратник, проф. 495
 Рачки, Фрањо 95
 Рибар, др Иван 139
 Рибар, Иво Лола 49, 80, 182, 214, 459
 Рибникар, Владислав 12, 13, 14, 15, 40,
 207, 233, 236, 239, 260, 274, 277, 283,
 284, 287, 298, 299, 418, 449, 502, 525,
 535
 Ризнић, Нада 48
 Ријавец, Јосип 416
 Ристић, Марко 14, 287, 382, 383, 480
 Рихтман, Цвјетко 413
 Роден, Огист 147, 159
 Ројс, Ана 50
 Ролан, Ромен 107
 Ромац, Пашко 27
 Росандић, Тома 150
 Рубен, Рака 196
 Рудњицки, Адолф 266
 Ружђак (Ruzdjak), Владимир 50, 254,
 446, 447
 Ружић, Јован 418, 419, 420, 424
 Рупел, Карло 51
 Рус, Јосип 333
 Рутић, Јожа 45, 178

—С—

Сабљар, Никица 494, 498
 Савић, инж. Кирило 48
 Савић, Павле 47
 Савићевић, Блажо 8, 91, 93
 Сакс, Милан 50

Салај, Ђуро 28
 Салтиков 49
 Самец, др Макс 50
 Самоковија, Исак 100, 267
 Сањина, Мира 211, 252
 Сарајчић, Иво 10, 16, 18, 27, 193, 311,
 399, 400, 449, 464, 490
 Сарић, Милица 304
 Свифт, Џонатан 95
 Север, Стане 51
 Северева, Сава 45, 178
 Седеј, Максим 46, 477
 Секулић, Здравко 474, 476
 Секулић, Исидора 109
 Секулоски 7
 Селимовић, Мехмед Меша 13, 40, 42,
 44, 110, 252, 253, 525, 535
 Селишкар, Тоне 100, 444
 Сервантес, Мигел де 95
 Сертић, Зденка 495
 Серцер, Никола 351
 Сеферовић, Нусрет 304, 307
 Симић - Миловановић, Зорица 8
 Симонов, Константин 55, 61, 121, 180,
 184
 Синклер, Аптон 97
 Сиротановић, Алија 51, 134
 Скаловски, Тодор 46, 206, 413
 Скерлић, Јован 38, 109
 Сковран, Олга 49
 Скрбнишек, Владимир 51
 Скригин, Жорж 52
 Славенски, Јосип 206, 460, 495
 Словацки, Јуљуш 111, 112, 267
 Сметана, Беджих 205, 300
 Смодлака, Војин 334
 Смоле(ј), Јанко 27
 Смоле, Јожа 312, 464
 Сокић, Љубица Цуца 48, 138, 140
 Соловјев, Леонид 278
 Сотлар, Берт 179
 Спасић, Миодраг 352
 Срејовић, Јаков 49
 Сремац, Стеван 108, 109
 Срзентић, Војо 28

Стајић, Васа 277
 Стаљин, Јосиф Висарионович 97, 105,
 283, 356
 Стамболић, Петар 27, 350, 358, 383
 Станимировић, Љубица 304, 308, 310,
 334
 Станковић, Бранислава 109
 Станковић, Корнелије 370
 Станковић, Синиша 288, 365, 366
 Станчић, Светислав 50
 Старчић, Виктор 48, 178
 Стевановић, Бора 60, 138, 139, 140
 Стевановић, Петар М. 47
 Стеле, Франце 448, 489
 Стендал, Анри-Мари Бел 35
 Стефановић, Павле 307
 Стијовић, Ристо 140
 Столиновић, Маријан 301
 Стоиловић, Зага 304, 381
 Стојановић, Петар 179, 207
 Стојановић, Сретен 60, 138, 140, 154,
 155
 Стојисављевић, др Богдан 12, 14, 239,
 240, 241, 259, 260, 292
 Стојковић, Вуко 9, 136
 Стојковић, инж. Лазар 47
 Стојнић, Велимир 28, 334, 358
 Стојовић, Милутин 7, 10, 63, 64, 69, 70,
 181
 Страл, Светислав 140, 474, 476
 Ступица, Бојан 40, 41, 42, 43, 45, 48,
 178, 385, 535
 Ступица, Мира 48, 178

—Т—

Табаковић, Иван 138
 Тавчар, Ивана 59
 Тајчевић, Марко 50, 206
 Танхофер, Ивица 179
 Танхофер, Томислав 178
 Тартаља, Гвидо 59, 100, 104
 Твен, Марк 95, 96, 121
 Тејлор (Taylor), Кендал 59, 437
 Текери, Вилијам 95

Тержан, Миро 304
 Тибо (Thibaud), Жак 454
 Тијардовић, Иво 36, 206, 491, 495
 Тилди, 264
 Тиљак, Ђуро 152
 Тмушић, Вуко 28
 Тодоровић, Воја 333
 Тодоровић, др Коста 47
 Толстој, Лав Николајевич 95, 191, 279
 Томановић Лука 509
 Томашевић, Васо 362
 Томашевић, Стана 304, 308
 Томић, Јаша 170, 183
 Томић, Љубо 355
 Томић, Стево 27, 280
 Томовић, Будо 104
 Томшич, Вида 27, 358
 Тончић, Нада 50, 252
 Тошков, Петар 49, 254
 Тошовић, Ристо 110, 388
 Трбојевић, Милан 352
 Третјаков, П. Н. 279
 Триоле, Елза 288
 Тумара, Слободан 301
 Турина, Миланка 17, 402, 403
 Тућан, Фран 49
 Туфегџић, Властимир 362
 Туцовић, Димитрије 95, 96, 97

—Ћ—

Ћипико, Иво 108
 Ћопић, Бранко 39, 45, 48, 96, 105, 130,
 140, 184, 307, 444
 Ћоровић, Владимир 120
 Ћосић, Бора 61
 Ћосић, Добрица 385
 Ћурковић, Мирко 385

—У—

Убавић, Влајко 7, 10, 61, 63, 196, 197
 Увалић, др Радивој 449
 Ујевић, Тин 382
 Урошевић, Вел 10, 168

—Ф—

Фадејев, Александар 61, 97
Фармаковски, др Владимир 47
Фатић, Саво 277
Фелба, Драгомир 52
Ферари, Рахела 179
Ферера, Ружа 304
Филингер 22
Филиповић, Зорица 454
Филиповић, Фрида 52
Финци, Ели 267, 381, 479
Фирфов, Живко 495
Фисковић, Цвито 448, 474, 475, 478, 481, 489
Фојербах, Лудвиг 97
Фран, Албрехт 277
Фран, Славица 304
Франичевић, Марин 27, 40, 43, 100, 268
Франк, Сезар 211
Франковић, Боривоје 211
Францл, Рудолф 51, 446, 461
Фрол, Иво 28, 274
Фроман, Маргарета 50

—Х—

Хајне, Хајнрих 95, 121, 379
Хакман, Коста 140
Хаксли (Huxley), Н. 235
Хан, Верена 84, 475
Ханауска, Боро 170, 197, 199
Хармош, Оскар 50, 211
Хачатурјан, Арам 205, 206
Хаци, др Јован 50, 476
Хаци-Николов, Аспарух 498
Хејбалова, Валерија 254, 417, 446, 447, 454
Хелман, Фрањо 420, 474
Херцен, Александар 95
Херцигоња, Никола 59, 206, 498
Хитлер, Адолф 176, 495
Хлебш, Соња 179
Хо Ши Мин 500
Хогарт, Вилијам 95, 458

Хорват, Јожа 40, 41, 42, 43, 45, 52, 60, 106, 112, 184, 185
Хорват, Милан 50, 205, 417, 438, 446, 454, 461
Хофман, Ернст Теодор Амадеус 96
Хофман, Иван 538
Христић, Стеван 49, 256, 370, 413, 446, 453
Хрнчевић, Јосип 28
Хубад, Само 51
Хумл, Вацлав 50
Хумо, Авдо 27
Хунтер, Јан 461
Хутер, Антоније 138, 139, 140, 162

—Ц—

Цанкар, Иван 39, 61, 105, 106, 108, 177, 181, 254, 258, 444
Цаун, Фридрих 50, 417
Цвејић, Жарко 48, 254
Цвејић, Никола 48, 59, 209, 461
Цветић, инж. Милан 47
Цветко, др Драготин 51
Цветковић, Бранко 376
Церовић, Комнен 28
Цесар, Јанез 51, 119, 143
Цесарец, Август 111, 119, 376
Ципра, Мило 413
Црвенковски, Крсте 358
Цревар, Дара 8, 102, 103
Црнобори, Марија 48, 178, 280
Црнојевићи, породица 89
Црњански, Милош 207, 382
Цурл, Иво 18, 494, 498

—Ч—

Чајковски, Миша 355
Чајковски, Пјотр Иљич 205
Чангаловић, Мирослав 59, 446, 454, 455, 461
Чапек, Карел 45, 184, 200
Челебоновић, Александар 9, 161
Челебоновић, Марко 60, 84, 157, 481
Чернеј, Дарко 295, 297, 300

Черни, инж. Ярослав 47
Чернишевски, Николај 95, 109
Черчил, Винстон 500
Чехов, Антон Павлович 95, 177, 182,
184, 189, 191
Чолаковић, Родољуб 7, 11, 14, 16, 17,
18, 27, 47, 53, 107, 150, 215, 275, 276,
358, 398, 399, 473, 474, 502, 525, 535
Чолић, Драгутин 59
Чохацић, Вера 138, 139, 140
Чубрић, Миле 334

—Ш—

Шабан, Ладислав 252
Шакотић, Вељко 130
Шансерел, Л. 203
Шантић, Алекса 38, 105, 108, 120
Шапоњић, Момчило 351
Шаталић, Срећко 304
Швабић, Дана 7, 53, 56
Швара, Данило 51
Шевченко, Тарас 95, 283
Шега, Драго 229
Шегвић, Зденка 7, 19, 27, 113, 116, 207,
220, 304, 309, 311, 418, 464

Шекспир, Вилијам 191, 451
Шел, инж. Јован 47
Шеноа, Зденко 108, 479, 481
Шентјурц, Лидија 27, 358, 424
Шербан, Миленко 48, 179
Шеферов 150, 151, 158
Шилер, Фридрих 97, 190, 191, 379
Шимуновић, Франо 46, 49, 142
Шинко, Ервин 100, 111
Шкембаревић, Бранислав 304
Шкеровић Никола 527
Шолохов, Михаил 97, 379
Шостакович, Дмитри 211, 280
Шотра, Бранко 16, 84, 127, 140, 154,
158, 162, 393, 475
Шпилер, Милан 416
Шпољар, Бранко 199, 491
Штампар, Андрија 49, 526
Штиглиц, Франце 52
Штих, Бојан 207, 220, 304, 418, 424
Шуберт, Франц 211
Шулек, Стјепан 50, 205, 209, 413, 446,
461

РЕГИСТАР ГЕОГРАФСКИХ ИМЕНА

—А—

Албанија 12, 13, 24, 95, 119, 124, 218,
220, 241, 245, 247, 248, 249, 251, 252,
253, 254, 255, 431, 432, 435
Алексинач 421
Америка 20, 211, 219, 235, 241, 247,
433, 455, 465, 467, 471, 481
Арбон 457
Аргентина 457, 461, 462
Ариље 477
Атина 459, 464
Аустрија 13, 16, 210, 255, 256, 257, 356,
379, 435, 436, 437, 438, 440, 444, 445,
447, 452, 455, 458, 459, 462
Африка 464

—Б—

Базел 447
Бановићи 141, 320, 358
Бања Лука 54, 55, 62, 187, 403, 404, 411,
508
Бар 69, 70
Батина 145, 274
Бачка 23, 183
Бачки Петровац 8, 114
Бејрут 464
Бела Крајина 169
Белгија 345, 438, 445, 452, 453, 457,
458, 463
Београд 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16,
17, 18, 19, 22, 24, 27, 28, 31, 40, 42,
43, 44, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55,
56, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 67, 69, 71,
72, 78, 80, 81, 84, 89, 90, 91, 92, 93,
94, 96, 98, 100, 102, 103, 104, 107,
108, 109, 111, 112, 113, 114, 116, 118,
121, 123, 124, 132, 136, 137, 138, 139,
140, 142, 150, 151, 153, 154, 155, 156,
157, 158, 160, 161, 162, 164, 165, 166,
168, 169, 170, 173, 174, 177, 180, 182,
183, 184, 185, 186, 187, 188, 191, 192,

193, 196, 200, 201, 204, 207, 208, 209,
211, 213, 215, 217, 218, 219, 220, 221,
222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229,
230, 233, 235, 236, 237, 238, 239, 240,
241, 242, 243, 244, 245, 248, 249, 251,
252, 253, 254, 255, 257, 258, 259, 260,
261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 269,
274, 275, 276, 277, 278, 282, 283, 284,
285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292,
294, 295, 297, 299, 301, 302, 305, 306,
307, 309, 310, 315, 318, 321, 322, 323,
324, 327, 333, 334, 336, 338, 339, 345,
346, 348, 349, 353, 354, 358, 360, 361,
362, 365, 366, 367, 368, 369, 372, 376,
377, 379, 380, 381, 382, 383, 386, 391,
392, 393, 394, 395, 397, 398, 400, 401,
402, 403, 404, 406, 407, 408, 409, 410,
413, 414, 415, 416, 418, 420, 421, 422,
424, 425, 426, 427, 428, 430, 435, 440,
443, 444, 447, 449, 450, 451, 455, 456,
457, 458, 459, 461, 462, 465, 467, 468,
469, 470, 471, 472, 473, 474, 477, 478,
479, 481, 482, 483, 484, 490, 491, 493,
494, 495, 496, 498, 502, 504
Берам 489
Беране 69, 70
Берлин 112, 220, 278, 463
Берн 446, 447, 464
Беч 13, 209, 210, 255, 256, 257, 379, 444,
447, 450, 452, 454, 455, 459, 460, 461,
464
Бешеново 7
Бијело Поље 69
Бијељина 62
Билеће 274
Бистра 85, 86
Бистрица 159
Битољ 84, 187, 404, 411, 421, 467
Бихаћ 187
Бјеловар 121, 185, 187, 404
Блед 426, 427, 428, 430, 444
Блиски Исток 462

Богданци 64
Бока Которска 91
Бон 464
Босна и Херцеговина (БиХ) 7, 9, 10, 27,
41, 61, 62, 63, 71, 96, 97, 98, 99, 105,
110, 155, 156, 160, 167, 187, 194, 196,
200, 225, 277, 278, 293, 315, 316, 318,
335, 339, 349, 390, 404, 410, 411, 414,
417, 421, 478, 496
Братислава 292, 298, 299, 300
Брисел (Bruxelles) 457, 458
Брно 292, 297, 298, 300
Брук 452
Брус 282
Брчко 141, 358
Бугарска 13, 24, 42, 86, 119, 121, 189,
220, 246, 247, 257, 258, 259, 269, 345,
355, 431, 432, 435, 471
Будва 8, 89, 90
Будим 263
Будимпешта 13, 261, 262, 263, 264
Буенос Ајрес 447, 457, 464
Букурешт 13, 271, 272, 273
Бурма 463

—В—

Вајц 452
Ваљево 59, 93
Вараждин 55, 143, 144, 187, 404, 421
Барварин 282, 320
Варна 259
Варшава 12, 13, 238, 265, 266, 267, 269,
270, 438
Ватикан 103, 499
Вашингтон 240, 245, 464, 481
Вевчане 64
Велес 52, 84, 87, 184, 404, 421, 466
Велика Британија 20, 234, 345, 458,
468, 492
Венеција 448, 478
Верчели (Vercelli) 446
Византија 78
Вијетнам 500
Винковци 421

Вировитица 184, 185
Високо 55, 477
Витина 326
Вишеград 62, 421
Власина 33
Војводина 9, 10, 96, 99, 105, 110, 115,
116, 118, 120, 123, 167, 169, 170, 173,
183, 191, 192, 193, 203, 219, 277, 293,
309, 376, 383, 403, 421, 434, 474
Врање 61, 187, 403, 407, 412
Врапчиште 84, 85
Врачар 177
Врњачка Бања 182
Вроцлав 119, 270
Вршац 187, 404
Вуковар 187

—Г—

Гдањск 270
Гдиња 270
Горски Котар 169
Госпић 187
Господетско поље 488, 489
Гостивар 84, 85, 87
Градишка 187, 471
Грац 256, 257, 452, 461
Грачица, манастир 93, 94, 480
Грчка 86, 147, 235, 241, 298, 435, 459,
461, 462, 463, 467
Гучја Гора 62

—Д—

Далмација 87, 88, 118, 119, 191, 298,
356, 378, 401, 425, 433, 434, 487, 497
Данска 237, 345, 459, 463, 493
Дарувар 187, 319
Дебар 84, 87, 88
Дервента 62
Дечани, манастир 448, 477, 478, 485,
486, 487
Добој 54, 55, 62, 187
Доња Шлезеја 270
Доњи Михољак 184, 185, 282
Дрина 16, 44, 107, 111, 138, 379, 444

Дубровник 16, 17, 44, 143, 187, 188,
231, 310, 400, 401, 404, 428, 468, 480,
483, 484, 496
Дунав 33, 139

—Б—

Баковица 326
Бевђелија 467
Бенова 454
Ђурђеви ступови, манастир 482
Ђурђево 183

—Е—

Европа 42, 219, 235, 237, 240, 269, 448,
462, 499, 500
Егејска Македонија 431
Египат 20, 385, 463
Единбург 448, 453, 455, 461, 463
Енглеска 97, 147, 218, 243, 244, 269,
355, 360, 385, 437, 440, 445, 450, 451,
452, 454, 455, 468, 470
Ердељ 103

—Ж—

Женева 12, 239, 438, 446, 447, 454, 460,
463
Житомирлић 488, 489
Жича 477

—З—

Завидовићи 62
Загреб 8, 9, 10, 11, 14, 17, 18, 22, 23, 32,
42, 49, 50, 52, 54, 59, 84, 89, 96, 99,
103, 105, 107, 109, 112, 120, 141, 142,
143, 144, 150, 156, 157, 158, 164, 165,
167, 173, 174, 175, 182, 184, 185, 187,
188, 189, 200, 204, 205, 206, 208, 209,
211, 213, 216, 219, 220, 225, 226, 227,
231, 233, 242, 244, 252, 253, 276, 277,
278, 280, 281, 295, 296, 298, 322, 323,
346, 347, 361, 376, 381, 391, 392, 393,
394, 395, 399, 401, 403, 404, 408, 409,
411, 413, 415, 416, 421, 422, 425, 426,

427, 428, 435, 444, 450, 451, 454, 455,
458, 468, 469, 470, 472, 473, 476, 478,
479, 482, 484, 488, 489, 490, 491, 494,
495, 496, 498

Задар 143, 144, 187, 231, 251, 404, 480,
484, 488

Зајечар 59, 61, 123, 187, 191, 219, 403,
412

Земун 54, 57, 58, 348, 375, 421

Зеница 7, 33, 51, 53, 62, 187, 404, 411

Зрењанин 61, 116, 320, 404, 421, 422,
490

—И—

Израел 446, 455, 461

Илинци 319

Илирска Бистрица 159

Индија 134, 380, 432, 437, 440, 461

Истанбул 464

Исток 135, 488

Италија 19, 163, 208, 209, 218, 242, 300,
345, 354, 395, 433, 437, 438, 440, 444,
445, 446, 448, 452, 455, 457, 458, 461,
462, 463, 492

—Ј—

Јадран 11, 52, 53, 227, 228, 231, 250,
378, 478, 496

Јанушевац 93, 94

Јанче 84

Јапан 380, 464

Јасеница 180, 187

Јасеновац 33, 111

Јерусалим 20

Јесенице 41, 180, 187, 404, 421

Југославија (ДФЈ, ФНРЈ) 7, 8, 9, 10, 11,
12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 30, 34, 35,
39, 40, 41, 42, 44, 47, 48, 49, 53, 56,
61, 62, 63, 64, 67, 69, 71, 75, 77, 83,
84, 86, 87, 88, 90, 91, 93, 94, 95, 96,
98, 99, 100, 101, 102, 105, 110, 111,
113, 122, 124, 125, 130, 132, 133, 134,
136, 140, 141, 142, 144, 145, 146, 149,
150, 153, 154, 155, 156, 157, 160, 161,

162, 164, 166, 167, 168, 169, 170, 171,
177, 179, 180, 181, 182, 183, 186, 189,
190, 192, 193, 197, 200, 201, 203, 204,
207, 208, 211, 212, 215, 216, 222, 223,
224, 225, 226, 227, 229, 230, 233, 235,
236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243,
244, 245, 247, 248, 249, 250, 251, 252,
253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260,
261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268,
269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276,
277, 278, 280, 281, 282, 283, 284, 286,
287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294,
295, 296, 297, 298, 299, 301, 305, 307,
308, 310, 312, 315, 321, 327, 332, 333,
334, 339, 341, 345, 349, 350, 354, 355,
356, 358, 360, 361, 365, 366, 368, 370,
371, 372, 373, 377, 378, 379, 385, 386,
387, 389, 391, 392, 393, 397, 398, 399,
400, 401, 402, 408, 411, 412, 413, 414,
415, 416, 417, 418, 419, 420, 423, 424,
431, 432, 433, 435, 436, 438, 440, 443,
444, 447, 448, 450, 451, 455, 456, 457,
458, 459, 460, 461, 462, 468, 469, 471,
472, 473, 474, 476, 477, 478, 480, 481,
482, 488, 490, 491, 492, 493, 494, 496,
497, 498, 499, 500, 502, 503, 508

—К—

Каиро 235, 457, 464
Калемегдан 18, 60, 138, 141, 275, 490
Каленић 477, 487
Камбоџа 385
Канада 13, 259, 260, 465, 480
Карловац 142, 187, 404, 421
Катовице 270
Кикинда 183
Кина 134, 163, 380, 434
Кисач 183
Книн 378
Књажевац 120
Козара 46, 62, 264, 298, 356
Колашин 69, 70
Колочеп 484
Копенхаген 455, 456

Копривница 143, 187
Кордун 120
Кореја 355, 356, 471
Корушка 232, 381
Корчула 214, 231
Космет (Косово и Метохија, КиМ) 15,
60, 61, 68, 95, 99, 105, 110, 123, 124,
167, 173, 183, 293, 319, 320, 324, 326,
404, 412, 421
Косово Поље 167
Костолац 32, 59
Котеж Неимар 245
Котор 8, 21, 70, 90, 91, 187, 198, 404
Кочевје 404
Крагујевац 59, 60, 187, 403, 421, 422
Краков 13, 267, 268, 297
Краљево 59
Крањ 32, 187, 318, 404, 409, 424
Крижевци 187
Крушевац 59, 61, 182, 187, 282, 403
Крушево 84, 87, 88
Крушедол 7
Кула 116
Куманово 28, 184, 187, 404
Кумодраж 220
Куршумлија 484
Кутина 184, 185, 274

—Л—

Лазаропоље 52, 86
Ланголен (Llangollen) 447, 459
Лаос 385
Лариса 459
Латинска Америка 163, 438
Лесковац 61, 187, 403
Лесново 477
Ливно 62
Лидице 297
Лил 18, 446
Липик 184
Лођ 266
Лозана 447
Лондон 11, 12, 22, 23, 78, 141, 220, 223,
224, 236, 237, 240, 287, 288, 300, 433,

437, 438, 447, 448, 450, 452, 454, 455,
459, 463, 464, 468, 469, 489, 492
Лугано 457

—Љ—

Љубљана 10, 11, 23, 41, 49, 50, 51, 52,
53, 54, 55, 96, 99, 107, 141, 142, 150,
151, 159, 160, 164, 165, 167, 168, 169,
170, 180, 187, 200, 209, 211, 220, 225,
233, 242, 244, 252, 274, 276, 277, 308,
318, 322, 347, 393, 394, 403, 404, 409,
413, 414, 415, 416, 421, 422, 425, 426,
427, 428, 430, 431, 435, 437, 444, 446,
450, 451, 455, 458, 468, 472
Љубовија 319

—М—

Магарево 84
Мађарска 13, 61, 119, 134, 166, 183,
187, 193, 219, 246, 247, 261, 262, 263,
264, 265, 269, 345, 355, 409, 431, 437,
509
Макарска 138, 185
Македонија 7, 8, 10, 14, 23, 28, 29, 30,
31, 32, 37, 40, 41, 52, 56, 64, 71, 84,
85, 86, 87, 88, 89, 96, 97, 99, 105, 113,
118, 119, 123, 155, 160, 167, 168, 183,
188, 220, 225, 258, 277, 285, 286, 287,
293, 320, 335, 345, 349, 374, 381, 403,
404, 409, 411, 414, 417, 421, 422, 431,
432, 433, 434, 456, 459, 464, 465, 467,
476, 477, 495, 496, 497, 506
Мантон 457
Марибор 50, 54, 159, 160, 180, 181, 187,
318, 368, 403, 404, 409, 422, 460
Марјанац 426
Мароко 385
Масачусетс (Massachusetts) 445
Мексико 163, 455
Метковић 184, 185, 401, 421
Милано 457, 492
Милешева 477, 478, 479, 480, 486
Минхен 148
Митровица 61

Младеновац 59
Монтреал 13, 260
Морава 33, 298
Морача 33
Москва 14, 24, 42, 43, 44, 238, 272, 274,
275, 276, 280, 288, 434
Мостар 55, 62, 187, 404
Мраморак 183
Муљава 477

—Н—

Неготин 422
Немачка 19, 20, 145, 166, 235, 300, 351,
356, 440, 444, 452, 459, 462, 463
Нерези 477, 481
Неретва 46, 140
Неум-Клек 62
Никшић 155, 181, 187, 404
Никшићко поље 33
Ниш 57, 58, 59, 61, 94, 187, 188, 191,
198, 282, 383, 403, 406, 407, 409, 410,
421
Нови Београд 358, 511
Нови Сад 59, 104, 109, 167, 169, 187,
211, 263, 277, 368, 403, 408, 409, 410,
416, 421, 422, 431, 458
Ново Место 318
Норвешка 85, 452, 456, 459, 461, 493

—Њ—

Њујорк (New York) 241, 260, 432, 433,
459, 461, 464

—О—

Обрежје 282
Обреновац 218, 219, 220
Огулин 187
Опагија 11, 18, 204, 206, 250, 251, 259,
426, 427, 453, 494, 495, 496, 497
Осијек 93, 187, 403, 404, 406, 411
Острог 89
Охрид 84, 88, 93, 94, 138, 404, 448, 477,
481, 485, 486

—П—

Падова 489
Пакистан 385
Пакрац 319
Палестина 20
Панчево 61, 158, 187, 403, 508
Париз 14, 18, 22, 78, 139, 148, 161, 163,
239, 284, 287, 288, 289, 290, 300, 308,
432, 433, 437, 438, 446, 448, 450, 452,
453, 454, 457, 459, 461, 476, 477, 478,
479, 480, 481, 490, 500
Петриња 421
Петровадин 93, 94, 474
Петровград 138
Пећ 304, 319, 320, 477, 487
Пештани 84
Пиринска Македонија 258, 431
Пирот 61, 85, 187, 191, 403
Пљевља 69, 70, 404
Подмаине 8, 89, 90
Пожаревац 33, 59, 61, 187, 318, 403
Пожега 187, 404
Пољска 13, 42, 241, 246, 247, 265, 266,
267, 268, 269, 270, 288, 297, 345, 432,
436, 471
Попово 62
Праг 13, 14, 15, 210, 211, 269, 288, 290,
291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298,
299, 300, 301, 393, 432
Призрен 131, 326, 482, 487
Приједор 62
Прилеп 28, 84, 85, 87, 404, 466
Приморје 89, 232, 378, 484
Приштина 59, 99, 167, 183, 187, 219,
404, 431
Прокупље 187, 191, 403
Птуј 180, 181, 187, 404
Пула 187, 404, 411, 421

—Р—

Ражањ 282
Ранковићево 403, 421
Ремета 497
Рибарска Бања 182

Ријека 12, 142, 187, 188, 204, 205, 206,
210, 249, 250, 251, 404, 408, 409, 421,
422, 425, 426, 427, 496
Рим 18, 437, 444, 447, 457, 460, 463,
464, 492
Ругово 459
Рума 204
Румунија 13, 246, 247, 269, 271, 272,
273, 431, 436
Русија 210, 211

—С—

Салцбург 454, 497
Санџак 99, 167
Сарајево 7, 37, 41, 48, 51, 52, 53, 54, 55,
56, 60, 61, 62, 63, 99, 104, 105, 106,
107, 109, 110, 119, 120, 141, 167, 187,
196, 197, 200, 220, 225, 242, 276, 277,
346, 347, 358, 365, 366, 367, 394, 402,
403, 404, 405, 406, 408, 413, 416, 421,
427, 431, 435, 451, 458, 507
Сежана 318
Сента 57
Сињ 378
Сирија 461, 463
Сисак 49, 404, 421
Сједињене Америчке Државе (САД)
189, 243, 354, 355, 385, 437, 440, 452,
453, 455, 457, 459, 465, 470, 471
Скандинавија 464, 493
Скопље 7, 10, 14, 17, 28, 52, 53, 64, 65,
66, 67, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 94, 99,
106, 113, 167, 168, 184, 187, 220, 225,
242, 253, 276, 277, 285, 287, 346, 402,
403, 404, 405, 406, 407, 409, 413, 416,
421, 427, 431, 435, 458, 465, 466, 467,
480, 482, 484, 485, 487
Славонска Пожега 187, 404
Словачка 103
Словенија 10, 11, 12, 23, 27, 38, 41, 42,
50, 51, 87, 97, 99, 106, 107, 113, 114,
117, 155, 159, 167, 168, 169, 170, 171,
173, 180, 187, 188, 194, 209, 214, 225,
227, 229, 241, 244, 277, 293, 305, 307,

308, 309, 315, 316, 317, 318, 322, 323,
345, 349, 374, 375, 376, 377, 394, 395,
404, 409, 411, 417, 421, 422, 431, 432,
456, 468, 472, 476, 477, 497
Смедерево 33, 57, 58, 59, 409
Совјетски Савез 20, 101, 115, 122, 145,
147, 148, 149, 175, 186, 191, 201, 223,
225, 226, 274, 275, 278, 279, 280, 281,
282, 283, 366, 415
Солин 231
Солун 285, 459, 467
Сомбор 57, 58, 59, 61, 187, 191, 403
Сопот, Пољска 270
Сопођани 477, 478, 479, 480, 481, 486
Сорбона (Sorbonne) 284, 489
Софија 257, 258, 259
Сплит 142, 143, 242, 295, 296, 368, 377,
378, 401, 403, 404, 409, 411, 425, 426,
427, 428, 430, 472, 479, 480, 482, 483,
484
Србија 27, 40, 42, 56, 57, 58, 59, 60, 61,
89, 95, 97, 99, 102, 103, 104, 105, 107,
108, 110, 113, 115, 118, 120, 123, 137,
138, 139, 141, 142, 154, 155, 157, 158,
159, 160, 164, 167, 168, 177, 182, 183,
187, 188, 191, 198, 203, 207, 220, 221,
225, 257, 258, 261, 264, 265, 274, 277,
282, 293, 304, 305, 309, 310, 311, 315,
316, 317, 318, 320, 321, 326, 338, 339,
341, 345, 348, 349, 350, 353, 354, 368,
376, 390, 395, 398, 403, 409, 410, 412,
417, 421, 431, 452, 455, 456, 459, 471,
473, 476, 477, 496, 497, 506, 508
Срем 319, 356
Сремска Митровица 187, 204
Сремски Карловци 93, 94
СССР (Совјетски Савез) 42, 97, 105,
115, 128, 169, 171, 172, 173, 221, 238,
245, 247, 272, 275, 276, 277, 278, 279,
280, 281, 282
Сталаћ 320
Стогово 86
Стокхолм (Штокхолм) 18, 493
Стон 477, 484
Струга 84

Струмица 404, 467
Студеница, манастир 477, 478, 484, 485,
486
Суботица 10, 57, 58, 59, 61, 116, 187,
188, 191, 192, 197, 198, 199, 294, 403,
404, 409, 410, 421, 422, 431, 459
Суња 496
Сушак 250

—Т—

Тајланд 385
Тел Авив 446
Темишвар 273
Теразије 136, 204, 275, 277, 504
Тетово 84
Тирана 12, 248, 249, 251, 253, 254
Титов Велес 52, 184
Титово Ужице 61, 187, 403
Титоград 69, 70, 155, 187, 394, 431
Торонто 13, 260
Травник 94, 138, 319, 421
Трепча 59
Треска 32, 184
Тржич 169, 274
Трнава, Словачка 282
Трогир 231, 483
Трст 157, 288, 431, 449, 459, 464
Тузла 62, 187, 320, 404, 411, 421
Турија 183
Турнишић 477
Турска 220, 355, 451, 463

—У—

Ужице 60, 61, 188, 191, 412

—Ф—

Фелден 452
Финска 85, 452, 454, 459, 461
Франкфурт на Мајни 454, 455
Француска 14, 42, 97, 147, 203, 210,
220, 244, 245, 246, 269, 283, 284, 285,
286, 288, 289, 290, 345, 355, 372, 395,
438, 440, 442, 445, 446, 448, 453, 457,

458, 459, 461, 463, 465, 472, 473, 476,
479, 480

Фрушка Гора 431

—X—

Хаг 457

Хакенберг 452

Хвар 231, 400

Хелсинки 447

Херцег Нови 70, 131, 156, 216

Херцеговина 27, 120, 322, 323

Холандија 345, 438, 452, 453, 454, 455,
457, 458, 459, 463

Хонконг 464

Хрватска 9, 10, 11, 12, 14, 16, 18, 22, 27,
37, 38, 41, 42, 43, 44, 49, 50, 52, 56,
94, 97, 99, 103, 105, 107, 111, 112,
113, 116, 118, 142, 150, 155, 158, 159,
161, 167, 173, 184, 187, 188, 191, 200,
204, 225, 227, 241, 244, 250, 252, 269,
274, 277, 278, 280, 281, 282, 293, 305,
308, 310, 315, 316, 317, 318, 323, 345,
349, 362, 374, 375, 376, 380, 395, 399,
400, 401, 404, 409, 411, 415, 417, 421,
424, 456, 459, 468, 471, 472, 473, 476,
477, 490, 491, 494, 495, 496, 497, 498

—Ц—

Цејлон 385

Цеље 187, 318, 404, 409, 422

Цетиње 7, 8, 10, 11, 63, 69, 70, 89, 92,
99, 150, 155, 156, 167, 176, 181, 187,
215, 225, 276, 277, 322, 403, 404, 409

Цирих 446, 447, 455, 461

Црна Гора 7, 8, 9, 10, 11, 28, 56, 63, 69,
70, 71, 90, 91, 96, 97, 98, 99, 113, 118,
119, 141, 142, 155, 156, 160, 167, 176,
181, 187, 208, 215, 225, 277, 293, 305,
315, 316, 317, 318, 322, 335, 345, 390,
404, 409, 411, 414, 417, 431, 435, 456,
494, 496, 497

Црнгроб 477

—Ч—

Чаковец 142

Чачак 61, 182, 187, 188, 383, 403, 412,
421

Чехословачка (ЧССР) 14, 15, 42, 58,
241, 246, 269, 288, 290, 291, 292, 293,
294, 295, 297, 431, 432

Чукарица 377

—Ш—

Шабач 59, 60, 187, 403, 409, 421

Шамац 7, 53, 54, 60, 358, 507

Швајцарска 269, 345, 360, 430, 437, 438,
445, 447, 448, 452, 454, 455, 458, 463,
492

Шведска 85, 269, 345, 385, 452, 454,
456, 459, 461, 493

Шибеник 33, 143, 144, 187, 231, 251,
404

Шишатовић 319

Шпанија 20, 298

Штајерска 169

Штип 404

Шћећин 270

Шумадија 191

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37.014(497.11)"1945/1952"

371(497.1)"1945/1952"

008(497.1)"1945/1952"

КУЛТУРНА политика Југославије : 1945-1952

: зборник докумената. Књ. 2 / приредили
Бранка Докнић, Милић Ф. Петровић, Иван Хофман
; [превод на енглески језик Мирослав
Старовлах]. - Београд : Архив Југославије,
2009 (Београд : Књига комерц). - 558 стр. :
табеле, факс. ; 24 ст
Текст ћир. и лат. - Тираж 300. - Напомене и
библиографске референце уз текст. -
Библиографија: стр. 527-528. - Summary:
Cultural Policy of Yugoslavia 1945-1952 - a
collection of documents. - Регистри.

ISBN 978-86-80099-29-3

ISBN 978-86-80099-30-9 (за издавачку целину)

1. Докнић, Бранка [уредник] 2. Петровић,
Милић Ф. [уредник] 3. Хофман, Иван [уредник]
а) Просвета - Југославија - 1945-1952 б)
Југославија - Културна политика - 1945-1952
с) Југославија - Просветна политика -
1945-1952

CIBISS.SR-ID 157121292